

Италия

Конгрегация армянских мхитаристов, г. Венеция, остров св. Лазаря

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 11

Псалтырь Мурада, сына отца Закарии

Дата: ориентировочно 1629-1632 годы.

Переписчик: Мурад, сын отца Закарии (142 об.).

Бумага. 316 л. В конце отсутствует несколько страниц. Нотргир.

Содержание: Исправленная копия кыпчакского перевода Псалтыри диакона Лусига, снятая с не обнаруженной пока его рукописи, которая легла в основу его же списков *Вен. 13, Венец. 359 и Венец. 1817.*

(142v) [Армянский колофон]

Յիշօցէք զճառարայս քրի զՖէլիքիանոս մուրադն որդոյ տր ԳԳԲ.
Jišəçək' z^dzara^js k̄s̄i z^felik'ianos muradn ortoj dər z^kr̄.

“Помяните слугу Христова Феликианоса – Мурада, сына отца Закарии”.

Приведенная армянская запись указывает, что данная копия Псалтыри выполнена жителем Каменца-Подольского Мурадом, сыном отца Закарии, который служил писарем местного Армянского суда с 1629 года, в 1646-1650 годах был войтом – главой правления местной армянской общины и суда, а позже – одним из двух ереспоханов (старост) армянской общины, по крайней мере еще в 1669 году.

Запись на отдельном листе в начале рукописи по-армянски

Saymos Tawit'i t'arkmanel 'i hajgagan parpa^roj 'i lezu t'at'araç. Jişadag ę der Johanneş vartabedi Serazkean 'i turⁿ surp Łazaru vanaçn or 'i Veⁿeđig şnorhel jami tñ 1788 jokost. 20

“Псалмы Давида, переведенные с армянского языка на татарский. В память отца Йоаннеса, вартабеда Серазского, передана в дар монастырю св. Лазаря в Венеции года Божьего 1788, августа 20”.

Такой же лист с идентичной надписью имеется в начале венецианской рукописи № 446.

На обороте л. 2 оттиск перстневой печати с изображением аиста (журавля, цапли) на щите.

Описание: [Саргисян 1914; Dubińska 1961: 208-209].

Полный текст венецианской рукописи № 11

(1r) [Псалом 1]

¹Saymosu Tawitni^j.

Sanlıdır er, çaysi ki barmadî keñäşinâ çirsizlarni^j, da yoluna yazıçlılarni^j ol turmadî, da ol-turçuçuna ärçällarni^j ol olturmadî.

²Evet orenk'inâ Eyämizni^jdir erki ani^j, da orenk'i ani^j sayişlagay ol kündüz da keçä, ³da bolgay ol neçik teräk, ki tikiliptir barganina suvlar-ni^j, (1v) çaysi ki yemişin kendini^j vaçtina bergäy da yapraç'i ani^j tökülmägäy; da barça, ne ki etsä, oçarilgay açar.

⁴Dügüldür bu türlü çirsizlar, da ne ol türlü, evet neçik yel, toznu ki yaydirir yerni^j yüzü üsnä.

⁵Ani^j üçün turmişarlar çirsizlar yarçuga da ne yazıçlılar sayişina toçrularni^j.

¹Псалом Давида.

Блажен муж, который не ходил на совет нечестивых, и не стоял на пути грешных, и не сидел в собрании беспутных.

²Но в законе Господа нашего воля его, и о законе Его размышляет он день и ночь,

³И будет он как дерево, посаженное при потоках вод, которое приносит плод свой во время свое и лист которого не осыпается; и во всем, что он ни делает, успеет.

⁴Не так – нечестивые, не так: но они – как прах, возметаемый ветром по лицу земли.

⁵Потому не устоят нечестивые на суде, и грешники – в совете праведных.

⁶Zera tanir Biy yolun toyrularniñ, yolları xirsizlarniñ taspolgaylar.

Saymosu Tawit'niñ 2

¹Nek müşülländilär din(2r)sizlär da žoyovurt sayışladılar boşluxnu?

²Xarşi boldular xanları yerniñ da buyruçılar yiyildilar birgä Eyämiz üçün da yaylangani üçün anıñ.

³Çeşiyix bayların alarniñ da saliyix bizdän boyundruğun alarniñ.

⁴Turuçi köktä külgäy alardan, da Biy heç etkäy alarni.

⁵Ol vaxt sözlägäy alar bilä öçäşmäxi bilä kendiniñ da yüräklänmäxi bilä kendiniñ müşüllätkäy alarni.

⁶Men turdum xan andan üs(2v)nä Sionnuñ, tayına ari anıñ, aytmaga maña buyruğun Eyämizniñ.

⁷Biy aytı maña: «Oylum benim sensen, men bugün toyrurdum seni.

⁸Xolgin mendän, da beriyim saña dinsizläri menjärmägä saña, da buyruçılıx saña barça xiriy-larına yerniñ.

⁹Kütsärsen alarni tayağ bilä temir, neçik sayıt çölmäkçiniñ, uvatsarsen alarni».

¹⁰Hali, xanlar, bunu eskä alıñız, ögütläniñiz barçañız, kimlär ki yaryularsiz yerni.

(3r) ¹¹Xuluğ etiñiz Eyämizgä çorxu bilä da sövünüşüz alnına anıñ titrämäğ bilä.

¹²Yöpsünüşüz ögütün anıñ, ki öçäşlänmägäy Biy da taspolursiz yollarından toyruluğun

Zamanına, ne vaxt çarunsa öçäşmäxi anıñ.

San barçasına, çaysıları ki umsanıptırlar Biygä.

[Псалом] 3

²Biy, ne köp boldu xistiruçılarım benim! Köplär turdular üstümä benim.

³Köplär aytırlar edi boyum üçün benim, ki yoxtur çutçar(3v)ılmaçi anıñ Teñrisinä kendiniñ.

⁴Evet sen, Biy, boluşuçım menimsen, haybatım benim da biyiklätüçisi başımniñ benim.

⁵Avazım bilä benim men Biygä sarnadım, da işitti maña tayında kendiniñ.

⁶Men çirım ettim da yuxladım, oyandım, da Biy yöpsünövüçüm benimdir.

⁷Xorçmandır men tümän çerüvündän alarniñ, ki çöp-çövrä dolaşır çapsap saçlıy edilär meni.

⁸Kel, Biy, da çutçar meni, Teñrim benim, zera sen urduğ bar(4r)çasın, kimlär edilär benim bilä duşmanlıxta heç yergädän, da tişlärin yazıçlı-larniñ uvatkaysen.

⁶Ибо признает Господь путь праведных, а путь нечестивых погибнет.

⁹Eyämizniñdir çutçarmaçlığ, üsnä žoyovurtuñnuñ seniñ alıñışniñ seniñ.

[Псалом] 4

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Sarnaganımda benim işittiñ maña, Teñri, toyruluğuña körä tarlıxtan maña avlağ ettiñ, yarlıya maña da işit alıñışma benim.

³Adam oylanları, negä diñrä bek yüräklilär? nek söviyirsiz (4v) heçlikni da izdiyirsiz yalğanlıxni [yalğanlıxni]?

⁴Tanıñız, ki tamaşa etti Biy arisinä kendiniñ, da Biy işitkäy maña sarnaganıma benim añar.

⁵Öçäşmäxiñiz, da yazıçlanmañız, ne ki aytсанız yüräkiñizdä siziñ, da töşäkiñizdä siziñ pošman boluğuz.

⁶Sunuğuz çurbanin toyruluğun da umsanıñız Biygä.

⁷Köplär aytırlar, ki: «Kim körgüzgäy bizgä yaxşılığın Eyämizniñ?» Nişanlandı bizgä yarıçi yüzündän seniñ, ⁸da ber(5r)diñ färählik yüräkimizdä bizim.

Yemişindän aşlığniñ, çayırniñ, zäytünnüñ alarniñ toldurduğ alarni.

⁹Eminlik bilä bunu da bunda yuxlıyix da oyanıyix, zera sen, Biy, yalğız ~~pan-hani~~ umsañ bilä seniñ turğuzdurduğ bizni.

[Псалом] 5

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Sözümä benim çulağ çoygin, Biy, da esiñä algın çaxiriçimni benim.

³Baxkin avazıma [=avazına] alıñışimniñ benim, xanim benim da Teñrim benim.

(5v) ⁴Men seni çolarmen, Biy, ertäräk işitkäysen avazıma benim, ertäräk hadir bolıyım çarşı saña.

⁵Dügül ki sen, Teñri, klärsen töräsizlikni, turmaslardırlar sendä yamanlar, töräsizlär turmagaylar alnına közüñniñ seniñ.

⁶Körälmädiñ alnına [=alarni], kimlär ki çiliniyirlar töräsizlikni, tas etärsen barçasın, kimlär ki sözlärlär edi yalğanni.

⁷Erni çan töküçini da hillälini murdar etärsen sen, Biy, evet, Biy, men köplüçünä körä (6r) yarlıyamaçiñniñ seniñ kiryim övünä seniñ, yerni öpiyim sarayıña ari seniñ çorçuğ [bilä] seniñ.

⁸Biy, yol körgüz maña toyruluğuña seniñ duşmanlarım üçün benim, tüz et alnıma benim yolunı seniñ.

⁹Yoxtur ayızlarına alarniñ könülük, da yüräkläri alarniñ boşanıptır.

¹⁰ Neçik kerezman, açixtır ovurtları alarniñ, tilları bilä kendiläriniñ hilläli boldular.

¹¹ Yaryula alarni, Teñri, ki tüškäylär sayış-larından yüräkläriniñ alarniñ; köp(6v)lüxünä körä çirsizlariniñ alarniñ kerı et alarni, ki açittılar seni.

¹² Färäh bolgaylar barçası, çaysıları ki umsanıptırlar saña, meñilik sövüngäylär, da turgaysen sen alarda.

Övüngäylär sendä sövüklüläriñ atıña seniñ, ¹³zera alyışlasarsen toyrunu, Biy, neçik yaraylı biyänçlikniñ bilä seniñ tadžladıñ bizni.

[Псалом] 6

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biy, bolmagay yüräklänmäxiñ bilä seniñ çarşılagaysen meni, da bolmagay öçäşmäx(7r)iñ bilä seniñ ögütlägäysen meni.

³Yarliya maña, Biy, ki çastamen men, oñalt boyumnu menim, ki müşxülländilər söväklärim menim.

⁴Džanim menim asrı müşxülländi, da sen, Biy, negä diñrä?

⁵Xayt, Biy, da çutçar boyumnu menim, tırgiz meni, Biy, yarlıyamaçiña körä seniñ.

⁶Zera kimesä yoxtur, ki ölümdä aňgay seni, ya tamuxta tapunmaç etkäylär saña.

⁷Xazıandım men küstün(7v)mäximdä menim: yuvdum barça keçäni ornumnu menim da yaşlarım bilä menim töşäklärimni menim çilattım.

⁸Müşxülländi yüräklänmäxtän közüm menim, oprandım men üsnä barça duşmanlarımniñ menim.

⁹Keri turduñuz [=turuñuz] mendän, barčaniz, ki çiliniyirsiz töräsizlikni.

¹⁰Işıtti Biy avazına yıylamaçimniñ menim, işitti Biy alyışıma menim, da Biy çoltçamni menim yöpsündü.

¹¹Uyalgaylar da muş(8r)çullangaylar asrı barça duşmanlarım menim, çaytkaylar kerı da uyalgaylar asrı tezindän da müşxüllängäylär.

[Псалом] 7

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biy, Teñrim menim, saña umsandım; çutçar meni barça çuvuçılarımdan menim, abra meni.

³Şahat, çaçan çapsagay, neçik aslan, džanimni menim, da kimesä bolmagay, ki çutçargay, da ne ol, ki tırgizgäy.

⁴Biy, Teñrim menim, egär ettim esä bunu, egär ki bolmagaylar [=bolgaylar] (8v) töräsizliklər çoluma menim,

⁵Egär tölädim esä çaçan alarga, kimlər ki tölädilär maña yaman, tüşiyim men dä duşmanlarıma menim heç yergädän,

⁶Xuvgay soñra duşman džanimni menim, yetiskäy da baskay yergä tirlikimni menim da haybatimni menim topraçka sıxındırgay.

⁷Kel, Biy, öçäşmäxiñ bilä seniñ da biyik bolğın tügätmä duşmanlarımni menim.

Oyan, Biy Teñrim menim, buyruçuña seniñ, çaysı ki sen simarladıñ, ⁸da yiyini çoyovurt(9r)nuñ çövräñä bolgaylar seniñ.

Aniñ üçün biyiklikkä çayt. Biy ⁹yaryular çoyovurtun kendiniñ.

Yaryu et maña, Biy, toyruluçuma körä menim, zaçalsızlıçıma körä menim, çaysı ki mendä.

¹⁰Tügällängäy yamanlıçlar üstünä yazıçlılar-niñ, da oñargaysen sen toyruga.

Xaysı ki tergär yüräkni da bövräklärni, Teñri toyrı, könüdir ¹¹boluşluçı maña Teñriniñ, ki çutçarır alarni, çaysıları ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

(9v) ¹²Teñri yaryuçi toyrı, küclü da uzunesli, çaysı ki yebermäs öçäşmäxiñ kendiniñ hər kez.

¹³Yoçsa egär çaytmasañiz añar, çiliçin kendiniñ itiläptir, [da yayı çoruluçtur anda, ¹⁴hadirläptir] sayıtın ölümniñ da oçun kendiniñ küydürmäçkä yasagandır.

¹⁵Ošta başladı töräsizlikni, yüklädi ayını [=ayrıçni] da toyrıdu egirlikni.

¹⁶Çoyur, çaysı ki çazdı da arıtti anda, tüškäylär terän çuyurga, çaysın da işlädi.

¹⁷Xaytar ayrıçları başına (10r) aniñ, üstünä tebasiniñ aniñ töräsizlikləri kendiniñ engäy.

¹⁸Tapunuyım Eyämizgä toyruluçuna körä aniñ, saymos aytiyim Eyämizgä atiniñ [=Eyämizniñ atına] biyiktägi.

[Псалом] 8

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biyimiz bizim, ki tamaşalıdır atıñ seniñ barça yerdä!

Ayındi ulu körkün seniñ dayın biyik, ne ki kök. ³Ayızlarından igit oylanlarıñ, töştägilärniñ toxta-gay alyış

Duşmanlarıñ üçün seniñ, Biy, ki buzulgay duşman da çarşı turuçi.

(10v) ⁴Köriyim köknü, işin barmaçlarıñniñ seniñ, aynı da yulduzlarni, çaysı ki sen toxtattıñ.

⁵Kimdir adam, ki aňgaysen sen anı, ya adam oçlu, ki dărman nemä etkäysen sen añar?

⁶Az nemä aşaç ettiñ anı, ne ki friştäläriñni seniñ: haybat bilä da hörmät bilä tadžladıñ anı ⁷da turıyduñ anı üstünä çol işiñniñ seniñ.

Barça nemäni hnazant ettiñ tibinä ayaçlarıñniñ aniñ, ⁸çoyunlarni, da tuvarni, da barça nemäni, (11r) Da dayın artıç kiyiklärni, ⁹uçar çuşların kök-

nüj, balıxların tevizniñ, ki kezärlär izläri bilä tevizniñ.

¹⁰Biy, Biyimiz bizim, ki tamaşalıdır atıñ seniñ barça yerdä!

[Псалом] 9

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Şükürläniyim sendän, Biy, bar yüräkim bilä menim, aytiyim barça-barça tamaşalarıniñni seniñ.

³Färäh bolıyım da sövüniyim sendä, saymos aytiyim atına Eyämizniñ biyiktäğiniñ.

(11v) ⁴Xaytkanına artıxarı duşmanlarımnıñ menim kücsüzlängäylär da taspolgaylar yüzündän seniñ.

⁵Ettiñ yarıymnu menim da könülükni, olturduñ olturyuçka töräçisi toyruluñnuñ.

⁶Öçäştin dınsızlärgä, da tas boldu çırsız, atların alarnıñ buzduñ meñi meñilik, ⁷da duşmannıñ yarayı eksildi çax tügänginçä.

Şähärni buzduñ, da taspoldu añmañlıxı alarnıñ çaxıriñ bilä.

(12r) ⁸Teñri bardir da çalir meñilik, hadir etti olturyuçun kendiniñ yarıyuga.

⁹Kendi yarıyular dünyäni toyruluñ bilä da çovurtun kendiniñ könülük bilä.

¹⁰Boldu Biy işanç yarlıga, boluşuçı tarlıxında vaxtli zamanda.

¹¹Umsangaylar saña barçası, kimlär ki bilirlär atıñni seniñ, zera çoymisarsen alarnı, çaysıları ki izdäsärlär seni, Biy.

¹²Saymos aytiñiz Eyämizgä, ki (12v) turuptur Sionda, aytiñiz dınsızlıktä işlärin anıñ.

¹³Izdämä çanıñ alarnıñ añdı da unutmadi alıñşın miskinlärnıñ.

¹⁴Yarlıya maña, Biy, da bañ aşaxlıxımnı menim duşmanlarımdan menim, e, biyiklättiñ meni eşikindän ölümniñ,

¹⁵Ne türlü aytkaymen barça alıñışınni seniñ eşikinä çiziniñ Sionnuñ da sövüniyim çutçarmañıña seniñ.

¹⁶Battılar dınsızlar buzulmañlarında kendiläriniñ, ki ettilär sırtmaç, çaysı ki (13r) yaşırdılar, tutkay ayaxların alarnıñ.

¹⁷Tanıñ Biy etmä yarıyusun kendiniñ, da işindän çollariniñ kendiläriniñ baylangaylar yazıxlılar.

¹⁸Xaytkaylar yazıxlılar anda tamuñka da barça dınsızlar, çaysı ki unuttular Teñrini.

¹⁹Dügül tüğälinçä unuttur Biy miskinni, tözümlükü miskinlärnıñ taspomagay meñilik.

²⁰Kel, Biy, da çuvatlanmasın adam, yarıyulanğaylar dınsız(13v)lär alniña seniñ.

²¹Turğuz, Biy, orenk' çoyuçini üstünä alarnıñ, da tanığaylar dınsızlar, ki adamlar bardir.

[Псалом 9/10]

^{22/1}Ne üçün, Biy, turduñ yıraçtın, körümsüz ettiñ yoluçkan tarlıx zamanın?

^{23/2}Öktämlängäninä çırsızniñ küyar miskin, kerı bolğaylar sayışlarından kendiläriniñ, çaysın ki dä sayışladılar.

^{24/3}Zera öğär yazıxlı suñlançin boyunuñ kendiniñ, çaysı zrgel etär, da ol öğär.

^{25/4}Evet ne üçün öçäşlätti (14r) yazıxlı Teñrini köplüxünä körä öçäşmäxiniñ kendiniñ, egär izdämäs?

Dügüldir Teñri alnına közünüñ anıñ, ^{26/5}murdardir yolları anıñ hər sahat.

Biyikläniptir könülükü yüzünüñ anıñ, üstünä barça duşmanlarıniñ kendiniñ eyälik etkäy.

^{27/6}Aytti yüräkinä kendiniñ, ki seskänmän dżins-dżinstan başça yamandan.

^{28/7}Xarış, da l'eğiliñ, da hillälik toludur ayzına anıñ, tibiñä tiliniñ anıñ ağıriñ da çazyanç.

(14v) ^{29/8}Olturup busulup ululuñlar bilä yaşırtin öldürmä zaçalsızni.

Közü anıñ yarlılarga baçar, ^{30/9}busulur yaşırin, neçik aslan ormanında kendiniñ.

^{31/10}Busulur çapsama yarlıni da yixmaga anı.

Sırtmañı kendiniñ aşaxlatkay anı, aşaxlangay da tüşkay eyälik etkäninä kendiniñ üstünä yarlılarnıñ.

^{31/11}Zera aytti yüräkindä kendiniñ, ki unuttu Teñri, çaytardi yüzün kendiniñ, (15r) ki körmägäy soñyuga dirä.

^{33/12}Kel, Biy Teñrim menim, biyik bolsun çoluñ seniñ, da unutmagın yarlıni.

^{34/13}Evet ne üçün yüräklätti yazıxlı Teñrini, ki aytti yüräkindä kendiniñ, ki tergämästir?

^{35/14}Körärsen sen anı ağıriçta da yüräklänmäxinä baçarsen, saña çoyuluçtur miskin, da öksüzgä sensen boluşuçı.

^{36/15}Uvalğay biläki yazıxlınıñ da yamannıñ, izdälgäy yazıxı anıñ, da ol tapulmagay.

^{37/16}Biy çan meñi meñilik, taspolgaylar dınsızlar yerindän anıñ.

(15v) ^{38/17}Suñlançına yarlılarnıñ işitti Biy, hadirlikinä yüräkläriniñ alarnıñ baçtı közüñ seniñ

^{39/18}Yarıy etmä öksüzgä da yarlıga, ki dayın artmagay adam ulu sözlämäxində kendiniñ üstünä yüzünüñ yerniñ.

[Псалом 10/11] 10

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biygä umsandim; neçik aytkaysız boyuma menim: «Teşkirildiñ taylarda, neçik çipçix?»

²Zera ošta yazıxlılar çordular yayların kendiläriniñ, (16r) hadir ettilär oçların sadaçlarında

salma çaramyuluhta alarga, kimlär ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

³Zera çaysi ki sen yasadiñ, buzdular, evet toyruru ne etti?

⁴Biy sarayına ari kendiniñ, Biy köktä olturçu üsnä kendiniñ.

Közläri anıñ yarlılarga baçar, kirpikläri anıñ tergärlär adam oylanların.

⁵Biy tergär toyrunu da çirsizni, kim ki sövär yazıçını, körälmäs boyun kendiniñ.

(16v) ⁶Yağgay üstünä alarnıñ sırtmaç, ot da kügürt; bu dufan — ülüşü ayaçlarınıñ alarnıñ.

⁷Toyrudur Biy, toyruluçnu sövär, toyruluçnu körärlär yüzläri anıñ.

[Псалом 11/12] 11

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Xutçar meni, Biy, zera eksildi ari, eksildilər könüklär adam oylanlarından.

³Boş sözlädi er sıñarı bilä kendiniñ, erinläri bilä hilläli yüräkindän yüräkinä sözlädi.

⁴Tas etär Biy barça erin(17r)läрни hillälilärniñ da tilni ulu sözlävüci,

⁵Xaysıları ki ayttılar: «Tillärimizni bizim ulu etiyiç, erinlärimiz bizim bizim bilädir, da hali kimdir bizim Biyimiz?»

⁶Zabunluçu üçün miskinniñ da küstünmäxinä yarliniñ hali turıyım, aytıyır Biy, çoyıyım çutçar-maçımnı benim da fărâhan bolıyım alarda.

⁷Sözläri Eyämizniñdir sözlär ari, neçik dä kümüš tañlangan da sinalgan, yerdän arıtılğan da açılğan 7 kerät (17v) topraçtan.

⁸Sen, Biy, saçladıñ bizni da abradıñ bizni džınstan çax bu meñilikkä diñrä.

⁹Çöp-çövrä çirsizlar kezärlär, biyiklikiñä körä seniñ, ulu etsärsen sen adam oylanların.

[Псалом 12/13] 12

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Negä diñrä, Biy, unutsarsen meni meñilik, negä diñrä çaytarsarsen yüzüñnü seniñ mendän?

³Negä diñrä çoyarsarmen saçışimni džanımda benim da aytıçı yüräkimniñ benim künlärni?

(18r) Negä diñrä biyiklängäy duşman üstümä benim? ⁴Baç da işit maña, Biy Teñrim benim.

Yarıç ber, Biy, közlärimä benim, ki bolmagay çaçan yuçlagaymen ölümgä.

⁵Aytmagay duşman, ki: «Yeñdim anı»,— ya çisti-ruçılarım benim sövüñgäylär, egär men seskäsäm.

⁶Men yarlıyamaçıña seniñ, Biy, umsandım; sövündü yüräkim benim çutçarmaçıña seniñ; alçışlıyım Biyni, yaçşı etüçimni benim.

[Псалом 13/14] 13

Saymosu Tawit'niñ, 13.

¹Aytti fähamsiz yüräkindä [=yüräkindä] (18v) kendiniñ, ki yoçtur Teñri.

Buzuldular da murdarlandılar töräsizlikläri bilä kendiläriniñ, kimsä yoçtur, ki etkäy tatlılıçını.

²Biy köktän baçtı barça adam oylanlarına körmä, ki bolgay kimsä açılı, ki izdägäy Teñrini.

³Barçası saptılar bir oçurdan da keräksiz boldular.

Kimsä yoçtur, ki etkäy tatlılıçını, da yoçtur kimesä çax bir dä.

⁴Neçik tanımagaylar barçası, ki çiliniyirlar töräsizlikni.

(19r) Kimlär ki yerlär edi çoyovurtumnu benim, neçik yemaç ötmäçni, da birgä [=Biygä] sarnamadılar.

⁵Anda çorçakaylar çorçunu, çayda ki bolmasa çorçu, zera Biydir džinsi toyrularniñ.

⁶Saçışın miskinniñ uyatlı ettilär, zera Biydir umsası anıñ.

⁷Kim bergäy [Siöndan] çutçarıлмаç Israjelgä! — çaytarma Eyämizgä yasırlıçın çoyovurtunuñ kendiniñ, sövüñgäy Agop da fărâh bolgay Israjel.

[Псалом 14/15] 14

Saymosu Tawit'niñ.

(19v) ¹Biy, kim turgay çatırıña seniñ, ya kim sıyıngay tayıña ari seniñ?

²Xaysi ki barır zaçalsız, çiliniñ toyruluçnu, sözlär könülükni yüräkinä kendiniñ.

³Xaysi ki hillälikni etmädi tili bilä kendiniñ da yaman sıñarına kendiniñ etmädi.

Taba yuvuçtagilärindän ol alması, ⁴heç boluptur alnına anıñ yaman etüci.

Xorçuçısın Eyämizniñ haybatlı etär, kim ki ant içir [=içär] sıñarına kendiniñ da yalyan çıçmas.

(20r) ⁵Kümüşün kendiniñ yalga ol bermäs, mızda üstünä könülükniñ ol alması, kim ki munu etsä, ol seskänmäğäy meñilik.

[Псалом] 15/16

Saymosu Tawit'niñ.

¹Saçla meni, Teñri, zera men saña umsandım.

²Ayttim Eyämizgä: Biy benim sensen, da yaçşılıçım benim maña sendandır.

³Ariläriñ seniñ, çaysıları ki yeriñdädirlär seniñ, tamaşalı ettiñ barça erkimni benim alarda.

⁴Arttilär çastalıçları alarnıñ, bundan soñra tezlängäylär.

Yiçitirmiyim yüçin alarnıñ (20v) çanlı da ne aymıyım atın alarnıñ erinlärim bilä benim.

⁵Biy payım meñärmäçimniñ benim da ayaçimniñ benim, sensen, ki bunda çaytarırsen yurtumnu benim maña.

⁶Pay çixti maña tañlamalar bilä, da meñärmä-xim menim biyäncli boldu maña.

⁷Alvişliyim Biyni, ki açilli etti meni, çaç ki ke-çägä dayin ögütlädilär meni bövräklärim menim.

⁸Ilgärtin körär edim Biyni alnima menim här sahat, ki edi saşışima menim, ki seskänmägäyimen.

(21r) ⁹Aniñ üçün färâh boldu yüräkim menim, da sövündü tilim menim, dayin da tenim menim turgay umsa bilä.

¹⁰Zera çoymisarsen dżanimni menim tamuçta da bermisarsen ariñä seniñ körmä buzulmaçliñni.

¹¹Körgüzdün maña yoluñnu seniñ tirlikniñ, toldurduñ meni färâhlikli bilä yüzüñnüñ seniñ, tat-lilixindan könänmäch oñuñnuñ seniñ çaç tüğälinçä.

[Псалом 16/17] 16

Saymosu Tawit'niñ.

¹İsit, Biy, toyruлуçka da (21v) baç çoltçama menim, çulaç çoy alvişima menim, zera düğül erinläri bilä hilläli.

²Yüzündän seniñ könülük maña çixkay, da közlärim menim körgäylär toyruлуçnu.

³Sinadiñ yüräkimni menim da tergädiñ keçä, sinadiñ meni, da tapulmadı mendä egirlik.

⁴Sözlämägäy ayzim menim işin adam oylanlariniñ, sözü üçün erinläriñniñ seniñ men saçliyiym yollarnı bek.

⁵Toçtatkin izlärimni menim yollariniñ [=yollarıña] seniñ, ki taymagaylar barganım menim.

(22r) ⁶Men saña, Biy, sarnadım, ki işittin maña, Teñri, aşaxlat maña çulaçiniñ seniñ da işit sö-zümä menim.

⁷Tamaşalı ettiñ yarlıyamaçiniñ seniñ, ki çutçarır alarnı, kimlär ki umsanıptırlar saña, alardan, ki utrudırlar oñuña seniñ.

⁸Saçla meni, neçik böbäkin köznüñ, kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ yapsarsen meni ⁹yüzündän çirsizlarniñ, kimlär ki zabun ettilär meni.

Duşmanlar boyumnu menim çapsadılar, ¹⁰se-mizlikindä kendi(22v)läriñniñ tiyovlu boldılar, da ayızları alarniñ sözlädilär öktämlikni.

¹¹Keri ettilär meni da hali çaytıp dolaştılar çövrämä, çulaç çoydular aşaxlatıp meni yergä.

¹²Hesepädilär meni, neçik aslannı, ki hadir-dir avga, neçik balası aslannıñ, ki olturur busulup.

¹³Kel, Biy, yetiş alarga da tiygın alarnı, çutçar dżanimni menim çirsizlardan, çiliçtan da çolundan duşmanniñ.

¹⁴Biy, tas et alarnı yerdän, ayır (23r) da tiy alarnı tirliklərindän kendiläriniñ.

Yapuçluçuñ bilä seniñ toldu çarınları alarniñ, [toydular aş bilä da] çoydular çalganın oylanlarına kendiläriniñ.

¹⁵Men toyruлуç bilä körüniyim yüzüñä seniñ, toyuniyim körüngäninä haybatıñniñ seniñ.

[Псалом 17/18] 17

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Sövüyim seni, Biy, çuvatim menim! Biy toç-tatuçim menim, ³işançim menim da çutçaruçim menim.

Teñrim boluşuçim menim; da men umsanır-men añar; işançim menim, (23v) münüzü çutçarı-lmaçimniñ menim, çabulum menimdir.

⁴Alvişlamaç bilä sarniyim Biygä da duşmanla-rimdan menim abraliyim.

⁵Çövrämä boldular menim tollamaçı [=tolyan-maçı] ölümünüñ, da özänläri töräsizlikniñ müşçül-lätti meni.

⁶Totçarlıçı tamuçnuñ çapsadılar meni, yetişt-i-lär maña sırtmaçı ölümünüñ.

⁷Tarlıçımda menim men Biygä sarnadım da Teñrimä menim çaxırdım.

İsitti maña dadżarından (24r) ari kendiniñ, avazına alvişimniñ menim, da çaxıriçim menim al-nina aniñ kirgäy çulaçına aniñ.

⁸Müşçülländi da titrädi yer, da himläri taylar-niñ seskändilär da müşçülländilär, ki yüräkländi üsnä alarniñ Teñri.

⁹Çixti tütün öçäşmäxiñdän aniñ, da ot yüzün-dän aniñ yaltradi, da yaşnamaçlar kesildi andan.

[¹⁰Aşaxlattı köknü da endi, da çarayıluç tibi-nä ayaxlarıniñ aniñ.]

¹¹Çixti k'erovpełärdän da uçtu, ayıñdi ol çat-larında yellärniñ.

¹²Xoydu çaramyuluçnu (24v) yapovun kendi-niñ, da çövräsinä aniñdirar otaxları kendiniñ, da çaramyuluçlar suvları çaç bulutka dirä havaniñ.

¹³Yaltramaçına aniñ alnina alarniñ bulutlar keçirdilär gargudnu da uçxundu [=uçxunlu] otnu.

¹⁴Kökrädi Biy köktän, da Biyiktägi berdi ava-zına [=avazın] kendiniñ gargudga da uçxunlu otka.

¹⁵Yeberdi oçun kendiniñ da tayıttı alarnı, art-tirdi yaşnamaçin kendiniñ da müşçül(25r)lätti alarnı.

¹⁶Köründülär çovraçları suvlarniñ, da belgili boldular himläri dünyâniñ

Öçäşmäxiñdän seniñ, Biy, da tiniçindän dża-niñniñ, öçäşmäçiniñ seniñ.

¹⁷Yeberdi biyiklikdən da yöpsündü meni, yöp-sündü meni suvlardan köp.

¹⁸Xutçargay meni duşmanlarimdan menim, çuvatlılardan da körälmägänlärimdən menim, ki çuvatli boldular, ne ki men.

¹⁹Yetiştilər maña kününä çiyinlärimniñ me-nim, boldu (25v) Biy çuvatlatuçim ²⁰da çixardı me-

ni avraçka [=avlaçka], da çutçargay meni Biy, zera klädi meni.

²¹Tölägäy maña Biy toyruluxuma körä benim, zaşalsizliçima körä benim tölägäy maña.

²²Men saçliyim yolun Eyämizniñ da çirsizliç etmiyim Teñrimä benim.

²³Barça könülükü anıñ alnıma benimdir, toyruluxun kendiniñ kerı etmädi mendän.

²⁴Boliyim men dä zaşalsiz anıñ bilä da saçt bolıyım töräsizlikimdän benim.

²⁵Tölägäy maña Biy toyruluxuma körä benim, arilikin(26r)ä körä çollarımniñ benim alnına közümnüñ benim.

²⁶Ari bilä ari bolgaysen, er bilä zaşalsiz zaşalsiz bolgaysen, ²⁷tañlamalar bilä tañlama bolgaysen, da çaxutlarnı yıçkaysen.

²⁸Sen çoyovurtuñnu, aşaxlarnı tirgizgäysen, közlärin öktämlärniñ sen aşaxlatırsen.

²⁹Sen yarıçlı etärsen çiraxımnı benim, Biy Teñrim benim, yarıç et maña çaramyuluçta.

³⁰Tenim [=Teñrim] bilä çutuliyim sinamaçliçtan, Teñrim bilä benim keç(26v)iyim duvarlarnı.

³¹Teñrim benim, zaşalsizdir yollarıñ seniñ, da sözläri Eyämizniñ tañlamadır; da işanç barçasına, kimlär ki umsanırlar añar.

³²Anıñ üçün ki kimdir Teñri başça Eyämizdän? Ya kimdir Teñri başça Teñrimizdän bizim?

³³Teñri, çaysi ki kiydiridiñ maña çuvatni da çoyduñ zaşalsizda yolumnu benim.

³⁴Toçtattıñ ayaxlarımni benim, neçik maralniñ, da üstünä biyikliklärniñ turyuzduñ meni.

(27r) ³⁵Övrättiñ çolumnu benim oçraşka, da ettiñ biläkimni benim, neçik yay bazıç, da berdiñ maña çuluxuñnu çutçarmaçıñniñ seniñ.

³⁶Oñuñ seniñ yöpsündü meni, da ögütüñ seniñ turyuzdu meñi [=meni] meñilik, da ögütüñ seniñ övrätkäy meni.

³⁷Avlaç ettiñ yürüganımni benim tibimä benim, da kücsüzlänmädilär izlärim benim.

³⁸Xuviyim duşmanlarımni benim, da yetişiyim alarga, da çaytmiyim alardan çax tügätkinçä alarnı.

(27v) ³⁹Xistiriyim alarnı, da dayın bolmagaylar turma da tüşkäylär tibinä ayaxlarımniñ benim.

⁴⁰Ey, kiydiridiñ maña çuvatni oçraşka, turganlarnı üstümä benim tibimä benim ettiñ.

⁴¹Duşmanlarımni benim çuvulgan ettiñ da körälmägänlarımni benim tas ettiñ.

⁴²Çaxırdılar, da kimsä yoç edi, ki çutçargay edi alarnı, sarnadılar Biygä, da işitmädi alarga.

⁴³Uvatiyim alarnı, neçik toznu alnına yelniñ, neçik balçıñ oramlarnıñ, basiyim alarnı.

⁴⁴Xutçargay meni Biy çarşı(28r)liçtan çoyovurtnuñ da turyuzgay meni baş dinsizlärğä.

Çoyovurt, çaysin ki bilmäs edim, çuluç ettilär maña ⁴⁵da işitmäçi bilä çulaxlariniñ işitti maña.

Oylanları yatlarıñniñ yalyan sözlädilär maña; ⁴⁶oylanları yatlarıñniñ oprandılar da açsadılar izlärindän kendiläriniñ.

⁴⁷Tiridir Biy, da alyışlidir Teñri, da biyik bolgay Teñri, çutçaruçim benim,

⁴⁸Teñri, çaysi ki izdär öçümnü benim da hnazant etär çoyovurtnu tibimä,

(28v) ⁴⁹Xutçaruçim benim duşmanlarımndan benim, öçäştürüçilärimdän! Alardan, ki turupturlar üstümä benim, biyik ettiñ meni da erdän egri çutçardiñ meni.

⁵⁰Bunuñ üçün tapuniyim saña dinsizliktä da atıña seniñ saçmos aytiyim.

⁵¹Ulu ettiñ çutçarıлмаçın çanıñniñ anıñ, etip yarlıyamaçni yaylaganına anıñ, Tawit' bilä da zür-yätı bilä anıñ dżınstan çax dżinska.

Alıışı Movşesniñ barça çoyovurt üçün
[Исход 15: 1-18: Благодарная песня Моисея]
(29r) ¹Alıışliyiç Biyni, ki haybat bilädir haybatlangan.

Atlanganlarnı da atlarnı saldı teñizgä. ²Boluşuçi, yöpsünövüçim benim Biy, da boldu maña çutçarıлмаçliçka.

Budur benim Teñrim, da haybatlı etärmen bunu; Teñrisi atamniñ benim, da biyik etiyim bunu.

³Biy uvatır oçraşlarnı, Biy atıdır anıñ.

⁴Tañlama erlarnı, da tañlama yaraylılarnı, arabalarin, da atların, da barça çuvatın p'ar(29v)awonnuñ boçdu teñizdä.

⁵Teñiz yaptı alarnı, boçuldular tibsizlikinä teränlikniñ, neçik taşlar.

⁶Oñuñ seniñ, Biy, haybatlıdır çuvatı bilä kendiniñ, oñuñ seniñ, Biy, uvattı duşmanlarıñniñ seniñ.

⁷Da ululuçu bilä haybatıñniñ seniñ uvattıñ çarşı bolganlarıñniñ seniñ, yeberdiñ öçäşmäçin yüräklänmäçıñniñ seniñ, da yedi alarnı, neçik çamışni.

⁸Dżan çuvatıñniñ yüräklänmäçıñniñ seniñ, yarıldı(30r)lar suvlar, yiğın turdular, neçik duvar taştan, suvları teñizniñ, da buzladılar yiğınları suvlarıñniñ içinä teñizniñ.

⁹Ayttı duşman, ayttı: «Xuviyim, yetişiyim, uriyim, ayiriyim talannı da tolduriyim alardan dżanımnı benim!

Xiliçimni benim uriyim alarga, eyalik etkäy da biyiklängäy üstünä alarnıñ oñum benim!»

¹⁰Yeberdiñ yeliñni seniñ, da yaptı alarnı teñiz, boçuldular da endilər, neçik çorçaşın, suvga muçkân [=muçkâm].

¹¹Kim oğşar saña, Biyim, Teñrim? (30v) Ya kim oğşagay saña, haybatlangan ariləriñdä, Tamaşalı haybat bilä haybatlangan, ki etärsen nişanlar da peşälär. ¹²Saldıñ çoluñnu seniñ, da yuttu alarnı yer.

¹³Yol körgüzdüñ toyru luğ bilä žoyovurtuña seniñ, hali çaysı ki dä çutçardıñ.

Da övündürdüñ çuvatıñ bilä seniñ taboruña, arilikiñä seniñ, ¹⁴işittilər dżinslar da öçäşländilär, da çorçu tuttu sıyınanlarnı Arapısdannıñ.

¹⁵Ol vaçtta dżâxtlandı(31r)lar yarçuçılar Etomnuñ da buyruçıları Movaplarnıñ, tuttu alarnı titrov, eridilär barça turuçıları K'anannıñ.

¹⁶Tüşkäy üstünä alarnıñ ah da çorçu, da çuvatından biläkiñniñ seniñ tüşkäylär.

Çaç aşkinça žoyovurtuñ seniñ, Biy, çaç aşkinça žoyovurtuñ seniñ bu kez, çaysı ki dä tañladıñ.

¹⁷Eltip tikkäysen alarnı tayına meñärmäxiñniñ seniñ, hadirlikinä turmaçin [=turmaçiniñniñ], meñärmäxiñniñ seniñ,

(31v) Xaysı ki tapunduñ äväldän, Biy, tapunduñ arilikiñ bilä, çaysı ki hadirlädilär çolganıñ [=çollarıñ] seniñ. ¹⁸Da Biy çan meñi meñilik da dayın da.

[Исход 15: 19: Переход через море]

¹⁹Zera kirdi p'ağawon arabalar bilä, da atlar bilä, da tañlama yaraylılar bilä içinä teñizniñ,

Da yeberdi üstünä alarnıñ Biy sovun [=suvun] teñizniñ, da oylanları İsrajelniñ bardılar çuru bilä içinä teñizniñ.

Haybatlamaç

Krisdostur benim Teñrim, da haybatlarmen anı, Teñrиси atamnıñ benim, da biyik etiyim anı.

(32r) [Псалом 18/19]

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Köklär aytarlar haybatın Teñriniñ, da etkänin çulunıñ anıñ aytar toxtalmaçlıç.

³Kün künnüñ axtırır sözün, da keçä keçäniñ körgüzür bilmäçlixiñ.

⁴Yoçtur sözlär da yoçtur gälädzilär, çaysiläriniñ ki işitilmägäy avazları alarnıñ.

(32v) ⁵Barça yerdä çixtı avazı alarnıñ, çaç çiriñina dünyäniñdir gälädziläri alarnıñ.

Kün toyuşundan çoydu çatırın kendiniñ, ⁶da kendi — neçik kiyöv, ki çixar sarayından kendiniñ, sövünür, neçik aznawor, yügürmäçindä yolunda kendiniñ.

⁷Xiriyından köknüñdir çixkanı anıñ, tünçlixi anıñ çaç çiriñina anıñ, da kimsä bolmas, ki yaşingay çizovundan anıñ.

⁸Oreñki Eyämizniñ zadasizdir, da çaytarırlar

džanlarnı, tañlıxi Eyämizniñ inamlidir, da (33r) axtıllı etär oylanlarnı.

⁹Toyru luğu Eyämizniñ tüzdür, da färâh etär yüräkni, buyruğu Eyämizniñ yarıxtır, da yarıç berirlär közlärgä, ¹⁰çorçusu Eyämizniñ ari da çalir meñilik.

Yaryusu Eyämizniñ könüdir, da toyrudur ol.

¹¹Suçlançlıdır ol, ne ki altun da ne ki bahalı taş, özdän köp tatlıdır ol, ne ki bir kesäk çibal.

¹²Zera çuluñ seniñ saçlagay bunu, saçlama añar tölov köp.

¹³Aşkanların kendiniñ kim bol(33v)ur alma eskä? Yapuçluğumdan benim aruv etkin meni, Biy, ¹⁴da yattan saçla çuluñnu seniñ.

Yoçsa ki yoç eyälik etkäylär maña, ol vaçtta zayalsiz boliyim [da ari boliyim ulu] yazıxtan ulu.

¹⁵Bolgay saña biyänçli sözläri ayzımnıñ benim, da sağışları yüräkimniñ benim alniña seniñ här sahat, Biy, boluşuçim benim da çutçaruçim benim!

[Псалом 19/20] 19

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Işitkäy saña Biy kününä tarlıxiñniñ, boluşuçi bolgay saña atına [=atı] Teñrisiniñ Jagopnuñ.

³Yebergäy saña Biy boluş(34r)luç arilikindän kendiniñ, Siondan, da yöpsüngäy seni.

⁴Ağgay Biy barça çurbanıñniñ seniñ da niyätiniñni seniñ yöpsünövlü etkäy.

⁵Bergäy saña Biy yüräkiñä körä seniñ da barça sağışiniñni seniñ ol tügällägäy.

⁶Sövüniyiç biz çutçarmaçiña seniñ, atına Teñrimizniñ bizim biz ulu boliyiç.

Toldurgay Biy barça çoltçañniñ seniñ, ⁷hali tañidix, ki tırgizdi Biy yaylaganın kendiniñ.

Işitti buñar köktän, arilikindän kendiniñ, çuvatın(34v)da çutçarmaçiñniñ oñunuñ kendiniñ.

⁸Bular arabalar bilä, da bular atlar bilä, yoçsa biz atına Eyämizniñ, Teñrimizniñ bizim sarniyiç.

⁹Bular tüyildilər da tüştülär, biz turduç da toyru bolduç.

¹⁰Biy, tırgiz çanniñ da işit bizgä kündä, çaysında ki sarnasaç saña.

[Псалом 20/21] 20

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biy, çuvatıña seniñ färâh bolgay çan, çutçarmaçiña seniñ sövüngäy asrı.

(35r) ³Suçlançin yüräkiñniñ anıñ berdiñ añar da erkin erinläriñniñ anıñ keri etmädiñ andan.

⁴Yetiştirdiñ anı alyişina tatlılixiñniñ seniñ da çoyduñ başına anıñ tadž bahalı taştan özdän.

⁵Tirlik çoydu [=çoldu] sendän, da berdiñ añar uzaç künlärgä meñi meñilik.

⁶Uludur haybatı anıñ çutçarmaçiña seniñ, haybatını da ulu könänmäçni çoygaysen üstünä anıñ.

⁷Bersärsen aňar alyšni meň(35v)i meňilik, färâh etsärsen ani färâhlikinä yüzünün seniň.

⁸Xan umsandi Biygä, yarlıyamaýından Biyik-täginij ol seskänmägäy.

⁹Tapulgay çoluň seniň üstünä duşmanlarıňniň seniň, da oňuň seniň tapkay barça körälmägänläriňni seniň.

¹⁰Xoygaysen alarni, neçik yalinina otnuň, zamanında yüzünä seniň.

Biy öçäsmäxi bilä kendiniň müşçüllätkäy alarni, da ot yegäy alarni.

(36r) ¹¹Yemişi alarnij yerdän taspolgay, da zürýäti alarnij adam oylanlarından.

¹²Saptılar sendän yamanlıx bilä, sayışladılar sayış, çaysi ki bolmadılar toxtatma.

¹³Etsärsen alarni çuvulgan çalganiña seniň, hadirläsärsen yüzünä alarnij.

¹⁴Biyik bolgîn, Biy, çuvatija seniň, alyšliyix da saymos aytiyix çuvatija seniň.

[Псалом 21/22] 21

¹Saymosu Tawit'niň.

²Teňrim, Teňrim menim, baç maň(36v)a, ne üçün çoyduň meni? Yıraç boldum çutçarılmaýimdan menim sözü üçün aşınganlarimniň menim.

³Teňrim menim, kündüz sarnadim saňa, da maňa işitmädiň, kečä dä maňa çulaç çoymadij.

⁴Sen arilärdä siýinipsen da ögövlükü Israjelniň.

⁵Saňa umsandilar atalarimiz bizim, umsandilar saňa, da çutçardij alarni.

⁶Saňa çaxirdilar da tirildilar, saňa umsandilar da uyalmadilar.

(37r) ⁷Evet men çurtmen, da dügülmen adam, taba adamlarga da heç etmäx çoyovurtnuň.

⁸Barçası, kimlar ki körärlär edi meni, heç tutarlar edi meni, sözlär edi erinläri bilä da teprätirlär edi başlarin kendiläriniň.

⁹Umsandi Biygä, da çutçargay ani, tirgizgäy ani, zera klädi ani.

¹⁰Sensen, ki çixardij meni çarından, ussam menim emçäklärindän anamnij menim.

¹¹Saňa tüštüm men çarnından; yüräkindän anamnij men(37v)im sensen Teňrim menim.

¹²Keri etmägin mendän, zera tarlıx yuvuçlanıptir da kimesä yoxtur, ki boluşkay maňa.

¹³Çövrämä boldular menim ayınlar [=siýinlar?] köp, da buyalar semiz çapsadilar meni.

¹⁴Açtilar üstümä menim ayızlarin kendiläriniň, neçik aslan, ki muňrar da çapsar.

¹⁵Men, neçik suv, töküldüm, da taýildilar barça söväklärim menim, da boldu yüräkim menim neçik balaçuz erigän içinä yüräkimniň menim.

¹⁶Xurudu, neçik çerep, (38r) çuvatim menim,

tilim menim taňlayıma menim yabuštu, da topraçına ölümnij endirdilar meni.

¹⁷Çövrämä boldular menim itlar köp, da yiýinlari yamanlarnij çapsadilar meni.

¹⁸Teştilär çollarimni menim da ayaçlarimni menim da sanadilar barça söväklärimni menim, da alar baçip da kördular meni.

¹⁹Ayirdilar tonumnu menim aralarına kendiläriniň da üstünä kiýinişimniň menim vidçag salirlar edi.

²⁰Sen, Biy, yıraç etmägin boluş(38v)luçunu seniň mendän, da Biy, boluşma maňa baçkin.

²¹Xutçar çiliçtan džanimni menim da çolundan itlarnij yalyzin anamnij menim.

²²Xutçar meni ayzından aslannij, müjüzünden karkardannij aşaxlıximni menim.

²³Aytiyim atijni seniň çardaşlarıma menim, içinä yiçövnij alyšliyim seni.

²⁴Xorçkanlari Eyämizniň, alyšlaniz Biyni, barça zürýäti Jagopnuň haybatli etkäylar ani.

(39r) Xorçkay Eyämizdän barça zürýäti Israjelniň, ²⁵ki heç etmädi da risvay etmädi Biy alyšin yarlinij da çaytarmadi yüzün kendiniň mendän, yoçsa sarnaganıma menim aňar işitti maňa.

²⁶Sendändir ögövlüküm menim, yiçövdä ulu alyšim menim.

Niyätimni menim tügäliyim alnına barça xorçkanlariniň aniň.

²⁷Yegäylar yarlılar da toygaylar, alyšlagaylar Biyni, ki izdiyirlar ani.

Tirilgäy yüräklari alarnij, (39v) meňi meňilik aňgaylar ²⁸da çaytkaylar Biygä barça çiriyi yernij.

Yerni öpkäylar aňar barça džinslari dayfalariniň, ²⁹zera Eyämizniňdir çanlıx, da ol eyalik etär üstünä barça dinsizlarnij.

³⁰Yedilar da yerni öptular aňar barça semizlari yernij, alnına aniň tüşkäylar barçası, ki enärlar topraçka.

³¹Džanim menim aniň bilä tirilir, da zürýätim menim çuluç etkäy aňar,

Aytiyim Eyämizgä. Džins, ³²ki kelsar, aytkaylar toyruçu (40r) çoyovurtka, ki toymalidirlar, ki etti Biy.

[Псалом 22/23] 22

Saymosu Tawit'niň, 22.

¹Biy tutkay [=kütkäy] meni, da maňa heç nema eksilmägäy.

²Tüzdägi yaş otta anda siýindirdi meni da suvunda tinçliçniň beslädi meni.

³Xaytardi džanimni menim maňa, yol körgüzdü maňa yoluna toyruçu atı üçün kendiniň.

⁴Kläsä dä barsam men içinä kölgälarnij ölüm-

nüj, çorçmandir yamandan, zera sen, Biy, benim biläsen.

Tayaçin seniñ, tayaçin, (40v) alar övündürgäylär meni.

⁵Hadir ettiñ alnima benim seyanı közgä çarşı çistiruçılarımniñ benim;

Yaıladıñ yay bilä başımni benim; ayaçin seniñ, neçik züläl, içirdi meni.

⁶Yarlıyamaçin seniñ, Biy, birgämä benim kelir barça künlärindä tirlkimniñ benim siyinma maña övünä Eyämizniñ uzaç künlär bilä.

[Псалом 23/24] 23

Saymosu Tawit'niñ.

¹Eyämizniñdir yer tügälliki bilä kendiniñ, dünyä da barça turuçiları anıñ.

(41r) ²Ol kendidir üstünä teñizniñ himlär saldı añar, üstünä irmaçlarniñ hadirlädi anı.

³Kim çixkay tayına Eyämizniñ? Ya kim turgay yerinä arilikiniñ anıñ?

⁴Xaysi ki aridir çolları bilä da zaçalsız yüräki bilä, çaysi ki almadı heçlikni boyuna kendiniñ da ant içmädi sıñarına kendiniñ hillälik bilä,

⁵Bu algay boluşluçnu Eyämizdän, yarlıyamaçin Teñridän, çutçaruçisından kendiniñ.

(41v) ⁶Bu dżinstir, ki izdär Biyni, izdär körmä yüzün Jagoç Teñrisiniñ.

⁷Kötürünüz, buyriçılar, eşikiñizni sizniñ yoçarı, kötürülgäylär eşikläri meñilikniñ, da kirgäy çanı haybatniñ.

⁸Kimdir bu çan haybatlı? Biy çuvatlı çuvatı bilä kendiniñ, Biy çuvatlı oçrašta.

⁹Kötürünüz, buyruçılar, eşikiñizni sizniñ yoçarı, kötürgäylär eşikläri meñilikniñ, da kirgäy çanı haybatniñ.

¹⁰Kimdir bu çan haybatlı? (42r) Biyi çuvatlılarınıñ, bu kendidir çanı haybatniñ.

[Псалом 24/25] 24

Saymosu Tawit'niñ.

¹Saça kötürdüm dżanımnı benim, ²Teñrim benim, saça umsanırmen, uyalmıyım, da külmägäylär mendän duşmanlarım benim.

³Barçası, ki tözärlär saça, uyalmagaylar, yoçsa uyalgaylar töräsizlär heçliklärindä kendiläriniñ.

⁴Yoluçnu seniñ, Biy, körgüz maña da izläriñni seniñ övrät maña.

(42v) ⁵Yol körgüzgin maña könülükünä seniñ da övrät meni, zera sensen Teñri çutçaruçim benim da men saça tözdüm kün uzun.

⁶Anğın, Biy, şayavatiñni seniñ da yarlıyamaçin seniñ, çaysi ki bardir meñilik.

⁷Yazıçin oylanlıçimniñ benim da biliksizlikimniñ benim aınmagın, evet anğın meni, Biy, yar-

lıyamaçinä körä seniñ, tatliliçin üçün seniñ, ⁸ki tatlı da toçrusen.

Anıñ üçün oçenk' bilüçisi etärsen yazıçlini, ⁹yolda yol (43r) körgüzürsen sekinlärgä yarçuda, övrätirsən sekinlärgä yoluçnu seniñ.

¹⁰Barça yolları Eyämizniñ yarlıyamaç bilä da könülük bilädir alarga, ki çolarlar niyatın da taniçliçin anıñ.

¹¹Atiñ üçün seniñ, Biy, arit yazıçlarımni benim, ki köp boldular.

¹²Kimdir adam, ki çorçar Eyämizdän? Oçenk' bilüçisi etär anı yolda, çaysi ki dä biyändi.

¹³Boyu anıñ yaçşılıçta tıngay, da züryatı anıñ meñärgäy yerni.

(43v) ¹⁴Xuvatlıdır Biy çorçuçilarına kendiniñ da bitiklärin kendiniñ övrätir alarga.

¹⁵Közlärिम benim här sahat Biydädirler, da ol çıçarır sırtmaçtan ayaçimni benim.

¹⁶Baçkin maña da yarlıya maña, ki birginäsi anamnıñ da miskinmen men.

¹⁷Tarlıçları yüräkimniñ benim köp boldular asrı, da totçarlıçımdan benim çıçar meni.

¹⁸Baç aşaçlıçimni benim da çazyançimni benim da boşat maña barça yazıçimni benim.

¹⁹Kör duşmanlarımni, ki köp (44r) boldular, körälmämäçni, çaysi ki heç yergädän körälmädilär meni.

²⁰Saçla dżanımnı benim da çutçar meni, da uyatlı bolmıyım, ki umsandım saça.

²¹Zaçalsızlar da toçrular ortaç boldular maña, da men saça tözdüm. ²²Xutçar, Teñri, Israjelni barça tarlıçından anıñ.

[Псалом 25/26] 25

Saymosu Tawit'niñ, 25.

¹Yarçu etkin maña, Biy, zera men zaçalsızlıçima benim *birgä* [=bardım da Biygä] umsandım, ki bolmagaymen çasta.

(44v) ²Sinagin meni, Biy, da tergä meni, tergä bövräklärimni benim da yüräkimni benim.

³Yarlıyamaçin seniñ, Biy, alnına közlärimniñ benim, da biyançli bolıyım könülükünä seniñ.

⁴Olturmıyım men olturuçuna heçlikniñ, da töräsizlär bilä men kirmiyim.

⁵Körälmädim men yiğinin yamanlarnıñ, da çirsızlar bilä men olturmıyım.

⁶Yuviyım arilik bilä çolumnu benim da çövräsinä bolıyım seyanıñ bilä seniñ, Biy,

⁷İşitmä maña avazın alçış(45r)üñniñ seniñ da aytma barça sk'ançelik'iniñ seniñ.

⁸Biy, sövdüm şöhrätin övüñnüñ seniñ da yerin otaçinüñ, haybatinüñ seniñ.

⁹Tas etmāgin χīrsızlar bilä dżanimni benim, da ne er bilä χan tōküci tirlikimni benim,

¹⁰Xaysılarınıñ ki χolları kendiläriniñ töräsizlik bilädir, da oñu alarnıñ toludur mzda bilä.

¹¹Men zaıalsızlıχıma benim bardım, χutχar meni, Biy, da yarlıya maña.

¹²Ayaχım benim turgay toγ(45v)ruluχta, yu-χövdä ulu alıışlıyım seni.

[Псалом 26/27] 26

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biy yarıχım benim da tirlikim benim: men kimdän χorχkaymen? Biy işançı tirlikimniñ benim: men kimdän tıräsärmen?

²Yuvuχlanmaχına maña yamanlarınıñ yemä tenimni benim χıstıruçılarım benim da duşmanlarım benim, alar χaçak'landılar da tüştılar.

³Egär hadirlänsä üstümä benim oγraş, χorχmagay yüräkım benim; egär tursa üstümä benim çagattagi uruş, hälbät, munuñ bilä dä saña, (46r) Biy, umsandım.

⁴Birni χoldum Eyämizdän da bunu χolarmen — turma maña övünä Eyämizniñ barça künlärinä tirlikimniñ benim,

Körmä maña könänmäχin Eyämizniñ da buyruχ bermä sarayına anıñ.

⁵Yaptı meni çatırında kendiniñ küünä yamannıñ, [yapovu tibinä etti meni] yapovunda çatırında kendiniñ.

Hayadan biyik ettiñ meni, ⁶da hali biyik et başımni benim üstünä duşmanlarımniñ benim.

(46v) Čövräsində bolıyım da sunıyım çatırına anıñ χurbanın alıışniñ, alıışlıyım da saymos aytıyım Eyämizgä.

⁷İşit, Biy, avazıma benim, ki sarnadım saña, yarlıya maña da işit maña, zera saña aytı yüräkım benim. ⁸Da izdädi yüzüm benim yüzüñnü seniñ, Biy, izdädilär.

⁹Haytarmagın yüzüñnü mendän da sapmagın öçäşmäχ bilä χuluñdan seniñ.

Boluşuçım benim bol, Biy, rısvay etmāgin meni da χoymagın meni, Teñrim, χutχaruçım benim.

(47r) ¹⁰Atam benim da anam benim χoydular meni, da Biy yöpsündü meni.

¹¹Oreñk'kä bilüci et meni, Biy, yoluña seniñ, yol körgüz maña iziñä seniñ toγru.

Duşmanlarım üçün benim ¹²çixara bermāgin meni χoluna χıstıruçılarımniñ benim.

Turdular üstümä benim tanıχları yazıχniñ da yalyan boldular maña töräsizliklərində kendiläriniñ.

¹³Inandım körmä yaχşılıχın Eyämizniñ yerinä tirilärniñ. ¹⁴Tözgin Eyämizgä da zorlu bolgın, (47v) χuvatlansın yüräkiñ, seniñ da töz Eyämizgä.

[Псалом 27/28] 27

Saymosu Tawit'niñ.

¹Saña, Biy, sarnadım, Teñrim benim, tüyilmāgin mendän, bolmagay χaçan tüyilgaysen mendän, oχşasarmen alarga, ki enärlär çuyurga.

²İşit, Biy, avazıma [=avazına] χoltχamniñ benim χolmaχımda maña sendän, kötürgändä χollarımni benim sarayında ari seniñ.

³Heseplämāgin χīrsızlar bilä dżanimni benim, da ne alar bilä, ki χilinirlar töräsizlikni, tas etkin meni,

(48r) Xaysıları ki sözlärlär edi eminlikni sınarları bilä kendiläriniñ, da yamanlıχtır yüräklärinä alarnıñ.

⁴Ber alarga, Biy, ämälinä körä alarnıñ, töräsizliklərinä körä barganlarınıñ alarnıñ tölä alarga.

İşinä körä χollarınıñ tölä alarga, tölövünä körä alarga alarnıñ.

⁵Añlamadılar alar işin Eyämizniñ, da ne işinä χolunuñ anıñ baχtılar, yemirgäysen alarnı, da da-yın yasalmagaylar.

⁶Alıışlıdır Biy, ki işitti av(48v)azına alıışımniñ benim, ⁷Biy boluşuçım benim da yardımçım benim.

Añar umsandı yüräkım benim, faydalandı da färäh boldu Teñri [=tenim] benim, da men erkim bilä benim tapunıyım añar.

⁸Biy χuvat zoγovurtuna kendiniñ, işanç χutχarmaχiniñ yaγlaganına kendiniñ.

⁹Xutχar zoγovurtuñnu seniñ, da alıışla meñär-mäχiniñ seniñ, küt da biyiklät alarnı çax meñilik-kä diyin.

[Псалом 28/29] 28

Saymosu Tawit'niñ.

¹Sunuñuz Eyämizgä, oylanları Teñriniñ, sunuñuz Eyäm(49r)izgä oylanların χoçlarınıñ.

Sunuñuz Eyämizgä haybatni da hörmätni, ²sunuñuz Eyämizgä haybatni atına anıñ, yerni öpüñüz Eyämizgä köşkünä arilikiniñ anıñ.

³Avazı Eyämizniñ üstünä suvlarnıñ, da Teñri haybatlı kökrädi, da Biy kendi üsnä suvlarnıñ köp.

⁴Avazı Eyämizniñ χuvatlı, da avazı Eyämizniñ ulu könänmäχlärgä.

⁵Avazı Eyämizniñ uvatır ormanlarnı, da uvatır Biy ormanların Lipanannıñ.

(49v) ⁶Uvatkay alarnı, neçik madyaş teräklärin Lipanannıñ, ki sövüklüsüdür, neçik oylanları karkärdänniñ.

⁷Avazı Eyämizniñ kesär yalinnı ottan, ⁸avazı Eyämizniñ teprätir pustalıχni, da müşχüllätir Biy pustalıχin Gateşniñ.

⁹Avazı Eyämizniñ toχtatır marallarnı da mäyan etär ormannı.

Dadžarina anij barča, kimsä aytir haybat añar.

¹⁰Biy taşxinlarni olturyuzur da aşaxlatir, çanliç etkäy (50r) Biy meñilik.

¹¹Biy çuvatı žoyovurtuna kendiniñ bergäy da alıñşlagay žoyovurtun kendiniñ eminliktä.

[Псалом 29/30] 29

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biyik etärmen seni, Biy, ki yöpsündüñ meni da färäh etmädiñ duşmanlarimniñ menim mendä.

³Biy, Teñrim menim, sarnadim saña, da sayayttiñ meni, ⁴Biy, çıçardıñ tamuçtan džanımnı menim, çutçardıñ meni alardan, ki enärlär çuyurga.

⁵Saymos aytiñiz Eyämizgä, ariläri anij, tapunuñuz añılmaçlıçına arilikiniñ anij.

(50v) ⁶Yüräklänmäxtir öçäsmäçliçindä anij da tirlikidir erkinä anij.

Keçuruda tingaylar yiylaganlar, ertä bolgay färählik.

⁷Men ayttim: yaxşı tirlikimä menim, ki seskänmägäymen meñilik.

⁸Biy, erkinä seniñ berdiñ körkümä menim çuvatni, çaytardiñ yüzüñnü seniñ mendän, da men boldum müşçüllängän.

⁹Saña, Biy, sarnadim, Teñrimä menim çoldum. ¹⁰Ne faydadir saña çanımdan menim, egär ensäm men buzuxluçka?

Yoçsa mi topraç tapun(51r)maç etkäy saña ya aytkay könülüküñnü seniñ?

¹¹Işitti maña Biy da yarlıyandı, da Biy boldu maña boluşçı.

¹²Xaytardi çayyumnu färählikkä menim, çeşti mendän çilçapni da maña kiydirdi färählikni.

¹³Neçik saymos, aytkaylar saña haybatim menim, da dayin poşman bolıyım, Biy, Teñrim menim, meñilik tapuniyim saña.

[Псалом 30/31] 30

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Saña, Biy, umsandim, uyalmiyim (51v) meñilik, toyru luçında seniñ çutçar meni da abra.

³Aşaxlat maga [=maña] çulaçiniñ seniñ, džâhtlan tırgizmä meni.

Bol, menim Teñrim, yardimçim da övü işançiniñ — abramaga meni, ⁴zera çuvatlatuçim menim da işançim menim sensen.

Atij üçün seniñ, Biy, yol körgüzdüñ maña da beslädiñ meni, ⁵da çıçargin meni sırtmaçtan bu, ki yaşiriliptir maña.

Sensen yardimçim menim, Biy, ⁶da çoluña seniñ simarlarmen džanımnı menim.

(52r) Xutçardıñ meni, Biy, Teñri, könülüküñ bilä seniñ, ⁷körälmädiñ alarni, ki saçlarlar çorçunu boş.

Men Biygä umsandim, ⁸sövüniyim da färäh bolıyım çutçarmaçiniñ seniñ.

Baçtim [=Baçtin] aşaxlıçima menim, çutçardıñ totçarlıçtan džanımnı menim, ⁹da çıçara bermädiñ meni çoluna çistiruçilarimniñ menim, da turçuzduñ avlaçta ayaçimni menim.

¹⁰Yarlıya maña, Biy, ki çisilipmen men, müşçülländi yüräklänmäxtän közüm menim, džanımnı (52v) menim da çarımnı menim.

¹¹Eksildilär ayrıçlardan tirlikim menim, da yıllarim menim džan çıçmaçtan.

Miskinländi küçsüzlüçtän çuvatim menim, da sövklärim menim müşçülländilär.

¹²Ne ki barča duşmanlarim menim, boldum men taba çonşularıma menim, asrı ah da çorçu tañışlarıma menim.

Barçası, çaysıları ki körärlär edi meni, çıçarı çaçarlar edi mendän.

¹³Unutulğan boldum men, neçik ölü, yüräk-tän, da bold(53r)um men neçik sayit taspolğan.

¹⁴Zera işittim men panbasin köplärniñ, ki çövrämä edilär menim, yiylganına alarniñ birgä alma džanımnı menim sayışladılar, ¹⁵evet men saña, Biy, umsandim.

Ayttim: sensen Teñrim menim, ¹⁶da çoluña seniñdir meñärmäçim menim.

Xutçar meni çolundan duşmanlarimniñ menim da çuvuçilarımdan menim.

¹⁷Körgüz yüzüñnü seniñ çoluña seniñ, abra meni, Biy, yarlıyamaçiniñ körä seniñ, ¹⁸Biy, uyatlı bolmiyim, ki sarnadim saña.

(53v) Uyalgaylar çirsizlar da engäylär tamuçka, ¹⁹da tilsiz bolgaylar erinlär hilläli, kimlär ki sözlärlär edi toyru üçün egirlikni öktämliklərindä da sökmäçlərindä kendiläriniñ.

²⁰Neçik ki köptür yarlıyamaçı tatlılıçiniñ seniñ, Biy, çaysı ki saçladıñ çorçkanlarıña seniñ.

Ettiñ sen alarga, çaysıları ki umsanıptirlar saña alına adam oylanlarıniñ.

²¹Berkäyttiñ alarni yapovuçında yüzüñnüñ seniñ müşçüllüçündän adamlarniñ.

(54r) Yaptiñ alarni çatiriñda seniñ çarşililçilärindän tillärniñ.

²²Alıñşlıdır Biy, ki tamaşa etti yarlıyamaçin kendiniñ şahärdä bek.

²³Men ayttim tamaşalanganıma menim, ki tüştüm çayda ki yüzüñdän közüñnüñ seniñ.

Anij üçün işittiñ avazına alıñşimniñ menim, çaçirganıma menim saña.

²⁴Sövüñüz Biyni, barča ariläri anij, zera toyru luçnu izdar Biy da tölärlär alarga, çaysıları ki ar-tiçsi (54v) etärlär öktämlikni.

²⁵Tiräkläniñiz, da çuvatlansin yüräkiniz sizin, barçañiz, ki umsanıpsız Biygä.

[Псалом 31/32] 31

Saymosu Tawit'niñ.

¹San, çaysına ki boşatlıx boldu yazıxlarına da yapuldular barça aşınganları anıñ.

²San adamga, çaysına ki heseplämägäy Biy yazıxın anıñ da yoxtur hillälük ayzına anıñ.

³Tiyildim men, da oprandılar barça sövöklärim benim çaxırğanıma maña Biygä ⁴kün uzun, (55r) kündüz da keçä

Ayırlandı çoluñ seniñ üstümä benim, çayttım zabunluxka, zera oxländılar mendä tegänäklär.

⁵Yazıxlarımnı benim körgüzüym saña da töräsizliklärimni benim yapmıym sendän.

Ayttım, ki aytkaymen mendän yazıxımnı benim, da sen boşatkaysen barça çirsizliğin yazıxımnı benim.

⁶Bunuñ üçün alıška turgaylar saña barça ariläriñ seniñ vaçtta yöpsünövlü.

(55v) Evet yalyız suvlardan taşxın köpniñ, çaysı ki alarga heç nemä tiymägäy.

⁷[Sensen işançim benim tarlıxımda bu, ki çövrämä boldular benim.]

Sövünçlüküm benim, çutçar meni alardan, ki çapsadılar meni.

⁸«Açıllı etiyim seni da esli yolda, çayda ki barsarsen, da toxtatıym üstünä seniñ oñumnu benim».

⁹«Bolmañiz neçik at da çatır, ki yoxtur alarda açıl, yügändä da noxtada çistürirsen yañaçlarıñ alarnıñ, ki saña heç nemä tiymaslar».

¹⁰Köp çiyini bardır yazıxlı(56r)larnıñ, evet çaysıları umsanırlar Biygä, yarlıyamaçı Eyämizniñ çövräsina bolgay alarnıñ.

¹¹Färäh bolunuz da sövününüz, toyrular, Biyni da [=Biydä], ögününüz, barçañiz, çaysılarıñiz ki toyrusiz yüräkläriñiz bilä.

[Псалом 32/33] 32

Saymosu Tawit'niñ.

¹Sövününüz, toyrular, Biydä, toyrularga yaraşır alıış, ²çosdovanel bolunuz Eyämizgä alıış bilä, on stronlu saymos bilä saymos aytiñiz añar.

³Alıışlañiz Biyni alıış [bilä] yäñi, (56v) zera yaçşidır, saymos aytiñiz añar alıış bilä.

⁴Toyrudur aytuşu Eyämizniñ, da barça işläri anıñ inam bilädir, ⁵da sövär yarlıyamaçni da kö-nülükni Biy.

Yarlıyamaçı bilä Eyämizniñ tolu boldu yer, ⁶da sözü bilä Eyämizniñ kök toxtaldı, da dżanı bilä ayziniñ anıñ barça çuvatlıları alarnıñ.

⁷Yiğıştirdi, neçik tulçuxka, suvlarin tenizniñ da çoyar teränlikte çaznasin kendiniñ.

⁸Xorçkay Eyämizdän barça (57r) yer, da andan titrägäylär barça turuçları dünyäniñ.

⁹Zera ol aytı — da boldu, buyurdu — da toxtaldılar.

¹⁰Biy tayitir sayışin dinsizläriñ, alçaç etär Biy sayışin çoyovurtnuñ, da heç etär Biy sayışin buyruçılarnıñ.

¹¹Sayışı Eyämizniñ meñilik çalır, da sayışı yüräkinin dżinstan çax dżinska.

¹²San dżinska, çaysına ki Biy Teñri boluşuçidir añar, çoyovurtnu [=çoyovurtka], çaysı ki tañladı meñärmäçinä kendiniñ.

¹³Köktän maçtı [=baçtı] Biy barça (57v) oylanlarına adamlarnıñ, ¹⁴hadır turarından kendiniñ, baçtı ol barça turuçlarına dünyäniñ.

¹⁵Kim yarattı başça yüräkin alarnıñ, eskä alma barça işin alarnıñ.

¹⁶Dügül ki köp çuvatında kendiniñ abralır çan, da ne aznawur köp çuvatında kendiniñ.

¹⁷Yalyandır at çutçarılmayında kendiniñ, köp çuvatında kendiniñ çutçarmastır atlaganı.

¹⁸Közü Eyämizniñ üsnä ço(58r)çkanlarıñin kendiniñ, da çaysıları umsanırlar yarlıyamaçına anıñ,

¹⁹Xutçarma ölümdän dżanların alarnıñ, yedirmä alarnı açlıçta.

²⁰Dżanlarımız bizim tözgäylär Eyämizgä, zera ol boluşuçi da yardımçımız bizimdir.

²¹Añar färäh bolgay yüräklärimiz bizim, da atına ari anıñ umsanalıç.

²²Bolsun yarlıyamaçin seniñ, Biy, üstümüzgä biznim, neçik umsandıç saña.

[Псалом 33/34] 33

¹Saymosu Tawit'niñ.

(58v) ²Alıışlıyım Biyni här sahat, här sahat alıışı anıñ ayzıma benim.

³Biydä maçtangay dżanim benim, işitkäylär sekinlər da färäh bolgaylar.

⁴Ulu etiñiz Biyni benim bilä da biyik etiñiz atın anıñ birgä.

⁵Xoldum Eyämizdän, da işitti maña, barça tarlıxımdan benim çutçardı meni.

⁶Yuvuçlarıñiz Biygä da aliñiz yariçni, da yüzläriñiz siziñ uyalmagaylar.

⁷Bu miskin sarnadı Biygä, (59r) da Biy işitti muñar, barça tarlıxından munuñ çutçardı munu.

⁸Taborladı friştäläri Eyämizniñ çöp-çövrädir çorçkanları bilä kendiniñ da saçlar alarnı.

⁹Aşañiz da körünüz, ki tatlıdır Biy! Sanlıdır er, çaysı ki umsanır añar.

¹⁰Xorçunuz Eyämizdän, barça ariläri anıñ, ki heç nemä yoxtur eksiklik çorçuçılarnıñ.

¹¹Ulu çodżalar miskinländilär da açıçtılar,

yoḡsa ḡay(59v)silari ki ḡolarlar Biyni, eksilmägäy alardan barča yaḡşiliḡ.

¹²Keliniz, oylanlarım benim, da işitiñiz maña, da ḡorḡusun Eyämizniñ övrätiiym sizgä.

¹³Kimdir adam, ki klär tirlikni, sövär künlärin kendiniñ körmä yaḡşiliḡta?

¹⁴Tiyildir tiliñni seniñ yamanlıḡtan, da erinläriñ seniñ sözlämägäylär hillälikni.

¹⁵Sapkin yamandan da etkin yaḡşiliḡni, ḡolgün eminlikni da bar artından aniñ.

¹⁶Közü Eyämizniñ üstünä (60r) toyrularniñ, da ḡulaḡları aniñ üstünä alyışlarıniñ alarniñ.

¹⁷Yüzü Eyämizniñ üstünä yaman işilärniñ — tas etmä yerdän añılmaḡın alarniñ.

¹⁸Sarnadılar toyrular Bigä, da Biy işitti alarga, barča tarlıḡlarından alarniñ ḡutḡardı alarni.

¹⁹Yuvuḡtur Biy alarga, ki opraniptirlar yüräkläri bilä, aşaxlarıniñ dḡan bilä tircizir.

²⁰Köp tarlıḡtır toyrularga, barçadan ḡutḡarı alarni Biy ²¹da saḡlar barča söväklär(60v)in alarniñ, da ne bir alardan ufalmagay.

²²Ölümü yazıḡlıniñ yamandır, yoḡsa ḡaysi ki körälmäştir toyrunu, pošman bolgay.

²³Xutḡarir Biy dḡanların ḡullarıniñ kendiniñ, pošman bolmagaylar barçası, kimlär ki umsaniptirlar añar.

[Псалом 34/35] 34

Saymosu Tawit'niñ.

¹Yaryula, Biy, alarni, ki yaryular meni, tiiş alar bilä, ki uruşurlar benim bilä.

²Al yarayıñni da ḡalḡan(61r)ıñni seniñ da kel boluşma maña, ³ciḡar ḡiliçiñni seniñ ḡarşi ḡuvuçilariña benim tiiyma alarni da aytkin sen dḡanima benim, ki: «Xutḡarıлмаḡıñ seniñ menmen».

⁴Harlangaylar da uyatlı bolgaylar, ḡaysilari ki izdiyir edilär boyumnu benim, ḡaytkaylar artḡarı da uyalgaylar, ki sayışlarlar edi maña yaman.

⁵Bolgaylar alar neçik toz alnina yelniñ, da friştäsi Eyämizniñ indḡitkay alarni.

⁶Bolgay yollari alarniñ ḡaramyuluxta da azmaḡlıḡta, da friştäsi Eyämizniñ ḡuvgay alarni.

(61v) ⁷Heç yergädän yaşirdilar maña sırtmaḡ buzulmaḡlarına kendiläriniñ da heç yergädän tabaladılar dḡanimni benim.

⁸Yerişkay üstünä alarniñ sırtmaḡ, ḡaysi ki bilimädilär, da avni, ki yaşirdilar, alḡay ayaxları alarniñ, da sırtmaḡka ol tüşkäylär.

⁹Yoḡsa dḡanim benim sövüngäy Biydä, färäh bolgay ḡutḡarmaḡına aniñ, ¹⁰da barča söväklärim benim aytkaylar: «Biy, kim oḡsar saña?»

Ki ḡutḡardı yarlini ḡolundan ḡuvatliniñ, yarlini (62r) da miskinni alardan, ḡaysi ki ḡapsarlar ani».

¹¹Turdular üstümä benim tanıḡları yamanlarıniñ, ḡaysi nemäni, ki bilmäs edim, sorarlar edi mendän.

¹²Tölädilär maña yaman ornuna yaḡşiniñ, meñärmämäḡ dḡanimni benim sayışladılar adam oylanlarından.

¹³Men indḡitkanına alarniñ ḡilḡap kiyär edim, aşax etär edim oruç bilä dḡanimni benim, da alyişim benim ḡoynuma benim ḡaytsınlar.

¹⁴Neçik ḡardaş da sıñar, ol (62v) türlü biyänçli bolur edim, neçik yas tutuçi da ḡayyulu, ol türlü aşax etär edim.

¹⁵Üstümä benim färäh boldular da yiyildilar; yiyildilar mendä ḡiyinlar, da men tanımadım, tayildilar da pošman bolmadılar.

¹⁶Sınadılar meni da heç ettilär heçlik bilä, ḡirçildatirlar üstümä benim tişlärin kendiläriniñ.

¹⁷Biy, ḡaçan körsärsen?

Keri et dḡanimni benim hizlikläriñden alarniñ da aslanlardan birin anamnıñ benim.

¹⁸Tapuniyim saña, Biy, yixövdä (63r) ulu da yiyininda köplüḡniñ alyişliyiñ seni.

¹⁹Färäh bolmagaylar mendä duşmanlarım benim, ḡaysilari ki körälmäslär edi meni heç yergädän, köz salmaḡ etärlär edi maña közlari bilä kendiläriniñ.

²⁰Menim bilä eminlikni sözlärlär edi, da kendilari öçäşmäḡ bilä hillälikni sayışlarlar edi.

²¹Açtilar üstümä benim ayızların kendiläriniñ da ayttılar: «Evet, kördü közlärimiz bizim».

²²Kördün, Biy, da tiiylmagın, Biy, kerı bolmağın mendän.

²³Oyan da baḡ, Biy, könülük(63v)ümä benim, Teñrim benim da Biyim benim, yaryuma benim, ²⁴da könülük et maña toyruluxuña seniñ körä, Biy, Teñrim benim.

Färäh bolmagaylar mendä duşmanlarım benim ²⁵da aytmagaylar yüräklärinä kendiläriniñ, ki: «Vaḡ-vaḡ dḡanimizga bizim, ki boḡduḡ ani».

²⁶Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, ḡaysilari ki sövünürlär edi yamanıma benim, kiygäylär uyatni da risvayliḡni, ḡaysilari ki ulu sözlärlär edi üstümä benim.

²⁷Sövüngäylär da färäh bolgaylar saña barçası, kimlär ki (64r) klärlär toyruluxumnu benim.

Aytkaylar hər sahat: «Uludur Teñri», — da ḡaysilari ki klärlär eminlikni ḡuluñ bilä seniñ.

²⁸Tilim benim sözlägäy toyruluxuñnu seniñ, hər kez ögövlüküñnü seniñ.

[Псалом 35/36] 35

²Aytiyir töräsiz, yazıḡlanıp esi bilä kendiniñ, ki yoḡtur ḡorḡusu Teñriniñ alnina közlärimizniñ bizim.

³Hilläländi alniņa [=alnina] aniņ tapma töräsizlikin kendiniņ da körälmämä ani.

⁴Sözläri ayziniņ aniņ töräsizlik da hilläliktir.

(64v) Klämädi ol aņlama yağşini; ⁵töräsizlikni heseplädi töşäkindä kendiniņ.

Turdu ol barça yolda, ki düğüldür yağşi, da yamandan ol osanmadı.

⁶Biy, köktädir yarlıyamağiniñ seniņ, könülüküñ seniņ çağ bulutlarga dıñrä.

⁷Toyruluğun seniņ — neçik taylar, Teñri, könülüküñ seniņ — neçik teränliklär köp! Adamlarıñ da hayvanlarıñ tırgızırsen sen, Biy!

⁸Neçik ki köp ettiñ yarlıyamağiniñ seniņ, Teñri! Evet adam (65r) oylanları kölgäsinä çanatlarıñniñ seniņ umsangaylar:

⁹Tçkäylär alar semizlikindän övüñnüñ seniņ, da ağın suvlarıñ huzurluğunıñ seniņ bersärsen içmä alarga.

¹⁰Sendändir, Biy, çovraği tırlıkniñ, da yarıği bilä yüzüñnüñ seniņ körärbiz yarığni.

¹¹Saç yarlıyamağiniñ seniņ, kimlär ki tanırlar seni, toyruluğunıñ seniņ, çaysıları ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹²Kelmäsin üstümüzgä bizim ayağları öktämläriñ, da çolları yazıçlılarıñ tıträtmä(65v)sinlär bizni.

¹³Anda tüşkäylär barçası, kimlär ki çilinirlar töräsizlikni, kerı bolgaylar da dağın bolmagaylar toxtalma.

Alğışı Movşesniñ

[Второзаконие 32: 1-21: Песнь Моисея, часть 1]

¹Bağiniñiz, kök, ta sözliyim, işitkäy yer aytuşun ayzimniñ menim.

²Yöpsünövlü bolgay, neçik yağmur, avazim menim, da engäy, neçik çirovu, aytuşum menim.

Neçik yağmur üstünä yaşılınıñ, neçik yağış üstünä biçänniñ, ³ki atın Eyämizniñ sarna(66r)gaybiz, da beriniñiz alğış Eyämizgä, Teñrimizgä bizim.

⁴Teñri, çaysiniñ ki könülük bilädir işi aniñ, da barça yollar aniñ könülük bilädir.

Teñri inamlıdır, da yoxtur anda egirlik; toyrudur, köñü Biy.

⁵Yazıçlandılar, da düğü olylanları aniñ çorançlar, torganlar yolsuz da çolayına.

⁶Düğü bu oldur, çaysı ki Eyämizgä tölär ediniñiz siz, yıñınları ağılsızlar da düğü ağıllı.

Düğü bu kendidir atañ (66v) seniñ, çaysı ki tapundu seni, etti seni da yarattı seni.

⁷Esiñä bolgay seniñ künläri meñilikniñ, aņlarıñiz yıllarıñ dğinslarıñıñ çağ dğinska dirä.

Sorgin sen atañdan seniñ, da gälädzi etkäylär saña, çartlarıñdan seniñ, da aytkaylar saña.

⁸Zamanında, neçik ayırdı Biyiktägi barça dğinslarıñı, neçik tağıttı ol oylanlarıñ Atämniñ.

Turyuzdu çek dinsizlärägä sanına körä friştäläriñä Teñriñiñ.

(67r) ⁹Boldu ülüşü Eyämizniñ çoyovurtu kendiniñ Jagop, da payı meñärmäğiniñ kendiniñ Israjel.

¹⁰Yetkinçä boldu añar pustalıçta; susamağlıçta, suvsuzluçta çuluç etti añar.

Öğütlädi aniñ da sağladı, neçik böbäkin köznüñ, ¹¹neçik çaraçuş, çanatlarıñda kendiniñ yöpsündü aniñ, neçik üstünä çipçäläriñiñ kendiniñ, şayavatlandı.

Kerdi çanatlarıñ kendiniñ, da yöpsündü aniñ, da köt(67v)ürüp keltirir edi aniñ üstünä, yağırları arasına kendiniñ.

¹²Biy yalyız kütär edi alarıñı, da yoç edi alar bilä teñri yat.

¹³Keltirip çıçardılar alarıñı çuvatına yerniñ, yedirdi alarıñı hasilliki bilä tarlovlarıñıñ.

Emizdirdi alarga çibal çayadan da yağ taşlı çayadan,

¹⁴Yağı inäkläriñiñ da sütü çoyunlarıñıñ yağ bilä birgä bizovlarıñıñ, öğüzläriñiñ da eçkiläriñiñ.

Semizlikin bövräkläriñdän aşlıçniñ da çanıñ borla(68r)niñ içti, çayıñni.

¹⁵Yedi Jagop, toyundu da huzurlandı sövüklü.

Semirdi, bazıç boldu, keğärdi, çoydu Biy Teñrini, yaratuçisin kendiniñ, da artçarı çaldı Teñrindän, çutçaruçisindan kendiniñ.

¹⁶Öçäslättilär meni yat ayağlarıñıñ bilä kendiläriñiñ, da çurk'larıñıñ bilä kendiläriñiñ öçäştirdi, açy-lattılar meni.

¹⁷Xurban ettilär devlärägä, da düğü Teñrigä, çurk'larıñıñ, çaysı ki bilmäslär edi, yäñi da vaçtsız, çaysıların ki heç tan(68v)ımaslar edi atalarıñıñ.

¹⁸Xoyduñ Biyni, ki toyrudu seni, unuttuñ Teñrini, ki yedirdi seni.

¹⁹Kördü Biy da paçillandı, yüräkländi üstünä oylanlarıña da çizlarıña alarıñıñ ²⁰da ayttı:

«Xaytarıyım yüzümnü menim alardan da körğüziyim alarga, ki ne bolmalıdır [soñyudagi] zamanda.

Zera bir dğinstir çolayına alar, da oylanlarıñıñ yänçsizlikniñ, ²¹alar paçillattılar meni Teñri düğülläri (69r) bilä kendiläriñiñ da açittılar men[i] çurk'larıñda kendiläriñiñ.

Hali men dä paçillatıyım alarıñı, dğins keräksiz da essiz dğins bilä açitiyım alarıñı».

Haybatlamağ

Beriniñiz haybat Teñrigä, beriniñiz alğışniñ Eyämizgä, Teñrigä, adam sövüçigä meñilik. Pareços”.

(69v) [Псалом 36/37] 36

Saymosu Tawit'niņ.

¹Paçillanmagin yamanlarga, ne alarga, çaysilari ki çiliniñ töräsizlikni.

²Zera, neçik biçän, tezindän çurusarlar, neçik yaş ot, tezindän aşsarlar.

³Umsan Biygä da etkin tatlılıçni, turgin yerdä da kütülürsen ululuçunda aniņ.

(70r) ⁴Siçta Eyämizdän, da ol berir saņa çoltçaşin yüräkiñniñ seniņ, ⁵belgili et alnina Eyämizniñ yoluñnu seniņ da umsañın añar.

Ol etsär ⁶da çixarsar, neçik yariçni, suçsuzluçunu seniņ da toyruluçunu seniņ, neçik yarimkünnü.

⁷Hnazant bolgin Eyämizgä, da çuluç et añar, da paçillanmagin alarga, çaysilariniñ ki oçşaşlaniptir yollari kendiläriniñ adamlarga, çaysi ki çiliniyirlar töräsizlikni.

⁸Tiyil öçäşmäxtän, da tingin (70v) yüräklänmäxtän, da paçillanmagin yamanlarga.

⁹Yamanlar tezindän taspolurlar, evet çaysilari tözärlär Eyämizgä, alar meñärlär yerni.

¹⁰Azulaç da dayin heç bolmısar çirsiz, izdäsarsen yerni aniņ da tapmıarsen.

¹¹Evet çaysilari ki sekindirler, alar meñärsärlär yerni da huzur etsärlär kör [=köp] eminliklərindä kendiläriniñ.

¹²Çaşutlar yazıçlı toyrunu da çirdzildatir [üşnä aniņ] tişlärin kendiniñ, ¹³evet Biy külsär alardan.

Zera äväldän körär, ki yetişi(71r)tir künü aniņ.

¹⁴Xiliç çixardilar yazıçlılar da çordular yayların kendiläriniñ urmaga yarlini da miskinni, öldürmä ani, ki aşaxtir yüräki bilä.

¹⁵Xiliçlari alarniñ kiryay yüräklärinä alarniñ, da yaylari alarniñ ufalgay.

¹⁶Yaşşidir azulaç nemä toyrunuñ, ne ki köp ululuçu yazıçlılarniñ, ¹⁷da biläklärin çirsizlarniñ yançaylar.

Toxtatir Biy toyrularni ¹⁸da tanir künlärin zaçalsizlarniñ, çarankliçi alarniñ meñilik bolgay.

(71v) ¹⁹Uyalmısarlar alar zamanında yamanlıçniñ, evet küñünä açlıçniñ toysarlar.

²⁰Ošta yazıçlılar taspolurlar, evet duşmanlari Eyämizniñ haybatlanganına da biyiklängäninä kendiläriniñ eksilsärlär, neçik tütün eksilir.

²¹Ötünç alir yazıçlı da tölämästir, evet çaysi toyrudur, yarlıyar da berir.

²²Çaysilari alyişlarlar Biyni, meñärlär yerni, da çaysilari çarçarlar, taspolgaylar andan.

²³Eyämizdän tüzätilir bargani kişiniñ, yolun aniņ ol klär asri.

(72r) ²⁴Kläsä dä taysa da, ol yixilmagay, zera Biy çolun tutuçidir aniņ.

²⁵Igit edim men, da çartaydim, da körmädim toyrunu heç bolgan, da ne butaçi aniņ, ki tilängäy ötmäk.

²⁶Kün uzun yarlıyar da berir ötünç, züryati aniņ alyişli bolgay meñilik.

²⁷Keri bol yamandan da et yaçşini, turarsen meñi meñilik kendindä.

²⁸Biy sövär könülükni da dügül aşaya urar arilärin kendiniñ, yoçsa meñilik saçlar alarni.

(72v) Töräsizlär sürülgäylär birlämä, da züryati çirsizlarniñ taspolgaylar.

²⁹Evet toyrular meñärgäylär yerni da turgaylar meñi meñilik kendindä.

³⁰Ayzi toyrunuñ sayişlar açılını, da tili aniñ sözlängäy könülükni.

³¹Töräsi Teñrisiniñ kendiniñ bar yüräkinä kendiniñ, da ni taymagay bargani aniņ.

³²Baçar yazıçlı toyruga da klär öldürmä ani, ³³evet Biy çoymas ani çoluna aniñ da suçlu etmäş ani, ne vaçt yarıulasa ani.

(73r) ³⁴Tözgin Eyämizgä da saçla yolun aniñ, da biyik etär seni meñärmägä yerni, da tas bolganın yazıçlılarniñ körärsen.

³⁵Kördüm çirsizni kötürülgän, biyiklängän, neçik ormani Lipananniñ.

³⁶Aştım — da ošta yoç edi, izdädim — da tapulmadı yeri aniñ.

³⁷Saçla zaçalsizliçni da körgin toyruluçunu, zera bardir nasipi adamniñ eminlik etüçiniñ.

³⁸Töräsizlär sürülgäylär bir oyurdan, da züryati çirsizlarniñ taspolgay.

³⁹Xutçarımaçi toyrular(73v)niñ Eyämizdändir, közätüçisidir alarniñ zamanında tarlıçniñ.

⁴⁰Boluşur alarga Biy da çutçarı alarni, abrar alarni yazıçlılardan da tırgizir alarni, zera umсандılar añar.

[Псалом 37/38] 37

¹Saymosu Tawit'niņ.

²Biy, yüräklängäniñ bilä seniñ çarşilamagin meni da öçäşmäçiñ bilä seniñ ögütlämä meni.

³Zera oçuñ seniñ oçlandı mendä, da mendä toxtadı çoluñ seniñ.

⁴Yoçtur saçaymaç tenimä (74r) benim yüzündän öçäşmäçiñniñ seniñ.

Yoçtur eminlik söväklärimä benim yüzündän yazıçlarımmiñ benim.

⁵Töräsizliklärim benim biyikländilər, ne ki başım benim, neçik yük ayır, ayırlandı üstümä benim.

⁶Irländilər da çiridilər yaralarım benim yüzündän eksizlikimniñ [=essizlikimniñ] benim.

⁷Zabunlandim da aşax boldum asri, kün uzun çayyulu yürür edim, ⁸zera boyum benim tolu boldu çiyin bilä da yoxtur sayaymaçliç tenimä benim.

⁹Xiynaldim da aşax boldum (74v) asri, muçrar edim küstünmäçindän yüräkimniç benim.

¹⁰Biy, alniça seniçdir barça suçlançim benim, da küstüngänim benim sendän yapulmadı.

¹¹Yüräkim benim müşçülländi mendä, da çoydu meni çuvatim benim, yarıçi közlärimniç benim, da bu da bolmadı birgämä.

¹²Yaçşi klävüçilärim da yuvuçlarim benim alnima benim yuvuçlandılar da turdular, da yuvuçlarim benim yıraç boldular mendän.

¹³Zulum bilä yaryuliyirlar (75r) meni da izdiyir edilär dżanimni benim, çaysiläri sayişliyiç edilär yamanı üstümä benim, sözlädilär töräsizlikni da hizlikni kün uzun sayişladılar.

¹⁴Yoçsa men — neçik çulaxsız, ki işitmäs, neçik tilsiz, çaysi ki açmas açzin kendiniç.

¹⁵Boldum men neçik adam, çaysi ki işitmäs da bolmagay söz açzina anıç.

¹⁶Men saça, Biy, umsandim, da sen işitkäysen maça, Biy, Teçrim benim.

¹⁷Ayttim, ki bolmagaylar färäh mendä duşmanlarim benim; seskän(75v)gäninä ayaxlarimniç benim üstümä benim ulu-ulu sözlädilär.

¹⁸Men çiyinga hadirmen, da açriçlarim benim alnima benim här sahat.

¹⁹Töräsizlikimni benim aytiiyim da çayyuriiyim yazıçlarim için benim.

²⁰Hanuz duşmanlarim benim tiridirlär da çuvatlaniptirlar mendän artıç, köplär edilär, çaysiläri körälmäs edilär meni heç yergädän.

²¹Da çaysiläri tölädilär maça yaman ornuna yaçşiniç, yam(76r)an sözlär edilär mendän, zera men barir edim artindan toçruluçnuç.

²²Xoymaçin meni, Biy, Teçrim benim, da ni keri bolmaçin mendän, ²³baçkin boluşma maça, Biy çutçarılmaçimniç benim.

[Псалом 38/39] 38

¹Saymosu Tawit'niç.

²Ayttim, ki saçlagaymen yolumnu benim, ki yazıç etmäçaymen tilim bilä benim.

Xoydum közät açzima benim, çarşi bolganda yazıçli alnima benim.

³Xulaxsız boldum da aşaxlandim, tirildim [=ti-yildim] öçäşmäçtän, (76v) da açriçlarim benim yäçirdilär mendä.

⁴Xizdi yüräkim benim çarnima benim, da sayişima benim yandı ot.

⁵Sözlädim tilim bilä benim da aytim:

Körgüz maça, Biy, soçyumnu benim da sanin künlärimniç benim, ki ne çadardir, ki bilgäyмен, ki ne çadar nemä eksiliptir mendän.

⁶Ošta ölcöv bilä çoyduç künlärimni benim, da küçü çuvatimniç benim neçik heç nemädir alnima benim. Hälbat, barça bilä heçtir här adam tenli.

(77r) ⁷Alay oç, neçik yüzlämä, keziyiç adam, hälbat, heç yergädän buşuryaniyiç, çaznaliyiç da bilmäs, kimgä yiyiştiriyiç.

⁸Hali kimdir tözümlüküm benim? Dügöl mi sen, Biy? Ya küçü çuvatimniç benim dügöl mi sendän?

⁹Barça töräsizlikimdän benim çutçardıç meni, taba essizlärgä ettiç meni.

¹⁰Xulaxsız boldum da açmadim açzimni benim, zera sen ettiç.

¹¹Keri et mendän çiyinimni benim, zera çuvatindän çoluçnuç seniç men eksildim.

(77v) ¹²Azarlamaç bilä yazıç için öçütlädiç adamni, oprattıç, neçik pavuçinani, boyun anıç. Hälbat, heçtir här adam.

¹³İşit, Biy, alyişima benim, çulax çoy çoltçama benim, yaşima benim tiyilmaçin.

Kelginmen men alniça seniç, çarib da keçkän, neçik barça atalarim benim.

¹⁴Boş et maça, ki tingaymen, negä diçrä bar-miyirmen, çayda ki heç daçin tapulman.

[Псалом 39/40] 39

¹Saymosu Tawit'niç.

²Tözmäç bilä tözdüm Eyäm(78r)izgä, da baçtı maça, da işitti alyişima benim.

³Çiçardi meni çuyurdan zabunluçnuç, gawdan da balçıçtan.

Toçtattı üsnä çayanıç ayaxlarimni benim da tüzätti barganimni benim.

⁴Xoydu açzima benim alyiş yäçi, alyişni Eyämiz Teçrimizniç bizim.

Körgäylär köplär, da çorçkaylar, da umsançaylar Biygä; ⁵sanlidir er, çaysiniç atina Eyämizniç umsaçi bar anıç,

Baçmadı ol heçlikkä, da ne (78v) çuturyuluçka yalyan.

⁶Köp ettiç sen, Biy, Teçrim benim, sk'ançelik'içni seniç, sayişıça seniç dügöl kimesä, ki oçşagaç saça.

Ayttim da sözlädim, da köp boldular, ne ki san; ⁷çurbanlarga da bernälärgä biyänmädiç; çulax toçtattıç maça; [bütvöç çurban] da yazıç için klämädiç.

⁸Ol vaçtta aytıç, ki ošta kelirmen men, başında bitikläriç yazılıptir benim için:

⁹Etmägä [Etmanga] erkiñni seniñ, Teñrim menim, klädim da orenk'iniñni seniñ içinä ħarnimniñ menim.

(79r) ¹⁰Sövünçlüklätiyim toyruluħuñnu seniñ yiyövdä ulu, ošta erinlärimni menim heç tüyman sendän.

Biy, sen bildiñ, ki ¹¹toyruluħuñnu seniñ heç yapmadim yüräkimä menim, könülüküñnü seniñ da ħutħarmaħiñni seniñ.

Ayttim da heç yaşırmadim yarlıyamaħiñni seniñ da könülüküñnü seniñ žoyovurttan ulu.

¹²Evet sen, Biy, yiraħ etmägin šayavatiniñni seniñ mendän, ki yarlıyamaħiñ seniñ da könülüküñ seniñ här sahat yöpsüngäy meni.

(79v) ¹³Dolaštılar čövrämä yamanlar, ħaysiläriñä yoħ edi alarga san, yetištilar maña töräsizliklärim menim, da men heç bolmadim körmägä.

Köp boldular, ne ki saçi bašimniñ menim, da yüräkim menim ħoydu meni.

¹⁴Klägin, Biy, ħutħarma meni, da Biy, boluşma maña baħkin.

¹⁵Harlangaylar da uyatlı bolgaylar, ħaysiläri klärlär edi džanimni menim kötürmä bunu, ħaytkaylar kerä da uyalgaylar, ħaysiläri sayšlarlar edi maña yaman.

¹⁶Kötürgäylär uyatni ol sahat tezindän, ħaysiläri aytirlar edi maña: «Vaħ-vaħ».

(80r) ¹⁷Sövüñgäylär da färâh bolgaylar sendän barçası, ħaysiläri ki kliyirlär seni, Biy.

Aytkaylar här sahat: «Uludur Teñri»,— da kimlär sövärlär ħutħarmaħiñni seniñ.

¹⁸Men yarlı da klänçimen, Teñri, sayšla meni, boluşuçim da abrovuçim menim, da sen, Teñrim menim, keçikmägin.

[Псалом 40/41] 40

¹Saymosu Tawit'niñ.

²San, ħaysi ki sayšlar yarlini da klänçini! Kündä yaman ħutħarir ani Biy.

³Biy ħutħarir ani da tircizir, sanli etär ani üstünä yerniñ da čix(80v)ara bermäs ani ħoluna duşmanlariniñ kendiniñ.

⁴Biy boluşuçidir añar töşäkindä ayrıħiniñ kendiniñ: barça ornun aniñ ħaytarir ħastalıħından aniñ.

⁵Men ayttim: Biy, yarlıya maña, sayayt džanimni menim: men yazıħlımen saña.

⁶Duşmanlarim ayttilar maña yaman: «Xaçan bolgay, ki ölgäy da taspolgay atı aniñ?»

⁷Kirir edi körmä, heçlikni sözlär edi yüräkini kendiniñ, yiyar edi töräsizlikni džanına kendiniñ.

Čixari čixar edi da haniz sö(81r)zlär edi, ⁸menim üçün köp s[öz]lärlär edi barça duşmanlarim menim.

Sayısladilar yaman üstümä menim, sözün töräsizlikniñ ħoydular üstümä menim.

⁹Mägär, kimlär yuħlarlar da dayin heç mi ar-tix turmisarlar? ¹⁰Zera da er eminlikimniñ, kimgä da men umsandim,

Xaysi yer edi ötmäkimni menim, arttırdi etmä maña aldamaħni.

¹¹Evet sen, Biy, yarlıya maña, turuz meni, da töliyim alarga.

¹²Bunuñ bilä tanıyim, ki biyändiñ maña, da färâh bolmagaylar mendä duşmanlarim menim.

(81v) ¹³Evet meni zaşalsizliħimde menim yöpsündün, toxtattıñ meni alniña seniñ meñilik.

¹⁴Alıışli Biy Teñri Israjelniñ meñi meñilik! Bolgay, bolgay.

[Псалом 41/42] 41

Saymosu Tawit'niñ

²Neçik hasrättir 1-müñüzlü čovraħ suvlarına, ol türlü hasrättir džanim menim saña, Teñri.

³Susaptir džanim menim saña, Teñri, zorlu da tiri. Xaçan kelip körüngäyimen yüzünä Teñriniñ?

⁴Boldular maña yaşlarim menim yemäk kündüz da keçä, ol ki aytirlar edi maña kün uzun, ki: «Xay(82r)dadir Teñriñ seniñ?»

⁵Bunu neçik anşam edi, täşvişlänir edi mendä džanim menim, tiräklänir edim, ki kirgäyimen otaxına, tamasasına [=tamaşasına] övünüñ Teñriniñ,

Avazına sövünçlüknüñ, tapunmaħniñ da avazına yaħşı tirlikniñ.

⁶Hali ne üçün ħayyulusen, džanim menim, ya ne üçün müşħüllätiyirsen meni? Umsan Teñrigä, tapunmaħin [=tapungin] añar, ħutħaruçisi yüzünüñ menim Teñridir.

⁷Džanim menim asri müşħüllän(82v)di, bunuñ üçün añdim seni yerindän Jortananniñ, Hermondan, tañdan kiçiräktän.

⁸Teränliklär terändän sarnadilar saña avazına aħınlarıñniñ seniñ.

Barça yubanmaħlarıñ seniñ da tolyunlarıñ seniñ keçtilär üstümä menim.

⁹Kündüz simarladı Biy yarlıyamaħin kendiniñ, keçä alıışin yäñi da alıışim menim Teñrigä tirlikim üçün menim.

¹⁰Ayttim Teñrigä: yöpsünövlüm menimsen, ne üçün kerä ettiñ meni, ne üçün ħayyulu beriyirsen (83r) ħiştirganda duşmanlarim menim?

¹¹Ufalganına söväklärimniñ menim tabaladilar meni duşmanlarim menim, aytip maña kün uzun, ki: «Xani Teñriñ seniñ?»

¹²Hali ne üçün çayyulusen, džanim benim, ya ne üçün müşüllätiyirsən meni? Umsan Teñrigä, tapungin añar: çutçaruçisi yüzümnüj benim Teñridir.

[Псалом 42/43] 42

Saymosu Tawit'niñ.

¹Yaryu et maña, Teñri, da toyrulux et maña törämdä benim.

Džinstan, ki dügöl ari, adamdan yazıçlıdan, hillälidän çutçar meni.

(83v) ²Sen, Teñrim, çuvatlatuçim menimsen, ne üçün unuttuñ meni, ne üçün çayyulu beriyirmen men indžitkanına duşmanlarimniñ benim?

³Yeber, Biy, yarıçınıñni seniñ da könülükünñü seniñ, ki yol körgüzüçi bolgay maña, çıçargay meni tayıña ari da otaxıña seniñ.

⁴Kiriyim alniña seyaniniñ Teñriniñ, Teñrigä, ki färâh etär igitlikimni benim.

Tapuniyim saña alyış bilä, Teñri, Teñrim benim.

⁵Hali ne üçün çayyulusen, džanim benim, ya ne üçün müşüllätiyirsən meni? Umsangin Teñrigä, tapungin añar, çutçaruçisi yüzümnüj (84r) benim Teñridir.

[Псалом 43/44] 43

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Teñri, çulaxlarimiz bilä bizim işittiç, çaysi ki dä atalarimiz bizim ayttılar bizgä

Işni, çaysi ki çilindiñ künlärinä alarniñ, künlärdä ilgäriği.

³Xoluñ seniñ üzdü dinsizläрни, da alarni tiktinç; çiyinadiñ žoyovurtnu da çıçardiñ alarni.

⁴Dügöl ki çiliçi bilä kendiläriñniñ meñärsärlär yerni, da ne biläkläri alarniñ, ki çutçardi alarni.

Yoçsa sayışin seniñ, da biläkiñ seniñ, da yarıçi yüzünñüj (84v) seniñ, zera biyändiñ sen alarga.

⁵Sen kendiñsen çanim benim da Teñrim benim, çaysi ki buyurduñ çutçarıлмаçı üçün Jagovpnuñ.

⁶Seniñ bilä duşmanlarimizni bizim töviyiç da atin bilä seniñ heçkä beriyiç turganlarni üstümüzgä bizim.

⁷Dügöl ki yayıma benim umsanipmen, da ne çiliçim benim tırgizir meni.

⁸Evet sen çutçardiñ bizni duşmanlarimizdan bizim da heç etüçilärimizni bizim uyatlı ettiñ.

(85r) ⁹Teñri bilä ögüniyiç kün uzun da atına anin tapuniyiç.

¹⁰Yoçsa hali sen keri ettiñ da risvayladıñ bizni da çıçadiñ, Teñri, çuvatlılarimiz bilä biznim.

¹¹Xaytardiñ bizni artçari, ne ki duşmanlarimizni bizim, da körälmägänlär biznim taladılar bizni.

¹²Berdiñ bizni, neçik çoynu, soymaçka da dinsizliktä tayıttin bizni.

¹³Sattin çoyovurtuñnu seniñ başça bahasından, da yoçtur sani çaxiriçimizniñ bizim.

¹⁴Ettiñ bizni taba çonşularimizga bizim, kültkü da ay(85v)blı masçaralıçka alarga, da çövrämizgä edilär bizim.

¹⁵Ettiñ bizni mani dinsizlärgä, teprätmäçkä başlarin elniñ.

¹⁶Künlärimdä barça risvaylıçim benim alnıma benimdir, da uyati yüzümnüj benim yapti meni

¹⁷Avazından risvay etüçiniñ da yaman aytuçiniñ, yüzündän duşmanniñ da çuvuçiniñ.

¹⁸Bu barça keldi üstümüzgä bizim, da biz seni unutmadiç, da yalyan çıçmadıç ösiyätinjä seniñ, ¹⁹da ne çaytmadiç yüräklärimiz bilä bizim.

(86r) Xaytardiñ izimizni bizim yollarıñdan seniñ, ²⁰aşax ettiñ bizni yerinä çiyinninç, da yaptılar bizni kölgäsi ölümnüj.

²¹Egär unutup esäç biz atin Teñrimizniñ bizim ya salgan bolgan çolumuz bizim teñrilärgä yat,

²²Hälbät, Teñri izdär bunu, zera ol tergär yapuçluxun yüräkimizniñ bizim.

²³Seniñ üçün öliyirbiz kün uzun, hesebländiç, neçik çoynu soyulmaçka.

²⁴Oyan, ne üçün yuçliyiñsen, Biy? Kel da keri etmä bizni meñilik.

(86v) ²⁵Nek çaytariyiñsen yüzünñü seniñ bizdän, unutuyirsən miskinlikimizni da tarlıçimizni bizim?

²⁶Aşax boldum [=boldu] çax topraçka boyumuz bizim, da yergä birikti belimiz bizim.

²⁷Kel, Biy, boluş bizgä da çutçar bizni atin üçün seniñ.

[Псалом 44/45] 44

Saymosu Tawit'niñ.

²Axtırgay yüräkim benim gälädziläriñni seniñ yaçşı, da aytiyim işimni benim çanga.

Tilim benim, neçik kriç tezyazuçi yazuçiniñ, ³körklü körümlüktä, ne ki barça oylanlar(87r)i adamlariniñ.

Yayıldi şnorç erinläriñdän seniñ, bunuñ üçün alyışladı seni Teñri meñilik.

⁴Xuşan çiliç belinjä seniñ, zorbaz, özdänlikinjä körkünñüj seniñ.

⁵Xorgin, tüzätkin da çanlıç etkin könülük üçün, sekinlikinç da yol toyruluxuñ üçün, da yol körgüzüçi bolgay saña sk'ançelik bilä oñuñ seniñ.

⁶Oçlarıñ seniñ itiläniptir, zorlu, da yiğınlar tibiñjä seniñ tüşkäylär, yüräkinä duş(87v)manlarına çanninç.

⁷Olturuçuñ seniñ, Teñri, meñi meñilik, tayaçi çuvatniñ — tayaçi padşaxlıçiniñ seniñ.

⁸Sövdüñ toyruluxnu da körälmädiñ töräsizlikni.

Bunuñ üçün yayladı seni Teñri, Teñriñ seniñ, yayı bilä färâhlikniñ artıx, ne ki sınarlarıñni seniñ.

⁹Mira, da temyan, da çiyarşambär kiynişiñdän seniñ, saraylarından fil sövâklärindän, ¹⁰çaydan ki färâhlattılar seni çizları çanlarınñ hörmätkä.

Tursar çanıçä sayıñda (88r) seniñ, kiynişi bilä altunlu tüzülgän da şöhrätlängän.

¹¹Işit, çiz, da kör, aşaxlat çulaçıñni seniñ, unut eliñni seniñ da övün atañniñ seniñ, ¹²zera suvländi [=suçlandı] çan körkünä seniñ.

Bu kendidir biyiñ seniñ, yerni öpkäysen buñar, ¹³da çizi Dzuraniñ yerni öpsär buñar, da bernälär bilä yüzün bunuñ çulux etsärlär ululuxları çoyovurttan.

¹⁴Barça haybatı çiziniñ çanniñ içkärтин, etäkläri altunlu, tüzän bilä etkän da donatkan.

(88v) ¹⁵Eltkäylär çanga gojslarni artından aniñ, da sınarların aniñ eltsärlär añar.

¹⁶Küvürgäylär süvünçlük bilä da färâhlik bilä, da eltkäylär dadçarına çanniñ, ¹⁷da ornuna atalarıñniñ seniñ bolgaylar oylanlarıñ seniñ.

Turçuzgaysen alarni buyruçılar barça yerdä, ¹⁸añılğay atıñ seniñ barça dżinslar dżinsına.

Bunuñ üçün çoyovurtk' tapungaylar saña meñilik da meñi meñilik.

(89r) [Псалом 45/46] 45

²Teñrimiz bizim işanç da çuvat, boluşuči üsnä tarlıçlarimizniñ, ki taptılar bizni asrı.

³Bunuñ üçün çorçmiyix biz müşçüllängäninä yerniñ, teşkirilgäninä taylarınñ yüräkinä teñizniñ.

⁴Çaçirdılar da müşçülländilär suvları alarniñ, müşçülländilär taylar çuvatından aniñ.

⁵Ketkänläri açın suvlarniñ färâh etärlär şähärin Teñriniñ, da ari etti övün kendiniñ Biyiktägi.

⁶Teñri ortalarına alarniñ, (89v) da alar seskänmägäylär, boluşkay alarga Teñri ertädän çaç ertägä diñrä.

⁷Müşçülländilär dinsizlär, da aşaxlandılar çanlıçlar, berdi avazın kendiniñ Biyiktägi, da müşçülländi er [=yer].

⁸Biy çuvatlılarınñ bizim bilä, yöpsünövlümüzdür bizim Teñrisi Jagopnuñ.

⁹Keliñiz da körünüz işlärin Teñriniñ, ki etti nişanlar da pesälär [=peşälär] üsnä yerniñ.

¹⁰Urdu uruşlarni çiriñindän çaç çiriñina dün-yâniñ, yaylarni ufattı, yaraylar(90r)nı sindiryaladı, da çalçanlarni küvürdü [=küydürdü] ot bilä.

¹¹Ertäläniñiz da taniñiz, ki menmen Teñri, biyik boliyim dinsizliktä da biyikläniyim üsnä yerniñ.

¹²Biyi çuvatlılarınñ bizim bilä, yöpsünövlümüzdir bizim Teñrisi Jagopnuñ.

[Псалом 46/47] 46

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Çap uruñuz, barça dinsizlär, çaçiriñiz Teñrigä avaz bilä sövünçlükniñ.

³Biy biyiklängän da çorçulu, çan ulu üsnä barça yerniñ.

(90v) ⁴Tabi etti çoyovurtnu bizgä da dinsizläriñni tibinä ayaçlarimizniñ bizim.

⁵Tañladı bizni kendinä çarankliçka, körkündän Jagopnuñ, çaysın ki sövdi.

⁶Ayındı Teñri alıış bilä, da Biyimiz bizim avazi bilä biryiniñ.

⁷Saymos aytiñiz Teñrimizgä bizim, saymos aytiñiz çanimizga bizim, saymos aytiñiz.

⁸Xan ulu üsnä barça yerniñ Teñridir, saymos aytiñiz añar açıl bilä.

⁹Xanlıç etti Teñri üsnä din(91r)sizläriñ, Teñri olturdu olturuçuna arilikiniñ kendiniñ.

¹⁰Buyruçılar çoyovurtlarınñ yiyildılar Teñrisinä Aprahamniñ, zera Teñriniñ çuvatları yerdän asrı kötürüldülär.

[Псалом 47/48] 47

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Uludur Biy da alıışlıdır asrı şähärinä Teñrimizniñ bizim, tayına ari aniñ.

³Baziç kök, sövünsär sövünmäç bilä barça yerdä tayları Sionnuñ, tiräsi yarımkeçäniñ şähäri çanniñ ulu.

⁴Teñri dadçarına kendiniñ belgirir, zamanına, neçik boluş(91v)uči bolur edi alarga.

⁵Ošta çanlıçları yerniñ yiyildılar da tüssärlär birlämä.

⁶Kensiläri kördülär bu türlü da tañlandılar, müşçülländilär, seskändilär, ⁷da titrov tuttu alarni.

Anda inççamaç, neçik toyurganda, ⁸yel dä muçkâm uvatsar kerapni Tarsistä.

⁹Neçik işittiç, bu türlü dä kördüç şähäriñdä Eyämiz çuvatlılarınñ, şähäriñdä Teñrimizniñ bizim.

Teñri himlärin saldı añar meñilik, ¹⁰yöpsündüç, Teñri, yar(92r)liçamaçıñni seniñ içinä çoyovurtuñnuñ seniñ.

¹¹Atiña körä ol türlü dä alıışiñ seniñ barça dünyäda, toyruş bilä toludur oñuñ seniñ.

¹²Färâh bolsun tay Sion, da sövünsär çizları Jutanıñ könülüküñ üçün seniñ, Biy.

¹³Dolaşıñiz Sionnu, çapsanıñ anı da çövräläñiz vežaların aniñ.

¹⁴Xoyuñuz yüräkiñizni sizniñ üsnä çuvatlılarıniñ aniñ, üläşniñiz berklıkların aniñ, ki aytma bolgaysiz millätkä özgä:

(92v) ¹⁵Budur Teñri, Teñrimiz bizim meñi meñilik, da bu kütkäy bizni çaç meñilik.

[Псалом 48/49] 48

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Išitiñiz bunu, barça džinslar, xulağ xoğan boluñuz, barçañiz, ki turupsız dünyâda.

³Toğunçları yerniñ da oylanları adamlarınıñ, birlämä dövlätlilär da yarlılar.

⁴Ayzim benim sözläsär ağıllıxını, da sayışları yüräkimniñ benim — tärtipni.

⁵Aşağlatıyım manilärgä xulağimni, açıyım manilärni al(93r)ğış bilä ilğartin:

⁶«Ne üçün barça xorçiyirmen men künnüñ yamanına? Zera töräsizlikim yerişimniñ benim çövrämä boldular benim».

⁷Umsanganlar sanga xuvatları bilä kendiläriniñ, köplüx ululuğlarına kendiläriniñ öğünsärlär.

⁸Xardaş xutxarmas, da xutxarmas adam, da bermäs Teñrigä xutulmağın, ⁹da ne bahasin xutxarımağınıñ džanıniñ kendiniñ.

Xazğan meñilik, ¹⁰da tirilirsen çağ tüğälinçä, da ne körmässen (93v) zabunluğnu.

¹¹Xaçan körsän, ki ağıllılar ölärlär, birlämä fähamsızlar da essizlär taspolurlar da xoyarlar yatlarga ululuğların kendiläriniñ.

¹²Kerezmanları övläri alarniñ bolğay meñilik, da otağları alarniñ džinstan çağ džinska, da sarnalsar atları alarniñ toprağında alarniñ.

¹³Adam hörmättä edi, da ne bilmädi; teñläšti hayvanlarga sözsüzlärgä da oğşadı alarga.

¹⁴Bu yoldur azmağlıxka al(94r)arga alarniñ, bundan soñra ayızları bilä kendiläriniñ biyängäylär.

¹⁵Neçik xoyunlar, tamuğka çığara berilsärlär, da ölüm kütsär alarni, da eyälik etsärlär alarga toyrular tağ manına.

Boluşluğları alarniñ oprangaylar tamuğta, da haybatlarından kendilärinä tüşkäylär.

¹⁶Yoğsa tek Teñri xutxargay džanımnı benim xolundan tamuğnuñ, xaçan yöpsünsälär meni.

¹⁷Xorçmagın, xaçan ululansa adam da xaçan köp bolsa(94v)lar haybatı övünüñ anıñ.

¹⁸Zera düğül ki ölümünä kendiniñ alsar birğäsinä barçanı, da düğül ki enärlär haybatı övünüñ anıñ birğäsinä.

¹⁹Yoğsa boyu anıñ tirlikinä kendiniñ alyışlangay, tapungay saña, xaçan yağşı etsän sen añar.

²⁰Kirğay ol çağ džinsına atalariniñ kendiniñ, çağ meñilikkä diyin yarığ körmägäy.

²¹Adam hörmättä edi, da ne bilmädi, teñläšti hayvanlarga sözsüzlärgä, da oğşadı alarga.

[Псалом 49/50] 49

Saymosu Tawit'niñ.

(95r) ¹Teñri teñriläriniñ, Biy sözlädi, ündädi yerni kün toğuşundan çağ batişına künnüñ.

²Siondan ulu könänmäği xutxarımağınıñ, körkünüñ anıñ. [Teñrimiz bizim belgili kelsär, ³da] Teñrimiz bizim tüyilmisar. Ot alnına anıñ yaltrasar, da çövräsinä anıñ dufan asrı.

⁴Ündäsär köknü yoyartin da yerni yaryulama žoyovurtun kendiniñ, ⁵yıyıştırma kensinä arilärin kendiniñ da xaysıları (95v) xoyarlar bernälärin niyätläriñiñ üsnä seyaniniñ anıñ.

⁶Aytsarlar köklär toyruluğun anıñ, zera Teñri yaryučidir.

⁷Išit, žoyovurtum benim, da sözliyim seniñ bilä, da Israjel, saña tanıxlıx beriyim, ki Teñri, Teñriñ seniñ menmen.

⁸Dügül ki bernäläriñ üçün seniñ azarliyirmen seni, zera xurbanlarıñ seniñ alnıma benimdir hər sahat.

⁹Xabul etmän övündän seniñ öğüzlärni, da ne sürükläriñdän seniñ eçkilärni.

¹⁰Menimdir barça kazanlar (96r) ormandagi, kiyiklär taydagi da barça hayvanlar.

¹¹Bilirmen men barça xuşları köktägi, tüzlärniñ körkü mendädir.

¹²Eğär açğinsam, saña nemä heç aytman, zera benimdir dünyâ tüğälliki bilä kendiniñ.

¹³Yemändir men etin öğüzläriñniñ seniñ, da ne xanın eçkiläriñniñ seniñ içärmen.

¹⁴Suğın Teñrigä xurban alyışniñ da tüğällä Biyiktägiğä niyätiniñni seniñ.

¹⁵Sarnasarsen maña küñünä tarlığiniñniñ seniñ, men xutxar(96v)irmen seni, da sen haybatlasarsen meni.

¹⁶Yoğsa yazıxlığa aytıyır Teñri: «Ya sen ne üçün hər kez sözliyirsən toyruluğumnu benim, yağom alıyirsən niyätimni benim ayziña seniñ?»

¹⁷Zera sen körälmädiğ öğütümnü benim, kerit ettiñ da artxarı saldıñ barça sözlärin ayzımniñ benim.

¹⁸Eğär körsän edi oyrularni, yügürür ediñ alar bilä da itlär bilä xoyar ediñ payıñni seniñ.

¹⁹Ayziñ seniñ arttırır edi (97r) yamanlıxını, da tiliñ seniñ toludur hillälik bilä.

²⁰Olturup xardaşından seniñ yaman sözlär ediñ da üstünä oylunuñ anağniñ seniñ xoyar ediñ azmağni.

²¹Bunu barça ettiñ, da tüyildim saña; sayıñdiñ töräsiz esiñdä, ki men dä saña oğşagaymen.

Hali xarşiliyım da turuzıyım bunu barça alniña seniñ, ²²seziñiz, barçañiz, xaysılarıñiz unutup esä Teñrini. Sahat [=Şahat?], xapsalgaysız, da kimsä bolmagay, ki xutxargay.

²³Xurbanı alyışniñ haybat(97v)li etsär meni, da andadır yol, çayda körgüzsäm añar xutxarmağın Teñriniñ».

[Псалом 50/51] 50

¹Saymosu Tawit'niḡ.

³Yarliya maḡa, Teḡri, ululuḡuḡa körä yarliya-maḡiḡniḡ seniḡ, köplüḡuḡä körä şayavat'iḡniḡ seniḡ buzg'ın töräsizlikimni benim.

⁴Ayruḡsu yuvg'ın meni töräsizlikimdän benim da yazıḡımdan benim aruv etkin meni.

⁵Töräsizlikimni benim men mendän bilirmen, da yazıḡlarım benim alnıma benimdir här sahat.

⁶Saḡa yalyz yazıḡ ettim, (98r) Biy, da yaman-nı alnıḡa seniḡ ettim,

Neçik toyrı bolgaysen sözüḡdä seniḡ da yeḡüci yarḡuda saḡa.

⁷Töräsizlik bilä başladı da yazıḡ bilä toyrıdu meni anam benim.

⁸Sen, Biy, könülükñü sövdüḡ, körünmägänlär-ni da yapuḡlarnı aḡlıḡ bilä seniḡ körgüzdüḡ maḡa.

⁹Bürk üstümä zoba bilä, da aruv bolıyım, yuv-g'ın, da artıḡ ḡardan aḡ bolıyım.

¹⁰İşitövlü etkin maḡa sövünçlükñü da färâh-likni, da (98v) sövüngäylär söväklärım benim hasrät bolgan.

¹¹ḡaytar yüzüḡñü seniḡ yazıḡlarımdan me-nim, barça töräsizlikimni benim arıt mendän.

¹²Yüräk aruv toḡtat mendä, Teḡri, da dḡanni toyrı yäḡirt ḡarnımda benim.

¹³Salmag'ın meni yüzüḡdän seniḡ da Dḡaniḡni Ari seniḡ çıḡarmag'ın mendän.

¹⁴Bergin maḡa sövünçlükün ḡutḡarılmaḡniḡ, dḡan ayalıḡıḡ bilä seniḡ toḡtat meni.

¹⁵Övrätıyım töräsizlärgä yoluḡnu seniḡ, da ḡirsizlar saḡa (99r) ḡaytkaylar.

¹⁶ḡutḡar meni ḡandan, Teḡri, Teḡri ḡutḡarıl-maḡimniḡ benim, sövüngäy tilim benim toyrulu-ḡuḡa seniḡ.

¹⁷Biy, egär erinlärımni benim açsaḡ, ayzım benim yirlagay alyşıḡni seniḡ.

¹⁸Egär kläsäḡ edi, ḡurban sunar ediḡ, evet bü-töv ḡurbanga ne heç biyänmädiḡ.

¹⁹ḡurban Teḡrigä dḡan aşaḡ, yüräkni aruv da dḡanni aşaḡ Teḡri heç etmästir.

²⁰Yaḡşı etkin, Biy, erkiḡ bilä seniḡ Sionga; da yasalgay duvar(99v)ları Jerusaḡemniḡ:

²¹Ol vaḡтта biyäsärsen ḡurbanga toyrulu-ḡuḡ, [ḡaçan] niyät ḡurbanımiḡni çıḡargaylar seyaḡıḡa seniḡ, ögüznü.

[Псалом 51/52] 51

¹ Saymosu Tawit'niḡ.

³ Nek maḡtangay yamanlıḡta küçlü töräsizlik?

⁴ Kün uzun egirlikni sayışladı tilindä kendiniḡ.

Neçik yülgüç iti, itilädi hillälikni, ⁵sövdü ya-

¹ Псалом Давида.

³ Помилуй меня, Боже, по величию милости Твоей, и по множеству щедрот Твоих изгладь беззакония мои.

⁴ Сугубо омой меня от беззакония моего, и от греха моего очисти меня,

⁵ Ибо беззакония мои я сознаю, и грехи мои ежечасно предо мною.

⁶ Тебе единому согрешил я, Господи, и злое перед Тобой сделал,

Так что Ты праведен в приговоре Твоем и победоносен в суде Твоем.

⁷ В беззаконии зачала и во грехе родила меня мать моя.

⁸ Ты, Господи, возлюбил истину, невидимое и сокровенное явил мне мудростью Твоею.

⁹ Окропи меня иссопом, и буду чист; омой меня, и буду белее снега.

¹⁰ Дай мне услышать, Господи, радость и веселие, и возрадуются кости мои, сокрушенные ожиданием.

¹¹ Отврати лице Твое от грехов моих и изгладь все беззакония мои.

¹² Сердце чистое сотвори во мне, Боже, и дух правый обнови внутри меня.

¹³ Не отвергни меня, Господи, от лица Твоего и Духа Твоего Святого не изыми из меня.

¹⁴ Возврати мне радость спасения и Духом владычественным Твоим утверди меня.

¹⁵ Научу беззаконных путям Твоим, и нечестивые к Тебе обратятся.

¹⁶ Избавь меня от кровей, Боже, Боже спасения моего, и язык мой возрадуется правде Твоей.

¹⁷ Господи! если отверзнешь губы мои, уста мои воспоют благословение Тебе.

¹⁸ Если бы Ты пожелал, мы вознесли бы жертву; но к всесожжению не благоволишь.

¹⁹ Жертва Богу – дух кроткий; сердца чистого и души смиренной Бог не презрит.

²⁰ Благоделательствуй, Господи, по благоволению Твоему Сион; да воздвигнутся стены Иерусалима:

²¹ Тогда благоугодны будут Тебе жертвы правды, [когда] возложат на алтарь Твой жертвы обета нашего, тельцов.

manlıḡni, ne ki yaḡşılıḡni, töräsizlikni, ne ki sözüḡn toyruluḡnuḡ.

⁶ Sövdü ol barça sözlärin yemirmäḡniḡ da til-lärni hilläli.

(100r) ⁷Bunuñ üçün Teñri yemirgäy anı soñyuga diñçä, üzgäy da çixargay anı otaxından da kökün anıñ yerindän tirilärniñ.

⁸Körgäylär toyrular da xorçkaylar andan, külsärlär da aytsarlar:

⁹Bu adamdır, çaysi ki etmädi Teñrini kendinä boluşuçi, yoçsa umsandı bu köp çodžalixına kendiniñ da çuvatlandı heçlikindä kendiniñ.

¹⁰Evet men — neçik zäytün teräki yemişli övündä Teñriniñ; umsandım yarlıyamaçına Teñriniñ meñilik da meñi meñilik.

(100v) ¹¹Biliniyim saña, Biy, meñilik, ki ettiñ, da töziyim atıña seniñ, zera tatlısen alnına ariläriñniñ seniñ.

[Псалом 52/53] 52

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Aytti fähamsiz yüräkindä kendiniñ, ki yoçtur Teñri.

Buzuldular da murdarlandılar töräsizliklärin-dä kendiläriniñ, da ne kimesä bar, ki etkäy tatlılixni.

³Teñri köktän baçtı barça oylanlarına adamlarınıñ körmä, ki bar midir kimesä açilli, ki izdägäy Teñrini.

⁴Barçası saptılar bir oçur(101r)dan da keräksiz boldular;

Yoçtur kimesä, ki etkäy yaçşini, da yoçtur kimsä çay bir dä.

⁵Neçik ne tanımagaylar barçası, ki çiliniyirlar töräsizlikni,

Xaysi ki yerlär edi žoyovurtumnu benim, neçik aşamayın ötmäknii, da Teñrigä ne sarnamadılar?

⁶Anda xorçkaylar xorçunu, çayda ki bolmasa xorçmaç, zera Teñri saçar söväklärin adamlarga yüz körüçilärniñ.

Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, zera Teñri heç etti alarni.

⁷Kim bergäy Siondan çutçarı(101v)maçın Israjelniñ! — çaytarganında Eyämizniñ yasırlıçın žoyovurtunuñ kendiniñ sövünsär Jagovp da färâh bolsar Israjel.

[Псалом 53/54] 53

¹Saymosu Tawit'niñ.

³Teñri, atıña seniñ tırgiz meni, çuvatında seniñ könülük etkin maña.

⁴Teñri, işit alıışima benim, çulaç çoygün sözü-nä ayzımniiñ benim.

⁵Yatlar turdular üstümä benim, da küçlülär izdädilär džanımniiñ benim, da ne hesablamädilär seni, Teñri, alnılarına [=alınlarına] kendiläriniñ.

⁶Ošta, Teñri boluşuçim benim; (102r) da Biy yöpsünövlüm džanımniiñ benim.

⁷Çaytarmaç bilä yamanı duşmanlarıma benim könülükün bilä seniñ tas etkin alarni.

⁸Men erkim bilä benim bernämnii suniiyim saña, çosdovanel boliiyim atıña seniñ, Biy, zera yaçşidir.

⁹Barça tarlıçlarımdan benim çutçardıñ meni, da duşmanlarımnii benim kördü közlärim benim.

[Псалом 54/55] 54

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Xulaç çoy, Teñri, alıışima benim da körüm-süz etmä çoltçamni benim.

(102v) ³Baçkin maña da işit maña, zera çayçurdum men ayırlanganıma benim da müşçülländim.

⁴Avazından duşmanniiñ da indžitmaçından yazıçlıniñ saptılar maña, egirlik bilä, öçäslänmäç bilä öç saçladılar maña.

⁵Yüräkim benim müşçülländi mendä, da xorçusu ölümniñ tüştü üstümä benim.

⁶Ah da titrämäç keldi üstümä benim, da yaptı meni çaranyuluç.

⁷Aytir edim: «Bergäy edi kimesä maña çanatar, neçik kügür(103r)çinniñ, ki uçkay edim, kötürülgäy edim, ⁸yıraçlanip, toçtagay edim yabanlıçta.

⁹Gümänim bar edi Teñridä, ki çutçargay edi meni çisçaeslilikdən da zähirlänmäçindän täşvişli, tarlıçından yüräkimniñ».

¹⁰Salgın, Biy, da ayırgün tillärin alarniiñ, zera kördüm töräsizlikni da çarşılıçni şahärdä.

¹¹Kündüz da keçä dolaşkan boldular duvarlarında aniiñ, ¹²töräsizlik, yamanlıç da yazıç bar aralarına alarniiñ, da ne eksilmädi mahalälärindän alarniiñ asri [=asi] da (103v) çayinliç.

¹³Zera egär duşman tabalasa edi, tözär edim, hälbät, yaçom körälmägän ulu sözlär edi üstümä benim, yaşinir edim, hälbät, andan.

¹⁴Evet sen, adam teñdäşim benim, yol körgüzüçim benim da tanışim benim.

¹⁵Hälbät, anda ž tatlılattiiñ meni, maña da saña yemäk, zera barir ediç 1 söz bilä övünä Teñriniñ.

¹⁶Kelgäy ölüm üstünä alarniiñ da tirilä egäç tüşkäylär tamuçka, zera yamanlıçtır (104r) tura-džaxları alarniiñ da aralarına alarniiñ.

¹⁷Men Teñrigä sarnadım, da Biy işitti maña.

¹⁸Keçägä, tañ manına, yarimkündä

Sözlädim da ayttım, da işitkäy avazıma, ¹⁹çutçargay eminlik bilä džanımniiñ benim yovuçlarımdan benim, zera teräk [=keräk] bilä yetiştirilär üstümä benim.

²⁰İşitkäy Teñri da aşax etkäy alarni, çaysi ki ilgäridir, ne ki meñilik.

Zera yoç edi alarga teşkirlmäç, da ne xorçmadılar Teñridän.

(104v) ²¹Saldı xolun kendiniñ tölöv etmä alarga, da alar murdarladılar orenkin anıñ.

²²Ayırıldılar yüräklängän yüzündän anıñ, da yetti yüräklärinä alarnıñ.

Imşax edi sözləri alarnıñ, ne ki çet, da kendiləri — neçik kesmäk.

²³Salgın Biygä xayıñnu seniñ, da ol yedirir seni da bermäs meñilik seskänmäxliñ toyruğa.

Haybatlamağ

²⁴Sen, Teñri, endirgäysen alarnı çuyuruna buzıluñnuñ, eränlär xan töküçilär da hil(105r)läli-lär barabarlatmagaylar künlärin kendiläriniñ, yoğsa men saña, Biy, umsandım.

Alyışı Movşesniñ

[Второзаконие 32: 22-43: Песнь Моисея, часть 2]

²²Zera ot palayladı öcäşlänmäximdän benim, örtäsär da ensär çax tamuxnuñ tibiñä,

Yegäy yerni da barça bitişin yerniñ alarnıñ, yandılar ot bilä, örtängäylär himläri taylariniñ alarnıñ.

²³Yiñiyim yamanlıxlarnı üsnä alarnıñ da oxlarim bilä benim tügätiyim alarnı.

²⁴Opranganlar da zabunlan(105v)ganlar açlıxtan, kazandan sindiryalagan [sndrhalagan], leş tüşkän barça uçar xuşlarga köktägi.

Yılan dżinsların oñalmayşız yeberiyim üsnä alarnıñ, kazanların pustalıñniñ, ki berli da arlı suvragaylar alarnı yer üsnä.

²⁵Çixartın oylanların xiryin etkäy alarnı xilic, da içkartin övlärindän anda xalabalıxlari xorxunuñ

Otuzyaşarlarnı gojslar bilä birgä da oylanlarnı toxtalğan xartlar bilä birgä.

²⁶Ayttim, ki: «Tayitkaymen alarnı da tiyiyim jisadaglıñin alarnıñ (106r) dżinslardan».

²⁷Egär ki yoğ öcäşmäxi üçün yüräklängäniniñ duşmannıñ, ki bolmagay uzunömürlü, da biyiklänmägäylär öktämlänip duşmanlar, da aytkaylar,

Ki: «Xolumuz bizim biyiktir, da biläkimiz bizim xuvatlı, da dügül Biy Teñri etti bunu barça».

²⁸Zera dżins bir sayışların tas etüçidirlär alar, da yoxtur alarda axıl, ²⁹da sayışlamadılar eskä alma bunu barça, da hali yöpsüngäylär uyatni boylarına kendiläriniñ.

³⁰Tamaşa bir ulu budur, (106v) neçik bir miñni xıvalagay ya eki tümänni teprätkäylär,

Egär Eyämiz Teñri çixara bermäsä edi alarnı da bersä edi alarnı xollarına duşmanlariniñ alarnıñ.

³¹Zera düğüdürlär gurk'ları alarnıñ, neçik Teñrimiz bizim, yoğsa duşmanlarimiz bizim yaman sayışlılar.

³²Bayçasından Sotomnuñ edi borla teräki alarnıñ, da tikmäsi alarnıñ Komordan.

Borlası alarnıñ borlası leyiliñniñ, da salximi alarnıñ leyiliñindan ötnüñ.

(107r) ³³Yüräklänmäxi-öcäşmäxi adzdahalarıniñ çayiri alarnıñ, yüräklänmäxi oxvılanlariniñ müdarasız başxa sayaymaxtan.

³⁴Dügül mi bu barça yiñiliptir mendä, möhür-längän saxlanıyır xaznamda benim?

³⁵Kününä öc tölämäxniñ töliyim alarga, zamanında, xaçan urunsa taşka ayaxları alarnıñ.

Yovuxtur küñü taspolmayxlariñniñ alarnıñ, yetişıptir hadirlik bilä Biy üsnä alarnıñ.

³⁶Yaryular Biy zoğovurtun kendiniñ da xullarında kendiniñ övünür,

Zera kördü alarnı yorulğan, (107v) boşangan da çixara berilgän yäsirlikkä.

³⁷Da aysar Biy: xanı gurk'larıñiz sizniñ, xayşılariñä ki umsanıp ediñiz siz alarga, ³⁸xaysılariñniñ ki yayların xasaplarında yer ediñiz da içär ediñiz çayirin xurbanlarnıñ?

Hali tursunlar, boluşsunlar da bolsunlar sizgä arxa.

³⁹Tanıñiz da körünüz ki menmen, da yoxtur özgä Teñri, başxa mendän.

Men öldürürmen da men tirgizirmen, tövärmen da men oñaltirmen, da ne kimesä bolur, ki çixargay sizni (108r) xolumdan benim.

⁴⁰Kötürdüm kökkä xolumnu benim, ant içtim sayım bilä benim da ayttım, ki tirimen men meñilik.

⁴¹Itilyim, neçik yaşnamaxni, xilicimni benim da izdämä öcnü çeşiyim sayimni benim.

Töliyim tölövün duşmanlarima benim da körälmäslärimä benim töliyim tölövlärin alarnıñ.

⁴²Içiriyim oxumnu benim xanıñdan alarnıñ, da xilicim benim yegäy et xanıñdan yaraylılarnıñ yasir bolğan, başlarnıñ buyruçılarnıñ duşmanlariniñ alarnıñ.

(108v) ⁴³Färäh bolsun kök anıñ bilä, da yerni öpkäylär añar barça oylanları Teñriniñ.

Färäh bolunuz, dinsizlär, zoğovurt bilä anıñ, kücäytkäylär anı barça frıştälari Teñriniñ.

Izdämäx bilä izdädi öcnü xanıñdan oylanlariniñ alarnıñ, tölövü duşmanlariniñ alarnıñ tölädi alarga.

Tölövün körälmäsizlarnıñ alarnıñ tölädi alarga, aritkay Biy yerin zoğovurtunuñ kendiniñ.

Haybatlamağ

Sensen Biyimiz bizim, sensen K'risdos, xutxaruçimiz bizim, seni alyışlarlar dżanlarimiz bizim, adam sövüci Biy, pare".

(109r) [Псалом 55/56]

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Yarlıya maña, Teñri! zera basti meni adam; küñ uzun uruşurlar, indzittilar meni.

³Bastılar meni duşmanlarım benim kün uzun, kün uzun köp boldular, ki çarişirlar edi birgämä biyiklikdən.

⁴Kündüz men xorçmandir, Biygä umsandim, ⁵Teñri bilä ögüniyim sözümnü benim, Teñrigä umsan(109v)dim da xorçmandir, ki ne etkäy maña adam?

⁶Kün uzun sözümnü benim risvayladilar, benim üçün edi sayışları alarniñ yamanlıçka.

⁷Xarib bolgaylar da yaşına-yaşına kezgäylär alar, ayaxlarıma benim közatkäylär, neçik dä çast etärlär edi boyuma benim.

⁸Neçik heç nemädän kerä etsärsen alarni, öçäşmäx bilä žoyovurtnu tabi etsärsen?

⁹Teñri, tirlikimni benim aytıyım saña, çolıyım [=çoyıyım] yaşlarımni benim alnıña seniñ, neçik atadın sen maña.

(110r) ¹⁰Xaytkaylar duşmanlarım artçarı kendiläriniñ kününä, haçan sarnasaç saña.

Ošta tanıdım, ki Teñrim benim sensen, ¹¹Teñrini alıışliyım sözü bilä benim da Biyni ögiyim gälädžimdä benim, ¹²Teñrigä umsandim da xorçmandir, ki ne etkäy maña adam?

¹³Mendändir niyatim benim, çaysi ki bersärmen saña, Teñri, alıış bilä.

¹⁴Xutçardın džanımnı benim ölümdän, közläriniñ benim yaşlardan, ayaxlarımni benim taymaçtan, biyänçli bolıyım alnına Eyämizniñ (110v) topıraçında tirilärniñ.

[Псалом 56/57] 56

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Yarlıya maña, Teñri, yarlıya maña, zera saña umsandı džanımnı benim.

Kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ umsanıyıç çax aşkinça töräsizlik.

³Çayırdım Teñrigä biyiktägi, Teñrigä, yaxşı etüçimä benim.

⁴Yeberdi köktän da tırgızdı meni, çoydu masçaralıçka, ki basarlar edi meni.

Yeberdi Teñri yarlıyamaçın da könülükün kendiniñ da çutçardı ⁵džanımnı benim (111r) arasından kazanlarıñni, ki çirim etiyir edim men müşçüllänip.

Oylanlarıñniñ adamlarıñniñ tişlari kendiläriniñ yaraç da oçlardırlar, da tillari alarniñ — neçik iti çiliç.

⁶Biyiklänip sen köktä, Teñri, barça yerdädir haybatıñ seniñ.

⁷Sirtmaç hadirlädilär ayaxlarıma benim da aşıç ettilär boyumnu benim, çazdılar alnıma benim terän çuyur da tüştülär kendilari anda.

⁸Hadirdir yüräkim benim, Teñri, hadirdir yü-

räkim benim alıışlama (111v) da saymos aytma saña haybatım bilä benim.

⁹Oyanıñiz, haybatım benim, oyanıñiz saymos bilä da alıış bilä, da men oyanırmən ertäräk.

¹⁰Xosdovanel bolıyım saña žoyovurt arasına, Biy, da saymos aytıyım saña džinslar arasına.

¹¹Ulu boldu çax kökkä dirin yarlıyamaçın seniñ, bulutka diñrä könülükün seniñ.

¹²Biyiksen sen köktä, Teñri, barça yerdä bardir haybatıñ seniñ.

[Псалом 57/58] 57

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Eğär ki toyrı da toyrıluçnu sözläsäniz edi, na toyrı (112r) yarıy etkäy ediñiz oylanlarına adamlarıñni.

³Zera da hali dä yüräkiñizgä siziñ töräsizlikni etiyirsiz yerdä, egirlikni çollarıñiz siziñ çoyıyır.

⁴Yat boldular yazıçlılar anadan, aldandılar çarında da sözländilär yalyan.

⁵Yüräklänmäçi alarniñ oçsaşına körä yılanıñ, neçik çarayılan, ki yumuptur çulaxların kendiniñ,

⁶Ki işitmägäy ol avazın džadunuñ džardar da almagay ot ot berüci açılıdan.

(112v) ⁷Teñri ufatkay tişlärin alarniñ ayızlarına kendiläriniñ, da tişlärin aslanlarıñniñ sindirdi Biy.

⁸Alçax bolgaylar alar, neçik suv, ki tökülür; çorulanda yayı anıñ çuvuşlangan [=çuvuşlangay], neçik balayuz, ki erir, ⁹da tügängäylär.

Tüştü ot, da körmädilär günäşni, ¹⁰çax eslärinä alıp edilär tegänäklärin kendiläriniñ, neçik tžnig, öçäşmäx bilä tiriläp, örtägäy alarni.

¹¹Färäh bolgay toyrı, haçan körsä tölövün, da çolon kendiniñ yuvgay çanından yazıçlıniñ.

(113r) ¹²Da aytçay adam, ki könüsündän bardir yemişi toyrınuñ da bardir Teñri, ki yarıyular alarni yerdä.

[Псалом 58/59] 58

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Xutçar meni duşmanlarımdan benim, Teñri, alardan, ki turupturlar üstümä benim, abra meni.

³Xutçar meni alardan, kimlär çiliniyirlar töräsizlikni, eränlärdän çan töküçilärdän abra meni.

⁴Ulamaga boyumnu benim klädilär da yetiştirtilär üstümä benim çuvatlılar.

(113v) Ne yazıçım benim, da ne aşınganlarıñni, ⁵başça yazıçtan yügürdüm da toyrı boldum.

Oyan alnıma benim da kör ⁶sen, Biyi çuvatlılarıñni, Teñrisi Israjelniñ,

Baçkin da dərman etkin barça dinsizlärgä, yarlıyamağın barçasına, çaysıları ki çiliniyirlar töräsizlikni.

⁷Xaytsarlar keçxurun, açixsarlar, neçik itlär, da kezsärlär šähär cövräsina.

⁸Alar yañşasarlar ayzları bilä kendiläriniñ, da xiliç bar erinlärindä alarniñ:

(114r) Evet, hali kim işitti bunu? ⁹Zera sen, Biy, külsärsen alardan da heç etärsen barça din-sizlärni yerdä.

¹⁰Xuvatimni benim saña saxliyim, zera Teñri boluşuçim benimdir.

¹¹Teñrim benim, yarliyamaçi anıñ ertälängäy maña, da Teñrim benim körgüzgäy maña duşmanlarimni benim.

¹²Öldürmägin alarni, ki unutmagaylar žoyovurtuñnu seniñ.

Tayıtkin alarni xuvatıñ bilä seniñ da salgın alarni, zera sensen abrovuçim benim, Biy.

¹³Yaziçları ayzlarıniñ alar(114v)niñ da sözləri erinläriniñ alarniñ, tutuşurlar alar öktämlikləri bilä kendiläriniñ.

Xarıška da yalyanlıka çixara berilsärsen [=berilsärlär], ¹⁴soñyuda öçäşmäx bilä tügängäylär da tapulmagaylar.

Bildilär, ki Teñri eyälik etär Jagopka da barça xiriylarına yerniñ.

¹⁵Xaytkaylar keçxurun, açixsarlar, neçik itlär, kezsärlär šähär cövräsina.

¹⁶Alar yayılğaylar yemä, yoçsa, egär toyunmasalar, mirmildanırlar.

(115r) ¹⁷Men alyişliyim xuvatın Eyämizniñ, sövünüyim ertäräk yarliyamaçiñda seniñ.

Boldu benim abrovuçim da övü işançimniñ, kününä tarlixiñniñ benim boluşuçim benim.

¹⁸Saña saymos aytüyim, Teñri işançim benim, Teñri yarliyovuçim benim.

[Псалом 59/60] 59

¹Saymosu Tawit'niñ.

³Teñri, keri ettiñ da buzduñ bizni; öçäşländig — da şayavatlanırsen bizgä.

⁴Teprättiñ yerni da müşüllätirsən yerni bunu; sayayt tövüngänin bunuñ, zera seskändi.

(115v) ⁵Körgüzdüñ žoyovurtuña seniñ berklikni da berdiñ içmä bizgä çayirni aхіlsizlixiñniñ.

⁶Berdiñ xorçkanlarıña seniñ nişan*, ki saxlanğaylar yüzündän yayniñ.

*Hankisd, ki anlanir tinçliç.

⁷Neçik xutxarıldılar sövüklüləriñ seniñ, tirğiz oñuñ bilä seniñ da işit bizgä.

⁸Teñri sözlädi arilikindän kendiniñ: «Sövünüyim, biyik bolüyim, ayirüyim Sük'em ulusun da tüzlärin otaxlarga ölçüyim.

⁹Menimdir Kağaat ulusu, da benimdir Manaşe, Eprem xuvatlatuçi başimni benim.

(116r) Juta xanim benim, ¹⁰Movap tegänäsi umsamniñ benim.

Setovmadan [=Jetovmadan] tüzätüyim barganimni benim, da maña özgä dżinslar hnazant boldular».

¹¹Kim eltkäy meni šähärgä bek, yaçom kim yol körgüzüçi bolğay maña çax Jetovmadan?

¹²Ki dügül mi sen, Teñri, ki keri ettiñ bizni da çixmadıñ, Teñri, xuvatlılarimiz bilä bizim?

¹³Ber bizgä boluşluç tarliçta, zera heçtir xutxarmaçi adamniñ.

¹⁴Teñri bilä etiüy xuvatni, da ol heç etsär alarni, ki indžitirlar bizni.

(116v) [Псалом 60/61] 60

¹Saymosu Tawit'niñ.

²İşit, Teñri, alyişima benim, da baç, Biy, sayişima benim.

³Xiriyiñdan yerniñ sarnadim saña çax emgäninçä yüräkim benim.

Xayada biyik ettiñ meni, yol körgüzdüñ maña, ⁴da benim bolduñ umsam, da burdžum xuvatlı bolduñ maña yüzündän duşmanniñ.

⁵Turüyim men otaxiñda seniñ meñilik da yapuniyim kölgäsinä xanatlarıñniñ seniñ.

⁶Sen, Teñri, işittiñ alyişima benim, berdiñ meñärmäxliç, çay(117r)silari xorçarlar atıñdan seniñ.

⁷Kün küñdän arttırdiñ xanniñ yılların anıñ küñläriñniñ dżinslardan çax dżinska diñrä.

⁸Bardir da xalir meñilik alnina Teñriniñ yarliyamaç da könülük, kimlär ki xolarlar andan.

⁹Bu türlü saymos aytüyim saña meñi meñilik da beriyim saña alyişimni küñ küñdän artıñdan.

[Псалом 61/62] 61

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Tek yalyz Teñrigä hınazant bolğın, dżanim benim, zera andandır maña xutxarıлмаç.

(117v) ³Oldur Teñrim benim da xutxaruçim benim, işançim benim, ki seskänmäğäy men artıç.

⁴Negä diñrä tursarbiz üsnä adamniñ? Öldürmä barçañiz, neçik duvarni çaxutlangan da çetäni keri salıñgan.

⁵Evet yalyz hörmätimni benim sayişladılar keri etmä mendän da yügürdülär susamaçlarıñda kendiläriniñ. Ayzları bilä kendiläriniñ alyişliyir edilär, da yüräkləri bilä çayyiriyir edilär.

⁶Evet, hälbät, Teñrigä hnazant bolğay dżanim benim, zera and(118r)andır maña tözümlük.

⁷Oldur Teñrim benim da xutxaruçim benim, işançim benim, ki seskändilär.

⁸Teñridandır xuvatim benim da haybatim benim, Teñri boluşluçum benim, umsam benim Teñridä.

⁹Umsaniyiç aňar, barça yiğınları žoyovurtların, töküñüz alnına anıñ yüräkiñizni sizniñ, zera Teñri boluşucumuzdır bizim meñilik zamanlardan.

¹⁰Hälbät, heçtir oylanları adamların, yalyandır oylan(118v)ları adamların, tartovlarında kendiläriniñ yazıçlanırlar, da kendiläri heçliktädür birgä.

¹¹Umsanmañiz egirlikkä, çapmaçka suçlanmañiz; da ululuç, ki ne bilä kelgäy, haväs etmäsin yüräkiñiz sizniñ.

¹²Bir kez sözlädi Teñri, da ekinçi bunu sözittiç [=işıttiç].

Teñriniñdir çuvatı, ¹³da seniñ, Biy, yarlıyamaçıñ, da sen tölärsen här birinä işlärinä körä alarnıñ.

[Псалом 62/63] 62

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Teñri, Teñrim menim sen, alniña ertäräk turrarmen, susadı sañ(119r)a dżanim menim, ne çadar dayın artıç Teñrim [=tenim] menim,

Neçik yer yabanlıçta da suvsuz, çayda ki yoçtur kendindä yol.

³Bu türlü arilärdä körüniyiç saña — körmä maña çuvatıñni seniñ da haybatıñni seniñ.

⁴Anıñ üçün ki yaçşidür maña yarlıyamaçıñ seniñ, ne ki tirlikim menim, da erinlärim menim ögäylär seni.

⁵Bu türlü alıñşlıyım seni tirlikimä menim da atıña seniñ köturiyim çollarimni menim.

⁶Neçik yañniñ semizlikindän (119v) tolungay boyum menim, erinlärimniñ sövünçlükü bilä alıñşlagay seni ayzım menim,

⁷Zera egär anşam edi seni töşakimä menim, tañ mañına ertälänip sözlär edim saña,

⁸Ki bolduñ menim boluşuçim, kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ sövüniyim.

⁹Keldi artıñdan seniñ dżanim menim, da meni yöpsündü oñuñ seniñ, ¹⁰da alar heç yergädän izdädilär dżanimni menim.

Kirgäylär tibinä tibsizlikinä yerniñ, ¹¹çiçara berilgäylär çoluna çiliçniñ, da ülüşläri tül(120r)-külärniñ bolgaylar.

¹²Xan umsandı Biygä, ögüngäylär barçası, çaysıları ki ant içärlär andan, çapuşkay ayzıları alarnıñ, çaysıları sözlärlär egirlikni.

[Псалом 63/64] 63

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Işit, Teñri, alıñşıma menim yalbarmaçimda saña, çorçusundan duşmannıñ çutçar dżanimni menim.

³Yapkaysen meni yiğınlarından yamanların, köplüçündän, çaysı ki çiliniyirlar töräsizlikni.

⁴Kimlər ki itilädilär, neçik çiliç, tillärin kendiläriniñ, çordular (120v) yayların kendiläriniñ nemä leyiliçka.

⁵Salma yapuçluçka alarga, kimlər ki toyrudurlar yüräkläri bilä, ansizim salgaylar alarga da çorçmagaylar.

⁶Çaysıları ki küçäytilär boyların kendiläriniñ sözlärgä yamanlıçniñ, sayışladılar maña yaşırma sırtmaç da ayttılar: «Körmästir bunu Biy».

⁷Tergädilär töräsizlikni, hadirlädilär tergämä tergämäçni,

Kelgäy adam teränlikinä yüräkiñizni kendiniñ, ⁸da biyik bolgay Teñri:

(121r) Oçları oylanların boldular yaraları alarnıñ, ⁹çaçaklandılar alarda tilläri kendiläriniñ, da müşçüllängäylär barçası, çaysıları ki baçarlar alarga.

¹⁰Xorçtilar barça adamlar da ayttılar işlärin Teñriniñ, yaratkanların anıñ eskä aldılar.

¹¹Färäh bolgay toyru Biydä da umsangay aňar, anıñ bilä ögüngäylär barçası, çaysıları ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

[Псалом 64/65] 64

¹Saymosu Tawit'niñ.

(121v) ²Saña yaraşır alıñş, Teñri, Sionda, da saña bergäylär alıñş Erusaçemä.

³Işit alıñşıma menim, zera saña barça ten kelir.

⁴Sözläri töräsizläriñ çuvatlandı üstümüzgä bizim, çirsizliçimizni bizim sen arıtkaysen.

⁵San, çaysın ki tañladıñ da yöpsündüñ, da turgaylar köşkünü seniñ.

Tolıyıç biz igilikiñdän övüñniñ seniñ, aridir dadçarıñ seniñ tamaşalı (122r) toyruluç bilä.

⁶Işit bizgä, Teñri, çutçaruçimiz bizim, umsaş barça çiriyläriniñ dünyanıñ da çaysı ki teñiz yıraç,

⁷Kim hadirlär taylarıñni çuvatı bilä kendiniñ, da kiyiptir çuvat bilä,

⁸Kim müşçüllätir ululuçun teñizniñ da avazin tolyunlarıñniñ anıñ aşaxlatır.

⁹Müşçüllängäylär dinsizlär da çorçkaylar turuçılar yerdä nişanlarıñdan seniñ.

Çiçkanına ertäniñ keççurun sövüngäy, ¹⁰baçtıñ (122v) yergä, içirdiñ anı da köp ettiñ ululuçun anıñ.

Özäni Teñriniñ tolu boldu suvlar bilä, hadir ettiñ yemäkin anıñ, zera bu türlüdür hadirlik.

¹¹Tarlovnun anıñ içirdiñ da köp ettiñ hasilin anıñ.

Yağışına anıñ färäh bolur bitişi anıñ, ¹²alıñşlangay taçzi yilniñ tatliliçına seniñ.

¹³Tüzläriñ seniñ tolgaylar semizlik bilä, semirtkäylär körkün yamanlıçniñ [=yabanlıçniñ].

Örlär sövünçlükni kiygäylär, ¹⁴da kiygäylär çaçları [=çoçları?] çoyunlarıñniñ,

(123r) Eñişlär köp etsärlär aşılıçlarıñni, çaçirgaylar da alıñşlagaylar.

[Псалом 65/66] 65

¹Saymosu Tawit'niñ.

Çaxırınız Teñrigä, barça yerlär, ²saymos aytiniz atına anıñ da beriniz haybatni alyışına anıñ.

³Aytiniz Teñrigä: «Neçik ki xorçuludur işläriniñ seniñ;

Köp çuvatiña seniñ yalyan çaldılar saña duşmanlarıñ seniñ.

⁴Barça yerdä yerni öpkäylär saña, saymos ayt-kaylar saña da saymos ayt-kaylar atıña seniñ».

(123v) ⁵Keliñiz da körünüz işin Teñriniñ, neçik ki xorçuludur sayışı bilä, ne ki barça oylanları adamlarınıñ.

⁶Kim çaytardı teñizni çuruga, da özän ötläş aştılar ayaxları bilä.

Anda färâh bolıyış biz añar, ⁷ki eyälik etiyirlär çuvatları bilä kendiniñ meñlik.

Közläri anıñ dinsizlärğä baçiyir, çaysıları ki açılattılar anı, biyiklänmägäylär boylarında kendiläriniñ.

⁸Alıñışlañız, dinsizlär, Teñrimizni bizim, işitöv-lü etiniz av(124r)azın alyışınıñ anıñ.

⁹Ol, ki berdi dżanımnı menim tirlikkä da bermädi titrämäç ayaxlarımızga bizim.

¹⁰Sinadın bizni, Teñri, da tergädiñ, neçik dä tergälir kümüş.

¹¹Endirdiñ bizni sırtmaçka, çoyduñ tarlıçta arçamizni bizim ¹²da keçirdiñ adamlarını üsnä başimizniñ bizim.

Aştıç biz otu da suvnu, da çıxardıñ bizni tinçliçka.

¹³Kiriyim övünä seniñ bernälär bilä, berdim saña niyatimni menim, ¹⁴çaysı ki atadı saña erin(124v)lärim menim, çaysı ki ayzim menim sözlädi tarlıçta.

¹⁵Bütöv çurbannı tüzälgän suniyim saña çočlar bilä da temyanlar bilä da saña suniyim tovarlar da eçkilär.

¹⁶Keliñiz, işitiniz maña, da aytiyim sizgä, barçanıñ, kimlär ki xorçarsız Teñridän, çaysı nemäni etti boyuma menim.

¹⁷Añar ayzim bilä menim sarnadım da biyiklättim anı tilim bilä menim.

¹⁸Yazıxımnı egär ki körsäm edi yüräkimdä menim, yoçsa mı işitir edi maña Biy?

(125r) ¹⁹Bunuñ üçün işitti Teñri da baçtı avazına çoltçamniñ menim.

²⁰Alıñşlıdır Teñri, çaysı ki keri etmädi alyışimni menim, da ne yarlıyamaçın kendiniñ mendän.

[Псалом 66/67] 66

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Teñri, yarlıya bizgä da alyışla bizni, körgüz yüzününü seniñ bizgä da yarlıya bizgä —

³Tanıma yerdä yoluñnu seniñ, dżinslar arası-na barça çutçarmaçınıñ seniñ.

⁴Tapungaylar saña çoyovurtlar, Teñri, tapungaylar saña çoyovurtlar barça.

(125v) ⁵Färâh bolgaylar da sövüngäylär dżinslar, zera sen yaryularsen çoyovurtnu toyru luçka, da dżinslarga yerdägi sen yol körgüzürsen.

⁶Zosdovanel bolgaylar saña, Teñri, çoyovurt, şükürlängäylär sendän çoyovurt barça.

⁷Yer berdi yemişin kendiniñ, da alyışladı bizni Teñri, Teñrimiz bizim.

⁸Teñrimiz bizim alyışlagay bizni, da andan xorçkaylar barça çiriyleri yerniñ.

[Псалом 67/68] 67

¹Saymosu Tawit'niñ.

(126r) ²Turgay Teñri, da tayılgaylar barça duşmanlarıñ anıñ, çackaylar körälmägänläri anıñ yüzündän anıñ.

³Neçik eksilir tütün, eksilsärlär, neçik erir balayuz alnına otuñ, ol türlü taspolgaylar yazıçlılar yüzündän Teñriniñ.

⁴Toyrular färâh bolgaylar, sövüngäylär alnına anıñ da sövüngäylär färâhliklərində kendiläriniñ.

⁵Alıñışlañız Teñrini da saymos aytiniz atına anıñ, yol etiniz añar, ki olturuptur kün bat(126v)işsi sarı, da Biydir atı anıñ.

Sövünsärlär alnına anıñ da müşçüllängäylär yüzündän anıñ,

⁶Xaysı ki atasıdır öksüzlärniñ da yaryuçisi tularniñ — Teñri yerinä arilikiniñ kendiniñ.

⁷Teñri sıyındırır bir yergä bilä övdä da çıxarır baylılarıñni çuvatı bilä kendiniñ, bu türlü dä açılılarıñni, ki sıyınıptırlar kerezmanlarda.

⁸Teñri, çıxmaçınıñ seniñ alnına çoyovurtuñnuñ seniñ, açmaçınıñ seniñ pustalıç (127r) bilä, ⁹yer dä tepräñdi,

Zera da kök yayış etsär yüzündän Teñriniñ Sinada alnına Teñriniñ Israjelniñ.

¹⁰Yaçmur erkiñ bilä hadirlädiñ, Teñri, meñärüçiläriniñ seniñ, kläsä çastalandı, hälbät, sen toçtattıñ alarnı, ¹¹da kazanlarıñ seniñ turgaylar anda.

Hadir ettiñ tatlılıçınıñ bilä seniñ yarlıga, Teñri. ¹²Biy berir sözün, kimlär ki sövünçlüknü aytıyirlar çuvat bilä köp.

¹³Xan çuvatlılarıñniñ, sövüklü körkünç övününç seniñ (127v) üläşmä talannı, ¹⁴kläsä dä çirim eti-yirsiz içinä paylarıñniñ.

Xanatları kügürçinniñ kümüşlü, da yarırları [=yayırları] arası anıñ ränginä altunuñ.

¹⁵Yiğanına Köktäğiniñ çanlarıñni üsnä anıñ çarkibiklänsär Saymonda.

¹⁶Taḡi Teḡriniḡ taḡ semiz, taḡ uyugan da taḡi semiz, ¹⁷da ne saḡiḡliḡirsiz, taḡlar öktämlängän?

Taḡ, ḡaysina ki biyändi Teḡri turma anda, zera da Biy evet tursar anda meḡilik.

¹⁸Arabalarē Teḡriniḡ tümän kerät, miḡlär bilä tüzätüçiläri, da Biy alarda Sinadan, arilik(128r)in-dän kendiniḡ.

¹⁹Çiḡti biyiklikkä da yasir etti yasirni, talan üläḡti, baḡḡiḡni da berdi oylanlarina adamlariniḡ, zera da ḡor inam dayin turmaḡ bolgay kendindä.

²⁰Biy Teḡri alyiḡli, [alyiḡli] Biy kün uzun. Yol körgüzüçi bolgay bizgä Teḡri, ḡutḡaruçimiz bizim.

²¹Teḡrimiz bizim Teḡri tirlilik etüçi, da Eyämiz-dändir çiḡmaḡi ölümnüḡ.

²²Evet, hälbät, Teḡri uvatkay baḡin duḡmanlarimizniḡ bizim, da saçin ḡisḡa anin bilä, ḡaysi ki barirlar töräsizliklerinde (128v) kendiläriḡ.

²³Aytti Biy: «Teränliḡindän tibsizlikniḡ ḡaytarirmen da arasından tiḡläriḡniḡ ani çiḡari tartiyim,

²⁴Neçik çilangay ayaxlarinḡ seniḡ ḡanga da tiḡläri itläriḡniḡ seniḡ ḡanından duḡmanlarinḡniḡ seniḡ».

²⁵Köründülär ketkänläriḡ seniḡ, Teḡri, bargani Teḡriniḡ, ḡanimizniḡ bizim ari.

²⁶Ertäländilär buyruḡçiläri çiḡarma alyiḡni içinä gojslarniḡ da ögövüçilärniḡ.

²⁷Yiyinimiz, alyiḡlaḡiz Teḡrini (129r) da Biyini çovraḡlarından Israjelniḡ.

²⁸Anda Peniamin oylanliḡından tamaḡali, buyruḡçiläri Jutaninḡ, yol körgüzüçiläri aninḡ, buyruḡçiläri Zapuḡovnnuḡ da buyruḡçiläri Nep't'ayemniḡ.

²⁹Buyruḡ, Teḡri, ḡuvatiniḡ bilä seniḡ, ḡuvatlat bunu, ki toḡtattinḡ bizgä.

³⁰Sarayından seniḡ Eḡrusayemdän saḡa sungaylar ḡanlar ḡurbanlarinḡ.

³¹Öçäḡ kazanina ḡamiḡliḡniḡ, yiyinlarina ögüzlärniḡ da böläkinä inäklärniḡ.

(129r) Heç bolgaylar alar, ḡaysi ki taḡlaniptirlar kümüḡ bilä, taḡitkin dinsizläri da ḡaysiläri klärlär uruḡ bilä.

³²Kelḡäylär friḡtälär Misirdan; Hndistanlilar ilgärtin ḡol berüçi bolsarlar Teḡrigä.

³³Xanlıḡlarē yerniḡ, alyiḡlaḡiz Teḡrini da saymos aytiḡiz Eyämizgä.

³⁴Yol etiḡiz aḡar, ḡaysi ki olturuḡtur köknüḡ kökünä kün toḡuḡuna.

Oḡta bergäy avazin kendiniḡ, avaz ḡuvatniḡ, ³⁵da berinḡ haybatni Eyämizgä.

(130r)Üstünä Israjelniḡ ulu könänmäḡi aninḡ, ḡuvatē aninḡ çax bulutka diḡrä köknüḡ.

³⁶Tamaḡalidir Teḡri üstnä ariläriniḡ kendiniḡ, Teḡri Israjelniḡ. Ol bergäy ḡuvatniḡ, toḡtalmaḡni ḡoḡovurtuna kendiniḡ. Alyiḡlidir Teḡri.

[Псалом 68/69] 68

¹Saymosu Tawit'niḡ.

²Tirgiz meni, Teḡri, zera yetiḡtilär suvlar dḡanima menim, ³battim men teränlikinä, tibsizlikinä, ḡayda ki yoḡtur maḡa tinçliḡ.

(130v) Keldim men teränlikinä teḡizniḡ, da kezḡänlär boydular meni.

⁴Emḡändim men çaxirmaḡtan, da yiyildi ovurtlarim menim. Eksildilər közlärim menim umsanmaḡimda menim Biygä, Teḡrimä menim.

⁵Köp boldular, neçik saçi baḡimniḡ menim, ḡaysiläri ki körälmäs edilär meni heç yergädän.

Xuvatlandilar mendä duḡmanlarim menim da körälmäsizlärim menim heç yergädän; nemä, ḡaysi ki ḡapmiyir edim, tölär edim alarga.

(131r) ⁶Teḡri, sen tanidinḡ essizlikimni menim, da aḡinganim menim sendän yapulmadı.

⁷Uyalmagaylar menim üçün, ki tözärlär saḡa, Biy, Biy ḡuvatlılarıninḡ, harlanmagaylar menim üçün, kiḡlär izdärlär seni, Teḡrisi Israjelniḡ.

⁸Seninḡ üçün tözdüm tabalamayḡka, da yapti uyat yüzümnü menim.

⁹Yat boldum men ḡardaḡlarimdan menim da ḡonaḡ oylanlarina anamninḡ menim.

¹⁰Paḡillixi övününḡ seniḡ yedi meni, tapasi [=tabasi] tabalav(131v)uçilärinḡniḡ seniḡ tüḡtü üstümä menim.

¹¹Aḡaxlattim oruç bilä dḡanimni menim, da boldular maḡa bu yeḡillikkä, ¹²ettim kiyiniḡimni menim ḡıldan da boldum kültkü alarga.

¹³Menim üçün saḡiḡliḡir edilär, ḡaysiläri ki oturup edilär eḡiklärdä, meni aybli etärlär edilär, ḡaysiläri ki içärlär edilär çayirni.

¹⁴Men alyiḡḡta bolur edim saḡa, Biy. Zamanin-da yöpsünövlü,

Teḡri, köpyarlıyamaḡinḡ (132r) bilä seniḡ iḡit maḡa; könülük ḡutḡarmaḡinḡ bilä seniḡ

abragin meni gawdan, ¹⁵ki batmagaymen, abrangaymen körälmäsizlärimdän menim da teränlikindän suvlarninḡ köp.

¹⁶Battirmasinlar meni aylanganē suvlarninḡ, da boymasınlar meni tibsizlik teränliki, ḡuyu ḡapmasin ayzin kendiniḡ üstümä menim.

¹⁷Iḡit maḡa, Biy, zera tatlıdır yarlıyamaḡinḡ seniḡ; köplüḡünä körä ḡayavatiniḡniḡ seniḡ baḡkin maḡa; ¹⁸ḡaytarmagin yüzünü seniḡ ḡoluḡdan [=ḡoluḡdan] seniḡ, (132v) zera indḡinipmen men, tezindän iḡit maḡa.

¹⁹Baḡkin dḡanima menim, da ḡutḡar meni, da duḡmanlarim üçün menim abragin meni.

²⁰Zera sen bilirsen tabalaganimni menim, uyatimni menim da harlanganimni menim.

Alniņa seniņdir barča χīstīručīlārī ²¹džānim-niņ menim; tabalanmaχka tōzgin, yūrākim menim, da zabunluχka.

Gümānim bar edi, ki kim χayγurgay menim bilā, da kimsā yoχ edi, da övündürüci maņa kimesā tapulmadi.

(133r) ²²Berdilār yemākimdā maņa öt, da samaximda içirdilār maņa sirkā.

²³Bolsun stollarī alarniņ allārīna alarniņ sirtmaχ, tölövgā da azmaχliχka.

²⁴Xaramyulangay közlārī alarniņ, ki körmāgāylār, da arχalarīn alarniņ hār kez eggin.

²⁵Xoygaysen üsnā alarniņ öcāšmāχiņni, yūrāk-lānmāχ öcāšmāχiņ seniņ yetiškāy üsnā alarniņ.

²⁶Bolgaylar turmaχlarī alarniņ pusta, da otaχīna alarniņ kimesā bolmagay, ki turgay.

(133v) ²⁷Zera χaysīn ki sen urduņ, sürdülār da yaralar ayrīχlarīma menim arttirdilar.

²⁸Xoygin yazīχni üsnā yazīχlarīniņ alarniņ, ki kirmāgāy toyruluχuņa seniņ.

²⁹Buzulgaylar alar diťārindān seniņ tirlīkniņ da toyrulariņ bilā seniņ yazilmagaylar.

³⁰Yarli da ayrīχlīmen men, χutχarmaχiņ seniņ, Teņri, yöpsüngāy meni.

³¹Alγišliyiņ atin Teņrimniņ menim alγiš bilā da biyik etiyim anī ögmāχ bilā.

(134r) ³²Biyānčli bolgay Teņrigā, ne ki bizov yaš, χaysī ki keltirir münjūzlār da tuyaxlar.

³³Körgāylār yarlini da fārāh bolgaylar; χolunuz Teņridān, da tirilsin džānlarimīz bizim,

³⁴Ki išitti Biy yarlılarga da baylılarni kendinā heč etmādi.

³⁵Alγišlagaylar anī kök da yer, teņiz, barča, χaysī ki χaynašir alarda.

³⁶Teņri χutχarīr Siovnu, da yasalgay šāhārlārī Džuvutluχnuņ, yasalgay, turgaylar da meņār- (134v)gāylār anda.

³⁷Oylanlar, χullariņ seniņ, toχtalgay anda, da χaysilārī ki sövärlār atīņni seniņ, turgaylar anda.

[Псалом 69/70] 69

¹Saymosu Tawit'niņ.

²Teņri, boluška maņa baχkin, da Biy, siņarlıχ etmā maņa džāhtlan.

³Uyalgaylar da uyatli bolgaylar, χaysī ki izdārlār boyumnu menim, χaytkaylar artχarī da uyalgaylar, χaysilārī saγišlar edi maņa yaman.

⁴Xaytkaylar bu sahat uyatli, χaysī ki aytīrlar edi maņa: «Vaχ-vaχ».

(135r) ⁵Sövüngāylār da fārāh bolgaylar saņa barčasi, χaysilārī izdāgāylār seni.

Aytkaylar hār sahat: «Uludur Teņri», — da kimlār sövärlār χutχarmaχiņni seniņ.

⁶Men yarli da klānčimen; Teņri, boluška maņa; boluščim da χutχaručim menim sen. Da Biyim menim, kečikmāgin.

[Псалом 70/71] 70

Saymosu Tawit'niņ.

¹Saņa, Biy, umsandim, uyalmagaymen meņilik, toyruluχuņa seniņ χutχar meni da abra meni.

(135v) ²Ašaχlatkin maņa χulaχiņni seniņ da tirgiz meni.

³Bol menim, Teņri, išānčim da yerim bek tīrgizmā meni, zera toχtalganim da išānčim menim sensen.

⁴Teņrim menim, χutχar meni χolundan yazīχliniņ, χolundan törāsizniņ da toyrusuznuņ.

⁵Sensen tözümlüküm menim, Biy; Biy umsam menim oylanliχimdan menim.

⁶Saņa toχtattim [=toχtadim] men χarnindan; yūrākindān anamnīņ menim sensen išānčim menim; da sen(136r)dāndir boluščum menim hār sahat.

⁷Nečik ki buta boldum men köplārgā, da sen boluščim menim da χuvatlatučim menim.

⁸Tolungay ayzim menim ögmāχ bilā, nečik alγišliyiņ haybatīņni seniņ, kün uzun ulu šöhrātiņni seniņ.

⁹Salmagin meni, Biy, zamanında χartliχimniņ, eksilgāninā χuvatimniņ menim χoymagin meni.

¹⁰Ayttilar dušmanlarim menim maņa, da χaysilārī χapsadilar džānimni menim, saγišladilar birgā da ayttilar:

(136v) ¹¹«Teņri χoydu anī, χuviyiχ da yetišiyiχ aņar, zera dügöl kimsā bolgay, χaysī ki χutχargay anī».

¹²Teņrim menim, yīraχ etmāgin mendān, da Teņri, boluška maņa baχkin.

¹³Uyalgaylar da eksilgāylār, χaysī ki yamanlamaχta edilār džānim üçün menim, kiygāylār uyatni da [harlanmaχni,] yeņillikni, χaysī ki klārlār edilār maņa yaman.

¹⁴Men hār sahat umsaniyiņ da arttīriyiņ alγišiņni seniņ.

¹⁵Ayzim menim ayt kay toyruluχuņnu seniņ, hār kün ögüvlük(137r)üņnü seniņ,

Nečik dügöl ki hillāliχni nemā bilir edim men bitikčilikniņ, ¹⁶evet kiriyim χuvatīna Eyāmizniņ, da Biy, aņdim toyruluχuņa seniņ yalyiz.

¹⁷Teņrim menim, övrättiņ meni igitlikimdān menim, da hali dā ayttim toyruluχuņnu seniņ.

¹⁸Čaχ aχarginča da χartayginča, Teņrim menim, χoymagin meni,

Negā diņrā aytilgay bilākiņ seniņ džinska barča, ki kelsārlār,

Xuvatīņni seniņ ¹⁹da toyruluχuņnu čaχ biyik-

likkâ, çays(137v)î ki ettiñ ululuğlarnî, Teñri, kim oğşar saña?

²⁰Ne çadar körgüzdüñ maña tarliç köp da çiyinlar, çaytip sövündürdüñ meni, da terän tibsizlikindän yerniñ çıyardiñ meni.

²¹Arttırdiñ çuvatıñda seniñ, çaytip da övündürdüñ meni da teränlikindän yerniñ tekrar çıyardiñ meni.

²²Da hali men tapuniyim saña hadirlik bilä saymoslarniñ, könü Teñri, saymos aytiiyim saña alyış bilä, aruvluçu Israjelniñ.

(138r) ²³Sövünsünlär erinlärim benim, çaçan saymos aytsam saña, da dżanım benim, çaysi ki dâ çutçardiñ.

²⁴Da dayın tilim benim kün uzun sözläsin toyru luçuñnu seniñ

Zamanında, neçik uyatlı bolgaylar da uyalgaylar, çaysilari ki sayışlarlar edi maña yaman.

[Псалом 71/72] 71

¹Saymosu Tawit'niñ.

Teñri könülüküñnü seniñ padşahga bergin, toyru luçuñnu seniñ oyluna çannıñ —

²Yarçulama žoyovurtuñ(138v)nu seniñ toyru luç bilä da miskininiñni seniñ könülük bilä.

³Algaylar taylar eminlikin žoyovurtuñ da örlär — toyru luçu.

⁴Könülük etkäy yarlılarına žoyovurtuñ, da tırgizgäy oylanlarin yarlılarniñ, da aşaxlatkay öktämlärni.

⁵Turgay da çalgay günäş bilä ilgäri, ne ki ay, dżinstan çax dżinska.

⁶Engäy, neçik yağmur üstünä tiftikniñ, neçik yayış, ki yayıyir yerdä.

⁷Çiçkay künlärinä aniñ to(139r)yruluç, köp eminlik çax tügällänginçä ay.

⁸Eyälük etkäy ol teñizdän çax teñizgä, rikalar-dan çax çiriçına dünyâniñ.

⁹Alnına aniñ ävâl Hntistanlılar tüşkaylar, da duşmanları aniñ topraç yegäylär.

¹⁰Xanları T'arsizniñ da otraçlarniñ çurbanni sungaylar añar; çanları Arapistanniñ da Sapa bernälärni keltirgäylär añar.

¹¹Yerni öpkäylär añar barça çanları yerniñ, da barça dżinslar çuluç etkäylär añar.

(139v) ¹²Zera çutçardi yarlini çuvatlıdan, yarlini da miskinini, çaysiniñ ki yoçtur kendiniñ boluşuçi.

¹³Ayagay ol yarlıga da misingä da dżanlarin yarlılarniñ tırgizgäy, ¹⁴asıdan yamanlarniñ çutçargay dżanlarin alarniñ.

Özdändir atı aniñ alnına alarniñ, ¹⁵tirilgäy, da berilgäy añar altinından Arapistanniñ.

Alyışka turgaylar añar här sahat da kün uzun alyışlagaylar ani.

(140r) ¹⁶Bolgay toxtalmaçlıç barça yerdä da üsnä başlariniñ taylarniñ.

Biyiklängäy, ne ki Lipanan, yemişi aniñ, çiçäklängäy şähärinä Eyämizniñ, neçik biçän yerdä.

¹⁷Bolgay atı Eyämizniñ alyışli meñilik, ki ilgäri, ne ki günäş, tir atı aniñ.

Anda alyışlagaylar barça dżinsları yerniñ, da barça dżinslar san bergäylär añar.

¹⁸Alyışli Biy Teñrisi Israjelniñ, ki etär sk'ançelik'ni yalyız, ¹⁹da alyışlıdır atı ari haybatiniñ aniñ meñilik, tolgay haybatı bilä aniñ barça yer! Bolgay, bolgay.

(140v) **Alış Annaniñ, Samuel anasiniñ**

[Царств 2: 1-10: Песнь Анны]

¹Toçtadi yüräkım benim Biydä, da biyikländi müñüzüm benim: Teñri çutçaruçım benim.

Çesildi ayçım benim üsnä duşmanlarımizniñ bizim, färäh boliiç çutçarmaçıña seniñ.

²Zera yoçtur ari, neçik Biy, da ne toyru, neçik Teñrimiz bizim, da yoçtur ari, evet, Teñrimizdän bizim.

³Maçtanmañiz da sözlämäñiz öktämlikni, da çiçmasın ayçıñ(141r)ızdan sizin öktäm ulu sözlü.

Teñri bilmäçliçlarniñ Biyi, Teñri hadirlär kendiniñ ayılı bilä bilmäçni yaratkanlarına kendiniñ.

⁴Xuvatlılarniñ baziç yayları boşandı, da kücsüzlär yaraylandılar çuvat bilä.

⁵Toçlar da tolular ötmäk bilä eksildilər, da açlar toldurdular yerni.

Toymasız toydu yedini, da köp toygan eksildi toyurmaçtan.

⁶Biy öldürür, da Biy tırgizir, endirir tamuçka da çiçarir.

(141v) ⁷Biy miskinlätir, da Biy ululatir, aşax etär öktämni çax yergä diñrä, ⁸da biyik etär zabunnu çöplüktän,

Olturyuzur alarni buyruççılar buyruççılar bilä žoyovurtuñ kendiniñ da olturyuçuna haybatniñ meñärtir alarni.

⁹Tügällär niyätin niyätlılarniñ da alyışladı yıllarin toyrularniñ.

Da dügül ki kendiniñ çuvatı bilä çuvatlanir çuvatlı, ¹⁰evet Biy kücsüz etär çarşı boluçıların kendiniñ, Biy aridir.

(142r) Maçtanmasın sayışlagan sayışı bilä kendiniñ, da maçtanmasın ulu ululuçunda kendiniñ, da maçtanmasın çuvatlı çuvatında kendiniñ.

Evet kim maçtanir, Biydä maçtansın sayışın-da bilmäç bilä Biyni tanıma.

Etmä könülükünü da işlämä toyru luçu üsnä

yüzünä yerniñ Biy çixti köktä, da kökrädi, da keni-
di yaryular başça gälädžidän,

Berir çuvatni çanlarim(142v)izga bizim da bi-
yik etär müñüzün yaylaganiniñ kendiniñ.

Наубатламах

[1Царств 2: 1-10: Песнь Анны]

¹Biyikländi müñüzüm benim Teñridä da Xut-
çaruçimda benim, toxtadi yüräkim benim Biydä,
Biyimniñ inami bilä.

PareçosluXu bilä surp Asduadzadzininiñ”.

[Псалом 72/73] 72

¹Saγmos Tawit’niñ.

[Армянский колофон]

Յիշե՞՞ք՝ զճարայս Կրիստոսի շՖէլիքիանոս մուրատն
որոյ օր զԳ...

Jişeçek’ zdzarajs Krisdosi zFelik’ianos Mu-
radn ortoj der žk...

“Помяните слугу Христова Феликианоса –
Мурада, сына отца Закарии”.

(143r) Neçik yağšidir Israjelgä Teñri da çaysi-
larä toyrudurlar yüräkläri bilä!

²Evet ki benim bir zärrä dä seskänip edilär
ayaçlarim benim, azulaykına da tayip edilär bar-
ganim benim.

³Paçillandim men töräsizlärgä, eminlikinä ya-
ziçilarniñ, ⁴neçik körär edim, ki yoç edi eksiklik
ölümlärinä alarniñ.

(143v) Toxtalğan edilär çiyinlarä alarniñ, ⁵çaz-
yançina adamlarniñ düğüldürlär alar da adamlar
bilä çiyinalmisarlar.

⁶Bunuñ üçün tuttu alarni öktämlik, kiydilär
kendiläri üsnä çirsizliçni da egirliklärin kendiläri-
niñ.

⁷Çiçkay, neçik yaydan, töräsizliki alarniñ, ze-
ra bardilar alar sayişlarına körä yüräkläriñiñ ken-
diläriñiñ.

⁸Sayışladilar da sözlädilär yamanliç bilä, hör-
mätsizlikni biyiklikkä sayişladilar.

(144r) ⁹Xoydular kökkä ayizlarin kendiläriñiñ,
da tillärin kendiläriñiñ kezdirirlär edilär yer üsnä.

¹⁰Bunuñ üçün žoyovurtum benim çaytkay
bunda, da künlärim benim tolu tügäl tapulgay
alarda.

¹¹Ayttilar, ki: «Ne türlü bildi Teñri gaçom
[=yaçom] bardir, haybat [=hälbät], bilmäçi Biyik-
tägiğä?»

¹²Ošta yaziçilärdirlar da oñariliptir bularga,
bardirlar da bardir ululuXu dünyäniñ.

¹³Ayttim: «Heç yergädän, alaysa, (144v) toyru-
lattim yüräkimni benim, yuvdum arilik bilä ço-
lumnu benim, ¹⁴da boldum men tüvülgän, da
azarlanmaçim benim tañ manına».

¹⁵Keräk esä dä, aytar edim, ki: «Bu türlü ayti-
yim», — ošta džinsları oylanlariniñniñ seniñ, çaysila-
rina ki dä niyät etiyim.

¹⁶Eskä çoydum, da hälbät dä, bu džähtlikdir
alnima benim, ¹⁷negä diñrä kiriyim arilikinä Teñ-
riniñ da eskä aliyim soçyusun alarniñ.

¹⁸Hälbät, hilläliki üçün alarniñ yazovsuz et-
särsen (145r) alarni, yiçsarsen alarni öktämliklä-
rindä kendiläriñiñ.

¹⁹Evet ne türlü boldular pusta, ansizim [çiril-
dilar, eksildilar,] taspoldular töräsizlikläri üçün
kendiläriñiñ ²⁰da boldular neçik tüşlär oyangan-
larga.

Biy, šähäriñä seniñ sifatin alarniñ risvayla-
sarsen, ²¹zera ot palayladı yüräkinä kendiniñ da
bövräklärim benim özgä rängli boldular.

²²Men heçli boldum da bilmädim, neçik hay-
van, hesebländim alniña seniñ, ²³da men här sahat
seniñ bilä men.

(145v) Tuttuñ [Kuttuñ] say çolumdan benim,
²⁴sayişinda seniñ yol körgüzdüñ maña da haybat
bilä yöpsündüñ meni.

²⁵Nem bar benim öz köktä, yaçom sendän ne
dayin çoliyim yerdä?

²⁶Eksildim [=Eksildi] yüräkim benim da Teñ-
rim [=tenim] benim, Teñri yüräkimniñ benim,
payim benim Teñri meñilik.

²⁷Ošta, kimlär ki yiraç ettilär džanlarin ken-
diläriñiñ sendän, taspolurlar, tas etsärsen barça-
sin, çaysilarä ki çayin boldular sendän.

²⁸Maña yuvuulanma Teñrigä yağšidir da çoy-
ma Biygä (146r) umsamni benim,

Aytma barça alyişiniñni seniñ eşikinä çizlariniñ
Sionniñ.

[Псалом 73/74] 73

¹Saγmosu Tawit’niñ.

Ne üçün keri ettiñ, Teñri, meñilik, öçäşländi
yüräklänmäçiñ seniñ üsnä çoyunlariniñniñ kütövlä-
riñdä seniñ?

²Angin žoyovurtuñnu seniñ, çaysi ki tapunduñ
ilgärtin, çutçardiñ payin meñärmäçiñniñ seniñ.

Taγ Sion bu, çayda turupsen sen bunda, ³kö-
tür çoluñnu seniñ üsnä öktämliklä(146v)iniñ
alarniñ tügälinçä.

Xaysi nemä ne töräsizländi duşman arilikinä
seniñ, ⁴ögündülär körälmäsizläriñ seniñ içinä yaç-
ši tirlikläriñiñ kendiläriñiñ.

Xoydular nişanlarin kendiläriñiñ nişanga, ⁵da
kendiläri tanımadilar çiymaçni yoyartin.

Neçik ormandagi ayaçlarni sindiryaladilar
eşikin anıñ birgä, ⁶ayaçlarni da [=baltalar bilä da
ulu] çakuçlar bilä yemirdilär anı.

⁷Küvdürdülär [=Küydürdülär] ot bilä arilikiñ-
ni seniñ yerdä, murdar(147r)ladilar çatirin atıñniñ
seniñ.

⁸Ayttılar yüräklärinä kendiläriniñ dźinsları
aların birgä: «Tiyiyiç barça ulukünlärin Teñriniñ
yerdä.

⁹Nişan biz heç nemä körmädiç, da dügül dayı
bardir markare, da bizni ne kimesä dügül ki tanı-
gaylar».

¹⁰Negä diñrä, Teñri, tabalagay duşman, öçäş-
tiriyir çarşı turuçiniñ [=turuçi] atıñni ari seniñ?

¹¹Ne üçün çaytariyirsen çoluñnu seniñ da oñuñ-
nu (147v) seniñ içinä çoyuñnuñ seniñ meñilik?

¹²Teñri çanimiz bizim äväl, ne ki meñilik, ki
ettiñ çutçarıлмахñi içinä yerniñ.

¹³Sen toxtattıñ çuvatıñ bilä seniñ teñizni, sen
uvattıñ başın adźdahaların üsnä suvnuñ.

¹⁴Sen uvattıñ başın adźdahanıñ da berdiñ anı
yemäk çuvatlılarına Hıntistannıñ.

¹⁵Sen axtırdıñ çovraçlarıñ da açın suvlarıñ,
sen çuruttuñ öžänläriñ [=öžänläriñ] muçkâm.

(148r) ¹⁶Seniñdir kündüz da keçä, yariñni da
günäşni sen toxtattıñ, ¹⁷sen toxtattıñ barça hrani-
calarıñ yerniñ, baharıñ da yazni sen yarattıñ.

¹⁸Bu mäyan bolgay saña, ki duşman tabaladı
Biyñi, çoyovurt fähamsiz öçäštirdi atıñni ari seniñ.

¹⁹Çiçarma kazanlarga dźanni, çaysi ki tapu-
nurlar saña, da dźanların yarlılarıñniñ seniñ unu-
magın meñilik.

²⁰Baçkîn niyätiniñä seniñ, zera toldular övläri
aylasalanganlarıñ [=aylasalanganlarıñ] yerdä
egirlik bilä.

(148v) ²¹Çaytmasın yarlı uyalgan, yoçsa mis-
kinlär da yarlılar alyişlagaylar atıñni ari seniñ.

²²Kel, Teñri, yarıyla yarıuñnu seniñ, ağıñ ta-
balanmaçni, çaysi ki fähamsizdirler kün uzun.

²³Unutmagın avazın çizmätkârlarıñniñ seniñ,
öktämlängänläriñ [=öktämlängänläri] körälmä-
sizlariñniñ seniñ kötürülgän här kez.

[Псалом 74/75] 74

¹Saçmos Tawit'niñ.

²Xosdovanel boluyiç saña, Teñri, çosdovanel
boluyiç da sar(149r)niyiç atıñni ari seniñ.

Ayttiç barça sk'ançelik'iñni seniñ. ³Çaçan vaçt
etsäñ, toçru yarıulagaymen.

⁴Oprandı yer da barça turuçilari anıñ, men
toxtadım [=toxtattım] tiräkin anıñ.

⁵Ayttim töräsizlärgä, ki: «Töräsizlänmäñiz»,—
yaziçlılarga, ki: «Biyiklätmäñiz müñüzlariñizni
sizniñ,

⁶Kötürmäñiz biyiklikkä müñüzlariñizni sizniñ
da sözlämäñiz Teñrigä egirlikni».

⁷Zera ne kün toyuşunda, da ne kün batışında,
da ne yab(149v)anıñniñ [=yabanlıçında] taylarıñ;
⁸evet Teñri yarıuçidir.

Bunu aşaç etär, bunu biyiklätir, ⁹ayaç çoluna
Eyämizniñ, çayır tolu, zadasız toldurgan, da aşaç-
latır bundan buñar.

Hälbät, çövräsi [=çöpräsi] anıñ heç tügänmäç,
da içsärklär anı barça yaziçlılar yerdägi.

¹⁰Men sövüniyim meñilik, saçmos aytiyim
Teñrisinä Jagoñnuñ.

¹¹Barça müñüzlärin yaziçlılarıñniñ ufatkaysen,
da biyik bolgay müñüzü toçrunuñ.

[Псалом 75/76] 75

(150r) ¹Saçmosu Tawit'niñ.

²Belgildir Dźuvutluçta Teñri, da Israjeldä ulu
atı anıñ.

³Boldu eminlik bilä yeri anıñ da turmaçı anıñ
Sionda.

⁴Anda uvattı Biy çuvatın yayniñ, yarañni, çı-
liñni da dźagat uruşun.

⁵Yariçlısen sk'ançelik'iñ bilä taylarga meñilik,
⁶müşçüllängäylär barçası, çaysilari ki essizdir yü-
räklari bilä, yuçladılar yuçularında kendiläriniñ
da heç nemä tapmadılar

(150v) ⁷Barça adamlar çodźalıçından çolların-
dan kendiläriniñ. Azarlamaçıñdan seniñ, Teñrisi
Jagoñnuñ, yuçladılar da kimlär atlanırlar edilär
atlarga.

⁸Men [=Sen] çorçulusen, da kim bolur turma
alniña seniñ? ⁹Neçik köründüñ sen köktän, belgili
boldu da öçäşmäçiniñ seniñ.

Yer çorçtu ¹⁰da seskändi turganıña kendiniñ
[=Teñriniñ] yarıuga abraganı bilä barça sekinlär-
ni yerdä.

¹¹Sayışları adamlarıñniñ tapunurlar saña, da
yapuç(151r)lar açıl bilä alyişlagaylar seni.

¹²Niyät çoyuñuz da tügälläñiz Eyämizgä, Teñ-
rimizgä bizim, barçañiz, ki çövräsiniñsiz anıñ.

Sunuñuz çurbanni çorçuluga, ¹³kim çöplär
dźanların buyruçilariñniñ, çorçuludur ol, ne ki bar-
ça çanları yerniñ.

[Псалом 76/77] 76

¹Saçmosu Tawit'niñ.

²Avazım bilä benim men Biygä sarnadım,
avazım bilä benim Teñrigä, da baçti maña.

³Kününä tarlıçimniñ benim Teñrini izdadım,
çollarım bilä (151v) benim keçä, alniña anıñ al-
danmadım.

Klämäsä edi övünmä dźanım benim, ⁴añdım
Teñrini da färâh boldum, çayçurur edim, da eksilir
edi mendä dźanım benim.

⁵Yetiştiriler saçlamaçka közlärüm benim, müş-

çülländim da sözlämädim, ⁶sayışladım künlärni ilgäriği da yıllärni meñiliktän aңdım.

⁷Sözlädim keça yüräkim bilä benim, çayğurur edim, da täşvişläñir edi mendä džanim benim.

(152r) ⁸Yoğsa mi meñilik keri etkäy meni Biy, da dayın artıx biyänmägäy mi, elpäk?

⁹Ya meñilik mi tiysar yarlıyamaçın kendiniñ mendän, ya tügällädi sözüñ kendiniñ džinstan çaç džinska?

¹⁰Ya unutkay mi şayavatlanma Teñrim benim da dayın, ya tiygay mi şayavatın kendiniñ öçäşmäçi bilä kendiniñ?

[*Bu ortasidir*] *Saymosu[nuñ] Tawit'niñ.*

¹¹Ayttim, ki: «Hali başladım, budur yänjirtmäçi oñu bilä Biyiktäğiniñ».

¹²Aңdım işlärin Eyämizniñ, (152v) ilgärtin aңdım sk'ançelik'in aniñ.

¹³Sayışladım barça işläriñni seniñ da çol işläriñni seniñ sayışladım.

¹⁴Teñri, arilikiñdandır yollarıñ seniñ. Kimdir Teñri ulu, neçik Teñrimiz bizim? Sensen Teñri, çaysi ki etärsen sk'ançelik'ni.

¹⁵Körgüzdüñ žoyovurtuña seniñ çuvatiñni seniñ, ¹⁶çutçardıñ biläkiñ bilä seniñ žoyovurtuñu seniñ, oylanların Jagopnuñ da Jovsep'niñ.

(153r) ¹⁷Kördülär seni suvlar, Teñri, kördülär seni suvlar da çorçutlar, da teränliklär müşçüländilär avazından suvların köplüxündän.

¹⁸Avaz berdilər bulutlar, zera da oçlarıñ seniñ bariyirlar ¹⁹avazından kökrämäçindän seniñ küpçäkiñniñ.

Köründülär yaltramaçlarıñ seniñ dünyâda, müşçülländi da titrädi yer.

²⁰Teñizdädir yollarıñ seniñ, izläriñ seniñ suvların köplüxündä, da artı-sırañ seniñ heç körmäslär.

(153v) ²¹Yol turguzduñ, neçik çoyunlarıña, žoyovurtuña seniñ, çolundan Movsesniñ da Aharonnuñ.

[Псалом 77/78] 77

¹Saymosu Tawit'niñ.

Baçıñiz, žoyovurt, orenk'imä benim, aşaxlatıñiz çulaçıñizni siziñ sözüñä ayzimniñ benim.

²Açiyim manilər bilä ayzimni benim, sözliyim manilärin ilgärtin.

³Neçik işittiç da tanıdıç bunu da atalarimiz bizim ayttılar bizgä,

⁴Heç nemä yapılmadı oylan(154r)larından alarniñ, džinska özgä aytma alışıñ Eyämizniñ, çuvatin da tamaşasın kendiniñ, çaysi ki etti.

⁵Toxtattı tanıçlıçın kendinä Jagopta, da orenk'in çoydu üsnä Israjelniñ.

Xaysi ki nemäni bir kez simarladı atalarimiz-

ga bizim körgüzmä bunu oylanlarına kendiläriniñ, ⁶ki tanıgaylar özgä džinslar.

Oylanlar, ki toyarlar, turgaylar da aytkaylar bunu oylanlarına kendiläriniñ, ⁷ki çoygaylar Teñrigä umsaların (154v) kendiläriniñ da unutmagaylar işlärin Teñriñiñ.

Buyruçun aniñ çolmaç bilä çolgaylar ⁸da bolmagaylar neçik dä ataları kendiläriniñ.

Džins yaman da açiylatuçi džins, çaysi ki tüzätmädi yüräkin kendiniñ da toxtatmadı Teñrigä džanın kendiniñ.

⁹Oylanları Ep'remniñ, toldurup atkanlar da bek atkanlar, kününä uruşnuñ çolların dadaçlarıña [=sadaçlarıña] çaytardılar.

¹⁰Turmadılar alar ösiyätin(155r)ä Eyämizniñ da könülükünä körä aniñ klämädilər barma.

¹¹Unuttular yaçşiliçin aniñ da tamaşaların, çaysi ki körgüzdü alarga

¹²Alnina atalariniñ alarniñ, çaysi ki etti tamaşasın kendiniñ yerindä Misirlilarniñ da tüzündä Dajanniñ.

¹³Yardı teñizni da keçirdi alarni, turyuçdu suvlarını, neçik tulçuxta.

¹⁴Yol körgüzdü alarga bulut bilä kündüz da barça keçäni yariç bilä otnuñ.

(155v) ¹⁵Yardı çayanı yabanlıçta da berdi içmä alarga, neçik teränliktän ulu.

¹⁶Çiçardı suvnu çayadan da axtırdı, neçik rikalarını [rik'a alarni], suvlarını.

¹⁷Hälbät, arttilar yazıçlanma da dayın öçäştirdilər Biyiktäğini suvsuzluçta.

¹⁸Sinadılar Teñrini yüräkläri bilä kendiläriniñ çolmaçta yemäklärin boylariniñ kendiläriniñ.

¹⁹Mirmildandılar Teñrigä da ayttılar: «Yoğsa mi küçlü bol(156r)gay Teñri hadirlämä seyanı pustalıçta?

²⁰Zera urar edi çayani, da açar edi suvlar, da ırmaçlar ketärlär edi kendindän.

«Egär ötmäkni hanuz bolsa bermä ol bizgä ya hadirlämägä seyanı žoyovurtuna kendiniñ?»

²¹Bunuñ üçün işitti bunu Biy da soñraga saldı, ot yaltradı Jagopta, öçäşmäçi çixti üsnä Israjelniñ.

²²Inanmadılar Teñrigä da umsanmadılar çutçarmaçına aniñ.

(156v) ²³Buyruç berdi bulutlarga yoyartın, da eşikin köknüñ açtı, ²⁴da yaydırdı alarga manananı yemäçkä.

Ötmäkni köktän berdi alarga, ²⁵ötmäkin friştälärniñ yedilär adamlar, da endirdi alarga yemäkni toluluçka.

²⁶Çiçardı yelin yarimkünnüñ da keltirdi çuvati bilä kendiniñ yarimkeçäniñkin.

²⁷Yağdi alarga et, neçik çumu teñizniñ, çuşlar-ni çanatlı;

²⁸Xoydu içinä taborlariniñ alarniñ da çövräsi-nä çatirlariniñ alarniñ.

(157r) ²⁹Yedilär da toydular asri, suçlançin alarniñ berdi alarga, ³⁰da heç nemägä hasrät bol-madilar suçlançlarından kendiläriniñ.

Negä diñrä yemäkläri ayızlarına kendiläriniñ edi, ³¹öçäşmäxi Teñriniñ çixti üstünä alarniñ.

Öldürdü köplärni alardan da tañlama tañla-maçlarin Israjeldän tas ettilär.

³²Buñar barçaga yazıçlandılar da dayin da heç inanmadılar tamaşalarına anıñ.

(157v) ³³Eksildilär heçliktä künläri alarniñ, da yılları alarniñ tezindän aştılar.

³⁴Xaçan öldürür edi alarni, çolarlar edi anı, çaytarlar edi da ertä turur edi Teñrigä.

³⁵Añdılar, ki Teñri boluşuçi edi alarga, Teñri Biyiklängän çutçaruçi edi alarga.

³⁶Sövdülär anı ayızları bilä kendiläriniñ, da tilläri bilä kendiläriniñ yalyan boldular añar, ³⁷da yüräkläri alarniñ dügül edilär toyrı anıñ bilä, da inanmadılar ösiyatınä anıñ.

(158r) ³⁸Evet ol kendi şayavatlı edi, aritir edi yazıçına alarniñ da buzmas edi.

Arttırir edi çaytarma öçäşmäxin kendiniñ da yandirmadı barça yüräklänmäxin kendiniñ.

³⁹Añdi, ki tendirlär alar, džan, ki çixar, da dü-gül dayin çaytar.

⁴⁰Neçä kerät açıylattılar anı pustalıçta, öçäş-tirdilär Biyiktäğini suvsuzluçta!

⁴¹Xayttılar, da sinadilar Teñrini, da arisin Israjelniñ zähirlättilər.

(158v) ⁴²Añmadılar çolun anıñ, küñünä, çaçan çutçardı alarni çolundan çüstiručilariniñ alarniñ,

⁴³Neçik etti nişanlar da peşälärin [peşalarin] kendiniñ yerindä Misirlilarniñ da tüzünä Dajanniñ.

⁴⁴Xaytardı çanga çaylarin alarniñ da yaymur-larin alarniñ, ki içmägäylär.

⁴⁵Yeberdi alarga itçibinlärin [itçibanlarin], da yedi alarni, da bayalar bilä buzdu alarni.

⁴⁶Berdi žaniggä yemişin alarniñ da çazyançin alarniñ sar(159r)inççaga.

⁴⁷Urdu gargud bilä borlalıçlarin alarniñ da in-džir teräklärin alarniñ çiravu bilä.

⁴⁸Çixara berdi gargudga hayvanlarin alarniñ da çazyançin alarniñ ot bilä yarıladı.

⁴⁹Yeberdi alarga yüräklänmäxin öçäşmäxininiñ kendiniñ, yüräklänmäxni, öçäşmäxni da tarlıxni.

Yeberdi alarga çiyinni çulundan friştäniñ ya-man, ⁵⁰tibädi alarga yüräklänmäxin öçäşmäxininiñ kendiniñ.

(159v) Ayamadi ölumdän džanlarin alarniñ da hayvanlarin alarniñ ölümgä çixara berdi.

⁵¹Urdu barça ilgärigilärin Misirlilarniñ, baş-lap barça çazyançilarından alarniñ ötmäxinä [=otaxına] Kamaniniñ.

⁵²Yol berdi, neçik çoyunlarga, çoyovurtuna ken-diniñ da çixardı alarni, neçik çoylarni, pustalıçka.

⁵³Yol körgüzdü alarga umsa bilä, da çorçmadil-ar, da duşmanlarin alarniñ teñiz yaptı.

⁵⁴Çixardı alarni tayına (160r) arilikiniñ kendi-niñ, tay ol, çaysi ki tapunup edi oñu anıñ.

⁵⁵Keri etti yüzündän alarniñ dinsizläri, ülüş etti alarni ülüşünä meñärmäxininiñ kendiniñ, da siyindirdi otaxında alarniñ džinsin Israjelniñ.

⁵⁶Sinadilar, açıylattılar Teñrini Biyiktägi da tanıxliçin anıñ saçlamadılar.

⁵⁷Xayttılar, saptılar, neçik dä ataları kendilä-riniñ, çayttılar da boldular neçik yay çaxut.

(160v) ⁵⁸Xayttılar, öçäştirdilär anı gurk'larin-da kendiläriniñ da yongan pudları bilä kendiläri-niñ paçillik saldılar añar.

⁵⁹İsitti Teñri, da heç etti alarni, da risvayladı asri Israjelni.

⁶⁰Keri etti kendindän çätirni Selovda, çätirni, çaysi ki siyindirdi arasına adamlarniñ.

⁶¹Çixara berdi yäsirlikkä çuvatlarin alarniñ da salalarin alarniñ çoluna duşmanlariniñ alar-niñ.

(161r) ⁶²Tiydi [Kiydi] çiliçni çoyovurtuna ken-diniñ da žarangliçin kendiniñ körmämiş etti.

⁶³Otuzyaşarlarin alarniñ yedi ot, da gojsları üçün alarniñ dügül kimesä yas tuttu.

⁶⁴K'ahanaları alarniñ tüşär çiliçka, da tullarin alarniñ dügül kimesä edi, ki yıylagay.

⁶⁵Oyandı, neçik yuxudan, Biy, neçik çuvatlı, ki silkär çayirni.

⁶⁶Urdu artına duşmanlarin kendiniñ, taba meñilik etti (161v) alarni.

⁶⁷Keri etti ol çätirin Jovsep'niñ da džinsin Ep'-remniñ ol tañlamadi.

⁶⁸Evet tañladı ol džinsin Jutaniniñ, tayin Sion-nuñ, çaysi ki dä sövdü.

⁶⁹Yasadi, neçik 1-münüzlünü, arilikin anıñ, yerdä toxtattı anı meñilik.

⁷⁰Tañladı Tawit'ni, çulun kendiniñ, da yöpsün-dü anı sürükündän çoyunlarniñ, ⁷¹soñyugi toygan-lardan yöpsündi anı

Kütmä Jagopnu, çulun ken(162r)diniñ, da Israjelni, žarankin kendiniñ.

⁷²Kütär edi alarni axili bilä yüräkiniñ kendi-niñ, yazıçsizliçi çolunuñ kendiniñ yol körgüzür edi alarga.

[Псалом 78/79] 78

¹Saymosu Tawit'niñ.

Teñri, kirdilər dinsizlər meñjarmäxiñä seniñ, murdarladılar dadžariñni ari seniñ,

Ettilər Erusaşemni neçik salaşin yemiş saşlo-
vuçilarniñ, ²çoydular tenlärin çullariñniñ seniñ leş
uçar çuşlarga kök(162v)tägi da tenin ariläriñniñ
seniñ kazanlarina yerniñ.

³Töktülär çanin alarniñ, neçik suvnu, çövräsi-
nä Erusaşemniñ, da kimsä yoç edi, ki kömgäy edi
alarni.

⁴Bolduç biz taba çonşularimizga bizim, kültkü
da aybli masçaraliçka alarga, ki çövrämizgä edilär
bizim.

⁵Negä diñrä öçäşlängäysen sen meñilik, yal-
trasar, neçik ot, paçillikiñ seniñ?

⁶Tök öçäşmäxiñni seniñ üstünä džinslarniñ,
çaysi ki seni tanımaslar, üsnä çanlar(163r)niñ,
çaysi ki atıñni seniñ sarnamadilar, ⁷zera yedilər
Jagopnu da yerin anıñ buzdular.

⁸Añmagin yazıçlarimizni bizim ilgäriği, tezin-
dän kelgäy bizgä yarlıyamaçıñ seniñ, Biy, ki mis-
kinländiç asri.

⁹Boluş bizgä, Teñri, çutçaruçimiz bizim, hay-
batı üçün atıñniñ seniñ.

Biy, çutçar bizni da arit yazıçimizni bizim atıñ
üçün seniñ.

¹⁰Ne heç aytmasınlar dinsizlər dä, ki: «Xani-
dir Teñrisi alarniñ?»

(163v) Evet belgili nemä bolgay üstünä dinsiz-
läriñ alnina közlärimiz bizim, izdämäç üçün öçnü
çanlariniñ çullariñniñ, çaysi ki töküldü.

¹¹Kirgäy alniña seniñ küstünmäçi baylagan-
larniñ, ululuçuna körä biläkiñniñ seniñ, kütkin
sen oylanlarin öldürgänläriñ.

¹²Tölä çonşularimizga bizim yedi kerät çoynu-
na alarniñ taba, çaysi ki tabaladılar seni, Biy.

¹³Biz çoyovurtuñ da çoyun(164r)larıñ kütövün-
nüñ seniñ, çosdovanel bolıyıç saña meñilik, džins-
tan džinska aytıyıç alışıñni seniñ.

[Псалом 79/80] 79

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Ey tutuçisi İsrajelniñ, baçkin, ki yol körgüzü-
yürsen, neçik çoyunlarina Jovsep'niñ.

Xaysi ki olturupsen k'erovpełärdä, belgili et [=
bol]. ³Alnina Ep'remniñ, Peniamenniñ da Manase-
niñ oyat çuvatıñni seniñ, da kel tırgizmä bizni.

⁴Teñrisi çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yü-
zünüñ seniñ bizgä, da tiriliyıç.

(164v) ⁵Biy Teñri çuvatlılarniñ, negä diñrä
öçäşlängäysen alışıña çoluñnuñ [=çuluñnuñ] se-
niñ?

⁶Yedirdiñ bizgä ötmäk yaşlarniñ da içirdiñ biz-
gä yaşni ölcöv bilä.

⁷Ettiñ bizni taba çonşularimizga bizim, aybli
masçaraliçka duşmanlarimizga bizim.

⁸Teñri çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yü-
zünüñ seniñ, da tirilgäybiz.

⁹Bayni Misirdan teşkirdiñ, çıçardiñ dinsizlä-
ni, da alarni tiktıñ, ¹⁰da yol körgüzdüñ (165r) añar.

Toçtattıñ kökün anıñ, da toldurdu yerni,
¹¹yaptı taylarni kölgäsi anıñ, da butaçları anıñ or-
manin Teñriniñ.

¹²Saldı teräkin kendiniñ çaç teñizgä diñrä, çaç
ırmaçlarga diñrä madyaş butaçları anıñ.

¹³Ne üçün söktüñ çetänin anıñ? Sayıyırlar anı
keçkänlar yolnu.

¹⁴Buzdu anı toñuz ormandagi, da kiyik yaban-
dagi kütüldü kendindä.

(165v) ¹⁵Teñri çuvatlılarniñ, çaytıp baçkin
köktän da kör, da därman etkin borlaliçka bu,
¹⁶da därman etkin buñar, çaysi ki tikti oñuñ seniñ.

Üsnä oylanlariniñ adamniñ, çaysi ki çuvatlat-
tıñ anı saña,— ¹⁷küydürgän otta da buzulgan öçäş-
mäxiñdän seniñ taspolgaylar,—

¹⁸Bolgay çoluñ seniñ üsnä adamlarniñ, oñuñ
seniñ üsnä oylanlariniñ adamlarniñ, çaysi ki çu-
vatlattıñ anı saña.

¹⁹Dügül dayin keri bolıyıç biz (166v) sendän,
tırgizgäysen sen bizni, da atıñni seniñ sarnıyıç.

²⁰Teñri çuvatlılarniñ, çaytardiñ bizni, körgüz
yüzünüñ seniñ bizgä, da tirilgäybiz.

[Псалом 80/81] 80

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Sövüniyıç Teñri bilä, boluşuçimiz bizim, çaçi-
riñiz Teñrisinä Jagopnuñ.

³Alıñiz saymosnu, beriñiz alışni, saymos aytı-
ñiz añar avazı bilä tatlılıçniñ.

⁴Biryı çalıñiz başlanganına aylarniñ, kününä
nişanlı yildagi bizim.

⁵Buyruçtur bu İsrajelgä da toç(166v)rudur
Teñrisinä Jagopnuñ.

⁶Tanıçlıçı Jovsep'niñ, çaysi ki çoydu anıñ bilä,
neçik çıçar edi ol yerindän Misirlilarniñ, til, çaysi
ki bilmäs edi, işitti.

⁷Keri et yüktän arçasin anıñ, da çolun anıñ
bol, da küräk çullanmaçtan.

⁸Tarıçta sarnadiñ maña, da çutçardim seni,
işittim saña yapuçluçta dufanniñ da sinadim seni
üsnä suvlarniñ çarşiliçtagi.

⁹İşit, çoyovurtum benim, da tanıçlıç beriyim
saña, da İsrajel, egär işitsän maña!

(167r) ¹⁰Dayin bolmagay saña teñrilär bir
vaçtli, da ne yerni öpmägäysen sen teñrigä yat.

¹¹Menmen Biy Teḡriñ seniñ, ɣaysi ki çixarir-men seni yerdän Misirilarniñ, aç ayzıñni seniñ, da toldurıyım bunu.

¹²Žoḡovurtum benim işitmädi avazıma benim, da Israjel maña nemä baɣmadı.

¹³Kötürüp ɣoydum alarnı barma artından erk-läriniñ yüräkläri kendiläriniñ, zera barırlar alar erkinä körä dżanlariniñ kendiläriniñ.

¹⁴Zera egär žoḡovurtum benim (167v) işitsä-lär edi maña, ya Israjel yolumnu benim barsa edi,

¹⁵Neçik heç nemäni, aşaxlatır edim duşmanla-rı aniñ, üsnä ɣıstıruçılariniñ aniñ salır edim ɣo-lumnu benim.

¹⁶Duşmanları Eyämizniñ yalın ɣaldılar añar, da bolsun zamanları alarniñ dünyâda.

¹⁷Yedirdi alarnı semizlikindän aşlıxniñ, ɣaya-dan bal toydurdu alarnı.

[Псалом 81/82] 81

Saymosu Tawit'niñ.

¹Teḡri turdu yıñınlarına teḡrilärniñ da araları-na alar(168r)niñ yarɣular edi alarnı:

²Negä diñrâ yarɣularsız [egirlik bilä] da köz alırsız, yazıxlılar?

³Yarɣu etiñiz öksüzgä da tulga, könülük etiñiz miskingä da aşaxlanganga.

⁴Xutɣariniñiz miskinni da yarlıni, ɣolundan ya-zıxlınıñ xutɣariniñiz anı.

⁵Añlamadılar da ne eskä almadılar, ɣaramɣu-luxta da teprändilər barça himläri yerniñ.

⁶Men aytar edim, ki teḡrilär bolgaysız ya oɣ-lanları Biyiktäğiniñ barçanıñ.

⁷Siz ošta, neçik adamlar, öliyr(168v)siz, neçik bir buyruçılarga, tüşiyirsiz.

⁸Kel, Teḡri, da yarɣula yerni, zera sen meñär-särsen barça dinsizläri.

[Псалом 82/83] 82

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Teḡri, kim saña oşsar? Tıyılmağın da sus-lanmağın, Teḡri.

³Zera ošta duşmanlariniñ seniñ çaxırdılar, da kö-rälmäsizläriñ seniñ kötürdülär başlarini kendiläriniñ.

⁴Üsnä žoḡovurtuñnuñ seniñ terän hizlik, bil-mäxni sayışladılar üsnä ariläriniñ (169r) seniñ ⁵da ayttilar:

«Keliñiz, tas etiyix alarnı dżınstan, da añılma-gay atı Israjelniñ dä dayın».

⁶Sayışladılar bir söz bilä birgä, seniñ üçün ni-yät ettilär

⁷Böläki Etomlularniñ da Ismajellilər, Movap da Araplar,

⁸Keḡay, Amovn, Amaɣeg da özgä dżınslar, barça turuçıları bilä birgä Dżura bilä;

⁹Ol da Asur kelip edi alar bilä: barçası bular ɣuvatlatuçılar edilär oylanlariniñ Łovsnuñ [= Łovdnuñ].

(169v) ¹⁰Et alarnı, neçik Matiamni, neçik Sis-branı [= Sisaranı], neçik zApinni [=Apinni] aɣın-larına Gisonnuñ.

¹¹Taspoldular alar çovraxta Teḡovrada da bol-dular neçik tezäk yerdä.

¹²Etkin buyruçılariniñ alarniñ neçik zOvrepni [= Ovrepni], Zepni, zZepreñi [= Zepreñni], Sayma-nanı da barça buyruçılariniñ alarniñ,

¹³Xaysıları ayttilar: «Meñariyix bizgä arilikin Teḡriñiñ».

¹⁴Teḡrim benim, etkin alarnı neçik kübçäkni, neçik ɣamışni alnına yelniñ,

¹⁵Neçik ot, ki küvdürür [=küydürür] orman-(170r)ni, neçik yalın, ki örtär taylarnı.

¹⁶Bu türlü sürgäysen alarnı dufanıñ bilä seniñ da öçäşmäxiñ bilä seniñ müşxüllätkäysen alarnı.

¹⁷Toldur yüzläriniñ alarniñ yeñililik bilä, da iz-dägäylär atıñni seniñ, Biy.

¹⁸Uyalgaylar da müşxüllängäylär meñi meñi-lik da uyat bilä taspolgaylar.

¹⁹Tanıgaylar, ki atıñ seniñ Biydir da sen yalıñz biyikläñipsen üsnä barça yerniñ.

[Псалом 83/84] 83

¹Saymosu Tawit'niñ.

(170v) ²Neçik sövüklüdür otaxiñ seniñ, Biyi ɣuvatlılarıniñ, ³suxlanç da hasrättir dżanıñ me-nim köşkünüñ seniñ.

Yüräkim benim da tenim benim sövüngäy Teḡriğä tiri.

⁴Zera çırcıx taptı kendinä öv, ɣumrı — uya, ɣayda ki ɣoygay balaların kendiniñ,

Seyaniniñ seniñ, Biyi ɣuvatlılarıniñ, ɣanıñ me-nim da Teḡrim benim.

⁵San barçasına, ɣaysi ki turuyırlar övünä Eyä-mizniñ, meñi meñilik alıñşlagaylar seni.

⁶Sanlıdır er, ɣaysiniñ ki bol(171r)uşluxu ken-diniñ sendändir, çıxmañni ɣoydu esinä kendiniñ eñiştän ɣayɣulu ol yergä, ɣaysına ki niyät etti.

⁷Alıñni bergäy, ɣaysi ki orenk'ni ɣoyuyur, ⁸bargay ol ɣuvattan ɣuvatka da körüngäy Teḡri, friştälärdä [=friştälärgä] Sionda.

⁹Biy Teḡri ɣuvatlılarıniñ, işit alıñşıma benim, ɣulaɣ ɣoy, Teḡrisi Jagopnuñ.

¹⁰Yöpsünövlüsen sen bizim, kör, Teḡri, da baɣ-kin yüzünä yaɣlaganıñniñ seniñ.

¹¹Aniñ üçün ki yağşidir maña bir kün köşkünüñ seniñ, ne ki (171v) miñlär dä.

Tañladım men çöplük bilä kelmä övünä Teḡri-niñ artıx, ne ki turma otaxına yazıxlılarniñ.

¹²Yarlıyamaçni da könülükni sövâr Biy, Teğri başçişni da haybatni berir.

Biy heç eksik [etmäs] yarlıyamaçin kendiniñ alardan, ki barirlar zaýalsizliçta.

¹³Biy Teğri çuvatlılarınıñ, sanlıdır er, çaysi ki umsanir saña.

[Псалом 84/85] 84

²Biyändiñ, Biy, yeriñä seniñ da çaytardıñ ya-sırlıçin (172r) Jagopnuñ.

³Boşattıñ egirlikin çoyovurtuñnuñ seniñ, yap-tıñ barça yazıçların alarnıñ.

⁴Tiyıldirdiñ barça yüräklänmäçiñni seniñ, çayttıñ öçäşmäçtän, yüräklänmäçiñdän seniñ.

⁵Haytkin bizgä, Teğri, çutçaruçimiz bizim, da çaytar yüräklänmäçiñni seniñ bizdän.

⁶Ne meñilik öçäşmägin bizgä da salmagın öçäşmäçiñni seniñ dźinistan çax dźinska.

⁷Teğri, sen çaytıp tırgizirsən bizni, çoyovurtuñ seniñ fär(172v)äh bolsun saña.

⁸Körgüz bizgä, Biy, yarlıyamaçıñni seniñ da çutçarmaçıñni seniñ ber bizgä.

⁹İsittiç, ne ki sözlädi Biy Teğrimiz bizim, sözlä-gäy eminlikni çoyovurtuna kendiniñ, arılärinä ken-diniñ da alarga, ki çaytıptırlar añar yüräkläri bilä.

¹⁰Yoçsa yuvuçtur çorçuçılarına kendiniñ çut-çarmaçı anıñ sıyınma haybatına anıñ yerimizdä bizim.

¹¹Yarlıyamaçı da könülükü yoluçkaylar, toyruluçu (173r) da eminliki öpüşkäylär.

¹²Könülük yerdän bitti, toyruluç köktän kö-ründü.

¹³Biy bergäy tatlılıçni da yerimizgä bergäy ye-mişin kendiniñ, ¹⁴toyruluç alnına anıñ, barip çoy-gay yoluna barganın kendiniñ.

[Псалом 85/86] 85

Saymosu Tawit'niñ.

¹Aşaçlat, Biy, çulaçiñni seniñ da işit maña, ze-ra yarlı da miskinmen men.

²Sayla dźanımni benim, ari Biy, çutçar çuluñ-nu seniñ, Teğrim benim, ki saña umsandım.

(173v) ³Yarlıya, maña, Biy, zera saña çaxırdım hər kün, ⁴färâh etkin dźanın çuluñnuñ seniñ, zera saña, Biy, kötürdüm dźanımni benim.

⁵Zera sen, Biy, tatlı da toyrusen, köpyarlıçovu-çi hər birinä, çaysıları ki sarnarlar saña.

⁶Xulaç çoy, Teğri, alıışima benim da baç ava-zına çoltçamnıñ benim.

⁷Kününä tarlıçımniñ benim sarnadım saña, da işittiñ maña.

⁸Dügüldür kimesä oçşaş sañ(174r)a, Biyim, Teğrim, da dügül kimesä neçik işläriñ seniñ.

⁹Barça dźinslarni, çaysi ki ettiñ, kelgäylär da

yerni öpkäylär saña, haybatlagaylar atıñni seniñ meñilik.

¹⁰Ulusen sen, Biy, da etärsen tamaşalarni, da sen yalızsən, Teğri.

¹¹Yol körgüzgin maña yoluña seniñ, da bariyir könülükünä seniñ da färâh bolgay yüräkim benim çorçma atıñdan seniñ.

¹²Xosdovanel bolıyım saña, Biy Teğrim me-nim, bar yüräkim bilä (174v) benim haybatlıyım atıñni seniñ meñilik.

¹³Ulu boldu üstümä benim yarlıyamaçıñ seniñ, çutçardıñ dźanımni benim tamuçlarınıñ tibindän.

¹⁴ Teğri, töräsizlär turdular üstümä benim, da yiñinläri çuvatlılarınıñ izdädilär dźanımni me-nim, da heseblämädilär seni, Teğri, alnılarına [=alınlarına] kendiləriniñ.

¹⁵Evet sen, Biy Teğrim, şayvatlısen da yarlı-çovuçi, uzunesli da köpyarlıçovuçi, da könü, ¹⁶baç-kin maña da (175r) yarlıya maña.

Bergin çuvat çuluña seniñ, tırgiz oylun çara-vaşıñniñ seniñ ¹⁷da et maña nişan yaçşılıçniñ.

Körgäylär körälmägänlärim benim da uyal-gaylar, zera sen, Biy, boluştuñ maña da övündür-düñ meni.

[Псалом 86/87] 86

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Himläri anıñ tayına ari anıñ, sövâr Biy eşikin Siovnnuñ artıç, ne ki barça otayların Jagopnuñ.

³Haybatlı sözlädi seniñ üçün: ošta şähäri Teğ-riniñ!

(175v) ⁴Añdım Raçapni da Baydat'ni, çaysi ki tanırlar meni, ošta özgä dźinslar da Dzur da çoyovurtu Hntistanniñ, bular boldular anda.

⁵ Sionga ayttılar: ana da adam toytu anda, da kendi himlärin çoydu kendindä Biyiklängän.

⁶Biy atkay bitiklä bilä çoyovurtlarga, buy-ruçılarga, bularga, ki boldular anda.

⁷Neçik ki färâh bolgaylar saña barçası, çaysıla-riniñ ki turmaçları kendilär(176r)iniñ sendändir.

[Псалом 87/88] 87

¹Saymosnu Tawit'niñ.

²Biy Teğri çutçarılmacıñniñ benim, күндüz sarnadım da keçä alniña seniñ.

³Kirgäy alıışım benim alniña seniñ, Biy, aşaçlangay çulaçlarıñ seniñ çoltçama benim.

⁴Ki toldu çiyinlar bilä dźanım benim, da tiri-kim benim tamuçta tiyişti, ⁵ da hesepländim men alar bilä, ki enärlär çuyurga.

Boldum men neçik adam başça boluştuñtan ⁶da ölülär dä erkli,

(176v) Neçik yaralılar, ki yuçlarlar kerezman-larda.

Xaysin ki sen aɲmadiŋ, alar ɲoluŋdan seniŋ salindilar.

⁷Xoydular meni ɲuyurga tıbdägi, ɲaramyuluɲka da kölgäsinä ölümnüŋ.

⁸Mendä toxtaldı yüräklänmäxiŋ seniŋ, barça yubanmaxiŋni seniŋ toldurduŋ üstümä benim.

⁹Yıraɲ ettiŋ mendän tanıšlarımni benim, da xoydular meni täfäriç kendilärinä.

Çıxara berildim da çıxmas ed(177r)im, ¹⁰közlärim benim ɲaçaq'landı miskinliktän.

Çaxırdım Biygä künnüŋ kün uzun da kötürdüm saŋa ɲollarımni benim.

¹¹Yoɲsa mi ölülgä etärsen sk'ançelik'ni, ya hakim turuzur mi, tapunmaɲ etsärlär mi saŋa?

¹²Yoɲsa mi aytzar kimesä ɲačan kerezmanda yarlıyamaxiŋni seniŋ ya könülüküŋnü seniŋ taspolmaɲta?

¹³Yoɲsa mi tanısarlar ɲaramyuluɲta sk'ançelik'ni seniŋ ya toyruluɲuŋnu (177v) seniŋ yerdä unutulğan?

¹⁴Men saŋa, Biy, çaxırdım, ertäräk alyšima [=alyšim] benim yetiškäylär saŋa.

¹⁵Nek, Biy, saliyırsen dżanımnı benim ya ɲaytarıyırsen yüzüŋnü seniŋ mendän?

¹⁶Yarlı da emgäklimen [emgägilimen] men oylanlıxiŋndan benim, biyikliktän ašaxlandım da muŋaydım.

¹⁷Mendä toxtatdı [=toxtadı] öçäšmäxiŋ seniŋ, ɲorɲuŋ seniŋ müšxüllätti meni.

¹⁸Dolaštılar çövrämä, neçik suv, kün uzun ɲapsadılar meni birgä.

(178r) ¹⁹Yıraɲ ettiŋ mendän dostlarımni benim da tanıšlarımni benim zabunluɲum üçün benim.

[Псалом 88/89] 88

¹Saymosu Tawit'niŋ.

²Yarlıyamaxiŋni seniŋ, Biy, meŋilik alyšliyiŋ, dżins-dżinstan aytıyım könülüküŋnü seniŋ ayzım bilä benim.

³Ayttiŋ, ki dünyâ yarlıyamaɲ bilä yasalgay, köktä hadir bolgay könülüküŋ seniŋ:

«⁴Xoydum niyät taŋlanganlarıma benim, ant içtim [andiçtim] Tawit'kä, ɲulumu benim.

⁵Meŋilik toxtatıyım züryât(178v)ıŋni seniŋ, yasıyım dżins-dżinstan olturyuçuŋnu seniŋ».

⁶Tapungay kök tamašalarıŋni seniŋ, Biy, da könülüküŋnü seniŋ yiŋinlarında arilärniŋ.

⁷Kimdir bulutta, ɲaysi ki barabardır saŋa, ya kim oɲšasar Eyämizgä oylanlarından Teŋriniŋ?

⁸Teŋri haybatlıdır sayıšlarında ariläriniŋ kendiniŋ, ulu da ɲorɲulu üsnä alarnıŋ, ki çövräsinädirlär aniŋ.

⁹Biy Teŋri ɲuvatlılarınıŋ, (179r) kim oɲšar sa-

na? Xuvatlısen sen, Biy, da könülüküŋ seniŋ çövränädır seniŋ.

¹⁰Sen eyälik etärsen ɲuvatlarına teŋizniŋ, tašxıllıxiŋ tolyunlarıniŋ aniŋ sen ašaxlatırsen.

¹¹Sen ašaxlatırsen, neçik yaralılarnı, öktäm-längänlärni, ɲuvatına biläkiŋniŋ seniŋ tayıttıŋ dušmanlarıŋni seniŋ.

¹²Seniŋdir kök, da seniŋdir yer, dünyâ tügälliki bilä kendiniŋ, sen toxtattıŋ ¹³yarımkeçäni, da yarımkününü sen et(179v)tiŋ, T'ap'or da Hermon atıŋa seniŋ sövüngäylär.

¹⁴Seniŋdir biläkiŋ da seniŋdir ɲuvat, ɲuvatlangay oŋnuŋ [=oŋuŋ] seniŋ, da biyik bolgay ɲoluŋ seniŋ.

¹⁵Toyruluɲta da könülüktä toxtalıptır olturyuçuŋ seniŋ, yarlıyamaɲ da könülük bargay alnına yüzüŋnüŋ seniŋ.

¹⁶San ɲoyovurtka, ki bilirlär alyšišniŋ seniŋ, Biy, yarıxiŋa yüzüŋnüŋ seniŋ bargaylar da atıŋa seniŋ sövüngäylär ¹⁷här kez, da toyruluɲ(180r)uŋa seniŋ biyik bolgaylar.

¹⁸Ögünmäxi ɲuvatlarımiŋniŋ bizim sensen, da erkiŋä seniŋ biyik bolgay müŋüzümüŋ bizim.

¹⁹Eyämizdändır boluɲluɲu ari Israjelniŋ, ɲanımiŋniŋ bizim.

²⁰Ol vaxtta sözlädiŋ körüm ötläš oylanlarıŋ bilä seniŋ da aytıŋ: «Xoyiyim boluɲluɲnu üstünä ɲuvatlıniŋ da biyik etiyim taŋlanganı ɲoyovurtundan [=ɲoyovurtumdan] benim.

²¹Taptım Tawit'ni, ɲulumnu benim, yayım bilä ari benim yayladım ani.

(180v) ²²Xolum benim yöpsüngäy ani, da biläkim benim ɲuvatlatkay ani.

²³Yazıɲ etmägäy aŋar dušman, da oyl töräsizlikniŋ ɲıynamagay ani.

²⁴Uryum alnına aniŋ dušmanlarıŋ aniŋ da körälmäsizlärin aniŋ yeŋilmäxkä çıxara beriyim.

²⁵Könülüküm da yarlıyamaɲım benim aniŋ bilä, da atıma benim biyik bolgay müŋüzü aniŋ.

²⁶Xoyiyim teŋizdä ɲolun aniŋ, üsnä aɲın suvlarıniŋ oŋun aniŋ.

(181r) ²⁷Ol sarnasar maŋa: «Atım [=Atam] benim sensen, Teŋri yöpsünövlüm ɲutɲarılmaɲıma benim».

²⁸Men ilgärgi etiyim ani da biyik, ne ki barça ɲanları yerniŋ.

²⁹Meŋilik saɲliyiŋ aŋar yarlıyamaɲımnı benim, da niyätim benim inamlıdır aniŋ bilä.

³⁰Toxtatıyım meŋi meŋilik züryâtına [=züryätin] aniŋ, da olturyuçuŋ aniŋ — neçik künlärin köknüŋ.

³¹Egär ɲoyşalar oylanlarıŋ aniŋ oŋenk'imni benim da toyruluɲumda benim klämäsälär barma,

³²Egär toyruluşumnu (181v) heç etmäsälär [=etsälär] da buyruşumnu benim saşlamasalar,

³³Uruyım tayaş bilä töräsizliklärin alarniñ, xi-yin bilä egirliklärin alarniñ.

³⁴Evet yarlıyamaşimni benim heç tiyman alardan da hillä etmiyim könülükümä benim, ³⁵da alçaşlatmiyim niyätimni benim, nemä, çaysi ki çıxar erinlärimdän benim, anı heç etmändir.

³⁶Bir kez ant içtim arilikimä benim, ki Tawit'kä men yalyanlanmiyim.

³⁷Züryätı anıñ meñilik turgay, da olturyučun [=olturyuču] anıñ — (182r) neçik günäş alnima benim, ³⁸neçik ay, ki toxtalıptır meñilik tanıx inami bilä köktä».

³⁹Evet hali sen keri ettiñ, da risvayladıñ, da aşaya urduñ yaylanganıñni seniñ.

⁴⁰Xaytardıñ niyätni çoluñdan [=çuluñdan] seniñ, murdarladıñ yerdä arilikin anıñ.

⁴¹Söktüñ barça duvarlarin anıñ da çoyduñ berklikin anıñ titrämäşkä.

⁴²Xapşaladılar anı keçüçilär yolnu, boldu ol taba çonşularimizga bizim.

⁴³Biyik ettiñ oñuñ [=oñun] indžit(182v)uçilari-niñ anıñ, färäh ettiñ barça duşmanlarin anıñ.

⁴⁴Xaytardıñ boluşluşnu çiliçindan anıñ da yöpsündüñ anı oyaşta.

⁴⁵Yeñillättiñ arilikin anıñ, olturyučun anıñ yergä yemirdiñ.

⁴⁶Az ettiñ künlärin zamanlariniñ anıñ da töktüñ üstnä uyatni.

⁴⁷Negä diñrä çaytarsarsen yüzüñnü seniñ meñilik, yaltragay, neçik ot, öçäşmäşin seniñ?

⁴⁸Evet hali añgın, kör, ki kimdir (183r) benim tinçlişim, yoşsa mi heç nemägä yarattıñ barça oylanlarin adamlariniñ?

⁴⁹Kimdir adam, ki tirilgäy da körmägäy ölüm-nü ya çutşargay džanın kendiniñ çolundan tamuş-nuñ?

⁵⁰Xanıdır yarlıyamaşin seniñ, Biy, ävälgı, çaysi ki ant içtiñ [andiçtiñ] Tawit'kä könülüküñ bilä seniñ?

⁵¹Añgın tabalanmaşin çuluña seniñ, çaysi ki yöpsündüm çoynuma benim džinslardan köp,

⁵²Çaysi ki tabaladılar duş(183v)manlariniñ seniñ, Biy, tabaladılar ornuna yaylaganıñni seniñ.

⁵³Alıñişi Biy Teñri meñi meñilik. Bolgay, bolgay.

Alıñişi Esaji markareñiñ

[Исаия 26: 9-20: Песнь Исаии]

⁹Keçädän ertälänir džanim benim ertäräk turma saña, Teñri.

Anıñ üçün ki yarıxtır buyruşuñ seniñ üsnä yerniñ, övräniñiz toyruluşnu, turuçilari yerniñ.

¹⁰Xapuştu çirsiz da heç dayin övränmäş [=övränmäş] etmä yerdä toy(184r)ruşun könülükniñ.

Kötürülgäy çirsiz yerdän da körmägäy haybatin Teñriniñ.

¹¹Biy, biyiksen, da biläkiñ seniñ küçlü, da alar bilmädilär.

Tanıgaylar, uyalgaylar da paşillik tüşkäy ögütsüz çoyovurtka, da hali ot duşmanlariniñni seniñ yegäy.

¹²Biy Teñrimiz bizim, ber bizgä eminlikiñni seniñ, zera barça işimizgä körä bizim töländi bizgä.

(184v) ¹³Biy Teñrimiz bizim, tapungin bizgä, zera başça sendän özgä kimesäni bilmäsbiz da atıñni seniñ aşıyirbiz hər kün.

¹⁴Evet hali ölülär tirlikni heç körmisärlär, da ne hakim turşuzsar.

Bunuñ üçün keltirdiñ, urduñ, tas ettiñ, buzduñ barça er oylanlarin alarniñ.

¹⁵Arttır, Biy, yamanni üsnä yamanlariniñ alarniñ da keltir üsnä yamanni üsnä töräsizläriñni yerdägi.

(185r) ¹⁶Biy, tarlıxta añdıx seni, ki azulaş tarlıxtır ögütüñ seniñ üstümüzgä bizim.

¹⁷Neçik toyşanganı [=tolşanganı] yüklünüñ, ki yetişkün bolgay zamanı toyrumaşiniñ da aşıyir-xindan kendiniñ çayşirgay,

Ol türlü bolduş sövükünä seniñ, ¹⁸ahnı da çorçuñnu seniñ yüklü bolup tolyandıx da toyruduş džanni çutşarmaşiniñni seniñ.

Dügül dayi yemirilgäybiz biz, yoşsa yemirilgäylär turuçilari yerniñ.

(185v) ¹⁹Turgaylar ölülär, turgaylar barçası, çaysi ki çoyulupturlar kerezmanlarda.

Oyangaylar, sövüngäylär da färäh bolgaylar toxtalğanlari yerniñ.

Anıñ üçün yayış, ki yayıyir sendän, bu saşaymaşlişidir alarniñ, evet yeri çirsizlarniñ taspolgay.

²⁰Keri ket, çoyovurtum benim, bar, kirgin humnaña seniñ, yap eşikiñni seniñ alnına yüzünüñ seniñ.

(186r) Xaç da yaşin bir zaman, çax aşkinça öçäşmäşi Eyämizniñ.

Haybatlamaş

Eminlikni berüçi K'risdos, eminlikni da yarlıyamaşiniñni seniñ bayışla yaratkanlariniña seniñ, adam sövüçi Biy,

Pareşosluşu bilä surp Asduadzadzinniñ".

(186v) [Псалом 89/90] 89

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Biy, işanç bolduñ bizgä džinstan çax džinska, ³negä diñrä dügül taylari toxtalğan edi, yarattıñ yerni da barça dünyanı.

Meñiliktän çağ meñilikkä diñrä sensen, ⁴da çaytarmagin adamni totçarliçka, da aytting: «Xaytiniñ maña, oylanları adamlariniñ».

(187r) ⁵Miñ yıl közlärinä Eyämizniñ, neçik tünägün, zera aştı, neçik bir vaçtı keçäniñ, ⁶da yilları alariniñ heçlik bilä bolgay.

Tağ manına, neçik yaş ot, bitkäylär, tağ manına, neçik yaş ot, sövüngäylär da çiçäklängäylär, keççurun törmenläniñ, çurugaylar da tüşkäylär.

⁷Eksildiç biz öçäsmäxiñdän seniñ da yüräk-längäniñdän seniñ müşçülländiç.

⁸Xoyduñ yazıçlarıñimizni bizim alniña seniñ da tirlil(187v)kimizni bizim yarıçına yüzünniñ seniñ.

⁹Barça küñlärimiz bizim eksildilər, da öçäsmäxiñdän seniñ müşçülländiç.

¹⁰Zamanı yıllarimizniñ bizim tiyyisiz, neçik örmäşüç, da sani küñlärimizniñ yıllarimizniñ bizim, alar da yetmiş yıl.

Eğär ki artıç dayın — seksen yıl, çaysi nemä artıç, ne ki andan, ayriç bilä da küstünmäç bilä.

Keldi üstümüzgä bizim küstünmäç, da ögüt-ländiç, ¹¹evet hali kim bilgäy çuvatın (188r) öçäsmäxiñniñ seniñ ya ahıñdan seniñ yüräklänmäxiñni seniñ heseplägäy.

¹²Bu türlü körgüz maña oñuñnu seniñ, da çaysilari ki çonarhdirlar yüräklari bilä, açılıña seniñ.

¹³Xayt, Biy. Negä diñrä? Övündürgäysen çuluñnu seniñ.

¹⁴Tolduç ertäräk yarlıyamaçiniñ bilä seniñ, sövündüç da färäh bolduç barça küñläriñdä tirliki-mizniñ bizim.

¹⁵Färäh bolduç ornuna küñläriñiñ, ki aşaç etti-lär bizni, (188v) da yıllar, çaysilariñdä ki kördüç çiyinlar.

¹⁶Bačkän, Biy, çullarıña seniñ da işläriñä çoluñnuñ seniñ da yol körgüz oylanlarıña alariniñ, ¹⁷bolgay yarıçı Eyämiz Teñriñiñ üstümüzgä bizim.

Işin çolumuznuñ bizim toyrı etkin bizgä, Biy, işin çolumuznuñ bizim oñart bizgä.

[Псалом 90/91] 90

Saymosu Tawit'niñ.

¹Kim ki turuptur boluşluçına Biyiktäğiniñ, kölgäsi tibinä Teñriñiñ köktä tingay.

(189r) ²Aytkaç Eyämizgä: «Yöpsünövlüm menim sen, işançim menim Teñri, da men umsanir-men añar.

³Ol çutçargay meni sırtmaçından avuçiniñ da sözündän müşçüllüçniñ».

⁴Arçası üsnä kendiniñ kötürgäy seni, kölgäsi-nä çanatlarıñiñ anıñ umsangaysen.

Neçik yaray, çövränä bolgay seniñ könülükü anıñ.

⁵Xorçmagaysen sen çorçusundan keçäniñ, da ne oçlardan, ki uçarlar kündüz,

(189v) ⁶Nemä ki yürür çarançuluçta, azmaç-liçtan devniñ yarimküñniñ.

⁷Tüşkäylär yanıñdan seniñ miñlär da tümän-lär sayıñdan seniñ, çaysi ki saña heç nemä yuvuç-lanmagaylar.

⁸Evet yalyz oñuñ bilä seniñ baçkaysen, tölö-vün yazıçlılarıñiñ körärsen, ⁹zera sen, Biy, umsam menimsen.

Biyiklängäniñ ettiñ saña işanç, ¹⁰yetişmäğäy-lär saña yamanlar, çiyinlar yuvuçlanmagaylar otaçına seniñ.

(190r) ¹¹Friştälärinä kendiniñ simarlanıptır seniñ üçün saçlama seni barça yollarıñda seniñ.

¹²Biläklärinä kendiläriniñ yöpsüngäylär se-ni, ki bolmagay urgaysen taşka ayaçlarıñniñ seniñ.

¹³Üsnä iz da k'arp yılanlarıñiñ barsarsen, ayaç tibinä bassarsen [bazzarsen] aslanıñ da adçdahanı.

¹⁴Zera maña umsandı, da çutçariyim anı, kölgä boliyim añar, zera tanidı atimni menim.

(190v) ¹⁵Sarnagay maña, da men işitkäymen añar da anıñ bilä boliyim tarlıçta.

Xutçariyim, haybatlı etiyim anı, ¹⁶uzun küñ-lär bilä tolduruyum da körgüzüyim añar çutçarma-çimni menim.

[Псалом 91/92] 91

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Yaçşidır çosdovanel bolma Eyämizgä, saymos aytma atıña seniñ, Biyiktägi,

³Aytma ertäräk yarlıyamaçiniñni seniñ da könü-lüküñniñ seniñ keçä,

⁴On stron bilä saymosaran bilä, avazi bilä al-yışniñ oñmaçni [=ögmäçni].

(191r) ⁵Färäh ettiñ meni, Biy, yaratkanlarıñda seniñ, da işiñdä çoluñnuñ seniñ sövünüyim.

⁶Neçik ki uludur işläriñ seniñ, Biy, da asrı te-rändir sayışiñ seniñ!

⁷Adam fähamsiz bunu ki tanımas, da essiz bu-nu almaster eskä.

⁸Bitkäni yazıçlıniñ — neçik biçän çiçäklänmä alarga; çaysilari çilinirlar töräsizlikni,

Taspolgaylar meñi meñilik. ⁹Da sen biyiklä-nipsen meñilik, Biy.

(191v) ¹⁰Zera ošta duşmanlarıñ seniñ, Biy, ze-ra ošta duşmanlarıñ seniñ taspolgaylar, daylgay-lar barçası, çaysi ki çilinirlar töräsizlikni.

¹¹Biyik bolgay, neçik birmüñüz, müñüzüm me-nim, da çartlıçim menim çeç semizlikinä.

¹²Kördü közüm menim duşmanlarıñimni me-nim, ki turupturlar üstümä menim yamanlıç bilä, alar da işitkäy çulaçim menim.

¹³Toyrular, neçik çurma teräkläri, çiçäklängäylär, neçik orman Lipanannij, köp (192r) bolgaylar.

¹⁴Tikilgän bolgaylar övünä Eyämizniñ, köşkünä Teñrimizniñ bizim çiçäklängäylär.

¹⁵Dayin da köplär bolgaylar çartliç semizliklä-rindä, özdän da aziz, bolgaylar ¹⁶aytma: «Toyrudur Biy Teñrimiz bizim, da yoxtur kendindä egirlik».

[Псалом 92/93] 92

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biy çanlıç etti, könänmäçni kiydi, kiydi Biy çuvatin, kendi çuşandı.

Toxtattij dünyäni, ki (192v) tepränmägäy, ²hadirdir olturyuçun seniñ ilgärtin, meñliktänsen sen.

³Kötürüldülär irmaçlarıñ, Biy, da kötürdülär irmaç avazlarına kendiläriniñ, tursarlar irmaçlar barganlarına kendiläriniñ.

⁴Avazından suvlarıñ köp tamaşa boldu tol-yunları teñizniñ.

Tamaşalisen sen, Biy, biyikliktä, ⁵taniçiña se-niñ biz asri inandıç. Övünä seniñ yaraşir ari(193r)-lik, Biy, uzun künlärdä.

[Псалом 93/94] 93

Saymos Tawit'niñ.

¹Teñri öç izdävüci, Biy, Teñri öç aluçi, mäyan bolduñ.

²Biyik bol, çaysi ki yaryuliyürsen yerni, tölä tölövün öktämlärniñ.

³Negä diñrä yazıçlılar, Biy, negä diñrä yazıçlı-lar ögüngäylär,

⁴Aytmaç bilä sözlägäylär egirlikni, sözlägäy-lär barçası, çaysıları ki çiliniyürler töräsizlikni?

⁵Çoyovurtuñnu seniñ, Biy, aşaç ettilär, da meñär(193v)mäçiñni seniñ çiynadılar.

⁶Tulnu da çaribni öldürdülär, öksüzlärni çir-dilər ⁷da ayttılar: «Körmästir bunu Biy, da ne esi-nä almas Teñrisi Jagopnuñ».

⁸Añlaniz, fähamsizläri çoyovurtnuñ da essiz-lär, negä diñrä almassiz eskä?

⁹Neçik ki, egär çaysi tikti esä çulaçni, kendi işit-mäs mi ya, çaysi yarattı köznü, kendi körmäs mi?

¹⁰Kim ögütlär dżinslarni, neçik ki azarlama-gay mi? Kim övrätir adamga bilmäçni, ¹¹Biy tan-(194r)ir sayişin adamlarıñ, ki heçliktädirlär.

¹²San adamga, çaysi ki ögütlärsen sen, Biy, da orenk'iñä seniñ övrätirsən sen añar.

¹³Aşaçlatirsən sen añar künlärin yamanlıçniñ, negä diñrä çazilgay çuyuru yazıçlıniñ.

¹⁴Keri etmäş Biy çoyovurtun kendiniñ da meñärmäçliç kendiniñ etmästir körümsüz,

¹⁵Negä diñrä çaytkaylar könülükü toyruluç-nuñ, yöpsüngäylär anı barçası, (194v) kimläär ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹⁶Kim turgay birgämä üsnä yamanlarıñ? Ya kim teñläşkäy maña üsnä alarıñ, çaysi ki çilini-yürler töräsizlikni?

¹⁷Egär ki Eyämiz boluşmasa edi maña, azulaç dayin da, da turur edi dżanim benim tamuçta.

¹⁸Egär aytsam, ki ošta seskändi ayaçlarıñ benim, yarıyamaçij seniñ, Biy, boluşur edi maña.

¹⁹Köplüçünä körä ayriçlarıñniñ yüräkimiñ benim övündür(195r)mäçiñ seniñ färäh etär edi dżanimni benim.

²⁰Teñläşmäsin saña olturyuçu töräsizläriñ, kim säbap etär emgäknı çarşısına buyruçnuñ.

²¹Uladılar dżanın toyruniñ da çanın zaçalsiz-niñ borçlu etärlär edi.

²²Boldu Biy işançim benim, Teñri boluşuçisi umsamniñ benim.

²³Tölägäy alarga Biy töräsizliklärinä körä alarıñ, yamanlıçlarıña körä alarıñ yemirgäy alarnı Biy Teñrimiz bizim.

(195v) [Псалом 94/95] 94

Saymosu Tawit'niñ.

¹Keliñiz, sövüniyix Biydä, çaxiriyyix Teñrigä, çutçaruçimizga bizim.

²Ertäläniyix alnına anij çosdovanel bolmaç bilä, saymos bilä çaxiriyyix añar.

³Teñri uludur Biy, çan ulu üsnä barça yerniñ.

⁴Yoluna [=Xoluna] anıñdır barça dünyäsi yer-niñ, biyiklikni taylarıñ anıñdır.

⁵Anıñdır teñiz, da ol etti anı, da çurunu çolları anij yarattılar.

⁶Keliñiz, yerni öpiyyix añar, tüş(196r)iyix da yilyiyix alnına Eyämizniñ, yaratuçimizniñ bizim.

⁷Ol kendidir Biy Teñrimiz bizim, biz çoyovur-tu çolunuñ anij da çoyunları kütövläriniñ anij.

Bügün egär avazına anij işitsäniz, ⁸berkäyt-mäñiz yüräkiñizni siziñ, neçik leyiliçka

Kününä sinamaçlıçniñ yabanlıçta, çayda ki sinadılar meni ⁹atalarıñiz siziñ, tergädilär meni da kördülär işlärimni benim. ¹⁰Xirç yıl

(196v) Dżáhtlandim dżinslar bilä ol da ayttim: «Udayi bulariptirlar yüräkläri bilä, da alar tanı-madılar yolumnu benim.

¹¹Neçik ant içtim [andiçtim] öçäşmäçimdä me-nim, ki kirgäylär tınçlıçıma benim».

[Псалом 95/96] 95

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışlaniz Biyni alyiş bilä yäñi, alyişlaniz Biy-ni barça yerdä.

²Alyışlaniz Biyni da alyişlaniz atin anij, sövün-çlükni aytiñiz kün kün artinga çutçarmaçin anij.

(197r) ³Aytiñiz dinsizlärgä haybatin anij, bar-ça çoyovurtka tamaşaların anij.

⁴Uludur Biy da alyışlidir asri, xorçuludur ol üsnä barça gurk'larını.

⁵Barça gurk'ları dinsizlärniñ devlärdir, da Biy köknü etti.

⁶Tapunmaçtır da könänmäçlixtir alnına anıñ, arilik da ulu könänmäçlixtir ariliki anıñ.

⁷Sunuñuz Eyämizgä, dayfaları dżinslarını, sunuñuz Eyämizgä haybatni, (197v) hörmätini, sunuñuz Eyämizgä haybatni ⁸atına anıñ.

Alıñız bernälärni da kirıñız köşkünä anıñ, ⁹yerni öpüñüz Eyämizgä köşkünä arilikiniñ anıñ, da müşxüllängäy yüzündän anıñ barça yer.

¹⁰Aytıñız dinsizlärgä, ki Biy çanlıç etti, toxtat-ti dünyâni, ki tepränmäğäylär, da [yarıyular] žoyovurtun toyruluç bilä.

¹¹Färäh bolgay kök, da sövüngäy yer, radılan-gaylar teñiz tüğälliki bilä kendi(198r)niñ, ¹²sövün-gäylär tüzlär da barça, çaysi ki bardir alarda.

Ol sahat sövüngäylär barça teräklär orman-dagi ¹³yüzündän Eyämizniñ, zera kelir da kirir ol yarıyulama yerni.

Yarıyular dünyâni könülük bilä da žoyovurtnu barça könülükü bilä kendiniñ.

[Псалом 96/97] 96

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biy çanlıç etti, sövüngäy yer, färäh bolgaylar otraçlar köp.

²Bulut da çaranıyuluç övräsınadır anıñ, könü-lük(198v)tä da toyruluçta tüzätılıptir olturyuçu anıñ.

³Ot alnına anıñ bargay, küydürgäy övräsın duşmanları anıñ.

⁴Köründülär yaltramaçları anıñ dünyâgä, kör-dü da seskändi yer.

⁵Tayları, neçik balayuz, erigäylär yüzündän Eyämizniñ, yüzündän Eyämizniñ barça yer.

⁶Aytkay kök toyruluçun anıñ, körgäylär barça žoyovurt haybatın anıñ.

⁷Uyalgaylar barçası, çaysıları ki yerni öpärlär gurk'larga (199r) da çaysıları ki ögünürlär yongan butlarına kendiläriniñ.

Yerni öpkäylär añar barça friştäləri anıñ, ⁸ki işitti da färäh boldu Sion, da sövüngäylär çızları [ızları] Jutanıñ könülüküñ üçün seniñ, Biy.

⁹Zera sen biyıklänipsen üsnä barça yerniñ, as-rı biyıkländiñ üsnä barça gurk'larını.

¹⁰Kimilər ki sövärsiz Biyni, körälmäniz ya-manlıçni, saçlar Biy dżanların ariläriniñ kendiniñ, çolundan yazıçlıniñ çutçarı alarnı.

(199v) ¹¹Yarıç saçıldı toyrularga, toyrı yüräk-lilärgä boldu färählik.

¹²Färäh boluñuz, toyrular, Biydä, çosdovanel boluñuz işadaglıçına arilikiniñ anıñ.

[Псалом 97/98] 97

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışlañız Biyni alyış bilä yäñi, ki sk'ançelik'-ni etti.

Xutçardı anı oñu kendiniñ da biläki ari kendiniñ.

²Körgüzdü Biy çutçarmaçın kendiniñ, alnına dżinslarını belgirtti toyruluçun kendiniñ.

³Añdı yarlıyamaçı bilä ken(200r)diniñ Jagop-nu, könülükü bilä kendiniñ övün Israjelniñ, da kördülär barça çırıyları dünyâniñ çutçarmaçın Teñrimizniñ bizim.

⁴Çaxırıñız Biygä, barça yer, alyışlañız, süvü-nüñüz da saymos aytıñız.

⁵Saymos aytıñız Teñrimizgä bizim alyış bilä, alyış bilä da avazına saymoslarını.

⁶Avazlı alyış bilä çaxılmiş biryiniñ, alyış bilä, sövünçlük bilä da avazı bilä münjüzdän biryiniñ da çaxırıñız alnıña çanniñ, Eyämizniñ.

(200v) ⁷Müşxüllängäy teñiz tüğälliki bilä ken-diniñ, dünyâ da barça turuçıları anıñ, ⁸da çaylar çap urgaylar birgä çolları bilä.

Taylar sövüngäylär alnına Eyämizniñ, ⁹zera kelir da yetişıptir Biy yarıyulama yerni.

Yarıyular dünyâni toyruluç bilä da žoyovurtun kendiniñ toyruluç bilä.

[Псалом 98/99] 98

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biy padşahlıç etti, öçäşländilär žoyovurt, ki olturuçtur k'erovpelärdä, seskändi yer.

(201r) ²Biy Sionda uludur da biyiktir üsnä barça žoyovurtlarını.

³Tapunıyıç atıña seniñ ulu, ki xorçuludur da aridir, ⁴da hörmäti çanniñ könülükünü sövär.

Sen hadirlädiñ toyruluçnu, könülükünü da toyruluçnu Jagopga sen ettiñ.

⁵Biyik etiñiz Biy Teñrimizni bizim, yerni öpü-ñüz basçıçına ayaxlarıniñ anıñ, zera aridir.

⁶Movşes da Aharon babasları anıñ, Samueļ alar bilä, çay(201v)sı ki sarnarlar atına anıñ.

Sarnarlar edi Biygä, da ol işitir edi alarga, ⁷da tiräkləri buluttan sözlägäy edi alarga.

Saçlarlar edi tanıçlıçın anıñ da buyruçun, çaysi ki berdi alarga.

⁸Biy Teñrimiz bizim, sen işitir ediñ alarga, Teñri, sen aritüçi bolur ediñ, öç aluçi üsnä barça işläriñiñ alarnıñ.

⁹Biyik etiñiz Biy Teñrimizni bizim, yerni öpü-ñüz taçına ari anıñ, zera aridir Biy Teñrimiz bizim.

[Псалом 99/100] 99

Saymosu Tawit'niñ.

¹Çaxırıñız Biygä, barça yer, (202r) ²çuluç eti-ñiz Eyämizgä färählik bilä.

Kiriñiz alnina aniñ sövünçlük bilä, ³taniñiz, zera oldur Biy Teñrimiz bizim.

Ol etti bizni, da biz dügöl ediç, biz žoyovurtu da çoyunları kütövünüñ aniñ.

⁴Kiriñiz eşikindän aniñ tapunmaç bilä da alyış bilä otaçına aniñ.

Xosdovanel boluñuz Eyämizgä da alyışlañiz atin aniñ.

⁵Tatlidir Biy, meñiliktir yarlıyamaçı aniñ, dźinstan çaç dźinskadir könülükü aniñ.

(202v) [Псалом 100/101] 100

Saymosu Tawit'niñ.

¹Yarlıyamaç ta da könülük tä alyışliyim, seni, Biy, saymos aytıyım ²da eskä aliyim

Yol zaçalsız, çaç kelginçä maña, zera barir edim men zaçalsızliğim benim [bilä] yüräkimniñ benim içinä övümnüñ benim.

³Xoymadım alnina közlärimniñ benim nemä egirlikni, çaysıları ki etärlär edi tanmaçni, köräl-mädım.

⁴Yovuçlanmadı maña, çaysi ki çaxut edi yüräki bilä, sapti mendän fähamsız, da men nemä dźähhtlik etmäs edim.

⁵Xaysi ki sözlär edi yaşırın (203r) sñjarından kendiniñ, ani keri-keridän çuvar edim.

Xaysi ki öktämlänir edi közläri bilä da akah yüräkläri bilä, birgäsina da ötmäk dä yemäs edim.

⁶Közlärim benim inamlılarda yerniñ, ki oltur-gaylar alar birgämä.

Xaysi ki barir edi yolga zaçalsız, ol hörmätlär edi meni.

⁷Turmas edi içinä övümnüñ benim, çaysi ki alir edi öktämlikni, çaysi ki sözlär edi egirlikni, oñmas edi alnina közlärimniñ benim.

(203v) ⁸Tañ manına öldürür edim barça yazıçlıların yerniñ, tas etiyim şähärendä Eyämizniñ barçasın, çaysıları ki çilinüyirlar töräsizlikni.

[Псалом 101/102] 101

Saymosu Tawit'niñ.

²Alyışima benim, Biy Teñri, çulaç çoy, çaxiriçim saña kelgäy,

³Çaytarmagın yüzüñnü seniñ mendän.

Kününä tarlıçimniñ benim açaçlat maña çulaçıñni seniñ, çaysi künnü sarnasam saña, tezin-dän işit maña.

(204r) ⁴Tügändilər, neçik tütün, künlärim, da söväklärim benim, neçik çamış, çurudular.

⁵Çalındım, neçik biçän, da çurudu yüräkım benim, unuttum yemä ötmäkimni benim ⁶avazından küstünmäçimniñ benim.

Yabuštu söväklärim benim tenimä benim, ⁷oçşadım men hawalasanga yabanlıçta.

Boldum men neçik sova pustalıçta, ⁸tuydum da boldum neçik çipçix yalyız öv üsnä.

(204v) ⁹Tabaladılar meni duşmanlarım benim kün uzun, da ögüçilärim benim bilä ant içirlär [=içärlär] edi.

¹⁰Külnü, neçik ötmäkni, yedim, da içkimni benim yaş bilä çariştirdim

¹¹Yüzündän öçäşip yüräklänmäçiniñ seniñ, zera sen biyiklättiñ da açaçlattıñ meni.

¹²Künlärim benim, neçik kölgä, keçti, da men, neçik biçän, çurudum.

¹³Sen, Biy, meñilik barsen, da jişadaglıçıñ seniñ dźinstan (205r) çaç dźinska.

¹⁴Sen turup şayavatlanırsen üsnä Sionnuñ, zamanı şayavatlanmaçiniñ aniñ, yetişıptir sahati.

¹⁵Biyändi çullarıñ seniñ taşlarına aniñ da top-raçına aniñ şayavatlangaylar.

¹⁶Xorçkaylar dinsizlär atıñdan seniñ da barça çanları yerniñ haybatıñdan seniñ.

¹⁷Yasar Biy Sionnu da körüngäy haybatı bilä kendiniñ anda.

¹⁸Baçtı ol alyışına açaçlanganlarıniñ da heç et-mädi çoltçaların alarniñ.

(205v) ¹⁹Yazılğay bu dźinska özgä, žoyovurt-ka, çaysi ki tapunuptur alyışlama Biyni.

²⁰Baçtı ol biyiklikdən arilikiniñ kendiniñ, Biy köktän yergä baçtı

²¹Işitmä küstünmäçinä baylılarıniñ da çeşmä ölümgä oylanların borçlularniñ,

²²Aytma Sionga atin Eyämizniñ da alyışın aniñ Jerusaçemdä,

²³Yiçitirma žoyovurtlarıni birgä da çanlarga çuluç etmä Eyämizgä.

²⁴Dźuwap berdi añar yolunda çuvatiniñ kendiniñ, azlıçın (206r) künlärimniñ benim, ²⁵toymaga [=töz maña] da çıçarmagın meni yarımından künlärimniñ benim, zera dźins-dźinstir yıllarıñ seniñ.

²⁶Ilgärtin, Biy, himlärin yerniñ toçtattıñ, da işläri çollarıñniñ seniñ köktür.

²⁷Alar aşsarlar, da sen barsen da çalırsen meñilik.

Barçası, neçik ton, opransarlar, neçik kiyinişni, teşkirsärsen alarni, da teşkirilsärlär.

²⁸Evet sen olsen, da yıllarıñ seniñ keçmästir, ²⁹oylanları çullarıñniñ seniñ turgaylar anda, da züryätlarına al(206v)arıñ meñilik oñarılğay.

[Псалом 102/103] 102

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışla, dźanim benim, Biyni, da barça söväklärim benim — atin ari aniñ.

²Alyışla, dźanim benim, Biyni da unutmagın barça bergänin aniñ,

³Kim aritir yazixinjni seniñ, oñaltir barça xas-talixinjni seniñ,

⁴Kim xutxarir küflänmäxtän tirlikiñni seniñ, tadžlar seni yarliýamaç bilä da şayavatı bilä,

⁵Kim toldurur igiliktä sux(207r)lančijni seniñ, yänirtkäy, neçik xaraçuşnuñ, igitlikiñ seniñ.

⁶Etär yarliýamaçni Biy da toyrulux barça zir-gel bolganlarga.

⁷Körgüzdü Biy yolun kendiniñ Movseskä da oylanlarına Israjelniñ erkin kendiniñ.

⁸Şayavatlı, yarliýovuçidir Biy, uzunesli da köpyarliýovuçi.

⁹Dügül soyyuga diyin öçäşläñir Biy da dügül meñilik saşlar öcnü.

¹⁰Dügül yaziximizga körä (207v) bizim etti bizgä da dügül töräsizlikimizgä körä bizim tölädi bizgä.

¹¹Yoçsa, neçik biyiktir kök yerdän, ol türlü xuvatlattı Biy yarliýamaçin kendiniñ üstünä xorçkanlariniñ kendiniñ.

¹²Ne çadar yıraçtır kün toyuşu kün batışından, ol türlü yıraç etti bizdän töräsizlikimizni bizim.

¹³Neçik şayavatlandı ata üsnä oylanlariniñ kendiniñ, ol türlü şayavatlandı Biy xorçkanlarına kendiniñ.

(208r) ¹⁴Zera ol bildi yaratılğanimizni bizim da añdı, ki topraxbiz [k'opraxbiz].

¹⁵Adamniñ, neçik biçän, dir künläri kendiniñ, neçik çiçäki tüzniñ, ol türlü çiçäklänir.

¹⁶Urur üsnä yel — da dügül, da dayin körün-mäs yeri aniñ.

¹⁷Evet yarliýamaçi Eyämizniñ çalir meñi meñilik üsnä xorçkanlariniñ kendiniñ, ¹⁸ da toyruluxu aniñ oylanlarından çax oylanlarına diñrä,

Xaysiläri saşlarlar niyätin aniñ, añarlar buyruğun aniñ da etärlär ani.

(208v) ¹⁹Biy köktä hadirlädi olturyuçun kendiniñ, çanlıçi aniñ barçasına eyälik etär.

²⁰Alyişlañiz Biyni, barça friştäläri aniñ, zorlu-lar çuvat bilä, ki etärsiz sözün aniñ, işitip avazına aytuşunuz [=aytuşunuñ] aniñ.

²¹Alyişlañiz Biyni, barça çuvatlıları aniñ, çiz-mätkärläri da etüçiläri erkin aniñ.

²²Alyişlañiz Biyni, barça işläri aniñ, barça yer-dä biylikni aniñ, alyişla, džanim benim, Biyni.

[Псалом 103/104]

Saymosu Tawit'niñ.

(209r) ¹Alyişla, boyum, Biyni! Biy Teñrim benim, ulu bolduñ asrı,

Tapunmaçni da ulu şöhrätlikiñ kiydiñ, ²yapunduñ yariçni, neçik kiyinişni, saldiñ köknü, neçik çatirni, ³da yaptiñ üstnä suvlarniñ üst yapovun aniñ;

Kim çoyar bulutta barganin kendiniñ, da yürür ol üsnä çanatları bilä yelniñ;

⁴Kim etti friştäsin kendiniñ džan da çullarından küydürüçi.

(209v) ⁵Toxtattı yerni üsnä toxtalmaçiniñ kendiniñ — tepränmägäy meñilik.

⁶Teränlik — neçik kiyinişniñ yapovlu [=yapovlu]dur aniñ, üsnä taylarniñ turgaylar suvlar.

⁷Öçäşmäxiñdän seniñ çaçkaylar da avazından kökrämäxiñniñ seniñ titrägäylär.

⁸Çixarlar, taylanirlar da enärlär, tüzlänirlär yerinä, çaysi ki toxtattıñ alarni.

⁹Çek çoyduñ, da aşmaslar, da dayin çaytmas-lar yapma yerni.

¹⁰Yeberdiñ çovraçlarıni çuy(210r)urlarına, taylar-niñ arasına açkaylar suvlar

¹¹Içirmä barça kazanlarıni kiyik, toyungaylar yaban eşäkläri [= eşäkläri] susamaçlarında kendiläriniñ.

¹²Anda uçar çuşları köknüñ uya çoygaylar da içindän çayaların bergäylär avazların kendiläriniñ.

¹³Içirir taylarni ambarlarından [rambar...] kendiniñ, yemişindän işiniñ kendiniñ tolgay yer.

¹⁴Östürdüñ biçänni taylarda, yaş otnu çuluxuna adamlarniñ.

(210v) ¹⁵Çixardiñ ötmäknü yerdän, ¹⁵çayir färâh etär, yaç — tazä, da ötmäk toxtattı yüräkin adamniñ.

¹⁶Toygaylar teräkläri Eyämizniñ da ormanı Lipananniñ, çaysiläriniñki sen tiktiñ.

¹⁷Anda uçar çuşlar köktägi çipçälärin çixar-gaylar, da uyası läglägniñ tolu işänçidir alarniñ.

¹⁸Taylar biyiktir yednorožecläriniñ, da çayalar işänç çoyanlarga.

¹⁹Ettiñ ayni zaman üçün, günäş tanidi sahatin kirmäçi(211r)niñ kendiniñ.

²⁰Ettiñ çaranyunu, da boldu keçä, anda barir-lar barça kazanlar ormandagi.

²¹Balaları aslanların muñrarlar, da çapsar-lar, da izdärlär Teñridän yemäkin kendiläriniñ.

²²Çixkanına künäşniñ yiyilirlar da ormanla-rında kendiläriniñ tinarlar.

²³Çixar adam işindä kendiniñ da emgängäni-nä çolunuñ kendiniñ çax iñirgä diñrä.

²⁴Neçik uludur işläriñ seniñ, Biy! Barça nemä-ni açi bilä (211v) ettiñ, da toldu yer tapunganıñ bilä seniñ.

²⁵Bu teñiz ulu da avlaç, bundadır sürkälgän-lär, çaysi ki yoçtur sanı kazanların, ulu-ulu da uvaç bunda, ²⁶da kemilär dä barirlar, adždaha, çaysi ki yarattıñ oynama aniñ bilä.

²⁷Barçası saña eglänirlär, da sen berirsen ye-mäk alarga sahatında.

²⁸Berirsen alarga, da yerlär, açarsen çoluñnu seniñ, yedirirsen barçasın erkiñ bilä seniñ.

(212r) ²⁹Xaytarirsen yüzünñü seniñ alardan, da müşçüllänirlär, çıxarirsen dżanni alardan, eksilirlär da topraç çaytarlar.

³⁰Yeberirsen dżaniñni seniñ, da tapunursen alarni, da yäñirtirsen yüzün yerniñ.

³¹Bolgay haybatı Eyämizniñ meñilik, Biy färâh bolgay yaratkanlarında kendiniñ.

³²Kim baçar yergä da berir titrämäç buçar, yuvuñlanır taylarga, da tutaşırlar?

³³Alıñşliyiñ Biyni tirlikimdä (212v) benim, saymos aytiyiñ Teñrimä benim, negä diñrä barmen men.

³⁴Tatli bolgay añar alıñşim benim, da men färâh bolıyım Biydä.

³⁵Eksilgäylär yazıçlılar yerdän, çirsiz dañın tapulmagay kendindä. Alıñşla, dżanim benim, Biyni.

[Псалом 104/105] 104

Saymosu Tawit'niñ.

¹Tapunuñuz Eyämizgä da sarnañiz atin anıñ, aytiñiz dinsizlärägä işin anıñ.

²Alıñşlañız, da saymos aytiñiz añar, aytiñiz barça tamaşaların anıñ, ³da ögünüñüz atına ari anıñ.

(213r) Färâh bolsun yüräkläri alarniñ, çaysı-ları ki izdärlär Biyni, ⁴izdäñiz Biyni da çuvatlı boluñuz, izdäñiz yüzün anıñ hər vaçt.

⁵Añiñiz tamaşasın anıñ, çaysı ki etti, peşälärni da könülükü ayziniñ anıñ.

⁶Züryätı Aprahamniñ, çulları anıñ, oylanları Jagopnuñ, tañlanganları anıñ.

⁷Ol kendidir Biy Teñrimiz bizim, barça yerdädir könülükü anıñ.

⁸Añdı meñiliktän niyatın kendiniñ da sözün, çaysı ki simar(213v)ladı çaç miñ yılga diñrä,

⁹Niyätni, çaysı ki çoydu Apraham bilä, da ant içmäñin kendiniñ Sahag bilä.

¹⁰Toxtattı Jagopta buyruñun kendiniñ da Israjeıldä niyatın kendiniñ meñilik.

¹¹Aytti: «Sizgä beriyim yerin K'ananniñ, pay meñärmäçiñizgä siziñ».

¹²Zera edilär alar san bilä az, eksik da yat añar körä.

¹³Aştılar alar dżinstan dżinska, çanlıçtan çoyovurtka.

¹⁴Xoymadı adamlarga yazıçlanma alarga, azarladı çanlarını (214r) alar üçün.

¹⁵«Yuvuçlanmañız,— aytiyir,— yañlanganıma benim da markarelärimä benim yazıçlanmañız».

¹⁶Ündädi acliğni yerinä alarniñ, barça çuvatın ötmäknii sindirdi.

¹⁷Yeberdi alnina alarniñ erni, çuluçka satıldı Jovsep'.

¹⁸Aşaç ettilär baçga ayaçların anıñ, da keçti temirdän boyu anıñ,

¹⁹Negä diñrä kelgäy sözü anıñ, da sözü Eyämizniñ sinadı anı.

²⁰Yeberdi çan da çeštirdi anı, buyruççı çoyovurtka çoydu anı.

(214v) ²¹Turçuzdu anı biy övündä kendiniñ, buyruççı üsnä barça çazyançiniñ kendiniñ,

²²Öğütlämä buyruççıların alarniñ, neçik kendi, da çartların alarniñ açilli etkäy.

²³Kirdi Israjeıl Misirga, Jagop çarib boldu ulusuna K'ananniñ.

²⁴Arttırdı çoyovurtun kendiniñ asrı da çuvatlattı alarni, ne ki duşmanların kendiniñ.

[²⁵Xaytardı yüräklärin alarga — körälmämägä çoyovurtun kendiniñ da aldama çulların kendiniñ.]

²⁶Yeberdi Movşesni, çulun kendiniñ, da Aharonnu, tañlamasını kendiniñ.

²⁷Berdi alarga söz nişanlarına kendiniñ da peşälärin kendilär(215r)iniñ yerindä K'ananniñ.

²⁸Yeberdi çarançuluç da çarançulattı alarni, zera açıylattılar sözün anıñ.

²⁹Xaytardı çanga ırmaçların alarniñ da ol türlü [=öldürdü] balıçların barça alarniñ.

³⁰Xaynaştı yerlärinä alarniñ baça da övläri çanlarıniñ alarniñ.

³¹Aytti, da keldi itçibini da komar barça bilä çeklärinä alarniñ.

³²Xaytardı yaymurların alarniñ gargudga, da ot yerinä alarniñ yandı.

(215v) ³³Urdu borlalıçın da indžirlärin alarniñ da uvat[ti] barça teräklärin, çiçäklärin dä alarniñ.

³⁴Aytti, da keldi sarinçxa da çrušč, ki yoç edi sanı,

³⁵Yedi barça biçänin yerniñ alarniñ, tügätti barça yemişin tüzläriniñ alarniñ.

³⁶Urdu barça ilgäriğilärin Misirlilarniñ, ilgäriği barça çazyançların alarniñ.

³⁷Çiçardı alarni altun bilä da kümüş bilä, da yoç edi dżinslarıniñ alarniñ çastası.

³⁸Färâh boldu Misirlilar (216r) çiçkanına alarniñ, ki tüştü çorçusu Eyämizniñ üstünä alarniñ.

³⁹Yaydı bulutnu kölgä etmäçkä alarga күndüz da ot bilä yariç [yaçıç] berir edi alarga keçä.

[⁴⁰Xoldular, da keldi bedänälär, da ötmäki bilä köknüñ toldurdu alarni.]

⁴¹Urdu çayanı, da açtılar suvlar, da bardılar açın suvlar suvsuzluçta.

⁴²Añdı sözün kendiniñ ari, çaysı ki [edi] Apraham bilä, çuluna kendiniñ.

⁴³Çiğardi žoğovurtun kendiniñ sövünçlük bilä da tañlanganların kendiniñ färâhlikı bilä.

(216v) ⁴⁴Berdi alarga ulusların dinsizläriñiñ, çazıanganına žoğovurt meñärtti alarnı,

⁴⁵Ki saılagay tañlılığın anıñ da orenk'in anıñ izdägäylär.

[Псалом 105/106]

¹Tapunuñuz Eyämizgä, ki tatlıdır, zera meñliktir yarlıyamağın anıñ.

²Kim sözlägäy çuvatın Eyämizniñ, işitövlü etkäsen [=etkay] barça alyışın anıñ?

³San, kimlär saırlarlar könülükñü da etärlär toyrułuñnu här sahat.

(217r) ⁴Ağın bizni, Biy, biyänçli žoğovurtuñ bilä seniñ da därman etkin bizgä çutçarmağınğa seniñ.

⁵Köriyix biz tatlılığın tañlamalarıñniñ seniñ, färâh bolıyım färâhlikinä dżinsıñniñ seniñ da ögiyix biz meñärmäğınğa seniñ.

⁶Yazılıbiz atalarımız bilä bizim, töräsizländix da aşındix.

⁷Atalarımız bizim Mısırda eslämädilär sk'ançelik'iñni seniñ, da ne añmadılar köpyarlıyamağınni seniñ.

(217v) ⁸Öçäştirdilär seni kečkändä kendiläriñiñ teñiz bilä Xizil, ⁸çutçardı alarnı atı üçün kendiniñ, ki tañıdılar çuvatın anıñ.

⁹Öçäşti teñizgä Xizil, da çurudu, yol körgüzdü tibsizlik bilä, neçik yabanlıç bilä.

¹⁰Tirgizdi alarnı çolundan körälmäsizläriñiñ alarnıñ da çutçardı alarnı çolundan duşmanlarıñniñ alarnıñ.

¹¹Yaptı teñiz indżituçıların alarnıñ, da biri dä alardan çutulmadı.

¹²Inandılar sözüñä anıñ da al(218r)ğışladılar alyışların anıñ.

¹³Aşıçtilar, da unuttular işläriñ anıñ, da fikir etmädilär sağışına anıñ.

¹⁴Suçlandılar suçlanmağına yabanlıçniñ, sınadılar Teñrini suvsuzluçta.

¹⁵Berdi alarga çoltçasın alarnıñ, yeberdi toluçun boylarıñna alarnıñ.

¹⁶Öçäştirdilär Movşesni taborlarıñda da Aharonnu, arisin Eyämizniñ.

¹⁷Açıldı yer, da yuttu Tat'annı, da yaptı taborların Arpiroñnuğ [=Apiroñnuğ].

(218v) ¹⁸Ot yandı yiyinларыñna alarnıñ, da yalın oprattı yazılılıarnı.

¹⁹Ettilər bizov koreptä, da yerni öptülär sürätkä, ²⁰da teškirdilär haybatların kendiläriñiñ oğşaşına bizovnuğ, biçän yevüçiniñ.

²¹Unuttular Teñrini, tirlik etüçilärin kendiläriñiñ, ki etti ulu-ulu kendiniñ Mısırda, ²²tamaşala-

rın kendiniñ yerinä K'amniñ da çorçusun kendiniñ üsnä Xizil teñizniñ.

²³Aytti tas etmä alarnı, egär Movşes tañlangan bolmasa edi (219r) alnıларыñna [=alınlarıñna] alarnıñ.

Xaytti Biygä da keçirdi öçäşmäğın anıñ, ki taspolmagaylar alar.

²⁴Heçkä berdilär yerni suçlançlı da inanmadılar sözüñä anıñ.

²⁵Mirmıldandılar taborlarıñda kendiläriñiñ da işitmädilär avazına Eyämizniñ.

²⁶Kötürdü çolun kendiniñ üstläriñä alarnıñ urma alarnı postalıçta,

²⁷Saçılğay züryätı alarnıñ dinsizliklärdä, saçılğay zür(219v)ätı alarnıñ uluslarga.

²⁸Murdarlandılar alar Pełpekovrda, yedilər guřk' çurbanların da ölüñü.

²⁹Öçäştirdilär anı işläri bilä kendiläriñiñ, arttı üsnä alarnıñ sınıçsızlıç.

³⁰Soğra turdu aralarıñna P'enees, arıttı, da tiyildi ölüm, ³¹hesepländi añar toyruлуç dżins-dżins-tan çaç meñilikkä diğrä.

³²Öçäştirdilär anı suvlarda çarşılıçniñ, çiyinaldı Movşes alar üçün, ³³ki açılattılar dżanın anıñ.

Buyurdu erinläri bilä ken(220r)diniñ, ³⁴da tas etmädilär dżinslarnı, çaysi ki aytti alarga Biy.

³⁵Xatışıldılar dinsizlär bilä da övrändilär işläriñ alarnıñ, ³⁶çuluç ettilär guçk'ларыñna alarnıñ, da boldu alarga azmaçlıçka.

³⁷Çurban ettilär oğulların da çizların kendiläriñiñ devlärgä, ³⁸da töktülär çanni zaçalsız,

Xanı oylanlarıñniñ da çizlarıñniñ kendiläriñiñ, çaysi ki çurban ettilär guçk'una K'anannıñ.

Balçıçlandı yer çanıñdan alar(220v)niñ ³⁹da murdarlandı işläriñdän alarnıñ, zera boñnıgländilär barganларыñna kendiläriñiñ.

⁴⁰Öçäşländi yüräklänmäğın bilä Biy üsnä žoğovurtunuñ kendiniñ da igränçi etti meñärmäğın kendiniñ asrı.

⁴¹Çiğara berdi alarnı çoluna dinsizläriñiñ, eyälik ettilär alarga körälmäsizläri kendiläriñiñ, ⁴²da duşmanları kendiläriñiñ indżıttılar alarnı, da aşaç boldular tibinä çollarıñniñ alarnıñ.

⁴³Köp kerät çutçardı alarnı, da alar açılattılar anı sağış(221r)ларыñna kendiläriñiñ da bukräydilär töräsizlikläriñdä kendiläriñiñ.

⁴⁴Baçtı Biy tarlıçına alarnıñ işitmä avazına alyışiniñ alarnıñ.

⁴⁵Ağdı niyatın kendiniñ da pošman boldu köplüçünä körä yarlıyamağınniñ kendiniñ, ⁴⁶berdi alarga şayavatın alına barça yasir etüçiläriñiñ alarnıñ.

⁴⁷Xutxar bizni, Biy Teñrimiz bizim, da yïjštir bizni dinsizlârdân.

Xosdovanel bolïyïx atïña seniñ ari da ögüniyïx alyïşïñ bilâ seniñ.

(221v) ⁴⁸Alyïşli Biy Teñrisi Israjelniñ meñi meñilik.

Da ayt kay barça žoçovurt: bolgay, bolgay.

Alyïş Ezeğiël padşahnïñ

[Исаия 38: 10-20: Хвалебная песнь Иезекии]

¹⁰Men ayttim kötürülgänimdä [=kötürülgänindä] mendän künlärim menim, ki bardim men eşikinâ tamuğunı,

Xoydum barçanı artımdan menim ¹¹da ayttim, ki dayin körmändir xutxarmaşin Eyämizniñ yerdä tirilärniñ da dayin körmändir artix adamni turmaşları bilâ kendiläriniñ birgä.

¹²Eksildim men uruy-kökümdän (222r) menim, bundan soñra da çoydum barça tirlikimni menim.

Çixti bardı, ayırıldı mendän dżanımenim, neçik ol, ki sökär şalasnı, da boldum men neçik işi dżulhalarniñ yuvux kesilmägä.

¹³Bunda [=Kündä] ol çixara berildim men ertädän, neçik çoluna aslanıñ, ol türlü sindiryaladı, uvattı sövâklärimni menim, ki ertädän çax keçägä diñrâ çixara berildim.

¹⁴Neçik çarliyaç [çarylaç], alay çaxırir edim, neçik kügürçün, alay çaxırdim, zera eksildilər közlärim menim körmäçkä.

(222v) ¹⁵Baxtim biyiklikkä, Biygä, Teñrimä menim, ki xutxardı meni da ketardı mendän ayrıñ dżanımnıñ menim.

¹⁶Biy, bunıñ üçün aytıldı şaşa, oyattın boyumnu menim, çaytardıñ dżanımnı, övündüm da tirildim.

¹⁷Oşta, eminlikkä çayttı açiyim menim, xutxardıñ dżanımnı menim, ki taspomagaymen, da saldıñ kerigä barça yazıñimni menim.

¹⁸Dügül, ki tamuçtadırlar, tapunurlar şaşa, da (223r) dügül ölülar alyışlagaylar meni [=seni], da umsanmaslar könülükünä seniñ barçası, çaysilari ki enärlär tamuçka.

¹⁹Evet, tirilär, alyışliyiş seni, Biy, neçik dä men, bundan soñra oylanlar toçuriyiş, çaysi ki ayt kaylar toçuruluxıñnu seniñ, ²⁰Biy xutxarımaşimniñ menim.

Men dayin tiyilmiyim alyışlama seni alyış [bilâ] yäñi barça künlärimä tirlikimniñ menim çarşı dadzarına Teñriniñ.

(223v) Haybatlamaş

Umsa tirlikniñ, umsa da işanç xutxarımaşimniñ, Biy xutxaruçi, xutxar da ketär ayrıñ dżanımnıñ da, adam sövüçi Biy.

Pareçosluşu bilâ surp Asdua dżadzinıñ...

[Псалом 106/107]

Saymosu Tawit'niñ. *Sekizinçi ganon.*

(224r) ¹Tapunuşuz Eyämizgä, ki tatlıdır, da meñiliktir yarlıyamaşı anıñ,—

²Ayt kaylar xutxarılganları Eyämizniñ, çaysi ki xutxardı çolundan duşmannıñ,

³Barça uluslardan yïjštirdi alarnı, günäşniñ çixkanından da günäşniñ kirgänindän, yarımkeçädän da teñizdän.

(224v) ⁴Bulardılar alar yabanlıçta, suvsuzluçta, yollarına, şahär turmaşlarına tapmadılar;

⁵Açixtilar da susadılar, da dżanları alarnıñ alarda eksildilər.

⁶Çaxırdılar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ, da toçarlişından [=totçarlişından] alarnıñ xutxardı alarnı.

⁷Yol körgüzdü alarga yolga toçru, ki bargaylar şahärgä turmaşlarına kendiläriniñ.

⁸Tapundular Eyämizgä yarlıy(225r)amaşına anıñ, tamaşalarına anıñ oylanları adamlarnıñ,

⁹Ki toydurdu dżanların açlarnıñ da dżanların küsänçlärniñ tolu etti yaşılış bilâ.

¹⁰Xaysilari oltururlar edi çaranyuluçta da kölgäsinä ölümnüñ, baylı edilär miskinlikte, neçik temirdä,

¹¹Ki açıylattılar sözün Teñriniñ da sayışın Biyiktäğiniñ öçäştirdilər.

¹²Aşax boldular ayrıçtan yüräki alarnıñ, çaxaklandılar, da kimsä yox edi, ki bol(225v)uşkay edi alarga.

¹³Çaxırdılar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ, totçarlişlarından alarnıñ çixardı alarnı.

¹⁴Xutxardı alarnı çaranyuluçtan da kölgäsinä ölümnüñ da çeşti bayların alarnıñ.

¹⁵Xosdovanel boldular Eyämizgä yarlıyamaşına anıñ, tamaşalarına anıñ oylanları adamniñ.

¹⁶Ki uvattı eşikläri yezdän da beklövün temirdän uvattı.

(226r) ¹⁷Boluştu alarga yoluna töräsizläriniñ kendiläriniñ, zera yazıçları üçün kendiläriniñ aşax boldular asrı.

¹⁸Barça aşlardan igränir edi yüräkləri alarnıñ, yuvuçlandılar çax eşikinä ölümnüñ.

¹⁹Çaxırdılar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ, totçarlişlarında alarnıñ xutxardı alarnı.

²⁰Yeberdi sözün kendiniñ, da sayayttı alarnı, da xutxardı alarnı buzuçlucundan kendiläriniñ.

(226v) ²¹Xosdovanel boldular Eyämizgä yarlıyamaşına anıñ, tamaşasına anıñ oylanları adamlarnıñ.

²²Sungaylar anar çurbanin alyışniñ da ayt kaylar işlärin anıñ sövünçlük bilâ.

²³Xaysilari ki enärlar edi teñizgä kemi bilä da etärlär edi işlärin suvlarda köp,

²⁴Alar kördülär işlärin Eyämizniñ da tamaşaların anıñ teränlikinä tibsizlikniñ.

²⁵Aytti, da turdu yel da dufan, da biyikländilär tolyunlari anıñ.

²⁶Çıxarlar edi kökkä da enär(227r)lär edi tibsizlikkä, da boyları alarnıñ dżanlarında kendiläriniñ oprandılar.

²⁷Müşülländilär, seskändilär, neçik esiriklär, da barça ağılları alarnıñ tüştü.

²⁸Çaxırdım [=Çaxırdılar] Biygä tarlıxından kendiläriniñ, totxarlıxlarından alarnıñ tırgızdı alarnı.

²⁹Xaytardı dufanı havaga, da tiyıldılar tolyunları anıñ, ³⁰färâh boldular, ki tiyıldılar, da yol körgüzdü alarga kemi tinçliyxına erklärinä kendiläriniñ.

³¹Xosdovanel boldular Eyäm(227v)izgä yarlıyamaşına anıñ, sk'ançeliklärinä anıñ oylanları adamlarnıñ.

³²Biyiklätkäylär anı yiyinına yiyinlarnıñ, da olturyuçuna xartlarnıñ alyışlagaylar anı!

³³Zera xaytardı ağıñ suvlarnı xuruga da barganin suvlarnıñ yergä susamış,

³⁴Etti yerni yemiş berüçi balçixlı yamanlıxi üçün turuçilariniñ alarnıñ.

³⁵Etti pustalıxni göllü suvlar da yer susamış barganlarına suvlarnıñ;

(228r) ³⁶Siyındırdı kendindä açlarnı, ya [=da] yasadılar şähär turmaşlarında kendiläriniñ.

³⁷Sürdülär saban, tiktilär borlaliç da ettilär yemiş hasillärindän kendiläriniñ.

³⁸Alyışladı alarnı, da arttilär asrı, da hayvanları alarnıñ eksilmädilär.

³⁹Eksildilär alar da xiynaldılar tarlıxlarından yamanlıxniñ da totxarlıxniñ.

⁴⁰Keldi risvaylıçka üsnä buyruçılariniñ alarnıñ, bularttı alarnı yabanlıçta da dügül yoluna.

(228v) ⁴¹Boluştı yarliniñ miskinlikinä, yol körgüzdü, neçik xoyunlarına, dżinsiniñ alarnıñ,

⁴²Körgäylär toyrular da färâh boldular, da barça töräsizlär yapkay ağıñ kendiniñ.

⁴³Kimdir ağılli, ki saçlagay bunu da eskä algay yarlıyamaşın Eyämizniñ.

[Псалом 107/108] 107

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Hadirdir yüräkım benim Teñrigä, hadirdir yüräkım benim alyışlama da saymos aytma saña haybatım bilä benim.

³Oyanıñiz, haybatım benim, (229r) oyanıñiz saymos bilä, alyış bilä, da men oyanırmen ertäräk.

⁴Xosdovanel boliyım saña žoğovurt arasına, Biy, da saymos aytıyım saña dżinslar arasına.

⁵Ulu boldu çax kökkä dıñrä yarlıyamaşın seniñ, çax bulutka dıñrä könülükün seniñ.

⁶Biyiklänip sen köktä, Teñri, barça yerdädir haybatıñ seniñ.

⁷Neçik xutxarıldılar sövüklüläriniñ seniñ, tırgız oñuñ bilä seniñ da işit bizgä.

(229v) ⁸Teñri sözlädi arilikindän kendiniñ: «Biyik boliyım, ayıriyım Siwk'emni da tüzlärin otaçlarga ölcıyım.

⁹Menimdir Kayajat ulusu, da benimdir Manase, Ep'rem xuvatlatuçısı başımniñ benim.

Juta xanim benim, ¹⁰Movap tegänäsi umsamniñ benim.

Jetovmandan tüzätiyım barganımnı benim, da maña özgä dżinslar hnazant boldular».

¹¹Kim eltkäy meni şähärgä bek, yaçom kim yol körgüzüçi bolgay (230r) maña çax Jetovmaga?

¹²Ki dügül mi sen, Teñri, xaysı ki kerı ettiñ bizni da çıxmadıñ xuvatlarımız bilä bizim?

¹³Ber bizgä boluşluç tarlıçta, ki yalyandır xutxarmaşı adamniñ.

¹⁴Teñri bilä etiyiç xuvatni, da ol uyatlı etkäy duşmanlarımızni bizim.

[Псалом 108/109] 108

Saymosu Tawit'niñ.

¹Teñri alyışıma benim! tiyilmagin, ²zera ağızi yazıxlınıñ, ağızi hilläliniñ açıldı üstümä benim.

Sözlädilär mendä til bilä (230v) hilläli ³da sözü bilä körälmäsizlixiñi çapsadılar meni.

Çalıştilar benim bilä heç yergädän, ⁴ornuna süvükümnüñ benim çıxara berirlär edi meni, evet men alyışta bolur edim.

⁵Tölädilär maña yamannı ornuna yağşiniñ, körälmäxsizlixiñni ornuna süvükümnüñ benim.

⁶Turyuz üstünä anıñ yazıxlını, şaytan turgay sayına anıñ.

⁷Yaryusundan kendiniñ çıçkay suçlu, da alyışı anıñ yazıçka çaytkay.

(231r) ⁸Bolgay künläri anıñ eksik, da tärmanın anıñ — anı özgä eltkäy.

⁹Bolgay oylanları anıñ öksüz, da xatunu anıñ tul, ¹⁰taygaylar, teşkirilgäylär oylanları anıñ, klänçi bolgaylar da çıçkaylar turmaşlarından kendiläriniñ.

¹¹Tergägäy ötünç berüçi barça nemäsin anıñ, çaxaçlagaylar yatlar çazyançin anıñ.

¹²Tapulmagay boluşuçi añar, da kimsä yarlıyamağay üsnä öksüzläriniñ anıñ.

¹³Bolgay oylanları anıñ taspol(231v)maçka, da dżinstan buzulgay atı anıñ.

¹⁴Ağaylar yazıçın atalariniñ anıñ alnına Eyämizniñ, da yazıçı anasiniñ anıñ buzmagay ¹⁵da bolgay alnına Eyämizniñ hər sahat.

Taspolgay yerdä aňmaçlıxi aniň ornuna, ki aň-madi etmä yarlıyamaçni,

¹⁶Xuvgay adamni miskinni da yarlini öldürmä ani, ki aşaxtır yüräki bilä.

¹⁷Sövdü çarışni — da çixkay aňar, klämädi al-yişni — yıraç bolgay andan.

(232r) ¹⁸Kiydi çarışni, neçik tonnu, kirgäy, neçik suv, çarnına aniň da, neçik çet', söväklärinä aniň.

¹⁹Bolgay aňar neçik ton, ki kiyär, neçik çuşax, ki baylanir här kez belinä.

²⁰Bu işidir alarniň, çaysi ki yamanlıxta edilär benim üçün Biygä da çaysilari ki sözlärlär edi yaman söz džanim üçün benim.

²¹Evet sen, Biy, Biy, etkin benim bilä atıña körä seniň, zera tatlıdır yarlıyamaçni seniň, da çutçar meni, ²²zera yarlı da (232v) klänçimen men.

Yüräkim benim müşçülländi çarnimda benim, ²³ da men, neçik kölgä, atilganima benim, eksildim da silkindim, neçik sarinçxa.

²⁴Tizlärim benim çacaklandi saçlamaçtan, da tenim benim özgä rängli boldu yaydan.

²⁵Boldum men taba alarga, kördülär meni da teprättilär başlarin kendiläriniň.

²⁶Boluş maña, Biy Teñrim benim, da çutçar meni yarlıyamaçniña körä seniň.

²⁷Tanıgaylar çoluña seniň, (233r) budur da sen, Biy, ettiň bunu.

²⁸Alar çarçarlar, da sen alyişlarsen, çaysilari ki turupturlar üstümä benim, uyat kötürgäylär, evet çuluş seniň färäh bolgay sendä.

²⁹Kiygäylär uyatni, çaysilari ki yaman sözdä edilär džanim üçün benim, da kiygäylär, neçik uyatni, yapovun kendiläriniň kendi üsnä.

³⁰Evet men çosdovanel boliyim saña asri ay-zimdan benim, içinä köplärniň alyişliyim seni.

³¹Ki turdu ol sayına yar(233v)liniň, çutçarma meni alardan, çaysilari ki çuvarlar džanimni benim.

[Псалом 109/110] 109

Saymosu Tawit'niň.

¹Aytti Biy Biyimä benim: Oltur sayıma benim, çax çoyuyim duşmanlarıñni seniň başıç ayaçlarıña seniň.

²Tayaçin çuvatniň yebergäy saña Biy Siondan, da eyälik etärsen sen arasına duşmanlarıñni seniň.

³Seniň bilädir maña başlangani künlari çuvatniň könänmäçinä ariläriniň seniň; çarından ilgäri, ne ki Çolpan yolduz, toyrudum (234r) seni.

⁴Ant içti Biy da dügül dayi pošman bolsar, ki sensen k'ahana meñilik yergäsindän Melk'isetegniň, ⁵da seniň Biy sayıñdadir.

Oyatkay [=Uvatkay] kününä öçäşmäçniň çanlarni, ⁶yaryular dinsizläri, da köp etär tövülgänläri, da uvatkay başlarin köplärniň yerdä,

⁷Çaylarni yolda içirgäy da biyik etkäy bunuň üçün başlarin.

[Псалом 110/111]

Saymosu Tawit'niň.

¹Xosdovanel boluyum saña, Biy, (234v) bar yüräkim bilä benim, sayışına toyrularniň, yiyinına. ²Uludur işlari Eyämizniň, da tergälgändir barçada erki aniň.

³Tapunmaçlıxtir da könänmäçlıxtir işlari aniň, toyruluğu aniň çalir meñi meñilik.

⁴Aňmaçlıx etti tamaşalarına kendiniň toyrularga, yarlıyovuçi, şayavatlıdır Biy, ⁵yemäk berir çorçkanlarına kendiniň.

Añdi meñiliktän niyätin kendiniň, ⁶çuvatın işläriniň (235r) kendiniň simarladı çoyovurtuna kendiniň —

Bermä alarga meñärmäçin dinsizläriň. ⁷Da işlari çollariniň aniň toyruluğ da könülüktür.

Inamlidirlar barça buyruçları aniň, ⁸toxtalıptir meñi meñiliktän, etiliptir könülükü bilä da toyruluğu bilä.

⁹Xutçarıлмаçlıx yeberdi Biy çoyovurtuna kendiniň, simarladı meñilik niyätin kendiniň ari, da çorçludur ati aniň.

(235v) ¹⁰Başlangani saçlıxniň çorçusu Eyämizniň, açıl yaçşı barçasına, çaysilari ki etärlär ani, da alyişni aniň çalir meñi meñilik.

[Псалом 111/112] 111

Saymosu Tawit'niň.

¹Sanlıdır adam, ki çorçar Eyämizdän, buyruçun aniň ol klär asri.

²Xuvatli bolgay [yerdä] zuryätiniň, da džinsini toyrularniň alyişlangay.

³Haybat, ululuğ bardir övünä aniň, toyruluğu aniň çalir meñi meñilik.

⁴Saçti çaramçuluğta yar(236r)iç toyrularga, yarlıyovuçi da şayavatlıdır Biy.

⁵Tatli adam yarlıyar da berir ötünç, ornatir sözün kendiniň yaryuda, ⁶ zera meñilik ol seskänmäçay.

Aňmaçlıx meñilik bolgay toyru, ⁷çuvdan yamandan ol çorçmagay.

Hadirdir yüräki aniň umsanma Teñrigä.

⁸Toxtalıptir yüräki aniň, da ol çorçmagay, negä diğrä körgäy duşmanlarin kendiniň.

⁹Tayıtti da berdi yarlılarga, toyruluğu aniň çalir (236v) meñi meñilik, da müñüzü aniň biyik bolgay haybat bilä.

¹⁰Yazıçlı körgäy da öçäşkay, tişlarin kendiniň

çirdzildat kay da erigäy, da suxlançı yazıxlılarnıñ taspolgay.

[Псалом 112/113] 112

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışlanız, oylanlar, Biyni da alyışlanız atın Eyämizniñ.

²Bolsun atı Eyämizniñ alyışlı bundan soñra çaх meñilikkä diyin.

³Günäşniñ çykanından çaх kirkäninä diñrâ günäşniñ alyışlıdır atı Eyämizniñ.

(237r) ⁴Biyiktir üsnâ barça dżinslarnıñ Biy, da köktädir haybatı anıñ.

⁵Kimdir — neçik Biy Teñrimiz bizim, biyikliktä turgan, ⁶da aşaх turganlarnı körär köktä da yerdä;

⁷Turyuzur miskinni yerdän da biyik etär barça zabunlarnı çöplüktän;

⁸Olturyuzur alarnı buyruхçılar buyruхçılar bilä žoyovurtuna kendiniñ;

⁹Turyuzur alarnı övdä färâh köñül bilä, neçik ana, oylanlarına sövüngän?

(237v) **[Псалом 113/114] 113**

Saymosu Tawit'niñ.

¹Çykanı Israjelniñ Misirdan, övündän Jagoṗnuñ, yiyinından özgä dżinslarnıñ,

²Boldu Dżuhutluхta ariliki anıñ da Israjeldä buyruхu anıñ.

³Teñiz kördü da хаçtı, da Jortanandan [=Jortanan anda] хайтті.

⁴Taylar, süvünüñüz, neçik хоçлар, da örlär — neçik хоzuları хоyunlarnıñ.

⁵Nedir saña, teñiz, kimni kördüñ da хаçtıñ? Ya sen, Jortanan, nek хайттіñ anda?

⁶Taylar, sövünüñüz, neçik (238r) хоçлар, da örlär — neçik хоzuları хоyunlarnıñ.

⁷Yüzündän Eyämizniñ seskändi yer, yüzündän Teñrisiniñ Jagoṗnuñ,

⁸Kim хайтardı taşnı aхın suvlarga da хayani çovraх közlärinä.

[Псалом 113/115]

^{9/1}Dügül bizgä, Biy, dügül bizgä, yoхsa atıña seniñ bergin haybatnı yarlıҗamaхıñ üçün da könülüküñ üçün seniñ.

^{10/2}Bolmagay хаçан айткалар динсизлär дә, ki: «Ханидир Теңриси аларниñ?»

(238v) ^{11/3}Teñrimiz bizim köktä da yerdä, barça, хaysı nemäni klädi, da etti.

^{12/4}Gurk'ları динсизлärниñ altın da күмүштүр, хоl işläridir oylanlariniñ adamlarnıñ.

^{13/5}Ayızları bardir, da sözlämlär, közläri bardir, da körmäslär.

^{14/6}Xulaхları bardir, da işitmäslär, burunları bardir, da iskämäslär.

^{15/7}Xolları bardir, da хarmalamaslar, аyaхları bardir, da бармаслар, da yoхtur avazı ovurtlarına аларниñ.

(239r) ^{16/8}Oхšaş alarga болгайлар, хaysıları etilär аларни, барçası, ki umsanıptırlar alarga.

^{17/9}Övü Israjelniñ umsandı Biygä, boluşuçısı, yöpsünövlüdür alarga.

^{18/10}Övü Aharonnuñ umsandı Biygä, boluşuçı, siñarlıхtır alarga.

^{19/11}Xorхkanları Eyämizniñ umsandıлар Biygä, boluşuçı da хutхaruçısидir аларниñ.

^{20/12}Añdı bizni Biy da alyışladı bizni, alyışladı Israjelni, alyışladı Biy övün Aharonnuñ.

^{21/13}Alyışladı Biy хоrхkanlarnı (239v) kendiniñ, kiçilärin da uluların.

^{22/14}Arttırgay sizgä Biy, sizgä da oylanlarıñiz-ga siziz.

^{23/15}Alyışlisiz siz Eyämizdän, ki etti köknü da yerni.

^{24/16}Kökü köknüñ Eyämizniñdir, da köknü [=yerni] berdi oylanlarına adamlarnıñ.

^{25/17}Dügül ki ölülar alyışlarlar seni da dügül барçası, хaysı ki enärlär тамуҳка.

^{26/18}Yoхsa, tirilär, alyışliyіх Biyni bundan soñra çaх meñilikkä diyin.

[Псалом 114/116]

Saymosu Tawit'niñ.

(240r) ¹Sövdüm, ki işitkäy Biy avazına alyışimniñ benim, ²aşaхlattı хулахın kendiniñ маҗа, da men күnlärimä benim sarnadım аҗар.

³Dolaštılar çövrämä inçхamaхı övümnüñ [=ölümnüñ], da totхarlıхı тамуҳnuñ taptı meni.

Tarlıхnı da tıхızlıхnı taptım, ⁴da atın Eyämizniñ sarnadım.

Ey, Biy, хutхar dżanımni benim! ⁵Yarlıҗovuçı Teñrimiz bizim yarlıҗар, ⁶da saхlar oylanlarnı Biy.

Men aşaх boldum, da Biy tırgızdı meni, ⁷хайт, dżanım benim, tınç(240v)lıхıña seniñ, zera Biy boluшту маҗа.

⁸Xutхardı dżanımni benim ölümdän, közlärimni benim yaşlardan da аyaхlarımni benim taymaхтан, ⁹biyänçli boliyim alnına Eyämizniñ yerindä tirilärniñ.

[Псалом 115/116] 115

Saymosu Tawit'niñ.

^{1/10}Inandım, хaysı ki дә sözlädим, da aşaх boldum asrı.

^{2/11}Men айттім tamaşalanganıma benim, ki барça adam yalıҗandır.

^{3/12}Ne beriyim, Biy, övünä Eyämizniñ барçадан, хaysı ki дә berdi маҗа?

(241r) ^{4/13}Ауахին շտխարառնիյն յօքսնիյմ да атін Еуәмизниј сарнијим.

^{5/14}Алйішімні менім Еуәмизгә берийим алніна барча жоуовуртунуј аниј.

^{6/15}Өздәндир алніна Еуәмизниј өлүмү ариләриниј кендиниј! ^{7/16}Еу, Биу, мен хулунуј сенијмен, хулунуј да оулу харавашіниј сениј.

Кестің байларімні менім, ^{8/17}саңа сунийим хурбанларін алышіниј да атін Еуәмизниј сарнијим.

^{9/18}Алйішімні менім Еуәмизгә берийим алніна барча жоуовуртун(241v)уј аниј ^{10/19}көшкүнә, өвүнә Еуәмизниј да ічинә сениј, Јерусәғем.

[Псалом 116/117] 116

Сағмосу Тавит'ниј.

¹Алйішлаңіз Биуни, барча дзінслар, өгүнүз ани, барча жоуовуртлар.

²Хуватлангау ярліғамахи аниј үстүмүзгә бизим, көнүлүкү Еуәмизниј халгау меңилик.

[Псалом 117/118] 117

Сағмосу Тавит'ниј.

¹Хосдованел болуңуз Еуәмизгә, ки яхшидир, ки меңиліктір ярліғамахи аниј.

²Айткай өвү Исрајелниј, ки яхшидир, ки меңиліктір ярліғамахи аниј.

(242r) ³Айткай өвү Аһароннуј, ки меңиліктір ярліғамахи аниј.

⁴Айткайлар хорҗканларі Еуәмизниј, ки меңиліктір ярліғамахи аниј.

⁵Тарліхта сарнадім Биүгә, да ішитти маңа авлаҳ.

⁶Бийдир менім болушуңум, да мен хорҗмандир, ки: не еткәй маңа адам?

⁷Бийдир менім болушуңим, да мен көрүйүрмен душманларімні менім.

⁸Яхшидир умсанма Биүгә, не ки умсанма адاملарга, ⁹яхшидир умсанма Биүгә, не ки ум(242v)санма буруҗчиларга.

¹⁰Барча дзінслар кездиләр чөврәмә, да ати билә Еуәмизниј येңдим аларни.

¹¹Кезмәх билә кездиләр чөврәмә да хәпсадилар мені биргә, да ати билә Еуәмизниј येңдим аларни.

¹²Кездиләр чөврәмә, нечик чүлүләр, яндилар, паляладилар, нечик тегәнәкләр отта, да ати билә Еуәмизниј кері етти аларни.

¹³Кері болғаніма тутундум да болдум ювуҗ ыҗилмаҗка, да Биү ыөпсүндү мені.

(243r) ¹⁴Хуватим менім да болушуңим менім Биү, да болду маңа хутхарилмаҗка.

¹⁵Аваз сөвүнчлүкнүң, хутхарилмаҗниј отаҗина тоғруларниј.

Оңу Еуәмизниј етти хуватни, ¹⁶оңу Еуәмизниј биҗик етти мені, да оңу Еуәмизниј етти хуватни.

¹⁷Өлмијим, юҗса тирилијим да тийийим [=ayti-yim] ішин Еуәмизниј.

¹⁸Өгүт билә өгүтләди мені Биү да өлүмгә чйҗара бермәди.

¹⁹Ачйңиз маңа ешikin тоғрулуҗнуң, ки киргәймен анда (243v) да хосдованел болијим Еуәмизгә.

²⁰Бу ешik Еуәмизнијдир, да тоғрулар кирәләр бундан.

²¹Хосдованел болијим саңа, Биү, ки ішитти маңа, да болду маңа хутхарилмаҗка.

²²Ташни, хәйсін ки һеккә бердиләр ясавучилар, ол болду бәси [=bәsi] буҗхәҗниј.

²³Еуәмиздән болду бу, да тәмәшалидир алніна көзләримизниј бизим.

²⁴Бу гүндүр, хәysi ки етти Биү, келиңиз, сүвүниҗ да фәрәһ болиҗиҗ буңар.

²⁵Еу Биү, хутхар! Еу Биү, yol көр(244r)гүзгин!

²⁶Алйішли, хәysi ки келсәрсен атина Еуәмизниј! Да алышладйҗ сени өвүндән Еуәмизниј.

²⁷Биү Теғримиз бизим көрүндү бизгә. Етиңиз улүкүннү фәрәһликкә ертәләнип чәх буҗхәҗина сеҗәниј.

²⁸Теғрим менім сәсен, тәпүнијим саңа, Теғрим менім сән, да биҗикләтијим сени.

Тәпүнијим саңа, Биү, зәра ішитти маңа да болду маңа хутхарилмаҗка.

²⁹Хосдованел болиҗиҗ Еуәмизгә, зәра яхшидир, зәра меңиліктір (244v) ярліғамахи аниј.

[Псалом 118/119]. Aleluia

[alif]

¹Санлидир зағәлсиз юлларинда да хәysiларі баррлар оҗенкинә Еуәмизниј.

²Сан, кимләргә [=kimlär] тергәләр тәниҗлиҗин аниј, түгәл үрәкләри билә кендиләриниј издәгәйләр ани.

³Дүгүл ки, кимләр хйлинрлар төрәсизликни, юлуна аниј баргайлар.

⁴Сән сәмарладің сәмарлаганиңни сениј сағлама маңа әсри.

(245r) ⁵Сан, егәр оҗаріlsa еди маңа юлларим менім сағлама маңа тоғрулуҗнуңу сениј.

⁶Ол вахтта мен уялмас едим, ки сағланма маңа сәмарлаганиңа сениј.

⁷Тәпүнијим саңа, Биү, тоғрулуҗу билә үрәкимниј менім, нечик умсандім көнүлүкүнә тоғрулуҗнуңу сениј.

⁸Көнүлүкүңнү сениј сағладім, хәyмагін мені чәх меңилик.

[pet]

⁹Не билә түзәткәй отузашли юлларин кендиниј? — Евет (245v) сағлама сөзүңнү сениј.

¹⁰Бар үрәким билә менім хәyдум сәндән, кері етмә мені буруҗуңдан сениј.

¹¹Yüräkimdä benim yaşirdim sözünnü seniñ, neçik yazıx etmägäymen saña.

¹²Alyıslisen sen, Biy, övrät maña toyruluxuñnu seniñ.

¹³Erinlärim bilä aytıyım barça könülükün ayzıñniñ seniñ.

¹⁴Yollarına tanıxlıxıñniñ seniñ övündüm, neçik barça xodžalıxta.

¹⁵Buyruxuña seniñ xay(246r)γurdum da saxtlandım yoluña seniñ.

¹⁶Könülükünnü seniñ sözlädım da unutmadıım sözüñnü seniñ.

[kamiy]

¹⁷Tölä xuluña seniñ, ki turgaymen da saxlaymen sözüñnü seniñ.

¹⁸Oyat közümnü benim, da baçıyım tamaşa-sına orenk'iñniñ seniñ.

¹⁹Xaribmen men yerdä; yaşırmagin mendän simarlaganıñni seniñ.

²⁰Hasrät boldu džanıım benim suxlanma maña könülük(246v)üñä seniñ här sahat.

²¹Öçäştıñ öktämlärgä xarışli, xaysıları ki saptilar buyruxlariñdan seniñ.

²²Keri etkin mendän tabalanmaçni da heçlikni, zera tanıxlıxıñni seniñ izdädım.

²³Zera olturdular buyruçılar da yaman sözlärlär edi benim üçün, evet xuluñ seniñ sayışlar edi könülüküñnü seniñ.

²⁴Zera tanıxlıxıñ seniñ sözüım benim edi da sayışım edi toyruluxuña seniñ.

[tayit]

²⁵Yuvuxlandı džanıım benim top(247r)raçka, Biy, tırgız meni sözüñä körä seniñ.

²⁶Yolumnu benim aytıyım saña, da işitkin maña, övrät maña toyruluxuñnu seniñ.

²⁷Yoluna toyruluxuñnuñ seniñ axilli etkin meni, da tergiyim tamaşalarıñni seniñ.

[²⁸Xaçaklandı boyum benim osanmaçtan, toxtat meni sözüñä seniñ.]

²⁹Yolların yazıxniñ kerı etkin mendän da orenk'iñdä seniñ yarlıya maña.

³⁰Yolların könülüküñnüñ seniñ tañladım da könülüküñnü seniñ unutmadıım.

³¹Yovuxlandım men tanıxlıxıña seniñ, Biy, uyatlı etmä meni.

(247v) ³²Yoluna buyruxlariñniñ seniñ yügürdüm, zera keç ettiñ yüräkimni benim.

[hej]

³³Orenk'kä bilikli etkin meni, Biy, yollarına könülüküñnüñ seniñ, da xolıyım anı här vaçt.

³⁴Axilli etkin meni, da tergiyim orenk'iñni seniñ, da saxlıyım anı tügäl yüräkım bilä benim.

³⁵Yol körgüz maña izinä buyruxuñnuñ seniñ, zera añar biyändım.

³⁶Aşaçlatkin yüräkimni benim tanıxlıxıña seniñ da dügül akahlıçka.

³⁷Xaytar közümnü benim, ki kör(248r)mägäymen heçlikni; yoluña seniñ tırgız meni.

³⁸Toxtat xuluña seniñ sözüñnü seniñ, çorxuñnu seniñ.

³⁹Çıxar mendän tabalanmaçni, xaysi ki dā sayındım, zera yarıuñ seniñ tatlıdır.

⁴⁰Ošta suxlandım buyruxuña seniñ, toyruluxuñda seniñ tırgız meni.

[yaw]

⁴¹Kelgäy üstümä benim yarlıyamaçıñ seniñ, Biy, da çutçarmaçıñ seniñ sözüñä körä seniñ.

⁴²Beriyim džuap, xaysıları ki (248v) tabalarlar meni söz bilä, zera men sözüñä seniñ umsandıım.

⁴³Keri etmägin ayzımdan benim söznü könülüküñnüñ çax särsen [=särsen?], zera könülüküñä seniñ umsandıım.

⁴⁴Saxladım orenk'iñni seniñ här sahat, meñilik da meñi meñilik.

⁴⁵Barır edım men avlaçlıxta, zera buyruxuñnu seniñ izdädım.

⁴⁶Sözlär edım tanıxlıxıñni seniñ alnına çanlarıñni da uyalmas edım.

⁴⁷Sayışlar edım buyruxuñ(249r)nu seniñ, xaysi ki sövdüm.

⁴⁸Kötürdüm çollarımni benim buyruxuña seniñ, xaysin ki sövdüm, da sayışlar edım toyruluxuñnu seniñ.

[ze]

⁴⁹Añğın sözüñ xuluñnuñ seniñ, xaysi ki umsalttıñ meni.

⁵⁰Bu övündürgäy meni aşaxlıçımda benim, zera sözüñ seniñ tırgızdı meni.

⁵¹Öktämlär egriländilär maña asrı, evet orenk'iñdän seniñ men sapmadım.

⁵²Añdım könülüküñnü seniñ meñilik, Biy, da övündüm.

(249v) ⁵³Xayyu tuttu meni yazıxlılar üçün da xaysıları çoydular orenk'iñni seniñ.

⁵⁴Ögövlüdür maña könülüküñ seniñ yerinä çariblıçımnıñ benim.

⁵⁵Añdım keçä atıñni seniñ, Biy, da saxladım orenk'iñni seniñ.

⁵⁶Bu boldu maña yol tırlıkkä, ki toyruluxuñnu seniñ izdädım.

[Псалом 118/119] 119. Aleluia

[çet]

⁵⁷Payım benim sensen, Biy, ayttım, saxlama orenk'iñni seniñ.

(250r) ⁵⁸Yalbardim yüzünnü seniñ tügäl yüräkim bilä menim, yarlıya maña sözüñä körä seniñ.

⁵⁹Sayışladim yolumnu menim da çaytardim ayağlarımni menim tanıxlıxıña seniñ.

⁶⁰Hadirländim da müşxüllänmädim, ki saçladim buyruxuñnu seniñ.

⁶¹Xırçanı yazıxıñiñ dolaşirlar çövrämä, evet orenk'iñni seniñ men unutmadim.

⁶²Yarimkeçädä turar edim çosdovanel bolma Biygä könü toyruluxuñ üçün seniñ.

(250v) ⁶³Ülüşlü edim men barça çorçkanlarıñ bilä seniñ, çaysıları ki saçlapırlar buyruxuñnu seniñ.

⁶⁴Yarlıyamaçı bilä Eyämizniñ tolu boldu yer. Toyruluxuñnu seniñ övrät maña.

[deť]

⁶⁵Tatliliñni ettiñ çuluñ bilä seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ.

⁶⁶Tatliliñni, ögütnü da bilmäçni övrät maña, zera buyruxuñnu seniñ men saçladim.

⁶⁷Negä diñrä aşaçlanmıyir edim men, yazıçlı men, bununı (251r) üçün sözüñnü seniñ saçladim asrı.

⁶⁸Tatlisen sen, Biy, tatlılıxıñ bilä seniñ övrät maña zera buyruxuñnu seniñ.

⁶⁹Arttilar mendä töräsizliklär öktämlärniñ, evet men bar yüräkim bilä menim tergädim buyruxuñnu seniñ.

⁷⁰Uyudu, neçik süt, yüräkləri alarnıñ, evet men orenk'iñni seniñ sözlädim.

[⁷¹Yaçşidir maña, ki aşaç ettiñ meni, neçik övrängäymen toyruluxuñnu seniñ.]

⁷²Yaçşidir maña orenk'i ayziñniñ seniñ, ne ki miñlär bilä altıñniñ da kümüşnüñ.

[jot]

⁷³Xollarıñ seniñ ettilär da (251v) yarattılar meni, ağıllı etkin meni, da övräniyim buyruxuñnu seniñ.

⁷⁴Xorçuçılarıñni [=Xorçuçılarıñ] seniñ körgäylär meni da färâh bolgaylar, zera men sözüñä seniñ umsandim.

⁷⁵Tanıdim, Biy, ki toyruluç bilädir yarıuñ seniñ, könü aşaçlattıñ meni.

⁷⁶Bolgay yarlıyamaçıñ seniñ övündürmä meni, sözüñä körä seniñ, körmä seni çuluñ seniñ.

⁷⁷Kelgäy maña şavavatıñ [şawat'at'ing] seniñ, da tiriliyim, zera orenk'iñ seniñ sözüñ menim edi [edim].

(252r) ⁷⁸Uyalgaylar öktämlär, çaysıları ki heç yergädän egri boldular maña, evet men çayırdum buyruxuña seniñ.

⁷⁹Ögütlägäylär meni çorçkanlarıñ seniñ, da çaysıları ki tanırlar tanıxlıxıñni seniñ.

⁸⁰Bolgay yüräkim menim zaçalsiz toyruluxuña seniñ, ki uyalmagaymen.

[k'ap]

⁸¹Küsändi dżanım menim çutçarmaçıña seniñ, zera men sözüñä seniñ umsandim.

⁸²Baçkaylar közlärım menim sözüñä seniñ, aytım: çaçan övündürgäy meni?

(252v) ⁸³Boldum men neçik tulçuç ayazlıçta, zera toyruluxuñnu seniñ unutmadim.

⁸⁴Ne çadardir künləri çuluñnuñ seniñ? Xaçan etsärsen maña könülük çuvuçılarımđan menim?

⁸⁵Aytıklar maña orenk'sizlär saçışların, evet düğül neçik orenk'iñ seniñ.

⁸⁶Barça simarlaganıñ seniñ könüdürlär; heç yergädän çuvdular meni; boluş maña.

⁸⁷Azulaç dayın — da tas etärlär edi meni yerdä, yoçsa men çoymadim buyruxuñnu seniñ.

(253r) ⁸⁸Yarlıyamaçıña körä seniñ tırgız meni, da saçlıyım tanıxlıxıñ ayziñniñ seniñ.

[çamit]

⁸⁹Meñilik, Biy, sözüñ bardir köktä, ⁹⁰dżınstan çaç dżınskadir könülüküñ seniñ.

Toçtattıñ yerni, bardir da çalır.

⁹¹Buyruxuña seniñ çalır kündüz, zera barça çuluñ seniñdir.

⁹²Eğär ki orenk'iñ seniñ sözüñ menim bolmasa edi, ertäräk dayın, hälbät, taspolup edim aşaçlıxımda menim.

⁹³Meñilik men unutmıyım toyruluxuñnu seniñ, zera alar bilä tırgızdıñ meni.

⁹⁴Seniñmen men, da tırgız meni, zera toyruluxuñnu seniñ izdädim.

⁹⁵Maña eglänirlär yazıçlılar tas etmäğä, ki tanıxlıxıñni seniñ men eskä aldım.

⁹⁶Barça tüğällikniñ kördüm soñçusun, asrı avlaç edilär maña simarlaganıñ seniñ.

[mim]

⁹⁷Neçik sövdüm orenk'iñni seniñ, här kez sözlädim [=sözlärım] menim edilär.

⁹⁸Ne ki duşmanlarımni menim, ağıllı ettiñ [meni] simarlaganıña sen(254r)ıñ, zera meñilik menim edi.

⁹⁹Artıç barça övrätüçılarımđan menim ağıllı boldum, zera tanıxlıxıñ seniñ sözlärım menim edi.

¹⁰⁰Artıç çartlardan ağıllı boldum, zera *tanıxlıxıñ seniñ sözlädim menim edi* [=buyruxuñnu seniñ tergädim].

¹⁰¹Barça yollarından yamanlarıñ tiydım ayağlarımni menim, neçik ki saçlagaymen sözüñnü seniñ.

¹⁰²Könülüküñdän seniñ men sapmadım, zera sen orenk'iñä bilüçi ettiñ meni.

¹⁰³Neçik ki tatlidir taňlay(254v)ıma benim sözläriň seniň, ne ki çibal ayzımda benim.

¹⁰⁴Buyruşuňdan seniň aňlap körälmädim barça yolların yamanlarnıň, zera sen orenk'ni bilüci ettiň meni.

[nun]

¹⁰⁵Çiraxtır sözüň seniň ayaxlarıma benim da yariş berir izlärimä benim.

¹⁰⁶Ant içtim da toxtattım, ki saşlagaymen barça könülükün toyruluşuňnu seniň.

¹⁰⁷Aşax boldum çax asrı, Biy, tırgiz meni sözüňä körä seniň.

¹⁰⁸Erkinä ayzımniň benim biyängin, (255r) Biy, da könülüküňnü seniň övrät maña.

¹⁰⁹Džanim benim çoluşa seniňdir här sahat, da orenk'ini seniň men heç unutmädım.

¹¹⁰Xoydular maña yazıxlılar sirtmaş, buyruşuňdan seniň heç men bularmädım.

¹¹¹Meňärdim tanıxlıxıñni seniň meñilik, zera sövünçlüktür yüräkimä benim.

¹¹²Aşaxlattım yüräkimni benim etmä toyruluşuňnu seniň meñilik tölov üçün.

[samk'at]

¹¹³Töräsizläri körälmädım, da orenk'ini seniň sövdüm.

(255v) ¹¹⁴Boluşuçım da çutxaruçım benim sensen, da sözüňä seniň umsandım.

¹¹⁵Keri boluşuz mendän, yamanlar, da tergiyim buyruşun Teñrimniň benim.

¹¹⁶Boluş maña sözüňä körä seniň, da tırgiz meni, da uyatlı etmä meni umsandan benim.

¹¹⁷Boluş maña, da abragın meni, da aşaxlanıyım könülüküňä seniň här sahat.

¹¹⁸Risvayladıñ barçasın, çaysı ki çayın boldular toyruluşuşa seniň, zera egirlik bilä edilär saşışları alarnıň.

(256r) ¹¹⁹Keçövlü heseplädım barça yazıxlılärin yerniň, anıň üçün sövdüm buyruşuňnu seniň.

¹²⁰Xadagın çorçuş bilä seniň tenimni benim, zera yarıuňdan seniň çorçutum asrı.

Alëluia.

[ej]

¹²¹Ettim könülüküňnü da toyruluşuňnu; çixara bermägin meni çoluna çıstıruçılarımniň benim.

¹²²Yöpsün çuluşnu seniň yaşşıga, ki bolmagay öktämlär çiyiçlagaylar meni.

(256v) ¹²³Egländilär közlärım benim çutxar-maşıña seniň, Biy, da sözüňä toyruluşuňnu seniň.

¹²⁴Et çuluşa seniň yarıyamayıña körä seniň, toyruluşuşa körä seniň övrät maña.

¹²⁵Xuluş seniňmen men, ağıllı etkin meni, da tanıyım tanıxlıxıñni seniň.

¹²⁶Çaxttir [=Çaxtır~Vaxttir] çuluş etmä Biy-gä: tiydılar orenk'ini seniň.

¹²⁷Bunuş üçün sövdüm buyruşuňnu seniň, ne ki barça altunnu da dibizionnu.

¹²⁸Barça buyruşuş seniň oñarıldılar maña, ki körälmä(257r)dim yolun yamanlarnıň.

[p'e]

¹²⁹Tamaşalidir sk'ançelik'ini seniň, bunuş üçün sövdü alarnı džanim benim.

¹³⁰Belgilisi sözläriniň seniň yarıxli da ağıllı etär oylanlarnı.

¹³¹Ayzımni benim açtım da aldım džanni, buyruşuşa seniň här sahat [=hasrat] boldu džanim benim.

¹³²Başkin maña da yarlıya maña, könülüküňä körä sövüçilärini atıñni seniň.

¹³³Yolumnu benim toyru etkin maña sözüňä körä seniň, da eyalik etmägäylär maña barça (257v) yazıxlar.

¹³⁴Xutxar meni iffirasından adamlarnıň, da saşliyim buyruşuňnu seniň.

¹³⁵Körgüzgin yüzüñnü seniň çuluşa seniň da övrät maña toyruluşuňnu seniň.

¹³⁶Aşın suvlar endilär közlärımdän benim, ki saşlamadılar orenk'ini seniň.

[dzate]

¹³⁷Toyrusen sen, Biy, da toyrudur yarıuş seniň.

¹³⁸Şımarladıñ toyruluşnu tanıxlıxıña seniň, da könüdü asrı.

¹³⁹Oprattı meni paşillikini sen(258r)ini, zera unuttular sözüñnü seniň duşmanlarım benim.

¹⁴⁰Taňlamadır sözüñ seniň asrı, da çuluş seniň sövdü bunu.

¹⁴¹Oylanmen men da heç bolgan, toyruluşuñnu seniň men unutmädım.

¹⁴²Toyruluşuş seniň toyruluş meñilik, da orenk'ini seniň könüdü.

¹⁴³Tarlıx da totxarlıx taptılar meni, da şımarlaganıñ seniň sözüñ benim edi.

¹⁴⁴Toyruluş bilä tanıxlıxıñ seniň, meñilik ağıllı etkin da (258v) tırgiz meni.

[gop]

¹⁴⁵Sarnadım saña bar yüräkım bilä benim, işit maña, Biy, zera toyruluşuñnu seniň izdädım.

¹⁴⁶Çaxırdım saña, da çutxar meni, da saşliyim tanıxlıxıñni seniň.

¹⁴⁷Ertäländım, vaştsız sahatka çaxırdım; da men sözüňä seniň umsandım.

¹⁴⁸Ertäländilär közlärım benim, ertäräk sözlämägäylär [=sözlämägä] maña sözüñnü seniň.

¹⁴⁹Avazıma benim işit, Biy, yarıyamayıña körä seniň, Biy, kön(259r)ülüküñdä seniň tırgiz meni.

¹⁵⁰Yuvuɣlattılar maña ɣuvuɣılarim benim tö-räsizlikni, zera ɔrenk'indän seniñ yıraɣ boldular.

¹⁵¹Yuvuɣsen sen, Biy, da barça buyruɣuñ se-niñ könüdü.

¹⁵²Ilgärtin tanidim tanıɣlıɣından seniñ, ki me-ñilik toxtattıñ alarnı.

[reš]

¹⁵³Körgüzgin aşaxlanganımnı benim da ɣut-ɣar meni, ki ɔrenk'iniñni seniñ men unutmadım.

¹⁵⁴Yaryula yaryumnu benim, da ɣutɣar meni, da sözüñä (259v) körä tırgız meni.

¹⁵⁵Yazıɣtır [=Yıraɣtır] yazıɣlılardan ɣutɣar-maɣlıɣ, zera könülüküñnü seniñ saɣlamadılar.

¹⁵⁶Şayavatıñ seniñ köptür, Biy, könülüküñä körä tırgız meni.

¹⁵⁷Köptürlär, ki ɣuvıyırlar da indzıtiyırlar me-ni, tanıɣlıɣından seniñ men sapmadım.

¹⁵⁸Baɣar edim dzıgärsızlär üstünä da opranıñ edim, ki saɣlamadılar sımırlaganıñni seniñ.

¹⁵⁹Kör, zera buyruɣuñnu sen(260r)ıñ sövdüm, Biy, yarlıyamaɣıñ bilä seniñ tırgız meni.

¹⁶⁰Başlanganı sözläriñniñ seniñ könülüktür, meñiliktir barça könülüküñ toyruluɣuñnuñ seniñ.

[šin]

¹⁶¹Buyruɣçılar sürdürlär meni heç yergädän, da sözläriñdän ɣorɣtu yüräkım benim.

¹⁶²Sövündüm men sözüñdä seniñ, neçik ol, ki tapar talan köp.

¹⁶³Yazıɣımnı körälmädım da heç ettim, da ɔrenk'iniñni seniñ sövdüm.

(260v) ¹⁶⁴Yedi kerät kündä alyışliym seni kö-nülüküñ da toyruluɣuñ üçün seniñ.

¹⁶⁵Eminlik köptür alarga, ɣaysı ki sövärlär ɔrenk'iniñni seniñ, da yoxtur alarda azmaɣlıɣ.

¹⁶⁶Tözdüm ɣutɣarmaɣıña seniñ, Biy, da buyru-ɣuñnu seniñ sövdüm.

¹⁶⁷Saɣladı dzanıñ benim tanıɣlıɣıñni seniñ da sövdü alarnı asrı.

¹⁶⁸Saɣlıyım buyruɣuñnu da tanıɣlıɣıñni seniñ, zera barça yollarım benim alnıña seniñdir.

(261r) [t'aw]

¹⁶⁹Yuvuɣlangay ɣoltɣam benim alnıña seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ aɣıllı etkin meni.

¹⁷⁰Kırsın alyışım benim alnıña seniñ, Biy, da sözüñ bilä ɣutɣar meni.

¹⁷¹Aɣtırgay erinlärim benim alyışıñni seniñ, ɣaçan övrätsäj maña toyruluɣuñnu seniñ.

¹⁷²Sözläsin tilim benim sözüñnü seniñ, zera barça sımırlaganıñni [=sımırlaganıñ] seniñ toyrulux bilädır.

¹⁷³Bolsun ɣoluñ seniñ tırgızmä meni, zera buyru-ɣuñnu seniñ tañladım.

(261v) ¹⁷⁴Suɣlandım ɣutɣarmaɣıña seniñ, Biy, da ɔrenk'iniñ seniñ sözüñ benim edi.

¹⁷⁵Tırlıgäy dzanıñ benim da alyışlagay seni, da könülüküñ seniñ boluškay maña.

¹⁷⁶Bulardım men, neçik ɣoy taspolgan, izdä ɣuluñnu seniñ, zera buyruɣuñnu seniñ men unutmadım.

Alyışı Esajia markareñiñ

[Исаия 42: 10-13; 45: 8: Песнь избавления]

^{42:10}Alyışlañız Biyni alyış bilä yäñi, zera buyru-ɣuñ anıñ biyikliktä haybatlanıyır,

Da atı anıñ haybatlıdır ɣır(262r)ıyından çax ɣiriñina yerniñ,

Kimläär ki enärlär edi teñizgä kemilär bilä, ot-raçlar da barça turuçıları alarnıñ alar bilä.

¹¹Färäh bolgay pustalıɣ ta barça turuçıları kendiniñ, färäh bolgaylar böläkläri da avluları Getläriñ [=Getarnıñ], [da färäh bolgaylar turuçıları ɣayanıñ],

Başlarından taylarnıñ çaxırgaylar. ¹²Bergäylär haybatni Teñrigä, da ɣuvatın anıñ otraçlar ayt-kaylar.

¹³Biy Teñri ɣuvatı bilä tibarda kelir oyatmaga oyrasni, turuzma paɣıllıñni, biryi tart(262v)ma, çaxırma üstünä duşmanlarına kendiniñ ɣuvat bilä köp.

^{45:8}Färäh bolgaylar kök yoyartın, da bulutlar yaɣşı [=yaıış] etkäylär toyruluñnu.

Aɣtırgay [yer] yarlıyamaɣni da toyruluɣuñnu barabar aɣtırgay.

Alyışı Jovnan markareñiñ

[Иона 2: 3-10: Молитва Ионы]

³Tarlıymda benim men Biygä sarnadım, işiti Teñri tıbsızlikinä tamuñnuñ çaxırmaɣıma benim.

İşit, Biy, avazıma benim, ⁴ki saldıñ meni munda, teränlikinä teñizniñ, da kezmaçları irmaç-(263r)larnıñ ɣapsadılar meni.

Barça yubanmaçlarıñ seniñ da tolyunlarıñ seniñ keçtilär üstümä benim, ⁵da aytım, ki salındım ɣayda esä yüzüñdän közläriñniñ seniñ.

Hali bolgay, ki artıɣ baɣkaymen dadzariña ari seniñ? ⁶Zera töküldü çövrämä suvlar çax boynuma dirä benim, da tıbsızliklär müdarasız ɣapsadılar meni.

Kirdi başım benim ⁷aralıɣlarına taylarnıñ, endim men teränlikinä yerniñ, kördüm (263v) bek-lövlärin anıñ, ki edilär ɣalɣalar meñilik, da çıxkay buzuluɣtan tirlikim benim.

⁸Saña, Biy Teñrim benim, eksilgäñinä dzanımnıñ benim sarnadım da seni, Biy, añdım, da kirgäy alyışım dadzariña ari seniñ.

⁹Zera çaysilari saçlarlar edi heçlikni da yalyanliçni, yarliyamaçlarından kendiläriniç keriboldular.

¹⁰Men avazina alyişniç çosdovanel boliyim saça, suniyim çurban Eyämizgä da (264r) tügäliiyim niyätimni benim çutçarıлмаçlıçka.

Haybatlamaç

[Псалом 87/88: 3] ³Kirsin alyişim benim da dçarıña ari seniç, aşıçlangay çulaçiniç seniç çoltçamizga bizim, adam sövüçi Biy.

Pareçosluçu bilä surp Asduadzadzinnij...

[Псалом 119/120]

Saymosu Tawit'niç.

¹Tarlıçimda benim men Biygä (264v) sarnadim, da işitti maça Biy, ²çutçardı dçanimni benim erinlärindän hillälilärniç da tilindän yamanlärniç.

³Ne berilgäy saça ya ne artkay til hilläli?

⁴Neçik oç çuvatliniç, ki suv beriptirlär kömürü bilä pälüt ayaçiniç.

⁵Vay, ki uzaç boldu çaribliçim benim! Yerläştim men çatirlarına Get'arniç.

⁶Köp kerät turdu boyum benim alar bilä, çaysilari ki körälmäs edilär saçlıçni.

⁷Men edim eminlik etüçi, çaçan (265r) sözlär edim, oçraşirlar edi benim bilä.

[Псалом 120/121] 120

Saymosu Tawit'niç.

¹Kötürdüm közlärिमni benim taçga, çaydan ki kelgäy maça boluşluç.

²Boluşluç maça Eyämizdän kelgäy, çaysi ki etti köknü da yerni.

³Bermägin seskänmäçkä ayaçiniçni seniç, da yuçlamasın közätüçiniç seniç.

⁴Neçik yuçlamas da yuçuğa barmas közätüçisi İsrajelniç.

⁵Biy saçlagay seni, da Biy yöpsüngäy oçu bilä çolunuç (265v) kendiniç.

⁶Günäş kündüz saça yazıçlanmagay, da ne ay keçä.

[⁷Biy saçlagay seni barça yamandan, saçlagay Biy dçaniçniçniç seniç.]

⁸Biy saçlagay kirgäniçniçniç da çıçkaniniçniç seniç, bundan soçra çaç meçilikkä diçrä.

[Псалом 121/122]

Saymosu Tawit'niç.

¹Färäh boldum men, kimlär ki aytarlar edi maça: «Övünä Eyämizniç bariyix biz».

²Yetişkän edilär ayaçlarımiz bizim eşikiçdä seniç, Erusaçem.

³Erusaçem yasaldı, neçik şähär, da turmaçı kendiniç çövräsinä aniç.

(266r) ⁴Anda çixti dçinslar, dçinslar Eyämizgä, tanıç İsrajelniç, çosdovanel bolma atina Eyämizniç.

⁵Anda çoyulup edi olturçuçi yarıçüçiniç, olturçuç çoyulgan Tawit'niç.

⁶Körünüç saçlıçin Erusaçemniç da yasalmäçin, kimlär ki sövrlär Biyni.

⁷Bolsun eminlik çuvatıçdan seniç, da yasalmäçı burçlärniç berkliçiniç seniç.

⁸Xardaşlarımiz da siçarlarımiz üçün bizim, sözliiyim eminlikniç seniç üçün, ⁹övü üçün Eyämizniç bizim çoldu yaçşiniç sendän.

(266v) [Псалом 122/123] 122

Saymosu Tawit'niç.

¹Saça, Biy, kötürdüm közlärımniç benim, ki turupsen köktä.

²Neçik közläri çulnuç çoluna eyäsiniç kendiniç, neçik közü çuluççiniç çoluna bikäsiniç kendiniç,

Ol türlüdür közümüz bizim saça, Biy Teçrimiz bizim, negä diçrä yarliyagaysen üstümüzgä bizim.

³Yarliya bizgä, Biy, yarliya bizgä, zera köp toduç heçliklär bilä.

⁴Dayın artix toldular boy(267r)larımiz bizim tabalanmaç bilä, ki tabalarlar edi bizni, da heç tutmaçları bilä öktämlärniç.

[Псалом 123/124] 123

Saymosu Tawit'niç.

¹Egär Biy bolmasa edi bizgä, aytkay İsrajel, ²egär Biy bolmasa edi bizdä,

Turganına adamlärniç üstümüzgä bizim ³tirilä klädilär yutma bizni

Öçäşmäçinä yüräklänmäçläriniç alärniç üstümüzgä bizim, ⁴na suvlar da çayda esä boydular bizni,

Açınlarda aştilar boylarım(267v)iz bizim, ⁵aştilar boylarımiz bizim açınlarda tiyyisiz.

⁶Alyişlidir Biy, ki bermädi bizni av tişlärinä alärniç!

⁷Dçanlarımiz bizim çutulduklar, neçik çipçix sırtmaçından avçilärniç.

Sırtmaçı alärniç uvaldilär, da biz çutulduç.

⁸Boluşluçudur bizgä atından Eyämizniç, çaysi ki etti köknü da yerni.

[Псалом 124/125] 124

Saymosu Tawit'niç.

¹Kim umsanir Biygä, neçik taçi Siovnuç, seskänmäçay meçilik, ²çaysi ki turuptur Er(268r)usaçemdä.

Taylar çövräsinädirlär aniç, Biy çövräsinädır çoyovurtunuç kendiniç bundan soçra çaç meçilikkä.

³Хоумастір Биу тayaхін yazıxlılarga payına toyрular[niñ, da toyрular] salmasınlar хolların kendiläriniñ töräsizliхkä.

⁴Yaхši etär Биу yaхšılarga da alarga, хaysıları ki toyрудurlar yüräklärі bilä.

⁵Xaхutlarıñı хapsamaх bilä, eltär alarıñı Биу alar bilä, хaysıları ki хiliniрlar töräsizlikni. Eminlik üsnä Israjelniñ.

(268v) **[Псалом 125/126] 125**

Saymosu Tawit'niñ.

¹Xaytkanına Eyämizniñ yasırlıхın Siovnuñ, da bolduх biz övüngän.

²Ol sahat toldu ayzimiz bizim färâhlik bilä da tilimiz bizim sövünçlük bilä;

Ol sahat aytkaylar dınsızlar arasına: «Ulu etti Биу etmäхin kendiniñ alarga!» ³Ulu etti Биу etmäхin kendiniñ bizim bilä, da biz bolduх sövüngänlar.

⁴Xaytar, Биу, yasırlıхımızniñ bizim, neçik çaylarıñı yarımкünnüñ. (269r) ⁵Xaysıları ki saban süрärlär edi yaş bilä, süvünçlük bilä da çalgaylar.

⁶Barmaх bilä barırlar edi da yırlarlar edi, хaysi ki kötürüp eltärlär edi saçovlarıñı kendiläriniñ.

Kelmäх bilä kelgäylär da sövüngäylär, kimlär ki alıp keltirgäylär oraхlarıñı kendiläriniñ.

[Псалом 126/127] 126

Saymosu Tawit'niñ.

¹Egär ki Биу yasamasa övñü, heç yergädän emgäniyir yasavuçıları anıñ.

Egär ki Биу saхlamasa šähärni, heç yergädän oraхtırlar (269v) közätüçiläri anıñ.

²Heçtir sizgä turma ertäräk, hali turuñuz, negä dıñrä ki yuхlamıyirsiz, хaysılarıñız ki yersiz ötmäk aytıхıñı

Zamanına, neçik berilgäy yuхı sövüklülärinä kendiniñ. ³Meñärüçisi adamniñ oylanlarıdır, хaysiniñ ki tölovü kendiniñdir, oldur yemişi yüräкiniñ kendiniñ.

⁴Neçik oх холuna хувatliniñ, ol түrlüdür da oylanları silкүçilärniñ.

⁵San, ki tolturdu suхlançin kendiniñ alardan, uyalma(270r)gaylar, хаçан sözläsälär duşmanları alarıñı alar bilä eşiktä.

[Псалом 127/128] 127

Saymosu Tawit'niñ.

¹San barçasına, ki хорхарлар Eyämizdän da barırlar yoluna anıñ.

²Xazyançin хoluñnuñ seniñ yegäysen, yegäylär [=sandır] saña, da yaхši bolgay.

³Xatunuñ seniñ — neçik borlalıх körklü buçха-хına övüñnüñ seniñ; oуullarıñıñ seniñ — neçik yäñi tikmä zäytün teräki çövräsina seyanıñniñ seniñ.

⁴Bu түrlü alyışlangay barça adam, хaysi ki хорхар Eyämiz(270v)dän, ⁵alyışlagay seni Биу Siondan.

Körsärsen sen yaхšılıхıñı Eрусayemdä barça күnlärinä tirlikiñniñ seniñ.

⁶Körsärsen sen oуullarıñıñ oylanlarıñıñıñ seniñ eminlik üsnä Israjelniñ.

[Псалом 128/129] 128

Saymosu Tawit'niñ.

¹Köp kerät çalištılar birgämä oylanlıхımdan benim, aytkay Israjel.

²Köp kerät çalištılar birgämä oylanlıхımdan benim, da meni yeñmädilär.

³Arхамniñ benim urdular yazıxlılar, uzun etti-lär törä(271r)sizliklärin kendiläriniñ.

⁴Биу toyрудır, da yançar gärdanin yazıxlılarnıñ.

⁵Uyalgaylar da kerі хaytkaylar barçası, хaysıları ki körälmäslär Sionnu.

⁶Bolsunlar alar neçik biçän damdagi [dama'-dagı], хaysi ki negä dıñrä ovuçka kelmiyin хurudu,

⁷Xaysından ki toldurmastır ovuçun kendiniñ çaluçi, da ne хuçахin kendiniñ, [хaysi ki] oraхıñı yıştirir edi.

⁸Aytmadılar barçası, хaysi ki aşarlar edilär alar sartin, ki alyışı Eyämizniñ siziñ bilä, (271v) da alyışladıх sizni atına Eyämizniñ.

[Псалом 129/130] 129

Saymosu Tawit'niñ.

¹Teränliktän sarnadım saña, Биу, ²Биу, işit avazıma benim.

Bolgay хuлахıñıñ seniñ işitmä avazın alyışimniñ benim.

³Egär töräsizlikimni benim tergäsän, Биу, Биу, evet kim bolur turma alniña seniñ? ⁴Zera sendändir arınmaхlıх.

⁵Atıñ üçün seniñ tözdüm, Биу. Töz, dżanim benim. Sözüñä seniñ ⁶umsandı dżanim benim, Biygä.

Vaхtıñdan ertäniñ чах keçägä dıñrä, vaхtıñdan ertäniñ ⁷umsandı Israjel Biygä.

(272r) Eyämizdändir yarlıyamaх köp, andandır хutхарmaхlıх, ⁸da ol хutхарdı Israjelni barça tarlıхlarıñdan anıñ.

[Псалом 130/131] 130

Saymosu Tawit'niñ.

¹Биу, biyiklänmädi yüräкim benim, da ne yubanmadı közlärim benim.

Barmadım men ulu-ulular bilä, da ne alar bilä, хaysi ki tamaşalı boldular, ne ki men.

²Evet ki aşахlandım men, neçik oylan urulmiş töşlärindän anasınıñ kendiniñ, da хaytkanı anıñ andoх aңar.

Yoḡsa ki öktämlättim esä, (272v) hälbät, boyumnu menim, bu türlü bolgay tölvü džanımniñ menim.
³Umsandi Israjel Biygä, bundan soñra çaḡ meñilik.

[Псалом 131/132] 131

Saymosu Tawit'niñ.

¹Añg'ın, Biy, Tawit'ni da barça sekinlikin anıñ:

²Neçik ant içti Eyämizgä da niyät ḡoydu Teñrisinä Jagopnuñ,

³Ki kirmiyim otaḡına övümnüñ menim, egär çixsam töşäkinä ornumnuñ menim,

⁴Egär bersäm yuḡu közlärimä menim ya yuḡu kirpiklä(273r)imä menim, ya tinçliḡ nemälärimä menim, ⁵negä diñrä tapiyim yerni otaḡiniñ Eyämiz Teñrisiniñ Jagopnuñ.

⁶Ošta, isittiḡ andan Jep'rat'adan da taptiḡ ani tüzünä ormandagi.

⁷Kiriyiḡ otaḡına anıñ, yerni öpiyiḡ yerindä, ḡayda turuptur ayaḡları anıñ.

⁸Kel, Biy, tinçliḡına seniñ, sen da bitikläri arilikiniñ seniñ.

⁹Babaslarıñ seniñ kiygäylär toyruḡuñnu seniñ, da ariläriñ seniñ sövünmäḡ bilä (273v) sövüngäylär.

¹⁰Tawit' sövüklüñ üçün seniñ ḡaytarmag'ın yüzünü seniñ yaḡlaganıñdan seniñ.

¹¹Ant içti Biy Tawit'kä könülük bilä da dügül yaylan [=yalan] sözlämädi aña: «Yemişindän ḡarıñniñ seniñ olturyuziyim olturyučuña seniñ.

¹²Egär saḡlasalar oylanlarıñ seniñ orenk'imni menim da tanıḡlıyımni menim, ḡays'ın ki övrätsäm alarga, oylanları alarniñ olturgaylar meñi meñilik olturyuč(274r)uña seniñ».

¹³Biyändi Biy Sionga da tañladı turma anda, ¹⁴aytti: «Budur tinçliḡım menim meñi meñilik, bunda turiyim, zera biyändim buña.

¹⁵Xaysıları bunuñ alyış bilä alyışliyim, da yarlılar bunuñ tolduriyim ötmäk bilä.

¹⁶K'ahanasına bunuñ kiydiriyim ḡutḡarıлмаḡnı, da ariläri bunuñ sövünmäḡ bilä sövüngäylär.

¹⁷Anda çixariyim müñüzün Tawit'niñ, hadir etiyim džiḡar'ın yaylaganıñniñ menim.

(274v) ¹⁸Duşmanlarına anıñ kiydiriyim uyatni, yoḡsa üstünä anıñ çičäklängäy arilikim menim».

[Псалом 132/133] 132

Saymosu Tawit'niñ.

¹Ne yaḡşı ya ne körklü, ki turuyırlar ḡardaşlar birgä!

²Neçik yaḡ, ki enär başka da saḡalina Aharonnuñ da saḡalından enär köksünä kiyinişiniñ anıñ,

³Neçik yaḡış yaḡar Hermondan üsnä tayına Sionnuñ.

⁴Biy anda hadirlädi alyışın da tirlikin meñilikniñ.

[Псалом 133/134] 133

Saymosu Tawit'niñ.

¹Bunda alyışlañiz, barça (275r) ḡulları Eyämizniñ Biyniñ [=, Biyni], kimlǟr barsiz övünä Eyämizniñ, köşkünä Teñrimizniñ bizim

Keça, ²kötürünüz ḡoluñuznu sizniñ arilikkä da alyışlañiz Biyni.

³Alyışlagay bizni Biy Siondan, ḡaysi ki etti köknü da yerni.

[Псалом 134/135] 134

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışlañiz atin Eyämizniñ, alyışlañiz, ḡulları Eyämizniñ, Biyni, ²ki barsiz övünä Eyämizniñ, köşkünä övünüñ Teñrimizniñ bizim.

³Alyışlañiz Biyni, ki yaḡşidir, (275v) saymos aytiñiz atına anıñ, ki tatlıdır.

⁴Jagopnu tañladı kendinä Biy da Israjelni meñärmäḡinä kendiniñ.

⁵Men tanıdım, ki uludur Biy, ne ki barça gurk'lar.

⁶Barça, ne ki klädi, da etti Biy köktä da yerdä, teñizdä da barça teränliktä.

⁷Çixarir bulutlarıñiñ xiriñindan yerniñ, yaşnatmaḡın kendiniñ, yamḡur etti da çixarir yelni ḡarmanlarıñdan kendiniñ.

⁸Urdu ilgäri toyḡanlarıñ (276r) Misirlilarniñ, adamdan çaḡ hayvanga diñrä.

⁹Yeberdi nişanlarıñ da peşälärin kendiniñ araña seniñ Misirda, p'arawovnga da barça ḡuvatına kendiniñ.

¹⁰Urdu džiñslarıñiñ köp da öldürdü ḡanlarıñiñ ḡuvatli.

¹¹ZSehonnu [=Sehonnu], ḡanin Amurhaçoçlarıñiñ, zOvknu [=Ovknu], ḡanin Pasanniñ, da barça ḡanlarıñ K'ananaçiläriñiñ.

¹²Berdi yerin alarniñ meñärmäḡinä, meñärmäḡkä Jisraelgä, žoyovurtuna kendiniñ.

(276v) ¹³Biy, atıña seniñ meñilik, Biy, aḡmaḡlıḡıñ seniñ džiñstan çaḡ džiñska.

¹⁴Yaryular Biy žoyovurtun kendiniñ da ḡullarıñda kendiniñ övünür.

¹⁵Gurk'lar dinsizläriñiñ altun da kümüştür, ḡol işläridir oylanlarıñiñ adamlarıñiñ.

¹⁶Ayızlarıñiñ bardir, da sözlämäslär, közläri bardir, da körmäslär.

¹⁷Xulaḡlarıñiñ bardir, da işitmäslär, da yoḡtur tinniḡlarıñiñ ayızlarıñda alarniñ.

(277r) ¹⁸Oḡşaş alarga bolgay, ḡaysıları ki ettiñläriñiñ anı, barçası, ḡaysıları ki umsanıptırlar alarda.

¹⁹Övü Israjelniñ, alyışlañiz Biyni, övü Aharonnuñ, alyışlañiz Biyni.

²⁰Övü Leweaniñ, alyışlaniz Biyni, çorçkanlari Eyämizniñ, alyışlaniz Biyni.

²¹Alyışli Biy Siondan, çaysi ki turuptur Jerusaşamda!

[Псалом 135/136] 135

Saşmosu Tawit'niñ.

¹Xosdovanel boluyıç Eyämizgä, zera yaçşidir, da meñliktir (277v) yarlıyamaçı anıñ.

²Tapuniyıç Teñrimizgä teñrilärniñ, zera meñi".

³Tapuniyıç Eyämizgä eyälärniñ, zera meñi".

⁴Etti sk'ançelik' ulu-ulu yalyız, zera meñi".

⁵Köknü etti açıl bilä kendiniñ, zera meñi".

⁶Toxtatti yerni üsnä suvlarnıñ, zera meñilik".

⁷Etti yarıçlılar ulu-ulu yalyız, zera meñi".

⁸Günäşni etti buyruççılıç kündüzgä, zera meñi".

⁹Ayni da yılduznu buyruç(278r)çılıçka keçäniñ, zera meñi".

¹⁰Urdu yerin Misirlilärniñ ilgäri toğanlari bilä kendiniñ birgä, zera meñi".

¹¹Da çıçardı İsräjelni arasından, zera meñi".

¹²Xolu bilä biyik da biläki bilä çuvatli, zera meñi".

¹³Yardı teñizni ulu da ayırdı 2 payga, zera meñi".

¹⁴Da keçirdi İsräjelni arasından anıñ, zera meñi".

¹⁵Boydu p'arawonnu da çuvatın kendiniñ [teñizgä Xizil, zera meñi".

¹⁶Da çıçardı çoyovurtun kendiniñ] pustalıçka, zera".

¹⁷Urdu džinslarni ulu-ulu yalyız, zera meñi".

(278v) ¹⁸Da öldürdü çanlarin çuvatli, zera meñi".

¹⁹Zehonnu [=Sehonnu], çanin Amurhaçoçlarniñ, zera meñi".

²⁰Zovk'nu [=Ovk'nu], çanin Pasanniñ, ze".

²¹Berdi yerin alarniñ meñärmäçkä, zera meñi",

²²Meñärmäçkä İsräjelgä, çuluna kendiniñ, ki yaçşidir, ze".

²³Añdi bizni Biy aşaxlıçimizda bizim, zera".

²⁴Da çutçardı bizni çolundan duşmanlarimizniñ bizim, ze".

²⁵Kim berir yemäk barça tirilärgä, zera meñi".

²⁶Tapuniyıç Teñrigä köktägi, (279r) ki meñliktir yarlıyamaçı anıñ.

[Псалом 136/137] 136

Saşmosu Tawit'niñ.

¹Açın suvlarına Baydatlılärniñ, anda olturur ediç da yıylar ediç, neçik añdıç biz anda Sionnu.

²Arasına tan [=tal] teräkläriniñ alarniñ astıç bitiklärimizni bizim.

³Anda sorarlar edi oldža etüçilärimizni [=etüçilärimiz] bizim sözüñ alyışniñ, yasir etüçilärimiz bizim çiyiçlarlar edi bizni da aytırlar edi:

«Alyışlaniz Biyni alyışından Sionnuñ». ⁴Evet neçik alyışliyiç (279v) alyışın Eyämizniñ yerdä yat?

⁵Eğär unutsam seni Jerusaşam, er [tpr] unutkay meni oñum benim.

⁶Yabuşkay tilim benim tañlayıma benim, egär ki aņasam seni, [başta sarnamasam seni,] Jerusaşam, başlanganına färählikimniñ benim.

⁷Añçın, Biy, oylanlarin Etovmaniñ kününä Jerusaşamniñ,

Xaysilari aytırlar edi: «Sökünüz, sökünüz, çaç himinä yetiştiriniz».

⁸Xizi Baydatlılärniñ zabun, san, çaysi ki tölädi tölövünnü seniñ, çaysi ki sen bizgä (280r) tölädiñ.

⁹San, çaysi ki tuttu oylanlariniñni seniñ da urdu taşka.

[Псалом 137/138] 137

Saşmosu Tawit'niñ.

¹Tapuniyim saña, Biy, bar yüräkim bilä benim, alnina friştälärniñ saşmos aytıyım.

Ki işittin sözüñä ayzimniñ benim, ²yerni öpüyim dadžarıñda ari seniñ, da çosdovanel bolıyım yarlıyamaçıñ üçün da könülükün üçün seniñ.

Ulu ettiñ barçada atıñni ari seniñ, ³çaysi küñdä sarnasam saña, tezindän işit maña, (280v) da köp etsärsen çuvatın džanımnıñ benim.

⁴Xosdovanel bolgaylar saña barça çanlari yeriniñ, zera işittilər sözüñ ayzıñniñ seniñ, ⁵da alyışlagaylar yoluñnu seniñ.

Uludur haybatı Eyämizniñ, ⁶biyiktir Biy, aşaxlarni körär da köplärni yıraçtın tanir.

⁷Eğär bardim esä men içinä tarlıçniñ, tırgizgäysen meni öçäşmäçindän duşmanniñ.

Saldıñ çoluñnu seniñ, da çutçardı meni oñuñ seniñ, (281r) ⁸da Biy tölägäy benim üçün.

Biy, yarlıyamaçıñ seniñ meñilik, işin çoluñnuñ seniñ körümsüz etmä.

[Псалом 138/139] 138

Saşmosu Tawit'niñ.

¹Biy, sinadiñ meni da tergädiñ meni, ²sen tanıdiñ olturuşumnu benim da turganımnı benim.

Eskä aldiñ saşışimni benim yıraçtın, ³izimni benim da payimni benim sen tergädiñ, da barça yollarimni benim ⁴ilgärtin kördün, ki yoçtur hillälik tilimdä benim.

(281v) Ošta sen, Biy, tanıdiñ ⁵artimni benim da ilgärimni benim, sen yarattıñ meni da çoyduñ çoluñnu seniñ üstümä benim.

⁶Tamaşalı boldu bilmäçıñ seniñ mendän, çuvatlandı, da çidamandır bujar.

⁷Xayda bargaymen dʒanından seniñ da yüzüñ-dän seniñ men çayda çaçkaymen?

⁸Egär çixsam kökkä, sen andasen, egär ensäm tamuxka, da anda da yuvuxsen.

⁹Egär alsam çanatlarimni benim tañ manına da tursam çiriy(282r)ına teñizniñ,

¹⁰Hälbät, anda da çoluñ seniñ yol körgüzgäy maña da oñuñ seniñ yöpsüngäy meni.

¹¹Ayttim, çaramyu çayda esä, hälbät, yaptı meni, ya keça ornuna yariñniñ huzurluxumda benim.

¹²Xaramyu sendän çaramyulanmagay, da keça, neçik kündüz, yariñli bolgay, da çaramyusu anıñ — neçik yariñ anıñ.

¹³Sen taptıñ bövräklärimni benim da yöpsündüñ meni çarnından anamniñ benim.

(282v) ¹⁴Tapuniyim saña, Biy, zera çorçulu, tamaşalisen, tamaşalidir işläriñ seniñ, da dʒanim benim sövdü asri.

¹⁵Yaşırılmađı söväkim benim sendän, ki ettiñ yapux, da küclü çuvatimniñ [= çuvatimni] benim aşaxlıxında yerniñ.

¹⁶İşläganimni benim kördülär közläriñ seniñ, da yazovuña seniñ barçası yazıldılar.

Kündüz bulardılar, da kimsä yoç edi, ki yol körgüzgäy edi alarga.

¹⁷Maña asri ulu hörmättä boldular yaxşı klävüçilär(283r)ıñ seniñ, Teñri, da asri çuvatlandılar buyruçilari alarniñ.

¹⁸Sanadim alarni, da artix çumdan köpländilär; oyandim, da hali seniñ bilä men.

¹⁹Egär öldürsäñ yazıxlilarni, Teñri, erlär çanlı, kerı boluñuz mendän.

²⁰Xarşiliyxta da paçilliyxa algaylar heç yergädän şahariñni seniñ.

²¹Körälmäganiñni seniñ, Biy, körälmädiñ da üstnä duşmanlarıñniñ seniñ oprandim.

²²Körälmämäxliçni tügäl körälmä(283v)dim alarni, da boldular maña duşmanlar.

²³Sına meni, Teñri, da tanı yüräkimi benim, tergä meni, da tanı izlärimni benim, ²⁴da baç, egär bar esä töräsizlik yoluma benim, da yol körgüz maña yoluña seniñ meñilik.

[Псалом 139/140] 139

¹Saymosu Tawit'niñ.

²Abra meni, Biy, adamdan yaman, adamdan egri çutçar meni.

³Sayışladılar töräsizlikni yüräklärinä kendiläriniñ, kün uzun hadirländilär uruşka.

(284r) ⁴İtilädilär tişläriñ kendiläriniñ, neçik yılan, da auları oçyılanlarıñ tibiñä erinläriñniñ alarniñ.

⁵Sayla meni, Biy, çolundan yazıxliniñ da adamdan yaman çutçar meni.

Sayışladılar tüyma barganimni benim, ⁶yaşirdilar urulmişlar sırtmaç maña.

Oryanlar saldılar sırtmaç ayaçlarima benim, çövräsiniñ izlärimniñ benim çoydular maña azmaçlıçni.

⁷Ayttim: Biy Teñrim benim sen, çulaç çoy, Biy, avazına alıñimniñ benim.

(284v) ⁸Biy, Biy, çuvatı çutçarıлмаçimniñ benim, kölgäsi başimniñ benim kününä oçrañniñ.

⁹Çixara bermägin meni, Biy, suçlançına yazıxlilarniñ, kimlär ki sayışladılar benim üçün, aşıya urmagin meni,

Ki bolmagay çaçan biyiklängäylär, da sayışları alarniñ tügällänmäsin, soçyusu tügängäniñniñ alarniñ ¹⁰çazçanı erinläriñniñ kendiläriniñ yapkay alarni.

¹¹Salgaysen üsnä alarniñ kömürläriñniñ otuñ da yixkaysen alarni, zabunluxtan bolmis(285r)arlar turma.

¹²Adamga tilçigä oçarılmaçay üsnä yerniñ, adamni yazıçlı yamanlıçı kendiniñ olar [=ular] taspolmaçka.

¹³Tanı, ki etärsen, Biy, yarı yarlığa da könlük miskingä.

¹⁴Toyrular şükürlängäylär atıñdan seniñ, da turgaylar toyrular alnına yüzüñniñ seniñ.

[Псалом 140/141] 140

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biy, sarnadim saña, da işit maña, baçkin avazına alıñimniñ benim sarnamaçimda benim saña.

(285v) ²Toyrı iş bolgay alıñim benim, neçik temyan, alniña seniñ, Biy, kötürgändä çolumnu benim — çurban keçağı.

³Xoy, Biy, közät ayzıma benim da eşik bek erinlärimä benim, ⁴ki sapmagay yüräkim benim söz bilä yamanlıçniñ.

Säbäplämä säbäpin yazıçniñ adamlar bilä, çaysilari çilinirlar töräsizlikni, bolmandir ortaç tañlaganlarına alarniñ.

⁵Ögütlägäy meni toyrı yarlıyamaç bilä da çarşı etkäy; yağı yazıxliniñ yaylamagay (286r) başimni benim; dağı da alıñim benim erkinä anıñ.

⁶Tiyildilar yuvux çayaga yarıuçilari alarniñ, işitkaylar sözümä benim da tatlılangaylar.

⁷Neçik çoyuluçu topraçniñ, ki yaylıptir üsnä yerniñ, da yilgaylar söväklari alarniñ yuvux tamuxka.

⁸Saña, Biy, Biy, közlärimdir benim, saña umsandim, çixarmagin dʒanimni mendän.

⁹Saxla meni sirtmaxtan, xaysi ki yaşiniptir maña, azdirmaşından xilinuçiniñ töräsizlikni.

(286v) ¹⁰Tüşkäylär avına aniñ yazixlilar, yal-yiz men, men negä diñrä aşkaymen.

[Псалом 141/142] 141

Saymosu Tawit'niñ.

¹Avazim bilä benim men Biygä sarnadim, avazim bilä benim Biyni yalbardim.

²Tökiyim alnına Eyämizniñ alışımnı benim da tarlıxımnı benim alnına aniñ aytiyim.

³Eksilgänin mendä dżanımnıñ benim sen, Biy, tanıdın izimni benim. Yolga, xaysına ki bariyir edim, yaşindi maña sirtmaşka.

⁴Baxar edim oñundan [=oñumdan], körär edim, da ne kimsä tanımas edi (287r) meni, tas boldu mendän xaçmaşim benim, da ne [tapmadı] izdävüçi boyumnu benim.

⁵Çaxırdım saña, Biy, da ayttım: sensen um-sam da ülüşüm benim yerinä tirilärniñ.

⁶Baxkin, Biy, alışıma benim, zera men aşax boldum asrı, abragin meni xuvuçilarımdan benim, zera xuvatlandılar, ne ki men.

⁷Çıxar zindandan dżanımnı benim, şükürlü-men atıñdan seniñ.

Saña eglänirlär toyrular, negä diñrä tölägäy-sen.

[Псалом 142/143]

Saymosu Tawit'niñ.

(287v) ¹Biy, işit alışıma benim, xulaş xoş xoltxama benim könülüküñ bilä seniñ.

Işit maña könülüküñ bilä seniñ ²da kirmägin yaruga xoluñ [=xuluñ] bilä seniñ, zera toyrulan-mas alniña seniñ barça tirilär.

³Xuvdu duşman boyumnu benim, aşax etti yergä tirlikimni benim da olturxuzdu meni xaramyuluxtan [=xaramyuluxta], neçik ölüñü menjiliktän.

⁴Osandı mendä dżanımnı benim, da yüräkim benim täşvişlände mendä.

(288r) ⁵Añdım men künlärin ilgäriği, sayışladım barça da işläriñni seniñ, etkänlärin xoluñnuñ seniñ sayışladım ⁶da kötürdüm saña xollarımnı benim.

Dżanımnı benim, neçik yer, susaptır saña, ⁷tezindän işit maña, Biy, zera eksildi mendän dżanımnı benim.

Xaytarmagin yüzüñnü seniñ mendän, oşsasarmen alarga, ki enärlär çuyurga.

⁸Işittirgin maña ertä yarlıyamaşıñni seniñ, zera men saña, Biy, umsandım.

Körgüz maña yol, xaysına bar(288v)maga, zera saña, Biy, kötürdüm dżanımnı benim.

⁹Xutxar meni duşmanlarımdan benim, Biy, zera seni işanç kendimä ettim.

¹⁰Övrät maña etmäğä erkiñni seniñ, zera sen Teñrim benim.

Dżanıñ seniñ yaşşı, yol körgüzüçi bolgay maña yergä dürüst.

¹¹Aniñ [=Atiñ] üçün seniñ, Biy, tirgizgäysen meni; toyruluñnuñ bilä seniñ çıxargaysen tarlıxtan dżanımnı benim, ¹²yarlıyamaşıñ bilä seniñ

Tas etärsen duşmanlarımnı benim, yoş etsärsen barça indżitu(289r)çilarımnı benim, zera men xuluñ seniñmen.

[Псалом 143/144] 143

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alışlı Biy Teñrim benim, xaysi ki övrätti xolumnu benim [oyraşka da barmaşlarımnı benim] dżagadtagi uruşka.

²Yarlıyamaşım benim da işançım benim, boluşuçım benim da xutxaruçım benim, işançım benim, da men umsanırmen añar.

Kim hnazant etär žoyovurtnu tibimä benim?

³Biy, kimdir adam, ki köründüñ sen añar, ya oylu adamniñ, ki heseplärsen nemä ani?

⁴Adam heçlikkä oşşadı, da (289v) künläri aniñ, neçik kölgä kibik, keçtilär.

⁵Biy, aşaxlat köknü da en, yuvuxlan taylarga, da tutaşirlar.

⁶Yaltrat yaşnamaxıñni seniñ da müşxüllät alarnı, yeber oñuñnu seniñ da tayit alarnı.

⁷Yeber xoluñnu seniñ biyikliktäñ da xutxar meni suvlardan köp da xollarıñdan oylanlariniñ yat,

⁸Xaysılarıniniñ ki ayızları kendiläriniñ sözlädilär heçlikni, da oñu alarniñ oñu yazixniñ.

(290r) ⁹Teñri, alışniñ yäñi alışliyiş seni, on stronlu saymosaran bilä saymos aytiyim saña.

¹⁰Kim berir xutxarıлмаşni xanlarimizga bizim, ki xutxarmalıdır Tawit'ni, xulun kendiniñ, xilicetan yaman?

¹¹Xutxar meni da abra meni xolundan oylanlarından yatlarıniñ,

Xaysılarıniniñ ki ayızları kendiläriniñ sözlädilär heçlikni, da oñları alarniñ oñu yazixniñ.

¹²Xaysılarıniniñ ki oylanları kendiläriniñ — neçik yäñi aşlama(290v)lar, toxtalgandır oylanlıxlarından kendiläriniñ; [xızları alarniñ] tüzülgän da şöhrätlängän oşşaşına dadżarniñ.

¹³Harmanları alarniñ toludurlar da pırxıldiyirlar biri birinä, xoynuları alarniñ köp toyruçidirlar da artarlar barganlarında kendiläriniñ, ¹⁴da tüzläri [=ögüzläri] alarniñ semizdir.

Yoxtur eksiklik çetänlärinä alarniñ, da ne çaxiriş mahalälärində alarniñ.

¹⁵Hali san beriyim žoγovurtka, χaysiniñ ki bu türüdü, na sandir žoγovurtka, χaysiniñ ki (291r) Biy Teñrisidir anıñ.

[Псалом 144/145] 144

Saymosu Tawit'niñ.

¹Biyiklärtirmen seni, Biy Teñrim benim da χanım benim, da alyışlarmen atıñni seniñ meñilik da meñi meñilik.

²Kün uzun alyışliym seni da ögiyim atıñni seniñ meñilik da meñi meñilik.

³Uludur Biy da alyışlidir asrı, da ululuχuna anıñ yoxtur ölcöv.

⁴Džins da džinslar maχtagaylar işläriñni seniñ da χuvatiñni seniñ aytkaylar.

⁵Ulu şöhrätin haybatlı ari(291v)likiñniñ sözläsärlär da tamaşañni seniñ aytsarlar.

⁶Χuvatin χorχuñnuñ seniñ aytkaylar da ululuχuñnu seniñ aytkaylar.

⁷Añmaχlıχın köp tatlılıχıñniñ seniñ aχtırgaylar da toyruluχuñ bilä seniñ sövüngäylär.

⁸Şayavatlı, yarlıyovuçidir Biy, uzunesli da köpyarlıyovuçi.

⁹Tatlıdır Biy hər birinä, da şayavatı anıñ üsnä barça yaratkanlarıñniñ kendiniñ.

¹⁰Tapungaylar saña, Biy, bar(292r)ça işläriñ seniñ, da ariläriñ seniñ alyışlagaylar seni.

¹¹Haybatın padşahlıχıñniñ seniñ aytkaylar da ululuχuñnu seniñ aytkaylar,

¹²Tanıma oylanlarına adamlarıñ χuvatiñni seniñ da haybatın ulu şöhrätli padşahlıχıñniñ seniñ.

¹³Padşahlıχıñ seniñ padşahlıχ barça meñilik-tän, da biylikin seniñ džınstan çaχ džinska.

Inamlıdır Biy barça sözlärindä kendiniñ, da toyrudur Biy barça işlärindä kendiniñ.

(292v) ¹⁴Toxtatır Biy barça tayılğanlarıñni da turγuzur barça yixılğanlarıñni.

¹⁵Közläri barçasiniñ saña umsanırlar, da sen berirsən alarga yemäχ sahatında.

¹⁶Açarsen χoluñnu seniñ da toldurursən barçasın tatlılıχıñ bilä erkiñniñ seniñ.

¹⁷Toyrudur Biy barça yollarında kendiniñ da aridir barça işlärindä kendiniñ.

¹⁸Yuvuχtur Biy barçasına, χaysıları ki sarnarlar añar, barçasına, χaysıları ki sarnarlar añar könlük bilä.

(293r) ¹⁹Erkin χorχkanlarıñniñ kendiniñ etär Biy, alyışlarına alarıñniñ işitir da tırgizir alarıñni.

²⁰Saχlar Biy barçasın, χaysıları ki sövärlär anı, barça yazıχlılarıñni tas etär Biy.

²¹Alyışın Eyämizniñ sözläsın aγzım benim, alyışlasın barça tirilär atın ari anıñ meñilik da meñi meñilik.

[Псалом 145/146] 145

Ankeanıñ da Zak'ar[ianıñ].

¹Alyışla, džanıñ benim, Biyni, ²alyışliym Biyni tirlikimä benim, saymos aytiyim Teñrimä benim, negä diñrä barmen men.

(293v) ³Umsanmañiz buyruχçılarga, adam oylanlarına, zera yoxtur χutχarıлмаχ аларда.

⁴Çıχkay džan алардан, da χaytkay andoχ top-raχka, da ol күндән тасполгаy барча sayışları аларниñ.

⁵San ol džinska, χaysiniñ ki Biy Teñri boluşuçidir añar da umsaı anıñ Biy Teñridädir,

⁶Χaysi ki etti köknü da yerni, teñiz da barça, χaysi ki andadır,

Kim saχlar könlükni meñilik ⁷da etär könlük zrgel (294r) bolğanlarga,

Berir ötmäk açıχkanlarga da çeşär baγlanganlarıñni Biy.

⁸Biy açar közlärin soχurlarıñni, da turγuzur yixılğanlarıñni Biy.

Biy sövär toyrularıñni, ⁹Biy saχlar χarıblarıñni, öksüzläriñni da tullarıñni yöpsünür Biy, da yolların χirsizlarıñni tas etär.

¹⁰Xanlıχ etkäy Biy meñilik, Teñriñ seniñ, Sion, džınstan çaχ džinska.

[Псалом 146/147] 146

Saymosu Tawit'niñ.

¹Alyışlañiz Biyni, ki yaχşidir saymosu Teñrimizniñ bizim, (294v) tatlı bolgay alyışi.

²Yasar Jerusaγemni Biy da tayılğanın Israjełniñni yiyiştirir.

³Saγaytir siniñ yüräkläriñni da çürgär barça yaralarıñni alarıñni.

⁴Kim saχnar [=sanar] köplüχün yıldızlarıñni, barçasın alarıñni atı bilä ündär.

⁵Uludur Biyimiz bizim, da uludur χuvatiñni anıñ, aχılina anıñ yoxtur yetiřmäχ.

⁶Yöpsünür sekinläriñni Biy da ašaχ etär öktämläriñni çaχ yergä.

⁷Alyışlañiz Biyni tapunmaχ (295r) bilä, saymos aytiñiz añar alyış bilä.

⁸Kim kiydirdi köknü bulutlar bilä, hadir etär yaγmurnu yergä,

Östürdü biçänni taylarda, yaš otu χulanmaχına adamlarıñniñ,

⁹Kim berir hayvanlarga yemäk, balalarına χarılarıñni, ki sarniyirlar añar.

¹⁰Dügül ki χuvatin atniñ klädi Biy, da ne erlikinä adamniñn aznawur biyändi.

¹¹Yoχsa biyändi Biy χorχkanlarına kendiniñ da alarga, (295v) kimlər umsanırlar yarlıyamaχını anıñ.

[Псалом 147/147] 147

Saymosu Tawit'niņ.

^{1/12}Öggin, Jerusaşem, Biyni.

Da alyişla Teşriņni seniņ, Sion.

^{2/13}Ki berkäytti beklövün eşikläriņniņ seniņ da alyişladı oylanlarıņni seniņ saņa.

^{3/14}Kim çoydu çekläriņni, hranicalarıņni seniņ eminliktä, semizliki bilä aşıłıñniñ toldurdu seni.

^{4/15}Yeberdi sözün kendiniņ yergä, tezindän yügürdü aytuşu aniņ.

^{5/16}Çoyar çarni, neçik yümnü, (296r) tiftikni, da tumanni, neçik toznu, saçti.

^{6/17}Salir buznu, neçik kesäkni; alnina suvuçluxunuņ aniņ kim bolur turma?

^{7/18}Yeberir sözün kendiniņ da eritir alarni, üfürür yellär, da barirlar suvlar.

^{8/19}Aytar sözün kendiniņ Jagopka, toyruluçnu da könülükün Israjelgä.

^{9/20}Dügül bu türlü etti barça džinslarga Biy da yaryusun kendiniņ belgili etmädi alarga.

[Аввакум 3: 1-19: Молитва Аввакума]

¹Alyişi Ampagum markareniņ.

(296v) ²Biy, işitkaniņni seniņ işittim da çorçutum, Biy, baçkin [=baçtim] işiņä seniņ da tañlandim.

Arasina eki kazanlarıņniñ tanılsarsen sen, yuvuçlanganına yıllarıņniñ belgili bolsarsen, yetişkinä zamanniñ körünsärsen.

Müşüllänmä džanımnıñ benim, zamanında öçäşmäçniņ yarlıyamaçniñ aņsarsen.

³Teşri yarimkündan kelsär da ari Pařan tayından.

Belgili etkäy kök könänmäçin (297r) haybatiniņ aniņ, da alyişi bilä aniņ toldu dünyä.

⁴İşyleri, neçik yariç, ayırıldı andan, da müñzlär çoluna aniņ tapuldu, da anda toxtaldı çuvatı haybatiniņ aniņ.

⁵Yüzündän aniņ çıçkaylar tövüslär, da artindan izläriņniñ aniņ bargaylar ulu-ulu çuşlardan.

⁶Turdu da öletü yerni, baçti da tintti dinsizläri.

Taylar erisärlär, da ormanlar çururlar meñilik, yolları, ki ilgärtin edilär, soçraygaylar, (297v) da andan titrägäy barça yer.

⁷Kördüm taborlarıñ Araplarnıñ, müşülländilär turuçilari çatirlarina Matiamniņ.

⁸Yoçsa mi üsnä rikalarıñniñ öçäşläniñsen, Biy, ya yüräklänmäçniñ seniņ üsnä rikalarıñniñ, ya öçäşmäçniñ seniņ üsnä teñizniņ?

Çiçtiñ sen arabaņa seniņ, atlanganıñ seniņ çutçarılmalıçtır çıçkaniñ seniņ?

⁹Oyandı yayiņ seniņ, da oçlarına sadaçlarıñniñ

sen(298r)niñ içirdiņ, irmaçlarıñni tayittin, ¹⁰yerni titrättin muçkämliçindän yaçmurnuņ, ki aşar bundan.

Tibsizlikläär çaçirdilar ulu avaz bilä, ¹¹yariç yiltiraganından günäşniñ tartıldı, da çıçkanı ayniņ tıyıldı.

Neçik yiltraganı kesmäkləriñniñ bargaylar, neçik yariçi yiltragen çiliçiniñ seniņ.

¹²Öçäşmäç bilä oyanırsen üstünä yerniņ, öçäşmäç bilä uşatsarsen dinsizläri.

¹³Köründü çutçarılmalıçına (298v) çoyovurtuñniñ seniņ, çutçarmaga tañlanganlarıñniñ seniņ.

Oçlavuçi bolduñ başlarına adamlarıñniñ öktäm-läriñni, çaç tibsizlikinä teñizniñ boyuldular.

¹⁴Izdädiñ öçnü çuvatıñ bilä seniņ çuvatlı başlılardan yazıçlılarıñniñ, çaysilari ki umsanip edilär bizmilikläri bilä kendiləriñniñ, zera yedilär yarlini yaşırtin.

¹⁵Yeberdiñ üstnä teñizniñ atlarıñniñ seniņ, müşülländilär yeñüçi suvlar(299r)i tibsizlikniñ.

¹⁶Turдум мен, da çürgäldi idžäglärim benim, avazından ayzimniñ benim kirdi titrämäç söväklärimä benim, da men boyum bilä benim müşülländim.

Bunu saçlagaylar kününä tarlıçniñ keltirmä üsnä džinslarıñniñ, çaysilari ki oçraş etärlär çoyovurtuñ bilä seniņ.

¹⁷Indžir teräki bermägäy yemişin kendiniņ, da borlalıç keltirmäç tapmagay, zäytün beslänmägäy, da yer bitmägäy [=bittirmägäy] yaş ot,

(299v) Eksilgäylär çoylar kütövläriñdän, da ögüzlär tapmagaylar aranga, —

¹⁸Men Biygä umsandim, sövüniyim da färäh boliyim, Teşri çutçaruçim benim.

¹⁹Biy, Biy berdi maņa çuvat da turçuzdu ayaçlarıñniñ benim toxtalmaçlıçta, boynu üsnä duşmannıñ turçuzdu meni da tündirdi meni çüst-çüst.

Аlyişi 3 igitniņ — Anania, Azarija ew

Misajelniñ, çaysilari ki ot içinä aytıy edilär

[Даниил 3: 26-45: Молитва Азарии]

(300r) ²⁶Alyişlisen, Biy Teşri, atalarimizdan bizim, alyişlisen [=alyişli] haybatlangan atıñ seniñ meñilik.

²⁷Könülüknü keçirdiñ bu barçada bizim bilä, toyrusen sen, Biy, da barça işläriñ seniñ könüdür.

Yollarıñ seniñ toyrudur, da barça töräñ seniñ toyrudur.

²⁸Töräni toyruluçnuñ üstümüzgä yeberdiñ bizim, barçaga körä, ne ki yeberdiñ üstümüzgä bizim da şähäriñä ari (300v) atalarimizniñ bizim Erusaşemniñ.

Toyruluḡ bilä da könülük bilä yeberdiḡ bunu barça üstümüzgä bizim yazıḡlarımız üçün bizim.

²⁹Töräsizländiḡ, ašindiḡ başta bolup sendän, yazıḡlı bolduḡ barçada. ³⁰Da buyruḡlarıña seniḡ biz işitmädiḡ,

Saylamadiḡ da etmädiḡ, neçik simarladıḡ sen bizgä, ki yaḡşını tapkaybiz biz sendän.

³¹Hali barça, ḡaysi ki ettiḡ da neni yeberdiḡ üstümüzgä bizim, toyrı yarı bilä ettiḡ.

(301r) ³²Çıxara berdiḡ bizni ḡoluna duşmanlarımizniḡ bizim, töräsizläriñi, beklärgä da baştaḡlarga.

Xoluna ḡanniḡ töräsizniḡ da yamanniḡ barça yergä çıxara berdiḡ bizni.

³³Da hali yoḡtur vaḡt açma aḡzimizni bizim: uyatlı da kültkü bolduḡ ḡullarıña seniḡ ḡuluḡ etkän.

³⁴Yoḡsa çıxara bermä bizni soḡyuga diyin atıḡ üçün seniḡ, tozdurma niyätini seniḡ ³⁵da kerı etmä yarlıyamaḡını seniḡ bizdän

(301v) Apraham sövüklüḡ üçün seniḡ, Sahagniḡ, Israjelniḡ, ariḡniḡ seniḡ.

³⁶Atadiḡ alarga da aytıḡ: «Arttiryim zuryätiniḡni siziḡ, neçik yulduzların köknüḡ da neçik ḡumnu ḡiryına teñizniḡ».

³⁷Da hali, Biy, eksildiḡ biz, ne ki barça dżinslar, da barbiz zabunluḡta barça yerdä bugün yazıḡlarımız üçün bizim.

³⁸Yoḡtur zamanda bu, buyruḡçı, markare, da yol körgüzücü, ne bütöv ḡurbanlarımız, (302r) ne temyan orenk'kä, ne yer bernälärni sunma alniña seniḡ, yarlıyamaḡ tapma sendän.

³⁹Yoḡsa boyumuz bilä aşaxlanıp da dżanlarımizniḡ müşḡüllüḡü bilä yöpsünövlü bolıyıḡ biz neçik bütöv ḡurban ḡoylarıñi da tuvarlarıñi da neçik tümän-tümän ḡozular semirgän.

⁴⁰Bu türlü yöpsünövlü bolsun ḡurbanımız bizim bugün alniña seniḡ, ki tügäl tapulgaybiz artıḡdan seniḡ da düḡül uyat umsanganlarga saḡa.

(302v) ⁴¹Da hali kelirbiz artıḡdan seniḡ barça yüräkimiz bilä bizim, ḡorḡarbiz sendän, ḡolarbiz yüzüñnü seniḡ, ⁴²Biy, uyatlı etmä bizni.

Yoḡsa etkin bizgä sekinlikiniḡ körä seniḡ da köplüḡünä [körä] yarlıyamaḡınıñi seniḡ, ⁴³ḡutḡar bizni tamaşalarıñi üçün seniḡ, da haybatlı bolsun atıḡ seniḡ meñjilik.

⁴⁴Uyatlı bolḡaylar barçası, ḡaysıları ki ḡiynarlar ḡullarıñni seniḡ, uyatlı bolḡaylar zulularıñi alarıñi, da barça ḡuvatları alarıñi siḡaylar,

(303r) ⁴⁵Da tanıḡaylar, ki sensen Biy Teḡri yalıyız, ki haybatlanıpsen üsnä barça dünyâniḡ.

[Даниил 3: 52-88: Песнь трех отроков]

⁵²Alıışlısen sen, Biy Teḡri, atalarımızdan bizim, öḡövlü da ayruḡsu biyiklängän atıḡ seniḡ meñjilik.

Da alıışlıdır atıḡ ari haybatıñniñi seniḡ, öḡövlü da ayr''.

⁵³Alıışlısen dadḡarıñda haybatlı arilikiñniñi seniḡ, öḡövlü''.

⁵⁴Alıışlısen üstünä olturuḡuḡunuñ seniḡ padşahlıḡınıñi seniḡ, öḡöv''.

⁵⁵Alıışlısen, ki olturupsen k'er(303v)ovpełärdä da baḡıyirsen tıbsızlıkkä, öḡövlü''.

⁵⁶Alıışlısen üsnä toḡtalmaḡına köknüḡ, öḡöv''.

⁵⁷Alıışlanıḡ, barça işläri Eyämizniñi, Biyni, alıışlanıḡ da biyiklätiñiz anı meñjilik.

⁵⁸Alıışlanıḡ, kök, Biyni, alıışlanıḡ''.

⁵⁹Alıışlanıḡ, friştäläri Eyämizniñi, ⁶⁰alıışlanıḡ, suvlar, ki üstünä köknüḡ, Biyni, alıış''.

⁶¹Alıışlanıḡ, ḡuvatları Eyämizniñi, ⁶²ḡünäş da ay, Biyni, alıış''.

⁶³Alıışlanıḡ, yilduzlar köktägi, ⁶⁴yaḡmurlar da yaḡış, Biyni, alıış''.

(304r) ⁶⁵Alıışlanıḡ, barça yellär, ⁶⁶ot da isi, Biyni, alıış''.

⁶⁷Alıışlanıḡ, suvuḡlar da ḡurḡaḡ, ⁶⁸ḡırayu da ḡarlar, Biyni, alıış''.

Alıışlanıḡ, buz da açılıḡ, zämhäri da ḡar, alıış''.

⁶⁹Alıışlanıḡ, kündüz da keçalär, ⁷⁰yariḡ da ḡaramıy, Biyni, al''.

⁷¹Alıışlanıḡ, bulutlar, da yaşnamaḡlar, ⁷²yer, Biyni, alıışla''.

⁷³Alıışlanıḡ, taylar da örlär, ⁷⁴barça bitişläri yerniḡ, Biyni, al''.

⁷⁵Alıışlanıḡ, çovraḡlar, ⁷⁶teñiz da özänlär, Biyni, al''.

⁷⁷Alıışlanıḡ, ulu balıḡlar da barça ḡaynaşkanlar, ḡaysi ki (304v) suvda, ⁷⁸uçar ḡuşları köknüḡ, a''.

⁷⁹Alıışlanıḡ, kazanlar da hayvanlar, ⁸⁰oylanları adamlarıñi, Biyni, al''.

⁸¹Alıışlanıḡ, Israjel Biyni, alıış''.

⁸²Alıışlanıḡ, k'ahanalar, Biyni, a''.

⁸³Alıışlanıḡ, ḡulları Eyämizniñi, Biyni, al''.

⁸⁴Alıışlanıḡ, dżanlar da tınıḡları toyrularıñi, alıışla''.

⁸⁵Alıışlanıḡ, arılär da aşax yüräklilär, Biyni, al''.

⁸⁶Alıışlanıḡ, Anania, Azaria da Misajel, Biyni, alıışlanıḡ da biyiklätiñiz anı meñjilik.

Alıışi Mariamniḡ

[Лука 1: 46-55: Гимн Марии]

(305r) ⁴⁶Biyiklätkäy boyum benim Biyni, ⁴⁷da sövüḡgäy dżanım benim Teḡrim ḡutḡaruçım bilä benim.

⁴⁸Ki baxti üsnä aşaxlixi çaravaşiniñ kendiniñ, bundan soñra san bergäylär maña barça džinslar.

⁴⁹Etti maña ululuç nemä çuvatli, da aridir ati aniñ.

⁵⁰Yarliyamaxni etti džinstan džinska, çorçuçilarına kendiniñ, ⁵¹etti çuvatın biläki bilä kendiniñ.

⁵²Tozdurdu [öktämlikin] fikirlärindän yüräklärniñ da söktü çuvatlıların olturuçlarından.

(305v) Aşaxni biyiklätti, ⁵³hasratlärni toydurdu [=toldurdu] igilik bilä da ulularni yeberdi boş.

⁵⁴Abradi Israjelni, çulun kendiniñ, aniñ yarliyamaxin kendiniñ,

⁵⁵Neçik sözlädi atamizga bizim Aprahamga, zuryätina aniñ meñilik.

Zakarianiñ, atasiniñ Jovanesniñ [Лука 1: 68-79: Гимн Захарии]

⁶⁸Alyişli Biy Teñrisi Israjelniñ, ki baxti da etti çutçarıлмахni çoyovurtuna kendiniñ.

⁶⁹Turyuzdu bizgä münüz çutçarıлмахniñ övündän Tawit'niñ, çulunıñ kendi(306r)niñ, ⁷⁰neçik sözlädi ayızları bilä ariläriniñ, ki meñiliktän markarelar edilär,

⁷¹Çutçarıлмаç duşmanlarimizdan bizim da çolundan barça körälmäxsizlarimizdan bizim;

⁷²Etmä yarliyamaxni atalarimizga bizim da aña bitikin arilikiniñ kendiniñ,

⁷³Antin, çaysi ki ant içmä [=içti] Aprahamga, atamizga bizim, bermä bizgä ⁷⁴başça çorçmaçtan çutçarıлмахni duşmanlarimizdan bizim,

⁷⁵Tapunma ani arilik bilä da (306v) toyruлуç bilä alnina aniñ barça künlärinä tirlikimizniñ bizim.

⁷⁶Da sen, oylan, markare Biyiktäğiniñ ündälgin: barsarsen alnina Eyämizniñ hadirlämä yolun aniñ,

⁷⁷Bermä bilmä çutçarıлмахin çoyovurtunuñ kendiniñ boşatlıçka barça yazıçlarimizga bizim,

⁷⁸Sayavati üçün yarliyamaxiniñ Eyämiz Teñrimizniñ bizim, ki köründü bizgä günäş biyiklikdən yarıçli etmä çaramyuluçumuznu bizim,

(307r) ⁷⁹Saçma yarıçni üstünä bularniñ, çaysi ki olturup ediç çaramyuluçta da kölgäsinä ölümniñ, tüzätmä ayaçlarimizni bizim yoluna eminlikniñ.

Alyişi Simeon çartniñ

[Лука 2: 29-32: Пророчество Симеона]

²⁹Hali çeş çuluñnu seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ, eminlikkä, ³⁰ki kördü közlärim benim çutçarmaçiniñni seniñ, ³¹çaysi ki hadirläpsen alnina barça çoyovurtnuñ,

³²Yarıç köründüñ dinsizlärgä, da haybat çoyovurtuña seniñ Israjelniñ.

(307v) [Псалом 148]

Alyişi Ankeaniñ da Zak'arianiñ.

¹Alyişlanjiz Biyni köktä, alyişlanjiz ani biyikliktä.

²Alyişlanjiz ani, friştäläri aniñ, alyişlanjiz ani, barça çuvatları aniñ.

³Alyişlanjiz ani, günäş da ay, alyişlanjiz ani, barça yulduzlar da yarıç.

⁴Alyişlanjiz ani, köklärniñ [=kökläri] köknüñ, suvlar, ki biyik, ne ki kök, ⁵alyişlanjiz atin Eyämizniñ.

Zera ol aytti, da boldular, buyurdu, da toxtaldı.

⁶Turyuzdu alarni meñi meñilik, çek çoydu, çaysi ki keçmä.

(308r) ⁷Alyişlanjiz Biyni yerdä, çuyurlar da barça teränlär,

⁸Ot da dolu, çar da buz, yel da dufan, ki etärsiz sözüniñ,

⁹Taylar, barça biyiklär, teräk yemiş berüci da barça ormanlar,

¹⁰Kazan da barça hayvanlar, sürkälğan da barça uçar çuş çanatlı,

¹¹Xanları yerniñ da çuvatları kendiläriniñ, buyruçılar da barça töräçiläri yerniñ,

¹²Otuzyaşlılar da gojslar, çartlar da oylanlar, ¹³alyişlanjiz atin Eyämizniñ;

(308v) Biyikländi ati aniñ yalyiz, tapunmaç añar köktä da yerdä.

¹⁴Biyik etär Biy münüzün çoyovurtunuñ kendiniñ, alyişi barça ariläriniñ añar, oylanlarından Israjelniñ, çoyovurt, ki yovuçtur Biygä.

[Псалом 149]

Alyişi Ankeaniñ da Zak'arianiñ.

¹Alyişlanjiz Biyni alyiş bilä yäni, alyiş añar yivövünä ariläriniñ.

²Sövüngäy Israjel yaratuçisinda kendiniñ, oylanları Sionnuñ sövüngäylär çanlarında kendiniñ.

(309r) ³Alyişlagaylar atin aniñ alyiş bilä, saymos bilä [da alyiş bilä saymos] sarnagaylar añar.

⁴Biyänir Biy çoyovurtuna kendiniñ, ari da biyik etär sekinläri çutçarıлмахniñ.

⁵Ögüngäylär ariläri haybat bilä, da sövüngäylär tinçliçlarına kendiläriniñ, ⁶da biyiklätkäylär Teñrini ayızları bilä kendiläriniñ.

Xilic ekiyanli berdi çollarına alarniñ ⁷alma tölov dinsizlärdän çarşiliçka barça çoyovurtka,

⁸Baylama çanlarından [=çanların] alar(309v)-niñ bay bilä, çerüv başçılarin alarniñ çol biçovları bilä temirdän,

⁹Etmä alarga yaryu yazılğandan. Da haybat budur barça arilärinä aniñ.

[Псалом 150]

Alyişi Angeaniñ da Zak'arianiñ.

¹Alyişlanjiz Teñrini arilikindä aniñ, alyişlanjiz ani bunyatli çuvatında aniñ.

²Alyişlanjiz ani çuvatından aniñ, alyişlanjiz ani köplüçündä ululuçunuñ aniñ.

³Alyişlanjiz anı avazli alyiş bilä, alyişlanjiz anı saymos bilä da alyiş bilä.

(310r) ⁴Alyişlanjiz anı sövünçlük bilä, alyişlanjiz anı färâhlik bilä.

[⁵Alyişlanjiz anı söz bilä tatli, alyişlanjiz anı avaz bilä işitövlü.]

⁶Alyişlanjiz anı avaz bilä şükürlü, barça dżanlar, alyişlanjiz Biyni.

[Псалом 151]

Bu saymos kendi yazgan Tawit'niñdir, çixari sandan. Zamanina, ki çixti ol nahadag Koyiat'ga alnina Savuynuç, podpisi Tawit'niç.

¹Kiçi edim men çardaşlarımдан benim da ini övünä atamniñ benim, kütär edim çoyların atam-(310v)niñ benim.

²Xollarım benim ettilär saymosaran, da barmaçlarım benim tüzdülär işin alyişniñ.

³Evet hali kim aytkay bunu Eyämä benim? Kendidir Biyi barçanıñ, işitkäy barçanı.

⁴Da yeberdi Biy friştäsin kendiniñ, da kötürdü meni sürükündän çoylarıniñ atamniñ benim, da yayladı meni yaylamaçına yayınıñ kendiniñ.

⁵Xardaşlarım benim ulu-ulu da körklü da biyänmädi alarga Biy.

(311r) ⁶Çixtim men utrusuna özgä dżinsniñ da çaryadım yüräklärin aniñ.

⁷Çixardım çiliçin kendindän, da kestim başın aniñ, da kötürdüm tabalanmaçni oylanlarından Israjelniñ.

Алыіші Манасе padşahnij

[2 Паралипоменон, после 36 главы.

Молитва Манасии]

Biy barini tutuči, Apraham Teñrиси, Sahag, u Jagop, da alarniñ artar oylanlarıniñ, barini tutuči Biy, boşat maña benim yazıçlarımni.

Ki tüzdün köknü da yerni, (311v) da barça yaratkanlarıñni, barini tutuči Biy".

Ki bayladıñ teñizni sözün u buyruçuñ bilä, [yaptiñ teränlikläрни], möhürlädiñ çorçulu da haybatli atij bilä, barini tu".

Ki barça nemä seskänir, da titrär, da çorçar seniñ haybatli sürätindän, barini".

Aytovsuzdur ulu, körklü haybatij seniñ, ol türlü çorçuñ, da öpkän, da öçäşmäçij yazıçlılar üstünä, ol çadar sayıssızdır [sayışsızdır] seniñ yarlıyamaçij, Biy, barini".

Sen Eyäm, ki biyiktäsen, şayav(312r)atli da yarlıyovuçu, uzunesli da köpyarlıyovuči, yänä seniñ şayavatij eksiksızdır yazıçlılar üstünä, barini".

Sen, Teñri, çoymadij ludz artarlarga, neçik Aprahamga, Sahagka, Agopka, ki yazıç çilinmadilar seniñ alniña, barı".

Xalıp [=Xaytip] berdiñ ludz men yazıçlı üçün, ki yazıçlımen artıçsi teñizniñ çumundan da köknüñ yulduzundan, da artıçtir benim dinsizlikim, barini".

Dügülmen arzani baçmaga da körmäğä köknüñ biyiklikin benim köp da ulu dinsizlikimä körä, ba".

(312v) Taspolupmen tutkanına da berklikinä bayına temir buçovlarıniñ yazıç içinä, ki heç tinçliçim yoç, bar".

Öçäşip öpkälättim seni, Biyim, da yaman çilindim alniña, yügünüp guşka, da aldım çasumnu boyuma benim, bar".

Xaytip, Biyim, aşaylatipmen tizimni bar yüräkim köñlüm bilä da çolarmen seniñ tatli yarlıyamaçijni, bar".

Meça, Eyäm, meça, da men bilirmen benim yaman dinsiz yazıçlarıñni, barini tutuči Biy, boşat".

Yalbarip çolarmen sendän, (313r) Biyim, boşat maña, boşat da tas etmä meni benim yazıçlarım bilä, ba".

Meñi öçäşmä, Eyämiz, da aña yamanlıçimni, da borçlu etmä meni alar bilä, çaysi ki tüştülär kendiläriniñ yamanlıçı bilä [yer tibinä], barı".

Ki sensen Teñri, Teñri çaytaruči yazıçlardan, da sensen umsam, da maña körgüz seniñ yarlıyamaçijni, barini".

Tirgiz meni seniñ bol yarlıyamaçij bilä, da men alyişlarmen seni här kün, neçä dżanim tenimdädir, barini".

Seni, Eyäm, alyişlar barı kök(313v)tägi friştälär bir avazdan, da seniñdir haybat meñi meñilik, ameñ.

[Молитва]

Yalbarip çolarmen sendän, Biy, boşat maña benim yazıçlarıñni.

Köplärgä yarlıyovuçu, yarlıyа maña.

Teñri, arit meni, yazıçlini, yazıçlardan, tirgiz meni.

Teñri, şayavatli bol men yazıçlığa.

Könü, alyişli, dayma ari gojs, Asduadzadzin Mariam, anası Teñriniñ, pareços bol Teñrigä men yazıçlı üçün.

(314r) Barça ariläri Teñriniñ, pareços boluñuz Teñrigä men yazıçlı üçün.

Teñriniñ Oylu K'risdos, könü Teñri, ki heç öpkä saçlamassen, saña simarlapmen boyumnu benim.

Küçlü, yeñüçi, ari da haybatli Xaçij bilä saçla meni.

Yeber, Eyäm, emin friştäñni, ki kelgäy da saçlagay bizni kündüz da keçä.

Da adam sövükün bilä seniñ, Biyim, aň meni, aň, ھاçan kelsäñ ھاnliħiñ bilä, da yarliya men yaziħliga.

(314v) **Alıši surp Nerses, ermenilər gat'oıyigosunun aytkanı**

Alıši surp Nerses, ermenilər gat'oıyigosunun aytkanı, ھاysi ki çıarıptır künnün 24 sahatı üsnä da tiyar här krisdän adämisinä kündä 3 kez ayta bar yüräk bilä, ھاysi ki tapar boşatliħ yaziħlariga.

(315r) [1.] Inam bilä tapunurmen da yerni öpärmen Ata Oıul da Ari Džanga, zadasız da ölümsüz tarbiyat, yaratuçi friştälärni da adämlärni, yarliya seniñ yaratkanlarıña da maña, köp yaziħliga.

[2.] Inam bilä ھاsdovanel bolup da yerni öpärmen ayırılmagan Yarıħ Ata Oıul Ari Džan bir Tejrığä, yaratuçi yarıħni, tas etüci ھاranıñni, tas et benim (315v) džanımdan ھاranıyulu yaziħni da biliksizlikimni da yarıħlat benim esimni bu sahat, ki alıış etärmen saña, ki yöpsüngäysen benim ھاltھاamnı, yarliy'.

[3.] Ata köktägi, könu Tejri, ki yeberdiñ seniñ sövüklü Oıluñni ھاltھاasına bulargan adämlärniñ, meya seniñ alniña yerdän kökkä dirä, yöpsün meni, neçik keräksiz oıluñnu, da kiydir maña burun-

gi yarıħli tonlarin, ھاysi ki yalañaçlanıp edim yaziħ bilä, yar'.

[4.] Oıul Tejriniñ, könu Tejri, ki ھاonarhel bolduñ Atanıñ (316r) ھاoyunundan, aldıñ tenni ari Marıamdan, bizim ھاtھاarılmamız üçün ھاçlandıñ, da kömüldün, da turduñ ölüdan, ھاibat bilä ayındıñ Ataga kökkä, meya seniñ alniña yerdän kökkä dirä, aň meni, neçik ھاaraħçini [ھاaraħçini], ھاçan kelsäñ seniñ ھاnliħiñ bilä, yar'.

[5.] Džan Tejriniñ, könu Tejri, ki endiñ Ortananda da vernadunda da yarıħlattıñ meni k'risdänliki bilä surp awazanıñ, meya yerdän kökkä dirä seniñ alniña, arıt meni ekinçi Tejrilik ot bilä, ne türlü küy(316v)mäsiz ot bilä surp arakellärni ari vernadunda, ya'.

[6.] Zadasız da ölümsüz tarbiyat, meya saña ھاilinganıñ bilä, džanıñ-tenim bilä, aňma yaziħlarıñni benim burungisin da soñyugisin, da seniñ ari atıñ üçün yar'.

[7.] Baħuçi barçanı, meya saña esim bilä, da saıışım bilä, sözüm da ھاilinganıñ bilä, buz ھاolyazovumnuñ yaziħin, da yaz benim atıñni ھاuluħta meñiliktä, yar'.

[8.] Tergövüci yarıħnu, meya saña erkli u erkisiz, bilgän u...

[Остальные листы книги отсутствуют].

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 359

Псалтырь диакона Лусига

Заглавие: Saymosi Tawit'. Tvagan 1030 [1581] "Псалмы Давида. Года 1030 [1581]".

Дата: 1581 г. (стр. 1, 61v, 103v).

Переводчик, писец: Данная редакция кыпчакского перевода Псалтыри принадлежит диакону Лусигу из Львова, который собственноручно оставил свое имя на страницах: 17v, 38v, 47v, 50r, 64r, 66v, 74r, 81v, 90v, 99v, 104r, 113r, 124r, 141v, 144v, 145v-146r, 148r, 150v, 166r, 166v, 172v, 178r. Его перу принадлежат также рукописи *Вен. 13* и *Венец. 1817*.

Бумага. 182 л. (180+10bis, 89bis). *Письмо:* болоргир. *Язык:* кыпчакский.

Описание: [Саргисян 1914; Dubińska 1961: 208-209].

Некоторые колофоны:

(38v) [Колофон]

Yalbarip ھاolarmen sizdän, ھاardaşlar, ki neçä bu bitikni sarnasañiz, aňgaysız men yaziħli Lusig sargawakni bir (39r) «Hajr mer» bilä, da Krisdos sizni dä aňgay kendiniñ ekinçi kelgäninä, da boşatkay yaziħlarıñizga, da arzani etkäy köktägi ھاnliħka meñi meñilik, ammen.

[Колофон]

Yalbarip ھاolarmen sizdän, ھاardaşlar, ki neçä sarnasañiz, aňgaysen men yaziħli Lusig sargawakni bir «Atamız, ki köktäsen» [bilä].

Прошу и молю вас, братья, когда будете читать эту книгу, помяните меня, грешного диакона Лусига одним "Отченашем", и Христос также вспомнит о вас во время своего второго пришествия, и отпустит вам грехи ваши, и удостоит царства небесного во веки веков, аминь.

Умоляю и прошу вас, братья, сколько бы ни читали, поминайте меня, грешного диакона Лусига, одним "Отченашем".

[Колофон]

(124r) Umsa tirlikniñ, umsa da išanč xutxaril-maхniñ, Biy xutxaruči, xutxar da ketärgin ayriхin boyumnuñ benim, adam sövüči Biy.

Pareхosluхu bilä surp Asduadzadzinniñ da atamizniñ bizim surp Krikor Lusaworiçniñ yarli-yagay bu bitikni yazdırganga da yazuçıga, köpyaziхli Lusig sargawakka, ki köp suхlançlıq bilä, da köp yaхşılıхtan hasrät bolmaх bilä, da köp хiyin bilä çıхardıх хірçах tilinä ermeni Saymosnu; yamanlamanız, zera худrätimiz bunça edi, artıхin Krisdos tügälläğäy, ammen.

[Колофон]

(177v)...da yarlıya алarga da (178r) мажа, Lusig sargawarkka, köpyaziхliga. Haybatlı Biy, yöpsün хoltхasin хулуñnuñ seniñ da tügällä хoltхамni benim pareхosluхu bilä surp Asduadzadzinniñ, da surp Jovaneş Mgrdiçniñ, da surp Sdep'annosnuñ, burungi taniхniñ, da surp arak'ellärniñ, da marka-rełärniñ, da vartabedläрниñ, da mardiroslärniñ, da ari atalärniñ, da dзknavorlärniñ, da gusank'lar-niñ, da barça arilärniñ, köktägilärniñ da yerdägilärniñ, da saña haybat da yerni öpmäх ayirilmagan Ata Oғul Ari Džanga meñi meñilik, amen.

Полный текст рукописи Венец. 359

[Псалом] 1

(1r) ¹Sanlıdır er, хaysi ki barmadi keñäşinä хirsizlärniñ, da yoluna yazıхlilärniñ ol turmadı, da olturyuçuna ärçällärniñ ol olturmadı.

²Evet örenk'inä Eyämizniñdir erki anıñ, da örenk'in anıñ sayışlagay ol күndüz da keçä, ³da bolgay ol neçik teräk, ki tikiliptir barganına suvlärniñ, (1v) хaysi ki yemişin kendiniñ vaхtına bergäy da yapraхи anıñ tökülmägäy; da barça, ne ki etsä, oңarılgay aңar.

⁴Dügüldür bu türlü хirsizlar, da ne ol türlü, evet neçik yel, toznu ki yağdırir üstnä yüzünä yerniñ.

⁵Anıñ üçün turmisarlar хirsizlar yarıuga da ne yazıхlilar sayışına toyrularniñ.

⁶Zera tanir Biy yolun toyrularniñ, yolları хirsizlärniñ tas bolgaylar. *Dun 6.*

[Псалом] 2

Saymos ekinçi, Džuvapta [=Džuhutta] 2-si 1 sanalı.

¹Nek müşхülländilər dinsizlär da жоғovurt sayışladılar yalyan?

²Харші boldular ханları yerniñ da buyruхçılar yüyildilar birgä Eyämiz üçün da yaғlaganı üçün anıñ.

Надежда жизни, надежда и упование на спасение, Господи-Спаситель, спаси и избавь мою душу от боли, Господи-человеколюбец.

При покровительстве святой Богородицы и отца нашего святого Кривора Просветителя да помилует [Господь] заказавшего написать эту книгу и писца, многогрешного диакона Лусига, ибо с великой страстью, и с великим благоволением, и с великими мучениями мы перевели армянскую Псалтырь на кыпчакский язык; не хулите, ибо наших сил хватило лишь на это, а большее пусть восполнит Христос, аминь.

...и смилуйся над ними и надо мной, многогрешным диаконом Лусигом. Славный Боже, прими молитву раба твоего и исполни мольбу мою при покровительстве пресвятой Богородицы, и святого Иоанна Крестителя, и святого Степана, первого свидетеля, и святых апостолов, и пророков, и богословов, и мучеников, и святых отцов, и монахов, и монахинь, и всех святых, тех, которые на небесах, и тех, которые на земле, и слава тебе и целование земли – нераздельному Отцу и Сыну и Святому Духу во веки веков, аминь.

Блажен муж, который не ходил в совет нечестивых, и не становился на путь грешников, и не сидел в суде беспутных.

Но в законе Господа нашего воля его, и пусть он день и ночь размышляет о законе Его, и будет как дерево, посаженное над течением вод, которое своевременно дает плод свой и листва которого не осыпается, и все, что бы он ни делал, удастся ему.

Не таковы нечестивые, не таковы, но они – как пыль, которую ветер бросает на поверхность земли.

Вот почему нечестивые не устоят на суде, ни грешники в совете праведных.

Ибо Господь признает дорогу праведных, а пути нечестивых погибнут. Стихов 6.

Псалом второй, у евреев эти два считаются одним.

¹Зачем мятутся народы и племена замышляют тщетное?

²Восстают цари земли, и князья совещаюся вместе против Господа и против Помазанника Его:

³Češiyiḡ baɣlarin alarniḡ da saliyiḡ bizdän boyundruḡun alarniḡ.

⁴Turuči köktä külgäy alardan, da Biy heç etkây alarni.

⁵Ol vaḡt sözlä(2r)gäy alar bilä öčäšmäḡi bilä kendiniḡ da yüräklänmäḡi bilä kendiniḡ müšḡül-lätkây alarni.

⁶Men turdum ḡan andan üstnä Sionnuḡ, taḡi-na ari aniḡ, aytma maḡa buyruḡun Eyämizniḡ.

⁷Biy aytti maḡa: «Oḡlum benim sensen, men bügün toḡurdum seni.

⁸Xolḡin mendän, da beriyim saḡa dinsizläрни meḡärmägä saḡa, da buyruḡçiliḡ saḡa barča ḡiriḡ-larına yerniḡ.

⁹Kütsärsen alarni tayaḡ bilä temir, neçik sayıt çölmäkçiniḡ, uvatsarsen alarni».

¹⁰Hali, ḡanlar, bunu eskä aliḡiz, öḡütläniḡiz barçaḡiz, kimläр ki yarıularsiz yerni.

¹¹Xulluḡ etiḡiz Eyämizgä ḡorḡu bilä da sövünüḡüz alnina aniḡ titrämäḡ bilä.

¹²Yöpsünüḡüz öḡütün aniḡ, ki öčäšlänmägäy Biy da tas bolursiz yollarından toḡruluḡnuḡ Zamanına, ne (2v) vaḡt ḡarunsa öčäšmäḡi aniḡ. San barçasına, ḡaysilari ki umsaniptirlar Biygä.

[Псалом] 3

¹Saḡmos Tawit'niḡ, ne zaman ki ḡaçip edi yü-zündän Apisoḡomon oḡlunuḡ.

²Biy, nek köp boldular ḡistiruçilarim benim, köplär turdular üstümä benim?

³Köplär aytirlar edi boyum üçün benim, ki yoḡtur ḡutḡarılmaḡi aniḡ Teḡrisindä kendiniḡ.

⁴Evet sen, Biy, boluşuçim menimsen, haybatim benim da biyiklätüçisi başimniḡ benim.

⁵Avazim bilä benim men Biygä sarnadim, da işitti maḡa taḡından ari kendiniḡ.

⁶Men çirim ettim da yuḡladim, oyandim, da Biy yöpsünövüçim benimdir.

⁷Xorḡmandir men tümän çerüvdän alarniḡ, ki çöp-çövrä dolaşip ḡapsap saḡliyiр edilär meni.

⁸Kel, Biy, da ḡutḡar meni, Teḡrim benim, zera sen urduḡ barçasın, kimläр edilär benim bilä duşmanlıḡta heç yer(3r)gädän, da tişlärin yazıḡ-lilarniḡ uvatkaysen.

⁹Eyämizniḡdir ḡutḡarmaḡliḡ, üstnä žoḡovur-tuḡnuḡ seniḡ alḡişiḡ seniḡ.

Dun 8, p'ark' 28 dundir.

[Псалом 4]

Bundan soḡra ¹alḡişi da saḡmos Tawit'niḡ.

²Sarnaganima benim işittiḡ maḡa, Teḡri, toḡ-ruluḡuḡa körä tarlıḡtan maḡa avlaḡ ettiḡ, yarlıḡa maḡa da işit alḡişiḡa benim.

³«Расторгнем узы их, и свергнем с себя оковы их».

⁴Живущий на небесах посмеется, Господь поругается им.

⁵Тогда скажет им во гневе Своем и яростью Своею приведет их в смятение.

⁶Я встал Царем от Него над Сионом, святою горою Его;

⁷Возвещать определение Господа нашего. Господь сказал Мне: «Ты Сын Мой; Я ныне родил Тебя;

⁸Проси у Меня, и дам неверных в наследие Тебе и пределы земли во владение Тебе;

⁹Ты будешь пасти их посохом железным; сокрушишь их, как сосуд горшечника».

¹⁰Итак вразумитесь, цари; научитесь, судьи земли!

¹¹Служите Господу со страхом и радуйтесь пред Ним с трепетом.

¹²Примите назидание Его, чтобы Господь не прогневался, и чтобы вам не погибнуть на пути праведности тогда,

Когда гнев Его возгорится.

Блаженны все, уповающие на Него.

³Adam oḡlanlari, negä diḡrä bek yüräklilär? nek söviyirsiz heçlikni da izdiyirsiz yalyanlıḡni?

⁴Taniḡiz, ki tamaşa etti Biy arisinä kendiniḡ, da Biy işitkây maḡa sarnaganima benim aḡar.

⁵Öčäšläniḡiz, da yazıḡlanmaḡiz, ne ki aytşaḡiz yüräkiḡizdä siziḡ, da töşäkiḡizdä siziḡ poşman boluḡuz.

⁶Sunuḡuz ḡurbanin toḡruluḡnuḡ da umsanıḡiz Biygä.

⁷Köplär aytirlar, ki: «Kim körgüzgäy (3v) bizgä yaḡşiliḡin Eyämizniḡ?» Nişanlandi bizgä yariḡi yüzündän seniḡ, ⁸ da berdiḡ färâhlik yüräkimizgä bizim.

Yemişindän aşliḡniḡ, çayirniḡ, zäytünnüḡ alarniḡ toldurduḡ alarni.

⁹Eminlik bilä bu da bunda yuḡliyiḡ da oyanı-yiḡ, zera sen, Biy, yalıyız pan hani umsaḡ bilä seniḡ turḡuzduḡ bizni. *Dun 8.*

[Псалом] 5

Bundan soḡra ¹saḡmos Tawit'niḡ povetlar üçün.

²Sözümä benim ḡulaḡ ḡoḡḡin, Biy, da esiḡä alḡin çaxiriḡimni benim.

³Baḡkin avazına alḡişiḡimni benim, ḡanim benim da Teḡrim benim.

⁴Men seni ḡolarmen, Biy, ertäräk işitkäysen avazıma benim, ertäräk hadir bolıyım ḡarşi bolma saḡa.

⁵Dügül ki sen, Teñri, klärsen töräsizlikni, turmaslardırlar sendä yamanlar, töräsizlär turmaylar alnına sözüñnüñ seniñ.

⁶Körälmädiñ alarnı, kimlär ki çiliniyirlar töräsizlikni, tas (4r) etärsen barçasın, kimlär ki sözlärlär edi yalyan.

⁷Erni çan töküçini da hillälini murdar etsärsen, Biy, evet men köplüxünä körä yarlıyamaçıñniñ seniñ kiriyim övünä seniñ, yerni öpiyim sarayıña seniñ çorçuñ bilä seniñ.

⁸Biy, yol körgüz maña toyruluçuna seniñ duşmanlarım üçün benim, tüz et alnıma benim yolunu seniñ.

⁹Zera yoçtur ayızlarına alarnıñ könülük, da yüräkläri alarnıñ boşanıptır.

¹⁰Neçik kerezman, açıxtır ovurtları alarnıñ, da tilläri bilä kendiläriniñ hilläli boldular.

¹¹Yarçula alarnı, Teñri, ki tüşkaylär sayışlarından yüräkläriniñ kendiläriniñ; köplüxünä körä çirsizläriniñ alarnıñ keri et alarnı, ki açittılar seni.

¹²Färäh bolgaylar barçası, çaysıları ki umsanıptırlar saña, meñilik sövüngäylär, da turgaysen sen alarda.

(4v) Övüngäylär sendä sövüklüläriniñ atıña seniñ, ¹³zera alyışlasarsen sen toyrunu, Biy, neçik yaraylı biyänçlikniñ bilä seniñ tadzladıñ bizni.

Dun 12.

[Псалом] 6

Bundan soñra ¹alyış saymos Tawit'niñ.

²Biy, bolmagay yüräklänmäçiniñ bilä seniñ çarşilagaysen meni, da bolmagay öçäşmäçiniñ bilä seniñ ögütlägäysen meni.

³Yarlıya maña, Biy, zera çastamen men, oñalt boyumnu benim, ki müşçülländilär söväklärim benim.

⁴Džanim benim asrı müşçülländi, da sen, Biy, negä diñrä?

⁵Xayt, Biy, da çutçar boyumnu benim, tırgiz meni, Biy, yarlıyamaçıña körä seniñ.

⁶Zera kimesä yoçtur, ki ölümdä aңgay seni, ya tamuxta tapunmaç etkäylär saña.

⁷Xazıyandım men küstünmäçimdä benim: yuvdum barça keçäni ornumnu benim da yaşlarım bilä benim töşäklärimni benim çilattım.

⁸Müşçülländi (5r) yüräklänmäçtän közüm benim, oprandım men üsnä barça duşmanlarımniñ benim.

⁹Keri turuğuz mendän, barčaniz, ki çiliniyirsiz töräsizlikni.

¹⁰Işıtti Biy avazına yıylamaçımnıñ benim, işitti Biy alyışıma benim, da Biy çoltçamnı benim yöpsündü.

¹¹Uyalsınlar da müşçüllängäylär asrı barça duşmanlarım benim, çaytkaylar keri da uyalgaylar asrı tezindän da müşçüllängäylär.

Dun 10, p'ark' 30 dundir.

[Псалом] 7

¹Saymos Tawit'niñ, ki ayttı Eyämizgä sözläri üçün Kuşanıñ [Kuşeaniñ] Amina.

²Biy, Teñrim benim, saña umsandım; da çutçar meni barça çuvuçılarımdan, abra meni.

³Şahat, çaçan çapsagay, neçik aslan, džanimni benim, kimsä bolmagay, ki çutçargay, da ne ol, ki tırgizgäy.

⁴Biy, Teñrim benim, egär ettim esä bunu, egär ki bolgaylar töräsizliklär çoluma benim,

(5v) ⁵Egär tölädim esä çaçan alarga, kimlär ki tölädilär maña yaman, tüşiyirmen dä duşmanlarımnda benim heç yergädän,

⁶Xuvgay soñra duşman džanimni benim, yetiškäy da baskay yergä tırlıkimni benim da haybatimni benim topraçka sıyındırgay.

⁷Kel, Biy, öçäşmäçiniñ bilä seniñ da biyik bolğın tügätmä duşmanlarımni benim.

Oyan, Biy Teñrim benim, buyruçuna seniñ, çaysı ki sen sımardıñ, ⁸da yıyini çoyovurtnuñ çövränä bolgaylar seniñ.

Anıñ üçün biyiklikkä çayt, Biy. ⁹Da Biy yarçular çoyovurtun kendiniñ.

Yarçu et maña, Biy, toyruluçuma körä benim, zaçalsizliçima körä benim, çaysı ki mendä.

¹⁰Tügällängäy yamanlıçlar üstünä yazıçlılarınıñ, da oңgaysen sen toyruga.

Xaysı ki tergär yüräkni da bövräklärni, Teñri toyrı, könüdir ¹¹boluşluçu mañ(6r)a Teñriniñ, ki çutçarir alarnı, ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹²Teñri yarçuçi toyrı, küçlü da uzunesli, çaysı ki yebermäs öçäşmäçin kendiniñ hər kez.

¹³Yoçsa egär ki çaytmasañiz añar, çiliçin kendiniñ itilätir da yayın kendiniñ çorulgan anda, ¹⁴hadırläptir sayıtın ölümniñ da oçun kendiniñ küydürmäçkä yasagandır.

¹⁵Ošta başladı töräsizlikni, yüklädi ayrıçni da toyrdu egirlikni.

¹⁶Çoyur, çaysı ki çazdı da arıtti anda, tüşkaylar terän çoyurga, çaysın da işlädi.

¹⁷Xayttılar ayrıçları [=ayrıçları] başına anıñ, üstünä tebäsiniñ anıñ töräsizlikläri kendiniñ engäy.

¹⁸Tapunıyım Eyämizgä toyruluçuna körä anıñ, saymos aytıyım atına Eyämizniñ biyiktägi.

Dun 17.

[Псалом] 8

¹Yeñmäç üçün, yıçövlär üstnä, saymos Tawit'niñ.

²Biy, Biyimiz bizim, ki tamaşalidir (6v) atin senin barça yerdä!

Ayindü ulu körkünj senin dayin biyik, ne ki kök. ³Ayızlarından igit oylanlarınij, töştägilärniñ toxtagay alıış

Duşmanlarıñ üçün senin, Biy, ki buzulgay duşman da çarşı turuçi.

⁴Köriyim köknü, işit [=işin] barmaçlarıñniñ senin, aynı da yulduzlarni, çaysi ki sen toxtattin.

⁵Kimdir adam, ki anğaysen sen anı, ya adam oylu, ki dārman nemä etkäysen sen anar?

⁶Az nemä aşax ettin anı, ne ki friştäläriniñ seniñ: haybat bilä da hörmät bilä tadzladin anı ⁷da turyuzduñ anı üstünä çol işiniñ seniñ.

Barça nemäni hnazant ettin tibiñä ayaxlarıñniñ anin, ⁸çoyunlarni, da tuvarni, da barça nemäni,

Da dayin artix kiyikläрни, ⁹uçar çuşların köknünj, balıxlärin teñizniñ, ki kezärlär izläri (7r) bilä teñizniñ.

¹⁰Biy, Biyimiz bizim, ki tamaşalidir atin senin barça yerdä!

Dun 9, p'ark' 28 dun.

[Псалом] 9

¹Yeñmäx üçün oylunuñ saymos Tawit'niñ, san 9. (8v) ²Sükürlü boliyim sendän, Biy, bar yüräkim bilä benim, aytiyim barça tamaşalarıñniñ seniñ.

³Färäh boliyim da sövüniyim sendä, saymos aytiyim atına Eyämizniñ biyiktäğiniñ.

⁴Xaytkanıña artçarı duşmanlarıñniñ benim kücsüzlängäylär da tas bolgaylar yüzündän seniñ.

⁵Ettin yaryumnu benim da könülükni, olturduñ olturyučka töräçisi toyruluñnuñ.

⁶Öçäştin dinsizlärgä, da tas boldu çirsiz, atlarına alarnin buzduñ meñ meñilik, ⁷da duşmannin yarayi eksildi çax tüğänginçä.

Şähärni buzduñ, da tas boldu anmaçlıxni [=anmaçlıxi] alarnin çaxiriç bilä.

(7v) ⁸Teñri bardir da çalir meñilik, hadir etti olturyučun kendinij yaryuga.

⁹Kendi yaryular dünyäni toyruluç bilä da žovurtun kendinij könülük bilä.

¹⁰Boldu Biy işanç yarlğa, boluşuçi tarlıxına vaçtli zamanda.

¹¹Umsangaylar saña barçası, kimlär ki bilirlär atinini seniñ, zera çoymisarsen alarni, çaysiläri ki izdärlär seni, Biy.

¹²Saymos aytiñiz Eyämizgä, ki turuptur Sionda, aytiñiz dinsizliktä işlärin anin.

¹³Izdämä çanin alarnin anđi da unutmadı Biy alıışin miskinlärinij.

¹⁴Yarlıya maña, Biy, da baç aşaxlıxiñni me-

nim duşmanlarımdan benim, e, biyiklättin meni eşikindän ölümnünj,

¹⁵Ne türlü aytkaymen barça alıışiniñni seniñ eşikinä çizniñ Sionnuñ, da sövüniyim çutçarmaçıña seniñ.

¹⁶Battılar dinsizlär buzulmaçlarıñda kendiläriniñ, ki ettilär sırtmaç, çaysi ki ya(8r)şirdilar, tutkay ayaxların alarnin.

¹⁷Tanir Biy etmä yaryusun kendinij, da işindän çollariniñ kendiläriniñ baylangaylar yazıçlılar.

¹⁸Xaytkaylar yazıçlılar anda tamuçka da barça dinsizlär, çaysi ki unuttular Teñrini.

¹⁹Dügül tüğalinçä unuttu Biy miskinni, tözümlükü miskinlärinij tas bolmagay meñilik.

²⁰Kel, Biy, da çuvatlanmasin adam, yaryulangaylar dinsizlär alniña seniñ.

²¹Turyuz, Biy, orenk' çoyuçi üsnä alarnin, da tanığaylar dinsizlär, ki adamlar bardir.

[Псалом 9/10]

^{22/1}Ne üçün, Biy, turduñ yiraçtin, körümsüz ettin yoluçkan tarlıç zamanin?

^{23/2}Öktämlängäninä çirsizniñ küyär miskin, keri bolgaylar sayışlarıñdan kendiläriniñ, çaysin ki dä sayışladilar.

^{24/3}Zera ögär yazıçli suçlançin boyununj kendinij, çaysi zrgel etär, da ol ögär.

(8v) ^{25/4}Evet ne üçün öçäşlätti yazıçli Teñrini köplüçünä körä, öçäşmäxinä kendinij, egär izdämäsä?

Dügüldir Teñri alnina közününj anin, ^{26/5}murdardir yolları anin här sahat.

Biyikläniptir könülükü yüzününj anin, üstnä duşmanlarıñniñ kendinij eyälik etkäy.

^{27/6}Aytti yüräkinä kendinij, ki seskänmän džins-džinstan başça yamandan.

^{28/7}Xarış, da lăyilix, da hillälik toludir ayzına anin, da tibiñä tilinij anin ayriç da çazyanç.

^{29/8}Olturup busulup ululuçlar bilä yaşırtin öldürmä zaçalsizni.

Közü anin yarlılarga baçar, ^{30/9}busulur yaşırtin, neçik aslan ormanda kendinij.

^{31/10}Busulur çapsama yarlini, çapsama yarlini da yiçmaga anı.

Sırtmaç kendinij aşaxlatkay anı, aşaxlangay da tüşkay eyälik etkäninä kendinij üstnä yarlılarinij.

^{31/11}Zera aytti yürä(9r)kinä kendinij, ki unuttu Teñri, çaytardi yüzün kendinij, ki körmägäy soçyuga dirä.

^{33/12} Kel, Biy Teñrim benim, biyik bolsun çoluñ seniñ, da unutmagin yarlini.

^{34/13}Evet ne üçün yüräklätti yazıçlı Teñrini, ki ayttı yüräkinä kendiniñ, ki tergämästir?

^{35/14}Körärsen sen anı ayrıçta da yüräklänmäçinä baçarsen, saña çoyuluptur miskin, da öksüzgä sensen boluşçı.

^{36/15}Uvalgay biläki yazıçlıniñ da yamanniñ, izdälgäy yazıçı anıñ, da ol tapulmagay.

^{37/16}Biy çan meñi meñilik, tas bolgaylar dinsizlär yerindän anıñ.

^{38/17}Suñlançına yarlılarınıñ işitti Biy, hadirlikinä yüräkläriniñ alarnıñ baçtı közüñ seniñ

^{39/18}Yarçu etmä öksüzgä da yarliga, ki dayın aytmagay adam ulu sözlämäçindä kendiniñ üstünä yüzünüñ anıñ [=yerniñ]. *Dun 40.*

[Псалом 10/11] 10

Yeñmäç üçün, saçmos Tawit'niñ, 10.

¹Biygä umsandim; neçik aytkaysiz boyuma menim: «Teşkirildiñ taylarda, neçik çipçix?»

²Zera ošta yazıçlılar çordular yayların kendiläriniñ, hadir ettilär oğların sadaçlarında salma çaranıyuluçta alarga, kimlär ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

³Zera çaysın ki sen yasadıñ, buzdular, evet toyru ne etti?

⁴Biy sarayında ari kendiniñ, Biy köktä olturuçu üsnä kendiniñ.

Közläri anıñ yarlılarga baçar, da kirpikläri anıñ tergäylär adam oylanların.

⁵Biy tergär toyrunu da çirsizni, kim ki sövär yazıçni, körälmäs boyun kendiniñ.

⁶Yaçgay üstünä alarnıñ sırtmaç, ot da kügürt; bu dufan — ülüşü ayaçlarınıñ alarnıñ.

⁷Toyrudur Biy, toyruluçnu sövär, toyruluçnu körärlär yüzläri anıñ. *Dun 8.*

[Псалом 11/12] 11

¹Yeñmäç üçün, oçtaba üçün, saçmos Tawit'niñ, 11.

(10r) ²Xuçar meni, Biy, zera eksildi ari, eksildilär könülüklär adam oylanlarından.

³Boş sözlädi er sıñarı bilä kendiniñ, erinläri bilä kendiniñ hilläli yüräkindän yüräkinä sözlädi.

⁴Tas etär Biy barça erinläri hillälilärniñ da tilni ulu sözlävüçi,

⁵Çaysıları ki ayttilär: «Tillärimizni bizim ulu etiç, erinlärimiz bizim bizim bilädir, da hali bizim kimdir Biyimiz?»

⁶Zabunluç üçün miskinniñ da küstünmäçinä yarlıniñ hali turıyım, aytıyır Biy, çoyıyım çuçar-maçimni menim da färâhan bolıyım alarda.

⁷Sözläri Eyämizniñdir sözlär ari, neçik kümüş tañlangan da sinalgan, yerdän arıtılğan da açılğan 7 kerät topraçtan.

⁸Sen, Biy, saçladıñ bizni da abradıñ bizni dñinstan bu çaç meñilikkä diñrä.

⁹Çöp-çövrä çirsizlar kezärlär, biyiklikinä körä seniñ, ulu et(10v)särsen sen adam oylanların. *Dun 8.*

[Псалом 12/13] 12

¹Yeñmäç üçün, saçmos Tawit'niñ, 12.

²Negä diñrä, Biy, unutsarsen meni meñilik, negä diñrä çaytarsarsen yüzünüñ seniñ mendän?

³Negä diñrä çoyarsarmen saçışimni dñanimda menim da ayrıçı yüräkimniñ menim künlärni?

Negä diñrä biyiklängäy duşman üstümä menim? ⁴Baç da işit maña, Biy Teñrim menim.

Yarıç ber, Biy, közlärimä menim, ki bolmagay çaçan yuçlagaymen ölümgä.

⁵Aytmagay duşman, ki: «Yeñdim anı»,— ya çis-tiruçılarim menim sövüngäylär, egär men seskän-säm.

⁶Men yarlıçamaçıña seniñ, Biy, umsandim; sövündü yüräkim menim çuçar-maçıña seniñ; alyışliyim Biyni, yaçşı etüçimni menim. *Dun 6.*

[Псалом 13/14] 13

Yeñmäç üçün, saçmos Tawit'niñ, 13.

¹Aytti fähamsiz yüräkindä kendiniñ, ki yoçtur Teñri.

Buzuldular (10^{bisr}) da murdarlandılar töräsizlikläri bilä kendiläriniñ, da kimsä yoçtur, ki etkäy tatlılıçni.

²Biy köktän baçtı barça adam oylanlarına körmä, ki bolgay kimsä açıllı, ki izdägäy Teñrini.

³Barçası saptılar bir oçurdan da keräksiz boldular.

Kimsä yoçtur, ki etkäy tatlılıçni, da yoçtur kimesä çaç bir dä.

⁴Neçik tanımagaylar barçası, ki çiliniyirlär töräsizlikni.

Kimlär ki yerlär edi çoyovurtumnu menim, neçik yemäk ötmäkni, da Biygä sarnamadılar.

⁵Anda çorçkaylar çorçunu, çayda ki bolmasa çorçu, zera Biydir dñinsi toyrularniñ.

⁶Saçışın miskinniñ uyatlı ettilär, zera Biydir umsası anıñ.

⁷Kim bergäy [Siondan] çuçarılmaç Israjelgä! – çaytarma Eyämizgä yasırlıçın çoyovurtunuñ kendiniñ, sövüngäy Jagop da färâh bol(10^{bisv})gay Israjel. *Dun 10, p'ark' 32 dun.*

[Псалом 14/15] 14

Saçmos Tawit'niñ, san 14-dir.

¹Biy, kim turgay çatiriñda seniñ, ya kim sıyın-gay taçıña ari seniñ?

²Xaysı ki barır zaçalsız, çiliniñ toyruluçnu, sözlär könülüknü yüräkindä kendiniñ.

³Xaysi ki hillâliḡni etmädi tili bilä kendiniḡ da yaman sijnarina kendiniḡ etmädi.

Taba yuvuḡtagilärindän ol alması, ⁴heç bolutur alnina aniḡ yaman etüci.

Xorḡuçisin Eyämizniḡ haybatlı etär, kim ki ant içär sijnarina kendiniḡ da yalyan çixmas.

⁵Kümüşün kendiniḡ yalga ol bermäs, mizda üstünä könülükniḡ ol alması, kim ki bunu etsä, ol seskänmäğäy meñilik. *Dun 6.*

[Псалом 15/16] 15

Nišan yazovu Tawit'niḡ, san 15.

¹Saxla meni, Teḡrim benim, zera men [saḡa] umsandim. ²Ayttim Eyämizgä: Biyim benim sensen, da yaḡşiliḡim benim maḡa (11r) sendändir.

³Ariläriḡ seniḡ, ḡaysiläri ki yerindädirlär seniḡ, tamaşalı ettiḡ barça erkimni benim alarda.

⁴Arttilär ḡastalıḡları alarniḡ, bundan soḡra soḡra tezlängäylär.

Yiyiştirmiyim yiyinin alarniḡ ḡanlı da ne aḡmiyim atın alarniḡ erinlärim bilä benim.

⁵Biy payim meñärmäḡimniḡ benim da ayaḡimniḡ benim, sensen, ki bunda ḡaytarırsen yurtumnu benim maḡa.

⁶Pay çixti maḡa taḡlamalar bilä, da meñärmäḡim benim biyänçli boldu maḡa.

⁷Alḡışliyiḡim Biyni, ki aḡilli etti meni, çaḡ ki keçägä dayin öğütlädilär meni bövräklärim benim.

⁸Ilgärtin körär edim Biyni alnima benim här sahat, ki edi sayımda benim, ki seskänmäğäy men.

⁹Aniḡ üçün färâh boldu yüräkim benim, da sövündü tilim benim, dayin da tenim benim turgay umsa bilä.

¹⁰Zera ḡoymisarsen dḡanimni benim ta(11v)-muḡta da bermisärsen ariḡä seniḡ körmä buzulmaḡliḡni.

¹¹Körgüzdüḡ maḡa yoluḡnu seniḡ tirlikniḡ, toldurduḡ meni färâhliki bilä yüzüḡniḡ seniḡ, tatlılıḡından könänmäḡiḡniḡ oḡuḡnuḡ seniḡ çaḡ tügälinçä. *Dun 10.*

[Псалом 16/17] 16

Alḡış Tawit'niḡdir, san 16.

¹Işit, Biy, toyruḡuḡka da baḡkin ḡoltḡama benim, ḡulaḡ ḡoy alḡişima benim, zera düğül erinlä bilä hilläli.

²Yüzüḡdän seniḡ könülük maḡa çixkay, da közlärim benim körgäylär toyruḡuḡnu.

³Sinadiḡ yüräkimni da tergädiḡ keçä, sinadiḡ meni, da tapulmadı mendä egirlik.

⁴Sözlämäğäy ayzim benim işin adam oylanlarıniḡ, sözü üçün erinläriḡniḡ seniḡ men saxliyiḡim yollarni bek.

⁵Toḡtatkin izlärimni benim yoluḡa seniḡ, ki taymagaylar barganim benim.

⁶Men saḡa, Biy, sarnadim, ki işittiḡ (12r) maḡa, Teḡri, aşaxlat maḡa ḡulaḡiḡni seniḡ da işit sözüme benim.

⁷Tamaşalı ettiḡ yarlıyamaḡiḡni seniḡ, kim ḡutḡarir alarni, kimläer ki umsanıptırlar saḡa, alardan, ki utrudurlar oḡuḡa seniḡ.

⁸Saxla meni, neçik böbäkin köznüḡ, kölgäsinä ḡanatlarıniḡni seniḡ yapsarsen meni ⁹yüzüḡdän ḡirsizlärniḡ, kimläer ki zabun ettilär meni.

Duşmanlar boyumnu benim ḡapsadılar, ¹⁰se-mizlikindä kendiläriniḡ tiyovlu boldılar, da ayızları alarniḡ sözlädilär öktämlikni.

¹¹Keri ettilär meni da hali ḡaytip dolaştılar çövrämä benim, ḡulaḡ ḡoydular aşaxlatma meni yergä.

¹²Heseplädilär meni, neçik aslanni, ki hadir-dir avga, neçik balası aslanniḡ, ki olturur busulup.

¹³Kel, Biy, yetiş alarga da tiygin alarni, ḡutḡar dḡanimni benim ḡirsizlardan, ḡiliçtan da ḡolundan duşmanniḡ.

(12v) ¹⁴Biy, tas et alarni yerdän, ayir da tiy alarni tirlikläridän kendiläriniḡ.

Yapuxluḡuḡ bilä seniḡ toldu ḡarinları alarniḡ, toydular aş bilä da ḡoydular ḡalğanin oylanlarına kendiläriniḡ.

¹⁵Men toyruḡuḡ bilä körüniyim yüzüḡä seniḡ, toyuniyim körüḡäninä haybatıḡniḡ seniḡ.

Dun 15, p'ark' 32 dundir.

[Псалом 17/18] 17

¹Yeḡmäḡ üçün, uruşçi ḡulunuy Tawit'niḡ, ki sözlädi Eyämiz bilä sözlärin alḡişniḡ, ḡaysi künni ki ḡutḡardı ani Biy ḡolundan duşmanlarıniḡ da ḡolundan Sawuḡnuḡ, da aytti, san 17-dir:

²Söviyim seni, Biy, ḡuvatim benim! Biy toḡta-tuçim benim, ³işançim benim da ḡutḡaruçim benim.

Teḡrim boluşuçim benim; da men umsanir-men aḡar; işançim benim, müñüzü ḡutḡarılmaḡimniḡ benim, ḡabulum benimdir.

⁴Alḡışlamaḡ bilä sarniyim Biygä da duşmanlarımdan benim abraliyim.

(13r) ⁵Çövrämä boldular benim tolyanmaḡi ölümnüḡ, da özänläri töräsizlikniḡ müşḡüllättilär meni.

⁶Totḡarlıḡi tamuxnuḡ ḡapsadılar meni, yetiştilär maḡa sırtmaḡi ölümnüḡ.

⁷Tarlıḡımda benim men Biygä sarnadim da Teḡrimä benim çaḡırdim.

Işitti maḡa dadḡarından ari kendiniḡ, avazına alḡişimniḡ benim, da çaḡıriḡim benim alnina aniḡ kirgäy ḡulaḡına aniḡ.

⁸Müşülländi da titrədi yer, da himləri taylarıniñ seskəndilər da müşülləndilər, ki yürəkləndi üstnə alarniñ Teñri.

⁹Çixti tütün öcəşməyindən anıñ, da ot yüzündən anıñ yaltradi, da yaşnamaxlar kesildi andan.

¹⁰Aşaxlattı köknü da endi, da çaramyuluş tibi-nə ayaşlarıniñ anıñ.

¹¹Çixti k'erovpələrdən da uctu, ayındı ol çanatlardı yəllərin.

¹²Xoydu çaramyuluşnu yapovun (13v) kendiniñ, da çöp-çövrəsinə anıñdırılar otaxları kendiniñ, da çaramyuluşlar suvları çax bulutka dirə havanıñ.

¹³Yaltramaşına anıñ alnına alarniñ bulutlar keçirdilər gargudnu da uçunlu otnu.

¹⁴Kökrədi Biy köktən, da Biyiktəgi berdi avazın kendiniñ gargudga da uçun otka.

¹⁵Yeberdi oxun kendiniñ da tayitti alarni, artirdi yaşnamaxın kendiniñ da müşüllätti alarni.

¹⁶Köründülər çovraşları suvlarniñ, da belgili boldular himləri dünyəniñ

Öcəşməyindən seniñ, Biy, da tünixindən dżanıñniñ, öcəşməyiniñ seniñ.

¹⁷Yeberdi biyiklikdən da yöpsündü meni, yöpsündü meni suvlardan köp.

¹⁸Xutçargay meni Biy duşmanlarımdan menim, çuvatlılardan da körəlməğänlərimdən menim, ki çuvatlı boldular, ne ki men.

¹⁹Yetiştirilər maña (14r) kününə çiyinlərimiñniñ menim, boldu Biy çuvatlatuçim ²⁰da çixardı meni avlaşka, da çutçargay meni Biy, zera klədi meni.

²¹Töləgəy maña Biy toyruluşuma körə menim, zaşalsizlişima körə menim töləgəy maña.

²²Men saşlişim yolun Eyəmizniñ da çirsizliş etmiyim Teñrimə menim.

²³Barça könülükü anıñ alnıma menimdir, toyruluşun kendiniñ kerı etmədi mendən.

²⁴Bolişim men də zaşalsiz anıñ bilə da saşxt bolışim törəsizlikimdən menim.

²⁵Töləgəy maña Biy toyruluşuma körə menim, arilikinə körə çollarımıñniñ menim alnına közümniñ menim.

²⁶Ari bilə ari bolgaysen, er bilə zaşalsiz zaşalsiz bolgaysen, ²⁷taşlamalar bilə taşlama bolgaysen, da çaxutlarıniñ yışkaysen.

²⁸Sen çoyovurtuñnu, aşaxlarıniñ tirgizirsən da közlərin öktəmlərin sen aşaxlatırsən.

²⁹Sen yarıçlı et(14v)arsen çiraşimni menim, Biy Teñrim menim, yarıç et maña çaramyuluşta.

³⁰Seniñ bilə çutulişim sinamaşliştan, Teñrim bilə menim keçiyim duvarlarıniñ.

³¹Teñrim menim, zaşalsizdir yollarıniñ seniñ, da

sözləri Eyəmizniñ taşlamadır; da işanç barçasına, kimlər ki umsanırlar añar.

³²Anıñ üçün ki kimdir Teñri başça Eyəmizdən? Ya kimdir Teñri başça Teñrimizdən bizim?

³³Teñri, çaysi ki kiydirdiñ maña çuvatni da çoyduñ zaşalsizlişta yolumnu menim.

³⁴Toxtattıñ ayaşlarıniñni menim, neçik maralınıñ, da üstünə biyikliklərin turuzduñ meni.

³⁵Övrättiñ çolumnu menim oğraşka, da ettiñ biləkimni menim, neçik yay bazıç, da berdiñ maña çuluşunu çutçarmaşiniñniñ seniñ.

³⁶Oñuñ seniñ yöpsündü meni, da ögütüñ seniñ turuzduñ meni meşilik, da (15r) ögütüñ seniñ övrətkəy meni.

³⁷Avlaş ettiñ yürəğanimni menim tibimə menim, da kücsüzlənəmədlər izlərim menim.

³⁸Xuvişim duşmanlarıniñni menim, da yetişim alarga, da çaytmışim alardan çax tüğətkinçə alarni.

³⁹Xiştiriyim alarni ~~alardan sonra~~, da dayın bolmagaylar turma da tüşkəylər tibi-nə ayaşlarıniñniñ menim.

⁴⁰E, kiydirdiñ maña çuvatni oğraşka, turganlarıniñ üstümə menim tibimə menim ettiñ.

⁴¹Duşmanlarıniñni menim çuvulğan ettiñ da körəlməğänləriniñni menim tas ettiñ.

⁴²Çaxirdilər, da kimsə yox edi, ki çutçargay edi alarni, sarnadılar Biygə, da işitmədi alarga.

⁴³Uvatişim alarni, neçik toznu alnına yeliniñ, neçik balçixin oramlarıniñ, basişim alarni.

⁴⁴Xutçargay meni Biy çarşiliştan çoyovurtnuñ da turuzgay meni baş (15v) dinsizlərgə.

Çoyovurt, çaysi ki bilməs edim, çuluş ettilər maña ⁴⁵da işitməş bilə çulaşlarıniñniñ işitti maña.

Oylanlarıniñniñ yatlarıniñ yalın sözlədilər maña; ⁴⁶oylanlarıniñniñ oprandılar da aşadılar izlərindən kendilərininiñ.

⁴⁷Tiridir Biy, da alyişlidir Teñri, da biyik bolgay Teñri, çutçaruçim menim,

⁴⁸Teñri, çaysi ki izdər öcümni menim da hnazant etər çoyovurtnu tibimə,

⁴⁹Xutçaruçim menim duşmanlarımdan menim, öcəştürüçilərimdən! Alardan, ki turupturlar üstümə menim, biyik ettiñ meni da erdən egri çutçardıñ meni.

⁵⁰Bunuñ üçün tapunişim saña dinsizlikdə da atıña seniñ saşmos aytişim.

⁵¹Ulu ettiñ çutçarımaşin çanıniñ anıñ, etip yarışamaşniñniñ yaylaganına anıñ, Tawit' bilə da zuryəti bilə anıñ dżinstan çax dżinska.

(16r) *Dun 50.*

**Bu p'ark' çixkanî üçün Movşesniñ Misirdan
da Israjel oylanlarî üçün alıış**

[Исход 15: 1-18: Благодарная песня Моисея]

¹Alıışliyiç Biyni, ki haybat bilädir haybatlangan.

Atlanganlarni da atlarni saldi teñizgä. ²Boluşuči, yöpsünüçim benim Biy, da boldu maña çutçarılmaylıçka.

Budur benim Teñrim, da haybatlı etärmen bunu; Teñrisi atamnıñ benim, da biyik etiyim bunu.

³Biy uvatir oğraşlarni, Biy atidir anıñ.

⁴Taqlama erläрни, da taqlama yaraylılarni, arabaların, da atların, da barça çuvatın p'arawonnuñ boğdu teñizdä.

⁵Teñiz yaptı alarni, boyuldular tibsizlikinä teränlikniñ, neçik taşlar.

⁶Oñuñ seniñ, Biy, haybatlıdır çuvatı bilä kendiniñ, oñuñ seniñ, Biy, uvattı duşmanlarıñniñ seniñ.

⁷Da ululuğu bilä haybatıñniñ seniñ uvat(16v)tiñ çarşı bolganlarıñniñ seniñ, yeberdiñ öçäşmäxin yü räklänmäxiñniñ seniñ, da yedi alarni, neçik çamişni.

⁸Džan çuvatıñniñ yüräklänmäxiñniñ seniñ, yarıldılar suvlar, yiyin turdular, neçik duvar taştan, [suvları teñizniñ, da buzladılar yiyinlar] suvlarıñniñ teñizniñ içinä.

⁹Aytti duşman, aytti: «Xuviyim, yetişiyim, uriyim, ayiriyim talanni da tolduriyim alardan džanimni benim!»

Xiliçimni benim uriyim alarga, eyälik etkäy da biyik etkäy üstünä alarnıñ oñum benim!»

¹⁰Yeberdiñ yeliñni seniñ, da yaptı alarni teñiz, boyuldular da endilər, neçik çorçaşın, suvga muçkâm.

¹¹Kim oğşar saña, Teñrim, Biyim? Ya kim oğşagay saña, haybatlangan ariläriñdä,

Tamaşalı haybat bilä haybatlangan, ki etärsen nişanlar da peşälär. ¹²Saldıñ çoluñnu seniñ, da yuttu alarni yer.

¹³Yol körgüzdüñ (17r) toyruluğ bilä žoyovurtuğa seniñ, hali çaysi ki çutçardıñ.

Da övündürdüñ çuvatıñ bilä seniñ taboruğa, arilikiñä seniñ, ¹⁴işittilər džinslar da öçäşländilər, da çorçu tuttu siyiñganlarni Arapısdanniñ.

¹⁵Ol vaxtta džâxtlandılar yaryuçılar Etomnuğ da buyruçılari Movaplarniñ,

tuttu alarni titrov, eridilər barça turuçilari K'ananniñ.

¹⁶Tüşkäy üstünä alarnıñ ah da çorçu, da çuvatından biläkiñniñ seniñ taş çaytkaylar.

Çaç aşkinça žoyovurtuğ seniñ, Biy, çaç aşkinça žoyovurtuğ seniñ bu kez, çaysi ki dä taqladıñ.

¹⁷Eltip tikkäysen alarni tayına meñärmäxiñ-

niñ seniñ, hadirlikinä turmaçiñniñ, meñärmäxiñniñ seniñ,

Çaysi ki tapunduñ äväldän, Biy, tapunduñ arilikiñ bilä, çay(17v)sı ki hadirlädilər çollarıñ seniñ. ¹⁸Da Biy çan meñi meñilik da dayın da.

[Исход 15: 19: Переход через море]

¹⁹Zera kirdi p'arawon arabalar bilä, da atlar bilä, da taqlama yaraylılar bilä içinä teñizniñ,

Da yeberdi üstünä alarnıñ Biy suvun teñizniñ, da oylanlarî Israjelniñ bardılar çuru bilä içinä teñizniñ.

[Молитва и колофон]

K'risdostur benim Teñrim, da haybatlarmen ani, Teñrisi atamnıñ benim, da biyik etiyim ani.

Pareçosluxu bilä surp barçadan alıışlı Asduağzadzinniñ da surp çaçiñ üçün seniñ özdän, Biy, yöpsün çoltçamizni bizim, da yarlıya bu bitikni yazdırganga da yazganga Lusig sargawak yazıçlığa.

Bu ganon saymos 252 dundir.

[Псалом 18/19]

¹Saymos 'i Tawit'.

²Kök aytar haybatın Teñriniñ, da etkänin çulunıñ aniñ aytar toxtalmaylıç.

(18r) ³Kün künnüñ axtırır sözün, da keçä keçäniñ körgüzür bilmäçliğin.

⁴Yoxtur sözlär da yoxtur gälädzilär, çaysilariñniñ ki işitilmägäy avazları alarnıñ.

⁵Barça yerdä çixti avazi alarnıñ, çaç çiriğina dünyanıñdir gälädziläri alarnıñ.

Kün toyuşundan çordu çätirin kendiniñ, ⁶da kendi — neçik kiyöv, ki çixar sarayından kendiniñ, sövünür ol, neçik aznavur, yügürmäxindä yolunda kendiniñ.

⁷Xiriğindan köknüñdir çixkanî aniñ, tinçliği aniñ çaç çiriğina aniñ, da kimsä bolmas, ki yaşın-gay çizovundan aniñ.

⁸Oreñki Eyämizniñ zaçalsizdir, da çaytarirlar džanlarni, taniçliği Eyämizniñ inamlidir, da açilli etär oylanlarni.

⁹Toyruluğu Eyämizniñ tüzdür, da färâh etär yüräkni, buyruğu Eyämizniñ yariçtir, da yariç berirlär közlärgä, ¹⁰çorçusu Eyämizniñ ari da çalir meñilik.

(18v) Yaryusu Eyämizniñ könüdü, da toyrudir ol.

¹¹Suçlançidir ol, ne ki altun, da, ne ki bahalı taş, özdän, köp tatlıdır ol, ne ki bir kesäk çibal.

¹²Zera çuluñ seniñ saçlagay bunu, saçlama añar tölöv köp.

¹³Aşkanların kendiniñ kim bolur alma eskä? Yapuçumdan benim aruv etkin meni, Biy, ¹⁴da yattan saçla çuluñnu seniñ.

Yoḡsa ki yoḡ eyälik etkäylär maña, ol vaḡtta zaḡalsiz boliyim da ari boliyim yazıxtan ulu.

¹⁵Bolgay saña biyänçli sözləri ayzimniñ menim, da sayışları yüräkimiñ menim alniña seniñ hâr sahat, Biy, boluşuçim menim da çutxaruçim menim! *Dun 14.*

[Псалом 19/20] 19

¹Yeñmäx üçün, saymos Tawit'niñ, 19.

²Işitkây saña Biy kününä tarlıxniñ, boluşuçi bolgay saña atına [=atı] Teñrisiniñ Jagopnuñ.

³Yebergây saña Biy boluşluç arilikindän kendiniñ, Siondan, (19r) da yöpsüngây seni.

⁴Añgay Biy barça çurbanıñni seniñ da niyätiniñni seniñ yöpsünövlü etkây.

⁵Bergây saña Biy yüräkiñä körä seniñ da barça sayışiñni seniñ ol tügällägây.

⁶Sövüniyix biz çutxarmañiña seniñ, atına Teñrimizniñ bizim biz ulu boliyix.

Toldurgay Biy barça çoltçañni seniñ, ⁷hali tanıdıx, ki tırgızdı Biy yaylaganıñ kendiniñ.

Işitti buñar köktän, arilikindän kendiniñ, çuvatında çutxarmañniñ oñuñnuñ [=oñunuñ] kendiniñ.

⁸Bular arabalar bilä, da bular atlar bilä, yoḡsa biz atına Eyämizniñ bizim sarniyix.

⁹Bular tüyildilar da tüştülär, biz turduç da toyrı bolduç.

¹⁰Biy, tırgız çanıñ da işit bizgä kündä, çaysında ki sarnasaç saña. *Dun 10.*

[Псалом 20/21] 20

Yeñmäx üçün.

¹Saymos Tawit'niñ, san (19>) 20.

²Biy, çuvatıña seniñ färâh bolgay çan, çutxarmañiña se(19v)niñ sövüngây asrı.

³Suçlançin yüräkiniñ anıñ berdiñ añar da erkin erinläriñniñ anıñ kerı etmädiñ andan.

⁴Yetiştirdiñ anı alyışına tatlilixiñniñ seniñ da çoyduñ başına anıñ tağ bahalı taştan özdän.

⁵Tirlik çoldu sendän, da berdiñ añar uzun künlärgä meñi meñilik.

⁶Uludur haybatı anıñ çutxarmañiña seniñ, haybatniñ da ulu könänmäçni çoygaysen üstünä anıñ.

⁷Bersärsen añar alyışniñ meñi meñilik, färâh etsärsen anı färâhlikinä yüzüñniñ seniñ.

[⁸Xan umsandı Biygä, yarlıyamaçından Biyik-täğiniñ ol seskänmäğây.]

⁹Tapulgay çoluñ seniñ üstünä duşmanlarıñniñ seniñ, da oñuñ seniñ tapkay barça körälmäğänläriñniñ seniñ.

¹⁰Xoygaysen alarniñ, neçik yalınına otnuñ, zamanında yüzünä seniñ.

Biy öçäşmäçi bilä kendiniñ müşçüllätkây alarniñ, da ot yegây alarniñ.

(20r) ¹¹Yemişi alarniñ yerdän tas bolgay, da züryätı alarniñ adam oylanlarından.

¹²Saptılar sendän yamanlıç bilä, sayışladılar sayış, çaysı ki bolmadılar toxtatma.

¹³Etsärsen alarniñ çuvulgan çalğanıña seniñ, hadir etsärsen yüzünä alarniñ.

¹⁴Biyik bolgın, Biy, çuvatıñda seniñ, alyışliyiç da saymos aytiyix çuvatıña seniñ.

[Колофон]

San artarlarga! Vay yazıçlılarga!

Dun 14, p 'ark' 38 dundir.

[Псалом 21/22]

¹Yeñmäx üçün ertägi boluşluç üçün, saymos Tawit'niñ.

²Teñrim, Teñrim menim, baçkin maña, ne üçün çoyduñ meni? Yıraç boldum çutxarılmäçim-dan menim sözü üçün aşınganlarıñniñ menim.

³Teñrim menim, kündüz sarnadıñ saña, da maña işitmädiñ, keçä dä maña çulaç çoymadıñ.

⁴Sen arilärdä siyünipsen da ögövlükü İsraëlniñ. (20v) ⁵Saça umsandılar atalarımız bizim, umsandılar saña, da çutçardıñ alarniñ.

⁶Saça çaçırdılar da tirildilər, saça umsandılar da uyalmadılar.

⁷Evet men çurtmen, da dügülmen adam, taba adamlarga da heç etmäç çoyovurtnuñ.

⁸Barçası, kiñläriñ ki körärlär edi meni, heç tutarlar edi meni, sözlärlär edi erinläriñ bilä da teprä-tirlär edi başlarıñ kendiläriñniñ.

⁹Umsandı Biygä, da çutçardıñ anı, tırgızgây anı, zera klädi anı.

¹⁰Sensen, ki çıçardıñ meni çarıñdan, ussam menim emçäkläriñdän anamnıñ menim.

¹¹Saça tüştüm men çarıñdan; yüräkiniñdän anamnıñ menim sensen Teñrim menim.

¹²Keri etmäğın mendän, zera tarlıç yovuçlanıptır da kimesä çoytur, ki boluşkay maña.

¹³Çövrämä boldular menim siyirlar köp da semiz, buçalar semiz çapsa(21r)dılar meni.

¹⁴Açtılar üstümä menim ayızlarıñ kendiläriñniñ, neçik aslan, ki muñrar da çapar.

¹⁵Men nek, neçik suv, töküldüm, da tağıldılar barça söväklärim menim, da boldu yüräkim menim neçik balayuz erilgän içinä yüräkimiñniñ menim.

¹⁶Xurudu, neçik çerep, çuvatim menim, tilim menim tañlayıma menim yabuştı, da topıraña ölümnüñ endirdilər meni.

¹⁷Çövrämä boldular menim itläriñ köp, da yiyin-larıñ yamanlarıñniñ çapsadılar meni.

¹⁸ Teštilär çollarimni benim da ayaxlarimni benim da sanadilar barça sövâklârimni benim, da alar baçip da kördülâr meni.

¹⁹ Ayirdilar tonumnu benim aralarina kendilârinin da üstünâ kiyniŝimni benim vidžag salirlar edi.

²⁰ Sen[, Biy,] yiraç etmägin boluşluçunu seni mendân, da Biy, boluşma maça baçkin.

²¹ Xutçar çiliçtan džanimni benim da çolundan itlârniň yalyžin anamni benim.

²² Xutçar meni ayzindan aslanniň, münüzündân karkardanniň aŝaxliçimni benim.

²³ Aytiiyim atini seni çardaŝlarima benim, içinâ yiçöv(21v)nün alyişliyim seni.

²⁴ Xorçkanlari Eyämizniň, alyiŝlañiz Biyni, barça zuryâti Jagopnuň haybatli etkäylâr anî.

Xorçkay Eyämizdân barça zuryâti Israjelniň, ²⁵ki heç etmädi da risvay etmädi Biy alyiŝin yarliniň da çaytarmadi yüzün kendiniň mendân, yoçsa sarnaganima benim añar iŝitti maça.

²⁶ Sendândir ögövlüküm benim, yuçovdâ alyişliyim seni.

Niyâtimni benim tügâlliym alnina barça çorçkanlariniň aniň.

²⁷ Yegäylâr yarlılar da toygaylar, alyişlagaylar Biyni, da izdiyirlâr anî.

Tirilgäy yürâklari alarniň, meñi meñilik aňgaylar ²⁸da çaytkaylar Biygâ barça çiriyi yerniň.

Yerni öpkäylâr añar barça džinslari dayfalariniň, ²⁹zera Eyämizdândir çanliç, da ol eyâlik etâr üstünâ barça dinsizlârniň.

³⁰ Yedilâr da yerni öptülâr añar barça semizlari yerniň, alnina aniň tüŝkâylâr barçasî, ki enârlâr topraçka.

³¹ Džanim benim aniň bilâ tirilir, da çuvatim benim çuluç etkäy añar,

Aytiiyim Eyämizgâ. Džins, ³²ki kelsâr, aytkaylar toyruluç(22r)nu çoyovurtka, ki toymalidirlar, ki etti Biy. *Dun 32.*

[Псалом 22/23] 22

Saçmos Tawit'niň, san 22.

¹ Biy kütkäy meni, da maça heç nemâ eksilmägäy.

² Tüzdägi yaŝ otta anda siyiñdirdi meni da suvunda tinçliçniň beslädi meni.

³ Xaytardi džanimni benim maça, yol körgüzdü maça yoluna toyruluçnuň ati üçün kendiniň.

⁴ Kläsâ dä barsam men içinâ kölgäsinâ ölümniň, çorçmandir yamandan, zera sen, Biy, benim biläsen.

Tayaçini seni da tayaçini, alar övündürgäylâr meni.

⁵ Hadir ettiñ alnima benim seçanni közgâ çarŝi çistiruçlarniň meni;

Yayladıñ yaç bilâ başimni benim; ayaçini seni, neçik zülâl, içirdi meni.

⁶ Yarliçamaçini seni, Biy, birgämâ benim kelir barça künlärindâ tirlikimni benim siyinma maça övünâ Eyämizniň uzaç künlâr bilâ.

Yiçövdân çikanda aytkaysen bu dun saçmosnu. (22v) Dun 8.

[Псалом 23/24] 23

Yeñmäç üçün. Saçmos Tawit'niň. Burungi kün üçün. San 23.

¹ Eyämizniñdir yer tügâlliki bilâ, dünyâ da barça turuçlari aniň.

² Ol kendidir üstünâ teñizniň himlâr saldi añar, üstünâ irmaçlarniň hadirlädi ani.

³ Kim çikay tayina Eyämizniň? Ya kim turgay yerinâ arilikiniň aniň?

⁴ Xaysi ki aridir çollarî bilâ da zaçalsiz yüräki bilâ, çaysi ki almedi heçlikni boyuna kendiniň da ant içmädi siñarina kendiniň hillâlik bilâ,

⁵ Bu alçay boluŝluçnu Eyämizdân, yarliçamaçini Teñridân, çutçaruçisindan kendiniň.

⁶ Bu džinstir, ki izdâr Biyni, izdâr körmâ yüzün Teñrisiniň Agop.

⁷ Kötürünüz, buyruçilar, eŝikinizni sizniň yoyari, kötürülgäylâr eŝiklari meñilikniň, da kirgäy çani haybatniň.

⁸ Kimdir bu çan haybatli? Biy çuvatli çuvatî bilâ kendiniň, Biy (23r) çuvatli oçraŝka.

⁹ Kötürünüz, buyruçilar, eŝikinizni sizniň yoyari, kötürülgäylâr eŝiklari meñilikniň, da kirgäy çani haybatniň.

¹⁰ Kimdir bu çan haybatli? Biyi çuvatlilarniň, bu kendidir çani haybatniň. *Dun 10, p'arç' 50 dun.*

[Псалом 24/25] 24

Yeñmäç üçün. Saçmos Tawit'niň, 24.

¹ Saça, Biy, kötürdüm džanimni benim, ² Teñrim benim, saça umsandim, uyalmiiyim, da külmägäylâr mendân duŝmanlarim benim.

³ Barçasî, ki tözârlâr saça, uyalmagaylar, yoçsa uyalgaylar töräsizlâr heçliklärindâ kendilâri niň.

⁴ Yoluçnu seni, Biy, körgüz maça, Biy, da izlâriñni seni övrât maça.

⁵ Yol körgüzgin maça könülükünâ seni da övrât meni, zera sensen Teñri çutçaruçim benim da men saça tözdüm kün uzun.

⁶ Añgin, Biy, ŝayavatiñni seni (23v) da yarliçamaçini seni, çaysi ki bardir meñilik.

⁷ Yazicini oylanliçimni benim da biliksizlikimni benim aňmagin, evet añgin meni, Biy, yar-

lryamaçına körä seniñ, tatlilixiñ üçün seniñ, ⁸ki tatlî da toyrusen.

Aniñ üçün orenk'i [=orenk'] bilüçisi etärsen yazixlini, ⁹yolda yol körgüzürsen sekinlärgä yar-yuda, övrätirsən sekinlärgä yoluñnu seniñ.

¹⁰Barça yolları Eyämizniñ yarlıyamaç bilä da könülük bilädir alarga, ki çolarlar niyatın da ta-nixlixin aniñ.

¹¹Atiñ üçün seniñ, Biy, arit yazixlarimni me-nim, ki köp boldular.

¹²Kimdir adam, ki çorçar Eyämizdän? Orenk' bilüçisi etär anı yolda, çaysi da ki biyänir.

¹³Boyu aniñ yaçşilixta tinar, da züryätiniñ meñärgäy yerni.

¹⁴Xuvatlıdır Biy çorçuçılarına kendiniñ da bi-tiklärin kendiniñ övrätir alarga.

¹⁵Közüm benim här (24r) sahat Biydädir, da ol çixarir sırtmaçtan ayaximni benim.

¹⁶Bačkın maña da yarlıya maña, ki birginäsi anamniñmen men.

¹⁷Tarlıxlari yüräkimniñ benim köp boldular asri, da totçarlıxımdan benim çixar meni.

¹⁸Bağ aşaxliximni benim da çazyançimni me-nim da boşat maña barça yazixlarimni benim.

¹⁹Kör duşmanlarimni benim, ki köp boldular, körälmädilär meni, çaysi ki heç yergädän tabala-dilar meni.

²⁰Sayla džanımnı benim da çutçar meni, ki uyatlı bolmiyim, ki umsandim saña.

²¹Zağalsızlar da toyrular ortağ boldular maña, da men saña tözdüm. ²²Xutçar, Teñri, Israjelni barça tarlıxından aniñ. *Dun 18.*

[Псалом 25/26] 25

Saymos Tawit'niñ. ¹Yarçu etkin maña, Biy, ze-ra men zağalsızlixıma benim bardim, Biygä um-sandim, (24v) ki bolmagaymen çasta.

²Sinagin meni, Biy, da tergä meni, tergä böv-räklärimni benim da yüräkimni benim.

³Yarlıyamaçiniñ seniñ, Biy, alnina közlärimniñ benim, da biyänçli boliyim könülükünä seniñ.

⁴Olturmiyim men olturyuçuna heçlikniñ, da töräsizlär bilä men kirmiyim.

⁵Körälmädim men yiyinin yamanlarniñ, da çirsızlar bilä men olturmiyim.

⁶Yuviyim arilik bilä çolumnu benim da çövrä-sinä boliyim seyaniniñ bilä seniñ, Biy,

⁷Işitmä maña avazın alıñışiniñ seniñ da ayt-ma barça sk'ançelik'iniñ seniñ.

⁸Biy, sövdüm şöhrätin övününñ seniñ da yerin otayınıñ, haybatınıñ seniñ.

⁹Tas etmägin çirsızlar bilä džanımnı benim, da ne er bilä çan töküçi tirlikimni benim,

¹⁰Xaysılarıniniñ ki çolları kendiläriniñ töräsiz-lik bilädir, da oñu alarniñ toludur mızda bilä.

¹¹Men zağalsızlı(25r)çıma benim bardim, çutçar meni, Biy, da yarlıya maña.

¹²Ayaxim benim turgay toyruluçta, yiyövdä ulu alıñışiyim seni. *Dun 12.*

[Псалом 26/27] 26

Saymos Tawit'niñ.

Hanuz pomazat etmiyir edilär. San 26.

¹Biy yarixim benim da tirlikim benim: men kimdän çorçkaymen? Biy işançi tirlikimniñ me-nim: [men kim]dän titräsärmen?

²Yuvuçlanmaçına maña yamanlarniñ yemä tenimni benim çistiruçılarim benim da duşman-larim benim, alar çaçak'landılar da tüştilär.

³Eğär hadirlänsä üstümä benim oğraş, çorç-magay yüräkim benim; egär tursa üstümä benim çagattagi uruş, hälbät, bunuñ bilä dä saña, Biy, umsandim.

⁴Birni çoldum Eyämizdän da bunu çolarmen — turma maña övünä Eyämizniñ barça künlärinä tirlikimniñ benim,

Körmä maña könänmäçin Eyämizniñ da buy-ruç bermä sarayına aniñ.

(25v) ⁵Yapti meni çätirinda kendiniñ kününä yamanniñ, yapovu tibinä etti meni yapovunda çä-tirina kendiniñ.

Xayadan biyik ettiñ meni, ⁶da hali biyik et ba-şimni benim üstünä duşmanlarimniñ benim.

Çövräsində boliyim da suniyim çätirina aniñ çurbanin alıñışiniñ, alıñışiyim da saymos aytiyim Eyämizgä.

⁷Işit, Biy, avazıma benim, ki sarnadim saña, yarlıya maña da işit maña, zera saña ayttı yürä-kim benim. ⁸Da izdädi yüzüm benim yüzünñ se-niñ, Biy, izdädilär.

⁹Xaytarmagin yüzünñ seniñ mendän da sap-magin öçäşmäçlix bilä çuluñdan seniñ.

Boluşuçim benim bol, Biy, risvay etmägin me-ni da çoymagin meni, Teñrim, çutçaruçim benim.

¹⁰Atam benim da anam benim çoydular me-ni, da Biy yöpsündü meni.

¹¹Orenk'kä bilüçi et meni, Biy, yoluña seniñ toyru yol körgüz maña izläriñä seniñ.

(26r) Duşmanlarim üçün benim ¹²çixara ber-mägin meni çoluna çistiruçılarimniñ.

Turdular üstümä benim tanıçlar yazixniñ da yalyan boldular maña töräsizliklärinä kendiläriniñ.

¹³Inandim körmä yaçşilixin Eyämizniñ yerinä tirilärniñ. ¹⁴Tözgin Eyämizgä, zorlu bolgin, çuvat-lansin yüräkiñ seniñ, da töz Eyämizgä.

Dun 16, p'ark' 46 dundir.

[Псалом 27/28] 27

Saymos Tawit'niñ, san 27-dir.

¹Saşa, Biy, sarnadim, Teñrim benim, tiyilmağın mendän, bolmagay çaçan tiyilgaysen mendän, oşasarmen alarga, ki enärlär çuyurga.

²Işit, Biy, avazına çoltçamnıñ benim çolmaçima maña sendän, kötürgändä çollarımnı benim sarayıñda ari seniñ.

³Heseplämäğin çirsizlar bilä dżanımnı benim da ne alar bilä, ki çilinirlar töräsiz(26v)likni, tas etkin meni,

Xaysilari ki sözlärlär edi eminlikni şıjarları bilä kendiläriniñ, da yamanlıxtır yüräklärinä alarnıñ.

⁴Ber alarga, Biy, ämälinä körä alarnıñ, töräsizliklärinä körä barganlarına alarnıñ tölä alarga.

Işinä körä çollarıniñ tölä alarga, tölövünä körä alarnıñ.

⁵Añlamadılar alar işin Eyämizniñ, da ne işinä çolunuñ anıñ baçtılar, yemirgäysen alarnı, da da-yin yasalmagaylar.

⁶Alıñlıdır Biy, ki işitti avazına alıñışımniñ benim, ⁷Biy boluşuçım benim da yardımçım benim.

Inar [=Añar] umsandı yüräkım benim, faydalandı da fărâh boldu tenim benim, da men erkım bilä benim tapunıyım añar.

⁸Biy çuvat çoyovurtuna kendiniñ, işanç çutçarılmacıñniñ [=çutçarılmacıñniñ] yaylaganına kendiniñ.

⁹Xutçar çoyovurtuñnu seniñ, da alıñışla meñär-mäçiniñ (27r) seniñ, küt da biyikläät alarnı çay meñilikkä diyin. *Dun 11.*

[Псалом 28/29] 28

Saymos Tawit'niñ, san 28.

¹Sunuñuz Eyämizgä, oylanları Teñriniñ, sunuñuz Eyämizgä oylanlarıñ çočlarıniñ.

Sunuñuz Eyämizgä haybatni da hörmätni, ²sunuñuz Eyämizgä haybatni atına anıñ, yerni öpüñüz Eyämizgä köşkünä arilikniñ anıñ.

³Avazi Eyämizniñ üstünä suvlarnıñ, da Teñri haybatlı kökrädi, da Biy kendi üstnä suvlarnıñ köp.

⁴Avazi Eyämizniñ çuvatlı, da avazi Eyämizniñ ulu könänmäçlärgä.

⁵Avazi Eyämizniñ uvatır ormanlarıni, da uvatır Biy ormanlarıñ Łıpananıniñ.

⁶Uvatkay alarnı, neçik madyaş teräklärin Łıpananıniñ, ki sövüklüdür, neçik oylanları karkär-dänniñ.

⁷Avazi Eyämizniñ kesär yalinni ottan, ⁸avazi Eyämizniñ teprätir pustalıçni, (27v) da müşçüllätir Biy pustalıçin Gatesniñ.

⁹Avazi Eyämizniñ toxtatır marallarnı da mäyan etär ormannı.

Dadżarina anıñ barça, kimsä aytır haybat añar.

¹⁰Biy taşçınlarıni olturçuzur da aşaxlatır, çanlıç etkäy Biy meñilik.

¹¹Biy çuvatı çoyovurtuna kendiniñ bergäy da alıñşlagay çoyovurtun kendiniñ eminliktä. *Dun 11.*

[Псалом 29/30] 29

¹Saymos Tawit'niñ.

Alıñışı nawadagıniñ dadżarnıñ Tawit'niñ, san 29.

²Biyik etärmen seni, Biy, ki yöpsündüñ meni da fărâh etmädiñ duşmanlarımnı benim mendä.

³Biy, Teñrim benim, sarnadim saşa, da sayaytıñ meni, ⁴Biy, çıxardıñ tamuçtan dżanımnı benim, çutçardıñ meni alardan, ki enärlär çoyurga.

⁵Saymos aytiñiz Eyämizgä, arilari anıñ, tapunuñuz añılmaçlıçına arilikiniñ anıñ.

⁶Yüräklänmäxtir öçäşmäçinä anıñ da tirlik-(28r)tir erkinä anıñ.

Keççuruda tingaylar yığaganlar, ertäsi bolgay fărâhlik.

⁷Men aytım: yaxşı tirlikimä benim, ki seskänmäğäy men meñilik.

⁸Biy, erkinä seniñ berdiñ körkümä benim çuvatni, çaytardıñ yüzüñnü seniñ mendän, da men boldum müşçüllängän.

⁹Saşa, Biy, sarnadim, Teñrimä benim çoldum. ¹⁰Ne faydadır saşa çanımdan benim, egär ensäm men buzuçluçka?

Yoçsa mi topraç tapunmaç etkäy saşa ya ayt-kay könülüküñnü seniñ?

¹¹Işitti maña Biy da yarlıyandı, da Biy boldu maña boluşuçı.

¹²Xaytardı çayçumnu benim fărâhlikkä, çeşti mendän çılçapni da maña kiydirdi fărâhlikni.

¹³Neçik saymos, aytkaylar saşa haybatım benim, da da-yin pošman bolıyım, Biy, Teñrim benim, meñilik tapunıyım saşa. *Dun 14, p'ark' 34.*

[Псалом 30/31] 30

¹Yeñmäç üçün da çiyin üçün (28v) alıñış da saymos Tawit'niñ. San 30.

[Колофон]

Yazdırgan yazuçi bilä da sarnagan bilä birlängäylär da añılğaylar K'risdosnuñ yarçu kününä, ammen.

²Saşa, Biy, umsandim, uyalmıyım meñilik, toyruçuñda seniñ çutçar meni da abra meni.

³Aşaxlat maña çulaçiniñ seniñ, dżähatlan tır-gizmä meni.

Bol, benim Teñrim, yardımçım da övü işançimniñ — abramaga meni, ⁴zera çuvatlatuçım benim da işançım benim sensen.

Atiň üçün seniň, Biy, yol körgüzdüň maňa da beslädiň meni, ⁵çixargin meni sirtmaıxtan bu, ki yaşiriliptir maňa.

Sensen yardımçim benim, Biy, ⁶da çoluğa seniň simarlarmen dżanimni benim.

Xutxardıň meni, Biy, Teňri, könülüküň bilä seniň, ⁷körälmädiň alarni, ki saıxlarlar çorçunu boş.

Men Biygä umsandim, ⁸sövünüyim da färäh boliyim çutxarmaıxına seniň.

(29r) Baıxtiň aşıxlıxıma benim, çutxardıň totxarlıxtan dżanimni benim, ⁹da çixara bermädiň meni çoluna çistiruçilarimniň benim, da turçuzduň avlaıxta ayaxlarimni benim.

¹⁰Yarlığa maňa, Biy, ki çisilipmen men, müşçülländi yüräklänmäxtän közum benim, dżanim benim da çarnim benim.

¹¹Eksildilər ayrıxlardan tirlikim benim, da yıllarim benim dżan çixmaıxtan.

Miskinländi kücsüzlüxtän çuvatim benim, da söväklärim benim müşçülländilər.

¹²Ne ki barça duşmanlarim benim, boldum men taba çonşularıma benim, asri ah da çorçu tanişlarıma benim.

Barçası, çaysıları ki körärlär edi meni, çixari çaçarlar edi mendän.

¹³Unutulgan boldum men, neçik ölü, yüräk-tän, da boldum men neçik sayit tas bolgan.

¹⁴Zera işittim men panpasin köplärniň, ki çövrämä edilär benim, yiyil(29v)ganına alarniň birgä alma dżanimni benim sayışladılar, ¹⁵evet men saňa, Biy, umsandim.

Ayttim: sensen Teňrim benim, ¹⁶da çoluğa seniňdir meňärmäxim benim.

Xutxar meni çolundan duşmanlarimniň benim da çuvuçilarimdan benim.

¹⁷Körgüz yüzüñnü seniň çoluğa seniň, abra meni, Biy, yarlıyamaıxına körä seniň, ¹⁸Biy, uyatli bolmiyim, ki sarnadim saňa.

Uyalgaylar çirsizlar da engäylär tamuxka, ¹⁹da tilsiz bolgaylar erinlär hilläli, kimlär ki sözlärlär edi toyrı üçün egirlikni öktämliklərində da sökmäxlärində kendiläriniň.

²⁰Neçik ki köptür yarlıyamaıxi tatliliçiniň seniň, Biy, çaysi ki saıladıň çorçkanlarıña seniň.

Ettiň sen alarga, çaysıları ki umsaniptirlar saňa alnına adam oylanlarıniň.

²¹Berkäyttiň alarni yapovuıda (30r) yüzüñnü seniň müşçüllüxündän adamlariniň.

Yaptiň alarni çatiriında seniň çarşiliçlarından tilläriniň.

²²Alışlıdır Biy, ki tamaşa etti yarlıyamaıxin kendiniň şahärdä bek.

²³Men ayttim tamaşalanganıma benim, ki tüştüm çayda ki yüzüñdän közüñnü seniň.

Aniň üçün işittiň avazına alışımnıni benim, çayirganıma benim saňa.

²⁴Sövünüz Biyni, barça ariläri aniň, zera toyruluıxnu izdär Biy da tolär alarga, çaysıları ki artixsi etärlär öktämlikni.

²⁵Tiräkläniñiz, da çuvatlınsin yüräkiñiz sizniň, barçañiz, ki umsanipsiz Biygä. *Dun 28.*

[Псалом 31/32] 31

Yeňmäç üçün, saymos Tawit'niň, 31.

¹San, çaysına ki boşatlıç boldu yazıçlarına da yapuldular barça aşınganları aniň.

²San adamga, çaysına ki heseplä(30v)mägäy Biy yazıçin aniň da yoıxtur hilläläk ayzına aniň.

³Tiyildim men, da oprandılar barça söväklärim benim çayirganıma maňa Biygä ⁴kün uzun, kündüz da keçä

Ayırländi çoluğ seniň üstümä benim, çayttim bar zabunluıxka, zera oılandılar mendä tegänäklär.

⁵Yazıçimni benim körgüziyim saňa da töräsizlikimni benim yapmiyim sendän.

Ayttim, ki aytkaymen mendän yazıçimni benim, da sen boşatkaısen barça çirsizliçin yazıçimni benim.

⁶Bunuň üçün alışıka turgaylar saňa barça ariläriñ seniň vaıxta yöpsünövlü.

Evet yalyız suvlardan taşçin köplärniň, çaysi ki alarga heç nemä tiymägäy.

⁷Sensen işançim benim tarlıximda bu, ki çövrämä boldular benim.

Sövünçlüküm benim, çutxar meni alardan, ki çapsadılar meni.

⁸«Açıllı etiyim (31r) seni da esli yolda, çayda ki barsarsen, da toıxtatıyım üstüñä seniň oıumnu benim».

⁹«Bolmañiz neçik at da çatir, ki yoıxtur alarda açıl, yügändä da noıxtada çistirärsen yañaçların alarniň, ki saňa heç nemä tiymaslar».

¹⁰Köp çiyini bardir yazıçlılarıniň, evet çaysıları umsanirlar Biygä, yarlıyamaıxi Eyämizniň çövräsinä bolgay alarniň.

¹¹Färäh bolunuz da sövününüz, toyrular, Biydä, ögününüz, barçañiz, çaysiñiz ki toyrusiz yüräkleriñiz bilä. *Dun 14, p'ark' 42 dun.*

[Псалом 32/33] 32

Saymos Tawit'niň, napissiz Dżuvutta, san 32.

¹Sövününüz, toyrular, Biydä, toyrularga yarışir alış, ²çosdovanel bolunuz Eyämizgä alış bilä, on stronlu saymosaran bilä saymos aytıñiz aıar.

³Alışlañiz Biyni alış [bilä] yäni, zera yaıxşidir, saymos aytıñiz (31v) aıar alış bilä.

⁴Toyrudur aytušu Eyämizniñ, da barça işläri anıñ inam bilädır, ⁵da sövär yarlıyamaçını da kö-nülükünü Biy.

Yarlıyamaçı bilä Eyämizniñ tolu boldu yer, ⁶da sözü bilä Eyämizniñ kök toxtaldı, da dżanı bilä ayzınıñ anıñ barça çuvatlıları alarnıñ.

⁷Yıñıştırdı, neçik tulxuçka, suvların teñizniñ da çoyar teränliktä çaznasın kendiniñ.

⁸Xorçkay Eyämizdän barça yer, da andan tit-rägäylär barça turuçıları dünyâniñ.

⁹Zera ol ayttı — da boldu, buyurdu — da toxtaldılar.

¹⁰Biy tayıtır sayışın dinsizläriñ, alçağ etär Biy sayışın yığınlarıñ, da heç etär Biy sayışın buyruçılarnıñ.

¹¹Sayışı Eyämizniñ meñilik çalır, da sayışı yüräkiñ anıñ dżınstan çax dżinska.

¹²San dżinska, çaysına ki Biy Teñri boluşuçıdır añar, çoyovurtnu [=çoyovurtka], çaysı ki tañladı meñärmäçinä kendiniñ.

(32r) ¹³Köktän baçtı Biy barça oylanlarına adamlarnıñ, ¹⁴hadır turmaçından kendiniñ, baçtı ol barça turuçılarına dünyâniñ.

¹⁵Kim yarattı başça yüräktän [yurak'tân] alarnıñ, eskä alma barça işin alarnıñ.

¹⁶Dügül ki köp çuvatında kendiniñ abralır çan, da ne aznawur köp çuvatına kendiniñ.

¹⁷Yalyandır at çutçarılmayında kendiniñ, köp çuvatında kendiniñ çutçarmastır atlaganı.

¹⁸Közü Eyämizniñ üstünä çorçkanlarıñniñ kendiniñ, da çaysılar umsanırlar yarlıyamaçına anıñ,

¹⁹Xutçarma ölümdän dżanların alarnıñ, yedirmä alarnı açlıçta.

²⁰Dżanlarımız bizim tözgäylär Eyämizgä, zera ol boluşuçı da yardımçimiz bizimdir.

²¹Añar fărâh bolğay yüräkimiz bizim, da atına ari anıñ umsanalıç.

²²Bolsun yarlıyamaçıñ seniñ, Biy, üstümüzgä biznim, neçik umsandıç saña. (32v) *Dun 19.*

[Псалом 33/34] 33

¹Saymos Tawit'niñ, zamanına, ki teşkirdi sö-zün kensiniñ alnına Apimeleşk'niñ da soñra yeberdi anı, san 33.

²Alışılıyım Biyni här sahat, här sahat alışi anıñ ayzıma menim.

³Biydä maytangay dżanim menim, işitkäylär sekinlär da fărâh bolğaylar.

⁴Ulu etiñiz Biyni menim Biyni [=bilä], da biyik etiñiz atın anıñ birgä.

⁵Xoldum Eyämizdän, da işitti maña, barça tarlıçımdan menim çutçardı meni.

⁶Yuvuçlarıñiz Biygä da alıñiz yariçni, da yüz-läriñiz sizniñ uyalmagaylar.

⁷Bu miskin sarnadı Biygä, da Biy işitti buñar, barça tarlıçından bunıñ çutçardı bunu.

⁸Taborları friştälärniñ Eyämizniñ çövräs-inädir çorçkanları bilä kendiniñ da saçlar alarnı.

⁹Aşañiz da körünüz, ki tatlıdır Biy! Sanlıdır er, çaysı ki umsanır añar.

¹⁰Xorçunuz Eyämizdän, barça ari(33r)läri anıñ, ki heç nemä yoçtur eksiklik çorçuçılarına anıñ.

¹¹Ulu çodżalar miskinländilär da açıçtılar, yoçsa çaysıları ki çolarlar Biyni, eksilmägäy alardan barça yaçşılıç.

¹²Keliñiz, oylanlarım menim, da işitiñiz maña, da çorçusun Eyämizniñ övratıyım sizgä.

¹³Kimdir adam, ki klär tirlikni, sövär künlä-rin kendiniñ körmä yaçşılıçta?

¹⁴Tıyıldır tiliñni seniñ yamanlıçtan, da erin-läriñ seniñ sözlämägäylär hillälikliki.

¹⁵Sapkin yamandan da etkin yaçşılıçni, çolgin eminlikni da bar artından anıñ.

¹⁶Közü Eyämizniñ üstünä toyrularniñ, da çu-layları anıñ üstünä alışlarıñniñ alarnıñ.

¹⁷Yüzü Eyämizniñ üstünä yaman işçilärniñ — tas etmä yerdän añılmaçın alarnıñ.

¹⁸Sarnadılar toyrular Biygä, da Biy işitti alar-ga, barça tarlıç(33v)larından alarnıñ çutçardı alarnı.

¹⁹Yuvuçtur Biy alarga, ki opranıptırlar yüräk-läri bilä, da aşaylarıñ dżan bilä tırgızır.

²⁰Köp tarlıçtır toyrularga, barçadan çutçarıñ alarnı Biy ²¹da saçlar sövâklärin alarnıñ, da ne bir alardan ufalmagay.

²²Ölümü yazıçlıniñ yamandır, yoçsa çaysı ki körälmäştir toyrunu, pošman bolğay.

²³Xutçarıñ Biy dżanların çullarıñniñ kendiniñ, pošman bolmagaylar barçası, ki umsanıptırlar Biygä. *Dun 21, p'ark' 54 dundir.*

[Псалом 34/35] 34

Saymos Tawit'niñ, 34.

¹Yaryula, Biy, alarnı, ki yaryularlar meni, ti-yiş alar bilä, ki uruşurlar menim bilä.

²Al yarayıñni da çalçanıñni seniñ da kel boluş-maga maña, ³çıçar çiliçniñni seniñ çarşı çuvuçıları-ma menim tiyma alarnı da aytkin sen dżanima menim, (34r) ki: «Xutçarılmayıñ seniñ menmen».

⁴Uyalğaylar da uyatlı bolğaylar, çaysıları ki izdärlär edi dżanimni menim, çaytkaylar artçarı da uyalğaylar, çaysıları ki sayışlarlar edi maña yaman.

⁵Bolğaylar alar neçik toz alnına yelniñ, da friştäsi Eyämizniñ indžitkay alarnı.

⁶Bolgay yolları alarniñ çaramçuluçta da azmaçlıçta, da frištasi Eyämizniñ çuvgay alarni.

⁷Heç yergädän yaşırdılar maña sırtmaç buzulmaçlarında kendiläriniñ, heç yergädän tabaladılar dżanimni benim.

⁸Yetiškäy üstünä alarniñ sırtmaç, çaysi ki bilmädilär, [da av, çaysin ki yaşırdılar,] algay ayaçların alarniñ, da sırtmaçka ol tüşkäylär.

⁹Yoçsa dżanim benim sövüngäy Biydä, färâh bolgay çutçarmaçına aniñ, ¹⁰da barça sövâklärim benim aytkaylar: «Biy, kim, oçşar saña?»

Ki çutçardı yarlıni çolundan çuvatliniñ, yar(34v)lini da miskinni alardan, çaysi ki çapsarlar ani».

¹¹Turdular üstümä benim tanıçları yamanların, çaysi nemäni, ki bilmäs edim, sorarlar edi mendän.

¹²Tölädilär maña yaman ornuna yaçşiniñ, meñärmäç dżanimni benim sağışladılar adam oylanlarından.

¹³Men indžitkanına alarniñ çilçap kiyär edim, aşaç etär edim oruç bilä dżanimni benim, da alyişim benim çoynuma benim çaytsınlar.

¹⁴Neçik çardaş da sıñar, ol türlü biyänçli bolur edim, neçik yas tutuçi da çayçulu, ol türlü aşaç etär edim.

¹⁵Üstümä benim färâh boldular da yiyildilar; yiyildilar mendä çiyinlar, da men tanımadım, tayildilar da poşman boldilar.

¹⁶Sinadilar meni da heç ettilär heçlik bilä, çirçildatirlar üstümä benim tişlärin kendiläriniñ.

¹⁷Biy, çaçan körsärsen?

Keri et dżanim(35r)ni benim hizliklärimindän alarniñ da aslanlardan birin anamnini benim.

¹⁸Tapuniyim saña, Biy, yiyövdä ulu da yiyinlärina köplüçnüñ alyişliyim seni.

¹⁹Färâh bolmagaylar mendä duşmanlarim benim, çaysıları ki körälmäs edilär meni heç yergädän, köz salmaç ettilär maña közläri bilä kendiläriniñ.

²⁰Menim bilä eminlikni sözlärlär edi, da kendiläri öçäşmäç bilä hillälikni sağışlarlar edi.

²¹Açtilar üstümä benim ayızların kendiläriniñ da ayttılar: «Evet, evet, kördü közlärimiz bizim».

²²Kördüñ, Biy, da tüyilmagin, Biy, kerim bolmagin mendän.

²³Oyan da baç, Biy, könülükümä benim, Teçrim benim da Biyim benim, yarçuma benim, ²⁴da könülük et maña toyruluçuña körä seniñ, Biy, Teçrim benim.

Färâh bolmagaylar mendä duşmanlarim me-

nim ²⁵da aytmagaylar (35v) yüräklärinä kendiläriniñ, ki: «Vaç-vaç dżanimizga bizim, ki boyduç ani».

²⁶Uyalgaylar da uyatli bolgaylar, çaysıları ki sövünürler edi yamanima benim, kiygäylär uyatni da risvaylıçni, çaysıları ki ulu sözlärlär edi üstümä benim.

²⁷Sövüngäylär da färâh bolgaylar saña barçası, kimlär ki klärlär toyruluçumnu benim.

Aytkaylar här sahat: «Uludur Teçri», — da çaysıları ki klärlär eminlikni çuluñ bilä seniñ.

²⁸Tilim benim sözlägäy toyruluçuñnu seniñ, här kez ögövlüküñnü seniñ. *Dun 25.*

[Псалом 35/36] 35

¹Yeñmäç üçün, çulunuç Eyämizniñ Tawit'niñ, san 35.

²Aytıyir töräsiz, yazıçlanip esi bilä kendiniñ, ki yoçtur çorçusu Teçriniñ alnina közlärimizniñ bizim.

³Hilläländi alnina aniñ tapma töräsizlikin kendiniñ da körälmämä ani.

⁴Sözläri ayçiniñ aniñ, tiliniñ a(36r)niñ töräsizlik da hilläliktir.

Klämädi ol aqlama yaçşini; ⁵töräsizlikni heşplädi töşäkindä kendiniñ.

Turdu ol barça yolda, ki düğüldür yaçşi, da yamandan ol osanmadı.

⁶Biy, köktädir yarlıçamaçiniñ seniñ, könülüküñ seniñ çaç bulutlarga diñrä.

⁷Toyruluçuñ seniñ — neçik taylar, Teçri, könülüküñ seniñ — neçik teränliklär köp! Adamlarni da hayvanlarni tırgizirsən sen, Biy!

⁸Neçik ki köp ettiñ yarlıçamaçiniñ seniñ, Teçri! Evet adam oylanları kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ umşangaylar:

⁹Içkäylär alar semizlikindän övüñnüñ, da ayçin suvların huzurluquñnuñ seniñ bersärsən içmä alarga.

¹⁰Sendändir, Biy, çovraçi tirlikniñ, da yarıçi bilä yüzüñnüñ seniñ körärbiz yarıçni.

¹¹Saç yarlıçamaçiniñ seniñ, kim(36v)lär ki tanırlar seni, toyruluçuñnu seniñ, çaysıları ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹²Kelmägäy üstümüzgä bizim ayaçları öktämläriñ, da çolları yazıçlılarıñniñ titratmäsinlär bizni.

¹³Anda tüşkäylär barçası, kimlär ki çilinirlar töräsizlikni, kerim bolmagaylar da daçin bolmagaylar toçtalma.

[Колофон]

Yazdırgan sarnagan bilä da yazuçi bilä bir-längäylär da ağılgaylar K'risdosnuñ yarçu kününä meni uçmaçına köktägi çanlıçka, ammeñ.

Dun 14, p'ark' 40 dun.

Alıŷi Movşesniŷ 2-inçi törädän

[Второзаконие 32: 1-21: Песнь Моисея, часть 1]

(37r) ¹Baŷiñiz, kök, da sözliyim, işitkây yer aytuşun aŷzımniñ benim.

²Yöpsünövlü bolgay, neçik yaŷmur, avazım benim, da engäy, neçik ħiravu, aytuşum benim.

Neçik yaŷmur üstünä yäşilniñ, neçik yaŷış üstünä biçänniñ, ³ki atın Eyämizniñ sarnagaybiz, da berñiz alıŷi Eyämizgä, Teŷrimizgä bizim.

⁴Teŷri, ħaysiniñ ki könülük bilädır işi anıñ, da barça yolları anıñ könülük bilädır.

Teŷri inamlıdır, da yoŷtur anda egirlik; toŷru da könüdü Biy.

⁵Yazıħlandılar, da dügül anıñ oylanları ħorançlar, toŷganlar yolsuz da ħolayına.

⁶Dügül bu oldur, ħaysi ki Eyämizgä tölar ediñiz siz, yiyinleri aŷılsızlar da dügül aŷıllı.

Dügül bu kendidir atañ seniñ, ħaysi ki tapundu seni, etti seni da yarattı seni.

(37v) ⁷Esiñä bolgay seniñ künläri meñilikniñ, anlañiz yılların dŷinslarniñ çaħ dŷinska dirä.

Sorgın sen atañdan seniñ, da gälädŷi etkäylär saña, ħartlarıñdan seniñ, da ayt kaylar saña.

⁸Zamanında, neçik ayırdı Biyiktägi barça dŷinslarni, neçik tayıttı ol oylanların Atämniñ.

Turyuzdu ol çek dinsizlärgä sanına körä friş-tälärinä Teŷriñiñ.

⁹Boldu ülüşü Eyämizniñ ŷoyovurtu kendiniñ Jagop, da payı meñärmäxiñiñ kendiniñ Israjeł.

¹⁰Yetkinčä boldu añar pustalıħta; susamaħ, isi da suvsuzluħta ħuluħ etti añar.

Ögütlädi anı da saŷladı, neçik böbäkin köznüñ, ¹¹neçik ħaraħuş, ħanatlarına kendiniñ yöpsündü anı, neçik üstünä çipçäläriniñ kendiniñ, şaŷavatlandı.

Kerdi ħanatların kendiniñ, da yöpsündü meni, da kötür(38r)üp keltirir edi anı üstünä, yaŷırları arasına kendiniñ.

¹²Biy yalıñiz kütär edi alarni, da yoħ edi alar bilä teŷri yat.

¹³Keltirip çıħardı alarni ħuvatına yerniñ da yedirdi alarni hasili bilä tarlovlarniñ.

Emizdirdi alarni birdän çibal bilä ħayadan da yaŷ taşlı ħayadan,

¹⁴Yaŷi inäklärniñ da sütü ħoyunlarniñ yay bilä birgä bizovlarniñ, ögüzlärniñ da eçkilärniñ.

Semizlikin bövräklärindän aşlıħniñ da ħanın borlanıñ içti, çayırmı.

¹⁵Yedi Jagop, toyundu da huzurlandı sövüklü.

Semirdi, baŷıħ boldu, keñardı, ħoydu Biy Teŷrini, yaratuçisin kendiniñ, da artħarı ħaldı Teŷrisindän, ħutħaruçisindan kendiniñ.

¹⁶Öçäşlättilär meni yat ayaħları bilä kendiläriniñ, da gurħları bilä kendiläriniñ açıylattılar meni.

(38v) ¹⁷Xurban ettilär devlärgä, da dügül Teŷrigä, gurħlarını, ħaysi bilmäslär edi, yäñi da vaħtsiz, ħaysıların ki heç tanımaslar edi ataları alarniñ.

¹⁸Xoyduñ Biyni, ki toŷurdu seni, unuttuñ Teŷrini, ki yedirdi seni.

¹⁹Kördü Biy da paħıllandı, yüräkländi üstünä oylanlarına da ħızlarına alarniñ ²⁰da ayttı:

«ħaytarıyım yüzümnü benim alardan da kör-güziyim alarga, ki ne bolmalıdır soñyudagi zaman-da.

Zera bir dŷinstir ħolayına alar, da oylanları bi-yänçsizlikniñ, ²¹alar paħıllattılar meni Teŷri dü-gülläri bilä kendiläriniñ da açıylattı meni gurħlarına kendiläriniñ.

Hali men dä paħıllatıyım alarni, dŷins keräksiz da essiz dŷins bilä açıtıyım alarni».

[Колофон]

Yalbarip ħolarmen sizdän, ħardaşlar, ki neçä bu bitikni sarnasañiz, aņgaysız men yazıħlı Lusig sargawakni bir (39r) «ħajr mer» bilä, da Krisdos sizni dä aņgay kendiniñ ekinçi kelgäninä, da boşatkay yazıħlarıñizga, da arzani etkäy köktägi ħanlıħka meñi meñilik, ammeñ.

[Молитва]

Berñiz haybat Teŷrigä, berñiz alıŷisni Eyämizgä, Teŷrigä, adam sövüçigä meñilik. Pareħosluħu”.

Bu ganons saymos üç yüz sekiz dundir.

Bu 3-ünçi ganon minaxandzirdir.

[Псалом 36/37] 36

Saymos ‘i Tawit’.

¹Paħıllanmagın yamanlarga, ne alarga, ħaysı-ları ħilinirlar töräsizlikni.

²Zera, neçik biçän, tezindän ħurusarlar, neçik yaş ot, tezindän aşsarlar.

³Umsan Biygä da etkin tatlilixni, turgın yerdä da kütülürsen ululuħunda anıñ.

⁴Siħta Eyämizdän, da ol berir saña ħoltħasin yüräkiñniñ seniñ, ⁵belgili et alnına Eyämizniñ yoluñnu seniñ da umsan añar.

Ol etsär ⁶da çıħarsar, neçik yariħ(39v)ni, suç-suzluħuñnu seniñ da toŷruluħuñnu seniñ, neçik yarımkünnü.

⁷Hnazant bolgın Eyämizgä, da ħuluħ et añar, da paħıllanmagın alarga, ħaysılarıniñ ki oħşaşlanıptır yolları kendiläriniñ adamga, ħaysi ki ħilinı-yirlar töräsizlikni.

⁸Tiyil öçäşmäħtän, da tingın yüräklänmäħtän, da paħıllanmagın yamanlarga.

⁹Yamanlar tezindän tas bolurlar, evet ħaysı-ları tözärlär Eyämizgä, alar meñärlärlar yerni.

¹⁰Azulaḡ da dayin heç bolmısar ǰırsız, izdäsärsen yerin anıñ da tapmıarsen.

¹¹Evet ǰaysıları ki sekındırlär, alar meñärlär yerni da huzur etsärlär köp emınlıkärındä kendilärınıñ.

¹²Çaşıtlar yazıǰlı toyrunu da ǰırçıldatır üstünä anıñ tişlärin kendınıñ, ¹³evet Biy külsär alardan.

Zera ilgärtin körär, ki yetişiptir künü anıñ.

¹⁴Xılıç çıǰardılar yazıǰlılar da ǰor(40r)dular yayların kendilärınıñ urmaga yarlıni da miskinni, öldürmä anı, ki aşıxtır yüräki bilä.

¹⁵Xılıçları alarınıñ kirgäylär yüräklärinä alarınıñ, da yayları alarınıñ ufalgay.

¹⁶Yaǰşıdır azulaḡ nemä toyrunuñ, ne ki köp ululuǰu yazıǰlılarınıñ, ¹⁷da biläklärin ǰırsızlarınıñ yançkaylar.

Toytatır [=Toxtatır] Biy toyrularnı ¹⁸da tanır künlärin zaǰalsızlarınıñ, žaranklıǰı alarınıñ meñilik bolgay.

¹⁹Uyalmısarlar alar zamanında yamanlıǰınıñ, evet kününä ačlıǰınıñ toysarlar.

²⁰Ošta yazıǰlılar tas bolurlar, evet duşmanları Eyämizniñ haybatlanganına [da biyıklängäninä] kendilärınıñ eksilsärlär, neçik tütün eksilir.

²¹Ötünç alir yazıǰlı da tölämästir, evet ǰaysı toyrudur, yarlıyar da berir.

²²Xaysıları alyışlarlar Biyni, meñärlär yerni, da ǰaysıları ǰaryarlar, tas bolurlar andan.

²³Eyämizdän tüzätilir barganı kişi(40v)niñ, yolun anıñ ol klär asrı.

²⁴Kläsä dä taysa da, ol yıǰılmagay, zera Biy ǰolun tutuçidir anıñ.

²⁵Igit edim benim [=men], da ǰartaydım, da körmädım toyrunu heç bolgan, da ne züryätı ya butaǰı anıñ, ki tilängäy ötmäk.

²⁶Kün uzun yarlıyar da berir ötünç, züryätı anıñ alyışlı bolgay meñilik.

²⁷Keri bol yamandan da et yaǰşını, turarsen meñi meñilik kendindän.

²⁸Biy sövär könülükünü da dügül aşıya urar arılärin kendiniñ, yoǰsa meñilik saǰlar alarnı.

Töräsizlär sürülgäylär birlämä, da züryätı ǰırsızlarınıñ tas bolgaylar.

²⁹Evet toyrular meñärgäylär yerni da turgaylar meñi meñilik kendindä.

³⁰Aǰzi toyrunuñ saǰışlar [=saǰışlar+saǰlar] aǰılını, da tili anıñ sözlägäy könülükünü.

³¹Töräsi Teñrisiniñ kendiniñ bar yüräkinä kendiniñ, da ni taymagay barganı anıñ.

(41r) ³²Baǰar yazıǰlı toyruga da klär öldürmä anı, ³³evet Biy ǰoymas anı ǰoluna anıñ, da ne suçlu etmäş anı, [ne] vaǰt yarǰulasa anı.

³⁴Tözgin Eyämizgä da saǰla yolun anıñ, da biyik etär seni meñärmägä yerni, da tas bolganın yazıǰlılarınıñ körärsen.

³⁵Kördüm ǰırsızni kötürülgän, biyıklängän, neçik ormanı Lipanaznıñ.

³⁶Aştım — da ošta yoǰ ettim, izdädım — da tapılmadı yeri anıñ.

³⁷Saǰla zaǰalsızlıǰını da körgin toyruluǰnu, zera bardır nasipi adamnıñ emınlık etüçiniñ.

³⁸Töräsizlär sürülgäylär bir oyurdan, da züryätı ǰırsızlarınıñ itkäy ya tas bolgay.

³⁹Xutǰarıлмаǰı toyrularnıñ Eyämizdandır, közätüçisidir alarınıñ zamanına tarlıǰınıñ.

⁴⁰Boluşur alarga Biy da ǰutǰarır alarnı, abrar alarnı yazıǰlılardan da tırgızır alarnı, zera umсандılar aǰar. (41v) *Dun 38*.

[Псалом 37/38] 37

¹Saymos Tawıt'niñ, jişadagına şapatnıñ. San 37.

²Biy, yüräklängäniñ [bilä] seniñ ǰarşılamağın meni, da ne öçäşmäǰiñ bilä seniñ ögütlämä meni.

³Zera oǰuñ seniñ oǰlandılar mendä, da mendä toxtadı ǰoluñ seniñ.

⁴Yoxtur saǰaymaǰ tenimä benim yüzündän öçäşmäǰiñniñ seniñ.

Yoxtur emınlık söväklärimä benim yüzündän yazıǰlarımniñ benim.

⁵Töräsizliklärım benim biyıkländilər, ne ki başım benim, neçik yük ayır, ayırlandı üstümä benim.

⁶İrınlädilər da çiridilər yaralarım benim yüzündän seziksizlikimniñ benim.

⁷Zabunlandım da aşıǰ boldım asrı, kün uzun ǰayǰulu yürür edim, ⁸zera boyum benim tolu boldu ǰiyin bilä da yoxtur saǰaymaǰlıǰ tenimä benim.

⁹Xıynaldım da aşıǰ boldım asrı, muǰrar edim küstünmäǰindän yüräkimniñ benim.

(42r) ¹⁰Biy, alniña seniñdir barça suǰlançım benim, da küstüngänım benim sendän yapulmadı.

¹¹Yüräkim benim müşǰülländi mendä, da ǰoydu meni ǰuvatım benim, yarıǰı közlärımniñ benim, da bu da bolmadı birgämä.

¹²Yaǰşı klävüçilärım benim da yuvuǰlarım benim alnıma benim yovuşlandılar da turdular, da yovuşlarım benim yıraǰ boldular mendän.

¹³Zulum bilä yarǰuliyir edilär meni da izdiyir edilär dǰzanımni, ǰaysıları saǰışlıyir edilär yamanı üstümä benim, sözlädilər töräsizlikni da hizlikni kün uzun saǰışladılar.

¹⁴Yoǰsa men — neçik ǰulaǰsız, ki işitmäs, neçik tilsiz, ǰaysı ki açmas ayzın kendiniñ.

¹⁵Boldum men neçik adam, çaysi ki işitmäs da bolmagay söz ayzına aniñ.

¹⁶Men saña, Biy, umsandim, da sen işitkäysen maña, Biy, Teñrim benim.

¹⁷Ayttim, ki bolmagay(42v)lar färâh [mendä] duşmanlarım benim; seskängäninä ayaçlarımniñ benim üstümä benim ulu-ulu sözlädilär.

¹⁸Men çiyinga hadirmen, da ayrıçlarım benim alnıma benim här sahat.

¹⁹Töräsizlikimni benim aytıyım da çayyurıyım yazıçlarım üçün benim.

²⁰Hanuz duşmanlarım benim tiridirlär da çuvatlanıptırlar mendän artıç, köplär edi, [çaysıları kör]älmäs edilär meni heç yergädän.

²¹Da çaysıları tölädilär maña yaman ornuma yaçşınıñ, yaman sözlär edilär mendän, zera men barir edim artından toyruluçnuñ.

²²Xoymağın meni, Biy, Teñrim benim, da ni kerı bolmağın mendän, ²³baçkin boluşma maña, Biy çutçarıñmaçımniñ benim. *Dun 21.*

[Псалом 38/39] 38

¹Tügällängäninä Tit'ovnuñ, alıñı Tawit'tän. San 38.

²Ayttim, ki saçlagaymen yolumnu benim da yazıç etmäğäyмен tilim bilä benim.

Xoydum közät ayzıma benim, çar(43r)şı bolganda yazıçlı alnıma benim.

³Xulaçsız boldum da aşaxlandıñ, [tiyildim] aç öçäsmäçtän, ayrıçlarım benim yäñirdi [yangirtı] benim.

⁴Xızdı yüräkim benim çarnıma benim, da alıñışma [=sağıñışma] benim yandı ot.

⁵Sözlädim tilim bilä benim da aytım:

Körgüz maña, Biy, soñyumnu benim da sanın künlärimniñ benim, ne çadardir, zera bilgäyмен, ki ne çadar nemä eksiliptir mendän.

⁶Ošta ölçöv bilä çoyduñ künlärimni benim, da küçlü [=küçü] çuvatımniñ benim neçik heç nemädir alnıma benim. Hälbät, barça bilä heçtir här adam tenli.

⁷Alay oç, neçik yüzlämä, keziyir adam, hälbät, heç yergädän buşuryanıyir, çaznalıyir da bilmäs, kimgä yiyiştiriyir.

⁸Hali kimdir tözümlüküm benim? Dügül mi sen, Biy? Ya küçlü [=küçü] çuvatımniñ dügül mi sendän maña?

⁹Barça töräsizlikimdän benim çutçardıñ meni, taba essizlärgä ettiñ meni.

(43v) ¹⁰Xulaçsız boldum da açmadım ayzımni benim, zera sen ettiñ.

¹¹Keri et mendän çiyinimni benim, zera çuvatından çuluçnuñ [=çoluçnuñ] seniñ men eksildim.

¹²Azarlamaç bilä yazıç üçün ögütlädiñ adamni, oprattıñ, neçik pavuçınanı, boyun aniñ. Hälbät, heçtir här adam.

¹³İşit, Biy, alıñışma benim, çulaç çoy çoltçama benim, yaşıma benim tiyilmäğın.

Kelginmen men alnıña seniñ, çarib da keçkän, neçik barça atalarım benim.

¹⁴Boş et maña, ki tıngaymen, negä diñrä bar-miyirмен, çayda ki heç dayın tapulman. *Dun 15.*

[Псалом 39/40]

¹Saymos Tawit'niñ.

²Tözmäç bilä tözdüm Eyämizgä, da baçtı maña, da işitti alıñışma benim.

³Çıçardı meni çuyurdan ~~barça~~ zabunluçnuñ, gavdan da balçıçtan.

Toçtattı üstünä çayaniñ ayaçlarımni benim da tüzätti barganıñni benim.

(44r) ⁴Xoydu ayzıma benim alıñış yäñi, alıñışni Eyämiz Teñrimizniñ bizim.

Körgäylär köplär, da çorçkaylar, da umsağaylar Biygä; ⁵sanlıdır er, çaysınıñ atına Eyämizniñ umsağı bar aniñ,

Baçmadı ol heçlikkä, da ne çuturçuluçka yalçan.

⁶Köp ettiñ sen, Biy, Teñrim benim, sk'ançelikini seniñ, sağıñışña seniñ dügül kimesä, ki oçşagay saña.

Ayttim da sözlädim, da köp boldular, ne ki san; ⁷çurbanlarga da bernälärgä biyänmädiñ; çulaç toçtattıñ maña; bütöv çurban da yazıç üçün klämädiñ.

⁸Ol vaxtta aytıñ, ki ošta kelirmen men, başında bitikläriñ yazılıptır benim üçün:

⁹Etmä maña erkiñni seniñ, Teñrim benim, klädim da orenkini seniñ içinä çarnımniñ benim.

¹⁰Sövünçlülätiyim toyruluçnuñni seniñ yıçöv-(44v)dä ulu, ošta erinlärimni benim heç tiyman sendän.

Biy, sen bildiñ, ki ¹¹toyruluçnuñni seniñ heç yapmadım yüräkimä benim, könülüküñni seniñ da çutçarmaçıñni seniñ.

Ayttim da heç yaşırmadım yarlıyamaçıñni seniñ da könülüküñni seniñ çoyovurttan ulu.

¹²Evet sen, Biy, yiraç etmäğın şayavatiñni seniñ mendän, ki yarlıyamaçıñ seniñ da könülüküñ seniñ här sahat yöpsüngäy meni.

¹³Dolaştılar çövrämä yamanlar, çaysılarına yoç edi alarga san, yetiştılär maña töräsizliklärim benim, da men heç bolmadım körmägä.

Köp boldular, ne ki saçı başımniñ benim, da yüräkim benim çoydu meni.

¹⁴Klägin, Biy, çutçarma meni, da Biy, boluşma maña baçkin.

¹⁵Harlangaylar da uyatli bolgaylar, çaysilari klärlär edi džanimni benim kötürmä bunu, çaytkaylar (45r) kerı da uyalgaylar, çaysilari sayışlarlar edi maña yaman.

¹⁶Kötürgäylär uyatni ol sahat tezindän, çaysilari aytirlar edi maña: «Vaç-vaç».

¹⁷Sövüngäylär da färâh bolgaylar sendän barçası, ki kliyirlär seni, Biy.

Ayt kaylar här sahat: «Uludur Teñri»,— da kimlär sövârlär çutçarmaçini seni.

¹⁸Men yarlı da tiläncimen, Teñri, sayışla meni, boluşuçim da abravuçim benim, da sen, Teñrim benim, keçikmägin. Dun 22, p'arç' 58 dundir.

[Псалом 40/41] 40

¹Saymos Tawit'ni. San 40-tir.

²San, çaysi sayışlar yarlini da klänçini! Kündä yaman çutçarir ani Biy.

³Biy çutçarir ani da tirgizir, sanli etär ani üstünä yerni da çixara bermäs ani çoluna duşmanlarini kendini.

⁴Biy boluşuçidir añar töşäkindä ayrıçini (45v) kendini: barça ornun anı çaytarir çastalıçindan anı.

⁵Men aytım: Biy, yarlıya maña, sayayt džanimni benim: men yazıçimen saña.

⁶Duşmanlarim benim aytilar maña yaman: «Xaçan bolgay, ki ölgäy da tas bolgay atı anı?»

⁷Kirir edi körmä, heçlikni sözlär edi yüräkinä kendini, yiçar edi töräsizlikni džanına kendini.

Çıxarı çıxar edi da anı sözlär edi, ⁸menim üçün kişpislarlar barça duşmanlarim benim.

Sayışladılar yamanni üstümä benim, söznü [=sözün] töräsizlikni çoydular üstümä benim.

⁹Mägär, kimlär yuçlar da dayin heç mi artıç turmişar? ¹⁰Zera da er eminlikimni benim, kimgä da men umsandim,

Xaysi yer edi ötmäkimni benim, arttırdi etmä maña aldamaçni.

¹¹Evet sen, Biy, yarlıya maña, turçuz meni, da töliyim alarga.

¹²Bunu bilä tanıyim, ki biyändiç (46r) maña, ki bolmagaylar färâh mendä duşmanlarim benim.

¹³Evet meni zaçalsizliçimde benim yöpsündün, toçtattıç meni alniça seni meçilik.

¹⁴Alışli Biy Teñri Israjelniç meçi meçilik! Bolgay, bolgay. Dun 14.

[Псалом 41/42] 41

¹Esliliki üçün, Gorça oylunuç, san 41.

²Neçik hasrättir 1-müçüzlü çovraç suvlarına, ol türlü hasrättir džanim benim saña, Teñri.

³Susaptir džanim benim saña, Teñri, zorlu da tiri. Xaçan kelip körüngäy men yüzünä Teñriniç?

⁴Boldular maña yaşlarim benim yemäk kündüz da keçä, ol ki aytirlar edi maña kü uzun, ki: «Çaydadir Teñriç seniç?»

⁵Bunu neçik ançsam edi, täşvişläner edi mendä džanim benim, tiräkläner edim, ki kirgäy men otaxına, tamaşasına övünüç Teñriniç,

[Avazına sövünçlükniç, tapunmaçiniç da avazına yaçşı tirlükniç.]

⁶Hali ne üçün çayçulusen, džanim benim, ya ne (46v) üçün müşçüllätiyersen meni? Umsan Teñrigä, tapungin añar, çutçaruçi yüzümnüç benim Teñridir.

⁷Džanim benim asri müşçülländi, bunuç üçün aңdim seni yerindän Jortananniç, Hermondan, taydan kiçiräktän.

⁸Teränliklär terändän sarnadılar saña avazına açınlariniç seniç.

Barça yubanmaçlariniç seniç da tolyunlariniç seniç keçtilär üstümä benim.

⁹Kündüz simarladı Biy yarlıyamaçin kendiniç, keçä alışin yaçi da alışim benim Teñrigä tirlükim üçün benim.

¹⁰Ayttim Teñrigä: yöpsünövlüm menimsen, ne üçün kerı ettiç meni, ne üçün çayçulu barıyirmen çistirganda duşmanim benim?

¹¹Ufalganına söväklärimniç benim tabaladilar meni duşmanlarim benim, aytip maña könüsün [=kün uzun], ki: «Xani Teñriç seniç?»

¹²Hali ne üçün çayçulusen, džanim benim, ya ne üçün müşçüllätiyersen meni? Umsan Teñrigä, tapungin añar: çutçaruçisi yüzümnüç benim Teñridir. Dun 13.

[Псалом 42/43]

Saymos Tawit'ni.

¹Yarçu et maña, Teñri, da toyru et maña törämdä benim.

Džinstan, ki dügül ari, adamdan yazıçlıdan, hillälidän çutçar meni.

²Sen, Teñri, çuvatlatuçim menimsen, ne üçün unuttuç meni, ne üçün çayçulu barıyirmen men indžitkanına duşmanimniç benim?

³Yeber, Biy, yarıçiniç seniç da könülüküçniç seniç, ki yol körgüzüçi bolgay maña, çıçargay meni tayıça ari da otaxıça seniç.

⁴Kiriyim alniça seniç seyaniniç Teñriniç, Teñrigä, ki färâh etär igitlikimni benim.

Tapuniyim saña alış bilä, Teñrim, Teñrim benim.

⁵Hali ne üçün çayçulusen, džanim benim, ya ne üçün müşçüllätiyersen meni? Umsangin Teñri-

gä, ta(47v) pungin aňar, çutçaruçisi yüzümnüj me-
nim Teñridir. *Dun 6.*

[Псалом 43/44] 43

¹Saymos Tawit'niñ, 43.

[Колофон]

Xolarmen sizdän, çardaşlar, ki aňgaysiz men
yaziçli Lusig sargawakni, neçä sarnasañiz bu say-
mosnu.

²Teñri, çulaçlarimiz bilä bizim işittiç, çaysi da
atarimiz bizim ayttılar bizgä

Işni, çaysi ki çilindij künläriñä alarniñ, kün-
lärdä ilgäriği.

³Xoluñ seniñ üzdü dinsizläriñi, da alarni tiktij;
çiyñadiñ çoyovurtnu da çixardiñ alarni.

⁴Dügül ki çiliçi bilä kendiläriñiñ meñsärklär
yerni, da ne biläkläri alarniñ, ki çutçardiñ alarni.

Yoçsa sayiñ seniñ, da biläkiñ seniñ, da yariçi
yüzüñnüj seniñ, zera sen biyändiñ alarga.

⁵Sen kendiñsen çanım benim da Teñrim me-
nim, çaysi ki buyurdu çutçarıлмаçı üçün Jagop-
nuñ.

(48r) ⁶Seniñ bilä duşmanlarimizni töviyiç da
atiñ bilä seniñ heçkä beriyiç turganlarñi üstümüz-
gä bizim.

⁷Dügül ki yayıma benim umsanipmen, da ne
çiliçim benim tircizir meni.

⁸Evet sen çutçardiñ bizni duşmanlarimizdan
bizim da heç etüçilärimizni bizim uyatli ettiñ.

⁹Teñri bilä ögüniyiç kün uzun da atin aniñ ta-
puniyiç meñilik.

¹⁰Yoçsa sen hali keri ettiñ da risvayladıñ bizni
da çixmadiñ, Teñri, çuvatlılarimiz bilä bizim.

¹¹Xaytardiñ bizni artçari, ne ki duşmanlarimiz-
ni bizim, da körälmägnäñlar bizni taladılar bizni.

¹²Berdiñ bizni, neçik çoynu, soymaga da din-
sizliktä tayittiñ bizni.

¹³Sattij çoyovurtuñnu seniñ başça bahasın-
dan, da yoçtur sani çaxiriçimizniñ bizim.

¹⁴Ettiñ bizni taba çonşularimizga bizim, kült-
kü da aybli masçaraliçka alarga, ki çövrämizgä
edilär (48v) bizim.

¹⁵Ettiñ bizni mani dinsizlärgä, teprätmäçkä
başlarin elniñ.

¹⁶Künlärimdä barça risvayliçim benim alni-
ma benimdir, da uyatni [=uyati] yüzümnüj me-
nim yapti meni

¹⁷Avazından risvay etüçiniñ da yaman aytuçi-
niñ, yüzündän duşmanniñ da çuvuçiniñ.

¹⁸Bu barça keldi üstümüzgä bizim, da biz seni
unutmadıç, da ne yalçan çixmadiç niyätindä se-
niñ, ¹⁹da ne çaytmadıç artçari yüräklärimiz bilä
bizim.

Xaytardiñ izimizni bizim yollarından seniñ,
²⁰aşax ettiñ bizni yerinä çiyiñniñ, da yaptılar bizni
kölgäsin [=kölgäsi] ölümniñ.

²¹Eğär unutup esäç biz atin Teñrimizniñ bizim
ya salgan bolgay çolumuz bizim teñrilärgä yat,

²²Hälbät, Teñri izdär bunu, zera ol tergär ya-
puçluğun yüräkimizniñ bizim.

²³Seniñ üçün öliyirbiz kün uzun, hesepländiç,
ne(49r)çik çoynu soyulmaçliçka.

²⁴Oyan, ne üçün yuçliyiñsen, Biy? Kel da keri
etmä bizni meñilik.

²⁵Nek çaytariyiñsen yüzüñnü seniñ bizdän,
unutıyiñsen miskinlikimizni da tarliçimizni bi-
zim?

²⁶Aşax boldu çax topraçka boyumuz bizim, da
yergä birikti belimiz bizim.

²⁷Kel, Biy, boluş bizgä da çutçar bizni atij
üçün seniñ. *Dun 25.*

[Псалом 44/45] 44

¹Soñyusuna keçkän zamanniñ. Oylanlariniñ
Gorçaniñ eslilik. Sarnamaç sövük üçün.

²Açtırgay yüräkim benim gälädçiläriñni se-
niñ yaxşı, da aytıym işimni benim çanga.

Tilim benim, neçik kriç yazuçiniñ tezyazuçi,
³körklü körümlüktä, ne ki barça oylanları adam-
lariniñ.

Yayıldılar şnorhk' erinläriñdän seniñ, bunun
üçün alıñladı seni Teñri meñilik.

⁴Xuşan çiliç belinjä seniñ, zorbaz, özdänlikinjä
körküñnüj seniñ.

(49v) ⁵Xorgin, tüzätkin da çanlıç etkin könü-
lük üçün, sekinlikinj da toyruluğun üçün, da yol
körgüzüçi bolgay saña sk'ançelik' bilä oñuñ seniñ.

⁶Oçlarıñ seniñ itiläniptir, zorbaz, da yiñinlar
tibiñä seniñ tüşkäylär, yüräkinä duşmanlarına
çanniñ.

⁷Olturçuğun seniñ, Teñri, meñi meñilik, tayaçi
çuvatniñ — tayaçi padşaxliçiniñ seniñ.

⁸Sövdün toyruluğun da körälmädiñ egirlikni.

Bunun üçün yayladı seni Teñri, Teñriñiñ
[=Teñriñ] seniñ, yaç bilä färählikniñ artıç, ne ki si-
narlarıñni seniñ.

⁹Mira, da temyan, da çiyarşämbär kiyinişindän
seniñ, saraylarından fil söväklärindän, ¹⁰çaydan ki
färählatirlar seni çizleri çanlariniñ hörmätkä.

Tursar çaniçä sayiñda seniñ, kiyiniş bilä al-
tunlu tüzülgän da şöhrätlangän.

¹¹Işit, çiz, da kör, (50r) da aşaxlat çulaçiniñ
seniñ, unut eliniñ seniñ da övün atañniñ seniñ,
¹²zera suçlandı çan körküñä seniñ.

Bu kendidir biyiñ seniñ, yerni öpkäysen bu-
ñar, ¹³da çizi Dzuraniñ yerni öpsär buñar, da ber-

nälär bilä yüzün bunuñ xulux etsärlär ululuçları žoçovurtnuñ.

¹⁴Barça haybatı xızınıñ xanniñ içkartin, etäk-läri altunlu, tüzülgän da donatkan.

¹⁵Eltkäylär xanga gojslarnı artından anıñ, da sıñarların anıñ eltsärlär añar.

¹⁶Küvürgäylär süvünçlük bilä da färâhlik bilä, da eltkäylär dadžarına xanniñ, ¹⁷da ornuna atalarınıñ seniñ bolgaylar oylanlarıñ seniñ.

Turyuzgaysen alarnı buyruçılar barça yerdä, ¹⁸da añılgay atıñ seniñ barça džinslar džinsına.

Bunuñ üçün žoçovurtlar tapungaylar saña meñilik da meñi meñilik.

[Колофон]

Yazıxlı Lusigni añğın. (50v) *Dun 18.*

[Псалом 45/46] 45

¹Gorça oylanlarıñniñ, saymos Tawit'niñ, 45.

²Teñrimiz bizim işanç da xuvat, boluşuçi üsnä tarlıxlarımız, ki taptilar bizni asrı.

³Bunuñ üçün xoçımıyix biz müşxüllängäninä yerniñ, teşkirilgäninä taylarıñniñ yüräkinä teñizniñ.

⁴Çaxırdılar da müşxülländilär suvları alarnıñ, müşxülländilär taylar xuvatından anıñ.

⁵Ketkänläri axın suvlarnıñ färâh etärlär şähä-rin Teñriniñ, da ari etti otaxın kendiniñ Biyiktägi.

⁶Teñri ortalarına alarnıñ, da alar seskänmä-gäylär, boluşkay alarga Teñri ertädän çax ertägä diñrä.

⁷Müşxülländilär dinsizlär, da aşaxlandılar xanlıxlar, berdi avazın kendiniñ Biyiktägi, da müşxülländi yer.

⁸Biy xuvatlılarınñ bizim bilä, yöpsünövlümüz-dür bizim Teñrisi Jagopnuñ.

⁹Keliñiz da körünüz işlärin (51r) Teñriniñ, ki etti nişanlar da peşälär üstnä yerniñ.

¹⁰Urdu uruşlarnı xiriğindan çax xiriğina dün-yäniñ, yarlarnı uvattı, yaraylarnı sindiryaladı, da xalxanlarnı küydürdü ot bilä.

¹¹Ertäläniñiz da taniñiz, ki menmen [Teñri], biyik bolıyım dinsizliktä da biyikläniyim üstnä yerniñ.

¹²Biyi xuvatlılarınñ bizim bilä, yöpsünövlü-müzdür Teñrisi Jagopnuñ. *Dun 11.*

[Псалом 46/47] 46

¹Saymos, alıñış Gorça oylanlarıñniñ. Saymos Tawit'niñ. San 46.

²Çap uruñuz, barça dinsizlär, çaxiriñiz Teñri-gä avaz bilä sövünçlükniñ.

³Biy biyiklängän da xoçxulu, xan ulu üstnä barça yerniñ.

⁴Taba ettiñ bizni [=Tabi ettiñ] žoçovurtnu biz-gä da dinsizläriñ tibinä ayaxlarımızniñ bizim.

⁵Tañladı bizni kendinä zañanklıxka, körkün-dän Jagopnuñ, xaysi ki sövdü.

(51v) ⁶Ayındı Teñri alıñış bilä, da Biyimiz bi-zim avazı bilä biryiniñ.

⁷Saymos aytıñiz Teñrimizgä bizim, saymos ay-tıñiz xanimizga bizim, saymos aytıñiz.

⁸Xan ulu üstnä barça yerniñ Teñridir, saymos aytıñiz añar axıl bilä.

⁹Xanlıx etti Teñri üstnä dinsizläriñniñ, Teñri ol-turdu olturıuçuna arilikiñniñ kendiniñ.

¹⁰Buyruçılar žoçovurtlarınñ yiyıldılar Teñri-sinä Aprahamniñ, zera Teñriniñ xuvatları yerdän asrı kötürüldülär. *Dun 9.*

[Псалом 47/48] 47

¹Saymos. Alıñış Gorça oylunuñ. Ekinçi şapatniñ.

²Uludur Biy da alıñışlıdır asrı şähärinä Teñri-mizniñ bizim, tayına ari anıñ.

³Bazıx kök, sövünsär sövünmäx bilä barça yerdä tayları Sionnuñ, tiräsinä yarımkeçäniñ şä-häri xanniñ ulu.

⁴Teñri dadžarında kendiniñ belgilidir, zama-nına, neçik boluşuçi bolur edi alarga.

⁵Ošta xanlıxları yerniñ yiyıldılar (52r) da tüş-särlär birlämä.

⁶Kensiläri kördülär bu türlü da tañlandılar, müşxülländilär, seskändilär, ⁷da titrov tuttu alarnı.

Anda inçamaç, neçik toçurganda, ⁸yel dä muçkâm uvatsar kerapni Tarsistä.

⁹Neçik işittix, bu türlü dä kördüx şähärinä Eyämiz xuvatlılarınñ, şähärinä Teñrimizniñ bizim.

Teñri himlärin saldı añar meñilik, ¹⁰yöpsün-düx, Teñri, yarlıyamaçıñniñniñ seniñ içinä žoçovurtu-nuñ seniñ.

¹¹Atıña körä bu türlü dä alıñışniñ seniñ barça dünyâda, toçruluç bilä toludur oñuñ seniñ.

¹²Färâh bolsun tay Sion, da sövünsärlär xızla-rı Jutaniñ könülüküñ üçün seniñ, Biy.

¹³Dolaşıñiz Sionnu, xapsağiz anı da çövräläñiz burdžlarin anıñ.

¹⁴Xoyuñuz yüräkiñizni siziñ üsnä xuvatlıları-niñ anıñ, paylaşıñiz berkliklärin anıñ, ki aytma bolgaysiz (52v) millätkä özgä:

¹⁵Budur Teñri, Teñrimiz bizim meñi meñilik, da bu kütkäy bizni çax meñilik. *Dun 13.*

[Псалом 48/49] 48

¹Gorça oylunuñ. Saymos Tawit'niñ.

²Işitiñiz bunu, barça džinslar, xulaç xoçgan boluñuz, barçañiz, ki turupsiz dünyâda.

³Toçunçları yerniñ da oylanları adamlarnıñ, birlämä dövlätlilär da yarlılar.

⁴Ayzim benim sözläsär axıllıxni, da sayışları yüräkimniñ benim — tärtipni.

⁵Aşaqlatıyım manilärgä çulaxımnı menim, açiyım manilärni alıış bilä ilgärtin:

⁶«Ne üçün barça çorçiyirmen men künnüj yamannıj? Zera töräsizlikim yerişimni j menim çövrämä boldular menim».

⁷Umsanganlar sanga çuvatları bilä kendilärini j, köplüç ululuçlarına kendilärini j ögünsärlär.

⁸Xardaş çutçarmas, da çutçarmas adam, da bermäs Tejriğä çutulmaçın, ⁹da ne bahasın çutçar(53r)ılmaçını j dżanını j kendini j.

Xazyan meñilik, ¹⁰da tirilirsen çax tüğälinçä, da ne körmässen buzuçluçnu.

¹¹Haçan körsä j, ki açillilar ölärlär, birlämä fähamsızlar da essızlar tas bolurlar da çoyarlar ululuçları j kendilärini j yatlarğa.

¹²Kerezmanları övläri alarnı j bolgay meñilik, da otaxları alarnı j dżınstan çax dżinska, da sarnalsar atları alarnı j topraçında alarnı j.

¹³Adam hörmättä edi, da ne bilmädi; teñläşti hayvanlarğa sözsüzlärgä da oçşadı alarğa.

¹⁴Bu yoldur azmaçlıçka alarğa alarnı j, bundan soñra ayızları bilä kendilärini j biyängäylär.

¹⁵Neçik çoyunlar, tamuçka çıçara berilsärlär, da ölüm kütsär alarnı, da eyälik etsärlär alarğa toyrular tañ manına.

Boluşluçları alarnı j oprangaylar tamuçta, da haybatları jndan (53v) kendilärinä tüşkäylär.

¹⁶Yoçsa tek Tejri çutçargay dżanımnı menim çolundan tamuçnu j, haçan yöpsünsälär meni.

¹⁷Xorçmagın, haçan ululansa adam da haçan köp bolsalar haybatı övünü j anı j.

¹⁸Zera düğül ki ölümünä kendini j alsar birgäsini j barçanı j, da düğül ki enärlär haybatı övünü j anı j birgäsini j.

¹⁹Yoçsa boyu anı j tirlikinä kendini j alıışlangay, tapungay saña, haçan yaçşı etsä j sen añar.

²⁰Kirgäy ol çax dżinsına atalarını j kendini j, çax meñilikkä diyin yariç körmägäy.

²¹Adam hörmättä edi, da ne bilmädi, teñläşti hayvanlarğa sözsüzlärgä da oçşadı alarğa.

Dun 20, p'ark' 42 dun.

[Псалом 49/50] 49

Saymos Jasap'ni j.

¹Tejri, teñrilärni j Biyi sözlädi, ündädi yerni kün toyuşundan çax batışına künnü j.

²Siöndan ulu könänmäçi çutçarıлмаçını j, körkü anı j.

(54r) Tejrimiz bizim belgili kelsär, ³da Tejrimiz bizim tiyilmisar.

Ot alnına anı j yaltrasar, da çövräsini j anı j dufan ulu.

⁴Ündäsär köknü yoçartın da yerni yaryulama çoyovurtun kendini j, ⁵yııştırma kensinä arilikin kendini j da çaysıları çoyarlar bernälärin niyätläri ni j üstünä seyanini j anı j.

⁶Aytsarlar kök toyruluçun anı j, zera Tejri yaryuçidir.

⁷İsit, çoyovurtum menim, da sözliyim seni j bilä, da İsräjel, saña taniçliç beriyim, ki Tejri, Tejri j seni j menmen.

⁸Düğül ki bernäläri j üçün seni j azarçiyirmen seni, zera çurbanları j seni j alnıma menimdir här sahat.

⁹Xabul etmän övündän seni j ögüzlärni, da ne sürükläri jndan seni j eçkilärni.

¹⁰Menimdir barça kazanlar ormandagi, kiyiklär taydagi da barça hayvanlar.

¹¹Bilirmen men barça çuşları j köktägi, körkü tüz(54v)läri ni j mendädi.

¹²Egär aççınsam, saña nemä heç aytman, zera menimdir dünyä tüğälliki bilä kendini j.

¹³Yemändir men etin ögüzläri j seni j [ögüzläri ni j] seni j, da ne çanı j eçkiläri ni j seni j içärmen.

¹⁴Sungin Tejriğä çurban alıışni j da tüğällä Biyiktägiğä niyätini j seni j.

¹⁵Sarnasarsen maña kününä tarliçini j seni j, men çutçarırmen seni, da sen haybatlasarsen meni.

¹⁶Yoçsa yazıçlığa ayttı Tejri: «Nek sen, ne üçün här kez sözliyirsen toyruluçumnu menim, yaçom alıyirsen niyätimni menim ayçıña seni j?»

¹⁷Zera sen körälmädi j ögütümnü menim, keri etti j da artçarı jaldı j barça sözlärin ayçımnı j menim.

¹⁸Egär körsä j edi oyrularni, yügürür edi j alar bilä da itlär bilä çoyar edi j payıçni j seni j.

¹⁹Ayçı j seni j arttırır edi yamanlıçni, da tili j seni j toludur hillälilik bilä.

²⁰Olturup çardaşı jndan seni j (55r) yaman sözlär edi j da üstünä oylunu j anaçni j seni j çoyar edi j azmaçlıçni.

²¹Bunu barça etti j, da tiyildim saña; sayı di j töräsiz esi jnä dä, ki men dä saña oçşagaymen.

Hali çarşiliçim da turçuziyim bunu barça alni jna seni j, ²²sezi jiz, barçanı jiz, çaysıları jiz unutup esä Tejri ni j.

Şahat, çapsalgaysız, da kimsä bolmagay, ki çutçargay.

²³Çurbanı j alıışni j haybatlı etsär meni, da andadır yol, çayda körgüzsäm añar çutçarmaçın Tejri ni j».

Dun 24.

[Псалом 50/51] 50

¹Yeñmäx üçün. Saγmos Tawit'niñ, ²çaçan keldi anjar Nat'an markare, çaçan ki barip edi Persare çatina.

³Yarliya maña, Teñri, ululuçuña körä yarliya-maχiniñ seniñ, köplüçünä körä şayavatiñniñ seniñ buzgın töräsizlikimni benim.

⁴Ayruχsu yuvğın meni töräsizlikimdän benim da yazıχımdan benim aruv etkin meni.

(55v) ⁵Töräsizlikimni benim men mendän bilirmen, da yazıχlarım benim alnıma benimdir här sahat.

⁶Saņa yalyız yazıχ ettim, Biy, da yamannı alniña seniñ ettim,

Neçik toγru bolgaysen sözüñdä seniñ da yeñü-çi yaryuda saņa.

⁷Töräsizlik bilä başladı da yazıχ bilä toγurdu meni anam benim.

⁸Sen, Biy, könülnü sövdün, körünmägänlärni da yapuχlarnı aχliñ bilä seniñ körgüzdün maña.

⁹Bürk üstümä zoba bilä, da aruv bolıyım, yuvğın, da artıχ çardan aχ bolıyım.

¹⁰İşitövlü etkin maña sövünçlünü da fărâhlikni, da sövüngäylär sövâklärım benim hasrät bolgan.

¹¹Xaytar yüzüñnü seniñ yazıχlarımdan benim, barça töräsizlikimni benim arıt mendän.

¹²Yüräk aruv toχtat mendä, Teñri, da džanni toγru yäñirt çarnımda benim.

¹³Salmagın meni, Biy, yüzüñdän seniñ da Džaniñni Ari se(56r)niñ çıçarmagın mendän.

¹⁴Bergin maña sövünçlükün çutçarıлмаχniñ, džan ayalıχiñ bilä seniñ toχtat meni.

¹⁵Övrätıyım töräsizlärğä yoluñnu seniñ, da çırsızlar saņa çaytkaylar.

¹⁶Xutçar meni çandan, Teñri, Teñri çutçarıлмаχimniñ benim, da sövüngäy tilim benim toγru-luçuña seniñ.

¹⁷Biy, egär erinlärımni benim açsañ, ayzım benim yırlagay alyışiñni seniñ.

¹⁸Egär kläsän edi, çurban sunar ediç, evet sen bütöv çurbanga heç biyänmädiñ.

¹⁹Çurban Teñrigä džan aşaç, yüräkni aruv, džanni aşaç Teñri heç etmästir.

²⁰Yaçşı etkin, Biy, erkiñ bilä seniñ Sionga; da yasalgay duvarları Erusaçemniñ:

²¹Ol vaχtta biyäsärsen çurbanga toγruluçuñ, [çaçan] niyät çurbanıñniñni çıçargay seçaniña seniñ, ögüznü. *Dun 20.*

[Псалом 51/52] 51

¹Yeñmäx üçün, da ustatlıχi üçün Tawit'kä. ²Zamanına, çaçan keldi Et'omajeçi da aytti Sawuγga, ki ošta Tawit' keldi övinä Apimeçlik'niñ.

¹Начальнику хора. Псалом Давида,

²Когда приходил к нему пророк Нафан, после того, как Давид вошел к Вирсавии.

³Помилуй меня, Боже, по великой милости Твоей, и по множеству щедрот Твоих изгладь беззакония мои.

⁴Многократно омой меня от беззакония моего, и от греха моего очисти меня,

⁵Ибо беззакония мои я сознаю, и грехи мои ежечасно предо мною.

⁶Тебе единому согрешил я, Господи, и лукавое пред очами Твоими сделал, так что Ты праведен в приговоре Твоем и победоносен в суде Твоем.

⁷В беззаконии зачала и во грехе родила меня мать моя.

⁸Ты, Господи, возлюбил истину, невидимое и сокровенное явил мне мудростью Твоею.

⁹Окропи меня иссопом, и буду чист; омой меня, и буду белее снега.

¹⁰Дай мне услышать, Господи, радость и веселие, и возрадуются кости мои, сокрушенные ожиданием.

¹¹Отврати лице Твое от грехов моих и изгладь все беззакония мои.

¹²Сердце чистое сотвори во мне, Боже, и дух правый обнови внутри меня.

¹³Не отвергни меня, Господи, от лица Твоего и Духа Твоего Святого не отними от меня.

¹⁴Возврати мне радость спасения и Духом владычественным Твоим утверди меня.

¹⁵Научу беззаконных путям Твоим, и нечестивые к Тебе обратятся.

¹⁶Избавь меня от кровей, Боже, Боже спасения моего, и язык мой восхвалит правду Твою.

¹⁷Господи! отверзи губы мои, и уста мои возвестят хвалу Твою:

¹⁸ибо если бы Ты пожелал, мы вознесли бы жертву; но к всеожжению не благоволишь.

¹⁹Жертва Богу – дух сокрушенный; сердца чистого и души смиренной Ты не презришь, Боже.

²⁰Облагодетельствуй, Господи, по благоволению Твоему Сион; да воздвигнутся стены Иерусалима:

²¹Тогда благоугодны будут Тебе жертвы правды, [когда] возложат на алтарь Твой обетованные жертвы наши, тельцов.

(56v) ³Nek maχtangay yamanlıχta küçlü töräsizlik? ⁴Kün uzun egirlikni sayışladı tilindä kendiniñ.

Neçik yülgüç iti, itilädi hillälükni, ⁵süvdü yamanlıxni, ne ki yağşılıxni, töräsizlikni, ne ki sözüñ toyruluXuñ.

⁶Sövdü ol barça sözlärin yemirmäxniñ da tilärni hilläli.

⁷Bunuñ üçün Teğri yemirgäy anı soñyuga diñçä, üzgäy da çixargay anı otaxından da kökün anıñ yerindän tirilärniñ.

⁸Körgäylär toyrular da xorçkaylar andan, külsärlär da aytsarlar:

⁹«Bu adamdır, çaysi ki etmädi Teğrini kendinä boluşuçi, yoğsa umsandı bu köp çodžalıxına kendiniñ da çuvatlandı heçlikindä kendiniñ».

¹⁰Evet men — neçik zäytün teräki yemişli övündä Teğriniñ; umsandim yarlıyamağına Teğriniñ meñilik da meñi meñilik.

¹¹Tapuniyim saña meñilik, ki ettiñ, da töziyim atıña seniñ, zera tatlısen alnına ariläriniñ seniñ. (57r) *Dun 8, p'arç' 52.*

[Псалом 52/53] 52

¹Yeñmäğ üçün Mağayet'anıñ. Esliliki Tawit'kä.

²Aytti fähamsiz yüräkindä kendiniñ, ki yoxtur Teğri.

Buzuldular da murdarlandılar töräsizliklərindä kendiläriniñ, da ne kimesä bar, ki etkäy tatlılıxni.

³Teğri köktän baxti barça oylanları adamlarınıñ körmä, ki bar müdir kimesä ağıllı, ki izdägäy Teğrini.

⁴Barçası saptılar bir oğurdan da keräksiz boldular;

Yoxtur kimesä, ki etkäy yağşını, da yoxtur kimesä çax bir dä.

⁵Neçik ne tanımağaylar barçası, ki çiliniyirlar töräsizlikni,

Xaysi ki yerlər edi çoyovurtumnu benim, neçik aşamağın ötmäkiñ, da Teğrigä heç sarnamadılar?

⁶Anda xorçkaylar xorçunu, çaysi ki bolmasa xorçmağ, zera Teğrigä [=Teğri] saçar sövklärin adamlarga biyänçililärniñ.

Uyalyaylar da uyatlı bolğaylar, zera Teğri etti heç anı.

(57v) ⁷Kim bergäy Siondan çutçarıлмаğın İsräjelniñ! — çaytarganıñda Eyämizniñ yasirliğin çoyovurtunuñ kendiniñ sövünsär Jagop da färäh bol-sar İsräjel. *Dun 9.*

[Псалом 53/54] 53

¹Yeñmäğ alıış bilä. Esliliki Tawit'niñ. ²Zamanına, ki keldilər Zip'açik'lar da ayttılar Sawuyğa, ki ošta Tawit' yaşınıptır, olturuptur bizdä.

³Teğri, atıña seniñ tırgız meni da çuvatıñdan seniñ könülük etkin maña.

⁴Teğri, işit alıışima benim, çulağ çoyğın sö-zünä ağızımnıñ benim.

⁵Yatlar turdular üstümä benim, da küçlülär izdädilər džanımnı benim, da ne heselämädilər seni, Teğri, alnılarına [=alınlarına] kendiläriniñ.

⁶Ošta, Teğri boluşuçim benim; da Biy yöpsü-növlüm džanımnıñ benim.

⁷Xaytarmağ bilä yamannı duşmanlarıma benim könülüküñ bilä seniñ tas etkin alarnı.

⁸Men erkim bilä benim bernämnı suniyim saña, çosdovanel boliyim atıña seniñ, Biy, (58r) zera yağşidir.

⁹Barça tarlıxlarımdan benim çutçardıñ meni, da duşmanlarımnı benim kördü közlärim benim.

Dun 7.

[Псалом 54/55] 54

¹Yeñmäğ da alıış. Sağmos eslilikdən Tawit'niñ.

²Xulağ çoy, Teğri, alıışima benim da ne körümsüz etmä çoltçamni benim.

³Bağkin maña da işit maña, zera çayyurdum men ayırlanganıma benim da müşçülländim.

⁴Avazından duşmannıñ da indžitmağından yazıxlınıñ saptılar maña, egirlik bilä, öçäşlänmäğ bilä öç saçladılar maña.

⁵Yüräkım benim müşçülländi mendä, da çorçusu ölümnüñ tüştü üstümä benim.

⁶Ah da titrämäğ bilä keldi üstümä benim, da yaptı meni çaranyuluğ.

⁷Aytir edim: «Bersä edi kimesä maña çanatlar, neçik küğürçinniñ, ki uçkay edim, kötürülgäy edim, ⁸yıraçlanıp, toxtagay edim yabanlıçta.

⁹Gümänim bar edi Teğridä, ki çutçargay edi meni çis(58v)çaesликтän da zähirlänmäxtän täşvişli, tarlıxından kendiniñ [=yüräkimniñ]».

¹⁰Salğın, Biy, da ayırgın tillärin alarnıñ, zera kördüm töräsizlikni da çarşılıxni şahärdä.

¹¹Kündüz da keçä dolaşkan boldular duvarlarında anıñ, ¹²töräsizlik, yamanlıç da yazıç bar aralarına alarnıñ, da ne eksilmädi mahalälärindän alarnıñ ası da çayınlıç.

¹³Zera egär duşman tabalasa edi, tözär edim, hälbät, yağom körälmägän ulu sözläsä edi üstümä benim, yaşınır edim, hälbät, andan.

¹⁴Evet sen, adam teğläşim benim, yol körgüzüçim benim da tanışim benim.

¹⁵Hälbät, anda ž tatlılattıñ maña da saña yemäk, zera barir ediç bir söz bilä övünä Teğriniñ.

¹⁶Kelğäy ölüm üstünä alarnıñ da tirilä egäç tüşkäylär tamuçka, zera yamanlıçtır turadžaxları alarnıñ da ortalarına alarnıñ.

¹⁷Men Teğrigä sarnadım, da Biy işitti maña.

¹⁸Keçägä, (59r) tañ manına, yarımkindä

Sözlädim da aytım, da işitkây avazîma memim, ¹⁹χυτχаргау еминлик билә д̄жанімни меним yovuxlarımdan меним, zera керәк билә yetiştirilär üstümä меним.

²⁰İşitkây Teñri da aşax etkây alarni, çaysi ki ilgäridir, ne ki meñilik.

Yoğsa yoğ edi alarga teşkirilmäx, da ne çorçmaslar Teñridän.

²¹Saldı çolun kendiniñ tölov etmä alarga, da alar murdarladılar örenk'in anıñ.

²²Ayırıldılar yüräklängän yüzündän anıñ, da etti yüräklärinä alarnıñ.

İmşax edi sözläri alarnıñ, ne ki çeť, da kendiläri — neçik kesmäk.

²³Salgın Biygä çayyuñnu seniñ, da ol yedirir seni da bermäs meñilik seskänmäxliç toyruğa.

²⁴Sen, Teñri, endirgäysen alarni çoyuruna buzuxluğunı, eränlär çan töküçilär da hillälilär barabarlatmagaylar künlärin kendiläri(59v)niñ, yoğsa men saña, Biy, umsandım. *Dun 22, p'arç' 38 dun.*

Алғиşi Movşesniñ

[Второзаконие 32: 22-43: Песнь Моисея, часть 2]

²²Zera ot çapundu öçäşlänmäximdän меним, örtäsär da ensär çax tamuxnuñ tibiñä,

Yegäy yerni da barça bitiši yerniñ alarnıñ, yandılar ot bilä, örtängäylär himläri taylariniñ alarnıñ.

²³Yiğiyim yamanlıçları üsnä alarnıñ da oçlarım bilä меним түgälliyim alarni.

²⁴Opranganlar da zabunlaganlar açlıçtan, kazandan sindiryalagan, leş tüşkän barça uçar çuşlarga köktägi.

Yılan d̄žinslarin oçalmayçsüz yeberiyim üstünä alarnıñ, kazanlarni pustalıçniñ, ki berli da arlı suvragaylar alarni yer üstnä.

²⁵Çiçartın oylanlarin çiryin etkây alarni çiliç, da içkärtin övlärindän anda çalabaları çorçunuñ

Otuzyaşarlarni gojslar bilä birgä da oylanlar toxtalğan çartlar bilä birgä.

(60r) ²⁶Aytım, ki: «Taytkaymen alarni da tiyiyim işadagliçin alarnıñ d̄žinslarindän».

²⁷Eğär ki yoğ öçäşmäxi üçün yüräklängäniniñ duşmannıñ, ki bolmagaylar ömürlü, da biyiklängäylär öktämlänip duşmanlar, da aytkaylar,

Ki: «Xolumuz bizim biyiktir, da biläkimiz bizim çuvatlı, da dügül Biy Teñri etti bunu barça».

²⁸Zera d̄žins bir sayışlarin tas etüçidirlär alar, da yoçtur alarda açıl, ²⁹da sayışlamadılar eskä alma bu barça, da hali yöpsüngäylär uyatni boylarına kendiläriniñ.

³⁰Tamaşa bir ulu budur, neçik bir miñni çuvalayagay ya 2 tümänni teprätkäylär,

Eğär Eyämiz Teñri çixara bermäsä edi alarni da bersä edi alarni çollarına duşmanlariniñ alarnıñ.

³¹Zera dügüllär gurçları alarnıñ, neçik Teñrimiz bizim, yoğsa duşmanlarımız bizim yaman sayışliyirlar.

³²Bayından Sotomnuñ edi borla te(60v)räki alarnıñ, da tikmäsi alarnıñ Komordan.

Borlası alarnıñ borlası leyiliçiniñ, da salçimi alarnıñ leyiliçindän ötnüñ.

³³Yüräklänmäxi ad̄dahalarnıñ çayiri alarnıñ, yüräklänmäxi oçyılanlariniñ murdarasız [=mudarasız] başça sayaymaçtan.

³⁴Dügül mi bu barça yiğiliptir mendä, möhür-längän saçlaniyirlar çaznamda меним?

³⁵Kününä öç tölämäxniñ töliyim alarga, zamanında, çaçan urunsa taşka ayaxları alarnıñ.

Yovuxtur күnü tas bolmaçları alarnıñ, yetiştirir hadirlik bilä Biy üstünä alarnıñ.

³⁶Yaryular Biy çoyovurtun kendiniñ da çullarında kendiniñ övünür,

Zera kördü alarni yorulğan, boşangan da çixara berilgän yäsirlikkä.

³⁷Da aysar Biy: çayidir gurçlariniñiz siziñ, çaysilarına umsanip ediniñiz siz alarga, ³⁸çaysilariniñ ki yaylarin çasaplarindän yer ediniñiz da içär ediniñiz çayirin çurbanlariniñ?

(61r) Hali tursunlar, boluşsunlar da bolsunlar sizgä arça.

Sarnamaçi Movşes markareniñ

³⁹Taniñiz da körünüz ki menmen, da yoçtur özgä Teñri, başça mendän.

Men öldürürmen da men tirgizirmen, tövärmen da men oçaltirmen, da ne kimesä bolur, ki çixargay sizni çolumdan меним.

⁴⁰Kötürdüm kökkä çolumnu меним, ant içtim sayım bilä меним da aytım, ki tirimen мен meñilik.

⁴¹Itilyim, neçik yaşnamaçni, çiliçimni меним da izdämä öcnü çeşiyim sayimni меним.

Töliyim tölovün duşmanlarıma меним da körälmäslärimä меним töliyim tölovlärin alarnıñ.

⁴²Içiriyim oçumnu меним çanından alarnıñ, da çiliçim меним yegäy et çanından yaralarnıñ yasir bolğan, başlarnıñ buyruçılarnıñ duşmanlariniñ alarnıñ.

⁴³Färäh bolsun kök anıñ bilä, da yerni öpkäylär açar barça oylanları Teñriniñ.

Färäh boluñuz, dinsizlär, çoyovur(61v)tu bilä anıñ, küçäytkäylär anı barça friştäläri Teñriniñ.

Izdämäç bilä izdäldi [=izdädi] öcnü çanından oylanlariniñ alarnıñ, tölovü duşmanlariniñ alarnıñ töländi alarga.

Tölvün körälmäsizlärinin alarniñ töländi alarga, aritkay Biy yerni žoğovurtunuñ kendiniñ.

[Молитва и колофон]

Sensen Biyimiz bizim, sen Krisdos xutxaručimüz bizim, seni alyışlagay džanimiz bizim, adam sövüči Biy. Parexo”.

Yazıldı t’vagan 1030 [1580].

Bu ganon saymos 320 — 3 yüz igirmi dundir.

Bu 4-ünči ganon oğormeadir.

[Псалом 55/56] 55

¹Yeñmäx üçün, žoğovurtka, ki aruvluxtan yıraçlanip edilär. Zamanına, ki tutup edilär anı yat millät Keṭta. Tawit’niñ nišan yazovu. San 55-tir.

²Yarliya maña, Teñri! zera basti meni adam; kün uzun uruşlar indžittilar meni.

³Bastilar meni duşmanlarim benim (62r) kün uzun, köp boldular, kimlär ki çarişirlar edi birgä-mä biyikliktä.

⁴Kündüz men xorçmandir, zera Biygä umsandim, ⁵Teñri bilä ögüniyim sözümnü benim, Teñrigä umsandim da xorçmandir, ki ne etkäy maña adam?

⁶Kün uzun sözümnü risvayladilar, benim üçün edi sayışlari alarniñ yamanlıçka.

⁷Xarib bolgaylar da yaşına-yaşına kezgäylär alar, ayaxlarima benim közätkäylär, neçik dä çast etärlär edi boyumnu benim.

⁸Neçik heç nemädän keri etsärsen alarni, öçäsmäx bilä žoğovurtnu tabi etsärmen?

⁹Teñri, tirlikimni benim aytiiyim saña, çoyi-yim yaşlarimni benim alniña seniñ, neçik atadiñ sen maña.

¹⁰Xaytkaylar duşmanlarim benim artlarina kendiläriniñ kününä, çaçan sarnasaç saña.

Ošta tanidim, ki Teñrim benim sensen, ¹¹Teñrini alyışliiyim sözüm bilä benim da Biyni ögiyim sözümdä (62v) benim, ¹²Teñrigä umsandim da xorçmandir, ki ne etkäy maña adam?

¹³Mendändir niyatim benim, çaysi ki bersärmen saña, Teñri, alyış bilä.

¹⁴Xutçardij džanimni benim ölümdän, közlär-imni benim yaşlardan, ayaxlarimni benim az-maçlıxtan, biyäneli boliiyim [alnina Eyämizniñ] toprağında tirilärniñ. *Dun 11.*

[Псалом 56/57] 56

¹Yeñmäx. Buzmagin. Tawit’niñ nişanlı yazovu. Zamanında, ki çaçan çaçip edi ol yüzündän Sawuñnuñ peçeraga anda.

²Yarliya maña, Teñri, yarliya maña, zera saña umsandı džanim benim.

Kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ umsaniiyx çaç aşkinča töräsizlik.

³Çaxirdim Teñrigä biyiktägi, Teñrigä, yaçşi etüçimä benim.

⁴Yeberdi köktän da tirgizdi meni, çoydu mas-çaraliçka, ki basarlar edi meni.

Yeberdi Teñri yarliyamaxin da könülükün kendiniñ da xutçardı ⁵džanimni benim arasından kazanlarniñ, ki çirim etiyir edim (63r) men müş-çüllänip.

Oylanlariniñ adamlarniñ tişlari kendiläriniñ yaraç da oçlardirlar, da tillari alarniñ — neçik iti çiliç.

⁶Biyiklänip sen, Teñri, köktä, barça yerdä-dir haybatij seniñ.

⁷Sirtmaç hadirlädilär ayaxlarima benim da aşax ettilär boyumnu benim, çazdilar alniña benim terän çuyur da tüştülär kendilari anda.

⁸Hadirdir yüräkim benim, Teñri, hadirdir yüräkim alyışlama da saymos aytma saña haybatim bilä benim.

⁹Oyaniñiz, haybatim benim, oyaniñiz saymos bilä da alyış bilä, da men oyanirmen ertäräk.

¹⁰Xosdovanel boliiyim saña žoğovurt arasına, Biy, da saymos aytiiyim saña džinslar arasına.

¹¹Ulu boldu çaç kökkä diyin yarliyamaxin seniñ, çaç bulutka diñradir könülükün seniñ.

¹²Biyiksen sen köktä, Teñri, barça yerdä bardir haybatij seniñ. (63v) *Dun 13.*

[Псалом 57/58] 57

¹Añmaç üçün. Buzmagin yazovun nişanniñ.

²Egär ki toyru da toyruluxnu sözläsäniz edi, na toyru yaryu etär ediñiz oylanlarina adamlarniñ.

³Zera da hali dä yüräkiñizgä siziñ töräsizlikni etiyirsiz yerdä, egirlikni çollariniñ siziñ çozyiyir.

⁴Yat boldular yazixlilar anadan, aldandilar çarnında da sözlädilär yalyan.

⁵Yüräklänmäxi alarniñ oçşaşına körä yilanniñ, neçik çarayilan, ki yumuptur çulaxlarin kendiniñ,

⁶Ki işitmägäy ol avazin džadunuñ džardar da almagay ot ot berüçi açillidan.

⁷Teñri ufatkay tişlarin alarniñ ayizlarina kendiläriniñ, da tişlarin aslanlarniñ sindirgay Biy.

⁸Alçaç bolgaylar alar, neçik suv, ki tökülür; çorulganda yayi anin çovuşlangan [=çovuşlangay], neçik balayuz, ki erir, ⁹da tügängäylär.

Tüştü ot, da körmädilär günäşni, ¹⁰çaç esläri-nä alip (64r) edilär tegänäklärin kendiläriniñ, neçik tižnig, öçäsmäx bilä tiriläp, örtägäy alarni.

¹¹Färäh bolgay toyru, çaçan körsä tölvün, da çolun kendiniñ yuvgay çanından yazixliniñ.

¹²Da aytkay adam, ki könüsündän bardir yemişi toyrunuñ da bardir Teñri, ki yaryular alarni yerdä. *Dun 10.*

[Псалом 58/59] 58

¹Yeṛmāx üçün. Buzmagın nišan yazovun Tawit'niṅ. Zamanına, ki yeberdi Sawuy da çöp-çövrä aldï övin anıṅ, ki öldürgäy edi anı, san 58.

[Колофон]

Yazıxlı Lusigni aṅṅin.

²Xutxar meni duşmanlarımdan benim, Teṅri, alardan, ki turupturlar üstümä benim, abra meni.

³Xutxar meni alardan, kimlär ki xiliniyirlar töräsizlikni, erlärän xan töküçilärän abra meni.

⁴Ulama boyumnu benim klädilär da yetiştilär üstümä benim xuvatlılar.

Ne yazıxım benim, da ne aşıṅanlarımız, ⁵başxa yaz(64v)ıxtan yügürdüm da toyru boldum.

Oyan alnıma benim da kör ⁶sen, Biy xuvatlılarınṅ, Teṅri İsrajelniṅ.

Baxkın da dārman etkin barça dınsızlārgä, yarlıyamaṅin barçasına, xaysıları ki xiliniyirlar töräsizlikni.

⁷Xaytsarlar keçxurun, açıxsarlar, neçik itlär, da kezsärlär şähär çövräsina.

⁸Alar yaşıṅaylar ayızları bilä kendiläriniṅ, da xilic bardir erinlärinä alarnıṅ:

Evet hali kim işitti bunu? ⁹Zera sen, Biy, külsärsen alardan da heç etärsen barça dınsızlärni.

¹⁰Xuvatımnı benim saṅa saxliyım, zera Teṅri boluşuçım benimdir.

¹¹Teṅrim benim, yarlıyamaṅı anıṅ ertälängäy maṅa, [da Teṅrim benim körgüzgäy] maṅa duşmanlarımnı benim.

¹²Öldürmāṅin alarnı, ki unutmagaclar zoṅovurtuṅnu seniṅ.

Tayıtkın alarnı xuvatıṅ bilä seniṅ da salgın alarnı, zera sensen abrovuçım benim, Biy.

¹³Yazıxlari ayızlarıniṅ alarnıṅ (65r) da sözlari erinläriniṅ alarnıṅ, tutuşurlar alar öktämlıklari bilä kendiläriniṅ.

Xarış da yalyanlıx, çixara berilsärlär, ¹⁴soṅyuda öçäşmäx bilä tügängäylär da tapulmısarlar.

Bildilär, ki Teṅri eyälik etär Jagopka da barça xiriylarina yerniṅ.

¹⁵Xaytsarlar keçxurun, açıxsarlar, neçik itlär, da kezsärlär şähär çövräsina.

¹⁶Alar yayilgaylar yemä, yoṅsa, egär toyunmasalar, mirmıldanırlar.

¹⁷Men alışliyiım xuvatın Eyämizniṅ, sövünim ertäräk yarlıyamaṅında seniṅ.

Boldu benim abrovuçım da övü işançimniṅ, kününä tarlıxımnıṅ benim boluşuçım benim.

¹⁸Saṅa saṅmos aytiyiım, Teṅri işançım benim, Teṅri yarlıyovuçım benim. *Dun 21.*

[Псалом 59/60] 59

¹Saṅmos Tawit'niṅ. Yeṛmāxtän [da nišan] yazovu keçkän zamanniṅ, öçäşmäxtän ²ol zamanda küydürdü aṅin suvlar arasına Asori ulusun da xaytkanda xirdi Jovap bir dolınada 12 000 adam.

(65v) ³Teṅri, kerı ettiṅ da buzduṅ bizni; öçäşlänđiṅ — da şayavatlanırsen bizgä.

⁴Teprättiṅ yerni da müşxüllätırsen bunu; saṅayt tövülgänin bunuṅ, zera seskändi.

⁵Körgüzdüṅ zoṅovurtuṅa seniṅ berklikni da berđiṅ bizgä içmä çayırin axılsızlıxniṅ.

⁶Berđiṅ xoṅxanlarıṅa seniṅ nišan*, ki saxlan-gaylar yüzündän yayniṅ.

**Hankisd, ki aṅlanir tinçliṅ.*

⁷Neçik xutxarıldılar sövüklüläriniṅ seniṅ, tırgiz oṅuṅ bilä seniṅ da işit bizgä.

⁸Teṅri sözlädi arilikindän kendiniṅ: «Sövünim, biyik bolıyiım, ayırıyiım Sük'em ulusun da tüzlärin otaxlarga öleiyim.

⁹Menimdir Kayat ulusu, da benimdir Manase, Ep'rem xuvatlatuçı başımnıṅ benim.

Juta xanıım benim, ¹⁰Movap tegänäsi umسانیṅ benim.

Jetomadan tüzätıyiım barganımnı benim, da maṅ(66r)a özgä dżinslar hnazant boldular».

¹¹Kim eltkäy meni şähärgä bek, yaṅom kim yol körgüzüçi bolgay maṅa çax Jetovmadan?

¹²Dügül mi sen, Teṅri, ki kerı ettiṅ bizni da çixmadiṅ, Teṅri, xuvatlılarımız bilä bizim?

¹³Ber bizgä boluşluṅ tarlıxta, zera heçtir xutxarmaṅı adamniṅ.

¹⁴Teṅri bilä etiyix xuvatnı, da ol heç etkäy alarnı, xaysı ki xıstiriyirlar bizni. *Dun 13.*

[Псалом 60/61] 60

¹Yeṛmāx üçün. Saṅmos Tawit'niṅ.

²İşit, Teṅri, alışışima benim, da bax, Biy, alışışima benim.

³Xiriyından yerniṅ sarnadıım saṅa çax emgän-ginçä yüräkimä benim.

Xayada biyik ettiṅ meni, yol körgüzdüṅ maṅa, ⁴da benim bolduṅ umsam, da burdżum xuvatlı bolduṅ maṅa yüzündän duşmanniṅ.

⁵Turiyiım men otaxında seniṅ meṅilic da yapunıyiım kölgäsinä xanatlarıṅniṅ seniṅ.

⁶Sen, Teṅri, işit(66v)tiṅ alışışima benim, berđiṅ meṅärmäxliṅ, xaysıları ki xoṅxarlar atından seniṅ.

⁷Kün künden arttırdiṅ xanniṅ yılların anıṅ künläriniṅ dżinslardan çax dżinska diṅrä.

⁸Bardir da xalir meṅilic alnına Teṅriṅin yarlıyamaṅ da könülük, kimlär ki xolarlar andan.

⁹Bu türlü saṅmos aytiyiım saṅa meṅi meṅilic da beriyim saṅa alışışimni kün kün artından.

Dunk 8, p'ark' 48 dun.

[Псалом 61/62] 61

¹Yeñmäx üstünä Titomnuñ, saymos Tawit'niñ.

[Колофон]

Yazıxlı Lusig sargawakni anğın.

²Tek yalyz Teñrigä hnazant bolğın, dżanım menim, zera andandır maña xutxarıлмах.

³Oldur Teñrim menim da xutxaruçim menim, işançim menim, ki seskänmäğäymen artıx.

⁴Negä dıñrā tursarbiz üstünä adamniñ? Öldürmäğä barçañizni, neçik duvarni xaxutlangan da çetänni kerı salıngan.

(67r) ⁵Evet yalyz hörmätimni menim sayışladılar kerı etmä mendän da yügürdülär susamaçlarına kendiläriniñ.

Ayızları bilä kendiläriniñ alyışliyiñ edilär, da yüräkläri bilä xarıyiñ edilär.

⁶Evet, haybat [=hälbät], Teñrigä hnazant bolgay dżanım menim, zera andandır maña tözümlük.

⁷Oldur Teñrim menim da xutxaruçim menim, işançim menim, ki seskänmäğäymen.

⁸Teñridändir xuvatim menim da haybatim menim, Teñri boluşluğum bilä menim [=boluşluğum menim], umsam menim Teñridä.

⁹Umsaniyiç anar, barça yiñinläri žoyovurtlarınñ, töküñüz alnına anıñ yüräkiñizni sizniñ, zera Teñri boluşuçimizdir bizim meñilik zamanlardan.

*Hankisd, ki añilir tinçliç.

¹⁰Hälbät, heçtirilər oylanları adamlarınıñ, yalandırlar oylanları adamlarınıñ, tartovlarında kendiläriniñ (67v) yazıxlanırlar, da kendiläri heçliktädirlär birgä.

¹¹Umsanmañiz egirlikkä, sapmaçka suylanmañiz; da ululuç, ki ne bilä kelgäy, haväs etmäsin yüräkiñiz sizniñ.

¹²Bir kez sözlädi Teñri, da ekinçi bunu işittiç.

Teñriniñdir xuvatı, ¹³da seniñ, Biy, yarlıyamaçıñ, da sen töläsärsen här birinä işlärinä körä alarniñ. *Dun 13.*

[Псалом 62/63] 62

¹Saymos Tawit'niñ. Yeñmäx üçün. Xaçan edi ol anabadda anda Dżuvhutluçta. San 62.

²Teñri, Teñrim menim, men saña ertäräk turrarmen, susadı saña dżanım menim, ne xadar da yin artıx tenim menim,

Neçik yer yabanlıçta da suvsuzluçta, çayda ki yoxtur kendindä yol.

³Bu türlü arilärdä körüniyiç saña — körmä maña xuvatıñni seniñ da haybatıñni seniñ.

⁴Aniñ üçün ki yaxşidir maña yarlıyamaçıñ (68r) seniñ, ne ki tirlikim menim, da erinlärim menim öggäylär seni.

⁵Bu türlü alyışliyiñ seni tirlikimä menim da atıña seniñ kötüriyim çollarimni menim.

⁶Neçik yañniñ semizlikindän tolungay boyumnu [=boyum] menim, erinlärimniñ sövünçlükü bilä alyışlagay seni ayzim menim,

⁷Zera egär anşam edi seni töşäkimdä menim, tañ manına ertälänip sözlär edim saña,

⁸Ki bolduñ menim ~~boştuçim~~ da boluşuçim, kölgäsinä xanatlarıñniñ seniñ sövüniyim.

⁹Keldi artıñdan seniñ dżanım menim, da meni yöpsündü oñuñ seniñ, ¹⁰da alar heç yergädän izdädilär dżanımnı menim.

Kirgäylär tibinä tibsizlikinä yerniñ, ¹¹çixara berilgäylär çoluna çiliçniñ, da ülüsläri tülkülärniñ bolgaylar.

¹²Xan umsandı Biygä, ögüngäylär barçası, çaysıları ki ant içär(68v)lär andan, çapuşkay ayızları alarniñ, çaysıları sözlärlär egirlikni. *Dun 11.*

[Псалом 63/64] 63

¹Yeñmäx üçün. Saymos Tawit'niñ. San 63.

²İşit alyışıma, Teñri, yalbarmayımda menim saña, çorçusundan duşmanniñ xutxar dżanımnı menim.

³Yapkaysen meni yiñinläriñdan yamanlarınñ, köplüxündän, çaysı ki çiliniyiñlar töräsizlikni.

⁴Kimlär ki itilädilär, neçik çiliç, tillärin kendiläriniñ, çordular yayların kendiläriniñ nemägä le-yiliçka.

⁵Salma yapuçluçka alarga, kimlär ki toyrudurlar yüräkläri bilä, ansizim salgaylar alarga da çorçmagaylar.

⁶Xaysıları ki küçäytilär boyların kendiläriniñ sözlärgä yamanlıxniñ, sayışladılar yaşırma maña sırtmaç da ayttılar: «Körmästir bunu Biy».

⁷Tergädilär töräsizlikni, hadirlädilär tergämä tergämäçni,

Kelgäy adam te(69r)ränlikinä yüräkiñiñ kendiniñ, ⁸da biyik bolgay Teñri:

Oçları oylanlarınñ boldular yaraları alarniñ, ⁹çaçaklandılar alarda tilläri kendiläriniñ, da müşçüllängäylär barçası, çaysıları ki baçarlar alarda.

¹⁰Xorçtular barça adamlar, da ayttılar işlärin Teñriniñ, da yaratkanların alarniñ [=anıñ] eskä aldılar.

¹¹Färäh bolgay toyrı Biygä da umsangay anar, aniñ bilä ögüngäylär barçası, çaysıları ki toyrudurlar yüräkläri bilä. *Dun 10, p'ark' 34 dun.*

[Псалом 64/65] 64

¹Yeñmäx. Saymos Tawit'niñ. Sarnamaç avaz bilä Eremia, da Ezegieļ, da žoyovurtnuñ, çaçan çixma klädilär yat ulustan, san 64.

²Saña yaraşir alyış, Teñri, Siondan, da saña bergäylär alyış Erusaçemdä.

³Işit alyışima benim, zera barça saña tenlär kelgäy.

⁴Sözläri töräsizlärnin çuvatlandılar üstü (69v)müzgä bizim, çirsizliçimizni bizim sen aritkaysen.

⁵San, çaysin ki tañladıñ da yöpsündün, da turgaylar köşkünä seniñ.

Tolıyıç biz igilikindän övünün seniñ, aridir dadžarıñ seniñ tamaşalı toyru luç bilä.

⁶Işit bizgä, Teñri, çutçaruçimiz bizim, umsaşi barça çiriylarinin dünyânin da çaysi ki teñiz yıraç,

⁷Kim hadirlär taylarni çuvatı bilä kendiniñ da kiyiptir çuvat bilä,

⁸Kim müşçüllätir ululuğun teñizniñ da avazın anin aşaxlatır.

⁹Müşçüllängäylär dinsizlär da çorçkaylar turuçılar yerdä nişanlarinñdan seniñ.

Çiçkanına ertäniñ keççurun sövünsärlär, ¹⁰baçtıñ yergä, da içirdiñ anı, da köp ettiñ ululuğun anin.

Özäni Teñriniñ tolu boldu suvlar bilä, hadir ettiñ yemä(70r)kin anin, zera bu tür lüdü r hadirlik.

¹¹Tarlovnun anin içirdiñ da köp ettiñ hasilin anin.

Yayışına anin färäh bolur bitişi anin, ¹²alyışlangay tadži yılñin tatlılıçına seniñ.

¹³Tüzläriñ seniñ tolgaylar semizlik bilä, semirgäylär [=semirtkählär] körkün yabanlıqnin.

Örlär sövünçlük kiygäylär, ¹⁴da kiygäylär çöçläri çoyunlarnin,

Egişlär köp etsärlär aşıxlarni, çaxırgaylar da alyışlagaylar. *Dun 16.*

[Псалом 65/66] 65

¹Yeñmäç üçün. Saçmos Tawit'niñ. San 65.

Çaxıriñiz Teñrigä, barça yerlär, ²saçmos aytiñiz atına anin da beriñiz haybatni alyışına anin.

³Aytiniz Teñrigä: «Neçik ki çorçuludur işläriñ seniñ! Köp çuvatına seniñ yalğan çaldılar saña duşmanlarin seniñ.

⁴Barça yerdä yerni öpkählär saña, saçmos ayt-kaylar saña da saçmos aytkaylar atına seniñ».

(70v) ⁵Keliñiz da körünüz işin Teñriniñ, neçik ki çorçuludur sağış bilä, ne ki barça oylanları adamlarnin.

⁶Kim çaytardı teñizni çuruga, da özän ötläş aşıtlar ayaçlar bilä.

Anda färäh bolıyıç biz añar, ⁷ki eyälik ettilär çuvatları bilä kendiniñ meñilik.

Közläri anin dinsizlärgä baçıyır, çaysiläri ki açiçlattılar [=açırlattılar] anı, biyıklänmägäylär boylarında kendiläriñin.

**Hankisd, ki anlanir tinçliç.*

⁸Alyışlanız, dinsizlär, Teñrimizni bizim, işitövlü etiñiz avazın alyışimniñ benim.

⁹Ol, çaysi ki berdi džanimni benim tirlikkä da bermädi titrämäç ayaçlarimizga bizim.

¹⁰Sinadiñ bizni, Teñri, da tergädiñ, neçik dä tergäilir kümüş.

¹¹Endirdiñ bizni sırtmaçka, çoyduñ tarlıçka arçamizni bizim ¹²da keçirdiñ adamlarni üsnä başimizniñ biznim.

(71r) Aşıtx biz otnu da suvnu, da çixardiñ bizni tinçliçka.

¹³Kiriyim övünä seniñ bernälär bilä, beriyim saña niyatimni benim, ¹⁴çaysi ki atadı saña erinlärim benim, çaysi ki aızim benim sözlädi tarlıçta.

¹⁵Bütöv çurbanni tüzälgän suniyim saña çöçlar bilä da temyan bilä da saña suniyim tovarlar bilä da eçkilär.

¹⁶Keliñiz, işitiñiz maña, da aytiyim sizgä, barçanıñ, kimlär ki çorçarsız Teñridän, çaysi nemäni etti boyuma benim.

¹⁷Añar aızim bilä benim sarnadim da biyıklätiyim anı tilim bilä benim.

¹⁸Yaziçlarimni egär körsäm edi yüräkimdä benim, yoçsa mi işitir edi maña Biy?

¹⁹Bunuñ üçün işitti Teñri da baçtı avazına çoltçamniñ benim.

²⁰Alyışlıdır Teñri, çaysi ki kerı etmädi alyışimni benim, da dügül yarlıçamaçın kendiniñ mendän. (71v) *Dun 18.*

[Псалом 66/67] 66

¹Yeñmäç üçün. Saçmos Tawit'niñ, 66.

²Teñri, yarlıça bizgä da alyışla bizni, körgüz yüzünñu seniñ bizgä da yarlıça bizgä —

³Tanıma yerdä yoluñnu seniñ, džinslar arasına barça çutçarmaçıñni seniñ.

⁴Tapungaylar saña çoyovurtlar, Teñri, tapungaylar saña çoyovurtlar barça.

⁵Färäh bolgaylar da sövüngäylär džinslar, zera sen yarçularsen çoyovurtnu toyru luçka, da džinslarga [yerdägi sen] yol körgüzürsen.

⁶Xosdovanel bolgaylar saña, Teñri, çoyovurtlar, şükürlängäylär sendän çoyovurt barça.

⁷Yer berdi yemişin kendiniñ, da alyışladı bizni Teñri, Teñrimiz bizim.

⁸Teñrimiz bizim alyışlagay bizni, da andan çorçkaylar barça çiriyläri yernin. *Dun 7, p'arç' 42.*

[Псалом 67/68] 67

¹Yeñmäç üçün. Saçmos Tawit'niñ.

²Turgay Teñri, da taçıl(72r)gay barça duşmanları anin, çaçkaylar körälmägänläri anin yüzündän anin.

³Neçik eksilir tütün, eksilsärlär, neçik erir ba-

layuz alnina otnuñ, ol türlü tas bolurlar yazıxlılar yüzündän Tejriniñ.

⁴Toyrular färâh bolgaylar, da sövüngäylär alnina anıñ, da sövüngäylär färâhliklärinä kendiläriniñ.

⁵Alıışlanıñ Tejrini da saymos aytiñiz atina anıñ, yol etiñiz añar, ki otururp kün batişi sarı, da Biydir atı anıñ.

Sövünsärlär alnina anıñ da müşxüllänsärlär yüzündän anıñ,

⁶Xaysi ki atasidir öksüzlärniñ da yaryučisi tullarnıñ — Tejri yerinä arilikiniñ kendiniñ.

⁷Tejri siyindirir bir yergä bilä övdän [=övdä] da çıxarır baylılarıñı çuvatı bilä kendiniñ, bu türlü dä açılılarıñı, ki siyiniptirlar kerezmanlarda.

⁸Tejri, çıxmañıñ seniñ alnina...

[Страниц 72v и 73r в нашей копии нет].

(73v)...dan tişläriñiñ anı çıxarı tartıyım,

²⁴Neçik çilangay ayaxlarıñıñ seniñ xanga da tiläri itläriñiñ seniñ xanından duşmanlarıñıñ seniñ».

²⁵Köründülär ketkänleriñıñ seniñ, Tejri, barganı Tejriniñ, xanimizniñ bizim ari.

²⁶Ertäländilär buyruçıları çıxarma alıışniñ içinä gojslarnıñ da ögövüçilärniñ.

²⁷Yiçövdä alıışlanıñ Tejrini da Biyni çovraylarından Israjelniñ.

²⁸Anda Peniamin oylanlıxından tamaşalı, buyruçıları Jutaniñ, yol körgüziçiläri anıñ, buyruçıları Zapuovnuñ da buyruçıları Nept'aşemniñ.

²⁹Buyur, Tejri, çuvatıñ bilä seniñ, çuvatlat bunu, ki toxtattıñ bizgä.

³⁰Sarayından seniñ Erusaşemdan saña sungaylar xanlar çurbanlarıñı.

³¹Öçäş kazanına çamişliñniñ, yiğınlarıña ögüzlärniñ da böl(74r)äklärinä inäklärniñ.

Heç bolgaylar alar, çaysi ki tapıptirlar kümüş bilä, taytkin dinsizläriñiñ da çaysıları klärlär uruş bilä.

³²Kelgäylär fristälär Misirdan; Hintistanlılar ilgärtin çol berüci bolgaylar Tejrigä.

³³Xanlıxları yerniñ, alıışlanıñ Tejrini da saymos aytiñiz Eyämizgä.

³⁴Yol etiñiz añar, çaysi ki olturupsiz [=olturuptur] köknüñ kökünä kün toyuşuna.

Ošta bergäy avazın kendiniñ, avaz çuvatniñ, ³⁵da beriniz haybatni Eyämizgä.

Üstünä Israjelniñ ulu könänmäxi anıñ, çuvatı anıñ çax bulutka dirä köknüñ.

³⁶Tamaşalıdır Tejri üstünä ariläriniñ kendiniñ, Tejri Israjelniñ.

Ol bergäy çuvatni, toxtalmañni çoyovurtuna kendiniñ. Alıışlıdır Tejri.

[Колофон]

Yalbarip çolarmen sizdän, çardaşlar, aңgaysiz men yazıxlı Lusig sargawakni här aytkanda.

(74v) *Dun 38.*

[Псалом 68/69] 68

¹Yeñmäx üçün. Keçkän zämanälärniñ. Saymos Tawit'niñ. San 68.

²Tirgiz meni, Tejri, zera yetiştirilär suvlar dżanima benim, ³battim men teränlikinä, tibsizlikinä, çayda ki yoxtur maña tinçliñ.

Keldim men teränlikinä teñizniñ, da dolaşuxlar boydular meni.

⁴Emgändim men çaxırmaçtan, da yiyildi ovurtlarım benim.

Eksildilər közlärim benim umsanmaçımda benim Biygä, Tejrimä benim.

⁵Köp boldular, ne ki saçı başımniñ benim, çaysıları ki körälmäs edilär meni heç yergädän.

Xuvatlandılar mendä duşmanlarım benim da körälmäsizlärim benim heç yergädän; nemä, çaysi ki çapmiyir edim, tözär edim alarga.

⁶Tejri, sen tanıdın essizlikimni benim, da aşınganim benim sendän yapulmadı.

⁷Uyalmagaylar benim üçün, ki tözär(75r)lär saña, Biy, Biyi çuvatlılarıñı, harlanmagaylar benim üçün, kimlär izdärlär seni, Tejrini Israjelniñ.

⁸Seniñ üçün tözdüm tabanlanmaçka [=tabanlanmaçka], da yaptı uyat yüzümnü benim.

⁹Yat boldum men çardaşlarımdan benim da çonax oylanlarıña anamniñ benim.

¹⁰Paçillix övünä seniñ yedi meni, tabası tabalavuçılarıñıñ tüştü üstümä benim.

¹¹Aşaçlattım oruç bilä dżanimni benim, da boldular maña bu yeñillikkä, ¹²ettim kiyinişimni benim çıldan da boldum kültkü alarga.

¹³Menim üçün sayışliyir edilär, çaysıları ki ol tururp edilär eşiklärdä, meni aybli etärlär edilär, çaysıları ki içärlär edilär çayırni.

¹⁴Men alıışta edim saña, Biy; zamanında yöpsünövlü,

Tejri, köpyarlıyamaçıñ bilä işit maña, könülük çutçarmaçıñ bilä seniñ

(75v) abragın meni gawdan, ¹⁵ki batmagaymen, abrangaymen körälmäsizlärimdän benim da teränlikindän suvlarnıñ köp.

¹⁶Battirmasınlar meni aylanganı suvlarnıñ, da boymasınlar meni tibsizlik teränliki, çoyu [=çuyul] yapmasın ayzın kendiniñ üstümä benim.

¹⁷İşit maña, Biy, zera tatlıdır yarlıyamaçıñ seniñ; köplüxünä körä şayavatıñniñ seniñ başkın

maņa; ¹⁸da çaytarmagin yüzünnü seniň çulundan seniň, zera indžinipmen men, tezindän işit maņa.

¹⁹Baıķkin dżanima benim, da çutçar meni, da duşmanlarım üçün benim abragın meni.

²⁰Zera sen bilirsen tabalaganimni benim, uyatimni benim da harlanganimni benim.

Alniņa seniňdir barça çistiručilari ²¹dżanimni benim; tabalamayķa tözgin, yüräkim benim, da zabunluıķka.

Gümänim bar edi, ki kim çayğur(76r)gay benim bilä, da kimsä yoıķ edi, da övündürüçi maņa kimesä tapulmadı.

²²Berdilär yemäkimdä maņa öt, da susamaçimda benim içirdilär maņa sirkä.

²³Bolsun stolları alarniň allarina alarniň sırtmaç, tölövğä da azmaçliıķka.

²⁴Xaramyulangay közlari alarniň, ki körmäğäylär, da arçaların alarniň här kez eggin.

²⁵Salgaysen üsnä alarniň öçäşmäçiňni seniň, yüräklänmäç öçäşmäçiň seniň yetiškäy üstünä alarniň.

²⁶Bolğaylar turmaçlari alarniň pusta, da otaçina alarniň kimesä bolmagay, ki turgay.

²⁷Zera çaysin ki sen urduı, sürdülär da yaralar ayriçlarıma benim arttırdılar.

²⁸Xoygın yazıçni üstnä yazıçlılariňni alarniň, ki kirmäğäylär toyruluçuña seniň.

²⁹Buzulğaylar alar diftarından seniň tirlikniň da toyrulariň bilä seniň yazıl(76v)magaylar.

³⁰Yarli da ayriçlımen men, çutçarmaçıň seniň, Teğri, yöpsüngäy meni.

³¹Alyişliyiım atın Teğrimniň benim alyiş bilä da biyik etiyim anı ögmäç bilä.

³²Biyänçli bolğay Teğrigä, ne ki bizov yaş, çaysi ki keltirir müñüzlär da tuyaylar.

³³Körgäylär yarlılar da färäh bolğaylar; çolunuz Teğrini, da tirilsin dżanlarıñiz sizniň,

³⁴Ki işitti Biy yarlılarga da baylılarni kendinä heç etmädi.

³⁵Alyişlagaylar anı kök da yer, teğiz da barça, çaysi ki çaynaşir alarda.

³⁶Teğri, çutçar Siovnu, da yasalgay šähärläri Dżuvutluçnuı, yasalgay, turgaylar da meñärgäylär anda.

³⁷Oylanlar çullariňniň seniň toxtalgay anda, da çaysilari ki sövärlär atıñni seniň, turgaylar anda. *Dun 36.*

[Псалом 69/70] 69

¹Yeñmäç üçün. Tawit'niň. Añılmaç, ki çutçardı (77r) anı Eyämiz, 69.

²Teğri, boluşma maņa baıķkin, da Biy, siñarlıç etmä maņa dżähtlan ya tez.

³Uyalgaylar da uyatlı bolğaylar, çaysilari izdärlär boyumnu benim, çaytkaylar artçari da uyalgaylar, çaysilari sayişlar edi maņa yaman.

⁴Xaytkaylar bu sahat uyatlı, çaysi ki aytirlar edi maņa: «Vaç-vaç».

⁵Sövüngäylär da färäh bolğaylar saņa barçamiz, çaysilari ki izdärlär seni, Biy.

Aytkaylar här sahat: «Uludur Teğri», — da kimlär sövärlär çutçarmaçıñni seniň.

⁶Men yarlı da klänçimen; Teğri, boluş maņa; boluşuçim da çutçaruçim benim sen. Da Biyim benim, keçikmägin. *Dun 6, p'ark' 44 dun.*

[Псалом 70/71] 70

Saymos Tawit'niň da Ovnatap oylanlariňni bu-rungi yäsirliklärinä. San 70.

¹Saņa, Biy, umsandım, uyalmagaymen meñilik, toyruluçuı(77v)a seniň çutçar meni da abra meni.

²Aşaylatkin maņa çulaçıñni seniň da tırgiz meni.

³Bol benim, Teğri, işançim da yerim bek tırgizmä meni, zera toxtalganim da işançim benim sensen.

⁴Teğrim benim, çutçar meni çolundan yazıçliniň, çolundan töräsizniň da toyrusuznuı.

⁵Sensen tözümlüküm benim, Biy; Biy umsam benim oylanlıçımdan benim.

⁶Saņa toxtadım men çarnından; yüräkindän anamnı benim sensen işançim benim; da sendändir boluşluçum benim här sahat.

⁷Neçik ki buta boldum men köplärgä, da sen boluşuçim benim da çuvatlatuçim benim.

⁸Tolungay ayçim bilä benim ögmäç bilä, neçik alyişliyiım haybatıñni seniň, här kün ulu şöhrätıñni seniň.

⁹Salmagin meni, Biy, zamanında çartlıçimniň, (78r) eksilgänindä çuvatimniň benim çoymagın meni.

¹⁰Ayttılar duşmanlarım benim maņa, da çaysilari çapsadılar dżanimni benim, sayişladılar birgä da ayttılar:

¹¹«Teğri çoydu anı, çuviyiç da yetişiyiç añar, zera kimsä bolmagay, ki çutçargay anı».

¹²Teğrim benim, yıraç etmägin mendän, da Teğri, boluşma maņa baıķkin.

¹³Uyalgaylar da eksilgäylär, çaysilari ki yamanlamayta edilär dżanim üçün benim, kiyğäylär uyatni da harlanmaçni, yeñillikni, çaysi ki klär edilär maņa yaman.

¹⁴Men här sahat umsanıyiım da arttıriyiım alyişıñni seniň.

¹⁵Ayçim benim aytkay toyruluçuınu seniň, här kün öğüvlüküñni seniň,

Neçik düğül ki hilläliğini nemä bilir edim bitkilikniñ, ¹⁶evet kiriyim çuvatına Eyämizniñ, da Biy, aqdim toyruluçuña yalyüz.

¹⁷Tejrim benim, öv(78v)rättiñ meni igitlikim-dän benim, da hali dā aytiiyim toyruluçuñnu seniñ.

¹⁸Çağ açağınça da çartayğınça, Tejrim benim, çoymagın meni,

Negä diñrä aytılğay biläkiñ seniñ dżinska barça, ki kelsärlär,

Xuvatıñni seniñ ¹⁹da toyruluçuñnu çağ biylikkä, çaysi ki ettiñ ululuçlarni, Tejri, kim oçşar saña?

²⁰Ne çadar körgüzdüñ maña tarlıç köp da çiyinlar, çaytıp sövündürdüñ meni, da terän tibsizlikindän yerniñ çiyardıñ meni.

²¹Arttırdiñ çuvatıñni seniñ, çaytıp da övündürdüñ meni da teränlikindän yerniñ tekrar çiyardıñ meni.

²²Da hali men tapuniyim saña hadirliki bilä saymoslarniñ, könü Tejri, saymos aytiiyim saña alyış bilä, aruvu Israjelniñ.

²³Sövünsünlär erinlärim benim, çaçan saymos aytsam saña, (79r) da dżanim benim, çaysi ki dā çutçardıñ.

²⁴Da dayin tilim benim kün uzun sözläsin toyruluçuñnu seniñ

Zamanında, neçik uyatli bolğaylar, çaysilari ki sayişlarlar edi maña yaman. *Dun 26.*

[Псалом 71/72]

¹Saymos Soçomon üçün.

Tejri könülüküñnü seniñ padşahga bergin da toyruluçuñnu seniñ oyluna çanniiñ —

²Yarğulama çoyovurtuñnu seniñ toyruluç bilä da miskiniñni seniñ könülük bilä.

³Algaylar taylar eminlikin çoyovurtnuñ da örlär — toyruluçnu.

⁴Könülük etkäy yarlılariña çoyovurtnuñ, da tırgizgäy oylanlarin yarlılarniñ, da aşaxlatkay öktämlärni.

⁵Turgay da çalgay günäş bilä ilgäri, ne ki ay, dżinstan çağ dżinska.

⁶Engäy, neçik yağmur üstünä tiftikniñ, neçik yayış, ki yayiyir yerdä.

(79v) ⁷Çiykay künlärinä aniiñ toyruluç, köp eminlik çağ tügällänginçä ay.

⁸Eyälük etkäy ol teñizdän çağ [teñizgä, rikalar-dan çağ] çiriyyəna dünyäniñ.

⁹Alnina aniiñ äväl Hntistanlılar tüşkäylär, da duşmanlari aniiñ topraç yegäylär.

¹⁰Xanlari T'arsizniñ da otraçlarniñ çurbanni sungaylar añar; çanlari Arapisdanniñ da Sapa bernälärni keltirgäylär añar.

¹¹Yerni öpkäylär añar barça çanlari yerniñ, da barça dżinslar çuluç etkäylär añar.

¹²Zera çutçardı yarlini çuvatlıdan, yarlini da miskinni, çaysiniñ ki yoçtur kendiniñ boluşuči.

¹³Ayagay ol yarliga da misingä da dżanlarin yarlılarniñ tırgizgäy, ¹⁴asidan yamanlarniñ çutçargay dżanlarin alarniñ.

Özdändir atı aniiñ alnina alarniñ, ¹⁵tirilgäy, da berilgäy añar altinından Arapisdanniñ.

Alyışka turgaylar añar hər sahat da kün uzun alyışlagaylar anı.

¹⁶Bolğay toxtalmaçlıç barça yerdä da üstnä başlariniñ taylarniñ.

(80r) Biyiklängäy, ne ki Lipanan, yemişi aniiñ, çicäklängäy şähäriñä Eyämizniñ, neçik biçän yerdä.

¹⁷Bolğay atı Eyämizniñ alyışli meñilik, ki ilgäri, ne ki günäş, dir atı aniiñ.

Anda alyışlagaylar barça dżinslari yerniñ, da barça dżinslar san bergäylär añar.

¹⁸Alyışli Biy Tejrisi Israjelniñ, ki etär sk'ançelik'ni yalyüz, ¹⁹da alyışlidir atı ari haybatiniñ aniiñ meñilik, tolgay haybatı bilä aniiñ barça yer! Bolğay, bolğay. *Dun 20, p'ark' 46 dun.*

Xoltçası Annanıñ, Samuël anasınıñ

[Царств 2: 1-10: Песнь Анны]

¹Toxtatti yüräkim benim Biydä, da biyiklände müñüzüm benim: Tejri çutçaruçim benim.

Çeşildi ayzim benim üstünä duşmanlarimniñ benim, färäh boliiyim çutçarmaçiña seniñ.

²Zera yoçtur ari, neçik Biy, da ne toyrı, neçik Tejrimiz bizim, da yoçtur ari başça Tejrimizdän bizim.

(80v) ³Maçtanmañiz da sözlämäñiz öktämlikni, da çiymasin ayziniñizdan siziñ söz ulu öktäm.

Tejri bilmäçliçlarniñ, Tejri hadirlär kendiniñ açili bilä bilmäçni yaratkanlarina kendiniñ.

⁴Xuvatlılarniñ bazıç yaylari boşandı, da küçsüzlär yaraylandılar çuvat bilä.

⁵Toçlar da tolular ötmäk bilä eksildilər, da açlar toldurdular yerni.

Toçmasiz [=Toçmasiz] toçdu yedini, da köp toçgan eksildi toçurmaçtan.

⁶Biy öldürür, da Biy tırgizir, endirir tamuçka da çiyarir.

⁷Biy miskinlätir, da Biy ululatir, aşax etär öktämlärni çağ yergä diñrä, ⁸da biyik etär zabunnu çöplüktän,

Olturuçur anı [buyruçilar] buyruçilar bilä çoyovurtnuñ kendiniñ da olturuçuna haybatniñ meñärtir alarni.

⁹Tügällär niyätin niyätliçlarniñ da alyışladı yil(81r)larin toyrularniñ.

Zera dügül ki kendiniñ çuvati bilä çuvatlanir çuvatli, ¹⁰evet Biy kücsüz etär çarşi turuçıların kendiniñ, Biy aridir.

Maçtanmasın sayışlagan sayışı bilä kendiniñ, da maçtanmasın çuvatli çuvatında kendiniñ, da maçtanmasın ulu ululuçunda kendiniñ.

Evet kim maçtanir, Biydä maçtansın sayışında bilmäç bilä Biyni tanıma.

Etmä könülüknü da işlämä toyruluçnu üstnä yüzünün yerniñ

Biy çixti köktä, da kökrädi, da kendi yaryular başça gälädzidän,

Berir çuvatni çanlarimizga bizim da biyik etär münüzün yaylaganiniñ kendiniñ.

[Молитва и колофон]

[1Царств 2: 1-10: Песнь Анны]

¹Biyikländi münüzüm benim: Teñri çutçaruçim. Toxtadı yüräkim benim Biydä, Biy bilä inamlı.

Pareçosluçu bilä barçadan özdän (81v) da al-yişli çaçiñ bilä seniñ, yarlıyagaysen bu bitikni yazdırganga da yazganga, maña, Lusig sargawakka, köpyazılığa, da sizgä barçañizga, amən.

P'arç' 18 dun. Bu ganon saymos 298 dundir.

Bu 5-inçi ganon 'iprewdir.

[Псалом 72/73] 72

¹Saymos Jasap'niñ.

Neçik yaçşidir Israjelniñ Teñrиси da çaysıları toyrudurlar yüräkläri bilä!

²Evet ki benim bir zärrä dä seskänip edilär ayaçlarım benim, azulaçkına da tayip edilär barganlarım benim.

³Paçilländim men töräsizlärgä, eminlikinä yazıçılarniñ, ⁴neçik körär edim, yoç edi eksiklik ölümlärinä alarniñ.

Toxtalğan edilär çiyinläri alarniñ, ⁵çazyançina adamlarniñ düğüdürlär alar da adamlar bilä çiyinalmasarlar.

⁶Bunuñ üçün (82r) tuttu alarni öktämlik, kiydilär kendiläri üsnä çirsizliçni da egirliklärin kendilärinin.

⁷Çiçkay, neçik yaydan, töräsizlikläri alarniñ, zera bardirlar [=bardilar] alar sayışlarına körä yüräklärinin kendilärinin.

⁸Sayışladılar da sözlädilär yamanliç bilä, hörmätsizlikni biyiklikkә sayışladılar.

⁹Çoydular kökkә ayızların kendilärinin, da tilärin kendilärinin kezdirirlär edi yer üstnä.

¹⁰Bunuñ üçün çoyovurtum benim çaytkay bunda, da künlärim benim tolu tügäl tapulgay alarda.

¹¹Ayttilar, ki: «Ne türlü bildi Teñri yaçom bardir, hälbät, bilmäçi Biyiktägigä?»

¹²Ošta yazıçılardirlar da oñarılıptir bularga, bardirlar da bardir ululuçu dünyânin.

¹³Ayttim: «Heç yergädän, alaysa, toyrulatiyim yüräkimni benim, yuvdum arilik bilä (82v) çolumnu benim, ¹⁴da boldum men tövülgän kün uzun, da azarlanmaçım benim taç manına».

¹⁵Keräk esä dä, aytar edim, ki: «Bu türlü aytıyım», — ošta dżinsları oylanlarıñniñ seniñ, çaysılärina ki niyät ettim.

¹⁶Eskä çoydum, ki, hälbät, bu dżähtliktir alnima benim, ¹⁷negä diñrä kirgäy arilikinä Teñrinin, da eskä alçay soçusun alarnin.

¹⁸Hälbät, hilläliki üçün alarnin yazovsuz etsärlär [=etsärsen] alarni, yiysarsen [=yiçsarsen] alarni öktämliklärinä kendilärinin.

¹⁹Evet ne türlü boldular pusta, ansizim çirildilar, eksildilar, tas bolurlar töräsizlikläri üçün kendilärinin ²⁰da boldular neçik tüslär oyanganlarga.

Biy, şähäriñä seniñ sürätlärin alarnin risvaylasarsen, ²¹zera ot palayladı yüräkinä kendiniñ da bövräklärim benim özgä rängli boldular.

²²Men heçkä bol(83r)dum da bilmädim, neçik hayvan, hesepländim alniña seniñ, ²³da men här sahat seniñ bilä men.

Tuttuñ say çolumdan benim, ²⁴sayışiña seniñ yol körgüzdüñ maña da haybat bilä yöpsündüñ meni.

²⁵Nem bar benim öz köktä, yaçom sendän ne dayin çoliyim yerdä?

²⁶Eksildi yüräkim benim da tenim benim, [Teñri] yüräkimniñ benim, payım benim Teñri meñilik.

²⁷Ošta, kimläri ki yiraç ettilär dżanların kendilärinin sendän, tas bolurlar, tas bolurlar barçası, çaysıları ki çayin boldular sendän.

²⁸Maña yuvuçlanma Teñrigä yaçşidir da çoyma Biygä umsamni benim,

Aytma barça alçışiñni seniñ eşikinä çizlarına Sionniñ. *Dun 24.*

[Псалом 73/74] 73

¹Esliliki Jasap'niñ.

Ne üçün kerı ettiñ meñilik, Teñri, öçäşlände yüräklänmäçiñ seniñ üstnä çoyunlarıñniñ kütövläriñ(83v)dä seniñ?

²Añgin çoyovurtuñnu seniñ, çaysi ki tapunduñ ilgärtin, çutçardıñ payin meñärmäçiñniñ seniñ.

Tay Sion bu, çayda turupsen sen bunda, ³kötür çoluñnu seniñ üstnä öktämliklärinin alarnin tügälinçä.

Çaysi ki nemä töräsizländi duşman arilikinä seniñ, ⁴ögündülär körälmäsizläriñ seniñ içinä yaçşi tirliklärinin kendilärinin.

Koydular nišanlarin kendiläriniñ nişanga, ⁵da kendiläri tanımadılar çixmaçin yoyartın.

Neçik ormandagi baltalar bilä sindiryaladılar ešikin anıñ birgä, ⁶baltalar bilä da ulu çakuçlar bilä yemirdilər anı.

⁷Küydürdülär ot bilä arilikiñni seniñ yerdä, murdarladılar çatirin atıñniñ seniñ.

⁸Ayttılar yüräklärinä kendiläriniñ dżinsları alarnıñ birgä: «Keliñiz, tiyiñiç barça ulukünlä-r(84r)in Teñriniñ yerdä.

⁹Nişan biz heç nemä körmädiç, da dügül dayı bardır markare, da bizni ne kimsä dügül ki tanıgay».

¹⁰Negä diñrä tabalagay, Teñri, duşmannı [=duşman], öçäštirir çarşı turuçi atıñni ari seniñ?

¹¹Ne üçün çaytarıyirsen çoluñnu seniñ da oñuñnu seniñ içinä çoyuñnuñ seniñ meñilik?

¹²Teñri çanımız bizim äväl, ne ki meñilik, ki ettiñ çutçarıлмаçni içinä yerniñ.

¹³Sen toxtattıñ çuvatıñ bilä seniñ teñizni, sen uvattıñ başın adždahalarnıñ üstnä suvnuñ.

¹⁴Sen uvattıñ başın adždahalarnıñ da berdiñ anı yemäkkä çuvatlılarına Hintisdannıñ.

¹⁵Sen axtırdıñ çovraçlarıni da açın suvlarıni, sen çuruttuñ özänlarıni muçkâm.

¹⁶Seniñdir kündüz, da seniñdir keçä, yariçni da günäşni sen toxtattıñ, ¹⁷[da sen toxtattıñ] barça çeklärin yerniñ, (84v) baharnı da yazni sen yarattıñ.

¹⁸Bu mäyan bolgay saña, ki duşman tabaladı Biyni, çoyovurt fähamsiz öçäštirdi atıñni ari seniñ.

¹⁹Çiçara bermä kazanlarga dżanni, çaysi ki tapunurlar saña, da dżanların yarlılarıñniñ seniñ unutmagin meñilik.

²⁰Baçkin niyätinçä seniñ, zera toldular [övläri] alyasalanganlarıniñ yerdä egirlik bilä.

²¹Xaytmasin yarlı uyalgan, yoçsa miskinlar da yarlılar alyışlagaylar atıñni ari seniñ.

²²Kel, Teñri, da yarıula yarıuñnu seniñ, añğın tabalamaçni, çaysi ki fähamsizdirler kün uzun.

²³Unutmagin avazin çizmätkârlarıñniñ seniñ, öktämlikläri körälmäsizləriñniñ seniñ kötürülgäy här kez. *Dun 22, p'arç' 46 dun.*

[Псалом 74/75] 74

¹Yeñmäç üçün. Saymos Jasap'niñ. San 74.

²Xosdovanel bolıyıç saña, Teñri, çosdovanel bolıyıç da sar(85r)niyıç atıñni ari seniñ.

Aytma barça sk'ançelik'iñni seniñ. ³Xaçan vaçt etsän, toyrı yarıulagaymen.

⁴Oprandı yer da barça turuçilari anıñ, men toxtattım tiräkin anıñ.

⁵Ayttım töräsizlärgä, ki: «Töräsizlänmäñiz», — yazıçlılarga, ki: «Biyıklätmäñiz müñüzläriñizni sizniñ,

⁶Kötürmäñiz biyik müñüzläriñizni sizniñ da sözlämäñiz Teñrigä egirlikni».

⁷Zera ne kün toyuşundan, ne kün batışından, da ne yabanlıqında taylarıniñ; ⁸evet Teñri yarıuçidir.

Bunu aşax etär, da bunu biyıklätir, ⁹ayaç çoluna Eyämizniñ, çayır tolu, zadasiz toldurgan, da aşaxlatır bundan buñar.

Hälbät, çöpräsi anıñ heç tügänmä, da içsär-lär anı barça yazıçlılar yerdägi.

¹⁰Men süvüniyim meñilik, saymos aytıyım Teñrisinä Jagopnuñ.

¹¹Barça müñüzlärin yazıçlılarıniñ ufatkay-(85v)sen, da biyik bolgay müñüzü toyrılarıniñ.

Dun 10.

[Псалом 75/76] 75

¹Yeñmäç üçün. Alyış bilä. Saymos Jasap'niñ. Asoresdan üçün. San 75.

²Belgilidir Džuvutluçta Teñri, da Israjeldä ulu atı anıñ.

³Boldu eminlik bilä yeri anıñ da turmaçı anıñ Sionda.

⁴Anda uvattı Biy çuvatın yayniñ, yarıçni, çilicni da çagat oçraşın.

⁵Yarıçlısen sk'ançelik'iñ bilä taylarga meñilik, ⁶müşçüllängäylär barçası, çaysilari ki essizdirler yüräklari bilä, yuçladılar yuçularında kendiläri-niñ da heç nemä tapmadılar

⁷Barça adamlar çodžaliçından çollariniñ kendiläriniñ. Azarlamaçıñdan seniñ, Teñrisi Jagopnuñ, yuçladılar da kimlar atlanırlar edilär atlarga.

⁸Sen çorçulusen, da kim bolur bolma alniña seniñ? ⁹Neçik köründüñ sen köktän, belgili boldu öçäşmäçniñ seniñ.

(86r) Yer çorçtu ¹⁰da seskändi turganına Teñriniñ yarıuga abranmaga [=abramaga] barça sekinlärin yerniñ.

¹¹Sayışları adamlarıniñ tapunurlar saña, da yapuçlar açıl bilä alyışlagaylar seni.

¹²Niyät çoyuñuz da tügälläñiz Eyämizgä, Teñrimizgä bizim, barçañiz, ki çövräsinsiz anıñ.

Sunuñuz çurbanni çorçuluga, ¹³ki çöplär dżanların buyruççılarıniñ, çorçuludur ol, ne ki barça çanları yerniñ. *Dun 10.*

[Псалом 76/77] 76

¹Yeñmäç. Titom üçün. Saymos Jasap'niñ.

²Avazim bilä benim men Biygä sarnadım, avazim bilä benim Teñrigä, da baçtı maña.

³Kününä tarlıçimniñ benim Teñrini izdädim, çollarim bilä benim keçä, alniña anıñ aldanmadım.

Klämä, edi övünmä dżanım benim, ⁴añdım

Tejrini da fārâh boldum, çayyurur edim, da eksilir edi mendä džanim benim.

⁵Yetiştilär saçlamaçka közlärim me(86v)nim, müşülländim da sözlämädim, ⁶sayışladım künläрни ilgäriği da yillärni meñiliktä aңdım.

⁷Sözlädim keçä yüräkim bilä benim, çayyurur edim, da täşvişlänir edi mendä džanim benim.

⁸Yoçsa mi meñilik keri etkäy meni Biy, da da-yin artix biyänmäğäy mi, elpäk?

⁹Ya meñilik mi tiysar yarlıyamaçın kendiniñ mendän, ya tügällädi sözüñ kendiniñ džinstan çax džinska?

¹⁰Ya unutkay mi şayavatlanma Tejrim benim da da-yin, ya tiygay mi şayavatın kendiniñ öçäşmäği bilä kendiniñ?

Bu ortasidir saymosnuç.

¹¹Ayttım da: «Hali başladım, budur yäñirtmäği oңu Biyiktäğiniñ».

¹²Aңdım işlärin Eyämizniñ, ilgärtin aңdım sk'ançelik'in anıñ.

¹³Sayışladım barça işläriñni seniñ da çol işläriñni seniñ sayışladım.

¹⁴Tejri, arilikiñdandır yollarıñ (87r) seniñ. Kimdir Tejri ulu, neçik Tejrimiz bizim? Sensen Tejri, çaysi ki etärsen sk'ançelik'iñni.

¹⁵Körgüzdüñ žoyovurtuñnu [=žoyovurtuñ] seniñ çuvatıñni seniñ, ¹⁶çutçardıñ biläkiñ bilä seniñ žoyovurtuñnu seniñ, oylanların Jagopnuç da Jovsep'niñ.

¹⁷Kördülär seni suvlar, Tejri, kördülär seni suvlar da çorçıtular, da teränliklär müşülländilär avazından suvlarıñ köplüxündän.

¹⁸Avaz berdilär bulutlar, zera da oçlarıñ seniñ barıyırar ¹⁹avazından kökrämäçindän seniñ küpçäkiñniñ.

Köründülär yaltramaçlarıñ seniñ dünyâda, müşülländi da titrädi yer.

²⁰Tejizdädır yollarıñ seniñ, izläriñ seniñ suvlarıñ köplüxündä, da artı-sıraç seniñ heç körmäslär.

²¹Yol turguzduñ, neçik çoyunlarıña, žoyovurtuña seniñ, çolundan Movşesniñ da Aharonnuç.

(87v) *Dun 14, p'ark' 38 dundir.*

[Псалом 77/78] 77

¹Esliliki Jasap'niñ. Saymos Tawit'niñ, 77.

Baçıñiz, žoyovurt, orenk'imä benim, aşaçlarıñiz çulaxıñizni sizniñ sözüñä ayzimniñ benim.

²Açiyim manilər bilä ayzimni benim, sözlüyim manilärni ilgärtin.

³Neçik işittiç da tanıdıç bunu da atalarımız bizim ayttılar bizgä,

⁴Heç nemä yapulmadı oylanlarından alarıñ, džinska özgä aytma alyışın Eyämizniñ, çuvatın da tamaşasın kendiniñ, çaysi ki etti.

⁵Toçtattı tanıçlıxın kendiniñ Jagopka, da orenk'in çoydu üstnä Israjelniñ.

Xaysi ki nemäni bir kez simarladı atalarımız-ga biznim körgüzmä bunu oylanlarıña kendiläriñniñ, ⁶ki tanıgaylar özgä džinslar.

Oylanlar, ki toyarlar, turgaylar da aytkaylar bunu oylanlarıña kendiläriñniñ, ⁷ki çoygaylar Tejrigä umsaların kendiläriñniñ da (88r) unutmagaylar işlärin Tejriñniñ.

Buyruçun anıñ çolmaç bilä çolgaylar ⁸da bolmagaylar neçik dä ataları kendiläriñniñ.

Džins yaman da açılatsuçı džins, çaysi ki tüzätmädi yüräkin kendiniñ da toçtatmadı Tejrigä džanın kendiniñ.

⁹Oylanları Ep'remniñ, toldurup atkanlar da bek atkanlar, kününä uruşnuç çolların sadaçlarıña çaytardılar.

¹⁰Turmadılar alar ösiyatınä Eyämizniñ da kö-nülükünä körä anıñ klämädilär barma.

¹¹Unuttular yaçşilixın anıñ da tamaşaların, çaysi ki körgüzdü alarga

¹²Alnina atalarıñniñ, çaysi ki etti tamaşasın kendiniñ yerindä Misirlilärniñ da tüzündä Dajan-niñ.

¹³Yardı teñizni da keçirdi alarıñ, turçuzdu suvlarıñ, neçik tulçuxta.

¹⁴Yol körgüzdü alarga bulut bilä kündüz da barça keçäni yarıç bilä otuñ.

(88v) ¹⁵Yardı çayani yabanlıçta da berdi içmä alarga, neçik teränlikdən ulu.

¹⁶Çıçardı suvnu çayadan da axtırdı, neçik ri-ka, suvlarıñ.

¹⁷Hälbät, arttırdılar yazıç çilinmaçni, da-yin da öçäştirdilər Biyiktäğini suvsuzluçta.

¹⁸Sınadılar Tejriñni yüräkläri bilä kendiläriñniñ çolmaçta yemäklärin boylarıña kendiläriñniñ.

¹⁹Mirmillandılar [=Mirmildandılar] Tejrigä da ayttılar: «Yoçsa mi küçlü bolgay Tejri hadirlä-mä seyanıñ pustalıçta?»

²⁰Zera urar edi çayani, da açar edi suvlar, da irmaçlar ketärlär edi kendindän.

Egär ötmäkni hanuz bolsa bermä ol bizgä ya hadirlägäy žoyovurtuna kendiniñ seyanıñ?»

²¹Bunuñ üçün işitti bunu Biy da soçraga saldı, ot yaltradi Jagopta, öçäşmäçi çixti üstnä Israjelniñ.

²²Inanmadılar Tejrigä da umsanmadılar çutçarma(89r)çına anıñ.

²³Buyruç berdi bulutlarga yoçartın, eşikin köknüñ açtı, ²⁴da yaçardı [=yaçdırdı] alarga mananani yemäçkä.

Ötmäknı köktän berdi alarga, ²⁵ötmäkin frištälärniñ yedilär adamlar, da endirdi alarga yemäxnı toluluçka.

²⁶Çiçardı yelin yarım künnüñ da keltirdi çuvaltı bilä kendiniñ yarımkeçäniñkin.

²⁷Yaydı alarga et, neçik topraç, neçik [çumu] teñizniñ, çuşlarıñ çanatlı;

²⁸Xoydu içinä taborlarıniñ alarnıñ da çövräsinä çatırlarıniñ alarnıñ.

²⁹Yedilär da toydular asrı, suçlançın alarnıñ berdi alarga, ³⁰da heç nemägä hasrät bolmadılar suçlançılarında kendiläriniñ.

Negä diñrä yemäkläri ayızlarına kendiläriniñ edi, ³¹öçäşmäxi Teñriniñ çixtı üstnä alarnıñ.

Öldürdü köplärni alardan da tañlama tañlamaların İsräjelän tas etti.

³²Muñar barça (89v)ga yazıçlandılar da dayın da da heç inanmadılar tamaşalarına anıñ.

³³Eksildilər heçliktä künläri alarnıñ, da yıllärin [=yılları] alarnıñ tezindän aşılar.

³⁴Xaçan öldürür edi alarnı, çolarlar edi anı, çaytarlar edi da [ertäl] tururlar edi Teñrigä.

³⁵Añdılar, ki Teñri boluşuçı edi alarga, Teñri Biyiklängän çutçaruuçı edi alarga.

³⁶Sövdülär anı ayızları bilä kendiläriniñ, da tilläri bilä kendiläriniñ yalyan boldular añar, ³⁷da yüräkläri alarnıñ düğül edilär toyru anıñ bilä, da inanmadılar ösiyätinä anıñ.

³⁸Evet ol kendi şayavatlı edi, aritir edi yazıçlarıñ alarnıñ da buzmas edi.

Arttırir edi çaytarma öçäşmäxin kendiniñ da yandırmadı barça yüräklänmäxin kendiniñ.

³⁹Añdı, ki tendirlär alar, *džan*, ki çixarir, da düğül dayın çaytar.

⁴⁰Neçä kerät açıy (89bisr)lattılar anı pustalıçta, öçäştirdilər Biyiktäğini suvsuzluçta!

⁴¹Xayttılar, da sinadılar Teñrini, da arisin İsräjelniñ zähirlättilər.

⁴²Añmadılar çolun anıñ, kününä, çaçan çutçardı alarnı çolundan çüstürüçiläriniñ alarnıñ,

⁴³Neçik etti nişanlar da peşälärin kendiniñ yerindä Misirlilärniñ da tüzünä Dajannıñ.

⁴⁴Xaytardı çanga çaylarıñ alarnıñ da yaymur alarnıñ, ki içmäğäylär.

⁴⁵Yeberdi alarga itçibinlärin, da yedi alarnı, da baçalar bilä buzdu alarnı.

⁴⁶Berdi žanıggä yemişin alarnıñ da çazyançın alarnıñ sarinçaga.

⁴⁷Urdu gargud bilä borlalıçlarıñ alarnıñ da inçzir teräklärin alarnıñ çiravı bilä.

[⁴⁸Çixara berdi gargudga *džan*avarlarıñ alarnıñ da tapunganın alarnıñ ot bilä yaryuladı.]

⁴⁹Yeberdi alarga yüräklänmäxin öçäşmäxinıñ kendiniñ, yüräklänmäxni, öçäşmäxni da tarlıxni.

Yeberdi alarga çiyinni çulundan frištäniñ yaman, (89bisv) ⁵⁰tibätti alarga yüräklänmäxin öçäşmäxinıñ kendiniñ.

Ayamadı ölümdän *džan*larıñ alarnıñ da hayvanlarıñ alarnıñ ölümgä çixara berdi.

⁵¹Urdu barça ilgärigilärin Misirlilärniñ, başlap barça çazyançılarında alarnıñ otaxına K'amanıñ. **Hankisds, ki anlanir tinçliç*.

⁵²Yol berdi, neçik çoyunlarga, çoyovurtuna kendiniñ da çixardı alarnı, neçik çoylarıñ, pustalıçka.

⁵³Yol körgüzdü alarga umsa bilä, da çorçmadılar, da duşmanlarıñ anıñ teñiz yaptı.

⁵⁴Çixardı alarnı tayına arilikiniñ kendiniñ, tay ol, çaysı ki tapunup edi oñu anıñ.

⁵⁵Keri etti yüzündän alarnıñ dinsizläriñ, ülüşlü etti alarnı ülüşünä meñärmäxinıñ kendiniñ, da ayındırdı otaxına alarnıñ *džinsin* İsräjelniñ.

⁵⁶Sinadılar, açıylattılar Teñrini Biyiktäği da tanıçlıxın anıñ (90r) saçlamadılar.

⁵⁷Xayttılar, saptılar, neçik dä ataları kendiläriniñ, çayttılar da boldular neçik yay çaxut.

⁵⁸Xayttılar, öçäştirdilər anı gurklarında kendiläriniñ da yongan pudları bilä kendiläriniñ paçıl saldılar añar.

⁵⁹İşitti Teñri, da heç etti alarnı, da risvayladı asrı İsräjelni.

⁶⁰Keri etti kensindän çatirın Selovda, çatirni, çaysı ki ayındırdı arasına adamlarıñ.

⁶¹Çixara berdi yäsirlikkä çuvatın alarnıñ da salalarıñ alarnıñ çoluna duşmanlarıñ alarnıñ.

⁶²Tiydi çiliçni çoyovurtuna kendiniñ da meñärmäxinıñ kendiniñ körmämiş etti.

⁶³Otuzyaşlarıñ alarnıñ yedi ot, da gojsları üçün alarnıñ düğül kimsä yas tuttu.

⁶⁴K'ahanalarıñ alarnıñ tüşär çiliçka, da tullarıñ alarnıñ düğül kimsä, ki yiyagay edi.

⁶⁵Oyandı, neçik yuçudan, Biy, neçik çuvatlı, ki silkär çayirni.

(90v) ⁶⁶Urdu artına duşmanlarıñ kendiniñ, taba meñilik etti alarnı.

⁶⁷Keri etti ol çatirın Jovsepniñ da *džinsin* Ep'remniñ ol tañlamadı.

⁶⁸Evet tañladı ol *džinsin* Jutanıñ, tayın Sionnuñ, çaysı ki dä sövdü.

⁶⁹Yasadı, neçik birmüñüzlünü, arilikin anıñ, yerdä toxtattı anı meñilik.

⁷⁰Tañladı Tawitni, çulun kendiniñ, da yöpsündü anı sürükündä çoyunlarıñ, ⁷¹soñyugi toçganlarda yöpsündi anı

Kütmä Jagopnu, çulun kendiniñ, da Israjelni, çarankin kendiniñ.

⁷²Kütär edi alarni açili bilä yüräkiniñ kendiniñ, yazıçsızlıçı çolunuñ kendiniñ yol körgüzür edi alarga. *P'ark' 74 dun.*

[Молитва и колофон]

Ata Oçul Ari Džan, sen boluş maña, Lusig sargawak yazıçlıga, da bu [bi]tikni yazdırganga.

[Псалом 78/79] 78

¹Saymos Jasap'niñ.

Teñri, kirdilär dinsizlär meñärmäçiñä seniñ, murdarladılar dadžariñni ari seniñ,

(91r) Ettilär Erusayemni neçik salaşin yemiş saçlavuçilarniñ, ²çoydular tenlärin çullariñniñ seniñ leş uçar çuşlarga köktägi da tenin arilariñniñ seniñ kazanlarına yerniñ.

³Töktülär çanin alarniñ, neçik suvnu, çövräsinä Erusayemniñ, da kimsä yoç edi, ki kömgäy edi alarni.

⁴Bolduç biz taba çonşularimizga bizim, kültkü da aybli masçaraliçka alarga, ki çövrämizgä edilär bizim.

⁵Negä diñrä, Biy, öçäşlängäysen sen meñilik, yaltrasar, neçik ot, paçillikiñ seniñ?

⁶Tök öçäşmäçiñni seniñ üstnä džinslarniñ, çaysi ki seni tanimaslar, üstünä çanlarniñ, çaysi ki atıñni seniñ sarnamadılar, ⁷zera yedilär Jagopnu da yerin aniñ buzdular.

⁸Añmagin yazıçlarimizni bizim ilgäriği, tezin-dän kelgäy yarlıyamaçiñ seniñ bizgä, Biy, ki mis-kinländiç asri.

⁹Boluş bizgä, Teñri, çutçaruçimiz bizim, haybatı üçün atıñniñ seniñ.

(91v) Biy, çutçar bizni da arit yazıçimizni bizim atıñ üçün seniñ.

¹⁰Ne heç aytmasınlar dinsizlär dä, ki: «Xanıdır Teñrisi alarniñ?»

Evet belgili nemä bolgay üstünä dinsizlarniñ alnina közlärimiz bizim, izdämäç üçün öcnü çanlariniñ çullariñniñ seniñ, çaysi ki töküldü.

¹¹Kirgäy alniña seniñ küstünmäçi baylaganlarniñ, ululuçuna körä biläkiñniñ seniñ, kütkin sen oylanlarin öldürgänlarniñ.

¹²Tölä çonşularimizga bizim yedi kerät çoynu-na alarniñ taba, çaysi ki tabaladılar seni, Biy.

¹³Biz çoyovurtuñ da çoyunlarin kütövüñniñ seniñ, çosdovanel boliyiç saña meñilik, džinstan džinska aytiyiç alıñiñni seniñ. *Dun 14.*

[Псалом 79/80] 79

¹Yeñmäç üçün. Keçkan tanıçlıç üstnä. Jasap'niñ. Saymos üstnä at'or džinsiniñ. San 79.

²Ey tutuçisi Israjelniñ, baçkin, ki yol körgüzi-yirsen, neçik çoyunlarına Jovsep'niñ.

(92r) Xaysi ki olturupsen k'erovpelärdä, belgili et [= bol]. ³Alnina Epreminiñ, Peniameniñ da Manaseniniñ oyat çuvatiniñ seniñ da kel tırgizmä bizni.

⁴Teñrisi çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yüzüñni seniñ bizgä, da tiriliyiç.

⁵Biy Teñri çuvatlılarniñ, negä diñrä öçäşlängäysen alıñiña çullariñniñ seniñ?

⁶Yedirdiñ bizgä ötmäk yaşlarniñ da içirdiñ bizgä yaşni ölcöv bilä.

⁷Ettiñ bizni taba çonşularimizga bizim, aybli masçaraliçka duşmanlarimizga bizim.

⁸Teñri çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yüzüñni seniñ, da tirilgäybiz.

⁹Bayni Misirdan teşkirdiñ, çıçardiñ dinsizlärni, da alarni tiktin, ¹⁰ da yol körgüzdüñ añar.

Toçtattiñ kökün alarniñ, da toldurdu yerni, ¹¹yapti taylarni kölgäsi aniñ, da butaçları aniñ ormanin Teñriniñ.

¹²Saldı teräkin (92v) kendiniñ çaç teñizgä diñrä, çaç irmaçlardır madyaş butaçları aniñ.

¹³Ne üçün söktün çetänin aniñ? Saçiyirlar ani keçkanlar yolnu.

¹⁴Buzdu ani toñuz ormandagi, da kiyik yabandagi kütüldü añar.

¹⁵Teñri çuvatlılarniñ, çaytip baçkin köktän da kör, därman etkin borlaliçka bu, ¹⁶da därman etkin buñar, çaysi ki tikti oñuñ seniñ.

Üstünä oylanlariniñ adamniñ, çaysi ki çuvatlattin ani saña,— ¹⁷küydürgän otta da buzulgan öçäşmäçiñdän seniñ tas bolgaylar,—

¹⁸Bolgay çoluñ seniñ üstnä adamlarniñ, oñuñ seniñ üstnä oylanlariniñ adamlarniñ, çaysi ki çuvatlattin ani saña.

¹⁹Dügül dayin keri boliyiç biz sendän, tırgizgäysen sen bizni, da atıñni seniñ, Biy, sarniyiç.

²⁰Teñri çuvatlılarniñ, çaytardiñ bizni, körgüz yüzüñni se(93r)niñ bizgä, da tirilgäybiz. *Dun 18.*

[Псалом 80/81] 80

¹Yeñmäç üçün, saymos Jasap'niñ, 5-inçi [şa-patniñ]. Borla yançmaç üçün. San 80.

²Sövüniyiç Teñrigä, boluşuçimizdir bizim, çaçiriñiz Teñrisinä Jagopnuñ.

³Alıñiz saymosnu da beriñiz alıñiñni, saymos aytiñiz añar avaz bilä tatliliçniñ.

⁴Biryi çaliñiz başlaganına aylarniñ, kününä nişanlı yildagi bizim.

⁵Buyruçtur bu Israjelgä da toyrudur Teñrisinä Jagopnuñ.

⁶Tanıçlıçı Jovsep'niñ, çaysi ki çoydu aniñ bilä, neçik çıçar edi ol yerindän Misirililarniñ, til, çaysi ki bilmäs edi, işitti.

⁷Keri et yüktän arxasın anıñ, da xolun anıñ bol, da küräk xulanmaxtan.

⁸Tarlıxında sarnadıñ maña, da xutxardim seni, işittim saña yapuxluxta dufannıñ da sinadim seni üstnä suvlarnıñ xarşılıxtagı.

⁹Işit, žoğovurtum benim, da tanıxlıx beriyim saña, da Israj(93v)el, egär işitsäj maña!

¹⁰Dayın bolmagay saña teyrilär bir vaxtlı, da ne yerni öpmägäysen sen teyrigä yat.

¹¹Menmen Biy Teyrin seniñ, çıxarımen seni yerindän Mısırlılarnıñ, aç ayzıñni seniñ, da tolduriyim bunu.

¹²Žoğovurtum benim işitmädi avazıma benim, da Israjel maña nemä baımadı.

¹³Kötürüp xoıdum alarnı barma artından erkäriniñ yüräkläriniñ kendiläriniñ, zera barırlar alar erkinä körä dżanlariniñ kendiläriniñ.

¹⁴Zera egär žoğovurtum benim işitsälär edi maña, ya Israjel yolumnu benim barsa edi,

¹⁵Neçik heç nemäni, aşıxlatır edim duşmanlarin anıñ, üstünä xıstıruçılariniñ anıñ salır edim xolumnu benim.

¹⁶Duşmanları Eyämizniñ yalvan xaldılar añar, bolsun zamanları alarnıñ dünyâda.

¹⁷Yedirdi alarnı semizlikindän aşıxniñ da xayadan bal toydurdu alarnı. *Dun 18.*

[Псалом 81/82]

Saymos Jasar'niñ, 82 [=81].

(94r) ¹Teysi turdu yüyinlarına teyrilärniñ da aralarına alarnıñ yarğular edi alarnı:

²Negä diğrä yarğularsiz egirlik bilä da köz alırsız, yazıxlılar?

³Yarğu etiñiz öksüzgä da tulga, könülük etiñiz miskingä da aşıxlanganga.

⁴Xutxarıñiz miskinni da yarlini, xolundan yazıxlınıñ xutxarıñiz anı.

⁵Añlamadılar da eskä almadılar, xaramyuluhta da teprändilär barça himläri yerniñ.

⁶Men aytar edim, ki teyrilär bolgaysız ya oylanları Biyiktäğiniñ barčaniz.

⁷Siz ošta, neçik adamlar, öliyirsiz, neçik bir buyruçılardan, tüşiyirsiz.

⁸Kel, Teysi, da yarğula yerni, zera sen meñärsäsen barça dinsizläri. *Dun 8, p'arç' 40 dun.*

[Псалом 82/83]

¹Saymos Tawit'niñ.

²Teysi, kim saña oxşasar? Tüyilmagin da suslanmagin, Teysi.

³Zera ošta duşmanlarıñ seniñ (94v) çaxırdılar, da körälmägänlarıñ seniñ kötürdülär başlarıñ kendiläriniñ.

⁴Üstnä žoğovurtuñnuñ seniñ terän hizlik, bil-

mäxni sayışladılar üstnä arilikiñniñ seniñ ⁵da aytılar:

«Keliñiz, tas etiyix alarnı dżinstan, da añılmagay ati Israjelniñ dä dayın».

⁶Sayışladılar bir söz bilä birgä, seniñ üçün niyät ettilär

⁷Böläki Etomlularniñ da Ismajellilər, Movap da Araplar,

⁸Keşay, Amovn, Amayeg da özgä dżinslar, barça turuçıları bilä birgä Dżura bilä;

⁹Ol da Asur kelip edi alar bilä: barçası bular xuvatlatuçılar edilär oylanlarıñniñ Łovdnuñ.

¹⁰Etkin alarnı, neçik Matiamni, neçik Sisarani, neçik zApinni [= Apinni] axınlarına Gisonnuñ.

¹¹Tas boldular alar çovrahta Teşovrada da boldular neçik tezäk yerdä.

¹²Etkin buyruçılarin alarnıñ neçik zOvrepni [= Ovrepni], Zepni, zZepeeni [= Zepeenni], (95r) Saymananı da barça buyruçılarin alarnıñ,

¹³Xaysıları aytılar: «Meñariyix bizgä arilikin Teysiñniñ».

¹⁴Teysim benim, etkin alarnı neçik küpçäkni, neçik xamişni alnına yelniñ,

¹⁵Neçik ot, ki küydürür ormannı, neçik yalın, ki örtär taylarnı.

¹⁶Bu türlü sürgäysen alarnı dufanıñ bilä seniñ da öçäşmäxiñ bilä seniñ müşxüllätkäysen alarnı.

¹⁷Toldur yüzlärin alarnıñ yeñillik bilä, da izdägäylär atıñni seniñ, Biy.

¹⁸Uyalgaylar da müşxüllängäylär meñi meñilik da uyat bilä tas bolgaylar.

¹⁹Tanıgaylar, ki atıñ seniñ Biydir da sen yalız biyikläniñsen üstnä barça yerniñ. *Dun 18.*

[Псалом 83/84] 83

¹Yeñmäx üçün. Borla yançmañniñ. Saymos Gorxa oylunuñ. San 83.

²Neçik sövüklüdür otaxıñ seniñ, Biy xuvatlılarıñniñ, ³suxlançlı da hasrättir dżanim benim köşkünjä seniñ.

Yüräkim benim da tenim benim sövüngäy Teysiñ tiri.

(95v) ⁴Zera çipçix taptı kendinä öv, yumri ya horlička — uya, xayda ki xoıgay balaların kendiniñ,

Seğanıñ seniñ, Biyi xuvatlılarıñniñ, xanim benim da Teysim benim.

⁵San barçasına, xaysi ki turıyirlar övünä Eyämizniñ, meñi meñilik alıışlagaylar seni.

⁶Sanlıdır er, xaysiniñ ki boluşluğu kendiniñ sendändir, çixmañni xoıdu esinä kendiniñ eniştan xayğulu ol yergä, xaysına ki niyät etti.

⁷Alışni xoıgay, xaysi ki orenk'ni xoıyiyir, ⁸bar-

gay ol çuvattan çuvatka da körüngäy Tejri, frištälärgä Sionda.

⁹Biy Tejri çuvatlılarını, işit alıışima benim, çulaç çoy, Tejrisi Jagopnuj.

¹⁰Yöpsünövlüsen sen bizim, kör, Tejri, da baçkin yüzünä yaylaganıñniñ seniñ.

¹¹Anıñ üçün ki yaçşidir maña bir kün köşkünä seniñ, ne ki miñlär dä.

Taıladıñ men çöplük bilä kelmä övünä Tejri-niñ (96r) artıç, ne ki turma otaxına yazıxlılarnıñ.

¹²Yarlıyamaçnı da könülükñü sövär Biy, Tejri başçıñnı da haybatnı berir.

Biy heç eksik almas yarlıyamaçın kendiniñ alardan, ki barırlar zaçalsizliçta.

¹³Biy Tejri çuvatlılarını, sanlıdır er, ki umsanır saña. *Dun 14.*

[Псалом 84/85] 84

¹Yeñmäç oylanlarıñniñ Gorçnuj. Saçmos Tawit'niñ. San 84.

²Biyändiñ, Biy, yeriñä seniñ da çaytardıñ yäsirlikin Jagopnuj.

³Boşattıñ egirlikin çoyovurtuñnuñ seniñ, yaptıñ barça yazıxların alarnıñ.

⁴Tıyıldirdiñ barça yüräklänmäçiñni seniñ, çayttıñ öçäşmäxtän, yüräklänmäçiñdän seniñ.

⁵Haytkin bizgä, Tejri, çutçaruçimiz bizim, da çaytar yüräklänmäçiñni seniñ bizdän.

⁶Ne meñilik öçäşmäğın bizgä, Biy, da salmağın öçäşmäçiñni seniñ dżınstan çaç dżinska.

⁷Tejri, sen çaytıp (96v) tırgızırsen bizni, çoyovurtuñ seniñ färäh bolsun saña.

⁸Körgüz bizgä, Biy, yarlıyamaçıñnı seniñ da çutçarmaçıñnı seniñ ber bizgä.

⁹İşittix, ne ki sözlädi Biy Tejrimiz bizim, sözlägäy eminlikni çoyovurtuna kendiniñ, arılärinä kendiniñ da alarga, ki çaytıptırlar añar yüräkläri bilä.

¹⁰Yoçsa yuvuçtur çorçuçılarına kendiniñ çutçarmaçı anıñ, ayıñip haybatına anıñ yerimizdä bizim.

¹¹Yarlıyamaçı da könülükü yoluçkaylar, toyruluçu da eminliki öpüşkäylär.

¹²Könülük yerdän bitti, toyruluç köktän köründü.

¹³Biy bergäy tatlılıçnı da yerimizgä bizim bergäy yemişin kendiniñ, ¹⁴toyruluç alnına anıñ, barıp çoygay yoluna barganıñ kendiniñ.

(97r) *Dun 12, p'ark' 24 dun.*

[Псалом 85/86] 85

Alıış Tawit'niñ. San 85.

¹Aşaçlat, Biy, çulaçıñnı seniñ da işit maña, zera yarlı da miskinmen men.

²Saçla dżanımnı benim, ari Biy, çutçar dża-

nımnı benim, çuluñnu seniñ, Tejrim benim, ki saña umsandım.

³Yarlıya, maña, Biy, zera saña çaçırdım här kün, ⁴färäh etkin dżanın çuluñnuñ seniñ, zera saña, Biy, kötürdüm dżanımnı benim.

⁵Zera sen, Biy, tatlı da toyrusen, köpyarlıçovuçi här birinä, çaysıları ki sarnarlar saña.

⁶Çulaç çoy, Biy, alıışima benim da baçkin avazına çoltçamnıñ benim.

⁷Kününä tarlıçımnıñ benim sarnadıñ saña, da işittıñ maña.

⁸Dügüldür kimesä oçşaş saña, Tejrim, Biyim, da dügül kimesä neçik işläriñ seniñ.

⁹Barça dżınslarıñnı, çaysı ki ettıñ, kelgäylär da yerni (97v) öpkäylär alnıña seniñ, haybatlagaylar atıñnı seniñ meñilik.

¹⁰Ulusen sen, Biy, da etärsen tamaşalarıñnı, da sen yalızsın, Tejri.

¹¹Yol körgüzgin maña yoluña seniñ, da barıyır könülükünä seniñ da färäh bolgay yüräkim benim çorçmaga atıñdan seniñ.

¹²Xosdovanel bolıyım saña, Biy Tejrim benim, bar yüräkim bilä benim haybatlıyım atıñnı meñilik.

¹³Ulu boldu üstümä benim yarlıyamaçıñ seniñ, da çutçardıñ dżanımnı benim tamuçlarıñnıñ tıbindän.

¹⁴Tejri, töräsizlär turdular üstümä benim, da yıyınları çuvatlılarınıñ izdädilär dżanımnı benim, da heseplämädilär seni, Tejri, alnılarına [=alınlarıña] kendiläriniñ.

¹⁵Evet sen, Biy Tejrim benim, şayavatlısen da yarlıçovuçi, uzunesli da köpyarlıçovuçi, da köñü, ¹⁶baçkin maña da yarlıya maña.

Bergin çuvat (98r) çuluña seniñ, tırgız oylun çaravaşıñniñ seniñ ¹⁷da et maña nişan yaçşılıçniñ.

Körgäylär körälmägänlärim benim da uyalgaylar, zera sen, Biy, boluştıñ maña da övündürdüñ meni. *Dun 16.*

[Псалом 86/87] 86

¹Gorça oylunuñ. Saçmos alıış, 86.

²Hımläri anıñ taçına ari anıñ, sövär Biy eşikin Sionnuñ artıç, ne ki barça otaxların Jagopnuj.

³Haybatlı sözlädi seniñ üçün: ošta şahäri Tejri-niñ!

⁴Añdıñ Rahapnı da Baydatnı, çaysıları ki tanırlar meni, ošta özgä dżınslar da Dżura da çoyovurtu Hntısanlarıñnı, bular boldular anda.

⁵Sionga ayttı: ana da adam toydı kendindä, da kendi himläriñnı saldı anda Biyiktägi.

⁶Biy aytkay yazov bilä çoyovurtka, buyruçılarga bu, çaysıları ki edilär anda.

⁷Neçik ki färâh bolgaylar sendä barçası, çay-sılarınıñ ki turmaçları kendiläriniñ sendändir.

(98v) *Dun 6.*

[Псалом 87/88]

¹Alıñı saymosnuñ Gorç oylanlarınıñ. Mağaye-t'a üçün, ki d̄zuvab berdi Neñeman eslilik bilä Is-rajelgä, 88 [=87].

²Biy Teñri çutçarıлмаçımniñ benim, kündüz sarnadım da keçä alniña seniñ.

³Kirsin alıñım benim alniña seniñ, Biy, aşıxlansın çulaxıñ seniñ çoltçama benim.

⁴Zera toldu çiyinlar bilä d̄žanıñ benim, da tirlikim benim tamuxta tiyişti, ⁵da hesepländim men alar bilä, ki enärlär çuyurga.

Boldum men neçik adam başça boluşluxtan ⁶da ölülar dä erkli,

Neçik yaralılar, ki yuxlarlar kerezmanlarda.

Xaysın ki sen aqmadıñ, alar çoluñdan seniñ salındılar.

⁷Xoydular meni çuyurga tıbdägi, çaramyuluçta da kölgäsinä ölümniñ.

⁸Mendä toxtadı yüräklänmäxiñ seniñ, barça tolyunlarıñni seniñ toldurduñ (99r) üstümä benim.

⁹Yıraç ettiñ mendän tanışlarıñni benim, da çoydular meni masçara kendilärinä.

Çixara berildim da çixmas edim, ¹⁰közlärim benim çaçaklandılar miskinliktän.

Çaxırdım Biygä künnüñ kün uzun da kötürdüm saña çollarıñni benim.

¹¹Yoçsa mi ölülärgä etärsen sk'ançelik'ni, ya hakim turçuzur mi, tapunmaç etsärlär mi saña?

¹²Yoçsa mi aytsar kimesä çaçan kerezmanda yarlıyamaçıñni seniñ ya könülüküñnü seniñ tas bolmaçta?

¹³Yoçsa mi tanisarlar çaramyuluçta sk'ançelik'ni seniñ ya toyruluçtuñnu seniñ yerdä unutulgan?

¹⁴Men saña, Biy, çaxırdım, ertäräk alıñım benim yetişsin saña.

¹⁵Nek, Biy, saliyärsen d̄žanıñni benim ya çaytarıyärsen yüzüñnü seniñ mendän?

¹⁶Yarlı da emgäklimen men oylanlıçımdan benim, biyikliktän aşıxlan(99v)dım da muñaydım.

¹⁷Mendä toxtadı öçäşmäxiñ seniñ, çorçuñ seniñ müşçüllätti meni.

¹⁸Dolaştılar çövrämä, neçik suv, kün uzun çapsadılar meni birgä.

¹⁹Yıraç ettiñ mendän dostlarıñni benim da tanışlarıñni benim zabunluçum üçün benim.

Dun 20, p'ark' 42.

[Псалом 88/89] 88

¹Saymos Neñmniñ Jezrajelniñ. San 88-dir.

[Колофон]

Lusigni añgın.

²Yarlıyamaçıñni seniñ, Biy, meñilik alıñıliyiñ, d̄žins-d̄žinstan aytıyım könülüküñnü seniñ ayçım bilä benim.

³Ayttiñ, ki dünyä yarlıyamaç bilä yasalgay, kök hadir bolgay könülüküñä seniñ:

«⁴Xoydum niyät tañlaganlarıma benim, ant içtim [andičtim] Tawit'ka, çulumä benim.

⁵Meñilik toxtatıyım zuryätıñni seniñ, yasıyım d̄žins-d̄žinstan olturçuñnu seniñ».

⁶Tapungay kök tamaşalarıñni (100r) seniñ, Biy, da könülüküñnü seniñ yiyinlarında ariläriniñ.

⁷Kimdir bulutta, çaysı ki barabardir saña, ya kim oçşasar Eyämizgä oylanlarıñdan Teñriniñ?

⁸Teñri haybatlıdir sayışlarında ariläriniñ kendiniñ, ulu da çorçulu üstnä alarıñ, ki çövräsinädirilər alarıñ.

⁹Biy Teñri çuvatlılarınıñ, kim oçşar saña? Xuvatlısen sen, Biy, da könülüküñ seniñ çövräñädir seniñ.

¹⁰Sen eyälik etärsen çuvatlarıña teñizniñ, taşçılıñın tolyunlarıñniñ anıñ sen aşıxlatırsen.

¹¹Sen aşıxlatırsen, neçik yaralılarnı, öktäm-längänläрни, çuvatına biläkiñniñ seniñ tayttiñ duşmanlarıñniñ seniñ.

¹²Seniñdir kök, da seniñdir yer, dünyä tüğälliki bilä kendiniñ, sen toxtattıñ ¹³yarımkeçäni, da yarımkünnü sen ettiñ, T'apor da (100v) Hermon atıña seniñ sövüngäylär.

¹⁴Seniñdir biläkiñ da seniñdir çuvat, çuvatlangay oñuñ seniñ, da biyik bolgay çoluñ seniñ.

¹⁵Toyruluçta da könülüktä toxtalıptır olturçuñ seniñ, yarlıyamaç da könülük bargay alniña yüzüñnüñ seniñ.

¹⁶San çoyovurtka, ki bilirlär alıñıñniñ seniñ, Biy, yarıçına yüzüñnüñ seniñ bargaylar da atıña seniñ sövüngäylär ¹⁷här kez, da toyruluçtuña seniñ biyik bolgaylar.

¹⁸Ögünmäxi çuvatlarıñniñ bizim sensen, da erkiñä seniñ biyik bolgay müñüzümüz bizim.

¹⁹Eyämizdändir boluşluxu ari Israjelniñ, çanıñniñ bizim.

²⁰Ol vaxtta sözlädiñ körüm ötläş oylanlarıñ bilä seniñ da aytıñ: «Xoyiyim boluşluxnu üstünä çuvatlıniñ da biyik etiyim tañlanganıñ çoyovurtumdan benim.

²¹Taptım Tawit'ni, çulumnu me(101r)nim, ya-yim bilä ari benim yayladım anı.

²²Xolum benim yöpsüngäy anı, da biläkim benim çuvatlatkaylar anı.

²³Yazıx etmägäy aňar duşman, da oýul töräsizlikniň çıynamagay anı.

²⁴Urıyım alnına anıň duşmanların anıň da körälmäsizlärin anıň yeñilmäxkä çıxara beriyim.

²⁵Könülüküm benim da yarlıyamaçım benim anıň bilä, da atıma benim biyik bolgay münjüzü anıň.

²⁶Xoyiyim teñizdä çolun anıň da üstünä aχın suvlarınıň oñun anıň.

²⁷Ol sarnasar maña: «Atam benim sensen, Teñri yöpsünövlü çutçarıлмаçıma benim».

²⁸Men ilgäriği etiyim anı da biyik, ne ki barça çanları yerniň.

²⁹Meñilik saχliyim aňar yarlıyamaçımni benim, da niyätim benim inamlıdır anıň bilä.

³⁰Toçtatıyım meñi meñilik züryätin anıň, da olturuçun anıň — ne(101v)çik künläri köknüň.

³¹Egär çoysalar oylanları anıň orenk'imni benim da toyruluxumda benim klämäsälär barmaga,

³²Egär toyruluxumnu heç etsälär da buyruçumnu benim saχlamasalar,

³³Urıyım tayaχı [=tayaχ] bilä töräsizliklärin alarnıň, çiyin bilä egirliklärin alarnıň.

³⁴Evet yarlıyamaçımni benim heç tiyman alardan da ne hilläli etmiyim könülükümä benim, ³⁵da alçaylatmiyim niyätimni benim, da nemä, çaysi ki çıxar erinlärimdän benim, anı heç etmändir.

³⁶Bir kez ant içtim arilikimä benim, ki Tawit'kä men yalyanlanmiyim.

³⁷Züryätı anıň meñilik tirgay [=turgay], da olturuçun [=olturuçı] anıň — neçik günäş alnıma benim, ³⁸neçik ay, ki toçtalıptır meñilik tanıχ, inamlım benim köktä».

³⁹Evet hali sen keri ettiň, da risvayladıň, da aşaya urduň yaylanganıñni seniň.

(102r) ⁴⁰Xaytardıň niyätni çuluñdan seniň, murdarladıň yerdä arilikin anıň.

⁴¹Söktüň barça duvarların anıň da çoyduň berklikin anıň titrämäxkä.

⁴²Xapçaladılar anı keçüçilär yolnu, boldu ol taba çonşularimizga bizim.

⁴³Biyik ettiň oñuñ indžıtuçılarimniň [=oñun indžıtuçılariniň] anıň, färâh etkin [=ettiň] barça duşmanların anıň.

⁴⁴Xaytardıň boluşluçnu çiliçtan anıň da yöpsündüñ anı oyrašta.

⁴⁵Yeñillättiň arilikin anıň, olturuçun anıň yergä yiçtiň.

⁴⁶Az ettiň künlärin zamanlariniň anıň da töktüñ üstnä uyatni.

⁴⁷Negä diñrä çaytarsarsen yüzüñnü seniň meñilik, yaltragay, neçik ot, öçäşmäçıñ seniň?

⁴⁸Evet hali aňgin, kör, ki kimdir benim tinçliçim, yoçsa men [=mi] heç nemägä yarattıñ barça oylanların adamlariniň?

⁴⁹Kimdir adam, ki (102v) tirilgäy da körmägäy ölümnü ya çutçargay džanın kendiniň çolundan tamuçnuñ?

⁵⁰Xanıdır yarlıyamaçıñ seniň, Biy, ävälgı, çaysi ki ant içtiñ Tawit'kä könülüküñ bilä seniň?

⁵¹Aňgin tabalanmaçın çuluña seniň, çaysi ki yöpsündüm çoynuma benim džinslardan köp,

⁵²Xaysi ki tabaladılar duşmanlariniñ seniň, Biy, tabaladılar ornuna yaylaganıñni seniň.

⁵³Alçışli Biy Teñri meñi meñilik! Bolgay, bolgay. *P'ark' 48 dun.*

Alçış Esajya markareñi

[Исаия 26: 9-20: Песнь Исаии]

⁹Keçädän ertälänir džanim benim ertäräk turma saña, Teñri.

Anıň üçün ki yariçtir buyruçun seniň üsnä yerniň, övräniñiz toyruluxnu, turuçilari yerniň.

¹⁰Xapuştı çirsiz da dayın heç övränmäs etmä yerdä toyruluxun könülükniň.

Kötürülgäy çirsiz yerdän da kör(103r)mägäy haybatın Teñriniň.

¹¹Biy, biyiksen, da biläkiñ seniň küçlü, da alar bilmädilär.

Tanıgaylar, uyalgaylar da paçillik tüşkäy ögütsüz çoyovurtka, da hali ot duşmanlariniñni seniň yegäy.

¹²Biy Teñrimiz bizim, ber bizgä eminlikiñni seniň, zera barça işimizgä körä bizim töländi bizgä.

¹³Biy Teñrimiz bizim, tapungin bizni, zera başça sendän özgä kimesäni bilmäsbiz da atıñni seniň beriyirbiz kün uzun.

¹⁴Evet hali ölülär tirlikni körmisärlär, da ne hakim turçuzsar mi?

Bunuñ üçün keltirdiñ, urduñ, tas ettiñ, buzduñ barça er oylanların alarnıň.

¹⁵Arttır, Biy, yamanni üstnä yamanlıçları alarnıñ da keltir yamanni üstnä töräsizläriñni yerdägi.

¹⁶Biy, tarlıçta añdıç seni, ki azulaç tarlıçtır ögütüñ seniň üstümüzgä bizim.

¹⁷Neçik tolyanganı yüklünüñ, ki yetiškän bolgay zamanı toyrumaçıñni da ağıriçindan kendiniñ (103v) çayirgay,

Ol türlü bolduç sövüküñä seniň, ¹⁸ahnı da çorçuñnu seniň yük bolup tolyandıç da toyruduç džanni çutçarmaçıñniñ seniň.

Dügül dayi yemirilgäybiz, yoçsa yemirilgäylär turuçilari yerniň.

¹⁹Turgaylar ölülär, turgaylar barçası, çaysi ki çoyulupturlar kerezmanlarda.

Oyangaylar, sövüngäylär da färâh bolgaylar toxtalğanları yerniñ.

Aniñ üçün yağış, ki yağıyir sendän, bu sayaymaçlığıdır alarniñ, evet yeri çirsizlarniñ tas bolgay.

²⁰Sapa ber, žoyovurtum benim, bar, kirgin övünä seniñ, yap ešikiñni seniñ alniña yüzünñüñ seniñ.

Haç da yašin bir zaman, çağ aşkinča öcäšmäxi Eyämizniñ.

[Молитва и колофон]

Eminlik berüci K'risdos, eminlikiñni da yarliyamaxiñni seniñ bağışla yaratkanlarıña seniñ, adam sövüci Biy.

Pareçosluxu bilä barçadan ari gojs Asduadzadzin Mariamniñ yarliyağay bu (104r) bitikni yazdırganga da yazučıga, yazıxli Lusig sargawakka, çaysi ki atım bilä arzani düğülmen añılmaçka, tek çilinganim bilä, ammen.

Dun 20. Bu ganon saymos 348 dun.

Bu 6-inçi ganon der abawendir.

[Псалом 89/90] 89

¹Saymos Tawit'niñ.

² Biy, išançimiz bolduñ bizim dżinstan çağ dżinska, ³negä diñrä tayları toxtalğan edi, yarattıñ yerni da barça dünyanı.

Meñiliktän çağ meñilikkä diñrä sensen, ⁴da çaytarmagin adamni totçarlıçka, da aytıñ: «Xaytiñiz maña, oylanları adamlarniñ».

⁵Miñ yıl közlärinä Eyämizniñ, neçik kün tünä-güñgi, zera ašti neçik bir vaxti keçäniñ, ⁶da yılları alarniñ heçlik bilä bolgaylar.

Tañ manına, neçik yaş ot, bitkäylär, tañ manına, neçik yaş ot, sövüngäylär da çiçäklängäylär, keçxurun törmenlängäylär, çurugaylar da tüškäylär.

(104v) ⁷Eksildiç biz öcäšmäxiñdän seniñ da yüräklänmäxiñdän seniñ müšxülländiç.

⁸Xoyduñ yazıçlarimizni bizim alniña seniñ da tirlikimizni bizim yariçına yüzünñüñ seniñ.

⁹Barça künlärimiz bizim eksildilər, da öcäšmäxiñdän seniñ müšxülländiç.

¹⁰Zamanı yıllarimizniñ bizim tiyyisiz, neçik örmäşüx ya povučına, da sanı künlärimizniñ yıllarimizniñ bizim, alar da yetmiş yıl.

Eğär ki artıx dayın — seksen yıl, çaysi nemä artıx, ne ki andan, ayrıx bilä da küstünmäx bilä.

Keldi üstümüzgä bizim küstünmäx, da ögüt-ländiç, ¹¹evet hali kim bilgäy çuvatın öcäšmäxiñniñ seniñ ya ahıñdan seniñ yüräklänmäxiñniñ seniñ heseplägäy.

¹²Bu türlü körgüz maña oñuñnu seniñ, da çaysilari ki çonarhdırlar yüräklari bilä, açılıña seniñ.

¹³Xayt, Biy. Negä ž (105r) diyin? Övünğin çullariñda seniñ.

¹⁴Tolduç ertäräk yarliyamaxiñ bilä seniñ, sövündüç da färâh bolduç barça künlärinä tirlikimizniñ bizim.

¹⁵Färâh bolduç ornuna künlärniñ, ki aşaç etti-lär bizni, da yıllar, çaysilarda ki kördüç çiyinlar.

¹⁶Baçkin, Biy, çullarıña seniñ da işlärinä çuluñnuñ seniñ da yol körgüz oylanlarıña alarniñ,

¹⁷bolgay yariçi Eyämiz Teñriniñ üstümüzgä bizim.

Išin çolumuznuñ bizim toyrı etkin bizgä, Biy, da işin çolumuznuñ bizim oñart bizgä. *Dun 16.*

[Псалом 90/91] 90

Alıış da ögmäx. Saymos Tawit'niñ, 90.

¹Kim turuptur boluşluxuna Biyiktäğiniñ, kölgäsi tibinä Teñriniñ köktä tıngay.

²Aytkay Eyämizgä: «Yöpsünövlüm benim sen, išançim benim Teñri, da men umsanırmen añar.

³Ol çutçargay meni sırtmaçından avuçiniñ da sözdän müšxüllüxnüñ».

(105v) ⁴Umuzları arasına kendiniñ yöpsüngäy seni, kölgäsinä çanatlarıniñ umsangaysen.

Neçik yaraç, çövränä bolgay seniñ könülükü aniñ.

⁵Xorçmagaysen sen çorçusundan keçäniñ, da ne oylardan, ki uçarlar kündüz,

⁶Nemä ki kezär çaranıuluçtan, azmaçlıçtan devniñ yarımkünnüñ.

⁷Tüškäylär yanıñdan seniñ miñlär da tümänlär sayıñdan seniñ, çaysi ki saña heç nemä yuvuçlanmagaylar.

⁸Evet yalyız oñuñ bilä seniñ baçkaysen, tölövün yazıçlılarniñ körärsen, ⁹zera sen, Biy, umsam menimsen.

Biyiklängäñni [ettiñ] saña išanç, ¹⁰yetişmä-gäylär saña yamanlar, çiyinlar yuvuçlanmagaylar otaxiña seniñ.

¹¹Friştälärinä kendiniñ simarlanıptır seniñ üçün saçlama seni barça yollarıña seniñ.

¹²Biläklari üsnä kendiläriniñ yöpsünsärlär seni, ki bolmagay çaçan urgaysen taška ayaçıñniñ seniñ.

¹³Üsnä iz da k'arp yılanlarniñ barsarsen, ayaç (106r) tibinä bassarsen [bazzarsen] aslanı da adždayanı.

¹⁴Zera maña umsandı, da çutçariyim ani, kölgä bolıyım añar, zera tanıdı atımnı benim.

¹⁵Sarnagaç maña, da men işitkäymen añar da aniñ bilä bolıyım tarlıçta.

Xutçariyim, haybatlı etiyim ani, ¹⁶uzun künlär bilä tolduriyim da körgüziyim añar çutçarmaçimni benim. *Dun 16.*

[Псалом 91/92] 91

¹Saymos. Alyış şapatkünüň. San 91.

²Yağşidir hoşdovanel bolma Eyämizgä, saymos aytma atıña seniň, Biyiktägi,

³Aytma ertäräk yarlıyamaıxıñni seniň da könlükünü seniň keça,

⁴On stron bilä saymosaran bilä, avazı bilä alıñniň ögmäxni.

⁵Färâh ettiň meni, Biy, yaratkanlarıñdan seniň, da işiñdä çoluñnuň seniň sövüniyim.

⁶Neçik ki uludur işläriñ seniň, Biy, da asrı terändir sayıñni seniň!

⁷Adam fähamsız (106v) bunu ki tanımas, da essiz bunu almastır eskä.

⁸Bitkäninä yazıxlınıň — neçik biçän çiçäklänmä alarga; çaysıları çiliniñlar töräsizlikni,

Tas bolgaylar meñi meñilik. ⁹Da sen biyiklänip sen meñilik, Biy.

¹⁰Zera ošta duşmanlarıñ seniň tas bolgaylar, dayılgaylar barçası, çaysı ki çiliniñlar töräsizlikni.

¹¹Biyik bolgay, neçik birmüñüz, müñüzüm benim, da çarlıxım benim çet semizlikinä.

¹²Kördü közüm benim duşmanlarıñni benim, ki turupturlar üstümä benim yamanlıx bilä, alar da işitkäy çulaıxım benim.

¹³Toyrular, neçik çurma teräkläri, çiçäklängäylär, neçik orman Lipananiñ, köp bolgaylar.

¹⁴Tikilgän bolgaylar övünä Eyämizniñ, köşkünä Teñrimizniñ bizim çiçäklängäylär.

¹⁵Dayın da köplär bolgaylar çart(107r)liñin semizliklərindä, özdän da aziz, bolgaylar ¹⁶aytma: «Toyrudur Biy Teñrimiz bizim, da yoxtur kendindä egirlik». *Dun 14. P'ark' 46 dun.*

[Псалом 92/93] 92

Alyış avaz bilä. Şapatkün. San 92.

¹Biy çanlıx etti, şöhrätlikni kiydi, kiydi Biy çuvatiñ içinä kendiniñ, çuşandı.

Toxtattıñ dünyäni, ki tepränmägäy, ²hadirdir olturyuçuş seniň ilgärtin, meñiliktänsen sen.

³Kötürüldülär irmaçlarıñ, Biy, da kötürdülär irmaçlar avazlarıñ kendiläriniñ, da tursar irmaçlar barganlarıña kendiläriniñ.

⁴Avazından suvlarıñ köp tamaşa boldu tolyunları teñizniñ.

Tamaşalisen sen, Biy, biyikliktä, ⁵taniçliçiniña seniň biz asrı inandıç.

Övünä seniň yaraşır arilik, Biy, uzun künlärdä. *Dun 6.*

[Псалом 93/94] 93

Saymos Tawit'niñ, 93.

(107v) ¹Teñri öç izdävüçi, Biy, Teñri öç izdävüçi, mäyan bolduş.

²Biyik bol, çaysı ki çaryuliyirsiz yerni, tölä tölvün öktämlärniñ.

³Negä diñrä yazıçlılar, biz [=Biy], negä diñrä yazıçlılar ögüngäylär [önungajlar],

⁴Aytmaç bilä sözlägäylär egirlikni, sözlägäylär barçası, çaysıları ki çiliniñlar töräsizlikni?

⁵Žoçovurtuñnu seniň, Biy, aşax ettilär, da meñärmäçiniñni seniň çiy nadılar.

⁶Tulnu da çaribni öldürdülär, öksüzlärni çirdilar ⁷da ayttılar: «Körmästir bunu Biy, da ne esinä almas Teñrisi Jagopnuñ».

⁸Añlanız, fähamsızları žoçovurtuñnu da essizlär, negä diñrä almassiz eskä?

⁹Neçik ki, egär çaysı tiktı esä çulaıxni, kendi işitmäs mi ya, çaysı yarattı köznü, kendi körmäs mi?

¹⁰Kim ögütlär dñinslärni, neçik ki azarlamağay mı? Kim övrätir adamga bilmäçni, ¹¹Biy tanır sayıñin adam(108r)larıñni, ki heçliktädirlär.

¹²San adamga, çaysı ki ögütlärsen sen, Biy, da öreñkiñä seniñ övrätirsən sen añar.

¹³Aşaxlatırsen sen añar künlärin yamanlıxniñ, negä diñrä çazılgay çuyuru yazıxlınıñ.

¹⁴Keri etmäs Biy žoçovurtun kendiniñ da meñärmäçliçin kendiniñ etmästir umsasız,

¹⁵Negä diñrä çaysıları çaytkaylar könlükü toyruluçuşnuñ, yöpsüngäylär anı barçası, kimlär toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹⁶Kim turgay birgämä üstnä yamanlarıñni? Ya kim teñläşkäy maña üsnä alarıñni, çaysı ki çiliniñlar töräsizlikni?

¹⁷Egär ki Eyämiz boluşmasa edi maña, azulaç dayın, da da turur edi dñanim benim tamuçta.

¹⁸Egär aytsam, ki ošta seskändi ayaxlarıñ benim, yarlıyamaıxıñ seniň, Biy, boluşur edi maña.

¹⁹Köplüçünä körä ayıçlarıñniñ yüräkimiñni benim (108v) övündürmäçiniñ seniň färâh etär edi dñanimni benim.

²⁰Teñläşmäsin saña olturyuçuş töräsizlärniñ, kim sâbâp etär emgäkni çarşisina buyruçuşnuñ.

²¹Uladılar dñanin toyruniñ da çanin zaçalsizniñ borçlu etärlär edi.

²²Boldu Biy işançim benim, Teñri boluşuçisi umsamniñ benim.

²³Tölägäy alarga Biy töräsizlikleriñä körä alarıñni, yamanlıçlarıña körä alarıñni yemirgäy alarıñni Biy Teñrimiz bizim. *Dun 21.*

[Псалом 94/95] 94

Alyış, ögmäç Tawit'niñ, 94.

¹Keliñiz, sövüniç Biydä, çaxiriç Teñrigä, çutçaruçimizga bizim.

²Ertäläniç alnina aniñ hoşdovanel bolmaç bilä, saymos bilä çaxiriç añar.

³Teņri uludur Biy, ǰan ulu üsnä barça yerniņ.

⁴Xoluna aniņdir barça dünyâsi yerniņ, biyikliki taylarniņ aniņdir.

⁵Aniņdir teņiz, da ol etti ani, (109r) da ǰurunu ǰolları aniņ yarattılar.

⁶Keliņiz, yerni öpiyiǰ aņar, tüsiyiǰ da yïliyiǰ alnına Eyämizniņ, yaratuçimizniņ biznim.

⁷Oı kendidir Biy Teņrimiz bizim, biz ǰoıovurtu ǰolunuņ aniņ da ǰoyları kütövläriņiņ aniņ.

Bügün egär avazına aniņ işitsäņiz, ⁸berkäyt-mäņiz yüräkiņizni sizniņ, neçik leyiliǰka

Kününä sinamaǰlıǰniņ yabanlıǰta, ǰayda ki sinadılar meni ⁹atalarıņiz sizniņ, tergädilär meni da kördülär işlärimni benim. ¹⁰Xirǰ yıl

Džähtlandim džinslar bilä ol da ayttim: «Udayı bularıptırlar yüräkläri bilä, da alar tanımadılar yolumnu benim.

¹¹Neçik ant içtim öçäsmäǰimdä benim, ki kirgäylär tınçlıǰıma benim».

Dun 11, p'arǰk' 38.

[Псалом 95/96] 95

Saymos Tawit'niņ, ki dadžar yasaldı yäsirlik-tän soņra.

¹Alyišlanǰiz Biyni alyiš [bilä] yäņi, alyišlanǰiz Biyni, barça yer.

(109v) ²Alyišlanǰiz Biyni da alyišlanǰiz atin aniņ, sövünçlük aytiņiz kün kün artından ǰutǰar-maǰin aniņ.

³Aytiņiz, dinsizlär, haybatin aniņ, barça ǰoıovurtka tamašalarin aniņ.

⁴Uludur Biy da alyišlidir asri, ǰorǰuludur ol üsnä barça gurǰlarniņ.

⁵Barça gurǰları dinsizläriņ devlärdir, da Biy köknü etti.

⁶Tapunmaǰtir da könänmäǰlıǰtır alnına aniņ, arilik da ulu könänmäǰlıǰtır ariliki aniņ.

⁷Sunuņuz Eyämizgä, dayfaları džinslarniņ, sunuņuz Eyämizgä haybatni ⁸atına aniņ.

Alıņiz bernäläriņizni da kiriņiz köškünä aniņ, ⁹yerni öpüņüz Eyämizgä köškünä arilikiniņ aniņ, da müšǰüllängäy yüzündän aniņ barça yer.

¹⁰Aytiņiz dinsizlärgä, ki Biy ǰanlıǰ etti, toǰtatı dünyâni, ki tepränmäǰäy, da yaryular ǰoıovurtun toyruluǰ bilä.

(110r) ¹¹Färäh bolǰay kök, da sövüngäy yer, radilangaylar teņiz tügälliki bilä kendiniņ, ¹²sövüngäylär tüzlär da barça, ǰaysi ki bardir alarda.

Oı sahat sövüngäylär barça teräklär ormandagi ¹³yüzündän Eyämizniņ, zera kelir da kelir ol yaryulama yerni.

Yaryular dünyâni könülük bilä da ǰoıovurtnu barça könülükü bilä kendiniņ. *Dun 14.*

[Псалом 96/97] 96

Saymos Tawit'niņ. Zamanına, ki ulusnu toǰtattı. San 96.

¹Biy ǰanlıǰ etti, sövüngäy yer, färäh bolǰaylar otraçlar köp.

²Bulut da tuman çövräsinädır aniņ, könülük-tä da toyruluǰta tüzätılıptır olturyuču aniņ.

³Oı alnına aniņ bargay, küydürgäy dušmanlarin aniņ.

⁴Köründülär yaltramaǰları aniņ dünyâgä, kördü da seskändi yer.

⁵Taylar, neçik balayuz, erigäylär yüzündän Eyämizniņ, [yüzündän Eyämizniņ] barça yer.

(110v) ⁶Aytǰay kök toyruluǰun aniņ, körgäylär barça ǰoıovurt haybatin aniņ.

⁷Uyalǰaylar barçası, ǰaysıları ki yerni öpärlär gurǰlarga da ǰaysıları ki ögünürlär yongan butlarına kendiläriņi.

Yerni öpkäylär aņar barça frištäläri aniņ, ⁸ki işitti da färäh boldı Sion, da sövüngäylär ǰızları Jutanıņ könülüküņ üçün seniņ, Biy.

⁹Zera sen biyiklänipseñ üsnä barça yerniņ, asri biyikläniđ üsnä barça gurǰlarniņ.

¹⁰Kimlär ki sövärsiz Biyni, körälmäņiz yamanlıǰni, saǰlar Biy džanın ariläriņi kendiniņ, ǰolundan yazıǰlıniņ ǰutǰarir alarnı.

¹¹Yarıǰ saçıldı toyrularga, toyrı yüräklilärgä boldı färählik.

¹²Färäh boluņuz, toyrular, Biydä, ǰosdovanel boluņuz jišadaglıǰına arilikiniņ aniņ.

[Псалом 97/98] 97

Saymos Tawit'niņ. 97 san.

¹Alyišlanǰiz Biyni [alyiš bilä] yäņi, ki sk'ançelik'ni etti.

(111r) Xutǰardı ani oņu kendiniņ da biläki ari kendiniņ.

²Körgüzdü Biy ǰutǰarmaǰin kendiniņ, alnına džinslarniņ belgirtti toyruluǰun kendiniņ.

³Aņdı yarlıyamaǰı bilä kendiniņ Jagopnu, könülükü bilä kendiniņ övün İsräjelniņ, da kördülär barça ǰiriyları dünyâniņ ǰutǰarmaǰin Teņrimizniņ bizim.

⁴Çaxiriņiz Biygä, barça yer, alyišlanǰiz, süvünüņüz da saymos aytiņiz.

⁵Saymos aytiņiz Teņrimizgä bizim alyiš bilä, alyiš bilä da avazlarına saymoslarniņ.

⁶Avazlı alyiš bilä ǰaxılmıš biryiniņ, alyiš bilä, sövünçlük bilä da avazı bilä müņüzdän biryiniņ da çaxiriņiz alnıña ǰanniņ, Eyämizniņ.

⁷Müşǰüllängäy teņiz tügälliki bilä kendiniņ, dünyâ da barça turuçıları aniņ, ⁸da çaylar çap urǰaylar birgä ǰolları bilä.

Taylar sövüngäylär alnina Eyämizniñ, ⁹zera kelir da yetişiptir Biy yaryu(111v)lama yerni.

Yaryulama dünyani, žoyovurtni toyrulux bilä da žoyovurtun kendiniñ toyrulux bilä.

Dun 10, p'ark' 36 dun.

[Псалом 98/99] 98

Saymos Tawit'niñ, san 98.

¹Biy xanlıx etti, öcäştilər žoyovurtlar, ki olturup edilär k'evopelärdä, seskändi yer.

²Biy Sionda uludur da biyiktir üstnä barča žoyovurtlarniñ.

³Tapunmağ bolıyıx atıña seniñ ulu, ki xorxuludur da aridir, ⁴ da hörmäti xanniñ könülükni sövär.

Sen hadirlädiñ toyruluxnu, könülükni da toyruluxun Jagopga sen ettiñ.

⁵Biyik etiñiz Biy Teñrimizni bizim, yerni öpünüz basıçına ayaxlariniñ aniñ, zera aridir.

⁶Movses da Aharon babasları aniñ, Samuël alar bilä, xaysi ki sarnarlar atına aniñ.

Sarnarlar edi Biygä, da ol işitir edi alarga, ⁷da ti(112r)räklı buluttan sözlär edi alarga.

Saxlarlar edi tanıxlıxın aniñ da buyruğun, xaysi ki berdi alarga.

⁸Biy Teñrimiz bizim, sen işitir ediñ alarga, Teñri, sen arituçi bolur ediñ, öc aluči üsnä barča işlärniñ alarniñ.

⁹Biyik etiñiz Biy Teñrimizni bizim, yerni öpünüz taıına ari aniñ, zera aridir Biy Teñrimiz bizim.

Dun 10.

[Псалом 99/100] 99

Saymos. Tapunmağ, 99

¹Çaxiriñiz Biygä, barča yer, ²xulux etiñiz Eyämizgä färâhlik bilä.

Kiriñiz alnina aniñ sövünçlük bilä, ³taniñiz, zera oldur Biy Teñrimiz bizim.

Ol etti bizni, da biz dügül ediğ, biz žoyovurtu da xoyunları kütövünüñ aniñ.

⁴Kiriñiz eşikindän aniñ tapunmağ bilä da alıış bilä otaxına aniñ.

Xosdovanel bolunuz Eyämizgä da alıışlanıñiz [=alıışlanıñiz] atin aniñ.

⁵Tatlidir Biy, meñiliktir yarlıyamağ aniñ, dżinstan çax dżinskadir könülükü aniñ.

(112v) *Dun 6.*

[Псалом 100/101] 100

Saymos Tawit'niñ. San 100.

¹Yarlıyamağ da könülük tä alıışlıyım, seni, Biy, saymos aytıyım ²da eskä aliyim

Yol zaıalsiz, çax kelginçä maña, zera barir edim men zaıalsizliğim bilä yüräkimniñ benim içinä övümnüñ benim.

³Xoymadım alnina közlärimniñ benim nemä

egirlikni, xaysıları ki etärlär edi tanmağni, köräl-mädim.

⁴Yovuğlanmadı maña, xaysi ki xaçut edi yüräki bilä, sapti mendän fähamsiz, da men nemä dżähtlik etmäs edim.

⁵Xaysi ki sözlär edi yaşirin sinjarından kendiniñ, ani keri-keridän xuvar edim.

[Xaysi ki öktämlänir edi közlari bilä da akah yüräklari bilä, birgäsinä da ötmäk dä yemäs edim.]

⁶Közlärim benim inamlılarda yerniñ, ki olturğaylar alar birgämä.

Xaysi ki barir edi yolga zaıalsiz, ol tanir edi meni.

⁷Turmas edi içinä övümnüñ me(113r)nim, xaysi ki alir edi öktämlikni, xaysi ki sözlär edi egirlikni, oğarmas edi añar alnina közlärimniñ benim.

⁸Tağ manına öldürür edim barča yazıxlıların yerniñ, tas etiyim şaharında Eyämizniñ barçasın, xaysıları ki xiliniyirlar töräsizlikni.

Dun 10. P'ark' 26.

[Псалом 101/102] 101

¹Alıış işskän üçün. Xaçan ayırlansa, Eyämniñ alnina tökkäy alıışın kensiniñ. San 101.

[Колофон]

Yalbarip xolarmen sizdän, çardaşlar, ki neçä sarnasañiz, aņğaysen men yazıxli Lusig sargawakni bir «Atamiz, ki köktäsen» [bilä].

²Biy, işit alıışima benim, çaxiriğim benim saña kelğäy, ³da xaytarmagın yüzüñnü seniñ mendän.

Kününä tarlığimniñ benim aşaxlat maña xulaxıñni seniñ, xaysi kün sarnasam saña, tezindän işit maña.

⁴Tügändilər, neçik tütün, künlärim, da söväk-lärim benim, neçik çamiş, xurudular.

(113v) ⁵Çalındım, neçik biçän, da xurudu yüräkim benim, unuttum yemä ötmäkimni benim ⁶avazından küstünmäğimniñ benim.

Yabuštu söväk-lärim benim benim tenimä benim, ⁷oğsadım men hawalasanga yabanlıxta.

Boldum men neçik pu pustalıxta, ⁸tuydum da boldum neçik çipçix yalğiz öv üsnä.

⁹Tabaladılar meni duşmanlarım benim kün uzun, da ögövcilärim benim mendän ant içärlär edi.

¹⁰Külnü, neçik ötmäkni, yedim, da içkimni benim yaş bilä çatıştırdım

¹¹Yüzündän öcäşmäğimniñ, yüräklänmäğimniñ seniñ, zera sen biyiklättiñ da aşaxlattıñ meni.

¹²Künlärim benim, neçik kölgä, aştılar, da men, neçik biçän, xurudum.

¹³Sen, Biy, meñilik barsen, da işadaglıxıñ seniñ d̄žinstan çax d̄žinska.

¹⁴Sen turup şayavatlanırsen üstnä Sionnuñ, zamanı şayavatlanmañınıñ aniñ, yetişıptir sahati.

¹⁵Biyändi çullar(114r)ıñ seniñ taşlarına aniñ da toprağına aniñ şayavatlangaylar.

¹⁶Xorçkaylar dinsizlär atıñdan seniñ da barça çanları yerniñ [haybatıñdan seniñ].

¹⁷Yasar Biy Sionnu da körüngäy haybatı bilä kendiniñ anda.

¹⁸Baxtı ol alyışına aşaxlanganlarniñ da heç etmädi çoltçaların alarniñ.

¹⁹Yazılğay bu d̄žinska özgä, žoğovurtka, çaysi ki tapunuptur alyışlama Biyni.

²⁰Baxtı ol biyiklikindän, arilikindän kendiniñ, Biy köktän yergä baxtı

²¹Işitmä küstünmäxinä baylılarniñ da çeşmä oylanların ölümgä borçlularniñ,

²²Aytma Sionga atın Eyämizniñ da alyışın aniñ Erusaşemä,

²³Yiğıştirma žoğovurtlarni birgä da çanlarga çulux etmä Eyämizgä.

²⁴Džuvap berdi añar yolunda çuvatiniñ kendiniñ, azlıxın künlärimniñ menim, ²⁵töz maña da çıçarmagın meni ya(114v)rımından künlärimniñ menim, zera d̄žins-d̄žinstir yıllariñ seniñ.

²⁶Ilgärtin, Biy, himlärin yerniñ toxtattıñ, da işläri çollarıñniñ seniñ köktür.

²⁷Alar aşsarlar, da barsen da çalırsen meñilik.

Barçamiz [=Barçası], neçik ton, opransarlar, neçik kiynişi, teşkirsärsen alarni, da teşkirilsärlär.

²⁸Sen ol kendiñsen, da yıllariñ seniñ keçmästir, ²⁹oylanları çullariñniñ seniñ turgaylar anda, da züryätlerine alarniñ meñilik oñarılğay.

Dun 26.

[Псалом 102/103] 102

Şaymos Tawit'niñ. 102.

¹Alyışla, d̄žanım menim, Biyni, da barça söväklärim menim — atın ari aniñ.

²Alyışla, d̄žanım menim, Biyni da unutmagın barça bergänin aniñ,

³Kim aritir yazıxıñni seniñ, oñaltir barça çastalıxıñni seniñ,

⁴Kim çutçarir küflänmäxtän tirlikiñni seniñ, taçlar seni yarlıyamaç bilä da şayavati bilä,

(115r) ⁵Kim toldurur igiliktä suçlançıñni seniñ, yäñirgäy, neçik çaraçuşnuñ, igitlikiñ seniñ.

⁶Etär yarlıyamaçni Biy da toyrulux barça zrgel bolganlarga.

⁷Körgüzdü Biy yolun kendiniñ Movşeskä da oylanlarına İsrajelniñ erkin kendiniñ.

⁸Şayavatli, yarlıyovuçi Biydir, uzunesli da köpyarlıyovuçi.

⁹Dügül soñyuga diyin öçäşläñir bizgä Biy da dügül meñilik saçlar öcñü.

¹⁰Dügül yazıxımızga körä bizim etti bizgä da dügül töräsizlikimizgä körä bizim tolädi bizgä.

¹¹Yoçsa, neçik biyiktir kök yerdän, ol türlü çuvatlattı Biy yarlıyamaçin kendiniñ üsnä çorçkanlariniñ kendiniñ.

¹²Ne çadar yıraçtır kün toyuşu kün batışından, ol türlü yıraç etti bizdän töräsizlikimizni bizim.

¹³Neçik şayavatlanir ata üsnä oylanlariniñ kendiniñ, ol türlü şayavatlandı Biy çorçkanlarına kendiniñ.

(115v) ¹⁴Zera ol bildi yaratılğanimizni bizim da añdı, ki topraçbiz.

¹⁵Adamga, neçik biçän, dir künläri kendiniñ, neçik çiçäki tüznüñ, ol türlü çiçäklängäy.

¹⁶Urur üsnä yel — da dügül, dayın da körünmäs yeri aniñ.

¹⁷Evet yarlıyamaçi Eyämizniñ çalir meñi meñilik üsnä çorçkanlariniñ kendiniñ, ¹⁸da toyruluxu aniñ oylanlarından çax oylanlarına dirä,

Çaysi ki saçlarlar niyatın aniñ, añarlar buyruçun aniñ da etärlär ani.

¹⁹Biy köktä hadirlädi olturyuçun kendiniñ, çanlıçi aniñ barçasına eyälik etär.

²⁰Alyışlanız Biyni, barça friştäläri aniñ, zorlu çuvat bilä, ki etärsiz sözüni aniñ, işitip avazına aytuşunuñ aniñ.

²¹Alyışlanız Biyni, barça çuvatlıları aniñ, çizmätkärläri da etüçiläri erkin aniñ.

²²Alyışlanız Biyni, barça işlär(116r)i aniñ, barça yerdädir biylik aniñ, alyışla, d̄žanım menim, Biyni.

Dun 22, p'arç' 48.

[Псалом 103/104] 103

Şaymos Tawit'niñ. Dünyäniñ yaratılğanı üsnä.

¹Alyışla, d̄žanım menim, Biyni! Biy Teñrim menim, ulu boldu asrı;

Tapunmaçni da ulu şöhrätlikni kiydiñ, ²yapunduñ yarıxni, neçik kiynişi, saldıñ [köknü, neçik] çätirni, ³da yaptıñ üsnä suvlarniñ üst yapovun aniñ;

Kim çoyar bulutta barganin kendiniñ, da kezär ol üsnä çanatları bilä yeliniñ;

⁴Kim etti friştäsin kendiniñ d̄žan da çulların kendiniñ ottan küydürüçi.

⁵Toxtattı yerni üsnä toxtalmaçiniñ kendiniñ — tepränmägäy meñilik.

⁶Teränlik — neçik kiynişiñni yapovu dur aniñ, üsnä taylarniñ turgaylar suvlar.

⁷Öcäsmäxiñdän seniñ çačkaylar da avazından kökrämäxiñniñ seniñ titrägäylär.

(116v) ⁸Çiğarlar, taylanirlar da enärlär, tüzlänirlär yerinä, çaysi ki toxtattıñ alarnı.

⁹Çek çoyduñ, da aşmaslar, da dayın çaytmaslar yapma yerni.

¹⁰Yeberdiñ çovraçlarnı pırxıldı-pırxıldı, arasından taylarnıñ bargaylar suvlar

¹¹Içirmä barça kazanlarnı kiyik, toyungaylar yabanları susamaçlarında kendiläriniñ.

¹²Anda uçar çuşları köknüñ uya çoygaylar da içindän çayalarnıñ bergäylär avazların kendiläriniñ.

¹³Içirir taylarnı rambarlarından [=ambarlarından] kendiniñ, yemişindän işiniñ kendiniñ tolgay yer.

¹⁴Östürdüñ biçänni taylarda, yaş otnu çuluxuna adamlarnıñ.

Çiğardiñ ötmäknı yerdän, ¹⁵çayır färâh etär, yay — tažä, da ötmäk toxtatır yüräkin adamniñ.

¹⁶Toygaylar teräkläri Eyämizniñ da ormanı Lipananiñ, çaysıların ki sen tiktıñ.

¹⁷Anda çuşlar kök(117r)tägi çipçälärin çığaraylar, da uyası läglägniñ tolu işänçidir alarnıñ.

¹⁸Taylar biyik marallarga, da çayalar işänçi çoyanlarga.

¹⁹Ettiñ aynı zaman üçün, günäş tanidi sahatin kirmäxiñniñ kendiniñ.

²⁰Ettiñ çaranyunu, da boldu keçä, anda barırlar barça kazanlar ormandagi.

²¹Balaları aslanlarnıñ muñrarlar, da çaparlar, da izdärlär Teñridän yemäkin kendiläriniñ.

²²Çiğkanına günäşniñ yiyilirlar da ormanlarında kendiläriniñ tınarlar.

²³Çiğar adam işinä kendiniñ da emgängäniñä çolunuñ kendiniñ çaç iñirgä diñrä.

²⁴Neçik uludur işläriñ seniñ, Biy! Barça nemäni ağıl bilä ettiñ, da toldu yer tapunganiñ bilä seniñ.

²⁵Bu teñiz ulu da avlaç, bundan da dir sürkälgänlär, çaysi ki yoxtur sanı kazanlarnıñ, ulu-ulu da uvaç (117v) bunda, ²⁶da kemilär dä barırlar, ađždaha, çaysi ki yarattıñ oynama aniñ bilä.

²⁷Barçası eglänirlär saña, da sen berirsen yemäk alarga sahatında.

²⁸Berirsen alarga, da yerlär, açarsen çoluñnu seniñ, yedirirsən barçasın erkiñ bilä seniñ.

²⁹Xaytarirsən yüzüñnü seniñ alardan, da müşçüllänirlär, çığarirsən dżanni alardan, eksilirlär da topraç çaytarlar.

³⁰Yeberirsən dżaniñni seniñ, da tapunursen alarnı, da yänirtirsən yüzün yerniñ.

³¹Bolgay haybatı Eyämizniñ meñilik, Biy färâh bolgay yaratkanlarında kendiniñ.

³²Kim berir [=baçar] yergä da berir buñar titrämäç, yuvuçlanir taylarga, da tutaşirlar?

³³Alıñışiyim Biyni tirlikimdä menim, saymos aytıyım Teñrimä menim, negä diñrä barmen men.

³⁴Tatlı bolgay añar alıñışım menim, da men färâh bolı(118r)yım Biygä.

³⁵Eksilgäylär yazıçılilar yerdän, çirsiz dayın tapulmagay kendindä. Alıñışla, dżanim menim, Biyni. *Dun 34.*

[Псалом 104/105] 104

Alëluia.

¹Tapunuñuz Eyämizgä da sarnañiz atın aniñ, aytıñiz dinsizlärgä işin aniñ.

²Alıñışlañiz, da saymos aytıñiz añar, aytıñiz barça tamaşaların aniñ, ³da ögünüñüz atına ari aniñ.

Färâh bolsunlar yüräkläri alarnıñ, çaysıları ki izdärlär Biyni, ⁴izdäñiz Biyni da çuvatlı boluñuz, izdäñiz yüzün aniñ här vaçt.

⁵Anıñiz tamaşasın aniñ, çaysi ki etti, peşälärni da könülükñü ayzıniñ aniñ.

⁶Züryätı Aprahamniñ, çulları aniñ, oylanları Jagopnuñ, tañlanganları aniñ.

⁷Ol kendidir Biy Teñrimiz bizim, barça yerdädir könülükü aniñ.

⁸Anđi meñiliktän niyätin kendiniñ da sözün, çaysi ki simarladi çaç miñ yılga diñrä,

(118v) ⁹Niyätni, çaysi ki çoydu Apraham bilä, da ant içmäxin kendiniñ Sahag bilä.

¹⁰Toxtattı Jagopta buyruçun kendiniñ da Israjeldä niyätin kendiniñ meñilik.

¹¹Aytti: «Sizgä beriyim yerin K'ananniñ, pay meñärmäxiñizgä siziñ».

¹²Zera ettilär [=edilär] alar san bilä az, eksik da kelginlär kendindä.

¹³Aştılar alar dżınstan dżinska, çanlıçtan žoyovurtka özgä.

¹⁴Xoymadı adamlarga yazıçlanma alarga, azarladı çanlarnı alar üçün.

¹⁵«Yuvuçlanmañiz,— aytıyır,— yañlanganıma menim da markarelärimä menim yazıçlanmañiz».

¹⁶Ündädi açlıçni yerinä aniñ, barça çuvatın alarnıñ [=ötmäknıñ] sindirdi.

¹⁷Yeberdi alnına alarnıñ erni, çuluçka satıldı Jovsep.

¹⁸Aşaç ettilär bayda ayaçların aniñ, da keçti kemedän [=temirdän] boyu aniñ,

¹⁹Negä diñrä kelgäy sözü aniñ, da sözü Eyämiz(119r)niñ sinadı ani.

²⁰Yeberdi çan da çeštirdi ani, buyruçı žoyovurtka çoydu ani.

²¹Turyuzdu ani biy övünä kendiniñ, buyruççi üstnä barça xazyançiniñ kendiniñ,

²²Ögütlämä buyruççılariñ alarniñ, neçik kendin, da xartlarin ağıllı etkäy.

²³Kirdi Israjel Misirga, Agop xarib boldu ulusuna K'ananiñ.

²⁴Arttırdi zoğovurtun kendiniñ asrı da xuvatlattı alarni, ne ki duşmanlarin kendiniñ.

²⁵Xaytardı yüräklärin alarga — körälmämägä zoğovurtun kendiniñ da aldama [alardama] çullarin kendiniñ.

²⁶Yeberdi Movşesni, çulun kendiniñ, da Aharonnu, tañlamasin kendiniñ.

²⁷Berdi alarga söz nişanlarına kendiniñ da peşälärin kendiläriniñ yerindä K'ananiñ.

²⁸Yeberdi çaramyuluç da çaramyulattı alarni, zera açıylattılar sözüniñ anıñ.

²⁹Xaytardı çanga ırmaçlarin alarniñ da öldürdü barça (119v) balıçlarin alarniñ.

³⁰Xaynaştı yerlärinä alarniñ baça da övläri çanlariniñ alarniñ.

³¹Aytti, da keldi itçibini da sinäk barça bilä çeklärinä alarniñ.

³²Xaytardı yaymurlari alarniñ gargudga, da ot yerinä alarniñ yandı.

³³Urdu borlaliçlarin da indžirlärin alarniñ da uvatti barça teräklärin çeklärinä alarniñ.

³⁴Aytti, da keldi sarinçça da çirušč, zera yoç edi san,

³⁵Yedi barça biçänin yerniñ alarniñ, tügätti barça yemişin tüzläriniñ alarniñ.

³⁶Urdu barça ilgäriçilärin Misirlilärin, ilgäriçi barça xazyançılarin alarniñ.

³⁷Çıyardı alarni altun bilä da kümüş bilä, da yoç edi džinslariniñ alarniñ çastası.

³⁸Färäh boldu Misirlilar çıçkanına alarniñ, ki tüştü çorçusu Eyämizniñ üstünä alarniñ.

³⁹Yaydı bulut(120r)nu kölgä etmäçkä alarga kündüz da ot bilä yariç berir edi alarga keçä.

⁴⁰Xoldular, da keldi bedänälär, da ötmäki bilä köknüñ toldurdu alarni.

⁴¹Urdu çayanı, da axtılar suvlar, da bardılar ağin suvlar suvsuzluçta.

⁴²Añdı sözüni kendiniñ ari, çaysi ki [edi] Apraham bilä, çuluna kendiniñ.

⁴³Çıyardı zoğovurtun kendiniñ sövüncülük bilä da tañlanganlarin kendiniñ färählik bilä.

⁴⁴Berdi alarga uluslarin dinsizläriñ, çazyançanına zoğovurtlarniñ meñarttı alarni,

⁴⁵Ki saçlagay tañlıçın anıñ da çrenk'in anıñ izdägäylär.

Dun 44, p'ark' 78 dun.

[Псалом 105/106] 105

Aleluia.

¹Tapunuçi bolunuz Eyämizgä, ki tatlıdır, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

²Kim sözlägäy çuvatın Eyämizniñ, işitövlü etkäysen [=etkäy] barça alıışın anıñ?

(120v) ³San, kimlär saçlarlar könülükni da etärlär toyruçuñu hər sahat.

⁴Ağın bizni, Biy, biyänçli zoğovurtuñ bilä seniñ da dərman etkin bizgä çutçarmaçıña seniñ.

⁵Köriyix biz tatlılıçın tañlamalariniñ seniñ, färäh bolıyix färählikinä džinsiniñ seniñ da ögiyix biz meñärmäçıña seniñ.

⁶Yaziçlibiz atalarimiz bilä bizim, töräsizländiç da aşındiç.

⁷Atalarimiz bizim Misirda eslämädilär sk'ançelik'iñni seniñ, da ne aņmadılar köpyarlıyamaçıñni seniñ.

Öçäştirdilər seni keçkändä kendiläriniñ teñiz bilä Xizil, ⁸çutçardı alarni atı üçün kendiniñ, ki tañidılar çuvatın anıñ.

⁹Öçäştı teñizgä Xizil, da çurudu, yol körgüzdü [alarga] tıbsızlık bilä, neçik yabanlıç bilä.

(121r) ¹⁰Tirgizdi alarni çolundan körälmäsizläriñ alarniñ da çutçardı alarni çolundan duşmanlariniñ alarniñ.

¹¹Yaptı teñiz indžituçılarin alarniñ, da biri dä alardan çutulmadı.

¹²Inandılar sözüni anıñ da alıışladılar alıışın anıñ.

¹³Açırtılar [=Açıçtılar], da unuttular işlärin anıñ, da fikir etmädilär sayışına anıñ.

¹⁴Suçlandılar suçlanmaçıña yabanlıçniñ, sınadılar Teñrini suvsuzluçta.

¹⁵Berdi alarga çoltçasın alarniñ, yeberdi toluçun boylarına alarniñ.

¹⁶Öçäştirdilər Movşesni taporlarında [=taborlarında] da Aharonnu, arisin Eyämizniñ.

¹⁷Açıldı yer, da yuttu Tat'anni, da yaptı taporlarin [=taborlarin] Apironnuç.

¹⁸Ot yandı yiyinlarına alarniñ, da yalın oprattı yazıçlılarni.

¹⁹Ettilər bizov koreptä, da yerni öptülär sürätkä, ²⁰da teşkirdilər haybatlarin kendiläriniñ oçsaşına bizovnuç, biçän yevüçiniñ.

(121v) ²¹Unuttular Teñrini, tirlik etüçilärin kendiläriniñ, ki etti ulu-ulu kendiniñ Misirda, ²²tamaşalarin kendiniñ yerinä K'amniñ da çorçusun kendiniñ üsnä Xizil teñizniñ.

²³Aytti tas etmä alarni, egär ki Movşes tañlangan bolmasa edi alnilarna [=alınlarına] alarniñ.

Xaytti Biygä da keçirdi öcäšmäxin aniñ, ki tas bolmagaylar alar.

²⁴Hečkä berdilär yerni suxlançli da inanmadilär sözünä aniñ.

²⁵Mirmildandilar taborlarında kendiläriniñ da işitmädilar avazına Eyämizniñ.

²⁶Kötürdü xolun kendiniñ üstlärinä alarniñ urma alarni pustalıxta,

²⁷Saçilgay züryâti alarniñ dinsizlârdä, saçilgay züryâti aniñ uluslarda.

²⁸Murdarlandilar alar Peleş'ovrada, ki yedilär gurk' xurbanlarin da ölgänläрни.

²⁹Öcäštirdilär ani işläri bilä kendiläriniñ, (122r) arttı üstnä alarniñ sinixliç.

³⁰Soñra turdu aralarına P'enees, aritti, da tiyildi ölüm, ³¹hesepledi añar toyrulux džins-džinstan meñilikkä diñrâ.

³²Öcäštirdilär ani suvlarda xarşilixniñ, xiynaldi Movses alar üçün, ³³ki açıylattilar džanın aniñ.

Buyurdu erinläri bilä kendiniñ, ³⁴da tas etmädilär džinslarni, çaysi ki aytti alarga Biy.

³⁵Xatışıldilar dinsizlär bilä da övrändilär [ovlarindilar] işlärin alarniñ, ³⁶xulux ettilär gurk'larına alarniñ, da boldu alarga azmaçliçka.

³⁷Xurban ettilär oyullarin [da xizlarin] kendiläriniñ devlärgä, ³⁸da töktülär çanni zaçalsiz,

Xani oylanlariniñ da xizlariniñ kendiläriniñ devlärgä, çaysi ki xurban ettilär gurk'una K'ananiñ.

Balçixlandi yer çanından alarniñ ³⁹da murdarlandi işläriñdän alarniñ, zera boñıgländilär barganlarına kendiläriniñ.

⁴⁰Öcäşlândi yüräk(122v)länmäçi bilä Biy üstnä çoyovurtunuñ kendiniñ da igränçi etti meñärmäxin kendiniñ asrı.

⁴¹Çixara berdi alarni xoluna dinsizläriñ, eyalik ettilär alarga körälmäsizläri kendiläriniñ, ⁴²da duşmanları kendiläriniñ indžittilar alarni, da aşax boldular tibinä çollariniñ alarniñ.

⁴³Köp kerät xutçardi alarni, da alar açıylattilar ani sayışlarına kendiläriniñ da bükräydilär töräsizlikläriñdä kendiläriniñ.

⁴⁴Baxti Biy tarlixına alarniñ işitmä avazına alyişiniñ alarniñ.

⁴⁵Anđi niyatın kendiniñ da pošman boldu köplüxünä körä yarlıyamaçiniñ kendiniñ, ⁴⁶berdi alarga şayavatın alnına barça yasir etüçiläriniñ alarniñ.

⁴⁷Xutçar bizni, Biy Teñrimiz bizim, da yiğıştir bizni dinsizlärdän.

Xosdovanel bolıyix atıña seniñ ari da ögüniyix alyişin bilä seniñ.

(123r) ⁴⁸Alyişli Biy Teñrиси Israjelniñ meñi meñilik. Da aytkay barça çoyovurt: bolgay, bolgay.

Dun 40.

Alyiş Ezegia çanniñ Israjelniñ [Исаия 38: 10-20: Хвалебная песнь Иезекии]

¹⁰Men ayttim kötürügänimdä [=kötürügänindä] mendän künlärim benim, ki bardim men eşikinä tamuçnuñ,

Xoydum barçani artımdan benim ¹¹da ayttim, ki dayin körmändir xutçarmaçin Eyämizniñ yerdä tirilärniñ da dayin artıç körmändir adamni turmaçları bilä kendiläriniñ birgä.

¹²Eksildim men uruy-kökümdän benim, mundan soñra çoydum barça tirlikimni benim.

Çixti bardı, ayırıldı mendän džanim benim, neçik ki sökär salaşni, da boldum men neçik džulhanıñ valok tkaçki salmasına yuvuç kesmäçkä.

¹³Kündä ol çixara berildim men ertädän, neçik xoluna aslaniñ, ol türlü sindiryaladi, uvatti söväklärim benim, ki ertädän çax keçägä diñrâ çixara berildi.

(123v) ¹⁴Neçik çarliyaç, ol türlü dživildar edim, neçik kügürçin, ol türlü tiyilir edim, zera eksildilär közlärim benim körmäçtän.

¹⁵Baxtim biyiklikkä, Biygä, Teñrimä benim, ki xutçardi meni da ketardi mendän ayriçimni džanimniñ benim.

¹⁶Biy, bunuñ üçün aytildi şaşa, oyattıñ boyumnu benim, çaytardıñ džanimni benim, ki övündüm da tirildim.

¹⁷Ošta, eminlikkä çaytti açiyim benim, xutçardıñ džanimni benim, ki tas bolmagaymen, da saldıñ kerigä barça yazıçimni benim.

¹⁸Ki dügül, egär çaysıları ki tamuçtadırlar, tapunurlar şaşa, da dügül ölülär alyişlagaylar seni, da umsanmaslar könülükünä seniñ barçası, çaysıları ki enärlär tamuçka.

¹⁹Evet tirilär alyişlagaylar seni, Biy, neçik dä men, bundan soñra oylanlar toyrıyım, çaysi ki aytkaylar toyruluçunuñ seniñ, ²⁰Biy xutçarıлмаçimniñ benim.

(124r) Men dayin tiyilmiyim alyişlama seni alyiş [bilä] yäñi barça künlärimä tirlikimniñ benim çarşı dadžarıña Teñriniñ.

[Молитва и колофон]

Umsa tirlikniñ, umsa da işanç xutçarıлмаçniñ, Biy xutçaruçi, xutçar da ketärgin ayriçin boyumnuñ benim, adam sövüçi Biy. Pareçosluçu bilä surp Asduaçzadzinniñ da atamizniñ bizim surp Krikor Lusavoriçeniñ yarlıyagay bu bitikni yazdırganga da yazuçıga, köpyaziçli Lusig sarga-wakka, ki köp suxlançliq bilä, da köp yaçşilixtan

hasrät bolmaç bilä, da köp çiyin bilä çixardix çip-
çaç tilinä ermeni saymosnu; yamanlamañiz, zera
çudrätimiz bunça edi, artixin K'risdos tügällägäy,
ammen.

Dun 12. Bu ganon saymos 326 duindir.

Bu 7-inçi ganon çosdovandir.

[Псалом 106/107]

¹Tapunuñuz Eyämizgä, ki tatlidir, ki meñilik-
tir yarliyamaçi anij,—

²Aytkaylar çutçarılganları Eyä(124v)mizniñ,
çaysi ki çutçardı çollarından duşmanniñ,

³Barça uluslardan yiyiştirdi alarni, günäşniñ
çixkanından da günäşniñ kirgänindän, yarimkeçä-
dän da teñizdän.

⁴Bulardılar alar yabanlıçta, suvsuzluçta, yol-
larına, şähär turmaçlarına tapmadılar;

⁵Açıxtılar da susadılar, da dżanları alarniñ
alarda eksildilər.

⁶Çaxirdilar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ,
totçarılıçında alarniñ çutçardı alarni.

⁷Yol körgüzdü alarga yolga toçru, ki bargaylar
şähärgä turmaçlarına kendiläriniñ.

⁸Tapundular Eyämizgä yarliyamaçına anij,
tamaşalarına kendiläriniñ [=anij] oylanları adam-
larniñ,

⁹Ki toydurdu dżanların ačlarınıñ da dżanların
küsänčlärniñ tolu etti yaxşılıç bilä.

¹⁰Xaysilari oltururlar edi çaramyuluçta da
kölgäsinä ölümnüñ, baylı edilär mis(125r)kinliktä,
neçik temirdä,

¹¹Ki açıylattılar sözün Teñriniñ da sayışin Bi-
yiktäğiniñ öçäştirdilər.

¹²Aşax boldular ayrıçtan yüräkləri alarniñ,
çaçaklandılar, da kimesä yoç edi, ki boluşkay edi
alarga.

¹³Çaxirdilar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ,
totçarılıçlarından alarniñ çixardı alarni.

¹⁴Xutçardı alarni çaramyuluçtan da kölgäsin-
dän ölümnüñ da çeşti bayların alarniñ.

¹⁵Xosdovanel boldular Eyämizgä yarliyamaçi-
na anij, tamaşalarına anij oylanları adamlarniñ.

¹⁶Zera uvatti eşikni bayırdan da beklövün te-
mirdän uvatti.

¹⁷Boluştu alarga yoluna, töräsizliklərinä ken-
diläriniñ, zera yazıçları üçün kendiläriniñ aşax
boldular asri.

¹⁸Barça aşlardan igränirlär edi yüräkləri
alarniñ, yuvuçlandılar çax eşikinä ölümnüñ.

¹⁹Çaxirdilar Biygä tarlılıçlarında (125v) [ken-
diläriniñ, totçarılıçlarında] alarniñ çutçardı alarni.

²⁰Yeberdi sözün kendiniñ, da sayaytti alarni,
da çutçardı alarni buzuluçundan kendiläriniñ.

²¹Xosdovanel boldular Eyämizgä yarliyamaçi-
na anij, tamaşasına anij oylanları adamlarniñ.

²²Sungaylar añar çurbanı alyışniñ da aytkay-
lar işlərin anij sövünçlük bilä.

²³Xaysilari ki enärlar edi teñizgä kemi bilä da
etärlär edi işlərin suvlarda köp,

²⁴Alar kördülär işlərin Eyämizniñ da tamaşa-
ların Eyämizniñ teränlikinä tibsizlikiniñ.

²⁵Aytti, da turdu yel da dufan, da biyikländi-
lär tolyunları anij.

²⁶Çixarlar edi kökkä da enärlär edi tibsizlik-
kä, da boyları alarniñ dżanlarında kendiläriniñ
oprandılar.

²⁷Müşülländilər, seskändilər, neçik esirik-
lär, da barça açılıları alarniñ tüştü.

²⁸Çaxirdim [=Çaxirdilar] Biygä tarlıçından
kendiläriniñ, totçarılıç(126r)larından alarniñ tir-
gizdi alarni.

²⁹Xaytardı dufanı havaga, da tiyildilar tolyun-
ları anij, ³⁰färäh boldular, ki tiyildilar, da yol kör-
güzdü alarga kemi tinčliçına eklärinä kendiläriniñ.

³¹Xosdovanel boldular Eyämizgä yarliyamaçına
anij, sk'ançeliklərinä anij oylanları adamlarniñ.

³²Biyiklätkäylär anı yiyinına yiyinlarniñ, da
olturuçuna çartların alyışlagaylar alarni [=anı]!

³³Zera çaytardı açın suvlar çuruga da bargan-
ların suvlarniñ yergä susamiş,

³⁴Etti yerni yemiş berüçi balçıçlı yamanlıçı
üçün turuçılariniñ alarniñ.

³⁵Etti pustalıçni göllü suvlar da yerni susamiş
barganlarına suvlarniñ;

³⁶Siyindirdi kendinä ačlarını, da yasadılar şä-
här turmaçlarına kendiläriniñ.

[³⁷Sürdülär tarlovlar, da tiktilär borlalıçlar,
da ettilär yemiş hasillärindän kendiläriniñ.]

³⁸Alyışladı alarni, da artıldilar asri, da hay-
vanları alarniñ eksilmädilər.

(126v) ³⁹Eksildilər alar da çiyindilər tarlıçla-
rından yamanlıçniñ, totçarılıçniñ.

⁴⁰Keldi risvaylıçka üstnä buyruçılarniñ alar-
niñ, bulartti alarni yabanlıçta da dügül yol üstnä.

⁴¹Boluştu yarlıniñ miskinlikinä, yol körgüzdü,
neçik çoyunlarına, dżinsiniñ alarniñ,

⁴²Körgäylär toçrular da färäh bolgaylar, da
barça töräsiz yapkay ayçin kendiniñ.

⁴³Kimdir açılı, ki saçlagay bunu da eskä al-
gay yarliyamaçin Eyämizniñ. *P'arç' 42 dun.*

[Псалом 107/108] 107

¹Alyış, saymos Tawit'niñ. San 107.

²Hadirdir yüräkım benim, Teñri, hadirdir yü-
räkım benim alyışlama da saymos aytma saña
haybatım bilä benim.

³Oyanijiz, haybatim benim, oyanijiz saymos bilä [da alyış bilä], da men oyanirmen ertäräk.

⁴Xosdovanel boliyim saña žoçovurt arasına, Biy, da saymos aytiyim saña džinslar arasına.

⁵Ulu boldu çax kökkä diñrä yarliyamaçij senij, çax bulutka diñ(127r)rä könülükün senij.

⁶Biyiklänpesen sen köktä, Teñri, barça yerdädir haybatij senij.

⁷Neçik çutçarıldılar sövüklülärinij senij, tirciz oñu bilä senij da işit bizgä.

⁸Teñri sözlädi arilikindän kendinij: «Biyik boliyim, ayiriyim Siwk'emni da tüzlärin otaxlarga ölçiyim.

⁹Menimdir Kayajat ulusu, da benimdir Manase, Ep'rem çuvatlatučişi başimnij benim.

Juta çanım benim, ¹⁰Movap tegänäsi umsamnij benim.

Jetovmadan tüzätiyim barganımni benim, da maña özgä džinslar hnazant boldular».

¹¹Kim eltkäy meni šähärgä bek, yaçom kim yol körgüzüçi bolgay maña çax Jetovmaga?

¹²Ki dügül mi sen, Teñri, çaysi ki kerij ettiñ bizni da çijmadij, Teñri, çuvatlarımız bilä bizim?

¹³Ber bizgä boluşluç tarliçta, ki yalyandır çutçarmaçij adamnij.

¹⁴Teñri bilä etiyiç çuvatni, da ol uyatli etkäy duş(127v)manlarımızni bizim. *Dun 14.*

[Псалом 108/109] 108

Yeñmäç üçün. Saymos Tawit'nij. San 108.

¹Teñri alyışima benim! tiiylmagin, ²zera ayzi yazijlinij, ayzi hillälinij açildi üstümä benim.

Sözlädilər mendä til bilä hilläli ³da sözü bilä körälmäçsizliçnij çapsadılar meni.

Çariştirar benim bilä heç yergädän, ⁴ornuna süvükümnüñ benim çijara berirlär edi meni, evet men alyışta bolur edim.

⁵Tölädilər maña yamanni ornuna yaçşisiniñ, körälmäçsizliçni ornuna süvükümnüñ benim.

⁶Turçuz üstünä anij yazijli şaytanni, turgay sayına anij.

⁷Yarçusundan kendinij çijçay suçlu, da alyışı anij yazijka çaytkay.

⁸Bolgay künläri anij eksik, da tärmanin anij — anij özgä eltkäy.

⁹Bolgay oylanları anij öksüz, da çatunu anij tul, ¹⁰taygaylar, teşkirilgäylär oylanları anij, klänçi bolgaylar da çij(128r)kaylar turmaçlarindän kendilärinij.

¹¹Tergägäy ötünç berüçi barça nemäsin anij, çaraçlagaylar yatlar çazyançin anij.

¹²Tapulmagay boluşüçi anjar, da kimsä yarliçagay üstnä öksüzlärinij alarnij.

¹³Bolgay oylanları anij taspolmaçka, da džinstan buzulgay ati anij.

¹⁴Añgaylar yazijin atalarinij anij alnina Eyämiznij, da yazij anasinij anij buzmagay ¹⁵da bolgay alnina Eyämiznij här sahat.

Tas bolgay yerdä anjarliçij anij ornuna, ki anjadi etmä yarliyamaçni,

¹⁶Xuvgay adamni miskinni da yarlini öldürmä ani, ki aşaxtir yüräki bilä.

¹⁷Sövdü çaryışni — da çijçay anjar, klämädi alyışni — yiraç bolgay andan.

¹⁸Kiydi çaryışni, neçik tonnu, kirgäy, neçik suv, çarnina anij da, neçik çet, sövklärinä anij.

¹⁹Bolgay anjar neçik ton, ki kiyär, neçik çuşaç, ki bay(128v)lanir här kez belinä.

²⁰Bu işidir alarnij, çaysi ki yamanlamaçta edilär benim üçün Biygä da çaysiläri ki sözlärlär edi yaman džanım üçün benim.

²¹Evet sen, Biy, Biy, etkin benim bilä atijna körä senij, zera tatlidir yarliyamaçij senij, da çutçar meni, ²²zera yarli da klänçimen men.

Yüräkim benim müşçülländi çarnimda benim, ²³da men, neçik kölgä, artilganima benim, eksildim da silkindim, neçik sarinçça.

²⁴Tizlärim benim çaçaklandı saçlamaçtan, da tenim benim özgä iränqli [iränqli] boldu yaydan.

²⁵Boldum men taba alarga, kördülär meni da teprättilär başlarin kendilärinij.

²⁶Boluş maña, Biy Teñrim benim, da çutçar meni yarliyamaçijna körä senij.

²⁷Tanigaylar, ki çoluñ senij budur da sen, Biy, ettiñ bunu.

²⁸Alar çaryarlar, da sen alyışlasar(129r)sen, çaysiläri ki turupturlar üstümä benim, uyat kötürgäylär, evet çuluñ senij färäh bolgay sendän.

²⁹Kiygäylär uyatni, çaysiläri ki yaman sözdä edilär džanım üçün benim, da kiygäylär, neçik uyatni, yapovun kendilärinij kendiläri üstnä.

³⁰Evet men çosdovanel boliyim saña asri ayzimdan benim, içinä köplärinij alyışliyim seni.

³¹Ki turdu ol sayına yarlinij, çutçarma meni andan, çaysiläri ki çuvarlar džanımni benim. *Dun 28.*

[Псалом 109/110] 109

Saymos Tawit'nij, 109.

¹Aytti Biy Biyimä benim: Oltur sayima benim, çax çoyiyim duşmanlarinijni senij başijçina ayaçlarıña senij.

²Tayaçin çuvatnij yebergäy saña Biy Siondan, da eyalik etärsen sen arasına duşmanlarinijni senij.

³Senij bilädir maña başlangani künläri çuvat-

niñ könänmäxinä ariləriñniñ seniñ; ھا(129v)rin-dan ilgäri, ne ki Çolpan yolduz, toyrurdum seni.

⁴Ant içti Biy da dügül dayi poşman bolsar, ki sensen k'ahana meñilik yergäsindän Mełk'iseteginiñ, ⁵da seniñ Biy sayıñdadır.

Uvatkay kününä öçäsmäxniñ ھاnlarıni, ⁶yar-yular dinsizläri, da köp etär tövülgänläri, da uvatkay başlarıni köplärniñ yerdä,

⁷Çaylarıni yolda içirgäy, bunıñ üçün dä biyik etkäy başlarıni. *Dun 6, p'ark' 48.*

[Псалом 110/111] 110

Aləluia. San 110.

¹Xosdovanel bolıyım saña, Biy, bar yüräkim bilä menim, sayışına toyrularniñ, yiyinına. ²Uludur işläri Eyämizniñ, da tergälgändir barçada erki aniñ.

³Tarunmaxlıx da könänmäxlıxtir işläri aniñ, toyruluxu aniñ ھاlır meñi meñilik.

⁴Añmaxlıx etti tamaşalarına kendiniñ toyrularga, yarlıyovuçi, şayvatlıdır Biy, ⁵yemäk berir ھاorğanlarına kendiniñ.

(130r) Añdı meñiliktän niyätin kendiniñ, ⁶çu-vatın işläriñiñ kendiniñ simarladı žoovurtuna kendiniñ —

Bermä alarga meñärmäxin dinsizläriñiñ. ⁷Da işläri ھاollarıniñ aniñ toyrulux da könülüktür.

Inamlıdırılar barça buyruxları aniñ, ⁸toxtalıptir meñi meñiliktän, etilıptir könülükü bilä da toyruluxu bilä.

⁹Xutxarımaxlıx yeberdi Biy žoovurtuna kendiniñ, simarladı meñilik niyätin kendiniñ ari, da ھاorxuludur atı aniñ.

¹⁰Başlanganı saxtlıxniñ ھاorxusu Eyämizniñ, axtıl yaxşı barçasına, ھاaysıları ki etärlär anı, da al-yışı aniñ ھاlır meñi meñilik. *Dun 8.*

[Псалом 111/112] 111

Aləluia, 111.

¹Sanlıdır adam, ki ھاorxar Eyämizdän, buyru-xun aniñ ol klär asrı.

²Xuvatlı bolgay [yerdä] züryätı aniñ, da dżınsı toyrularniñ al-yışlangay.

³Haybat, ululux bardır övünä aniñ, toyruluxu aniñ ھاlır meñi meñilik.

⁴Saçtı ھاaram(130v)yluluhta yarıx toyrularga, yarlıyovuçi da şayvatlıdır Biy.

⁵Tatlı adam yarlıyar da berir ötünç, ornatır sözün kendiniñ yarğuda, ⁶zera meñilik ol seskän-mägäy.

Jısadag meñilik bolgay toyrı, ⁷çuvdan ya slavadan yamandan ol ھاorxmagay.

Hadırdır yüräki aniñ umsanma Teñrigä.

⁸Toxtalıptir yüräki aniñ, da ol ھاorxmagay, ne-gä diñrä körgäy duşmanlarıniñ kendiniñ.

⁹Tayıtti da berdi yarlılarga, toyruluxu aniñ ھا-lir meñi meñilik, da müñüzü aniñ biyik bolgay haybat bilä.

¹⁰Yazıxlı körgäy da öçäşkäy, tişlärin kendiniñ ھاırdzıldatkay da erigäy, da suxlançi yazıxlılarnıñ taspolgay. *Dun 10.*

[Псалом 112/113] 112

Aləluia. San 112.

¹Al-yışlanız, oylanlar, Biyni da al-yışlanız atın Eyämizniñ.

²Bolsun atı Eyämizniñ al-yışlı bundan soñra çax meñilikkä diyin.

³Günäşniñ çıxkanından çax kirgäninä diñ-(131r)rä günäşniñ al-yışlıdır atı Eyämizniñ.

⁴Biyiktir üsnä barça dżınsılarınıñ Biy, da köktädir haybatı aniñ.

⁵Kimdir — neçik Biy Teñrimiz bizim, biyiklik-tä turgan, ⁶da aşax turganlarıniñ körär köktän da yerdä;

⁷Turıyuzur miskinni yerdän da biyik etär zabunlarıni çöplüktän;

⁸Olturıyuzur alarıni buyruxçılar buyruxçılar bilä žoovurtuna kendiniñ;

⁹Turıyuzur alarıni övdä färâh köñül bilä, neçik ana, oylanlarına sövüngän?

[Псалом 113/114] 113

Aləluia, 113.

¹Çıxkanı İsrajelniñ Misirdan, övündän Jagopnuñ, yiyinından özgä dżınsılarınıñ,

²Boldu Dżıvutluhta ariliki aniñ da İsrajeldä buyruxu aniñ.

³Teñiz kördü da ھاçtı, da Ortanan da ھاıytti.

⁴Taylar, süvününüz, neçik ھاoçlar, da örlär — neçik ھاozuları ھاoyunlarıniñ.

⁵Nedir saña, (131v) teñiz, kimni kördün da ھاçtıñ? Ya sen, Ortanan, nek ھاıyttiñ anda?

⁶Taylar, sövününüz, neçik ھاoçlar, da örlär — neçik ھاozuları ھاoyunlarıniñ.

⁷Yüzündän Eyämizniñ seskändi yer, yüzündän Teñrisiniñ Jagopnuñ,

⁸Kim ھاıyvardı taşni axtın suvlarga da ھاyanı çovraç közlärinä.

[Псалом 113/115]

^{9/1}Dügül bizgä, Biy, dügül bizgä, yoğsa atıña seniñ bergin haybatni yarlıyamaxtıñ üçün da könülükün üçün seniñ.

^{10/2}Bolmagay ھاçan aytkaclar dinsizlärdä, ki: «Xanıdır Teñrisi alarıniñ?»

^{11/3}Teñrimiz bizim köktä da yerdä, barça, ھاaysi nemäni klädi, da etti.

^{12/4}Gurklarıniñ dinsizläriñiñ altın da kümüştür, ھاol işläridir oylanlarıniñ adamlarıniñ.

^{13/5}Ayızları bardir, da sözlämäslär, közləri bardir, da körmäslär.

^{14/6}Xulaxları bardir, da işitmäslär, burunla- (132r)rı bardir, da iskämäslär.

^{15/7}Qolları bardir, da çarmalamas, ayaqları bardir, da barmaslar, da yoxtur avaz ovurtlarına alarnıñ.

^{16/8}Oçşaş alarga bolgaylar, çaysıları ettilär alarnı, da barçası, ki umsanıptırlar alarga.

^{17/9}Övü İsrəjelniñ umsandı Biygä, boluşuçısı, yöpsünövlüdür alarga.

^{18/10}Övü Aharonnuñ umsandı Biygä, boluşuçı, sıñarlıxtır alarga.

^{19/11}Xorçkanları Eyämizniñ umsandılar Biygä, boluşuçı da çutçaruçısıdır alarnıñ.

^{20/12}Añdı bizni Biy bizni da alıışladı bizni, alıışladı Biy övün İsrəjelniñ, övün Aharonnuñ.

^{21/13}Alıışladı Biy çorçkanların kendiniñ, kiçilärin da uluların.

^{22/14}Arttırgay sizgä Biy, sizgä da oylanlarınizga sizinç.

^{23/15}Alıışlısız siz Eyämizdän, ki etti köknü da yerni.

^{24/16}Kökü köknüñ Eyämizniñdir, da yerni berdi oylanlarına adamlarnıñ.

^{25/17}Dügül ki ölülär alıışlarlar seni da dügül barçası, çaysı ki enärlär tamuçka.

(132v) ^{26/18}Yoçsa, tirilär, alıışlıyıç seni, Biy, bundan soñra çax meñilikkä diyin.

Dun 26, p'ark' 52.

[Псалом 114/116] 114

Aləluia.

¹Sövdüm, ki işitti Biy avazına alıışımniñ menim, ²ki aşaxlattı çulaxın kendiniñ maña, da men künümä menim sarnadım añar.

³Dolaştılar çövrämä inçəxanmaçi ölümniñ, da totçarlıçı tamuçnuñ taptı meni.

Tarlıxni da tixizliçni taptım, ⁴da atın Eyämizniñ sarnadım.

Ey Biy, çutçar dżanımnı menim! ⁵Yarlıçovuçi Teñrimiz bizim yarlıçar, ⁶da saçlar oylanlarnı Biy.

Men aşax boldum, da Biy tırgızdı meni, ⁷çayt, dżanımnı menim, tınçlıçınça seniñ, zera Biy boluştu maña.

⁸Xutçardı dżanımnı menim ölümdän, közlärinmi yaşlardan da ayaçlarımni menim (133r) taymaçtan, ⁹biyänçli bolıyım alnına Eyämizniñ yerindä tirilärniñ. *Dun 6.*

[Псалом 115/116] 115

Aləluia.

^{1/10}Inandım, çaysı ki dā sözlädım, da men aşax boldum asrı.

^{2/11}Men ayttım tamaşalanganıma menim, ki barça adam yalçandır.

^{3/12}Ne beriyim, Biy, övünä Eyämizniñ barçadan, çaysı ki berdi maña?

^{4/13}Ayaçın çutçarıлмаçniñ yöpsünıyım da atına Eyämizniñ sarnadım [=sarnıyım].

^{5/14}Alıışımni menim Eyämizgä beriyim alnına barça çoyovurtunuñ anıñ.

^{6/15}Özdändir alnına Eyämizniñ ölümü ariläriniñ kendiniñ! ^{7/16}Ey, Biy, men çuluñ seniñmen, çuluñ da oçul çaravaşıñniñ seniñ.

Kestiñ baylarımni menim, ^{8/17}saña sunıyım çurbanların alıışniñ da atın Eyämizniñ sarnıyım.

^{9/18}Alıışımni menim Eyämizgä beriyim alnına barça çoyovurtunuñ anıñ ^{10/19}köşkünä, övünä Eyämizniñ da içinçä seniñ, Erusaçem. (133v) *Dun 8.*

[Псалом 116/117] 116

Aləluia. ¹Alıışlanıç Biyni, barça dżınslar, ögününçüz [=ögünçüz] anı, barça çoyovurtlar.

²Xuvatlangay yarlıçamaçi anıñ üstümüzgä bizim, könülükü Eyämizniñ çalgay meñilik. *Dun 2.*

[Псалом 117/118] 117

Aləluia.

¹Xosdovanel boluñuz Eyämizgä, ki yaçşıdır, ki meñiliktir yarlıçamaçi anıñ.

²Aytçay övü İsrəjelniñ, ki yaçşıdır, ki meñiliktir yarlıçamaçi anıñ.

³Aytçay övü Aharonnuñ, ki meñiliktir yarlıçamaçi anıñ.

⁴Aytçaylar çorçkanlar Eyämizniñ, ki yaçşıdır, ki meñiliktir yarlıçamaçi anıñ.

⁵Tarlıçta sarnadım Biygä, da işitti maña avlaç.

⁶Biydir menim boluşuçım, da men çorçmandır, ki: ne etkäy maña adam?

⁷Biydir menim boluşuçım, da köriyım men duşmanlarımni menim.

⁸Yaçşıdır umsanma Biygä, ne ki umsanma adamlarga, ⁹yaçşıdır umsanma Biygä, ne ki umsanma buyruçılarga.

¹⁰Barça dżınslar kezdilär çövrämä, da atı bilä (134r) Eyämizniñ yeñdim alarnı.

¹¹Kezmäç bilä kezdilär çövrämä da çapsadılar meni birgä, da atı bilä Eyämizniñ yeñdim alarnı.

¹²Kezdilär çövrämä, neçik çulular, da yandılar, palayladılar, neçik tegänäklär otta, da atı bilä Eyämizniñ kerı ettim alarnı.

¹³Keri bolganıma tutundum da boldum yovuç yixılmaçka, da Biy yöpsündü meni.

¹⁴Xuvatım menim da boluşuçım Biy, da boldu maña çutçarıлмаçka.

¹⁵Avaz sövünçlükniñ, çutçarıлмаçniñ otaçına toyrularniñ.

Oñu Eyämizniñ etti çuvatni, ¹⁶ oñu Eyämizniñ biyik etti meni, da oñu Eyämizniñ etti çuvatni.

¹⁷Ölmiyim, yoçsa tiriliyim da tiyiyim [=aytiyim] işin Eyämizniñ.

¹⁸Ögüt bilä ögütlädi meni Biy da ölümgä çixara bermädi.

¹⁹Açinüz maña eşikin toyruluğun, ki kirgäy-men anda da çosd(134v)ovanel boliyim Eyämizdän.

²⁰Bu eşik Eyämizniñdir, da toyrular kirärlär mundan.

²¹Xosdovanel boliyim saña, Biy, ki işittin maña, da boldu maña çutçarılmaçka.

²²Taşni, çaysin ki heçkä berdilär yasavuçilar, ol boldu başi buççağniñ.

²³Eyämizdän boldu bu, da tamaşalidir alnina közlärimizniñ bizim.

²⁴Bu gündür, çaysi ki etti Biy, keliñiz, süvüniyiç da färâh boliyiç buñar.

²⁵Ey Biy, çutçar! Ey Biy, yol körgüzgin! ²⁶Al-yişli, çaysi ki kelsärsen atına Eyämizniñ! Da al-yiş-ladiç seni övündän Eyämizniñ.

²⁷Biy Teñrimiz bizim köründü bizgä. Etiniz ulukünnü färâhlikkä ertälänip çax buççağına se-yannin.

²⁸Teñrim benim sensen, tapuniyim saña, Teñrim benim sensen, da biyiklätiyim seni.

Tapuniyim saña, Biy, zera işittin (135r) maña da boldu maña çutçarılmaçka.

²⁹Xosdovanel boliyiç Eyämizgä, zera yaçşidür, zera meñiliktir yarlıyamaçi anin.

Dun 28. P'ark' 46 dun.

[Псалом 118/119] 118

Aləluia.

[alif]

¹Sanlidirlar zaçalsızlar yollarında da çaysilari barirlar orenk'ina Eyämizniñ.

²San, kılär terğärlär tanixliğin anin, tügäl yüräkläri bilä kendiläriniñ çolgaylar anı.

³Dügöl ki, kılär çilinirlar töräsizlikni, yoluna anin bargaylar.

⁴Sen simarladıñ simarlaganiñni seniñ saçlama maña asri.

⁵San, egär oñarılsa edi maña yollarım benim saçlama maña toyruluğunnu seniñ.

⁶Ol vaçtta men uyalmas edim, ki saçtlanma maña simarlaganiña seniñ.

⁷Tapuniyim saña, Biy, toyruluğu bilä yüräkimniñ benim, neçik umsandim könülü(135v)kü-nä toyruluğunnu seniñ.

⁸Könülükünñü seniñ saçladım, çoymagin [meni] çax meñilik.

[pet]

⁹Ne bilä tüzätkäy otuzyaşli yollarin kendiniñ? — Evet saçlama sözüñnü seniñ.

¹⁰Bar yüräkim bilä benim çoldum sendän, keri etmä meni buyruçuñdan seniñ.

¹¹Yüräkimdä benim yaşirdim sözüñnü seniñ, neçik yazıç etmäğäy-men saña.

¹²Al-yişlisen sen, Biy, övrät maña toyruluğunnu seniñ.

¹³Erlärim bilä aytiyim barça könülükün ayzinñ seniñ.

¹⁴Yollarına tanixliğinñ seniñ sövündüm, neçik barça çodçalıçta.

¹⁵Buyruçuña seniñ çayyurdum da saçtlandim yoluña seniñ.

¹⁶Könülükünñü seniñ sözlädim da unutmadim sözüñnü seniñ.

[kamiy]

¹⁷Tölä çuluña seniñ, ki turgaymen da saçlagaymen sözüñnü (136r) seniñ.

¹⁸Oyat közümnü benim, da baçiyim tamaşasına orenk'iniñ seniñ.

¹⁹Xaribmen men yerdä; yaşirmagin mendän simarlaganiñni seniñ.

²⁰Hasrät boldu dżanim benim suçlanma maña könülükünä seniñ här sahat.

²¹Öçäştin öktämlärgä çaryişli, çaysilari ki saptilar buyruçlarıñdan seniñ.

²²Keri etkin mendän tabalanmaçni da heçlikni, zera tanixliğinñ seniñ izdädim.

²³Zera olturdular buyruççilar da yaman sözlärlär edi benim üçün, evet çuluñ seniñ saçışlar edi könülükünñü seniñ.

²⁴Zera tanixliğin seniñ sözüüm benim edi da saçışim benim toyruluçuña seniñ.

[tayit]

²⁵Yuvuçlandı dżanim benim topraçka, Biy, tırgiz meni sözüñä körä seniñ.

²⁶Yolumnu benim aytiyim saña, da işitkin maña, övrät maña toyruluğunnu seniñ.

(136v) ²⁷Yollarına toyruluğunnu seniñ açilli etkin meni, da tergiyim tamaşalarıñni seniñ.

[²⁸Xaçak'landı boyum benim osanmaçtan, toçtat meni sözüñä seniñ.]

²⁹Yollarin yazıçniñ keri etkin mendän da orenk'indä seniñ yarlıça maña.

³⁰Yollarin könülükünñü seniñ taçladım da könülükünñü seniñ men unutmadım.

³¹Yovuçlandım men tanixliğinä seniñ, Biy, uyatlı etmä meni.

³²Yoluna buyruçlarıñniñ seniñ yügürdüm, zera keñ ettiñ yüräkimni benim.

[hej]

³³Orənk'kä bilikli etkin meni, Biy, yollarına könülükününü seniñ, da çoliyim anı hər vaxt.

³⁴Açillı etkin meni, da tergiyim orənk'ini seniñ, da saçliyim anı tügäl yüräkım bilä benim.

³⁵Yol körgüz maña izinä buyruçuñnuñ seniñ, zera añar biyändim.

³⁶Aşaçlatkın yüräkımni benim tanıçlıçına seniñ da [dügül] akahlıçka.

³⁷Xaytar közüm(137r)nü benim, ki körmä-gäymen heçlikni; yoluña seniñ tırgız meni.

³⁸Toçtat çuluña seniñ sözüñnü seniñ, çorçuñnu seniñ.

³⁹Çiçar mendän tabalanmaçni, çaysi ki dâ sa-yindim, zera yarçuñ seniñ tatlıdır.

⁴⁰Osta suçlandıñ buyruçuña seniñ, toyruluçuñda seniñ tırgız meni.

[yaw]

⁴¹Kelgäy üstümä benim yarlıyamaçıñ seniñ, Biy, da çutçarmaçıñ seniñ sözüñä körä seniñ.

⁴²Beriyim dzuap, çaysıları ki tabalarlar meni söz bilä, zera men sözüñä seniñ umsandıñ.

⁴³Keri etmäğın ayzımdan benim söznü könülükününü çax asrı, zera könülükünä seniñ umsandıñ.

⁴⁴Saçladıñ orənk'ini seniñ hər sahat, meñilik da meñi meñilik.

⁴⁵Barir edim men avlaçlıçta, zera buyruçuñnu seniñ izdädim.

⁴⁶Sözlär edim tanıçlıçıñ seniñ alnına çanlar-nıñ (137v) da uyalmas edim.

⁴⁷Sayışlar edim buyruçuñnu seniñ, çaysi ki sövdüm.

⁴⁸Kötürdüm çollarımnı benim buyruçuña seniñ, çaysi ki sövdüm, da sayışlar edim toyruluçuñnu seniñ.

[ze]

⁴⁹Ağın sözüñ çuluñnuñ seniñ, çaysi ki umsa-lattıñ meni.

⁵⁰Bu övündürgäy meni aşaçlıçımda benim, zera sözüñ seniñ tırgızdı meni.

⁵¹Öktämlär egriländilər maña asrı, evet orənk'indän seniñ men sapmadım.

⁵²Añdım könülükünü seniñ meñilik, Biy, da övündüm.

⁵³Xayyu tuttu meni yazıçlılar üçün da çaysıla-rı çoydular orənk'ini seniñ.

⁵⁴Ögövlüdür maña könülükün seniñ yerinä çariblıçımnıñ benim.

⁵⁵Añdım keçä atıñni seniñ, Biy, da saçladıñ orənk'ini seniñ.

⁵⁶Bu boldu maña yol tirlikkä, zera toyruluçuñnu seniñ izdädim. (138r) *Pařk' 56 dun.* Aləluia.

[çet]

⁵⁷Payim benim sensen, Biy, ayttım, saçlama orənk'ini seniñ.

⁵⁸Yalbardıñ yüzünü seniñ tügäl yüräkım bilä benim, yarlıya maña sözüñä körä seniñ.

⁵⁹Sayışladıñ yolunnu benim da çaytardıñ ayaçlarımnı benim tanıçlıçına seniñ.

⁶⁰Hadirländim da müşçüllänmädim, ki saçladıñ buyruçuñnu seniñ.

⁶¹Oryanı yazıçnıñ dolaşırılar çövrämä, evet orənk'ini seniñ men unutmadım.

⁶²Yarımkeçädä turar edim çosdovanel bolma Biygä könü toyruluçuñ üçün seniñ.

⁶³Ülüslü edim men barça çorçkanlarıñ bilä seniñ, çaysi ki saptılar [=saçladılar] buyruçuñnu seniñ.

⁶⁴Yarlıyamaçı bilä Eyämizniñ tolu boldu yer. Toyruluçuñnu seniñ övrät maña.

[deť]

⁶⁵Tatlılıçni ettiñ çuluñ bilä seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ.

(138v) ⁶⁶Tatlılıçni, ögütnü da bilmäçni övrät maña, zera buyruçuñnu seniñ men saçladıñ.

⁶⁷Negä diñrä aşaçlanmıyir edim men, yazıçlı men, bunıñ üçün sözüñnü seniñ saçladıñ asrı.

⁶⁸Tatlisen sen, Biy, tatlılıçıñ bilä övrät maña ~~zera~~ buyruçuñnu seniñ.

⁶⁹Arttılar mendä töräsizlikləri öktämlärniñ, evet men bar yüräkım bilä benim tergädim buyruçuñnu seniñ.

⁷⁰Uyudu, neçik süt, yüräkləri alarnıñ, evet men orənk'ini seniñ sözlädim.

⁷¹Yaçşidir maña, ki aşaç ettiñ meni, neçik öv-rängäymen toyruluçuñnu seniñ.

⁷²Yaçşidir maña orənk'i ayzıñniñ seniñ, ne ki miñləri bilä altınnıñ da kümüşnüñ.

[jot]

⁷³Xollarıñ seniñ ettilär da yarattılar meni, açillı etkin meni, da övräniyim buyruçuñnu seniñ.

⁷⁴Xorçuçılarıñ seniñ körgäylär (139r) meni da färâh bolgaylar, zera men sözüñä seniñ umsandıñ.

⁷⁵Tanıdım, Biy, ki toyruluç bilädır yarçuñ seniñ, könü aşaçlattıñ meni.

⁷⁶Bolgay yarlıyamaçıñ seniñ övündürmä meni, sözüñä körä, körmä seni çuluñ seniñ.

⁷⁷Kelgäy maña şayavatıñ seniñ, da tiriliyim, zera orənk'ini seniñ sözüñ benim edi.

⁷⁸Uyalgaylar öktämlär, çaysıları ki heç yergä-dän egri boldular maña, evet men çayyurdum buyruçuña seniñ.

⁷⁹Ögütlägäylär meni çorçkanlarıñ seniñ, da çaysıları ki tanırlar tanıçlıçıñni seniñ.

⁸⁰Bolgay yüräkim benim zayalsiz toyruluğuña seniñ, ki uyalmagaymen.

[k'ap]

⁸¹Küsändi džanim benim çutçarmağña seniñ, zera men sözüñä seniñ umsandım.

⁸²Baykaylar közlärim benim sözüñä seniñ, aytım: çaçan övündürgäy meni?

⁸³Boldum men neçik tulçu ayazlıçta, zera toyru(139v)luğuñnu seniñ unutmadım.

⁸⁴Ne çadardır künläri çuluğnuñ seniñ? Çaçan etsärsen maña könülük çuvuçılarımdan benim?

⁸⁵Aytkaylar maña örenk'sizlär sağışların, evet dügül neçik örenk'iniñ seniñ.

⁸⁶Barça simarlaganiñ seniñ könüdürlär; heç yergädän çuvdular meni; boluş maña.

⁸⁷Azulaç dayın — da tas etärlär edi meni yerdä, yoysa men çoymadım buyruğuñnu seniñ.

⁸⁸Yarlıyamağña körä seniñ tırgiz meni, da saçlıyım tanıxlıxın ayzıñniñ seniñ.

[yamit]

⁸⁹Meñilik, Biy, sözüñ bardır köktä, ⁹⁰džinstan çaç džinskadır könülüküñ seniñ.

Toxtattıñ yerni, bardır da çalır.

⁹¹Buyruğuña seniñ çalır kündüz, zera barça çuluğ seniñdir.

⁹²Eğär ki örenk'iniñ seniñ sözüñ benim bolmasa edi, ertäräk dayın, hälbät, tas bolup edim aşıçlıxımda benim.

(140r) ⁹³Meñilik men unutmıyım toyruluğuñnu seniñ, zera alar bilä tırgızdıñ meni.

⁹⁴Seniñmen men, da tırgiz meni, zera toyruluğuñnu seniñ izdädım.

⁹⁵Maña eglänirlär yazıçlılar tas etmäğä, ki tanıxlıxıñniñ seniñ men eskä aldım.

⁹⁶Barça tügällikniñ kördüm soñyusun, asrı avlaç edilär maña simarlaganiñ seniñ.

[mim]

⁹⁷Neçik sövdüm örenk'iniñ seniñ, här kez sözlärim benim edilär.

⁹⁸Ne ki duşmanlarım benim, ağıllı ettiñ [meni] simarlaganiña seniñ, zera meñilik benim edi.

⁹⁹Artıç barça övrätüçilärimdän benim ağıllı boldum, zera tanıxlıxıñ seniñ sözlärim benim edi.

¹⁰⁰Artıç çartlardan ağıllı boldum, zera buyruğuñnu seniñ tergädım.

¹⁰¹Barça yollarından yamanlarıñ tüydım ayaxlarıñniñ benim, neçik ki saçlagaymen sözüñnü seniñ.

(140v) ¹⁰²Könülüküñdän seniñ men sapmadım, zera sen örenk'inä bilüçi ettiñ meni.

¹⁰³Neçik ki tatlıdır tañlayıma benim sözläriñ seniñ, ne ki çibal ayzımda benim.

¹⁰⁴Buyruğuñdan seniñ añlap körälmädım barça yolların yamanlarıñniñ, zera sen örenk'ni bilüçi ettiñ meni.

[nun]

¹⁰⁵Džıraçtır [=Çıraçtır] sözüñ seniñ ayaxlarıma benim da yarıç berir izlärimä benim.

¹⁰⁶Ant içtim da toxtattım, ki saçlagaymen barça könülükün toyruluğuñnuñ seniñ.

¹⁰⁷Aşıç boldum çaç asrı, Biy, tırgiz meni sözüñä körä seniñ.

¹⁰⁸Erkinä ayzıñniñ benim biyängin, Biy, da könülüküñnü seniñ övrät maña.

¹⁰⁹Džanim benim çoluğa seniñdir här sahat, da örenk'iniñ seniñ men heç unutmadım.

¹¹⁰Xoydular maña yazıçlılar sirtmaç, buyruğuñdan seniñ heç men bularmadım.

¹¹¹Meñärdım tanıxlıxıñniñ seniñ meñilik, zera söv(141r)ünclüktür yüräkimä benim.

¹¹²Aşıçlattım yüräkimni benim etmä toyruluğuñnu seniñ meñilik tölöv üçün.

[samk'at]

¹¹³Töräsizlärni körälmädım, da örenk'iniñ seniñ sövdüm.

¹¹⁴Boluşuçım da çutçaruçım benim sensen, da sözüñä seniñ umsandım.

¹¹⁵Keri boluğuz mendän, yamanlar, da tergiyim buyruğun Teñrimniñ benim.

¹¹⁶Boluş maña sözüñä körä seniñ, da tırgiz meni, da uyatlı etmä meni umsamdan benim.

¹¹⁷Boluş maña, da abragın meni, da aşıçlanıyım könülüküñä seniñ här sahat.

¹¹⁸Risvayladıñ barçasın, çaysi ki çayın boldular toyruluğuña seniñ, zera egirlik bilä edilär sağışları alarıñniñ.

¹¹⁹Keçövlü hesepładım barça yazıçlıların yeriniñ, anıñ üçün sövdüm buyruğuñnu seniñ.

¹²⁰Xadagın çorçuğ bilä seniñ tenimni benim, zera yarığdan seniñ çorçtum asrı.

(141v) *P'ark' 64 dundir.*

Aleluia.

[Молитва и колофон]

Ata Oğul Ari Džan, sen boluş yazıçlı Lusig sargawakka da bu bitikni yazdırganga da sarnaganga, ammen.

[ej]

¹²¹Ettım könülüküñnü da toyruluğuñnu; çıçara bermäğin meni çoluna çüstirüçilärimniñ benim.

¹²²Yöpsün çuluğnu seniñ yaşığa, ki bolmagay öktämlär çiyiçlagaylar meni.

¹²³Egländilär közlärim benim çutçarmağña seniñ da sözüñä toyruluğuñnuñ seniñ.

¹²⁴Et xuluṅa seniṅ yarlıyamaḫiṅa körä seniṅ, toyruḷuḫuṅa körä seniṅ övrät maṅa.

¹²⁵Xuluṅ seniṅmen men, aḫilli etkin meni, da taniyim taniḫliḫiṅni seniṅ.

¹²⁶Vaxttir xulluḫ etmä Biygä: tiydilar oṛenk'iṅni seniṅ.

¹²⁷Bunuṅ üçün sövdüm buyruḫuṅnu seniṅ, ne ki barça altunnu da dibazionnu.

¹²⁸Barça buyruḫuṅ seniṅ oṅar(142r)ıldilar maṅa, ki körälmädım yolnu yamanlariṅni.

[p'e]

¹²⁹Tamaşalidır sk'ançelikiṅ seniṅ, bunuṅ üçün sövdü alarnı dżanim benim.

¹³⁰Belgilisi sözlariṅniṅ seniṅ yariḫli da aḫilli etär oylanlarnı.

¹³¹Ayzimni benim açtım da aldım dżanni, buyruḫuṅa seniṅ hasrät boldu dżanim benim.

¹³²Baḫkin maṅa da yarlıya maṅa, könülükünä körä sövüçlariṅni atıṅni seniṅ.

¹³³Yolumnu benim toyru etkin maṅa sözüṅä körä seniṅ, da eyälik etmägäylär maṅa barça yazıḫlar.

¹³⁴Xutḫar meni iftirasından adamlariṅni, da saḫliyim buyruḫuṅnu seniṅ.

¹³⁵Körgüzgin yüzüṅnü seniṅ xuluṅa seniṅ da övrät maṅa toyruḷuḫuṅnu seniṅ.

¹³⁶Aḫin suvlar endilär közlärimdän benim, ki saḫlamadılar oṛenk'iṅni seniṅ.

[džate]

¹³⁷Toyruşen sen, Biy, da toyrudur yaryuṅ seniṅ.

(142v) ¹³⁸Şimarladıṅ toyruḷuḫnu taniḫliḫiṅa seniṅ, da könüdür asrı.

¹³⁹Oprattı meni paḫillikiṅ seniṅ, zera unuttular sözüṅnü seniṅ duşmanlarım benim.

¹⁴⁰Taṅlamadır sözüṅ seniṅ asrı, da xuluṅ seniṅ sövdü bunu.

¹⁴¹Oylanmen men da heç bolgan, da toyruḷuḫuṅnu seniṅ men unutmadım.

¹⁴²Toyruḷuḫuṅ seniṅ toyruḷuḫ meṅilik, da oṛenk'iṅ seniṅ könüdür.

¹⁴³Tarlıḫ da totḫarlıḫ taptılar meni, da şimarlaganiṅ seniṅ sözüṅ benim edi.

¹⁴⁴Toyruḷuḫ bilädır taniḫliḫiṅ seniṅ, meṅilik aḫilli etkin da tırgiz meni.

[gop']

¹⁴⁵Sarnadım saṅa bar yüräkım bilä benim, işit maṅa, Biy, zera toyruḷuḫuṅnu seniṅ izdädım.

¹⁴⁶Çaḫirdim saṅa, da xutḫar meni, da saḫliyim taniḫliḫiṅni seniṅ.

¹⁴⁷Ertäländim, vaḫtsiz sahatka çaḫirdim; da men sözüṅä seniṅ umsandım.

(143r) ¹⁴⁸Ertäländilär közlärim benim, ertäräk sözlämägä maṅa sözüṅnü seniṅ.

¹⁴⁹Avazıma benim işit, Biy, yarlıyamaḫiṅa körä seniṅ, Biy, könülükünä seniṅ tırgiz meni.

¹⁵⁰Yuvuḫlattılar maṅa xuvuçilarım benim töräsizlikni, zera oṛenk'iṅdän seniṅ yıraḫ boldular.

¹⁵¹Yuvuḫsen sen, Biy, da barça buyruḫuṅ seniṅ könüdür.

¹⁵²Ilgärtin tanidim taniḫliḫiṅdan seniṅ, ki meṅilik toḫtattıṅ alarnı.

[reş]

¹⁵³Körgin aşaxlanganımnı benim da xutḫar meni, ki oṛenk'iṅni seniṅ men unutmadım.

¹⁵⁴Yaryula yaryumnu benim, da xutḫar meni, da sözüṅä körä tırgiz meni.

¹⁵⁵Yıraḫtır yazıḫlılardan xutḫarmaḫliḫ, zera könülüküṅnü seniṅ saḫlamadılar.

¹⁵⁶Şayavatiṅ seniṅ köptür, Biy, könülüküṅä körä tırgiz meni.

¹⁵⁷Köptürlär, ki xuyıyirlar da indżitiyirlar meni, taniḫ(143v)liḫiṅdan seniṅ men sapmadım.

¹⁵⁸Baḫar edim dżigärsizlär üstnä da opranıř edim, ki saḫlamadılar şimarlaganiṅni seniṅ.

¹⁵⁹Kör, zera buyruḫuṅnu seniṅ sövdüm, Biy, yarlıyamaḫiṅ bilä seniṅ tırgiz meni.

¹⁶⁰Başlanganı sözlariṅniṅ seniṅ könülüktür, meṅiliktir barça könülüküṅ toyruḷuḫuṅnu seniṅ.

[şin]

¹⁶¹Buyruḫçılar sürdülär meni heç yergädän, da sözlariṅdän seniṅ xorḫtu yüräkım benim.

¹⁶²Sövündüm men sözüṅä seniṅ, neçik ol, ki tapar talan köp.

¹⁶³Yazıḫimni körälmädım da heç ettim, da oṛenk'iṅni seniṅ sövdüm.

¹⁶⁴Yedi kerät kündä alyişliyim seni könülüküṅ da toyruḷuḫuṅ üçün seniṅ.

¹⁶⁵Eminlik köptür alarga, ḫaysi ki sövärlär oṛenk'iṅni seniṅ, da yoḫtur alarda azmaḫliḫ.

¹⁶⁶Tözdüm xutḫarmaḫiṅa seniṅ, Biy, da buyruḫuṅnu seniṅ sövdüm.

(144r) ¹⁶⁷Saxladı dżanim benim taniḫliḫiṅni seniṅ da sövdü alarnı asrı.

¹⁶⁸Saxliyim buyruḫuṅnu da taniḫliḫiṅni seniṅ, zera barça yollarım benim alniṅa seniṅdir.

[t'aw]

¹⁶⁹Yovuxlangay xoltḫam benim alniṅa seniṅ, Biy, sözüṅä körä seniṅ aḫilli etkin meni.

¹⁷⁰Kirsin alyişim alniṅa seniṅ, Biy, da sözüṅ bilä xutḫar meni.

¹⁷¹Aḫtürgay erinlarım benim alyişiniṅni seniṅ, ḫaçan övrätsäṅ maṅa toyruḷuḫuṅnu seniṅ.

¹⁷²Sözläşin tilim benim sözüṅnü seniṅ, zera barça şimarlaganiṅ seniṅ toyruḷuḫ bilädır.

¹⁷³Bolsun xoluñ seniñ tirgizmä meni, zera buyruxuñnu seniñ tañladim.

¹⁷⁴Suxlandim xutxarmaxiña seniñ, Biy, da orenk'iñ seniñ sözüm benim edi.

¹⁷⁵Tirilgäy džanim benim da alyışlagay seni, da könülükün seniñ boluškay maña.

¹⁷⁶Bulardim men, neçik xoy tas bolgan, izdä xuluñnu seniñ, zera buyruxuñnu seniñ men unutmadim. (144v) *Bu 3 p'ark' saymos 179 dundir.*

Alış Esajia markareniñ

[[Исаия 42: 10-13; 45: 8: Песнь избавления]

[Молитва и колофон]

Ata Oğul Ari Džan, sen boluř yazixli Lusig sargawakka.

^{42:} ¹⁰Alışlaniz Teñri alış [bilä] yäni, zera buyruxu anıñ biyikliktä haybatlanıyır,

Da atı anıñ haybatlıdır xiriğundan çax xiriğına yerniñ,

Kimlar ki enärlär edi teñizgä kemilär bilä, otraçlar da barça turuçilari alarniñ alar bilä.

¹¹Färâh bolgay pustaliğ da barça turuçilari kendiniñ, färâh bolgaylar böläklari da avlulari Getlärniñ [=Getarniñ], da färâh bolgaylar turuçilari çayanıñ,

Başlarından taylarniñ çaxirgaysen. ¹²Bergäylär haybatni Teñrigä, da xuvatlixin anıñ otraçlar aytkaylar.

¹³Biy Teñri xuvatı bilä tibarda kelir oyatmaga oğraşni, turuzma paçillixni, biri tartma, çaxırma üstnä duşmanlarına kendiniñ xuvat bilä köp.

(145r) ^{45:} ⁸Färâh bolgaylar kök yoyartın, da bulutlar yayış etkäylär toyrułuñnu.

Axtirgay yer yarlıyamañni da toyrułuñnu barabar axtirgay. *Dun 8.*

Alış Jovnan markareniñ

[Иона 2: 3-10: Молитва Ионы]

³Tarlıxımda benim men Biygä sarnadim, işitti Teñri tibsizlikinä tamuñnu çaxırmaxiña meni.

Işit, Biy, avazıma benim, ⁴ki saldiñ meni munda, teränlikinä teñizniñ, da kezmaçlari irmaçlarniñ çapsadilar meni.

Barça yubanmaçlariñ seniñ da tolyunlariñ seniñ keçtilär üstümä benim, ⁵da ayttim, ki salindim çayda esä yüzüñdän közlariñniñ seniñ.

Hali bolgay, ki artıx baçkaymen dadžariña ari seniñ? ⁶Zera töküldü çövrämä suvlar çax boynuma dirä benim, da tibsizliklär müdarasiz çapsadilar meni.

Kirdi başım benim ⁷aralıçlarına taylarniñ, endim men teränlikinä yerniñ, kördüm (145v) beklövlarin anıñ, ki edilär çalçalar meñilik, da çixkay buzuxluñtan tirlikim benim.

⁸Saşa, Biy Teñrim benim, eksilgäniñä džanimniñ benim sarnadim da seni, Biy, andim, da kirgäy alışım dadžariña ari seniñ.

⁹Zera çaysilari saçlarlar edi heçlikni da yalyanlıñni, yarlıyamaçlarından kendiläriniñ keri boldular.

¹⁰Men avazına alışniñ çosdovanel bolıyım saşa, suniyim çurban Eyämizgä da tügälliyim niyätimni benim çutçarımaçlixka.

[Молитва и колофон]

[Псалом 87/88: 3] ³Kirsin alışım benim dadžariña ari seniñ, aşaxlangay çulaçin seniñ çoltçamizga bizim, adam sövüçi Biy.

Pareçosluğa bilä surp Asduadzadzin Mariamniñ, da anıñ Oğlunuñ yalyız toğan Jisus Křisdosnuñ, da bizim ari atamizniñ surp Krikor Lusowriçniñ yarlıyagay bu bitikni yazdırganga, da sarnaganga, da yazuçiga, yazixli Lusig (146r) sargawakka, boşatkaysiz benim köp yazıçlarimni, da Křisdos sizniñ dä yazıçlariñizga boşatkay da köktägi çanlıçka arzani etkäy meñi meñilik, amënn.

Bu ganon saymos 362 dundir da bu p'ark' 16 dun.

Bu ganon 'ineyut'eandir.

[Псалом 119/120] 119

¹Tarlıxımda benim men Biygä sarnadim, da işitti maña Biy, ²çutçardı džanimni benim erinlärindän hillälilärniñ da tilindän yamanlarniñ.

³Ne berilgäy saşa ya ne artkay til hilläli?

⁴Neçik oğ çuvatliniñ, ki suv beriçtirler kömürü bilä pälüt ayaçiniñ.

⁵Vay, ki uzaç boldu çariblixim benim! Yerläştim men çatırlarında Getarniñ.

⁶Köp kerät turdu boyum benim alar bilä, çaysilari ki körälmäs edilär saçlixni.

⁷Men edim eminlik etüçi, çacán söz(146v)lär edim, oğraşirlar edi benim bilä. *Dun 6.*

[Псалом 120/121] 120

Alış asdiçzanniñ. ¹Kötürdüm közlärimni benim tayga, çaydan ki kelgäy maña boluşluğ.

²Boluşluğ maña Eyämizdän kelgäy, çaysi ki etti köknü da yerni.

³Bermägin seskänmäçkä ayaçiniñni seniñ, da yuçlama[çay-sin] közätüçin seniñ.

⁴Neçik yuçlamas da yuçuga barmas közätüçisi Israjelniñ.

⁵Biy saçlagay seni, da Biy yöpsüngäy oñu bilä çolunuñ kendiniñ.

⁶Günäş kündüz saşa yazıçlanmagay, da ne ay keçä.

⁷Biy saçlagay seni barça yamandan, saçlagay Biy džaniñni seniñ.

⁸Biy saɣlagay kirgäniñni da çyɣkaniñni seniñ, bundan soñra çax meñilikkä diñrä. *Dun 8.*

[Псалом 121/122] 121

Alÿiš asdidžanniñ.

¹Färäh boldum men, kimlär ki aytarlar edi maña: «Övünä Eyämizniñ bariyix biz».

²Yetiškän edilär (147r) ayaxlarimiz bizim eñi-kiñdä seniñ, Erusañem.

³Erusañem yasaldı, neçik šähär, da turmañi kendiniñ çövräsinä aniñ.

⁴Anda çixti džinslar, džinslar Eyämizgä, tanix Israjelniñ, xoşdovanel bolma atına Eyämizniñ.

⁵Anda çoyulup edi olturçuçu yaryučiniñ, olturçuç çoyulgan Tawit'niñ.

⁶Soruñuz saylixin Erusañemniñ da yasalmañin, kimlär ki sövärlär Biyni.

⁷Bolsun eminlik çuvatiñdan seniñ, da yasalmañi burçlarniñ berikliñniñ seniñ.

⁸Xardaşlarimiz da sıñarlarimiz üçün bizim, sözliyim eminlikni seniñ üçün, ⁹övü üçün Eyämizniñ bizim çoldux yaxşini sendän. *Dun 8.*

[Псалом 122/123] 122

Alÿiš asdidžanniñ.

¹Saña, Biy, kötürdüm közlärimni menim, ki turupsen köktä.

²Neçik közläri çulnuñ çoluna eyäsiniñ kendiniñ, neçik közü çuluççiniñ çoluna bikäsiniñ kendiniñ,

(147v) Ol türlüdür közümüz bizim saña, Biy Teñrimiz bizim, negä diñrä yarliyağaysen üstümüzgä bizim.

³Yarliya bizgä, Biy, yarliya bizgä, zera köp toldux heçliklär bilä.

⁴Dayin artix toldilar boylarimiz bizim tabalanmañ bilä, ki tabalarlar edi bizni, da heç tutmañlari bilä öktämläriñ. *Dun 5.*

[Псалом 123/124] 123

Alÿiš aštidžanniñ.

¹Egär Biy bolmasa edi bizgä, ayt kay Israjel, ²egär Biy bolmasa edi bizdä,

Turganına adamlarniñ üstümüzgä bizim ³tirilä klädilär yutma bizni

Öçäşmäxinä yüräklänmäxläriñ alarniñ üstümüzgä bizim, ⁴na suvlar da çayda esä boydular bizni,

Añinlarda aštılar boylarimiz bizim, ⁵aštılar boylarimiz bizim añinlarda tüyyisiz.

⁶Alÿišlidir Biy, ki bermädi bizni av tişläriñä alarniñ!

⁷Džanlarimiz bizim çutuldular, neçik çipçix (148r) sırtmañından avçiläriñ.

Sırtmañi alarniñ uvaldilar, da biz çutuldux.

⁸Boluşluxudur bizgä atından Eyämizniñ, çaysi ki etti köknü da yerni. *Dun 8.*

[Псалом 124/125] 124

Alÿiš asdidžanniñ.

¹Kim umsanir Biygä, neçik tayi Siovnuñ, seskänmägäy meñilik, ²çaysi ki turuptur Erusañem-dä.

Taylar çövräsinädirlär aniñ, Biy çövräsinädiz çoyovurtnuñ kendiniñ bundan soñra çax meñilikkä.

³Xoymastir Biy tayañin yazixlilarga payına toyrularniñ, da toyrular salmasınlar çollarin kendiläriñin töräsizlixkä.

⁴Yaxşı etär Biy yaxşilarga da alarga, çaysilari ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

⁵Xaçutlarni çapsamañ bilä, eltär alarni Biy alar bilä, çaysilari ki çilinirlar töräsizlikni. Eminlik üsnä Israjelniñ.

[Колофон]

Yazixli Lusig sargavakni añgin.

(148v) *Dun 5, p'ark' 40 dun.*

[Псалом 125/126] 125

Alÿiš asdidžanniñ. San 125.

¹Xaytarmañına Eyämizniñ yasirlixin Sionnuñ, da boldux biz övüngän.

²Ol sahat toldu ayzimiz bizim färählik bilä da tilimiz bizim sövünçlük bilä;

Ol sahat ayt kaylar dinsizlär arasına: «Ulu etti Biy etmäñin kendiniñ alarga!» ³Ulu etti Biy etkänin kendiniñ bizim bilä, da biz boldux sövüngänlär.

⁴Xaytar, Biy, yasirliximizni bizim, neçik çaylarni yarimkünnüñ. ⁵Xaysilari ki saban sürärlär edi yaş bilä, süvünçlük bilä dä çalgaylar.

⁶Barmañ bilä barirlar edi da yylarlar edi, çaysi ki kötürüp eltärlär edi saçovlarına kendiläriñin.

Kelmäñ bilä kelgäylär da sövüngäylär, kimlär ki alip keltirgäylär oraxlarin kendiläriñin. *Dun 6.*

[Псалом 126/127] 126

Alÿiš asdidžanniñ, 126.

¹Egär ki Biy yasamas edi övnü, heç yergädän emgäniyir yasavuçilari aniñ.

(149r) Egär ki Biy saçlamasa šähärni, heç yergädän oyaxtırlar közätüçilari aniñ.

²Heçtir sizgä turma ertäräk, hali turuñuz, negä diñrä ki yuxlamiyirsiz, çaysilariñiz ki yersiz ötmäk ayrıxli

Zamanına, neçik berilgäy yuxu sövüklüläriñä kendiniñ. ³Meñärüçisi adamniñ oylanlaridir, çaysiniñ ki tölovü kendiniñdir, oldur yemişi yüräkiñi kendiniñ.

⁴Neçik oç çoluna çuvatliniñ, ol türlüdür dä oylanlari silküçiläriñ.

⁵San, ki toldurdu suxlançin kendiniñ alardan, uyalmagaylar, xaçan sözläsälär duşmanları alarniñ alar bilä eşiktä. *Dun 6.*

[Псалом 127/128] 127

Alıış aştıdžanniñ, 127.

¹San barçasına, ki xorçarlar Eyämizdän da barırlar yoluna anıñ.

²Xazyançin xoluñnuñ seniñ yegäysen, sandır saña, da yağşı bolgay.

³Xatunuñ seniñ — neçik borlaliğ körklü buçxağına övünñüñ seniñ; oylanlarıñ seniñ — neçik yäñi tikmä (149v) zäytün teräki çövräsiniñ seyaniniñ seniñ.

⁴Bu türlü alıışlangay barça adam, çaysi ki xorçar Eyämizdän, ⁵alıışlagay seni Biy Siondan.

Körsärsen sen yağşılığni Erusayemdä barça künlärindä tirlikiñniñ seniñ.

⁶Körsärsen sen oğulların oylanlarıñniñ seniñ eminlik üsnä İsräjelniñ. *Dun 6.*

[Псалом 128/129] 128

Alıış asdidžanniñ, san 128.

¹Köp kerät çariştilar birgämä oylanlıñımdan menim, aytkay İsräjel.

²Köp kerät çariştilar birgämä oylanlıñımdan menim, da meni yeñmädilär.

³Arçamnı menim urdular yazıçlılar, uzun ettilər töräsizliklärin kendiläriniñ.

⁴Biy toyrudır, da yançar gärdanin yazıçlılarıñniñ.

⁵Uyalgaylar da kerı çaytkaylar barçası, çaysilari ki körälmäslär Sionnu.

⁶Bolsunlar alar neçik biçän damdagi, çaysi ki negä diñrä ovučka kelmiyin çurudu,

⁷Xaysından ki toldurmastır ovuçun kendiniñ çaluçı, da ne çuçağın kendiniñ, (150r) [çaysi ki] oraxni yiyiştirir edi.

⁸Aytmadılar barçası, çaysi ki aşarlar edilär alar sartın, ki alıışı Eyämizniñ sizniñ bilä, da alıışladıñ sizni atına Eyämizniñ. *Dun 8.*

[Псалом 129/130] 129

Alıışı astıdžanniñ, 129.

¹Teränliktän sarnadım saña, Biy, ²Biy, işit avazıma menim.

Bolgay çulağın seniñ işitmä avazın alıışimniñ menim.

³Eğär töräsizlikimni menim tergäsän, Biy, Biy, evet kim bolur turma alniña seniñ? ⁴Zera sendändir arınmağlıç.

⁵Atiñ üçün seniñ tözdüm Biygä. Töz, džanim menim. Sözüñä seniñ ⁶umsandı džanim menim, Biygä.

Vaxtından ertäniñ çax keçägä diñrä, vaxtıñdan ertäniñ ⁷umsandı İsräjel Biygä.

Eyämizdändir yarlıyamağ köp, andandır çutçarmağlıç, ⁸da ol çutçardı İsräjelni barça tarlıçlarıñdan anıñ. *Dun 6.*

[Псалом 130/131] 130

Alıış aştıdžanniñ, san 130.

¹Biy, biyiklänmädi yüräkim menim, da (150v) ne yubanmadı közlärim menim.

Barmadım men ulu-ulular bilä, da ne alar bilä, çaysi ki tamaşalı boldular, ne ki men.

²Evet ki aşaxlandıñ men, neçik oylan urulmiş töşläriñdän anasiniñ kendiniñ, da çaytkanı anıñ andoç añar.

Yoğsa ki öktämlättim esä, hälbät, boyumnu menim, bu türlü bolgay tölövä džanimniñ menim.

³Umsandı İsräjel Biygä, bundan soñra çax meñjilik.

[Колофон]

Yazıçlı Lusigni aңğın.

Dun 4. P'ark' 34 dundir.

[Псалом 131/132] 131

Erk Çuoç. Bu, keçägi alııştır, da xaçan barsa k'ahana kiyinmä tumba, na aytar bu saymosnu sira bilä.

¹Aңğın, Biy, Tawit'ni da barça sekinlikin anıñ:

²Neçik ant içti Eyämizgä da niyät çoydu Teñrisinä Jagopnuñ,

³Ki kirmiyim otaxına övümniñ menim, egär çixsam töşäkinä ornumnuñ menim,

⁴Eğär bersäm yuçu közlärimä menim, ya yuçu k'oblarıma menim, ya (151r) tınçlıç nemälärimä menim, ⁵negä diñrä tapiyim yerin otaxiniñ Eyämiz Teñrisiniñ Jagopnuñ.

⁶Ošta, işittiğ andan Jep'rat'adan da taptıç anı tüzünä ormandagi.

⁷Kiriyiğ otaxına anıñ, yerni öpiyiğ yerindä, çayda turuptur ayaxlarıñ anıñ.

⁸Kel, Biy, tınçlığına seniñ, sen da bitikläri ari-likniñ seniñ.

⁹Babaslarıñ seniñ kiygäylär toyruçuñnu, da ariləriñ seniñ sövünmäğ bilä sövüngäylär.

¹⁰Tawit' sövüklükün üçün seniñ çaytarmagın yüzünü seniñ yağlaganıñdan seniñ.

¹¹Ant içti Biy Tawit'ka könülük bilä, da düğül yalyan da añar: «Yemişindän çarniñniñ seniñ ol-турyuziyim olturçuña seniñ.

¹²Eğär saçlasalar oylanlarıñ seniñ orenk'imni menim da tanıçlığimni menim, çaysin ki övrätsäm alarga,

Oylanları alarniñ olturgaylar meñi meñjilik ol- (151v) turçuña seniñ».

¹³Biyändi Biy Sionga, da tañladı turma anda, ¹⁴da aytı: «Budur tınçlığım menim meñi meñjilik, bunda turiyim, zera biyändim buñar.

¹⁵Xaysilari bunun alyiş bilä alyişliyim, da yarlıları bunun tolduriyim ötmäk bilä.

¹⁶K'ahanasına bunun kiydiriyim xutxarılmaçni, da arilari bunun sövünmäch bilä sövüngäylär.

¹⁷Anda çixariyim müñüzün Tawit'niñ, hadir etiyim dźiraxın yaylaganımnıñ menim.

¹⁸Duşmanlarına anıñ kiydiriyim uyatni, yoçsa üstünä anıñ çiçäklängäy arilikim menim». *Dun 16.*

[Псалом 132/133] 132

Erk Çuoç. ¹Ne yaçşi ya ne körklü, ki turıyirlar xardaşlar birgä!

²Neçik yay, ki enär başka da saçalına Aharonunıñ da saçalından enär köksünä kiyinişiniñ anıñ,

³Neçik yayış yayar Hermondan üsnä tayına Sionnuñ.

[⁴Biy anda hadirlädi alyişin da tirlikin meñilik.] *Dun 2.*

[Псалом 133/134] 133

Erk Çuoç. (152r) ¹Bunda alyişlanjiz, barça xulları Eyämizniñ Biyniñ [=, Biyni], kim barsiz övünä Eyämizniñ, köşkünä Teñrimizniñ bizim

Keçä, ²kötürünüz çoluñuznu siziñ arilikkä da alyişlanjiz Biyni.

³Alyişlagay bizni Biy Siondan, çaysi ki etti köknü da yerni. *Dun 3.*

[Псалом 134/135] 134

Erk Çuoç. ¹Alyişlanjiz atin Eyämizniñ, alyişlanjiz, çulları Eyämizniñ, Biyni, ²kim barsiz övünä Eyämizniñ, köşkünä övünüñ Teñrimizniñ bizim.

³Alyişlanjiz Biyni, ki yaçşidir, saymos aytiñiz atına anıñ, ki tatlıdır.

⁴Jagopnu tañladı kendinä Biy da Israjelni meñärmäxinä kendiniñ.

⁵Men tanidim, ki uludur Biy, ne ki barça gurk'lar.

⁶Barça, ne ki klädi, da etti Biy köktä da yerdä, teñizdä da barça teränliktä.

⁷Çixarir bulutlarni çiriñindan yerniñ, yaşnatmaçin kendiniñ, yam(152v)çur etti da çixarir yelni çarmanlarından kendiniñ.

⁸Urdu ilgäri toyganların Mısirlilarniñ, adamdan çax hayvanga diñrä.

⁹Yeberdi nişanların da beşälärin [=peşälärin] kendiniñ araña seniñ Mısirda, p'arawovnga da barça çuvatına kendiniñ.

¹⁰Urdu dźinslarni köp da öldürdü çanlarni çuvatli.

¹¹ZSehonnu [=Sehonnu], çanin Amurhaçoçlarniñ, zOvknu [=Ovknu], çanin Pasanniñ, barça çanların K'ananaçilärniñ.

¹²Berdi yerin alarniñ meñärmäxinä, meñärmäçkä Jisraelgä, žoyovurtuna kendiniñ.

¹³Biy, atinä seniñ meñilik, Biy, añmaçliçin seniñ dźinstan çax dźinska.

¹⁴Yaryular Biy žoyovurtun kendiniñ da çullarına kendiniñ övünür.

¹⁵Gurk'ları dinsizläriñ altun da kümüştür, çol işläridir oylanlarıniñ adamlarniñ.

¹⁶Ayızları bardir, (153r) da sözlämäslär, közläri bardir, da körmäslär.

¹⁷Xulaçları bardir, da işitmäslär, da yoçtur tiniçları ayızlarında alarniñ.

¹⁸Oçşaş alarga bolgay, çaysilari ki ettilär alarni, barçası, çaysilari ki umsanıptirlar alarda.

¹⁹Övü Israjelniñ, alyişlanjiz Biyni, övü Aharonunıñ, alyişlanjiz Biyni.

²⁰Övü Lewanıñ, alyişlanjiz Biyni, çorçkanları Eyämizniñ, alyişlanjiz Biyni.

²¹Alyişli Biy Siondan, çaysi ki turuptur Eruşayemdä!

[Псалом 135/136]

Aleluia.

¹Xosdovanel bolıyix Eyämizgä, zera yaçşidir, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

²Tapuniyix Teñrimizgä teñrilarniñ, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

³Tapuniyix Eyämiz eyälärinä [=Eyämizgä eyälärniñ], zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

⁴Etti sk'ançelik' ulu, zera meñi".

⁵Köknü etti açılı bilä kendiniñ, zera meñi".

⁶Toçtattı yerni (153v) üstnä suvlarniñ, zera meñi".

⁷Etti yarıçlılar ulu-ulu yalyiz, zera".

⁸Günäşni etti buyruçiliç kündüzgä, zer".

⁹Ayni da yolduznu buyruçiliçka keçäniñ, ze".

¹⁰Urdu yerin Mısirlilarniñ ilgäri toyganları bilä kendiniñ birgä, zera".

¹¹Da çixardı Israjelni arasından, ki meñi".

¹²Xolu bilä biyik da biläki bilä çuvatli, zera".

¹³Yardı teñizni ulu da ayirdi eki payga, ki".

¹⁴Da keçirdi Israjelni arasından anıñ, ki meñi".

¹⁵Boçdu p'arawonnu da çuvatın kendiniñ teñizgä Xizil, zera".

¹⁶Da çixardı žoyovurtun kendiniñ pustaliçka, zera".

¹⁷Urdu dźinslarni ulu-ulu yalyiz, zera meñi".

¹⁸Da öldürdü çanların çuvatli, ki".

¹⁹ZSehonnu [=Sehonnu], çanin Amurhaçoçlarniñ, zer".

²⁰ZOvk'nu [=Ovk'nu], çanin Pasanniñ, zera".

²¹Berdi yerin alarniñ meñärmäçkä, zera",

²²Meñärmäçkä (154r) Israjelgä, çuluna kendiniñ, ki".

²³Añdi bizni Biy aşaçliçimizda bizim, ki me".

²⁴Da xutxardı bizni xolundan duşmanlarımız-niñ bizim, ze”.

²⁵Kim berir yemäk barça tirilärgä, ki”.

²⁶Tarunıyix Teñrigä köktägi, ki meñiliktir yarlıyamañi anıñ.

[Псалом 136/137] 136

Saymos Tawit’niñ. Eremia üçün. Belgisiz Džu-utlarda. San 136.

¹Axin suvlarına Baydatlılarınñ, anda olturur ediñ da yıylar ediñ, neçik añdıñ biz anda Siovnu.

²Arasına (taş>) tan [=tal] teräkläriniñ alarnıñ astıñ bitiklärimizni bizim.

³Anda sorarlar edi oldža etüçilärimizni [=etüçilärimiz] bizim sözün alyışniñ, yäsir etüçilärimiz bizim xiñixlarlar edi bizni da aytırlar edi:

«Alyışlanız bizni alyışından Sionnuñ». ⁴Evet neçik alyışliyiñ alyışın Eyämizniñ yerdä yat?

⁵Egär unutsam seni Erusañem, u(154v)nutkay meni oñum benim.

⁶Yabuşkay tilim benim tañlayıma benim, egär ki añmasam seni, başta sarnamasam seni, Erusañem, başlanganına färâhlikimniñ benim.

⁷Añgın, Biy, oylanların Etovmanıñ kününä Erusañemniñ,

Xaysıları aytırlar edi: «Sökünüz, sökünüz, çañ himinä yetiştiriniz».

⁸Xizi Baydatlılarınñ zabun, san, çaysı ki tölädi tölövünñü seniñ, çaysı ki sen bizgä tölädiñ.

⁹San, çaysı ki tuttu oylanlarıñni seniñ da urdu taşka.

[Псалом 137/138] 137

Saymos Tawit’niñ.

¹Tarunıyım saña, Biy, bar yüräkim bilä benim, alnına friştälärniñ saymos aytıyım.

Ki işittiñ sözünä ayzımniñ benim, ²yerni öpiyim dadžarıñda ari seniñ, da xosdovanel bolıyım yarlıyamañi üçün da könülüküñ üçün seniñ.

Ulu ettiñ barçada atıñni ari seniñ, ³çay(155r)-sı kündä sarnasam saña, tezindän işit maña, da köp etsärsen çuvatın džanımnıñ benim.

⁴Xosdovanel bolgaylar saña barça çanları yer-niñ, zera işittilər sözün ayzıñniñ seniñ, ⁵da alyışla-gaylar yoluñnu seniñ.

Uludur haybatı Eyämizniñ, ⁶biyiktir Biy, aşaxlarıñni körär da köplärni yıraxtın tanır.

⁷Egär bardım esä men içinä tarlıñniñ, tırgiz-gäysen meni öçäşmäxindän duşmanıñni.

Saldıñ çoluñnu seniñ, da xutxardı meni oñuñ seniñ, ⁸da Biy tölägäy benim üçün.

Biy, yarlıyamañi seniñ meñilik, işin çoluñnuñ seniñ körümsüz etmə.

Dun 8, p’ark’ 48.

[Псалом 138/139] 138

Yeñmäx üçün. Saymos Tawit’niñ, 138.

¹Biy, sinadıñ meni da tanıdıñ meni, ²sen tanıdıñ olturuşumnu benim da turganımnı benim.

Eskä aldıñ sayışimni benim yir(155v)axtın, ³izimni benim da payımni benim sen tergädiñ, da barça yollarimni benim ⁴ilgärtin kördüñ, ki yoxtur hillälik tilimdä benim.

Ošta sen, Biy, tanıdıñ ⁵artımni benim da ilgärimni benim, sen yarattıñ meni da çoyduñ çoluñnu seniñ üstümä benim.

⁶Tamaşalı boldu bilmäxiñ seniñ mendän, çuvatlandı, da çidamandır buñar.

⁷Xayda bargaymen džanıñdan seniñ ya yüzüñdän seniñ men çayda çaçkaymen?

⁸Egär çixsam kökkä, sen andasen, egär ensäm tamuçka, da anda yuvuñsen.

⁹Egär alsam çanatlarimni benim tañ manına da tursam çiriñina teñizniñ,

¹⁰Hälbät, anda da çoluñ seniñ yol körgüzgäy maña da oñuñ seniñ yöpsüngäy meni.

¹¹Ayttım, çaramyu çayda esä, hälbät, yaptı meni, ya keçä ornuna yarıñniñ huzurluñumda benim.

(156r) ¹²Xaramyu sendän çaramyulanmagay, da keçä, neçik küñdüz, yarıçli bolgay, da çaramyusu anıñ — neçik yarıçi anıñ.

¹³Sen taptıñ bövräklärimni benim da yöpsündüñ meni çarnıñdan anamniñ benim.

¹⁴Tarunıyım saña, Biy, zera çorçulu da tamaşalısen sen, tamaşalıdır işläriñ seniñ, da džanımnı benim sövdü asrı.

¹⁵Yaşırılmadı söväkim benim sendän, ki ettiñ yapuç, da küçlü çuvatimniñ [= çuvatimni] aşaxlı-xında yerniñ.

¹⁶Aşlaganımnı [=İslämägänimni] benim kördülär közläriñ seniñ, da yazovuña seniñ barçası yazıldılar.

Küñdüz bulardılar, da kimsä yoç edi, ki yol körgüzgäy edi alarga.

¹⁷Maña asrı ulu hörmättä boldular yaxşı klävüçiläriñ seniñ, Teñri, da asrı çuvatlandılar buyruçıları alarnıñ.

¹⁸Sanadım alarnı, da artıç çumdan köpländi (156v)lär; oyandım, da hali seniñ bilä men.

¹⁹Egär öldürsäñ yazıçlılarnı, Teñri, erlär çanlı, kerı boluñuz mendän.

²⁰Xarşılıxta da paçillixta algaylar heç yergädän şaharıñni seniñ.

²¹Körälmägäniñni seniñ, Biy, körälmädim da üsnä duşmanlarıñniñ seniñ oprandım.

²²Körälmämäçliñni tügäl körälmädim alarnı, da boldular maña duşmanlar.

²³Sina meni, Teñri, da tanî yüräkimni benim, tergä meni, da tanî izlärimni benim, ²⁴da baç, egär bar esä töräsizlik yoluma benim, da yol kör-güz maña yoluña seniñ meñilik. *Dun 22.*

[Псалом 139/140] 139

¹Yejmäx üçün. Saγmos Tawit'niñ, 139.

²Abra meni, Biy, adamdan yaman, adamdan egri çutçar meni.

³Sayıšladılar töräsizlikni yüräklärinä kendiläriniñ, kün uzun hadirländilär uruška.

⁴İtilädilär tillärin kendiläriniñ, neçik yılan, da aγuları oçyî(157r)lanlarniñ tibiñä erinläriniñ alarniñ.

⁵Saçla meni, Biy, çolundan yazıçliniñ da adamdan yaman çutçar meni.

Sayıšladılar tiyma barganımnî benim, ⁶yaşırdılar urulmişlar sırtmaç maña.

Oryanlar saldılar sırtmaç ayaçlarıma benim, çövräsiniñ izlärimniñ benim çoydular maña azmaçlıçni.

⁷Ayttim: Biy Teñrim benim sen, çulaç çoy, Biy, avazıma alıışimniñ benim.

⁸Biy, Biy, çuvatî çutçarılmayımniñ benim, kölgäsi başimniñ benim kününä oγraşniñ.

⁹Çiçara bermägin meni, Biy, suçlançına yazıçlılarniñ, kimlär ki saçıšladılar benim üçün, aşıya urmagin meni,

Ki bolmagay çaçan biyiklängäylär, da saçıšları alarniñ tügällänmäsin, soçyusu tügängäniniñ alarniñ ¹⁰çazγançi erinläriniñ kendiläriniñ yapkay alarni.

(157v) ¹¹Salgaysen üsnä alarniñ kömürlärin otnuñ da yıçkaysen alarni, zabunluçtan bolmısarlar turma.

¹²Adamga tilçigä oñarılmaγay üsnä yerniñ, adamni yazıçlı yamanlıçi kendiniñ ular tas bolmaçka.

¹³Tanı, Biy, ki etärsen, Biy, yarıy yarlığa da könülük miskingä.

¹⁴Toγrular šükürlängäylär atıñdan seniñ, da turgaylar toγrular alnina yüzüñniñ seniñ. *Dun 16.*

[Псалом 140/141] 140

Saγmos Tawit'niñ.

¹Biy, sarnadim saña, da işit maña, baçkîn avazına alıışimniñ benim sarnamayımda benim saña.

²Toγru iş bolγay alıışim benim, neçik temyan, alniña seniñ, Biy, kötürgändä çolumnu benim — çurban keçägi.

³Xoy, Biy, közät ayzıma benim da eşik bek erinlärimä benim, ⁴ki sapmagay yüräkim benim söz bilä yamanlıçniñ.

Säbäplämä säbäpin yazıçniñ (158r) adamlar

bilä, çaysıları ki çilinirlar töräsizlikni, bolmandir ortaç tañlaganlarına alarniñ.

⁵Ögütlägäy meni toγru yarlıyamaç bilä da çarşı etkäy; yaçı yazıçliniñ yaçlamagay başimni benim; daçı da alıışim benim erkinä aniñ.

⁶Tiyildilar yovuç çayaga yarıuçıları alarniñ, işitkäylär sözümä benim da tatlılangaylar.

⁷Neçik çoyuluçu topraçniñ, ki yayılıptir üsnä yerniñ, daçılgaylar sövâklari alarniñ yuvuç tamuçka.

⁸Saña, Biy, Biy, közlärimdir benim, saña um-sandim, çičarmagin dżanni mendän.

⁹Saçla meni sırtmaçtan, çaysi ki yaşınıptir maña, azdırmaçından çilinuçiniñ töräsizlikni.

¹⁰Tüşkäylär avına aniñ yazıçlılar, yalıız men, men negä diñrä aşkaymen. *Dun 10.*

[Псалом 141/142] 141

Eslilikni [=Esliliki] Tawit'niñ. Alçıš, ol zaman-da, ki etti [ettç] ol ormanda anda. San 141.

(158v) ¹Avazim bilä benim men Biygä sarnadim, avazim bilä benim Biyni yalbardim.

²Tökiyim alnina Eyämizniñ alçıšimni benim da tarlıçimni benim alnina aniñ aytıyım.

³Eksilgänin mendä dżanımnıñ benim sen, Biy, tanıdın izimni benim. Yolga, çaysına ki barıyır edim, yaşındi maña sırtmaç.

⁴Baçar edim oñundan [=oñumdan], körär edim, da ne kimsä tanımas edi meni, tas boldu mendän çaçmayım benim, da ne tapmadı izdävüçi boyumnu benim.

⁵Çaçırdım saña, Biy, da ayttim: sensen um-sam da ülüşüm benim yerinä tirilärniñ.

⁶Bačkîn, Biy, alçıšıma benim, zera men aşıç boldum asrı, abragin meni çuvuçılarımdan benim, zera çuvatlandılar, ne ki men.

⁷Çiçar zındandan dżanımnî benim, šükürlümen atıñdan seniñ.

Saña eglänirlär toγrular, ne(159r)gä diñrä töläğäysen.

Dun 8, p'arç' 44.

[Псалом 142/143] 142

Saγmos Tawit'niñ, çaçan çuvaladı ani Apisoçom, oçlu aniñ, 142.

¹Biy, işit alçıšıma benim, çulaç çoy çoltçama benim könülüküñ bilä seniñ.

İşit maña könülüküñ bilä seniñ ²da kirmägin yarıyuga çuluñ bilä seniñ, zera toγrulanmas alniña seniñ barça tirilär.

³Xuvdu duşman boyumnu benim, aşıç etti yergä tirlikimni benim da olturγuzdu meni çaramγuluçtan [=çaramγuluçta], neçik ölüñü meñiliktän.

⁴Osandī mendā d̄žanim menim, da yüräkim menim täšvišlāndi mendā.

⁵Añdīm men künlärin ilgäriği, sayışladīm barça da işlāriğni seniğ, etkānlärin çoluñnuñ seniğ sayışladīm ⁶da kötürdüm saña çollarimni menim.

D̄žanim menim, neçik yer, susaptir saña, ⁷tezindān işit maña, Biy, zera eksildi mendān d̄žanim menim.

(159v) Xaytarmagın yüzüñnü seniğ mendān, oğşasarmen alarga, ki enārlār çuyurga.

⁸Işittirgin maña ertā yarlıyamağini seniğ, zera men saña, Biy, umsandīm.

Körgüz maña yol, çaysına barmaga, zera saña, Biy, kötürdüm d̄žanimni menim.

⁹Xutçar meni duşmanlarimdan menim, Biy, zera seni işanç kendimā ettim.

¹⁰Övrāt maña etmägä erkiğni seniğ, zera senen Teğrim menim.

D̄žaniğ seniğ yaxşı, yol körgüzüçi bolgay maña yergä dürüst.

¹¹Aniğ [=Atiğ] üçün seniğ, Biy, tirmizgäysen meni; toyruluxuñ bilā seniğ çixargaysen tarliçtan d̄žanimni menim; ¹²yarlıyamağini bilā seniğ

Tas etsärsen duşmanlarimni menim, yoç etsärsen barça ind̄žituçilarimni menim, zera men çuluñ seniğmen. *Dun 14.*

[Псалом 143/144] 143

Saymos Tawit'niğ, Koğiat' üçün, 143.

(160r) ¹Alışli Biy Teğrim menim, çaysi ki övrätti çolumnu menim oğraşka da barmaçlarimni menim d̄žagadtagi uruşka.

²Yarlıyamağim menim da işançim menim, boluşuçim menim da çutçaruçim menim, işançim menim, da men umsanirmen añar.

Kim hnazant etār žoğovurtnu tibimā menim?

³Biy, kimdir adam, ki köründüñ sen añar, ya oylu adamniğ, ki heseplärsen nemā ani?

⁴Adam heçlikkā oğşadi, da künläri aniğ, neçik kölgä kibik, keçtilär.

⁵Biy, aşaxlat köknü da en, yovuxlan taylarga, da tutaşirlar.

⁶Yaltrat yaşnamağini seniğ da müşçüllät alarni, yeber oğuxnu seniğ da tayit alarni.

⁷Yeber çoluñnu seniğ biyikliktan da çutçar meni suvlardan köp da çollarindan oylanlariniğ yat,

⁸Xaysilariniğ ki (160v) ayizlari kendiläriniğ sözlädilär heçlikni, da oñu alarniğ oñu yazixniğ.

⁹Teğri, alışni yäñi alışliyiğ seni, on stronlu saymosaran bilā saymos aytiiyim saña.

¹⁰Kim berir çutçarılmağni çanlarimizga bizim, ki çutçarmalidir Tawit'ni, çulun kendiniğ, çiliçtan yaman?

¹¹Xutçar meni da abra meni çolundan oylanlarindan yatlariniğ,

Xaysilariniğ ki ayizlari kendiläriniğ sözlädilär heçlikni, da oñlari alarniğ oñu yazixniğ.

¹²Xaysilariniğ ki oylanlari kendiläriniğ — neçik yäñi aşlamalar, toçtalgandir oylanliçlarindan kendiläriniğ; izlari [=çizlari] alarniğ tüzülgän da şöhrätlangän oğşaşına dadžarniğ.

¹³Xarmanlari alarniğ toludurlar da pirçildi-yirlar biri birinä, çoyunlari alarniğ köp toyuruçidirilar da artarlar bargan(161r)larında kendiläriniğ, ¹⁴da tüzläri [=öğüzläri] alarniğ semizdir.

Yoçtur eksiklik çetänlärinä alarniğ, da ne çaxiriğ mahalälärindä alarniğ.

¹⁵Hali san beriyim žoğovurtka, çaysiniğ ki bu türlüdür, na sandir žoğovurtka, çaysiniğ ki Biy Teğrisidir aniğ. *Dun 16.*

[Псалом 144/145] 144

Alış da saymos Tawit'niğ.

¹Biyiklätirmen seni, Teğrim menim da çanim menim, da alışlarmen atiniğni seniğ meñilik da meñi meñilik.

²Kün uzun alışliyiğim seni da ögiyim atiniğni seniğ meñilik da meñi meñilik.

³Uluğdir Biy da alışliğidir asri, da ululuçuna aniğ yoçtur ölcöv.

⁴Džins da džinslar maçtagaylar işlāriğni seniğ da çuvatiğni seniğ aytkaylar.

⁵Ulu şöhrätin haybatli arilikiğniğ sözläsärlär da tamaşanığni seniğ aytsarlar.

⁶Xuvatın çor(161v)çuñnuñ seniğ aytkaylar da ululuçuñnu seniğ aytkaylar.

⁷Añmaçliğın köp tatlıliçiniğniğ seniğ axtirğaylar da toyruluxuñ bilā seniğ sövüngäylär.

⁸Şayavatli, yarlıyovuçidir Biy, uzunesli da köpyarlıyovuçi.

⁹Tatlığidir Biy här birinä, da şayavatı aniğ üsnä barça yaratkanlariniğ kendiniğ.

¹⁰Tapungaylar saña, Biy, barça işlāriğ seniğ, da arilariğ seniğ alışlagaylar seni.

¹¹Haybatın padşahlıçiniğniğ seniğ aytkaylar da ululuçuñnu seniğ aytkaylar,

¹²Tanima oylanlarına adamlariniğ çuvatiğniğ seniğ da haybatın ulu şöhrätli patşahlıçiniğniğ seniğ.

¹³Patşahlıçiniğ seniğ patşahlıç barça meñilik-tän, da biylikiniğ seniğ džinstan çax džinska.

Inamlidir Biy barça sözlärin(162r)dä kendiniğ, da toyrudur Biy barça işlārinä kendiniğ.

¹⁴Toçtatir Biy barça tayılğanlarni da turçuzur barça yiğilğanlarni.

¹⁵Közläri barçasiniğ saña umsanirlar, da sen berirsən [yemäk] alarga sahatında.

¹⁶Ačarsen çoluŋnu seniŋ, toldurursen barçasın tatlilixiŋ bilä erkininiŋ seniŋ.

¹⁷Toyrudur Biy barça yollarında kendiniŋ da aridir barça işlärində kendiniŋ.

¹⁸Yuvuçtur Biy barçasına, çaysilari ki sarnarlar aŋar, barçasına, çaysilari ki sarnarlar aŋar könlük bilä.

¹⁹Erkin çorçkanlarıniŋ kendiniŋ etär Biy, al-yişlarına alarniŋ işitir da tirgizir alarni.

²⁰Saxlar Biy barçasın, çaysilari ki sövärlär ani, barça yazıxlılarni tas etär Biy.

²¹Al-yişin Eyämizniŋ sözläsın ayzim benim, al-yişlasın barça tirilär atın ari aniŋ meñilik da meñi meñilik. (162v) *Dun 22, p'ark' 52 dundir.*

[Псалом 145/146] 145

Alëluia Ankeaniŋ da Zak'arianiŋ, 145.

¹Al-yişla, dżanim benim, Biyni, ²al-yişliyim Biyni tirlikimä benim, saymos aytiyim Teñrimä benim, negä diñrä barmen men.

³Umsanmañiz buyruçılarga, adam oylanlarına, zera yoçtur çutçarıлмаç alarda.

⁴Çıçkay dżan alardan, da çaytkaylar andoç topraxka, da ol kündän tas bolgay barça sayışları alarniŋ.

⁵San dżinska, çaysiniŋ ki Biy Teñ[risi Jagopnuŋ] boluşuçidir aŋar da umsaşi aniŋ Biy Teñridädir,

⁶Xaysi ki etti köknü da yerni, teñizni da barça, çaysi ki andadır,

Kim saxlar könlükni meñilik ⁷da etär könlük zrgel bolganlarga,

Berir ötmäk açıçkanlarga da çeşär baylanlarni Biy.

⁸Biy açar közlärin soçurlarniŋ, da turçuzur [=turçuzur] yixilganlarni Biy.

(163r) Biy sövär toyrularni, ⁹Biy saxlar çaribläрни, öksüzlärni da tullarni yöpsünür Biy, da yoların çirsislärniŋ tas etär.

¹⁰Xanlıç etkäy Biy meñilik, Teñriŋ seniŋ, Sion, dżinstan çaç dżinska.

[Псалом 146/147] 146

Alëluia Ankeaniŋ da Zak'arianiŋ.

¹Al-yişlañiz Biyni, ki yaçşidir saymosu Teñrimizniŋ bizim, tatlı bolgay al-yiş.

²Yasar Erusaçemni Biy da tañılğanin İsrajelniŋ yiyiştirir.

³Saçaytir siniç yüräklärni da çürgär barça yalarin alarniŋ.

⁴Kim sanar köplükün yolduzlarniŋ, barçasın alarni atı bilä ündär.

⁵Uludur Biyimiz bizim, da uludur çuvatı aniŋ, açılina aniŋ yoçtur yetişmäç.

⁶Yöpsünür sekinläрни Biy da aşaç etär öktämlärni çaç yergä.

⁷Al-yişlañiz Biyni tapunmaç bilä, saymos aytiñiz aŋar al-yiş bilä.

⁸Kim kiydirdi köknü bulutlar bi(163v)lä, ha-dir etär yaçmurnu yergä,

Östürdü biçänni taylarda, yaş otnu çulanmaçına adamlarniŋ,

⁹Kim berir hayvanlarga yemäk, balalarına çarçalarniŋ, ki sarniyirlar aŋar.

¹⁰Dügül ki çuvatın atniŋ klädi Biy, da ne erlikinä adamniŋ aznawur biyändi.

¹¹Yoçsa biyändi Biy çorçkanlarına kendiniŋ da alarga, kimläр umsanırlar yarlıçamaçına aniŋ.

[Псалом 147/147] 147

Saymos Tawit'niŋ. Alëluia Ankeaniŋ da Zak'arianiŋ, 147.

^{1/12}Öggin, Erusaçem, Biyni.

Da al-yişla Teñriŋni seniŋ, Sion.

^{2/13}Ki berkäytti beklövün eşikläriŋniŋ seniŋ da al-yişladı oylanlarıniŋ seniŋ saña.

^{3/14}Kim çoydu çekläriŋni, hranicalarıniŋ seniŋ eminliktä, semizliki bilä aşılxniŋ toldurdu seni.

^{4/15}Yeberdi sözün kendiniŋ yergä, tezindän yügür(164r)dü aytuşu aniŋ.

^{5/16}Xoyar çarni, neçik tiftikni, da tumanni, neçik toznu, saçti.

^{6/17}Salir buznu, neçik kesäkni; alnina suvuçluçunuŋ aniŋ kim bolur turma?

^{7/18}Yeberir sözün kendiniŋ da eritir alarni, üfürür yellär, da barırlar suvlar.

^{8/19}Aytar sözün kendiniŋ Jagovpka, toyruluçnu da könlükün İsrajelgä.

^{9/20}Dügül bu türlü etti barça dżinslarga Biy da yarçusun kendiniŋ belgili etmädi alarga.

[Аввакум 3: 1-19: Молитва Аввакума]

¹Al-yiş Ampaguma markareniŋ.

²Biy, çabariŋni seniŋ işittim da çorçtum, Biy, baçkän [=baçtim] işiñä seniŋ da tañlandim.

Arasına eki kazanlarniŋ tanilsarsen sen, yuvuçlanganına yıllarniŋ belgili bolsarsen, yetişkäninä zamanniŋ körünsarsen.

Müşüllänmä dżanimniŋ benim, zamanında öçäşmäçniŋ yarlıçamaçni anşarsen.

(164v) ³Teñri yarimkündan kelsär da ari P'a-ран tañından.

Belgili etkäy kök könänmäçin haybatiniŋ aniŋ, da al-yiş bilä aniŋ toldu dünyä.

⁴İşylari, neçik yariç, ayirildi andan, da müñzlär çoluna aniŋ tapuldu, da anda toxtaldı çuvatı haybatiniŋ aniŋ.

⁵Yüzündän anıñ çixkaylar tövüslär, da artindan izlärinin anıñ bargaylar ulu-ulu xuşlardan.

⁶Turdu da ölcü yerni, baxtı da tintti dinsizläрни.

Taylar erisärlär, da ormanlar xururlar mejilik, yolları, ki ilgärtin edilär, soxraygaylar, da andan titrägäy barça yer.

⁷Kördüm taborların Araplarnıñ, müşxülländilär turuçıları çatırlarına Matiamnıñ.

⁸Yoğsa mi üsnä rikaların öcäşlänersen, Biy, ya yüräklänmäxiñ seniñ üsnä rikaların, ya öcäş-(165r)mäxiñ seniñ üsnä teñizniñ?

Çixtiñ sen arabaña seniñ, atlanganıñ seniñ xutxarılmäxiñtir çixkanıñ seniñ?

⁹Oyandı yayıñ seniñ, da oxlarıña sadaxlariñniñ seniñ içirdiñ, ırmaxlarnı tayıttıñ, ¹⁰yerni titrätitiñ muşkämlixiñdan yaymurnuñ, ki aşar bundan.

Tibsizliklär çaxırdılar ulu avaz bilä, ¹¹yariñ yiltragenından günäşniñ tartıldı, da çixkanı aynıñ tiyildi.

Neçik yiltrageni kesmäkläriñniñ seniñ bargaylar, neçik yariçi yiltragen xiliçiniñ seniñ.

¹²Öcäşmäx bilä oyanırsen üstünä yerniñ, öcäşmäx bilä uşatsarsen dinsizläрни.

¹³Köründüñ xutxarılmäxiña zoğovurtuñnuñ seniñ, xutxarmaga tañlanganlarıñniñ seniñ.

Oxlavuçi bolduñ başlarıña adamlarıñniñ öktämläriñniñ, çax tibsizlikinä dirä teñizniñ boyludular.

¹⁴Izdädiñ öcnü (165v) xuvatıñ bilä seniñ xuvatli başlılardan yazıxlılarnıñ, xaysıları ki umsanıp edilär bizmilikläri bilä kendiläriñniñ, zera yedilär yarlıni yaşırtın.

¹⁵Yeberdiñ üsnä teñizniñ atlarıñniñ seniñ, müşxülländilär yeñüci [eñguçi] suvları tibsizlikniñ.

¹⁶Turdu men, da çürgäldi idžägilärim menim, avazından ayzımnıñ menim kirdi titrämäx söväklärimä menim, da men boyum bilä menim müşxülländim.

Bunu saxlagaylar kününä tarlıxniñ keltirmä üsnä džinslarnıñ, xaysıları ki oğraş etärlär zoğovurtuñ bilä seniñ.

¹⁷Indžir teräki bermägäy yemişin kendiniñ, da borlalıx keltirmäx tapmagay, zäytün beslänmägäy, da yer bitmägäy [=bittirmägäy] yaş ot,

Eksilgäylär xoylar kütövläriñdän, da ögüzlär tapmagaylar aranga, —

¹⁸Men Biygä umsandim, sövüniyim da färäh bolıyım, Teñri xutxaruçim menim.

(166r) ¹⁹Biy, Biy berdi maña xuvat da turuzdu ayaxlarımnı menim toxtalmäxiñta, boynu üsnä duşmannıñ turuzdu meni da tındirdi meni çüst-çüst.

Bu ganon saymos 322 dundir. Barça saymos 56 p'ark'tir da 2262 dundir, da 8 p'ark' marka-relik p'ark'lardir, ol saymos bilä yürümäs.

[Колофон]

Da yazıxli Lusig sargawakni añgin här kez, neçä sarnasañ bu bitikni.

[Псалом 151]

Bu saymos kendi yazgan Tawit'niñdir, çixarı sandan. Zamanına, ki çixtı ol nahadag K'oñiat'ga alnına Sawuñnuñ.

Podpisi Tawit'niñ.

¹Kiçi edim men xardaşlarımdan benim da ini övünä atamnıñ benim, kütär edim xoyların atamnıñ benim.

²Xollarım benim ettilär saymosaran, da barmaxlarım benim tüzdülär işit [=işin] alıñniñ.

³Evet hali kim aytkay bunu Eyämä benim? Kendidir Biyi barçanıñ, (166v) işitkay barçanı.

⁴Da yeberdi Biy friştäsin kendiniñ, da kötürdü meni sürükündän xoylarıñniñ atamnıñ benim, da yayladı meni yaylamäxiña yayıñniñ kendiniñ.

⁵Xardaşlarıım benim ulu-ulu da körklü, da biyänmädi alarga Biy.

⁶Çixtim men utrusuna özgä džinsniñ da xarıyadım yüräkläriñniñ.

⁷Çixardım xiliçin kendindän, da kestim başın anıñ, da kötürdü tabalanmañni oylanlarıñdan Israjelniñ.

[Виньетка]

Lusig sar'.

Alıñi Ananianıñ, Azarianıñ da Misaelniñ [Даниил 3: 26-45: Молитва Азарии]

²⁶Alıñlisen, Biy Teñri, atalarımızdan bizim, alıñli haybatlangan anıñ [=atıñ] seniñ meñilik.

²⁷Könülükni keçirdiñ bu barçada bizim bilä, toyrusen sen, Biy, (167r) da barça işläriñ seniñ könüdür.

Yollarıñ seniñ toyrudur, da barça töräñ seniñ toyrudur.

²⁸Töräni toyruluñnuñ üstümüzgä yeberdiñ bizim, barçaga körä, ne ki yeberdiñ üstümüzgä bizim da şahäriñä ari atalarımızniñ bizim Erusa-yemniñ.

Toyruluñ bilä da könülük bilä yeberdiñ bunu barça üstümüzgä bizim yazıxlarıımız üçün bizim.

²⁹Töräsizländiñ, aşındiñ başta bolup sendän, yazıxli bolduñ barçada. ³⁰Da buyruxlariña seniñ biz işitmädiñ,

³⁰Saxlamadiñ da etmädiñ, neçik simarladıñ sen bizgä, ki yaxşini tapkaybiz biz sendän.

³¹Hali barça, xaysi ki ettiñ da neni yeberdiñ üstümüzgä bizim, toyrı yarğu bilä ettiñ.

³²Çixara berdiñ bizni çoluna duşmanlarımiz-niñ bizim, töräsizlärniñ, beklärgä da baştaçlarga.

Xoluna çannıñ (167v) töräsizniñ da yamannıñ barça yergä çixara berdiñ bizni.

³³Da hali yoxtur bizgä vaçt açma ayzimizniñ bizim: uyatlı da kültkü bolduç çullarıña seniñ çulux etkän.

³⁴Yoçsa çixara bermä bizni soñyuga diyin atıñ ücün seniñ, tozdurma niyätiniñ seniñ ³⁵da kerimä yarlıyamaçınıñ seniñ bizdän

Araham sövüklüñ ücün seniñ, Sahagnıñ da Israjelniñ, ariñniñ seniñ.

³⁶Atadıñ alarga da ayttıñ: «Arttırıyım züryätiniñizniñ siziñ, neçik yolduzlarin köknüñ da neçik çumnu çiriğina teñizniñ».

³⁷Da hali, Biy, eksildiç biz, ne ki barça dżinslar, da barbiz zabunluçta barça yerdä bugün yazıçlarımiz ücün bizim.

³⁸Yoxtur zamanda bu, buyruççi, markare, da yol körgüzüci, ne bütöv çurban çurbanlarımiz, ne temyan orenkkä, ne yer ber(168r)nälärni sunma alniña seniñ, yarlıyamaç tapma sendän.

³⁹Yoçsa boyumuz bilä aşaxlanıp da dżanlarımizniñ müşçüllüçü bilä yöpsünövlü bolıyıç biz neçik bütöv çurban çoylarınıñ da tuvarlarınıñ da neçik tümän-tümän çozular semirgän.

⁴⁰Bu türlü yöpsünövlü bolsun çurbanımiz bizim bugün alniña seniñ, ki tügäl tapulgaybiz artıñdan seniñ da dügül uyat umsanganlarga saña.

⁴¹Da hali kelirbiz artıñdan seniñ barça yüräkimiz bilä bizim, çorçarbiz sendän, çolarbiz yüzünüñ seniñ, ⁴²Biy, uyatlı etmä bizni.

Yoçsa etkin bizgä sekinlikiniñ körä seniñ da köplüçünä körä yarlıyamaçınıñ seniñ, ⁴³çutçar bizni tamaşalarıñ ücün seniñ, da haybatlı bolsun atıñ seniñ meñjilik.

⁴⁴Uyatlı bolgaylar barçası, çaysi(168v)ları ki çıynarlar çullarıñniñ seniñ, uyatlı bolgaylar zuluları alarnıñ, da barça çuvatları alarnıñ sıngaylar,

⁴⁵Da tanıgaylar, ki sensen Biy Teñri yalıyız, ki haybatlanıpsen üsnä barça dünyâniñ.

[Даниил 3: 52-88:

Песнь трех отроков]

⁵²Alyişlisen sen, Biy Teñri, atalarımizdan bizim, ögövlü da ayruçsu biyiklängän atıñ seniñ meñjilik.

Da alyişlidir atıñ ari haybatiniñ seniñ, ögövlü da ay”.

⁵³Alyişlisen dadçarıñda haybatlı arilikiñniñ seniñ, ögövlü”.

⁵⁵Alyişlisen üsnä olturyuçunıñ seniñ padşahlıçınıñ seniñ, ögövlü”.

⁵⁴Alyişlisen, ki olturupsen k’erovpeładä da baçıyirsen tibsizlikkä, ögövlü”.

⁵⁶Alyişlisen üsnä toçtalmaçına köknüñ, ög”.

⁵⁷Alyişlanıñiz, barça işlari Eyämizniñ, Biyni, al-yişlanıñiz da biyiklätiñiz anı meñjilik.

⁵⁹Alyişlanıñiz, kök, (169r) Biyni, alyişla”.

⁵⁸Alyişlanıñiz, friştälari Eyämizniñ, suvlar, ki üsnä köknüñ, Biyni alyişlanıñiz”.

⁶¹Alyişlanıñiz, çuvatları Eyämizniñ, ⁶²günäş da ay, Biyni alyiş”.

⁶³Alyişlanıñiz, yolduzlar köktägi, ⁶⁴yaymurlar da yayış, Biyni, alyiş”.

⁶⁵Alyişlanıñiz, barça yellari, ⁶⁶ot da isi, Biyni, al-yiş”.

⁶⁷Alyişlanıñiz, sovuçlar da çurçay, ⁶⁸çirayu da çarlar tüşkän, Biyni, alyişlanıñiz”.

Alyişlanıñiz, buz da açılıç, zämhari da çar, Biy”.

⁶⁹Alyişlanıñiz, kündüz da keçalär, ⁷⁰yariç da çaramyu, Biyni, alyiş”.

⁷³Alyişlanıñiz, bulutlar, da yaşnamaçlar, ⁷⁴da yer, Biyni alyişlanıñiz”.

⁷⁵Alyişlanıñiz, taylar da örlär, ⁷⁶barça bitişlari yerniñ, Biyni”.

⁷⁷Alyişlanıñiz, çovraçlar, ⁷⁸teñiz da özänlär, Biy”.

⁷⁹Alyişlanıñiz, ulu baliçlar da barça çaynaşkanlar, çaysi ki suvda, ⁸⁰uçar çuşlari köknüñ, Biy”.

⁸¹Alyişlanıñiz, kazanlar da hayvanlar, ⁸²oçlanlari adamlarnıñ, Biy”.

(169v) ⁸³Alyişlagay Israjel Biyni, alyişla”.

⁸⁴Alyişlanıñiz, k’ahanalar, Biyni, alyiş”.

⁸⁵Alyişlanıñiz, çullari Eyämizniñ, Biyni, al”.

⁸⁶Alyişlanıñiz, dżanlar da tınıçlari toyrularniñ, [Biyni,] alyişla”.

⁸⁷Alyişlanıñiz, arilər da aşax yüräklilär, Biyni, a”.

⁸⁸Alyişlanıñiz, Anania, Azaria da Misajel, Biyni, alyişlanıñiz da biyiklätiñiz anı meñjilik.

Alyişi Mariam Asduadzadzinıñ

[Лука 1: 46-55: Гимн Марии]

⁴⁶Biyiklätkäy boyum benim Biyni, ⁴⁷da sövüngäy dżanim benim Teñrim çutçaruçim bilä benim.

⁴⁸Ki baçti üsnä aşaxlıçı çaravaşiniñ kendiniñ, bundan soñra san bergäylär maña barça dżinslar.

⁴⁹Etti birgämä ululuç nemä çuvatlı, da aridir atı anıñ.

⁵⁰Yarlıyamaçni etti dżinstan dżinska, çorçuçilariña kendiniñ, ⁵¹etti çuvatın biläki bilä kendiniñ.

⁵²Tozdurdu [öktämlikin] fikirlärindän yüräklärniñ da (170r) söktü çuvatlıların olturyuçların-dan.

Aşaxni biyiklätti, ⁵³hasrätlärni toldurdu igilik bilä da ulularni yeberdi boş.

⁵⁴Abradi Israjelni, xulun kendiniñ, aņip yarli-
yamaıın kendiniñ,

⁵⁵Neçik sözlädi atamizga bizim Aprahamga
da züryätina anıñ mejilik.

Zak'arianiñ, atasiniñ Jovhannesniñ
[Лука 1: 68-79: Гимн Захари]

⁶⁸Alıışlı Biy Teırisi Israjelniñ, ki baıxtı da etti
xutxarıлмаıını žoıovurtuna kendiniñ.

⁶⁹Turıuzdu münüz xutxarıлмаıınıñ övündän
Tawit'niñ, xulunıñ kendiniñ, ⁷⁰neçik sözlädi ayızla-
rı bilä ariläriniñ, ki mejiliktän markarelar edilär,

⁷¹Xutxarıлмаıı duşmanlarımizdan bizim da
xolundan barça körälmäııxıslarımizdan bizim;

⁷²Etmä yarlıyamaıını atalarımizga bizim da
aıma bitikin arilikiniñ kendiniñ,

(170v) ⁷³Antın, xaysın ki ant içti Aprahamga,
atamizga bizim, bermä bizgä ⁷⁴başxa xorıxmaııtan
xutxarıлмаıını duşmanlarımizdan bizim,

⁷⁵Tapunma anı arilik bilä da toıruıux bilä al-
nına anıñ barça künlärinä tirlikimizniñ bizim.

⁷⁶Da sen, oylan, markare Biyiktäğiniñ ündäl-
gin: barsarsen alnına Eyämizniñ hadirlämä yolun
anıñ,

⁷⁷Bermä bilmä xutxarıлмаıın žoıovurtunuñ
kendiniñ boşatlııka barça yazııxlarımizga bizim,

⁷⁸Sayavatı üçün yarlıyamaıınıñ Eyämiz Teıri-
mizniñ bizim, ki köründü bizgä günäş biyiklikdən
yarııxlı etmä xaranıyuluıumuznu bizim,

⁷⁹Saema yarııxni üstünä bularnıñ, xaysı ki ol-
turup ediı xaramıyuluııta da kölgäsinä ölümniñ,
tüzätmä ayaxlarımizni bizim yoluna eminlikniñ.

Simeon xartniñ alıışı

[Лука 2: 29-32: Пророчество Симеона]

(171r) ²⁹Hali çeş xuluıınu seniñ, Biy, sözüñä
körä seniñ, eminlikkä, ³⁰ki kördü közlarım benim
xutxarmaıııni seniñ, ³¹xaysı ki hadirläpsen alnına
barça žoıovurtınuñ,

³²Yarııx köründüñ dinsizlärgä, da haybat žoıo-
vurtııa seniñ Israjelniñ.

[Псалом 148]

Alıış Ankeanıñ da Zak'arianiñ.

¹Alıışlanıız Biyni köktä, alıışlanıız anı biyikliktä.

²Alıışlanıız anı, fıristäläri anıñ, alıışlanıız anı,
barça xuvatları anıñ.

³Alıışlanıız anı, günäş da ay, alıışlanıız anı,
barça yolduzlar da yarııx.

⁴Alıışlanıız anı, kökläri köknüñ, suvlar, ki bi-
yik, ne ki kök, ⁵alıışlanıız atın Eyämizniñ.

Zera ol ayttı, da boldular, buyurdu, da toıxtal-
dılar.

⁶Turıuzdu alarnı meııı mejilik, çek xoydu, ki
xaysı ki keçmäş.

⁷Alıışlanıız Biyni yerdä, çuyurlar da barça te-
ränlär,

(171v) ⁸Ot da dolu, xar da buz, yel da dufan, ki
etärsiz sözüñ anıñ,

⁹Taylar da barça biyiklär, teräk yemiş berüci
da barça ormanlar,

¹⁰Kazan da barça hayvan, sürkälğän da barça
uçar xuş xanatlı,

¹¹Xanları yerniñ da xuvatları kendiläriniñ,
buyruııçılar da barça töräçiläri yerniñ,

¹²Otuzyaşlılar da gojslar, xartlar da oylanlar,
¹³alıışlanıız atın Eyämizniñ;

Biyikläñdi atı anıñ yalıız, tapunmaıı aıar
köktä da yerdä.

¹⁴Biyik etär Biy münüzün žoıovurtunuñ ken-
diniñ, alıışlı barça ariläriniñ aıar, oylanlarıñdan
Israjelniñ, žoıovurt, ki yuvııxtur Biygä.

[Псалом 149]

Alelıiası Ankeanıñ da Zak'arianiñ.

¹Alıışlanıız Biyni alıış bilä yäni, alıış aıar yı-
ıövünä arilärniñ.

²Sövüñgäy Israjel yaratııçısında kendiniñ, oı-
lanları Sionnuñ sö(172r)vüñgäylär xanlarıñda
kendiniñ.

³Alıışlagaylar atın anıñ alıış bilä, saymos bilä
da alıış bilä saymos sarnagaylar aıar.

⁴Biyänir Biy žoıovurtuna kendiniñ, ari da bi-
yik etär sekinläriñni xutxarıлмаıınıñ.

⁵Ögüñgäylär ariläri haybat bilä, da sövüñgäy-
lär tinçliıxlarıñna kendiläriniñ, ⁶da biyiklätkäylär
Teıriñni ayızları bilä kendiläriniñ.

Xilüç ekiyanlı berdi xollarına alarnıñ ⁷alma tö-
lövdinsizlärdän xarşilıııka barça žoıovurtka,

⁸Baylama xanlarıñ alarnıñ bay bilä, çerüv baş-
çıların alarnıñ xol biıovları bilä temirdän,

⁹Etmä alarga yarıı yazılğandan. Da haybat
budur barça arilärinä anıñ.

[Псалом 150]

Alıış Ankeanıñ da Zak'arianiñ.

¹Alıışlanıız Teıriñni arilikindä anıñ, bunyatlı
xuvatında anıñ.

²Alıışlanıız anı (172v) xuvatında anıñ, alıışla-
nıız anı köplüııündä ululuıııunuñ anıñ.

³Alıışlanıız anı avazlı alıış bilä, alıışlanıız anı
saymos bilä da alıış bilä.

⁴Alıışlanıız anı sövünçlük bilä, alıışlanıız anı
färählik bilä.

⁵Alıışlanıız anı söz bilä tatlı, alıışlanıız anı
avaz bilä işitövlü.

⁶Alıışlanıız anı avaz bilä şükürlü, barça dıan-
lar, alıışlanıız Biyni.

[Колофон]

Yazıxlı Lusigni aŋgın.

Alıŋı Manase ɣannıŋ

[2 Паралипоменон, после 36 главы.

Молитва Манасии]

Biy barını tutuči, Apraham Teŋrısı, u Isahag, u Agop, u alarnıŋ artar oylanlarnıŋ, barını tutuči Biy, boşat bizgä bizim yazıɣlarımızni.

Ki tüzdün köknü da yerni, da barča yaratkanlarnı, barını tutuči Biy”.

Ki bayladın teŋizni sözüŋ u buyruɣuŋ bilä, [yaptın teränlikläрни], möhürlädin seniŋ ɣoluŋ da haybatlı atın bilä, barını”.

Ki barča nemä (173r) seskänir, da titrär, da ɣorɣar seniŋ haybatlı sürätindän, ba”.

Aytovsuzdur ulu, körklü haybatın seniŋ, ol türlü ɣorɣuŋ, da öpkän, da öčäšmäxindir yazıxlılar üstünä, ol ɣadar saŋıssızdır seniŋ yarlıyamaɣın seniŋ krisdänlarına, barını”.

Sen, Eyäm, ki biyiktäsen, šayavatlı da yarlıyovuči, uzunesli da köplärgä yarlıyovuči, da seniŋ šayavatın eksiksizdir yazıxlılar üstündän, barı”.

Sen, Teŋri, ɣoymadın luɣ artarlarga, neçik Aprahamga, Sahagga, Jagopka, ki yazıɣ ɣılınmadılar seniŋ alnıŋa, barı”.

Xaytıp berdin luɣ men yazıxlı üçün, ki yazıxlımen artıxı teŋizniŋ ɣumundan da köknün yilduzundan, da artıptır benim dinsizlikim, barča”.

Dügülmen arzani baɣmaga da körmägä köknün biyiklikin benim köp u ulu dinsizlikimä körä, barča”.

(173v) Tas bolupmen tutkanına da berklikinä bayına temir biyovlarnıŋ yazıɣ içinä, ki heç tinçliɣım yoɣ, bar”.

Öčäšip öpkälättim seni, Eyäm, da yaman ɣilindim alnıŋa, yügüdüŋ gurk’ka da arttırdım çasimni boyuma benim, ba”.

Xaytıp, Biyim, ašaxlatırmen tizimni bar yüräkim könlüm bilä da ɣolarmen seniŋ tatlı yarlıyamaɣından, barča”.

Meɣa, Eyäm, meɣa, da men bilirmen benim yaman dinsiz yazıɣlarımni, barča”.

Yalbarıp ɣolarmen sendän, Biyim, boşat maŋa, boşat da tas etmä meni yazıɣlarım bilä benim, bar”.

Meŋi öčäšmä, Eyäm, da aŋma benim yamanlıɣımni, da borçlu etmä meni alar bilä, ɣaysı ki tüštilär kendiläriniŋ yamanlıɣı bilä yer tibinä, ba”.

Ki sensen Teŋri, Teŋri ɣaytaruči yazıɣlardan, da sensen umsam, da maŋa körgüz seniŋ yaɣšılıɣını, barča”.

(174r) Tırgız meni bol yarlıyamaɣın bilä, da men alıŋšarmen seni här kün”.

Seni, Eyäm, alıŋšlar barı köktägi frištälär bir ayzıdan, da seniŋdir haybat meŋi meŋilik, amən.

[Молитва]

Yalbarıp ɣolarmen sendän, Biy, boşat maŋa benim yazıɣlarımni.

Köplärgä yarlıyovuči Biy, yarlıya maŋa, yazıɣliga.

Teŋri, arıt meni, yazıxlını, yazıɣlardan da tırgız meni.

Teŋri, šayavatlı bol men yazıxlı ɣuluŋa da yarlıya maŋa, köp yazıɣliga.

Könü, alıŋšlı u ari aruv gojs, Asduadzadzin Mariam, anası Teŋriniŋ, pareɣos bol Teŋrigä men yazıxlı üçün.

Barča ariläri Teŋriniŋ, pareɣos boluŋuz köktägi Ataga men yazıxlı üçün.

Teŋriniŋ Oylu Krisdos, könü Teŋri, ki heç öpkä saɣlamassen, saŋa simarlarmen boyumnu benim.

Küçlü, yeŋüci, ari da haybatlı Xaçın bilä saɣla meni.

(174v) Yeber, Eyäm, emin frištänni, ki kelgäy da saɣlagay bizni kündüz u keçä.

Da adam sövüklükün bilä seniŋ, Biyim, aŋ meni, aŋ, ɣaçan kelsän ɣanlıɣın bilä, da yarlıya bizgä.

Alıŋı surp Nerses

ermenilär gat’oyigosunuŋ aytkanı

Alıŋı surp Nerses, ermenilär gat’oyigosunuŋ, aytkanı, ɣaysı ki tiyišli här k’ristanga, ki neçik ertä tursa, här adam da ayt kay. Bu 44 dun alıŋıstır, yoɣsa tek 24 dun taŋlap surp Nerses hajrabad.

San 1. Inam bilä ɣosdovanel bolurmen da yügünürmen saŋa, Ata Oyl Ari Džan, yaratılmagan da ölümsüz tarbiyat, yaratuči frištälärni, da adamlarnı, da barča bolganlarnı, da yarlıya seniŋ yaratkanlarıŋa da maŋa, köpyazıɣliga.

2. Inam bilä ɣosdovanel bolurmen da yügünürmen saŋa, ayırılmagan Yarıx Ata Oyl Ari Džan da Teŋri, yaratu(175r)či yarıxni, tas etüci ɣaranıluɣnu, tas et benim džanımdan ɣaranıyunu da biliksizlikimni, da yarıxlat benim esimni bu sahat, ki alıŋš etärmen saŋa, da yöpsünmägä sendän ɣoltɣamni, da yar”.

3. Ata köktägi, könü Teŋri, ki yeberdin sövüklü Oyluŋnu ɣoltɣasına bulargan adamilärniŋ, meɣa seniŋ alnıŋa köktän yergä dıŋrä, yöpsün meni, neçik keräksiz oyluŋnu, da kiydır maŋa burungi yarıxlı tonnu, ki yalanaçlanıp edim, yarıx bilä, da yar”.

4. Oyl Teŋriniŋ, könü Teŋri, ki endin Atanıŋ ɣoynundan, da aldın ten ari Mariamdan bizim ɣut-

çarılmaçimiz üçün çaçlandıñ, da kömüldün, da turduñ ölüdän haybat bilä, da aýındıñ Ataga haybat bilä, meya yerdän kökkä diñrä seniñ alniña, añ meni, neçik çaraççini, çaçan kelsäñ çanlıñ bilä, da”.

5. Džani Teñriniñ, (175v) könü Teñri, ki endiñ Jortananga da vernadunga da yarıxlattıñ meni k’risdanliki bilä surp awazanniñ, meya kökkä da seniñ alniña, arit meni köktägi Teñrilik ot bilä, ne türlü ki arak’ellärni ari vernadunda, otlı tillär bilä, da yarlıya”.

6. Yaratılmagan tarbiyat, meya saña esim bilä benim, džanim da tenim bilä, aña yazıxlarımnı benim burungisin da soñyusun, seniñ ari atıñ üçün, da yar”.

7. Baçuçi barçanı, meya saña sayışım bilä, sözüm bilä da çilinganim bilä, buz çolbitikimni yazıçımniñ da yaz atımnı çuluğa meñilik, da yar”.

8. Tergövüçi yapuñnu, meya saña erkli u erkisiz, bilgän da bilmägän, boşat benim yazıxlarımnı, ki toyuşumdan awazanniñ bügüngä diñrä yazıçılmen Teñriniñ alniña bar sezikim bilä tenimniñ, da”.

9. Barın ayavuçi Biy, çoygın saçlav(176r)uçi közümä benim seniñ ari çorçuñnu, ki artıçsı baçmagaymen, da çulaçım bilä yazıç işitmägäymen, da ayzım bilä yalyan sözlämägäymen, da yüräkim bilä yaman sayışlamagaymen, da çolum bilä yaman çilinmagaymen, yoçsa toyru et bu terän işni bolmaga seniñ erkiñä barça hər kez, da yar”.

10. Otlı tiri K’risdos, otlı sövüküñ bilä, ki teprättiñ yerni, isit benim boyumnu, ki küygäy benim džanimniñ yazıçı, da sürt benim müşçüllü esimni, da arit yazıçımni benim tenimdän, ki yangay yarıç seniñ bilmäçiy bilä yüräkimä benim, da”.

11. Açılı Ata Jisus, ber maña açıl yaçsı çilinmaga da sayışlamaga, da sözlämägä, seniñ alniña hər sahat, da yaman sayıştan, iştan, çilinmaçtan saçla meni, da”.

12. Erkli yaçsılıçka, Biy, yaçsı etüçi, çoyma meni erkimä boyumnuñ barmaga, yoçsa boluş (176v) maña bolmaga seniñ erkiñä, yaçsini klävüçi, da”.

13. Xan köktägi, ber maña uçmaçıñni seniñ, çaysı ki hadirläpsen sövüklüläriñä, da küçäyt yüräkimni benim, ki ayblagaymen yazıçni, da sövgäymeni seni yalyz, da etkäymeni seniñ erkiñni, da”.

14. Şayavatlı yaratkanlarıña, saçla džanimni da tenimni seniñ ari çaçıñ bilä aldovuçi yazıçtan, sinamaçtan eski duşmanniñ, da yaman kişiniñ aldamaçından, da bar yamanlıçtan džanniñ da teniñ, da yar”.

15. Saçlavuçi barçasın K’risdos, seniñ oñuñ benim üstümä kündüz da keçä, olturganda övdä,

yolga barganda, yuçlaganda, turganda, ki heç səkänmägäymen, da yar”.

16. Teñrim, ki açarsen çoluñnu seniñ da toldurursen barça yaratkanıñni tatlılıç bilä, saña simarlarmen boyumnu, sen çayçur, da saçla, da hadirlä džan da ten (177r) keräkimni bügüñdän meñilikkä, da yarlı”.

17. Xaytaruçi bularganlarıni, çaytar meni yaman övrängänimdän yaçsı övränmähkä, da berkirt džanima benim çorçulu ölär künni, da çorçusun tamuçnuñ, da sövünçlükün uçmaçıñni, ki çaytkaymen yazıçımdan da çilingaymen yaçsılıçni, da yarlı”.

18. Čovraç ölümsüzlükkä, çıçar yüräkimdän benim yaşni çaytmaçlıçka, ki yuvgaymen yazıçımni boyumnuñ äväl dünyädän keçmiyin, da”.

19. Bayışlovuçi yarlıyamaçni, bayışla maña könü inam bilä da yaçsı çilinmaç bilä, ki yöpsünüp ari Teñrini [=teniñni] da ari çaniñni, kelmä saña, da yarlıya”.

20. Yaçsı etüçi Biy, yaçsı friştägä simarlagaymen benim boyumnu tatlılıç bilä simarlamagaymen džanimni, ki çorçusuz keçirgäylär eski duşmanniñ yamanından, çaysı ki kök tibunädirlär, da yar”.

21. Yarıç könü K’risdos, (177v) arzani et džanimni benim sövünçlüç bilä körmägä yarıçıñni haybatlı ündälgän kündä, tinmaga umsa bilä yaçsılıçta artarlariñ çatına seniñ haybatlı ekinçi kelgäniñä dirä seniñ, da yar”.

22. Yarıçı könü, çaçan kelsäñ Ata haybatı bilä yarıçı etmägä tirilärgä da ölülärgä, kirmägäy sen yarıçı seniñ çuluñ bilä, yoçsa saçla meni meñi ottan, da işittirgäysen maña, da sanlı ündälmaçni artarlariñ köktägi çanlıçka, da yar”.

23. Barına yarlıyovuçi Biy, yarlıya barça inanganlarga saña, benimkilärgä da yatlırga, tanıganlarga da tanımaganlarga, tirilärgä da ölülärgä, boşat benim duşmanlarıma da meni tabalaganlarga, da çaytar alarıni barça yamanlıçlarından, ki arzani bolgaylar seniñ yarlıyamaçıña, da yarlıya alarga, da (178r) maña, Lusig sargawarka, köpyazıçlıga.

24. Haybatlı Biy, yöpsün çoltçasın çuluñnuñ seniñ, da tügällä çoltçamni benim pareçosluçı bilä surp Asduadzadzinniñ, da surp Jovaneş mgrdiçniñ, da surp Sdep’annosuñ, burungi tanıçniñ, da surp arak’ellärniñ, da markarelarıniñ, da vartabelärniñ, da mardiroslarıniñ, da ari atalarıniñ, da džknaworlarıniñ, da gusank’larıniñ, da barça arilärniñ, köktägilärniñ da yerdägilärniñ, da saña haybat da yerni öpmäh, ayırılmagan Ata Oyl Ari Džanga, meñi meñilik, amən.

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 446

Сборник Посланий Апостола Павла

Дата: 1011 [1562] год (л. 163/167).

Место: Львов.

Автор перевода и писец: священник Микаель, сын Косты.

Заказчик: Перевод выполнен по просьбе Ивашко, сына Миклаша.

Бумага. 171+1 л. Листы 1-4, 168-171 новой нумерации чистые. В старой нумерации отсутствует номер 26, номер 127 ошибочно проставлен на листе 155bis, а между листами 81 и 82 один лист оставлен без номера. В новую же нумерацию включены все начальные и последние чистые листы, которые прежде не были пронумерованы. Письмо: нотгир.

На обороте л. 4 оттиск перстневой печати с изображением аиста (журавля, цапли) на щите.

Запись на отдельном листе в начале рукописи по-армянски:

T'uyt'k' Boyosi arak'elojn t'arkmanel'i hajgagan parparoj'i lezu t'at'arac. Jišadag e der Johannes vartabedi Serazkean'i turñ surp Lazaru vanaçn or'i Venedig šnorhel jami tñ 1788 jəkostosi 20
“Послания Апостола Павла, переведенные с армянского языка на татарский. В память отца Йоаннеса, вартабеда Серазского, переданы в дар монастырю св. Лазаря в Венеции года Божьего 1788, августа 20”.

Такой же лист с идентичной надписью имеется в начале венецианской рукописи № 11.

Запись на л. 4v по-армянски:

Johannes vartabed Serazkian ew Arak'elagan missienar iurimoj
“Йоаннес, вартабед Сиразский, и его Апостольская миссия”.

Публикация: Второе Послание Апостола Павла к коринфянам (лл. 59v/62v–78v/81v), без оглавления [Tryjarski 1976c].

Колофоны:

(123r/127r) Xolarmen barčasın, çaysiñiz sarnap yarıçlansañiz, aňgaysiz Teñrilik sartın yazıçlı Mik'ael, arzanisiz k'ahanani, essiz dżanni.

(161v/165v) Oh, oh, oh, ki çolum keçiyir, da yazovum çaliyir, da çilingani dżanımnıñ u tenimniñ barça yazılıyir, neçik Tawit' buyurur, ki: «Etmägänimni kördi köziñ seniñ, da bitikiñä barçası yazıldı»*.

Haubat, da şükürlük, da yerni öpmäçliç Ata Oçul Ari Dżan bir Teñrigä, meñi meñilik, ameñ.

Haçan ki kimesä kerap bilä teñiz üsnä yürüp da meñzilinä yetip, saç-esän çıxsa da kendi övinä yetişsä, ulu sövünçlüktür ol övgä. Zera ne üçün dä yürüdü esä da yol çekti esä, egär dżan keräki üçün, egär ten, haçan saç-esän övinä kelsä faydası bilä, na sövünçlüktür.

(162r/166r) Zera tarbiyattandır här birinä yaçşıga suçlanma da här nemädä yañılmaçsız bolma, yoçesä yoçtur çarä, zera tarbiyatimiz tüzül-

Прошу всех, кто из вас будет читать и просветится, помянуть в Боге грешного Микаеля, недостойного священника, неразумную душу.

Ох, ох, ох, хотя рука моя и тленна, но писание мое останется, и все, сделанное моей душой и моим телом, будет записано по завету Давида: «Недовершенство мою видели очи Твои, и все записано в книге Твоей».

Слава, и благодарение, и целование земли единому Богу Отцу и Сыну и Святому Духу, во веки веков, аминь.

Когда кто плывет кораблем по морю, и достигнет пристани, и сойдет живой и невредимый, и доберется до своей обители, большая радость этому дому. Ибо ради чего бы он ни путешествовал – для потребностей души либо тела, когда, обретя искомое, благополучно вернется домой, то это, конечно, радость.

От природы каждому свойственно стремиться к благу и быть безупречным во всем, но это невозможно, ибо природа наша постоянно совершенствуется

*Ср. это выражение с текстами Псалтыри 1575 и 1580 годов: *Кр. 3546: 138/139:16* Etmägänimni kördü közläriñ seniñ, da bitikläriñä barçası yazıldılar. *Вен. 13: 138/139:16* İşlämägänimni benim kördülär közläriñ seniñ, da yazovuña seniñ barçası yazıldılar. *Русский синодальный перевод: Пс 138/139:16* Зародыш мой видели очи Твои; в Твоей книге записаны все дни, для меня назначенные, когда ни одного из них еще не было. *Перевод Всемирного центра перевода Библии: Меня недовершённого Ты видел, все дни мои еще до их начала были записаны в книге Твоей.*

mäxtä da buzulmaytadır. Egär ki kendindän esli bolsun, ne çadar bizdä dä esä, ki barça nemä iş yañlişliç bilä boldu, da yazilir, ki (alçaxç>) al?ax [alçaxç? alay?] ävöldän edi.

Aniñ üçün barçasın bizdän soñra kelgänläрни дүньягä da bizim bilä bolganläрни, ataläрни da çardaşläрни, türlü-türlü zämanäläрдä, çolarmen yarlıyamaç bilä, ki benim köp yañilganımnı tüzät-käysiz, yoluşañız sarnamaç içinä bu bitikni, da köni eksiklikin toldurgaysiz, ne türlü ki yoğartın belgirttiç. Zera barabar barçası bilä da dayı artıç barçasından barabarı yañılmaçımnıñ — äväl yazıçı džanimniñ, ki yaçşı etmäyin çapanel etär, da soñra çastalıçı tenimniñ, yazıç bilä bolgan, da biliksizliki bütün boyumnuñ, osobliviy, da yänä boş-suzluçum, (162v/166v) zera prin'at ettim tbradun, çaysı ki şkoladır, da çamlıçı yazmaçımnıñ, da sinamaç bilä çarışmaçı eski duşmannıñ.

A egär ki vlasniy til üçün yañlişliçına bunuñ bolsañız yamanlavuçı, da bolmasañız tüzüci, na baçıp da bilip džinsimizniñ saçilganın dүnyäda, da til-lärintän tayganların, da benim tügälsizlikimni yamanlamañız. A egär ki yoluşañız bunı sarnaganda da eksikin tügälläsäñız şayavat bilä, Eyämizdän tölövün algaysiz yaçşılıç bilä meñiliktä, amēn.

Tügälländi Boyos arak'elniñ bitiki t'arkmanel bolgan ermeni tilindän çipçax tilinä çolu bilä yazıçlı da arzanisiz Mik'ajel k'ahananiñ Kosta oylunuñ çoltçasından pan Ivaşkonuñ pan Miklaş oylunuñ, çaysı ki bunı yazdırdı jişadag kendi keçkänläриниñ da kendiniñ džanı üçün da yazıçlarıниñ boşatlıçı üçün. Teñri kensi(163/167r)nä uzaç ömür bergäy, ki kömülgän çaznanı açtırdı da tüyilgan çovraçni açtırdı, ki sosamiş [=susamiş] džanläрни içirgäy. Teñri aniñ džanıñ meñilik suvu bilä içirgäy, da aniñ keçkänläриниñ, yazdırganläрниñ, da yazganläрниñ, da sarnaganläрниñ, amen.

Xolarmen sizdän men, yazıçlı, arzanisiz Mik'ajel k'ahana, ki meni bir «Teñri boşatsın yazıçlarıна» aytmaç bilä da bir «Hajr mer» bilä unutmagaysiz, ki Teñri sizni aңgay.

Yazıldı Ilöv şähärintä, kölegäsinä surp Asdua-džadžinnıñ, gat'oyigosluçuna der Sdep'anosnuñ, açpaşlıçına der Krikor arhiaçpaşniñ Vanlı, eres'p'oçanlıçına baron Ohas Atabey oylu da baron Hrihor pan Awyan [=Ohan] oylunuñ, t'v. 1011 [1562].

(163v/167v) Men toypmen t'vaganniñ 984 [1535] segdempenniñ [tegdempenniñ? sebdempenniñ?] 30 күнүнä [здесь и ниже другой почерк].

Men Misko pan Ivaško oylu. Amēn.

Ia Mikolay szin panna Iwaszka Bobowskiego.

Men Gresko pan Ivaško oylu.

и разрушается. И пусть сама по себе она мудра, но в какой бы степени она ни проявлялась в нас, всякое дело сопровождается погрешностью, и пишут, что [она низка? так было?] изначально.

Поэтому убедительно прошу всех, кто придет в этот мир после нас и сущих вместе с нами, отцов и братьев, в любые времена, исправить мои многочисленные ошибки, если обнаружите, читая это писание, и восполнить действительные недочеты, как мы объяснили выше. Ибо все мои ошибки и еще в большей степени вся их совокупность – прежде всего от пороков моей души, препятствующих благодеянию, затем от болезненности моего тела, отягощенного грехами, и, особенно, от общей необразованности, а также из-за недосуга, так как я взялся учительствовать, то есть принял школу, и от грубости моего письма, и от настойчивого вмешательства нечистой силы.

А если будете укорять за ошибки в собственной речи, не собираясь вносить исправления, то все же не упрекайте, приняв во внимание рассеянность нашего народа по свету, и отход от своего языка, и мое несовершенство. А если, читая, благосклонно устраните обнаруженный недостаток, то получите награду от Господа нашего в жизни вечной, аминь.

Перевод писем Апостола Павла с армянского языка на кыпчакский выполнен собственноручно грешным и недостойным священником Микаелем, сыном Косты, по просьбе господина Ивашко, сына господина Миклаша, заказавшего написать это в память о его усопших родственниках и ради его души ради прощения их грехов. Дай Бог ему долгой жизни, ибо способствовал открытию спрятанного сокровища и забитого родника, дабы напоить изжаждавшиеся души. Да напоит Бог водой вечности душу его, и его усопших, и поручающих писать, и пишущих, и читающих, аминь.

Я, грешный, недостойный священник Микаель, прошу вас, не забудьте помянуть меня словами «Да простит Бог прегрешения его» и одним «Отченашем», и Бог вспомнит о вас.

Написано во Львове, под сенью пресвятой Богородицы, при католикосе Степаносе, настоятеле отце Крикоре, архиепископе Ванском, старостах бароне Огасе, сыне Атабея, и бароне Григоре, сыне господина Огана, в 1011 [1562] году.

Я родился в 984 [1535] году, сентября (декабря?), 30-го дня [здесь и ниже другой почерк].

Я, Миско, сын господина Ивашко. Аминь.

Я, Миколай, сын господина Ивашко Бобовского.

Я, Греско, сын господина Ивашко.

Полный текст Венецианской рукописи № 446

[Послание к Римлянам святого Апостола Павла]

(1r/5r) Nemič 1

¹Boγos, xulu K'risdosnuŋ, ündälgän arakäl, taŋlap awedarannıŋ Teŋriniŋ,

²ki äväldän kim atadı markareläri ötläš kensiniŋ ari bitiklä bilä

³Oγlu üçün kensiniŋ, ki boldu soyundan Ta-wit'niŋ tüzmäxi bilä,

⁴Oγlunuŋ Teŋriniŋ xuvatı bilä, Ari Džannıŋ aruvluxu bilä, turmaχ bilä ölüdän, Jisus K'risdosnuŋ Eyämizniŋ bizim,

⁵χaysı bilä ki yöpsündüχ başxiš da arak'elliχ, hnazantliχına inamnıŋ barča gurk'čilarga anıŋ atı üçün,

⁶χaysına ki siz dä ündälipsiz, Jisus K'risdoska,—

⁷barčasına, ki Rımadasız, sövüklülärinä Teŋriniŋ ündälgänlärgä, başxiš [siziŋ bilä>] sizgä (1v/5v) da eminlik Teŋridän Atamızdan bizim, Eyämizdän Jisustan K'risdostan.

⁸Äväl šükürlümen Teŋrimdän benim Jisus K'risdos ötläš siziŋ barčanız üçün, zera inamıŋız siziŋ aytiliptir barča dünyâgâ.

⁹Tanıxtır maŋa Teŋri, χaysına ki tapunurmen džanim bilä benim Awedaranına Oylunuŋ anıŋ, ki ne türlü anılmaxiŋizni siziŋ etärmen här sahat

¹⁰alyışima benim xoltχa bilä, ki χaçan oŋgay maŋa erki bilä Teŋriniŋ kelmä siziŋ χatıŋızga,

¹¹zera küsänçmen körmägä sizni, ki teškirkäymen sizgä başxiš nemä džansartın, ki toxtatma sizni,

¹²ki budur övünmä siziŋ bilä birgä biri birimizniŋ benim da siziŋ inamımız üçün.

¹³Klämän, ki biliksiz bolgaysız, χardašlar, zera köp kez küsändim kelmä χatıŋızga, da tiyildim buŋar dinčä, ki sizdä dä tapkaymen yemiš nemä, neçik özgä gurk'(2r/6r)čilarda.

¹⁴Zera χayanlarga da parparoslarga, ki türlü-türlü džinslardır, eslilärgä da essizlärgä borçlu-men.

¹⁵Ol türlü, ne χadar ki benim övimä, küsänçlik bilä da sizgä, ki Rımadasız, awedaranel etmä, budur ki sövünlük bilä k'aroz bermä.

¹⁶Zera dügül ki nemä uyat sayınırmen Awedarannı, zera xuvatı Teŋriniŋdir χutχarılmacına barčâ inanganlarnıŋ, äväl džuvutka, da soŋra gurk'çiga.

¹⁷Zera doyruluxu Teŋriniŋ anıŋ bilä belgirir inamdan inamga, ne türlü ki yazgandır, ki doyrı inamından tirilgäy.

¹⁸Zera belgili bolmalıdır öçäšmäxi Teŋriniŋ köktän üsnä barča yamanlıχniŋ egirlikiniŋ adamlarnıŋ, ki könülükni egirlik bilä tutıyirlar.

¹⁹Zera ki biliklik Teŋriniŋ belgilidir alarda, zera Teŋri belgirtti alarga.

²⁰Zera körünmägänläri anıŋ başlanganıdan dünyâniŋ yaratılğan bilä anlanıp körünüyirlär, (2v/6v) budur ki meŋiliki, da xuvatı, da Teŋriliki, ki tapmagaylar heç nemä džuvap bermä.

²¹Zera tanıdılar Teŋrini da Teŋri kibik haybatlamadılar ya šükürlänmädilär, yoχesä boşandılar sayışlarına kendiläriniŋ da χararıyulandılar essizlikläri bilä yüräkläri alarnıŋ;

²²boyların esli sayındılar, essizländilär,

²³da teškirdilär haybatın keçövsüz Teŋriniŋ oχšašina buzulmalı adamniŋ, da uçar χušlarnıŋ, da 4-ayaχlılarnıŋ, da χarnı üsnä yürügänlärnıŋ,—

²⁴anıŋ üçün çixara berdi alarnı Teŋri küsänçliknä yüräkläriniŋ kendiläriniŋ murdarlıχka heç etmä tenlärin kendiläriniŋ boylarına kendiläriniŋ.

²⁵Ki teškirdilär könülükün Teŋriniŋ yalyanlıχka, hnazant boldular da tapundular yaratılğanlarnı, da dügül Yaratuçini, ki alyışlıdır (3r/7r) meŋilik, amən.

²⁶Anıŋ üçün çixara berdi alarnı Teŋri keräkinä heçlikniŋ, zera tişiläri alarnıŋ teškirdilär vlasanıy keräklärin keräklärinä nevlasnıynıŋ;

²⁷ol türlü erkäkläri dä, salıp vlasanıy keräklärin tişilikniŋ, palayladılar küsänçlikläri bilä kensiläriniŋ biri birinä, erkäk erkäk bilä rısvaylıχni çilinirlar edi da oddavat etärlär edi biri birinä, ki tiyišli edi bularmaylıχlarına alarnıŋ, boylarına kensiläriniŋ prin'at etärlär edi.

²⁸Da ne türlü ki taŋlamadılar, ki Teŋrini bolgay edilär bilmä, çixara berdi alarnı Teŋri alçaχ eskä — çilinma tiyišsizlikni,

²⁹tolganlarnı barča könüsüzlük bilä, borniklik bilä, bizmilik bilä, akahlıχ bilä, yamanlıχ bilä, tolu paçillik bilä, öldürmäχ bilä, körälmämäχ bilä, usatlıχ bilä, yaman çilinmaχ bilä,

³⁰kışpıs etmäχ bilä, yaman sözlämäχ bilä, Teŋrini klämämäχ bilä, dušman etmäχ bilä, öktämlik bilä, (3v/7v) kendilärinä biyänmäχ bilä, tapuçılar yamanlıχka, ataların-anaların azarlavuçılar,

³¹essizlär, antların tügällämägänlär, biyänmägänlär, χurban sunmaganlar, sadaya bermägänlär,

³²kimlär ki yetip edilär Teŋriniŋ könülükü üsnä, ayttılar, ki kimlär ki bu türlü çilinirlar, arzanidirlär ölümgä; da dügül ki yalyız alar, ki bunı çii-

linirlar, yoḡsa alar da, ki klävücidirlär alarniñ bu çilinganin.

Nemiçniñ 2

¹Xaysi adamlar üçün d̄zuvap bersärsen, ey adam, ki yaryuliyirsen alarni, zera ne bilä ki yaryuliyirsen siñariniñni, boyuñnu seniñ borçlu etiyirsen, zera sen dä ani çiliniyirsen, ne bilä ki yaryuliyirsen.

²Zera bilirbiz, ki Teñriniñ yaryusu könülük bilädir üstlärinä alarniñ, kimlär ki ol türlü çilinirlar.

³Xaytip sayiş etärsen bunı, ey adam, ki yaryuliyirsen alarni, kimlär ki ol türlü çiliniyirlar, da sen dä ani çiliniyirsen, neçik ki sen (4r/8r) çutul-sarsen yaryusundan anda Teñriniñ?

⁴Egär ululuḡu bilä tatlılıḡından aniñ da tözümlüḡü bilä uzuneslilikin aniñ heçkä bersän, bilmäs misen, ki tatlılıḡı Teñriniñ seni poşumanlıḡka keltiriyir?

⁵Yoḡesä bizmilikiñ bilä seniñ da poşumansız yüräkiñ bilä yiyiyirsen boyuña seniñ öçäşmäḡliḡni kününä öçäşmäḡliḡniñ da belgirgäniñä köni yaryusunuñ Teñriniñ,

⁶ki tölär här birinä çilinganına körä alarniñ;

⁷çaysilari ki tözümlük bilädirlär yaḡşi etmäḡtä da haybatni, da hörmätni, da buzulmamayñi idärlär, — meñilik tirlikni;

⁸evet kimlär ki ol çarşi bolganlardandirlar, da kerı tüşkänlär könülüktän, da artından bolganlar könüsüzlüknüñ,— yüräklänmäḡ da öçäşmäḡliḡ.

⁹Tarlıḡ da ayırlıḡ üsnä barça adamlarniñ, kim ki çilinir yamanlıḡni, äväl d̄zuhutnuñ, soñra gurk'çiniñ!

¹⁰Haybat, da hörmät, da eminlik barçasına, kim ki etär yaḡşini, äväl d̄zuhutka, da soñ(4v/8v)-ra gurk'çilarga!

¹¹Zera yoḡtur yüz körmäḡ alnına Teñriniñ.

¹²Kimlär ki bir kerät oḡenk'tän çixari yazıḡ çilindilar, oḡenk'tän çixari taspolurlar, da kimlär oḡenk' bilä yazıḡ çilindilar, oḡenk' bilä yaryulanga-aylar,

¹³zera dügül ki işitüci oḡenk'ni dirlär köngänlär alnına Teñriniñ, yoḡsa etüçilär oḡenk'ni kö-nülgäylär.

¹⁴Yoḡesä çaçan gurk'çilar oḡenk'lari yoḡtur, tarbiyatları bilä oḡenk'niñkin çilinirlar edi, alar ki oḡenk'lari yoḡtur, kendi boylarına kendiläridir oḡenk';

¹⁵kimlär ki körgüzürlär çilinmayin oḡenk'niñ yazılğan yüräklärinä kensiläriniñ tanıḡliḡı bilä esläriñ kensiläriniñ da azarlama biri birin sayişla-rından kensiläriniñ, yaḡom d̄zuvap kendilär bergäy

¹⁶kününä, çaysında ki yaryulasar Teñri yapu-çun adamlarniñ awedaranıma körä benim Jisus K'risdos ötläş.

¹⁷Yoḡsa egär ki sen d̄zuhut ündälip-sen, da ta-yaniḡsen oḡenk'kä, da (5r/9r) maḡtanırsen Teñrigä,

¹⁸da bilirsen erkin aniñ, da tañlarsen yaḡşini, da ögütlänipsen oḡenk'tän,

¹⁹smiliysen kensi boyuña yol körgüzüci bolma ya araçnort soḡurlarga, yariḡ çarañyulanganlarga,

²⁰ögütçi beyamlarga, vartabed oylanlarga bol-ma sürät bilmäḡliḡkä da könülüknä oḡenk'niñ:

²¹çaytip ki övrätiyirsen siñarlarıñni, boyuñnu nek övrätmäs-sen?

²²Ki k'aroz beriyirsen, ki oyurlamagaylar, oyurliyirsen? ki aytiyirsen: «İtlık etmä», — itlik etiyirsen? ki igräniyirsen buñnicalardan, seyanlar-ni taliyirsen?

²³Ki oḡenk' bilä maḡtanıyirsen, yañılmaḡ bilä oḡenk'kä Teñrini heç etiyirsen?

²⁴Zera atı Teñriniñ sizıñ üçün söküliyir içinä gurk'çilarniñ, ne türlü ki yazgandır.

[*Ha полях*: Jesajea] [=Isaiah 52:5]

²⁵Sünät boluşur, egär ki oḡenk'ni saḡlasañ, yoḡsa egär ki oḡenk'kä yañılıuçi esän, sünätiñ seniñ sünätsizlik boldu.

²⁶Na egär ki sünätsizlik könülüknä oḡenk'niñ saḡlasa, dügül mi ki sünätsizliki aniñ sünätlik sa-yişlangay,

(5v/9v) ²⁷da yaryulangay [=yaryulagay], ki ävöldän sünätsizliktir, oḡenk'ni tügällämäḡ bilä seni, ki Bitik bilä da sünätlik bilä yañılıuçisen oḡenk'kä?

²⁸Zera dügül ki kim aydnı d̄zuvuttur da ya kim aydnı teni bilä sünätlängän,

²⁹yoḡsa kim ki yapuḡ d̄zuvuttur da sünätlä-nmäḡ yüräktän d̄zan bilä, da dügül yazov bilä; çay-siniñ ki ögülmäḡi dügül adamlardan, yoḡsa Teñri-dän.

Nemiçniñ 3

¹Xaytip nesi artıxtır d̄zuvutnuñ ya ne fayda ol sünätlänmäḡtän?

²Köp nemä barça nemä bilä. Äväl-burun bu, ki inamli boldu Teñriniñ.

³Xaytip egär çaysilari inanmasalar edi, şahat, ki imämsizliklari [=inämsizliklari] alarniñ Teñri-niñ inamın çapanel etär mi edi?

⁴Haşa bolgay! Xaytip, bolsun Teñri könü, da barça adam yalyan, ne türlü ki yazgandır [*Ha по-лях*: 50 saymosta]: «Neçik köni bolgaysen sözüñä seniñ da yeñgäysen yaryulaganda seni?» [Псалом 50/51:6].

⁵Xaytip egär egrilikimiz bizim Teñriniñ könü-

lükün çarşi turyuzur, ne aytüyix? Şahat, ki nemä könüsüzlüktür, Teñri ki keltirir öçäşmäçliğini? (6r/10r) Adämilik sartin aytirmen.

⁶Haşa bolgay! Egär ki dügül esä, na neçik yaryular Teñri dünyâni?

⁷Zera egär ki könülüki Teñriniñ menim yalyanliñimdan artix esä hörmätinä anij, ne üçün men, neçik yazixli, yaryulanüyirmen?

⁸Ya ne türlü küfürläniyirbiz, ya neçik aytüyir-lar aramızdan özgälär, aytip, ki: «Etiyix yamanliç, ki kelgäy yaxşılıç»? Xaysilariniñ ki yaryusu köni bardir.

⁹Xaytip, ne bilä artix bolgaybiz? Na heç nemä bilä bolmasbiz. Zera äväldän dä yamanladix džuvutlarga da gurkçilarga, barçasına, ki yazix tibiñä edilär.

¹⁰Ne türlü ki yazgandır [*Ha полях*: 13 saymostal]: yoxtur kimesä artar, ne biri dä;

¹¹da yoxtur kimesä, ki aqlagay; da kimesä yoç, ki çolgay Teñrini;

¹²barçası yanıldılar bir oyurdan da keräksiz boldular; yoxtur kimesä, ki etkäy tatlilixni, da yoçtur ne bir dä [*Ис 13/14: 3*].

¹³Açix kerezmandir boyurdayları alarnij; da tilläri bilä kensiläriniñ ustas boldular, (6v/10v) ayusu yizniñ tibiñä erinläriñ alarnij;

¹⁴çaysilariniñ ki ayızları çaryiş bilä toludur;

¹⁵çüsttür ayaxları alarnij çan tökmä;

¹⁶siniçliç da tarliç yollarına alarnij;

¹⁷da yolun eminlikniñ tanımadılar.

¹⁸Yoxtur çorçusu Teñriniñ közläri alnina.

¹⁹Evet bilirbiz, ne ki bir oyurdan orenk' aytir alarga, ki orenk' tibiñädirlär, aytir, ki barça ayiz tiyilgay, da borçlu bolgay barça dünyâ Teñrigä,

²⁰zera etmäyindän orenk'niñ könülmästir barça ten alnina anij, zera orenk' bilädir bilmäçliç yazixni.

²¹Evet ki orenk'tän başça da doyruluçu Teñriniñ belgigändir, tanıçlatkan Orenk'tän anda da markarelärdän;

²²zera artarliçi Teñriniñ inamından anda Jisus K'risdosnuç barça inanganlarga, da yoxtur nemä taqlamaç,

²³zera barçası yazixli boldular da eksildilər haybatından anda Teñriniñ,

²⁴da artarlanirlar ya könülürler (7r/11r) müft, anij başçışı bilä, çutçarmaçi ötläş Jisus K'risdosnuç,

²⁵ki äväldän çoydi Teñri boşatliçka inamdan ötläş çani bilä anij, yiyilma artarliçiniñ anij boşatliç üçün ävälgä çilingan yazixlarnij

²⁶tözümlükündän Teñriniñ yiyilgan artarliçin-dan anij, bu zamanda ki bolgay ol artar, da könütkäy anij, ki inamındandır Jisusnuç.

²⁷Xaytip, çaydadir maçtanmaç? Tiyildi. Xaysi orenk'tän? Tutulğandan dügül. Yoçsa inamniñ orenk'indän.

²⁸Zera sayinirbiz inam bilä könülmä adamga, tüğällänmiyin orenk'ni.

²⁹Şahat, ki yalyiz Teñri džuvutlarnij, da gurkçilarnij dügül? Yoç, gurkçilarnij da dir,

³⁰Zera egär ki bir esä Teñri, ki könültür sünätlängänni inam ötläş da sünätlämägänni dä ol inam ötläş.

³¹Xaytip, şahat, ki orenk'ni çapanel etiyirbiz inam bilä? Haşa bolgay! Yoçsa orenk'ni toxtatüyirbiz.

Nemiçniñ 4

¹Xaytip, ne aytüyix muçanatliçin Aprahamniñ atamizniñ bizim ten sartin?

²Zera egär ki Apraham üçinoku bilä könülgäy edi ya artarlangay edi, bolur edi maçtanma, yoçsa Teñri alnina dügül.

³Yoçesä ne aytüyir Bitik? Inandı Apraham Teñrigä, da alyişlandi añar artarliç.

⁴Yoçsa alarga, ki üçinok etärlär, sayişlanmas tölövläri başçıştan, yoçsa borçtan.

⁵Evet añar, ki üçinok etmäs, da inanir añar, ki könültür ya artarlatir yaman etüçilärni, sayişlanir tölövä anij artarliç.

⁶Ne türlü Tawit' tä aytir sanliçin adamniñ, çaysına ki Teñri sayişlar artarliçni üçinoksuz [*Ha полях*: 31 saymostan]:

⁷San alarga, kimläriñ ki boşatildi töräsizlikläri da çaysilariniñ ki yapuldu yazixları alarnij.

⁸Sandır ol adamga, çaysına ki sayişlamastir Biy yazixların anij.

⁹Xaytip, bu sanliç sünät üsnä midir yoçsa sünätsizlik üsnä? Zera aytirbiz, ki sayişlandi Aprahamga inamı artarliçka.

(8r/12r) ¹⁰Xaytip, ne türlü sayişlandi? Xaçan ki sünätlängändän soñra yoçsa sünätlänmägändän burun? Na dügül ki sünätlängändän soñra, yoçsa sünätlängändän burun.

¹¹Zera nişan aldı sünätlänmäçni, möhür artarliçina inamniñ, ki sünätlänmägän dä edi, ki bolgay ol ata barça inanganlarga, ki sünätlänmägänlärdändirlär, ki sayişlangay alarga da artarliç,

¹²da ata sünättän, çaysıları ki dügüllär sünättän anda boş, yoçsa çaysıları da barsalar izi bilä sünätsiz inaminiñ atamizniñ bizim Aprahamniñ.

¹³Zera dügül ki orenk' bilädir sövünçlükü Aprahamniñ da oylunuç anij dediç bolmaçi dünyâda, yoçsa inamniñ artarliçindän ya könülmäyindän.

¹⁴Zera egär ki orenk' bilä bolganlar dedič bolgaylar, alay da boštur inam da boštur sövünçlük tä;

¹⁵zera orenk' očäš(8v/12v)mäxlik keltirir, yoxsä çayda ki yoç edi orenk', da ne nemä yazix ta.

¹⁶Aniñ üçün inamdan ötläš, ki başxiška körä bolgay, ki bolgay toxtalğan sövünçlük barça oylanlarına, dügül alarga yalyız, ki orenk'tändirlär, yoçsa alarga da, inamındandirlar Aprahamniñ, çaysi ki atamizdir bizim barçamizniñ,

¹⁷ne türlü ki [Ha полях: Asduaçzašunçta ilgäri bitiktä] yazgandır, ki: «Ata köp džinslarga ettim seni» [Бытие 17:4], — alnina Teñriniñ, çaysina ki inandı, ki tiri etär ölümläri da ündär bolmalarni, neçik bolmalarni.

¹⁸Ki umsa bilä inandı, ki bolgay añar ata köp džinslarga, ne türlü ki aytildi, ki: «Ol türlü bolgay butaxiñ seniñ».

¹⁹Da 2-köñüllü bolmadı inamından, egär ki baçti esä dä teninä kensiniñ, andan soñra neçik ölgän üsnä, zera 100 yašina bar edi, da ölü bolğanin yüräkinin Saraniñ;

²⁰Evet sövünçlükünä Teñriniñ ekiköñüllü bolmadı (9r/13r) inamsizlixi bilä, yoçsa çuvatlandı inam bilä, berdi haybat Teñrigä

²¹da toxtattı esinä kendiniñ, ki ne ki obicat etti, bolur etmägä.

²²Aniñ üçün sayışlandı añar artarlix.

²³Evet ki yazildi dügül ki aniñ üçün yalyız, ki sayışlandı añar,

²⁴yoçsa bizim üçün dä sayışlasar, çaysilarimiz ki inanıyrbiz añar, ki turyuzdu Jisusnu, Biyimizni bizim, ölüdän,

²⁵ki çixara berildi bizim yazixlarimiz üçün da turdu bizni könültmäx üçün ya artarlatmäx üçün.

Ekinçi baştir bu. Nemiç 5

¹Bundan soñra artarlanganlar ol inamdan ötläš eminlikni tutalix alnina Teñriniñ Eyämiz Jisus K'risdos ötläš bizim,

²çaysi bilä ki sunulmaçni yöpsündüx inam bilä bu başxišta, çaysinda ki biz dä maçtanırbiz umsa bilä haybatına Teñriniñ.

³Da dügül bu çadar yalyız, yoçsa maçtanırbiz dayin da (9v/13v) tarliximizda bizim, zera bilirbiz, ki tarlix tözümlük etär,

⁴tözümlük - yiyiştirmaçni, yiyiştirilmaç - umsa,

⁵umsa heç tä uyaltmas, zera sövüki Teñriniñ saçliptir yüräkimizgä bizim Ari Džan ötläš, ki berildi bizgä.

⁶Zera neçä ki çasta ediç, K'risdos bizim üçün zamanında yaman etüçi üsnä öldi.

⁷zera artar üçün küç bä kimsä ölar, yoçsa yaçxi üçün, şahat, ki ilgäri çixkay kimsä ölmä.

⁸Belgirtti Teñri sövükün kensiniñ bizgä, zera neçä ki yazixli ediç, K'risdos bizim üçün öldi.

⁹Ne çadar dayi artix artarlanganimizga bizim hali çani bilä aniñ çutulgaybiz aniñ bilä očäšmäxtän andaki.

¹⁰Zera neçä ki duşman ediç, barištiç Teñri bilä ölümi bilä Oylunuñ aniñ, ne çadar dayi artix barişmaçimizda bizim çutçarilgaybiz tirliki bilä aniñ.

¹¹Da dügül bu çadar yalyız, yoçsa maçtanırbiz dayi Teñrigä Eyämiz Jisus K'risdos ötläš, çaysi bilä ki barişmaçni da (10r/14r) aydnı yöpsündüx.

¹²Zera ne türlü ki bir adam ötläš yazix dünyâgâ kirdi da ol yazixtan ölüm, da ol türlü barça adamlarga yayildi ölüm, çaysi bilä ki bari yazixlandılar.

¹³Zera orenk'kä dirä yazix edi dünyâda; evet yazix sayışlanmas, çayda ki orenk' bolmasa.

¹⁴Yoçsa çanlıç etti ölüm Adäm atamizdan Movşeskä dirä dä üsnä keçmäğänlärniñ oçsaš, neçik keçkänläriniñ Adämniñ, ki orinagidir meñilikniñ.

¹⁵Evet dügül yazix alay, neçik başxiš. Zera egär ki biriniñ yazixi bilä köplär öldilär esä, ne çadar dayi artix başxiši bilä Teñriniñ da šnork'i bilä, šnorhk'i bilä bir adamniñ Jisus K'risdosnuñ köplär arttilar.

¹⁶Da dügül neçik ki birdän keçürüçidän başxišni, zera yaryu bir keçürüçidän anda borçlu bolmaçlixka, yoçsa başxiš köp keçkänlärden artarlixka.

¹⁷Zera egär ki biriniñ yazixından ölüm çanlıç etti biri bilä, ne çadar dayi artix, kimlär ki (10v/14v) köplüxün šnorhk'nuñ da başxišniñ artarlixtan algaylar, tirlik bilä çanlıç etkäylär bir Jisus K'risdos ötläš.

¹⁸Alay da ne türlü ki biriniñ yazixi bilä barça adamlar borçlu boldular, ol türlü biriniñ artarlixi bilä barça adamlar artarlixina tirlikniñ.

¹⁹Zera ne türlü ki hnazant azlixi bilä bir adamniñ, yazixli köplär boldular, ol türlü hnazantlixi bilä birniñ artar köp boldular.

²⁰Evet orenk' ortaga tüšti, ki yazix köplängäy. Zera çayda ki köp boldu yazix, anda dayi artix boldu šnorhk' ya başxiš,

²¹zera ne türlü ki çanlıç etti yazix ölümdän, da ol türlü başxiš ta çanlıç etkäy artarlix bilä meñilik tirlikkä Eyämiz Jisus K'risdos ötläš bizim.

Nemiçniñ 6

¹Xaytip, ne aytiyix? Yiyi tüšiyix başxiška, ki başxiš köplängäy? Haša bolsun!

²Xaysi ki öldüç yazixtan, neçik dayin hanuz aniñ içinä bolgaybiz?

(11r/15r) ³Xaçan bilmässiz, zera çaysi ki bir kez mgrdel bolduç Jisus K'risdoska, ölümiñä aniñ anda mgrdel bolduç?

⁴Kömülüp anıñ bilä mgrdel bolmaç bilä ölü-
mündä, zera ne türlü ki turdu K'risdos ölüdän
haybatı bilä Atanıñ, ol türlü biz dä yäñirmäxiñä
tirlıknıñ teşkirilsärbız.

⁵Zera egär ki tikilgän bolduç esä birgä oçşaş
bolmaç bilä ölümünä anıñ, na turganına da anıñ
bolgaybiz;

⁶bunu biliñiz, ki eski adamımız bizim birgä
çaçlangan boldu anıñ bilä, ki çapanel bolgay teni
yaziçniñ, ki çul bolmagaybiz dayı yaziçka;

⁷zera kimlär ölärlär, könülüptür yaziçtan anda.

⁸Evet egär öldüç esä K'risdos bilä, inanırbız,
ki tirlgäybız dä anıñ bilä.

⁹Bilipbiz, ki K'risdos turuptur ölüdän, bundan
soñra ölmäs ançaç, da ölüm añar dayı biylik etmäş.

¹⁰Zera kim öldi, yaziçtan öldi bir kerät; da kim
tiridir, tiridir Teñrigä.

¹¹Ol türlü siz dä sayışlanız boyuñuznu ölgän
yaziçtan da tiri Teñrigä (11v/15v) K'risdoska Ji-
suska, Biyimizgä bizim.

¹²Bundan soñra çanlıç etmäsin yaziç ölümlü
teniñizgä siziñ, hnazant bolma küsänçlikinä anıñ;

¹³da hadirlämäñiz gövdäñizni siziñ yaray kö-
nüsüzlükünä yaziçniñ, yoçsa hadirläñiz boyuñuz-
nu siziñ Teñrigä, neçik ölümdän tirlıkkä, da göv-
däläriñizni siziñ yaray könülükünä Teñriniñ.

¹⁴Ki yaziç sizgä biylik etmägäy, zera düğülsiz
oreñk' tibinä, yoçsa başıñış tibinä.

¹⁵Xaytıp, neçik yaziç etärbız, çünki düğülbız
oreñk' tibinä, yoçsa başıñış tibinä? Haşa bolgay!

¹⁶Bilmäs misiz, ki çaysına hadirlärsiz boyu-
ñuznu siziñ çul hnazantlıçka — çulsız, çaysına da
hnazant bolsañiz — egär yaziçka, da egär hnazant-
lıçına artarlıçniñ?

¹⁷Yoçsa başıñış Teñriniñ, ki ediñiz çulları ya-
ziçniñ, hnazant boluñuz yüräktän, kimgä ki si-
marladıñiz oçşaş vartabedliçkä.

¹⁸Xaytıp azad bolup yaziçtan, çuluç etiñiz ar-
tarlıçka.

¹⁹Adam kibik aytırmen (12r/16r) siziñ teniñiz-
niñ muçanatlıçı üçün. Ki ne türlü hadirlärsiz göv-
däläriñizni siziñ çullar murdarlıçka da töräsizlik-
tän töräsizlikkä, ol türlü hali dä hadirläñiz gövdä-
läriñizni siziñ çullar artarlıçtan surpluçka.

²⁰Zera neçä ki çulları ediñiz yaziçniñ, azad
ediñiz artarlıçtan.

²¹Xaytıp ne yemişniñ bar edi ol vaxtta? Xaysi
bilä ki hali uyatka tüşüpsiz, zera soñyusu alarıñ
ölümdür.

²²Xaytıp azad bolup yaziçtan da çul bolup
Teñrigä, bardir yemişniñ siziñ surpluçka, da soñ-
yusu anıñ tirlık meñjilik.

²³Zera aziçı yaziçniñ ölümdür, yoçsa başıñış
Teñriniñ — tirlık meñjilik K'risdosta Jisusta, Biyi-
mizdä bizim.

Nemiçniñ 7

¹Xaçan ki bilmässiz, çardaşlar, ki bilüçiläri
bilä oreñk'niñ sözliyirmen, zera oreñk' buyruç etär
adamga, ne çadar zaman tiri bolsa.

²Zera çatın, erli çatın, tiri erinä kensiniñ bay-
lıdır oreñk' bilä, yoçesä egär ölsä eri, çeşilir oreñ-
k'indän (12v/16v) eriniñ.

³Evet alay esä neçä ki tiridir eri, it ündäli-
r, egär bolsa özgä erniñ, a egär ki ölsä eri, azaddir
oreñk'tän da sayışlanmastır it.

⁴Bundan soñra siz dä, çardaşlar, ölüñüz oreñk'-
kä teni bilä K'risdosnuñ, bolmagay özgäniñ, ki ölü-
dän turuptur, ki yemiş berüçi bolgaybiz Teñrigä.

⁵Zera neçä ki ediç ten bilä keräki yaziçniñ, ki
oreñk' bilä edilär, çuvatlanırlar edi gövdälärimiz
üsnä bizim yemiş berdirmä bizni ölümgä;

⁶evet hali boşandıç ol oreñk'tän, zera öldüç
andan, çaysi alay ki tutulup ediç, ki çuluç etkäy-
biz yäñirtmäçliçi bilä dżannıñ, da düğül ki eskirt-
mäçi bilä yazovnuñ.

⁷Xaytıp, ne aytalıç? Şahat, ki oreñk' yaziçtır?
Haşa bolgay! Yoçsa yaziçni bilmäs edim, egär
oreñk'tän ötläş bolmasa edi. Da suçlanmaçni tanı-
mas edim, egär oreñk' bilä aytilmasa edi, ki: suç-
lanmagaysen.

⁸Säbäp aldılar yaziçlar badowıran bilä, (13r/
17r) budur ki simarlamaç bilä, da ettilär mendä
barçä küsänçlikni, zera oreñk'tän başça yaziçlar
ölü edilär.

⁹Da men oreñk'tän başça vaxt bilä edim tiri,
yoçsa neçik yetiştı maña simarlamaç, yaziçlar ti-
rildilər,

¹⁰da men öldüm, da tapuldu maña simarla-
maç ya badowıran, ki tirlıkkä edi, ol yänä ölümgä,

¹¹zera yaziç säbäp alıp simarlamaç bilä, ki ba-
dowırandır, aldadılar meni da anıñ bilä öldürdilər.

¹²Bundan soñra oreñk' surptur, da simarla-
maç ta, ki badowırandır, surp da artar.

¹³Da yaçşı etüçi, alaysa, maña yaçşı ölüm bol-
du? Haşa bolgay! Yoçsa yaziç, ki körüngäy, ki ya-
ziç yaçşı bilä etiyir maña ölümni, ki bolgay artıç-
lıçına körä yaziçniñ yaziçli simarlamaç bilä.

¹⁴Bilirbiz, ki oreñk' dżansartındır, yoçsa men
tensartınmen, yaziç bilä satılğan.

¹⁵Zera ne ki etiyirmen, bilmän, düğül ki neni
kliyirmen, anı etiyirmen, yoçsa neni ki klämän,
(13v/17v) anı etiyirmen.

¹⁶Na çünki neni ki klämän, anı etiyirmen, na
tanıçmen oreñk'kä, ki yaçşıdır,

¹⁷yoxesä dügül ki men etiyirmen, yoğsa toxtal-gan mendä yazıç.

¹⁸Bilirmen, ki tinmiyir mendä, budur ki tenimä benim, yağşı nemä, zera klägänim alnima menimdir, da etmä yağşını klämäs.

¹⁹Zera dügül ki ne ki kliyirmen, yağşını etiyirmen, yoğsa neni ki klämän yamannı, anı etiyirmen.

²⁰Dügül ki men etiyirmen bunı, yoğsa toxtal-gan mendä yazıç.

²¹Xaytip taparmen orenk'tä anı, ki kliyirlär, men dä yağşını etmä, da benim yaman alnimadır.

²²Biyänipmen orenk'inä Tejriniğ içkäriği adam bilä;

²³yoğsa köriyirmen özgä orenk' gövdälärim üsnä, kiyingän çarşı orenk'inä esimniğ benim, da yäsir etiptir meni orenk'i bilä yazıçniğ, ki gövdälärim üsnädir.

²⁴Adam çaräsizmen men! Kim çutçargay meni tenimniğ bu ölümündän?

²⁵Yoğesä başçışı Tejriniğ Jisus K'risdos Eyämiz ötläş bizim. Alay esä men kensim esim (14r/18r) bilä benim çulmen orenk'inä Tejriniğ da tenim bilä orenk'inä yazıçniğ.

Nemiç 8

¹Eğär bulay esä, nemä borçluluq yoğtur alarda, ki Jisus K'risdosnuğdurlar,

²zera orenk'i tiri dżannıñ Jisus K'risdos bilä azad ettilär meni orenk'indän yazıçniğ da ölümünü.

³Zera çaysi ki çaräsiz edi orenk'kä, ne bilä ki kücsüzlänir edi ten bilä, Tejri Oylun kensiniğ yeberdi oğşaşlıqına tenniğ yazıçniğ da yazıç üçün da suçlu etti yazıçni tenindä anda,

⁴ki artarlıçı orenk'niğ tügällängäy bizdä, ki ten sartın yürümägäybiz, yoğsa dżan sartın.

⁵Zera kimlär ki tensartındirlar, ten sartın sağış etärlär, da kimlär ki dżansartın — dżan sartın.

⁶Zera sağışi tenniğ ölumdür da sağışi dżannığ — tirlük da eminlik,

⁷zera sağışi tenniğ duşmanlıçtır Tejrigä; zera orenk'inä Tejriniğ hnazant bolmas ta heç.

⁸Zera kimlär ki ten bilädirlär, Tejrigä biyänçli bolma bolmaslar.

⁹Evet siz düğülsiz ten bilä, yoğsa dżan bilä, egär ki Dżanı Tejriniğ sizdä tinip esä. A egär ki (14v/18v) çaysında Dżanı K'risdosnuğ yoğ esä, na ol anığ dügül.

¹⁰Eğär ki Krisdos sizdä esä, na ölüdür yazıç üçün, da dżan tiridir artarlıç üçün.

¹¹Eğär ki Dżanı anığ, ki turçuzdu Jisusnu öldän, tinip esä sizdä, na ol, ki turçuzdu Jisusnu

öldän, tircizgäy ölümlü teniğizni siziğ, tinip Dżanı bilä kensiniğ sizdä.

¹²Bundan soğra, çardaşlar, borçlubiz dügül tengä, ten sartın tirilmä;

¹³zera egär ki ten sartın tirilsäniz, ölmälisiz, evet egär ki dżan bilä çilinganın tenniğ öldürsäniz, tirilgäysiz.

¹⁴Zera kimlär ki Dżanı bilä Tejriniğ yürürlär, alardirlar oylu Tejriniğ.

¹⁵Zera almadıñız dżanın çul bolmaçniğ, ekinçi çorçuga, yoğsa aldıñız dżanın oylu yazılmaçniğ, çaysi bilä ki çaçıriybiz: «Atalar Atası! Appa Hajr!»

¹⁶Ol Dżan kendi tanıçlıç berir dżanimizga bizim, ki oylanlarbiz Tejrigä.

¹⁷Na egär ki oylanlar esäç, na dediç tä biz, dediç Tejrigä, da dediç birgä K'risdos bilä, egär ki çiyinına ülüşlü bolsaç, na haybatına da ülüşlü (15r/19r) bolmalı bolgäybiz.

¹⁸Mağa bulay körünüyir, ki düğüldür arzani çiyini zämananıñ meçilik haybatka utru, ki belgirmälidir bizgä.

¹⁹Zera sağınmaçı yaratılğannıñ belgirmäçinä Tejri Oylunuğ töziyir,

²⁰zera boşluçka yaratılğanlar hnazant boldular dügül kendi erkläri bilä, yoğsa anığ üçün, ki hnazant etti, umsa bilä,

²¹zera kendiläri dä yaratılğanlar azad bolgäyler çul bolmaçtan, buzulmaçtan azadlıçına haybatınığ Oylunuğ Tejriniğ.

²²Zera bilirbiz, ki barça yaratılğanlar küstünürlär da tolyatıyirlar haligä ança;

²³da dügül ki bu çadar yalyız, yoğesä biz dä, ki dżan yemişimiz bar boyumuz bilä boyumuzda bizim küstünürbiz oylu yazılmaçka, umsanıp çutçarılmäçina tenimizniğ bizim.

²⁴Zera umsa bilä çutulduç. Yoğesä umsa körümlü, dügül umsa; zera neni köriyir kimesä, netmä daçın umsanıyir?

²⁵Yoğsa, neni ki körmäsbiz, umsansaç, tözümlük bilä baçarbiz.

²⁶Ol türlü (15v/19v) Dżan da boluşma yetişir kücsüzlükümüzgä bizim; zera, ne türlü ki alyiş etärbiz, neçik tiyişlidir, bilmäsbiz, yoğesä kensi Dżan pareços bolur yapuç küstünmäçimizgä.

²⁷Da yoğsa kim ki tergär yüräkni, bilir, ki nedir sağışi Dżannıñ, zera Tejri sartın pareçostur arilär üçün.

²⁸Evet bilirbiz, çaysiläri ki sövärlär Tejrini, barçasına boluşuçi bolurlar işlärinä yağşılıçka, ki ündövüçi bilä ündäldilär.

²⁹Zera çaysilärin ki äväldän tanir edi, äväldän

tañlar edi oǵsaş bolmaga sürätinä Oylunuñ kendiniñ, ki bolgay ol burungi arasına çardaşlarniñ.

³⁰Da çaysıların ki ilgärtin tañladı, alarni ündädi, da çaysıların ki ündädi, alarni artarlattı, da çaysıların ki toyrulattı, alarni haybatlı etti.

³¹Xaytıp ne aytıyıç buñar utru? Egär ki Teñri bizim sartın esä, kim bolgay bizgä çarşı?

³²Ki kensi Oylun ayamadı, yoǵsa bizim barçamız üçün çıxara berdi anı, dügül ki anıñ bilä (16r/20r) birgä barçanı bayışlasar bizgä?

³³Kim bolgay ki yamanlagay tañlanganlarına Teñriniñ? Teñridir ki, ki könü etär.

³⁴Da kim bolgay ki suçlu etkäy? K'risdos Jisus, ki öldi, artıç çaysi ki turuptur da bardır oñuna Teñriniñ, ki pareçostur bizim üçün.

³⁵Xaytıp kim ayırgay bizni sövükündän K'risdosnuñ: çiyin, yoǵsa tarlıç, yoǵsa sürülmäç, yoǵsa mi açlıç, ya yalañaçlıç, ya prihoda? — ne türlü ki yazgandır [*Ha полях*: 10, saymosta]:

³⁶Seniñ üçün öläliç här kün, sayışlandıç, neçik çoyun bararda [*Пс 44/45* ²²Но за Тебя умерщвляют нас всякий день, считают нас за овец, обреченных на заклание].

³⁷Yoǵsa bunı barçasın artıç yeñärbiz anıñ bilä, ki sövdü bizni.

³⁸Zera toxtalıpmen, ki ne ölüm, ne tirlik, ne friştälär, ne buyruçılar, da ne ki bardırlar, da ne meñiliklär, da ne çuvatlar,

³⁹da ne biyikliklär, da ne teränliçlär, da ne özgä nemä bolganlar bolurlar bizni ayırma ol sövükündän Teñriniñ, çaysi ki bar K'risdoska Jisuska, Biyimizgä bizim.

Nemiç 9

¹Könülük bilä aytırmen K'risdosta, da yalyan dügül, tañıxtır maña esim Ari Džanda,

²zera çayyu(16v/20v)dur maña asrı da eksiksiz ayriç yüräkimä benim;

³zera ant bilä çolar edim men kendim çaryış tibinä bolma K'risdostan çardaşlarım üçün benim da uruylarım üçün ten sartın,

⁴çaysi ki Israjellärdir, çaysılarıniñ ki oñul yazılmaçlarıdır, da haybat, da Eski Törä, da orenk' çoyulmaçlıç, da tapunmaçlıç, da sövünçlük;

⁵çaysılarıniñ ki atalaridir, çaysılarıniñ ki K'risdos ta dir ten sartın, çaysi ki barçasiniñ üsnä Teñridir alyışli meñilik, amēn.

⁶Dügüldür nemä tiyişli, ki tüşkän bolgay sözü Teñriniñ, zera dügül ki barçası, ki Israjeldän edilär, alar Israjelniñ ündärlilär;

⁷da dügül ki, kimlär oñlu Aprahamnıñdırlar, barçası oñul bolgaylar, yoǵsa Sahagdan ündälgäy saña oñul.

⁸Bu türlü dügül ki, kimlär ki ten sartın oñulduklar, alardırlar Teñri oñlanları, yoǵsa oñlanları sövünçlüktän sayışlanırlar oñul.

⁹Zera sövünçlüktändir bu söz, ki: «Bu zaman-da kelgäyimen, da bolgay oñlu Sarada».

¹⁰Da dügül bu çadar yalyız; yoǵsa (17r/21r) Hrepeğdän dä bir töşäktän Sahag atamizniñ bizim,

¹¹zera hanuz neçä ki toymiyir edilär da neçä ki nemä yaçşı ya yaman etmiyir edilär, zera tañlamaç ötläş ilgäri çoymaçı Teñriniñ toxtalgay dügül ki yaçşı etmäxtän,

¹²yoǵsa andan, kim ki ündädi, aytıldı añar, ki ulusu-kicisinä çuluç etkäy,

¹³ne türlü ki [*Ha полях*: Asduadçaşunçta burungi bitiktä] yazılğandır, ki: «Agopnu sövdüm da Esawnı sürdüm» [*Мал 1:2 Я возлюбил Иакова, 1:3 а Исава возненавидел*].

¹⁴Xaytıp, ne aytayıç? Şahat, ki egirlik bar Teñridä? Haşa bolgay!

¹⁵Zera Movşeskä aytir: «Yarlıyagaymen, kimgä ki yarlıyasam; da şayavatlangaymen, kimgä ki şayavatlansam» [*Исх 33:19 и кого помиловать – помилую, кого пожалеть – пожалею*].

¹⁶Yoǵsa dügül ki anıñ nemäsi bar, kim ki klär, da ne anıñ, kim ki yürür, yoǵsa Teñriniñ, kimgä ki yarlıyar.

¹⁷Zera aytir Bitik [*Ha полях*: Mısırdan çıçkan bitik] p'arawonga, ki: «Anıñ üçün çozyadım seni, ki seniñ üstünä körgüzgäyimen çuvatimni benim da aytilgay atım benim barça dünyâgâ» [*Исх 9:16 для того Я сохранил тебя, чтобы показать на тебе силу Мою, и чтобы возвещено было имя Мое по всей земле*].

¹⁸Na alay esä, kimgä kläsä, yarlıyar, da kimgä kläsä, çizyançlanir.

¹⁹Na bolur misen aytmaga: «Alaysa, ne üçün yamanlar? Zera erkinä anıñ kimsä yoçtur, ki çarşı bolgay?»

²⁰Xaytıp, sen kimsen, e adam, ki džuvap berirsen (17v/21v) Teñrigä? Şahat, ki aytıyay yaratılğan yaratuçıga, ki: «Ne türlü ettiñ meni?»

²¹Na yoç midir buyruçu çölmäkçiniñ hlina üsnä, ki ol hlinadan etmä sayit — çaysın hörmätkä da çaysın uyatka?

²²Yoçesä egär kläsä edi Teñri körgüzmägä öçäşmäxin kensiniñ da belgiri [=belgili] etmägä çuvatın kensiniñ, çaysi ki tözdü köp uzuneslilik bilä sayıtlarga öçäşmäli, hadirlängänlärgä taspolmaçlıçka,

²³ki belgili etkäy ululuğun hörmätiniñ kensiniñ üsnä sayıtlarnıñ yarlıyamalı, çaysıların ki hadirlädi hörmätkä,

²⁴Դայսիլարիմիզնի ки үндәди, да бизни дүгүл ыал-
үиз дзүвутлардан, ыоҗса гурк'чилардан да,

²⁵Ne түрлү ки Jovsej [Ha полях: 17 Jovsej] аytir: «Үндиyim, ки Դaysi benim žoҗovurtum дү-
гүл, žoҗovurt kensimä, да kimläрни ки sövmän,
alarni sövүklү kensimä» [Oc 2:23 и помилюю Не-
помилуванную, и скажу не Моему народу: “ты
Мой народ”].

²⁶Da болgay ol yerdä, Դayda ки аytildi аларга,
ки: «Dүгүлсиз žoҗovurtum benim siz», — anda үн-
дәлгәйләр алар оҗланларі tiri Теҗриниң.

²⁷Esaji [Ha полях: 18 Esaji] Կaxirir Israjel
үчүн: «Egär ки bolsa sani Israjel оҗланлариниң,
neçik (18r/22r) теҗизниң җуму, аз nemä болgay җал-
гани» [Ис 10:22 Ибо, хотя бы народа у тебя, Из-
раиль, было столько, сколько песку морского,
только остаток его обратится];

²⁸zera bir söz tamam da түгәл, könүлүк билә
söznü түгәл etkäy Biy дүnyä üsnä.

²⁹Da neçik аytir Esaji: «Egär җоymagay edi
Biyi җуватниң бизгә butax, neçik Sotom болur ediҗ
да Koromga [=Komorga] оҗsar ediҗ» [Ис 1:9 Если
бы Господь Саваоф не оставил нам небольшого
остатка, то мы были бы то же, что Содом, уподо-
бились бы Гоморре].

³⁰Xaytip ne аytaliҗ? Zera гурк'чилар, ки yürү-
mäslär edi izi билә könүлүкнүн, yetiştirilär könүлүк-
kä, ol könүлүккә, ки inamdan ötläştir.

³¹Yoҗsa Israjel yürür edi izi билә оренк'ниң кө-
нүлүкүнүн да оренк' artarlıҗка yetiшmädi.

³²Ne үчүн? Zera дүгүл edi inam ötläш, yoҗsa
neçik etmäxtän оренк'ni. Zera yaңıldилар алар him-
ниң yaңилмаҗина,

³³ne түрлү ки [Ha полях: 20 Esaji] yazgandır:
«Ošta җоyarmen Sionda taš yaңилмаҗка да җaya
yüҗилмаҗка; да barçası, kim дә inansa аҗар, uyal-
magay» [Ис 28:16 вот, Я полагаю в основание на
Сионе камень, камень испытанный, краеуголь-
ный, драгоценный, крепко утвержденный: ве-
рующий в него не постыдится].

Nemiç 10

¹Xardašlarim, klägi yüräkimniң da аlyiš
Теҗrigä алар үчүндүр җутҗарилмаҗка.

²Zera tanıҗmen аларга, ки paҗillikläри Теҗри-
дән bardir, (18v/22v) yoҗsa дүгүл biliklik билә.

³Zera biliksizdirlär Теҗриниң artarlıҗından да
kensiläриниңkin klärlär тоxtatma, zera artarlıҗина
Теҗриниң hnazant болмадилар,

⁴zera түгәллик оренк'ниң K'risdostur, artarlıҗи
barča inanganларниң.

⁵Movses [Ha полях: Ezegieldä да 2-инчи оренк'-
tä] yazar, artarlıҗи ки оренк' ötläştir: egär ки etsä anı

adam, җутулур anıң билә [Лев 18:5 Соблюдайте по-
становления Мои и законы Мои, которые испол-
няя, человек будет жив; Иез 20:11 и дал им запо-
веди Мои, и объявил им Мои постановления, ис-
полняя которые человек жив был бы через них].

⁶Evet inamniң artarlıҗи үчүн бу түрлү аytir,
ки: аytmagaysen yüräкиңә seniң: «Kim mingäy
kökkä?» — budur ки K'risdosnu түшүrmägä.

⁷Ya: «Kim түškäy antuntka, ки propasttir?» —
budur ки K'risdosnu Կaxarma ölüdän.

⁸Yoҗsa neçik аytir Bitik [Ha полях: 26 2-инчи
оренк'täl]? Yovuxtur söz, аyzıңa seniң да yüräкиңә-
dir seniң, budur ки sözi inamniң, Դaysin ки k'aroz
beriyirbiz [Вт 30:14 но весьма близко к тебе сло-
во сие: оно в устах твоих и в сердце твоём, чтобы
исполнять его].

⁹Zera egär ки viznat etsän аyzıң билә seniң Biy
Jisusnu да inansaң yüräкиң билә seniң, ки Теҗри
turıyuzdu anı ölüdän, җутулурсен,

¹⁰zera yüräk билә inanirsiz könü(19r/23r)lүk-
kä да аyzıңиз билә bilinirsiz җутҗарилмаҗка.

¹¹Zera аytir Bitik [Ha полях: 200 Esaji]:
barçası, kimlä ки inansalar аҗар, uyalmagaylar
[Ис 28:16 верующий в него не постыдится].

¹²Zera yoҗtur таңламаҗ ya аyamaҗ ne дзүвут-
ка, да ne гурк'цига, zera bir Biyidir barçasиниң, yet-
kinčä barçasина, kimlä ки sarnarlar alnına anıң.

¹³Zera barçası, kim дә ки sarnasa atına anıң,
җутулгаy [Ha полях: 24 Jovel] [Иоил 2:32 вся-
кий, кто призовет имя Господне, спасется].

¹⁴Evet neçik sarnagaylar, җачан ки Դaysilari
inanmadilar? Ya neçik inangaylar, Դaysina ки işit-
mädilär? Ya neçik işitkäylär, kimesä k'aroz ber-
mäsä?

¹⁵Ya neçik k'aroz bergäylär, egär yeberilgän
bolmasa? Ne түрлү ки [Ha полях: 25 Nawum да
Esaji; 26 Esaji] yazılgandır: neçik ки körklüdür
ayaҗları awedaraniçläрниң eminliktän, awedara-
niçläрниң yaҗšiliҗtan! [Ис 52:7 Как прекрасны на
горах ноги благовестника, возвещающего мир,
благовествующего радость, проповедующего
спасение; Наум 1:15 Вот, на горах – стопы бла-
говестника, возвещающего мир].

¹⁶Yoҗsa barçası poslušen болмадилар aweda-
ranga. Esaji [Ha полях: 25, Esaji] аytir: kim
inandı işitilmäҗimizgә bizim? [Ис 53:1 Кто пове-
рил слышанному от нас?].

¹⁷Na аlay esä, inam işitmäxtändir да işitmäҗ
sözündän K'risdosnuң.

¹⁸Yoҗsa аytiyim: (19v/23v) šahat, ки işitmädi-
läр? Artıҗ ки barča дүnyägә bardı sözläри аларниң,
да uçlarıна дүnyâниң gälädziläри аларниң.

¹⁹Evet aytirmen: šahat, ki Israjel bilmädi? Äväl-burun Movşes [Ha полях: 28 2-inči orenk'tä] aytir: Men paçillätiyim sizni heç žoçovurt bilä, da essiz džins bilä opratiyim sizni [Вт 32:21 Я раздражу их не народом, народом бессмысленным огорчу их].

²⁰Evet Esaji [Ha полях: 29 Esaji] ilgäri tüšüp tä aytiyir: tapuldum alarda, kimlär ki meni izdämäslär edilär; belgili boldum alarga, kimlär ki meni sormaslar edilär [Ис 65:1 Я открылся не вопрошавшим обо Мне; Меня нашли не искавшие Меня].

²¹Yoçsa Israjelgä [Ha полях: 30 Esaji] çarši aytir: kün uzun saldim çolumnu neud'açniy žoçovurtka çarši da hagaçag boluçi [Ис 65:2 Всякий день простирал Я руки Мои к народу непокорному, ходившему путем недобрым, по своим помышлениям].

Nemiç 11

¹Çaytip aytirmen: šahat, ki saldi Teñri žoçovurtun kensiniñ? Haşa bolgay. Zera men dä Israjeldänmen, oylandan Aprahamniñ, pokolen'asından Peniamenniñ.

²Salmadi Teñri žoçovurtun kensiniñ, çaysin ki ävöldän tanidi. Haçan ki bilmässiz, Eya ki ne aytir Bitiktä? Ne türlü gile etär Teñrigä Israjel üçün:

³Bi, markareleriñni seniñ çirdilar da seyaniniñni seniñ yemirdilär; (20r/24r) men yalyz çaldim, da izdiyirlär boyumnu [Ha полях: 31 2-inči Xanliçtan] [3Цар 19:10 Он сказал: возревновал я о Господе Боге Саваофе, ибо сыны Израилевы оставили завет Твой, разрушили Твои жертвенники и пророков Твоих убили мечом; остался я один, но и моей души ищут, чтобы отнять ее].

⁴Yoçsa ne aytir añar džuvap? Xaldirdim, aytir [Ha полях: 31 2-inči Xanliçt''], kensimä 7000 adam, ki çöküp yügünmädilär Pahayga [3Цар 19:18 Впрочем, Я оставил между Израильтянами семь тысяч мужей; всех сих колени не преклонялись пред Ваалом].

⁵Ol türlü bu zamanda da çalgan džuvutlar tañlamaçından başçiñniñ boldular.

⁶Na egär ki başçiš bilä esä, na dügül uçinok bilä; egär ki bulay bolmasa, na başçiš ta başçiš bolmas edi.

⁷Evet ne ki çolar edi Israjel, añar yetmädi; yoçsa tañlanmaçka yetti, da özgäläri soçraydilar,

⁸ne türlü ki [Ha полях: 33 Esaji] yazgandır: berdi alarga Teñri džanin essizlikniñ, közlär, çaysiläri bilä ki körmisärlär, da çulaçlar, çaysiläri bilä ki išitmisärlär, bu zamanga dirä [Вт 29:4 но до сего дня не дал вам Господь сердца, чтобы разу-

мечь, очей, чтобы видеть, и ушей, чтобы слышать].

⁹Da Tawit' [Ha полях: 33, 64 saymosta] aytir: bolsun stollarä alarniñ samolovka, da ulanmaç, da yañilmaç, da tölov alarga;

¹⁰çarañyulansin közläri alarniñ, ki körmägäylär, da boyläri alarniñ här sahat eggin [Пс 68/69: 23 Да будет трапеза их сетью им, и мирное пиршество их – западнею; 24 да помрачатся глаза их, чтоб им не видеть, и чресла их расслабь навсегда].

¹¹Çaytip aytirmen, ki: anıñ üçün yañildilar, ki buzulgaylar? Haşa bolgay! Yoçsa alarniñ yañilmaçı bilä çut(20v/24v)ulmaçıdır gurk'çilarniñ, ki paçillik salgay alarga.

¹²Na egär ki yañilmaçı alarniñ ululuçudur dünyâniñ da borçluluqu alarniñ ya yeñilmäçi alarniñ ululuçudur gurk'çilarniñ, neçä dayin artıç tügällänmäçi alarniñ.

¹³Yoçesä sizgä aytirmen, gurk'çilarga. Ne çadar zaman, ki yeberilgänmen gurk'çilarga, tapunğanimni menim hörmätli etärmen.

¹⁴Ki šahat, ki paçillik salgaymen alarga tenim bilä benim da çutçargaymen çaysilärin alardan?

¹⁵Zera egär ki keri salınmaçı alarniñ barišmaçı dünyâniñdir, evet yöpsünümäçi ne bolgay? Tek tirilmäçliç ölüdän.

¹⁶Na egär ki başlangan aruv esä, da yaratilgan; da tib, na butaçlar da.

¹⁷Da egär ki ol butaçlardan çaysiläri sinyaladilar, da sen, ki kiyik zäytüni ediñ, ašlandiñ alarniñ yerinä da ülüšlü bolduñ tıbdän ya maticadan da semizlikindän zäytinniñ,

¹⁸maçtanmagin butaçlarıñ bilä. A egär ki maçtanir esän, dügül ki sen (21r/25r) maticanı üstünä kötürüpsen, yoçsa matica seni.

¹⁹Çaytip aytaysen: «Butaçlar sinyaladı, ki men ašlangaymen».

²⁰Yaçsidir. İnämsizlik bilä sinyaladilar, da sen inam bilä toxtaldiñ: öktämlänmä, yoçsa çorç.

²¹Na egär ki Teñri vlasniy butaçlarıñni ayamaği, bolur ki seni dä ayamağay.

²²Çaytip baç tatlılıçin da öçäsmäçin Teñriniñ: üstlärinä buzulganlarıñniñ öçäsmäçin da seniñ üstünä tatlılıçin Teñriniñ, egär ki toxtasañ ol tatlılıçta, a egär ki toxtamasañ, sen dä buzulursen.

²³Da alar da, egär ol inämsizliktä turmasalar, ašlangaylar, zera bolur Teñri ekinçi ašlamaga alarni.

²⁴Zera egär ki sen kiyik maticasından zäytiniñ kesildiñ da maticasiz bolup, yaçši zäytün üsnä ašlandiñ, neçä dayi alar, ki kiyik dügüllär, ašlangaylar kendiläriñniñ zäytünü üsnä.

²⁵Klāmān, ɣardaşlar, ki biliksiz bolgaysiz bu sayişka, ki dügül kendi boyuñuzga bolgay(21v/25v)siz esli, zera soxurluXu az köptān boldu Israjelniñ, negā dinčā tūgālliki guḗkčilarniñ kirsā;

²⁶andan soñra barča Israjel ɣutulgay, ne türlü ki [*Ha полях*: 35 Esaji] yazilgandır: kelgāy Siondan Xutɣaručī da ɣaytargay yamanliXin Jagoptan.

²⁷Da bu alarga mendān ant, ɣačān kötürsām yazıɣlarin alarniñ [*Ис 59:20 И придет Искупитель Сиона и сынов Иакова, обратившихся от нечестия, говорит Господь. 59:21 И вот завет Мой с ними, говорит Господь. Ис 27:9 И чрез это загладится беззаконие Иакова*].

²⁸Awedaranga körā duşmandirlar siziñ üčün; tañlanmaXka körā sövüklüdürlār atalar üčün.

²⁹Zera poşumansızdır başıšī da ündāmāXi Teñriniñ.

³⁰Zera ne türlü ki siz bir zaman kerī tüşkān ediñiz Teñridān da hali yarliYamaX taptiñiz alarniñ kerī tüşmāXi üčün,

³¹ol türlü alar da hali kerī tüşkān boldular siziñ yarliYamaX tapmaXiñiz üčün, ki alar da yarliYamaX tapkaylar.

³²Zera tüydi Teñri barčasın biyānmāmāX bilā, ki barčasına yarliYagay.

³³Ey terānliX ululuXtan, da eslilikān, da biliklikindān Teñriniñ! Ne türlü tergövsüzdür yaryusu anıñ da körümsüzdür yollarī anıñ!

³⁴Zera kim bildi (22r/26r) esin Eyāmizniñ? Ya kim birgāsina keñāştā bolgay?

³⁵Ya kim berdi añar ötünč, da algay ornuna andan?

³⁶Zera andan, da anıñ bilā, da andadır barča. Añar haybat meñilik, ameñ.

Nemič 12

¹Ayačem zcez. Xolarmen sizdān, ɣardaşlar şayavatī bilā Teñriniñ hadirlāmā teniñizni siziñ ɣurban tiri, surp, biyānčli Teñrigā, sözlü tapunmaXiñizni siziñ,

²da bolmañiz oXşas oXşāşliki bilā bu dünġāniñ, yoXsa yāñiriñiz yāñirmāXi bilā esiñizniñ siziñ, ki tergāmāgā sizgā yaXşini ya nedir klāgāni Teñriniñ, yaXşī, da biyānčli, da tūgāl.

³Bunī aytirmen başıšī bilā Teñriniñ, ki beriliptir maña barčaga, ne ki sizdā bar, ki artıX nemā sayişlamagaybiz, tek ne ki tiyār sayişlama; yoXsa sayişlaganda sekinlānmā hār birinā, ne türlü dā ki üläşıptir Teñri ölcövün inamniñ.

⁴Ne türlü ki bir tendā ustavamiz köp bar da ustavalar barçası bir iştā dügüllār,

⁵ol türlü barčamiz bir (22v/26v) tenbiz K'risdosta, yoXesā hār birimiz biri birimizgā ustavabiz.

⁶Evet bardir bizdā başıš başıška körā, ki beriliptir bizgā türlü-türlü; egār ki markarelik esā — ölcövünā körā inamniñ;

⁷egār ki tapunmaX — tapunmaXka körā; egār ki kimlār övrätirlār esā — vartabedliXkā körā;

⁸egār ki kimlār ki övündürürlār — övündürmāXkā körā; kim ki dZomarttir — ačıXliXi bilā; kim ki nemā üsnā ɣoyulgandır — dZāhtlik bilā; kimlār ki yarliYarlar — yasniy eslāri bilā.

⁹Sövük ustalıXtan başXa; körālmāmāgā yamāniñ, artindan barmaga yaXşiniñ;

¹⁰ɣardaş sövmā biri biri arasına şayavatli; hörmāt bilā biri biri bilā barma;

¹¹kerāklārinā öktāmlānmāmāgā; dZāniñiz bilā ɣaynañiz; Eyāmizgā xuluX etiñiz;

¹²Umsa bilā sövününjüz; tarliXka tözünjüz; alıška yiYi turuñuz;

¹³kerāklārinā arilārnıñ ülüşlü boluñuz; ɣarib sövmāXniñ artindan barıñiz.

¹⁴Alışlanjiz sizni sürgānlārni, alışlanjiz da ɣaryamañiz.

(23r/27r) ¹⁵Sövünmā sövüngānlār bilā, yiYlama yiYlaganlar bilā.

¹⁶Anī biri biriñizgā sayişlanjiz; öktāmlānmāñiz, yoXsa ɣonarhlar bilā aşaxlanıñiz; bolmañiz esli kensi boyuñuzga;

¹⁷kimesāgā yamanliXka utru yamanliX ta tölāmāgāysiz, ɣorhecaruk' — sayişlanjiz yaXşini alnina barča adamlarnıñ.

¹⁸Egār ki bolur esā bolma sizgā, hār adam bilā eminlikni tutuñuz.

¹⁹Boyuñuz üčün öč almañiz, sövüklülārim, yoXsa salıñiz yürāklānmāñni. Zera [*Ha полях*: 39 2-inčı örenk'tā] yazgandır: «Menimdir öč almaX, da men tölārmen», — aytir Biy [*Вт 32:35 У Меня отмщение и воздаяние*].

²⁰YoXsa egār ki ač esā duşmaniñ seniñ, ötmāk ber añar; da egār ki susamış esā, suv ber añar: bunī etip, učunlarin otnuñ yiYarsen başına anıñ.

²¹Yeñilmā yamandan, yoXsa yeñgin yaXşī bilā yamāniñ.

Nemič 13

¹Barča boy ki buyruX tibinā bolgay, hnazantliXta bolgay, zera ɣaydesādān dügül buyruX, tek Teñridān; da kimlārdā dā (23v/27v) bar esā, Teñridān ɣoyulgāndirlar.

²Bundan soñra kim ki hagarag bolsa buyruXka, Teñriniñ buyruXuna ɣarşidir. Da kimlār ki hagaragdirlar, boylarına yaryu yöpsünürlār.

³Zera buyruXčilar dügüldürlār ɣorXulu yaXşī etüčilārgā, yoXsa yamanlarga. Klārsen, ki ɣorXma-

gaysen ol buyruçıdan? Yağşı etkin, da yöpsünürsen yügünmäxlıx andan,

⁴zera Teñriniñ çuluççısıdır, saña yağşılıxka. Yoğsa egär yaman etsän, çorçkin, zera dügül ki boş baylaptır çılıçni belinä: Teñriniñ çuludur, öç aluçi yüräklängän vaçtta, aniñ üsnä, ki yamanlıx etär.

⁵Aniñ üçün tiyişlidir hnazant bolma dügül ki yalyız yüräklänmäç üçün, yoğsa kendi sumen'añ üçün.

⁶Aniñ üçün podatok da berisiz, zera Teñriniñ çullarıdır, aniñ baçmaga.

⁷Xaytip töläniz hər biri kendi borçun: kimgä ki podatok — podatokun, kimgä ki (24r/28r) tamya — tamyasın, kimgä ki çorçu — çorçusun, kimgä ki hörmät — hörmätin;

⁸ki kimesägä borçlu tapulmagaysiz, tek biri biriñizni sövmägä; zera kim ki sövär siñarın, orenk'ni tügällär.

⁹Itlik etmägäysen, öldürmägäysen, yalyan tanıxlıx bermägäysen, da suçlanmagaysen [*Ha no-lyax*: 40 Mısırdan çıxmaç bitikindä da 2-inçi orenk'tä] [Исх 20:13 Не убивай. 14 Не прелюбодействуй. 15 Не кради. 16 Не произноси ложного свидетельства на ближнего твоего. Вт 5:17 Не убивай. 18 Не прелюбодействуй. 19 Не кради. 20 Не произноси ложного свидетельства на ближнего твоего], da egär ki özgä nemä dä buyruç bar esä, ol iştä tügällänir: egär sövsän siñariñni [*Ha polyax*: 41 Lewdaççda], neçik kendi boyuñnu [Лев 19:18 Не мсти и не имей злобы на сынов народа твоего, но люби ближнего твоего, как самого себя].

¹⁰Sövük kendi siñarına yaman etmä; tügälli-ki orenk'niñ sövüktür.

¹¹Da bunı biliñiz, zämanä üçün zera vaçttır bizgä yuçudan oyanma. Zera yovuçtur bizgä çutçarıлмаç, zera çaçan ki inandıç.

¹²Keçä kerı salındı, da күндүз yovuçlandı: kerı etiñiz bundan soñra işin çarañyuluçnuñ da kiyiñiz yarañın yariçniñ.

¹³Neçik күндүз, sekinlänip yürüiç, dügül ar-tıxsilıx bilä, da dügül dżimrilik bilä, da dügül cu-zoložstvo bilä, (24v/28v) da murdarlıx bilä, da bolmagay ki paçillik bilä da hagaraglıx bilä;

¹⁴Yoğsa kiyiñiz Biy Jisus K'risdosnu, da tengä poçlebovat etmäñiz küsänçlikinä.

Nemiç 14

¹Yoğsa çastalanganni inamga yöpsünüñüz — bolmagay sumen'a bilä, ekikönüllüç bilä.

²Xaysi inanır, yemä barçanı, da kim çastadır, pandžar yesin.

³Kimlär yerlär ani, kim ki yemäs, pambasla-

masın, da kim ki yemäs ani, ki yerlär, yaryulama-sın, zera Teñri ani yöpsündü.

⁴Sen kimsen, ki yaryuliyürsen? Kensiniñ eyäsi bar: añar tiyar. Yoğsa tirilsin, zera bolur Biy toçtatma ani.

⁵Xaysi oruç tutar kün-kündän, çaysi oruç tutar kün uzun. Här biri kendi esi bilä biyänsin.

⁶Kim ki sayışlar künni, Eyämizgä sayışlar; da kim ki sayışlamas künni, Eyämizgä sayışlamas. Da kim ki yer, Eyämizgä yer da yügünür Teñrigä; da kim ki yemäs, Eyämizgä yemäs da şükürlänir Teñridän.

⁷Zera kimesä bizdän boyu bilä (25r/29r) tirilir, da ne boyu bilä ölar;

⁸egär tirilsäç — Teñrigä tiribiz; da egär ölsäç — Teñrigä ölarbiz.

⁹Zera aniñ üçün K'risdos ta öldi da tirildi, ki ölülgä da tirilärgä dä teñ buyruç etkäy.

¹⁰Sen ne yaryuliyürsen çardaşiñni? Ya nek sökiyürsen çardaşiñni? Zera barçamiz tursarbiz alni-na yaryusunuñ Teñriniñ.

¹¹Zera yazgandır: «Tirimen men, — aytır Biy. — Ki maña çökkäy barça tiz, da barça til tapungay Teñrigä» [Чис 14:21 но жив Я, и славы Господней полна вся земля; Ис 45:23 предо Мною преклонится всякое колено, Мною будет клясться всякий язык].

¹²Alay esä, na barçası kendi biy üçün dżuvar bergäy Teñrigä.

¹³Bundan soñra yaryulamalıç biri birimizni, yoğsa artıç bunu tutuñuz esiñizgä, ki çoymagaysiz yañılma çardaşka ya pogoršen'a bermä.

¹⁴Bunı bilirmen da toçtalipmen K'risdosta Jisusta, ki nemä yoç murdar aniñ bilä, tek andan başça, ki kimesä sayıngay nemäni murdar, añarđir murdar.

¹⁵Zera egär ki aş üçün çardaşiñ seniñ çayyurur esä, dügül ki sövük bilä (25r/29r) bardıñ. Tas etmägin aşiñ bilä seniñ ani, çaysi üçün ki K'risdos öldi.

¹⁶Sökülmäsin yağşiñiz siziñ.

¹⁷Zera dügüldür çanlıçına Teñriniñ aş ya içki, yoğsa könülük, da sövünçlük, da eminlik Ari Džan bilä.

¹⁸Zera kim bunuñ bilä çuluç etär K'risdoska, biyänçli Teñrigä da tañlama adamlarga.

¹⁹Na bundan soñra artından baralıç eminlikniñ ya yasalmaçniñ biri birimizni.

²⁰Bolmagay ki aş üçün buzgaysen işin Teñriniñ. Barça nemä aruvdur, yoğsa yaman ol adamgadır, ki domniman'a bilä yegäy.

²¹Yağşıraçtır yemämägä et, da içmämägä ça-

γῆρ, da düğül ne bilä ki çardaşῆn seniῆn yaῆjiliyῆr, ya tayῆyῆr, ya kücsüzläniyῆr.

²²Sen, egär inamiῆn bar esä, tur başça alnina Teῆriniῆn. San aῆar, ki yarçulamagay boyun, ne bilä ki sῆarῆ sinaliyῆr.

²³Evet kim ki domniman'adadır, da egär yesä, da borçludur, zera düğöldür inamga körä; (номер 26 пропуцен; 27r/30r) zera barça nemä, ki düğül inamga körä, yazıçtır.

[*Ha полях*: Bu çadar frangda yoçtur].

²⁴Yoçsa aῆar, ki bolur toçtatma sizni, awedaranıma körä benim da k'arozuna körä Jisus K'risdosnuῆn, belgirgäniῆnä körä sayıῆşniῆn, zämanäsi bilä meῆjilicniῆn tiyilganniῆn,

²⁵da belgirgäniῆn, hali bitikläri ötläş markareῆlärniῆn, buyruçuna körä meῆjilik Teῆriniῆn, hnazantlıçına inamniῆn barça gurk'çilarga bildirmägä,

²⁶yalızına esli Teῆrigä, Jisus K'risdos ötläş, çaysına ki haybat meῆjilik, amēn.

Nemiç 15

¹Tiyiῆşlidir bizgä, ki možniybiz, nemožnostun nemožniylärniῆn kötürmä da düğül ki kendi kendimizgä biyänmä yalıız.

²Yoçsa här birimiz bizdän sῆjarına biyänçli bolsun yaçşılıç bilä tüzmaç üçün.

³Zera K'risdos ta düğül ki kendi boyuna biyänçli boldu, yoçsa, neçik [*Ha полях*: 43, 68 saymosta] yazgandır: uyati uyaltuçlarıῆniῆn seniῆn tüştü üstümä benim [Пс 69:9 *ибо ревность по доме Твоем снedaет меня, и злословия злословящих Тебя падают на меня*].

⁴Evet ne ki dä yazıldı, bizim ayتماçimüz üçün yazıldı, ki tözümlük bilä da övün(27v/30v)mäçi bilä Biticniῆn umsanῆ yöpsüngäybiz.

⁵Yoçsa Teῆri tözümlükniῆn da barça övünmäçniῆn bergäy sizgä anῆ sayıῆş etmä biri biriniç bilä Jisus K'risdos ötläş,

⁶ki birlänip bir aῆızdan haybatlagaysiz Teῆrini da Atasῆn Eyämizniῆn bizim Jisus K'risdosnuῆn.

⁷Çaysῆ üçün ki yöpsündünüz biri biriniçni, ne türlü ki K'risdos yöpsündü sizni haybatına Teῆriniῆn.

⁸Aytirmen, ki K'risdosnuῆn çulu bolma sünätän könülük üçün Teῆridän edi toçtalğan etmäç üçün sövünçlükün atalärniῆn,

⁹yoçsa gurk'çilar oçormut'ıun üçün haybatlarlar Teῆrini, ne türlü [*Ha полях*: 17 saymostan da çanlıç bitikindän 𐌺𐌹𐌹] yazgandır: «Bunuῆn üçün şükürlängäymen sendän gurk'çilar arasına da atıῆa seniῆn saymos aytkaymen» [2Цар 22:50 *За то я буду славить Тебя, Господи, между иноплеменниками и буду петь имени Твоему. Пс 18:49 За то*

буду славить Тебя, Господи, между иноплеменниками и буду петь имени Твоему].

¹⁰Da yänä aytir: «Färâh bolunuz, gurk'çilar, çoçovurtu bilä aniῆn» [Вт 32:43 *Веселитесь, язычники, с народом Его*].

¹¹Da yänä aytir, ki: «Alıῆşlanıız, barça gurk'çilar, Biyni da maçtanıız anῆ, barça çoçovurt» [Пс 117:1 *Хвалите Господа, все народы, прославляйте Его, все племена*].

¹²Da yänä Esaji aytir: «Bolsun koreni Jesseῆniῆn (28r/31r) da çaysῆ ki turmalidir buyruççı gurk'çilarga, aῆar gurk'çilar umsangaylar» [Ис 11:10 *к корню Иессееву, который станет, как знамя для народов, обратятся язычники*].

¹³Yoçesä Teῆrisi umsanῆn tolu etkäy sizni barça sövünçlük bilä da eminlik bilä, artmaga sizgä umsa bilä, çuvatı bilä Ari Džanniῆn.

¹⁴Toçtalipmen men kensim dä, çardaşlarım, sizni üçün, zera siz dä tolusiz yaçşılıç bilä, tolusiz barça bilmäçliç bilä, bolursiz biri biriniçni öğütlämä;

¹⁵Yoçsa prespeşni yazdım sizgä, çardaşlarım, azni köptän neçik ki aῆmaç bilä sizgä başıῆş üçün, ki beriliptir maῆa Teῆridän

¹⁶bolmaga maῆa çuluççı Jisus K'risdoska gurk'çilarda, sayınmalῆ etmä awedaranῆn Teῆriniῆn, ki bolgay çurbanῆ gurk'çilärniῆn yöpsönövlü, aruvlangan Ari Džan bilä.

¹⁷Bardir bundan soῆra maçtanmaçim Jisus K'risdosta alnina Teῆriniῆn,

¹⁸zera smit etmän sözlämä nemä, çaysin ki etmädi K'risdos mendän ötläş hnazantlıçına (28v/31v) gurk'çilärniῆn söz bilä da etmäç bilä,

¹⁹çuvatı bilä sk'ançelik'lärniῆn da peşälärniῆn, çuvatı bilä Ari Džanniῆn, ne türlü ki maῆa Erusaçemdän povetinä dirä Lurigiyanῆn toldurdum awedaranῆn K'risdosnuῆn.

²⁰Ol türlü köpländilär awedaranel etmä, ki yer çalmadı, çayda ki aῆilmadı K'risdos, ki bolmagay, ki özgä him üsnä yasalgaybiz.

²¹Bu türlü dä [*Ha полях*: 48 Esaji] yazılğandır, ki: kimlärgä ki aytilmiyῆr aniῆn üçün, körgäylär, da kimlər ki işitmiyirlär, eslärinä algaylar [Ис 52:15 *Так многие народы приведет Он в изумление; цари закроют пред Ним уста свои, ибо они увидят то, о чем не было говорено им, и узнают то, чего не слышали*].

²²Anῆn üçün köp tiyıldim kelmäçtän çatiῆniçga sizniῆn.

²³Evet yoçtur ançaç maῆa yer mundagi povettä, da tarlıçim köp bar köp yildan beri kelmä çatiῆniçga,

²⁴çaçan keçsäm Sbanıyaga. Umsam bar, ki

kečkändä alarga, ki körüşkäy men sizin bilä dä da sizdän yeberilmä ya uzatılma anda, ävâl-burun köptän az sizdän tolunma.

²⁵Evet hali barimen Erusaşemgä hörmätlämä arilärni,

²⁶zera biyänçli köründi Magetonaçilärgä da (29r/32r) Ak'açilärgä ülüşlü nemä etmägä yarlıları bilä arilärni, ki Erusaşemädirlär.

²⁷Biyänçli köründi, zera borçlu da edilär alarga, zera egär ki džansartınlarına alarniñ ülüşlü boldular esä gurk'çılar, tensartınlarına da ülüşlü bolma alarniñ.

²⁸Xaytıp bunu tügälläp da möhürläp yemişin alarniñ, kečkäy men sizgä Sbanıyaga;

²⁹bunı bilirmen, ki kelgänimä sizgä tügälliki bilä alyışniñ kelgäy men.

³⁰Xolarmen sizdän, çardaşlar, bizim Eyämiz Jisus K'risdos ötläş da sövükü bilä Džanniñ çarışuçı bolma menim bilä birgä alyışta menim üçün Teşrigä,

³¹ki çutulgaymen kerı tüşkänlärdän, ki džuvutluçtıdır, da hörmätlämäyim, ki Erusaşemä bolsar, yöpsönövlü bolgay arilärgä,

³²ki sövünçlük bilä kelip sizgä, erkinä Teşri niñ tıngaymen.

³³Da Teşri eminlikniñ bolgay sizin bilä barçanıñ bilä, amən.

Nemiç 16

¹Policat etärmen sizgä ya şımarlarmen Pipe ni, çizçardaşımizni bizim, çaysi ki çuluççısıdır (29v/32v) Genk'raçoç yixövnüñ,

²ki anı yöpsüngäysiz Biyimizgä, arzani arilärgä, da baçuçı bolgaysız anar, ne keräkinä dä ündäsä sizni, zera ol da baçuçı boldu köplärgä da maña kensimä dä kensi başı bilä.

³Yügüngäysiz Brisegeaga da Aggüleaga, boluşuçılarıma menim Jisus K'risdosta,

⁴ki kimlär ki menim boyun ornuna kendi boyların sundular, çaysıların dan dügül men yalyız şükürlümen, yoçsa barça yixövläri gurk'çılarniñ da övläri dä yixövläriñ alarniñ.

⁵Oçojn beriniñ Ebeñdeaga, sövüklümä menim, ki yemişidir Aziaçilärniñ [=Ak'açilärniñ] K'risdosta.

⁶Oçojn beriniñ Mareaga, ki köp emgäk bilä emgändi sizdä.

⁷Oçojn beriniñ Antroniggä da Uneaga, uruy larıma menim da çizçardaşlarıma, ki körümlüdür lar arak'ellär çatına, ki mendän dayı burun boldular K'risdos bilä.

⁸Oçojn beriniñ Jambıgä, sövüklümä menim Teşridä.

⁹Oçojn beriniñ Urpaneaga, (30r/33r) boluşuçıma menim Teşridä, da Sdawk'eaga, sövüklümä menim.

¹⁰Oçojn beriniñ Aşeyeaga, ki tañlamasıdır Teşri niñ. Oçojn beriniñ alarga, ki Arisdapuyeaniñ anda övündändirlär.

¹¹Oçojn beriniñ Herovtiovnegä, uruyuma menim. Oçojn beriniñ alarga, ki Nargiseaniñ övündändirlär Teşrigä.

¹²Oçojn beriniñ Drop'iseaga da Drip'eneaga, emgänüçi çatunlarga Teşridä. Oçojn beriniñ Ber sitea sövüklü çatinga, ki köp emgäk bilä emgändi Teşrigä.

¹³Oçojn beriniñ Tupeaga [=Rup'eaga], tañlamama menim Teşridä, da anasına aniñ da menim.

¹⁴Oçojn beriniñ Asingrideaga, P'şekondeaga, Ermeaga, Badropeaga, Ermeaga da kimlär dä bar esä çardaşlar alar bilä birgä.

¹⁵Oçojn beriniñ P'işoyok'eaga da Uşeaga, Nepeaga da çardaşına aniñ da Oşımbajnga da kimlär dä bar esä aniñ bilä birgä arilärdän barçası.

(30v/33v) ¹⁶Oçojn beriniñ biri biriniñgä öpüşmäş bilä aruvluç bilä. Oçojn berilär sizgä barça yixövläri K'risdosnuñ.

¹⁷Xolarmen sizdän, çardaşlar, bilmä alarnı, kimlär ki hercowadzoçluç da yanıldırmaç etärlär çıçarı vartabedliçtän, çaysın ki siz övränipsiz da ayırılıñız alardan;

¹⁸zera aniñkibiklär Eyämizgä bizim K'risdoska çuluç etmäslär, yoçsa kendi çarınlarına, da tatlı sözläri bilä, da alyış bermäçläri bilä aldarlar yüräklärin yazıçsızlarniñ.

¹⁹Hnazantliçiniñ barçasına yetiştir; da çaytıp sizin üçün färähmen, evet klärmen sizni, ki esli bolgaysız yazıçlıçka da yazıçsız yamanlıçka.

²⁰Da Teşri eminlikniñ şındırgay eski duşman ni ayaxıñız tibiñä sizin yığı-yığı. Başıñı Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ sizin bilä! Amən.

²¹Oçojn bergäy sizgä Dimot'eos, çardaşım da boluşuçım, da Ługios, da Jason, da Sovsibadros, uruy larım menim.

²²Oçojn beri (31r/34r) men sizgä men dä, Deşdios, ki bitikni yazdım biy bilä.

²³Oçojn berir sizgä Kajios, tañlamam menim da barça yixövläriñ. Oçojn bergäy sizgä Erasdos, şahab şahärniñ, da Guardos çardaş.

²⁵Yoçsa anar, ki bolur toçtatma sizni awedaranıma körä menim da k'arozuna körä Jisus K'risdosnuñ, belgiranına bu sayışniñ, zämanası bilä menilikniñ ki tıyılğan edi,

²⁶da belgirdi hali bitikläri aşıra markareçläriñ, buyruçuna körä tıyısız Teşri niñ, hnazantliçına inamniñ barça gurk'çılarga,

²⁷bildirgängä yalyz esli Tejriniñ [=Tejrigä] Jisus K'risdos ötläš, añar haybat meñi meñilik, amen.

²⁴Başxışi Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ sizniñ barçañiz bilä! Amen.

Rimalilarga yazıldı Gorint'os šähärdän P'libea atli sargawark' xatın ötläš.

Dun 940.

Başları burungi bitikiniñ Gorint'osnuñ

Köp da türlü-türlü keçkän işläriñiñ gorint'osularniñ bardir bu bitiktä doyrulmaçlarıñiñ. Başlangandan soñra, (31v/34v) ki bolmagaylar ekiköñüllü biri biri bilä hörmät sövmäxtän adämilik eslilik bilä.

2. Yänä Tejrilik eslilik için.

3. Xullar için.

4. Yaryulamamaç için.

6. Boñnıglär için, da boñnıglik için, da alar için, ki alarga ülüşlödürlär.

Artarlar için, ki kūsänč bolmagaylar özgä dżinslarniñ yaryučılarına da dayi alnına dinsizlärniñ dä.

Yänä boñnıglik yetmämäç için.

Alışmaç için, da tulluğ için, da alışmamaç için. Ayırmamaç için erni xatınından, egär ki dinsizlärdän dä bolsa xayısı yan da — egär er, egär xatın.

Aruvluğ için da ekinçi alışmaç için.

Taqlamaç için ašni da ayırılmaç için şaytanları tapunmaçtan.

Barçasiniñ xonarh bolmaçı için.

Köp kez da türlü-türlü ašaxlanmaç için.

(32r/35r) Bolmamaç için ülüşü şaytanlarga.

Taqlamamaç için, alim-satimda ya ündälgändä bolmagay.

Kispäti için erläriñiñ da xatınlarıñiñ alyışta da markareliktä, ki orenki Tejriniñ tiyişlikinä körä etmägä da dügül tiyişsiz.

Türlü-türlü başxış için da alarniñ baçmaçı için. Da sövük için, neçik ulu başxış için.

Markarelik için, zera dayi uludur, ne ki tillär sözlämäç.

Ölüdän turmaçı için barça tenläriñiñ.

Yänä dayi K'risdosnuñ doyruluğu için da artarlıçı için.

Oxşäşliki ölüdän turganlarıñiñ urluğuna bitişläriñiñ, hörmätkä da çuvatka teşkirilmäç için.

Dun 26.

Gorint'oslularga burungi bitiki arakelnıñ Nemiçniñ 1

¹Boğos, ündälgän arakäl Jisus K'risdosnuñ erki bilä Tejriniñ, da Sost'en çardaşı,

²yixövünä Tejriniñ, ki (32v/35v) Gorint'osta-dir, ündälgänlärgä Jisus K'risdoska, ündälgänlärgä arilärgä, barçası bilä birgä, ki sarnarlar atın Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ, barça yerläri-nä, alarniñ da bizim.

³Başxış sizniñ bilä da eminlik Tejridän, Atamizdan bizim, da Eyämiz Jisus K'risdostan.

⁴Şükürlümen Tejrimdän benim här sahat sizniñ için başxışi üsnä Tejriniñ, ki beriliptir sizgä Jisus K'risdos bilä,

⁵zera barçaga ululandıñiz siz anıñ bilä barça söz bilä da barça bilmäçliç bilä,—

⁶ne türlü ki tanıçliçı da Tejriniñ toxtaldı sizdä,—

⁷ki siz eksilmägäysiz dä ne bir başxış bilä, umsanıp belgigäninä Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ,

⁸ki toxtatkay sizni soñyuga dirä zadasız kününä Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ.

⁹Inamlidir Tejri, xayısı bilä ki ündälđiñiz ülüşlü bolma Oyluna anıñ Jisus K'risdosnuñ Eyämizniñ bizim.

¹⁰Xolarmen sizdän, çardaşlar, atı bilä Eyämizniñ bizim (33r/36r) Jisus K'risdosnuñ, ki bir iş bolgay barçañizda da bolmagay sizniñ arañizga ruznost, ki hercowadzoyluğtur, zera ediñiz toxtalğan bir estä da bir aytmaçta.

¹¹Belgili boldu maña sizniñ için, çardaşlar, K'iyaçılärdän anda, ki hagaragliç bar arañizda.

¹²Da çaytıp aytirmen dayi, ki här biriñiz sizdän aytir: «Men Boyostan», — da birsi ki: «Men Gep'asniñ», — da birsi ki: «Men K'risdostan».

¹³Şahat, ki Boyos çaçka mindi sizniñ için? Ya Boyosnuñ atına mi kristän bolduñuz?

¹⁴Şükürlümen Tejrimdän benim, ki kimsäni sizdän mgirdel etmädim, tek yalyz Grisbosnu da Gajiosnu,

¹⁵ki kimsä aytmagay, ki benim atıma mgirdel boldular.

¹⁶Bermägä berdim mgirdut'ıun ya möhür övinä Sdep'aneanıñ; özgäsin bilmändir artıç, ki miğirdel ettim mi?

¹⁷Zera yebermädi meni K'risdos mgirdel etmä, yoğsa awedaranel etmä, dügül ki dżardarlıçı bilä söznüñ, (33v/36v) ki bol [=tas] bolmagay çaçi K'risdosnuñ.

¹⁸Zera aytilmaçı çaçniñ taspolğanlarga essizliktir da yutulğanlarga çuvatı Tejriniñ.

¹⁹Zera [Ha полях: 1 Esaji 15] yazgandır: «Tas etiyim eslilikin eslilikniñ da saşışın saşışılarniñ heç etiyim» [Исаия 29:14 Я еще необычайно по-ступлю с этим народом, чудно и дивно, так что

мудрость мудрецов его погибнет, и разума у разумных его не станет].

²⁰Xani esli? Xani tbir, ki sarnavucidir? Xani tergävüci bu dünyâda? Dügül ki essizlätti Teñri eslilikin dünyâniñ?

²¹Zera eslilik bilä Teñriniñ tanimadi dünyâ eslilik bilä Teñrini, biyändi Teñri adžämilik bilä k'arozel etmäx bilä xutxarmaga inanganlarni.

²²Na ne vaxtta ki džuvutlar nišan klärlär, da gurk'çilar eslilik izdärlär;

²³biz k'arozel etiyix xaçka mingän K'risdosnu — džuvutlarga yañılmaçka da gurk'çilarga essizlikkä;

²⁴evet alarga kendilärinä ündälgänlärgä, džuvutlarga da gurk'çilarga — K'risdosnu, Teñriniñ xuvatın da Teñriniñ eslilikin;

²⁵zera essizi Teñriniñ dayi eslidir adamlardan (34r/37r) da kücsüzü Teñriniñ dayi küçlüdür adamlardan.

²⁶Egär ki siziñ dä esä ündälgäniñizni köriyirsiz, xardaşlar, zera yoxtur köp esli ten sartın, da ne köp xuvatlı, da ne köp tañlama;

²⁷yoçsa essizlärin dünyâniñ tañladı Teñri, ki uyatlı etkäylär eslilikni; da kücsüzlärin dünyâniñ tañladı Teñri, ki uyatlı etkäy xuvatlılarni;

²⁸da belgisizlärin dünyâniñ da heçlärin tañladı Teñri da nemägä yaramaslarni, ki yaratkanimni xaçpanel etkäy;

²⁹ki maçtanmagay barça ten alnina Teñriniñ.

³⁰Zera andansiz siz K'risdosta Jisusta, ki boldu bizgä eslilik Teñriniñ, artarlıxi, aruvluçu da xutxarıлмаçı,

³¹zera ne türlü ki [*Ha полях*: Burungi xanlıxta da Esajidä] yazgandır: «Kimläär ki maçtanırlar, Biy bilä maçtansınlar» [1 Пар 16:10 хвалитесь именем Его святым. Пс 105:3 Хвалитесь именем Его святым. Исаия 41:16 а ты возрадуешься о Господе, будешь хвалиться Святым Израилевым].

Nemiç 2

¹Da men egär ki keldim esä dä sizgä, xardaşlar, dügül ki artix köplüxündän nemä esli sözlärniñ aytma sizgä tanıxlıx(34v/37v)in Teñriniñ,

²zera dügül ki sayış ettim bilmä nemä sizdä özgä, tek yalyız Jisus K'risdosnu, da anı kensin xaçka kelgändä,

³men kücsüzlük bilä, da xorçu bilä, da köp titrämäx bilä boldum xatinižga.

⁴Da sözüм da k'arozum dügül ki aldamalı esli sözlär bilä, yoçsa faydası bilä džanniñ da xuvatı bilä,

⁵ki inaminiž siziñ bolmagay eslilik bilä adamların, yoçsa xuvatı bilä Teñriniñ.

⁶Eslilikni sözliyirmen tügäl adamlar bilä, esli-

likin dügül bu dünyâniñ da dügül boyruççılarınıñ bu dünyâniñ xaçpanel bolmalılarniñ,

⁷yoçsa sözlärbiz Teñriniñ eslilikin, yapuç, sayış bilä, ki burun meçiliktän tüzdü Teñri bizim hörmätimiz üçün,

⁸zera bir kimesä buyruççılardan bu dünyâniñ tanimadi; egär ki tanıgaylar edi, na Biyin haybatınıñ xaçka çıxarmaslar edi.

⁹Yoçsa neçik ki yazgandır: xaysin ki körmiyir köz, da xulaç işitmiyir, da yür(35r/38r)äkinä adamniñ kirmädi, hadirläptir Teñri sövüklülärinä kensiläriniñ.

¹⁰Yoçsa bizgä belgili etti Teñri Džanı bilä kensiniñ, zera Džan barçanı tergär da teräniñin dä Teñriniñ.

¹¹Zera kim adamlardan bolur bilmä nemäsin adamniñ? Tek džanı adamniñ, ki andadır. Ol türlü Teñriniñkin dä kimsä bilmäs, tek Džanı Teñriniñ.

¹²Yoçsa biz dügül ki džanın dünyâniñ aldix, yoçsa Džanni, ki Teñridandır, ki tanıgaybiz anı, xaysi ki Teñridän bayışlandı bizgä,

¹³da ne ki sözliyirbiz, dügül ki adämilik övränmäxtän aytiçilärniñ sözindän, yoçsa vartabedlixi bilä Džanniñ, džansartınlar bilä džansartınlarni oçşatırbiz.

¹⁴Zera nāfāsli adam yöpsünmästir Džanın Teñriniñ, zera essizliktir açar; da bolmastir bilmägä, ki džan sartın tergägäy.

¹⁵Evet džanlı adam tergär barçanı da kensi kimsädän tergälmäs.

¹⁶Xaytip kim bildi esin Eyämizniñ, ki ögütci dä bolgay (35v/38v) açar? [*Ha полях*: 4 Esaji 16] [Исаия 40:13 Кто уразумел дух Господа, и был советником у Него, и учил Его?] Yoçsa bizdä esi K'risdosnuñ bardir.

Nemiç 3

¹Da men, xardaşlar, bolmadım sözlämä siziñ bilä, neçik džansartınlar bilä, yoçsa neçik tensartınlar bilä, neçik oylan bolganlarga K'risdoska.

²Süt yedirdim sizgä, da dügül aş, zera bolmas ediñiz, da ne bolmassiz dä yemä,

³zera hanuz tensartinsiz. Xaysi ki hanuz bar sizdä körälmäsizliç da paçillik, dügül mi, ki tensartinsiz da adamlar kibik yürüyirsiz?

⁴Xaçan ki aytsa xaysi sizdän, ki: «Men Boçostanmen», — da birsi, ki: «Men Aboçostan», — dügül mi, ki adamlarsiz?

⁵Xaytip kimdir Boços? Ya kimdir Aboços? Xuluxçılar, xaysılarından ötläş ki inandiñiz, da här birinä neçik Teñri beriptir.

⁶Men tiktım, Aboços suv berdi, yoçsa Teñri östürdü;

⁷bundan sonra düğül ki ol nemädir, kim ki tik-ti, da ne ol, ki suv berdi, yoğsa kim ki östürdi, Teñri.

⁸Kim ki tiktı da kim ki suv berdi, birdirlär, (36r/39r) yoğsa här biri alardan kendi tölovün al-sar kendiniñ emgäkinä körä.

⁹Zera Teñriniñ işçiläribiz, Teñriniñ faydasisiz, Teñriniñ yasaganısız.

¹⁰Başçıšına körä Teñriniñ ki beriliptir maña, neçik esli peşakâr, him saldım, yoğesä özgä bar, ki budovat etiyir; yoğesä här biri, kim dä esä, saxt bolsun, ki ne türlü yasagay.

¹¹Zera özgä him, kimsä bolmas salma, tek ki salınıptır, çaysı ki Jisus K'risdostur.

¹²Da egär ki kimesä yasasa bu himniñ üsnä altın, kümüş, bayalı taşlar, ayaç, biçän, çamiş,

¹³här biriniñ işi belgili bolsar; ki kününä tañ-lasar, zera ot bilä belgirsär da här biriniñ işin, ki ne türlü dä bolsa, ot sınasar.

¹⁴Egär ki kimsäniñ işi, ki yasadı, çalsa, tölov alsar.

¹⁵Da egär kimesäniñ işi küysä, tölägäy; evet kensi turgay, yoğsa ol türlü, neçik ki ot içinä.

¹⁶Bilmäs misiz, ki dadžarisiz Teñriniñ da Džan-ı Teñriniñ tinıptır sizdä?

¹⁷Egär (36v/39v) kimesä dadžarin Teñriniñ buzsa, buzgay anı Teñri; zera dadžari Teñriniñ surptur; çaysı ki sizsiz.

¹⁸Kimsä boyun aldamasın. Egär ki kimesä kläsä esli bolma bu dünyâda, essiz bolsun, ki bolgay esli.

¹⁹Zera eslilik bu dünyâniñ essizliktir alnına Teñriniñ, zera [Ha полях: 5 Јовр 1] yazgandır: «Kim ki tutsa eslilikni terän bilmäçlärindän kensiläriniñ» [Иов 5:13 Он уловляет мудрецов их же лукавством, и совет хитрых становится тщетным].

²⁰Da yänä [Ha полях: 6 saçmos 9] ki: «Biy tanır saçıšın esliniñ, ki boştur» [Пс 94:11 Господь знает мысли человеческие, что они суетны].

²¹Bundan sonra maçtanmasın kimesä adamlardan, zera barça nemä siziñdir:

²²egär Boços, egär Aboços, egär Gep'as, egär dünyâ, egär tirlik, egär ölüm, egär ki hali bar, egär ki bolmalıdır, — barça nemä siziñdir;

²³siz — K'risdosnuñ, K'risdos — Teñriniñ.

Nemiç 4

¹Bu türlü saçıšlasınlar bizni adamlar, neçik xuluççılärin K'risdosnuñ da miñlärbaşı saçıšlarına Teñriniñ.

²Xaytıp izdälir aralarına 1000-lärbaşılariniñ, ki çaysı inamlı tapulgay.

³Yoğsa (37r/40r) maña bu da uyattır, egär ki

sizdän yaryulansam ya heç tä adamlardan; na boyumnu da tergäymen.

⁴Zera nemä bilmän boyum üçün, yoğsa düğül ki bunun bilä artarlanırmen; zera kim ki tergär meni, Biydir.

⁵Bundan sonra bolmagay, ki burun zämanäsindän yaryulangaysiz, kelginçä Biy, ki yarıçlı etkäy yapuçun çarayyuluçnuñ da belgirtkäy saçıšın yüräknin, da sonra här biriniñ ögünmäçi bolgay Teñridän.

⁶Bunı, çardaşlar, oçşatım boyuma benim men, Jaboços, siziñ üçün, ki bizdän övrängäysiz, kimesä artıç aqlamagaysiz, tek ne ki yazgan bolsa, ki bolmagay kişi, ki siñarından artıç öktämlängäysiz üsnä siñarniñ.

⁷Xaytıp kimdir, ki tergägäy seni? Ki neç bar, çaysın ki almiyir? Şahat, a egär ki alıp esän, ne maçtanıyirsen, neçik almaga?

⁸Şahat, ki toyup esäniz, da şahat, ki ululansa-niz, bizdän başça (37v/40v) çanlıç etkäysiz. Da san ol vaçtta, ki çanlıç etkäy ediñiz, ki biz dä siziñ bilä etkäy ediç!

⁹Maña bulay körüniyir, ki bizni açaç'elärni, barından alçaç etti Teñri, neçik ölümgä borçlu bolganlärni, ki körüm bolduç dünyâda, da friştälärgä, da adämilärgä.

¹⁰Biz essiz K'risdos üçün, da siz eslilär K'risdoska; biz kücsüz, da siz küçlü; siz hörmätlängän-lär, da biz alçaç.

¹¹Bügünçü zämanägä dirä aç bolur ediç, susamış bolur ediç, da yalañaç yürüdüç, da urulduç, da tincisiz bolduç,

¹²da emgändiç çolumuz bilä bizim. Pambas etärlär edilär bizni, biz alçışlar ediç; sürärlär edi, üstümüzgä kötürür ediç;

¹³sökärlär edi, yalbarir ediç; neçik oçşaş cilgä bolduç barça dünyâgä, barçasına yapov kibik bolma бүгүнгä dirä.

¹⁴Düğül ki nemä uyat etmäç bilä sizgä yazı-yirmen bunı, yoğsa neçik sövüklü oylanlarimni ögütliyirmen.

¹⁵Egär ki 1000 (38r/41r) dädäniz da bolsa ya baçuçniñ K'risdoska, yoğsa yoçtur köp atañiz; zera K'risdoska Jisuska awedaran bilä men toyurdum sizni.

¹⁶Xaytıp çolarmen sizdän: oçşaş maña boluñuz.

¹⁷Aniñ üçün yeberdim sizgä Dimot'çosnu, ki benim sövüklü oylumdur da inamlı Biygä, ki aңgay sizgä yollarimni benim, ki K'risdoska Jisuska bar, ne türlü här yerdä barça yıçövlärdä övrätirmen.

¹⁸Neçik ki men kelmisärmen çatıñizga, çaysı-ları öktämländilär;

¹⁹yoğsa keliyim yīyi-yīyi, egār Biy kläsä, da eskä aliyim dügül sözlärin öktämlängänlärniñ, yoğsa çuvatın,

²⁰zera dügül ki sözlär bilädir çanlıçı Teñriniñ, yoğsa çuvat bilä.

²¹Xaytöp neçik klärsiz — kawazan bilä keliyim sizgä, yoğsa (sövük>) sövükü bilä džanniñ, ivaşliki bilä, da artarlıç bilä, da çonarlıç bilä?

Nemiç 5

¹Nek añiliyir da, siziñ arañizga bõrniçlik da anıñkibik bõrniçlik, ki yoçtur gurk'çılar arasına da, neçik ki kimesä atasınıñ çatunun alçay.

²Da siz ök(38v/41v)tämlänipsiz da ne artıç poşumanlıç bolursiz, ki kötürülgäy arañizdan siziñ ol, kim ki ol işni etti.

³Zera men, egār ki tenim bilä ayri esäm, yoğsa džanim bilä yovuxmen, evet çaytöp, neçik ki yovuxtan, tañladım anı, ki ol türlü iş etti,

⁴atına Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ ki yiyilgaysiz bir yerdä, da benim džanimniñ çuvatı bilä birgä, Eyämiz bizim Jisus K'risdos bilä,

⁵çixara bermägä anıñkibiklärni taspolmayka ten sartın, ki džani çutulgay kününä Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ.

⁶Dügüldür yaxşı slavañiz siziñ. Bilmäs misiz, ki azgına açi çamur barça nemäni açitir?

⁷Arıtıñiz kerı eski çamurnu, ki bolgaysiz yañi yaratılğan, ne türlü ki siz açitmagan, zera Bayramımız bizim soyuldu, K'risdos.

⁸Bundan soñra etäliç ulukün, etmäliç eski açi çamur bilä, da ne açi çamuru bilä yamanlıçniñ da bizmilikniñ, yoğsa açi çamursuz doyruluçtan da könülükän.

⁹Yazdım sizgä (39r/42r) bu bitiktä, ki çoşulmagaysiz bõrniçlärgä;

¹⁰da dügül ki yalyiz bõrniçlä bilä bu dünyäniñ, ya akahları bilä, ya yirtı aluçları [=yirtuçılari] bilä, ya grabaşdları bilä, yoğsa tiyär edi, ki bu dünyädän da çixkay ediñiz.

¹¹Evet yazdım sizgä, ki çoşulmagaysiz, egār ki kimesä çardaş ündälgän ya bõrniç bolsa, ya grabaşd, ya akah, ya pampas etüçi, ya džimri, ya küc bilä yirtuçi, anıñkibik bilä ötmäk tä yemägin.

¹²Zera yaryulasarmen çixarigisin? Da anıñ dügül ki siz içkärisin yaryularsiz?

¹³Çixarisin Teñri yaryulagay. Kötürüñüz yamannı arañizdan siziñ.

Nemiç 6

¹Smit etär kimesä sizdän, ki nemä dävisi bolsa sıñarı bilä, yaryulama alnına könüsüzlärniñ da dügül alnına surplarıñ?

²Zera bilmässiz, ki surplar dünyäni yaryular-

lar? Egār ki siziñ bilä yaryulanir esä dünyä, alaysa dügülsiz arzani alçaç yaryuga?

³Bilmäs misiz, ki friştälärni dä yaryularbiz (39v/42v), çoy ki dünyädagilärni?

⁴Dünyädagi yaryuni prin'at etsañiz, heçläрни yiyin içindän yaryuçılar olturyuzursiz.

⁵Uyatıñiz siziñ üçün aytirmen: ol çadar yoçtur kimesä esli arañizga, ki bolgay könülükni bildirmä çardaşları arasına kensiniñ?

⁶Yoğsa çardaş çardaşı bilä yaryulanıyir, da hanuz dinsizlä arasına.

⁷Da çaytöp dayi artıç yamanlıçtır arañizga, zera yaryu da bar siziñ arañizga. Nek siz zrgel bolmaysiz? Ya siz artıç tarlıç terpit etmäysiz?

⁸Yoğsa siz zrgel etiyirsiz da çiyiniyirsiz, da hanuz çardaşlarıñizni.

⁹Xaçan ki bilmässiz, ki egirlik etüçilär çanlıçin Teñriniñ meñärmäslärdir? Aldanmañiz: ne bõrniç, ne grabarişt, ki riziña tapunur, ne itlik etkän, ne tişilängän, ne erkäk bilä çoşulğan,

¹⁰ne oyruklar, ne akahlar, ne džimrilär, ne pambas etüçilär, ne küc bilä yirtuçılar çanlıçin Teñriniñ meñärmäslär.

¹¹Siz dä anıñkibik kimsälär ediñiz, yoğsa yuvunduñuz, arındıñiz, (40r/43r) yoğsa artarlandıñiz atına Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ da Džani bilä Teñrimizniñ.

¹²Barça nemä maña tiyär, yoğsa dügül barça nemä faydaga; barça nemä maña tiyişlidir, yoğsa dügül ki men kimsäniñ buyruçu tibinä bolgaymen.

¹³Aç [=Aş] çarına, da çarin aşlarga; yoğsa Teñri bunı da, anı da çapanel etkäy. Ten dügül bõrniçlikniñ, yoğsa Eyämizniñ, da Biy tenniñ.

¹⁴Yoğsa Teñri, ki Biyni dä turuyuzdu, sizni dä turuyuzgay çuvatı bilä kensiniñ.

¹⁵Bilmäs misiz, ki teniñiz siziñ gövdäläridir K'risdosnuñ? Xaytöp, alıp gövdäsin K'risdosnuñ, etkäy men gövdäsin bõrniçniñ? Haşa bolgay!

¹⁶Xaçan ki bilmässiz, ki kim yovuçlansa bõrniçgä, bir ten bolur? «Bolsun, — aytir [Ha полях: Asduadzaşunçnuñ ävälgı bitiktä], — bir ten» [Быт 2:24 оставит человек отца своего и мать свою и прилепится к жене своей; и будут одна плоть].

¹⁷Da kim yovuçlansa Biygä, bir džandirlar.

¹⁸Xaçıñiz bõrniçliktän; barça yazıç, çaysın da çilinsa adam, tenindän çixaridir kensiniñ, evet kim ki bõrniçlik etär, kendi teninä yazıç etär.

(40v/43v) ¹⁹Xaçan ki bilmässiz, ki tenläriñiz siziñ daçzarıdır Džanniñ, ki sizdädir, ki alıpsiz Teñridän, da dügülsiz boyuñuzga erkli, ya Biy?

²⁰Zera satın alıngansiz. Hörmätläñiz Teñrini teniñizdä siziñ.

Nemiç 7

¹Evet ki yazdıniz maņa, yağširaxtır adamga, ki çatın kişigä yuvuçlanmagay.

²Yoçsa borniglik üçün här biri kendiniç çatunun tutsun, da här çatun kendi erin tutsun.

³Xatunga kendi eyäsi borçun töläsin; ol türlü çatın da kendi eyäsinä.

⁴Zera çatinnin erki yoç kendi teninä, yoçsa eriniç bar; ol türlü eriniç dä erki yoç kendi teninä, yoçsa çatinnin erki bar.

⁵Zrgel bolmañiz biri biriñizdän, yoçsa egär ki nemä bolgay, ki birlänmäñizdän bir zaman, ki uçtlarga boş bolgaysiz, da soñra yänä añar aylangaysiz, ki sınamagay sizni eski duşman sizniç çoşulmañiz üçün.

⁶Bunı aytirmen tözümlük bilä, da dügül ki buyruç bermäç bilä.

(41r/44r) ⁷Zera klärmen, ki här adam bolgıy edi, neçik men; yoçsa här biriniç kendi başıñi bar Teñridän: çaysı — alay, çaysı — bulay.

⁸Evet tul kişilärgä da tul çatınlarga aytirmen: yağširax edi alarga, ki tirilgäylär edi, neçik men.

⁹Evet tözümlükläri yoç esä, alışsınlar; zera yağširaxtır alişmaç, ne ki çizinmaç.

¹⁰Yoçsa çatunlularga sımarlarmen, dügül ki men, yoçsa Biy: ayırmamaga [= ayırılmamaga];

¹¹a egär ki ayırılrsa, ersiz çalgay, yaçom yänä eri bilä barişkay; da er çatunun salmasın.

¹²Evet özgälärgä men sımarlarmen, dügül ki Biy: egär kimsä çardaşlardan çatını bolgay dinsiz, da añar biyänçli bolgay turma birgäsinä, salmasın anı;

¹³da çatinnin ki bolgay eri dinsiz, da klägäy birgäsinä turma, salmasın erin.

¹⁴Zera surptur er dinsiz çatını bilä, ol türlü surptur çatın da dinsiz eri bilä. Evet, yoç esä, oylanlarıñiz sizniç murdardır, hali — aruvdurlar.

¹⁵A egär ki dinsiz ayırılrsa, ayırılın; zera nemä küç yoç çardaşka (41v/44v) ya çizçardaşka ol türlü nemädä; zera eminlikkä ündädi bizni Teñri.

¹⁶Ne bilirsən, çatun, sen, egär eriñni seniç çutçarsañ? Ya ne bilirsən, adam, sen, egär çatunuñnu seniç çutçarsañ?

¹⁷A egär ki bolmasa, na ne türlü ki här birinä dä üläşıptir Biy, här birin neçik tä ündäp esä Teñri, alay yürüsün. Da bu türlü barça yixövlärgä sımarlarmen.

¹⁸Sünätläniç kimesä ündäliptir, sünätlänmäçkä suçlanmasın; sünätsizliktän kimesä ündälip esä, sünätlänmäsin.

¹⁹Zera sünätlänmäç nemä dügül, ya sünätlänmämäç tä nemä dügül, yoçesä saçlamaç Teñriniç badowiranı [badowipanin].

²⁰Evet här biri ne ündälmäçkä ki ündäliptir, ol ündälmäçtä çalsın,

²¹Xul ündälipsen, özgä nemä izdämä; yoçesä egär bolsañ dayı azad bolma, saña alay dayı yağşıdır.

²²Zera kim ki Biygä ündälip esä çul, azad yänä Eyäsinädir; ol türlü yänä kim ki azad ündäliptir, çul K'risdoskadır.

²³Satun (42r/45r) alınıpsiz; bolmañiz çullar adamlarga.

²⁴Här biri ne ündälmäçkä ki ündäliptir, çardaşlar, anda toçtasın alnına Teñriniç.

²⁵Evet guçslar üçün boyruç nemä Eyämizdän yoçtur, evet ögüt berimen, neçik ki bir yarlıçamalığa Eyämizdän inamli bolmaga.

²⁶Sayınirmen, ki alay yağširaxtır, evet eksiklik üçün, ki bunıç üsnä bar, yağširaxtır adamga, ki bu türlü bolgay.

²⁷Baylanıpsen çatun bilä? Izdämä çeşilmäçni. Çeşilipsen çatundan? Izdämä çatun.

²⁸Zera egär ki çatun alsañ, yazıç dügüldür; ya egär ki alışsa gojs, yazıç etmäs. Evet tarlıç tenindän bolur anıçkibikläriñ; evet men ayadım sizni.

²⁹Evet bunı aytirmen, çardaşlar, ki: zämanä çisçarıptır, bundan soñra ki kimläriñ çatunu bar esä, neçik ki bolmagay;

³⁰ya kimlär ki yıylarlar, neçik ki yıylamagaylar; ya kimlär ki sövünürlär, neçik ki sövünmägäylär; da kimlär ki satın alırlar, neçik ki nemäläri bolmagay;

³¹da kimlär ki yer bilä işlärlär, (42v/45v) neçik ki meñärmisärlär; zera keçiptir meñärmäçliç bu dünyanıç.

³²Yoçsa klärmen sizni, ki çayçusuz bolgaysiz. Zera kim ki çatunsuzdur, çayçurur Eyäsin, ki ne türlü biyänçli bolgay Eyämizgä;

³³da kim ki çatunludur, çayçurur dünyalıkni, ki ne türlü biyänçli bolgay çatununa kensiniç. Da ošta ayırıldılar biri birindän çatunlu [=erli] da gojs,

³⁴zera gojs çayçurur Eyäsin, ki bolgay surp dçanı bilä da teni bilä; da (çatunlu>) erli çayçurur dünyalıkni, ki ne türlü biyänçli bolgay erinä kensiniç,

³⁵Evet bunı sizniç faydañiz üçün aytirmen, dügül ki nemä boçulmaç çoyçyirmen sizgä, yoçesä mirnost üçün da hnazandlıç üçün Eyämizgä, zaba-
vicca bolmiyin.

³⁶A egär ki kimesägä uyat körünür esä kensiniç gojsu üçün, ki ölcövündän çixıptır, da ol türlü neçik bolgay bolma, ne ki klär, etsin. Yazıç etmäs. Övlänsinlär.

³⁷Evet kim ki toçtalıptır yüräkinä kensiniç,

da eksiklik nemä (43r/46r) bolmagay aňar, erki bar klägi usnä kensiniň, da anı taňladı yüräkinä kensiniň saxlama gojsun kensiniň, yaňşı etär.

³⁸Da kim ki övländirsä gojsun kensiniň, yaňşı etär; da kim ki övländirmäsä, dayı yaňşı etär.

³⁹Xatın baylıdır, neçä ki tiridir eri anıň; a egär ki ölsä eri anıň, azaddır, kimgä kläsä, çatun bolma, tek yalyz Teňrilik bilä.

⁴⁰Evet san aňardır, egär alay çalsa tul, benim ögütümä körä; men bulay saýınırmen, ki mendä dä bolgay Džanı Teňriniň.

Nemiç 8

¹Evet çurban etmäç üçün gurk'larga bilirmen, ki barçamizniň biliklik bar; bilmäçliç öktämlätir, yoçsa sövük yasar.

²Egär ki kimesä kläsä bilmä nemä, hanuz bilmädi, neçik tiyişlidir bilmägä.

³Yoçsa kim ki sövär Teňrini, ol biliptir andan.

⁴Yoçesä aşlarnı sunmaç üçün çurban bilirbiz, ki nemä dä dügül gurk' dünyâda, zera yoçtur kimsä Teňri birdän özgä.

(43v/46v) ⁵Zera egär ki bolsalar da ündälgän teňrilär, egär köktä, egär ki yerdä, ne türlü ki barđirlar teňrilär köp da eyälär köp,

⁶yoçsa bizim birdir Teňri Ata, çaysından ki barça nemä, da biz aňar da, bir Biy Jisus K'risdos, kim bilä ki barça nemä da biz anıň bilä.

⁷Yoçesä dügül barçasında biliklik. Xaysıları sumen'aları bilä esläriňiň bügüngä dirä gurk'larınıň, neçik çurban kibik, yeyirlär da sumen'aları alarnıň esläriňiň, zera muçanattır, murdarlanıyır.

⁸Yoçsa aş bizni alnına Teňriniň turçuzmas, dügül ki, yemäsäç, eksilirbiz nemä, da dügül ki, yesäç, artarbiz nemä.

⁹Yoçsa saçt boluňuz, bolmagay, ki buyruçuňuz sizniň bu, yaňılmaçliçka bolgay kücsüzlärgä ya pohoršen'aga.

¹⁰Egär ki kimesä körsä seni, ki biliklikniň bar, olturgan bužnicada, dügül ki sumen'ası esiniň anıň, ki muçanatliç bilä birläniptir, andoç yasalgay yemägä çurbanni?

(44r/47r) ¹¹Da taspolgay muçanat çardaşniň seniň bilmäçindän, çaysı üçün ki K'risdos öldi.

¹²Da bu türlü säbäp bolup çardaška da sumen'asın esläriňiň muçanatlarnıň örcütüp, K'risdoska yazıç etär.

¹³Anıň üçün egär ki aş pohoršit etär esä çardaşimni, yemiyim et meñilik, ki bolmagay, ki çardaşimni pohoršit etkäymen.

Nemiç 9

¹Dügül mi ki azadmen? Dügül mi ki aňak'almen? Dügül mi ki Biyimizni bizim Jisus K'risdos-

nu közlärim bilä benim kördüm? Dügül mi ki işim benim sızsiz Biygä?

²Egär ki özgälärgä dügül esäm yeberilgän, yoçesä doçru sizgä men; zera möhürü aňak'elliçimniň benim — sızsiz Biydä.

³Menim džuvapım, çayda meni sorsalar, budur.

⁴Şahat, ki yoçtur erkim yemä ya içmä?

⁵Şahat, ki yoçtur erkimiz çizçardaşlarnı-çatınlarnı yürütmä birgämizgä, ne türlü özgä aňak'ellär, da çardaşları Eyämizniň, da Gep'a?

⁶Yoçsa mi yalyz men da Paňnapas yoçtur erkimiz etmä nemä?

⁷Kim bolgay, ki sluz(44v/47v)bada kensi çardži bilä bolgay? Kim bolgay, ki borlalıç tikip, kendi yemişindän yemägäy? Kim bolgay, ki kütkäy çoylarnı da sütündän anıň yemägäy?

⁸Şahat, ki adämilik sartın aytıyırmen bunı? Yaçot örenk'tä bunı aytmas midir?

⁹Movşesniň dä örenk'inä yazgandır: «Baylagaysen ayzın ögüznüň harmanda» [Br 25:4 He заграждай рта волю, когда он молотит]. Şahat, ki ögüz üçün nemä keräk edi aytmaga Teňrigä?

¹⁰Dügül mi ki bizim üçün aytıyır? Zera bizim üçün aytiliptir ya yazılıptir; zera umsa bilä tiyär saçma, kim ki saçar, da kimlär ki yiçiştirirlar, umsa bilä tiyär meñärmä.

¹¹Egär ki biz sizgä džansartın saçtıç esä, ulu nemä midir, egär ki sizdän tensartını çöpläsäç?

¹²Egär ki özgälär sizniň buyruçuňuz bilä meñärlirlär esä, nek biz dä dayı artıç bolgaybiz? Yoçsa işlätmädiç heç bu buyruçnu, yoçsa barçaga tözärbiz, ki bolmagay, ki nemä tiyilmaç bolgay awedaranga.

¹³Bilmäs misiz, kim(45r/48r)lär ki dadžarda işlärlär, anda ol dadžardan yerlär? da kimlär ki çaysı stolnuň çuluxçilarıdırilar, anda ol stoldan meñärlirlär?

¹⁴Ol türlü Biy buyruç berdi, kimlärgä awedarannı awedaranel etärlär, anda ol awedarandan tirilmä.

¹⁵Evet men bir nemäni bundan işkä keçirmädim. Da yazmadım bunı, ki maña anıçkibik nemä bolgay. Dayı yaňşıraçtır maña ölmä, ne ki benim maçtanmaçimni kimesä boş saçışlagay.

¹⁶Zera egär ki awedaranel etsäm, yoçtur maña nemä maçtanmaç, zera yasaçtır üstümä, evet vaydır maña, egär ki awedaranel etmäsäm.

¹⁷Egär kläğim bilä anı etsäm, musttur maña; da egär ki erksiz, na spravcalıçni, ki üstümä bar, policat etkän maña, tügällärmen.

¹⁸Da çaytıp ne tölovüm bolgay benim? Ki awedaranel etkändä müft bergäymen Awedarannı

nî, ki nemâ buzmagaymen buyruçum bilâ benim awedarandan anda.

¹⁹Zera (45v/48v) azad edim barçadan, da barçasına boyumnu çuluxka çoydum, ki köplârni fayda etkâymen;

²⁰boldum d̄zuvutlar bilâ neçik d̄zuhut, ki d̄zuhutlarnî da fayda etkâymen; boldum oçenk' tibinâ, neçik alar kibik, ki oçenk' tibinâ edilâr; d̄gûl ki neçik oçenk' tibinâ bolgay edim, yoçsa ki oçenk' tibinâ bolganlarnî, ki alarnî da aslam etkâymen;

²¹töräsizlâr bilâ boldum, neçik töräsiz; d̄gûl ki neçik bir töräsiz nemâ bolgiy edim Teņrigâ, yoçsa oçenk'i bilâ K'risdosnuç, ki aslam etkâymen töräsizlârni ya tapungaymen;

²²boldum kücsüzlâr bilâ kücsüz, ki kücsüzlârni dâ fayda etkâymen. Barça bilâ barça nemâ boldum, ki şahat ki çutçargaymen çaysisin.

²³Bunî barça etiyrmen Awedaran üçün, ki ülüşlü bolgaymen aņar.

²⁴Bilmâssiz, ki ne oyunda yürüyirlâr, yürümâ barçasî yürüyirlâr, yoçsa biri alir yeņmâçni? Bu türlü yürüņüz, ki yetiškâysiz,

(46r/49r) ²⁵Barçasî, kimlâr ki uruşur, barçaga tözümlü bolur: alar — ki keçövlü tadžni algaylar, da biz — keçövsüznü.

²⁶Xaytip men dâ ol türlü yürürmen, d̄gûl ki neçik körümsüz, ol türlü keçârmen, d̄gûl ki neçik yelni çayyururmen;

²⁷yoçsa opatirmen tenimni benim da hnazant etârmen, ki bolmagay, ki özgälärgâ k'aroz berdim, da men kensim kerâksiz tapulgaymen.

Nemiç 10

¹Klâmân, ki biliksiz bolgaysiz, çardaşlar, zera atalarimiz bizim barçasî bulut tibinâ edilâr, da barçasî teņizni keçtilâr;

²da barçasî Movşeşkâ mgirdel boldular bulut bilâ da teņiz bilâ;

³da barçasî ol bir d̄zan ašin yedilâr;

⁴da barçasî ol bir d̄zan içkisin içtilâr; zera içärlâr edi d̄zan çayasından, ki barir edi artlarından; da çaya kendi Jisus K'risdos edi.

⁵Yoçesâ d̄gûl ki köplärgâ alardan biyândi Teņri, zera bir oçurdan çirildilar anabadda anda.

⁶Da ol oçsaş bilâ(46v/49v) bolur edi bizim üçün, ki bolmagaybiz küsänç yamanliçka, neçik alar suçlandilar.

⁷Da ne damâhi bolma, neçik ki çaysilari alardan, ne türlü ki yazgandır: olturdu çoyovurt yemâ, da içmä, da turdular oynama [Исх 32:6 и сел народ есть и пить, а после встал играть].

⁸Da boņniglik etmiyiç, neçik çaysilari alardan boņniglik ettilâr, da tüştülâr bir kündâ 24 000.

⁹Da sinamalix Teņrini, ne türlü ki çaysilari alardan sinadilar, da anda yılanlardan taspoldular.

¹⁰Da çayyurmalix, ne türlü ki çaysilari alardan çayyurdular, da taspoldular anda tas etüçidân.

¹¹Yoçsa ol barça oçsaşi bilâ bolur edi ya keçâr edi üstlârandân, evet yazildi bizim ögütümüz üçün, çaysilarina ki tügällänmäç meņiliktân boldu.

¹²Bundan soņra kim ki sayiślâr esâ, ki toçtalgan bolgay, saçt bolsun, ki ansizim tüşmägây.

¹³Sinamaç sizin üstünüzgâ kelmiyir, (47r/50r) tek adamlardan; evet inamlidir Teņri, ki salmagay sizni sinamaçka artix kücünüzdân çixari, yoçsa etkây sinamaçtan çixmaçni da, ki tözmägâ bolgaysiz.

¹⁴Aniņ üçün, sövüklülârim, çaçiņiz gurç'larga tapunmaçtan.

¹⁵Neçik eslilâr bilâ sözliyirmen; taņlaņiz siz sizdân, ne ki aytiyirmen.

¹⁶Trunok alyiştan, çaysin ki alyişlarbiz, d̄gûl mi ki ülüşlü bolmaçliçtir çanina K'risdosnuç? Ötmâkni, çaysin ki sindiribiz, d̄gûl mi ki ülüşlü bolmaçliçtir teninâ K'risdosnuç?

¹⁷Zera 1 ötmâk, da 1 tenbiz köpümüz; zera barçamız bir ötmâktân anda meņaribiz ya pozivat etärbiz.

¹⁸Baçiņiz, ki Israjel ten sartin: d̄gûl mi, ki kimlâr yerlâr çurbanan, ülüşludürlâr seyandan?

¹⁹Xaytip ne aytiyim? Ki çurban etilgân nemâ bolgay mi, ya gurç'lar da nemâ bolgaylar mi?

²⁰Yoçsa ne ki çurban etärlâr gurç'çilar, şaytanlarga, da d̄gûl ki Teņrigâ etärlâr çurban. (47v/50v) Klâmân, ki siz ülüşlü şaytanlarga bolgaysiz.

²¹Zera bolmassiz ayaçin Eyämizniņ içmä da ayaçin şaytanlarniņ; da bolmassiz stolundan Eyämizniņ yemâ da stolundan şaytanlarniņ.

²²Şahat ki nemâ paçillik etkâybiz Eyämizgâ? Şahat ki andan dayi yaçşi bolma klägäybiz?

²³Barça nemâ maņa tiyişlidir, yoçsa d̄güldür barça nemâ faydalî; barça nemâ maņa tiyişlidir, yoçsa barça nemâ yasamas.

²⁴Kimesâ boyu üçün yalyiz izdâsin, yoçsa siņari üçün dâ.

²⁵Barça nemâ, ne ki satilir bazarda ya aşçanada, yeņiz, taņlamaņiz, sumen'a üçün;

²⁶zera Eyämizniņdir dünyâ barçasî bilâ.

²⁷Egâr ki kimesâ ündäsâ sizni dinsizlârdân, da kläsâņiz barma, barça nemâni, ne ki alniņizga çoysalar, yeņiz da taņlamaņiz, sumen'aņiz üçün.

²⁸A egâr ki kimesâ aytsa sizgâ, ki bunî çurban etkândir, yemaņiz — aniņ üçün, ki aytti sizgâ, da sum(48r/51r)en'a üçün.

²⁹Da sumen'ani, ki aytiyirmen, d̄gûl kensi-

niñ, yoğsa sınariniñ: evet ki nek benim erklilikim yaryulangay özgäniñ sumen'asından?

³⁰Egär ki men başıñ bilä meñariyir esäm, ne üçün söküliyirmen, çaysı üçün ki men şükürlümen?

³¹Xaytıp, egär yesäñiz, egär içsäñiz, egär ki ne dä etsäñiz, barça nemäni hörmätinä Teñriniñ etiniz.

³²Ki pohoršen'a bermägäysiz ne džuvutka, ne gurk'çığa bolgaysiz, da yixövünä Teñriniñ,

³³ne türlü ki men dä barça bilä barçasına biyänçli bolurmen; izdämän boyumnuñ faydasın, yoğsa köplärniñ, ki çutulgaylar.

Nemiç 11

¹Oğsaş maña boluñuz, neçik ki men K'risdoska.

²Maçtarmen sizni, ki barça nemäni benim aņarsız da, ne türlü ki simarladım sizgä, simarlaganıñni tutkaysız.

³Klärmen, ki bilgäysiz siz, ki barça erlärniñ başi K'risdostur, da başi çatıñniñ eridir, da başi K'risdosnuñ Teñri.

⁴Barça er, çaçan ki alıışka tursa ya markarelik etsä, da başın yap(48v/51v)uñ tutsa, uyatlı etär başın kensiniñ.

⁵Da här çatun, çaçan ki alıışka tursa ya markarelik etsä açıç başi bilä, uyatlı etär başın kensiniñ, alay tut, ki yülütäkän bolgay.

⁶Zera egär ki yapmasa çatun, na çoy saçın çirçsın, a egär ki tiymäs esä çatunga çirçma ya yülütmä, yapsın.

⁷Er kişigä tiymäs yapma başın, zera süräti da hörmäti Teñriniñdir; evet çatun, hörmäti eyäsiniñdir.

⁸Zera dügül ki er çatındandır, yoğsa çatın erdän;

⁹zera toçtatılmadı heç er çatun üçün, yoğsa çatun er üçün.

¹⁰Aniñ üçün tiyär çatınga yapma başın, frištälär üçün.

¹¹Yoğsa dügül çatın erdän başça, da ne er çatından başça, *Biydä*.

¹²Zera ne türlü ki çatın erdän, ol türlü er dä çatından; evet barçası Teñridän.

¹³Evet siz sizdän beriñiz könülükni, tiyär mi çatın kişigä açıç turma alıışka alnına Teñriniñ?

¹⁴Tarbiyatıñiz da mi övrätmästir sizni, zera er egär ki saçı uzun esä, uyattır aņar,

(49r/52r) ¹⁵evet çatın egär uzun saçlı esä, hörmättir aņar, zera saç kiyiniş yerinä beriliptir aņar?

¹⁶A egär ki kimesä kläsä çarşı bolma bizim, yoçtur aniñkibik övränçikimiz, da ne yixövläriñiñ Teñriniñ.

¹⁷Yoğsa bunı simarlarmen, dügül ki maçta-

gaymen, zera dügül ki yaçşıga, yoğsa alçağ nemägä suçlanıyirsiz.

¹⁸Äväl, çaçan ki bir yergä yiyilsañiz yixövdä, iştiyirmen, ki hercowadçoyluç bar sizdä, da az nemä inandı.

¹⁹Evet hercowadçoyluç bolmaçtır siziñ arañizga, ki tañlamalar körüngäylär.

²⁰Da çaytıp, yiyilganıñiz da siziñ bir yerdä, dügüldür övi Eyämizniñ sizgä yer ötmäk yemä;

²¹zera här biri kim dä esä kendi ašin ilgäri kelir yemä, da çaysı aç bolur, da çaysı esirik.

²²Şahat ki övünüz yoçtur, çayda yemä ya içmä? Egär ki yixövün Teñriniñ heçkä bersañiz da uyatlı etärsiz yoçsullarıñı? Ne aytıyım sizgä? Maçtıyım mi sizni? Bunıñ üçün maçtaman.

²³Zera men yöpsündüm Eyämizdän, çaysın ki (49v/52v) sizgä dä simarladım, ki Biy Jisus ol keçäni, ki çixara berilsär edi, aldı ötmäk,

²⁴şükürländi, sindirdi da ayttı: «Budur benim tenim, ki siziñ üçün; bunı etiniz benim aņılmaçıma».

²⁵Ol türlü ayaçnı da aştan soņra aldı da ayttı: «Bu ayaç yäñi otputtur benim çanıñ; bunı etiniz, ne çadar egär içsäñiz, benim aņılmaçıma».

²⁶Ne çadar egär yesäñiz bu ötmäkni da ayaçnı içsäñiz, ölümün Eyämizniñ aytıñiz, negä dinçä kelginçä ol.

²⁷Bundan soņra kim ki yesä ötmäkni ya içsä ayaçnı Eyämizniñ arzanisizlik bilä, borçlu bolgay teninä da çanıña Eyämizniñ.

²⁸Sınagay adam boyun kensiniñ da soņra ol ötmäktän yegäy da ol ayaçtan içkäy.

²⁹Zera kim ki yer da içär arzanisizlik bilä, yarınuñu kendi boyuna yerdä içär, zera tañlamas tenin Eyämizniñ.

³⁰Aniñ üçündür siziñ arañizga köp çastalar da aruvsuzlar da artıç alardırlar, ki ölüptürlär dä.

³¹Zera egär ki (50r/53r) boyumuznu tergäsäç edi, na suçlu bolmas ediç.

³²Da egär ki yaryulansaç, Eyämizdän ögütlänirbiz, ki bolmagay ki dünyä bilä suçlu bolgaybiz.

³³Bundan soņra, çardaşlar, çaçan ki bir yerdä yiyilsañiz yemä, biri biriñizgä tözüñüz.

³⁴A egär ki kimesä aç esä, övinä kensiniñ yesin, ki bolmagay, suçlu bolmaga yiyilgaysiz. Evet özgä nemäni, çaçan kelsäm, ol çayta simarlagaymen.

Nemiç 12

¹Evet džansartın üçün, çardaşlar, klämän, ki biliksiz bolgaysiz.

²Bilir misiz, ki çaçan gurk'çılar ediñiz, gurk'lar çatına, tepränmäsis neçik, barıp kelip ediñiz.

³Aniñ üçün körgüzürmen sizgä, ki dügül bir

kimesä, ki Džani bilä Teŋriniŋ sözlägäy, egär ayt-
sa: «Xarıšlı Jisus», — da kimesä bolmas aytmä
“Biy” Jisusnu Ari Džandan başxa.

⁴Egär ki ülüšläri başxišniŋ bar esä, yoŋsa
Džan birdir;

⁵egär ki ülüšläri haybatlamaŋniŋ bar esä, yoŋ-
sa Biy birdir;

⁶egär ki ülüšläri (51v/54v) oŋarmaŋniŋ bar esä,
yoŋsa Teŋri birdir, ki oŋarir barčanı barçasına.

⁷Evet här birinä başxa beriliptir belgirtmäxli-
xi Džanniŋ här biriniŋ faydasına.

⁸Birinä Džandan beriliptir söz eslilikän, öz-
gägä iş bilmäxlixtän, ol Džandan;

⁹birsinä inam, ol Džan bilä; özgäsiniä šnorhk’
hakimlikkä, ol Džan bilä;

¹⁰özgäsiniä oŋmaŋ xuvattan, özgäsiniä marka-
relik, özgäsiniä taŋlamaŋ džanlarnı, özgäsiniä anla-
maŋ tillarnı, özgäsiniä xaytarmaŋ tillarnı.

¹¹Evet bunı barča oŋarir ol bir Džan da üläšir
här birinä, ne türlü dä kläsä.

¹²Ne türlü ki ten birdir, da gövdäläri köp bar,
da barča köp gövdäläri tenniŋ bir tendir, ol türlü
K’risdos ta.

¹³Zera bir Džan bilä biz barçamız bir tengä
mgirdel bolduŋ, egär džuvtlar, egär gurk’çılar,
egär xullar, egär azadlar, barçamız bir Džanni içtiŋ.

¹⁴Zera ten 1 gövdä dügül, yoŋsa köp.

¹⁵Egär aytsa ayaŋ, ki: «Xol dügülmen, aniŋ
üçün dügülmen ol tendän», — bolmas, ki aniŋ bilä
(51r/54r) bolmagay ol tendän aytmäxi üçün alay?

¹⁶Da egär ki aytsa xulaŋ: «Aniŋ üçün, ki dü-
gülmen köz, dügülmen ol tendän anda», — bolmas,
ki aniŋ bilä bolmagay ol tendän?

¹⁷Egär barčä ten köz bolsa edi, xayda bolgay
edi xulaŋ? Ya egär ki barčä ten xulaŋ bolsa edi,
xayda bolur edi burun?

¹⁸Evet Teŋri xoydi gövdälarnı bir-bir här birin
alardan tendä, ne türlü ki klädi.

¹⁹A egär ki bolsa edi barçası bir seziklik, xay-
da bolgay edi ten?

²⁰Evet gövdälär köptür, da ten bir.

²¹Bolmastir köz aytmaga xolga, ki: «Keräk-
mässen maŋa»; yaŋom baş — ayaŋlarga, ki: «Ke-
räkmässiz maŋa».

²²Yoŋsa artix, xaysilari ki körünürlär, ki küç-
süz bolgaylar gövdälär, keräklidirlär;

²³da xaysilari körünürlär, heçtirlär tendä,
alarga artix hörmät etärbiz;

²⁴da uyat yerimiz bizim dayi artix zmirnost-
lari bar, da mirniylarimizga bizim nemä keräk-
mästir. Zera Teŋri bulyatti ya xatištirdi tenni da
alçaxına dayi artix hörmät berdi,

²⁵ki (51v/54v) bolmagay xarši bolmaxliŋ tendä
anda, yoŋsa ki alar kendiläri biri birin baykaylar
gövdälär ya sezikliklär.

²⁶Egär ki ayrısa bir xaysi gövdä, ayrirlar barča
gövdälär birgäsiniä; da egär sövünsä bir gövdä, sö-
vünürlär barča gövdälär birgäsiniä.

²⁷Yoŋsa siz tenläri K’risdosnuşiz da gövdälär
gövdälärindän aniŋ.

²⁸Da ne ki xoydi Teŋri yixövlärgä, budur äväl
aräk’ellarnı, ekinçi markarelärnı, üçünçi varta-
bedlärnı, soŋra xuvatni, soŋra başxišin sayaytmaŋ-
niŋ, boluşuçilarnı, yürütüçilarnı, til anlamaŋni,
xaytarmaŋni tillarnı.

²⁹Şahat, barçası aräk’el mi bolgay? Ya barçası
markare midir? Ya barçası vartabed midir? Ya
barçası xuvat midir?

³⁰Ya barçasında sayaytmaŋ başxişi mi bar? Ya
barçası tillär mi sözlärlär? Ya barçası t’arkmanel
mi etär, ki xaytarmaŋtır?

³¹Yoŋesä suŋlaniŋiz ol başxiška, ki artixtır,
evet men dayi artix yol körgüziyim.

(52r/55r) Nemiç 13

¹Egär tillarin adamlarniŋ sözläsäm da frištä-
lärninŋ, da sövüküm bolmasa, boldum men neçik
yez, ki avaz etär, ya neçik cımballar [çmballar], ki
avaz etärlär.

²Egär ki bolsa markarelikim, da bilsäm barča
sayışlarnı da barča bilmäxlarnı, da bolsa barča
inamim, ki bolgaymen taylarnı yerindän teprät-
mä, da sövüküm bolmasa, — nemä dügülmen.

³Da egär üläšsäm barča nemämni yarlılarga
da çixara bersäm tenimni köydürmä, da sövüküm
bolmasa, — nemä fayda etmän.

⁴Sövük uzuneslidir, tatlılanir, sövük paŋillän-
mäs, yiyištirmas, öktämlänmäs,

⁵harsızlanmas, izdämäs kensiniŋkin, xoŋŋa-
mas, yaman sayış etmäs,

⁶egirlikkä sövünmäs, yoŋsa sövünür könülük-
kä;

⁷barçaga bayar, barçaga inanir, barçaga um-
sanir, barçaga tözär.

⁸Sövük heç tüsmäs, egär ki markarelik esä xa-
panel bolur, egär tillär tiyilirilar, egär bilmäxliŋlär
xapanel bolurlar.

⁹Zera köptän az bilirbiz da köptän az marka-
relik etärbiz;

(52v/55v) ¹⁰yoŋsa xačan kelsä tügällänmäxi,
köptän az da xapanel bolsar.

¹¹Neçä ki oylan edim, neçik oylan sözlär edim,
neçik oylan sayışlar edim, neçik oylan sayinir
edim; yoŋsa xačan boldum kişi, oylanliŋniŋkin keri
saldim.

¹²Hali köriyirbiz neçik küzgül ötläş, yoğsa ol vaxtta — çarşi turup; hali bilirmen köptän az, yoğsa ol vaxtta bilgäyemen, ne türlü ki ol tanidi meni.

¹³Evet çalir inam, umsa, sövük — bu üçsü; da ulu bularniñ arasına sövüktür.

Nemiç 14

¹Artından bariniñ sövüknüñ; da suçlaniniñ džansartinlarga artıç, ki siz dä markarelik etkäysiz.

²Zera kim ki sözlär tillär, dügül ki adamlar bilä sözlär, yoğsa Teñri bilä; zera yoçtur kimesä, ki işitkay, yoğesä džan bilä sözlär sayışlarni;

³evet kim ki markarelik etär, adamlarga sözlär tüzänlikni, da övünmäçni, da tişit etmäçni.

⁴Kim ki sözlär tillär, boyun kendiniñ tüzär; da kim markarelik etär, yiçövnü tüzär.

⁵Klärmen, ki barçañiz siz tillär sözlägäysiz; artıç, ki markarelik etkäysiz; zera (53r/56r) artıçtır markarelik etmäç, ne ki ol, ki tillär sözlär, evet egär ki çaytarsa, ki yiçövnü yasagan etkäy.

⁶Evet hali, çardaşlar, egär ki kelsäm sizeni çatiniñzga tillär sözlämäç bilä, ne fayda bolgaymen sizgä, egär ki sözlämäsäm ya belgirtmäç bilä, ya bilmäç bilä, ya markarelik bilä, ya vartabedliç bilä?

⁷Ol türlü ne türlü ki näfässiz avaz bergäylär, egär biryi, egär saltir, egär ki nemä tergämäç sözgä etmäsälär, neçik ayırgaylar biryiniñ çalınmaçin ya saltirniñ avaz etkänin?

⁸Zera egär ki bulyaç avaz yebersä biryi, kim hadirlängäy çerüvgä?

⁹Egär ki til bilä belgirtmäsäñiz sözni, neçik anlangay söz? Ki bolursiz andan soñra, neçik yel bilä sözlägäylär.

¹⁰Zera ol çadar türlü-türlü avazlar dünyâda, da nemä dä yoç avazsiz [=çuvatsiz].

¹¹Evet egär ki bilmäsäm çuvatın avazniñ, bolurmen alarga, kimlär sözläsälär benim bilä, ruzniy, da ol, ki sözlär benim bilä, yat.

¹²Zera küsänçsiz džansartinlarga, tüzülmäçi üçün yiçövnüñ (53v/56v) izdäñiz, ki dayi artıç bolgaysiz.

¹³Aniñ üçün, kim ki sözlär tillär, alyiş etsin, ki t'arkmanel dä etkäy.

¹⁴Egär ki alyiş etsäm tilim bilä, džanım alyiş etär, yoğsa emim [=esim] yemişsizdir.

¹⁵Xaytip, ne bolgay? Etiyim alyiş džanım bilä, da etiyim alyiş esim bilä; da saymos aytiiyim džanım bilä, saymos aytiiyim esim bilä dä.

¹⁶A egär ki bolmasa, egär alyişlasañ džaniniñ bilä, da bolgay anda biliksiz, neçik aytıy senini maçtanıña amenni? Zera ne ki aytiiyirsen, ol bilmästir.

¹⁷Zera sen yaçşi şükürläniyirsen, yoğsa siñañ tüzälmas.

¹⁸Şükürlümen Teñrigä: sizeni barçañiz üçün artıç tillär bilä sözlärmen;

¹⁹evet yiçöv içinä klärmen sözni 5 fikir bilä sözlämä, ki özgälärni dä ögütlägäyemen, ne ki köp söz til bilä.

²⁰Xardaşlar, bolmañiz oylan esiñiz bilä. Yoğsa yamanliçtan oylan boluñuz, da esiñiz bilä tügäl boluñuz.

²¹Zera öreñk'tä dä [*Ha полях: Esaji 17*] yazgandır, ki: «Yat til bilä da yat ayızlar bilä sözlägäyemen ol žoyovurt bilä, na alay da işitmisärlär maña», — aytir Biy [Ис 28:11 За то лепечущими устами и на чужом языке будут говорить к этому народу. 28:12 ...Но они не хотели слушать].

²²Alay(54r/57r)sa, til tek belgirtmäç üçündür dügül inanganlar üçün, yoğsa inamsızlar üçün; evet markarelik dügül inamsızlar üçün, yoğsa inamlılar üçün.

²³A egär ki barça yiğın kelsä bir yergä, da barçası tillär sözläsälär, da kirsä anda biliksizlär ya inamsızlar, aytmaslar midir: ne sandraçliyiñsiz?

²⁴A egär ki barçası markarelik etsälär, da kirsä anda çaysı inamsız ya biliksiz, azarlanir barçasından da tergäliñ barçasından,

²⁵da yapuçu yüräkininiñ aniñ belgili bolur, da soñra tüşüp yüzü üsnä, yerni öpkäy Teñrigä, da çosdovanel bolgay, ki «Köni, ki Teñri bar sizeni arañizga!»

²⁶Xaytip, ne bolgay, çardaşlar? Xaçan bir yerdä yiğilsäñiz, här biriniñ sizdän egär ki saymos bilgäy, egär vartabedliç bilgäy, egär belgirtmäçi bolgay, egär tilläri bolgay, egär t'arkmanel etmä bilgäy, barçasına yasovuçi bolgay.

²⁷Egär ki tillär kimesä sözläsä, eki bolsun, a egär dayi artıçına 3, da soñra birär-birär, da biri çaytargay.

²⁸A egär (54v/57v) ki bolmagay, ki çaytargay, kimsä, tiiyilsinlar yiçövdä, kendi esinä da Teñri bilä sözläsin.

²⁹Evet markareläñ 2 ya 3 sözläsinlär, da özgälär tergäsinlär.

³⁰Yoğesä özgä kimsägä, ki olturgay, belgili bolsun, na burungisi tiiyilsin.

³¹Zera bolursiz barçañiz birär-birär markarelik etmä, ki barçası övrängäylär da barçası övüngäylär.

³²zera oylanları da markareläñniñ markarelärgä hnazant bolurlar,

³³zera dügül ki talaştir Teñridä, yoğsa eminlik. Ne türlü ki barça yiçövläri arilärniñ,

³⁴çatınlar barça yiçövlärdä tiiyilsinlar, zera buyurmas alarga sözlämä, yoğsa hnazant bolma, ne türlü ki öreñk'tä aytiiyir.

³⁵A egär ki nemä övränmä kläsälär, övdä ken-
di erlärindän sorgaylar; zera oğşaşsizdir çatin ki-
şiğä yixövädä sözlämägä.

³⁶Şahat ki sizdän çixiptir Teñriniñ sözi? Ya-
xom yalyüz sizgä mi yetiştı?

³⁷A egär ki çaysi kensin markare sayınsa ya
džansartın, bilsin, ki ne ki yazdım sizgä, ki Eyä-
mizniñ simarlaganıdır.

(55r/58r) ³⁸A egär ki kimesä biliksizläñir esä,
biliksizläñsin.

³⁹Bundan soñra, çardaşlar, suçlanıñız marka-
relik etmä, da tillär sözlämäçni tiymanız;

⁴⁰da barça nemäñiz siziñ mirnost bilä da yergä
bilä bolgay.

Nemiç 15

¹Körgüzürmen sizgä, çardaşlar, Awedaranim-
ni menim, çaysın ki awedaranel ettim sizgä, çay-
sın ki yöpsündüñüz dä, çaysında ki toxtalıpsız,

²çaysi bilä ki çutulduñuz, çaysi söz bilä ki
awedaranel ettim sizgä, egär ki bar esä sizdä, evet
egär ki nemä boş inandıñız esä.

³Zera men sizgä äväl anı simarladım, çaysın
ki men yöpsündüm, ki K'risdos ta öldi bizim yazıç-
larımız üçün, Bitikkä körä,

⁴da kömüldü, da turdu da 3-ünçi küñdä, Bitik-
kä körä,

⁵da köründü dä Gep'ägä da soñra 12-gä;

⁶da soñra köründi artıç ne ki 500 džandan
çardaşlarga bir oçurdan, çaysılarınan ki köpläri
bar buñar dinçä da çaysıları yuçladılar;

⁷da soñra köründi Jagopka, soñra barça ara-
k'ellärgä;

(55v/58v) ⁸soñra barçasından, neçik ki bir heç
bolganga, köründi maña da.

⁹Zera men kendimmen alçaçarı arak'ellärniñ, ki
dügül dä men arzani, ki üñdälgäymen arak'el, ze-
ra sürär edim yixövün Teñriniñ.

¹⁰Evet başçışı bilä Teñriniñ men — ne dä esäm;
da başçışı anıñ, ki mendädir, boş nemägä bolmadı,
yoçesä artıç alardan barçasından çazıyandım; da
dügül ki men, yoçsa başçışı Teñriniñ, ki menim bi-
lädir.

¹¹Xaytıp egär ki men, egär ki alar bu türlü k'a-
roz ettiç, da siz dä bu türlü inandıñız.

¹²A egär ki K'risdos k'arozel bolıyır esä, ki ölü-
dän turuptur, neçik aytırlar çaysıları sizdän, ki
turmaç ölülärgä yoçtur?

¹³Egär ki turmaç ölülärgä yoç esä, alaysa
K'risdos ta turmiyır da;

¹⁴egär ki K'risdos turmiyır esä, boştur k'arozu-
muz bizim, boştur inanıñız da siziñ.

¹⁵Da tapulurbiz yalyan tanıçlar Teñrigä, ki

tanıçlıç berdiç Teñri üçün, ki turıyuzdu K'risdosnu;
turıyuzmadı esä, na ölülar dä turmaslar;

¹⁶[da egär ki ölülar turmiyır esä, na K'risdos
ta turmadı;]

¹⁷da (56r/59r) egär ki K'risdos turmiyır esä,
boştur inanıñız siziñ; da hanuz ol yazıç içinäsiz.

¹⁸Xaytıp, çaysıları ki yuçladılar K'risdoskä,
taspoldular.

¹⁹Şahat, egär ki bu tirlik bilä yalyüz umsanıp
esäç K'risdoska, çarasızbiz barça adamlardan ar-
tıç.

²⁰Yoçsa K'risdos turuptur ölüdän, burungi ye-
mişi yuçlaganlarınıñ.

²¹Zera adam bilä boldu ölüm, da adam bilä
boldu ölüdän turmaçlıç.

²²Ne türlü ki Adäm atamız bilä boldu barçası
ölgän, ol türlü K'risdos bilä barçası tirildilər,

²³här biri kendi yergäsi bilä; äväl-burun K'ris-
dos, da soñra K'risdosnuñkiläri, kelgäninä anıñ.

²⁴Da soñra tügällänmäç, çaçan bersä çoluna
çanlıçni Teñriniñ da Atanıñ, çaçan çapanel etsä bar-
ça buyruçlarını, da barça ululuçlarını, da çuvatlarını.

²⁵Zera tiyişlidir añar çanlıç etmä, negä dinçä
çoysa barça duşmanların ayaçı tibinä kensiniñ.

²⁶Soñyugi duşman çapanel bolur — ölüm,

²⁷da barça nemäni hnazant etti ayaçı tibinä
(56v/59v) anıñ. Evet çaçan aytsa, ki hnazant bo-
luptur añar barça, budur ki tek andan başça, ki
hnazant ettirdi añar barçanı.

²⁸Da çaçan ki hnazant bolsa añar barça, ol
çayta kendi Oçul da hnazant bolgay añar, ki hna-
zant ettirdi añar barçanı, ki bolgay Teñri barça
barçasına.

²⁹Evet yoç esä, ne etkäylär kimlär ki mgirdel
bolurlar ölülar üçün? Egär könü esä, ki ölülar tur-
mısarlar, ne üçün boş mgirdel bolıyırlar alar üçün?

³⁰Ne üçün biz dä džgnel bolıyırbiz här sahat?

³¹Da här sahat öliyirbiz: siziñ maçtanmaçıñız
üçün ant içärmen, çardaşlar, çaysi ki bar menim
Jisus K'risdosta, Biyimizdä bizim.

³²Çünki, adam üçün, kazan uruşuna bolup
edim Ep'esosta, ne fayda edi maña, egär ki ölülar
turmas esälär? Yeyiç, içiyiç, zera tañda ölmälibiz!

³³Aldanmañız: buzarlar tatlı tarbiyatni ya-
man sözlär.

³⁴Ayiniñız artarlıç bilä da yazıç etmäñız; zera,
bilikliki Teñriniñ çaysıları(57r/60r)ında yoçtur,
uyatıñız üçün siziñ aytıyırmen.

³⁵Yoçesä aytsa kimsä: «Neçik tururlar ölülar?
Ya çaysi ten bilä kelsärlär?»

³⁶Essizsen! Ne ki saçarsen, tirilmäştir, negä
dinçä ölmäsä.

³⁷Da çaysin ki saçiyirsen, dügül mi ki tenni, çaysi ki toymalidir, saçarsen yoçsa yalañaç bür-tük, egär ašliçniñ bolsa, egär özgä urluç;

³⁸da Teñri berir añar ten, neçik dâ kläsä, da här urluça kendi tenin.

³⁹Dügül ki barça ten bir tendir; özgä tendir adamniñ, da özgä tendir dżanavarlarınñ, özgä tendir uçar çuşlarınñ, da özgä tendir baliçlarınñ.

⁴⁰Da tenlär köktägi, da tenlär yerdägi; özgä hörmät köktägilärniñdir, da özgä hörmät yerdägilärniñdir.

⁴¹Özgä hörmät günäşniñ, da özgä hörmät yulduzlarınñ; da yulduz yulduzdan artıçtır hörmät bilä.

⁴²Ol türlü turmaçi da ölümlärniñ: saçilir buzulmaç bilä, da turur buzulmaçtan başça;

⁴³saçilir alçaçlıç bilä, (57v/60v) da turur hörmät bilä; saçilir kücsüzlük bilä, da turur çuvat bilä;

⁴⁴saçilir ten năfäsli, da turur ten dżanlı. Egär bar esä ten năfäsli, na bardir dżanlı da.

⁴⁵Bu türlü yazgandır, da boldu kişi burungi, Adäm, tiri năfäsli; ekinçi Adäm — dżan bilä tiri-gizüçi.

⁴⁶Evet dügül burun dżanlı, yoçsa năfäsli, da sonra dżanlı.

⁴⁷Burungi adam yerdän, topraçtan; evet ekinçi Adam — Biy köktän.

⁴⁸Ne türlü ki topraçtan, ol türlü bolganlar topraçtan; da ne türlü ki köktägi, ol türlü köktägilär dâ.

⁴⁹Da ne türlü ki kiydiç sürätin topraçtan bolganniñ, kiyiyiç sürätin köktägininç.

⁵⁰Evet bunı aytirmen çardaşlar, ki ten da çan çanliçin Teñriniñ meñärmä bolmaslar, da ne buzulmaçlı keçövsüznü meñärmä bolmas.

⁵¹Evet bir sayış [sayiz] sizgä aytirmen: barçamiz yuçlasarbiz, yoçsa dügül ki barçamiz yänjirsärbiz

⁵²kes-kenetä, köz açip yumgınca, soñyu biryi-da; zera biryi tartilsar, da ölümlär tursarlar (58r/61r) keçövlüktän, da biz yänjirsärbiz.

⁵³Zera keräk ki bu keçövlü kiygäy keçövsüzlükni da bu ölümlü ki kiygäy ölümsüzlükni.

⁵⁴Yoçsa çacan bu ölümlü kiysä ölümsüzlükni da keçövlü keçövsüzlükni, ol vaçtta bolsar ol söz, ki yazıldı, ki basıldı ölüm yeñilmäçkä.

⁵⁵Xanı, ölüm, yeñmäçiñ seniñ? Xanı, tamuç, yaralarıñ seniñ?

⁵⁶Yarası ölümnüñ yazıçlardır, da çuvatı yazıçniñ örenk'tir.

⁵⁷Yoçesä başçişi Teñriniñ, ki berdi bizgä yeñmäçni Eyämiz bizim Jisus K'risdos ötläş!

⁵⁸Bundan sonra, sövüklü çardaşlarım, toxtalğan boluñuz, tepränmäsiz turuñuz, artıç boluñuz işinä Eyämizniñ här sahat, biliñiz, ki emgäkiniz siziñ düğüldür boş alnına Eyämizniñ.

Nemiç 16

¹Yoçesä sayışı [=başçişi] üçün, ki arilärdän utrudur, ne türlü ki yiçövünä Kayadaçılärniñ, ol türlü siz dâ etiniz.

²Här yiçkünlärni här biriñiz sizdän kendi boyına çazyansin, ne ki dâ oñsa, ki bolmagay, ki çacan kelsäm, ol sahatta heseb bolgay.

³Yoçsa çacan kelsäm, neçik bir oyurdan tañ-(58v/61v)lasaniz, bitik bilä yeberiyim eltmägä başçişiniñni siziñ Erusaçemgä.

⁴A egär tiyär esä maña da barmaga, benim bilä bargaylar.

⁵Yoçsa keliyim sizgä, çacan ki Magetoniyağa keçsäm; evet çacan yürüsäm Magetovniyada.

⁶Egär keräk bolsa, çalgaymen çatiñizga, ya çişlagaymen, ki siz uzatkaysiz meni, çayda da barmaçniñ [=barmalı] bolsam.

⁷Zera klämändir sizni hali köz-lafa körmägä, umsam bar bir zaman bolma çatiñizga, egär Biy buyursa.

⁸Evet hali bolurmen Ep'esosta Hoki kalustka diyin,

⁹zera eşik açiliptir maña ulu da keräkli, dâ çarşi bolganlar köptürlär.

¹⁰Evet çacan kelsä Dimot'eos, baçiñiz, ki ne türlü çorçusuz bolgay; zera işin Eyämizniñ etiyir, ne türlü ki men.

¹¹Kimesä anı heçkä körmäsin, da uzatiñiz anı eminlik bilä, ki kelgäy çatiñizga çardaşlar bilä birgä.

¹²Evet Aboçosnuñ çardaşı üçün asrı çoldum anı, ki kelgäy siziñ çatiñizga çardaşlar bilä birgä; da hanuz yoç edi kölnü, ki hali kelgiy edi, (59r/62r) yoçsa kelgäy, çacan boşansa.

¹³Emgäniñiz, bek boluñuz inaminiñizda, çüstläniñiz, çuvatlaniniñiz.

¹⁴Barça nemäñiz siziñ sövük bilä bolsun.

¹⁵Xolarmen sizni, çardaşlar, bilirsiz övin Sdep'anniñ da P'ordunadaniñ, çaysıları ki yemişlärirdirlär Ak'ajeçilärniñ, da çuluçuna arilärniñ çoydılar kendilärin,

¹⁶ki siz dâ hnazant bolgaysiz anıñkibiklärgä da barçasına, ki birgä boluşçidirlar da emgänüçi.

¹⁷Sövündüm kelgäninä Sdep'aneaniñ, da P'ordunadaniñ, da Akajigosnuñ, ki siziñ eksiklikiñizni alar tügällädilär,

¹⁸zera tündirdilar dżanimni da siziñ dâ. Xaytip taniñiz anıñkibikläрни.

¹⁹Оҹѳојн bersin sizgä yïyövü Asiyalilarniñ; оҹѳојн көп bergäylär sizgä Biy bilä Agüyas da Bsisga [=Brisgea] birgä övdägiläri bilä yïxövläri bilä kendiläriñiñ.

²⁰Оҹѳојн beriniñ biri biriniñgä öpüşmäx bilä aruvlux bilä.

²¹Оҹѳојн bu benim xolumnuñ Boḡosnuñdur.

²²Egär ki kimsä sövmäsä Biy Jisusnu, bolsun xarışli, marat'ana [=maran-at'al].

²³Başxışi Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ siziniñ bilä,

(59v/62v) ²⁴da sövüküm benim siziniñ barçañiz bilä Jisus K'risdosta, amēn.

Gorintaçilärgä yazıldı P'iḡibeadan Step'aneadan ötläş, da P'ordunadan, da Ak'ajigostan.

Dun 870.

Başları ekinçi bitikiniñ Gorint'açilärniñ

Barça sözläri bitikniñ kendi üçündür, da Gorint'açilär üçün, da arak'ellär üçün, da ol säbäplär üçün kelir ilgäri aytma Teḡriniñ başxışları üçün, da yaxşı etmäx üçün yaxşı eskä körä, da uruşçılar üçün, da riḡy sövmämäx üçün, da dḡomart estän yaxşı etmäx üçün, da yalyan arak'ellärniñ yïḡiştir-mäxi üçün.

Şükürlük Teḡriniñ boluşmäxi üçün, ki ilgäri keltirir soḡyunı baḡma.

Sövük üçün alarga xarşı da ayama kensilärin, ki xayḡurtmagay, egär ki fayda da esä xayḡurt-maytan, neçik ki ol, xaysına ki boḡniglik üçün öçäşti da soḡra boşatma buyurdi.

Kensiniñ Teḡrilik başxışi üçün, da keräkli iş-kä ne üçün ki ilgäri keltirmä aytir.

(60r/63r) 4. Dḡan hörmäti üçün da Teḡrilik hörmäti üçün, ki oḡen'k'ä körä.

5. Yänä Teḡrilik hörmäti üçün da yergäli tirliki üçün, ki kendiniñkilärinä tanilgay.

6. Tenniñ muḡanatlıxi üçün da aniiñ yalañaç-langani üçün, da yänä kiyingäni üçün.

7. Kensiniñ Teḡrini sövmäxi üçün da xardaş sövmäxi üçün, neçik K'risdoska oḡşaş.

8. Yöpsünmäxläri Gorintaçilärniñ, hnazantliḡları da sövükläri, ki sövündürür edi anı.

Küsänçlikläri bermä arilärgä, ki yarlılardır, da hörmätläri alarniñ, ki aniiñ üçün kelirlär edi etmä.

Yänä Didosnuñ arak'elliḡi üçün da özgä xardaşlar üçün xatindagi.

Aytmäxi kendi emgäki üçün, da küsänçliki üçün, da başxış üçün, ki boldu aḡar, da ki tüşmä-gäylär Gorntaçilär xoḡyamaḡlarına aydavuçilärniñ.

Xaysi ki kensinä hagaragdir oḡşaş bolmaḡx alarga.

Azarlamaḡ aniiñkibiklärgä kensiniñ xolonuñ

emgäki üçün, ki Teḡrigä hörmätlidir da aḡar fay-(60v/63v)da bilä beslänmäx.

Hadirlänmäx kensiniñ kelmäxi üçün alarniñ xatına. *Dun 31.*

Gorint'açilärgä ekinçi bitik

Nemiç 1

¹Boḡos, arakäl K'risdosnuñ Jisusnuñ erki bilä Teḡriniñ, da Dimoḡ'eos xardaşı, yïxövlärinä Teḡriniñ, ki Gorintostadir, arilär bilä barçası bilä, ki barça povetinädirlär Ak'eajeçi ulusunuñ.

²Başxış siziniñ bilä da eminliki Teḡriniñ da Atamizniñ bizim da Eyämizdän Jisus K'risdostan.

³Alıışlıdır Teḡri da Atası Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ, Ata şayavatniñ, da Teḡri barça övünmäxiñiñ,

⁴ki övündürürlär bizni barça tarlıxiñimizda bizim, ki bolgaybiz biz övündürmä alarni, ki barça tarlıxlarniñ içinädirlär, övünmäx bilä, xaysi bilä ki biz övünülüyirbiz Teḡridän!

⁵Zera ne türlü ki arttilar xiḡinläri K'risdosnuñ bizdä, ol türlü K'risdos ötläş artix bolgay övünmä-ximiz bizim.

⁶Zera (61r/64r) egär ki xayḡursax, siziniñ övün-mäxiñiz üçün da xutxarılmäxiñiz üçün, da egär ki övünsäx, siziniñ övünmäxiñiz üçün, ki oḡuptur tö-zümlük bilä ol xiḡinläriñiñ, ki biz xiḡinalirbiz.

⁷Da umsamiz bizim toḡtalgandır siziniñ üçün. Zera bilirbiz, ki ne türlü ki ülüşlüzibiz xiḡinlarga, ol türlü övünmäxkä da.

⁸Zera klämän biliksiz bolma sizgä, xardaşlar, tarlıxiñimiz üçün bizim bolgan Asiyada, zera artix kücümüzdän çixari ayırländix aḡar ança, ki umsa-siz da boldux tirliktän.

⁹Yoḡsa boyumuz bilä kendi boyumuzga uçun ölümnüñ prin'at ettiḡ, ki bolmagay, ki boyumuzga işangaybiz, yoḡsa Teḡrigä, ki turyuzur ölüläriñi,

¹⁰ki aniiñkibik ölümdän xutxardı bizni da xut-xargay, xaysi ki umsanirbiz, ki dayin da xutxargay

¹¹boluşluḡu bilä alıışiniñizniñ siziniñ bizim üçün, zera көп türlü başxışlardan, ki bizdädir, köplär bilä yïḡi bolgaylar şükürlüklär bizim üçün.

¹²Zera maytanmayimiz bizim budur (61v/64v) tanıxlıxi esimizniñ bizim, ki aruvluḡ bilä da könü-lükü bilä Teḡriniñ, da dügöl ten eslilik bilä, yoḡsa başxışi bilä Teḡriniñ yürüdüx dünyäda, evet artix xatiniñizga.

¹³Zera dügöl ki nemä özgä türlü yaziyirbiz siz-gä, yoḡsa xaysin ki sarnasaḡiz da bilsäñiz, zera umsanirmen, ki soḡyuga dirä bilgäysiz,

¹⁴ne türlü ki aḡladiniñiz bizgä azni köptän, zera slavañiz siziniñ biz, neçik siz dä bizim, күнүнә Eyämizniñ Jisus K'risdosnuñ.

¹⁵Da buñar işanip klädim sizin çatinjizga barma, ki siz ekinçi başxiş yöpsüngäysiz,

¹⁶da sizdän barma Magetoniyağa, da yänä Magetoniyağadan kelmä sizgä; da sizdän uzatılma Džuvutluçka.

¹⁷Evet çaçan ki bunı sayış ettim, şahat ki nemä yejillik bilä kettim? Ya ne ki sayış etyirmen, ten sartın mı sayış etyirmen, yoçsa ki bolgay menim stronamdan «evet, evet» da «yoç, yoç»?

¹⁸Inamlıdır Teñri, ki sözüümüz bizim, ki sizgä yetiştı, dügülür «evet» da «dügül».

¹⁹Zera Oylu Teñriniñ Jisus (62r/65r) K'risdos, ki sizgä bizdän ötläş k'arozel boldu, benim bilä, da Süyuanos bilä, da Dimot'ej bilä, bolmadı «evet» da «dügül»; yoçsa «evet» andan boldu, —

²⁰zi orçap', zera ne çadar sövünçlüki Teñriniñ bar, anda — «evet». Anıñ üçün dä anıñ — «bolsun», bizim bilä, hörmätinä Teñriniñ.

²¹Yoçsa kim ki toxtattı bizni sizin bilä birgä K'risdosta da pomazat etti bizni, Teñridir,

²²ki möhürlädi dä bizni da berdi inam ötläş Džanın yüräkimizgä bizim.

²³Yoçsa men tanıç Teñrini keltirimen boyuma benim, ki ayamaç üçün sizni daçı kelmädim Gorintoska,

²⁴zera dügül ki, buyruç etyirmen sizgä inamim bilä; yoçsa boluşuçimen başxişinjizga sizin, zera inam bilä toxtalgansiz.

Nemiç 2

¹Evet bunı da alay tañladım, ki bolmagay, ki ekinçi çayyu bilä kelgäyimen sizgä.

²Zera egär ki men çayyurtsam sizni, da kim bolgay, ki sövündürgäy meni? Tek alar, ki çayyulu boldular mendän.

³Da bunı ki yazdım, ki bolmagay, ki çaçan kelsäm, çayyu nemä terpit etkäyimen, çaysi ki tiyiş-(62v/65v)lidir maña färâh bolma: umsanipmen sizgä barçañizga, zera benim färâhlikim sizin barçañizniñdir.

⁴Zera köp prihodadan da tarlıçından yüräkniñ yazdım sizgä köp yaş bilä, dügül ki çayyurgaysiz, yoçsa ki sövükümni bilgäysiz, çaysi bar artıç sizgä utru.

⁵A egär ki çaysi çayyurttu esä, dügül ki meni çayyurttu, yoçsa köptän az, — ki bolmagay ayırlan-gaymen, — barçañizga sizgä.

⁶Köptür aniñkibikkä ol baduhas, ki köptän andadır,

⁷bundan soñra añar çarşı bayışlama sizgä añar da övündürmä, ki bolmagay, artıçsi çayyudan boyulgay aniñkibik.

⁸Anıñ üçün çolarmen sizdän toxtatma anda sövüknü.

⁹Anıñ üçün dä yazdım, ki ölcövünüzni sizin algaymen, ki barçasına hnazand bolgaysiz.

¹⁰Zera egär kimesägä bayışlasanız, men dä, zera egär ki men dä egär ki bayışlasam, ne ki dä bayışlasam sizin üçün K'risdoska utru,

¹¹ki bolmagay ki ziyana körgäysiz eski duşmandan, zera dügülbiz (63r/66r) biliksiz sayışlarına anıñ.

¹²Yoçsa çaçan ki yettim men Dravataga awedaranına K'risdosnuñ, da eşik açıç edi maña Biygä,

¹³bermädim tınçlıç džanıma benim, zera tapmadım anda men Didosnu çardaşımı benim; yoçsa hražel bolup alardan, bardım Magetoniyağa.

¹⁴Yoçsa Teñriniñ başxişi, ki barçasına slavicca bolur K'risdoska Jisuska da isi bilmäçliçniñ kensiniñ belgili etär bizdän ötläş här yerdä.

¹⁵Zera yaçşı tahimli islibiz K'risdosnuñ alnına Teñriniñ arasına çutçarılğanlarınıñ da arasına taspolğanlarınıñ;

¹⁶çaysılarına is ölümdän ölümgä, da çaysılarına is tiri bolmaçtan tirlikkä. Da buñar çarşı kim tügäl bolgay?

¹⁷Zera dügülbiz neçik özgälär, ki satuçi bolurlar sözün Teñriniñ, yoçsa neçik toxtalmaçtan, yoçsa neçik Teñridän, alnına Teñriniñ, K'risdoska sözlärbiz.

Nemiç 3

¹Başlalıç bundan soñra ekinçi boylarımizni sunmaga? Egär ki keräkmäs esä dä bizgä, neçik öz(63v/66v)gälärgä, bitiklär sunulmaçtan sizgä ya sizdän?

²Yoçsa bitiklärimiz bizim sızsiz, yazılğan yüräkimizgä bizim, bildirgän da sarnalğan barça adamlardan;

³belgili bolğanlar, ki bitiklärısiz K'risdosnuñ, hörmätlängän sizdän, da yazılğan dügül tanak' bilä, yoçsa Džan bilä tiri Teñriniñ, dügül ki taş pinagert üsnä, yoçsa pinagerti üsnä yüräkniñ tendän.

⁴Bir umsamız bu türlü bar K'risdos ötläş Teñrigä,

⁵ki dügülbiz tügäl, ki bolgaybiz nemä sayış etmä kendi boyumuz bilä kendimizdän, yoçsa tügäl-likimiz bizim Teñridandır,

⁶ki yetkinçä bolma etti bizni çuluxçi bolmaga Yäñi Tästimentkä ya Bitiklärgä, dügül yazov bilä, yoçsa džan bilä, zera yazov öldürür, da džan tır-gizir.

⁷Zera egär ki çuluxu ölümnüñ yazov bilä, yazov taş pinagert üsnä, boldu hörmät bilä, ki bol-

magaylar baɣma oylanları İsrajelniñ yüzünä Movsesniñ hörmäti üçün yüzünün aniñ, (64r/67r) ɣaysi ki ɣapanel bolmalı edi,—

⁸na ɣadar daɣı artix ɣuluɣu dʒanniñ bolgay hörmät bilä?

⁹Zera egär ki ɣuluɣu borçlu ya suçlu bolmaɣniñ hörmät bilä edi, ne ɣadar daɣı artix ɣuluɣu könlükniñ hörmät bilädir.

¹⁰Zera dügül ki hörmätläniñ, hörmätlängäy bu ülüştä artixlixi üçün hörmätiniñ.

¹¹Zera ol, ki ɣapanel bolmalı edi, hörmät bilä edi, ne ɣadar daɣı artix, ki ɣalmalıdır, hörmätli bolgay.

¹²Da ɣaytip ki bar bunuñki umsamiz, köp açixlixi bilä yüriyix,

¹³da dügül neçik Movses, yapar edi yüzü üsnä kensiniñ, ki baɣmamaxı üçün İsrajel oylanlarıniñ, ki soñyuda ɣapanel bolmalı edi.

¹⁴Yoɣsa soɣraydı esläri alarniñ, zera bu zämanägä dirä ol yapov salıngandır üsnä Eski Töräniñ bitikläriñiñ, da kötürülmäs, zera Kʒidos ötläş ɣapanel bolmalı edi.

¹⁵Yoɣsa bügüngä dirä, ɣaçan sarnasalar Movsesni, ol yapov bar yüräkläriñiñ üsnä alarniñ;

¹⁶yoɣsa ɣaçan (64v/67v) ɣaytsalar Biygä, ol ɣaxta kötürülgäy yapov.

¹⁷Zera Biy Dʒandır; ɣayda Dʒanı Eyämizniñdir, anda azad bolmaɣlıxtır.

¹⁸Evet bizgä barçamizga açix yüz bilä hörmätin Eyämizniñ, neçik küzgül ötläş, körüp, ol sürätkä oɣşaş yäñiribiz hörmättän hörmätkä, neçik Eyämizniñ Dʒanına.

Nemiç 4

¹Aniñ üçün bar bizdä bu ɣuluɣ, ne türlü ki taptix yarlıyamaɣ da aɣırlanmaɣ;

²biz yoɣsa hražarel bolduɣ yapuɣ uyattan, ki yürümägäybiz ustatlixi bilä da aldamaɣaybiz sözün Teñriniñ, yoɣsa belgirtmäx bilä könlükttän sunalixi boyumuznu bizim barça eslärinä adamlarniñ alnına Teñriniñ.

³A egär ki bolsa daɣı yapuɣ awedaranimiz bizim, na taspoganlarniñ arasınadır yapuɣ,

⁴ɣaysılarıniñ ki Teñri bu dünyäda soɣrayttı yüräkläriñ inamsızlarıniñ, ki yarixi etmägäy alarga yarixi awedaraniniñ hörmätiniñ Kʒidosnuñ, ki sürätidir körümsüz Teñriniñ.

⁵Zera düg(65r/68r)ül ki boylarimizni k'aroz beriyirbiz, yoɣsa Kʒidosnu Jisusnu, Biyimizni bizim; da bizni [=biz] — ɣullar sizgä Kʒidos üçün,

⁶zera [Ha polya: Esaji 16] Teñri ki ayttı, ɣaranɣuda ki yarixi bolgay [Быт 1:3 И сказал Бог: да будет свет. Ис 60:2 Ибо вот, тьма покрывает землю, и мрак

– народы; а над тобою воссияет Господь], ɣaysi ki yarixi etti yüräkimizgä bizim yarixiñin biliklikniñ hörmätiniñ Teñriniñ utrusuna Jisus Kʒidosnuñ.

⁷Bundan soñra bu ɣazna bizdä bar çölmäktän sayıt içinä, ki artixlixi ɣuvatniñ bolgay Teñridän da dügül bizdän.

⁸Barçasından indžinip, yoɣsa eksilmädiç; küsänç bolduɣ, yoɣsa darajgusel bolmađıç;

⁹sürüldüç, yoɣsa salınmağıç; ɣıynaldıç, yoɣsa taspolmağıç.

¹⁰Här sahat ölümün Jisusnuñ tenimiz bilä bizim terpit etiyix, ki tirliki dä Jisusnuñ tenimizdä bizim belgirygäy.

¹¹Zera tiyyisiz biz, ki tiribiz, ölümgä çixara beriyirbiz Jisus üçün, ki tirliki dä Jisusnuñ belgili bolgaylar ölümlü tenimizdä bizim.

¹²bundan soñra ölüm bizgä ɣuvatlanir, da tirlilik sizgä.

[Колофон]

Biy Jisus Kʒidos, yarlıya bunı yazganga da yazdırganga.

(65v/68v) ¹³ɣaytip bar bizdä ol dʒanı inamnıñ, ne türlü ki [Ha polya: 115 saymosta] yazgandır: inandıñ, aniñ üçün sözlädim [Ис 116:10 Я веровал, и потому говорил]; da biz inanirbiz, aniñ üçün sözlärbiz dä.

¹⁴Bunı bilirbiz, ki kim ki turɣuzdu Jisusnu, ki bizni dä Jisus bilä turɣuzur da ɣarşı turɣuzsar sızıñ bilä birgä.

¹⁵Zera barça nemä sızıñ üçündür, zera başxiş yiği boldu köplärdän şükürlüktän anda artixlanɣay hörmätinä Teñriniñ.

¹⁶Aniñ üçün aɣırlanmasbiz dä; yoɣesä egär ki çixarigi adamimiz bizim buzulsa, na içkarigi yäñirir kün-kündän.

¹⁷Zera bir zaman yiği-yiği yeñil tarlıximiz bizim meñilik ululuɣnuñ artixlixiñ hörmätiniñ etär bizgä,

¹⁸zera bilmäsbiz körüngänläriñiñ, yoɣsa körümägänläriñiñ; zera körüngänläriñ bir zamandırlar, da körümsüzlär meñiliktirlär.

Nemiç 5

¹Zera bilirbiz, ki yerdägi dadžar tüzülgän, ki tenimizdir, buzulsar tüzövümüz, Teñridän bardir dadžar, ɣolsuz (66r/69r) yasagan, meñilik, köktä.

²Da buñar töziyirbiz, zera köktä turmaɣni küsänçbiz kiymägä;

³tek ki ɣaçan kiysäx, yalañaç tapulmagaybiz.

⁴Zera ki bu öv içinä biz turıyirbiz, aɣırlanıñ, ki klämäsbiz çesinmä, yoɣsa aniñ bunıñ üsnä kiymä, ki yapulɣay ölümlü tirlıktän anda.

⁵Yoɣsa ki oñarir bizgä bunı, Teñridir, ki berdi bizgä inam ötläş Dʒanniñ.

⁶Хайтїп ачїхмен хәр саһат; да билірбиз, ки не хадар кеңкисәх тен ичинә бунда, yatlanırbiz Eyämizdän,—

⁷zera inam bilä yüriyirbiz ya barıbiz, da dügül domniman'a bilä,—

⁸yoxesä prespeşniybiz da daıı artıx biyänipbiz çixmaga tenimizdän bunda da kirmä alnına Teıriniñ.

⁹Aniñ üçün köplänirbiz dä, zera egär ki keçik-säx, ya egär ki çixsaç, biyänçlä da keräkli bolgaybiz añar;

¹⁰zera barçamızga bizgä çarşı turmaç bar alnına yaryusunıñ K'risdosnuñ, ki yöpsüngäy här biri, kendi teni bilä ne ki çilindı (66v/69v) äväldän, egär yaçşı, egär yaman.

¹¹Evet çorçusun Eyämizniñ bilip, ölcövün adamniñ mi nemä esin biyändiribiz, hälbät, alnına Teıriniñ belgirsärbiz; evet men umsanipmen, ki siziñ dä esiñizgä belgili bolgay.

¹²Dügül ki ekinçi sizgä boyumuznu suniyirbiz, yoçsa säbäp beriyirbiz sizgä maçtanma bizim üçün, ki bolgaysız dä alarga çarşı, ki köz-lafa maçtanırlar, da dügül yüräk bilä.

¹³Zera egär ki yañıldıx esä nemä, ol — Teırığä; a egär ki sekinlänsäx, ol — siziñdir.

¹⁴Zera sövüki K'risdosnuñ keltirir bizni tergämä bunı: zera egär ki biri barçası üçün öldi esä, na alaysa barçası ölüp edilär.

¹⁵Da barçası üçün öldi, zera çaysıları ki tiri bolgay edilär, bolmagay edilär kendilärinä tiri, yoçesä añar, ki alar üçün öldi da turdu.

¹⁶Bundan soñra kimsäni bilmäsbiz ten bilä; zera egär ki bilir esäx dä ten bilä K'risdosnu, yoçesä dügül ki yänä ol türlü bilirbiz.

¹⁷Şahat, ki K'risdosta nemä, yäñi etmäx mi bol(67r/70r)gay; zera eski keçti, da hali yäñi boldu.

¹⁸Yoçsa barça nemä Teırıdän, ki bariştirdi bizni kendi bilä K'risdos ötläş da berdi bizgä çuluxun barişmaçniñ,

¹⁹da zera ki Teırı edi K'risdos bilä, bariştirmaga dünyanı kendi bilä, da ki saıışlamagay alarga yazıçların kendiläriniñ, da berdi bizgä sözüñ barişmaçniñ.

²⁰Da çaytıp, K'risdos üçün elçiliktäbiz, neçik Teırıdän pareçosluçumuz bilä bizim; çolarbiz K'risdos üçün: barişniñiz Teırı bilä.

²¹Zera ol, ki bilmäs edi yazıçni, bizim üçün yazıç etti, ki biz bolgaybiz aniñ bilä artarlıçına Teıriniñ.

Nemiç 6

¹Etüçibiz siziñ bilä, da çolarbiz, ki boş yöpsünmägäysiz başçıñın Teıriniñ.

²Zera [*Ha полях: Esaji 19*]: «Zamanına yöpsünmäçniñ, — aytır,— işittim saña da kününä çutçarmaçniñ boluştum saña» [*Ис 49:8* во время благоприятное Я услышал Тебя, и в день спасения помог Тебе]. Ošta zämanä yöpsünövlü, ošta künü çutçarıлмаçniñ.

³Bir nemä bilä dä priçina çoçmanjiz, ki bolmagay nemä zadası çuluxnuñ,

⁴yoçsa barça(67v/70v)ga sunuñuz boyuñuznu siziñ, neçik çuluxçıları Teıriniñ, köp tözümlük bilä tarlıçta, prihodalarda, çiyinlarda,

⁵tayaçlanmaçta, zindanda, zburen'ada, emğäklärdä, Teıriniñ çuluxlarında, oruçlarda,

⁶aruvluçta, bilmäçliçtä, uzunesliliktä, tatliliçta, Ari Džanda, sövüktä ustalıçtan başça,

⁷köni sözlärdä, çuvatına Teıriniñ, yarayı üçün artarlıçniñ, ki oñdan da soğdandır,

⁸hörmät bilä da uyat bilä, ögmäç bilä da azarlamaç bilä; neçik bularıçlar, da könilər;

⁹neçik tanırganlar, da tanırganlar; neçik ölümlülär, da ošta tiribiz; neçik ögütlägänlär, da ölümgä borçlu etilmägänlär;

¹⁰neçik çayçurganlar, da här kez färähbiz; neçik yarlılar, da köplärni ululatiyirbiz; neçik nemämiç yoç, da barça nemämiz bar.

¹¹Ayçılarimiz [=Ayızlarımız] bizim açıçtır sizgä çarşı, Gorntaçılär, da yüräkimiz bizim çeşilgän.

¹²Heç (68r/71r) nemä indžinmassiz bizdän; yoçesä, egär ki sövükünjüzdän siziñ, indžingaysız.

¹³Хайтїп төлөвнү, — neçik oylanlarım bilä bolgay benim, — çeşiliñiz siz dä.

¹⁴Da bolmanjiz çošulgan dinsizlärgä, zera ne ülüşi bar könülükniñ töräsizlik bilä? Ya ne barabarlıçı bar yarıçniñ çarañçulux bilä?

¹⁵Ya ne birliki bar K'risdosnuñ Peçiar bilä? Ya ne ülüşi bar inamliniñ inamsız bilä?

¹⁶Ya ne oçşäsliki bar dadžariniñ Teıriniñ guřk' övläri bilä? Evet siz dadžarı Teıriniñsiz tiriñiñ, ne türlü ki [*Ha полях: Eremia 1*] ayttı Teırı, ki: «Turgaymen alarda da yürügäyмен alarda; da bolgaymen alarga Teırı, da alar bolgaylar benim çoçovurtum» [*Исх 29:45* и буду обитать среди сынов Израилевых, и буду им Богом; *Лев 26:12* и буду ходить среди вас и буду вашим Богом, а вы будете Моим народом].

¹⁷«Aniñ üçün çixiñiz aralarından alarniñ, da yuvuçlanmanjiz,— aytıyır Biy,— murdarlarga, da ayıriliñiz; da men yöpsüniyim sizni [*Ha полях: Esaji 20*].

¹⁸Da men boliyim sizgä Ata, da siz boluñuz maña oylanlar da çizlar»,— aytıyır Biy barini tutuçi [*Ис 52:11* Идите, идите, выходите оттуда;

не касайтесь нечистого; выходите из среды его, очистите себя, носящие сосуды Господни! Иер 31:9 Они пошли со слезами, а Я поведу их с утешением; поведу их близ потоков вод дорогою ровною, на которой не споткнутся; ибо Я – отец Израилю, и Ефрем – первенец Мой. 2Цар 7:14 Я буду ему отцом, и он будет Мне сыном].

Nemiç 7

¹Na хаҗан ки бу сөвүнчлүкүмүз бар, сөвүклүләрим, аритийх бойумузні (68v/71v) барча мурдарлихтан тенниң да джанин, түгәллийх арувлухну хорхусу билә Теңриниң.

²Eltiñiz bizgä. Zera kimesägä yazıx etmädiñ, kimesäni buzmadıx, kimesäni zrgel etmädiñ.

³Dügül ki nemä borçlu bolmañ üçün aytıyırmen; zera äväldän dä aytım, ki bizim yüräkimizdäsiz: tirilmä da ölmä — siziñ biläbiz.

⁴Köp prespešnostum bar benim sizgä, köp slavadır maña siziñ üçün; toluмен övünmäh bilä, artıpmen färählik bilä — barça tarlıñimizda bizim.

⁵Zera хаҗан ки yettiñ biz Magetoniyağa, da heç bir nemä bilä tinçliñ tapulmadı tenimizgä bizim, yoğsa barçadan inçindıx, zera çıxartın — talaş, da içkärtin — zburen'a.

⁶Yoğsa, kim ki övündürür çonarhlarnı, övündürdü bizni Teңri kelmäxi bilä Didosnuñ,

⁷dügül yalıñiz kelmäxi bilä aniñ, yoğsa övünmäh täñ dä, ki övündü ol sizdän, aytkanı bilä bizgä prihodañizni siziñ, yiğ(69r/72r)lamañiñizni siziñ, nenavistiñizni siziñ benim üçün, ki artıx färäh boldum men.

⁸Zera egär ki çayyurttum esä dä sizni bitik bilä, pošuman bolman, egär ki pošuman da bolsam edi; zera köriyirmen, ki ol bitik, ki az zaman çayyurttu sizni.

⁹Haytıp färähmen, dügül aniñ üçün, ki çayyurgaysiz, yoğsa ki pošumanlıxka çayyurgaysiz, zera çayyurduñuz siz Teңrilik sartin, ki bir nemä bilä dä zrgel bolmagaysiz bizdän.

¹⁰Zera ne ki Teңrilik sartin çayyurmañtır pokuta, çutxarıлмаҗка pošumanlıxsız etär, evet dün-yä çayyurmañi ölüm etär.

¹¹Haytıp, ol, ki Teңrilik sartin çayyurduñuz, ne çadar keräкли nemä etti sizdä, ya çoltxa, ya öçäsmäh, ya çorxu, ya tarlıx, ya nenavist, ya öç almañliñ! Zera barçaga sunduñuz boyuñuznu siziñ aruv bolмага bu nemädä.

¹²Na egär ki yazdım esä dä men sizgä, dügül aniñ üçün, kim ki zrgel etti, (69v/72v) da ne aniñ üçün dä dügül, kim ki zrgel boldu, yoğsa ki belgili bolmañ üçün keräkiniz siziñ, ki bizim üçün siziñ çatıñizga alnına Teңриниң.

¹³Aniñ üçün övünübiz üsnä bizim övünmähimizniñ; dayı artıx sövündüx övünmähiniñ üçün Didosnuñ, zera tinç edi džani aniñ sizdän barçanıñizdan.

¹⁴Zera ne ki dä mañtadım esä aniñ çatına siziñ üçün, uyalmadım, yoğsa ne türlü ki barçanı könlük bilä sözlädiñ siziñ bilä, ol türlü mañtanmañım da bizim Didoska köni boldılar;

¹⁵na šayavatı da aniñ artıx bar sizdä, zera añdırır edi bizgä barçanıñizni siziñ hnazantlıñiñizni, ki ne türlü çorxu bilä da titrämañ bilä yöpsündüñüz ani.

¹⁶Da çaytıp färähmen, ki barçaga açıñmen sizgä.

Nemiç, frang 8

¹Körgüzürmen sizgä, çardaşlar, başıñiñ Teңриниң, çaysı ki beriliptir yiğövünä Magetonaçılarnıñ,

(70r/73r) ²zera ulu köplüxü bilä tarlıñiñ artıx sövünmähin alarnıñ; da ayır miskinlikin alarnıñ, ki artıx boldu ululuхka džomartlıñlarından alarnıñ.

³zera küçlärinä alarnıñ tanıñmen, da artıx küçlärinдән kendi erkläri bilä;

⁴köp çoltxa bilä çolarlar edi başıñiñi çuluхka, ki arilärgädir, bermä bizgä;

⁵dügül ki ol çadar, ne çadar ki umsanır ediç, yoğsa boyların da dayı berdilär, äväl Eyämizgä, da soñra bizgä, erki bilä Teңриниң;

⁶çolma Didosnu, ki ne türlü ki başladı äväldän, ol türlü ki түгәllägäy dä sizgä bu başıñiñi.

⁷Yoğsa ne türlü ki barçasından artıx siz inamıñiz bilä, da sözüñüz bilä, da bilmähıñiz bilä, da barça džähhtlikıñiz bilä, da ne ki bizdän sizgä sövük bar, ki buñar da dayı bu başıñiñi artıx bolgaysiz.

⁸Dügül ki buyruç bermäh kibik aytıyırmen, yoğsa özgälärniñ džähhtliki üçün (70v/73v) da siziñ sövüküñüz üçün eslilikıñizni sinıyırmen.

⁹Zera bilirbiz başıñiñiñ Eyämizniñ bizim Jisus Krisdosnuñ, ki siziñ üçün miskin boldu, çaysı ki çodža edi, ki siz aniñ yarlılıxi bilä ululangaysiz.

¹⁰Da bir ögüt buñar körä berimen, ki ol da faydagadır sizgä, zera dügül ki yalıñiz etmäñni, yoğsa klämäñni dä, ki äväldän başlapsiz köptändän beri.

¹¹Evet etmäñni dä ki түгәllägäysiz, zera ne türlü ki küsänçlik erktändir, ol türlü etmäh barlıxтан.

¹²Zera egär ki küsänçlikimiz alnimizda bar esä, barlıxka körä yöpsünövlüdür, da dügül ki yoğluхka körä.

¹³Zera dügül ki özgälärgä tinçliñ klärmen, da sizgä tarlıx, yoğsa barabarlıx bilä.

¹⁴Bu zämanädä siziñ artıñiñiz alarnıñ eksiklikinä; ki alarnıñ da artıñlixi bolgay siziñ eksiklikıñizgä, ki bolgay barabarlıx;

¹⁵ne türü ki [*Ha полях*: Misirdan çixmaç biktinâ 5] yazgandır, ki: kim köp aldı, artix bolmadı; da kim az, eksilmädi [*Исх 16:18* и у того, кто собрал много, не было лишнего, и у того, кто мало, не было недостатка].

¹⁶Evet başxişi (71r/74r) Teḡriniḡ, ki saldı ol d̡žâhtlikni siziḡ için yürâkinâ Didosnuḡ,

¹⁷ki çoltçanı yöpsünüp da d̡žâhtlanıp küsâncelik bilâ turdu kelmâ çatiniḡzga.

¹⁸Da yeberdiḡ birgâsinâ çardaşnî, çaysiniḡ ki slavasî awedaranda andadır barça yiçövlârdâ,

¹⁹da dügül bu çadar yalyiz, yoḡsa alıışlanıp yiçövlârdân anda, yat kibik, bizim bilâ boldu bu başxišta, ki hörmâtlâniyirlâr bizdân hörmâtinâ Eyâmizniḡ da bizim küsâncelikimizgâ,

²⁰evet bunî domnimat etâr ediḡ dâ, ki şahat, kimesâ nemâ zada çoygay bu toḡtamaylıçta, ki hörmâtlândi bizdân;

²¹zera sayış etârbiz yaḡşini dügül ki alnina Eyâmizniḡ yalyiz, yoḡ esâ allarına adamlarniḡ da.

²²Da yeberdiḡ aniḡ bilâ çardaşimizni bizim, çaysi ki sinadiḡ köp nemädâ, köp kez bek taptiḡ, da dayi artix hali bek umsa bilâ da ulu sizdâ.

²³Evet egâr ki Didos için nemâ söz bar esâ, benim bilâ barabardir da sizgâ boluşuçi; da egâr ki çardaşlarimiz bizim — arâk'ellâri (71v/74v) yiçövnüḡ da hörmâti K'risdosnuḡ.

²⁴Çaytip ululuḡun sövüküñünüḡ siziḡ da bizim slavamizniḡ siziḡ için bularda körgüzünüz utru barça yiçövlârgâ.

Nemiç 9

¹Yoḡesâ çuluḡ için, ki arilârgâdir, artixtir maḡa yazmaga da sizgâ,

²zera bilirmen küsânciniḡni siziḡ, çaysi ki siziḡ için maḡtanipmen aralarına Magetonaçilâriḡ, ki Ak'ajeçilâr köptângi zamandan beri hadir dirlâr; da sizgâ paçillâniḡ köplâr ilgâri keldilâr.

³Da yeberdiḡ çardaşlarnî, ki bolmagay, ki maḡtanmaçimiz bizim, ki siziḡ üçündür, boş bolgay bu ülüştâ, yoḡsa neçik ki aytir edim, ki hadir tapulgaysiz,

⁴ki ansizim kelsâlâr bizim bilâ Magetonaçilâr da tapsalar sizni hadir, «siz» dâ, uyalgaybiz, «biz» ki aytmagaybiz, ki siz bu ülüştâ maḡtanirsiz.

⁵Çaytip kerâkli taptiḡ çolma çardaşlarnî, ki ilgârtin kelgâylâr çatiniḡzga da ilgârtin hadirlâgâylâr ilgârtin simarlagan alıışiniḡni (72r/75r) siziḡ hadir tutmaga bu türü, ki neçik alıışni, da dügül ki neçik akâhlikni.

⁶Zera bunî: kim ki saçsa ayamaḡ bilâ, ayamaḡ bilâ çalgay; da kim saçsa d̡žomartliḡ bilâ, d̡žomartliḡ bilâ yânâ çalgay.

⁷Hâr biri ne türü ki suḡlansa yürâki bilâ, bolmagay çarâsizdân da çayyudan; zera bermâçni açiḡ da d̡žomart sövâr Teḡri.

⁸Yoḡsa bolur Teḡri barçanı arttırmaga sizgâ, ki barçaga hâr sahat barça yetkinçanı tutma, artkaybiz barça yaḡşi etmâçkâ,

⁹ne türü ki [*Ha полях*: saymosta 110] yazgandır: «Saçti da berdi yarlılarga, artarliçi aniḡ çalir meçilik» [*Пс 112:9* Он расточил, роздал нищим; правда его пребывает во веки].

¹⁰Yoḡsa ol, ki bayışlar urluḡ saçuçilarga da ötmâk yemâçkâ, bayışlagay da köplâtkây saçovlariḡni siziḡ da östürgây yemişin artarliçiniḡni siziḡ,

¹¹barça bilâ ululangan barça bölük bilâ, çaysi tüzârlâr bizim bilâ şükürlük Teḡrigâ.

¹²Zera çuluḡu bu kerâkniḡ dügül ki yalyiz toldurma eksikliklârin arilâriḡdir, yoḡsa arttırma da köplüḡ (72v/75v) bilâ şükürlükün Teḡriniḡ;

¹³yiçini bilâ bu çuluḡnuḡ haybatlama Teḡrini üsnâ hnazantliḡ bilâ tapunmaçiniḡni siziḡ Awedarâniâ K'risdosnuḡ da bolluḡ bilâ ülüşlü bolmaḡ bilâ alarga da barçanıḡ da alarniḡ,

¹⁴da alıışı siziḡ için, zera küsânclidirlâr bizgâ, artix başxişi için Teḡriniḡ, ki bizdâdir.

¹⁵Yoḡsa başxişi Teḡriniḡ üsnâ aytovsuz bayışlamaçiniḡ aniḡ!

Nemiç 10

¹Evet men kendim, Boḡos, çolarmen sizdân ivaşlik bilâ da hnazantliçi bilâ K'risdosnuḡ, ki çarşi sizgâ neçik bir çarâsizmen arañizga siziḡ, evet yiraytan preşpeşniymen sizgâ,

²çolarmen, ki bolmagay, yuvuḡtan da açilgaymen preşpesicca bolup, ki sayinilgaymen, harsizlangan kibik, üstlârinâ çaysilarniḡ, ki sayinirlâr bizim için, ki ten sartin yüriyirbiz.

³Zera egâr ki ten bilâ dâ yürür esâç, dügül ki sluzbamiz ten sartin bolgay.

⁴Zera yaraçi (73r/76r) sluzbamizniḡ bizim dügüldür tenli, yoḡsa çuvatli Teḡridân buzmaga berklilârne; sayışlarnî buzarbiz

⁵da barça biyiklikni öktâmlângân üsnâ biliklikiniḡ Teḡriniḡ, da yâsir etârbiz barça esni hnazantliçina K'risdosnuḡ,

⁶da hadirbiz [hadibarbiz] izdâmâ öç barça hnazant bolmamaçlardan, çaçan ki siziḡ dâ hnazantliçiniḡni tügällânsâ.

⁷Hâr birin yüzündân baçiniḡ, ki çaysi ki smile boy bolgay, ki K'risdoska bolgay, bunî sayış etkây, çaytip esinâ kensiniḡ, ki ne türü ki ol K'risdosnuḡdur, ol türü biz dâ.

⁸Zera egâr ki dayi artix ta maḡtansam bizim

buyruşumuz üçün, çaysın ki berdi bizgä Biy yasa-maşka, da dügül buzmaşka sizni, nemä uyalman-dır.

⁹Ki sayınmagaymen, ki sizgä nemä çorçu bergän bolgaymen bitikim bilä.

¹⁰Aytkaylar mi, ki: «Bitikläriñ ayırdırlar da küçlü, evet körümü teniñniñ kücsüz da sözün heç etilgän»,—

¹¹buni sayış etsin anıñki, ki ne türlübiz sözü-m(73v/76v)üz bilä bitikimizniñ yıraçtın, ol türlü yuvuıxtun faydamız bilä.

¹²Zera smit etmäsbiz ölcmä da barabarlatma boyumuznu bizim, çaysılarına ki boyların kensilä-riniñ sizgä sunıyırlar: yoşsa boyları bilä boyların, boyların ölcärlär da ölcändä boyları bilä boyların almaslar eslärinä.

¹³Yoşsa biz dügül ki ölcövsüz nemä bilä maş-tanalıç, yoşsa ölcövünä körä ganunk'nuş, çaysın ki üläştı bizgä Teñri ölcöv bilä — yetişmä sizgä dirä.

¹⁴Dügül ki nemä yetişkän bolmadıç sizgä da ilgäri çıarma boyumuzni klärbiz, zera çaçan ki sizgä yetiştiç Awedaranı bilä K'risdosnuş.

¹⁵Da dügül ki ölcövsüz nemägä maştanırbiz yat emgäk bilä, evet bir umsamız bar artmaşına inamıñizniñ siziñ, yänä sizdä ululanma ganonk'u-muzga körä bizim artıçlıçka,

¹⁶da biyik sizdän awedaranel etmä, dügül yat ganonk' bilä, hadir nemä bilä maştanma.

¹⁷Zera kimlär ki maş(74r/77r)anırlar, Biy bilä maştantın.

¹⁸Zera dügül ki kim boyun kensiniñ sunar, ol-dur tañlama, yoşsa çaysın ki Biy sunar ilgäri.

Nemiç 11

¹Dayı igi edi, ki azgına töziy ediñiz benim da harsizliçima! Yoşesä tözüñüz.

²Da paçillätirmen sizni paçillikinä Teñriniñ, ki sözlägäymen sizni bir ergä, neçik bir aruv gojs-ni çarşı turıyuzma K'risdoska.

³Evet çorçarmen, ki ansizim, neçik yılan, ki Ewanı aldadı ustalıçı bilä kensiniñ, buzulmagay esiñiz siziñ birkönüllüxtän, ki K'risdoska bar.

⁴Zera egär ki kelmäli bolgay edi, özgä K'risdos da k'aroz bergäy edi, çaysın ki biz k'aroz bermädiç, ya yat dżan algıy ediñiz, çaysın ki almiyirsiz, ya awedaran yat, çaysın ki yöpsünmädiñiz, yaçşı baç-kay ediñiz alarga.

⁵Evet men bulay sayınırmen, ki heç nemä bilä eksik dügülbiz, ne ki yaçşı açaç'ellär:

⁶egär ki essiz dä bolsam sözü bilä, yoşsa dü-gül biliklikim bilä. Hälbät, barçasına belgirdiç bo-yumuz bilä barçañizga sizgä.

⁷A egär ki nemä ziyan ettim mi, ki (74v/77v)

boyumnı aşaçlattım, da ol anıñ üçün, ki siz biyik-längäysiz, zera müft Awedaranın Teñriniñ aweda-ranel ettim sizgä?

⁸Özgä yıçövlärni yırttım, alıp aziç siziñ çulu-çuñuzga; da çaçan keldim sizgä, egär ki nemä ek-sildi dä esä, kimsäni sizdän ayırlatmadım,

⁹zera eksiklikimni tügällädilär çardaşlar, kel-gänlär Magetoniyadan; da barçaga ayırlanmiyın sizgä, boyumnı saçladım da saçlarmen.

¹⁰Zera bardır mendä könülükü K'risdosnuş, zera bu maştanmaş tiyilmastır mendän povetinä Ak'ajeçilärniñ.

¹¹Ne üçün? Şahat, ki sövmän sizni? Anı Teñri bilir! Ne ki etiyirmen ya ettim,

¹²ki kesiyim säbäpin alarñiñ, ki säbäp klärlär, zera ne bilä ki maştanırlar, alar da, bizim kibik, tapulurlar.

¹³Zera anıñkibiklär, yalyan açaç'ellär, ustad işlävüçilär, oçsaş bolurlar oçsaşlikinä açaç'ellär-niñ K'risdosnuş.

¹⁴Da dügüldür tañlama, zera kendi şaytan da oçsaş bolur yarıçlı friştägä,

¹⁵da düğ(75r/78r)üldür ulu nemä, ki çuluççı-ları da anıñ oçsaş bolurlar, neçik çuluççılari artar-lıçniñ; çaysılarınıñ ki soñulari bolgay işlärinä kö-rä kensiläriniñ.

¹⁶Xaytıp aytırmem, ki kimsä sayınmasın meni harsiz; a egär ki yoş esä sizdä, meni bir harsiz ki-bik yöpsünüñüz, ki men dä az nemä maştangay-men.

¹⁷Da ne ki sözliyirmem, dügül ki Eyämizgä kö-rä sözliyirmem, yoşsa neçik harsizliç bilä kibik yergäsinä bu maştanmaşniñ.

¹⁸Da zera ki köplär maştanırlar ten sartın, da men dä maştanıyım.

¹⁹Bir türlü yeñil es bilä tözgiy ediñiz essizlär-gä siziñ eslilikiniñ bilä;

²⁰zera tözärsiz, kimsä aldasa sizni, egär ki ki-mesä çulluç ettirsä, egär ki kimesä yesä siziñkin, egär ki kimesä alsa nemä, egär ki kimesä öktäm-länsä, egär ki kimesä sizni çarşı ursa.

²¹Uyat üçün aytıyirmem, şahat, ki biz kücsüz-ländiç. Negä dä kimesä povstat etsä, harsizlanıp aytırmem, povstat etärmen men dä.

²²Dżuvutlardan esälär? Men dä. Israjeldän esälär? Men dä. Apraham (75v/78v) oylanları esälär? Men dä.

²³K'risdosnuş esälär? Harsizlanıp aytıyım, ki dayı artıç men. Egär çazyanganım bilä dayı artıç, egär tövülmäçim bilä dayı artıç, egär zından bilä artıç alardan, egär ölüm bilä köp kez.

²⁴Dżuvutlardan 5 ketär 40-ni bir eksik içtim;

²⁵3 kez tövüldüm, bir kez taşlandım, 3 kez ke-
rap içinä tolyunlandım, kündüz u kečä antuntk'ta
turdum;

²⁶yolda köp kez, tarliş aǵınsuvlardan, tarliş
çaraçılardan, tarliş millätlärdän, tarliş gurk'çil-
lardan, tarliş şähärdän, tarliş anabaddan, tarliş
teñizdän, tarliş yalyan çardaşlardan,

²⁷džähtliktä da emgäktä, džknu'tiunda köp
kez, açta, susamiş, oruçta köp kez, sovuyta, yalañ-
açlişta.

²⁸Xoy özgä tarlişlarni, da ki här kez yat džins-
lar üstümä yiyilirlar edi da çayyusu barça yixöv-
läрни.

²⁹Kim ki çastalansa, da dügül ki men çastala-
nirmen? Kim ki yañılsa, dügül ki men zapalacca
bolurmen?

³⁰Egär ki (76r/79r) maçtanma keräk esä, küç-
süzlük bilä maçtanıyım.

³¹Teñri da Atası Eyämizniñ bizim bilir, Jisus-
nuñ, ki alyışlidir meñilik, ki yalyan aytman.

³²Tamasgosta uruylariniñ açası Areda çanniñ
közätir edi şähärinä Tamasgosnuñ tutma meni;

³³tarädžädän ip bilä asıldım murdan aşaya da
çaçtım çolundan anıñ.

Nemiç 12

¹Çaytıp maçtanma nemä tiyär mi? Yoçsa ne-
mä boluşmas. Evet keliyim körümlärinä da bel-
girtmäylärinä Eyämizniñ.

²Bilirmen bir adam K'risdosta, äväl ne ki 14
yıldan, — egär ten bilä mi, bilmän, yaçot tensiz mi,
bilmän; Teñri bilir,— ki alindä aniñkibik 3-ünči
kökkä dirä.

³Da bilirmen aniñki adam,— ten bilä mi, tensiz
mi, anı bilmän; Teñri bilir,—

⁴ki alindä uçmaçka da işitti söz aytovsuz, ki
tiymästir adamga sözlämä.

⁵Aniñkibik üçün maçtangay edim, yoçsa bo-
yum üçün nemä maçtanmagay edim, tek küçsüz-
lük üçün.

⁶Zera egär ki kläsäm dä maçtanma, bolman-
dır harsiz, zera könini aytirmän; (76v/79v) yoçsa
ayarmen, ki ansizim sañinmagay kimesä mendä
nemä artıç andan, ne ki mendä köriyir ya işitiyir
mendän.

⁷Da ki bolmagay, ki artıçliş bilä belgirtmäç-
niñ öktämlängäymen, berildi maña yara tenimä,
frişdä sadan, yançma meni, ki öktämlänmäğäy-
men.

⁸Da bunuy üçün 3 kez çoldum Biydän, ki keri
etkäy mendän.

⁹Da ayttı maña: «Yetkinçädür saña başçışim
menim, zera çuvatim benim küçsüzlüktä tügällä-

nir». Da çaytıp dayı igi bolur maña maçtanma küç-
süzlük bilä, ki tingay mendä çuvatı K'risdosnuñ.

¹⁰Aniñ üçün biyänipmen küçsüzlükkä, duş-
man tutulmagay, tarlişka, sürülmäçka da tarlişka
K'risdos üçün, zera çaçan küçsüzlänsäm, ol sahat
çuvatlanirmen.

¹¹Boldum harsiz, zera siz keltirdiñiz meni, ze-
ra maña tiyär edi sizdän tanıç alma, ki nemä eksik
tapulmadım yaçşı arak'ellärdän, egär ki men heç
nemä dä esäm.

¹²Yoçesä nişanları arak'ellärniñ boldu sizdä
barça tözümlük bilä, nişanlar (77r/80r) bilä, da
hünärlär bilä, da çuvat bilä.

¹³Da çaytıp ne bolgay ne bilä eksik tapuldu-
ñuz özgä yixövlärdän? Tek aniñ bilä, ki men sizni
inçitmadım? Bayışlañız maña bu eksiklikni.

¹⁴Ošta bu 3-ünči kez hadirlänipmen kelmä çä-
tiñizga, ki sizgä nemä yük bolmagaymen, zera si-
ziñ nemäñizni klämän, yoçsa sizni. Zera dügüldür-
lär borçlu oylanlar ataga yıyma mal, yoçsa ata oyl-
lanlarga.

¹⁵Evet men birkönüllüç bilä satıyım da sat-
kaymen sizni boyuñuz üçün, zera egär ki köp sövü-
kümdän sizni az sövsäm.

¹⁶Yoçsa yazar, ki men nemä inçinmadım siz-
dän, yoçsa ki terän bilüçi edim da es bilä tuttum
sizni.

¹⁷Şahat, ki kimlär bilä, ki yeberdilär sizgä,
alar bilä nemä akahlıç ettim sizdän?

¹⁸Da çoldum Didosnu da yeberdim aniñ bilä
çardaşni: şahat, nemäñizni akahlıç etti sizni Di-
dos? Dügül mi, ki ol džan bilä bardıç? Dügül mi, ki
ol iz bilä yürüdüç?

¹⁹Çaytıp sañingaysiz, ki lestit etip nemä sizni
çolgaybiz? Alnina Teñriniñ K'risdoska sözlärbiz,
(77v/80v) ki barça nemä, sövüklülär, sizniñ tüzülmä-
çiñiz üçündür.

²⁰Yoçsa çorçarmen, ki ansizim kelip alay tap-
magaymen sizni, neçik men klärmen, da tapkay-
men sizni, ne türlü ki siz dä klämägäysiz; yänä an-
sizim körälmämäç, paçillik, yüräklänmäç, fitnä
çaynatmaç, yamanlamaç, leptat etmäç, öktämlik,
borçsuz avanlıç, öpkälänmäçliş.

²¹ansizim ki egär yänä kelsäm, sinıç nemä et-
käy meni Teñrim çatiñizga sizni, da yas tutkay-
men köplär üçün, ilgärtin yazıç etkänlär üçün, da
poşuman bolmaganlar üçün murdarlıç üsnä, da
borñiglik üsnä, da azmaç üsnä, çaysin ki ettilär.

[13]

¹Bu 3-ünči kez kelirmen çatiñizga. Zera ayzın-
dan eki ya 3 tanıçniñ toxtalgay barça iş.

²Äväldän ayttım da yänä ilgärtin aytirmen

çarşi, ekinçi kez dâ hali yîraçtîn yazarmen ilgâr-tin yazılğanlarga da özgälärgä barçasına, ki egär ki kelsäm yänä, ayamagaymen.

³Egär nemä sinamaç klär (78r/81r) esäniz K'risdostan, ki mendän ötläş siziñ bilä sözliyir, ki çuvatlanıptır sizdä, da kücsüzlänmiyir.

⁴Zera egär ki çaçlandi da esä bizim kücsüzlükümüzdän, yoçsa tiridir çuvatı bilä Teñriniñ; da biz dâ, egär ki kücsüzlänsäç dâ anıñ üçün, yoçsa tiri dâ bolurbiz anıñ bilä çuvatı bilä Teñriniñ sizdä.

⁵Sinaniz boyuñuznu siziñ: egär ki tursaniz ol inamda? Tergäniz boyuñuznu: egär ki bilmäs esäniz boyuñizni, zera K'risdos Jisus sizdädir, evet egär ki keräksiz, nemä esäniz?

⁶Yoçsa işanirmen, ki bilgäysiz, zera biz dügül-biz, keräksiz.

⁷Yoçsa çolarbiz Teñridän, ki etmägäy sizgä nemä yaman, dügül ki biz tañlama körüngäybiz, yoçsa ki siz yaçşi etkäysiz da biz keräksiz bolgaybiz.

⁸Zera bolmasbiz nemä çarşi bolma könülükkä, yoçsa baçuçibiz könülükni.

⁹Färâhbiz, çaçan ki biz kücsüzlänsäç, da siz çuvatlı bolsaniz; bunı da çolarbiz, siziñ toxtalmaçıñizni.

¹⁰Anıñ üçün bunı yîraç(78v/81v)tîn yazarmen, ki bolmagay, ki çaçan kelsäm, öçäşmäç bilä yürügäy men buyruçuma körä, çaysin ki berdi maña Biy tüzmä, da dügül buzma.

¹¹Bundan soñra, çardaşlar, say boluñuz, toxtalğan turuñuz, övünüñüz, bir yerdä boluñuz, eminlik etiñiz, — da Teñri eminlikniñ da sövüknüñ bolgay siziñ bilä.

¹²Oyçojn beriniz biri birinizgä öpüşmäç bilä aruvluçtan.

¹³Oyçojn beriyirlär sizgä barça arilär.

¹⁴Başçışı Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ, da sövüki Teñriniñ, da ülüslü bolmaçı Ari Džannıñ siziñ bilä barçañiz bilä.

Gořint'açilärgä ekinçi yazıldı Bilibeadan Didos da Ługas ötläş. *Dun 590.*

Başları K'ayataçoç bitikniñ

Başlangandan soñra badmut'ıunu kensiniñ, džuvutluçundan keltirilmäçi, belgirtmäçkä körä.

Açak'ellär üçün tañıç andagi tirliktän bolmalı.

Gep'anıñ çarşi bolmaçı üçün, ki inam ötläş, da dügül oçenk'tän çutçarılmayçlıç.

Ki Apr(79r/82r)aham da inam ötläş artarlandı, bizgä oçinag.

Ki oçenk' artarlatmas, yoçsa azarlarlar da çarçış üsnä çoyarlar, çaysin ki K'risdos çeşär.

Da ki dügül oçenk'tän, yoçesä sövünlüktändir yaçşılıç da oçenk' ilgärtin tüzüçidir azarlamaç bilä.

Ki yaratılğanlar tibiñä edilär, kimlär ki oçenk'tibiñä edilär.

Ki vlasniy çatunu Aprahamnıñ da vlasniy oçlu oçşaş etmä tiymäs çul etmä oçenk'kä.

Ki ündälgänimiz bizim dügüldür sünät tibiñä ya oçenk'tibiñä K'risdosnuñ çiyini üçün.

Toxtalmaçlıç yazov bilä džannıñ ivaşlikinä körä.

Keri bolma alardan, ki sünätkä salırlar da küsänmäçliç yäni tirlikkä džan bilä. *Dun 17.*

Kayadaçilärgä Nemiç 1

¹Boços arak'al, dügül adamlardan da ne adam ötläş, yoçsa Jisus K'risdos ötläş da Ata Teñriniñ, ki turçuzdu anı ölümdän,

²da kimlär ki benim bilädirlär çardaşlar — yivövlärinä Kayadaçilärniñ.

³Başçış siziñ bilä da eminliki Ata Teñriniñ Da Eyämizdän Jisus K'risdostan,

⁴ki berdi boyun kensiniñ bizim yazıçlarimiz üçün, ki bizni (79v/82v) çutçargay bu dünyädagi yamandan erkinä körä Teñriniñ da Atamizniñ bizim;

⁵çaysına ki haybat meñilik, ameñ.

⁶Tañlanirmen, ki bulay tez teşkirilirsiz andan, çaysi ki ündädi sizni başçışına K'risdosnuñ, özgä awedaranga,

⁷çaysi ki yoçtur özgä, evet şahat, ki bar kimsälär, ki zburit etiyirlär sizni da klägäylär ayladıma Awedaranin K'risdosnuñ.

⁸Yoçsa egär ki biz ya friştälär köktän awedaranel etkäylär sizgä artıç andan, ne ki awedaranel ettiç sizgä, çarşılıç bolsun.

⁹Ne türlü ki äväldän aytıç, da çaytıp yänä aytırmen: egär ki kimesä awedaranel etsä sizgä artıç andan, ne ki alişsiz, çarçışlı bolsun.

¹⁰Çaytıp adamga mi biyänçli boliyim, yoçsa Teñrigä? Ya izdägäy men adamga biyänçli bolma? Na egär ki adamga biyänçli bolsam edi, na K'risdoska çuluççi bolmas edim.

¹¹Körgüzürmen sizgä, çardaşlar, awedaranni, ki awedaranel boldu mendän, ki dügüldür adam ötläş,

¹²zera men dâ adam(80r/83r)dan almadim, da ne kimsädän övränmadim, yoçsa belgirtmäçindän Jisus K'risdosnuñ.

¹³Zera işitkäniz dâ bar siziñ benim yürümäçlärimni, çaçan ki Džuvutluçuma edim, zera sansiz çuvar edim Yiçövün Teñriniñ da pusta etär edim anı,

¹⁴Džuvutluçtan artıç barça teñdäşlärimdän, ki benim džinsimdan edilär, artıç öç aluçi edim benim atalarimniñ običayı üçün.

¹⁵Yoḡsa ḡačan klädi Teḡri, ḡaysi ki taḡladi meni yüräkinä anamnij da ündädi meni kensiniḡ šnorhk'i ötläš,

¹⁶belgili etmä Oylun kensiniḡ mendän ötläš, ki awedaranel etkäyminen anı gurk'čilarga, ol vaḡt-ta tezindän baḡmadim tengä ya ḡanga,

¹⁷da barmadim Erusaḡemgä alarga, ḡaysilari ki mendän burun arak'ellär edilär, yoḡsa bardim Arapiyaga, da yänä ḡayttim Tamasgoska.

¹⁸Soḡra, 2 yildan soḡra, bardim Erusaḡemgä körmä Bedrosnu da boldum ḡatına 15 kün.

¹⁹Özgä arak'ellärdän anda körmädim, tek yalyz Jagoposnu, ḡardašin Eyämizniḡ.

(80v/83v) ²⁰Yoḡsa ḡaysin ki yaziyirmen sizgä, ošta alnina Teḡriniḡ, ki yalyan aytman.

²¹Soḡra bardim povetinä Asori ulusunuḡ da Giligiyaniḡ.

²²Da tanimadilar meni yüzdän yixövlär, ki sü-nättän anda edilär ḡaytkan K'risdoska.

²³Evet ki işitkän işitip edi, ki kim ki ḡuvar edi bizni ol vaḡtta, hali awedaranel etiyir inamnı, ol, ki bir zaman ḡapanel etär edi,—

²⁴da haybatlarlar edilär benim bilä Teḡrini.

Nemiç 2

¹Soḡra, 14 yildan soḡra, ekinçi keldim Erusaḡemgä Paḡnapa bilä, alip birgämä Didosnu da.

²Da bardim belgirmäḡkä körä, da bildirdim alarga awedaranni, ki k'arozel etär edim gurk'čilarga, başḡa alarga, ḡaysilari ki sayinip edilär, ki boš nemä yürüpmen ya yürüsärmen.

³Da ne Didos ta, ki benim bilä, gurk'čilardan edilär, küç bilä keltiriyir edilär sünätlanmä;

⁴yoḡsa bulyaḡliḡ etkän yalyan ḡardašlar üçün, ḡaysilari ki dḡäht ettilär, kirip baḡma azadliḡimiz-ni bizim Jisus K'risdosta, ki bizni ḡullandirḡaylar,

⁵ḡaysi(81r/84r)larina ki heç bir zaman baḡma-dix hnazantliḡlarina, ki könülükü awedaranniḡ toḡtalḡay sizdä.

⁶Evet sayinganlar üçün kendilärin, ki nemä bolḡaylar edi, ne türlü dä edilär esä, keräkmäs maḡa ol nemä dä; zera Teḡri adamga yüz körmäs. Zera maḡa sayinḡaylar, anıḡkibik nemä bildirmä-dilär.

⁷Yoḡsa aḡar ḡaršini, ḡačan ki kördilär, ki inaniptir maḡa awedaran sünätsizliktän, neçik Bedroska sünätliktän,—

⁸zera ḡaysi ki oḡardı Bedroska arak'elliḡni sünätliktän, oḡarḡay maḡa da gurk'čilarga,—

⁹da ḡačan ki bildilär, ki berilip edi maḡa, Jagovpos, da Gep'as, da Johaneš, ki sayinilgan tiräklär edilär, ḡol berdilär biyanmäḡkä maḡa da Paḡnapaga, ki biz gurk'čilarga da alar sünätliḡlärgä,

¹⁰tek yalyz ki yarlılarnı aḡaliḡ, ḡaysi ki men dä dḡähtlandim anı etmä.

¹¹Yoḡsa ol sahat keldi Gep'as Andiok'ka, ḡarši turdum aḡar, zera (81v/84v) zera kok neçik ki yaḡilgan kibik edi.

¹²Zera neçä ki hanuz kelmiyirlär edi, ḡaysilari Jagoptan, gurk'çilar bilä yer edi taḡlamiyin; evet ḡačan ki keldilär, kerı tüšär edi da ayirir edi boyun, ḡorḡup alardan, ki sünättän anda edilär.

¹³Da harsizlandilar anıḡ bilä özgä dḡuvutlar da aḡar dinçä, ki Parnapas ta bir kerät ašaxlandı alarnıḡ harsizliḡına, budur ki tüštü.

¹⁴Evet ḡačan ki kördüm, ki doḡru yürümäslär könülükü bilä Awedaranniḡ, aytım Gep'aska alnina barçasiniḡ: «Sen, ki dḡuvutsen, gurk'çi kibik, da düḡül ki dḡuvut kibik, tiriliyirsen, neçik keltiriyirsen gurk'çilarnı bolma, dḡuvut kibik?»

¹⁵Zera biz vlasniy dḡuvutlarbiz, da düḡülbiz gurk'čilardan yazıḡli;

¹⁶Bunı bilirbiz, ki artarlanmastir adam etmäḡindän oḡenknıḡ, eḡär ki artarlanmasa inamından, ki K'risdos Jisuskadir, da biz Jisus K'risdoska inandix, ki artarlangaybiz inamından K'risdosnuḡ, da düḡül ki etmäḡindän oḡenknıḡ; (81^{bis-r}/85r) zera etmäḡtän oḡenknı artarlanmas barça ten.

¹⁷Evet eḡär ki izdäsäḡ artarlanmaga K'risdos ötläš da tapulḡaybiz biz yazıḡli, na alaysa K'risdos yazıḡka ḡuluxçi boldu? Haša bolḡay!

¹⁸Zera eḡär ki ḡaysin buzdular, na ekinçi mi yasiyim, na yazıḡli körgüzürmen boyumnı men mendän.

¹⁹Zera men oḡenk' bilä oḡenk'kä öldim, ki Teḡri bilä tirilḡaymen. Da K'risdos bilä ḡačlangaymen,

²⁰da tiri bundan soḡra düḡül ki men, yoḡsa tiridir mendä K'risdos. Evet ki hali tirimen tenim bilä, inamim bilä Oyluna Teḡriniḡ tirimen, ki sövdi meni da çixara berdi boyun bizim üçün.

²¹Da men heç körmän başḡišin Teḡriniḡ; zera eḡär ki oḡenktän anda esä artarliḡ, alaysa K'risdos boš öldi.

Nemiç 3

¹E, essiz ḡayadaçilär! kim paḡillätti sizni, ḡaysilar ki yazar, ki alnina köznüḡ Jisus K'risdos yazıldı ḡačka çixma?

²Bunı yalyz klärmen övränmä sizdän: etmäḡtän oḡenknı dḡanni yöpsündünüz, yoḡsa mi tüḡällikindän inamnıḡ?

³Bu ḡadar essizsiz, başlap dḡan bilä, (81^{bis-v}/85v) da neçik ten bilä tüḡällaniyirsiz?

⁴Da bu ḡadar keçmäḡ keçti üstünüzdän boš? Eḡär ki bolsa boš!

⁵Xaytip ne türlü dä esä kim ki üläšti sizgä

Džanni da oñardi sizdä bu çuvatni, etmäxindän orenk'niñdir yoçsa mi tügällikindän inamniñ?

⁶Ne türlü ki Apraham inandı Teñrigä, da sa-
yışlandı añar tarlıçka.

⁷Sahat, bilir misiz, ki kimlär ki ol inamdan-
dirlar, alardirlar oylanları Aprahamniñ.

⁸Äväldän [awaladan] bilir edi Bitik, ki inam-
dan ötläş artarlatır Teñri gurk'çilarni, äväldän
atadı [*Ha полях*: Asduadzaşunçnuñ burungi bitik-
kinä 10] Aprahamga, ki sendän ötläş alyışlangay-
lar barça džinslar [Быт 12:3 и благословятся в те-
бе все племена земные].

⁹Bundan soñra, kimlär ki bu inamdandirlar,
alyışlanırlar inamli, ki Aprahamniñ,

¹⁰zera kimlär ki bir oçurdan etmäxindän
orenk'niñdirlär, çarğış tibunädir. Zera [*Ha по-
лях*: Ekinçi orenk'tä 9] yazgandır, ki: «Харыşlıdır
barça adam, kim ki tutmasa, ne ki yazılıptır
orenk'tä, ki etkäy barçanı» [Вт 27:26 Проклят,
кто не исполнит слов закона сего и не будет по-
ступать по ним!].

¹¹Zera orenk' bilä kimsä artarlanmas alnina
Teñriniñ, andan [*Ha полях*: Ampagum 1] belgi-
lidir, ki artar, (82r/86r) ki artar inam ötläş, tiril-
gäy [Авв 2:4 Вот, душа надменная не успокоит-
ся, а праведный своею верою жив будет].

¹²Yoçsa orenk' düğüldür inamdan; yoçsa kim
ki etsä anı, tirilgäy andan [*Ha полях*: Ezegiel da
Ekinçi orenk' 1] [Лев 18:5 Соблюдайте постанов-
ления Мои и законы Мои, которые исполняя,
человек будет жив. Я Господь. Иез 20:11 и дал
им заповеди Мои, и объявил им Мои постанов-
ления, исполняя которые человек жив был бы
через них].

¹³K'risdos satın aldı bizni çarğışından orenk'-
niñ, bolup bizim üçün çarğış; zera [*Ha полях*:
Ekinçi orenk' 10] yazgandır: «Харыşlıdır barça
adam, kim ki asılса аҗаҗтан» [Вт 21:23 проклят
пред Богом всякий повешенный на дереве],—

¹⁴ki gurk'çilarga alyışı Aprahamniñ bolgay
K'risdostan Jisustan, ki biz sövünçlükün Ari
Džanniñ algaybiz inam bilä.

¹⁵Adämilik sartın aytırmen, çardaşlar: egär ki
adamdan toxtatkan diyatikni kimsä bolmas heç
etmä, da ne öz höküm anıñ üsnä bermä.

¹⁶Evet Aprahamga obicat etti sövünçlük da
butaxına anıñ [Быт 12:7 потомству твоему отдам
Я землю сию. Быт 13:15 ибо всю землю, кото-
рую ты видишь, тебе дам Я и потомству твоему
навеки]. Da aytmas, ki: butaxlarından, neçik bi
köplärdän, yoçsa neçik ki birdän, ki: butaxıñdan
seniñ, çaysi ki K'risdostur.

¹⁷Evet bunı aytırmen: diyatik äväldän toxtat-
kan Teñridän K'risdos ötläş orenk', ki 430 yilda ço-
yuldu [*Ha полях*: Aprahamniñ 75, 100 yilina dirä,
Sahagniñ 60, Jagop 93, Jovsep' 110, Misirda 140,
barça-barça bir oçurdan 430 etär], bolmaslar buz-
ma ya teprätmä, ki çapanel etkäylär sövünçlükni.

¹⁸Egär ki orenk'tän anda esä dediçstvo, alaysa,
düğüldür sövünçlük(82v/86v)tän; evet Apra-
hamga sövünçlük bilä bayışladı Teñri.

¹⁹Evet nedir orenk'? Keçkänlär üçün arttırdı-
lar, kelginçä Oçul, çaysına ki obicat etip edi, tüzüp
friştälär bilä priçınca ötläş.

²⁰Yoçsa priçınca bir kimesä üçün düğüldür,
yoçsa Teñri birdir.

²¹Xaytıp orenk' nemä hagarag mi bolgay sö-
vünçlükünä Teñriniñ? Haşa bolgay! Zera egär ki
berilsä edi orenk', ki bolgay edi tiri etmä, na ol çax-
ta tamam orenk'tän bolur edi artarlıç;

²²yoçsa beklädi Bitik barçasın yazıç tibunä, ki
sövünçlük inamdan ötläş anda Jisus K'risdosnuñ
bergäy inanganlarga.

²³Neçä ki inam kelmiyir edi, orenk' tibunä bek-
länip saşlanır ediç kelmäli inamga, ki belgirmäli
edi bizgä.

²⁴Evet orenk' — mamka kibik boldu bizgä
K'risdoskä Jisuska, ki inam ötläş artarlangaybiz;

²⁵na çaçan keldi inam, düğül biz ançax mam-
kanıñ çolu tibunä.

²⁶Zera barçañiz oylanları Teñriniñ siz inamıñiz
bilä K'risdosnuñ Jisusnuñ;

²⁷çaysiñiz ki bir kerät K'risdoska mgirdel
(83r/87r) bolduñuz, K'risdosnu kiyipsiz.

²⁸Yoçtur tañlamaç ne džuvutka, da ne gurk'-
çiga, ne çulga, da ne azadga, ne erkäkkä, da ne ti-
şiğä, zera barçañiz siz birsiz Jisus K'risdosta.

²⁹A egär ki siz K'risdosnuñ esäñiz, alaysa, Ap-
rahamniñ oylanlarısiz, sövünçlükä körä dediç.

Nemiç 4

¹Bunı aytırmen: ne çadar zaman, ki dediç oç-
landır, düğüldür artıç çuldan, egär biy dä bolsa
barçasına:

²yoçesä 1000-başları tibunädir da salalar tutu-
çılar tibunä añar dinçä, ki ata, tügällikinä kelgin-
çä;

³ol türlü biz dä, neçä ki oylanlar ediç, dünyä-
niñ 4 tarbiyatına çuluçta ediç;

⁴yoçsa çaçan ki keldi tügälliki zämanäniñ, ye-
berdi Teñri Oçlun kensiniñ, çaysi ki boldu çatun-
dan, da kirdi orenk' tibunä, ki alarni, ki orenk' tibi-
nä edilär,

⁵satun algay, ki biz oçul yazılmaçni yöpsün-
gäybiz.

⁶Da ki siz ediniz oylu, yeberdi Teñri Džanin Oylunuñ kensiniñ yüräkimizgä bizim, ki çaxıriyir: «Atalar Atası!»

⁷Bundan soñra düğülsen çul, yoğsa oylu; (83v/87v) a egär oylu esän, na dediç tä sen Teñri bilä.

⁸Evet ol vaçtta, çaçan ki bilmäs ediniz Teñrini, çul ediniz alarga — düğül edilär äväldän teñrilär.

⁹Evet hali tanidiniz Teñrini, artıç, ki belgili bolduñuz Teñrigä, neçik yänä ekinçi çaytıyirsiz 4 tarbiatka, kücsüzlärgä da miskinlärgä, çaysılarına ki birdän çul etmä boyuñuznu kliyirsiz?

¹⁰Künlärni tañlarsiz, aylarnı da yıllarnı da, da zämanäni.

¹¹Xorçarmen sizdän, ansizim boş bolmagay emgäkim benim sizdä.

¹²Boluñuz, neçik men, zera men dä sizni kibik edim, çardaşlar, çolarmen sizdän. Yoçtur sizni nemä yazıçınıñ maña çarşı:

¹³bilirsiz siz, ki kücsüzlükü bilä tenimniñ awedaranel ettim sizgä äväldän,

¹⁴da prihodalarñi, ki tenimdä benim edilär, heç etmädiniz, da ne azarlamadiniz, yoğsa neçik frištäsiniñ Teñriniñ, yöpsündüñüz meni, neçik K'risdosnu Jisusnu.

¹⁵Xaytıp, çaydadır sanlıçınıñ sizni! Tanıçmen sizgä, egär çarä bolgay edi, közüñ(84r/88r)üzñü dä çıçarıp sizni da bergäy ediniz maña.

¹⁶Evet duşman kibik boldum sizgä, ki könüni sözlädim?

¹⁷Yoğsa paçillätiyirlär sizni düğül ki yaçşılıçka da tıyma kliyirlär sizni, ki alarga paçillängän bolgaysiz.

¹⁸Yoğsa yaçşıraçtır paçillämä yaçşılıçka här sahat, da düğül yalız ki sizni işinizgä bolsam.

¹⁹Oylanlarım, çaysılarıñizni ki yänä ekinçi tolyatıyırmen, negä dinçä ki vobaçicca bolgay K'risdos sizdä!

²⁰Klädim hali kelmä çatiniñzga da teşkirmä sözümnı, zera daragusel bolupmen men sizni üçün.

²¹Aytiniñz maña nemä, çaysiniñz ki orenk' tibiñä klärsiz bolma, sarnaganiniñz yoç midir orenk'tä,

²²ki [Ha polya: Yaratılğan bitikinä, burungi Asduadzaşunçta 11] yazgandır, ki: Aprahamniñ eki oylu bar edi, bir çaravaşından, da bir çatiniñdan? [Быт 16:3-4; 16:15; 21:2]

²³Evet çaysi ki çaravaşından edi, ten sartin toçup edi, da çaysi ki çatiniñdan, sövünçlüç sartin toçup edi.

²⁴Çaysi ki manidirlär oçinagga. Zera eki budur yeri Bitikniñ: birisinä taydan, (84v/88v) çuluçka toçgan, çaysi ki Hak'ardır,

²⁵zera Hak'ar, Sinaj taydır, Arapistan, teñdir

bu Erusaçemgä, zera çuldur oylanları bilä kensiniñ birgä;

²⁶yoğesä yoçarığı Erusaçem azaddir, çaysi ki anasidir bizim barçamizniñ.

²⁷Zera [Ha polya: Esaji 21] yazgandır: färäh bol, plodsuz, ki toçurmas edini; çaxır da avaz et, ki tolyatmas edini; zera köptürlär oçullar alçaç, ne ki vlasniylar [Ис 54:1 Возвеселись, неплодная, нерождающая; воскликни и возгласи, немучившаяся родами; потому что у оставленной гораздо более детей, нежели у имеющей мужа, говорит Господь].

²⁸Evet biz, çardaşlar, Sahagga körä sövünçlük oylanlarıbiz.

²⁹Evet ne türlü ki ol vaçtta, ki ten sartin toçup edi, körälmäs edi ani, çaysi ki džan sartin edi, ol türlü hali dä.

³⁰Yoğsa ne aytir Bitik? [Ha polya: Asduadzaşunç burungi bitiktä 12] Ketär kerı çaravaşiniñni da oylun da anini, ki bolmagay, ki dediçit etkäy oylu çaravaşiniñ oylu bilä azadniñ [Быт 21:10 выгони эту рабыню и сына ее, ибо не наследует сын рабыни сей с сыном моим Исааком].

³¹Anini üçün, çardaşlar, düğülbiz oylanları çaravaşiniñ, yoğsa azadniñ.

Nemiç 5

¹Azadlıç bilä, çaysi bilä ki K'risdos bizni azad etti, bek turuñuz bundan soñra, da bolmagay, ki ekinçi çošulmaçına çul (85r/89r) bolmaçniñ kirgäysiz.

²Ošta men, Boyos, aytirmen sizgä: egär ki sünätlänsäñiz, K'risdos sizgä nemä boluşmas.

³Tanıçlıç berimen barça adamlarga, kim ki sünätlänsä, ki borçludur barça orenk'ni tügällämä.

⁴Xapanel bolupsiz K'risdostan, kimlär ki orenk' bilä artarlanırsiz da tüşüpsiz başçışından anda,

⁵zera biz džani bilä inamniñ, umsaşi bilä artarlanmaga umsamiz bar.

⁶Zera K'risdosta Jisusta ne sünätiniñ çuvati bar, da ne sünätsizlikniñ, yoğsa inam, sövük bilä oçgan.

⁷Yaçşı bariyir ediniz. Kim teprätti sizni könülükä biyänmämägä?

⁸Zera ol çavça düğüldür andan, ki ündädi sizni.

⁹Azçına açi çamur barça nemäni açitir.

¹⁰Yoğsa men umsanipmen sizgä Eyämizgä, ki nemä özgä türlü saçış etmäğäysiz; da kimlär ki çalaba[la]ştiriyirlar sizni, terpit etkäy yarçu, kim dä bolsa.

¹¹Evet men, çardaşlar, egär ki sünätni k'arov bersäm edi, ne üçün haligä dirä nenavisttämēn? Na alay esä, çapanel bolgandır pogorşen'asī çaçniñ.

(85v/89v) ¹²San edi alarga, ki halidän singan bolgaylar edi, kimlär ki sizni çozçiyirlar!

¹³Zera siz azadlıçka ündälipsiz, çardaşlar, yalyz ki tek azadlıçiniñiz siziñ bolmagay säbäpinä tenniñ, yoçsa sövük bilä çuluç etiñiz biri biriñizgä.

¹⁴Zera barça örenk' bir sözdä tügällänir, ki sövgäysen çardaşiniñi, neçik boyuñni.

¹⁵A egär ki biri biriñizni tişläsäñiz da yesäñiz — ansizim biri biriñizdän taspolmagaysiz.

¹⁶Evet bunī aytirmen: džan bilä yürüñüz da küsänçlikin tenniñ tügällämäñiz,

¹⁷zera ten suçlanir çarşı džanga, da džan hağarag tengä, da bular biri birinä hağaragdırlar, bolmagay ki, ne ki klärsiz, anī etkäysiz.

¹⁸Evet egär ki džan bilä yürüsäñiz, na düğül-siz örenk' tibinä.

¹⁹Zera belgilidir işi tenniñ; bulardir: itlik, boçniglik, murdarlıç, azmaçlıç,

²⁰ğrabaşdlıç, džaduluç, nenavist, paçillik, yüräklänmäçliç, hağaraglıç, ekiyüzçülük, herdzowadzoyluç,

²¹yamanbaçmaçlıç, öldürmäç(86r/90r)liç, džimrilik, rısvaylıç da dayi ne ki buñar oçşaştir. Xaysi ki ilgärtin aytirmen sizgä, ne türlü ki ävöldän dä aytir edim, ki kimlär ki bunuñki nemä çiliniñlar, çanlıçin Teñriniñ meñärmäslär.

²²Evet yemişi džanniñ budur: sövük, sövünçlük, eminlik, uzuneslilik, tatlılıç, yaçşılıç, inam,

²³ivaşlık, tözümlük. Bu türlülärgä bunda örenk' çarşı düğül.

²⁴Evet çaysilari ki K'risdosnuñdurlar, tenlärin kensiläriniñ çaçka kerärlär potrebalari bilä da küsänçliklari bilä birgä.

²⁵Egär tirilsäç džan bilä, džan bilä birlänäliç tä.

²⁶Da bolmalıç kensimizni maçtavuçi, biri birimizgä avaz berip, da biri birimizgä paçillänmäç bilä.

Nemiç 6

¹Xardaşlar, egär ki ansizim, kes-kenetä tüşkay kimesä sizdän ne yazıçka da esä, siz, ki duçovniylarsiz, toçtatiñiz anıñkibikni džan ivaşliki bilä, sayt boluñuz boyuñuzga, ki siz dä sinalmagaysiz.

²Biri biriñizniñ yükün kötürüñüz da ol türlü tügälläniz örenk'in K'risdosnuñ.

(86v/90v) ³Egär ki sayıñgay kimesä, ki bolgay nemä, kendi dä düğül esä, alay boyun kensiniñ aldar.

⁴Işin kensiniñ öleşün hər biri da soñra boyuna

kensiniñ yalyz maçtanmaç bergäy, da düğül ki siñari çatina,

⁵zera hər biri kendi yükün kötürmälidir.

⁶ülüşlük etkay aşagerd vartabedgä barça yaçşılıçka.

⁷Aldanmañiz: Teñri heç bolmas. Ne ki dä saçsa adam, anī yänä kosit etär:

⁸kim ki saçsa kendi teninä, tenindän kensiniñ anda çalsar buzulmaçlıçni, da kim ki saçsa džanina, džanından anda çalsar meñi tirlikni.

⁹Evet yaçşı etmä ayırlanmalıç, ki zämanäsinä kensiniñ çalgaybiz, salinmiyin.

¹⁰Bundan soñra, neçä ki zämanä çolumuzgadır, etiyiç yaçşiniñi barçasına, artıç dindäşlärimizgä.

¹¹Baçiniñiz, ne türlü yazov bilä yazdım sizgä benim çolum bilä.

¹²Zera kimlär ki bir kezdän klärlär yaçşı kişi bolma tenläri bilä, alar keltiriyirlär sizni sünätlänmä yalyz, ki K'risdosnuñ çaçiniñ artından bar-maga,

(87r/91r) ¹³zera çaysilari ki sünätlängändirlär, da alar örenk'ni saçlamaslar, yoçsa kliyirlär, ki siz sünätlängäysiz, ki siziñ teniñiz bilä maçtangay.

¹⁴Yoçsa maña haşa bolgay maçtanma, tel yalyz çaçina Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ, çaysi bilä ki maña dünyä da çaçka keliptir, da men dä dünyäda.

¹⁵Zera ne sünät nemädir, da ne sünätsizlik, yoçsa yäñi yaratmaç.

¹⁶Da kimlär ki bir kerät bu ganonk'ka bir bolurlar, eminlik üstlärinä alarniñ da yarlıyamaçlıç, da üsnä Israjeliniñ Teñriniñ.

¹⁷Bundan soñra kimsä meni emgätmäsin, zera men çiyinin K'risdosnuñ terpit etiyirmen.

¹⁸Başçışı Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ džaniñiz bilä siziñ, çardaşlar, ameñ.

Kayadaçilärgä yazıldı Rımadan.

Dunk' 293.

Başı Ep'esacı bitikiniñ

K'risdos bilä tañlanmaçimiz üçün bizim sunulmaçlıçtan da tügällänmäçtän.

Alış bilmäç üçün, ki K'risdosnu sunulgan bizgä yaçşılıçtan.

Guçk'çilar da džuvutlar üçün, ki yov(87v/91v)uçlandilar K'risdos Teñrigä K'risdos ötläş umsa bilä başçışka körä.

Berilmäç üçün añar Teñrilik esliliktan yariçlatmaç üçün guçk'çilarni da azarlama şaytanlarni.

Alış yiçöv üçün çuvatına da sövükünä Teñriniñ.

Ögüt sövük da birlik üçün, egär ki başçış türlü-türlü fayda üçün üläşinip esä dä.

Sekinlik da artarliḡ üçün, ki Teḡrigä oḡşaş etär bizni.

Dostoyñi tirlik üçün, aruvluḡtan da etmäḡ bilä yamannı azarma, da dügöl yalyız söz bilä, da džan bilä bolma, saymos bilä, da dügöl çayır bilä.

Simarlamaḡ yovuçlatučı tiyişli buyruḡ tibinä bolganlar üçün da buyruḡçılarga K'risdos sartın.

Sürät yürütmä K'risdos üçün çuvatına körä K'risdosnuḡ. *Dun 16.*

Bitik Ep'eşaçılargä Nemiç 1

¹Boyos, arak'al Jisus K'risdosnuḡ erki bilä Teḡriniḡ, arilärgä, ki Ep'esostadırlar, da inanganlarga K'risdoska Jisuska;

²Başḡış siziḡ bilä da eminlik Teḡridän, Atamızdan bizim, da Eyämizdän Jisus K'risdostan.

³Alıışlıdır Teḡri da Atası Eyämizniḡ (88r/92r) bizim Jisus K'risdosnuḡ, ki alıışladı bizni barça džan alıışı bilä köktägilärni K'risdosta,

⁴ne türlü ki taḡladı bizni aniḡ bilä yaratılğanıdan burun dünyâniḡ, bolma bizgä arilärdä zadasızlar alnına aniḡ sövük bilä.

⁵äväldän tüzdi bizni oḡul yazılmaḡka Jisus K'risdos ötläş aḡar biyängäniä körä erkiniḡ kensiniḡ,

⁶slavasına hörmätiniḡ başḡışiniḡ kensiniḡ, ḡaysi bilä färählätti bizni sövüklüsü bilä,

⁷ḡaysi bilä ki çutçarıлмаḡımız bar aniḡ çani ötläş, boşatlıḡ yazıḡlarga ululuḡu bilä başḡışniḡ aniḡ,

⁸ki arttı bizgä barça eslilik bilä da biliklik bilä,

⁹körgüzdü bizgä sayışın erkiniḡ kensiniḡ biyänçlikinä körä kensiniḡ, ḡaysi ki äväldän çoydı aniḡ bilä,

¹⁰spravcalıḡka tügällikinä zämanäniḡ, tügälämägä barçanı K'risdos bilä, ne ki köktädir, da ne ki yerdädir alay.

¹¹Xaysi bilä ki üläşindiḡ, äväldän ündälip, ilgäri çoymaḡından Teḡriniḡ, ki barçanı (88v/92v) oḡarır, sayışına körä erkiniḡ kensiniḡ,

¹²bolma bizgä slavasına hörmätiniḡ aniḡ, äväldän umsanganlarga K'risdoska.

¹³Xaysi bilä ki siz dä, ḡaçan işittiḡiz sözün kö-nülükñüḡ, awedaranin çutçarıлмаḡıñizniḡ siziḡ, ḡaysi bilä ki inanıp möhürländiḡiz Ari Džanga sövünçlükä,

¹⁴ḡaysi ki bar inam ötläş dediçstvomızga bizim, çutçarıлмаḡka tiyilmä, slavasına hörmätiniḡ aniḡ.

¹⁵Aniḡ üçün men dä, ḡaçan işittim inamıñizni siziḡ, ki Biy Jisuska, da sövüküñiznü, ki barça arilärgä,

¹⁶tiyilman şükürlänmäḡtän siziḡ üçün, aḡma sizni alıışta,

¹⁷zera Teḡrisi Eyämizniḡ bizim Jisus K'risdosnuḡ, Ata hörmätiniḡ, bergäy sizgä Džanın eslilikniḡ da belgilikniḡ bilmäḡi bilä kensiniḡ,

¹⁸yarıḡlı etmä közin yüräkiñizniḡ, ki bilmä bizgä, nedir umsa ündämäḡindän aniḡ, da nedir ululuḡu hörmätiniḡ da dediçstvosunuḡ aniḡ arilärdä,

¹⁹da nedir (89r/93r) artıḡlıḡı ululuḡunuḡ aniḡ bizgä, inanganlarga oḡarmaḡka körä możnostundan çuvatiniḡ aniḡ,

²⁰ki oḡardı K'risdosta, ki turyuzdu ani ölüdän da olturyuzdu oḡuna kensiniḡ köktä,

²¹üsnä barça buyruḡlarniḡ, da ululuḡlarniḡ, da çuvatlarniḡ, da biyliklärniḡ, da üsnä barça atlarniḡ, ündälgän dügöl yalyız bu dünyâda, yoḡsa meḡiliktä dä,

²²da barçâ nemäni hnazant etti ayaḡı tibinä aniḡ da ani çoydı baş üsnä barça nemäsinin yıḡovlärniḡ,

²³ḡaysi teni aniḡ, tügälliktir, ki barçanı barçasına tügällär.

Nemiç 2

¹Da siz, ki ölüp ediḡiz yazıḡ içinä da yaḡılmaḡıñiz içinä siziḡ,

²ki bir vaḡt yürür ediḡiz, meḡilikinä körä bu dünyâniḡ, buyruḡçıgä körä, ki buyruḡçisidir obloknuḡ, eski duşman, ki hali kriptir oylanlarına kerı tüşkänlärniḡ,

³ḡaysilari arasına biz dä barçamiz yürür ediḡ bir zaman (89v/93v) küsänçlikinä tenimizniḡ bizim, da etär ediḡ erkin tenimizniḡ da esimizniḡ, da ediḡ köni, ki oylanları öçäşmäḡniḡ, neçik özgälär.

⁴Evet Teḡri, ki uludur yarlıḡamaḡi bilä köp sövük üçün aniḡ, ki sövdi bizni,

⁵ne vaḡtta ki ölüp ediḡ yazıḡımızda bizim tiri etti bizni K'risdoska, zera başḡış bilä tirildiḡ,

⁶aniḡ bilä turyuzdu da aniḡ bilä olturyuzdu köktägilär bilä K'risdosta Jisusta,

⁷ki körgüzgäy meḡiliktä, ki kelmäḡtir, artıḡ ululuḡun başḡışiniḡ kendiniḡ tatlılıḡ bilä bizgä K'risdoska Jisuska.

⁸Zera başḡışı bilä aniḡ siz çutçarıлмаḡanlar inam ötläş, da bu dügöl sizdän, yoḡsa Teḡriniḡ başḡışından:

⁹dügöl etmäḡtän, ki kimesä maḡtanmagay.

¹⁰Zera aniḡ yaratılğanlarıbiz, toḡtalğan K'risdos bilä Jisus bilä yaḡşı etmägä, ḡaysin ki äväldän hadirlädi Teḡri, ki aniḡ bilä yürügäybiz.

¹¹Aniḡ üçün siz dä aḡıñiz, ki bir zaman gurk'çi ediḡiz teniḡiz bilä, ki ündäliptirlär sünät(90r/94r)-sizlär, atılğan sünätliktän anda tenli çol işindän,

¹²zera edinjiz ol zamanda K'risdostan başça, da yazılmagan uxtuna meñilikniñ, da nemä umsanjiz yoñ edi, da Teñrisiz edinjiz dünyáda.

¹³Evet hali Jisus K'risdos ötläñ siz, ki bir zaman yırañtagi edinjiz, yuvuñtagi bolduñuz çanı bilä K'risdosnuñ.

¹⁴Zera oldur eminlikimiz bizim, ki etti eksin bir da ortadagi divarni buzdu,

¹⁵duñmanlıñni teninä kensiniñ da oñen'kin simarlamayñniñ buyruñ bilä çapanel etti, ki eksin dá toñtat-kay kensi bilä bir yäñi adamga, da etkäy eminlik,

¹⁶da bariñtirgay eksin dá bir ten bilä Teñri bilä çacı bilä kensiniñ, zera öldürdi duñmanlıñni boyuna kensiniñ.

¹⁷Da kelip, awedaranel etti eminlik sizgä, yırañtagilärgä da eminlik yuvuñtagilärgä,

¹⁸zera aniñ bilä bar bizdä çonarhliñ eksindä bir Džan bilä Ataga.

¹⁹Alaysa, bundan soñra düğülsiz ruzniy da yat, yoñsa bir şahärdägilär bilä da yovuçlanganlar Teñrigä,

(90v/94v) ²⁰yasalğanlar himi üsnä araç'ellärniñ da markareñläriñ, ki uholunuñ başi Jisus K'risdostur,

²¹çaysina ki barça budovan'a baylanip da yerlänip artar ari dadžarına Biy bilä,

²²çaysi bilä ki siz dá aniñ bilä yasalirsiz meñkan'asına Teñriniñ Džan bilä.

Nemiç 3

¹Bunuñ üçün men, Boγos, başlangan Jisus K'risdoska siz gurk'çilar üçün.

²Sahat, ki işitkaniñiz bar siziñ spravcaliñin başçiñiniñ Teñriniñ, ki beriliptir maña siziñ üçün,

³zera belgirtmäñtän köründü maña sayiñ, ne türlü ki äväldän yazdim sizgä, az nemä bilä,

⁴ki bolgaysiz sarnama da eskä alma eslilikimni menim sayiñina K'risdosnuñ,

⁵zera özgä millätlärgä körünmädi adam oylanlarına, ne türlü ki hali belgirtti arilärinä kensiniñ, araçellärgä da markareñlärgä Džan bilä,

⁶bolma gurk'çilarga birgä meñärüçi, da tendäñ, da ülüñlü sövünçlükä Jisus K'risdosta awedaran bilä,

⁷çaysina boldum men (91r/95r) çuluñçi bergäniñä da başçiñina körä Teñriniñ, ki berildi maña oñarmaçına körä çuvatiniñ aniñ.

⁸Men alçañimen barça arilärniñ, berildi bu başçiñ gurk'çilarga awedaranel etmä tergövsüz ululuñun K'risdosnuñ

⁹da yariçli etmä barçasin, ki nedir öv spravcaliçi sayiñniñ, ki yaruç etkän edi barça meñilikkärdän Teñri çatina, ki barça nemäni etti,

¹⁰ki belgili bolgay hali frištälärniñ buyruñçilarına da ululuñlarına, ki köktädirlär, yiçöv ötläñ köp türlü eslilik Teñriniñ,

¹¹ilgäri çoyulğan meñilik ötläñ, çaysin ki etti Eyämiz Jisus K'risdos ötläñ,

¹²çaysi bilä ki bar prespeñnostumuz da otrimat etmäñimiz umsa bilä inami ötläñ aniñ.

¹³Aniñ üçün çolarmen, ayırlanmagaysiz tarliçimizga bizim, ki siziñ üçündür, ki bizim hörmätimizdir.

¹⁴Bunuñ üçün çoyarmen tizlärimni, budur çökmäç ya dzunr tüñmäç, Atasına Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ,

¹⁵çaysindan ki ataliçlar köktä da (91v/95v) yerdä ündäliyirlär,

¹⁶ki bergäy sizgä ululuñuna körä hörmätiniñ kensiniñ toñtatma çuvat bilä kensiniñ Džani ötläñ içkäriği adamda,

¹⁷tünmaga K'risdosnuñ inami bilä yüräkiñizgä siziñ,

¹⁸sövük bilä korenicca bolup da toñtalip, ki moñniy bolgaysiz etmä barça arilär bilä, nedir keñliki da uzunluçı, biyiklik da teränliç,

¹⁹tanimaga artiçliçin bilikliktan sövükünün K'risdosnuñ, ki tolgaysiz barça tügälliki bilä K'risdosnuñ.

²⁰Evet hali ki bolur artiç barça nemädän etmä yiçilix bilä dayi artiç, ne ki çolarbiz ya añarbiz çuvatka körä, ki oñuptur bizgä.

²¹Añar haybat yiçövlärdän da K'risdoska Jisuska barça millätlärdän meñi meñilikkä, amən.

Nemiç, frang 4

¹Xaytip çolarmen sizdän men, ki baylimen Biygä, arzanilik bilä yürümä ündälmäçkä, ki ündälipsiz,

²barça çonarhliç bilä, da ivañlik bilä, uzuneslilik (92r/96r) bilä baçma biri biriñizgä sövük bilä,

³džähatlanma saçlama birlikni džan bilä bayi bilä eminlikniñ.

⁴Bir ten da bir džan, ne türlü ki ündälipsiz dá bir umsaga ündälmäçiniñizgä siziñ;

⁵zera birdir Biy, da bir inam, da bir k'ristänlik,

⁶bir Teñri da Ata barçasına, da barçasiniñ ünä, da barçası bilä, da bizim barçamiz bilä.

⁷Yoñsa här birimizgä bizdän beriliptir başçiñ ölçövgä körä başçiñindan K'risdosnuñ.

⁸Aniñ üçün [Ha полях: 67 saymos] aytiñ da: «Mindi biyikkä, yäsir etti yäsirlikni da berdi başçiñ adamlarga» [Пс 68:18 Ты восшел на высоту, пленил плен, принял дары для человеков, так чтоб и из противящихся могли обитать у Господа Бога].

⁹Ki «mindi» nedir? Tek ol, ki äväl-burun endi tıbdägi yanına yerniñ.

¹⁰Ki «endi» yänä oldur da, ki mindi biyik barça köklärdän, ki toldurgay barçanı.

¹¹Da ol berdi çaysın arakellär, çaysın marka-reñlar, çaysın awedaraniçlar, çaysın kütüçilär da vartabedlar,

¹²toxtalmaçına arilärniñ, işinä çuluçnuñ,

¹³Ä negä dinçä ki barçamiz yetkaybiz bir birlikinä inamniñ da (92v/96v) bilmäçliñniñ Oylun Teñriniñ, adam tügäl, ölcövünä boynunñ tügälliknä Krisdosnuñ;

¹⁴ki bolmagay, ki bundan soñra bolgaybiz oylanlar talaşkan da tepräñgän barça yellärdän vartabedliñindän, adamlariniñ aldamaçları bilä, usatliç bilä aldamaç bularmaçına,

¹⁵yoçsa könülgänlar sövük bilä arttiriyiç añar barçanı, çaysi ki baştir Krisdos,

¹⁶çaydan ki barça ten baylanip da oçsaş bolup barça boyunlar bilä barip kelmäçları bilä sezdir-mäçkä körä, ölcöv bilä här biriniñ ülüşünä körä, artmaçliçin teniniñ etär yasamaçına boyun kensiniñ sövük bilä.

¹⁷Xaytip bunı aytirmen da ant etärmen Biygä, ki bolmagay, ki siz ol orinag bilä yänä bargaysiz, ne türlü ki özgä gurk'çilar yürürlär boşluçu bilä esläriñiñ kensiläriniñ,

¹⁸çaysilariniñ ki çarañyulaniptir yüräkläri alarniñ, da yatlaniptirlar andagi tirlikindän Teñriniñ, biliksiz(93r/97r)lik üçün, ki bardir alarda, soçurluçları üçün yüräkläriniñ alarniñ.

¹⁹Ki boylariniñ kendiläriniñ umsasın kestilar da çixara berdilär boyların azdırmaçliçka işinä barça murdarliçniñ akahliç bilä.

²⁰Yoçsa siz bu türlü övränmädiñiz Krisdosnu;

²¹egär ki işittiniz dä esä anıñ üçün da anıñ bilä övrändiniz,— ki ne türlüdür könülükü Jisusnuñ,—

²²keri salma sizdän burungi yürümäçinizgä körä eski adamni, buzulganni suçlanmaçı bilä aldanmaçtan,

²³da yänirtmä dñan bilä esiñizni sizin,

²⁴da kiymä yäñi adamni, ki Teñrilik sartin toxtalıptir, artarliç bilä da aruvluç bilä könülük-tän.

²⁵Anıñ üçün keri saliniz yalyanliçni, sözläniz könülüknü här biri kendi siñari bilä, zera biri birimizgä buyumbiz.

²⁶Yüräkläniniz da yazıç etmäniz: günäş yüräklänmäçiniz üsnä sizin batmasın;

²⁷da bermäniz yer şaytanga.

²⁸Kim ki oçurlar edi, artıç oçurlamasın, yoç-(93v/97v)sa yaçşıraç çazçansın, işlämä çolu bilä

kensiniñ yaçşini, ki yetkinçä bolgay bermägä dä, kingä ki keräk bolsa.

²⁹Barça söz körksüz ayzinizdan sizin çixmasin, yoçsa ne ki yaçşidir, yasama keräklı nemäni, ki bergäy başıış alarga, ki işitirlär.

³⁰Da çayçurtmaniz Ari Dñanın Teñriniñ, çaysi bilä ki möhürländiniz kününä çutçarıлмаçniñ.

³¹Barça açilik, da yüräklänmäçliç, da öçäşlänmäçliç, da küstünmäçliç, da küfür bermäçliç kötürülsün sizdän barça yamanliç bilä birgä;

³²boluñuz biri biriniz bilä tatli, şayavatli, boşatma biri birinizgä, ne türlü ki Teñri dä Krisdos ötläş boşatti bizgä.

Nemiç 5

¹Boluñuz oçsaş Teñrigä, neçik sövüklü oçullar,

²da yürünüz sövük bilä, ne türlü ki Krisdos sövdi bizni da çixara berdi boyun kensiniñ bizim üçün çurban da soyulmaçka Teñrigä yaçşı iskä.

³Evet boñnıçlik da barça murdarliç ya akahliç (94r/98r) añılmasın sizin arañizga, ne türlü ki tiyişlidir arilärgä.

⁴Da igränçlilik, ya söz essiz, ya boş masçaraliç, çaysi ki tiyişli düğüldür, yoçsa yaçşıraçtır şükürlük;

⁵bunı añlap biliniz, ki barça boñnıç, ya murdar, ya akah, çaysi ki malına tapunuçidir, yoçtur dediçstvosu çanliçına Krisdosnuñ da Teñriniñ.

⁶Kimsä sizni aldamasın sözlär bilä yalyan, zera bunun üçün kelir öçäşmäçi Teñriniñ üsnä oylanlariniñ biyänmäğänlärniñ;

⁷bundan soñra bolmaniz ülüşçi alarga.

⁸Zera egär ki ediniz esä bir vaçt [voçt] çarañyuluç, hali yariçliçsiz Biydä, neçik yariç oylanları kibik, yürünüz,

⁹zera yemişi yariçniñ barça yaçşiliç bilä, da artarliç bilä, da könülük bilädir.

¹⁰Sinaniz, nedir biyänçli Teñrigä,

¹¹da ülüşlü bolmaniz yemişsizlikkä işinä çarañyuluçnuñ, yoçsa yaçşıraç azarlaniz.

¹²Zera ne ki yapuç bolıyir alarda, anı sözlämä dä murdardir.

¹³Yoçsa barça nemä, azarlanip, yariçtan belgili bolur, zera (94v/98v) barça nemä, ki aydnidir, yariçtır.

¹⁴Anıñ üçün aytir da: «Tur, ki yuçliyirsen, da tur ölüdän, da yariç berüçi bolgay saña Krisdos».

¹⁵Baçiniz, ki neçik könülük bilä yürügäysiz, ki bolmagay, neçik essizlar, yoçsa neçik eslilar,

¹⁶satın aliniz zamanäni, zera künläri yamanniñ bar.

¹⁷Anıñ üçün bolmaniz essiz, yoçsa añlaniz, nedir erki Eyämizniñ.

¹⁸Da esirmänjiz čayir bilä, çaysında ki zalivan'a bar, yoğsa yağşıraç tolunuğuz Džan bilä,

¹⁹sözlämä yüräkiñizgä siziñ saymos bilä, da alyış bilä, da avaz bilä, džan sarnamaçi bilä, avaz bilä saymos aytma yüräkiñizgä siziñ Eyämizgä,

²⁰šükürläniñiz här sahat barča üsnä atına Eyämizniñ Jisus K'risdosnuñ, Ata Teñriniñ,

²¹hnazant boluğuz biri biriñizgä çorçusu bilä K'risdosnuñ.

²²Xatınlar, kendi eyälärinä hnazant boluğuz, neçik Eyämizgä,

²³zera erdir baş çatunga, ne türlü ki K'risdos baştır yixövgä, da kendidir çutçaručisi tenniñ.

²⁴Yoğsa ne türlü ki yixöv hnazant (95r/99r) bolur K'risdoska, ol türlü çatınlar da kendi erlärinä barçaga.

²⁵Erlär, sövünüz çatunlarıñizni siziñ, ne türlü ki K'risdos sövdü yixövnü da çixara berdi boyun kensiniñ anıñ üçün,

²⁶ki anı arıtkay aruvluğuz bilä awazanıñ sözi bilä,

²⁷ki çoygay kensi kensinä utru hörmätli yixövnü, ki bolmagay nemä zadası ya aruvsuzluğuz, ya özgä nemä anıñkibik andan, yoğsa ki bolgay surp da zadasız.

²⁸Ol türlü borçludur erlär sövmä kensi çatınların, neçik kensi tenlärin; kim ki sövär kendi çatınin, boyun kendiniñ sövär.

²⁹Zera heç bir kimesä körälmämä kendi boyun bolmas, yoğsa beslär da suvarir anı, ne türlü ki K'risdos yixövnü,

³⁰zera boğumlarbiz teniniñ anıñ da söväklärinä anıñ.

³¹Bunuñ üçün salgay er atasın da anasın da bargay artından çatıniniñ kensiniñ, da bolgaylar eksi bir ten.

³²Sayış bu uludur; evet men aytıyirmen K'risdoska da yixövgä oğsaş.

³³Yoğsa siz dä ol türlü bir-dä-bir, zera här bir kimesä kendi çatunun alay sövgäy, (95v/99v) neçik kendi boyun, da çatın çorçkay erindän kensiniñ.

Nemiç 6

¹Oğullar, hnazant boluğuz toğurganlarga sizni Biygä, zera ol türlü tiyişli.

²Hörmätli atañni seniñ da anañni, çaysi ki burungi buyruçtur [*Ha полях: 2-inçi orenk'tä 11*] sövünçlüxtä:

³ki saña yağşı bolgay, da uzaç ömürlü bolgay sen dünyâda [Вт 5:16 Почитай отца твоего и мать твою, как повелел тебе Господь, Бог твой, чтобы продлились дни твои, и чтобы хорошо те

бе было на той земле, которую Господь, Бог твой, дает тебе].

⁴Atalar, öçäştirmäniz oylanlarıñizni siziñ, yoğsa besläñiz alarni ögüt bilä da övrätmäç bilä Eyämizgä.

⁵Xullar, hnazant boluğuz biyläriñizgä siziñ ten sartin çorçuz bilä, da titrämäç bilä, da birköñüllük bilä yüräkiñizniñ siziñ, neçik ki K'risdoska,

⁶bolmagay, ki tek köz alnina çuluç etmä, neçik adamlarga biyänüçilär kendilärin, yoğsa, neçik çulları K'risdosnuñ, etmä erkin Teñriniñ yağşı yüräktän,

⁷çuluç etmä, neçik Eyäsinä, da dügül ki, neçik adamlarga,

⁸bilijiz, ki här bir kimesä, ki ne ki dä etsä yağşı, anı yöpsünür Biyindän dä, egär çul, egär azad.

⁹Da siz, biylär, anı etiñiz alarga tözümlük bilä, etmä ögütüni, bilijiz, ki (96r/100r) alarniñ da, siziñ dä Biyiñiz bar köktä, da yüz körmäç yoçtur alnina anıñ.

¹⁰Bundan soñra çuvatlarıñiz Eyämiz bilä da možnostu bilä çuvatiniñ anıñ.

¹¹Da kiyiñiz yaraylanmaçin Teñriniñ, ki bolgaysiz turma çarşı ustatlıçına şaytanniñ,

¹²zera düğöldür bizgä uruş ten bilä ya çan bilä, yoğsa buyruçilari bilä, da ululuçları bilä, da dünyâ tutuçilari bilä bu çarayuluçnuñ, duşmanıñ yamanlıçları bilä, çaysi bardirlar kök tibinä.

¹³Anıñ üçün aliñiz yaraylanmaçin Teñriniñ, ki bolgaysiz çarşı urunma yamanga, yamanina künnüñ, da çaçan ki barča nemäni tügälläsäñiz, toçtalğan turuğuz.

¹⁴Tözünüz, berkätip beliñizni siziñ könülük bilä, da kiyip zbroyasin artarliçniñ,

¹⁵da kiydirip ayaçlarıñizni hadirlik bilä aweđaranniñ eminliki bilä;

¹⁶da bu barçañiz üsnä aliñiz tarçasin inamnıñ, çaysi bilä ki bolgaysiz barča oçlarıñ urulğan yamanniñ söndürmä;

¹⁷da aliñiz şolomecin (96v/100v) çutçarıлмаçniñ da çiliçin džanniñ, çaysi ki sözidir Teñriniñ K'risdos.

¹⁸Barča alyış bilä da yalbarmaç bilä alyış etmägä här vaçt džan bilä, da anıñ bilä emgäniñiz barča tözümlük bilä da çoltça bilä barča arilər üçün

¹⁹da benim üçün, ki maña berilgäy söz — açmaga ayzimni benim açılıç bilä körgüzmä sayışin awedaranniñ,

²⁰ne üçün ki elçiläniyirmen baçlanmaçim bilä, ki añar prešpeşniy bolgaymen, ki ne türlü tiyişlidir maña sözlämä.

²¹Evet ki bilgäysiz siz dä benim üçün, ki ne etsärmen barça nemäni, körgüzgäy sizgä Dük'igos [diwk'igos], sövüklü çardaş da inamlı çul Biygä,

²²ki yeberdim sizgä bu iş üçün, ki bilgäysiz siz bizim üçün, da sövündürgäy yüräkiñizni siziñ.

²³Eminlik çardaşlar bilä da sövük inam bilä birgä Teñridän Atadan da Eyämizdän Jisus K'risdostan.

²⁴Başçış barçası bilä, kimlär ki sövärlär Biyimizni bizim Jisus K'risdosnu buzulmaçsızlıç bilä.

Ep'eşaçılärgä yazıldı Rımadan Dük'igos [diwk'igos] ötläş. *Dun 312.*

Başı P'ilibeçoç bitikiniñ

Şükürlük P'ilibeçilärniñ yaçşı etmäçi üçün da alıış alarniñ tügällänmäçläri üçün.

Aytmaç kensiniñ uruş bilä çıynalmaçı üçün da küsänçliki üçün.

Ögüt Teñrilik sartin birlik üçün da Teñri bilä birlängän tirlük üçün.

Dimo'tea da Bap'rodtidea üçün, çaysıların ki alarga yeberdi.

Džan sartin yürümäç üçün da dügül dayi ten sartin, çaysi ki oçşâşlıkidir ölümünä K'risdosnuñ.

Ögüt başça, çaysılarına teñ birgä barçasına.

Yöpsünmäçi çuluxnuñ, ki yeberildi añar.

Dun 9.

P'ilibeçilärgä

Nemiç 1

¹Boços da Dimo'teos, çulları Jisus K'risdosnuñ, barça arilärgä K'risdosta Jisusta, çaysıları ki povetinädirlär P'ilibeçilärniñ, birgä açaşları bilä da sargawark'ları bilä.

²Başçış siziñ bilä da eminlik Teñridän, Atamızdan bizim, da Eyämizdän Jisus K'risdostan.

³Şükürlümen Teñrimdän benim barça jişadaglarıñız üsnä siziñ,

⁴här sahat (97v/101v) barça çoltçama benim siziñ barçañız üçün etärmen alıış sövünçlük bilä,

⁵ülüşlü bolmaçıñız üçün siziñ awedaranga burungi kündän bügüngä dirä,

⁶prespeşniymen buñar, ki kim başladı sizdä yaçşı etmäçni, tügälläsin küñünä dirä Jisus K'risdosnuñ,

⁷ne türlü ki doyrü körüniyir maña sayışlama bunı siziñ barçañız üçün, ki bolgaysiz siz benim yüräkimä baylanganımda benim da džuvap bergänimä benim da toxtalmaçına awedaranniñ, ülüşlü maña başçışlarıma siz barçañız bolgaysiz.

⁸Tanıxtır maña Teñri, ne türlü küsänipmen sizgä barçañızga şayavatı bilä K'risdosnuñ Jisusnuñ;

⁹da anı alıış etärmen, ki sövükünüz siziñ da-

yıñ da dayin artıç köp bolgay biliklikdən da barça esliktän,

¹⁰tañlama sizgä yaçşını, ki toxtalğan da yañılmaçtan başça küñünä K'risdosnuñ,

¹¹tolğan yemişläri bilä artarlıçniñ Jisus K'risdos ötläş, hörmätinä da maçtalmaçına Teñriniñ.

¹²Klärmen, ki bilgäy(98r/102r)siz, çardaşlar, ne ki benim üçün edi, dayi da dayi ilgärilikinä awedaranniñ keldi,

¹³ki baylanganıma dinçä benim aydnı bolmaç K'risdos üçün barça mahalälärgä da özgälärgä barçasına,

¹⁴da köp çardaşlar alnına Biygä, ki prespeşniydirlar baylanmaçım bilä benim dayi artıç prespeşniy bolma çorçusuz sözün Teñriniñ sözlämä.

¹⁵Xaysıları paçilliktän da hagaragliçtan da çaysıları yeñileslilik bilä K'risdosnu k'arozel etiyirlär.

¹⁷Da çaysıları sövüktän, zera bilirlär, ki džuvap bermäçinä awedaranniñ barmen;

¹⁶da çaysıları yañılmaç bilä K'risdosnu aytiyirlar da dügül aruvluç bilä, zera sayınırlar, ki tarlıç etärlär baylanmaçım üsnä benim.

¹⁸Evet bu nedir? Ne orinag bilä dä bolsa, egär priçina bilä, egär könülük bilä K'risdos belgiriyyir ya aytiliyyir, da buñar sövünürmen da färähda bolurmen,

¹⁹zera bilirmen, ki bu maña suçlanıyyir çutçarıılmaçka sizni çoltçañızdan da baş(98v/102v)çışından Džanniñ Jisus K'risdosnuñ,

²⁰tözmäçimdän umsamniñ benim, ki bir nemä bilä uyatlı bolmagaymen, yoçsa barça prespeşnost bilä, ne türlü ki här sahat, da hali dä ululangay K'risdos tenimä benim, egär tirlük bilä, egär ölüm bilä.

²¹Zera maña tirlük K'risdostur, da ölmäç — fayda.

²²A egär ki tirlüki Tenimniñ, bu maña yemiş çilinmaçkadır, da neni tañliyyim, ani bilmän.

²³Särgärđanmen eksinä dä: küsänip çıçıp da K'risdos bilä bolma artıç yaçşı sayınürmen;

²⁴da turma munda tenim içinä keräklı dayin siziñ üçün.

²⁵Da bunı umsanıp bilirmen, ki turgaymen da çalgaymen barçañızga sizgä siziñ artmaçıñızga da färäh bolma inamıñızga,

²⁶ki slavañız siziñ artıç bolgay K'risdosta Jisusta benim bilä ekinçi kelgänimä benim sizgä.

²⁷Yalıç ki tek arzani awedaranga körä yürügäysiz, ki çaçan kelsäm da körsäm sizni, da egär yıraç bolsam da (99r/103r) işitsäm siziñ üçün, ki toxtalğan turgaysiz bir džanda da bir näfäs bilä, nahadagel bolgaysiz inamına Awedaranniñ,

²⁸da ɣorɣmagaysiz bir nemä bilä dä ɣarši bolganlardan anda, ɣaysi ki alarniñ yïñidir taspolmaɣtan, da siziñ — ɣutɣarılmaɣtan. Da bu, Teñridandır,

²⁹ki sizgä bayışlandı K'risdos üçün dügöl ki yalyz añar inanma, yoɣsa anıñ üçün ɣıynalma da,

³⁰ki ol uruşmaɣıñız bolgay, ki mendä köriyirsiz da hali işitiyirsiz mendän.

Nemiç 2

¹Xaytıp, egär nemä övünmäx bar esä K'risdosta, egär ki sövük övünmäxi, egär ülüşlüxü dżanıñ, egär şayavat da yarlıyamaɣlar,

²tolduruñuz sövünçlükümnü benim: anı sayışlañız, ol sövükni boyuñuzga alıñız, bir năfăstă, bir sayışta;

³bolmagay kimesä ɣozɣamaɣta da bolmagay, ki nemä kensiñizni maɣtamaɣta, yoɣsa ɣonarhlıx bilä biri biriñizni yaɣşı sayınma artıx, ne ki kendi boyuñuzni.

(99v/103v) ⁴Da dügöl ki yalyz kendi boyun bilgäy ya baɣkay, yoɣsa här bir kimesä sıñarnıñ da.

⁵Ki K'risdos Jisus da, ɣaysi ki sürätinä Teñriñdir:

⁶nemä damâhlik bilä almaɣ sayışlamadı bolmañın barabar Teñrigä,

⁷yoɣsa boyun boş etti, sürätin ɣulnuñ alıp, oɣşaş adamlarga boldu, da sürät bilä taptı, neçik adamni;

⁸aşaɣlattı boyun, bolup hnazant ölümgä dinçä, da ölümnä ɣačniñ.

⁹Anıñ üçün Teñri anı artıx biyiklattı da bayışladı añar at, ki biyiktir barça atlardan,

¹⁰zera atına Jisus K'risdosnuñ barça tizläř çökkäylär, köktägilär, da dünyädagilär, da antuntk'takilär,

¹¹da barça til ɣosdovanel bolgay, ki Biydir Jisus K'risdos hörmätinä Ata Teñriniñ.

¹²Bundan soñra, sövüklülärim, ne türlü ki barçaga hnazant bolduñuz, bolgay, ki yalyz benim kelgänimä, yoɣsa dañi artıx hali, ne sahat ki yir(100r/104r)aɣmen sizdän, ɣorɣu bilä da titrämäx bilä boyuñuznuñ ɣutɣarılmañın etiñiz,

¹³zera Teñridir, ki oñarır sizgä klägäniñizni da etkäniñizni biyänçliki üçün.

¹⁴Barça nemäni etiñiz ɣayyurmıyın da mirmirdalmıyın [=mirmildanmıyın],

¹⁵ki bolgaysiz zadasiz da aruv oylanları Teñriniñ, yazıxsız, içinä erkläri bilä taspolgan da saɣat egri millätiniñ, ɣaysılariniñ ki içinä körüngäysiz, neçik yulduzlar dünyäda,

¹⁶sözün tirlikniñ algaysiz boyuñuzga slavaga maña kününä K'risdosnuñ, zera dügöl ki nemä boş yürüdüm da dügöl ki boş emgändim.

¹⁷Yoɣsa egär ki sunuliyir esäm dä tum üsnä ya ɣurban üsnä da ɣuluɣuna inamıñizniñ siziñ sövünürmen da färâhmen birgäñizgä barçañız bilä siziñ.

¹⁸Ol türlü siz dä sövünüñüz da färâh boluñuz benim bilä.

¹⁹Evet umsanirmen Biy Jisus K'risdoska Dimot'eosnu tezindän yebermä sizgä, ki benim dä yüräkimä potiɣa bolgay, ɣaçan ki bilsäm nemä (100v/104v) siziñ üçün.

²⁰Zera yoɣtur kimesäm bir sayışlı, ki sıñar kibik ɣayyurgay siziñ üçün,

²¹barçası boyları üçün izdiyirlär da dügöl ki Jisus K'risdos üçün.

²²Evet anıñ sinamañın bilirsiz siz dä, zera, neçik oñul ataga, ɣuluɣ etti benim bilä awedaranga.

²³Xaytıp bunı umsam bar yebermä, ne türlü ki ol vaɣt anda boyu üçün dosviçit ettim.

²⁴Yoɣsa umsanipmen Biygä, ki men dä yovuɣ bargaymen.

²⁵Evet yaɣşıraɣ sayındım zEba'rotidos, ɣardaşni da boluşuçini da službada birgä bolganni benim bilä, siziñ yebergäniñizni da ɣuluñuzni benim keräkimä, yebermä sizgä,

²⁶zera kendi dä asrı kūsānıptır körmägä barçañizni sizni da ɣayyurur edi, ki siziñ üçün işitip edi da tinçsizlandı.

²⁷Da köni, ki tinçsizlandı ölümgä yovuɣ; evet Teñri yarlıyadı añar, dügöl yalyz añar, yoɣsa maña da, ki bolmagay ki ɣayyunu ɣayyu üsnä terpit etkäymen.

²⁸Xaytıp, (101r/105r) tezindän yeberdim anı, ki, körüp anı, ekinçi färâh bolgaysiz, da men ɣayyusuz bolgaymen.

²⁹Yöpsüngäysiz anı Biydä barça sövünçlük bilä, da anıñkibikläрни yaɣşılar arasına tutkaysiz,

³⁰zera işi üçün Eyämizniñ ölümgä yovuɣ boldu, hünär etti dżan bilä barabar, ki toldurgay siziñ eksiklikiñizni benim ɣuluɣumdan.

Nemiç 3

¹Bundan soñra, ɣardaşlarım, färâh boluñuz Biygä. Anı yänä yazma sizgä maña nemä ayır körünmäş da sizgä asrı saɣlanma.

²Saɣlanıñız itlärdän, da saɣlanıñız yaman ɣuluɣçılardan anda, saɣlanıñız ɣarşiliktän anda,

³zera sünät — bizbiz, ki Dżanı bilä Teñriniñ tapunuyırbiz da maɣtanıyırbiz K'risdos Jisus bilä, da dügöl ki tengä işanıpbiz,

⁴egär ki men kensim dä esäm, ɣaysi ki ol prespešnostum bar tenimdä. Egär ki kimesä özgä tür-lü prespešniy bolma teninä, dañi artıx men,

⁵sünätlänmäx bilä (101v/105v) 8-inçi kündä,

đžinsından Israjelniñ, pokolen'asından Peñiamen-
niñ, đžuvut đžuvuttan, orenk'ka körä p'ariseçi,

⁶öçäsmäx üçün körälmäs edim yixövlärni,
orenk'niñ artarlıxi üçün bolma zadasız.

⁷Yoğsa ne ki maña fayda edi, anı ziyan sayınır
edim K'risdos üçün.

⁸Da sayınirmen da barçanı ziyan artix bilmäx
üçün Jisus K'risdosnuñ Eyämizniñ bizim; anıñ
üçün barçadan zrgel boldum, da sayınirmen ziyan,
ki K'risdosnu fayda etkäymen

⁹da tapkaymen anda, neçik dügül ki benim
nemä artarlıximni, ki orenk'tändir, bolgay mendä,
yoğsa inaminin K'risdosnuñ, ki Teñriniñ artarlıxi-
dir inam bilä;

¹⁰tanima anı, da çuvatin arut'ununuñ anıñ,
da ülüslü bolmañin çiyinina anıñ, oğşaş bolma ölü-
münä anıñ,

¹¹ki ne türlü etkäymen ölüdän turmaçlıxka.

¹²Neçik ki dügül ki hanuz alğan bolgaymen ya
tügällängän bolgaymen; artından tüşüpmen, ki yet-
käymen artix, ki tutulğanmen K'risdostan Jisustan.

¹³Xardaşlar, men sayışlaman boyumnu me-
nim, ki yetiškän bolgaymen, evet bir nemädir, ki
soñyu(102r/106r)su unutulğandır, da ilgärisinä za-
bavicca bolupmen,

¹⁴umsanıñ, bariyirmen uçuna dirä ündämäxi-
niñ Teñriniñ K'risdoska Jisuska.

¹⁵Bundan soñra ki bir kezdan tügälsiz, bunı
sayışlaliç; dä egär özgä türlü nemä sayışlasanız,
hälbät [hajbat], bunı da sizgä Teñri belgirtkäy.

¹⁶Evet ki yettiç bunı, sayışlama da bu ga-
nonk'ka birlänmä.

¹⁷Oğşaş maña bolunuz, çardaşlar, da bañiñiz
anıñkibikläri, ki ol türlü yürüsärlär, ne türlü ki
barsiz sizgä oñnagga.

¹⁸Zera köplär yuriyirlär, çaysilari üçün köp
kez aytır edim sizgä, evet çaytip yıylamaç bilä dä
aytıyirmen, duşmanlari üçün çaçiniñ K'risdosnuñ.

¹⁹Xaysilariñin ki soñyusu taspolmaçtır, çaysi-
lariñin ki teñrisi çarinlaridir kensilariñin, da hör-
mät — uyatlaridir, çaysilari ki dünyäniñkin dä boş
sayışlarlar.

²⁰Yoğsa bizim uçinokumuz köktädir, çaydan ki
Xutçaruçiga umsanıpbiz Eyämiz Jisus K'risdoska,

²¹ki yäñirtti tenin çonarhliçimizniñ bizim, oç-
şaş bolmaga teniniñ haybatlı hörmätinä anıñ,
(102v/106v) çuvatka körä, ki bolgaybiz hnazantel
etmä kensi bilä barçanı.

Nemiç 4

¹Bundan soñra, çardaşlarım, sövüklülärım da
küsançlilärım, färâhlikim benim da tađžim, bu
türlü toxtalğan turunuz Biygä, sövüklülärım.

²Ewotiyani [zewotieani] çolarmen da Sundik'-
ni çolarmen, ki anı sayış etkäysiz Biydä.

³Köni, ki çolarmen seni dä, esli çoşulğan, sen
dä boluşuçi bol alarga, ki awedaranga çıynaldılar
menim bilä, Gçem bilä birgä, da boluşuçilarım bi-
lä, çaysilariñin ki atları yazılıptır meñilik diftärdä.

⁴Färâh bolunuz Biydä här sahat; yänä aytır-
men: färâh bolunuz.

⁵Ivaşlikiñiz siziñ belgili bolsun barça adamlar-
ga. Biy yovuçtur.

⁶Nemä çayçurmanız, yoğsa barça alış bilä, da
çoltça bilä, şükürlük bilä çoltçañiz siziñ belgili bol-
sun alnina Teñriniñ,

⁷da eminliki Teñriniñ, ki biyiktir barça eslä-
dän, saçlagay yüräkiñizni siziñ da esiñizni K'ris-
dosta Jisusta.

⁸Bundan soñra, çardaşlar, ne ki könülük bilädir,
ne ki mirnost bilä, (103r/107r) ne ki artarlıç bilä, ne
ki surpluç bilä, ne ki sövük bilä, ne ki yaçşı slava, ne
ki k'açlıç bilä, ne ki maçtamaç bilä, anı sayış etiniz.

⁹Xaysin ki övränipsiz dä, da yöpsünüpsiz, da
işittiñiz, da kördiñiz mendä, anı etiniz,— da Teñri
eminlikiñiz bolgay siziñ bilä.

¹⁰Färâh boldum men Biygä asrı, ki siz dä esi-
ñizdän keçirdiñiz çayçurma benim üçün nemä, ne
türlü ki çayçurur ediniz, yoğsa baçsañiz edi dä ne-
mä bilä

¹¹Dügül ki nemä taçsirlıç üçün aytıyirmen,
zera men övrändim, çaysilari bilä ki bolurmen, et-
kinçä bolma.

¹²Bolurmen eksilmä, bilirmen artma, barçaga
barça bilä bilirmen, toyma da, aç ta bolma, artma
da, eksilmä dä.

¹³Barçaga bolurmen anıñ bilä, ki çuvatlattı
meni.

¹⁴Evet yaçşı ettiñiz, ki ülüslü boldunuz maña
tarlıçima.

¹⁵Bilirsiz siz dä, P'içibeçilär, ki başlanmaçin-
dan awedaranniñ, çaçan keldim men Magetoniya-
ga, da ne bir yixöv dä ülüslü bolmadı maña alıp
bermäç üçün, tek yalıç siz;

¹⁶zera Teşayonigedä bir kez ya (103v/107v)
eki kez keräkimni berdiñiz keltirmä.

¹⁷Dügül ki çolıyirmen bermäçni; yoğsa çolıyir-
men yemişni, ki yiyidir sözüñüzdä siziñ.

¹⁸Yoğsa men, alıp barçanı, da artıpmen; yöp-
sündüm da toluşmen, Ebap'rodtidea ötläş, ki siz-
dändir yaçşı isli, çurban yöpsünüvlü da biyänçli
Teñrigä.

¹⁹Da Teñrim tolu etkäy barça keräkiñizni si-
ziñ, kensiniñ ululuçuna körä hörmät bilä K'risdos-
ta Jisusta.

²⁰Evet Teŋrigä, Atamizga bizim, haybat meŋi meŋilik, amēn.

²¹Oγcojn beriŋiz barča arilärgä Jisus K'risdosta. Oγcojn beriyirlär sizgä, ki benim bilädirlär, çardaşlar.

²²Oγcojn beriyirlär sizgä barča arilər, artix, ki övindən çesarnıdırılar.

²³Baχšiši Eyämizniŋ Jisusnuŋ džaniŋiz bilä siziŋ, amēn.

Pilibecilärgä yazıldı Rımadan Ep'ap'rodtidea ötläş. *Dun 208.*

Başı Goyosaçoç bitikiniŋ

Şükürlük Goyosaçılärniŋ yuvuχlanmaχları üçün Teŋrigä umsa bilä.

Alyış alar üçün, saγışka, da eslilikkä, da χuvatka, tözümlüktän şükürlük bilä birgä yuvuχ (104r/108r)lanmaχ bilä aruvluχ bilä.

Yänirmäxi üçün dünyäniŋ K'risdos ötläş, çaysi bilä ki Teŋri bilä ülüşlü bolmaχlıχtır.

Gurk'čilärniŋ tıyılmaχı üçün, ki teni bilä K'risdosnuŋ da χiyini bilä inam ötläş.

Kensiniŋ emgäk bilä vartabedliχi üçün, ki Teŋridän azarlamaχ yetiştirir.

Aldanmamaχ üçün adam eslilikkindän da aldamaxi bilä, çaysılariniŋ ki K'risdos bilä eslilikläri bar.

Ki K'risdos bilä ülüşlü bolgan orenk' bilä da bar ülüşlüki, egär ki K'risdos bilä esä.

Ki ten orenkinä ten oxşâşliki keräklidir, da dügül džanniŋ, ki χuvatı bilä K'risdosnuŋ tirilgäylär.

Ögüt aruvluχ üçün, mirnost üçün, adam sövükü üçün, Teŋri sövükü üçün, övränmäχ sövükü üçün, saγmos aytmaχ üçün, maχtamaχ üçün, Teŋri etkän işlər üçün şükürlük bilä.

Övdägiläri bilä bir bolma da yatlar bilä çayruçı da beslävüci bolma. *Dun 19.*

Goyosaçılärgä Nemiç 1

¹Boγos, arakäl Jisus K'risdosnuŋ erki bilä Teŋriniŋ, da Dimot'eos, çardaşi,

²Goyosaçi(104v/108v)lärgä, arilärgä da inamli çardaşlarga K'risdosta.

³Başχış siziŋ bilä da eminlik Teŋridän, Atamizdan bizim. Şükürlümen Teŋridän da Atamizdan Eyämizniŋ bizim Jisus K'risdosnuŋ, här sahat siziŋ üçün alyış etmä,

⁴çačan işittim siziŋ inamiŋiz K'risdoska Jisuska, Biyimizgä bizim, da sövükünüzünü barča arilärgä,

⁵bardir umsa üçün, ki saχlanıyir sizgä köktä, çaysi üçün ki işitipsiz sözi bilä (könilikniŋ) könlükünü awedaranniŋ,

⁶ki yetti sizgä, ne türlü ki barča dünyâda ösiyir da yemiş beriyir, neçik siziŋ dä aranizga, ol kündän, ki işittiŋiz da tanıdiniŋ başχışın Teŋriniŋ könülük bilä,

⁷ne türlü ki övrändiniŋiz dä Ebap're, sövüklü χuldaşımдан benim, ki inamlidir siziŋ üçün χuluna Jisusnuŋ,

⁸çaysi ki aytti da bizgä siziŋ sövükünüzünü džan bilä.

⁹Bunuŋ üçün biz dä ol kündän, ki işittiχ, tıyılmasbiz siziŋ üçün alyış etmäχtän da χoltça sunmaχtan, ki tolğaysiz biliklik bilä, erkinä aniŋ barča es(105r/109r)lilik bilä da džan aytişi bilä,

¹⁰yürümä sizgä arzani Eyämizgä, barča biyänçlik bilä, barča yaχşi etmäχliχkä yemiş berüci da östürüci biliklik bilä Teŋriniŋ,

¹¹barča χuvat bilä χuvatlanganlar χuvatına körä hörmätiniŋ aniŋ, barča tözümlükkä da uzun-eslilikkä fărâhlik bilä,

¹²şükürlänmä Atadan, ki ündädi sizni ülüşinä povetiniŋ arilärniŋ yariχka,

¹³ki χutχardı bizni buyruχundan çaraŋyuluχnuŋ da teškirdi bizni çanliχına sövüklü Oγlunuŋ kensiniŋ,

¹⁴çaysi bilä ki bar χutχarılmāχimiz çanı bilä aniŋ da boşatliχ yazıχlarga teni bilä aniŋ,

¹⁵ki sürätidir körümsüz Teŋriniŋ burungisi barča dünyäniŋ;

¹⁶zera aniŋ bilä toχtaldı barča, ne ki köktä da ne ki yerdä, körüngänlär da körünmägänlär: egär olturyuçlar, egär biyliklär, egär ululuχlar, egär buyruçılar,— barča nemä aniŋ bilä da anda toχtaldı;

¹⁷da oldur (105v/109v) burun barçadan, da barča nemä aniŋ bilä turdu tügäl.

¹⁸Da oldur baş tengä yixövgä; çaysi ki başlanmaχtır, burungisi ölüärniŋ, ki bolgay kensi barçasına ilgäri bolgan,

¹⁹zera aŋar biyändi, barča tügälliki Teŋriliki niŋ tınmaga,

²⁰da aniŋ bilä bariştirmaga barçasın kensi bilä, etti eminlik çanı bilä çaçiniŋ kensiniŋ, ne ki yerdä da ne ki köktä.

²¹Da sizni, ki bir vaχt [voχt] yatlanıŋ ediniŋ da duşman saγışlarıŋiz bilä yaman etmäχtän,

²²hali ošta bariştirdi ulu boγumları bilä teni niŋ kensiniŋ, ölümü ötläş kensiniŋ, çarşı turγuzma sizni aruv, da zadasiz, da skazsiz alnına aniŋ,

²³egär tursanıŋiz inamiŋizga, ukorenicca bolup da toχtalıŋ, da tepränmäsiz umsasına awedaranniŋ, çaysi ki işittiŋiz k'arozuna barča dünyâgä günäş tibinä, çaysına ki boldum men, Boγos, χuluχçi.

²⁴Da çaytip fărâhmen çiyinima benim siziŋ

üçün da toldurumen eksiklikin çiyininiñ K'risdos-
(106r/110r)nuñ tenimä benim anıñ teni üçün, çaysi ki yixövdür,

²⁵çaysına ki boldum men, Boğos, çuluxçı övni
baçmaçına körä Teñriniñ, ki beriliptir maña sizdä
tügällämä sözin Teñriniñ,

²⁶sağişni, ki yapux edi meñiliklärden da dżins-
lardan, ki hali belgirdi arilärinä kensiniñ,

²⁷çaysılarına ki klädi Teñri körgüzmä, ki ne-
dir ululuğu hörmätiniñ sağişiniñ anıñ gurk'çılarda,
çaysi ki K'risdos sizdädir, umsaşi hörmätiniñ,

²⁸ki biz k'arozel etiyirbiz, da ögütliyirbiz barça
adamları, da övrätiyirbiz barça adamları barça
dżan eslilik bilä, ki turuzgaybiz barça adamları
tügäl K'risdoska;

²⁹çaysi ki emgäniyirmen uruşmaç bilä oñar-
maçına körä anıñ, ki oñariptir mendä çuvatı bilä.

Nemiç 2

¹Klärmen, ki bilgäysiz siz, ne türlü dżknuti-
num bar boyuma siziñ üçün da Ławotigeçilär üçün
da çaysıları ki körmiyirlär yüzümni ten bilä,

²ki övüngäylär yüräkläri alarıñ, bilip sövük bi-
lä da barça ululuğ (106v/110v) toluluğundan eslili-
kin bilmäçliğinä sağişin Teñriniñ K'risdosta Jisusta,

³çaysında ki barça çaznaları eslilikniñ da bi-
liklikniñ yapux bar.

⁴Evet bunı aytirmen, ki bolmagay ki kimsä
sizni yañıldırğay aldavuçi sözlär bilä;

⁵zera egär ki tenim bilä yıraçta esäm, yoçsa
dżan bilä siziñ bilämen, sövünürmen, çaçan kör-
säm yergäniñni siziñ da toxtalmaçın inamniñniñ
siziñ, ki K'risdoska Jisuskadır.

⁶Xaytip ne türlü ki yöpsündünüz Jisus K'ris-
dosnu, Biyimizni, anıñ bilä sövününüz,

⁷ukorenicca bolup da yasalip añar da toxtal-
gan inamga, ne türlü ki övrändiñiz, artkaysiz anıñ
bilä şükürlük bilä.

⁸Saçlanıñız, ki bolmagay, ki kimsä sizni ya-
laçaçlagay çüst eslilik bilä da yalyan aldamaç bi-
lä, çaysıları ki adamlarıñ obıçaları bilä, da poli-
can'aları bilä, da tarbiyatlarına körä dünyäniñ, da
dügül Jisus K'risdoska körä;

⁹zera anda tinar barça tügälliki Teñri(107r/
111r)likniñ ten sartın,

¹⁰da siz anıñ bilä tolupsiz, çaysi ki başıdır bar-
ça buyruçlarıñıñ da ululuçlarıñıñ.

¹¹Xaysi bilä ki sünätländiñiz inam bilä, çol bi-
lä etilmägän sünätlikni, yalaçaçlanma boyunun
tenniñ sünätlänmäçi bilä K'risdosnu;

¹²kömülgänlär anıñ bilä k'ristânlik bilä, çaysi
ki anıñ bilä turduğuz da inam bilä Teñriniñ bel-
girtmäçi bilä, ki turuzdu anı ölüdän,

¹³da sizni, ki bir vaçt [voçt] ölü ediñiz yazıç
içinä da sünätsizlikinä teniñizniñ siziñ, tırgızdi bo-
yuna kensiniñ, bağişladı bizgä barça yazıçlarıñıñ-
ni bizim,

¹⁴da buzdu çolbitikin bizim hagaraglıçimizniñ
buyruçu bilä kensiniñ, çaysi ki bizgä hagarag edi,
kötürdi anı ortadan da çadadı anı açaçına çaçniñ;

¹⁵yalaçaçladı buyruçundan da ululuçlarıñı,
buñar utru risvay etti, cil çoyup alarıñi kendi boyu-
na jarut'ununa kensiniñ.

¹⁶Bolmagay ki kimesä sizni hali posužat etkäy
yemäç bilä, ya içmäç bilä, ya ülüsläri bilä ulukün-
lärniñ, ya aynıñ kirgänlär(107v/111v)iniñ, ya şa-
patlar bilä,

¹⁷çaysıları ki kölegäsidir meñilikniñ, yoçsa ten
— K'risdostur.

¹⁸Kimsä sizni aldamağay, çaysi klägäy çon-
narhlıç bilä da yergäsi bilä ya zakonu bilä friştä-
lärniñ, çaysin ki körmiyir, egri iz bilä yürüp, boş
öktämläniñ esinä teniñ kensiniñ,

¹⁹da bolmagay başı, ki K'risdostur, çaydan ki
barça ten buyumlar bilä da tepränmäçlär bilä, ba-
riç kelmäçlär bilä, da çatiştirilip artar artmaçına
Teñriniñ.

²⁰Egär ölsäñiz K'risdos bilä tarbiyatlarına
dunyäniñ, nek že, neçik tiri kibik bunda dünyäda,
yergäläniyirsiz:

²¹«yuvuqlanma», «yemä», «yovuç bolma»,—

²²zera barça nemä buzulmaç üçündür, buy-
ruçka körä da vartabedliçindän adamlarıñıñ?

²³Ki eslilik nemä sağişin kendi erkiniñ yergä-
liki bilä, da çonarhlıçı bilä da ayamamaçı bilä te-
niniñ, da dügül nemä hörmätkä toluluğundan ten-
niñ.

Nemiç 3

¹Egär ki tursanıñiz K'risdos bilä, na yoçarığini
izdäñiz, çayda ki K'risdos olturuptur oñuna Teñri-
niñ;

(108r/112r) ²yoçarığini sağişlanıñız, dügül bunı,
ki bu dünyädadir.

³Zera öldünüz, da tirlikniñiz siziñ yapuluptur
K'risdos bilä Teñridä.

⁴Evet çaçan ki K'risdos belgirsä, tirlikniñiz si-
ziñ, ol vaçtta siz dä belgigäysiz hörmät bilä.

⁵Öldürünüz, bundan soñra, gövdäläriñizni si-
ziñ dünyädagi, kerı salıñız borñiglikni, murdarlıç-
ni, zadalıçni, suçlançlikin yamanniñ, da akahlıçni,
çaysi ki grabaştliçtır,

⁶çaysi üçün ki kelir öçäşmäçi Teñriniñ oylan-
ları üsnä neposlušenstvonuñ,

⁷ne bilä ki siz dä bir vaçt [voçt] yürür ediñiz,
neçä ki tiri ediñiz alarda.

⁸Xaytíp, kerı salıñız siz dâ anı barça: öcâşlân-mâxni, yürâklân-mâxni, yamanlıxni, küfurlükni, masxaralıxni ayzıñızdan sizni;

⁹yalyan çixarmanız biri biriñizgâ, yalañaçlanız eski adamni xilinmaxlari bilâ alarnıñ

¹⁰da kiyiñiz yâjnini, yâñirmâ biliklikkâ sürâtinâ körâ Yaratuçisiniñ kensiniñ,

¹¹çay(108v/112v)da ki yoxtur dzuvt, da ne gurk'çi, sünâtlık, sünâtsizlik, türlü-türlü ['vapvap'], Sgütlü [sgiw'tlu], çul ya azad, yoxsâ barça da barçasına K'risdos.

¹²Kiyiniñiz, bundan soñra, neçik tañlamaları Teñriniñ, arılâr da sövülgânlâr, şayavatni, da yarlıyamañni, tatlılıxni, çonarhlıxni, ivaşlıkni, uzun-eslilikni,

¹³tözmâ biri biriñizgâ, bayışlama biri biriñizgâ, egâr ki kimesâniñ kimsâdân çayyusu bar esâ, ne türlü ki Teñri K'risdos bilâ bayışladı bizgâ, ol türlü siz dâ.

¹⁴Da bu biri biriniñ üsnâ sövükni, çaysi bayıdır tügâllikniñ.

¹⁵Da eminlikı K'risdosnuñ toxtalgay yürâkiñizgâ sizni, çaysi ki ündâldiñiz dâ bir ten bilâ, da şükürlü boluñuz,

¹⁶ki sözi K'risdosnuñ tıngay sizdâ bollux bilâ, barça eslilik bilâ, övrâtmâ da ögütlâmâ biri biriñizni saymos bilâ, da alıış bilâ, dżan sarnamaxlari bilâ, da başxış bilâ alıışlama yürâkiñiz bilâ sizni Teñrini.

¹⁷Da barça, ne ki dâ et(109r/113r)sâñiz söz bilâ da iş bilâ, barçanı atına Eyämizniñ Jisusnuñ etiñiz, şükürlü boluñuz Teñridân da Atadan anıñ bilâ.

¹⁸Xatınlar, hnazant boluñuz erlâriñizgâ sizni, ne türlü ki tiyişlidir Biygâ.

¹⁹Erlâr, sövüñüz çatunlarıñizni sizni da açitmanız alarnı.

²⁰Oylanlar, hnazant boluñuz sizni toyrganlarğa barçaga, zera oldur biyânceli alnına Eyämizniñ.

²¹Atalar, öcâştirmâñiz oylanlarıñizni sizni, ki çayyurmagaylar.

²²Xullar, hnazant boluñuz biylâriñizgâ sizni barçaga, bolmagay ki köz-lafa çuluç etkäysiz, neçik kensin adamlarğa biyândirüçilâr, yoxsâ birköñüllüxü bilâ yürâkniñ, çorçma Eyäsindân.

²³Ne ki dâ etsâñiz, aruv yürâktân, es bilâ etiñiz, neçik Eyâñizgâ, da dügül ki neçik adamlarğa,

²⁴bilıñiz, ki Eyämizdân alırsız tölövnü meñarmâñizgâ sizni, zera Eyämiz K'risdoska çuluç etiñiz.

²⁵Evet erinçäk ya keräksiz yöpsüngây kendiniñ egirlikinâ körâ, (109v/113v) zera yoxtur yüz körmâx alnına Teñriniñ.

Nemiç 4

¹Biylâr, könülükün da barabarlıxın çullarıñizniñ sizni bayışlanız, bilıñiz, ki sizni dâ Biyiñiz bar köktâ.

²Alıışka yiyi turuñuz, emgânmâ ol şükürlük bilâ.

³Alıış etiñiz bir oyardan bizim üçün dâ, ki Teñri açkay bizgâ eşikin söznüñ, sözlâmâ sayışın K'risdosnuñ, çaysi üçün ki baylı turupmen,

⁴ki belgili etkäymen anı, ne türlü ki tiyişli bolgay maña sözlâmägâ.

⁵Eslilik bilâ yürüñüz çixarıgilâr alnına, satın alıp zamanni.

⁶Da sözüñüz sizni hâr sahat tolu başxışı bilâ Eyämizniñ, neçik tuz bilâ tatıçlatkan bolsun, bil-mâ, ne türlü tiyişlidir sizgâ hâr bir kimesägâ bermâ dzuvt.

⁷Yoxsâ ne ki mendân bolsa, körgüzgây sizgâ barçanı Dük'igos [diwk'igos], sövüklü çardaş da inamli çul da çuldaşım Biydâ,

⁸çaysin ki yeberdim sizgâ bu iş üçün, ki bilgäysiz bizim üçün da övündürgây yürâkiñizni sizni,

⁹Qneşim bilâ (110r/114r) birgâ, inamli da sövüklü çardaş bilâ, çaysi ki sizdândir. Barça nemâni körgüzsünlâr sizgâ, ne ki bundadır.

¹⁰Oçojn beriyir sizgâ Arisdark'os, yäsirdäşim, da Margos, çardası oylu Parnapaniñ, çaysi üçün ki aldiñiz polican'a: egâr ki kelsâ çatiñizga, yöpsüngäysiz anı;

¹¹da Jisus, ki ündäliptir Jusdos, çaysilari ki anda sünättändirlâr. Zera bular yalyız boluşuçi boldular maña çanlıxına Teñriniñ, çaysilari ki boldular maña tayin övünmâx.

¹²Oçojn beriyir sizgâ Eḅap'ras, çaysi ki sizdân çulu K'risdosnuñ Jisusnuñdur, hâr sahat çarışmaçtadır sizni üçün alıış bilâ, ki turgaysiz tügäl da tolu erkinâ Teñriniñ.

¹³Tanıxmen añar, ki köp emgâki bar sizni üçün, da Ławutigeçilâr üçün, da alar üçün, Erabolistädirlâr.

¹⁴Oçojn beriyir sizgâ Ługas hakim da sövüklü dâ Teḅmas.

¹⁵Oçojn beriñiz çardaşlarğa, ki Lawotigiya-dadirlar, (110v/114v) da Nimp'eada, da çaysi ki övinâ yixövnüñdür anıñ.

¹⁶Da çaçan ki sarnasa alniñizga bitikni, etiñiz, ki Lawotigeçilârniñ yixövünâ dâ sarnagay; da Ławotigeçilârniñ çatına, ki siz dâ sarnagaysiz.

¹⁷Da aytkaysiz zArkiboska: saçt bol çuluçun-da, çaysin ki yöpsündün Biydâ, ki tügällägäysen.

¹⁸Oçojn çolumnuñ benim, Boğosnuñdur. Bilikli bolsun sizgâ baylanmaçim. Başxış sizgâ.

Goṙosaçilärgä yazıldı Rïmadan Dük'igos [diwk'igos] ötläš da Onësim ötläš. *Dun 230.*

Başları burunğı bitikiniñ Tesayonigeçilärniñ

Maḡtanmaḡı Tesayonigeçilärniñ tiyišli çarišmaḡları üçün arakellärniñ.

Xayḡusu aniñ da sövünçlüki alar üsnä da ḡayyu, ki ne türlü tügäl bolgaylar.

Alıış Teñrigä da K'risdoska kelmäxi üçün kensiniñ alarniñ ḡatına da artmaḡ da toḡtalmaḡı üçün Tesayonigeçilärniñ kelgäninä dirä K'risdosnuñ.

(111r/115r) Ögüt ašaxlıḡtan da artarlıḡtan tañlamaḡ, ḡardaš sövmäḡtän da här birinä kendi işin işlämä.

Vartabedliḡ ölümnüñ çeşilmäxi üçün tirilärdä da ölülärdä da belgirgäninä K'risdosnuñ.

Kes-kenetä kelmäxi üçün K'risdosnuñ, ki ne türlü ki tiyär hadir tapulma dḡähtlik bilä, inam bilä, umsa bilä, sövük bilä, hörmät bilä, eminlik bilä, uzuneslilik bilä.

Alıış aruvluḡu üçün dḡanniñ, da näfäsniñ, da tenniñ. *Dun 14.*

T'esayonigeçilärgä burunğı bitik Nemiç 1

¹Boḡos, da Süyianos, da Dimot'ëos yiḡövünä T'esayonigeçilärniñ Teñri Atamiz bizim da Biy Jisus K'risdos: başıış siziñ bilä da eminlik.

²Šükürlübiz Teñridän här sahat siziñ barçañiz üçün, aḡmaḡlıḡ etärbiz alıışimızda bizim,

³tıyyisiz aḡma siziñ inaminiñniñ işin, da emgäkin sövüküñzünüñ, da tözümlükün umsasiniñ Eyämizniñ Jisus K'risdosnuñ alnına Teñriniñ (111v/115v) da Atamizniñ bizim,

⁴bilirsiz, ḡardašlar, sövülgänlär Teñridän, tañlanganiñizni siziñ,

⁵ki awedaranimiz bizim bolmadı sizgä yalyüz söz bilä, yoḡsa ḡuvat bilä da Ari Dḡan bilä, da köp tügällik bilä, ne türlü ki bilirsiz dä, ki ne türlü bolduḡ arañizgä siziñ siziñ üçün.

⁶Da siz oḡšaš bolduñuz bizgä da Eyämizgä, yöpsündüñüz sözni köp tarlıḡtan sövünçlüki bilä Ari Dḡanniñ,

⁷ki bolmagaysiz oḡšaš barça inanganlarga, ḡaysıları ki Magetoniyadadırlar da Ak'ajiyada.

⁸Zera sizdän avaz etti sözi Teñriniñ dügöl yalyüz Magetoniyaga da Ak'ajiyaga, yoḡsa barça yergä, inaminiñiz siziñ, ki Teñrigädir, yayıldı, zera bundan soñra nemä keräkmästir bizgä sözlämä nemä.

⁹Zera alar kendiläri aytiyirlar bizim üçün, ki ne türlü boldu kirmäximiz bizim ḡatiniñizga siziñ da ne türlü ḡayttiniñiz Teñrigä gurklardan an(112r/116r)da ḡuluḡ etmä tiri Teñrigä da köni

¹⁰da išanma Oyluna aniñ köktän, ḡaysin ki turuzdu ölüdän, Jisusnu, ki ḡutḡarmaḡtır bizni öçäsmäḡtän anda, ki kelmäḡtır.

Nemiç 2

¹Siz kensiñiz bilirsiz, ḡardašlar, kirgänimizni bizim ḡatiniñizga, zera boš nemä bolmadı;

²yoḡsa äväldän ḡıynaldıḡ da dušmanlandıḡ, ne türlü ki siz igi bilirsiz, aralarına piḡibeçilärniñ, prespešniy bolduḡ Teñrimiz bilä bizim aytmä sizgä awedaranin Teñrimizniñ ulu uruš bilä.

³Zera övünmäximiz bizim dügöldür bularmaḡlıḡtan, da dügöl murdarlıḡtan, da dügöl almaḡ bilä,

⁴yoḡsa ne türlü tañlandıḡ Teñridän inamli bolma awedaranga, ol türlü sözlüyirbiz dä, dügöl ki adamga biyänçli bolmaga, yoḡsa Teñrigä, ki tergär yüräkimizni bizim.

⁵Zera dügöl ki lestiviñ sözlär bilä bolduḡ ḡatiniñizga siziñ, ne türlü ki siz keniñiz bilirsiz, da dügöl ki akahlıḡ säbäpindän, (112v/116v) ne türlü ki Teñri tanıḡtır.

⁶Da ḡolmas ediḡ hörmät adamlardan, ne sizdän, da ne özgälärdän:

⁷bolur ediḡ, neçik K'risdosnuñ arakelläri, ayırlanma, yoḡsa boldu yuvaš arañizga siziñ, ne türlü bir mamka kibik, ki beslägäy oylanlar.

⁸Ol türlü biz dä šayavatlanir ediḡ sizgä, biyänçli körünür edi bizgä bermä sizgä dügöl yalyüz awedaranin Teñriniñ, yoḡsa boyumuznu da bizim, zera sövüklülärimiz bizim bolduñuz.

⁹Añiniñiz, ḡardašlar, emgäkimizni bizim da dḡähtlikimizni, ki kündüz da keçä işlär ediḡ, ki ayırlanmagay edi kimsä sizdän, da k'aroz berir ediḡ sizgä awedaranin Teñriniñ.

¹⁰Siz kensiñiz tanıḡsiz da Teñri, ne türlü artarlıḡ bilä, da aruvluḡ bilä, da zadasızlıḡ bilä sizgä, inanganlarga, bolduḡ,

¹¹ne türlü ki bilirsiz kensiñiz, zera här biriñizni sizdän, neçik ata oylanlarin,

¹²övündürür ediḡ, da yapar ediḡ, da ḡoyar ediḡ (113r/117r) yürümä sizgä tiyišli Teñrigä, ki ündädi sizni kensiñiz ḡanlıḡına da hörmätinä.

¹³Aniñ üçün biz dä šükür beribiz Teñrigä eksiksiz, ki alıp işitmäxin söziñizniñ Teñriniñ bizdän yöpsündüñüz dügöl alay, neçik adam sözin, yoḡsa könülük bilä sözin Teñriniñ, ḡaysi ki oñuptur da sizdä, inanganlarda.

¹⁴Zera siz oḡšaš bolduñuz, ḡardašlar, yiḡövlärinä Teñriniñ, ḡaysıları ki Dḡuvutluḡtadırlar K'risdosta Jisusta, zera ol ḡıyinniñ ḡıynaldıñiz siz dä siziñ uruḡlarıñizdan, ne türlü ki alar da dḡuvutlardan,

¹⁵χaysilari ki Biy Jisusnu öldürdilär da mar-kareläрни, da bizni sürdilär, da Teḡriniḡ közindän çixtilar, da barça adamlarga hagarag boldular,

¹⁶da tiyarlar edilär bizni sözlämä gurk'çilarga, ki tirilgäylär, ki tügällägäylär yazixlarin kensilä-riniḡ här sahat; zera yetišiptir üsnä alarniḡ öçäš-mäxliḡ sonyuga dirä.

¹⁷Yoḡsa biz, ḡardašlar, (113v/117v) egär ki ök-süz dä ḡaldix esä sizdän bir zaman yüzümüz bilä, da dügül yüräkimiz bilä, dayi artix dḡähtlandix körmä yüzünjünü siziḡ ulu küsänçlik bilä.

¹⁸Aniḡ üçün klädim kelmä ḡatiniḡzga men, Bo-yos, bir kez da eki kez da ḡapanel etti bizni šaytan.

¹⁹Zera kimdir bizim umsamiz, ya sövünçlükü-müz, ya tadḡi maḡtanmaḡimizniḡ bizim? Tek siz Biydä alnina Eyämizniḡ bizim Jisus Krisdosnuḡ aniḡ kelgäninä.

²⁰Zera sizsiz hörmätimiz bizim da sövünçlü-kümüz bizim.

Nemiç 3

¹Aniḡ üçün yoḡtur dayi tözümlükümüz bizim, zera yaḡširax köründi bizgä yalyiz ḡalma Ja-t'enk'tä,

²da yeberdix Dimot'eos ḡardašimizni bizim da bolušuçini awedaranina Teḡriniḡ da Atasiniḡ Krisdosnuḡ toḡtatma sizni da övündürmä inami-ḡiz üçün siziḡ,

³ki bolmagay ayirlangaysiz bu emgäktä; zera siz kendiḡiz bilersiz, ki bunuḡ üsnä turupbiz.

⁴Zera neçä ki ḡatiniḡzga edix, ilgärtin aytir edix sizgä, (114r/118r) ki tarlix yetišsär üstümüzgä bi-zim, ne türlü ki boldu, da bildiḡiz.

⁵Aniḡ üçün men dä, ki yoḡ edi dayi tözümlü-küm, yeberdim bilmä inamiḡizni siziḡ, šahat ki, si-nadi sizni dä sinavuçi da boš bolgay dḡähtlikimiz bizim

⁶Evet ḡaçan ki keldi Dimot'eos sizdän bizgä da berdi bizgä sövünçlük inamiḡiz üçün siziḡ da sövü-künjüz üçün, ki tutiyersiz esiḡizgä aḡmaḡiḡizni bi-zi ni yaḡšiliḡta, här sahat küsänipsiz körmägä bizni, ne türlü ki biz dä sizni;

⁷bunuḡ üçün övündüḡ sizdä, ḡardašlar, bizim barça prihodalarimizda da tarlixlarimizda, siziḡ inamiḡiz ötläš;

⁸zera hali tirilrbiz, egär ki siz toḡtalgan bol-sanjiz Biydä.

⁹Ne bolurbiz šükürlük sunma Teḡrigä siziḡ üçün, barça sövünçlük üsnä, ḡaysi ki sövünürbiz siziḡ üçün alnina Teḡrimizniḡ bizim?

¹⁰Kündüz u keçä artix dayi ḡolarbiz körmägä yüzünjünü siziḡ da toḡtatmaga eksiklikin inami-ḡizniḡ siziḡ.

¹¹Yoḡsa (114v/118v) kensi Teḡri da Atamiz bi-zim da Biyimiz bizim Jisus Krisdos doḡraytkay yolumuznu bizim ḡatiniḡzga siziḡ.

¹²Da sizni kendi Biy köp türlü da artix etkäy sövük bilä biri biriḡizgä da barçasina, ne türlü ki biz sizgä,

¹³toḡtatma yüräkiḡizni siziḡ zadasiz aruvluḡ-ka alnina Teḡriniḡ da Atamizniḡ bizim Jisusnuḡ birgä barça ariläri bilä kensiniḡ.

Nemiç 4

¹Bundan soḡra, ḡardašlar, ḡolarmen sizni da övünürbiz Krisdos bilä Jisus bilä, ki ne türlü yöp-sündünjüz bizdän, ki ne türlü tiyišli bolgay sizgä yürümägä da biyänçli bolma Teḡrigä, ne türlü ki yürüyersiz da ki dayi da dayi arttirgaysiz ani,

²da bilersiz, ki ne türlü badowiran berdix sizgä Biy Jisusta.

³Zera budur klägi Teḡriniḡ aruvluḡuḡuz siziḡ, keri bolma sizgä boḡnigликтän;

⁴bilmä här biriḡizgä sizdän kendi sayitin ta-punma aruvluḡ bilä da hörmät bilä;

⁵bolmagay ki ayriḡina poḡzondan'eniḡ, neçik ki (115r/119r) özgä gurk'çilar, ki bilmäslär Teḡrini;

⁶ki yaḡilmagay da zrgel etmägäy bu nemädä ḡardašin kensiniḡ, zera öç aluçidir Biy bu barçaniḡ üsnä, ne türlü ki ilgärtin aytitix sizgä da ḡoyduḡ ta-nixliḡ.

⁷Zera ündämädi bizni Teḡri murdarlixka, yoḡ-sa aruvluḡka.

⁸Bundan soḡra, kim ki heç etär, dügül ki adamni heç etär, yoḡsa Teḡrini, ki berdi Ari Dḡan-ni bizgä.

⁹Yoḡ esä ḡardašni sövmäḡ üçün keräkmäs ne-mä yazma sizgä, zera siz kendiḡiz Teḡridän övrän-gänlärsiz biri biriḡizni sövmägä,

¹⁰zera etiyersiz dä bunä barça ḡardašlargä, ḡaysilari ki dirlär barça povetinä Magetonaçilär-niḡ. Xolarmen sizni, ḡardašlar, dayi artix artmaga

¹¹da köplämä, sekinlänmä, da etmä här biri biriḡizni, da işlämä ḡoluḡuz bilä siziḡ, ne türlü si-marladix sizgä;

¹²ki yürügäysiz mirstost bilä çixarigilar arasi-na da bir nemä bilä dä taxsir bolmagaysiz.

¹³Klämän, ḡardašlar, ki biliksiz bolmagaysiz yuḡlananlar üçün, ki ḡay(115v/119v)ḡurmagaysiz, neçik özgalär, ḡaysilarında yoḡtur umsa.

¹⁴Egär inanir esäḡ, ki Jisus öldi da turdu, ol türlü Teḡri dä yuvuḡlananlarni Jisus ötläš keltir-sär birgäsina.

¹⁵Evet bunä aytirbiz Eyämizniḡ sözi bilä, ki biz, ki tiri ḡalğanlarbiz kelgäninä Eyämizniḡ, yeti-šämäsbiz yuḡlananlarga,

¹⁶zera kendi Biy, buyruğu bilä, avazına hreš-dagabedniğ da biryisi Teğriniğ, ensär köktän, da ölgänlär K'risdoska tursarlar ilgärtin;

¹⁷soğra biz dä, ki tiri çalğan bolsarbiz, alar bilä birgä alınsarbiz bulut bilä utrusuna Eyämizniğ oblokka, da ol türlü här sahat Eyämiz bilä bolsarbiz.

¹⁸Bundan soğra, övündürünüz biri biriğizni bu sözlär bilä.

Nemiç 5

¹Yoğsa sahat üçün ya zaman üçün, çardaşlar, keräkmäs nemä aytma ya yazma sizgä,

²zera siz kendiğiz doyrı bilirsiz, ki küni Eyämizniğ, neçik oyrı keçä, ol türlü yetişir.

³Ne sahat ki aytsalar, ki: «Eminlik da tüzänliktir»,— ol sahat kes-kenetä yetişkäy (116r/120r) alarga taspolmaç, neçik tolyatmaçı çatinniğ, da çutulmagaylar.

⁴Yoğsa siz, çardaşlar, düğülsiz çarağyuluçta, egär küniğiz siziğ, neçik oyrı kibik, yetişir.

⁵Zera barçağiz siz yariğniğ oylanlarisiz da oylanları kündüzniğ; düğülbiz keçäniğ, düğülbiz çarağyuluçnuğ.

⁶Alay esä, tüşmiyix yuçu bilä, ne türlü ki özgälär, yoğsa oyaç da saçt bolıyix.

⁷Zera kimlär yuçlarlar, keçä yuçlarlar, da kimlär esirirlär, keçä esirirlär.

⁸Yoğsa biz, ki kündüzniğbiz, saçt bolalıç da kiyäliç zbroyasın inamniğ da sövüknüğ da çoyalıç şolometin [=şolomecin] umsanıñ çutçarılmayçtan,

⁹zera bermädi bizni Teğri öçäşmäçliçkä, yoğsa çutçarılmayçka tirlıktän Eyämiz ötläş bizim Jisus K'risdos,

¹⁰ki öldi bizim üçün, zera, egär saçt bolsaç da egär yuçlasaç, anıñ bilä birgä tirilgäybiz.

¹¹Anıñ üçün övündürünüz biri biriğizni da yaşağiz biri biriğizni, ne türlü ki etiğirsiz dä.

¹²Xolarmen sizni, çardaşlar, tanıma emgän-gänlärni, (116v/120v) da üstünüzgä çoyulğanlärni Biydä, da ögütçiläriniğizni siziğ,

¹³da sağiniğiz artıç sövükkä alarnıñ işi üçün; eminlik etiğiz biri biriğiz bilä.

¹⁴Xolarmen sizni, çardaşlar, ögütläğiz bizmilärni, övündürünüz çisçaeslilärni, berklik boluğuz küçsüzlärgä, uzunesli boluğuz barçasına.

¹⁵Saçt boluğuz, ansizim çaysi yamanga yaman bilä tölägäy; yoğsa här sahat yaçşiniğ artından barığiz biri biriğiz bilä da barçası bilä.

¹⁶Här sahat färäh boluğuz.

¹⁷Tiyğisiz alyış etiğiz.

¹⁸Barçaga şükürläniğiz, zera bu türlü erki Teğriniğ K'risdos bilä Jisus bilä sizdä.

¹⁹Džanni söndürmäjiz.

²⁰Markarelikni heç etmäjiz.

²¹Barça nemäni sinağiz, yaçşini yöpsünüğiz.

²²Barça yaman nemädän kerı boluğuz.

²³Da kensi Teğri eminlikdən arılär etkäy sizni barçağizni, da tügäl siziğ džaniğizni da teniğizni zadasiz kelgäninä Eyämizniğ bizim Jisus K'risdosnuğ saç(117r/121r)lagay.

²⁴Inamlıdır, ki ündädi sizni, ki etkäy dä anı.

²⁵Xardaşlar! Alyış etiğiz bizim dä üstümüzgä.

²⁶Oğçojn beriğiz, çardaşlarga barçasına aruvluç öpüşmäç bilä.

²⁷Ant berimen sizgä birgä sarnama bitikläрни allarına barça ari çardaşlarnıñ.

²⁸Başçışi Eyämizniğ Jisus K'risdosnuğ siziğ bitä.

T'esayonigeçilärgä burungi bitiki yazıldı At'enk'tän. *Dun 190.*

Başı T'esayonigeçilärniğ ekinçi bitikiniğ

Şükürlük T'esayonigeçilärniğ inamı, da sövükü, da tözümlükü üçün alarnıñ hörmätinä, da çiy-navuçilariniğ çiyinına, da çoltça hörmätli tügäl-länmäçläri üçün alarnıñ hörmätinä K'risdosnuğ.

Soğyu zaman üçün, çaçan ki nerı yeberilsär azarlanmayçlarına džuvutlarnıñ, çaysıları ki inanamıdılar K'risdoska.

Şükürlük ündälmäç üçün, çaysi ki küsänçlik bilä tözümlükniğ.

Çoltça K'risdoska da Teğriğä toçtalmaçı üçün alarnıñ.

Yalbarmaç çoltça bilä kensi üçün da çilinganı üçün.

Yänä çoltça alar üçün (117v/121v) sövükünä Teğriniğ.

Küsänçliki uçinoklarnıñ da çaytmamaçları yamanlarnıñ könülär bilä çarişmaçta bolmaçları.

Çoltça eminlik üçün, ki Teğridändir. *Dun 15.*

T'esayonigeçilärgä ekinçi bitik

Nemiç 1

¹Boğos, da Süğianos [siwğianos], da Dimot'eos yğövünä T'esayonigeçilärniğ Teğri Atamiz bizim da Biy Jisus K'risdoska.

²Başçış siziğ bilä da eminlik Ata Teğridän bizim da Eyämiz Jisus K'risdostan.

³Şükürlänmä borçlubiz Teğridän här sahat siziğ üçün, çardaşlar, ne türlü ki tiyışlidir, da ki dayi da dayi artıyir inaminiğiz siziğ da yği bolıyir sövükü här biriğizniğ barçağizniğ biri biriğizgä utru,

⁴ne türlü ki biz dä siziğ bilä maçtangaybiz yğövlärinä Teğriniğ siziğ tözümlükünüğ üçün da inaminiğizniğ barça nenavistiğizgä siziğ da tarlıçlarığizda, çaysına ki siz töziğirsiz

⁵oḡšaš köni yaryusuna Teḡriniḡ, arzani bolma sizgä ḡanliḡına Teḡriniḡ, (118r/122r) ḡaysi üçün ki emgänmäḡni dä terpit etiyirsiz.

⁶Ki tiyär alnina Teḡriniḡ tölämä ḡiynavuçilariḡizgä sizij — ḡiyin,

⁷da sizgä, ḡiynalğanlarga, tinçliḡ bizim bilä, belgirgäninä Eyämiz Jisusnuḡ köktän frištälär bilä ḡuvatından kensiniḡ,

⁸yalini bilä otnuḡ alma öc alardan, kimlär ki tanımaslar Teḡrini da ḡaysilari ki hnazant bolmaslar awedaranına Eyämizniḡ bizim Jisusnuḡ,

⁹ki bergäylär öc taspolmaḡına meḡilikniḡ yüzündän Eyämizniḡ da hörmätiniḡ ḡuvatından anij,

¹⁰ḡaçan kelsä hörmätli bolma arasına ariläriḡ kensiniḡ da sk'ançeli arasına barça inanganlariḡ, zera inamli boldu tanıḡliḡimiz bizim üstüḡüzgä sizij ol künnü.

¹¹Xaysi ki alyiš ta etärbiz sizij üçün här sahat, ki sizni arzani etkäy ündälmäḡiḡizgä sizij Teḡri da toldurgay barça biyänçlikin yaḡşiliḡtan da işin inamniḡ ḡuvat bilä,

¹²ki hörmätli bolgay atı Eyämizniḡ bizim Jisus K'risdosnuḡ sizdä, da sizdän dä anda, başḡišina körä Teḡriniḡ (118v/122v) bizim da Eyämiz Jisus K'risdosnuḡ.

Nemiç 2

¹Xolarmen sizni, ḡardaşlar, kelmäḡi üçün Eyämizniḡ bizim Jisus K'risdosnuḡ da bizim yiyilmaḡimizniḡ alnina anij,

²bolmagay ki tezindän zburicca bolgaysiz esiḡizdän da ḡorḡmagaysiz ne dżaniḡiz bilä, ~~da ne teniḡiz bilä~~, da ne söziḡiz bilä, da ne bitiki bilä, neçik ki bizdän, neçik ki kelip yetiškän bolgay küni Eyämizniḡ.

³Kimsä sizni aldamaḡay da ne bir nemä bilä dä, zera düḡül ki burun kelgäy kerü tüşmäḡliḡ da belgirgäy adamı täräsizlikniḡ, oylu taspolmaḡniḡ,

⁴ḡarşi bolgan, öktämlängäy üsnä barçaniḡ, ḡaysi ki ündälgän bolgay Teḡri ya ḡuluḡ aḡar dinçä, ki olturgay ol dadḡarina Teḡriniḡ, da körgüzmä boyun, neçik Teḡri bolgay.

⁵Aḡmagaysiz, zera neçä ki ḡatiḡizga edim, aytir edim buni?

⁶Da ḡaytip siz kendiḡiz dä bilirsiz anı, ki barđir belgirmä aḡar kensiniḡ zamanına.

⁷Zera sayiši töräsizlikniḡ halidän ḡuvatlanıyir, evet ol vaḡtta ortalıḡtan köt(119r/123r)ürgäy, ki hali kensindä bar.

⁸Da soḡra belgirgäy töräsiz, ḡaysin ki Biy Jisus tas etsär dżani bilä ayziniḡ kensiniḡ da ḡapanel etkäy belgirmäḡi bilä kelmäḡiniḡ kensiniḡ,

⁹ḡaysiniḡ ki kelmäḡi bilmäḡliḡi bilä şaytanıḡdır barça ḡuvatı bilä da peşasi bilä yalyan,

¹⁰da barça aldamaḡliḡ bilä könüsüzlüktän ünä taspolganlariḡ anij ornuna, ki sövükün könülükniḡ yöpsünmädilär, ki ḡutulgaylar.

¹¹Da anij üçün yebersär alarga Teḡri tanımaḡin bularmaḡliḡniḡ, inanma alarga yalyanliḡka,

¹²ki yaryu bilä borçlu bolgaylar barçası, ki inamadılar könülükä, yoḡsa biyändilär egirlikkä.

¹³Yoḡsa biz borçlubiz şükürlänmä Teḡridän här sahat sizij üçün, ḡardaşlar, sövülgänlär Teḡridän, zera taḡladı bizni Teḡri baştan ḡutḡarılmaḡliḡka aruvluḡu bilä dżanniḡ da inamı bilä könülükniḡ,

¹⁴ḡaysi ki ündädi dä sizni awedaranimiz bilä bizim, (119v/123v) ḡutḡarılmaḡına hörmätiniḡ Eyämizniḡ bizim Jisus K'risdosnuḡ.

¹⁵Bundan soḡra, ḡardaşlar, toḡtalğan turuḡuz da bek tutuḡuz simarlamayni, ḡaysin ki övrändiḡiz egär söz bilä, egär bitiklärimiz bilä bizim.

¹⁶Yoḡsa kendi Biyimiz Jisus K'risdos da Teḡri Atamız bizim, ki sövdi bizni da berdi bizgä övünmäḡliḡ meḡilik da umsa yaḡşi başḡiş bilä,

¹⁷övündürgäy yüräḡiniḡni sizij da toḡtatḡay barça sözlärdä da etmäḡlärä yaḡşiliḡtan.

Nemiç 3

¹Bundan soḡra, ḡardaşlar, alyiš etiḡiz üstümüzgä bizim, ki sözi Eyämizniḡ yürügäy da hörmätli bolgay barça yerdä, ne türlü sizij dä ḡatiḡizga,

²ki ḡutulgaybiz töräsizlärdän da harsizlardan adamlardan, zera düḡül ki barçasında inam bar.

³Yoḡsa inamlidir Biy, ki toḡtatḡay da sizni dä saḡlagay yamandan anda.

⁴Prespeşniḡbiz sizgä Biyimiz bilä, ki ne ki simarladıḡ sizgä, da ettiḡiz da etkäysiz.

⁵Yoḡsa Biy doyrayt(120r/124r)kay yüräḡiniḡni sizij sövükünä Teḡriniḡ da tözümlükünä K'risdosnuḡ.

⁶Simarlarmen sizgä, ḡardaşlar, atına Eyämizniḡ bizim Jisus K'risdosnuḡ ayirilma sizgä başḡiş ḡardaştan, ki bizmilik sartin yürügäy da düḡül simarlamayka körä, ḡaysi ki yöpsündüḡüz bizdän,

⁷zera siz kendiḡiz bilirsiz, ki ne türlü tiyär sizgä oḡşamaga bizgä; da heç bir kez dä bizmilänmädiḡ sizgä,

⁸da ne bir kimesäniḡ müft ötmäkin yemädiḡ, yoḡsa dżähtlik bilä kündüz da keçä işlär ediḡ, ki kimesä sizdän ayırlanmagay edi,—

⁹düḡül ki yoḡ edi buyruḡumuz, yoḡesä ki boyumuzni örinag etkäybiz sizgä oḡşaş bolmaga bizgä.

¹⁰Xaçan ki neçä sizdä ediḡ, buni simarlar ediḡ sizgä, ki kim ki klämäsä işlämä, yemäsin dä.

¹¹Xaytip işitirbiz ḡaysilarından sizdä, ki biz-

milik bilä yüriyirlär, iş nemä işlämäslär, yoğsa erinçäklänip biri birin buzmağ bilä yüriyirlär.

¹²Aniñkibiklärgä simarlarbiz da çolarbiz Biy Jisus K'risdostan, (120v/124v) ki sekinlik bilä işlägäylär da kensiläriniñ ötmäkin yegäylär.

¹³Yoğsa siz, çardaşlar, ayırlanmañiz yaxşı etmägä.

¹⁴Yoğsa egär ki kimesä hnazant bolmasa sözümgä bizim bu bitiklä bilä, siz nişanlañiz anı da çošulmañiz aniñ bilä, ki uyalgay.

¹⁵Yoğsa duşman kibik sayışlamañiz, yoğsa ögütläñiz, neçik çardaşni.

¹⁶Da kensi Biy eminlikän bergäy sizgä eminlik här sahat här nemädä. Biz siziñ bilä barçañiz bilä.

¹⁷Oğçojn benim çolumnuñdur, Boğosnuñ, çaysi ki nişanağimdür barça bitiklärimä, bulay yazarmen:

[Колофон]

Biy Jisus, yarlıya yazdırganga da yazganga.

¹⁸Başçışi Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ barçañiz bilä.

T'esayonigeçilärgä ekinçi yazıldı bitik Jat'enk'tän. *Dun 190.*

Başları Džuvutluğa yazılğan bitikläriñ

Džuvutluğa yazılğan bitikläer sayınırlar, ki Boğosnuñ bolmagaylar baştağı napsiläri üçün da ki başta kendi atın çoymiyir, neçik özgä bitik- (121r/125r)läriñä.

Da aytmağ üçün, ki biz neçik bolurbiz tirilmä eringänlär aniñkibik çutçarıлмаğтан, ki başlamağ aldı sözlämä Eyämizdän alardan ötläş, ki işittilär bizgä, toxtaldı tanıxlıxı bilä, Teñriniñ nişan bilä, budur ki sk'ançelik' bilä, da peşä bilä, teškirmäğ bilä, napsi bilä bitikniñ aydnüdür säbäpläri, zera Džuvutlarga alarniñ tili bilä yazdı, soñra aytırlar, ki tark'manel etildi.

Xaysiläri aytırlar, ki Ługastan, çaysiläri Gyemdän, çaysiläriñiñ ki napsiläriñä dä tügäl keltirir.

Evet yazmamaxın atın bu bitiktä säbäpläri oğşaşlıdır, zera guřk'çilarga arakäl edi Boğos da dügül Džuvutlarga, zera boluş berilip edi Bedroska da özgälärgä arakellärgä ündämäçliçkä, zera kendi Parnapa bilä birgä — guřk'çilarga da Bedrosnuñkiläri —sünätlängänlärgä.

Da çaytip zera biyänmäxtän edi k'arozluğ da särgärdan bolup edilär, ki Džuvutlardan anda edilär, ki neçik ki nemä (121v/125v) keri tüşmäçliç övrätiyir Boğos, köni tanıмага aniñ üçün, birlik üçün beriyir bitikni Džuvutlarga. Da yazganda alarga, atın kendiniñ yazma başına bitikniñ dü-

güldür tiyişli. Evet tanıxlıç beriyir bitik kensindän virozum'en'asi bilä, ki Boğosnuñdur yazmağ bilä, ki: «menim baylanganıma», «menim bilä žalobada bolunuz»,— da aytmağ bilä, ki: «artıç alyışta bolunuz, ki tezindän baçılğaymen sizdän».

Da dayın köp özgälär dä bar, ki körgüziyirlär bizgä, ki aniñdır bitikläri, ne türlü ki kendi yazovu da ilgäri barip övrätmälidir Teñridän sözläğäni K'risdosnuñ haybatı bilä Ataniñ da buyruçu, ki üsnä barçanıñ arilik bilä birgä, ki dünyäda etti, çaydan ki kötürüldi andan köktägi haybatka.

Dügül ki küç bilädir hörmäti K'risdosnuñ, yoğsa Teñriliktän, da Yaratuçi aniñ üçün dügüldürlär bunda dünyäda, çayda ki küç bilädirlär, yoğsa meñilik (122r/126r) dünyäda.

Ki tenländi şayavatına körä da çiyinina körä ülüşlü bolma da barabarlıçka körä bizim bilä çutçarıлмаğ için adamlarñiñ ölümü bilä kensiniñ kendi bilä barabarlatma.

Ki inanma tiyişlidir K'risdoska, neçik ki Movşeşkä inandılar, yoğsa artıçliçka körä, ol türlü, neçik Teñrigä arasına adamniñ. Xaysindan ki çorçma da tiyär, burungilärniñ bitiktän buzulmağlarıñdan.

Burungi yazılğan orınagga körä, džähtlanma burungi körgüzgän tınçliçka.

Xorçusun yaryunuñ da tatlilixin başçışniñ, k'ahanalıçka körä, ki çiyinaluçi boldu bizim bilä, adam kibik.

Öçäşmäğ neçik hanuz küsänç bolganlarga yäñi sunulğan vartabedlixtän.

Xaysiniñ ki suçlandıрмаğliçka, neçik ki bolmagay ekinçi başlamağ.

Övündürmäğ mağtamağ bilä birgä.

Ki toxtalgandır sövünçlük bergäni Teñriniñ da ol, ki ant bilä birgädir.

Melk'iseteg üçün, ki K'risdosnuñ orınagi [orınagi] edi atı bilä, da şähäri bilä, da tirilmäğ bilä, da ölümü bilä, (122v/126v) da k'ahanalıç bilä. Xaysindan ki Aprahamdan artıç hörmätländi.

Ki tiyilmälidir Aharonnuñ k'ahanalıçı, zera bu dünyäniñdir da toxtalmalıdır köktägi.

Ki K'risdosnuñdur özgä džinstan dügül ten sartın, da dügül ki ten orenkinä körä.

Artıçliçı ekinçi antniñ burungidän boşatmağ bilä da aruvluğ bilä.

Xanı üçün K'risdosnuñ, çaysi bilä ki yäñi uxt boldu, zera bu kendidir köni aruvluğ tiyyişiz, ki dügül çanı bilä džanavarlarñiñ, çaysiläri ki köp kez sunarlar edi.

Tanıxlıçlar birniñ aruvluğu üçün da zaptliç üçün alnına Teñriniñ.

Хaysilarına suxlanmaxlıxka inamga körä yol yasaмага.

Suxlandırмага dźáhtlikká xorxusundan yu-vuxlangan yarğunuñ.

Yağşı başlamağ üçün, ki yağşı tügállikkä yet-kirmägä.

Inam üçün, çaysi ki burungilärni dä hörmät-lätti.

Tözümlük üçün, ki bolgay zämanäsini dirä doğruluxunuñ, çaysin(123r/127r)dan ki boş çixma-gaybiz, neçik Esaw, ki tapmadı vaht poşumanlıx-ka.

Ki xorğuludurlar artıx, ne ki Movşes zamanı-nıñ, meñiliklär da köp dźáhtlikká arzani haligilär.

Dayı sekinlik üçün.

Yetkinçä bolmağ üçün.

Oğşaş bolmağ üçün atalarga.

Ten sartın tirilmäx üçün orenk'kä körä, yoğsa dźan sartın K'risdoska körä uçinoklar bilä.

Alıış alnina Teñriniñ uçinoklar üçün, ilgäri bolmağ üçün da közätip bağmağ üçün. *Dun 77.*

[Колофон]

Xolarmen barçasın, çaysiñiz sarnap yarıxlan-sañiz, aңgaysız Teñrilik sartın yazıxlı Mik'ael, ar-zanisiz k'ahanani, essiz dźanni.

Bitik Džuvutlarga

Nemiç 1

¹Köp ülüş bilä da köp oçinag bilä köptändän sözlädi Teñri atalarımız bilä bizim markareğlar bilä.

²bu soñyugi künlärdä sözlädi bizim bilä Oğlu bilä, çaysin ki çoydı dediç barçaga, çaysi bilä ki meñilikni dä etti.

³Xaysi ki yarıxidır hörmätiniñ da süräti barlı-xiniñ anıñ, ki kötürüptür barçani sözünüñ çuvatı (123v/127v) bilä kensiniñ, aruvluğ yazıxlarımızga bizim etip, olturdu oñuna ululuğnuñ biyikliktä,

⁴ol çadar artıx boldu frištälärdän, ne çadar dayı artıx alardan atlıx meñardı.

⁵Zera kimgä [*Ha полях*: 2-inçi saymos] aytı frištälärdän: «Oğlumsen sen benim, men bugün toğurdum seni»? [Пс 2:7 Господь сказал Мне: Ты Сын Мой; Я ныне родил Тебя;]. Yänä dayı [*Ha полях*: 2-inçi çanlıxta], ki: «Men bolıyım añar Ata, da ol bolgay maņa Oğul»? [2Цар 7:14 Я буду ему отцом, и он будет Мне сыном].

⁶Yoğsa çaçan ki ekinçi küvürsä burungisin dünyâgä, [*Ha полях*: 2-inçi orenk'tä] aytir: «Yerni öpkäylär añar barça frištäläri Teñriniñ».

⁷Evet frištälärgä [*Ha полях*: 104 saymosta] aytir: «Kim etti frištälärni kensinä dźanlar da çu-luğçiların kensiniñ yalinından otnuñ» [Пс 104:4

Ты творишь ангелами Твоими духов, служителями Твоими – огонь пылающий].

⁸Evet Oğulga [*Ha полях*: 44 saymosta] aytir: «Olturğuçuñ seniñ, Teñri, meñi meñilik; tayağ doğruluxtan — tayağ çanlıxıñdan seniñ.

⁹Sövündüñ artarlıxni da körälmädiñ töräsizlikni, anıñ üçün pomazat etti seni, Teñri, Teñriñ seniñ yağı bilä sövünçlükniñ artıx sıñarlarıñdan seniñ» [Пс 45:6 Престол Твой, Боже, вовек; жезл правоты – жезл царства Твоего. 45:7 Ты возлюбил правду и возненавидел беззаконие, посему помазал Тебя, Боже, Бог Твой елеем радости более соучастников Твоих].

[*Ha полях*: 101 saymosta] ¹⁰«Da sen, Biy, äv-(124r/128r)äldän yerni toxtattın, da işi çollarıñniñ seniñ köktür; ¹¹alar taspolurlar, da sen barsen da çalırsen; barçası, neçik kiyiniş, oprangaylar;

¹²neçik üst tonnu, bükkäysen alarnı, neçik tonnu, da бүкүlgäylär; evet sen yänä olsen, da yıl-larıñ seniñ eksilmäslär» [Пс 102:25 В начале Ты, основал землю, и небеса – дело Твоих рук; 26 они погибнут, а Ты пребудешь; и все они, как риза, обветшают, и, как одежду, Ты переменишь их, и изменятся; 27 но Ты – тот же, и лета Твои не кончатся].

¹³Kimgä ne vahtta [*Ha полях*: 109 saymosta] aytı frištälärdän: «Oltur oñuma benim, negä din-çä çoygaymen duşmanıñni seniñ ayaxıñniñ kolotka-sı tibiñä»? [Пс 110:1 седи одесную Меня, доколе положу врагов Твоих в подножие ног Твоих].

¹⁴Dügül mi, ki barçası dźanlardırlar, çuluğçı ki yeberilirlär çuluğka alar üçün, ki meñärmäxtir-lär çutçarıлмағni?

Nemiç 2

¹Anıñ üçün tiyär bizgä dayı artıx çulağ çoyma aytılğan sözlärgä, ki bolmagay ki eksilgäybiz.

²Zera egär ki frištälär ötläş sözläğän söz toç-talğan boldu da barça yañılmağlıx da hnazantsiz-liğ yöpsündü karan'a taspolmağlıx bilä,

³biz neçik çutulgaybiz, artçarı çalğanlar bu türlü çutçarıлмағтан, çaysi ki baş(124v/128v)la-mağ aldı sözlämä Eyämizdän da alardan ötläş, ki işittilər bizdän,

⁴toxtaldı tanıxlatıp Teñridän nişanlar da pe-şälär bilä, da türlü-türlü çuvatlar bilä, da ülüşläri bilä Ari Džanniñ kensiniñ erkinä körä?

⁵zera dügül ki frištälärgä hnazantel etti meñi-lik dünyâni, çaysi üçün ki biz dä sözliyirbiz,

⁶tanıxlıx berdi kimsä çaydesä da aytir: «Nedir adam, ki aңgaysen anı, ya oğlu adamniñ, ki baç-kaysen anı?

⁷Azgına aşax ettiñ anı frištäläriñdän seniñ;

haybat bilä da hörmät bilä tadžladiñ anı da çoyduñ anı üsnä barça çoluñdan etilgänlärniñ,

⁸barça nemäni hnazant ettirdiñ ayaçı tibiñä aniñ» [Пс 8:5 Не много Ты умалил его пред Ангелами: славою и честью увенчал его; 6 поставил его владыкою над делами рук Твоих; все положил под ноги его]. Хайтір hnazant etkändä barçanı, çaldırmadı nemä dä, ni [=ne] ki hnazant bolmagay añar. Evet hali körmäsbiz, ki barça nemä hnazant bolgay añar;

⁹evet, azgına aşaçlangan friştälärdän, (125r/129r) köriyirbiz Jisusnu çiyiniñ üçün ölümniñ, haybat bilä da hörmät bilä tadžlangan, zera başçışı bilä Teñriniñ bizim barçamiz üçün ölümniñ poživat etsär.

¹⁰Zera tiyişli edi añar, çaysi üçün ki barça nemädir da çaysi bilä ki barça, köp oçullarnı hörmätkä keltirmä da yol körgüzücisin çutçarıлмаçлариниñ alarnıñ çiyin bilä tügällämä.

¹¹Zera kimlär ki aritirlar da kimlär ki arinirlar, birdän edilär barçası; aniñ üçün uyat sayınmas çardaş ündämä alarnı da aytma:

¹²«Айтийим атиñни seniñ çардаşларима меним içinä yіçövnüñ аlyіşliyim seni» [*Ha полях*: 21 saymosta] [Пс 22:22 Буду возвещать имя Твое братьям моим, среди собрания восхвалять Тебя].

¹³Da yänä ki: «Men boliyim umsangan añar». Da yänä: «Ošta men da oylanlarım, çaysiların ki berdi maña Teñri» [*Ha полях*: Esaji] [Ис 12:2 Вот, Бог – спасение мое: уповаю на Него. Ис 8:18 Вот я и дети, которых дал мне Господь].

¹⁴Хайтір, ne vaçtta ki oylanlar ülüşländilär çandan da tendän, da kendi dä ol yuvuçlanmaç bilä ülüşlü boldu alarga, ki ölüm bilä kensiniñ çapanel etkäy anı, ki (125v/129v) buyruçu ölümniñ bar, bu kensidir eski duşmannı,

¹⁵da çutçargay alarnı, ki ölümniñ çorçusu bilä här kez tirilirlär edi barmaç bilä çuluçuna.

¹⁶Dügül ki friştälärgä tutunur, yoçsa butaçından Apraçamniñ çapunur.

¹⁷Çaysi ki, ki tiyişli dä edi añar barça bilä çardaşlarga oçşama, ki yarlıyavuçi bolgay da inamli k'ahanajabed Teñrilik sartin anda, ki aritmaga yazıçını çoyovurttan.

¹⁸Zera ne bilä ki kendi çıynaldı, sinap, da bolur sinalganlarga da boluşuçi bolma.

Nemiç 3

¹Çaydan ki, çardaşlar arilär, köktägi ündälmäçkä ülüşlülär, baçıñiz arakelgä da k'ahanajabedgä tapunganimizdan bizim Jisus K'risdoska,

²ki inamlidir Yaratuçısına kensiniñ, ne türlü Movses tä barçaga övinä aniñ.

³Zera dayi artıç hörmätkä, ne ki Movses, arzani boldu, ne çadar dayi artıç hörmäti bolgay ol övindän (126r/130r) artıç, öv etmäli,

⁴zera här öv tüzülür, kimdän dä tüzülsä; yoçsa çaysi ki barçanı etti, Teñridir.

⁵Movses inamlidir barça övinä aniñ, neçik ki çul, tanıçlıçından aytilgan sözlärniñ;

⁶yoçsa K'risdos neçik Oçul kendi övi üsnä; çaysiniñ ki övi biz kensimizbiz, yalyz ki tek prespešnostumuznu da slavasın umsamizniñ soçyuga diyin toçtalğan ki bolgay bizdä.

⁷Aniñ üçün bu türlü aytır [*Ha полях*: Ekinçi orenk'tä da 93 saymosta] Ari Džan: «Bügün, egär avazına aniñ işitsäñiz,

⁸berkäytmäñiz yüräkiñizni siziñ, neçik açımaçlıçtan kününä sinalmaçniñ anabadda,

⁹çayda ki sinadilar meni atalarıñiz siziñ terğadilär meni da kördilär işlarimni 40 yıl.

¹⁰Aniñ üçün ayırländim ol millät bilä ya igrändim da aytım: “Tiyişiz bulariptirlar yüräkläri bilä, da alar tanımadilar yollarimni benim;

¹¹ne türlü ki ant içtim yüräklängänimä benim, ki kirmägäylär tinçliçima benim”» [Вт 1:35 никто из людей сих, из сего злого рода, не увидит доброй земли, которую Я клялся дать отцам вашим; Пс 95:7 ибо Он есть Бог наш, и мы – народ паствы Его и овцы руки Его. О, если бы вы ныне послушали гласа Его: 8 „не ожесточите сердца вашего, как в Мериве, как в день искушения в пустыне, 9 где искушали Меня отцы ваши, испытывали Меня, и видели дело Мое. 10 Сорок лет Я был раздражаем родом сим, и сказал: это народ, заблуждающийся сердцем; они не познали путей Моих, 11 и потому Я поклялся во гневе Моем, что они не войдут в покой Мой”].

Nemiç 4 (!)

¹²Baçıñiz, çardaşlar, šahat ki ansizim bolgay (126v/130v) çaysiñizdan sizdä yüräk yaman inamsizliçtan, kerı tüşmä tiri Teñridän,

¹³yoçsa övündürüñüz biri biriniñizni kün uzun, neçä ki «bügüñgi kün» alniñizga bar, ki bir kimsä inçinmagay sizdän aldanmaçı bilä yazıçınıñ.

¹⁴Zera ülüşlü bolduç K'risdoska, tek yalyz başlanganimizni toçtalmaçtan soçyuga dirä bek tutalıç,

¹⁵aytmaçka [*Ha полях*: Misirdan çıçmaç bitikinä] körä: «Bügün egär avazına aniñ işitsäñiz, bizmilätmäñiz yüräkiñizni siziñ, neçik açımaçtan» [Вт 1:32 Но и при этом вы не верили Господу, Богу вашему, 33 Который шел перед вами путем – искать вам места, где остановиться вам, ночью в огне, чтобы указывать вам дорогу, по которой

идти, а днем в облаке. 34 И Господь услышал слова ваши, и разгневался, и поклялся, говоря: 35 никто из людей сих, из сего злого рода, не увидит доброй земли, которую Я клялся дать отцам вашим].

¹⁶Zera *çaysilari* işittilər da ačittılar, yoğsa dügül barçası, ki *çixar* edilär Misirdan Movşes ötläş.

¹⁷*Çaysilarından* ki *indžindî* 40 yıl? Dügül mi ki yañılğanlardan, *çaysilariniñ* ki sövâkläri tüştü anda anabadda? [*Ha полях*: San bitikinä] [Чис 26:64 в числе их не было ни одного человека из исчисленных Моисеем и Аароном священником, которые исчисляли сынов Израилевых в пустыне Синайской].

¹⁸Kimgä ant içti, ki kirmägäylär tınçlıxına kendiniñ? Tek inamsızlarga. [*Ha полях*: San bitikindän] [Чис 14:30 не войдете в землю, на которой Я, подъемля руку Мою, клялся поселить вас, кроме Халева, сына Иефонниина, и Иисуса, сына Навина].

¹⁹Da köriyirbiz, ki bolmadılar kirmägä inâmsizlikläri üçün.

[4]

¹Xorçayix, bundan soñra, ansizim çoyup sövünçlükni kirmäxkä tınçlıxına aniñ, (128r/131r) tapulgay kimsä sizdän eksilgän.

²Zera awedaranel etkändir bizgä, neçik alarga, yoğsa alarga nemä boluşmadı işitilmäxi söziñiñ, tözmägänlärgä hnazantlıxına inamniñ.

³Yoğsa biz kiribiz tınçlıxka, *çaysilarimiz* ki inandix, ne türlü ki ayttı da, ki: «Neçik ant içtim öçäsmäximä benim, ki kirmägäylär tınçlıxıma benim», — egär ki dä faydası başlanganıñdan dünyâniñ bolup edi esä.

⁴Zera aytır çayda da esä [*Ha полях*: Burunğı bitikinä Asduadzaşunçnuñ, 14 san] 7-inçi kün üçün bu türlü: «Da tindi Teñri 7-inçi küñdä barça işläriñdän kensiniñ» [Быт 2:2 И совершил Бог к седьмому дню дела Свои, которые Он делал, и почил в день седьмый от всех дел Своих, которые делал].

⁵Da bunda yänä aytiyir, ki: «Kirgäylär mi tınçlıxıma benim?»

⁶Da çaytip, zera tiyilgän boldular *çaysilari* kirmägä añar, da *çaysilari* ki äväldän üñdälip edilär, kirmädilər, biyänmägänläri üçün,

⁷çaytip özgä kün çoyar «bu küñni», Tawit' da aytiyir ol çadar zamandan soñra, neçik ki äväldän ayttı: «Bügün, egär avazına aniñ işitsäñiz, berkäytmäñiz yüräkiñizni sizniñ» [Пс 95:7 О, если бы вы ныне послушали гласа Его: 8 “не ожесточите сердца вашего, как в Мериве, как в день искушения в пустыне”].

⁸Zera egär ki alarni Esu bilä tindir(128v/131v)dî, alaysa özgä kün üçün sözlämäs edi andan soñra.

⁹Çaytip, *alay esä*, eksiliptir şapatlıx çoyovurtundan Teñriniñ.

¹⁰Zera kim ki kirdi tınçlıxına aniñ, da ol da tindi kensi işindän anda, ne türlü ki Teñri dä kensiniñkindän.

¹¹Džähtlaniniñ bundan soñra kirmägä ol tınçlıxka, ki bolmagay ki kimesä ol oğşaş bilä biyänmämäxlix tüşkäy.

¹²Zera tiridir sözi Teñriniñ da belgirtüçi, da iti barça ekiyanlı xiliçtan, da keçär ayirilğanına dirä näfäsniñ da džanniñ, da boyumlarıniñ, da miñniñ, da tergövüçidir esni da sayişni yüräkiñiñ.

¹³Da yoxtur yaratılğan körümsüz yüzündän aniñ, yoğsa barça nemä yalañaç boy bilä turuptur közi alnına aniñ, *çaysından* utru ki bizim sözü-müzdür.

¹⁴Bar bizim bundan soñra k'ahanajabedimiz ulu, keçkän kökni, Jisus, Oylu Teñriniñ; bek tuta-lıx tapunmaçimizni.

¹⁵Zera dügül ki bar bizim k'ahanajabedimiz, ki küçi yetmägäy çiy(129r/132r)nalma bizim bilä küçsüzlükümüz üçün bizim, yoğsa sinar barça bilä, oğşaşlikinä körä, yazıxtan başça.

¹⁶Yovuxlanalıx bundan soñra açılıx bilä alnına olturçuçinuñ başxişiniñ aniñ, ki yöpsüngäybiz yarlıyamaçlix da tapkaybiz başxiş keräкли zämä-nädä boluşluxka.

Nemiç 5

¹Zera barça k'ahanajabed, adamlardan alıp, adamlar üçün bardir Teñrilik sartin anda, ki sun-gay tum da çurban yazıxlar üçün,

²ölçöv bilä, çiyналмаç bilä boluşuçi bolur bol-maga biliksizlärgä da bularganlarga da, zera ki kendi dä küçsüzlük bilä birläniptir,

³aniñ üçün tiyişlidir, ne türlü ki çoyovurt üçün, ol türlü kendi boyu üçün.

⁴Da dügül ki kimesä boyu bilä alir hörmätni, yoğsa üñdälgän Teñridän, ne türlü ki Aharon.

⁵Ol türlü K'risdos ta dünyâ ki boyuna nemä slava çoydi bolma k'ahanajabed, yoğsa kim ki sözlädi añar, ki: «Oylum benim sensen, men bugün toğ(129v/132v)urdum seni»;

⁶ne türlü ki yänä aytır: «Sensen k'ahana me-ñilik gark'ına Melk'isetegniñ» [Пс 110:4 Ты священник вовек по чину Мелхиседека].

⁷Ki küñläriñä teniniñ kensiniñ alıış da yal-barmaç etti alnına aniñ, ki bolur edi çutçarma ani ölümdän bek küstünmäç bilä da yaş bilä sunar edi; da işitilgän bolur edi yaçşiliği üçün;

⁸egär ki Oğul da esä, övrändi anda çiyinından hnazantliçni,

⁹da çaçan tügälländi, boldu barça hnazant bolganlarga kendinä säbap çutçarılmaçına meñilikinij,

¹⁰da ündäldi Tejriniñ k'ahanajabedi meñililik garkına körä Melk'isetegniñ.

¹¹Xaysi üçün köptür bizgä söz; da küç aytmağa da megnel etmä, zera çasta esli bolduñuz işitmäçiniñ bilä.

¹²Aniñ ornuna, ki tiyär edi sizgä vartabedlär bolma zämanä üçün; çaytip keräktir sizgä övränmä, ki nedir nişanı Bitikniñ başlanganına söziniñ Tejriniñ, da boluñuz küsänç sütkä, da dügül toxtalğan aşka.

¹³Zera barça, kim ki süt yer, biliksizdir söznüñ (130r/133r) artarlıçından, zera oylandır;

¹⁴yoğsa tügällärniñdir toxtalğan aş, çaysılarıniñ ki ölcövlärinä yetişmäxləri üçün sayışları övräniptir tañlama yaçşını da yamanni.

Nemič 6

¹Aniñ üçün, çoyup sözni başlanmaçından K'risdosnuñ, uçuna keliyiç, ki bolmagay ekinçi him salmaç pošumanlıçka ölümlü çilinmaçlıçtan anda,

²da inamdan, ki bar Tejrigä, da k'ristänlik-tän, vartabedliçtän, da alyışlanmaçından çolnuñ, da turmaçtan ölüdän, da yaryudan meñililik.

³Da çaytip etiyiç anı, egär Tejri buyursa.

⁴Zera çaräsizdir — bir kez k'ristän bolganlarga, ki yedilär köktägi başçıştan, da ülüşlü boldular Ari Džan,

⁵da körklü sözünüñ Tejriniñ yemäkin yedilär da çuvatın meñililik dünyâniñ,

⁶da sığaylar, — ekinçi yäñirmä pošumanlıç bilä, da ekinçi çaçka kermä boylarına Oylun Tejriniñ, da çaytip risvay etmä.

⁷Zera yer, çaysi ki içsä yamıurnu köp kez yaygan üsnä aniñ da toyursa bitiş faydalı alarga, ne üçün ki işlädilär, (130v/133v) yöpsünür alyışni Tejridän;

⁸yoğsa, çaysi ki östürür tegänäklik da şipşına, keräksizdir da yovuç çarçışka, da soñyusu aniñ — köymäç [=küymäç].

⁹Evet toxtalıpmen siziñ üçün, sövüklülär, yaçşılıçta anda da çaysi ki toludur çutçarılmaçlıç bilä, zera egär ki bulay da sözläsäç.

¹⁰Dügül ki nemä könösüzlük bolgay Tejri, ki unutkay etkäniñizni siziñ da sövükünjünü, çaysin ki körgüzdüñüz atına aniñ, ki hörmätlär ediñiz arilärni da hörmätliyirsiz.

¹¹Da biz sayınirbiz, ki hər biriñiz sizdän ol džähtlikni körgüzgäy toxtalmaçına umsanij soñyuga dirä,

¹²ki bolmagay ki çasta esli bolgaysiz; oğşaş boluñuz alarga, ki inam bilä da uzuneslilik bilä meñärdilär sövünçlükni.

¹³Zera Aprahamga obicat etti sövünçlükni Tejri, zera yoç edi dayı ulu nemägä ant içmä, kendi boyuna ant içti

¹⁴da aytti: «Köni, ki (131r/136r) alyışlamaç bilä alyışliyiñ seni da arttıрмаç bilä arttıriyiñ seni» [Быт 17:2 и поставлю завет Мой между Мною и тобою, и весьма, весьма размножу тебя].

¹⁵Da ol türlü, uzunesli bolup, yetti sövünçlük-kä.

¹⁶Zera adamlar, ne ki kendilärindän ulu bar, añar ant içärlär, da barça hagaraglıçlarına alarniñ uç toxtatma işlärin anttır.

¹⁷Xaysi bilä ki dayı artıç Tejri dä klädi körgüzmä meñärgänlärgä sövünçlükniñ toxtalmaçın sayışiniñ kensiniñ, priçınca boldu ant bilä,

¹⁸zera eki teşkirilmägän nemä bilä, çaysıları bilä ki çaräsizdir yalyan etmä Tejrigä, toxtalğan övünmäçimiz bolgay, çaysi ki umsangan bolduç yabuşma meñililik umsaga,

¹⁹zera neçik tiräk toxtalğan da tepränmäsiz bolgay boyumuzda bizim, çaysi ki kirgäy da içkäriği yanına varakujrnuñ,

²⁰çayda ki elçimiz bizim Jisus kirdi bizim üçün, garkına körä Melk'isetegniñ boldu k'ahana-jabed meñililik.

Nemič 7

¹Zera bu Melk'iseteg çanı edi Sayemniñ, k'ahanası Tejriniñ (131v/134v) biyiklängänniñ, çaysi ki çixti çarşı Aprahamga, çaçan ki çaytip keliyir edi, çirip çanlarni, da alyışladı anı,

²çaysına ki 10-unçı da berdi Apraham barçadan, — äväl t'arkmanel bolur çan artarlıçtan, soñra çanı Sayemniñ, çaysi ki çanıdır eminlikniñ,

³atasız, anasız, sayışlamagan soyun, çaysiniñ ki ne başlanmaç bar künläriniñ, da uçı tirlikiniñ, oğşaş bolgan Oyluna Tejriniñ, bar da çalir k'ahana tüyyisiz meñililik.

⁴Çaytip körüñüz, ki ne türlü kimsä edi bu, çaysına ki Apraham da 10-unçı berdi bitunk'tan anda.

⁵Nahabed dä, çaysıları ki oylanlarından Zeweaniñ k'ahanalıçni alirlar, polican'aları bardir 10-unçı alma çoyovurttan orenk'kä körä, budur ki çardaşların kensiläriniñ, egär ki çixip esälär dä ramen'asından Aprahamnij.

⁶Evet ki, sayışlanmamaç soyun alardan, 10-unçı aldı Aprahamdan, andan, çaysi ki sövünçlükni yöpsünüp edi, (132r/135r) alyışladı.

⁷Ki barça hagaraglıçtan başça eksik bolgan yaçşidan anda alyışlangay.

⁸Da bunda adamlar ölü 10-unçi alirlar, evet anda — tanıxlandı, ki tiridir.

⁹Da ne türlü ki söznüñ yergäsidir aytma, ki Apraham bilä Lewi dä, evet kim ki 10-unçini da alır edi, 10-unçi berdi;

¹⁰zera hanuz belinä atasiniñ edi, xaçan ki xaç-şı çixtı añar Melk'iseteg.

¹¹Evet xaytıp, egär ki tügällik Lewdagan k'ahanalıx ötläş edi esä, zera žoyovurt ol oşenk'tä yazıldı, ne keräk edi Melk'isetegniñ gark'ına körä özgä k'ahanaga alma da aytmamaga, ki gark'ına körä Aharonnuñ?

¹²Yoğsa teşkirilgäniñä k'ahanalıxniñ tiyişli edi, ki oçenk'kä dä teşkirilmäx bolgıy edi.

¹³Zera kim üçün ki bu türlü aytır edim, özgä millättän tutuldu, ülüşlü bolmaıxıx xaıysından ki bir kimesä bolmadı ülüşlü seıyanga.

¹⁴Xaytıp belgili budur, ki millättän Jutanıñ çixtı Biyimiz bizim, xaıysı mil(132v/135v)lät üçün k'ahanalıx üçün Movses heç nemä aytmadı.

¹⁵Da dayı artıx belgilidir, ki oıřaşlıkinä körä Melk'isetegniñ turmaıx edi özgä k'ahana,

¹⁶xaıysı ki bolmadı ten polican'ası bilä, yoğsa xuvatka körä keçövsüz tirlikniñ.

¹⁷Zera [*Ha полях*: 109 saymosta] tanıxlandı, ki: «Sensen k'ahana meñilik gark'ına körä Melk'isetegniñ» [Пс 110:4 Ты священник вовек по чину Мелхиседека].

¹⁸Heçlik bolur edi burungi badowiranga ol, kücsüzlük üçün da faydasızlıx üçün,

¹⁹zera heç nemä tügällik etmädi oçenk'; da kirmäxin tañlama umسانیñ, xaıysı bilä ki yovuıxlanırbiz Teñrigä.

²⁰Da ol xadar, ki dügül edi anttan da başxa,—

²¹zera bardılar kimsälär, ki anttan da başxa bolupturlar k'ahana, evet bu — ant bilä, anıñ üçün ki ayttı añar: «Ant içti Biy, da dügül dayı poşuman: “Sensen k'ahana meñilik”» [Пс 110:4 Клялся Господь и не раскается: Ты священник вовек]—

²²da ol xadar dayı yaışı otpustka boldu yük Jisus.

²³Da köplär bolupturlar k'ahanalar, ölümni tiyumaıx üçün, tiyyısız bolmaga;

²⁴evet bu, meñilik bolmaıx üçün keç(133r/136r)övsüz bardır k'ahanalıxı,

²⁵xaıysı ki tiri etmä barçasın bolur yovuıxlanganlarını anıñ bilä Teñrigä, zera tiyyısız tiridir, bolma pareıos alar üçün.

²⁶Zera bunuñ kibik tä tiyişli edi bizgä k'ahanajabed: surp, yazıxsız, ayırılğan yazıxlılardan da bıyıklängän köktän,

²⁷xaıysına ki keräkmäs yiyi, neçik özgä k'aha-

najabedlärgä, äväl-burun kendi yazıxları üçün xurban sunmaga, da soñra žoyovurtnuñ, evet bu anı bir oıurdan tügällädi, zera kendi boyun sundu xurban.

²⁸Oırenk' adamlarını xoıyar k'ahanajabedlä, tutulğanlar kücsüzlük bilä; evet sözi antniñ, oırenk'tän soñra, — Oıulnu, ki meñiliktän tügäldir.

Nemiç 8

¹Da söznüñ, başına gälädžiniñ, anıñkibik bar bizdä k'ahanajabed, ki olturdu oñuna ululuıx olturuçnuñ köktä,

²arilikniñ xuluıxuna da xoranına könülükniñ, xaıysın ki Biy turıyuzdu, da dügül adam.

³Zera barça k'ahanajabed sunmaıx üçün ofera da (133v/136v) xurban bar kendi; xaıysı ki tiyişlidir añar da, ki bolgay nemäsi, xaıysın ki sungay.

⁴Zera egär ki bolsa edi yerdän, hanuz bolmas edi k'ahana, zera bar edilär, ki sunarlar edilär oırenk'kä körä xurban,

⁵xaıysıları ki mani bilä da oışaş bilä xuluıx etärlär edi köktägilärgä, ne türlü buyuruldu Movseskä [*Ha полях*: Misirdan çixkan bitiktä, 2 san], xaçan ki etmäx edi çatırın alııřınıñ: «Baıx,— aytır, ki,— etkäysen barçanı oınagga körä, xaıysı ki köründi saña taıyda» [Исх 25:40 Смотри, сделай их по тому образцу, какой показан тебе на горе].

⁶Evet xaytıp dayı artıx xuluıxka yetti Jisus, ne xadar dayı da artıx uıtkadır priçınca, ki dayın artıx sövünçlükkä oırenk' xoıyuldu.

⁷Zera egär ki ävälgisi zadasız edi esä, na ekinçisinä yer izdämäs edi.

⁸Na hali dä pambas etär alarnı da [*Ha полях*: Eremia, 2 san] aytır: «Ošta künlär kelgäylär,— aytır Biy,— da tügälliyim üsnä öviniñ Israjelniñ da üsnä öviniñ Utanıñ ant yañı,

⁹dügül ol antka körä, ki xoıydu ataları bilä (134r/137r) alarnıñ ol künni, ki aldım xolga çıxarma alarnı ulusundan Ekibdosnuñ, da zera alar turmadılar antıma benim, da men dä saldım alarnı,— aytır Biy barını tutuči.—

¹⁰Evet budur ant, xaıysın ki xoıygaymen övinä Israjelniñ ol künlärdän soñra,— aytır Biy,— beriyim oırenk'imni benim eslärinä alarnıñ da yüräklärinä alarnıñ, yazıyım anı, da men bolıyım alarga Teñri, da alar bolgaylar maña žoyovurt.

¹¹Da dügül ki dayı övrätkäylär här biri šähärlisin kensiniñ, da här biri xardašin kensiniñ, da aytkaylar, ki tanı Teñrini; zera barçası tanısarlar meni, kiçilärdän ulularına dirä alarnıñ,

¹²zera boşatuçi bolsarmen egirliklärinä alarnıñ da yazıxların alarnıñ da töräsizliklärin alarnıñ dayı da añmısarman» [Иер 31:31 Вот наступают

дни, говорит Господь, когда Я заключу с домом Израиля и с домом Иуды новый завет, 32 не такой завет, какой Я заключил с отцами их в тот день, когда взял их за руку, чтобы вывести их из земли Египетской; тот завет Мой они нарушили, хотя Я оставался в союзе с ними, говорит Господь. 33 Но вот завет, который Я заключу с домом Израилевым после тех дней, говорит Господь: вложу закон Мой во внутренность их и на сердцах их напишу его, и буду им Богом, а они будут Моим народом. 34 И уже не будут учить друг друга, брат брата, и говорить: „познайте Господа“, ибо все сами будут знать Меня, от малого до большого, говорит Господь, потому что Я прощу беззакония их и грехов их уже не вспомяну более].

¹³Хайтїр, айтмаҳ билә «yәnj» eskirtti burungi-ni; da хaysi ki eskirsä da хартaysa, yovuxtur buzulmaҳliҳka.

Nemiç 9

¹Barı bar edi burungisindä dä könülüki хулух-нуң ol vaҳтта дүnyä aruv(134v/137v)лухуна.

²Zera хоран burungi hadirländi bu түрлү, хaysında ki чїраҳliҳ, da seҳan, da ötmäki oferanıñ, ki «arilik» üндäлir edi.

³Da ekinçi varakojrnuñ artına хоран, ki üндäлir edi «arilik ariliktän»,

⁴хayda ki bar edi altın purvar da almarı bitik-lärniñ, obbit [oḃib] etkän чїхартın da içkärtin altın bilä, хayda ki edi altın bardaҳ tolu manna bilä, da kawazanı Aharonnuñ, ki чičäkländi, da таҳталарı 10 buyрухунуñ,

⁵da üsnä anıñ k'epovpełari haybatniñ, ki köle-gälari bar edi üsnä бошатliҳ sehanniñ; anıñ үчүн дүгүлдүр hali vaҳт aytma bir dä bir dä ol barča.

⁶Neçik ol түрлү hadirlängän bar edi, burungi хоранга här sahat kirirlär edilär k'ahanalar хулухну түгällämä;

⁷evet ekinçisinä bir kez yilda k'ahanajabed, da anı da kirmäs edi хansız, хaysi ki sunar edi kendi үчүн da жоғовurt үчүн биліксизliklari үчүн.

⁸Bunı körgüz(135r/138r)dü Ari Džan, neçä ki belgirmiyir edi yolu aruvлухунуñ, zera hanuz burungi хоранниñ bar edi тоҳталмаҳı,

⁹ki edi oҳsaš zämanägä, ki ilgäri bar edi, хaysında ki хurbanni da oferanı [ofarni] sunarlar edi, хaysiları ki bolmaslar edi eskä körä түгällämä хулухларni,

¹⁰tek yalyız yemäҳ bilä da içmäҳ bilä, da түр-lü-tүрлү yuvunmaҳlar bilä, ten artarlıҳı içinä, ki zämanäsinä diyin doyruluхунуñ üsnä edilär.

¹¹Yoҳsa K'risdos keldi, k'ahanajabed hadirlän-

gän yaҳšiliҳtan, ulu bilä da түgällämäҳ bilä, da хoldan yasalmagan хоран bilä, budur ki дүгүл bu дүnyäda,

¹²da дүгүл ki хanı bilä eçkilärniñ da siyirlar-niñ, yoҳsa kensi хanı bilä kirdi bir kerät aruvлуху-na meñilikniñ, tapır хутхарılmaҳni.

¹³Zera egär ki хanı buyalarınñ da eçkilärniñ da күlü inäklärniñ, sepip, murdarlanganlarnı arı-tir edi ten aruvлухуна,

¹⁴ne хadar dayın artıҳ хanı K'risdosnuñ, ki Džan ötläš meñilik sundu boyun zadasız хurban Teñrigä, (135v/138v) arıtkay domniman'asın esi-ñizniñ sizniñ ölümlü işlärдän anda, хулух etmä tiri Teñrigä!

¹⁵Na anıñ үчүн yәñji antkadır priçınca, zera хaçan ki ölüm bolsa хутхарılmaҳliҳka burungi ant-niñ yazıҳı үчүн, sövünçlük alsarlar üндälgänlär meñärmäҳliҳkä meñilik.

¹⁶Zera хayda ki diyatiktir, tiyişlidir ölümni aңma diyatikni yazučıga,

¹⁷zera diyatik ölümdän soңra тоҳталgandır: na yoҳesä neçik bolgay тоҳталgan, neçä ki diyatikni yazgan tiridir?

¹⁸Xaysi ki burungisi dä хandan bašҳa yәñir-mäs edi.

¹⁹Zera хaçan ki aytıldılar barča simarlaganlar oḗenktän Movseštän жоғовurtka, alıp хanın buya-niñ da eçkilärniñ suv bilä [ba], da yün [yum] bilä хizil, da ajzok' [azok'?] bilä, almarnı da barča жоғo-vurtnu kropit etti

²⁰da aytти: «Budur хanı diyatikniñ, хaysin ki simarladı sizgä Teñri».

²¹Da хоранni, da barča sayıtların хулухунуñ ol түрлү kropit etti хан bilä [Исх 24:5 и послал юношей из сынов Израилевых, и принесли они всеожжения, и заклали тельцов в мирную жертву Господу. 6 Моисей, взяв половину крови, влил в чаши, а другою половиною окропил жертвенник; Исх 24:7 и взял книгу завета и прочитал вслух народу, и сказали они: все, что сказал Господь, сделаем и будем послушны. 8 И взял Моисей крови и окропил народ, говоря: вот кровь завета, который Господь заключил с вами о всех словах сих].

²²Da yazar, ki barča nemä хан bilä arınir edi (136r/139r) oḗenk'kä körä, da хан tökülmiyin bol-mas edi бошатliҳ [Лев 4:20 и сделает с тельцом то, что делается с тельцом за грех; так должен сделать с ним, и так очистит их священник, и прощено будет им; Лев 17:11 потому что душа тела в крови, и Я назначил ее вам для жертвенника, чтобы очищать души ваши, ибо кровь сия душу очищает].

²³Alaysa, tiyişli edi oşsaşlarga köktägilärniñ anıñki nemälär bilä arınma, da vlasniy köktägilärgä — dayı artıx çurban bilä, ne ki alar.

²⁴Zera dügül ki çoldan yasalğan aruvluçka kirdi K'risdos, orinagina könülükniñ, yoçsa vlasniy kökkä, çarşi turma yüzünä Teñriniñ bizim üçün,

²⁵dügül ki köp kez sunmaç üçün boyun çurban, ne türlü ki k'ahanajabed, ki kirip edi aruvluçnuñ arilikinä yıl-yıldan yat çan bilä;

²⁶na yoçesä tiyişli edi añar köp kez çıynalma başlanganıñdan dünyâniñ; evet hali bir kez soçyusuna meñlikniñ heçlikinä yazıçniñ kensiniñ çurbanı bilä belgriptir.

²⁷Da ne türlü ki bar da çalır adamlarga bir kez ölmäç da andan soçra yarçu,

²⁸ol türlü K'risdos ta bir kez sundu çurban kötürmäç üçün köplärniñ yazıçlarin, evet ekinçi yazıçtan başça belgirsär alarga, çaysıları ki baçsarlar añar inam bilä çutçarıлмаçka.

Nemiç 10

¹Zera kölegäsi bar oçenk'tä (136v/139v) hadirlängän yaçşılıçniñ, da yoçtur ol nemäniñ süräti: yıl-yıldan ol çurbanni sunarlar tiyyisiz, çaysıları ki bolmaslardır sunganlarıñniñ tügällämä.

²Na yoçesä tiyilirlar edi sunmaçtan, anıñ üçün ne bir nemä domniman'aları bolmas edi çuluçılarnıñ, bir kez aringanlarıñniñ.

³Yoçsa anda yänä ol añılmaçına yazıçniñ tururlar edi yıl-yıldan,

⁴zera bolmas edi çanı buçalarnıñ da eçkilärniñ kötürmä yazıçni.

⁵Anıñ üçün kirgäniñä kensiniñ dünyâgä [*Ha полях: 39 saymosta*] aytir: «Ofera da çurban klämädiñ, yiçöv ten toçtattıñ maña.

⁶Çurbanlarga da yazıç üçün biyänmädiñ.

⁷Ol sahat aytım, ki “Ošta keldim, aytişlarına bitikläriñ yazgandır benim üçün etmägä erkiñni seniñ, Teñri”» [*Пс 40:6 Жертвы и приношения Ты не восхотел; Ты открыл мне уши; всеожжения и жертвы за грех Ты не потребовал. 7 Тогда я сказал: вот, иду; в свитке книжном написано о мне: 8 я желаю исполнить волю Твою, Боже мой, и закон Твой у меня в сердце*].

⁸Dayı yoçarı aytir, ki «Oferaga, da çurbanga, da tiri çurbanga bütün, da yazıç üçün biyänmädiñ da klämädiñ»,— çaysıları ki oçenk'kä körä sunurlar edilär,

⁹soçra aytir: «Ošta kelirmen etmägä erkiñni seniñ, Teñri». (137r/140r) Salır burungini, ki ekinçisi toçtalgay.

¹⁰Çaysiniñ erki bilä ki biz dä arindıç çurbanı ötläş teniniñ Jisus K'risdosnuñ bir kerät.

¹¹Da barça k'ahanajabed bar här sahat çuluçta ol çurbanni sunar köp kez, çaysıları ki heç bolmaslar kötürmä yazıçlarıñni.

¹²Evet bu, birni yazıç üçün sundu çurban da tiyyisiz olturdu oçuna Teñriniñ,

¹³da bundan soçra baçıyır, negä dinçä ki çoyulgaylar duşmanlarıñni anıñ ayaçlarıñniñ tibinä anıñ.

¹⁴Zera bir çurban bilä tügällädi aringanlarıñni tiyyisiz.

¹⁵Yoçsa tanıçlıç berir bizgä Ari Džan da ayt-kandan soçra äväldän, ki:

¹⁶«Budur ant, çaysın ki çoydum atalarıñni bilä alarıñni ol künlärdän soçra,— aytir Biy: — beriyim oçenk'imni benim esläriñä alarıñni da sayışlarıñna alarıñni yazıçlarıñni,—

¹⁷soçra da aytir, ki: — yazıçlarıñni alarıñni da töräsizlikläriñni alarıñni dayı da añmıyım» [*Иер 31:33 Но вот завет, который Я заключу с домом Израилевым после тех дней, говорит Господь: вложу закон Мой во внутренность их и на сердцах их напишу его, и буду им Богом, а они будут Моим народом. 34 И уже не будут учить друг друга, брат брата, и говорить: “познайте Господа”, ибо все сами будут знать Меня, от малого до большого, говорит Господь, потому что Я прощу беззакония их и грехов их уже не вспомяну более*].

¹⁸Evet çayda ki boşatlıçtır, dayı keräkmäs yazıç üçün çurban.

¹⁹Bar bizim bundan soçra, çardaşlar, preşpestumuz kirmägä (137v/140v) ariliklärgä çanı bilä Jisusnuñ, çaysı yänirtti bizgä yol yäñi da tiri,

²⁰varakoçr ötläş, çaysı ki tenidir anıñ,

²¹da k'ahana ulu övi üsnä Teñriniñ,

²²yovuçlanalıç köni yüräk bilä, tügälliki bilä inamniñ, yuvup yüräkimizni yamanlıçından domniman'anıñ, da çayçap tenimizni suvnuñ aruvluçuna,

²³bek tutalıç tapunmaçlıçni tepränmäsis umسانیñ, zera inamlidir, ki obicat etiptir.

²⁴Da saçt bolayıç biri birimizdän keltirmäç barça sövükkä da yaçşı etmäçkä.

²⁵Da salmalıç yiçiniñ biri birimizniñ, ne türlü ki övräniptirlär özgülär; yoçsa övündüräyix da ol çadar dayin artıç, ne çadar ki köriyirsiz künnü yovuçlangan.

²⁶Zera, bilip da kläp, egär ki yazıç etsäç yöpsünmäçtän soçra könülükniñni bilmäçni, andan soçra keräkmäs dayı yazıç üçün çurban,

²⁷yoçsa çorçulu tözmäç yarçuga da paçilliki [paçillikin] otnuñ, ki yesär hagarag bolganlarıñni.

²⁸Heç etkän kimsä oçenk'in (138r/141r) Movşesniñ, yarlıyanmıyın, 2 ya 3 tanıç ötläş ölädi,

²⁹evet ne çadar baduhaska arzani körünüz anı, ki Oylun Teñriniñ ayaxı bilä bastı, da çanin yäñi antniñ bulyaç sayışladı, çaysı bilä ki arındı, da Džanin başışniñ duşmanladı?

³⁰Yoçesä bilirbiz anı, ki [Ha полях: Ekinçi orenk'tä 20] aytti: «Menimdir öç almaç, da tölärmen»,— aytıyır Biy [Вт 32:35 У Меня отмщение и воздаяние]. Da yänä [Ha полях: Ekinçi orenk'tä 20] ki: «Yarular Biy žoyovurtun kensiniñ» [Вт 32:36 Но Господь будет судить народ Свой].

³¹Xorçu uludur tüsmä çoluna tiri Teñriniñ!

³²Xaytıp anıñiz burungi künlärni, çaysı ki yarıçlandıñiz köp džknut'undan da çıynalmaçtan,

³³tözdünüz de azarlanmaçka da tarlıçka risvay bolup, de ülüşlü bolmaç bilä anıñkibiklärgä emgängänlärgä ya çazıanganlarga bolma;

³⁴zera baylanganlar bilä dä çıynaldıñiz da yirtip alğanlar rižıñizni sizniñ sövünçlük bilä prin'at ettiñiz, zera bilir ediñiz, ki dayin igi çazıançıñiz bar boyuñuznuñ köktä, çaysı ki bardır da çalır.

³⁵Xaytıp salmañiz sizdän (138v/141v) prešpesnostuñuznu sizniñ, çaysına ki bar ulu yalnıñ tölövü.

³⁶Keräktir sizgä tözümlük, ki erki Teñriniñ etip yetkäysiz sövünçlükkä;

³⁷zera azgına dayi, ki ne ki ne çadar dayi, kelmälidir, kelgäy da keçikmägäy.

³⁸Zera artar bir inam bilä tirilgäy [Ha полях: Ambagum 1] [Авв 2:3 ибо видение относится еще к определенному времени и говорит о конце и не обманет; и хотя бы и замедлило, жди его, ибо непременно сбудется, не отменится. 4 Вот, душа надменная не успокоится, а праведный своею верою жив будет]; a egär ki ekiköñüllü kimsä bol-sa, biyänmägäy añar džanim.

³⁹Evet biz dügül ki ekiköñüllük biläbiz taspolmaçlıçka, yoçsa inam bilä çutçarıлмаçına džanniñ.

Nemiç 11

¹Nedir inam? Tek umsangan nemägä toçta-maçlıç da utru körünmäç, çaysıları ki körünmälär.

²Zera anıñ bilä çıynalıp keçtilär burungilär.

³Inam bilä anlarbiz toçtalğan meñilikni, sözi bilä Teñriniñ körümsüzlüktän körümlülär bolgan.

⁴Inam bilä yaçşı çurban etti Haçel, ne ki Gajin sunar edi, Teñrigä, çaysı ki tanıçlandı da, ki artar bolgay, zera çurbanlar üsnä boldu tanıçlıç añar Teñridän, zera egär ki (139r/142r) öldi dä esä anıñ içinä, yoçsa hanuz sözliyi.

⁵Inam bilä Enovk' teşkirildi, ki poživat etmägäy ölümni; da çaydesä tapulmas edi, zera teşkir-di ani Teñri. Da teşkirilmäçindän burun anıñ ta-nıçlandı biyänçli bolma Teñrigä.

⁶Evet inamdan başça çaräsizdir biyänçli bolma Teñrigä; yoçsa inanma tiyär añar, kim ki yo-vuçlanır Teñrigä, ki bardır Teñri, da kimlär ki çolarlar ani, bolur alıış berüci alarga.

⁷Inam bilä aldı buyruç Noj körünmäs nemä üçün, çorçu bilä yasar edi kerapni çutçarıлмаçına öviniñ kensiniñ; çaysı bilä ki yarçulandı dünyä, da inaminiñ artarlıçı bilä boldu meñärüci dediç.

⁸Inam bilä Apraham ündäldi, işitti da çıxtı ol yergä, çaysın ki alsar edi meñärmäçliçkä, çıçıp ketti, da bilmäs edi, çayda bargıy edi.

⁹Inam bilä yat boldu ulusuna sövünçlükniñ, neçik yatlıçta çatır bilä birgä dediçläri bilä ol sövünçlükniñ;

¹⁰zera tözär edi, ki (139v/142v) fundament bilä toçtalgay edi šähär, çaysiniñ ki ustası da yaratuçısı Teñridir.

¹¹Inam bilä kendi Saçra da, ki oylansız edi, çuvat alma nasen'a oylan toçurmaçka yöpsündü da vaçtsız zamanında toçurdu, zera inamli sayındı ani, ki obicat etti;

¹²anıñ üçün birdän toydular da ol keçkän zä-manädä, neçik yulduzları köknüñ, köplüç bilä, da neçik çum yayasına teñizniñ.

¹³Inam bilä öldilär bular barçası da yöpsün-mädilär sövünçlükni, yoçsa yiraçtın kördilär ani, da sövündülär, da çosdovanel boldular, ki yat da çaribdirilər dünyäda;

¹⁴zera kimlär ki ol türlü sözlärlär, belgirtirlär, ki özgä nemä ulus çolarlar.

¹⁵Zera egär ki aņsalar edi, çaydan ki çıçtilar, bolur edi zaman anda çaytmaga;

¹⁶na ošta hali dayi yaçşısına küsaniptirlär, budur ki köktägigä; anıñ üçün uyat sayışlamas Teñri ündälmä al(140r/143r)arga Teñri, zera hadirläptir alarga šähär.

¹⁷Inam bilä sundu Apraham sinalmaçında kensiniñ Isahagni çurban da anasiniñ yalvizin sunar edi, çaysı üçün ki sövünçlükni yöpsünüp edi,

¹⁸çaysına ki aytıldı, ki: «Sahag bilä ündälgäy saņa butaç» [Быт 21:12 Но Бог сказал Аврааму: ...в Исааке наречется тебе семья].

¹⁹Tuttu esinä kensiniñ, ki ölüdän turçuzma bolur Teñri, çaydan ki oçšaš yöpsündü ani.

²⁰Inam bilä bolmalı nemä üçün alıışladı Isahag Agopnu da Esawni.

²¹Inam bilä Jagop ölgän vaçtına kensiniñ här birisin oylanlarından Jovsep'niñ alıışladı da yerni öpti uçuna kawazaniniñ kensiniñ.

²²Inam bilä Jovsep ölgänindä kensiniñ aņdı çıçkanin Israjel oylanlariniñ da kensiniñ sövükläri üçün simarladı.

²³Inam bilä Movses, xačan ki toyurdulär, yaşirdilar 3 ay atalarından kensiläriniñ, zera kördilär zeyräk oylannı da xorxadilar buyruşundan çannıñ.

²⁴Inam bilä Movses, xačan östi, tandi ündäl-mä oyl p'arawonnuñ çizina,

²⁵dayi yaşı sayışladı (140v/143v) çıynalma žoyovurtu bilä Tejriniñ, ne ki bir zaman mejar-mägä yazıç içinä,

²⁶artıç sayışladı uyatin K'risdosnuñ, ne ki ulu-luğun çaznasiniñ Ekibdosnuñ; zera ol baçıp tözär edi yalnıñ tölövünä.

²⁷Inam bilä salır edi Ekibdos ulusun da xorç-mas edi öčaşmähindän çannıñ, zera körünmähän-ni, neçik körüp, tözümlük bilä sayışladı.

²⁸Inam bilä etti Bayramni da çan tökmähni, ki bolmagay ki tas etüci burungi toyganlarnı yuvu-çlanmagay alarga.

²⁹Inam bilä keçtilär Xizil teñizni, neçik çuru yer üsnä, çaysın ki bilmä klöp, Ekibdoslular bo-yuldular.

³⁰Inam bilä murları Erik'onnuñ yışıldilar, ki aylandilar anı 7 kün.

³¹Inam bilä Raçap boñnig taspolmadı inamsız-lar bilä, çaysilardan ki yöpsünüp edi çaşutlarnı eminlik bilä.

³²Da çaytıp dayi ne aytıyım? Zera yetkinçä dü-gül zämanä aytmaga Keçeon üçün, Parag üçün, Samsön üçün, Jep'taji üçün, Tawit', da Samuël üçün, da özgä markarelar üçün,

(141r/144r) ³³çaysiları ki inam bilä yeñdilär çanlıçlarnı, ettilär doyruluşnu, yettilär sövünçlük-kä, bayladılar ayızlarin [ayzilarin] aslanlarnıñ,

³⁴söndürdülär çuvatın otnuñ, çutuldular ay-zından itiniñ, çuvatlandılar kücsüzlüktän, boldu-lar çuvatlı uruşlarda, aldılar obozlarin yatların;

³⁵yöpsündülär çatınlar ölüdän turuzmaç bilä ölülärin kensiläriniñ; yarimlari keskaländilär da hanuz yöpsünmädilär çutçarıлмаçni, ki dayi yaşı jarut'unga yetişkäylär;

³⁶da yarimlari çiyından da tayaçlanmaçtan sındilar, baylanmaçtan, zındandan,

³⁷taşlandilar, pilövat ettilär kensilärin, sındi-lar, çiliç ölümü bilä öldilär, yürüdülär yalan te-rihari bilä da ecki terisi bilä, taçsirlilik bilä, tarlıç bilä çıynalğanlar;

³⁸çaysına ki dünyä da tiymäs, anabadda bu-lardilar, peçeralar da taylarına dünyäniñ.

³⁹Da bular barçası tanıçlandilar inamları bilä, hanuz yöpsünmiyirlär (141v/144v) sövünçlükün.

⁴⁰Tejriniñ bizim üçün dayi yaşı sayınıldı, ki bizdän başça tügällämähäylär.

Nemiç 12

¹Bundan soñra biz dä, ki bu çadar çöp-çövrä-mizgä birlänip bar köplüçü tanıçlarnıñ, barça ök-tämlikni kerı salıyıç da povşedniy yazıçlarnı, tö-zümlük bilä yüräliç uruşka, ki alnımızga bar bizim,

²baçalıç çerüv başına inamniñ da tügällävüci Jisuska, ki färählik ornuna, ki anıñ alnına bar edi, boyuna aldı çacni, heç etti uyatni, olturdu oçuna olturuyçunuñ Tejriniñ.

³Hälbät, keçiriniç esiñizdän, ki bunuçkibik tö-zümlükni yazıçlılardan hagaragliçtan anda terpit etti, ki bolmagay ki emgängän bolgaysız boyuñuz bilä siziñ da salıngaysız.

⁴Zera dügül ki hanuz, çan tökmäh bilä bara-bar uruşup, hagarag turduñuz yazıçka

⁵da unuttuñuz övünmähni, ki siziñ bilä, neçik oylanları bilä, sözliyir: «Oylum! Salınma ögütün-dän Eyämizniñ da umsasızlanma, (142r/145r) azar-lanıp andan» [Прит 3:1 Сын мой! наставления моего не забывай, и заповеди мои да хранит сердце твое; 3 Милость и истина да не оставляют тебя].

⁶Zera, çaysın ki sövär Tejri, ögütlär; çıynar barça oylunu, çaysın ki yöpsünür [Прит 3:12 ибо кого любит Господь, того наказывает и благово-лит к тому, как отец к сыну своему].

⁷Ögüttä tözümlü boluñuz, neçik oçullar: yo-vuçlanıptır sizgä Tejri. Xaysi oyl bolgay, ki ögüt-lämähäy ata?

⁸Zera egär ki ögütsüz bolsañız, çaysi bilä ki barçası ayırılğan boldular, alay esä, yat kibiksiz da düğulsiz oyl.

⁹Zera egär ki ten atalarımız bizim, çaysisın-dan ki bar ögütci, uyalirbiz, ne çadar dayin artıç hnazant bolalıç Atasına džanniñ da tiriläliç?

¹⁰Zera bular bir az zaman kendi erklärinä kö-rä ögütlärlär; yoçsa ol — fayda üçün, ki yöpsüngäy-biz arilikin anıñ.

¹¹Barça ögüt biraz zaman dügül ki färählik körünür, yoçsa çayyu; yoçsa soñra yemiş eminlik-tän anıñ bilä cviçicca bolganlarga tölar könülükni.

¹²Anıñ üçün salıngan çollarnı da бүкүlgän tiz-lärni toçtatıñız

¹³da steška doyrı etiniç ayaçlarıñızga siziñ, ki bolmagay ki, çaysi açaşçıtır, ki yışılğay, yoçsa da-yin artıç, ki saçaygay.

(142v/145v) ¹⁴Eminlikiñiz artından barıñız barçası bilä da arilikin, çaysından ki baçsa kim-sä körmisär Biyni.

¹⁵Saçt boluñuz, ansizim çaysi artçarı çalgay başışından Tejriniñ; bolmagay ki kimsä tamuru açilikniñ, yoçarı körünüp, çıynagay, da anıñ bilä köplär murdarlangaylar;

¹⁶bolmagay kimsä bornig da murdar, neçik Esaw, ki bir aş üçün burungilikin sattı.

¹⁷Bilirsiz, ki egär ki soñra klädi esä dä meñär-mä alyışni, heç tapuldu; zera poşumanliçniñ da yerin tapmadı, egär ki yaş bilä dä çoldu esä anı.

¹⁸Zera yovuçlanmiyirsiz yovuç taýga, ki çar-malama bolgaysiz, ki ot bilä küyar edi, da körün-mäs edi, da çarayıluç bilä,

¹⁹da çayda ki biryi çalinir edi da sözi buyruç-nuñ, ki kimlär ki işittilər, hražarel boldular, ki ekinçi aytilmagay alarga söz,

²⁰zera tözälmädilär buyruçka, egär ki k'azan da yovuçlansa edi taýga, taşlanir edi;

²¹da alay çorçulu edi körümü, ki Movşes tä ayt(143r/146r)ir edi, ki: «Xorçu aliptir meni, da titriyirmen» [Вт 9:19 ибо я страшился гнева и ярости, которыми Господь прогневался на вас].

²²Yoçsa yovuçlanipsiz Sion taýga da šähäriñä tiri Teñriniñ, Erusaýemgä köktä da tümänlär bilä böläkläriñä frištälärniñ,

²³da yiñlarına burungilärniñ, yazılğanlarñiñ köktä, da alnina Teñriniñ, barçasiniñ yarıuçisiniñ, da džanlarına artarlarniñ, tügällärniñ,

²⁴da yäñi töräniñ priëincasiniñ Jisusnuñ, da tökülmäxinä çaniniñ anıñ, ki artıç sözliyir, ne ki Napelniñ.

²⁵Saýt boluñuz, ansizim kerı tüşkäysiz andan, ki sözländi, zera egär ki alar bolmadılar esä çutulma, kerı tüşüp andan, ki yergä buyruç etär edi, ne çadar daýi artıç biz, egär ki köktägidän artimiz bilä aylangaybiz,

²⁶çaysiniñ ki avazi yerni teprätti ol vaçtta, da hali simarlaptir da aytıyir: «Ekinçi teprätiyim dügül ki yalyiz yerni, yoçsa kökni dä» [Агг 2:6 Ибо так говорит Господь Саваоф: еще раз, и это будет скоро, Я потрясу небо и землю, море и сушу].

²⁷Yoçsa «ekinçi» aytaç bilä bilgirtiyir teprätmäçni, neçik yaratılğanlarñiñ teşkirilmäçin, ki toçtalğan bolgaylar tepränmägänlär.

²⁸Aniñ üçün, çanlıç tepränmäsiz yöpsünüp, (143v/146v) bek tutaliç başışlarni, çaysilari bilä ki hörmätlärbiz Teñrini biyänçlik bilä, çorçu bilä, titrämäç bilä, ²⁹zera Teñrimiz bizim ot küydürüçidir.

Nemiç 13

¹Xardaş sövmäçliç toçtalsin sizdä.

²Yatni sövmä unutmajiz, zera aniñ bilä özgälär bilmiyin yöpsündülär frištälärni.

³Esiñizdä bolsun baýlanganlar, neçik ki siz dä alar bilä bayli bolgaysiz da çiyналганлар, neçik ki siz dä, ki tenlisiz.

⁴Haybatlıdır alişmaçliç barça bilä da aruv töşäk; evet itlärne da borniglärni yaryular Teñri.

⁵Tarbiyat kümüş sövmägän bolsun, yetkinçä sayışlama, ne çadar ki nemä çolda bolsa. Zera kendi dä aytı: «Salmandir seni da heçkä bermän» [Быт 28:15 Я не оставлю тебя, доколе не исполню того, что Я сказал тебе],—

⁶ki ne türlü [Ha полях: 115 saymos] prespeşniy bolgaybiz aytma: «Biydir benim boluşçım, da men çorçman: netsär maña adam?» [Ис 118:6 Господь за меня – не устрашусь: что делает мне человек?].

⁷Añiñiz araçnortlarıñizni siziñ, ki sözlädilär sizgä sözin Teñriniñ, baçip çıçip ketkänläriñä alarıñiñ oçşaş boluñuz inamlarıña.

⁸Jisus K'risdos tünägün da bugün yänä ol meñliktä.

⁹Övränmäçkä (144r/147r) türlü-türlü da ruzniy avazli suçlanmajiz da emgänmajiz, zera artıçtır başış bilä toçtatma yüräkni da dügül aşlar bilä, çaysi bilä ki nemä dä fayda etmädilär, kimlär ki ol türlü keçtilär.

¹⁰Bardir bizdä seyan, çaysından ki yoçtur buyruçları yemägä, kimlär ki sarnarlar çuluçun çoranniñ.

¹¹Zera çaysi džanavarlarıñiñ sunulur edi çanı, surputiunga yazıç üçün k'ahanajabed ötläş alarıñiñ teni köyar [=küyar] edi obozdan çıçari,—

¹²anıñ üçün Jisus da, ki arıtkay kendi çanı bilä çoyovurtnu, eşiktän çıçari çiyñaldı.

¹³Xaytip kel çıçaliç anar obozdan çıçari, alip boyumuzga uyatın aniñ;

¹⁴zera ki yoçtur šähärimiz, ki bunda çalmali bolgay, yoçsa meñilikni çolarbiz.

¹⁵Xaytip andan ötläş sunaliç çurban alyıştan här sahat Teñrigä, budur ki yemişin ayizniñ tapunganlarga atına aniñ.

¹⁶Yaçşi etmäçni da ülüslü bolmaçni unutmajiz, zera aniñkibik çurbanga biyänir Teñri.

¹⁷Xulaç çoyuñuz araçnortlarıñizga siziñ da hnazant (144v/147v) boluñuz alarga, zera alar emgäniyirlär džanlarıñiz üçün siziñ, neçik ki džuvap bersärlär siziñ üçün, ki sövünçlük bilä etkäylär anı da bolmagay küstünmäç bilä, zera ol dügüldür fayda sizgä.

¹⁸Alış etiñiz bizim üçün; zera toçtalip bilirbiz, ki yaçşi esimiz bar, barçasına klärbiz yaçşi yürümäç körgüzmä.

¹⁹Da artıç çolarmen, ki ani etkäysiz, zera köp-tändän işandim sizgä.

²⁰Da Teñri eminlikniñ, ki çıçardı ölümдän kü-tüçisin böläkniñ ulunu çanı bilä meñilik antniñ, Biyimizni bizim Jisus K'risdosnu,

²¹toçtatkey sizni yaçşi etmäçtä, etmä erkin

aniñ, da etkäybiz dä biyänçlikin kensiniñ alnına Jisus K'risdos ötläš. Xaysına ki haybat meñilik, amən.

²²Xolarmen sizni, çardašlar, baçma sözüñä övünmäçniñ, zera az bilä yazdım sizgä.

²³Da tanigaysiz çardašimni Dimot'eosnu, yebergänni sizgä, çaysi bilä ki, egär tez kelsä, kör-gäy men sizni.

²⁴Ouçojn beriniz, ki povetinä Italiyanıñdırılar.

²⁵Başçış siziz barçanjiz bilä.

Džuvutlarga yazıldı Italiyaga (145r/148r) Dimot'ea ötläš. *Dun 703.*

Baši Dimot'eosnuñ burunğı bitikiniñ

Teñri üçün sövük yol körgüzmäçtän, ki küsänçsiz etär örenk'niñ primušen'asından.

Kensiniñ tañlanmaçı üçün, ki boldu awedaranıç körälmämäçindän başçışı bilä K'risdosnuñ.

Simarlamaç inam üçün da yeñil köñül bilä çulux üçün, çaysından başça ki tez açıçmaçlıç bar üsnä.

Alyış üçün barçası üsnä da ki hər yerdä yazıçsizliç bilä, da öpkäsizlik bilä, mirnost bilä.

Vartabedlar üçün, ki erlärge tiyar, da dügül çatunlarga bolma, tarbiyat üçün da ayriç üçün, ki aldamaçtandır kirgäni, çaysin ki çešär toçganı K'risdosnuñ, da inami alarnıñ, da životu.

Yaçši etmäç üçün açašniñ.

Da sargawark'lar üçün da egär er, egär çatin. Teñriniñ tenlängäni üçün.

Xaysi ki yänä herdzowadzoyluç üçün šaytandan, ki bolmaçtırılar.

Urušu üçün Teñrigä tapunmaçlıçniñ umsa bilä. Yuvuçlanmaç üçün tiyišlik bilä hər birinä.

Tullarnıñ boyı üçün, da yergä(145v/148v)läri üçün, da baçmaç üçün alarni.

Babaslarnıñ hörmäti üçün.

K'ahana alyışlamaç üçün, ki igi baçmaç bilä bolgay.

Yoçtur nemä iş, ki yapuç bolgay.

Xullarnıñ hnazantlıçı üçün.

Hagaçag fayda sövüçilär üçün yalyan vartabedlarıñ.

Simarlamaç çorçulu ari hnazantlıç üçün soçyuga diyin.

Xodžalarnıñ yol körgüzmäçi üçün köni tirlikkä. *Dun 22.*

Dimot'eoska burunğı bitik Nemiç 1

¹Boços, açaçal Jisus K'risdosnuñ buyruçu bilä Teñriniñ da K'risdosnuñ Jisusnuñ, umsamizniñ bizim,

²Dimot'eaga, sövüklügä, inam bilä. Başçış, yarlıyamaçlıç, eminlik Teñridän Atadan da Eyämizdän bizim Jisus K'risdostan.

³Ne türlü ki çoldum seni turmaga Ep'esosta, çaçan ki ketiyir edilär Magetoniyaga, ki simarlagaysen çaysilarına, ki bolmagaylar yat övränmäçtä

⁴da baçmagaylar nebolsaga da rodçaylarnıñ hesepin ölcövsüz, ki artıç izdamä klärlär da dügül ki öv baçmaçın Teñriniñ (146r/149r) inam bilä.

⁵Zera başi buyruçnuñ sövüktür aruv yüräktän da yaçši estän da aldamaçsiz inamdan,

⁶çaysından ki çaysilari yañıldilar bularip boşluçuna söznüñ,

⁷klärlär bolma vartabedlar örenk'kä, da kendiläri añlamaslar, ki ne sözlärlär, da ne bilmäslär, ki kimlär üçün berkäyiptirlär.

⁸Bilirbiz, ki yaçšidir örenk', egär ki kimesä alarni örenk' bilä cviçic etsä,

⁹evet bunı bilgäy, ki artarlar üsnä yoçtur örenk', yoçsa töräsizlär üsnä, da hnazant bolmanlar üsnä, yamanlar üsnä, da yazıçlılar üsnä, aruvsuzlar üsnä, da murdarlar üsnä, ataların da anaların sökkänlär üsnä, adam öldürüçilär üsnä,

¹⁰boçniçlär üsnä, erkäk bilä çošulganlar üsnä, adamilikin tökkänlär üsnä, yalyançılar üsnä, yalyan ant içkänlär üsnä, da egär ki dayi özgä nemä bolsa hagaçag doçru vartabedliçkä çarşı,

¹¹ki awedaraniñ hörmätinä körä sanlı bolgan Teñriniñdir, çaysına ki boldum men inamli.

¹²Šnorhk'um bar açaç, çaysi ki çuvatlattı meni K'risdoska Jisuska, Biyimizgä bizim, (146v/149v) zera inamli sayıñdi çoyma çuluxuna,

¹³ki äväldän küfür berüçi edim, da körälmävüçi, da dušmanlavuçi, yoçsa taptım yarlıyamaçlıç, zera anı biliksizliktän da inämsizliktän etär edim;

¹⁴da artıç boldu başçışı Eyämizniñ bizim inam bilä da sövük bilä K'risdostan Jisustan.

¹⁵Inamliçdir söz da barça yöpsünmäçliçkä arzanidir, zera Jisus K'risdos keldi dünyägä çutçar-ma yazıçlılarni, çaysilariniñ ki başi menmen.

¹⁶Yoçsa aniñ üçün taptım yarlıyamaçni, zera äväl maña körgüzdi Jisus K'risdos barça uzuneslikni, orinag alarga, kimlär ki inanmalidirlar açaç meñilik tirlikkä.

¹⁷Buzulmaganga da körümsüzgä bir Teñrigä haybat da hörmät meñi meñilik, amən.

¹⁸Bu buyruçu simarlarmen saça, oçlum Dimot'eos, ilgärtin bolgan saça markareliktän, ki sen služebniç kibik bolup alar bilä körklü službanı,

¹⁹ki bolgay inamiñ aruv es bilä, çaysin ki özgälär saldilar boylarından kensiläriniñ, toçyunlandilar inamga;

²⁰çaysi yandan ki dir (147r/150r) Himenos da Açeksantros, çaysiların ki çıçara berdim šaytanga, ki ögütlängäylär küfür sözlämägä.

Nemič 2

¹Da çaytip çolarmen barçadan burun etmäğä alyış, çoltça, yalbarmaç, şükürlük barça adamlar üçün,

²artix çanlar üçün da barça biylär üçün, ki eminlik bilä da sekinlik bilä keçirgäybiz tirlikimizni bizim barça çulux bilä Teñrigä da aruvluç bilä,

³zera oldur yaçşi da yöpsünövlü alnina Xutça-ruçimizniñ bizim Teñriniñ,

⁴ki barça adamlarni klär, ki çutulgaylar da biliklikinä könülükniñ kelgäylär.

⁵Zera birdir Teñri da birdir priçinca ortasına Teñriniñ da adamlarniñ, adam Jisus K'risdos,

⁶ki boyun çutçarıлмаç üçün barçası üçün. Tanıçlıçı zämanäsiniñ kensiniñ,

⁷çaysında ki çoyuldum men k'aroz berüci da arak'al,— köni aytirmen K'risdostan da düğül yalyan,— boldum vartabed gurk'çilarga inam bilä da könülük bilä.

⁸Klärmen, ki erlär turgaylar alyışka här yerdä, kötürgäylär ari çollarin yoyarı yüräklän(147v/151v)mäxtän başça da ekikönüllüktän;

⁹ol türlü çatınlar da, kiyinişi bilä çonarhliçniñ, köz kötürmäç bilä da sekinlik bilä, körkäytmä boyların bolmagay ki altınli örünmäç [çorunmaç] bilä, da tizmäçi bilä indzilärniñ, ya tonlarniñ körkäymäçi bilä,

¹⁰yoçsa, ne türlü ki tiyär çatınlarga, Teñri çuluxun boylarına alğanlarga, yaçşi etmäç bilä.

¹¹Xatın kişi sekinlik bilä övrängäy barça hnazantliç bilä;

¹²yoçsa övrätmägä çatın kişigä buyurmandir, da sözlämäsın köp, neçik er kişi, yoçsa tiyilmaçta bolsun.

¹³Zera Adäm äväl yaratildi, da soñra Ewa;

¹⁴da Adäm yañilmadi; yoçsa çatın aldandı da yañildi;

¹⁵evet tirilsin oylan toyurmaç üçün, egär ki tursalar inamda, sövüktä, aruvluçta, mirnostta.

Nemič 3

¹Inamlidir sözü: egär ki kimesä açaşlıçka suçlanir esä, yaçşi işkä suçlanir.

²Tiyişlidir açaşka zadasiz bolmaga, bir çatinnin eri bolgan, ivaş, aşax, mirniy, çarib sövüci, övrätüci,

³duşmanlamagan, ki urmagay, yoçsa sekin, talaşci bolmagay, kümüş söv(148r/151r)üci bolmagay,

⁴zera kensiniñ övinä egär ki yaçşi gospodar bolup esä, oylanlari bolgay, ki hnazantliçta tirilgan barça virnost bilä;

⁵a egär ki kimesä kendi övinä gospodar bolma bilmäs esä, neçik yiçövünä Teñriniñ baçuçi bolgay?

⁶Bolmagay igit, litoros kibik, ki bolmagay ök-tämlänip yaryusuna şaytanniñ tüşkay.

⁷Yoçsa tiyışlidir añar, ki yaçşi tanıçlıçı çıçari-gilärdän dä bolgay, ki bolmagay ki risvaylıçka tüşkay da sitinä eski duşmanniñ.

⁸Ol türlü sargawarklar da, mirniy, bolmagay 2 türlü sözcü, bolmagay çayir sövüci, bolmagay kesäk-kesäk çöplävüci,

⁹yoçsa ki bolgay kendilärinä sayışı inamniñ aruv es bilä.

¹⁰Kensilärin äväl sinasınlar, da soñra başdel etmä yuvuçlansınlar, ki zadasiz bolgaylar.

¹¹Ol türlü çatınlari da alarniñ mirniy, bolmagaylar yaman sözcü, ivaş, inamli barçaga.

¹²Sargawark' bolsunlar bir çatinnin eri, çaysilari ki kendi oylanlari üsnä r'adniy bolup esä da övlärinä kensiläriniñ.

¹³Zera çaysilari ki yaçşi çulux etsälär, yaçşi asdidçan (148v/151v) boylarına kensiläriniñ fayda etärlär da köp prespeşnost inamga, ki Jisus K'risdoskadir.

¹⁴Buni yazarmen saña, zera işanirmen yovuçta kelmä,

¹⁵a egär ki keçiksäm, ki bilgäysen, ki ne türlü tiyär saña övinä Teñriniñ yürümä, çaysi ki yiçövüdür Teñriniñ tiriniñ, sun [=uçu] da toçtamaçlıçı könülükniñ.

¹⁶Da belgili, uludur sayışı Teñri çuluxunun, ki köründi ten bilä, könüldü Dçan bilä, belgirdi friştälärgä, k'arozel boldu gurk'çilarga, inamli boldu dünyägä da ayındı haybat bilä.

Nemič 4

¹Evet Ari Dçan belgili aytir, ki soñyu zaman-da ayirilsarlar özgälär inamlarından da baçsarlar şaytanniñ bulartmaçına da vartabedliçinä şaytanniñ,

²ustatliç bilä yalyan sözcilär çarapçulanganlar kensiläriniñ sumen'ası bilä esläriñiñ,

³ki tiyilsarlar çatın alişmaçtan da ayirilsarlar aşlardan, çaysin ki Teñri toçtattı meñärmägä inançanlarga da kimlär ki yetip esälär könülükünä.

⁴Zera barça yaratılğanlari Teñriniñ yaçşidir, da yoç(149r/152r)tur nemä alçaç, artix kimlär ki şükürlük bilä yöpsünürlär,

⁵zera arinir sözü bilä Teñriniñ da alyış bilä.

⁶Buni ögüt berip çardaşlarga, yaçşi çul bolur-sen Jisus K'risdoska, beslängäysen sözlari bilä inamniñ da yaçşi vartabedliç bilä, çaysiniñ ki artından ki bolduñ da.

⁷Yoçsa murdar sözlärdän da boş sözlärindän

çarilarniñ hrazarel bol, evet cviçit et boyuñnu Teñri çuluxuna,

⁸zera ten cviçen'ası az nemägä faydalidir, evet Teñri çuluxu barça nemägä faydalidir, da sövünçlüki tirlıknıñ bar anda, bunda da meñiliktä.

⁹Inamlidir söz da barça yöpsünmäçliçkä arzani.

¹⁰Zera buña emgäniyirbiz dä da uyatni boyumuzga köturiyirbiz, zera umsanıpbiz tiri Teñrigä, çaysi ki çutçaruçidir barça adamlarga, artıç inanganlarga.

¹¹Simarlagın bunı da övrät.

¹²Ki bolmagay kimesä seniñ oylanlıçınıñni heçkä körgäy; yoçsa orınag bolgın inanganlarga söz bilä, yürümäç bilä, sövük bilä, inam bilä, aruvluç bilä.

¹³Men kelginçä çulaç çoy sarnamaç(149v/152v)larga, övündürmäçliçkä, vartabedliçkä.

¹⁴Salmagin başçıñni, ki sendädir, ki berildi saña markareçlik bilä alıñlanmaçtan babaslıçka.

¹⁵Bunı sayıñ et, da bunda toçtagın, ki seniñ ilgärlıknıñ barçasına belgili bolgay.

¹⁶Saçt bolgın boyuña da vartabedliçinə; da anda keçikkin: bunı egär etsäñ, da boyuñni çutçargaysen da alarnı da, ki saña işitkälär.

Nemiç 5

¹Xartni baduhasel etmägäysen, yoçsa övündür, neçik atañni; igitni — neçik çardaşni;

²çarılarnı — neçik analarnı; igit çatınlarnı — neçik çizçardaşlarnı, aruvluç bilä.

³Tullarnı hörmätlä, çaysıları ki köni tuldurlar.

⁴A egär ki çaysi tul, ki oylanları da torunları bolgay, övränsinlär äväl kendi övlärinä yaçşı etmä da tölovün etmä atalarına, zera oldur yaçşı da yöpsünövlü alnına Teñriniñ.

⁵Evet kim ki könidän tul bolgay da yalyızlangan, umsangan Teñrigä, da toçtalgan alıñta da çoltçada keçä-kündüz;

⁶bunuñ kibik tul tirilä ölgändir.

⁷Bunı simarla, ki zadasız bolgaylar.

(150r/153r) ⁸A egär ki kimesä kensiniñkiläri-nä da artıç övdägilärinä şayavat körgüzmasä bermäç bilä ya başmaç bilä, dinin tangandir da dañi yamandır, ne ki dinsizlär.

⁹Da tul tullar bilä slavicca bolsun, ki bolmagay eksik 60 yaşından, bir erniñ çatını bolgan,

¹⁰da yaçşı uçinokta tanıçlangan, egär ki oylanlar besläp esä, egär ki çarıblarnı yöpsünüp esä, egär ki yarlılarnıñ ayaçlarıñ yuvup esä, egär ki tarlıçta bolganlarnı yetkinçä başıp esä, egär ki barça yaçşı etmäçiniñ artından barıp esä.

¹¹Yoçsa oylan kişi tullardan hrazarel bol, zera çaçan sövünsälär K'risdos ötläş, ergä barma klärlär.

¹²Evet yarı yöpsünsärlär, zera burungi inamların heç ettilär bir oçurdan;

¹³da boş boyları bilä, övränirlär voloçicca bolurlar öv-övdän, da dügül yalyız boş, yoçsa yañçaç da, da biri birin çozçavuçı, da sözlärlär, ki heç nemägä keräkmäs.

¹⁴Klärmän, ki oylan kişilarnı ki övrängäylär oylanlar toçurmaga, ki öv tüzgän bolgaylar, da bolmaga da bolmagay ki nemä priçina bergäylär hağarag bolganga (150v/153v) sökmäçı üçün anıñ;

¹⁵zera halidän çaysıları yañıldılar artından eski duşmannıñ.

¹⁶Egär kimesä inangan tullar saçlagay, yetkinçä bolsun alarga da ayırlanmasın yıçövğä, zera köni tullarga yetkinçä bolsun.

¹⁷Çaysıları ki yaçşı başıçı bolurlar babaslar, ekinçi hörmätkä arzani bolsunlar, artıç ki emgänirlär söz bilä da vartabedliç bilä.

¹⁸Zera aytir [*Ha полях*: Ekinçi orenktä 19] Bitik: «Baçlamagaysen aızın ögüznüñ harmanda» [Bt 25:4 Не заграждай рта волу, когда он молотит]. Da: «Arzanidir çul yalına kensiniñ» [Bt 24:14 Не обижай наемника; Лев 19:13 Не обижай ближнего твоего и не грабительствуй. Плата наемнику не должна оставаться у тебя до утра].

¹⁹Babas üçün yaman sözlämäçni prin'at etmägäysen, evet egär ki bolsa eki ya 3 tanıç bilä.

²⁰Evet çaysi ki yazıç etär, alnına barçasiniñ azarla, zera özgälär çorçakaylar.

²¹Tanıçlıç çoyarmen alnına Teñriniñ, da Jisus K'risdosnuñ, da tañlangan friştälarnıñ, ki bunı saçlagaysen esniñ biyänçelikindän başça, ki nemä etmägäysen yüz körmäç bilä.

²²Xoluñnu tezindän kimsä üsnä çoymagaysen, da bolmagaysen ülüşlü yazıçlarıña yatlarıñi. Boyuñnu aruv saçlagın.

²³Bundan soñra yalyız suv içmägäysen, yoçsa (151r/154r) azgına çayir çatıştir çoludokuñ üçün da yıçı çastalıçıñ üçün.

²⁴Bardir adamlar, çaysılarıñiñ ki yazıçları aydnidir da ilgärtin etiptir yarıuga, da bardirlar, ki çaysılarıñiñ ki artlarıñdan barir.

²⁵Ol türlü yaçşı uçinok ta aydnidir da dañi özgä türlü nemä, ne ki dä bolsa, yaşirilma bolmastir.

Nemiç 6

¹Çaysi ilgäri ki bir kezdän yalga kirip çuluçtadırlar, här biri kendi biyin hörmätkä arzani sayışlasın, ki bolmagay ki atı Teñriniñ da vartabedliçı sökülgäy.

²Evet kimniñ ki inangan biyi bolgay, heç kör-mäsinlär, zera çardaşlardır; yoğsa artıç xuluç et-sinlär, zera inanganlardır da sövüklü, kimläri ki yağşı etmäçliç boylarına bolgay. Bunı övrätkin da övündürgin.

³Evet egär ki kimesä özgä türlü övrätsä da baçmasa say esli sözlärinä Eyämizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ da Teñri çuluçuna körä vartabedliç-kä,

⁴anıñkibik kimsä öktämläniptir [ok'tanlanip-tir] da heç nemä bilmästir, yoğsa çiziyir izdövgä da sözinä hagaraglıçniñ, çaydan ki bolur paçillik, körälmämäçliç, küf(151v/154v)ürlük, hagaraglıç, sayışi yamanniñ,

⁵boñniglik buzulgan esindän adamniñ da kerı bolganlarniñ könülüktdän anda, çaysıları ki aslam-li aliş-beriş kibik sayışlarlar Teñrigä çuluç etmäç-ni. Evet sen kerı bol anıñkibiklärtdän anda.

⁶Yoğesä faydalı alim-satım ulu Teñrigä çuluç etmäçliçtir yetkinçalik bilä birgä.

⁷Zera nemä keltirmädiç dünyâgä, da ne eltmä nemä bolsarbız.

⁸Yoğsa bardır aşımız da kiyinişimiz, da anıñ bilä yetkinçä bolsun.

⁹Evet kimlär ki klärlär ululanma, tüşärlär sī-nalmaçlıçka, da sirtmaçka, da köp küsänçlikkä, essiz da zıyanlı, ki boyarlar adamları taspolmaç-lıçka da tas etilmäçkä;

¹⁰zera maticası barça yamanlıçniñ kümüş söv-mäçliçtir, çaysına ki çaysıları suçlanır, boş çaldı-lar inamlarından da boyların çoydılar köp ayriç ti-binä.

¹¹Evet sen, ey, adamı Teñriniñ, çaçkin anıñ-kindän da bar artından artarlıçniñ, Teñrigä çuluç etmäçniñ, inamniñ, sövüknüñ, (152r/155r) tözümlüknüñ, ivaşlikniñ.

¹²Da çariş yağşı çarişmaçin inamniñ, da tutun meñilik tirlıktän, çaysına ki ündäldiñ da vñat et-tiñ yağşı vñan'anı alnına köp tanıçlarniñ.

¹³Simarlarmen saña alnına Teñriniñ, ki tiri etär barçanı, da Jisus K'risdosnuñ, ki tanıçlandı alnına Bondaçi Beyadosnuñ yağşı vñan'anı,

¹⁴saçlama saña simarlagannı zadasız da aruv belgırgäninä dirä Eyämizniñ bizim Jisus K'risdos-nuñ,

¹⁵ki kensiniñ zämanäsinä körgüzsär sanlı da yalyız çuvatlı Xanı çanlarniñ da Biyi biylärniñ,

¹⁶ki yalyız kendindä bar ölümsüzlük, turgan yarıçta, ki kimsä yuvuçlanma bolmas, ki kimsä körmıyir adamlardan, da ne körmä bolur, çaysıla-rına ki hörmät da çuvat meñilik, amēn.

¹⁷Xodžalarga dünyädagi simarlagın, ki ök-

tämlänmäsinlär da umsanmasınlar yalyan ululuç-ka, yoğsa Teñri, ki berir bizgä barçanı bol meñär-mägä,

¹⁸yağşı etmägä, ululanma yağşı etmäç bilä, dżomart, sövüklü, ülüşlü bolma,

¹⁹yıyıştırma boyuna fundament yağşı meñilik-kä, (152v/155v) ki yabuşkaylar könü tirlıkkä.

²⁰E, Dimot'e, saçla simarlagannı, kerı bol murdarlardan, da yäñi işitilgän sözlärdän, da ha-garaçlıçtan, da buları atlı bilmäçliçtdän,

²¹çaysın ki özgälär boylarına alıp, zrgel boldu-lar inamlarından anda. Başçış sizgä.

Dimot'eoska burunğı bitik yazıldı Ławotigea-dan, çaysı ki anaşähäridir bagadianaçılarniñ.

Dun 230.

Başları ekinçi bitikniñ, ki yeberildi Dimot'eoska

Maçtamaçı inaminiñ Dimot'eosnuñ, küsänçli-ki tözümlükünüñ tiyişlikinä körä başçış bilä.

Xaysına ki kendi dä aytıyır tözümlü bolmaga, çaçan ki nemä tarlıç ta bolsa.

Tiyişi berilmäçı üçün Teñrilik yergäsinıñ.

Xayyusuz bolmaç üçün bu tirlıktä uçınok bilä emgäksız yemäktä.

Inam üçün K'risdoska da tözümlük üçün umsa bilä tiyişli hörmät bilä.

Köni vartabedliç üçün, da arılarnıñ životu üçün, da eminlängänlär üçün, da çaysıları ki çar-şidirlar hagarag bolgan.

(153r/156r) Äväldän aytmaç yamanlıç üçün adamlarnıñ, yiyi aña da azarlama aldamaçlıçni.

Küsändirmäç, ki kensinä oğsaş bolgaylar ha-garaç, harsızlar hnazantlıçına Teñriniñ.

Yäñi vimislar üçün, çaysılarına ki çarşı bolma buyurıyır Dimot'eaga.

Kensiniñ hadirlängän soñyusu üçün meñilik haybatka. *Dun 14.*

Dimot'eoska bitik ekinçi Nemiç 1

¹Boğos, arakäl Jisus K'risdosnuñ, erki bilä Teñriniñ, sövünçlükünä körä tirlıknıñ, ki K'risdos-ta Jisusta,

²Dimot'eoska, sövüklü oçulga. Başçış, da yar-lıçamaçlıç, da eminlik Teñridän Atadan da K'ris-dostan Jisustan, Eyämizdän bizim.

³Başçışım da Teñridän, çaysına ki çuluç eti-yirmen ilgäriçilärimdän aruv es bilä, neçik ki ek-siksız bar mendä seniñ üçün añaçlıç alıyışıma benim kündüz u keçä,

⁴küsänipmen körmägä seni añaçı yaşıñni se-niñ, ki tolgaymen sövünçlük bilä,

⁵esimä keltirip zadasiz inamni, ki sendadir, ki ävöldän tindi [*пропуск для перевода слов 'в бабке твоей'*] zAwotiyada da anaŋda seniŋ Ewnigiyada; (153v/156v) toxtalipmen, ki sendä dä bar.

⁶Aniŋ üçün aŋdriyirmen saŋa küçäytmä baş-çišin Teŋriniŋ, ki bardir sendä alyişlaganimdan benim;

⁷zera bermädi Teŋri dŋanin umsasizliŋniŋ, yoŋsa çuvatniŋ, da sövüknüŋ, da sekinlikniŋ.

⁸Bolmagay ki bundan soŋra uyat sayiŋgaysen tanixliŋin Eyämizniŋ bizim, da ne meni, baylanganin aniŋ; yoŋsa ülüslü bol çiyinina awedaranniŋ çuvatina körä Teŋriniŋ,

⁹ki çutçardı bizni da ündädi ari ündälmäçkä, dügül ki bizim yaçşi etmäçimiz üçün ya yaman, yoŋsa kensiniŋ ilgäri çoyganina körä da başçişina, ki berildi bizgä K'risdostan burun zämanäsindän meŋilikniŋ,

¹⁰evet belgirdi hali körüngäninä çutçaruçimizniŋ bizim Jisus K'risdosnuŋ, ki çapanel etti ölümnü da yariçli etti tirlikni da buzulmamaxliçni awedaran ötläş,

¹¹çaysina ki çoyuldum men k'aroz berüçi, da arakäl, da vartabed gurk'çilarga,

¹²çaysi üçün ki bu çiyinni terpit etiyirmen; yoŋsa heç nemä (154r/157r) uyat sayişlaman, zera bilirmen, ki kimgä inanipmen, da toxtalipmen, ki bolur obican'amni saylama ol küngä.

¹³Bolgay sendä orinag say estän sözlärgä, çaysilarin ki mendän işittin inam bilä da sövük bilä, ki K'risdosta Jisusta

¹⁴Yaçşi polican'anı saylagin Ari Džan ötläş, ki bizdä tınıptır.

¹⁵Buni bilgin, ki ayirildilar bizdän barçası, ki Asiyada edilär, çaysi yandan ki dirlär Pekeçyos da Hermokeneş.

¹⁶Bergäy Teŋri yarliçamayliç övinä Onesip'oraniŋ, zera köp kez tindirdi meni da baylanganinü benim uyat sayinmadı,

¹⁷yoŋsa çaçan keldi Rımaga, bek izdädi meni da taptı.

¹⁸Bergäy aŋar Biy yarliçamayliç tapmaga Eyämizdän ol küünä; da ne çadar nemä bir kezdän etti maŋa Ep'esosta, ani sen kensiŋ igi bilirsən.

Nemiç 2

¹Evet sen, oylum, çuvatlan başçiş bilä, ki K'risdos Jisustandır,

²da çaysin ki işittin mendän köp tanixliç bilä, ani simarlagaysen inamli adamlarga, ki bolgaylar özgälärni dä övrätmä.

³Çayçuruçi bol, neçik yaçşi služebniyi K'risdosnuŋ Jisusnuŋ.

(154v/157v) ⁴Dügül ki, služebniy bolup, kimsä bunda bu dünyaniŋ tirliki bilä zabavica bolup, ki biyinä biyänçli bolgay.

⁵Egär ki uruşçi kimsä dä esä, tadžlanmastır, egär ki yergäsinä körä uruşmasa.

⁶Da topraç bilä işlägäŋgä da emgäŋgäŋgä tiyär, ki äväl ol yegäy ol yemiştän.

⁷Aŋla, ki ne aytıyirmen. Bergäy saŋa Biy eslilik barçaga.

⁸Aŋgin Jisus K'risdosnu, turganni ölüdän, bu taçindan Tawit'niŋ, awedaranima körä benim,

⁹çaysi üçün ki çiyinaliyirmen baylanmaç bilä ölcöv bilä, neçik yaman etüçi; yoŋsa sözi Teŋriniŋ dügül ki bayli bolgay.

¹⁰Aniŋ üçün barçaga töziyirbiz taŋlanganlar üçün, ki alar da çutçarılmaçka yetişkäylär, ki K'risdostan Jisustandır köktägi haybat bilä birgä.

¹¹Inamlıdır söz, zera egär ki aniŋ bilä öldüç esä, aniŋ bilä tirilgäybiz dä;

¹²egär ki tözsäç, aniŋ bilä çanlıç ta etkäybiz; da egär ki tansaç, na ol da tanar bizni;

¹³da egär ki inanmasaç, ol inamli çalır, tanmaga boyun kensiniŋ bolmastır.

¹⁴Buni aŋlatkın tanix(155r/158r)latip alnina Teŋriniŋ, ki bolmagaylar söz yiçiştiçuçi keräkmäs heç nemägä yiçilmaçina işitkänläriŋ.

¹⁵Džähtlan boyuŋnu seniŋ taŋlangan turçuzma alnina Teŋriniŋ, çuluççi uyalmagan, doçru tügällämä sözüŋ könlükniŋ.

¹⁶Yoŋsa murdarlardan da boş sözlärdän kerı bol; ki artix ilgäri kelgäylär yamanliçka,

¹⁷da sözläri alarniŋ, neçik tatli nemä çabuç kibik, çäräz tapulurlar. Xaysilariniŋ ki stronasindandirlar Himenos da Peçidos,

¹⁸ki saştılar könlüktdän da aytıyirlar, ki ölülärgä ölüdän turmaçliç halidän boluptur, da sindirirlar inamlarin çaysilariniŋ.

¹⁹Yoŋsa toxtalgan himi Teŋriniŋ bar, da dir kendindä bu möhür, ki: «Tanidi Teŋri alarni, ki kendiniŋkiläridirlar», — da: «Keri bolgay könusülüktdän barçası, çaysi ki atin berir atin Eyämizniŋ».

²⁰Yoŋsa övlärinä ulu kişilärniŋ dügül ki yalyiz altin ya kümüş sayıtlardır, yoŋsa ayaç ta da hlina-dan da bardirlar, ki hörmättädirlär, da bardirlar, ki risvayliçta.

²¹Egär kimesä arıtsa boyun kensiniŋ aniŋki-biklärdän anda, bolgay sayit (155v/158v) hörmätli aringan da keräkli eyäsinä kensiniŋ, barça yaçşi işkä hadirlängän.

²²Yoŋsa 30 yaşarniŋ suçlanganından çaçkin da bargin artından artarliçniŋ, inamniŋ, sövük-

nün, eminlikniñ, aruvluğunı alar bilä, ki sarnarlar atın Eyämizniñ aruv yüräk bilä.

²³Yoğsa essiz da ögütsüz çoltçalardan hražarel bol, bil, ki andan toñar talaş;

²⁴evet çuluna Teñriniñ tiymästir talaşma, yoğsa ivaş bolma barçasına, övrätüçi, öç saçlamagan,

²⁵sekinlik bilä ögütlämä çarşı bolganlarni, ki, şahat, bergäy alarga Teñri pošumanlıx bilmäçkä könülükni,

²⁶da ayıngaylar lovundan ya ulamaçından şaytanniñ ulaganlar andan anıñ erkinä.

Nemiç 3

¹Buni bilgin, ki soñyu künlärdä kelgäylär yaman zämanälär,

²ki bolgaylar adamlar biylärin sövgänlär, kümüş sövüçi, öktäm, pervasız, küfürüçi, biyänmäğänlär kendilärin toñarğanlarga, ned'açniy, aruv-suz, oferasız,

³şayavatsız, söz saluçi, tözümsüz, lams [lam-saw], yağşini sövmäğän,

⁴çixara berüçilär, harsız, yamanlıx yiyiştirüçi, suçlanmaç sövüçi, ne ki Teñri sövüçi,

⁵(127r=155^{bis}r/159r) ki bolgay kendilärendä süräti, ki körüngäylär Teñrigä çulux etüçi, da çuvätindan anıñ anda tanıptirlar. Da saçlan alardan.

⁶Zera alardandirlar, ki kiriylirlär övdän övgä da yäsir etärlär çatınlarni, yiyilip tolganlar yazıç bilä, yürügänlär türlü-türlü küsänçlikkä,

⁷ki här sahat övränirlär, da biliklikinä könülükniñ heç yetmä bolmaslar.

⁸Yoğsa ne türlü ki Janes da Jamreş çarşı boldular Movşeskä, ol türlü bular da çarşidirlar könülükkä, adamlar, buzulganlar eslari bilä, keräksizlär inamga.

⁹Dayi heç kelmisärlär ilgäri yağşilixka anda, zera essizliklari bularniñ belgisi bolsar barçasına, neçik alarniñki dä ki boldu.

¹⁰Yoğsa sen artından kelgin vartabedliximniñ menim, araçnortluxumnuñ, küsänçlikimniñ, inamimniñ, uzuneslilikimniñ, sövükniñ, tözümlükniñ,

¹¹körälmämäçniñ, çiyinniñ, ne türlü ki boldular maña Andiok'ta, da Jigonionda, da Lüstrosta; ne türlü körälmämäçkä tözär edim, da barçadan çutçardı meni Biy.

¹²Da (127v=155^{bis}v/159v) barçası, kim ki klägäy Teñri çuluxu bilä tirilmä, nenavisttä bolsunlar.

¹³Yoğsa yaman adamlar da džadular ilgäri kelgäylär yamanlıxka anda, bularganlar da bulartsarlar.

¹⁴Yoğsa sen toxtalğan bol, çaysına ki umsanđiñ da inamli bolduñ, bilirsən, çaydan övrändiñ.

¹⁵Zera oylanlıxiñdan da ari bitikläri bilirsən, ki bolurlar esli etmäğä seni çutçarılmayçka inam ötläş, ki K'risdoska Jisuska bar.

¹⁶Barça bitiklär Teñri näväsindän [=näfäsindän] da faydalı vartabedlix üçün dür, da azarlamay üçün, da doyruluç üçün, da ögüt artarlıxtan,

¹⁷ki tüğäl bolgay adam, Teñrigä barça yağşı etmäç bilä toxtalğan.

Nemiç 4

¹Bu tanılixni çoyarmen alnina Teñriniñ da K'risdosnuñ Jisusnuñ, ki yaryulasar tiriläri da ölüläri belgigäninä kensiniñ da çanlıxiñda:

²da sen k'aroz ber sözni, yetiş vaçtına da aşkan vaçtına, azarla, öçäş, övündür barça uzuneslilik bilä da vartabedlix bilä.

³Zera kelsär zämanä, ki saç estä (156r/160r) vartabedlixkä baymısarlar, yoğsa här biri kendi küsänçlikinä körä yişarlar kendilärinä vartabedlär yañşaganlarına körä işitmäxläriñ kensiläriñ;

⁴da könülükten anda çaytarsarlar işitmäxläriñ kensiläriñ, da nebolsaga sinyalansarlar.

⁵Yoğsa sen açıç bol barçaga, džknel bol, işin awedaraniçniñ etkin, çuluxuñnu seniñ tüğäl tut.

⁶Zera men bundan soñra sunulupmen, da zämanäsi çaytmaçimniñ menim yetişiptir.

⁷Yağşı uruşnu uruştum, yürümäçimni tüğälädim, inamimni saçladım;

⁸bundan soñra bar da çalir maña artarlıxiñniñ tadži, ki töläsär maña Biy ol künni, ki köni yaryuçi düğül yalyz maña, yoğsa barçasına, ki sövdilär belgigänin anıñ.

⁹Džähtlan kelmä çatıma tezindän.

¹⁰Zera Teñas saldı meni, da sövdi dünyanı, da bardı Tesayonigegä, Gręşgeş Kayıyaga, Didos Taymadiyaga; Ługas yalyzdır menim bilä.

¹¹Margosnu alıp birgänä keltirgäysen, zera keräklidir maña çuluxka.

¹²Dük'igosnu yeber(156v/160v)dim Ep'esoska.

¹³P'ilonnu çaldirdim Drovatada, Garbos çatına; çaçan kelsän, keltir bitikläri dä, artıç düftärläri [Ha полях: diftar, Džuvut bitikläridir].

¹⁴Ayeksantr [Ha полях: Ayeksantr äväl] köp çiyin körgüzdi maña. Tölägäy añar Teñri işinä körä!

¹⁵Xaysından ki sen dä saçlagaysen, zera köp çarşı turdu sözlärimizgä bizim.

¹⁶Burungi adendä kimesä maña boluşmadı, yoğsa barçası saldılar meni. Saçışlanmagay alarga!

¹⁷Yoğsa Teñri boluştu maña da çuvatlattı meni, ki menim bilä k'aroz bermäçlix toxtalgay da

işikäylär barča gurk'çilar; da çutuldum men ay-zından aslannıj [*Ha полях*: Neronnun].

¹⁸Da çutçargay meni Biy barča yaman iştän, da çutçargay meni çanlıçına kensiniç, ki köktädür, çaysına ki haybat meji mejilik, amëç.

¹⁹Oçojn berinjiz Brisgaga, da Agüyaga, da Onësip'ornun övinä.

²⁰Erasdos çaldı Gorint'osta; Drop'imosnu çaldirdim Mejidosta.

²¹Džâhtlan kelmägä ilgäri çıştan. Oçojn berdi saña Puyos, da Butëç, da Linos, da Gıawtiya, (157r/161r) da çardaşlar barçası.

²²Biy Jisus K'risdos džanıj bilä seniç. Başçış seniç bilä.

Dimot'ëoska ekinçi bitik, ki Ep'ëosnun yixövünä burungi açaş alyışlandı, yazıldı Rımadan, çaçan ki eki turdu Boyos Rada alnına Neron cesarnıj Rımanıj. *Dun 172.*

Başları bitikniç, ki Didoska yeberdi

Vartabedlär üçün, keräklü çuluçka da azarlama inamsızların.

Xarşı alarga, ki ten aruvluçuna ayalıç etärlär. Da džan sartin etmäç üçün.

Ögüt, çaysıların ki tiyär ögütlämä lätasına körä här biriniç.

Xullar üçün, ki alar da K'risdosnun başçışına arzanilik bilä çuluç etkäylär.

Bıylär üçün, ki tiyişli hnazant etmä K'risdosnun ivaşlikinä körä.

Ögüt çalmaga hercowadzoyluç tergämäxtän. *Dun 30.*

Bitik Didoska Nemiç 1

¹Boyos, çulu Tejriniç da arakeli Jisusun K'risdosnun, inamga körä tañlanganlarına Tejriniç da bilmäçlikkä könülükni, ki Tejriçä çuluç etmäç bilädir,

²umsası bilä mejilik tirlikniç, çaysin ki (sımarladı>) obicat etti (157v/161v) yalyansız Tejriçä ilğärtin zämanäsindän mejilikniç,

³yoçsa belgirtti kendi zämanäsi bilä sözün kensiniç k'arozu bilä, çaysına ki boldum men inamli buyruçuna körä Xutçaruçimizniç bizim, Tejriniç,—

⁴Didoska, oçulga sövüklü inamına körä barçasınıç. Başçış da eminliki Tejriniç Atadan da Eyämizdän K'risdostan Jisustan, Xutçaruçimizdan bizim.

⁵Anıj üçün çaldirdim seni Gridedä, ki ne ki bir oçurdan eksik bolsa, tüzgäysen, da çoygaysen şähärlärgä körä babaslar, ne türlü ki men seni çoydim da sımarladım:

⁶egär kimesä zadasız bolsa, bir çatunnun eri, oylanları bolgay inamli, da bolgay gile üsnä risvaylıçtan ya hnazantsizlıçtan.

⁷Zera tiyär açaşka zadasız bolma, neçik Tejriniç öv baçuçısına, bolmagay harsız, bolmagay yüräklü, bolmagay duşmanlavuçi, [bolmagay džimril], bolmagay uruçi, bolmagay keskiç yiyiştürücü,

⁸yoçsa çarib sövüci, yaçşı sövüci, ivaş, açaç, artar, surp, tözümlü,

⁹baçuçi bolma inamli sözünä vartabedliçniç, (158r/162r) ki bolgay övündürmä dä say es bilä vartabedliçtän, da çarşı bolganları azarlama.

¹⁰Zera köplär dügüllär hnazant, egri sözli da esni aldavuçi, artıç ki sünättändirlär,

¹¹çaysıların ki tiyär çapuşturma, ki barča övläri yiyiyirlar da övrätiyirlär, çaysi ki tiymäs, kesip yiyiştürmaç üçün.

¹²Aytti bir kimesä alardan, kendiläriniç markareläri: «Grëdaçilär här kez yalyan, yaman sözli, çoš çursaçlı».

¹³Da könidir bu tanıçlıç. Anıj üçün azarlagaysen aları bek, ki sayaygaylar inamda

¹⁴da baçmagaylar Džuvutlarınıç nebolsasına da sımarlamaçına adamlarıniç, bularganlarıniç könülükten.

¹⁵Barča nemäsi aruvdur surplarıniç; yoçsa murdarlarıniç da inamsızlarıniç heç nemäsi yoç aruv ya surp, yoçsa murdarlanıçtır esläri da sayışları alarıniç.

¹⁶Obicat etärlär bilmä Tejriniç, da çilinmaçları bilä kensiläriniç tanarlar, murdarlar da biyänmäslär da barča yaçşı etmäçkä keräksizlär.

Nemiç 2

¹Yoçsa sen sözlä, ne ki tiyişlidir (158v/162v) say esli vartabedliçtän:

²çartlarga saçt bolmä, mirniç, açaç, say esli inamlarına, sövükkä, tözümlükkä tözümlü bolma;

³çarılarğa alayoç sekinlikten, aruv mejärmäxtän, bolmagaylar söz saluçi, çayir sövüci, yoçsa yaçşı ögütçi,

⁴ki sekinlätkäylär oylan adämilärni, ki erlärin sövgäylär, oylanların sövgäylär,

⁵açaç bolgaylar, aruv, zadasız, yaçşı etüci, hnazant kendi erlärinä, ki bolmagay ki sözi Tejriniç da vartabedliçi sökülgäy.

⁶Igitläri ol türlü çolgın, çonarh bolsunlar.

⁷Barçasına boyuñni çorinag çoygın yaçşı etmäxtän, vartabedliç bilä buzulmamaçıj bolsun, aruvluçnu, mirnostnu,

⁸söz say estän, uyaltmagan bolmä, ki kim ki hagarag bolsa, uyat terpit etkäy da nemäsi bolmagay aytma bizim üçün yaman.

⁹Xullarga — kendi biylärinä hnazant bolmaga da biyänçli barçaga bolgay, çarşi boluçi bolmagay,
¹⁰oddat etüci, yoçsa barça inamni körgüzmä yaçşılığ bilä, ki vartabedliğin Xutçaruçimizniñ bizim, Teñriniñ, körkäytkäylär barçasına.

(159r/163r) ¹¹Zera köründi başçışı Teñriniñ, çutçaruçi barça adamlarga,

¹²ki ögütlär bizni, ki tangaybiz yamanlığni da dünyâniñ küsänçlikin, sekinlik bilä, da artarlığ bilä, da Teñriniñ çuluğu bilä tirilgäybiz dünyâda,

¹³da tözğäybiz sanlı umsaga da belgirgäninä haybatiniñ ulu Teñriniñ da Xutçaruçimizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ,

¹⁴ki berdi boyun kensiniñ bizim üçün, ki çutçargay bizni barça töräsizliktän da arıtkay kensinä çoyovurt vlasniy, paçillänüci yaçşı etmäçkä.

¹⁵Buni sözlä, da övündür, da azarla barça öçäşmäç bilä, ki bolmagay kimsä, ki seni heç etkäy.

Nemiç 3

¹Da aňlat alarga, buyruçılarga da ululuçlarga, hnazant bolma, da pokorniy bolma, da barça yaçşılığka hadir tapulma,

²sökmämägä kimesäni, talaşsiz bolma, ivaş bolma, barça aşaxlığni barça adamlarga utru körgüzmä.

³Zera ediğ bir vaçt [voçt] biz dä essiz, biyänmägän, bularganlar, çuluğ etär ediğ küsänçlikkä da türlü-türlü artıçşılığka, yamanlığ bilä da paçillik bilä yürür ediğ, körälmämäçtä bolup da biri birimizni körälmäs ediğ.

⁴Evet çaçan ki tatlılığı (159v/163v) da adam sövüklüki Xutçaruçimizniñ bizim, Teñriniñ belgirdi,

⁵dügül ki etmäçimizniñ bizim artarlığından, ki ettiğ biz, yoçsa kensiniñ yarlığamaçına körä çutçardı bizni awazanniñ ekinçi toçurmaçı ötläş da yänjirtmäçi bilä Ari Džanniñ,

⁶ki toldurdu bizgä bolluğ bilä Jisus K'risdos ötläş, Xutçaruçimiz bizim,

⁷ki artarlanıp başçış bilä, bolgaybiz meñärüci umsa bilä meñilik tirlilikni.

⁸Inamlidir söz; da buñar klärmen seni, ki toçtalğan bolgaysen, ki džâht etkäylär yaçşı etmäçkä, baçuçi bolmagay inanganlarga Teñrigä, zera oldur yaçşı da faydalı adamlarga.

⁹Yoçsa essiz izdämäçni, da pokolen'a sanin, da paçillikni, da oçşaşsiz talaşmaçni keri salgın zera faydasızdır da yalyan.

¹⁰Hercuadzoy kişidän bir kerät da eki kerät ögütlägändän soñra hražarel bolğın,

¹¹bilgin, ki buzuluptur anıñkibik da yazıç eti-yir, boyu bilä boyun kensiniñ borçlu etip.

¹²Yoçsa çaçan ki yebersäm saña Artemeani da Dükiğosnu, džâhtlan (160r/164r) kelmä maña Nigiboliskä, zera anda sayış etipmen çişlama.

¹³Da Zənovnnu, oçenk'niñ sarnavuçisin, da zAboçovnnu tezindän yebergin, ki nemä eksik bolmagay alarga.

¹⁴Övränsinlär bizimkilär dä dayı yaçşı işlär üsnä baçuçi bolma keräкли nemägä, ki bolmagaylar yemişsiz.

¹⁵Oççojn beriyirlär sizgä benim bilä bolgan çardaşlar barçası. Oççojn beriñiz sövüklülärimizgä bizim inam bilä. Başçış siziñ barçañiz bilä.

Didoska, Gredaçı yıçövünä burungi açaş alıışlanganga, yazıldı Nigobolsedän Mage-tonaçıdän. *Dun 95.*

Başları bitikiniñ P'ilimovnnuñ

Maçtamaç P'ilimovnnu da şükürlük anıñ üçün.

Boyu üsnä almaçlığı Onesim çulunı çaçmaçın da çoltça anıñ çutçarıлмаçı üçün inam ötläş.

Dun 4.

P'ilimonga, da Ark'ibbas sargawark'ka, da Ap'ıya, biylärinä Onesimanıñ Nemiç 1

¹Boços, baylangan Jisus K'risdosnuñ, da Dimoteos çardaş P'ilimonga, sövüklügä da boluşuçimizgä bizim,

²da Abp'iyaga, çizçardaşimizgä, (160v/164v) da Ark'ibeaga, služebniy sıñarimizgä bizim, da övdägilärinä yıçövünñüñ.

³Başçış siziñ içinä da eminliki Teñriniñ, Atanıñ bizim, da Eyämizniñ bizim Jisus K'risdostan.

⁴Şükürlümen Teñrimdän benim här sahat añaçıma alyışimda seniñ üçün,

⁵çaçan işitsäm seniñ inamıñni da sövüküñni, ki bardır Biy Jisuska da barça arilärgä,

⁶zera ülüşü inamıñniñ seniñ slavnıy bolgay bilmäçliğ bilä barça yaçşılığ içinä, ki sizdädir Jisus K'risdostan.

⁷Sövünmäç ulu prin'at ettim da övünmäç sövüküñ üsnä seniñ, zera şayavatları arilärniñ seniñ bilä tınıptırlar.

⁸Anıñ üçün köp prespeşnostum bar K'risdoska buyruğ bermä saña tiyişli,

⁹sövük üçün artıç dayı çolarmen ol türlü bolma, ne türlü ki Boços, çartaygan da baylı da Jisus K'risdosnuñ;

¹⁰çolarmen seni benim oylum üçün, ki toçurdum bayimda, zOnesimosnu,

¹¹ki bir vaçt [voçt] keräksiz edi saña, evet hali saña da maña da keräкли; ki yeberdim saña;

¹²da sen buni yöpsüñgin, bu kendin, benim džigärimni.

¹³Xaysin ki kliyir edim *çatima* (161r/165r) *tüy-maga*, ki seniñ bilä bolgay maña *çuluçta* bayına awedaranniñ;

¹⁴yoçsa seniñ erkinđän başça nemä klämädim etmä, ki bolmagay ki *yaxşılıçıñ* seniñ çaräsizdän bolgay, yoçsa erkin bilä.

¹⁵Da hanuz da anıñ üçün ayırıldı bir zämanä, ki meñilik tutkaysen bunı,

¹⁶ki bolmagay yänä *çul kibik*, neçik *çardaş sövüklü*, egär ki maña bulay esä, ne çadar dayı artıç saña, ten bilä da Biyimiz bilä.

¹⁷Egär ki meni kensiñä ülüşlü sayışlar esän, yöpsüñgin bunı, neçik meni.

¹⁸Da egär nemä yañılıp esä ya borçlu esä, anı maña sayışla.

¹⁹Men, Boços, yazdım benim *çolum bilä*; men tölärmen saña; ki aytmagaymen saña, ki sen dä boyuñnu seniñ maña borçlusen.

²⁰Könü, çardaş, men seniñ ornuña bolıyım Biygä; tındir *džigärimni* benim dä K'risdosta.

²¹Umsanıp ta hnazantlıçıña seniñ, yazdım saña, zera bilirmen, ki dayı artıç aytkanımdan etärmen.

²²Bir oçurdan hadirlägin maña yer, zera umsanırmen, ki alıyışın bilä siziñ bayışlangaymen sizgä.

²³Oçojn beriyr sizgä Ebaç'ras, yäsirdäsim Jisus K'risdosta,

(161v/165v) ²⁴da Margos, da (Aristark'os) Arisdark'os, da Teemas, da Ługas, boluşçılarıım.

²⁵Bařşışı Eyämiz Jisusunıñ *džanıñiz bilä siziñ*. Pıyemovnga da Abç'iyaga, biylärinä Onęsimniñ, da Arç'ibos, sargawark'ka Goçosaç yıçövünüñ, yazıldı Rımadan Onęsim *çul ötläş*.

Dun 35.

[Колофон]

Oh, oh, oh, ki *çolum keçiyir*, da yazovum *çalıyır*, da *çilinganı džanımnıñ* u tenimniñ barça yazılıyır, neçik Tawit' buyurur, ki: «Etmägänimni kör-di köziñ seniñ, da bitikiñä barçası yazıldı»*.

Haybat, da şükürlük, da yerni öpmäçliç Ata Oçul Ari Džan, bir Teñrigä, meñi meñilik, amën.

Çačan ki kimesä kerap bilä teñiz üsnä yürüp da meñzilinä yetip, saç-esän çıçsa da kendi övinä yetişsä, ulu sövünçlüktür ol övgä. Zera ne üçün dä yürüdü esä da yol çekti esä, egär *džan keräki* üçün, egär ten, çačan saç-esän övinä kelsä faydası bilä, na sövünçlüktür.

(162r/166r) Zera tarbiyattandır här birinä *yaxşıga suçlanma* da här nemädä yañılmaçsız bolma, yoçesä yoçtur çarä, zera tarbiyatımız tüzülmäçtä da buzulmaçtadır. Egär ki kendindän esli

bolsun, ne çadar bizdä dä esä, ki barça nemä iş yañılışlıç bilä boldu, da yazılır, ki (*alçaxç*) al?ax [alçaxç? alayç?] äväldän edi.

Anıñ üçün barçasın bizdän soñra kelgänläрни dünyägä da bizim bilä bolganläрни, atalärni da çardaşläрни, türlü-türlü zämanälärdä, çolarмен yarlıyamaç bilä, ki benim köp yañılğanımnı tüzät-käysiz, yoluçsañiz sarnamaç içinä bu bitikni, da köni eksiklikin toldurgaysiz, ne türlü ki yoyartın belgirttiç. Zera barabar barçası bilä da dayı artıç barçasından barabarı yañılmaçımnıñ — äväl yazıçı *džanımnıñ*, ki *yaxşı etmäçin çapanel etär*, da soñra *çastalıçı tenimniñ*, yazıç bilä bolgan, da biliksizliki bütün boyumnuñ, osobliviy, da yänä boşsuzluçum, (162v/166v) zera prin'at ettim tbradun, çaysı ki şkoladır, da çamlıçı yazmaçımnıñ, da sınamaç bilä çarişmaçı eski duşmannıñ.

A egär ki vlasniy til üçün yañılışlıçına bunıñ bolsañiz yamanlavuçı, da bolmasañiz tüzüçi, na baçıp da bilip *džinsimizniñ saçılğanın dünyäda*, da tillärindän tayganların, da benim tügälsizlikimni yamanlamañiz. A egär ki yoluçsañiz bunı sarnaganda da eksikin tügälläsañiz şayavat bilä, Eyämizdän tölövün algaysiz *yaxşılıç bilä meñiliktä*, amën.

Tügälländi Boços arak'elniñ bitiki t'arkmanel bolgan ermeni tilindän *çipçax* tilinä çolu bilä yazılılı da arzanisiz Mik'ajel k'ahananıñ Kosta oçlunuñ *çoltçasından* pan Ivaşkonuñ pan Miklaş oçlunuñ, çaysı ki bunı yazdırdı jışadag kendi kečkänlärinıñ da kendiniñ *džanı* üçün da yazıçlarıniñ boşatlıçı üçün. Teñri kensi(163/167r)nä uzaç ömür bergäy, ki kömülgän çaznanı açtırdı da tıyılğan çovraçni açtırdı, ki sosamiş [=susamiş] *džanläрни* içirgäy. Teñri anıñ *džanın meñilik suvu bilä* içirgäy, da anıñ kečkänlärinıñ, yazdırganläрниñ, da yazganläрниñ, da sarnaganläрниñ, amen.

Xolarмен sizdän men, yazılılı, arzanisiz Mik'ajel k'ahana, ki meni bir «Teñri boşatsın yazıçlarırina» ayتماç bilä da bir «Hajr mer» bilä unutmagaysiz, ki Teñri sizni aңgay.

Yazıldı İlöv şähärinä, kölegäsinä surp Asduaçdazinniñ, gat'oçigosluçuna der Sdep'anosnuñ, açpaşlıçına der Krikor arhiapçaşniñ Vanli, erespoçanlıçına baron Ohas Atabey oçlu da baron Hrihor pan Awyan [=Ohan] oçlunuñ, t'v. 1011 [1562].

(163v/167v) Men toçupmen t'vaganniñ 984 [1535] segdemperniñ [tegdemperniñ? sebdemperniñ?] 30 kününä [*здесь и ниже другой почерк*].

Men Misko pan Ivaško oçlu. Amën.

Ia Mikolay szin panna Iwaszka Bobowskiego.

Men Gresko pan Ivaško oçlu.

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1126

Молитвенник

Дата, место, имя переписчика. Судя по идентичным подписям на стр. 235, 236, 237, рукопись принадлежала львовскому старосте Степану, сыну Лазаря, который был также заказчиком краковской Псалтыри № 3546/III.

Бумага. 239 (1-169, 168bis, 169bis-238) стр. Между стр. 10 и 11, 16 и 17, 20 и 21, 218 и 219 отсутствуют листы. *Письмо:* Болоргир.

Язык: стр. 1-10, 23-41, 66-78, 95-100, 170-175, 238 – на армянском; 11-22, 42-66, 78-95, 100-169, 175-237 – на кыпчакском.

Псалмы и молитвы, входящие в Псалтырь, восходят к редакции рукописи *Вен.13*.

Описание: [Deny, Tryjarski 1964b: 805].

Полный текст кыпчакской части Венецианской рукописи № 1126

[Псалом 87/88]

(11) [⁹Yıraç ettiñ mendän tanıšlarımni menim, da çoyldular meni masçara kendilärinä.

Çıçara berildim da çıçmas edim, ¹⁰közlärım menım çaçak'landı miskinliktän.

Çaçırdım Biygä künnüñ kün uzun da kötürdüm saña çollarımni menim.

¹¹Yoçsa mi ölülgä etärsen sk'ançelik'ni, ya hakim turuzur mi, tapunmaç etsärlär mi saña?

¹²Yoçsa mi aysar kimesä çaçan kerezmanda yarlıyamaçıñni seniñ ya könülüküñnü seniñ taspolmaçta?

(12) ¹³Yoçsa mi tanısarlar çaramyuluçta sk'ançelik'iñni seniñ ya toyruluçıñnu seniñ yerdä unutulğan?

¹⁴Men saña, Biy, çaçırdım, ertäräk alyişim menim yetişsin saña.

¹⁵Nek, Biy, salıyırseñ dżanımnı menim ya çaytarıyırseñ yüzüñnü seniñ mendän?

¹⁶Yarli da emgäklimen men oylanlıçımdan menim, biyikliktän aşıçlandıñ da muñraydıñ.

¹⁷Mendä toçtaldı öçäşmäçiñ seniñ, çorçıñ (13) seniñ müşçüllätti meni.

¹⁸Dolaştılar çövrämä, neçik suv, kün uzun çapsadılar meni birgä.

¹⁹Yıraç ettiñ mendän dostlarımni menim da tanıšlarımni menim zabunluçım üçün menim.

[Псалом 102/103]

¹Alıışla, dżanımnı menim, Biyni da barça söväklärım menim — atın ari aniñ.

²Alıışla, dżanımnı menim, Biyni da unutmagin barça bergänin aniñ,

³Kim arıtir yazıçıñni seniñ, oñaltir barça ças-talıçıñni seniñ,

(14) ⁴Kim çutçarıñ küflänmäçtän tirlikiñni seniñ, taçlar seni yarlıyamaç bilä da şayavat bilä,

⁵Kim toldurur yaçşılıçtan suçlançıñni seniñ, yäñirgäy, neçik çaraçuşnuñ, igitlikiñ seniñ.

⁶Etär yarlıyamaçıñni Biy da toyruluç barça zır-gel bolganlarga.

⁷Körgüzdü Biy yolun kendiniñ Movşeskä da oylanlarına Israjelniñ erkin kendiniñ.

⁸Şayavatlı, yarlıyovuçıdır Biy, uzunesli da (15) köpyarlıyovuçi.

⁹Dügül soñyuga diyin öçäşläñir Biy da dügül meñilik saçlar öcnü.

¹⁰Dügül yazıçımızga körä bizim etti bizgä da dügül töräsizlikimizgä körä bizim tölädi bizgä.

¹¹Yoçsa neçik biyiktir kök yerdän, ol türlü çuvatlattı Biy yarlıyamaçın kendiniñ üstünä çorçkanlariniñ kendiniñ.

¹²Ne çadar yıraçtır kün toyuşu kün batışın-dan, ol türlü yıraç etti bizdän töräsizli(16)kimizni bizim.

¹³Neçik şayavatlanir ata üstünä oylanlariniñ kendiniñ, ol türlü şayavatlanir Biy çorçkanlarına kendiniñ.

¹⁴Zera ol bildi yaratılğanimizni bizim da añdı, ki topraçbiz.

¹⁵Adamniñ, neçik yaş ot, tur künläri kendiniñ, neçik çiçäki tüznüñ, ol türlü çiçäkläñir.

¹⁶Urur üsnä yel, da bolmas, da dayın körün-mäs yeri aniñ.

¹⁷Evet yarlıyamaçı Eyämizniñ çalir meñi meñi...

[Здесь нет нескольких страниц.]

(17) [Псалом 142/143]

...³Xuvdu duşman boyumnu menim, aşıç etti yergä tirlikimni menim, olturuzdu meni çaramyuluçta, neçik ölüñü meñilik.

⁴Osandı mendä dżanımnı menim, da yüräkim menim müşçülländi mendä.

⁵Añdıñ künlärni ilgärgi, sağışladıñ barça da işläriñni seniñ, etkänlärin çollarıñniñ seniñ sağış-ladıñ ⁶da kötürdüm saña çollarımni menim.

Dżanımnı menim, neçik yer, susaptir saña, ⁷te-

zindän işit maņa, Biy, zera eksildi mendän dżanim menim.

Xaytarmagin yüzünnü (18) seniņ mendän, oğ-şasarmen alarga, ki enärlär çoyurga.

⁸Işitövlü etkin maņa ertäräk yarlıyamañiñni seniņ, zera men saņa, Biy, umsandim.

Körgüzgin maņa yol, çaysına bariyim, zera saņa, Biy, kötürdüm oñumnu menim.

⁹Xutçar meni duşmanlarimdan menim, Biy, zera seni işanç kendimä ettim.

¹⁰Övrät maņa etmägä erkiñni seniņ, zera sensen Teñrim menim.

Dżaniņ seniņ yol körgüzüci bolgay maņa yergä toyrur.

(19) ¹¹Atiņ üçün seniņ, Biy, tirgizgäysen meni, toyruluñ bilä seniņ çixargaysen tarlıxtan dżanimni menim, ¹²yarlıyamañiñ bilä seniņ

Tas etkäysen, Teñri, duşmanlarimni menim, da tas etkäysen barça indžituçilarin boyumnuñ menim, zera men çuluñnu [=çuluñ] seniņ men.

[Молитва]

Haybat Ataga da Oyulga da Ari Dżanga hali da här kez da meñi meñilik. Ameñ.

Zart'ucealk's tatarça

(20) Oyanganlar barçamiz tinçliñindan yuñnuñ, çaysi ki bayışladı bizgä adam sövüci Teñri övünmäykä da yubanmaçka kücsüzlükümüzgä bizim,

Da kelip birgä dżanlı yir bilä haybatına da hörmätinä barçadan ari atına Eyämizniñ bizim da Xutçaruçimizniñ bizim Jisus K'risdosnuñ

Xorçu bilä da titramäç bilä turıyıç alıışka alnına aniñ... [Здесь отсутствует одна страница].

(21) [Bayışlagay bizgä adam sövüci Teñri çalmaga saçtliç bilä da zadasiz tutuş bilä erki]nä körä aniñ bu dünyäda

Da arzani bolup meñilik da köktägi çatirlarga, çaysi ki atadi sövüklülärinä kendiniñ könü Teñri Jisus K'risdos, Biyimiz barçani tutuçi tirgizgäy da yarlıyagay.

Xalganın keçämizniñ eminlik bilä keçirmägä inam bilä Eyämizdän çoluñuz.

Friştani eminlikniñ közät dżanimizga bizim inam bilä Eyä".

Arınmaçni da boşatliçni aşınganimizga bizim (22) inam bi".

Ari çaçniñ ulu da küçlü çuvatın boluşluçka dżanimizga bizim inam".

Da dayın artıç bir sözdän könü da ari inamimiz üçün bizim Biyni yalbariñiz.

Dżanimizni bizim da biri birimizni Eyämiz Teñrigä, barçani tutuçiga, simarlıyıç.

Yarlıyadi bizgä Biy Teñrimiz bizim. Aytıyıç barçamiz bir ayızdan: Biy, yarlıya.

(42) **Alıışı Ananianıñ, Azarianıñ da Misaelniñ [Даниил 3: 26-45: Молитва Азарии]**

²⁶Alıışlısen, Biy Teñri, atalarimizdan bizim, alıışlı haybatlangan atiñ seniñ meñilik.

²⁷Könülükni keçirdiñ bu barçada bizim bilä, toyrusen sen, Biy, da barça işläriñ seniñ könüdür.

Yollarıñ seniñ toyrudur, da barça töräñ seniñ toyrudur.

²⁸Töräni toyruluñnuñ yeberdiñ üstümüzgä (43) bizim, barçaga körä, ne ki yeberdiñ üstümüzgä bizim da şahärinä ari atalarimizniñ bizim Eruşayemniñ.

Toyruluç bilä da könülük bilä yeberdiñ bunu barça üstümüzgä bizim yazıçlarimiz üçün bizim.

²⁹Töräsizländiç, aşındıç baştaç bolup sendän, yazıçlı bolduç barçada. ³⁰Buyruçlarıña seniñ işitmädiç,

Saçlamadiç da etmadiç, neçik simarladıñ sen bizgä, ki yaçşini tapkay(44)biz biz sendän.

³¹Hali barça, çaysi ki ettiñ da neni yeberdiñ üstümüzgä bizim, toyrur yarı bilä ettiñ.

³²Çixara berdiñ bizni çoluna duşmanlarimizniñ bizim, töräsizläriñ, beklärgä da baştaçlarga.

Çoluna çannıñ töräsizniñ da yamannıñ barça yergä çixara berdiñ bizni.

³³Da hali yoçtur bizgä vaçt açma ayçimizni bizim: uyatlı da kültkü bolduç çullarıña (45) seniñ çuluç etkän.

³⁴Yoçsa çixara bermä bizni sonçuga diyin atiñ üçün seniñ, tozdurma niyätiniñ seniñ ³⁵da kerimä yarlıyamañiñni seniñ bizdän

Araham sövüklüñ üçün seniñ, Sahagnıñ da Israjelniñ, ariñniñ seniñ.

³⁶Atadiñ alarga da ayttıñ: «Arttıriyim züryätiniñni sizniñ, neçik yolduzların köknüñ da neçik çumnu çiriçina teñizniñ».

³⁷Da hali, Biy, eksildiç biz (46), ne ki barça dżinslar, da barbız zabunluçta barça yerdä bugün yazıçlarimiz üçün bizim.

³⁸Yoçtur zamanda bu, buyruççi, markare, da yol körgüzüci, ne bütöv çurban çurbanlarimiz, ne temyan oçenkä, ne yer bernälärni sunma alniña seniñ, yarlıyamaç tapma sendän.

³⁹Yoçsa boyumuz bilä aşaçlanıp da dżanlarimizniñ müşçüllüçü bilä yöpsünövlü bolıy(47)ıç biz neçik bütöv çurban çoylarnıñ da tuvarlarnıñ da neçik tümän çozular semirgän.

⁴⁰Bu türlü yöpsünövlü bolsun çurbanimiz bizim bugün alniña seniñ, ki tügäl tapulgaybiz artıñdan seniñ da dügül uyat umsanganlarga saņa.

⁴¹Da hali kelirbiz artıñdan seniñ barça yüräki-miz bilä bizim, ⁴²çorçarbiz sendän, çolarbiz yüzüñ-nü seniñ, ⁴²Biy, uyatlı etmä bizni.

Yoğsa etkin bizgä se(48)kinlikiñä körä seniñ da köplüxünä körä yarlıyamañıñniñ seniñ, ⁴³çutçar bizni tamaşalarıñ üçün seniñ, da haybatlı bolsun atıñ seniñ meñilik.

⁴⁴Uyatlı bolgaylar barçası, çaysıları ki çıynarlar çullarıñniñ seniñ, uyatlı bolgaylar zulumlari alarnıñ, da barça çuvatları alarnıñ singaylar,

⁴⁵Da tanıgaylar, ki sensen Biy Teñri yalıñız, ki haybatlanıpsen üsnä barça dünyâniñ.

(49) [Даниил 3: 52-88: Песнь трех отроков]

⁵²Alıñslisen sen, Biy Teñri, atalarımızdan bizim, ögövlü da ayruçsu biyiklängän atıñ seniñ meñilik.

Da alıñslidir atıñ ari haybatıñniñ seniñ, ögövlü da”.

⁵³Alıñslisen dadžarıñda haybatlı arilikiñniñ seniñ, ög”.

⁵⁵Alıñslisen üsnä olturıçunıñ padşahlıçıñniñ seniñ, ög”.

⁵⁴Alıñslisen, ki olturıpsen k’erovpełärdä da baçıyırsen tıbsızlıkkä, ögövlü da ay”.

(50) ⁵⁶Alıñslisen üsnä toxtalmaçına köknüñ, ögöv” da ay”.

⁵⁷Alıñslanıñız, barça işlari Eyämizniñ, Biyni, alıñslanıñız da biyiklätiñiz anı meñilik.

⁵⁹Alıñslanıñız, kök, Biyni, alıñs”.

⁵⁸Alıñslanıñız, friştälari Eyämizniñ”, ⁶⁰suvlar, ki üsnä köknüñ, Biyni al”.

⁶¹Alıñslanıñız, çuvatlıları Eyämizniñ, ⁶²günäş da ay, Biyni al”.

⁶³Alıñslanıñız, yolduzlar köktägi, ⁶⁴yağmurlar da yayışlar, Biyni, al”.

(51) ⁶⁵Alıñslanıñız, barça yellär, ⁶⁶ot da isi, Biy”.

⁶⁷Alıñslanıñız, sovuçlar da çurıyaç, ⁶⁸çıraçı da çarlar tüşkän, Bi”.

Alıñslanıñız, buz da açılıç, zämhäri da çar, Biy”.

⁶⁹Alıñslanıñız, kündüz da keçalär, ⁷⁰yarıç da çaramıçı, Biyni, al”.

⁷³Alıñslanıñız, bulutlar da yaşnamaçlar, ⁷⁴yer, Biyni”.

⁷⁵Alıñslanıñız, taylar da örlär, ⁷⁶barça bitişlari yerniñ, Biy”.

⁷⁷Alıñslanıñız, çovraçlar, (52) ⁷⁸teñiz da özänlär, Biyni alıñs”.

⁷⁹Alıñslanıñız, ulu balıçlar da barça çaynaşkanlar, çaysı ki suvda, ⁸⁰uçar çuşları köknüñ, Biyni al”.

⁸¹Alıñslanıñız, kazanlar da hayvanlar, ⁸²oçlanları adamlarıñniñ, Biyni alıñslanıñ”.

⁸³Alıñslanıñız Israjel Biyni, al”.

⁸⁴Alıñslanıñız, k’ahanalar, Biyni, al”.

⁸⁵Alıñslanıñız, çulları Eyämizniñ, Biyni, al”.

⁸⁶Alıñslanıñız, džanlar da (53) tınıçları toyrularniñ, Biyni, al”.

⁸⁷Alıñslanıñız, arilər da aşax yüräklilär, Biy”.

⁸⁸Alıñslanıñız, Anania, Azaria da Misajel, Biyni, alıñs”.

Mariam Asduadzadzinıñ

[Лука 1: 46-55: Гимн Марии]

⁴⁶Biyiklätkäy boyum benim Biyni, ⁴⁷da sövüñgäy džanıñ benim Teñrim çutçaruçım bilä benim.

⁴⁸Ki baçtı üsnä (aşaxlıçı>) aşax çaravaşınıñ kendiniñ, bundan soñra san bergäylär maña barça džinslar.

⁴⁹Etti birgämä ulu-(54)ulu nemä çuvatlı, da aridir atı anıñ.

⁵⁰Yarlıyamaçni etti džinstan džinska, çorçuçılariña kendiniñ, ⁵¹etti çuvatın biläki bilä kendiniñ.

⁵²Tozdurdu urulmişlar fikirlärindän yüräkläriñniñ da söktü çuvatlıları olturıçlarıñdan.

Aşaxni biyiklätti, ⁵³hasrätläriñniñ toldurdu igilik bilä da ulu-ulularıñniñ yeberdi boş.

⁵⁴Abradi Israjelni, çulun kendiniñ, añıç yarlıyamaçni kendiniñ,

(55) ⁵⁵Neçik sözlädi atamızga bizim Aprahamga da züryätina anıñ meñilik.

Zak’arianıñ, atasınıñ Jovhanesniñ

[Лука 1: 68-79: Гимн Захарии]

⁶⁸Alıñslı Biy Teñrisi Israjelniñ, ki baçtı da etti çutçarıлмаçni çovovurtuna kendiniñ.

⁶⁹Turıyuzdu müñüz çutçarıлмаçniñ övündän Tawit’niñ, çulunıñ kendiniñ, ⁷⁰neçik sözlädi ayızları bilä ariläriniñ, ki meñiliktän markarelar edilär,

⁷¹Xutçarıлмаç duşman(56)larımızdan bizim da çolundan barça körälmäsizlärimizdän bizim;

⁷²Etmä yarlıyamaçni atalarımızga bizim da aña diatik’in arilikiñniñ kendiniñ,

⁷³Antin, çaysı ki ant içti Aprahamga, atamızga bizim, bermä bizgä ⁷⁴başça çorçmaçtan çutçarıлмаçni duşmanlarımızdan bizim,

⁷⁵Tapunma anı arilik bilä da toyruluç bilä alnina anıñ barça künläriniñ tirlikimizniñ bizim.

(57) ⁷⁶Da sen, oçlan, markare Biyiktäğiniñ ündälgin: barsarsen alnina Eyämizniñ hadirlämä yolun anıñ,

⁷⁷Bermä bilmä çutçarıлмаçni çovovurtunıñ kendiniñ boşatlıçka barça yazıçlarıñızga bizim,

⁷⁸Şayavatı üçün yarlıyamaçniñ Eyämiz Teñrimizniñ bizim, ki köründü bizgä günäş biyiklikdän yarıçlı etmä çaranıçuluçumuznu bizim,

⁷⁹Saçma yarıxni üstünä (58) bularniñ, çaysi ki olturup ediç çaramyuluçta da kölgäsinä ölümnüñ, tüzätmä ayaxlarimizni bizim yoluna eminlikniñ.

Simeon çartniñ alyişi

[Лука 2: 29-32: Пророчество Симеона]

²⁹Hali çeş çuluñnu seniñ, Biy, sözünä körä seniñ, eminlikkä, ³⁰ki kördü közlärim benim çutçarmaçiniñ seniñ, ³¹çaysi ki hadirläpsen alnina barça žoçovurtnuñ,

³²Yarıç köründüñ dinsizlärgä, da haybat žoçovurtuña seniñ Israjelniñ.

(59) [Псалом 148]

Aleluia Ankea ew Zak'aria. Oçormea.

¹Alyişlanjiz Biyni köktä, alyişlanjiz ani biyikliktä.

²Alyişlanjiz ani, friştäläri aniñ, alyişlanjiz ani, barça çuvatlıları aniñ.

³Alyişlanjiz ani, günäş da ay, alyişlanjiz ani, barça yolduzlar da yarıç.

⁴Alyişlanjiz ani, kökläri köknüñ, suvlar, ki biyik, ne ki kök, ⁵alyişlanjiz atin Eyämizniñ.

Zera ol ayttı, da boldular, buyurdu, da toxtaldılar.

(60) ⁶Turçuzdu alarni meñi meñilik, çek çoydu, ki çaysi ki keçmäş.

⁷Alyişlanjiz Biyni yerdä, çuyurlar da barça teränlär,

⁸Ot da dolu, çar da buz, yel da dufan, ki etärsiz sözün aniñ,

⁹Taylar da barça biyiklä, teräk yemiş berüci da barça ormanlar,

¹⁰Kazan da barça hayvan, sürkälğan da barça uçar çuş çanatlı,

¹¹Xanları yerniñ da çuvatları kendiläriniñ, (61) buyruçılar da barça töräçiläri yerniñ,

¹²Otuzyaşlılar da gojslar, çartlar da oylanlar, ¹³alyişlanjiz atin Eyämizniñ;

Biyikländi atı aniñ yalyiz, tapunmaç añar köktä da yerdä.

¹⁴Biyik etär Biy müñüzün žoçovurtunuñ kendiniñ, alyişi barça arilärniñ añar, oylanlarındın Israjelniñ, žoçovurt, ki yuvuçtur Biygä.

[Псалом 149]

Aleluia Ankea ew Zak'aria.

¹Alyişlanjiz Biyni alyiş (62) bilä yäñi, alyiş añar yiçövünä arilärniñ.

²Sövüngäy Israjel yaratuçisında kendiniñ, oylanları Sionnuñ sövüngäylär çanlarındın kendiniñ.

³Alyişlagaylar atin aniñ alyiş bilä, saymos bilä da alyiş bilä saymos sarnagaylar añar.

⁴Biyänir Biy žoçovurtuna kendiniñ, ari da biyik etär sekinläriñ çutçarıлмаçniñ.

⁵Ögüngäylär ariläri haybat bilä, da sövüngäylär tinçliçlarına ken(63)diläriniñ, ⁶da biyiklätkäylär Tejrini ayızları bilä kendiläriniñ.

Xiliç ekiyanlı berdi çollarına alarniñ ⁷alma tölov dinsizlärdän çarşiliçka barça žoçovurtka,

⁸Baylama çanların alarniñ bay bilä, çerüv başçıların alarniñ çol biçovları bilä temirdän,

⁹Etmä alarga yarıy yazılğandan. Da haybat budur barça arilärinä aniñ.

[Псалом 150]

Aleluia Ankea ew Zak'aria.

(64) ¹Alyişlanjiz Tejrini arilikinä aniñ, alyiş[lanjiz ani] bunyatlı çuvatında aniñ.

²Alyişlanjiz ani çuvatında aniñ, alyişlanjiz ani köplüçündä ululuçunuñ aniñ.

³Alyişlanjiz ani avazlı alyiş bilä, alyişlanjiz ani saymos bilä da alyiş bilä.

⁴Alyişlanjiz ani sövünçlük bilä, alyişlanjiz ani färâhlik bilä.

⁵Alyişlanjiz ani söz bilä tatlı, alyişlanjiz ani avaz bilä işitövlü.

⁶Alyişlanjiz ani avaz (65) bilä şükürlü, barça dżanlar, alyişlanjiz Biyni.

[Псалом 112/113] 112

¹Alyişlanjiz, oylanlar, Biyni da alyişlanjiz atin Eyämizniñ.

²Bolgay atı Eyämizniñ alyişli bundan soñra çax meñilikkä diyin.

[³Kün toyuşundan çax günäşniñ kirkäninä deg, alyişlidir atı Eyämizniñ.]

⁴Biyiktir Biy üsnä barça dżinslarniñ, da köktädir haybatı aniñ.

⁵Kimdir — neçik Biy Tejrimiz bizim biyikliktä turgan, ⁶da aşahargilärni köriyir köktä da yerdä,

⁷Turçuzur yarlini yerdä, da biyiklätir za(66)-bunlarıni çöplüktän,

⁸Olturçuzur alarni buyruççi buyruççiläri bilä žoçovurtuna kendiniñ,

⁹Turçuzur çisirni övdä färâh köñül, neçik ana, oylanlarındın sövüngänni?

(78) Alyiş Tejrigä, Nerses gat'oçigosnuñ aytkanı, çaysi ki tiyişlidir barça k'risdänlarga övränmägä

[1.] Inam bilä tapunurmen da yerni öpärmen saña, Ata da Oçul da Ari Dżan, etilmägän da ölümsüz, tarbiat etüci friştälärni, da adämilärni, da barça (79) bolganlarıni, da yarlıya seniñ etkänläriñä da maña, köpyaziçliga.

2. Inam bilä tapunurmen da yerni öpärmen saña, ayırılmagan yarıç, birlängän ari Errortut'un, da 1 Tejrilik, etüci yarıxni da sürüci çarançunu, sürgin dżanımdın benim çarançulu yazıçniñ

da biliksizlikimni, da yarıxlat esimni benim, bu sahatta alyış etmägä saña biyänçli, da yöpsüngäy-sen xoltxamnı benim, da yar”.

3. Ata köktägi, Tejri kö(80)nü, ki yeberdiñ Oyluñnu seniñ sövüklü xoltxasına bulargan xoylar-niñ, meya kökkä da alniña seniñ, yöpsün meni, ne-çik keräksiz oylunu, da kiydirgin maña kiyinişni ävälgi, ki yañalaçlandım yazıx bilä, da”.

4. Oylu Tejriniñ, Tejri könü, ki aşaxlandiñ Ataniñ xoynundan, da aldiñ ten ari gojstan Mari-amdan, bizim xutxarılmamız üçün xaçlandiñ, da kömüldiñ, da turduñ ölüdän, da ayıñdiñ haybat bi-lä (81) Ataga, meya kökkä da alniña seniñ, añ me-ni, neçik xaraççini, xaçan kelsän xanlıxiñ bilä se-niñ, da”.

5. Džanı Tejriniñ, Tejri könü, ki endiñ Jorta-nanga da vernadunga da yarıxlattıñ meni krisdân-lik bilä ari awazanniñ, meya kökkä da alniña se-niñ, çebärlägin meni biyiktägi Tejrilik otuñ bilä, neçik yalınli til bilä ari arak’ellärni ari vernadun-da, da yarlıya”.

6. Etilmägän da ölümsüz (82) tarbiat, meya saña sayšım bilä benim, džan u tenim bilä, aňma-giñ yazıxlarımni benim, ävälgisin da soñyusun, seniñ atın üçün ari, da yar”.

7. Baçuçi tarbiatni barçasiniñ, meya saña sa-yışım bilä, işim bilä da xilinganım bilä, buz xolbi-tikin yazıxlarımniñ benim, da yaz atımni benim düftärdä meñilikniñ, da yar”.

8. Tergövüçi yapuñnu, meya saña klägänim bi-lä da klämägänim bilä, bilgänim bilä da bilmägä-(83)nim bilä, boşatlıx bayışlagin maña, yazıxliga, ki toyuşundan awazanniñ bu küngä diñrä yazıxli-men alniña Tejrilikiñniñ seniñ seziklikim bilä me-nim da barça boymu bilä tenimniñ, da ya”.

9. Barini ayovuçi Biy, xoy közät közlärimä benim xorxuñnu seniñ ari, ki heç baçmagay artix-si, da xulaxlarima benim, ki tatlılıx bilä işitmägäy işlärne yaman, da ayzıma benim, ki sözlämägäy yalyanni, da yü(84)räkimä benim, ki sayšılama-gay yamanlıxni, da xollarima benim, ki xilinma-gay töräsizlikni, da ayaxlarima benim, ki barma-gay yoluna könüsüzlükniñ, yoçsa toyrı et tepräni-şin bularniñ bolmaga dayma erkiñä seniñ barçaga, da yarlıya”.

10. Ot tiri K’risdos, otlu sövüküñnü seniñ, ki xoyduñ dünyäda, palayla boyuma benim, ki küy-dürgäy kirin džanımnıñ benim, da sürtkäy mişxillixin esimniñ benim, (85) da çebärlägäy ya-zıxın tenimniñ benim, da yandırgay yarıxın bilik-likniñ seniñ yüräkimä benim, da yar”.

11. Axılı Ataniñ Jisus, ber maña axıl yaxşılıx-

ni xilinmaga, sayšılamağa da sözlämägä alniña se-niñ här sahat, da yaman sayšıstan da xilinmaxtan xutxar meni, da yar”.

12. Klävüçi yaxşılıxni Biy, yaxşı etüçi, xoyma-gin meni erkinä boynuñ benim barmaga, yoçsa körgüz maña bolmaga dayma (86) erkiñä körä se-niñ yaxşı sövüklüläriñniñ, da yar”.

13. Xan köktägi, ber maña xanlıxiñni seniñ, ki atadiñ sövüklüläriñä seniñ, da küçäyt yüräkimni benim nalätlämägä yazıxni, da sövmägä seni yal-yız, da etmägä erkiñni seniñ ari, da yar”.

14. Ayovuçi etkänläriñni, saşla nişanı bilä xa-çıñniñ seniñ džan u tenimni benim aldanmaxın-dan yazıxniñ, sınamaxından şaytanlarniñ, (87) da adämilärdän könüsüzlärdän, da barça satamadan džannıñ da tenniñ, da yar”.

15. Saşlavuçi barçasini K’risdos, oñuñ seniñ kölegä bolsun üstümä benim kündüz u keçä, ol-turganda övdä, barganda yolga, yuxlaganda da turganda, ki heç seskänmägäy-men, da yarlıya sen”.

16. Tejrim, ki açarsen xoluñnu seniñ, da tol-durursen barça dünyäñni seniñ tatlılıxiñ bilä se-niñ, saña (88) simarlarmen boyumnu benim, sen xayıur da hadirlä keräkin džan u tenimniñ benim bu kündän meñilikkä diyin, da yar”.

17. Xaytaruçi bularganlarni, xaytar meni ya-man övrängänimdän yaxşı övränmäxkä, da xada džanıma benim titrövlü ölüm küñümnü, da xor-xusun tamuxnuñ, da sövükün xanlıxiñniñ seniñ, ki xaytkaymen yazıxtan da xilingaymen aruvluñnu, da yar”.

(89) 18. Čovraxı ölümsüzlükniñ, čovraxlat yü-räkimdän benim yaş poşmanlıxka, neçik bořni-gniñ, ki yuvgaymen yazıxın boyumnuñ benim äväl, ne ki çixkanımdan burun dünyädan, da yar”.

19. Bayışlavuçi yarlıyamaxni, bayışlagin ma-ña toyrı inam bilä da yaxşı xilinmax bilä da ülüşlü bolup ari teniñdän da xanıñdan seniñ, da”.

20. Yaxşı etüçi Biy, yaxşı friştägä simarlagay-sen boyumnu benim, tat(90)lılıx bilä algay džanımnı benim da uruşsuz keçirgäy yamanlıxlarin-dan bularniñ, ki bardırlar tibinä köknüñ, da yarlı-ya seniñ”.

21. Yarıx könü K’risdos, arzani et džanımnı benim sövünçlük bilä körmägä yarıxın haybatıñ-niñ seniñ ündälgän kündä da tınmaga umsa bilä yaxşı böläkinä artarlarniñ çaç küñünä ulu ekinçi kelgäniñä seniñ, da”.

22. Yarıuçi könü, xaçan kelsän haybatı bilä (91) Ataniñ yaryu etmägä tirilärgä da ölülärgä, kirmägin yaryuga xuluñ bilä seniñ, yoçsa xutxar

meni meñilik ottan da işittir maña sanlı ündövün yazıxsızlarınij köktägi xanlıxıña seniñ, da yar”.

23. Barına yarlıyovuçi Biy, yarlıya barça inanğanlarga saña, menimkilärinä da yatlarğa, tanığanlarga da tanımayanlarga, tirilärgä da ölülärgä, bayışla duşmanlarıma menim da na(92)lätläğänlärğä boşatlıx, ki maña xarşı yañıldılar, da xaytar alarni yamanlıxlarından, ki bardir menim üçün, da yarlıya alarga da maña, köpyazıxlığa.

24. Haybatlı Biy, yöpsün yalbarganın xuluñnuñ seniñ, da tügällä yaxşılıxka xoltxamnı menim, parexosluxu bilä ari Teñritoyurgannıñ, da Jovaneş elçinıñ, da surp Sdep’anosnuñ, ävälgi tanıxınıñ, da Atamiznıñ bizim, ari Krikor Lusavoričinıñ, da ari (93) araq’ellärnıñ, markareğlärnıñ, da mardiroslarnıñ, hajrabeldärnıñ, dżknaworlarnıñ, gusank’larnıñ, da arilärinıñ seniñ, friştälärnıñ, da friştägabeldärnıñ Mik’ajelnıñ da Kaprielnıñ, da barça köktägi xuvatlılarınıñ, da saña haybat da yerni öpmäx, ayırılmagan ari Errortut’iunga, hali da dayma da meñi meñilik, ameñ.

(100) **Alıışı Manase xannıñ**

[2 Паралипоменон, после 36 главы.

Молитва Манасии]

Biy barčani tutuči, Teñrиси Aprahamnıñ, Sahagnıñ, Jagopnuñ, da zuryätindeñ alarnıñ artarlarnıñ, barını tutuči Biy, boşat yazıxımizni bizim.

Xaysi ki ettiñ köknü da yerni da barça tüzgünün anıñ, barčani tutuči”.

Xaysi ki bayladıñ teñizni sözü bilä buyru(101-xuñnuñ seniñ, yaptıñ teränlikni, möhürlädiñ xorxulu da haybatlı atıñ bilä seniñ, bar”.

Xaysi ki barça nemä xorxar da titrär yüzüñdän xorxulu xuvatıñnıñ seniñ, bar”.

Yetövsüzdür ulu, şöhrätli, haybatlı arilikiñ seniñ, muşkâmdir öçäşmäxiñ hrozañnıñ seniñ üsnä yazıxlılarnıñ, ölcövsüz da tergämäxsizdir yarlıyamaçi sövüküñnıñ seniñ, bar”.

(102) Sen, Biy, biyiklängän, şayavatlı, uzunesli, köpyarlıyuvuči da hayufsunursen yamanlıxlari üsnä adamlarnıñ, bar”.

Sen, Teñri, xoymadıñ ludz toyurular üçün Aprahamnıñ, Sahagnıñ, Jagopnuñ, xaysi ki yazıx etmädilər saña, barčani tutuči”.

Yoğa xoyduñ poşmanlıx men yazıxlı üçün, ki yazıxlandım artıx, ne ki xumu teñiznıñ, da arttılar tö(103)räsizliklärim menim, bar”.

Dügülmen arzani baçma da körmä biyiklikin köknüñ köplükündän töräsizlikimniñ menim, bar”.

Bükräyipmen men küçlü bayından temirniñ, xaysi ki xoxtur maña tinçlix, bar”.

Öçäştirdim yüräklänmäxni da yaman alniña seniñ ettim, turuzdum sürät da arttırdım xışimni dżanıma menim, bar”.

Da hali, Biy, aşaxlatir(104)men tizin yüräkimniñ menim da xolarmen tatlı yarlıyamaçiñdan seniñ, bar”.

Meya, Biy, meya, da töräsizlikimni menim men mendän bilirmen, barčani”.

Yalbarip da xolarmen sendän, boşat maña, Biy, boşat maña da tas etmägin meni töräsizlikimä körä menim, bar”.

Meñilik öçäşmägin maña da añmagın yamanlıxımni menim alniña seniñ da borçlu et(105r)mägin meni engänlär bilä tibunä yernıñ yamanlıxlari bilä, bar”.

Zera sen Teñri, Teñrиси ludz tartkanlarnıñ, umsasisen, da maña körgüz yaxşı etüçilikini seniñ, ki arzani dügülmen, barčani”.

Tirgizgin meni köpyarlıyamaçiña körä seniñ, da alıışliyim seni barça kününä tirlkimniñ menim.

Seni, Biy, alıışlarlar barça friştälari köknüñ, da seniñdir haybat meñilik, ameñ.

(106) **[Молитва]**

Yalbarip da xolarmen sendän, Biy, boşat maña yazıxlarımni menim.

Köplärgä yarlıyovuči Biy, yarlıya maña.

Teñrim, arit meni, yazıxlini, da tirgiz.

Teñri, şayavatlı bol maña, yazıxlı xuluña, da yarlıya maña, köpyazıxlığa.

Barčadan alıışli ari gojs, Teñrini toyurgan Mariam, anasi Eyämiznıñ, parexos bol Biyimizgä bizim üçün.

Barça arilari Teñrinıñ, parexos boluñuz (107) Ataga köktägi biz yazıxlılar üçün.

K’risdos, Oylu Teñrinıñ, öç saçlamagan, yöpsün xoltxamizni bizim, zera saña işaniptirlar dżanlarımiz bizim.

Yeñüçi xuvatıñ bilä, ari, da tirlık etüçi, da özdän xaçıñ bilä seniñ saçla bizni.

Yeber, Biy, friştäsin eminlikiniñ seniñ, ki kelip saçlagay bizni çalabasiz küñdüz u keça.

Da adam sövüklükünüñ bilä seniñ, Biy, añ biz(108)ni, xaçan kelsäñ xanlıxiñ bilä seniñ, da yarlıya bizgä.

Ögüt Giragos vartabedniñ

Tiyişlidir k’risdänlarga, ne vaçtta barma kläsä xosdovanut’iunga, üç türlü nemä esinä keltirmäx keräk.

Äväl munu, ki bu xosdovanut’iunnu, ki aytiyirmen Teñrinıñ alnına, deñ da k’ahananıñ, da bu k’ahana xaysin ki baylasa munda, baylıdır kökkä

Tejriniñ alnına, da çaysın ki çeş(109)sä munda, çeşövlüdür köktä Tejriniñ alnına, neçik Biyimiz K'risdos buyuruptur.

Da ekinçi, asrı çonarhliñ bilä tüsmäx keräk din ataniñ alnına, zera yazıxıni çilinmaç öktämliktir, da poşmanliñ da çosdovanu'tiun aşaxlixtir, neçik Biyimiz buyurur, ki keräksiz oçul ataga meyağa keldi u tamyaçı dadžarda da boşatliñ taptılar Tejridän.

Da üçünci, esinä keltirgäy ol künnü, ki ne kün çosdova(110)nel boluptur äväldän, da sayış etkäy, ki neçä vayttir, yıl midir, yarım midir, da neçä ki esä, barça yazıxlariñ sayışlagay, da başlap ol kündän ayt kay birär-birär, keçä mi yoluçuptur yoçsa kündüz, da ayt kay künnün dä, yixkün mi edi yoçsa özgä ulukün edi, da ayt kay yerin dä yazıxıniñ, ari mi yer edi yoçsa aruvsuz, da ayt kay yazıxıniñ oçsaşın, ki ol yazıxka kendi mi sâbâp boldu yoçsa mi özgä.

Da çä(111)čan barsa din ataniñ alnına, üç kez yügünç etkäy Ata Oçul Ari Džannıñ atına.

Andan soñra, başın açıp, çökkäy k'ahananiñ alnına, ayt kay yazıxlariñ yaş bilä, neçik Tejrigä, da k'ahana boşatkay garkiniñ buyruçu bilä, neçik Tejri.

Da ayt kay äväldän surp Lusaworiçniñ toyru dininiñ tapunmaçın surp arakellärniñ ganonk'undan.

(112) Tiyişlidir k'risdânlarga, ki hər kez çosdovanel bolgay.

Da çaçan barsa din atasına, 3 kez yügünç çoygay Ata Oçul Ari Džannıñ atına, möhürläp kendin surp çaçniñ nişanı bilä, da ayt kay bu alıñni.

Alıñ, çaysi ki çosdovanu'tiundan ilgäri aytma tiyışlidir

Şükürlümen sendän, Biy Tejrim, ki arzani ettiñ meni, yazıxlını da arzanisiz çuluñnu, kelmä çosdovanu'tiunga.

Na hali (113) ber maña, Biyim, biyänçiniñ körä çosdovanel bolma yazıxlariñni menim uyalmaçsız, da sürgin mendän şaytanni, ki unutturmagay yazıxlariñni menim da yaman uyatni salmagay üstümä menim, da ber maña könülük bilä çosdovanel bolma yazıxlariñni menim.

Da hali, Biyim Jisus K'risdos, pareçosluçu bilä surp Asduadzadžinniñ, zadasiz anañniñ, da çoltçası bilä surp Jovaneş elçiñniñ, da surp Sdep'anosnuñ, ävälgı tanıxıñniñ, da (114) barça arilärniñ, sürgin mendän yamanniñ sayışın, ki umsa bilä, da inam bilä, da tügäl sövük bilä ačkaymen ayzimni menim da ayt kaymen yazıxlariñni menim alniña seniñ ulu inam bilä, da yöpsüngäy men sendän, Biyim, boşatliñ yazıxlariña menim.

Zera sen, Tejrim, yarlıyovuçisen da adam sövüci, uzunesli da köpyarlıyovuçi, da hayıfsinirsen yamanlıxlari üsnä adamlariniñ, da boşatirsen yazıxlariñ barçasiniñ, kim(115)lär ki sarnarlar saña.

Da hali boşat maña, Biyim, yazıxlariñni menim seniñ köpyarlıyamaçiniñ bilä, zera sen köpyarlıyovuçi Tejrisen da arituçi yazıxlariñni, da saña haybat Atañ bilä da Ari Džan bilä hali da udayi da meñi meñilik, amen.

Da soñra, tizi üsnä çöküp açıx başı bilä, da yüzü üsnä tüşüp, sıfatın kün toyuşuna etip, ayt kay ävâl tapunmaçın inamniñ ari surp Errortu'tiunga.

(116) Xosdovanu'tiun tatarça

Inanıñ çosdovanel bolurmen ari surp Errortu'tiunga, üç boy, bir tarbiat, Ataga Oçulga da Ari Džanga.

Inanıñ Oçul Tejrigä, kendi köktän Ataniñ bazlıxından Ari Džan bilä keldi, ten aldı, ari gojs Mariamdan toydu adam tarbiatı bilä da anasiniñ çizliñni teprätmädi neçik Tejri.

Xaçlandı, kömüldü, da ölüdän turdu, (117) tamuçu buzdı, kökkä ayındı, Ataniñ oçuna olturdu.

Ol že teni bilä kelmäxtir yaryulama tirilärgä da ölülärgä.

Anıñ ari, ölümsüz çanlıxına tavusunmaç yoçtur.

Inanıñ toygani Tejri da toyurganni Tejri anası.

Inanıñ ekinçi kelgäniñä, ki kelip tölöv et-sär yazıxsızlarga da yazıxlilarga.

Yoçesä vay menim kibik yazıxlığa ol kündä, ki ne džuwap bersärmen Tejriniñ yaryusuna!

Da hali, um(118)sanıñ Tejrigä, aytir menim yazıxlariñni.

Bu surp yiyövnüñ içinä surp Asduadzadžinniñ da barça arilärniñ, köktägilärniñ da yerdägilärniñ, alnına menim din atamniñ barça yazıxlariñni aytir men, çaysi ki çiliniñmen džanim-tenim bilä, da barça sayışım bilä, da çilinganim bilä, erkli u erk-siz, bilganim bilä da bilmäganim bilä, kündüz u keçä, egär övdä bolganda, egär yolda yürügändä, egär yuxlaganda, egär (119) ayıxıma.

Yazıxlimen Tejrigä da anıñ 10 buyruçuna.

Yazıxlimen 5 seziklikim bilä, 6 türlü tepränişim bilä, 12 gövdäm bilä, 365 boçumlarım bilä, meya Asduzdoj.

Yazıxlimen közlärüm bilä: hamaşa baçıp özgälärniñ sürätiniñ, suçlanıñmen çatunga, çizga, özgäniñ tirlikiniñ, közüm bilä körüp, esim bilä suçlanıñmen,— ne ki köz yazıxı bar, barçasın çiliniñmen, meya Asduzdoj.

Yazıxlımen çulaçlarım bilä: Tejriniñ buy-
(120)ruçun işitmädim, yoçesä çulaç çoyupmen ti-
yişsiz sözlärgä, yaman ögütäkä, pambas etmäçkä,
çıçara bermäçni, yergäsiz gälädzilärni, yaman
sözlärni çulaç çoyupmen, — ne ki çulaç yazıçı bar,
barçasın çilinipmen, meya Asdudzoj.

Yazıxlımen ayzım u tilim bilä: boş sözlär söz-
läpmen, yalyan sözläpmen, yalyan tanıxlıç berip-
men, yalyan ant içipmen, pambas etipmen, sökünç
beripmen, çarçapmen, elikläpmen [=erikläpmen],
küfür u yaman (121) aytıpmen, artıçsı külüpmen,
özgälärni küldürüpmen, akah yepmen, akah içip-
men, — ne ki ayız u til yazıçı bar, barçasın çilinip-
men, meya Asdudzoj.

Yazıxlımen yüräkım bilä: yaman sayış etip-
men, itlikkä, borınlıkkä, oçurluçka, damählikkä,
yüräkım bilä kek saylapmen urmaga, çanatmaga,
öldürmägä, Tejriniñ çorçulu yaryusun esimä sal-
miyirmen, benim ulu yazıçlarımni çoyupmen, öz-
gäniñ kiçi yazıçın sözläpmen, meya Asdudzoj.

(122) Xol yazıçı bilä yazıxlımen: artıç alıp, ek-
sik beripmen, alıp yaşıripmen, kişiniñkinä çiyip-
men, sadaça bermiyirmen, yazıç da uyat yergä çol
uzatıpmen, ne çadar bolupmen dinsizlik, dżansiz-
liç etmä, etipmen, meya Asdudzoj.

Ayaxlarım bilä yazıxlımen: yiyövümä tügäl
bolmiyirmen, saymosuma, ertägi alıışıma, tüş al-
yışıma, u tumga, da keçägi alıışıma, alayoç çasta-
larni sorma barmiyirmen, çarıblärni övümä tın-
dirmiyirmen, yalanaçlarni kiydirmiyirmen, Tejri-
niñ yollarından yıraçlanipmen, es(123)ki duşman-
niñ yollarına yovuçlanipmen, meya Asdudzoj.

Meya Ata Oçul Ari Džanga.

Meya surp Asduadzadzingä.

Meya köktägi friştälärgä.

Meya K'risdosnuç surp çaçına.

Meya surp Awedaranga.

Meya surp yiyövögä.

Meya surp yiyövnüñ 7 arilikinä.

Meya K'risdosnuç ari teninä u ari çanına.

Meya surp meçonga.

Meya surp awazanga.

Meya surp Lusaworiçkä, yarıçlı dininä, könü
töräsinä.

Meya surp arak'ellärgä da surp ganonk'larına.

Meya surp hayrabelärgä.

(124) Meya surp dżknaworlarga.

Meya surp mardiroslarga.

Meya surp zinaworlarga.

Meya surp gusank'larğa.

Meya yazıçsizlarga.

Meya yazıçlılarga.

Meya çartlarga da igitlärgä.

Yerdän kökkä diyin meya benim Yaratuçıma
da barça dünyäni bar Etüçigä, aniñ haybatlı 10
buyruçuna.

Vay maña! Vay maña! Vay maña!

Xaysin aytiyim ya çaysin biliniyim!

Sansızdır yazıçlarım benim, aytovsuzdur tö-
räsizlikim benim, (125) oçalmaçsızdır yaralarım
benim köktägi yolduzdan da tejnizniñ çumundan
artıçtır benim sansız da murdar yaman yazıçla-
rım.

Dayın çaräm yoç — tek Tejri.

Inanirmen aniñ ari yarlıyamaç şayavatına da
çoşdovanut'ıunga, ki boşatlıç bolgay benim yazıç-
larıma, ne türlü boşatlıç boldu tamyaçiniñ yazıçla-
rına, neçik boşatlıç boldu ol çaraççı oçruğa da bo-
nig çatunga.

Meya, meya, meya Asdudzoj.

(126) Mundan soçra aytmaç keräk atlı atınça
yazıçların, çaysi ki çiliniptir Tejriniñ toçluçundan
da eski duşmanniñ felindän.

Mundan soçra aytir din atasına bu türlü: «Ari
ata, seni tutarmen säbäpçi barışlıçka da pareços
yalız toçgan Tejri Oyluna, ki buyruçun bilä, çaysi
ki saña beriliptir Tejridän, çeşkäysen meni yazıç-
larımniñ bayından, çolarman sendän».

Tumga çarşı çoltça

(127) Yerni öpärmen saña, K'risdos, çutçaru-
çisi dünyäniñ, sözü Ataniñ, çurban tiri, könü, teñ,
zadasız Tejrilik da tügäl adam, neçik ayzım bilä
biliniyirmen, da ol türlü dżanım bilä tapuniyir-
men da inanıyirmen.

Yalbarirmen sendän, Oçul da ari Tejri, Biy
dunyäni tutuçi, bayışla yazıçlarıma benim boşat-
lıçni da ber çuluça seniñ dżan saçtliçniñ, çaysi ki
çutulgaymen seniñ bilä meñi(128)lik ottan.

Zera sensen könü çozusu Tejriniñ, çaysi ki
üläşiniyirsen çutçarıлмаçına adam millätiniñ da
kötüriyirsen yazıçni dünyädän.

Saña haybat meñi meñilik. Ameñ.

Keçägi, yatmaç alınına alıış, surp Jovanęs Kaņeçi vartabedniñ aytkanı

Xolarmen sendän, Biy, da şükürlümen yetöv-
süz adam sövüklükündän, çaysi ki arzani ettiñ ar-
(129)zansız çuluçnu seniñ yetiştä sahatına keçä-
niñ.

Zera sensen Biyi kündüznüñ da bar etüçisi ke-
çäniñ, sen közät meni sayınir körümlärdän, kö-
rümlü da körümsüz duşmandan, sinamaçından
devläriñ, zulumundan eski duşmanniñ, ayırlıçın-
dan çbliqlariniñ, yemirilmäçindän avadanlıçniñ,
hillälikindän adamlariniñ, dżaduluçundan dżadu-

larniñ, bularyi sayışlardan da čä(130)päl fikirlärdän, suşlanč aŗıŗıñdan, seskänmäxindän yuŗunuñ, açŗılı tüştän da özgä barča yaman nemälärdän közät řuluŗnu seniñ, barčasın tırgızüci başŗıŗıñ bilä seniñ.

Barčasına müdaralı yarlıyamaŗıñ bilä čöp-čövrä dolaŗıŗ beklä hüđŗräsın tınčlıŗıñniñ menim,

Oŗlu-soŗlu, kün toŗuşuna da kün batıŗına, yarımkēā sartın da yarımkün sartın, kök sartın yoyarı da yer sartın aŗa(131)ŗa.

Böläkin fıŗıtälärniñ yeber, Biy, turar yerinä řuluŗnuñ seniñ.

Ber maŗa es oyaxlıŗı da saŗtlıŗ sezikliklärimä, ki oyax es bilä da färäh sayıŗ bilä tıngaymen da şükürlük bilä haybatlıyım Atanı da Oŗulnu da Ari Dŗanni hali da udayı meŗi meŗilik, amēn.

**Alıŗ kečägi, yatmaŗ alnına,
surp Krikor Naregaçiniñ aytkanı,
terän yüräktän söz Teŗrigä**

(132) Oŗlu tiri Teŗriniñ, alıŗılı barčadan, şorxulu Atanıñ tergövsüz Oŗlu, şaysi ki küč dügöl saŗa heç nemä dä, şaysi ki saçılğanına kölgäsiz yarıŗıñniñ haybatlı yarlıyamaŗıñdan seniñ

Eriřlär yazıŗlar, çaçarlar devlär, buzulurlar aŗınmaŗlar, çeŗiliriřlar baylar, ufalirişlar biŗovlar,

Tiri toŗarlar ölgänlär, saŗayırlar tövülgänlär, oŗaliriřlar ya(133)ralılar, kötürülür buzuruŗluŗ, yer berir müŗşülliŗ, eksilir küstünmäxliŗ, şaçar řaranŗuluŗ, ayırilir tunuruŗluŗ, serilir tuman, tügänir şalın řaranŗuluŗ, kötürülür iniriřlänmäŗ, ketär kečä, buzulur řovurulmaŗ, yoy bolur yamanlıŗ, sürülür umsasızlıŗ;

Da řanlıŗ etär řoluñ seniñ, barčanı tutuči, aŗıtüči barčasın, řaysi ki kelmädiñ tas etmä adamlarıñniñ dŗanın, (134) yoyŗa tırgızmä.

Boŗat maŗa sansız yamanlıŗlarıñni ululuŗuna körä yarlıyamaŗıñniñ seniñ.

Zera sen yalızsın köktä aytovsuz da yerdä tergövsüz, dünyanıñ barlıqında da řiriŗına dünyä ućunuñ, başlanmaŗı barčanıñ, barča toluluŗ bilä alıŗılı biyikliktä, da saŗa yaraŗır haybat meŗi meŗilik. Amēn.

**Teŗriniñ 10 buyruŗu, çaysi ki berdi
Movŗeskä Sineŗagan tayda
[Исход 19: 25; 20:1-17;
Второзаконие 5: 6-21]**

(135) Endi Movŗes řoyovurtka da ayttı alarga: «Sözlädi Biy barča sözlärni, bu da ayttı:

“Menmen Biy, Teŗriñ seniñ, çaysi ki çıŗardim seni Mısir ulusundan, övündän řuluŗnuñ.

1. Bolmagaylar saŗa teŗriřlär mendän özgä.
2. Etmäŗaysen sen saŗa gurk'lar barča oŗŗaş-

ka körä, çaysi ki nemä köktä yoyarı, da çaysi ki nemä yerdä aŗaya, da çaysi ki nemä suvlarda tibinä yerniñ, yerni öpmäŗaysen alarga (136) da řuluŗ etmäŗaysen alarga, zera menmen Biy, Teŗriñ seniñ, Teŗri paŗıl, çaysi ki tölärmen yazıŗın atalarıñniñ oyullarına üçünci da dörtünci dŗinska diŗrä duŗmanlarıma menim da etärmen yarlıyamaŗıñni 1000 dŗinska diŗrä sövüklülärimä menim da çaysilari ki saŗlarlar buyruŗumnu menim.

3. Etmäŗaysen atın Biyiniñ, Teŗriñniñ seniñ, üsnä yalŗan nemälärniñ, zera arıtmastır (137) Biy anı, çaysi si etkäy atın anıñ üsnä yalŗanlarıñniñ.

4. Aŗıñ yıŗkünü — arilätmä anı. 6 kün işläŗaysen da etkäysen barča işläriñni seniñ; kün 7-inçi — yıŗkün Eyäriñniñ, Teŗriñniñ seniñ; işlämäŗaysen kendiñ dä işiñni seniñ sen, da oylanlarıñ seniñ, da řizleriñ seniñ, řullarıñ seniñ, da řaravaŗlarıñ seniñ, ögüźleriñ seniñ, da eŗäkiñ seniñ, da barča řayvanlarıñ seniñ, da (138) kelginiñ seniñ, da řari-biñ, řaysi ki sendädir. Zera 6 kündä etti Biy Teŗri köknü da yerni, da teŗizni, da barčanı, řaysi ki ićindä; da 7-inçi kündä tindi. Anıñ üçün alıŗıladı Biy 7-inçi künnü da arilätti anı.

5. Hörmätlä ataŗıñni seniñ da anaŗıñni seniñ, ki saŗa yarıŗı bolgay da uzun ömürlü bolŗaysen üsnä yer yarıŗılıŗıñniñ, çaysi ki Biy, Teŗriñ seniñ, bersär saŗa.

(139) 6. Öldürmägin.

7. Itlik etmägin.

8. Oŗurlamaŗın.

9. Yalŗan tanıŗlıŗıñni tanıŗlıŗ bermägin siŗariŗa seniñ.

10. Suşlanmagın övünä siŗariŗıñniñ seniñ, da ne tarlovlarına anıñ; suşlanmagın şatununa siŗariŗıñniñ seniñ, da ne şuluna anıñ, da ne řaravaŗına anıñ, da ne tuvarlarına anıñ, da ne eŗäkläriñä anıñ, da ne barča şayvanlarına anıñ, da ne barča nemä(140)sinä, şaysi ki siŗariŗıñniñ seniñ bolŗay”.

**Surp Ep'remniñ, dŗan kötürüci vartabedniñ,
alıŗ da bernä şıstovlu [ŗsdovlu],
terän yüräktän söz Teŗrigä**

Baŗ, Biy, zabunluŗuma menim da aŗıŗıma dŗanıñniñ menim, köpyazıŗlıŗa töz da kendiñä çaytar, ki ayttıñ: «Xaytiñiz maŗa, da men çaytar-men sizgä».

Men yıraŗlanganga yarlıŗa. Men yäsir bolgan- (141)ga boluŗ. Men řaranŗulanganga yarıŗ saç. Men bularganga yol körgüz. Ki tolumen yazıŗ bilä da sansız yamanlıŗ bilä. Ki aŗıñına töräsizlikniñ, tolŗun kibik, tolŗanıyırmen. Neçik Bedroska, çol salgın, çayırırmen, neçik tamŗacı, aruvluŗnu maŗa bayıŗla, yazıŗlarıñniñ buzgın, neçik řaraxçiniñ.

Da aç maņa eşikin tirlük yolunuş. Da küvür meni xanlıx baççasına.

Ey, teränlixi ululuş(142)nuş da eslilikniş, çutçar tutulğanni, ki teräninä yazıx teñiziniş tüşüpmen. Çıxar da küçäyt meni — etmä erkişni seniş, yas tutma da yıylama kündüz u keçä.

Çovraxi tirlükniş da ölümsüzlükniş, içir susamış dżanımnı menim, ki çurup küyiyirmen köp da çorçulu töräsizlikimdän menim.

Xiskin taşlangan yüräkimni menim da çıxar maņa yaş poşmanlıxka.

Xaznası barça yaç(143)şilixniş, bağişlagın maņa 1 pul çadar seniş ari urluşuñdan da köp yaçşilixiñdan, ki yaman u yaman miskinlänişmen. Kıydır da yedir meni yaşlı poşmanlıx bilä.

Yarıx köñü, çaysi ki yarıxlatırsen barça adamları, yarıxlat men çaranıyulanganni yarıx bilä, da açkin közün yüräkimniş menim, da toxtat çorçusuna da sövükünä buyruşuñnuş seniş.

Borçlu etmägin meni, (144) Biy, sansız da igränçi sayışima körä menim, da turıyuzmagın meni erinçäklär bilä, ki öçäştirdilär seni. Yoçsa haybatlanganlar bilä haybatla meni, da buyruşnu saçlanganlar bilä tadzla, da färählanganlar bilä sövündür.

Köptür maņa, Biyim, evet umsanırmen yarlıyamaçiña seniş, zera itlär dä toyunurlar uşaçlarından, çaysi ki tüşär stolundan biyläriniş kendiläriniş, it ündärsen me(145)ni, keliyim artıñdan seniş, çoban yaçşı, izdä men bularganni, Biyim.

Ber maņa, Biy, yas ulu da yaş köp, çuvatlat tenimni menim, yarıxlat esimni da dżanımnı menim, da buz yañılğanişniş menim, da ber maņa asiçimniş menim, da körümsüz etmägin küstüñgänin yüräkimniş menim.

Tik, Biy, ahıñni da çorçuñnu seniş yüräkimä menim, yarıxlat esimni menim, çuvatlat tenimni menim — tözümlük bilä turma buyruşuñ(146)a seniş här sahat.

Ey, yaçşı etüçi Biy da adam sövüçi, çiyinsiz da tözmäxsiz neçik çutulğaymen köplüxündän yazıçlarimniş menim? Zera tenim bilä çastamen da dżanımnı bilä çaranıy. Yarlıya da, neçik kläsäñ, boluş maņa.

Öç saçlamagan da adam sövüçi Biy, köp yazıçlarim üçün menim közdän salmagın meni, yoçsa çaytkin maņa da çaytar barça küsänçlikimni menim saña — sövmäğä (147) seni (çöp-çövrä>) bar yüräkim bilä menim.

Körgüz, Biy, çorçulu kelğänişni seniş alnına közlärimniş menim, titrät tenimni menim — yas

tutma da yıylamaga tiyyisiz çorçusundan ahli buyruşuñnuş seniş.

Yapmagın, Biy, şayavatın yaratuçi sövüküñniş seniş yaratkanıñdan seniş, çaysi ki yazıx bilä ölüpmen.

Arttır, Biy, yaçşilixni — çilinma maņa här sahat; (148) da çapanel et yamanlıxniş yaman esimdän menim, murdar da egrı bargan övränçikimdän menim, da toxtat çorçusuna da sövükünä buyruşuñnuş seniş.

Günäşi aruvluşnuş, K'risdos çutçaruçi, yarıçiña seniş umsanırmen, yarıçlat da isit yüräkimniş menim, küydür yamanlıçimniş, da erit buzluşun yazıçlarimniş menim, bağişla, Biy, ävälbahar dżanıma menim — çi(149)çäklänmä da yemiş bermäğä aruvluşnuş yemişin.

Azad etüçi K'risdos, azad et meni (tañn>) ayu tınıçlı yelindän yazıx çişiniş, çaranıyulangan da buzlagan dżanımnı yarıçlat da isit.

Yaydır, Biy, yayışni isı başçışiñdan seniş dżanıma menim da tüzünä esimniş menim, üfrä, Biy, bahar tatlı tınıçlı Ari Dżanıñniş seniş berkäyğän da çalınlangan yüräkimä menim, da oyat kökrätip (150) yaşnamax bilä buzlagan da çurugan esimä menim.

Aç, Biy, yapulgan eşikin yüräkimniş menim, da saç içinä yarıçın yarıçiñniş seniş, sürt kirin yazıçimniş, da yarasın dżanımnı menim oñalt, da berkäyt meni çorçuñ bilä seniş — etmäğä toyruşunu här sahat.

Çovraçlat başimniş menim axtırmaçka yaşniş, yuvğın irinin dżanımnı menim, arit seziklikimniş menim çilinuçi(151)sın yamanlıçlarıniş, teşkir poşmanlıxka isı sövüküñ bilä seniş — saçt tenim bilä turmaga buyruşuña seniş.

Sal, Biy, çoluşnu şingan kerapıma, çaysi ki boylupmen teränliçinä yazıçniş, çutçar çorçulu teñiz talçasiniş zorundan, tolyunlarından yazıçlarimniş menim, tart da tiy çüst esimni menim boş çayçusundan bu dünyäniş.

Içir susamaçın dżanımnı menim, elpäk açkan (152) başçışiñdan seniş, da körümsüz etmägin (örtängänin>) küydürgänin yüräkimniş menim, ki çaşlanıyirmen, çovurulup yamanlıçlarimdan menim, suvar da yuv buzulgan da sasığan erinlärimniş menim suvu bilä yarlıyamaçiñniş.

Saç, Biy, yarıçiñniş eminlik başçışiñdan yüräkimä menim, da ayrıçlı keçäniş esimdän menim sürgin, da tenimä bağişla erlär tutuşunuş yaçşı ämälin — turma biyänçli erkiş(153)a seniş.

Arıt, Biy, sançxi yazıçın yüräkimniş menim, zera dżanımnı menim yaman u yaman yaralanıyır,

da saçkin urluç yaǵşı yüräkimä benim — östür-mägä da yemiş bermägä aruvluçnuñ yemişin.

Sürgin, Biy, çaranıyunu dżanımdan benim, da kiydır yarıǵın aruvluçnuñ yarıǵından seniñ, kör-käyt çorçu bilä, da çaytmaç bilä, da yaş bilä yürä-kimni benim — çorçma yarıyundan seniñ da saç-lama(154)ga barça buyruçnuñnu seniñ.

Oyat meni, Biy, çorçulu terän yuçuşundan ya-zıxıñıñ, da kücsüz tenimni benim saçtlatkın barça çilınmaçka yaǵşını, saıışlamaga udayı ulu çorçu bilä da etmägä biyänçiniñni seniñ hər sahat.

Azad etkin meni, Biy, çuluçundan yazıxıñıñ, da çatıştır sanına çullarıñniñ seniñ, çaysıları ki sövdülär seni da buyruçnuñnu seniñ saçladılar, ber çor(155)çuşun alarnıñ yüräkimä benim, da övrät meni barmaga izinä yürümäçläriñni alarnıñ.

Yeñillätkin, Biy, keräkin tenimniñ benim, da arttırgın mendä başıñın Ari Dżanıñ, ber maña saray turmaçka Teñrilik erkiñä seniñ, toyumsuz sövük bilä sövmä seni da körälmämägä barça suç-lançin da sövükün bu dünyâniñ, çaysi bilä ki boldu keçmäç da taspolmaç dżanıma benim.

(156) Yarlıya, Biy, turganga turmaçsüz yaban-lıçta da çoluñdan bunuñ arzani et meni çatışılma-ga burungi ari atalar bilä çuvatlı da saçt tözümlük bilä meñärmägä atalgan başıñını.

Yol körgüz maña, Biy, tıxız da tar yolga, ne türlü ki körgüzdüñ ariläriñä seniñ, da çuvatlat kücsüzlükümni benim — tözümlük bilä barmaga yoluña seniñ isi da çaynar yüräk bilä.

(157) Baç, Biy, çirigän da irinlängän dżanıma benim, da yuvğın Teñrilik suvuñ bilä, Dżan tuzu bilä tahimlät, da yaǵşı isli ari yağıñ bilä yaylagın, da tügäl saçlıxıñni bergin.

Yuçart, Biy, yuçuşun közlärimniñ benim da silk türtünmäçin başımniñ benim, ki ayırlanıñ ye-ñiyir tenimni benim, et meni, Biy, oyaç da hadir hər sahat, ki saçtliç bilä da aruvluç bilä sürgäybiz tirlükimizni bizim.

(158) Baç, Biy, arınganıña çarnimniñ benim, çaysi ki çuvatlanıptır üstümä benim, hər kez suç-lanıyir yemäçkä da içmäçkä da tahimli loymalar-ga, yoçesä sen, Biy, barçada çuvatlısen, keskin suçlançin tenimniñ sovar küsänçlärimdän.

Da zera fikirim benim saçilip tutçuñluçta ke-ziyir ağıñına bu dünyâniñ.

Yoçesä sen, Biy, yarıçlat közün dżanımnıñ yu-banmaçtan başça (159) da eki köñüllüktän zeyräk [zejreag] da saçt barça türlü dżähtlik bilä barmaga artından Teñrilik sövüküñniñ seniñ.

Sür, Biy, barça yaman fikirni dünyâgä tart-kan saıışından esimniñ benim, kökün yaǵşılıxıñniñ

tikkin binyat bilä yüräkimä benim, başıñış yemi-şin dżanıma benim tanovlat.

Xolarmen, yarlıyovuçi da yaǵşı etüçi Biy, oyaç da färäh hadirlä meni da övrät maña (160) barmaga yaǵşı yollarıña seniñ, ki arzani bolgaymen ulu haybatıña seniñ, da zera suçlançılıxı yemäçniñ bar-ça bilä yubandırıp esimni benim müşçüllätiyir, hali sürgin böğvramäçni mendän, çaysi bilä ki çaranıyulandıñm tiyyisiz, da yedir meni ari çorçuñ bilä seniñ.

Yeber, Biy, birin serovçelarıñdan seniñ, ki keltirip uçunlu otu tiyirmä erinlärimä benim, da çıxargay kerı töräsizlikimni me(161)nim, da ya-zıxımnı benim arıtkay, da saıışimni benim sürt-käy, da çebärlägäy kirimni benim, da yarıçlatkay esimni benim — meñärmä anıñ bilä meñi tirlükni.

Yeber, Biy, ayaç färäh etüçi Ari Dżanıñdan se-niñ men zavallıga, çaysi ki susapmen saña çarşı, içir da tažälät çaynar sövüküñni seniñ, çeş da kerı sürt çövräsini [=çöpräsin?] läyi aşınganlarimniñ benim.

Yeber, Biy, yarıxıñni (162) seniñ, da yarıçlat esimni da saıışimni benim yarıçlı biliklikiniñ bilä seniñ, çaranıy yazıçlarimni fikirimdän benim sürgin, çastalıxın dżanımnıñ benim oñalt, dżäht-likinä da çazyançına dżanımnıñ benim.

Yeber, Biy, eminlik frıştänni seniñ közät da saçlavuçi boyuma benim, da ne türlü ki berdiñ buyruç yürümä üsnä çara da oçyılannıñ da basma barça çuvatın duşmannıñ, da meni saçla, neçik bö-bä(163)kin köznüñ, seniñ çanatıñniñ kölgäsi tibiñä.

Xaçan barsam, Biy, yolga, çoyma meni yalıñız, yoçsa yeber boluşluçnuñnu birgämä benim, ki saç-lagay meni sinamaçından duşmannıñ kündüz u keçä, da yebermägäy boş yazıç etmägä bularıñ esi-mä benim, yoçesä ulu yas yaslama üsnä yazıçla-rimniñ da töräsizlikimniñ benim.

Saçla meni, Biy, sözdän da çilınmaçtan, kö-rüm(164)lärdän, yasir etüçi saıışımdan, da çorçu-sun yarıyunuñ seniñ tanovlat yüräkimä benim yubanmaçsüz haväsli fikir bilä dżähtlanıp saçlama buyruçnuñnu seniñ.

Yap, Biy, eşikin yazıxımnıñ benim da aç ma-ña eşikin yarıxıñniñ da toyruçuñnuñ, ki çorçulu sövük bilä barmaga artıñdan seniñ, yaratuçımnıñ, ki ayttıñ: «Keliñiz maña, barça emgängänlär da ayır yüklülär, (165) da men tındiriyim sizni». Da çaytıp: «Kim ki çolsa, alir, da çaysi ki yalbarsa, tapar».

Baç, Biy, yalañaçılıxına dżanımnıñ benim, çaysi ki taladı duşman, da halikä risvay da tolu uyat bilä turupmen alniña seniñ, şahavatlan, da

adam sövüklükünü et, da kiydir maņa kiyinişin toynuş, da küvür meni da fârâhlatkîn ündâlgân olturğanlar bilâ.

Kiydir maņa, Biy, kiy(166)inişni burungi, çaysi ki soymaçlandım yazıçım bilâ benim, körgüz öç saçlamaçınıni seniñ maņa da yariç bilâ yıltragan yarlıyamaçını bilâ seniñ körkäyt yalañaçlıçımni benim.

Işit, Biy, çaxırganına baştaçınıñ, çaysi ki uyatlı turupmen alniña seniñ, çaznasın atalıçınıñ tälâf etip, açtan ölüp taspolyıymen, yemâklänmä barabar boldum toñuz-hayvanlarga da (167) oçşadım alarga.

Salmagın meni, Biy, ata şayavatıñdan seniñ, işanırmen şayavatlı sövükünä seniñ, toçuruçım-dan kerı tüştüm da oçul yazılğanımnı tandım, meya, Ata, kökkä da seniñ alniña, dügülmen arzani ündälmä oçul saña, yoçesä et meni neçik bir yalçılarıñdan seniñ, Biyim, Biy, meya saña yerdän kökkä dirä. Amen.

(168) Ögüt här adamga, surp vartabedläriñ aytkanı, çaysi ki tiyişlidir övränmä da esinä tutma, ki hörmätli turgay Teñrigä da adämilärgä, bu 12 ögütnü saçlasın

1. Budur ävälgisi, ki yalyan sözlämägäysen.

2. Ekinçisi, ki seniñ ötmäkiñni adamga aya-magaysen.

3. Üçünçisi, sözüñdän, çirerıñdän çixari çix-magaysen.

4. Dörtünçisi, ki dostluçnu da sıñarlıçni yaç(169)şi da açılli adam bilâ etkäysen.

5. Beşinçisi, ki seniñ sirıñni da alıp bergäniñni açılli adam bilâ etkin, ki seniñ sayışın çixari çix-magay.

6. Altınçisi budur: yäñi çixkan kişidän nemä ötünç klämä, da çaysi işni kläsän etmä, aşıçma.

7. Yedinçisi, ki adamniñ artından yaman sözlämägäysen da panbas etmägäysen, ki yaçşılıçını yamanga aylanmagay.

(168bis) 8. Sekizinçisi, ki här adamga külänç yüz körgüzgäysen da yanaşkaysen.

9. Toçuzunçisi budur, ki alyişni da Teñrini haybatlama kündüz u keçä kendiñä peşä et.

10. Onunçisi, kimesägä sadaya bersän, Teñri üçün azdan-köptän, dżomart yüräk bilâ etkin ol çadar, ne çadar çuvatıñ etär da çoluñ yetişir, zera Teñri çuvatına baçar: az da köp Teñri yanına birdir, evet yüräkin baçar (169bis) da añar körä sadaçasın yöpsünür.

11. On birinçisi budur, ki umsasız bolmagaysen Teñridän, zera Teñri unutmas kendi çulun.

12. On ekinçisi budur, ki içiñni-çixariñni arilik-

tä saçlagaysen yaman sayıştan, bornigликтän, eski duşmannıñ felinä aldanmagaysen, ki köktägi çanlıçka arzani bolgaysen meñi meñilik. Amen.

(175) Surp Krikordan sormaçı da dżuapı friştäniñ

(176) Bir kün surp Krikor Lusaworiç yüriyir edi Sebowh taçga da kes-kenetä esindän keçirdi, ki ne bolıyırar adam oylanlarıñıñ dżanları, ya çayda bariyırar, ya çayda tınıyırar ölümdän soñra.

Surp Krikor, Lusaworiç Ermenilikniñ, 40 kün (177) oruç tuttu da 40 keçä, ne yedi, ne içti, çoldı Teñridän da ayttı:

— Ey Eyäm da Teñri barçanıñ, yeber maña friştäni, ki bildirgäy maña yerlärin yazıçsızlarıñıñ da yazıçlılarıñıñ. Ya çayda eltiyir, çaçan aliyir, dżanıñ? Ya ne türlüdür yolları alarıñıñ alniña? Ya nedir uruşu eski duşmannıñ türlü-türlü çaramçuluçta, kelgäni friştäniñ yazıçlıniñ dżanı utru da yaman dżuvap bergäni (178) bilâ: «Ketäriñiz kerı», da artarlarga aytarlar: «Kel, yaçşısı da inamli çulum, kir sövünçlükinä Eyäñniñ seniñ?»

Andan soñra yeberdi Eyämiz bizim kendiniñ friştäsin añar, ki keldi da ayttı:

— Ošta, yeberdi Eyämiz meni saña. Hali ne çolıyırarsen?

Surp Krikor ayttı friştägä:

— Çaçan alsañ dżanıñ yazıçlıniñ da yazıçsızniñ, çayda eltärsen?

Friştä ayttı:

— Çaçan alsam artarıñıñ dżanıñ, (179) ol sahat sezär haybatın da hörmätin kendiniñ, ol türlü yazıçlı bilir çiyinin da çaramçusun kendiniñ.

Surp Krikor ayttı friştägä:

— Ne türlüdür dżan, çaçan çixsa tendän: sezik-liktädir yoçsa seziksizliktä?

Ayttı friştä:

— Könüsündän sezikliktädir, da sözlövüçidir, da köriyir, neçik tendä.

Ayttı surp Krikor:

— Ne türlüdür dżan?

Ayttı friştä:

— Ottur (180) da yariç da adam sıfatlı, ne türlü ki Boyos arakäl tanıçlıç beriyir: «Egär ki çixarigi adämlikimiz buzulur esä, içkärigi adämlikimiz yäñilir» [2 Коринфянам 4:16 но если внешний наш человек и тлеет, то внутренний со дня на день обновляется]. Yoçesä artarıñıñ dżanı haybatlıdır da yariçli, neçik günäş. Da yazıçlıniñ dżanı tumandır da çaramçulu da toludır barça yamanlıç bilâ.

Ayttı surp Krikor:

— Ne türlü alırsen yazıçlıniñ dżanıñ?

Aytti frištā:

— Xaçan (181) alsam yazıxlınıñ dżanin, körünürmen añar ot sıfatlı da xorçulu körmäxtä, da xorçulu çiliç çoluma, da xaçan körsä meni, xorçar da tıträr körmäxindän, da tili baylanir, da başın yaşırir, közün da yüzün çövürür, da dżâxt etär xaçma oyari-buyari, a heç nemä bolmas etmä, zera här yartın alnına bolirmen anıñ, da bolmas tözmägä xorçulu çiliçimdan benim, da közläri açilir (182) dżanniñ da tenniñ, da körär meni xorçulu da otlu çiliç çoluma, da körär yolun, çaysi ki alnına, tumanni da çaramyuni, da açar tenniñ közlärin, da körär oylanlarin da çatunin, da közlärin ayartıp [alartıp] baçıyir üstlärinä, teprätip başın, da çolar, da yalbarir, da aytir: «Körüniz meni da boluşuniz maña». Da alar işitmäslär anı, zera tili baylaniptir, da bolmas meni kimesä körmä, tek yalyız ças(183)ta, zera otlumen da tenim yoçtur, zera anıñ ündövüçisimen.

Aytti surp Krikor:

— Dżanin sen mi alirsen yoçsa kendi yeberir?

Aytti frištā:

— Ayrıç çıçarır, da men alirmen.

Aytti surp Krikor:

— Ne türlü körünür yazıxlınıñ dżanı?

Aytti frištā:

— Tumandır da çaranıu da tolu yamanlıçlar bilä da aruvsuzluç bilä.

Aytti surp Krikor:

— Ne aytir dżan tengä, xaçan çıçsa tendän da seniñ çoliñ(184)a bolsa, zera sözlövüçidir dżan da uslu?

Aytti frištā:

— Yırlarlar dżan da ten biri birin da bolmaslar tözmä biri biri bilä yıylamaçtan. Aytir dżan: «Vay maña, ki künlärimni boyum bilä yazıç bilä toldurdum da çaramyulattım meni da seni dä». Aytir ten dżanga: «Maña da vay, ki köp yazıç bilä da yamanlıçlar bilä çilindim, da heç luçz tartmadım, çalirmen aşıya, da sasirmen, da çirirmen, da bolurmen (185) ülüş çurtlarga, da heç bolman nemä etmä buzulmaçıma da çirimäçimä benim!» Aytir dżan: «Vay maña, ki köp yazıç bilä bayladım men meni, da heç bilmädim da sezmadım sahatimni da törämni, ki yıylagay edim yas bilä da kül bilä! Hali çayda barıyım, bilmän, yerimniñ belgisi maña aşkärä dügül. Ündövüçim bu türlü xorçulu da haybatlu körünür, yoçesä çanniñ xorçusundan da (186) körümindän ne bolsarmen?» Da turupturlar buşurınamaç bilä dżan da ten, yıylamaç bilä da sıçtamaç bilä biri birin da çaydesä bolmaslar övünmä. Aytiti ten dżanga: «Bar sen köktägi çanga da

yaratuçimizga, şahat, ki bizim uruyumuzdan-kökimizdän bolgay k'ahana, da aņgay bizni yıçöv eşikinä ya ari tum alnına, da bariştirgay bizim bilä K'risdosnu, zera yar(187)liçyavüçidir da şahavatlı da salmagay bizni çolundan, zera sıfatına oçşarbiz da anıñ yaratkanlarıbiz». Munu aytirlar dżan da ten biri birinä da munuñ [munum] bilä övünürlär.

Aytti surp Krikor:

— Ne türlü alirsen yazıçsızıñ dżanin?

Aytti frištā:

— Aşax körünürmen añar ne türlü ündövüçi da dost yuvuçlu hörmätläp toyga ya ündövüçi çanlıçka, se(188)kin da aşax, da yaçşı tinçliçka ündämägä, meñilik yaçşılıçka. Da xaçan körsä meni dżan ten içinä, färählanir da sövünür, zera çayyulardan da tarlıçtan dünyâniñ meñilik tinçliçka ayıştirirmen [alyıştirirmen] anı, topraçtan yariçlılarga teç etärmen, keçövlüktän keçövsüzlükkä eltärmen, xaçan alsam yazıçsızıñ dżanin, yügünürmen añar, neçik dostıma da yaçşı klävüçimä.

(189) Aytti surp Krikor:

— Ne aytir dżan tengä?

Aytti frištā:

— Maçtarlar biri birin dżan da ten. Aytir dżan tengä: «Tenim benim, san saña, zera seniñ bilä artar bolupmen, sadaça bermäç bilä yarlıga, oruç tutmaç [turmaç] bilä, alıış bilä, çıynalmaç bilä da barça yaçşı çilinmaçlar bilä». Yänä aytir dżan tengä: «San saña, ki sıñarım ediy benim. Men alıış etär edim, da sen tügällär ediy yaçşı(190)liçni. Hali tingin dünyâniñ çayyusundan da emgäkindän, da men barıyım Töräçi Teņrigä da benim üçün da seniñ üçün yaçşı sözlägäymen». Aytir [Aytti] ten dżanga: «Bar yaçşılıç bilä friştälärniñ böläkinä da meni aņgin Teņri alnına, zera seniñ sıñarımın da seniñ öviñ edim». Da andan soņra körüşürlär biri biri bilä da bolur dżan benim çoluma, ne türlü günäş adam sıfatına, (191) da turumen tenniñ üstünä 1 çulaç biyik, da hörmätlärmen tenni, ne türlü dostimni da yuvuçtagini eltkinçä kerezmanda.

Aytti surp Krikor:

— Ölüñün artından çaysi igidir: oruç mi, alıış mi, sadaça mi yoçsa ari tum?

Aytti frištā:

— Oruç saçlaganga igidir da aslam, ne ki ölügä yügünç; da sadaça bu türlüdür, neçik bir kimesä saçkay (192) yaçşı saçov da çaytıp yııştirigay aslam bilä kendiniñ övinä, ol türlüdür sadaça; da ari tum ol türlüdür, ne türlü ki uçkay çaraçuş yoçartın, da dżan, ki bolgay eski duşmanniñ çoluna, çutçarır da Teņriniñ alnına turıyuzur, egär k'ahana bar köñül bilä ari tum etsä.

Aytti surp Krikor:

— Egär ki 1 kimesä kendiniñ barça künlärin yamanlıx bilä keçirgäy, da (193) xosdovanel bolmagay, da yazıxın yıylamagay, da ölüm çaçına çaytkay, da xosdovanel bolmagay, da yazıxın yıylamagay, da ölüm çaçına çaytkay, da xosdovanel bolgay, yazıxların kendiniñ yıylagay, da sıxtagay, da küstüngäy utrusuna Tejriniñ, da tüşkäy ayaçına k'ahananiñ, da çolgay k'ahanadan ari tumnu 3 kün ilgäri ya 1 kün poşmanlıx bilä, yöpsünür Tejri yoçsa yoç?

Aytti frištä:

— Bir adam, ki kendiniñ barça künlärin yazıxta saxla(194)gay, da ölüm çaçına çaytkay, da xosdovanel bolgay kendiniñ yazıxların yıylamaç bilä kendiniñ da urunmaç bilä, da çolgay ari tumni, bolmagay ki ayagaysız, yoçesä beriniz, zera yöpsünür Tejri da körümsiz etmäş, zera Eyämizdän tanıçlandı: «Kim ki yegäy menim tenimni da içkäy menim çanimni, ölümni körmäs ol, men dä tururmen anda». Zera angınca adam oylunuñ soñ tınıçına (195) diñrä, aytir Tejri, şayavatlimen menim yaratkanlarımniñ üsnä da sifatiñniñ.

Aytti surp Krikor:

— Xaysi ulu yazıxtır, ayır da äväl barir yaryuga da adam oylun uyatlı etär Tejriniñ alnına?

Aytti frištä:

— Xaysi ki yazıx adam oyluna kiçi körünür da xosdovanel bolmas, oldir barından ayır, da ol barir burun yaryuga, da adämini (196) uyatlı etär.

Aytti surp Krikor:

— Xosdovanuñiñniñ da yaşniñ çolununa [=çolu alnına?] ne çadar çalir yazıx?

Aytti frištä:

— Yazıx ol çadar çalir, neçik çidžiniñ urluxiniñ 1 bürtükün salgaysen teñizgä, ya ne türlü balayuz ot alnına, ya ne türlü ki tozni yel eltkäy, ol türlüdir barça yazıxniñ tarbiati yaş tökmäçniñ alnına.

Aytti surp Krikor:

— Bir yazıxni, ki adam oylu (197) etkäy da xosdovanel bolgay, da yänä etkäy da xosdovanel bolgay, yöpsünür K'risdos yoçsa yoç?

Aytti frištä:

— Ne çadar yixılsañ, tur, ne çadar yazıxlansañ, xosdovanel bol, zera Bedros arak'al Tejridän işitti, ki 70 kez 7 yazıxlansañ, boşat anar.

Aytti surp Krikor:

— Bir kimesägä ki yoluxmasa babas yuvuxta ya salada, da klägäy xosdovanel bolma da (198) tum alma, da tapulmagay, ne bolsar ol adamga?

Aytti frištä:

— Tiyişlidir ol adamga, ki taylarga da taşlarga

açkay kendiniñ işin küstünmäç bilä Tejriniñ alnına, yarlıyar Tejri da körümsiz etmäş, zera aniñ çanı bilä satun alğanbiz, da çaçka yügünçi, da awazandan toygan.

Aytti surp Krikor:

— Xaysidir ol dżan, ki keldilər friştälär, da izdädi(199)lär mgrduñiñnu da inamın, da tapmadılar, yoçesä bardı çiyin yerinä, eriyir da opranıyir, neçik 1 çidžiniñ urluxu, yıylar, da sıxtar, da aytir: «Seniñ yaratılğanlarıñdanmen da sifatiñdan. Yarlıya maña»?

Aytti frištä:

— Ol dżandır, ki özgäniñ tilindän xosdovanel boluptır, da çaçan ulu boldı, tandı dinin da k'ristänlikin, ol bolur çiyin yerinä, yıylar, da sıxtar, (200) da küstünür Tejriniñ utrusuna, andan soñra kelir frištä da çıyarir anı yerindän, da bilmäs, ki çayda eltär anı.

Aytti surp Krikor:

— Nedir oruč?

Aytti frištä:

— Oručni saxlagan friştälärgä teñ bolur, sönövsüz otni söndürür, yuxusuz çurtni öldürür, eski duşmanniñ ayızın baylar, oruč saxlaganı friştälärniñ tasına yetkirir.

(201) Aytti surp Krikor:

— Nedir alıış da yügünç?

Aytti frištä:

— Alıış da yügünç Tejriniñ yetizinä oçşar. Egär tolu aruv yüräk bilä adam alıış etsä, toxtalğan kökni ayırır, uçmaçni açar da adämilärni serovpeklärgä teñ etär.

Aytti surp Krikor:

— Ölüniñ yazıxı ne türlüdür yaman?

Aytti frištä:

— Aniñ üçün, ki yazıxlı umsasız öldi da xosdovanel bolmadılar. Aniñ (202) üçün meñärüçi boldılar meni çiyinni, da işitkählär anı Tejridän, çaysi ki aytsar: «Ketiniz mendän, çarıışlılar, sönövsüz otka», zera eski duşmanniñ erkin etüçi edilär, da yarlıyamaç eşiki yapuludir alardan, da açıldı tamux eşiki, ölüm alarniñ üsnä, zera alarniñ yaman da keräksiz hörmätlärinä körä, ki meni tapunmadılar da poşman bolmadılar.

Aytti surp Krikor:

— Ne tür(203)lüdür haybatı ölümü yazıxsızniñ?

Aytti frištä:

— Aniñ üçün ki yazıxniñ ölümün öldürdilər dünyâda da tiri umsa bilä alişindılar K'risdoska sinamaçtan barçasiniñ dżan u ten bilä da meñilik tinçliçta turuptırlar çartaymasız da köktägi uçmaçka yettilär.

Aytti surp Krikor:

— Xaçan alsan yazıxsızniñ dżanin, ne türlü el-tärsen kökkä?

(204) Aytti frištä:

— Äväl eltärmen kerezmanda, da aytkaclar «*Hawadunelov hoki çayayut‘ean*», tek ol sahat enärlär yer üsnä da körüşürlär birgä dżan ten bilä, dayin artıxsı yügünürlär k‘ahanalarga, da tirlik keltirgän surp çaçka, da barça žovovurtka, da aytkaclar: «Alyış etiniz artımızdan, ki eminlik bilä keçirgäyimen çaramyluxlarniñ çolundan».

(205) Alirmen dżanin toyrunuñ, neçik günäş haybatlı, da çıxkaymen kün toyuşnuñ eşikindän kökkä.

Burungi tabayada eski duşmanniñ böläkläri kelir da bolmaslar yuvuxlanma, zera köriyirlär dżanin artarniñ tolu yarıç bilä da haybatlı, zera barça köz çamaşıyır, ki köriyirlär ayzin K‘risdosnuñ alyışına, da baylanıyır alarniñ tili. Barça sadanalar köriyirlär oñ ço(206)luna altun yüzük, çaysi ki çosdovanut‘iundir, da uyalgaylar yüzläri, da köriyir belinä iti baylangan da nişanin belgili surp çaçniñ, da eksilirlär, da öpkälärlär anıñ çorçusından, barçanı bu türlü körärlär da bolmaslar yovuxlanmaga.

2-inçi tabayada tumandır çalın da çaranyulux, da heç çorçmas ne titrämäş, zera kendi yarıçı bilä çıraç da haybatlıdır, yarıç (207) beriyir utrusuna da heç çorçman [=çorçmas].

3-ünçi tabayada sovuxtır, da buzlux, da çorçu. Ni titrär, ni çorçar.

4-ünçi tabayada ottir çorçulu, da bolmaslar yuvuxlanmaga.

5-inçi tabayada tardir eşiki, kirmägä kläsä kökkä, asrı keñdir.

6-inçi tabayada yarıçtır sklepa dayin artıxsı haybatlanir yarıç bilä, neçik günäş.

7-inçi tabayada böläki frištä(208)larniñ da hreştagabedlarniñ. Xaçan körsälär, sövünürlär da färählanirlar. Bu 7-inçi tabayada anı yoyarı köçüriyirlär.

8-inçi tabayada utru kelgäylär artarga saymos bilä, da alyış bilä, da dżan hörmäti bilä, da körüşürlär artarniñ dżanı bilä da çaytırlar.

9-ünçi tabayada yügündüriyirlär dżanin olturuçuna Teñriniñ, tek ol sahat avaz (209) işitir artarniñ dżanı Teñriliktän, ki aytilir: «Kel, yaxşı da inamli çulum, kir färählikinä Eyäñniñ seniñ». Da berirlär añar içmä ölümsüz çovraytan, meñi suvdan, da ölümsüz bolur artarniñ dżanı. Da keltirirlär añar badmudżanin Aharonniñ 12 çası bilä körkäytkän, yoyesä bermäslär, da aytırlar: «Bu-

dur seniñ tonuñ da budur seniñ hörmätiñ benim ekinçi kelgäninä dirä. (210) Xaçan biriklätsäm seni teniñ bilä, ol çayta körkäytkäyimen seni Teñrilik haybati bilä. Hali tin seniñ köp emgäkiñdän da seniñ köp çayyulariñdan».

Andan soñra eltip tındirimen 4-ünçi [=10-ünçi] tabayada, uçmaçniñ utrusuna, ki Adäm atamizniñ uçmaçına yuvuxtur, da här kez haybatlangay da yarlıyangay uçmaçniñ çičäkläriñdän da alyışlar Teñrini, neçik tendä edi, özgä dżan(211)lar bilä färählanma da sövünmägä olturuçnuñ çövräsinä frištälarniñ böläki bilä tinçliçta, färähliktä hali da här kez.

Aytti surp Krikor:

— Xaçan aridir da günäştän dayin haybatlıdır, nek Teñrigä yügündürmässiz, yoyesä olturuçına? Aytti frištä:

— Teñri körümsüzdür, da yetövsüz, da yarıçtır, yaratılmagan, da utrusuna turuptirlar köp közlü k‘erovpeklär da 6 (212) çanatlı serovpeklär, da yarıçtan çubuxlular Mik‘ajel da K‘apriel çorçulu titrämäç bilä Teñriniñ alnına, alyışliyirlar Teñrini, da ögüp aytyyirlar: «Ari, ari u ari Biyimiz küçlüdür, da toludur yer u kök seniñ haybatıñ bilä». Da Teñrilik olturuptir 4 sıfatlı olturuç üsnä, zera olturuptirlar çövräsinä Teñriniñ olturuçunuñ barça böläki arak‘ellarniñ da marka(213)re-larniñ da här kez alyışliyirlar Teñrini tıyılmagan avaz bilä.

Aytti surp Krikor:

— Xaysidir Teñriniñ olturuçu?

Aytti frištä:

— Boy bir da sıfat 4: adam, aslan, ögüz, çaraxuş. Da här biri kendiniñ avazı bilä maçtıyir Teñrini, da alyışliyirlar.

Aytti surp Krikor:

— Teñrilik ne türlüdür?

Aytti frištä:

— Anda yarıçtır da ot.

Aytti surp Krikor:

— Nedir (214) Teñriniñ çövräsinä?

Aytti frištä:

— Aç yarıçtır, da andan adämilär alir başçış usnuñ da biliklikniñ, peşaniñ da tillarniñ, da övränmäklikni, da barça türlü şnok‘nu. Zera şayavat Ari Dżanniñ yayılıptir suv üsnä da andan üläşinir dünyä üsnä.

Aytti surp Krikor:

— Nedir Teñriniñ tebäsi üsnä?

Aytti frištä:

— Yarıçtır yayılğan yetövsüz, keñ, neçik kök. Anıñ üsnä (215) suv k‘ristänlikniñ, çaysi ki surp

Jovaneş Mgrdiç ölümsüz Teŋriniñ tebäsi üsnä tol-
durdı Ortananda, da suvniñ üsnä turuptır yarıxlı
kümbed, da kümbetniñ üsnä surp xaç.

Aytti surp Krikor:

— Neçä xattır kök? Boyos arak'el aytir: 4-tür.

Aytti frištä:

— Boyos arakel kördi Teŋriniñ tebäsi üsnä ya-
yılğan yarıxni da anıñ üçün aytti, yoxesä 2-dir kök
— otlu da yarıxlı.

(216) Aytti surp Krikor:

— Frištälärniñ böläki yarıxlı köknüñ üsnädır
yoxsä dayın yoğarı?

Aytti frištä:

— 9 tabayadırlar yarıxlı da taqlama biri birin-
dän da 9 xat frištälärniñ toxtalğan turuptırlar
alarnıñ üsnä, da hər böläk kendiniñ avazı bilä da
alışı bilä alışılyırlar Yaratuçı Teŋrini.

Aytti surp Krikor:

— Alışları bularnıñ haybatlı yarıxtandır yoğ-
sa yoğ?

(217) Aytti frištä:

— Yoğ ki bularnıñ haybatından, yoğsa Teŋriniñ
yariğindandır, zera xaçan ki yarattı Teŋri burungi
adamni, kendiniñ sürätinä oğşaş etti da 2-inçi kel-
gäninä körkäytsär haybat bilä anıñ erkin etkän-
läрни.

Aytti surp Krikor:

— Aysa anıñ atıdır haybatlı meñi meñilik.

Xaytıp aytti surp Krikor:

— Xaçan alsan yaziğliniñ dżanin, çayda eltiyir-
sen?

(218) Aytti frištä:

— Köp çiyin bilä eltärmen yaziğliniñ dżanin.

Burungi tabayada böläki şaytanlarnıñ utru
keliyirlär da uruş etärlär, neçik sarinçxa, ança ki
meni bir yarı köçürürlär, talaşirlar, çaxirirlar, çä-
tirdarlar, tağıldarlar da küstünüp aytıyirlar:
«Xayda eltiyirsen biznim erkimizni tügällävüçini,
itni, yarıyamasni, şayavatsizni, çalmazni, sövük-
süzni, Teŋridän çorçmasni...»

[В этом месте отсутствует один лист].

(219) ...tarlıx bilä da ulu dżâht bilä keçar an-
dan.

6-inçi tabayada yarıxlı çätirdir, körklü, yoxesä
ağar terändir da çaranıy.

7-inçi tabayada böläkläri frištälärniñ da hreş-
dagabedläriñ, yiğlarlar da sıxtarlar yaziğliniñ
dżanin çiyini üçün, ki köçürsälär anıñ bilä.

8-inçi tabayada utru kelirlär frištälär da yi-
raxtın turup da çaxirip aytirlar: «Xayda keltiriyir-
sen (220) bu itni, yarıyamasni, şayavatsizni da
tolu barça yamanlıx bilä? Xaytır anı kerı».

[9-tabayada...] Da yügündürürmen yıraxtın ol-
turıyucuna Teŋriniñ, da eltärmen ölümlülär ornına
da yaman çilinganlar, ki yaman çalin çaranıyuluğ-
dır, çaysi ki Teŋridän yıraçlanıp da yatlanıptırlar.

Aytti surp Krikor:

— Xolarmen, işit da yarlıya maña, çuluña. Bo-
lur mi çutulma ol yerdän yaziğliniñ dżanı yoğ-
(221)sa mi yoğ? Ayt maña.

Aytti frištä:

— Kendindän soğra nemä işadag çaldırıp esä,
oğul yalız, ki bargay yiğöv eşikinä da bergäy sa-
daya yarlıya da çaräsizgä, yalañaçni kiydırgäy, çä-
ribni keltirip övündä tündırgay da ki yağşı da hör-
mätli k'ahana ari tum alnına çoltça etkäy ol yaziğ-
lilar üçün, bolur ol yerdän çutçarmaga da Teŋriniñ
alnına turıuzmaga ari tumnuğ çoltçasından. Egär
bolmasa, ol yerdä berkinip toğ(222)tamağ keräk
yaziğlı dżanlar K'risdosnuğ ekinçi kelgäninä diğ-
rär, ki ten dżan bilä birlänir da alarnı yeberir sö-
növşüz otka, çayda ki yiğlamağ da tişlär bilä çar-
çıldamağ.

Aytti surp Krikor:

— Neçik bilir ya sezär ölüniñ dżanı ari tum-
nuğ yergäsin?

Aytti frištä:

— Xuluçka tursa k'ahana, aruv u könü, yağ-
(223)şı es bilä u yaş bilä da tügällägäy Teŋriniñ
çuluçun, na haybattan haybatka teşkirilir, da 6
türlü yarıx bilä yarıçlanir, da anıçtan anıçka bi-
yıklänir.

Aytti surp Krikor:

— Nedir, ki k'ahana Awedaran sarnar ölüniñ
üstünä?

Aytti frištä:

— Xaçan ki sarnasa k'ahana Awedaran ölülar
üstünä, ol sahat ölüniñ dżanı teni bilä içär rosanı,
neçik tirlikinä, da (224) ölümsüz bolir meñi meñilik.

Aytti surp Krikor:

— Nedir, ki ötmäk u meçeloç üläşirlär ölülar
üçün?

Aytti frištä:

— Ötmäk u meçeloç nşanagdir ölüniñ ilgäri
kelmäki da çizarmaçi da isi ötmäknıñ yänirmäkli-
kidir dżannıñ tirlikkä, ki yänirilisärlär [=yäniril-
särlär] Teŋriniñ haybatına.

Aytti surp Krikor:

— Nedir çökmäç tizi bilä [=üsnä] da boşatlıx
çolmağ yaziğlilar üçün ya ölüsü üçün?

(225) Aytti frištä:

— Kimsä yazıç üçün kendiniñ ya ölüsünüñ çö-
küp boşatlıx çolğay Teŋridän, ottan yıraçlanir da
uçmaçtan zrgel bolmas, yoğsa ulu haybatka yetär.

Aytti surp Krikor:

— Barça yazıxtan çaysidir yaman adam oylunu?

Aytti frištä:

— Kim ki heç etip çosdovanu'ıunnu da yazıxından çaytmaqay, barça yazıxtan oldir yaman.

Aytti surp Krikor:

— Kim ki yazıxından çaytmaqay (226) da ölgäy, nedir anıñ işi ya ne bolur?

Aytti frištä:

— Alar bolmaslar körmä Xanimiz K'risdosnu, da bolsarlar uyatlı, da kelmisärlär anıñkilär K'risdosnuñ yarı kününä da otlu çiyinni yöpsünsärlär yarı kününä.

Aytti surp Krikor:

— Adam yazıxın yıylap da çaytkay, da ölgäy, da işadagı bolmaqay, da soñra dżaxıt etip etmägäy, nedir ol dżanniñ işi?

Aytti frištä:

— Joşadag(227)sizlar bilä yazarmen anı da yazıxtan çutçarırmen.

Aytti surp Krikor:

— Artarlarnıñ da yazıxlılarnıñ dżanları ne çayyu çayyırirlar?

Aytti frištä:

— Artarlar dżanı çayyurir da aytir: «San edi bizgä, ki kelgäy edi K'risdos da bolgay edi jarut'ıun, ki biz barçamiz kiygiy ediç tenimizni da algay edik ol haybatnı, çaysi ki ayızlanip simarlap-tir K'risdos da kendi bilä ölümsüz meñi meñ(228)ilik dä bolgay ediç!» Da yazıxlı dżanlar yıylap da çaxırıp aytirlar: «San edi bizgä, ki jarut'ıun bolmaqay edi da tölov bizim çilinganimizga, ki meñi çiyinni yöpsüngäybiz K'risdosnuñ kelgäninä!»

Aytti surp Krikor:

— Jarut'ıun ne şayavat bilä körünsär?

Aytti frištä:

— Jarut'ıun bolsa, dayın birlänmäch yoxtur közü bilä biri birinä yaxşı baçmaç, şayavat, sövük, här dayım (229) Teñrini açmaç u maçtamaç, da biliksizlär keräk barçası biliklilär bolup Teñridän algaylar es u açıl, da bitik bilmägänlär keräk bilgäylär barçası bir til bilä alıış yügünmäçliç Ata Oğul Ari Dżanniñ hörmätinä.

Aytti surp Krikor:

— Dżanlar, ki Teñrigä bariptir, çayyururlar mi çalğanlarnı yoçsa yoç?

Aytti frištä:

— Här kez közläri alardadır, da çalğanlarnı çay(230)çururlar Teñriniñ alnına, da yalbarirlar: «Teñri, alarnı uzun künlü et, ne türlü ki alar bizni açarlar, ol türlü alar da dünyâda teşkirilsärlär».

Xalğanlar ol türlü alarnı açğay da: «Sen alarga hadirlägäysen orun, Biy Teñri». Da egär çalğanlar açmasalar kendiniñ ölülärin da çayyurmagay, ol vaçtta yalbarirlar Teñridän ol dżanlar da çoltça etärlär: «Biyim K'risdos, çnçel (231) et da yoç et alarnı dünyâdan da meni işadagsiz yazğın».

Aytti surp Krikor:

— Baçmaçı bar mi dżanniñ ya jarut'ıunu?

Aytti frištä:

— Baçmaçı şayavat tinçliç, da yäñilänir Teñriniñ tinçliçinə.

Aytti surp Krikor:

— Nedir sadaça, ki bergäy keçmişlär üçün?

Aytti frištä:

— Dżanniñ egrı yolun tüzär, da ol sanlı avaznı işitmäçtir, ki K'risdos buyurur: «Keliniz, Atam(232)-dan da mendän alıışlanganlar!» Açar yuvuçlatir.

Aytti surp Krikor:

— Ol kün, ki çaytkay adam yazıxından, nedir?

Aytti frištä:

— Yazıxından arınir, çiyından çutulur, yoçsa hörmät almas. Buyurur K'risdos, ki: «Orun köptir Atam övinä».

Aytti surp Krikor:

— Adam oylu köp kez çosdovanel bolup da çaytkay, nedir ol?

Aytti frištä:

— Ol adam yiyiptir asrı köp çazna (233) köktä, ki ne anı küyä yer, ne oçru oçurlar, ne eksilir.

Aytti surp Krikor:

— Ne vaçtta alir ötünçnü adam oylu?

Aytti frištä:

— Egär ki yarlıyovuçi esä adam, K'risdos kelgäninä yüz künlük ötünçün, çaysi ki köktägi Eruşayemdir, ne köz körüptir, ne çulax işitiptir, ne köñül adamnıñ bolur yetmägä, çaysin ki hadirläptir Biyimiz K'risdos sadaça etüçilärgä da yarlini u çaräsizni yedürü(234)çilärgä, da kendi k'risdänlikinä tügäl tapunganlarga.

Aytti surp Krikor:

— Barça ariliktän u aruvluçtan çaysi yaxşidir?

Aytti frištä:

— Teñriniñ çorçusu da adamnıñ uyati, dayma çosdovanel bolmaç. Bu yaxşı çilinmaç boldi adämida — 1000 san ol adämini.

Andan soñra alıışladılar Biyimiz K'risdosnu Kapriel hreşdagabed da surp Krikor, da hreşdagabed ayindi kökkä.

Simarladı hreşdaga(235)bed surp Lusaworiçkä da ayti:

— Ey ari ata, yazğaysen bu haybatlı buyruçnu da övratkäysen adämilärgä.

Da Teḡriniḡ buyruḡu bilä yazdī surp Krikor
Lusaworič bu haybatli keräkli işläрни, ki alyšlidir
Eyämiz K'risdos meḡi meḡilik, amen.

[Колофоны]
Zananbagan [= zAnabagan] k'ump ew Lazar
Stepan ol". (236-237) Zanabna [= zAnabagan].
Lazar Stepan ol".

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1270

Армянская Библия. Возможно, есть глоссы.
[Deny, Tryjarski 1964b: 805].

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1700

Сборник

Дата: рукопись начата приблизительно в 1610 г. и закончена в 1652 г.

Составители: жители Каменца-Подольского – писарь местного армянского суда, затем священник Агоп (1582 – 16 [26] апреля 1621) и его младший брат Аксент, сыновья авакареца (протоерея) Крикора, внуки авакареца Ованеса (стр. 99, 106, 107, 118-119, 135, 144, 155).

Бумага. 169 стр. (стр. 151, 156, 164 чистые; стр. 66 в нумерации отсутствует).

Содержание: стр. 7-169: Каменецкая хроника:

стр. 7-73 на армянском языке, за 1430-1610 гг.;

стр. 74-160 на кыпчакском языке, за 1611-1624 гг.;

стр. 161-169 на армянском языке, за 1648-1652 гг.

Публикация:

полный текст армянским письмом [Алишан 1896: 5-112; кыпчакская часть: 68-110];

кыпчакские фрагменты с английским переводом, комментарием и словарем:

стр. 107-115, 122-157 [Schütz 1968];

стр. 89-106, 115-122, 158-161 [Vásáry 1969];

наш неполный русский перевод кыпчакской части и комментарий [Османская империя 1984: 53-71, 168-171] и украинское изложение нашего перевода [Жовтень, 1985, № 4: 95-105].

Кыпчакская часть венецианской рукописи № 1700

Поскольку, к сожалению, нам не удалось приобрести копию данной венецианской рукописи, воспроизводим только стр. 89-161 по публикациям Э.Шюца и И.Вашари. Некоторое представление о содержании предшествующих страниц дает публикуемая нами ниже парижская рукопись №194.

(89) Tḡ 1062 [1613], nojemper 18, yīḡkūn. Хотин pirkalabiniḡ oylun, domnaniḡ ḡardašin Ložinskiyni öldürdü Xanskiy.

Tḡ 1062 [1613], nojemper 10. Seym başlandi Varšovda.

(90) Tḡ 1062 [1614], tegdemper 27, yīḡpaškūn. Pan Lukaš Hrickovicni ekinči yilga voyt ettilär, da deḡ Apraham oylu pan Isajni yäḡi antičkan.

Tḡ 1063 [1614], abril 18, nöḡarikūn. Surp Nigol yīḡövünüḡ ičkarisiniḡ sklepen'esin znovu aḡarttilar hem ḡoran alnina gragalt yerinä vem taštan ḡoydular, ḡaysi ki äväl Teḡri bergäy edi.

Tḡ 1063 [1614], majis 16. Başladilar taš ešikni surp Asduadzaḡzin yīḡövü yanina bolgan murovat etmä hem yol da yasama Uzun mahalädä 2 yandän.

(89) Года 1062 [1613], ноября 18 [28], воскресенье. Ханский убил Лозинского, сына начальника крепости Хотин, брата домны.

Года 1062 [1613], ноября 10 [20]. В Варшаве начался сейм¹.

(90) Года 1062 [1614], декабря 27 [января 6], понедельник. Пана Лукаша Грицковича сделали [=избрали] войтом на второй год, а пана Исаю, сына отца Апрагама, новым присяжным.

Года 1063 [1614], апреля 18 [28], вторник. Снова побелили внутренний свод церкви святого Нигола и перед алтарем вместо грагалта поставили каменный престол, который дай бы Бог раньше.

Года 1063 [1614], мая 16 [26]. Начали строить каменные ворота у церкви пресв. Богородицы и чинить дорогу на улице Длинной с двух сторон.

¹ Речь идет о чрезвычайном сейме, состоявшемся в Варшаве 3-24 декабря 1613 г. [Chronologia: 483].

Tṽ 1063 [1614], junis 15, ɣankün. Būgüŋgi künnü pan hetman Žolk'evskiy, voyvoda Kiyovskiy, starosta Barskiy, türk çavuşu bilä vitac'a boldu ɣala artına. Da bar edi ɣalada 4 ɣazaɣ. Ol 4 ɣazaɣnı kesärlär edi çavuş alnına. (91) Xaysiların ki vol'nıy ettilär. Da ol çavuş bilä 1 alpavud Otvinovskiy atlı tlımaç birgä edir.

Tṽ 1063 [1614], sebdemper 10, surp Xaçnıñ şapatkünü. Būgüŋgi künnü surp Nigol yıxövünä yäñi kümüş ganteı asıldı pan Lukaş voytnuñ bergän jışadagı.

Tṽ 1063 [1614], sebdemper ayına. Türk, tatar, olaɣ, multan 1 bolup Zaporohga bardılar, ki ɣazaɣnı znesit etkäylär edi, evet Biy Teñri boluşmadi kendilärinä, ɣaysı ki yüz ɣaralıɣı bilä kerı ɣayttılar.

Tṽ 1063 [1614], sebdemper 25, yıxpaşkün. Tatar elçisi keldi Kameneckä, ɣaysı ki başıñlar bilä ketiyir edi kşonzegä pan Krakovskiygä, da birgäsinä 12 atlı tatar bar edi.

Tṽ 1063 [1614], nojemper 4, aynakün. Nemiç elçisi ketti korol'dan Türkkä. Atı Tarkovskiy.

Tṽ 1063 [1614], nojemper 8. Yezuitalar komediya ettilär, ɣaysı komediya arasına bir komediya dayın boldu, ki az biri birin alpavudluɣ öldürmädilär, evet kesiştilär.

Tṽ 1063 [1614], nojemper 15. Xotin ɣalasın korol' rozkazat etti Olaɣ biyinä Tomşaga oddat etmä, nedä ki oddat ettilär.

(92) Tṽ 1063 [1614], nojemper 30, ɣankün. Nigol dər Krikor oylunuñ sıñarı Hoska, Jovaneş Kevor ɣızı, keçti bu dünyadan, ɣaysı ki priçinası oylan toıurmaɣ edi, ki oylannı toıurdu tiri, da kendi zaraz dżanin Teñrigä simarladı. Biy Teñri dżanin tındirgay artar da toıru dżanlar bilä, da ekinçi kelgäninä kendiniñ dżanı teni bilä birlätip, da umsamızga körä bizim ölüdän turıuzgay da friştälär tasına tasel etkäy. Ameñ, jeıçı.

Tṽ 1063 [1614], tegdemper 18, yıxkün. Beđros dər Krikor oylu, dər Jovsepniñ ɣardaşı, elçiliyin ketti Olaɣ biyinä Tomşaga neçik cesardan, alay že bizim korol'dan 3-çi Zigmunttan.

(93) Tṽ 1064 [1615], mard 28, nöğarikün Čubuxuruşkan alnına. Yurko, Mużik tornu, Nigol Xaçinskiyniñ oylu, oıurluɣ etip edir 1 türk kişisindän, ɣaysı ki lica bilä tutup da töräsin ettilär, ki asilgay. Da ɣaçan ki kat alıp eltkändä asma, na çıxtı ɣarşı 1 ermeni ɣız da katniñ ɣolundan odn'at etti kendin, da çıçıp şähärdän ɣaçtilar. A bu boldu lentvoytluɣuna pan Guryıy Diradur oylunuñ. Darusu här yamanga!

Года 1063 [1614], июня 15 [25], среда. Сегодня пан гетман Жолкевский, воевода Киевский, староста Барский, провел за замком встречу с турецким чаушем. А в городе было 4 казака. Тех казаков должны были казнить перед чаушем. (91) Так их освободили. А переводчиком при том чауше был один шляхтич по имени Отвиновский.

Года 1063 [1614], сентября 10 [20], в день святого Креста. Сегодня в церкви святого Нигола повесили новый серебряный светильник, пожертвованный паном войтом Лукашом.

Года 1063 [1614], в сентябре. Турки, татары, молдаване, валахи вместе ходили на Запорожье, чтобы уничтожить казаков, но Господь Бог не помог им, так что возвратились с позором.

Года 1063 [1614], сентября 25 [октября 5], понедельник [=воскресенье]. В Каменец прибыл татарский посол, направлявшийся с подарками к пану князю [кастеляну] Краковскому, и вместе с ним было 12 конных татар.

Года 1063 [1614], ноября 4 [14], пятница. Польский посол от короля отправился в Турцию. По имени – Тарковский.

Года 1063 [1614], ноября 8 [18]. Иезуиты ставили комедию, во время которой случилась еще одна комедия: шляхтичи чуть было не поубивали друг друга, но таки порезались.

Года 1063 [1614], ноября 15 [25]. Король приказал отдать крепость Хотин господарю Молдавии Томше, и отдали.

(92) Года 1063 [1614], ноября 30 [декабря 10], среда. Госка, супруга Нигола, сына отца Крикора, дочь Ованеса Кевора, покинула этот мир, причиной чего было рождение ребенка: ребенка родила живого, но сама сразу отдала душу Богу. Да упокоит Господь Бог ее душу с душами праведников, и в час своего второго пришествия соединит ее душу с телом, и по упованию нашему воскресит из мертвых, и присоединит к сонму ангелов. Аминь, да будет так.

Года 1063 [1614], декабря 18 [28], воскресенье. Бедрос, сын отца Крикора, брат отца Овсепя, поехал послом к господарю Молдавии Томше как от цесаря, так и от нашего короля Сигизмунда III.

(93) Года 1064 [1615], марта 28 [апреля 7], вторник перед Вербным воскресеньем. Юрко, внук Мужика, сын Нигола Хачинского, обокрал одного турка, был пойман с поличным и осужден к повешению. И когда палач взял его и повел вешать, на встречу вышла одна армянская девушка, отняла его из рук палача, и они бежали из города. А произошло это в лентвойтовство пана Гурьига, сына Дирадура. Спаси и сохрани от всякого зла!

Tv̄ 1064 [1615], abril 1, şapatkün. Surp Nigol yiḫövününj ulu çañniñ, budur igitlär çañiniñ, valin yäpidän yasattirdilar haybatina Biy Tejriniñ.

Tv̄ 1064 [1615], abril 20. Lukaš Hrickovič 3-çi yilga voyt tañlandı. Tejri çutlu da sïtaralı etkäy, amən.

Tv̄ 1064 [1615], junis 30, aynakün. Xazaçlarni kestilär, çaysïlariniñ atı biriniñ Şulha edi da birsininiñ Ivaşkovskiy edi, da asrı yarar igitlär edi. Da alayže 5 konfederatni da birgälärinä kestilär. Xaysi ki padşah dekreti bilä kestirdi podstarosciy Kaveckiy Türk padşahiniñ çavuşu alnina bu 2 çazaçni. Da 2 çazaçni boş etti çavuş boyozları bilä. Zera barı 4 edi. Da sojra ol 2 keskän çazaçlarni kömdülär asrı körklü Nemiç çabaçi çïçari, procäsiya bilä, Božemuka yanina, çayda ki kömüptürlär özgä çazaçlarni — Muça da Kalinani.

(94) Tatar üçün

Tv̄ 1064 [1615], okosdos 31. kiçaynakün. Tatar çani asrı köp adam bilä kirdi Nemiç veliyatına Okrayına bilä, da ketti çay Plövgä yuvuç, da çaytip keldi Kamenec tibinä, Doluşka yanina koşun çoydu, da barça salalarni, da humnalarni, da tüzdä biçänlärni küvürdü. Evet şähärdän p'ëçota, alayže özgä oçvotniylar — neçik ermeni, alay nemiç, orus — çïçip birgälärinä, potikacc'a boluy edilär, alayže toptan çaladan da şähärdän üstlärinä uruy edilär. Xaysi ki keldilär şähär tibinä aş zamanina, da ruşicc'a boldular yarımkeçädä, da barip Turlunu keçtilär Xotin tibinä. Evet asrı ulu doyumluç çïçardilar birgälärinä.

Olaç boyarları üçün

Tv̄ 1064 [1615], sebdemper ayına. Olaç viliyatına boyarlar povstat ettilär kendi biyläri üsnä Tomşaniñ da kliyir edilär kendin öldürmägä, nedä ki Tomşa posterezic'e bolup da ol boyarlarni zevşistkim tiri tuttu, da çörüvlärin çirdi, da çaysi boyarni çazuçka urdu, çaysin suvda bojdu, Nedä ki ol zaman anda rast keldi Asta Beđros deç Kirkor oçlu, çaysi ki elçi edi cesardan da korol'dan Tomşaga, tedı anı da birgälärinä keçä bilä suvda bojdurdu.

(95) Tv̄ 1064 [1615], hogdemper 2. Bir hayduknu çatunu bilä çazuçka urdular Xotin yoluna, çaysïlarında ki çasut bitikläri tapildi yanlarına Olaç biyindän Tomşadan.

Tv̄ 1064 [1615], nojemper 1-inä. Kn'az Vişnoveckiy da kn'az Korickiy, 2 badža, Yeremiş biyniñ kiçövläri, kirdilär Olaç ulusuna çerüv bilä, çaysi ki ettilär Olaç biyliçinä Yeremişniñ oçlun Aleksandrni, nedä ki Biy Tejri boluşkay kendilärinä.

Года 1064 [1615], апреля 1 [11], суббота. Во славу Господа Бога восстановили вал большой колокольни, то есть колокольни удалцов [молодежного братства] церкви святого Нигола.

Года 1064 [1615], апреля 20 [30]. Лукаш Грицкович избран войтом на третий год. Дай Бог счастья и удачи, аминь.

Года 1064 [1615], июня 30 [июля10], пятница. Зарезали казаков, имена которых – одного Шульга, а второго – Ивашковский, а молодцы были очень достойные. И с ними казнили 5 конфедератов. По декрету короля казнил этих 2 казаков подстароста Кавецкий в присутствии турецкого чауша. А 2 казаков чауш от казни освободил. Всего было 4. Затем этих 2 казненных казаков очень пышно, с процессией, похоронили у распятия за Польскими воротами, где раньше были похоронены другие казаки – Муха и Калина.

(94) О татарах

Года 1064 [1615], августа 31 [сентября 10], четверг. Татарский хан с великим множеством людей вторгся в Польшу через Украину, дошел до самого Львова, и, возвращаясь, подошел к Каменцу, разбил лагерь у [реки] Долужки, и сжег все села, и гумна, и сено в степи. Но из города выступила пехота и другие добровольцы – как армяне, так поляки и украинцы – и бились с ними, а из замка и из города стреляли по ним из пушек. Подойдя к городу в обеднюю пору, они снялись в полночь, ушли и у Хотина переправились через Днестр. И вывели они с собой очень большую добычу.

О молдавских боярах

Года 1064 [1615], в сентябре месяце. В Молдавии против своего господаря Томши восстали бояре и хотели его убить, но Томша проявил осторожность и схватил всех тех бояр живьем, и разбил их дружину, и одних бояр посадил на кол, а других утопил. В это время случилось быть в Яссах Бедросу, сыну отца Крикора, который был отправлен послом от цесаря и короля к Томше, так и его вместе с ними ночью утопили в реке.

(95) Года 1064 [1615], октября 2 [12]. На Хотинской дорое посадили на кол одного гайдука с женой, потому что при них обнаружили заговорщицкие (“шпионские”) письма от молдавского господаря Томши.

Года 1064 [1615], ноября 1 [11]. Князь Вишневецкий и князь Корецкий, 2 свояка, зятя господаря Иеремии [Могила], вступили с войском в Молдавию, потому что привели на Молдавское господарство сына Иеремии Александра, да поможет им в этом Господь Бог.

Tṽ 1064 [1615], nojemper 13. Biy Teṅriniṅ boluṣluḡu aṣira kn'az Viṣnoveckiy da kn'az Koreckiy potikacc'a boldular Tomša biy bilä Astan 2 mil yerdä, ḡaysi ki 7 miṅ adam bilä Olaḡ biyiniṅ čerüvün znesit ettilär, alay ki Tomša biy kendi küc bilä ḡaçti, da taborunda bolgan barı ayaḡ tibinä ketti, alay ki az nemä ḡutuldu tiri, ḡaysi ki 15 miṅ adamı bar edi biyiniṅ olaḡ bilä tatar. Da anda ž barı harmata-sın aldılar Olaḡ biyiniṅ. Da barıp Asta ḡoydular biy-liḡkä Aleksandrni, Yeremiy oylun. A ol Tomša biy ḡaçti Brayil ḡalasına da soṅra ketti Multanga Multan biyinä. Nedä ki soṅra tez kšonže Korickiy barıp ledi] artından čaḡ Multanga, Buzov šähärinä.

(96) **Olaḡ biyläriniṅ ḡaçkanları ücün**

Da anda rastladı, ki 2 biy — 1-i olaḡ Tomša da 1-i multan Radul atlı, olturup da aṣ yey edilär bir yerdä Bizov manastırında. Evet bir kiši posterezit etip Koreckiyi čörüv bilä, ḡaysi ki 60 miṅ adam bilä bariy edi, da tezindän ḡabär etti biylärgä, nedä közläri bilä kördülär bizim čörüvnü. Da zaraz atlarga atlanıp ḡaçtilar nečik Tomša, alay Radul biy, da zevšistkim salıp stolların da kümüş rostriḡaların, nedä ki bizimkiläri kelip dostat ettilär ol yaḡşılıḡni. A dayın artlarından ḡuvalamadılar ol biylärni, zera atları asrı bek yoryun edi bizim čörüvnüṅ, anıṅ ücün ki bir kečädä Tekučtan Bizovga tüštülär, ḡaysi ki 12 mildir. Evet soṅra yänä ḡaytıp keldilär Tekučka. Nedä ki bir haftadan soṅra 1 kečäni 5 miṅ tatar urdu üstlärinä, ḡaysi ki Koreckiy ḡarşı turup da tatarı pohromit etti, alay ki köp tatar tüštü anda.

Türklärni tövmäḡ ücün

Do tego ol zamanda Vaslovda yatıp edi bizim čerüv, tek 400 adam, ḡaysiniṅ ki bašliḡları Yiriy Potockiy edi. Anda ž türk Madžar pašanıṅ oylu hem tatar da olaḡ bilä bir bolup da šähärin 3 yanından urdular üstlärinä taṅga maṅ, (97) da ḡapındirdilar šähärni, da ulu avaz čıḡarıp kirdilär šähärgä. A bizimkiläri esä pogotoviu turup edilär saḡt nečik potrebagä, nedä ki boluṣluḡu bilä Biy Teṅriniṅ šähärdän kendilärin dušmannı ḡuvdular, alay ki här biri här yarı ḡaçıp da ḡar içinä ḡaliy edilär, da bizimkiläri yerišip artlarından ḡiriḡ edilär kendilärin, alay ki ḡirildi artıḡ-eksik ne ki 2 miṅ adam. A barı čörüvü dinsizniṅ 6 miṅ adam edi. Do tego tiri türk, tatar köp tutuldu. A paša oylu yaralı ḡaçti küc bilä.

Tṽ 1064 [1615], tegdem" 7, kičaynakün. Yäni aḡpaš keldi Kameneckä nemič tayfasına, ḡaysiniṅ atı pan Jadam Novodvorskiy, opat Prem'eckiy ündäliyr.

Года 1064 [1615], ноября 13 [23]¹. С помощью Господа Бога князь Вишневецкий и князь Корецкий сразились с господарем Томшей в двух милях от Ясс, где с 7 тысячами людей разбили дружину молдавского господаря, так что господарь Томша с трудом бежал, и все бывшие в его лагере погибли, и мало кто спасся живым, а было там у господаря 15 тысяч молдаван и татар. Захватили также все пушки молдавского господаря. И вступив в Яссы, посадили на господарство Александра, сына Иеремии. А господарь Томша бежал в замок Браила и затем ушел в Валахию, к господарю Валахии. А князь Корецкий тут же бросился в погоню и преследовал его до самой Валахии, до города Бузэу.

(96) **О бегстве “молдавских” господарей**

И случилось так, что 2 господаря – один молдавский, Томша, и второй валашский, Радул – сидели и пировали вместе в Бузэуском монастыре. И один человек заметил Корецкого с войском, который шел с 60 тысячами человек, и быстро сообщил господарям, что своими глазами видели наше войско. И сразу господарь Томша и господарь Радул вскочили на коней и удрали, бросив столы и серебряную посуду, так что наши захватили это добро. Но больше тех господарей не преследовали, так как кони нашей дружины очень устали, пройдя за одну ночь от Текуча до Бузэу, а это 12 миль. А после снова вернулись в Текуч. Неделю же спустя ночью 5 тысяч татар напали на них, но Корецкий дал отпор и разгромил татар, так что многие татары там погибли.

О разгроме турок

В то время в Васлуе стоял наш отряд, всего 400 человек, во главе которых был Ирий Потоцкий. Тогда турки сына Маджар-паши, объединившись с татарами и молдаванами, перед рассветом напали на город с 3 сторон, (97) подожгли город и с громкими криками ворвались в город. Но наши бдительно стояли наготове, как подобает, и с помощью Господа Бога выгнали врагов из города, так что они, убегая врассыпную, увязали в снегу, а наши их догоняли и разили, и в итоге было уничтожено около 2 тысяч человек. А всего в войске неверных было 6 тысяч человек. Кроме того, много турок и татар захватили живыми. А сын паши был ранен и с трудом бежал.

Года 1064 [1615], декабря 7 [17], четверг. В Каменец прибыл новый епископ польской общины, полное имя которого – господин Адам Новодворский, аббат Премышльский.

¹ По другим источникам – 22 ноября 1615 г. [Chronologia: 467].

Tv̄ 1064 [1615], tegdem" 9, surp Nigol šapat-künü. Stanislav Lanckorinskiy, voyvoda Podol'skiy, na voyvuctvo keldi Kameneckä asrī ulu halχ bilä, χaysiniñ ki bar edir 1200 adam artix-eksik husar bilä, hem χazaχ, hem p'εχota, da boldu Kameneckä 3 kün.

(98) Kameneckiñ küvgäni üçün

Tv̄ 1065 [1616], junis 27, күнү kičaynakün. Boldu srogıy karan'esi Biy Tejriniñ bizim Kamenec šähäriñiñ üstünä. A bu ot bilä, χaysi ki yarım šähär yanıp küvdü, χaysi ki 17 sahatta χapındi da 20 sahatka anča olturuštu. Nedä ki χapınmaχniñ priçinasin kimesä bolmadı bilmä, ani tiž bilmädilär, ki χaysi övdän äväl χapındi, zera 3 öv ortasına ot köründü: bir pan Miχnonuñ, 2-çi — Xiymätniñ, 3-çi — Göğçäniñ,— bu övlär ortasından çixti. Da bilmädiχ, ki kimesä samoχconc mi χapındirdi, yoχesä mi övlärdän χapındi, yoχesä mi köktän ot tüştü. Zera bu kündän äväl 1 hafta ilgäri, kičaynakün, alayže pan Miχnonuñ övünüñ üstü χapiniñ edi, χaysi ki heç n'epodobniy iş edir, zera asrī biyik yerdä χapiniñ edi da ni bir komen dä albo ot yeri yoχ edir ol yergä yuvuχ. Evet tez posterezit etip söndürdülär ol zapalni. A bu haftasına bolgan zapalni bolaldılar bir türlü porada bermä, da ni boronit etmä, zera ögütü kelip edi Tejriniñ. Alay ki tutup Miχno yerespoχan övündän yandı çax Nemiç χabaxlarına deg (99) — neçik orus yiχövläri, alay nemiç yiχövläri, çanlarī bilä, da yiχövdä bolgan ajoslar da özgä ari-beriläri barī yiχövlärniñ. Alayže rinkelar ratušlarī bilä zevšistkim yandı. Evet Tejri bizim ermeni yiχövlärin saχladı kendi ari šayavatī bilä da dayın Ašayasin Ermeni mahaläsin, ki zararsiz boldu. Zera alayže bunun alnina Tejri navidit etip edi ot bilä, χaysi ki tv̄ 1011-inä [1562] edir, nedä ki ol zamanda köp zarar bolup edi neçik nemiçlärgä, alay ermenigä, orusluχka, alayže barī šähärgä, yiχövlärimizgä, neçik bizim, alay özgäläriniñ. A bu boluyur bizim yaman artixsi köp yazixlarimiz üçün, ki Tejri bizni türlü-türlü ögütlüyür da siniyir adam oylanlarin, evet ögütläp, znovu zmi-lovacca bolup, yarliyiyr neçik yarliyovuçi Biy da klämäs adamlariniñ yazix bilä tas bolganin. Yovšem kendinä χaytkanin kliyir da heç tä yüzün çö-vürmäs alardan, kimlär ki anin Tejrilikinä dayma umsanıyirlar, da aņar bar yüräktän da toyrı umsa bilä išanıp, dżanlarī da tenlari bilä simarlanıyirlar, nedä ki p'arķ' u haybat anin keçövsüz Tejrilik padšahlıçına hali da här kez meni menjilik. Ameñ.

[Колофон]

Men, yazixli Aksent, der Krikor avak'ereç oylu, simarlanıyirmen seniñ keçövsüz ari padšahlıçına.

Года 1064 [1615], декабря 9 [19], суббота на святого Николая. Станислав Ланцкоронский, воевода Подольский, прибыл в Каменец на воеводство с очень большой свитой, всего около 1200 человек вместе с гусарами, и казаками, и пехотой, и прибыли в Каменце 3 дня.

(98) О пожаре в Каменце

Года 1065 [1616], июня 27 [июля 7], в четверг. Суровое наказание Господа Бога постигло наш город Каменец. И наказаны мы огнем, от которого сгорело полгорода: как началось в 17 часов и улеглось только к 20 часам. И никто не смог узнать причины возникновения пожара, ни также того, от какого дома загорелось, так как огонь возник среди трех домов: первый – пана Михно, второй – Хый-мета, третий – Гогче, – возникло между этими домами. И мы не узнали также, поджег ли кто умышленно, или загорелось от домов, или же огонь упал с неба. Хотя за неделю до этого, в четверг, тоже загорелась была крыша дома пана Михно, что вообще трудно себе представить, так как пламенем было охвачено большое пространство, но вокруг не было близко ни трубы, ни другого источника огня. Но тогда пожар заметили сразу и погасили. А с пожаром на этой неделе никак не могли сладить, ни спастись от него, ибо это была Божья кара. Начавшись от дома старосты Михно, сгорело все до самых Польских ворот (99) – как украинские церкви, так и польские костелы, с колокольнями, и образами, которые были в церквях, и всем церковным имуществом. Сгорели также рынки с ратушами. Но Бог по своей милости сохранил наши армянские церкви и Нижнюю Армянскую улицу, где обошлось без ущерба. Но и перед этим Бог назидал огнем, как было в 1011 [1562] году, когда большой ущерб понесли как поляки, так и армяне, и украинцы, а равно весь город, и все наши соборы, как наши, так и другие. А это по причине множества наших скверных грехов, из-за которых Бог так или иначе нас наставляет и испытывает сынов человеческих, но, наказывая, вновь проявляет милосердие и прощает как Господь милостивый, не желая, чтобы люди поглубили в грехе. Но напротив, хочет, чтобы к нему возвратились, и не отвращает лица от тех, которые всегда уповают на него как на Бога и, полагаясь на него всем сердцем и с истинной надеждой, поручают ему свои души и тела, за что слава и хвала его непреходящему царству Божьему ныне и присно и во веки веков. Аминь.

[Колофон]

Я, грешный Аксент, сын авакереца отца Кривора, поручаю себя Твоему святому царствию.

(100) Koreckiyiñ oğraşı üçün Olayta

Tṽ 1065 [1616], julis 24, ɣankün. Kšonže Koreckiy, ɣaysi ki Olay ulusun osist etip da očekovat etiyir edi türktän sandžax, nedä ki türk na slovi tutup kšonženi, da yeberdi sandžax yerinä čörüvün. A bu čerüv bilä 2 paša keldi: 1 Skender paša, birsı Madžar oylu paša. Alayže tatar da keldi. Do tego Multan biyi Radul atli kendi eli bilä keldi hem olay ta. Xaysi čerüv barı-yoɣu türk, tatar, olay, multan hesab bilä 40 000 adam edi. Nedä ki julisniñ 20, šapatkün, keldi duşman As tibina da köründülär bizimkilärinä. Anda ž bizim čerüvdän viyızdžat ettilär na herc birgälärinä. Xaysi ki Yiri Potockiy, oylu pan Yakub Potockiyiñ, kaštäl'an Kameneckiyiñ, bolup kendi lätasında igit, 26 yaşında, tedı kläp ricerstvo pokazat etmä, da čixti duşmanga ɣarşı na herc, ɣaysi ki ol herctä 2 tatar igitin öldürdü. Evet soñra kendiniñ atı tibinä bolgan potknuc'a bolup yixildi. Aniñ üsnä kelip birisi da kendin yatkanın oɣ bilä arɣasına oɣladı. Nedä ki oɣlaganın barıp obozga keltirdilər, da boldu 1 kün tiri da soñra öldü.

(101) Anda ž kšonže Koreckiy, körüp duşmanı, ki asrı ulu ɣuvat keliyir da köplüx, na keräk Astan odstupit etkäy edi čerüvü bilä obronon renkon. Nedä ki kelip Botušanga yuvuɣ da turup boronic'a boluy edi. Evet 5 kündän soñra artıx därman bolmadı ɣarşı tüsmä duşmanga, zera asrı köp edi duşman hem Sočov ɣalasından toplar keltirip da tövüy edilär bizimkilärin. Do tego bizim čörüv asrı az edi, ançaɣ 4 miñ adam bar edi. Preto keräk rozırvat etkäylär edi obozların da salıp ɣačkaylar edi. Nedä ki duşman ol zaman ɣuvatlandı, da oboznu dostat etti, da kimin kesti, kimin tiri tuttu, a kimi ɣačtı. A m'anovic'e Tiškovic pulkovník čixti tiri, alayže Yakub Potockiy, da birgälärinä özgäläri dä ɣutuldu — 1 miñ adam artıx-eksik. A kšonže Koreckiyiñ tiri tutular, alayže Aleksandr Olay biyin ɣardaşı bilä da anası bilä, da kšonže Koreckiyiñ ɣatunun da. Da bu türlü zvičenstvo etti dinsiz, da ɣayttı Aska, da anda ɣoydu biylikä Radulnu, Multan biyin. A ol oğrašta bizim čörüvdä bar edi olay boyarları — nečik Byčko, alay Nikorica da özgäläri, evet oğraş zaman da čixip obozdan da ɣačtilär da zradit ettilär. Soñra Skender paša yeberdi Stımbolga nečik Koreckiyiñ, alayže hospodarnı Aleksandrıñ (102) ɣardaşı bilä da domna anası bilä, ɣaysi ki domnanı Stımbolda tas etmä kliyir edilär, evet türk boldu nečik kendi, alay 2 oylu. A Koreckiyiñ vežaga saldılar. A bu domna bunıñ soñra tez öldü. Da 1 oylu türk etkändä öldü, da birisi, ɣaysi ki hospodar edi, tedı türk padšahı pokoyovıy etti kendin yanına.

(100) О сражении Корецкого в Молдавии

Года 1065 [1616], июля 24 [августа 3], среда. Князь Корецкий занял Молдавию и ожидал, что турки дадут ему санджак, но турки, пообещав ему санджак на словах, вместо санджака послали войско. А с этим войском прибыли 2 паши: один – Искендер-паша, а второй – Маджар-оглу-паша. Пришли и татары. Также пришел господарь Валахии по имени Радул со своей конницей, а также молдаване. Все это войско – турки, татары, молдаване, валахи – насчитывало 40 000 человек. 20 [30] июля, в субботу, враги подошли к Яссам и стали на виду у наших. Тут же некоторые из нашего войска стали выезжать на поединок с ними. Тогда и Ирий Потоцкий, сын пана Якуба Потоцкого, кастеляна Каменецкого, молодой годами, 26 лет, стремясь показать рыцарство, выехал на поединок с врагами и в схватке убил двух татарских джигитов. Но затем конь под ним споткнулся и упал. В этот момент один из них подоспел и поразил его стрелой в спину. Простреленного, его привезли в лагерь, и, прожив 1 день, он умер.

(101) Тогда князь Корецкий, видя, что враг пришел в великом числе и с большими силами, вынужден был, обороняясь, отступить от Ясс. Подойдя к Ботошани, стали и заняли оборону. Но через 5 дней сил противостоять врагу не осталось, ибо противник был многочислен и по нашим стреляли из пушек, привезенных из Сучавы. К тому же, наше войско было слишком мало, всего 4 тысячи человек. Поэтому пришлось разорвать оборону и, оставив лагерь, бежать. Тем временем враг собрался с силами и захватил лагерь, и кого зарубили, кого схватили живым, а кто бежал. В частности, вышел живым полковник Тышкевич, также Якуб Потоцкий, и с ними спаслись также другие – около 1 тысячи человек. А князя Корецкого схватили живым, также молдавского господаря Александра с братом и с матерью и жену князя Корецкого. Одержав такую победу, неверные вернулись в Яссы и там посадили на господарство Радула, господаря Валахии. И в этой битве в нашем войске были такие молдавские бояре, как Бычко, Никорица и другие, но во время боя они изменили и бежали из лагеря. После Искендер-паша отослал в Стамбул и Корецкого, и господаря Александра (102) с братом и с домной-матерью, которую в Стамбуле хотели казнить, но и она, и оба ее сына “отуречились”. А Корецкого посадили в башню. Но эта домна вскоре умерла. И 1 ее сын во время “отуречения” умер, а второго, который был господарем, турецкий султан оставил при себе камердинером.

Koreckiyiniň xaçkanı üçün Stımboldan

Evet kşonže Koreckiy ulu venzenlixtä edi — neçik temirlär bilä, alay közätlär bilä, alayže uzaçlar bilä. Xaysi ki Biy Teñri kendin çutçardı tez zamanda, ki ol anıñki çuvatlı da n'epodobniy yerdän xaçtı. A birgäsinä 1 frang kapitanı hem 1 urum çalatalı xaçtı. Navet vežadan xaçıp, da Xalatada 40 kün boldu da soñra teñiz bilä Frangistanga çıxtı. Evet xaçan tuyuldu xaçkanı Koreckiyiniň, tedı zaraz 20 000 adam izdöv çıxtı neçik teñizgä, alay çuruda. Xaysi ki tapalmadılar kendin, zera Xalatada 40 kün boldu. Da köp adamni tas ettilär ol zaman, ilç storozlarnı, ki közätıy edilär ol vežanı. Zera hanız heç 1 yasır xaçkanı yoç edi Stımboldan da ol vežadan.

Tv̄ 1066 [1617]. Türk padşahı sultan Ahmäd öldü, da yerinä boldu toyma çardaşı sultan Mustafa.

(103) Tv̄ 1066 [1617], junvar 20. Štefan Potockiy çıçıp keldi yasırlixtan, çaysi ki Stımbolda yasır edi neçä yıl, da anda ž kendin vikupit ettilär pašalardan.

Tv̄ 1066 [1617], mardniň 20, kiçaynakün. Gureç Jovanęş Salgan oylun nemiç raycaları tutup da potvar ettilär üsnä, aytıp ki šähärni küvdürüyür, da çiyinga berdilär kendin, çaysi çiyında bir nemä priznacc'a bolmadı, nedä ki soñra vol'nıy boldu.

Tv̄ 1067 [1618]. Seym boldu Ulu oručta, çaysi ki ol seymdä berildi hetmanstvo hem kanclerstvo Žolkevskiygä, çaysi äväl pol'nıy hetman edir. Do tego ol že seymdä berildi pol'nıy hetmanstvo Kon'ecpolskiygä da voyvudstvo Podol'skiy Tomaš Zamoyskiygä, kancler oyluna.

Tv̄ 1067 [1618], mard 22, yiçkün. Ulu oručta, Lusaworiç künü deç Zakariya deç Hanus oylu džanin Biy Teñrigä simarlap keçti bu dünyädan.

Tv̄ 1067 [1618], abril 25, šapatkün. Bayramdan soñra deç Xaçadur avak'ereç deç Aksent oylu džanin Biy Teñrigä simarlap keçti bu keçövlü dünyädan menjilikkä.

Tv̄ 1067 [1618]. Türk padşahın sultan Mustafanı saldılar padşahlıxından, priçina aytıp, ki šašçındır, da çoydular yerinä sultan Ahmädniň oylun sultan Osmanni, çaysi ki 14 yaşına edir.

(104) Tv̄ 1067 [1618]. Vartavar oručuna, kiçaynakün. Obraniy boldu avakereçliçkä deç Krikor deç Jovanęş avak'ereç oylu.

Tv̄ 1067 [1618]. Vartavar oručuna kirdi tatar Pokut'aga, 20 000 adam, çaysına ki bardı çarşı hetman Konecpolskiy 2000 adam bilä ar-

О побеге Корецкого из Стамбула

Князь Корецкий находился в очень строгом заточении – с кандалами, под стражей и замками. Однако Господь Бог его вскоре спас, и он бежал из столь мощного и бесподобного места. А с ним вместе 1 капитан-итальянец и 1 грек из Галаты. Бежав из башни, он 40 дней пробыл в Галате и затем морем уплыл в Италию. Когда же стало известно о побеге Корецкого, сразу на его поиски как на море, так и на суше отправились 20 000 человек, но найти не смогли, так как он находился 40 дней в Галате. И тогда были казнены многие, прежде всего стражники, которые стерегли ту башню. Ибо еще не было случая, чтобы хоть один пленник бежал из Стамбула и из той башни.

Года 1066 [1617, ноября 21]. Умер турецкий монарх султан Ахмед, и его место занял его родной брат Мустафа.

(103) Года 1066 [1617], января 20 [30]. Вернулся из плена Стефан Потоцкий, который несколько лет [4 года] находился в плену в Стамбуле и которого там же выкупили у пашей.

Года 1066 [1617], марта 20 [30], четверг. Члены польского магистрата схватили Гурегу, сына Ованеса Салгана, и возвели на него ложное обвинение, утверждая, что это он поджег город, и подвергли пыткам, но под пытками он ни в чем не признался, и тогда был освобожден.

Года 1067 [1618, с 13 февраля до марта]. В Великий пост состоялся сейм, на котором [великим коронным] гетманом и [коронным] канцлером назначен Жолкевский, который прежде был гетманом польным. На том же сейме польным гетманом назначен Конецпольский, а Томаш Замойский, сын канцлера, – воеводой Подольским.

Года 1067 [1618], марта 22 [апреля 1], воскресенье. В Великий пост, в день [Григория] Просветителя, отец Закария, сын отца Гануса, поручив свою душу Господу Богу, ушел из этого мира.

Года 1067 [1618], апреля 25 [мая 5], суббота. После Пасхи отец Хачадур, авакерец (протоиерей), сын отца Аксента, поручив свою душу Господу Богу, ушел из этого бренного мира в вечность.

Года 1067 [1618, февраля 26]. Турецкого султана Мустафу свергли с престола, обвинив в слабоумии, и вместо него посадили султана Османа, сына султана Ахмеда, которому было 14 лет.

(104) Года 1067 [1618, июля 30 / августа 9]. В Преображенский пост, в четверг. Авакерецом (протоиереем) избран отец Крикоро, сын авакереца отца Ованеса.

Года 1067 [1618]. В Преображенский пост татары вторглись на Покутье, 20 000, против которых

tiḡ-eksik da potikacc'a boldu, evet nemä skurat etälmädi.

Tḡ 1067 [1618], okosdos ayına. Keldi kancler koruniy Žolkevskiy obozu bilä Orinaga, da turdular anda ulu tabor bilä, ḡaysi ki pol'niy hetman da Konecpolskiy anda edir hem kšonželär, alayže voyvoda Podol'skiy Tomas Zamoyskiy, da starosta Sandomirskiy, da özgä biylär.

Tatar üçün

Tḡ 1067 [1618], sebd" 18, aynakün. Keldi dinsiz tatar, da keçti Kamenec yani bilä, da prav'e toyru bardı Orinaga, taborga, da urdu tabor üsnä, evet nemä etälmädi taborga, zera tabordan da kimsä uruşmadi birgälärinä, til'ko Tomas Zamoyskiy, voyvoda Podol'skiy, potikacc'a boldu birgälärinä (105) da köp el buzdu dinsiz tatarlarnı. Soḡra keç bastı kendilärin. Anda ž tatar zaraz rušicc'a bolup ketti. Evet salalarda da tüzdä köp elni ḡilicetan keçirdi, nedä ki šähärgä yuvuḡ 2 bizim ermenini kestilär: bir Xačko oylun, bir dayın Murad, Mitko kiyövün, ḡaysilärin keltirdilär šähärgä.

Tḡ 1068 [1619], junvar 6-sına. Asrı ulu suv keldi šähär cövräsina, ki övlärni yaptı, da artıḡ ne ki 15 dżan boylu, šähär icinä yalyız tek bolgan.

Tḡ 1068 [1619], pedrvar 14, yiḡkün. Hoska Sefer ḡizi, Jakub Šiblist ḡatunu, dżanin Teḡrigä simarladı.

Tḡ 1068 [1619], pedrvar 24. Voyt taḡlandı Ivaško Čornuš da antičkän Kirkor Xaraḡaş oylu. Teḡri ḡutlu etkäy.

Tḡ 1068 [1619], pedrvar 24, ḡankün. Deḡ Łukas baron deḡ niviragi Erusaḡemniḡ, odprav'oniḡ bolup Ilövdan, da keldi Kameneckä žoyovk' etmä.

Tḡ 1068 [1619], pedrvar 27, šapatkün. Pan Guryiḡ oylu pan Jan dżanin Teḡrigä simarladı.

(106) Ulu suv üçün

Tḡ 1068 [1619], mard 21-inä. Bizim Čubux-uruşkan künü da nemiçniḡ Bayrami künü asrı ulu suv keldi šähär cövräsina, alay ki ḡala zvodunuḡ tibiniḡ taḡni teşti, da aḡtardı taḡni, da alıp 2 tiyirmänni ḡala tibinä bolgan zevšistkim ketti, alay ki yerläri dä belgiliḡ bolmadi. Da asrı köp zarar etti. Alayže Orus ḡabaḡına köprünü dä alıp ketti da stohlarnı bütünlä alıp ketti, da köp adam boylu.

Tḡ 1068 [1619], abril 5. Nor giragi künü Olaḡ ulusuna yäni biy keldi Stımboldan, atı Kasper Graciyandır, evet kendi vrangdir.

Tḡ 1068 [1619], abril 15, yiḡkün. Semeyon Olaḡ biyiniḡ domnası kelip Kameneckä 2 oylu bilä da ketti Multanga, zera 3-çi oylu Gavrilaško Multanda olturup edi biyliḡkä. Da anası 3 oylu bilä bo-

vystupil getman Konecpolskiy s 2000 человек, vstuşil v boı, no niçego ne dobilsya.

Года 1067 [1618], в августе. Прибыл канцлер Жолкевский с обозом к Орине (Оринину), и стали там большим лагерем, где были также гетман польный Конецпольский, и воевода Подольский Томаш Замойский, и староста Сандомирский, и другие князья.

О татарах

Года 1068 [1619], сентября 18 [28], пятница. Пришли неверные татары, миновали Каменец, и направились к Орине, к лагерю, и напали на лагерь, но ничего сделать лагерю не смогли, так как никто из лагеря не стал с ними сражаться, только Томаш Замойский, воевода Подольский, дрался с ними (105) и поразил много народу из неверных татар. Потом их застала ночь. И татары сразу же снялись и ушли. Но в селах и в полях многих людей порубили, и даже близко от города зарубили двух наших армян: один – сын Хачко, а второй – Мурад, сын Митко, которых привезли в город.

Года 1068 [1619], января 6 [16]. Вокруг города прошел очень сильный паводок, затопило дома, и более 15 душ утонуло, только бывших в городе.

Года 1068 [1619], февраля 14 [24], воскресенье. Госка, дочь Сефера, жена Якуба Шиблиста, отдала душу Богу.

Года 1068 [1619], февраля 24 [марта 6]. Войтом избран Ивашко Чорнуш, а присяжным Киркор, сын Харахаша. Дай Бог счастья.

Года 1068 [1619], февраля 24 [марта 6], среда. Отец Лукас, барон отец легат из Иерусалима, отправленный из Львова, прибыл в Каменец для проведения схода.

Года 1068 [1619], февраля 27 [марта 9], суббота. Пан Ян, сын пана Гурьига, отдал душу Богу.

(106) О паводке

Года 1068 [1619], марта 21 [31]. На наше Вербное воскресенье и польскую Пасху вокруг города прошел сильный паводок, так что промыло гору под замковым подъемным мостом, перевернуло гору, и снесло 2 мельницы, бывшие под замком, что даже и места их не узнать. И был нанесен огромный ущерб. Также снесло мост у Русских ворот и все стога, и утонуло много людей.

Года 1068 [1619], апреля 5 [15]. На Проводы в Молдавию из Стамбула прибыл новый господарь по имени Каспер Грациани, сам однако итальянец.

Года 1068 [1619], апреля 15 [25], воскресенье. Домна господаря Молдавии Симеона с 2 сыновьями прибыла в Каменец и уехала в Валахию, так как ее 3-й сын Габриэль сел в Валахии господарем. Мать

luy edi 12 yildan beri Žolkvada hetman yanına. Da bu domnanı uzatıy edi Multanga elçi Koçanskiy, nedä ki men dä, Aksent der Krikor oylu, elçi yanına edim da köp tamaşa kördüm, anda bolup.

Tv̄ 1068 [1619], hogdemper ayına. Keldi Ötäyaçadan bir babas, atı der Stepanos, çaysi kendi babaslıxın salıp da garkin, da övländi Kamenectä, zera tul edi. A bu дәstürü bilä k'ahanalıxınıñ da ereçpoçanlar bilä barça açalarnıñ boldu.

(107) Tv̄ 1069 [1620], junvar 1, aynakün. Türk padşahından çavuşlar kelip kettilər Kamenectän Varşovga. Alayže tatar çanıñdan da ulu elçilər, çaysi elçilärniñ atı biriniñ Džan-Anton, birsiniñ Mintix edi, da seksän adam birgälärinä bar edir. Da bu çavuşlarga meni, Aksentni, der Krikor oylun, prıdat ettilär çaladan pristavlıxka da tlımaçlıxka, ki korol'ga provadit etmä kensilärin. Nedä ki kelip Varşovga neçik çavuşlar, alay že tatar elçiläri dä korol'ga elçilixlärin oddat ettilär. Xaysi ki ol çavuşlarnı tez da aşıra igi odpravıt etip yolga çoydular. A tatar elçilärin odpravıt etmiyin, da odeslat ettilär kendilärin Varšov artına 20 mil yerdä bir şähärgä, da anda zatrımanıy boldular köp zaman varta tibina.

Ol že zaman Otvinovskiyy elçi ketip edi korol'dan türk padşahına, evet aşıra bek despektovanıy boldu anda, alay ki közdän sürdülär kendin paşalar da padşahga körüştürmädilär kendin. Ol esä, körüp bununıki yaman odpravanı, da keräk çackay edi teñiz bilä Stımboldan çax Venedikkä çixtı, da soñra çax yilına keldi korol'ga.

Ol že zaman Oležko elçi ketti tatar çanıña bizim korol'dan, çaysi ki zatrımanıydir anda bu tatar elçiläri üçün, çaysilärin ki Polskada zatrımat etiptirlär.

(108) Multan biyi üçün

Tv̄ 1069 [1620], majis ayına. Türk padşahından çapıdžılar keldi Multanga, ki Semeyon oylun Gavrilaško biyni alıp eltmä Stımbolga, zera mänzul etip edilär kendin. Körüp bunu, Gavrilaško biy, ki keliptirlär kendin alma, tedı ostrožn'e bolup, da çayıl boldu ketmägä Stımbolga. Da hadirlänip, neçik kendi, alay anası da 2 çardaşı barıyoçları bilä 3-çi kündä Multandan Tergovešt şähä-rindän çixıp kettilər. Alayže ol çapıdžılar da da özgä dayın köp türklär dä birgälärinä ketiy edilär Stımbolga. Do tego Multan boyarları bilä uzatıy edilär hranicaga ança biyni. Soñra keldilər 6 mil yergä, ki Madžar hranicası yuvuç edi. Tedı anda ž Gavrilaško biy darabanlarga rozkazat etti, ki çirgaylar ol çapıdžılarnı da anda bolgan türklärni, nedä ki kendilärin öldürüälädilär, da bir neçäsin

же его с 3 сыновьями 12 лет была при гетмане в Жолкве. Домну сопровождал в Валахию посол Коханский, и я, Аксент, сын отца Крикора, был с послом и, будучи там, видел много удивительного.

Года 1068 [1619], в октябре месяце. Из Анатолии прибыл священник по имени отец Степанос, который оставил свою службу и сан и женился в Каменце, ибо овдовел. И совершено это с согласия духовенства, старост и всех старейшин.

(107) Года 1069 [1620], января 1 [10], пятница. Прибыли чауши турецкого султана и отправились из Каменца в Варшаву. Были и великие послы татарского хана: один по имени Джан-Антон, второй – Мынтых, и с ними 80 человек. Меня, Аксента, сына Крикора, приставили от замка к этим чаушам сопровождающим и переводчиком – проводить их к королю. По прибытии в Варшаву и чауши, и татарские послы нанесли визит королю. Чаушей сразу и очень хорошо приняли и отпустили. Татарских же послов не отпустили, а отослали в какой-то город в 20 милях за Варшавой, и там они очень долгое время содержались под стражей.

Тогда же Отвиновский был направлен послом от короля к турецкому султану. Его встретили весьма пренебрежительно: паши гнали его с глаз долой и не позволяли увидиться с султаном. Видя такое обхождение и необходимость бежать, он отправился по морю до самой Венеции и лишь год спустя вернулся к королю.

Одновременно посол Олежко ходил от нашего короля к татарскому хану и был там задержан из-за тех татарских послов, которых удерживали в Польше.

(108) О валашском государе

1069 [1620], в мае месяце. В Валахию прибыли капыджи турецкого султана, чтобы схватить Габриэля, сына Симеона, и доставить в Стамбул, поскольку его сместили. Государь Габриэль, видя, что они приехали схватить его, проявил осторожность и согласился поехать с ними в Стамбул. После сборов, на третий день, он сам, а также его мать и двое братьев выехали со всем своим скарбом из Валахии, из города Тырговиште. Также те капыджи и еще много турок вместе с ними поехали в Стамбул. А валашские бояре и дарабаны провожали государя до самой границы. А когда они были уже в 6 милях от венгерской границы, государь Габриэль приказал дарабанам перебить тех капыджи и бывших там турок, и их поубивали, а нескольких схватили живыми. А после сам Габриэль с матерью и братьями ушел в Венгрию и тех капыджи также повел с собой. Он хотел пойти в Поль-

tiri tuttular. Da soŋra kendi Gavrilaško anasī bilä da ɣardašları bilä ketti Madžarga da ol ɣapıdžılarnı da birgäsınä eltti. Evet Madžar biyi Betlem Gabor dopustit etmädi, ki dayın ari ketkäy edi, zera Nemiç ulusuna çıxma kliy edi, da ɣaldırdı kendi yanına, bir ɣalada storozlar tibinä ɣoydu.

Tv̄ 1069 [1620], julis ayına. Radul biy keldi Multanga, ɣaysi ki äväl Olaɣta 4 yıl biylix etti da Multanda.

(109) Tv̄ 1069 [1620], julis 31, künü yıɣpaşkün. Asrı ulu ɣorɣulu kök kökrämäylär boldu keçä bilä, alay ki neçä yarı yıltrim [yiltim] urdu šähär içinä hem otlu, hem otsuz, evet otlusu küvdürdü neçä yerdä.

Tv̄ 1069 [1620], okosdos 3. Kon'ecpolskiy, hetman pol'nıy, alayže kšonže Koreckiy keldilər oboz bilä Orina tüzlärinä.

Tv̄ 1069 [1620], okosdos 10. Kon'ecpolskiy hetman da kšonže Koreckiy kelip Kameneckä da çıxıp yürüdü šähär çövräsınä. Da 3-çi kündä oboz rušicc'a bolup ketti Bušaga da andan rušicc'a bolup zaraz keçtilär Olaɣ veliyatına, Teŋri alıp boluşluɣka.

Türklärni ɣırmaɣ üçün

Tv̄ 1069 [1620], okosdos 23, künü kiçaynakün. Türk padšahından ɣapıdžılar keldi Olaɣ veliyatına, budur Aska, ki Kasper Graciyan Olaɣ biyin, alıp eltkäylär Stımbolga. Ol esä posterezıcc'a bolup da tutturup baɣladı ol ɣapıdžılarnı. Alayže Skender pašanıñ kyahyasın da baɣladı. A bu boluy edi Astan eki mil yerdä, zera biy tabor bilä turup edi tüzdä. Da anda taborda bolgan ne ɣadar ki türk bar edir, barısın ɣırdırdı. Da soŋra tezindän Aska da yeberdi adamların, rozkazat etip šähärligä, ki ne ɣadar šähärdä türk bar esä, barısın ɣılıçtan keçirgäylär, neçik bezirgânin, alay özgä (110) sluzalıy bolganlarnı. Nedä ki šähärli, işitip rozkazan'esin biyniñ, na zaraz ɣaysın ɣayda taptılar, anda öldürdülär türklärni, bolsun övlärdä, bolsun karavasara da, bolsun hospodalarında. Xaysın da kol'v'ek taptılar, birisin dä boş ɣoymadılar: šähärdä bolgannı šähärdä öldürdülär, taborda bolgannı biy bilä taborda öldürdülär. Da soŋra 2 baş ɣapıdžını da Skender pašanıñ kyahyasın okovat ettirdi Kasper biy da yeberdi Xotin ɣalasına. Da kendi çörüvü bilä 3 miñ adam bilä kelip berindi bizim çerüvgä, ɣaysi ki Olaɣ ulusuna kirip edi, nedä ki ulu sövünçlüx bilä kendin prin'at ettilär. Anda ž Kasper biy köp başıxış berdi kanclergä da hetmanga, alayže kšonže Koreckiygä da özgä biylärgä dä. Do tego Xotin ɣalasın da anda ž oddat etti nemiçniñ ɣoluna köp žıvnost bilä, alayže barı harmatası bilä, ne bar edi.

шу, но венгерский король Бетлен Габор не позволил ему идти дальше, а оставил у себя и поместил под стражу в одной крепости.

1069 [1620], в июле месяце. В Валахию прибыл господарь Радул, который четыре года был господарем в Молдавии и в Валахии.

(109) 1069 [1620], июля 31 [августа 10], понедельник. Ночью была очень сильная, страшная гроза, такая, что много молний ударило в городе – и с огнем, и без огня, а те, что с огнем, вызвали пожары в нескольких местах.

1069 [1620], августа 3 [13]. В степь у Орины прибыли со своим войском польный гетман Конецпольский и князь Корецкий.

1069 [1620], августа 10 [20]. Гетман Конецпольский и князь Корецкий прибыли в Каменец, а потом вышли и двигались вокруг города. На третий день лагерь был снят, и войско двинулось к Буше, а оттуда, положившись на Божью помощь, сразу же направилось в Молдавию.

О погроме турок

1069 [1620], августа 23 [сентября 2], в четверг. От турецкого султана в Молдавию, то есть в Яссы, прибыли капыджи, чтобы схватить молдавского господаря Каспера Грациани и отослать в Стамбул. Но он почуял неладное и приказал тех капыджи схватить и связать. Также связали и кяхью Искендер-паши. А произошло это в 2 милях от Ясс, потому что господарь стоял в степи лагерем, и всех турок в лагере, сколько их там ни было, по его приказу уничтожили. Затем он сразу же послал в Яссы людей, приказав горожанам порубить саблями всех турок, которые были в городе, – как купцов, так и других (110) служилых людей. Как только горожане услышали приказ господаря, сразу же стали убивать турок где кого найдут – в домах, в караван-сараях или в гостиных дворах. Скольких ни обнаружили, ни одного не отпустили: бывших в городе убили в городе, бывших в лагере вместе с господарем убивали в лагере. А после двух главных – капыджибаши и кяхью Искендер-паши – господарь Каспер велел заковать и отослать в крепость Хотин. А сам с дружиной в 3 тысяч человек приехал и сдался нашему войску, которое вступило в Молдавию, и был принят с великой радостью. Тут же господарь Каспер преподнес много подарков канцлеру и гетману, а также князю Корецкому и другим господам. Кроме того, тут же он передал в руки полякам крепость Хотин с большими запасами продовольствия, со всеми пушками и со всем, что там было.

Сосоранин оураши үчүн

T̄v 1069 [1620], sebdeemper 9, šapatkün, Hađžgadar šapatkünü. Boldu oуraš Cocorada türk-tatar bilä bizim nemič čörüvü. Xaysi ki türk čörüvünün başlixi Skender paša edi da bir daуin Sarımsaх paša edi. A tatar čerüvünün başlixi galga-sultan, tatar ханиниң хардаши, хaysиниң ki холу тибinä 120 000 (111) tatar bar edir. Da türk sekiz miñ adam edi. A bizim nemič čerüvünün başlixi kancler Žolkevskiy da hetman pol'niy Kon'ecpol'skiy, kšonže Koreckiy da Strus, хaysilariniң холу тибinä bar edir do boyu bolgan 12[000] adam. Evet zevšistkim 20 000 adam bar edir ulusu-kičisi bilä. Anda ž ol күнү čixip Cocora okopundan da barip dinsiz bilä potikacc'a boldular ašira menžn'e, alay ki čaх ertädän харану kečägä anča tövüşüy edilär, až keč zaydit etti, ki vaz keldilär. Nedä ki ol oуrašta köp dinsiz tatar tas boldu, alayže bizimkilärindän dä tüštü nico. Xaysi ki ol zamanda öldürdülär Avak oуlun Rakovskiy-ni, rokmištirin kanclerini. Anda ž ertäsi Oлах biyi Kasper biy, zmovicc'a bolup Kalinovskiy Kamenec starostası bilä, da kendi hetmani bilä Bičko bilä, da özgä boyarları bilä, ki čixip obozdan хаçкаyлар. Nedä ki barisi bir bolup da keča bilä čixtilar artix ne ki 2000 adam, salip obozda barı yaхšılıxlariñ, Da birär at bä kirdilär Prut suvuna barisi bir oуurdan, alay ki biri birin boyuy edilär, ki suv üstü köprü kibik bolup edi adamdan da attan, ki 10 adamniң 1-isi ančaх хutuluy edi. Nedä ki хaysi čixip edi, anda da r'atko хutuluy edi, zera tatar kečip suvnu da tutup edi kendilärin. A хaysi хаçiy edi. Da starosta Kalinovskiy atı bilä boyuldu kinarına suvunuñ, zera kinarı suvunuñ berehistiy edi, da bolmadı čixma. A Bičkonu, Oлах biyiniң hetmaniñ, tatarlar tutup eltilär Skender pašaga. Anda ž Skender paša rozkazat etti, ki kendin (112) bizim nemič obozuna хarši хазуха urgayлар, ki körüngäy bizimkilärinä. A Kasper biyni хаçkan zamanda olaхlıлар öldürdü kendin. Anda ž, ol okopta Cocoraniң olturdular bizimkiläri 8 күн potrebadan soңra, da här күн potikacc'a bolurlar edi 1-är-2-šär rota. Soңram obronon renkon keräk rušicc'a bolgayлар edi Cocoradan, zera živnostları eksiliy edi. Da uхodit etkändä tedi yol хata här teңriniң күнү potikac'a boluy edilär, ki bir sahat dinsiz vaz kelmäs edi. Evet čöp-čövräsin oboznuñ хara bulut kibik alip šturmovat etärlär edi bez prištanku ulu avaz bilä чахирмах bilä 4 yandan — bolsun ketkändä, bolsun turgan yerläriñdä. Da nemä etälmäslär edi bizim čerüvgä, yoхesä ol күн yoх edi, ki 1000 tatar түšmäy edi ičläriñdän. Až

О Цецорской битве

1069 [1620], сентября 9 [19], суббота Рождества Богородицы. Состоялась битва при Цецоре нашей польской армии с турками и татарами. В этой битве во главе турецкого войска стояли Искендер-паша и Сарымсак-паша. А во главе татарского – калга-султан, брат татарского хана, под началом которого было 120 тысяч (111) татар. А турок было 8 тысяч. А во главе нашего польского войска были канцлер Жолкевский и польный гетман Конецпольский, князь Корецкий и Струс, у которых было 12 [тысяч] боеспособных людей. А всего было около 20 тысяч. В тот же день они выступили из Цецорского укрепления и бились с турками очень мужественно, сражались с утра до вечерних сумерек, и остановились, когда опустилась ночь. В этой битве полегло много неверных татар; были погибшие и с нашей стороны. Тогда убили Раковского, сына Авака, ротмистра канцлера. А на следующий день молдавский господарь Каспер сговорился с каменецким старостой Калиновским, со своим гетманом Бычко и другими боярами бежать из лагеря. Они все вместе – более 2 тысяч человек – ушли ночью, бросив в лагере свое добро. Имея каждый по одному коню, они все сразу вошли в реку Прут, да так и потопили друг друга, и поверхность воды от людей и лошадей напоминала мост, и из каждого десяти человек спасся только один. Да и из тех, кто выбирался оттуда, мало кто спасся, потому что татары, переправившись через реку, ловили их. Но некоторые убежали. Староста Калиновский вместе с конем утонул у берега реки, потому что берег был обрывистым и невозможно было выбраться. А Бычко, гетмана молдавского господаря, татары поймали и отослали Искендер-паше. Искендер-паша приказал посадить его на кол тут же (112) перед нашим польским лагерем, чтобы нашим было видно. А господаря Каспера убили во время бегства молдаване. Там, в том Цецорском укреплении, наши просидели восемь дней с лишком, и каждый день в бой вступали по одной-две роты. Затем были вынуждены, обороняясь, уйти из Цецоры, так как уже не хватало провианта. И во время отступления бились в пути каждый божий день, ибо неверные не отступали ни на час. Но, черной тучей окружив лагерь отовсюду, неустанно с четырех сторон атаковали с громкими криками и возгласами – и во время марша, и на привалах. Однако ничего не могли сделать нашему войску, хотя не было дня, чтобы с их стороны не погибала тысяча татар. Но вот на расстоянии около полумили от Днестра наше войско остановилось на

sonra Turluga yuvuḡ geṣ mil kelip da turdu bizim çerüv çonmaga. Anda ž kendi içlärinä çazaçlar biri biri rostriç boldu. Başladılar bir birinä tüsmä. Vtım tiž dinsiz tatar, çaysi ki yuž vaz kelip edi da heç nemä işanmas edi skurat etmä, navet köpü keridä çalip edi, til'ko Xantemir mirza 12 000 tatar bilä yuvuḡ edi. Da çayda ki işitti obozda bolgan rostriçni, tedı zaraz ol 12 000 tatar bilä urdu oboz üsnä da rozırvat etti. Sonra çalğan tatar da kelip yerişti buñar. (113) Anda ž çaçkan çaçkannıñ boldu, çaysın kesiy edilär, çaysın tiri tutuy edilär, çaysi Turluda boyuluy edi, çaysi çutuluy edi. Da bu türlü oboznuñ üstün tib ettilär. Evet Žolkevskiy kanclernıñ başın kestilär. Kon'ecpol'skiyni, hetmannı pol'niy, olaçlılar tutup da Skender paşaga berdilər. Kşonže Koreckiyni, Ferencbegni, Strusnu, kanclernıñ oylun Balabanni, Tişkevicni — bu 6 kişini sultannıñ adamları tuttular da berdilər sultanga 6-sın da. Do tego bar edir bir Dınof atlı rıcer ol buzulğan obozda, çaysiniñ ki mocu tibinä alamanlar edi. Da ol Dınof bir türlü berinmädi tiri tutulma, a ni tyž bermädi kendinä yuvuḡ pristupit etmä. Preto keräk anda ž nas-m'erc 14 adamı bilä öldürgäylär edi. Do tego bar edir bizim ermeni tayfası ol obozda 15 adam, çaysi ki barı yasır tüştü tatar çoluna. Nedä ki dinsiz tatar asrı köp doyumluç alıp da asrı ulu potiça bilä çayttı kerisinä. Sonram Skender paşadan aldı Koreckiyni da Ferendsbegni da yeberdi çondikârga kendilärin okovat ettirip, alayže Kon'ecpol'skiy hetmannı da Žolkevskiy, kanclernıñ çardaşı oylun. A çalğan 4 biy çaldı sultannıñ yanına, çaysıların ki Xrimga eltti. Ol že zamanı 2 haftadan sonra sultan yeberdi 60 000 tatar Pokut'aga, ki kirip veran etti çaç Plöv artına 12 mil artıç, da aşıra köp doyumluç çıçardı, artıç ne ki 100 000 adam sürdü, evet Xirimga barginça ançaç 100 000 adamdan 30 000 adam çaldı, zera açlıç boldu da ulu sovuç, da köpü öldü, alayže tatar da köpü öldü, neçik kendiläri, alay atları. Da ol zaman Hlin'an şähärni zevşistkim küvdürdülär.

(114) Tṽ 1069, hogdemper ayına. Yänji biy keldi Olayka Stımboldan, atı Aleksandr.

Tṽ 1069, sebdemper ayına. Kanclernıñ tenin tapıp keltirdilər, evet başsız.

Tṽ 1069, hogdemper ayına. Kasper Olay biyiniñ başın keltirdi bir çlop Aleksandr Olay biyinä, çaysi çlopka biy çıçarıp 15 çizil fri baçışladı, da başni yeberdi Stımbolga.

Tṽ 1069, nojdemper ayına. Skender paşa öldü kendi yaman ölümü bilä Açkermändä.

ночлег. И там среди казаков вспыхнули распри. Стали нападать друг на друга. А к тому времени неверные татары уже было успокоились и не рассчитывали на успех, и многие из них даже отстали, лишь Хантемир-мурза с 12 тысячами татар был поблизости. Услышав, что в лагере распри, те 12 тысяч татар сразу напали на лагерь и прорвали его. Затем подоспели и остальные татары. (113) И когда все бросились кто куда – кого зарубили, кого схватили живым, кто утонул в Днестре, а некоторые спаслись. И перевернули лагерь вверх дном. А канцлеру Жолкевскому отрубили голову. Польного гетмана Конецпольского схватили молдаване и отдали Искендер-паше. Князя [Самуэля] Корецкого, [Владимира] Фаренсбаха, [старосту Галицкого Михала] Струся и с ними [Яна Жолкевского, старосту Грубешовского,] сына канцлера, [Александра] Балабана и [Яна] Тышкевича – этих шестерых схватили люди калги-султана и всех шестерых отправили к нему. Был в том разбитом лагере также один рыцарь [Герман] Денхофф, командовавший немцами. Так этот Денхофф никак не давался, чтобы его взяли живым, и даже близко к себе никого не подпускал. Но все же был убит вместе с его 14 людьми. И от нашей армянской общины было там 15 человек – все они попали в плен к татарам. Неверные татары захватили очень много добычи и, ликуя, возвратились. Затем Искендер-паша взял у калги-султана Корецкого и Фаренсбаха и в цепях отослал султану [Осману II], также гетмана Конецпольского, и Жолкевского, сына канцлера. А остальных четверых господ, оставшихся у калги-султана, отослали в Крым. Спустя две недели калга-султан послал 60 тысяч татар на Покутье, и они опустошили все более чем на 12 миль за Львовом и вывели оттуда огромный полон – свыше 100 тысяч человек, но, пока дошли до Крыма, из тех 100 тысяч осталось 30 тысяч, так как был голод и сильные холода и многие умерли; погибло и много татар, а также коней. И тогда же они дотла сожгли город Гниняны.

(114) 1020 [1069], в октябре месяце. Из Стамбула в Молдавию прибыл новый господарь по имени Александр.

1069 [1620], в сентябре месяце. Нашли и привезли тело канцлера, но без головы.

1069 [1620], в октябре месяце. Какой-то мужик принес господарю Александру голову Каспера, господаря Молдавии. Господарь подарил мужику 15 красных флоринов, а голову отослал в Стамбул.

1069 [1620], в ноябре месяце. Искендер-паша умер своей злой смертью в Аккермане.

Yer titrämäx üçün

Tv̄ 1069, nojdemper 29-una, Kûd [kiwd] Xaç künü, yixkün. 21 sahatta boldu yerniñ titrämäxi ašira bek da tuttu çereg sahat. Alay titrädi, ki murlar çatlap tökülüy edi. A bu dügül ki yalyiz Kamenectä bolgay, evet Olayta da Türk veliyatında da boldu. Xaysi ki Türktä ol zaman bolgan kişilär aytiyir edilär, ki ašira köp minaräläri türklärniñ axtarıldı neçik Stimbolda, alay özgä yerlärdä. Biy Tejri yağšiliğka etkäy bununji znakni!

Tv̄ 1069, tegdemper ayında. Boldu Varšov-da seym, çaysi ki seymdä berildi hetmanstvo koruniy Karul' Xotkevičkä, da pol'niy hetmanstvo starosta Sandomirskiygä ... oyluna, da starostvo Kameneckiy — Štefan Potockiygä.

(115) Tv̄ 1069, tegdemper 28. Olay biyi Aleksandr 2 ulu boyarın xiynatip da suvga saldırdı. Biriniñ atı Nikorica dvornik, birsiniñ Šaptelič hetman edi. Bu edi priçinası, ki priznacc'a boldular, ki çaçan nemiç obozundan çaçiy edilär Kasper biy bilä, da çaçkan zamanda öldürdülär kendi çolları bilä Kasper biyni.

Tv̄ 1069 [1620], junvar 31, yixkün. Keldi Kameneckä yäni starosta — Štefan Potockiy, starosta Felinskiy. Biy Tejri çutlu da sitaralı etkäy. Ameñ.

Tv̄ 1069 [1620], hogdemper ayına. Varšovda boldu ulu srogıy iş, çaysi ki P'ekarskiy atlı slaçic, çorçımıyım Biy Tejridän da srogıy karan'e-sindän padšahnıñ, da važicc'a boldu çol kötürmä anıñ biylıki üsnä padšahnıñ 3-çi Zigmuntnuñ, çaysi ki padšah yixövgä kirgän zamanda ešiktän, tedı bu P'ekarskiy bolup džan duşmanından nadkn'onıy, kelip prezraz çaršisına padšahnıñ, da çokan bilä başına urdu, alay ki padšah zatoçicc'a boldu. Ol esä, kläp popravicc'a bolup, ki bir dayın urgay. Anıñ üsnä padšah oylu atasınıñ artından keliy edi, körüp bunu, da çilicni çıçarıp, da ol P'ekarskiyniñ başın yaraladı da klädi kensin anda posekat etmä. Evet padšah neçik baçniy padšah dopustit etmädi öldürmä, evet aytti kendin vežaga çoyma. Soñra ertäsi çıçarıp sordular, ki ne priçinadan etti bu işni. Ol esä heç bir nemägä priznacc'a bolmadı. Soñra džalatlar çoluna berdilär kendin, ki xiynagaylar kendin. Evet ol xiyında da nemä priznat etmädi, ki ne priçinadan etti bu yamanlıçni. Anda ž keräk uçinokuna körä kendin karat etkäylär edi, da oddat etti džalatlarnıñ çoluna. Xaysi ki 12 usta džalat aldılar P'ekarskiyni, da yasadılar 2 çana üsnä biyik maystat, da çoluna berdilär P'e-

О землетрясени

1069 [1620], октября 29 [ноября 6], в день Воздвиженья Святого Креста, в воскресенье, в 21 час произошло землетрясение, длившееся четверть часа. Трясло так, что каменные стены ломались и рассыпались. И произошло это не только в Каменце, но и в Молдавии, и в Турции. Люди, которые были тогда в Турции, рассказывали, что рухнуло очень много турецких минаретов как в Стамбуле, так и в других местах. Дай Бог, чтобы это знамение оказалось на добро!

1069 [1620], в декабре месяце. В Варшаве состоялся сейм, на котором должность гетмана коронного была вверена [Яну] Каролу Ходкевичу, а польное гетманство – старосте Сандомирскому, сыну [Себастьяна Любомирского Станиславу], а староство каменецкое – Стефану Потоцкому.

(115) 1069 [1621], декабря 28 [января 7]. Молдавский господарь Александр подверг пыткам двух великих бояр и сбросил их в реку. Первый из них, по имени Никорица, советник двора, а второй – Шаптелич, гетман. Ибо признались, что во время бегства вместе с господарем Каспером Грациани из польского лагеря они собственноручно его убили.

Год 1069 [1620]. 31 января [10 февраля], воскресенье [=понедельник]. В Каменец прибыл новый староста Стефан Потоцкий, староста Виленский. Дай Господь Бог счастья и удачи! Аминь.

Год 1069 [1620], октября [5/15], в Варшаве произошло жуткое событие. Шляхтич по фамилии Пекарский, не боясь Господа Бога и наказания короля, отважился поднять руку на его величество короля Сигизмунда III. Когда король входил в дверь костела [св. Анны], этот Пекарский, подстрекаемый врагом души, неожиданно вышел навстречу королю и ударил его чеканом по голове, так что король пошатнулся. И когда он намеревался ударить второй раз, чтобы исправить промах, сын короля, увидев это и выскочив из-за спины короля, вынул саблю, ударил Пекарского и хотел его там изрубить. Но король, будучи монархом предусмотрительным, не позволил его убить, а велел заточить в башню. Затем на следующий день его вывели и спросили, по какой причине он это сделал. Однако он ни в чем не признался. Потом его отдали в руки палачу, чтобы пытал его. Но и под пытками он не признался, по какой причине совершил этот злой поступок. Когда же надо было его казнить в соответствии с его поступком, его отдали в руки палачей. И 12 палачей, мастеров своего дела, взяли его в свои руки, и на двух санях соорудили помост, дали в руку Пекарскому чекан, которым он ударил короля, и посадили его на тот помост, и поставили перед ним огонь в жаровне, и пристроили его

karskiyniň çökani, ki padšahnî urup edi, da ol-turýuzdular kendin ol maystat üsnä, da çaršisina çoydular saýıtlar bilä ot, da ol ot üsnä pripravıt ettilär ol çökan bilä çolun alay, ki tepränmä bolmas edi. Ol çadar çolu turdu ot üsnä, ki lokotundan küvüp söväki bilä çolu çökan bilä tüştü. Soñra birsi çolun da ol türlü ž ettilär. Soñra çizma kleščalar bilä tenin tartçalıy edilär ol že maystat üsnä, da бүтүн šähärdä yürütüy edilär ol maystatnî çanalar üsnä 8 at bilä, da köp türlü çiyin berip kendinä. Soñra 2 ayaçın vıpil'ovat ettilär tizindän. Andan soñra 4 atka baylap kendin, da 4-kä ayirdılar, da tüzgä çıçarıp tenin küvdürdülär, da külün yıştırıp Vıslaga saldılar. Darusu här yamanga!

(116) Tṽ 1070-inä [1621], junvar 12. Beđros Rakovic džanin Teñrigä simarladı.

Xaraxaş üçün

Tṽ 1070 [1621], pedrvar 11. Ulu Pargentak künü. Kirkor Xaraxaş džanin Biy Teñrigä simarladı Kamenec çalasında, çaysi ki suçsuz napast keldi üsnä duşmanlıxtan, da ol napasttan utru çalaga alıp vol'niy venzen etip edilär kendin do rospravı. Xaysi ki anıñ arasına Biy Teñriniñ buyruçu keldi üsnä, ki bu türlü keçti dünyâdan tumsuz, zera nahle ölüm keldi üsnä: yürügän ekän yışılıp öldü. Teñri džanına yarlıyap yazıçlarına boşatkay.

Tṽ 1070 [1621], pedrvar 14, çankün. Bu yılga tañlandı voyt pan Lukaš Hrickovic da yäñi antičkänlär Guryiy Brgošovič, da Zadig Patrar, da Krištof. Teñri çutlu etkäy.

Tṽ 1070 [1621], mardi 12, yıçpaškün. Bügüñgi künnü 2 lisovčikni kestilär ratuš tibinä. A bu anıñ üçün, ki šähärdä broyit etiy edilär.

Tṽ 1070 [1621]. Xala zvodu tibinä yäñi tiyirmän işlättilär, çaysin ki suv buzup edi.

(117) Tṽ 1070 [1621], mard 17, šapatkün. Bügüñgi künnü keldi asrı ulu suv, alay ki šähärniñ Orus çabaçiniñ blamkalarin buzdu, alayže blamkalar üsnä vežalar bar edi, axtardı çax tibin üst eti, murlarni buzdu, veran etti, ne çadar tiyirmän bar edir šähär çövräsinä, barin yıçıp alıp ketti, da asrı köp zarar boldu.

Tṽ 1070 [1621], mard 19, yıçpaškün. Varteres, Malar kiyövü, Bar yarmarkindan kelgändä Hunicada suvga tüşüp boyuldu. Evet boyulganin çıçarıp keltirdilər övgä da kömdülär. Teñri boşatkay yazıçlarına.

Tṽ 1070 [1621], abril ayında. Kandžanak igitlari surp Aksent yıçövü çövräsinä okop ettirdilər, çaysi ki äväl yoç edi, til'ko çetäni bar edi çövräsinä.

руку с чеканом над огнем так, что нельзя было ею пошевелить, и рука находилась над огнем до тех пор, пока кость не перегорела у локтя и рука не отпала вместе с чеканом. Затем сделали то же с другой рукой. Потом рвали его тело раскаленными клещами на том же помосте. И возили тот помост на саях по всему городу восьмеркой лошадей, и подвергли его многим пыткам. Потом отпилили ему обе ноги от колен. А затем, привязав его к четырем коням, разорвали начетверо, и вывезли в поле, и там сожгли его тело, и собрали пепел и бросили в Вислу. Спаси и сохрани ("Избавление") от всех зол!

(116) Года 1070 [1621], января 12 [22]. Бедрос Ракович отдал душу Богу.

О Харахаше

Года 1070 [1621], февраля 11 [21]. На Великую Масленицу. В Каменецком замке отдал Богу душу Киркор Харахаш, который по злomu навету был ложно подвергнут обвинению. Из-за этого навета его забрали в замок как предварительно заключенного до суда. А между тем на него снизошла воля Божья, и таким образом он ушел из этого мира без покаяния, потому что смерть пришла к нему неожиданно: на ходу упал и умер. Да помилует Бог его душу и простит ему его грехи.

Года 1070 [1621], февраля 14 [24], среда. Войтом на этот год избран пан Лукаш Грицкович, а новыми присяжными Гурьиг Бргошович, Задиг Патрар и Криштоф. Дай Бог счастья.

Года 1070 [1621], марта 12 [22], понедельник. Сегодня под ратушей казнили 2 лисовчиков, потому что бесчинствовали в городе.

Года 1070 [1621]. Под замковым мостом построили новую мельницу вместо разрушенной паводком.

(117) Года 1070 [1621], марта 17 [27], суббота. Сегодня пришел очень сильный паводок, такой, что разрушило Русские ворота, и перевернуло вверх ногами башни, бывшие над Русскими воротами, и разрушило до основания каменные стены, и сколько было мельниц вокруг города, все их сломало и унесло. Ущерб был причинен огромный.

Года 1070 [1621], марта 19 [29], понедельник. Вартерес, зять Маляра, по дороге с Барской ярмарки свалился в Гумнице в реку и утонул. Утопленника вытащили, привезли домой и похоронили. Да простит Бог его грехи.

Года 1070 [1621], в апреле месяце. Братство удальцов соорудило вал вокруг церкви св. Аксента, которого прежде не было, а окружал ее только плетень.

Tv̄ 1070 [1621], abril ayında. Xotkevič hetman koroniy, voyvoda Vilinskiy, övländi, çaysi ki şınarlıçka aldı kşonže Yaraslavskiyniñ çizın, da toy etti Yaraslovda.

(118) Dər Jagopnuñ ölümü üçün

Tv̄ 1070 [1621], abril 16, yiçpaşkün. Dər Jagop dər Krikor avak'ereç oylu da dər Jovanēs avak'ereç tornu, dżanin Biy Teñrigä şımarladı da keçti bu keçövlü dünyâdan meñilikkä. Bolup l'atasında aşıra igit, çaysi ki bu dünyâda životun kendiniñ provadit etiy edi aşıra prıstoyne, da zaçovacc'a boluy edi körklü kendi dostları bilä, sövüktä, pokoyda, ziçlivostta, pokora bilä, aşırlıçta, da birisinä dä uprikricc'a bolmas edi. A co v'engzä, ki ulu sövük bilä zaçovan'esi bar edir nemiç naceyasinin babasları bilä, neçik yezuitalar bilä, alay že kanoniklar bilä da barı mniçlar bilä, çaysi ki ertä-keçä bir yerdä bolup da despeticıya etärlär edi da sorup soruştururlar edi. Ol esä kendi um'estluçuna körä dżuvap berip boronit etär edi. Preto anin üçün kendin bek sövärlär edi da žalovat ettilär aşıra serdeçn'e, burungi, ölümün anin, 2-çi, 39 yaşına igit keçkanin, 3-çi, ki az k'ahanalıç etkanin, çaysi ki 11 yıl etti k'ahanalıç, 4-çi, anin yaçşı Biy Teñridän berilgän navukasın, ki söndü, 5-çi, körüp da bilip anin yaçşı staran'esin, da igi hospodarlıçın, da haväsin (119) surp yiçövdä, da özgä köp türlü yaçşı postupokların anin, Teñrigä yaragan da adämilärgä, çaysi ki Biy Teñriniñ elçisi kelip buyruçun tügenläp, anin barçanı odn'at etip, da kendin aldı op'ekasına Biy Teñriniñ. Nedä ki Biy Teñri anin dżanına yarlıçap, da ari uçmaçına arzani etkäy, da friştälär tasına kendin arzani etkäy, da anin bilgän-bilmägän yazıçlarını boşatkay, da anin dżanı pareços bolgay barçasına, da alarga da, kimlar ki bu kronikanı sarnasa da dər Jagopnuñ dżanı üçün bir «Hajr mer» aytsa. Zera uçmaçlı dżanlı dər Jagop bu kronikanı sporondit etip edi da na spisku yazıp çaldirdi, nedä ki men, Aksent, uçmaçlı dżanlinin çardaşı, köçürüp anin spisokundan da yazdım bu kronikaga. Da anin dżanına meñi uçmaç aytıyirmen. Amen. Amen. Amen.

(120) Tatar üçün

Tv̄ 1070 [1621], junis ayına. Dinsiz tatar keldi Kamenec çövräsinä salalarga neçik Panuvç'aga, da Ostroçinç'aga, da Rudaga, çaysi ki 30 atlı edi, da asrı bek buzuy edilär. Da 5 atlı tatar keldilər Doluškaga, evet salaçi dopustit etmädi salaga kendilärin, da 1 tatar 1 salaçi çatunun çizi bilä tutup bağlap edi, nedä ki eri ol çatunnuñ yerişti tatarga da öldürdü tatarnı, çaysi ki çutçardı çatunun da çizın, da aldı tatardan 2 at da yarayın. Da

Года 1070 [1621], в апреле месяце. Женился коронный гетман Ходкевич, воевода виленский, который взял в супруги дочь князя Ярославского. Свадьба тоже была в Ярославе.

(118) О смерти отца Агопа

Года 1070 [1621], апреля 16 [26], понедельник. Отец Агоп, сын авакареца отца Крикора, внук авакареца отца Ованеса, отдал душу Господу Богу и ушел из этого брэнного мира в вечность. Будучи молод летами, он проводил свою жизнь в этом мире очень порядочно и со своими друзьями обходился прекрасно, [жил] в дружбе, любви, мире, доброжелательности, кротости и смирении и никому не сделал ничего досадного. Более того, он был в большой любви со священниками польской общины, как с езуитами, так и с канониками и со всеми монахами, с которыми, собираясь вместе, они диспутировали с утра до ночи. Они спрашивали и испытывали его, а он по мере своих познаний отвечал им и отстаивал свое мнение. Вот потому-то его сильно любили и сердеченно горевали о нем, во-первых, из-за его смерти, во-вторых, что ушел молодым, в 39 лет, в-третьих, что мало пробыл священником, только 11 лет прослужил в приходе, в-четвертых, что угасла его высокая образованность, данная от Господа Бога, в-пятых, видели и знали его доброе старание, и достойную хозяйственность, и его преданность (119) святой церкви, и много других его благих деяний во имя Господа и всех людей. И вот посланник Господа Бога пришел, и выполнил его волю, и отнял все, и забрал его под покровительство Господа Бога. Да помилует Господь Бог его душу, и удостоит его святого рая, и присоединит к сонму ангелов, и простит его грехи, совершенные по умыслу и без умысла, и да будет во всем заступником его душе и всем, кто, читая эту хронику, прочтет «Отче наш» ради души отца Агопа, ибо хронику эту составил покойный отец Агоп и оставил ее в рукописи, а затем я, Аксент, младший брат покойного, переписал с его списка в эту хронику. И говорю, вечный покой его душе. Аминь. Аминь. Аминь.

(120) О татарах

Года 1070 [1621], в июне месяце. В села в окрестностях Каменца – Паневцы, Островчане и Руду вторглись неверные татары в количестве 30 всадников и очень сильно бесчинствовали. 5 татар на конях приехали в Должек, но крестьяне не пустили их в село, и когда татарин схватил жену и дочь одного крестьянина и уже было связал, подоспел муж той женщины к татарину, и убил татарина, и так спас свою жену и дочь, и забрал 2 коней и оружие

bašin kesip, keltirdi šähärgä, nedä ki ol bašni çazuç üsnä çoydular çalaga çarşı val üsnä.

Ermeni Manug üçün

Tv̄ 1070 [1621], junis ayına. Šadbey kiyövü Manug atlı çotinli, çaysi ki Kamenectä övlänip edi, tuttular kendin Kamenectä da eltilär obozga hetmanga Skala tibinä. Anda ž hetman rozkazat etti ol Manugnu çiynama, rozumit etip, ki çäšut bolgay edi Olaytan. Xaysi çiyinda heç nemä prižnat etmädi. Sojra kördü hetman, ki škaradnıy çiyin berdi džalat kendinä da ol nemä prižnacc'a bolmas, aytti kendin barvirgä berip opatrit etmä, ki bolgay sayayma. (121) Sojra yeberdi kendin Kamenecä, çaysi ki 4 kündän sojra džanın Tejrigä simarladı. Nedä ašıra körklü kömdülär kendin, zera arzani edi hörmätkä, çaysi ki bu dünyâdan suçsuz keçti da çiyinni terpit etti, evet sâbâpçi algay tölövün Biy Tejridän. A bunıç yazıçlarına Biy Tejri boşatkay. Ameñ.

Tv̄ 1070 [1621], junis ayına. Keçti bu dünyâdan meñilikkä Guryiy Diradur oylunuç sijnari. Tejri džanına yarlıyagay.

Tv̄ 1070 [1621], junis ayına. Keçti bu dünyâdan meñilikkä Migirdiç Jakub oylu Marzivanli. Tejri džanına yarlıyagay.

Tatar üçün

Tv̄ 1070 [1621], junis ayına. Keldi 2000 tatar, da keçip Turlunu keldilär Mukša üstü bilä, da kettilär çaç Dunayuvca artına, nedä ki oboz bar edir Orina tüzünä. Tedı çabär alıp hetman da vıpravit etti tatarga çarşı 1500 adam, çaysi 1500 adam barıp tatarı pohromit etti alay, ki bir nemä doyumluç almadı dinsiz tatar, evet çaysi çirildı, çaysi tiri tutuldu, çaysi çaçtı. A çaçkan tatarı salaçi bek çiriy edi, da tirilä köp tutuy edi, alayže başlarin kesip da hetmanga eltiy edilär, çazuç üsnä çoyup, nedä ki 4 türk da tatar başi Kamenectä çazuç (122) üsnä salaçilar çoyup edilär çalaga çarşı val üsnä. Alayže tiri dä keltiriy edilär.

Da hetmanga eltilär tiri tatar artıç ne ki 50, çaysilarin ki okovat ettirdi hetman. Da özgä tatarlar atlarin salıp da yayov ormanga çaçtilar, nedä ki salaçi 2 haftaga ança birär-birär tutup kendilärin öldürüyalıy edilär. Da birsiläri tüşüp boyluy edi. Da bu türlü rozpruŝonıy boldu dinsiz tatar, alay ki yarımı eksik çıçıp çutuldu, yarımından artıçı tas boldu.

Tv̄ 1070 [1621], julis ayına. Aleksandır Olay biyindän elçi keldi obozga Orina tibinä, çaysi ki obozda 2 hetman da bar edi, neçik koronıy, alay pol'nıy, çaysi elçini zatriimat ettilär da 200 hayduk bilä yeberdilär Kamenecä.

татарина. А голову отрезал и принес в город, где эту голову насадили на кол на валу против замка.

Об армяине Мануге

Года 1070 [1621], в июне месяце. Зять Шадбея по имени Мануг, из Хотина, женившийся в Каменце, был схвачен в Каменце и отослан в лагерь к гетману под Скалу. И там гетман приказал пытаться этого Мануга, подозревая, что он молдавский шпион. Во время пыток он ни в чем не сознался. И тогда гетман, видя, что палач подверг его жестоким пыткам и он ни в чем не сознался, приказал отдать его врачам на излечение, дабы мог поправиться. (121) А после отправил его в Каменец, где он спустя 4 дня отдал душу Богу. Хоронили его очень пышно, поскольку был достоин уважения, безвинно вынес пытки и ушел из этого мира. Да воздастся виновному за это от Господа Бога. А грехи Мануга Господь Бог пусть простит. Аминь.

Года 1070 [1621], в июне месяце. Ушла из этого мира в вечность супруга Гурьига, сына Дирадура. Да помилует Бог ее душу.

Года 1070 [1621], в июне месяце. Ушел из этого мира в вечность Мыгырдич, сын Якуба, Марзыванлы. Да помилует Бог его душу.

Года 1070 [1621], в июле месяце.

О татарах

Года 1070 [1621], в июле. Пришли 2 тысячи татар. Переправившись через Днестр, они прошли над Мокшей за Дунаевцы, где в степи у Орины был наш лагерь. Гетман [Ходкевич], получив известие, послал навстречу татарам 1500 человек, и эти 1500 человек пошли и разгромили татар, так что никакой добычи неверные татары не взяли, но сами были разбиты, и кто был захвачен живым, а кто бежал. Бежавших татар сильно били крестьяне, и ловили живыми, и многих поймали, а также отрезали головы и посылали гетману, насадив на жердь. Тогда и в Каменце крестьяне насадили на колья (122) на валу против замка четыре головы турок и татар. Приводили и живых.

И гетману отослали более 50 татар, которых гетман велел заковать. Другие татары бросали лошадей и бежали в лес, где крестьяне вылавливали их поодиночке и убивали в течение двух недель. А еще некоторые, убегая во время погони, вышли к Днестру, и многие бросались [в реку] с лошадьми и тонули. И так были рассеяны неверные татары, и менее половины спаслось, а более половины погибло.

1070 [1621], в июле месяце. От молдавского господаря Александра в лагерь у Орины, где были как коронный, так и польный гетманы, прибыл посол. Этого посла задержали и с 200 гайдуками отправили в Каменец.

Tṽ 1070 [1621], julis 7, šapatkünü Vartavar. Oboz Orinadan teprāndi da Kameneц yanī bilā ketti, da turdu Turlu üsnā.

(123) Tṽ 1070 [1621], julis 3. Karul' Xotkevič, hetman korunīy, keldi obozga čörüvü bilā Orina tüzünā.

Ol že julis 10, nögarikün. Karul' Xotkevič, hetman korunīy, voyvoda Vilinskiy, rušic'a boldu Orinadan da kečti Kameneц yanī bilā, χaysi ki 30 000 adamī bar edi, da barīp turdu obozu bilā Turlu üsnā, Xotingā χarši, beri yanda.

Tṽ 1070 [1621], julis 23, yīχpaškün. Starosta Sendomirskiy, hetman pol'nīy, keldi Kameneckā obozdan 300 adam bilā da ol že künnü yänā čīχīp ketti obozga.

Tṽ 1070 [1621], julis 24, nögarikün. Padšah oylu 3-či Zigmuntnuṽ, atī Vladislav, keldi Plövgā 8000 adam bilā.

Tṽ 1070 [1621], okosdos ayīna, šapatkün. Padšah oylu Plövdän čīχti, χaysi ki ašira kontent boldu šähärlidän.

Okosdos ayīnda, šapatkün. Xotkevič, hetman korunīy, Kameneckā keldi da yänā ol že künnü čīχīp ketti obozga.

Okosdos ayīnda Turlu üsnā köprü iślättilär Xotin χalasī tibinā. Da ol köprü üstü bilā čörüvü nemičniṽ kečīp da turdu obozu bilā arī yanda Xotindän turup.

(124) **Krul'ovic Kameneckā keldi**

Tṽ 1070 [1621], okosdos 13, yīχpaškün. Padšah oylu Vladislav keldi čörüvü bilā Kameneckā da obozun χoydu Doluška yanīna. Evet kendi kirdi χalaga, da anda bir kečā χonup, da ertāsi čīχīp ketti barī čörüvü bilā obozga Xotindā bolgan. Xaysi ki birgāsinā 8 miṽ alaman bar edi da 1 miṽ žolner. Evet šähärli ermenilär uzattīlar kendin čaχ Xodorovc'aga anēa, alayže nemič aχpaši da starosta Potockiy. Anda ž körklü žegnacc'a bolup, da padšah oylunuṽ χolun öptülär nečik aχpaš, alay starosta, da odīydit ettilär. A bu boluy edi nögarikün. Da barīp obozu bilā χondu Turlu üsnā.

Xanküngi күнү 45 000 χazaχ pībīt etti Xotingā, bizim obozga, ki Olaχ veliyatī bilā keldilär obronon renkon, hafta yarīm түvüş etiy edilär türk-tatar bilā. Anda ž ol oγrašta öldürdülär Silistra pašasin Useyim pašani, tüfäktän čagatīna urup. Alayže χazaχ hetmanin ž Sahaydačnīy yančarkadan enjinā urdular, evet zararsiz boldu. Da bir түrlü etālmädilär χazaχka. Evet čati ketip edi 4 miṽ adam χazaχ — alarni zaskočit etip χirdilar.

1070 [1621], июля 7 [17], суббота Преображения Господня. Лагерь снялся с Орины, и войско, миновав Каменец, остановилось на Днестре.

(123) 1070 [1621], июля 3 [13]. Кароль Ходкевич, коронный гетман, прибыл с войском в лагерь в степи у Орины.

В том же июле, дня 10 [20], во вторник, Кароль Ходкевич, коронный гетман, воевода виленский, с 30 тысячами человек снялся с Орины и, пройдя в стороне от Каменца, остановился на Днестре против Хотина с этой стороны.

1070 [1621], 23 июля [2 августа], понедельник. Староста Сандомирский, польный гетман, прибыл из лагеря с 300 человек в Каменец и в тот же день снова вернулся обратно.

1070 [1621], 24 июля [3 августа], во вторник, сын короля Сигизмунда III по имени Владислав прибыл во Львов с 8 тысячами человек.

1070 [1621], в августе месяце, в субботу. Сын короля выступил из Львова, где был очень хорошо принят горожанами.

В августе месяце, в субботу. Ходкевич, коронный гетман, прибыл в Каменец и в тот же день вернулся в лагерь.

В августе месяце под Хотинской крепостью соорудили мост через Днестр. Польское войско, переправившись по этому мосту через Днестр, разбило лагерь на противоположном берегу у Хотина.

(124) **Королевич прибыл в Каменец**

1070 [1621], августа 13 [23], понедельник. Сын короля Владислав прибыл со своим войском к Каменцу, разместив свой лагерь у Долужки. Сам он вошел в крепость и, переночевав там одну ночь, на следующий день со всем своим войском отправился в лагерь под Хотинском. Вместе с ним было 8 тысяч немцев и 4 тысячи жолнеров. Городские армяне, а также польский епископ и староста Потоцкий проводили его до самых Ходоровиц и торжественно попрощались, и польский епископ и староста целовали руку сына короля. И возвратились. А было это во вторник. И пошел он с войском и остановился лагерем на ночь на Днестре.

В среду в наш лагерь у Хотина прибыло 45 тысяч казаков, которые, успешно ведя бои против турок и татар, за полторы недели прошли через Молдавию. В тех боях они убили силистрийского пашу Хусейна выстрелом из ружья в лицо. Тогда же и казацкого гетмана Сагайдачного ранили из янычарки в плечо, но обошлось благополучно. Так ничего и не смогли сделать казакам. Однако сторожевой отряд в 4 тысячи казаков был застигнут врасплох и разбит.

Kiçaynakün padşah oylu prepravicc'a boldu arı yanga obozga, evet çörüvü keçälmädi, zera köprü Turlu üsnä yasalğan buzulup edi, da 5 kündän soñra znovu yasap keçtilär.

Xondikârnij kelgäni

(125) Ol že künnü kiçaynakün Türk çondi-kârî sultan Ahmätnij oylu sultan Osman keldi kendi çörüvü bilä 250 kerät 1000 adam bilä da 250 top bilä da turdu nemiç obozuna çarşi aşıra yuvuç, ançaç çerek mil yerdä, alay ki bir oboz birsisin igi körüy edi. Evet bu çadar topları içinä bar edi, 14 top, çaysi toplarni otuzar džüft biyvol tartiy edi. A çalğanin 10-ar džüft da 9-ar. Bar edi özgä toplar, ki 4-är at bilä yürütüy edilär. Da skoro kelip turdu obozu bilä dinsiz türk, na zaraz ol že künnü keçägä yuvuç oçvotniki çixti placka toplar bilä da kelip nemiç obozuna uruy edilär. Anda ž bizimkiläri dä çixtilar çarşilarına bir neçä çorengев, da potikacc'a bolup, da tez yänä prestat ettilär. Evet tüstü türktän bir 12 adam. Alayže bizimkilärindän tüstü bir 20 adam, çaysi ki Miçal, oylu Lukašnij, da bašin kesip aldilar ol zaman, zera bizimkiläri zvičaylarin türklärnijn haniz bilmäslär edi — anda övrändilär.

Aynakün tatar çanı yerišti 130 miñ adam bilä da kelip košu bilä turdu türk çörüvü artına Prut üstü bilä. Da Xantemir mırza 80 miñ tatar bilä kelip zaraz Turlunu keçip beri yanga da košu bilä turdu Turlu yalısı bilä da yolun Kamenecnijn tuttu, ki obozga kelmä bolmas edi. Anda ž padşah oyluna keliy edi živnost hem 2 ulu arabaporox, na anı zevšistkim alıp da çondikârga eltilär başxiš dinsiz tatarlar. (126) Xaysi porox üçün çondikâr aşıra bek kontent boldu. Da zaraz rozkazat etti, ki köprü yasagaylar Turlu üsnä. Nedä ki ustaları da birgäsinä bar edi. Anda ž rozkazan'esinä körä dinsiz dä çorçulu çondikârnij 4-5 küngä deg aşıra foremnij da çuvatli ustaliç bilä köprü yasadilar obronalar bilä, da zvod çabaçlar bilä, da safi temir bilä.

Soñra bir neçä kündän soñra Xantemir mırza 50 000 tatar bilä ketti çaç Zamosc'a tibi-na da Lublin tibinä, da aşıra köp zarar etip, küvdürüp, buzup, da çaytti köp yasir bilä 15 kündän soñra. Evet kečkändä Kamenec yani bilä dinsiz yasir bilä, na çixti šähärli da salaçi, alayže alaman da bar edi çala artına 3-4 yüz adam, barisi bir bolup da yolun aldilar tatarnij Doluška ormanına, da aşıra köp tuvar hem yasir odn'at ettilär tatardan, çirip da tövüp kendilärin.

В четверг сын короля переправился на противоположный берег, к лагерю, а войско не смогло, так как мост, построенный через Днестр, был разрушен. А переправились пятью днями спустя, после восстановления моста.

О прибытии султана

(125) В тот же день, в четверг, прибыл турецкий султан Осман, сын султана Ахмеда, со своим войском – 250 раз по тысяче человек и 250 орудий – и разбил лагерь напротив польского войска, очень близко, на расстоянии лишь четверти мили, так что из одного лагеря было хорошо видно другой. А среди того количества орудий было 14 пушек, которые везли по 30 пар буйволов, а остальные – по 9-10 пар, а еще были другие – их везли по 4 пары. И как только неверные турки подошли и стали лагерем, в тот же день к вечеру на поле вышли добровольцы с пушками и стали обстреливать польский лагерь. Тогда и наши вышли против них – несколько эскадронов – и вступили в бой, но вскоре бой прекратили. Из турок пало около 12 человек, а из наших погибло человек 20, среди которых был Лукаш, сын Михала, голову которого тогда отрубили и забрали. А это потому, что наши не знали еще тогда обычая турок, но там об этом узнали.

В пятницу прибыл татарский хан со 130 тысячами человек и разместился лагерем позади турецкого войска над Прутом, а Хантемир-мурза с 80 тысячами татар сразу по прибытии переправился через Днестр на эту сторону и остановился лагерем на берегу Днестра, захватив дорогу на Каменец, так что к [нашему] лагерю нельзя было проехать. Как раз в это время сыну короля везли провиант и два больших воза с порохом, и неверные татары захватили все целиком и отослали в подарок турецкому султану.

(126) Порохом султан оказался очень доволен. И сразу же отдал приказ строить мост через Днестр, так как при нем были мастера. Согласно приказу неверного ужасного султана за четыре-пять дней весьма искусно и с великим мастерством они построили мост (они мастерски построили мощный и весьма совершенный мост) с прикрытием, с подъемным мостом-воротами, [окованными] чистым железом.

Затем, спустя несколько дней, Хантемир-мурза с 50 тысячами татар двинулся под Замостье и под Люблин, причинил там много ущерба, сжег и разорил область и возвратился через 15 дней с огромной добычей. Когда же неверные татары с полоном проходили мимо Каменца, горожане и крестьяне, а также бывшие в крепости немцы – всего 3-4 сотни человек – объединились, и выступили, и перекрыли татарам дорогу в Долужкинском лесу, и отняли очень много скота и пленных у татар, а их самих разгромили.

Ol že zamanî dinsiz tatar surp Lusaworiç yixövün küvdürdü zevşistkim, çaysi ki aşira körklü şenliçi bar edi, neçik çövräsina bolgan baççaları, alayže övlari yixöv azbarına, da köşkü çöp-çövrä balaslar bilä, alayže yixöv üstünä kümbeti bl'aç bilä yapkan barı-yoçu bilä küvdürüp, niveç aylandirdilar, alay ki tek 4 duvarı çaldı taş.

Do tego surp Haç yixövünün dä üstün küvdürdülär, çaysi ki alayže körklü kümbeti bar edi üstünä. Neni ki Biy Tejri hayufun algay ol surp yixövlärniñ dinsiz da murdar, tasip tayfadan da surp Haçiniñ zork'u da surp Lusaworiçniñ alışı urup da çarçagay dinsizläрни. Aмен, еyiçi.

(127) Şapatkün dinsiz türk toplar bilä kelip, da çazaç üsnä ulu çuvat bilä şturmovat etiy edi kün uzun bez pristanku. Evet çazaç keçägä yuvuç vıpadnut etip obozundan, da çixti türkkä çarşı, nedä ki türk çarşı turalmınça, til podat etti da başladı çaçma. Evet çazaç tüştü dinsiz artına çıraçıra, alay ki çuvalap kendilärin çaç taborlarına türknün, da aşira köp dinsizlärdän çirdilar, da köp zdobiç aldilar. Evet tez keç bastı, da posilok bermä bolmadilar çazaçka. Do tego 7 top türktän odn'at etip edi çazaç, evet alma bolmadilar, zera dublarğa okovanıy edilär da topnu topka lancuçlar bilä klusovat etkän edi. Soñra çazaçlar çaytip obozlarına, da baltalar bilä znovu barıp, toplarnıñ küpçäk-lärin çapçaladilar da 2 topnu voloçit ettilär obozlarına. Xaysi ki türk padşahi da ulu çorçuda edi paşaları bilä.

Yixkün, yixpaşkün heç nemä utarşka bolmadı, zera ne bizimkiläri çixti, da ne dinsiz türk çixti, zera yaman posmakovat etip edi dinsizlärgä şapatküngi künnü. Xaysi ki yeniçeri açasın yüräk-länip çondikâr mänzul etti, da 1 pašanı kestirdi, da Olaç biyin Aleksandrni okovat etmä aytı. A bu anıñ üçün ki çondikârga obicaç'a bolup edilär, ki skoro kelgäçoç nemiç obozu tibinä, ki ol že künnü albo ertäsi dostat etkäylär edi oboznu, da aşira lekcivažit etiy edilär, da işanmaslar edi bunuçki çuvatni, çaysin ki çazaç körgüzdü.

(128) Türk şaneçni alıp edi

Nögärikün dinsiz türk çazaç üsnä şturmovat etiy edi, da özgäläri kelip, neçik yayovlu, alay atlısı, da zdradem aş zamanına şturmovat etti nemiç p'eçotasi üsnä, çaysiläri ki çabaçi alnına oboznu şaneclärni közätıy edilär 200 hayduk. Nedä ki p'eçota, körüp bu şturmnı, da şaneçtän çaçma başladilar artçarı obozga. Anda ž dinsiz türk kirdi şaneçkä da çaysin çayda yerişti, anda kesti ol hayduklärni çaçkan zamanda, da başların barısiniñ aldı. Alayže rotmistrni da öldürdülär, da

Тогда же неверные татары напали и сожгли полностью церковь св. Григора, прекрасной постройки, а также уничтожили окрестные сады, дома в церковном подворье и ограду с балясинами со всех сторон и дотла сожгли покрытый жестью купол на церкви, так что остались только четыре каменные стены.

Сожгли они и крышу церкви св. Креста, на которой тоже был красивый купол. Да отомстит Господь Бог за эти святые церкви неверному, нечистому и фанатичному племени, да [покарает их] сила Святого Креста, да проклянет их в своих молитвах святой Просветитель. Аминь. Да будет так!

(127) В субботу неверные турки подошли с пушками и целый день большими силами непрерывно атаковали казаков. Но ближе к ночи казаки выступили из лагеря и ринулись против турок, и те, не сумев противостоять, отступили и бросились бежать. Казаки кинулись за ними, громя и круша, и так преследовали их до самого турецкого лагеря, и побили многих неверных, и взяли много добычи. Но вскоре настала ночь, и [поляки] не смогли дать казакам подкрепление. Тем не менее, казаки отбили у турок семь пушек, но не смогли забрать, так как они были прикованы к дубам и друг к другу цепями. Тогда казаки отправились в свой лагерь и, взяв топоры, вернулись к пушкам; изрубив колеса (лафеты?) пушек, отволокли две пушки в свой лагерь, чем турецкий султан и его паши были очень напуганы.

В воскресенье и понедельник никаких стычек не было – ни наши не выступали, ни неверные турки, ибо [события] субботы неверным пришлись не по вкусу; турецкий султан, разгневавшись, освободил от должности агу янычар, велел казнить одного пашу и заковать молдавского господаря Александра. А все потому, что обещали султану, что, как только приблизятся к польскому лагерю, в тот же день или на следующий его захватят, но слишком легкомысленно отнеслись и недооценили силу, которую показали казаки в тот день.

(128) Турки взяли редут

Во вторник неверные турки атаковали казаков. Прибыли и другие войска, как пешие, так и конные, и вероломно, во время обеда, напали на польских пехотинцев – на тех 200 гайдуков, которые охраняли редут перед воротами лагеря. Заметив наступающих, пехотинцы бросились бежать из редута назад к лагерю. Неверные турки немедленно ворвались в редут и где кого из этих гайдуков настигали во время бегства, там и убивали и забирали головы всех [убитых]. Убили также ротмист-

poručnikni, da xoronžiyini xorengев bilä tiri aldılar. Soңra, obozdan çixip, da dinsiz türknü vi-strašit ettilär šanectän, nedä ki zaraz dinsiz, art berip, xaçti, evet tüštü bir otuz türk artix-eksik. A bu nemiç p'exotasin kestilar elli albo artixi bilä, zera türk ašira köplüx edi — igirmi 1000 adam bar edi. Da başlixlari Mustafa paša, Baydad pašasi edi.

Polockiy üçün

Nögärikün. Ol že künnü dinsiz türk kečägä 23 sahatta, popravicc'a bolup, da çixti znovu moydan-ga 15 000 adam, da toyrу keliy edi ulu xuvat bilä da ulu pend bilä nemiç obozunü xabaхina xarši, xayda ki pol'niy hetman boluy edi. Zera 2 xabaх edi türk sartin. (129) Evet birsi xabaхта koroniy hetman boluy edi. Anda ž ol zaman 3 rota turup edi, xaysi ki storozh edi kündüzgü, da koroniy hetmanniy xabaхina edilär, da 1 nemä dä işanmaslar edi. Evet körüp dinsizni, ki prosto pol'niy hetmanniy xabaхina keliyir, na zaraz hetman koroniy ilgäri sekirdi xaršilarina. Anda ž körüp bu 3 rota hetmanniy ulu oxvotasin, da dopustit etmädilär hetmanga uruška barma. Evet naprud kaštäl'an Polockiy da Prokop S'en'avskiy kendi xorengевlari bilä sekirdilar dušmanga xarši, da üçünçi xorengев hetman koroniyning, xaysi ki storozhda edilär, alip Tejrini boluşluxka, da alay potikacc'a boldu bu 300 adam, ki birisi kopyasin boş xaldirmadi, zera igi renčn'e rast keldi kendilari bilä potikacc'a bolma vlasn'e tüz yanlarından da dügül ki xaršilarina, da här adam kendi payina 2-sin-3-sün axtardi, zera xisliх edi. Da soңra palaška alindilar da alay kesiy edilär, neçik kendilari kliy edilär. Anda ž dinsiz, körüp bunu, da turdu xaçma da biri birin basxalama. Evet bizimkilari kesä-kesä xualiy edilär artlarından çax türk obozuna yuvux. Evet pan Polockiy, ki ilgäri rotalar alnina sekirdi, na ol zaman kopya bilä atip da šišakinij tibi bilä urdular, alay ki sl'uzom ketti da bašin obrazit etti, evet attan tüšmädi, (130) yoxesä nečäsin öldürdü. Do tego dağın 2 tovarišni öldürdülär, da 11 paхolikni bizimkilärinij, hem koroniy hetmannij xorengevin odn'at etti dinsiz türk. Soңra 5 kündan soңra pan Polockiy džanin Tejrigä simarladı, xaysi ki ricerskiy ölüm bilä öldü, nedä ki bütün çörüv ašira kendin žalovat etti. Da türk heseb bilä xirildi 1200 artix-eksik. Xaysi ki keča bilä türklär kelip poхodn'alar bilä da kaganeclär bilä öldürgän truplar arasına taңlap da aliy edilär ölüläрни, xaysi ki značnüy edi, a xalğani xalip edi placta itlär kibik. Evet başlarin kesip da keltirip nemiç val içinä saliy edilär. Da

ра и поручика, а хорунжего со знаменем взяли живым, позже [поляки] выступили из лагеря и выбрали неверных турок из редута, так что неверные, сразу же обратились вспять и бежали. Погибло около 30 турок. А из тех польских пехотинцев зарубили около 50 или больше, потому что турок было огромное множество – 20 тысяч. А во главе их стоял Мустафа-паша, паша Багдада.

О Полоцком

Во вторник. В тот же день, к вечеру, в 23 часа неверные турки, перегруппировавшись, снова выступили на поле сражения в количестве 15 тысяч и с огромной силой и великим напором ринулись к воротам польского лагеря, где находился польный гетман. А на турецкую сторону было двое ворот. (129) У других ворот находился коронный гетман. Там же стояли тогда три эскадрона дневного караула и ничего не подозревали. Увидев, что неверные устремились к воротам польного гетмана, коронный гетман немедленно помчался верхом на коне им навстречу. Тогда эти три эскадрона, видя большое рвение гетмана, не допустили, чтобы он вступил в бой. А прежде всех кастелян Полоцкий и Прокоп Сенявский со своими эскадронами бросились против врагов, а третьим был эскадрон коронного гетмана, который был в карауле. Эти 300 человек бились с Божьей помощью так, что ни у одного из них копье не осталось пустым; к тому же им самим пришлось биться из удобного положения, собственно с флангов поля, а не в лоб; и каждый человек сразил двоих-троих, потому что было тесно. А потом взялись за палаши и побии столько, сколько смогли. Неверные, увидев это, обратились в бегство и стали топтать друг друга. Так наши, рубя и круша, преследовали их до самого турецкого лагеря. А в пана Потоцкого, когда он скакал впереди эскадронов, попало копье; ударившись о край шлема, оно скользнуло и задело голову, но с коня он не упал, (130) а еще убил нескольких. Кроме того, из наших были убиты 2 офицера и 11 рекрутов. Еще неверные турки отняли знамя коронного гетмана. Спустя пять дней пан Полоцкий отдал свою душу Богу; он умер смертью героя, и все войско очень горевало о нем. Турок было уничтожено около 1200, так что целую ночь турки ходили с фонарями и плашками среди убитых, разыскивая и подбирая мертвых, которые были познатнее, а остальных бросили на поле, как собак. А их головы отрезали и кидали через польский вал внутрь [лагеря]. А наши своих хоронили. Вот так безуспешно отступили турки. Неверный багдад-

bizimkilärin kömüy edilär. Da bu türlü n'epotišn'ë ödïydit etti dinsiz türk. Ol že dinsiz Baydad pašasi kelip edi, Mustafa paša, ki ertädän kelip edi. Evet posčacic'a bolmadï kendinä kečägä.

Nemič pole stavit etti tüzdä

Xanküngi künnü barï čöröv, här birisi rospravicc'a bolup, nečik xosdovanuťiunu bilä, alay že hăläläšmaıı bilä, da čixti barisi moydanga tüz bilä, turdular nečik to potrebagä, tözüp, ki dinsiz kelgäy oıraš etmä. Evet dinsiz čixmadï, yoıesä keltirdi ulu topların da, ormanda zasadit etip, uruy edi da vïzivat etiy edi bizimkilärin toplar üsnä dayın arï. Ol že künnü yazıldı türk taborunda 4000 yeniçeri segbendän [seğbentan] da bostančilardan, zera xırilip edi yeniçerisi da ašira az xalıp edi.

(131) Kiçaynakün alayže bizim čöröv čixti tüzgä da turdu sprav'e, evet türk čixmadï, yoıesä artxartın, Xotin sartın, olaylı da multan tatar bilä kelip urdu, evet nemä etälmädi, zera bar edi zasacka ormanda bizimkiläriniñ, alayže Xotin taš yixövündä 100 hayduk bilä hakovnicalar bar edi, evet 2 tatarnï tiri tuttular da bir olaylıni. Do tego keskän bašlar da hetmanga keltirdilär. Da bu türlü xara yüzlü xayttılar dinsizlär.

Aynakün xazaıı üsnä šturum etti türk, 3-4 kez keldi, da xara yüzlü xaytti.

Šapatkün znovu xazaıı üsnä šturmovat etti.

Yixkün ulu utarška boldu nečik xazaıı bilä, alay že alaman bilä da žolner bilä, alay ki čöp-čöv-räsin oboznuıı xaplap edi türk, ki tüz körünmäs edi. Da toptan uruy edilär här yartın. Alayže bizimkiläri dä toptan urup da yuvuıı bermäslär edi kelmä. Da atlilar čixip da birgälärinä kün uzun xuvalašiy edilär. Alayže yayovlu čixip obozdan bariy edi xaršï. Ol že künnü xazaıılar kendi içlärinä bolgan eski hetmanların kestilär, xaysiniñ atı Borodavka edi. A bu anıñ üçün ki yeberip edi 5000 xazaııni Olayka na čati, da anda tas boldular. Evet soıra kendi içlärinä taıladılar Šahaydačniy atlı hetmannı da ol Borodavkanı berdilär bu Sahaydačniyniñ xoluna, nedä ki ol Sahaydačniy tuttu yanına kendin, 2 haftadan soıra kečä bilä kestirdi kendin.

(132) Yixpaškün Kostantin Batista oılu keldi Türktän elçiliıka bizim obozga hetmanlarga. Atın berip Multan biyiniñ Radulnuıı, da xolup, napominat etip, ki elçi yebergäylär ulu vezirgä, da of'aravacc'a bolup, ki barışliıka kliyir Radul biy staracc'a bolma, tek til'ko elçiläri nemičniñ kelsin vezirgä.

Nögärikün elçiniñ sözünä da žadan'esinä körä viıpravit ettilär hetmanlar elçi türkkä pan Želinskiyni da türk elçisin dä odpravit ettilär.

ский паша Мустафа, который приходил утром, не смог одержать победу и ночью.

Поляки стали в поле в боевом порядке

В среду все находящиеся в составе войска, совершив общую исповедь с причастием и прощением взаимных обид, вышли на поле, став в боевой порядок, как положено, ожидая, что неверные придут биться. Но неверные не выступили, а притащили большие орудия и, скрытно установив их в лесу, открыли огонь, вызывая наших еще дальше – на орудия. В тот же день в турецком лагере в янычары было записались 4 тысячи человек из числа секбанов и бостанджи, так как [многие] янычары были убиты и осталось их очень мало.

(131) В четверг наше войско также вышло в поле и стало строем на правой стороне, но турки не выступили, а с тыла из-за Хотина напали молдаване и валахи с татарами и ударили. Но ничего не смогли сделать, так как в лесу находилась наша засада. И в хотинской каменной церкви было 100 гайдуков с гаковницами, и они схватили двух татар и молдаванина. И еще принесли гетману отрубленные головы, так что неверные с позором возвратились назад.

В пятницу три-четыре раза турки атаковали казаков, но возвращались с позором.

В субботу они снова атаковали казаков. В воскресенье состоялся крупный бой с казаками, немцами и жолнерами, окрестности лагеря кишели турками, так что даже поля не было видно. Со всех сторон били орудия; наши также стреляли из пушек и не давали близко подойти. Затем выехали конные и сражались друг с другом целый день. И пешие тоже вышли из лагеря и наступали. В тот же день казаки низложили своего старого гетмана по имени Бородавка, который находился в лагере. А это за то, что он послал в Молдавию 5 тысяч казаков в боевое охранение и они там погибли. А затем избрали между собой гетмана по фамилии Сагайдачный, а того Бородавку отдали в руки Сагайдачному, и этот Сагайдачный держал его при себе, а две недели спустя ночью велел его казнить.

(132) В понедельник от турок в наш лагерь к гетману прибыл с посольством Константин, сын [Вевелли] Баптиста. От имени господаря Валахии Радула он просил и настаивал, чтобы направили посла к великому визирю, и уверял, что господарь Радул приложит все старания для установления мира, пусть только польские послы пойдут к визирю.

Во вторник по просьбе посла наши гетманы направили к туркам послом пана Зелинского и отпустили турецкого посла.

Хараҗаш паша

Xanküngi künnü Budin paşası Xaraҗaş paşa Türk padşahından җолунду, ki kendi sītarasın kelip obozda prubovat etkäy, zera ol künnü kelip edi türk taboruna 4000 adam bilä, da aşıra yarar eli bar edi. Xaysi ki Türk padşahi, sorup kendin da bilip, ki sītaralı paşa edi, kaftan kiydirip, kendinä pozvolit etti şturumga kelmä. Berdi kendinä dayın 6000 yeñičeri, da 12 000 Urumeli spahisi, da 5000 Ötäyаҗа spahisi, alay ki 27 000 adam boldu. Ol esä tutundu җondikârga, ki nemiç obozun (133) bügüngi künnü dostat etärmen. Da җолун öpüp җondikârniñ, odıydit etti bu җadar çörüv bilä. Da җачан аш zamanı boldu, na Xaraҗaş paşa kelip urdu çörüvü bilä nemiç obozu üsnä, ormandan çixip zboku ulu avaz bilä, çaxırmaҗ bilä, da keldilär alay yuvuҗ valga, ki val tibinä edilär neçik yäniçerisi, alay že җorengevlär bilä atlı çörüvü. A özgäläri җazaҗka barip şturmovat etiy edilär toplar bilä, alayže çöp-çövräsindän oboznuҗ keliy edilär şturumga. Evet bizimkiläri, Teҗrini boluşluҗka alıp, da sekiriştilär valdan yayov — bolsun tovariş, bolsun paҗolik, bolsun çura. Evet dayın köp edi oylanlar da paҗoliklär, җaysi ki çixip da ulu avaz bilä da yüräk bilä dinsizgä җarşı bardılar. Alayže pan Vayer, alamanlar pulkovniki, turup edi başҗa obozu bilä anda ž yıraҗ dügöl 4000 alaman bilä, da türk bek natirat etiy edi üstünä da artından şturmovat etiy edi, җayda ki pespeçniy bolup valı da topu yoҗ edi, evet bir oҗurdan popravicc'a bolup, da alay potikacc'a boldular da poprit ettilär dinsizni, ki keräk җačkay edi valdan kerı, nedä ki җačkanların aşıra bek җirdilar, tudžis köp zdobič dostat ettilär dinsizdän. Navet dinsiz da җutsuz Xaraҗaş paşanı bir alaman tüfaktän urdu, alay ki atı tüşüp öldü, da kendiniñ ayaxına urdu.

(134) Paşanıñ öldürgäni üçün

Soңra bir spahisi povodniy atın berdi, ki atlangay [da] җačkay. Evet aldı atni, da atlanma kliy edi, da skoro bir ayaxın җoydu stremengä, anda ž özgä alaman, popravicc'a bolup, urdu tüfaktän kendin çax köksünä da atҗardı kendin. Körüp bunu, dinsiz türklär, da җapip yer üsnä yatkanın, da voloçit ettilär birgälärinä. Alayže özgä znaçniy öldürgänlärni dä aldilar, җaysin ki boldular. Da özgäläriniñ başın kesip bizimkiläri, da oboz valına keltirip saliy edilär. Da bir neçäsin tiri keltirdilär hetmanlarga. Anda ž soңra türklär barip, ormanda turdular 1 bölük bolup, da yeberdilär taboruna türknüñ, da 1 җizil rıdvan keltirdilär, da ol rıdvan içinä җoyup Xaraҗaş paşanı da özgälärin alıp kettilär җара yüzli kibik. Bu türlü bügüngi künnü Teҗ-

Харахаш-паша

В среду турецкий султан разрешил паше Буды Харахаш-паше испытать свое счастье в походе, поскольку в этот день он прибыл в турецкий лагерь с 4 тысячами человек, и все были весьма достойные. Турецкий султан, который любил пашу и знал его удачливость, одарил его кафтаном и позволил пойти в атаку, дав ему еще 6 тысяч янычар, 12 тысяч сипахиев из Румелии и 5 тысяч сипахиев из Анатолии – всего, таким образом, 27 тысяч человек. А он поклялся султану (133) в тот же день захватить польский лагерь и, поцеловав руку султана, отправился с войском. И когда пришла пора обеда, этот Харахаш-паша со своим войском ударил с фланга со стороны леса по польскому лагерю; с громкими возгласами и сильными криками они подошли так близко к валу, что и янычары, и конница со знаменами оказались под самым валом. А другие с пушками атаковали казаков и также двинулись со всех сторон на штурм их лагеря. Но наши, полагаясь на Божью помощь, бросились [на врага] все вместе с вала – и офицеры, и пахолики, и оруженосцы. И еще было много воинов и рекрутов, которые с большим рвением и громкими возгласами бросились против неверных. Неподалеку находился и пан Вайер, командир немцев, со своим отрядом в 4 тысячи человек, и турки сильно напирали на него и штурмовали с тыла, где, как они были уверены, у него не было ни вала, ни пушек. Однако они [немцы] сразу построились и так погнались на неверных, что тем пришлось бежать назад; они перебили очень многих убегающих и захватили у неверных много добычи. Неверный и злосчастный Харахаш-паша был поражен выстрелом из ружья одного немца, так что конь его пал, а сам он был ранен в ногу.

(134) О том, как был убит паша

Затем один сипахи дал ему своего запасного коня, чтобы тот бежал. Он взял коня и хотел сесть, но, как только вложил одну ногу в стремя, тут же другой немец, прицелившись, выстрелил из ружья ему прямо в грудь и свалил его. Неверные турки, увидев такое, подхватили лежащего на земле и потащили с собой. Забрали и тех знатных убитых, которых смогли. А головы других наши отрезали, приносили и перебрасывали через вал [внутри своего] лагеря. И еще привели к гетману нескольких живых. Тогда турки отступили и стали в лесу. Они послали в турецкий лагерь один отряд и привезли красный рыдван. Уложив в тот рыдван Харахаш-пашу и других, ушли с позором. Вот так сегодня Бог порадовал христиан, а неверных в немалой

ri sövündürdi k'risdânlarni da dinsizlârni n'epo-
malu zasmütit etti. Xaysi ki bizimkilârandân tüştü
7 adam, da alarniñ tas boldu 2800 adam, da barça
yarar da nayçoln'eyşi yigitlâri çirildi.

Xondikârniñ ulu žali

Nedä ki çondikâr işitip, da bek žalosn'e yiy-
lap žalovat etti kendin, zera barça işançi bu paşada
edi, ki kelip nemiç obozun buzgay edi, da añar 2
hafta oçekovat etti, (135) zera köp potrebalarda
bolup edi da köp çala da šähârlâr dostavat etip edi
ävâlgi çondikârniñ zamanına, atasiniñ da babusu-
nuñ zamanına. Do tego yarar Bosna yigitlârin žalo-
vat etti, ki tas boldular, aytip ki gâvur çolundan
keçtilâr. A bu işlâr sahi da toyrudur, zera yazgan
bunu, Aksent, anda edim da közüm bilä körüy
edim, da çaysin ki igi bilmäs edim, anı igi dovi-
dacc'a bolup yaziy edim.

Evet ol şturumga keltirgân kendilârin 1 hay-
duk edi, çaysi ki nemiç obozundan çaçip da türkkä
berinip edi, da ol körgüzdü ol yerni, çaydan ki kel-
dilâr, da aytip ki, bir obrona, bir top yoçtur bu yer-
dä, çaysi ki tez dostat etärsiz kendilârin. Xaysi ki
alay edi. Evet şturumdan soñra zaraz ol hayduk-
nuñ başin kestilâr, aytip ki: «Bizni bununki yaman
yergä netmä keltirdiñ, ki tas boldu?»

Kiçaynakün. Hetman rozkazat etti çazaçka,
ki Turlunu keçip kelgäy beri yanga. Anda ž çazaç
1200 bolup da 300 hayduk keçä bilä keçtilâr Tur-
lunu da kettilâr türk köprüsünün çarşisina. Anda
ž bar edi 2000 türk, çaysi ki közätüy edilâr köprü-
nü, ki kimesä buzmay edi. Alar esä besp'eçni y bo-
lup yuçluy edilâr. Da anda ž 2 paşa bar edi, birisi-
niñ atı Ali paşa, birisiniñ — Xarahisar pašası. Xa-
zaç esä tuyduçsuz urdu üstlârinä yuçlaganlariniñ
da çaysin kestilâr çatirlârinin içinä, çaysi ki suvga
sekirip boyuldu, çaysi çaçti, evet pašalarni, 2-sin
dä, öldürdülâr. Da aşira köp yaçşilix alip keldilâr,
alayze türk aççası da kümüş. Da tiri heç çaldırma-
dilâr, til'ko pašaniñ bir çara arapı bar edi — anı
keltirip padşah oyluna bayışladilar.

(136) Türk şturum üçün

Aynaküñgi künnü dinsiz türk çazaç üsnä
şturmovat etiy edi küñ uzun da nemiç üsnä çab-
açka çarşı. 2 kez çuvat bilä keldilâr da 4-är at
bilä toplar birgälârinä yürütüy edilâr, da riçtovat
etip, uruy edilâr bizimkilâri üsnä, da yänä alip
çaçiy edilâr. Evet bizimkilâri yayov çixip da
birgälârinä utarşka etiy edilâr. Xaysi utarşkada
bir türk çoronziyin öldürdülâr da başin kesip
çorengevi bilä keltirdilâr hetmanga. Da 2-çi
çoronziyni dä öldürdülâr, da tek çorengevin aldı-
lar da oddat ettilâr hetmanga. Xaysi ki hetman

степени опечалил. Из наших пало 7 человек, а у
них погибло 2800 человек, причем все погибшие –
достойные и выдающиеся войны.

Великая скорбь султана

Когда султан обо всем узнал, очень горько
жалел и скорбел о нем, так как все его надежды
были связаны с этим пашой, который должен был
по прибытии разрушить польский лагерь; и
ожидал его две недели, (135) ибо Харахаш взял
много крепостей и городов во времена отца и деда
нынешнего султана. Печалился он и о погибших
достойных юнаках Боснии, которые умерли-де от
гяурской руки. Сказанное правда и соответствует
действительности, ибо я, Аксент, пишущий это,
был там и видел собственными глазами, а чего хо-
рошо не знал и не видел, то, прежде чем писать,
хорошо разузнал.

А привел их на штурм один гайдук, который
бежал из польского лагеря и предался туркам; он
показал то место, где они должны были атаковать,
и говорил, что в том месте нет ни бастионов, ни пу-
шек и что их легко можно захватить. И оно так и
было. А сразу после штурма тому гайдуку отруби-
ли голову: дескать, за то, что ты привел нас сего-
дня в пагубное место и мы разбиты.

Четверг [через неделю]. Гетман приказал каза-
кам переправиться через Днестр и прибыть на эту
сторону. Тогда 1200 казаков и 300 гайдуков пере-
правились через Днестр и двинулись по направле-
нию к турецкому мосту. Там находилось 2 тысячи
турок, которые охраняли мост, чтобы никто не раз-
рушил. Однако они вели себя беспечно и спали. Бы-
ло там два паши: имя одного Али-паша, а второй
был пашой Кара-Хисара. Казаки неожиданно на-
пали на спящих, одних порубили в шатрах, другие
потонули, бросившись в реку, а некоторые бежали.
Убили обоих пашей, забрали очень много добра, а
также турецких денег и серебра. А в живых никого
не оставили, только черного арапа, бывшего у па-
ши, его привели и подарили королевичу.

(136) О турецком штурме

В пятницу неверные турки целый день атако-
вали казаков и наступали на поляков со стороны
ворот. Дважды они наступали большими силами
и, притаив с собой пушки, каждую при помощи
четырех коней, и изготовившись, они открывали
огонь по нашим, а затем, забрав их, убегали. А на-
ши выходили пешими и сражались с ними. В том
сражении был убит один турецкий знаменосец, и
его отрубленную голову вместе со знаменем при-
несли гетману. Убили и второго знаменосца, но
взяли только знамя и принесли гетману. Гетман

kontentovat etti ol çorengев üsnä — bašni keltirgänni da ol birsin dä.

Şapatküngä tañ atar hetman koroniy oboz-da džanin Teñrigä simarlap keçti bu keçövlü dünyâdan meñilikkä.

Ol že künnü türk ašira ulu toplardan uruy edi çazaç üsnä da lisovčik üsnä.

Охвотник үчүн

Do tego ol künnü türk taborunda yazıldı 14 000 adam «saraydan-çixma», çaysi ki añlanıyır neçik bo oхvotnik da bašından keçkän, zera ol keräk bargay oğraška ilgäri da şturumga yayov. A bu l'ada kišidän bolur bolma: erkliğir kim kläsä barıp yazılma, tek yarayı bolsun l'ada-yakiy, evet olofa alıyırlar. Da añiñ üçün bularni yazdılar, ki şturumga kelgäylär nemiç üsnä. Da egär çaysi nemä yararlıç körgüzsä, na spahiliç beriliyir kendinä.

(137) Yiçkün, surp Хаç күнү. Türk kendi köprüsündän keçirdi 18 top da çoydu beri yanda nemiç obozuna çarşı. Da neçik başladı ertädän tövmä, çax keç bolgınca zan'eçat etmädi. A bu uruy edi çazaç üsnä da lisovčik üsnä. Evet ol 18 top nemä zarar etmädi, til'ko 4 at bilä 2 paxolikni öldürdü. Da arı yandan alayže neçik yayovlusı, alay atlisi türknüñ şturumat etiy edilär lisovčik üsnä. Evet nemä skurat etminčä çara yüz bilä kettilər.

Yiçpaškün Batista oylu Kostantin, çaysi ki elçiliçkä yürüy edi, keldi nemiç elçisi bilä, çaysin ki hetmanlar yeberip edilär sözü üsnä Radul Multan biyiniç. Da sözü üsnä bu Batista oylunıñ da kelip elçiliçni oddat ettilär zviçayga körä hetmanga pol'nıy, zera koroniy ölüp edi, da dinsiz türk çabärinä yoç edi.

Ol že künnü türk padšahi kendi ulu vezirin da yeniçeri ayaşin mänzul etti, aytıp ki: «Siz uşursuz kimsälärsiz». Da özgälärin çoydu alarnıñ yerinä.

(138) Sonygi şturum üçün

Nögäriği künnü çondikâr aytı çaxırtma kendi obozunda, ki: «Vay ol kişiniñ halinä, ki kim ki olofa yeyir da çixip barmasa bügüñgi künnü şturumga nemiç üsnä da çazaç üsnä!» Ki birisi sluzalıy taborda çalmay, neçik türk, alay olaç, alay multan, ki barisi şturumat etkäy nemiç obozuna. Da kendi çondikâr yanına aytı çalma 2000 solayka da 4000 yeniçerigä, alayže baltaçisina. Do tego aytı 40 top keçirmä Turlunıñ beri yanına, nedä ki toplarni zaraz keçirdilär ertädän. Da toplar bilä keçti 4 paša. Da kelip nemiç obozuna çarşı çoydular toplarni da pašalarnıñ

вознаградил за знамена – и того, кто принес голову на хоругви, и другого, [котрый принес только знамя].

В субботу на рассвете в лагере коронный гетман, поручив свою душу Богу, перешел из этого брэнного мира в вечность.

В тот же день турки палили из очень больших пушек по казакам и по лисовчикам.

О добровольцах

В тот же день в турецком лагере было записано 14 тысяч человек «сарайдан-чыхма», которые считаются у турок добровольцами и сорвиголовами; они должны идти в бой первыми и [притом] пешим строем. И это могут быть какие угодно люди: кто хочет, может записаться, лишь бы было какое-нибудь оружие, и получит плату. Записали их для того, чтобы пошли в наступление на поляков; и если кто проявит особые достоинства, то ему будет пожаловано звание сипахи.

(137) В воскресенье Воздвиженья Креста Господня. Турки переправили по своему мосту 18 пушек, установили на этой стороне против польского лагеря и как начали бить с утра, так и не унимались до самой ночи. А стреляли по казакам и по лисовчикам. Но те 18 пушек не причинили существенного ущерба, только было убито четыре лошади и два пахолика. И с другой стороны лисовчиков атаковали как пехота, так и конница турок, но, ничего не добившись, ушли с позором.

В понедельник Константин, сын Баптиста, приходивший с посольством, прибыл вместе с послом, которого посылал гетман по предложению валашского господаря Радула по слову этого сына Баптиста. Прибыв, они, по обычаю, нанесли визит польному гетману, так как коронный умер; но неверные турки о том ничего еще не ведали.

В тот же день турецкий султан отстранил от должности своего великого визиря и агу янычар со словами: «Вы какие-то неудачники», — и назначил на их место других.

(138) О последней атаке

Во вторник турецкий султан велел огласить в турецком лагере, что горе тому, кто ест солдатский паек, но не пойдет сегодня в атаку на поляков и казаков, что ни один воин не останется в лагере — ни из турок, ни из молдаван и валахов, что все пойдут на штурм польского лагеря. А при себе султан приказал остаться 2 тысячам солаков, 4 тысячам янычар и своим балтаджи. Затем приказал переправить на эту сторону Днестра 40 пушек, так что утром пушки были сразу же переправлены, а вместе с ними четыре паши. Когда они прибыли, то установили орудия на против польского лагеря, а шатры всех четверых бы-

çatirlarin çoydular 4-sünüj dä toplar artına, sirâla-ta [siryalata] bir birindän yıraç. Da ol 4 pašaniñ bar edi 3000 adâmesi, çaysilari ki turup edilär tüz bilä atli. Do tego 500 yeniçerilari bar edi, çaysilari ki Turlu kinari bilä yürüp, da bizimkilarinä yançar-kadan atiy edilär, da bermäslär edi ol yerdä suvga kelmä bizimkilarinä. Evet soñra bizim obozdan ari yandan kendilarin vystrašit ettilär, ki keräk odstupit etkäylär edi kerisinä arçari. (139) Evet toplardan bez prištanku uruy edilär obozga. Do tego rozkazan'esinä körä çondikârniñ barï çörüvün obozdan sürdülär nemiç üsnä šturumga. Anda ž keldilär aš zamanina ävâl çazaç üsnä da ašira ulu çuvat bilä kelip edilär. Soñra bardilar lisovçiklär üsnä. Da 9 kez ol künnü keçägä ança šturmovat ettilär neçik yayovlu, alay atlisi. Da ululuçlari, pašalari yalan çiliçlar bilä da bulavalar bilä arçartın tövä sürüy edilär šturumga bu lisovçiklär üsnä. A toplardan alayže üstlarinä uruy edilär. Da kendi çondikâr ol-turup edi biyik yerdä — Horodišçe aytarlar ol yergä — Xotin artına. Da anda yasap edilär çarday kibik maystat, da çaršisina 2 fil üsnä muzika, davul-zurna çaliy edilär, här fil üsnä 4 adam. Da ol biyik yerdän olturup baçiniy edi bu šturum üsnä, zera igi körünüy edi barï-yoçu. Alayže beri yanda toplarni da körüy edi, ki çayari uruy edilär. Da ašira bek haz etiy edi dinsiz çondikâr, zera kelip yaylan [=yalyan] çabär beriy edilär, aytip ki: «Padšah oylunuñ çatirlarin da hetmanlarniñ zevšistkim buzuyurbiz», — navet aytip ki: «Padšah oylun toptan obrazit etipbiz, evet zararsiz». Do tego nemiç üsnä da alaman üsnä kelip 3 kez šturmovat ettilär, evet nemä skurat etälmädilär, (140) zera yayovlu çixip obozdan da kendilarin vištarašit etiy edilär, alay ki 3 kezni dä itlär kibik çaçtilar — neçik atlisi, alay yeniçerisi, tüfäklarin yeberminçä, çaçtilar. Soñra keçägä yuvuç znovu keldilär, evet obozda toplarni nabit etip edilär temirlär bilä da ol temirlär bilä urdular. Anda ž köp adam tüštü, alay ki çaysi para-para boldu, çaysiniñ baši uçtu, çaysiniñ ayaçi, çaysiniñ çolu. Zera asri yuvuç podšancovacc'a bolup edilär obozga abu yeniçerisi, zera çarinlari üstünä çuyur bilä kirip edilär, evet köpü çaldï anda. Ol že sahat türk çoronziyiñ öldürüp da çorengevin aldilar da keltirdilär hetmanga. Do tego Xotin sartin tatar kelip urdu da yeniçeri, evet nemä etälmädi, yoçesä köp tatar tüštü, da 3 tatarni tiri tuttular da 1 yeniçerini, zera yeniçeri çaçalmadi: yarali edi. Da obozda 4 kündän soñra öldü.

Feketi mağzar üçün

Dayin bar edi obozda bir mađzar, çaysiniñ ati Feketi edi da ašira yarar da ricerskiy kimesä edi,

ли разбиты в ряд позади орудий далеко друг от друга. С этими четырьмя пашами было 3 тысячи конных воинов, ставших лагерем на поле. Было еще 500 янычар, которые, двигаясь вдоль берега Днестра, стреляли по нашим из янычарок и не давали нашим подойти к реке в том месте. Затем их самих прогнали с той стороны от нашего лагеря. Пушки палили по ним без перерыва, и они были вынуждены убраться восвояси. (139) Кроме того, по приказу султана из лагеря для атаки на польский лагерь погнали все войско. Тогда же, перед обедом, они сначала двинулись на казаков и наступали очень большими силами. Потом напали на лисовчиков. И в тот день до ночи атаквали девять раз как пешие, так и конные. А их командиры-паши подгоняли их сзади ятаганми и булавами и гнали в атаку на лисовчиков, а также стреляли по ним из пушек. Сам султан сидел за Хотинном на высоте, называемой Городище. Там был построен трон с балдахинном, а напротив по четыре музыканта на двух слонах играли на барабанах и зурнах. Сидя на этой возвышенности, султан наблюдал за штурмом, так как [оттуда] было хорошо все видно: и орудия с этой стороны, и куда они стреляли. Неверный султан получил огромное удовольствие, когда пришли с лживым сообщением: «Мы разрушаем до основания шатры сына короля и гетманов». Сказали даже: «Мы и сына короля поразили в ногу ядром, но не опасно». Кроме того, трижды наступали на поляков и немцев, но ничего не смогли добиться, (140) потому что пехотинцы, выступив из лагеря, отбрасывали их, так что все три раза они вынуждены были бежать, как собаки; и конные, и янычары удирали, даже не пустив в ход свои ружья. Затем, ближе к ночи, пришли снова. Тогда [поляки] в лагере зарядили пушки всяким железом и стреляли. И погибло много людей – кого разорвало на части, кому оторвало голову, кому руку, потому что оказались слишком близко к лагерю. А были это янычары, которые по-пластунски подлезли траншеями и окопались у лагеря, да многие там и остались. В тот же час убили турецкого знаменосца, забрали его знамя и принесли гетману. А из-за Хотина напали татары и янычары, но ничего не смогли сделать, напротив, много татар погибло, а троих татар взяли живыми и еще одного янычара, так как он не мог бежать, будучи ранен. А через четыре дня он умер в лагере.

О венгре Фекете

Еще был в лагере венгерский ротмистр по имени Фекете, и был он искусным и отважным воином, и каждый день первым выходил на поединок,

alay ki hār tejriniñ künü barından ilgäri ol çixar edi herckä, da ol kün bolmas edi, ki tiri türk, albo tatar, albo tüz baş keltirmäy edi hetmanga. Xaysi ki (141) bügüñgi künnü dä barip bir yeniçerini da 1 tatarni ati bilä keltirip oddat etti hetmanga. Da kün uzun köp yararlıx etiy edi. Bir atın arıyızıp, da birsin atlanıy edi. Evet keçägä yuvuñ moydanda harcovat etkän zamanda anda ž yeniçerilär yançarkadan urdular kendin prav'e klubuna. Evet attan yixılmadı da keldi atlı obozga. Anda ž padşah oylu da hetman rozkazat ettilär, ki ne çadar usta da nauçonıy barvir bar esä, ki kendin opatrit etkäylär, obicat etip igi nahoroda barvirlärgä. Evet kul'asın içindän bolmadılar çixarma: keräk ölgäy edi 1 haftadan soñra. Nedä ki hetman, alayže barı rıcerstvo aşıra iyılap da kendin žalovat ettilär, zera anıñ sãbãpindän hetman igi v'adomıy edi dinsizniñ fikirin da içlärinä bolganın içlärinä.

Dayın da bizimkiläri ol künnü dinsizniñ toplarına çarşı zatoçit ettilär 2 top, da igi riçtovat etip, alay urdular, ki topçini 2 para etip, da barip 1 paşanıñ çatırına urdu. Nedä ki dinsiz paşalar körüp bunu, da zaraz ögüzlärin, budur biyvolların, xoşup toplarga, da alıp kettilər. Evet 2 topka 30-ar dżüft ögüz, budur biyvol, xoştular da çalğan toplarga 10-ar dżüft da 8-är dżüft xoştular. Alayže çatırların da iyıştİRİP kettilər.

Türk toplarınıñ ululuğu için

Xaysi ki ol ulu toplarınıñ kul'aların 1 kişi yerdän kötürmäs edi, zera aşıra ulu edilär da buronciy toplarınıñ edi.

(142) Da çayda ki uruy edi ol kul'a bilä toptan, çaysi topnuñ atı «balyemaz» edi ~~da çaydan çayda uruy edi ol kul'a~~, na 5 lokot uzunluğuna yerni çazar edi da yergä terän 2-3 lokot kirär edi. Da ol topraç, çayda ki kul'a tayanir edi, na ol yer taş kibik bolur edi, alay ki biçaç bilä çazalmas ediç. Xisçası, ki ol ulu toplardan heç zarar bolmadı. Alayže alarınıñ, budur dinsizläriñ, kün uzun şturmovat etkänläriñdän ol künü zevşistkim neçik toptan, alay çiliçtan heseb bilä bizimkilärindän tüştü 28 adam barı-yoçu bilä.

Evet alardan tas boldu hesebsiz, çaysi ki yäniçeri tüştü 1400, yänä spahisi 3000 artıç-eksik. [На полях: Do tego multanlıni sürdülär ilgäri şturumga yayov, çaysi ki aşıra bek çirildi neçä kez — 5-6000]. Do tego neçä 1000 yaralı içlärinä boldu, çaysi yaralılarıñ alıp eltilär da ölülärni. Xaysi ki belgili edi, alıp alayže ettilär. A çaysin okop içinä salıp da topraç bilä yaptılar, da çaysin suvga saldılar, da çalğanin placta çaldirdılar. Da bu türlü dinsiz duşman n'epotišn'e plactan odıydit

и не было дня, чтобы он не приводил к гетману живого турка либо татарина или по крайней мере не приносил голову. Вот и в этот (141) день он привел и отдал гетману одного янычара и одного татарина с конем и за целый день совершил много достойных поступков; загнав одного коня, седлал другого. А ближе к вечеру во время гарцевания по полю янычары попали из янычарки ему в бедро, но он не упал, а на коне приехал в лагерь. Тогда сын короля и гетман приказали, чтобы все, сколько ни есть докторов и ученых цирюльников, осмотрели его, пообещав лекарям хорошее вознаграждение. Однако пулю из него вынуть не сумели, и он должен был умереть неделю спустя. Из-за этого гетман, а также все воины очень скорбели и жалели, так как покойный гетман благодаря ему хорошо знал о замыслах неверных и о том, что происходит у них.

Еще в тот день наши выдвинули две пушки против пушек неверных и, хорошо прицелившись, ударили так, что их пушкаря разорвало на две части, ядро полетело дальше и попало в шатер одного из пашей. Как только турецкие паши увидели это, сразу же припрягли своих волов, т. е. буйволов, к пушкам и отступили. К двум пушкам они припрягли по 30 волов, т. е. буйволов, а к остальным пушкам – по 10 пар и по 8 пар. Разобрали также шатры и ушли.

О величине пушек

Ядро от тех пушек один человек поднять с земли не мог, потому что ядра были очень большие и предназначались для штурма укреплений.

(142) И когда стреляли таким ядром из пушки, которая называлась «балъемез», то в том месте оно пропахивало землю на 5 локтей в длину и уходило вглубь на 2-3 локтя. И земля в том месте, в которое воткнулось ядро, становилась как камень, и мы не могли копать ее даже ножом. Короче, эти большие пушки не причинили никакого ущерба. И в результате того, что они, т. е. неверные, в тот день вели штурм в продолжение всего дня с помощью пушек и сабель, из наших погибло в общей сложности 28 человек.

А с их стороны гибли без числа; так, янычар погибло 1400 и сипахиев – около 3 тысяч [На полях: Более того, пеших валахо несколько раз гоняли на штурм впереди, и в итоге их очень много было уничтожено – 5-6 тысяч]. Кроме того, среди них было ранено около тысячи. Тех раненых, а также знатных убитых отправили [в тыл]. А некоторых мертвых оставили во рвах, прикрыв землей, других покидали в реку, а остальных бросили на поле. И так неверные враги с позором отступили. Знать,

ettilär ašira smutn'ë, evet znac [snaç], ki Biy Tejrî kendi tövüy edi dinsizlärni, ki bu çadar 4 kerät 100 000 adam bilä da 300 top bilä nemiçkä da (143) çazaçka nemä etälmädi, yoçesä här kez tövüdü. Evet nemiç obozu ne ki bar edi, kimesäniñ çuvatî bilä trivat etip da çaršî turmas edi, tek naprud Biy Tejriniñ da anda bolgan zaporoskiy çazaçniñ, çaysî ki obozda bar edi, zera här tejriniñ künü ol çazaçlar, çolo stavit etip dinsizgä da çaršî turup, zviçenžit etiy edilär dušmannî da bermäslär edi tas bolmaga. Zera çayda ki çazaç bolmasa edi, na Tejrî bilir, nemiçniñ sonçusu ne türlü bolur edi 3-4 küngä deg.

Preto dinsiz türk bilip, ki çazaç potežniydür, anîñ üçün barî ulu navalasîn da ulu potengasîn çazaç üsnä aylandiriy edi, aytîp ki: «Çazaçni dostat etsäm, nemiç bilä maña ašira çolaydır». Evet Tejrî kendin ol küngä yetyizmädi.

Navet türk kendi obozu tibinä ašaya suv yanîna çoydurup edi 300 çatîr da 2 moñ adam, ki közätîy edilär ulu taborun türknüñ. Anda ž bir keçäni çazaç 1700 çixip da barip kendilärin zevšistkim znesit ettilär, alay ki az nemä çaçip tutuldu ol 2000 adamdan, evet ašira köp zdoibč aldilar ol keçäni — neçik attan, alay kümüştan da türlü kiyiništän. Do tego yoç edi ol keçä, ki çazaç türk obozu tibinä barip zdoibč'a bolmay edi — bolsun devädän, bolsun biyvoldan, bolsun türk atlarîndan, çaysî ki dostavat etip satarlar edi nemiçkä, budur žolnergä.

(144) Nemiç elçiläri üçün

Xankün elçilär vîpravit ettilär obozundan nemiçniñ alarnîñ kelgän elçisi bilä, çaysî ki kelip edi yîçpašküñgi künnü, m'anovicc'e pan Belzeckiy kaštälân da pan Lubelskiy voyvoçic kettilär elçiliçkä, birgälärinä 25 adam ketti. Evet obozdan uzattilar elçilärni 200 atlî asrî körklü kiyinišli barisî. l'ampartli da tigrisli. Do tego ne çadar kšonže da biy-biyät bar edi, barisî körklü kiyinišli çixip edilär. Alayže hetman pol'nîy n'eznaçn'ë ortalarîna çixip edi çaç ol yergä, çayda ki türk çavuşlarî çixip da oçekovat etiy edilär nemiç elçilärin. Nedä ki türklär dä ašira körklü çixip edi. Bar edi 100 çavuş da 300 spahi, çaysî ki kelip ol yerdä, da oddat etip türklärgä bizim elçini, da kerisinä çayttilar obozga bizimkiläri. Da alar alip elçini kettilär. Evet yuvuç barip edilär türk obozuna, nedä ki men dä, Aksent, bunu yazgan, barip edim ol yergä da igi kördüm.

Panovca üçün

Evet nim ki elçilär barmiy edi, ol že künü dinsiz yeberip edi tatarnî Panovc'aga 8 top bilä da 500

сам Господь Бог побил неверных, если [они] в таком количестве – четырежды по 100 тысяч человек и 300 пушек – (143) ничего не смогли сделать полякам и казакам, но каждый раз сами были биты. А польская армия выдержала и устояла, и прежде всего благодаря могуществу Господа Бога и запорожским казакам, которые были там, в лагере, так как каждый божий день эти казаки выходили против неверных, рискуя жизнью, давали отпор, побеждали врага и не давали погибнуть [полякам]. Потому что если бы не было казаков, то Бог знает, каким был бы исход для поляков уже через три-четыре дня.

Поскольку неверные турки знали, что казаки сильны, то всей своей огромной массой и великой мощью обрушивались на казаков, рассуждая так: «Если одолеем казаков, с поляками будет намного легче». Но Бог не дал им дожждаться такого дня.

Под своим лагерем, внизу, у реки, турки расположили 300 шатров и 2 тысячи человек для охраны большого турецкого лагеря. И вот в одну из ночей 1700 казаков напали и уничтожили их полностью, так что мало кто бежал и спасся из тех 2 тысяч человек; и в ту ночь взяли очень большую добычу – и коней, и серебра, и одежды. И не было такой ночи, чтобы казаки, подбравшись к турецкому лагерю, не захватывали либо верблюдов, либо буйволов, либо коней; свою добычу они продавали полякам, т. е. жолнерам.

(144) О польских послаx

В среду из польского лагеря вместе с прибывшими в понедельник от них [турок] послами были отправлены послы, а именно: с посольством отправились пан кастелян Белзский и сын пана воеводы Люблинского [Якуб Собеский], и вместе с ними поехали 25 человек. Из лагеря послов провожали 200 всадников, все пышно одетые, в леопардовых и тигровых шкурах. Более того, князья и шляхтичи, которые выехали [с ними], тоже надели великолепные наряды. Польный гетман проехал немного в их окружении, до того места, где турецкие чауши ожидали польских послов. Турки выехали тоже очень пышно, было 100 чаушей и 300 сипахив. Прибыв к тому месту, наши передали своих послов туркам и возвратились назад, а они, приняв послов, уехали. Встреча была вблизи турецкого лагеря, так что я, Аксент, пишущий это, приблизившись к тому месту, хорошо рассмотрел.

О Паневцах

Но прежде чем послы отправились, в тот же день неверные послали татар в Паневцы с восемью пушками и 500 янычарами, чтобы взяли крепость.

yeničeri bilä, ki çalanı dostat etkäylär. Xaysi ki kelip kün uzun çalaga tövdülär toptan da yançarkadan, evet nemä etälmädilər. Yoçesä kör adam tas etip, da çara yüz bilä çayttılar.

(145) Kiçaynakün. Aynakün. Şapatkün. Yiçkün. Uspokoyicc'a boldu 2 yan da, da heç tä nemä bolmadı. Evet hetman da žolnirstvo kolo etiy edilär 2-3 kün, çaysi koloda padşah oylu žolnirstvoga bayışladı 2 çerek aççası at üsnä, çuluç etminçä, da tutundu bermä z laski zglendem añar, ki atları köpünün ölüp edi, alay ki kimniñ 10 atı bar edi, 2 ya 3 çalıp edi, da özgäsiniñ bir dä çalmıy edi. Do tego çazaçka da obicanıy boldu igi nahoroda alarnıñ cnotaları üçün, ki igi stavicc'a boldular.

Yiçpaşkün bizim elçiniñ birisi keldi, pan voyvoçic Lubelskiy, da birgäsinä keldi türk çavuşu. Da elçiniñ birsisin anda çaldirdılar. Abular kelip hetmanga oznaymit etip türknün kondiciyaların barışlıçka da çuvat alma işläri berkäytmäç üçün. Nedä ki zaraz ol že künnü çavuşnu da bizim elçini hetman odpravit etip, da džuvap berip yolga çoydular. Alar esä çixip keçägä yuvuç, da kettilər türk taboruna.

(146) Nögärikün. Türk taborundan keldi nemiç elçiläri, çaysi ki barıp edilär elçilixkä. Alayže türk çavuşu da keldi birgälärinä. Xaysi ki igi otprav'onıy bolup, da barışlıçni toxtatıp potişniy çabär bilä keldilər.

Hankün. Türk padşahi rozkazat etti boyoz tibinä, ki ne çadar tatar bar esä beri yanda Turlunuñ Nemiç veliyatında, ki zaraz keçkäylär Turlunu Olaç veliyatına.

Kiçaynakün. Türk padşahi yeberdi 500 çavuş da çapidži Turlunuñ beri yanına, ki tatarni tövätövä sürüy edilär Nemiç veliyatından Olaç veliyatına. Evet bizim obozdan igi körünüy edi, zera çarşı edi obozga.

(147) Aynakün. Nemiç obozunda sövünçlüç boldu keçäniñ bir sahatına: toplardan attılar da tufäklärdän, ne çadar bar edi, bolsun çazaç, bolsun alaman, bolsun nemiç — barısı, Teñrigä şükür berip barışlıç üçün. Evet men bolmadım sezmä [zezman] igi, ki ne barışlıç boldu iclärinä, zera padşahlıç işläri edi.

Şapatkün. Türk çörüvündän keldi çavuş bilä Olaç pirkalabı. Xaysi pirkalabga Xotin çalasın odat ettilär, da bizimkiläri içindän çixtilär.

Yiçkün. Türk çondikäri kendi taboru bilä da çörüvü bilä teprändi kerisinä, da barıp yarım mil yerdä yänä Turlu aşayasına turdu obozu bilä. Evet bizim obozdan körünüy edi, zera biyik yerdä turup edi, da tüzlärni bulut kibik da sarança kibik yapıp edi.

Подойдя, они целый день стреляли по крепости из пушек и янычарок. Но, погубив много людей, отступили с позором.

(145) Четверг. Пятница. Суббота. Воскресенье. Обе стороны успокоились, и ничего не происходило. Гетман и воинство 2-3 дня строились в кпуг, и в это время сын короля даровал жолнерам по 2 с четвертью гроша на коня и обещал выдать еще больше, ввиду того что кони многих пали: у некоторых было по десять коней, а осталось по двое-трое, а у других не стало ни одного. Кроме того, было обещано хорошее вознаграждение казакам за их заслуги, что хорошо держались.

В понедельник прибыл один из наших послов, сын пана воеводы Люблинского, вместе с турецким чаушем, а другого посла задержали. Эти [двое], придя к гетману, изложили турецкие условия мира и просили полномочий для утверждения договоренностей. В тот же самый день гетман отправил чауша и нашего посла обратно с ответом. Под вечер они отбыли в турецкий лагерь.

(146) Вторник. Из турецкого лагеря прибыли польские послы, которые ходили с посольством. Вместе с ними приехал турецкий чауш. Они были хорошо приняты, соглашение о мире было утверждено, и они пришли с этой радостной вестью.

Среда. Турецкий султан отдал приказ, чтобы татары, сколько их ни есть на этой стороне Днестра, на территории Польши, под страхом смертной казни переправились в Молдавию.

Четверг. Турецкий султан послал 500 чаушей и капыджи на эту сторону Днестра выгонять [татар] из Польши в Молдавию; из нашего лагеря было хорошо видно, так как все происходило напротив лагеря.

(147) Пятница В польском лагере до часу ночи царило веселье: стреляли из пушек и ружей, сколько их ни было, и казаки, и немцы, и поляки – все воздавали благодарение Богу по поводу примирения. Но я не смог разузнать, какого содержания соглашение о мире заключили, ибо это было делом монархов.

Суббота. От турецкого войска вместе с чаушем прибыл молдавский пыркалаб [начальник волости, крепости]. Этому боярину была передана Хотинская крепость, а наши оттуда ушли.

Среда. Турецкий султан свернул свой лагерь, и с войском двинулся назад, и, отойдя на расстояние полумили вниз по берегу Днестра, снова остановился лагерем. Из нашего лагеря было видно, как они разместились на огромной площади, покрыв поле, словно туча саранчи.

(148) Turlu keçiti üçün

Yiçpaşkün da nögärikün nemiç çörüvü keçmä başladı Turlunu beri yanga. Evet köprüsü nemiçniñ çala tibinä buzulup edi, da porom bilä perevozicc'a bolup edilär.

Xanküngi künnü barı nemiç çörüvü, neçik krul'oviç, alayže hetman pol'niy, barı-yoçları bilä obozdan rušicc'a bolup, da kettilär türk taborunuñ tibi bilä, çayda ki taboru edi, da anda türk köprüsündän keçti barı çörüvü nemiçniñ. Zera türk pozvolit etip edi köprüsündän keçmä da aytmiy edi buzma. Nedä ki ol zaman, köprügä kelgän zamanda, kördüm ol yerni, çayda içinä çondikâr turup edi, da ol turup täfärüdž etär edi oğraş bolgan zamanda da şturum etkän zamanda. Evet 1 biyik tay üstünä edi ol yer, çaysına ki Horodišče aytaqlar ol yergä. Da dinsiz tatar, ansiz dügül, oboz çövräsinä oylanlarnı otunga da biçängä barganlarnı dostavat etiy edilär, paçolıklarnı, (149) da eltip çondikârga oddat etiy edilär til üçün aytıp, ki belgili kişilärdir. Nedä ki dinsiz çondikâr, sorup soruştırurup ol yasirlarnı, aytıy edi boyunlarına urma kendi közü alnına da salma ol biyik taydan ol keskän adamlarnı. Do tego kimsä-kol'v'ek nemiç obozundan çaçip beriniy edi dinsizgä. Alarnı da alay že sorov etip, da kestiriy edi. Yänä kimsä-kol'v'ek aniñ obozundan klägäy edi çaçma nemiç obozuna neçik-to yasiri, na çaysi ki tutuluy edi, ani da alay že kesip, da taydan saliy edilär. Nedä ki ol keskänlarnı kördüç, ki başları yıraç taydan koticc'a bolup edi or aşıya, da tenläri tay tibinä yatıp edi neçik otun 2-3 yerdä. Bir yerdä bar edi artıç yüz adam, 2-çi yerdä artıç 300 adam, 3-çidä alay že. Da bu türlü dinsiz türk bek tiranstvo etip edi, ki heç yasirni poživit etip, da tiri çaldirmadi. Evet bizim nemiç tayfası, ne çadar da kol'v'ek tiri tuttular, birisin dä tas etmädilär, yoçesä birgälärinä Polskaga alıp keltirdilär. Anda ž kürdüm dinsizniñ köprüsün, ki aşıra ustalıç bilä işlägän edi da na moc. Nedä ki 7 haftadan soñra keldi ulu suv ölgän atlar bilä da ayaçlar bilä da buzup alıp eltti köprüniñ ortasın.

Kiçaynakün. Krul'ovic da barı obozu nemiçniñ prepravicc'a bolup Turlunu, da kelip turdu Zvanec tibinä.

(150) Aynakün. Krul'ovic obozu bilä Zvanectän tepräñdi, da keldi Kameneckä, da çoydu obozun Doluškada, da kendi kirdi Kamenec çalasına. Da hetman pol'niy kirdi šähärgä da tüştü pan Lukaş ermeni voytularda hospoda bilä. Da bolup 1 hafta Kamenectä, budur sekizinä, aynakün, vkupe barı çörüv bilä krul'ovic rušicc'a boldu İlvoga.

(148) О переправе через Днестр

В понедельник и во вторник польские войска начали переправу через Днестр на эту сторону. Однако польский мост ниже Хотинского замка был разрушен, и переправлялись паромом.

В среду все польское войско, королевич и польный гетман со всем снаряжением снялись с лагеря и двинулись мимо турецкого лагеря, и там, где раньше был турецкий лагерь, все польское войско переправилось через Днестр по турецкому мосту, так как турки не велели разрушать и позволили пройти по их мосту. И когда мы подходили к мосту, я рассмотрел то место, где стоял турецкий султан и вел наблюдение во время сражения и во время штурма. Это место находится на вершине высокого холма, на месте, называемом Городище. Неверные татары, не без умысла, хватили парней, которые ходили в окрестности лагеря за дровами и за сеном, (149) отсылали и отдавали этих пахоликов султану под видом языков, утверждая, что это сведущие люди. Неверный султан допрашивал тех пленных, а после приказывал у него на глазах рубить им головы и сбрасывать убитых с вершины холма. Такой же была судьба тех, кто бежал из польского лагеря, чтобы сдать туркам. Их тоже допрашивали, а затем казнили. Если кто-нибудь из их лагеря пытался бежать в польский лагерь сдаваться в плен и был схвачен, его тоже обезглавливали и также сбрасывали с холма. И там мы видели тех убитых; их головы скатывались с холма далеко, на дно оврага, а тела их лежали под горой в двух-трех местах, как дрова; в одном месте было больше 100 человек, во втором больше 300 человек и столько же в третьем. Так неверные турки вершили великое злодейство; они совсем не кормили пленных и не оставляли их в живых. А наши, поляки, сколько ни взяли живыми, ни одного из них не погубили, а забрали вместе с собой в Польшу. Тогда же я видел мост неверных, сделанный прочно и с большим мастерством. Но семь недель спустя большой паводок с деревьями и трупами коней разрушил и снес среднюю часть моста.

Четверг. Королевич и все польское войско переправились через Днестр, подошли и стали лагерем под Жванцем.

(150) Пятница. Королевич со своим лагерем снялся из-под Жванца, подошел к Каменцу и расположился лагерем на Долужке, а сам вошел в Каменецкую крепость. И польный гетман вошел в город и остановился в доме армянского войта пана Лукаша. Пробыв в Каменце одну неделю, на восьмой день, в пятницу, вместе со всем войском коро-

Alayže hetman da pol'niy, tudžiz učmaχli džanli Xotk'evič hetman koroniyniñ tenin dā uzattılar birgälärinä mayentnostuna, χaysi ki obozda džanin Teñrigä simarlap edi. Do tego Sahaydačniy, χazaχ hetmani, kelip keçti Kamenec yanı bilä 30 000 adam içinä. Evet kendi hetman Sahaydačniy kirdi 100 adam bilä šähärgä da ertädän kečägä deg boldu šähärdä, zera pol'niy hetman zaprosit etip edi kendin banketkä, χaysi ki banketovat etti övündä ermeni voytunuñ, da soñra çixip ketti kečägä. Abu çörüvü bilä ketti okrayinaga, zera anda berilip edi leža kendinä.

(152) Хақан хайтїп келди падшах оҗлу керисинä Pol'skaga barı çörüvü bilä, na ol zaman ašira bek zabun edi barı tayfası, a artixsi alamanı, alay ki Xotindän Kameneckä kelginčä artix 100 alaman yatkan yerindän turmadı. Navet soñra, kelip Kameneckä, da χaysi χayda boluy edi, anda pritulicc'a bolup ölüy edi — neçik alaman, alayže paçolik bilä çuralar. Alay ki ölgän adamlarnı yüklüy edilär 2-šär at arabasına 10-ar-12-šär da eltip val üsnä bir çuyurga saliy edilär, zera šähärli χazdirip edi çuyur da anda tašittirip kendilärin saliy edilär, da här biri tolu edi kendi ešikinä ölgäni üçün. Xaysi ki boldu bulay ölmäχ här kün da tašimaχ 3 hafta. Soñram šähärli berdi χalgan χastalar üçün χabaχ çixari övlär, da alip χastalarnı, ne χadar šähärdä bar edi, arabalarga çoyup da eltmä χabaχ çixari, da anda ž berdilär kendilärinä opatren'e saçayginča. Evet az nemä saçaydı. Xaysi ki heseb bilä Kamenectä öldü 1700 — neçik alaman, alay paçolik.

(153) Abu alaman, ki bar edi nemiç obozunda, yayovlu 8000 edi, da raytari atli 2500 edi, evet raytar az nemä öldü. Yoçesä yayovlusundan öldü 5000 — χaysi obozda öldü, χaysi Kamenectä, χaysi yolda Plövgä ketkändä öldü. Alay ki az nemä ketti kendi veliyatına ol alamanlardan. Abu anıñ üçün, ki ašira muçanat tayfadir da çidovsuz. Do tego ašira yıraçtin kelip edilär yayov, da zmoroniy edilär, hem ötmäksiz obozda neçä zaman trivat etiy edilär.

(154) Nemiç obozunıñ bahalıχı üçün

Nemiç obozunda bolgan bahalıχ, ki ne türlü n'e-dostatok edi, zera türk-tatar çöp-çövräsin obozunıñ tutup edi, alay ki bir živnost kelmäs edi neçik kendimizgä, alay že atlarimizga. Nedä ki men, Aksent, ol že obozda bolup, da körüy edim, ki negä satiliy edi, da men kendimä satun aliy edim. Naprud ötmäk 1 aççalıχ 20 hroška edi, 1 soyan 1 hroška edi, 1 yumurtça 1 hroška edi, garnec bal 24 hroška edi, kvarta raçi 3 fri, 1 seledec 12 hroš, kvarta sirkä 20 hroš, baš sarimsaχ 1 hroš, 1 mandrik 1

левич отправился во Львов. Польный гетман тоже поехал, взяв с собой тело покойного Ходкевича, коронного гетмана, который отдал Богу душу в лагере и которого везли в его имение. Кроме того, гетман казаков Сагайдачный прошел мимо Каменца с 30 тысячами человек. Сам гетман с сотней людей вошел в город и был здесь с утра и до вечера, так как польный гетман пригласил его на банкет в доме армянского войта, а потом к ночи уехал. Он с войском уехал на окраину, потому что там ему было назначено место для постоя. [Стр. 151 чистая].

(152) Когда сын короля возвратился в Польшу со всем своим войском, все войны были очень больны, а больше всего немцы, так что, пока они добирались [от Хотина] до Каменца, больше 100 не поднялось со своих мест. Даже те, кто добирались до Каменца, где прислонятся, там и умирали – как немцы, так и чуры с пахоликами. По 10-12 умерших людей грузили на возы, запряженные двумя лошадьми, вывозили на вал и сваливали во рвы, ибо горожане выкопали рвы, и отвозили их туда, и сбрасывали, и каждый ров наполнился мертвыми доверху. И так умирали каждый день, и перевозка [мертвых] продолжалась три недели. Затем горожане выделили для оставшихся в живых дома за воротами, взяли всех больных, сколько было в городе, уложили их на возы, и вывезли за ворота, и предоставили им уход, пока поправятся. Но мало кто выздоровел. Общим числом в Каменце умерло 1700 – как немцев, так и пахоликов.

(153) А этих немцев, которые находились в польском лагере, было 8 тысяч пеших и 2500 рейтаров с лошадьми. Но рейтаров умерло мало, а из пеших умерло 5 тысяч: одни умерли в лагере, другие – в Каменце, третьи – по дороге во Львов. Так что мало кто из тех немцев смог вернуться в свою страну. А это из-за того, что личный состав был очень слаб и невынослив. К тому же, они прошли весь путь пешком, были истощены и некоторое время в лагере страдали без пищи.

(154) О дороговизне в польском лагере

В польском лагере была дороговизна, и нехватка была из-за того, что турки и татары со всех сторон окружили лагерь так, что не поступала никакая провизия как нам самим, так и нашим лошадям. Я, Аксент, будучи в том же лагере, видел, что почем продавалось, и покупал себе сам. Хлеб ценою в 1 грош продавался за 20 грошей, луковица – за 1 грош, яйцо – за 1 грош, гарнец меда – за 24 гроша, кварта водки – 3 флорина, одна сельдь – 12 грошей, кварта уксуса – 20 грошей, головка чеснока – 1 грош, мандрик – 1 флорин, головка сыра – 24 гро-

fri, 1 çiyit 24 hroš, 2 kvasnica 1 hroš, 1 baš kapusta 10 hroš. Da çalgan barça aziç ašira bahalî edi. Evet tuvar eti uçuz edi: 1 šrot 3-4 hroš, zera çazaç hâr kez dostavat etip, da kelip satiy edi nemiç obozunda neçik tuvarni, alay že türk biyvollarin. Do tego zrazu çazaçta bek açliç edi. Evet sojra suv bilâ ketip yoyarisina çax Sn'atingâ, da igi doyumluç keltiriy edilâr hâr türlü živnosttan. Baylap 3-4 ayaçni bir birinâ, da üstünâ yüklüy edilâr, da alay suv ašaya keltiriy edilâr. Da bu türlü trivat etti ol açliç 5 haftaga deg. Evet aniç bilâ ratovacc'a boluy ediç, ki Kamenectân çlopstvo yayov arçalarina ötmäk da raçi keltirip satiy edilâr obozda. 100-200 adam bir bolup da ormanlar bilâ keçâ bâ keliy edilâr çax Zvaneckâ. Evet köpün tatarlar aliy edi.

(155) Dinsiz türknüç obozunda bolgan açliç, kläsâ dinsizniç obozu vol'niy turup edi da kendin kimesâ oblehnut etmiy edi, neçik nemiçni. Naprud 1 olax çapçuxu üvüs 6 çizil fri, 1 oça suçar 80 açça, 1 oça prindž 60 açça, 1 oça çamiç 50 açça, 1 tavuç 80 açça, 1 yumurtça 8 açça, 1 soyan 5 açça, 1 sarımsaç 10 açça, 1 oça çibal 1 çizil, 1 oça oliva 150 açça. Da alayže hâr türlü živnostu dinsizniç ašira bahalî edi. Evet alayže eti uçuz [=uçuz]. Da bu sahidir, da bir punktu özgâ türlü dügöl, zera men, Aksent, deç Krikor avak'ereç oylu, bunu yazgan, igi v'adomiyemen, alay ki kim anda türk obozunda alip da satiptir, ol kišilârdân igi dovidacc'a bolup da igi pris-luçacc'a bolup, da alay yazipmen bu çronikaga, da počensci közum bilâ dâ kördüm da igi pri-patric'a boldum bu barî işlârgâ, ne ki bunda yazilgandır prez všistkiy çasi, başlap spoçontku çax do konc'a, bügüngâ ança bolgani. A daçin arisina da erki bolsun Biy Teçriniç! Evet men, yazilçli yazgan bunu, ziçit etârmen kendimâ, ki artiç bügünki dušmanni bunda körmäyemen.

(157) Tv 1070 [1621], sebdemper ayina. Aniç biylikî korol' Üçünçi Zigmunt keldi Ilôvgâ 40 000 adam bilâ, çaysi ki keliy edi na pomoc oçluna kendiniç dinsizgâ çarši, da bolsar edi bir-gâsinâ 2 kerât 100 000 adam. Evet um'eškat etip, da tez kelmâdi, zera özgâ priçinasî bar edi keçimâçiniç. A vtîm, padšah oylu dinsiz türk bilâ barışliç etip, da turgan kendi placlarından odstupid ettilâr — neçik türk, alay nemiç. Nedâ korol', atasî, işitip barišliç üçün, da ašira bek zasmuticc'a boldu, zera ašira ulu zac'ong etip kliy edi bütün pospolitiy bilâ. Alayže bütün po-spolitiy rušen'asî da žalosniy boldular, ki tez pribit etmâdilâr obozga padšah oyluna. Evet

ша, два яблока – 1 грош, вилок капусты – 10 грошей. И все остальные продукты были очень дорогие. А говядина была дешевой. Шрот мяса стоил 3-4 гроша, благодаря тому что казаки постоянно добывали, приходили и продавали в польском лагере турецких буйволов и другой скот. Но сначала и у казаков был сильный голод. А после, поднявшись вверх по реке до самого Снятина, [они] добыли хорошую провизию. Они связывали по три-четыре бревна вместе, грузили на них [провиант] и доставляли вниз по реке; так смогли выдержать голод почти пять недель. Спасались мы тем, что холопы приносили на своих плечах из Каменца хлеб и водку и продавали в лагере. Объединившись по 100-200 человек, они добирались лесами в ночное время до самого Жванца. Но многих из них ловили татары.

(155) В турецком лагере тоже был голод, хотя лагерь неверных стоял открытым, никто не держал их в осаде, как польский. Прежде всего молдавский мешок овса стоил 6 красных флоринов, окка сухарей – 8 акче, окка соли – 60 акче, один хлеб – 60 акче, окка риса – 60 акче, окка изюма – 50 акче, курица – 80 акче, яйцо – 8 акче, луковица – 5 акче, головка чеснока – 10 акче, окка сырого меда – 1 красный [флорин]; окка растительного масла – 150 акче. И другие продукты у неверных тоже были дороги. А мясо тоже было дешевым, так как неверные татары пригоняли [скот] из Польши и дешево продавали туркам. А это истинно, и ни по одному из этих пунктов не было иначе, потому что я, Аксент, сын авакереца отца Криво-ра, пишущий это, хорошо осведомлен о том, кто тогда торговал в турецком лагере, и, хорошо разузнав от тех людей и внимательно выслушав, так записал в эту хронику. А отчасти видел своими глазами и хорошо смог присмотреться ко всем этим делам, о которых здесь написано за все времена – от самого начала и до самого конца, до сего дня. И отныне и впредь да будет воля Божья! И я, грешный, пишущий это, желаю себе больше не видеть здесь наших врагов.

[Стр. 156 чистая].

(157) 1070 [1621], в сентябре месяце. Его величество король Сигизмунд III прибыл во Львов с 40 тысячами человек, которые пришли на помощь его сыну против неверных, и вместе должно было быть дважды по 100 тысяч человек. Но замешкался и прибыл не сразу, так как были причины для задержки. А тем временем сын короля установил мир с турками, и турки, и поляки отступили с занятых позиций. По этому поводу король, его отец, услышав о примирении, очень опечалился, так как прибыл с большим числом рекрутов, собранных по всей стране. И вся армия жалела, что не смогла сразу прибыть в лагерь к сыну короля. Но произошло все по воле Господа Бога,

klämäxi bilä boldu Biy Tejriniñ, da padšahlarniñ klägäni da adamlariniñ bolmadı. Yoğesä kimsäkol'v'ek sarnasa bu kronikanı, çolsun Biy Tejrini, ki kendi ari Xaçi bilä çaršisina turgay dinsizlärniñ, da oboronit etkäy surp Xaçina inanganlarnı, da közlärin alarnıñ soçraytkay barça k'risdânlardan da k'risdân padšahlarından. Artıxsı bizim padšahimizga çarši çuvatın aniñ tas etkäy. Da bizim k'risdân padšahimizga bergäy zviçenstvo, da sıtara, da çuvat, neçik Aleksandr Macedonskiygä. Amëñ.

(158) Tṽ 1070 [1621], sebdemper ayına. Kirkor Mesrob oylu keçti bu dünyâdan. Tejri džanına yarlıyagay.

Deç Toros

Tṽ 1070 [1621], sebdemper ayına. Deř Toros, Pôv k'ahanasi, baron Atabey oylu, keçti bu keçövlü dünyâdan meñilikkä. Xaysin ki Biy Tejri hayuf-sungay, zera igit keçti bu dünyâdan da potrebnıy kiši edi yaçšı adamlarga. Evet Biy Tejri dâ kendin potrebnıy kördü kendinä, ki elçisin yeberip, aldı. Tejri džanına yarlıyap da ari uçmaçına arzani etkäy, amëñ.

Tṽ 1070 [1621], hogdemper ayına. Türk padšahından çavuş keldi Kameneckä, çaysı ki ekinçi künü çixip ketti Varšovga, korol'ga.

Tṽ 1070 [1621], hogdemper ayına. Tomša oylu Stefan keldi Aska biylikkä, çaysı ki türk padšahi bilä birgä edi. Da türk padšahi Dunadan yeberip çaytardı Olay biylixinä da sandçağ ta berdi kendinä.

(159) Tṽ 1070 [1621], hogdemper ayına. Milevskiy kapitan, podstolıy, keçti bu keçövlü dünyâdan meñilikkä.

Tṽ 1070 [1621], nojemper ayına. Zadig Skaženik džanin Biy Tejrigä simarladı. Tejri džanına yarlıyagay.

Tṽ 1070 [1621], nojemper ayına. Oluçna, Bohdan siğari, keçti bu keçövlü dünyâdan meñilikkä.

Tṽ 1070 [1621], nojemper ayına. Jisnagaç künü taş çabaçta kesäk mur axtarıldı da 3 tuvar öldürdü.

Tṽ 1070 [1621], nojemper ayına. Surp Nigol pargentaki künü Jakub Skaženik çatunu da Zadig Skaženik çatunu, 2 toyma çardaş çatunları, džanların Biy Tejrigä simarladılar. Nedä ki 2 kelindäšni 1 kündä kömdülär birin bir yixövdä, birsin birsı yixövdä.

(160) Tṽ 1071 [1622], majisniñ 16-sına. Gurey Diradur oylu, antičkäni Ermeni töräsiniñ, keçti dünyâdan, džanin Biy Tejrigä simarladı. Biy Tejri džanına yarlıyagay.

Tṽ 1071 [1622], majis 5-sinä. Kirkor Sarkis Tamçadzi oylu džanin Tejrigä simarladı. Biy Tej-

а чаяния монархов и их людей не сбылись. Если кто будет читать эту хронику, пусть молит Господа Бога, чтобы он со своим Святым Крестом встал против неверных, и защитил верующих в святой Крест, и ослепил глаза их за всех христиан и христианских монархов. И особенно погубит силы, противные нашим монархам. А нашим христианским монархам дарует победоносность, удачу и силу, как Александру Македонскому! Аминь.

(158) Года 1070 [1621], в сентябре месяце. Киркор, сын Месроба, ушел из этого мира. Помилуй Бог его душу.

Отец Торос

Года 1070 [1621], в сентябре месяце. Отец Торос, львовский священник, сын барона Атабея, ушел из этого мира в вечность. Да примет Господь Бог его с миром, ибо ушел из жизни молодым и был очень нужен добрым людям. Но Господь Бог тоже счел его нужным себе, послал своего посланника и забрал. Да помилует Бог его душу и удостоит святого рая, аминь.

Года 1070 [1621], в октябре месяце. В Каменец от турецкого султана прибыл чауш, который на второй день уехал в Варшаву, к королю.

Года 1070 [1621], в октябре месяце. В Яссы на господарство прибыл Стефан, сын Томши, который был при турецком султани. Турецкий султан, отправил его через Дунай и вновь возвратил его на Молдавское господарство, дав ему санджак.

(159) Года 1070 [1621], в октябре месяце. Капитан Милевский, подстолий (заместитель стольника), ушел из этого брэнного мира в вечность.

Года 1070 [1621], в ноябре месяце. Задиг Скаженик отдал душу Богу. Помилуй Бог его душу.

Года 1070 [1621], в ноябре месяце. Олуçна, супруга Богдана, ушла из этого мира в вечность.

Года 1070 [1621], в ноябре месяце. В [первый] день Рождественского поста упала часть стены каменных ворот и убила 3 коров.

Года 1070 [1621], в ноябре месяце. На заговенье святого Николая жена Якуба Скаженика и жена Задига Скаженика, жены двух родных братьев, отдали души Богу. И хоронили жен обоих братьев в один день – одну в одной церкви, вторую – в другой.

(160) Года 1071 [1622], мая 16 [26]. Гурег, сын Дирадура, присяжный Армянского суда, ушел из этого мира и отдал душу Господу Богу. Да помилует Господь Бог его душу.

Года 1071 [1622], мая 5 [15]. Киркор, сын Саркиса Тамгаджи, отдал душу Богу. Да помилует Господь Бог его душу и простит ему его грехи.

ri dʒanina yarlıyagay, yazıxlarına boşatlıx bergäy.

Tv̄ 1073 [1624], majisniñ 2-sinä. Dər Mesrob vartabed Käfäli atoragal araçnort pan vartabed dʒanin Biy Teṅrigä simarladı Zamosc'a šähärinä da anda kömüldü. Biy dʒanina yarlıyagay da yazıxlarına bilgän-bilmägän boşatlıx bergäy, amən.

(161) Tv̄ 1076 [1627], tegdemporniñ 21.

Года 1073 [1624], мая 2 [12]. Отец Месроб, вартабед из Кафы, архимандрит и богослов, отдал душу Богу в городе Замостье и там похоронен. Да помилует Господь его душу и простит грехи его, совершенные по умыслу и без умысла, аминь.

Года 1076 [1627], декабря 21 [31]. [Дата оставлена без записи].

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1750

Сборник молитв и христианских сочинений

Дата: 1079 [1630], июля 20 (л. 42).

Бумага. 149 (1-107, 107 bis, 108-148) листов. Листы 35-40, 45-48, 57, 58, 65-78, 113, 114, 144-148 чистые. Письмо: болоргир (51-54 об.), нотргир.

Язык: лл. 1-29 об., 41-112 об. – на кыпчакском языке, 30-34, 115-143 – на армянском; 51-54 об. – на двух языках стих за стихом.

Содержание: лл. 1-63 об.: Молитвы и сочинения по основам веры и истории христианства; лл. 79-112 об.: Книга вероисповедания Армянской церкви архиепископа Нерсеса, брата армянского католикоса Крикора.

Упоминание: [Deny, Tryjarski 1964b: 805].

Полный текст кыпчакской части венецианской рукописи № 1750

(1r) Xoltxa Biy Teṅridän

K'irij eleşion

Dər oğormeaç

K'risdos, işit bizgä, Ata köktän, yar".

Oğul, satun alğan dünüâni, Teṅri, yarlıya bizgä.

Ari surp Errortut'iun, bir Teṅri, yar".

Jisus K'risdos, Oğlu Ata Teṅriniñ, yar".

Jisus, çaysi ki barsen dünüâniñ yaratılğanin-dan burun, erki bilä Ata Teṅriniñ toğan, yar".

Jisus, çaysi ki belgili bolduñ markarelarınñ yazganları aşira, çaysi ki kelmäx ediñ bu dünüâgä, yar".

Jisus, çaysi ki barçadan alıışlı gojs Mariamnı tañladıñ kensinä ana, yar".

Jisus, çaysi ki Teṅrilikniñ aşira çart da bu dünüâniñ yazıxın bilmägän Jovsep'ni er simarladıñ anaña seniñ, yar".

Awedum künü ayt

Jisus, çaysi ki Kapriël hreşdagabed aşira gojs Mariamga sövünçlük berdiñ seniñ ari toğuşuñ üçün, yar".

Jisus, çaysi ki biz yazıxlılar üçün köktän aşıya endiñ, yar".

(1v) Jisus, çaysi ki Atanıñ buyruxu aşira tindiñ yüräkinä ari gojs Mariamnıñ, yar".

Jisus, çaysi ki aldıñ yazıxlı kispätin çul yerindä, yar".

Dzinunt künü ayt

Jisus, çaysi ki köknü da yerni yaratıp ediñ toğup yattıñ peçerada, yar".

Jisus, çaysi ki çatun kişi aşira yuvulduñ suv içinä neçik oylan, yar".

Jisus, çaysi ki bolup kiçi da çöpräklär bilä çürgäldiñ, yar".

Jisus, çaysi ki oylan yergäsin tözümlük bilä keçirdiñ, yar".

Jisus, çaysi ki ari toğuşu aşira emdiñ sütün surp gojs Mariamnıñ, yar".

Jisus, çaysi ki pastuxlar aşira sövünçlük boldu friştälärniñ awedik' bergänläri aşira, yar".

Dər İrd künü ayt

Jisus, çaysi ki oylan zamanıña çanlı yaranı kötürdüñ üstünä obrezat etkän, yar".

Jisus, çaysi ki dznohlariñ aşira bardıñ yixövgä pokoric'a bolup, yar".

Jisus, çaysi ki kiçi zamanıña salıñdıñ çart Si-meonnuñ çoluna, yar".

(2r) Xoltxa, çaçan ki t'ok'torlar arasına edi

Jisus, çaysi ki dznohlariñ seni 3 kün izdäp taptılar yixövdä, yar".

Jisus, çaysi ki oylan zamanıña t'ok'torlar bilä sorov etkän Eski Törädän, budur džuht sarnaganları bilä, yar".

Jisus, çaysi ki toyruluñnu bizgä övrättiñ, ki seniñ yoluñ bilä yürügäybiz, yar".

Xoltxa, ne türlü ki Biyimiz K'risdos baçada alıış etiyir edi

Jisus, çaysi ki Bedros araçel kensin boyun aytıñ seniñ üçün bermä da belgili etkäniñ kensinä üç kez seni tanmaç üçün, yar".

Jisus, *çaysi* ki Ata Teñrigä şükür berdiñ Zäytün taýında aşagerdläriñ bilä birgä, yar".

Jisus, *çaysi* ki Bedrosnu da Zepet'eosnuñ oylanlarin Jagopnu da Jovaneşni *çayyuga* saldiñ, yar".

Jisus, *çaysi* ki *çorçu* üçün da ölümün üçün *çoltxada* bolduñ Ata Teñridän, *çaysi* ki *çan* bilä terliyir edi yüzün, yar".

Jisus, *çaysi* ki yüzün üsnä tüştün da Atañdan çolduñ, ki çayirni keliç bilä sendän keru etkäy, yar".

(2v) Jisus, *çaysi* ki başına urmaç tövmäç bilä prorokovat etmä ayttılar, yar".

Jisus, *çaysi* ki oñru hesepinä berdiñ boynuña ip salmaga da ayzına tövülmägä, y".

Jisus, *çay"* barçadan alyişli saçalıñni tartma berdiñ da haybatlı saçıñni üzmä berdiñ tözümlükün aşıra, yar".

Xoltça, neçik K'risdosnu stolpka baylap tövdülär

Jisus, *çay"* çeştilär seniñ vladniy kiyinişini, bayladılar seni bek stolpka, ya".

Jisus, *çay"* asrı köp çannıñ içinä manıldiñ seni biçovat etkändän soñra, yar".

Jisus, *çay"* tegänäktän tadžni başına çoydular da yeñillik bilä yürüttün kensin, y".

Jisus, *çay"* tüz çoluña seniñ çamiş berdilər tutma, yar".

Xoltça, neçik Biyimizniñ arçasına çaç çoydular

Jisus, *çay"* ip bilä çoluñnu, boynuñnu baylagan da çaçiñni arçaña bergän, y".

Jisus, *çay"* çaraççi bilä barabar ölümgä kelgän, yar".

Jisus, *çay"* ayttıñ ol çatunlarga, ki seni (3r) yiyliyer edilär, ki: «Yiylamañiz benim üstümä, yoç esä yiylañiz siziñ oylanlarıñiz üstünä, yar".

Jisus, *çay"* ol ayır çiyin tibinä klädiñ azgına tınmaga, yar".

Jisus, *çay"* ayttılar artıñdan eltmägä çaçiñni Simon Gürenaçığa, yar".

Xoltça, neçik Biyimizni K'risdosnu çaçka miçladılar

Jisus, *çay"* tatlı çollarıñni da ayaxlarıñni çorçulu çadaçlar bilä berdiñ çadamaga da birovlama, yar".

Jisus, *çay"* yazovun yazıçimizniñ da ölümü-müznü çadadiñ çaçniñ üstünä, yar".

Jisus, *çay"* asılğan turduñ, bolduñ ne yerdä, ne köktä da köknü yer bilä barabarlattıñ, yar".

Jisus, *çay"* yaman dżalatlar üçün Ata Teñrini çolduñ, yar".

Jisus, *çay"* çaçiñ üsnä yazdılar 3 til bilä, y".

Jisus, *çay"* oñ yaniñdagi çaraççiniñ çaytmaçin klädiñ da obicat ettiñ kensinä meñilik uçmaçni, yar".

(3v) Jisus, *çay"* tikişsiz tonuñnu alip vidžag saldılar, çaysına ki tüşkäy, yar".

Jisus, *çay"* asılğan zamanında çaç üsnä köp ayb işittiñ da kütkülük kördün, yar".

Jisus, *çay"* anañniñ ulu ayırliçin körüp yaş bilä, da yarliçadiñ kensinä, sövüklü Jovaneşkä si-marladıñ kensin, yar".

Jisus, *çay"* çoltça ettiñ Atadan yiylamaç bilä bizim üçün, yar".

Jisus, *çay"* ulu çiyiniñ tibinä da ulu ayırliçtan: «Eli, Eli! Lama sapakt'ani?» — çičiçirdiñ, anılır bu söz: «Teñri, Teñri! Nek meni bulay çoyduñ?» — yar".

Jisus, *çay"* adam oylanlarıñniñ çutçarılmayçi üçün susap sirkä bilä çayır berdilər, mira [miça] bilä çatiştirip, sabur [sabur] içirdilər, yar".

Jisus, *çay"* bizim çutçarılmayçimiz üçün çiyiniñniñ arasına Ata Teñrigä simarladıñ, yar".

Jisus, *çay"* aylandırdıñ anaña da ulu avaz bilä dżanıñni Ata Teñrigä simarladıñ, yar".

(4r) Jisus, *çay"* toçuzunçi [toçusunçi] sahatta çaç üstünä ölüp günäş çaramçulandı, yer titrädi, varakuru dadžarniñ ekigä yirtildi, yar".

Jisus, *çay"* ölümümüznü ölümün bilä öldürdüñ da ari çanıñ bilä biz yazıçılıarni da satun aldıñ, yar".

Jisus, *çay"* sahatni keçäniñ Jovseptän da Nigotemostan aldıñ çaçtan aşaya, yar".

Jisus, *çay"* yaslı anañniñ eñi üsnä yattıñ da özgä kimsälärdän yiylandıñ, y".

Jisus, *çay"* mastlar bilä da aruv çarçov bilä çürgäldiñ, yar".

Xoltça ölüdän turmaç üçün

Jisus, *çay"* tamuçka kirip, eşiklärin da anıñ çuvatın sindiryaladıñ, yar".

Jisus, *çay"* yeñgändän soñra dżan duşmanniñ ulu çuvat bilä otlu tamuçnu axtardıñ, yar".

Jisus, *çay"* ariləriñni seniñ da barça dżanlarni çutçardıñ, yar".

Jisus, *çay"* üçünçi kündä üzçäläp [uzçalap] bayın ulu färählik bilä ölüdän turduñ, yar".

(4v) Jisus, *çay"* ölümündän soñra ulu tamaşalıç ettiñ bu dünyäda, yar".

Jisus, *çay"* ulu haybat bilä da ulu färählik bilä yiylagan anaña köründün eñ burun, yar".

Jisus, *çay"* kerezmana kelgän çatun kişilər mastlar bilä friştä körümün kördülär, yar".

Jisus, *çay"* seniñ buyruçuñ aşıra friştä kerezmanniñ taşın keru axtardı da köründün yaçşi dżanlarga, y".

Jisus, *çay*” storozlarni [=storozlari] ulu çorçulari aşira boldular ne ölü, ne tiri yatkan yerlärinä, yar”.

Jisus, *çay*” eki arak’ellärgä yolda köründünj Emawus salaga ketkändä neçik çarib da ötmäkni sindirganda sen seni belgili ettin, yar”.

Jisus, *çay*” bir yerdä yiyilgan barça aşagerdlär vernadunda sen kirdin aralarına da eşik açilminça çaldı yapıç, yar”.

Jisus, *çay*” kirip aşagerdläriñ arasına (5r) da aytin: «Oçojn sizgä». Da alarniñ ekisayışli [2 sayışli] bolganlarin seniñ birsayışli [1 sayışli] ettin da körgüzdün yaralariniñni kensilärinä, yar”.

Jisus, *çay*” kesäk balıç şışlägän da 1 plastir çibal ketirdilär saña, çaysi ki yedinj allarına, yar”.

Jisus, *çay*” çalganiñ berdinj alarga yemä, çaysi ki yep açıldı közläri tanımaga bitikniñ çuvatın, yar”.

Jisus, *çay*” saña berilip edi çuvat köktän, belgili ettin aşagerdläriñä da yeberdinj kensilärin din-sizlärgä k’risdänlik etmä alarni, yar”.

Jisus, *çay*” teñiz çirişina köründünj aşagerdläriñä da lodänin (loddänin? lodyanin?) oñ yanına aytin sit’ni salmaga, yar”.

Jisus, *çay*” bizim inâmsizlikimizni seniñ yarañ bilä oñaltin, çaysi ki Tomas arak’elgä berdinj barmaçin yuvuç keltirmä, yar”.

(5v) **Xoltça, neçik Biy K’risdos yänä kökkä ayindi**

Jisus, çaysi ki barça arakellärniñ alnına yavne kökkä ayindin, yar”.

Xoltça, ne türlü Biy K’risdos yeberdi aşagerdlärinä övündürüçi Ari Džanni

Jisus, *çay*” ellinci kündä yeberdinj Ari Džanni ari vernadunga surp arak’ellär üsnä, çaysi ki aldilar otlu tillärni barçası, yar”.

Jisus, *çay*” ol že surp arak’ellär aşira bütün dünyä k’risdänlikkə çaytti, yar”.

Jisus, *çay*” sendän aşira ariläriñä körä da alarniñ atına yasaldı yixövlär barça k’risdänlarniñ, yar”.

Jisus, *çay*” k’risdän yixövläri körkäydi [k’or-k’ayti] da kiyindi türlü-türlü kiyiniş bilä, neçik toynuñ kelini altun-indži bilä, yar”.

Jisus, *çay*” anañni, surp Asduadzadzinni barçasından alıışli aldın kökkä, yar”.

Jisus, *çay*” köktä çaldirdinj bizim prokurator-kamizni, bolup pareçosçimiz ari gojs Mariamni, yar”.

Jisus, *çay*” kelmäçsen ekinçi törä etmägä ölülärgä u tirilärgä da dünyäniñ töräsin ot bilä sinamaga, yarliya bizgä.

Jisus K’ris(6r)dos, işit bizgä.

K’irej, elesion “Dər, oğormea” anlanir [angilanir] urum tili bilä.

Bundan soñra haybat Ata Oçul Ari Džan bir Teñrigä.

Xoltça, ne türlü surp Asduadzadzin kökkä ayindi

Asduadzadzin, toçuruçi Söznü zadasiz, da anası Xutçaruçiniñ, Oçluñ çatına yariçlilarniñ yoyargi ulusuna, bol pareços çorçulu kündä, ki işitkaybiz yaxşı džuvap da arzani bolgaybiz alıışli avazga.

Dər, oğormea.

[Страница 6v оставлена чистой].

(7r) **[Sorov u džuvaplar]**

Sorov, ki: ne türlü turçuzdular Biyimiz K’risdosnu Gajip’a k’ahanajyabedniñ alnına?

Džuvap: tuttular Ketsämanidä 4000 kişi da keltirdilär mahalä bilä, da 70 eşik aşira mindirdilär yoyari, da här eşiktä sili urdular, da küldülär k’ahanajyabedniñ eşikinä diyin, da soñra zindanga çoydilar kensiläri sayış etkinçä.

Sorov, ki: gunk’n — ol sayit nedän edi, ki K’risdos arak’ellärniñ ayaçin yuvdu içinä?

Džuvap: nođzi ayaçtan edi ipkin terän rāngli yasagan.

Sorov: nedir barçadan artıç dünyâda?

Džuvap: [Армянский текст; затем]. Çaysi ki çixkan tayaçi üsnä Esseaniñ tindin 7 yariçli şnorhk’ bilä, Džani Teñriniñ, da sayışlamaçniñ, džan (7v) ivaşlikniñ, da çuvatniñ, džani eslilikniñ, da biliklikniñ, džani çorçmaçliçniñ, da Teñrigä tapunmaçliçniñ, çolarbiz, bayışla bizgä da yarliyamaçin bilä seniñ başçişinjan. Budur 7 türlü başçış, çaysi ki ermeniçä şnorhk’ ündäilir.

Da Eseniñ tayaçi Tawit’ir, çaysi üsnä tindi bu 7 şnorhk’. Da Tawit’niñ tayaçi K’risdostur.

(8r) **Açitmagan nşark’ üçün da suvsuz çayir üçün surp Ep’rem aytir «Ulu çorhurttä»:**

«Açitmagan başlandi Ewadan da ölümlü etti tarbiatimizni, negä dinçä keldi sayış açitmagan ötmäkniñ ölümsüz Mariam da bilmiyin yazıçni toçurdu Tirlik Ötmäkni. Aniñ üçün ari tumnu da açitmaç da suv yoçtur, ölümsüzlüçkädin oçşaş».

Yänä surp Krikor Asduadzajpan vaçtına kensiniñ džarına aytir: «Açitkan ötmäk bolmas tiri bolma».

Yänä Gürey Ayeçsandracı aytir džuvut bitikiniñ megnut’iununa: «Açi ötmäk yeñillikkä da yazıçkädin oçşaş, evet Biyimiz bizim munuñ üçün kelmädi. Aniñ üçün nşark’ da çayir tumnuñ açitmagandir da suvsuz».

Osgiapan Oħaneş aytir megnut'ıununa Awe-daranniñ, ol söz, ki aytir [Армянский текст; затем]: «Çayır keltirir bor(8v)la, da suv keltirmästir. Uyat alarga, ki suv çatıştırirlar ari tumga!»

Surp Gibrianos aytir yarlıyamaç bitikinä: «Ari tumnu Biyimiz bizim açıtımagın ötmäk bilä da suvsuz çayır bilä simarladı, zera ölümlü tarbiatimizni bizim ölümsüzlük bilä yanjirtti džanimizni da tenimizni».

Parsum Asori sordu Geleşdianos papadan Rımanıñ: «Ne yöpsünürsen açi ötmäk bilä da suv çatıştırgan çayır bilä tumni?» Da ol ayti: «Egär kimesä andan tum alsa da mardiros bolsa, Neşdornuñ çarışın çoyarmen üsnä anıñ da tayumga [t'ayumga] arzani etmän ani».

Bitik birlik üçün yixövnüñ çayanlarnıñ da franglarnıñ da ki ne türlü ki yöpsündü yixövü franglarnıñ suv çatıştırma Ari Teninä da Ari Xanına Eyämizniñ vaçtı(9r)na Maridinosnuñ, Rıma hajrabediniñ, da Balälöy, çayan çanıñ

Vaçtına k'estân çanıñ çayannıñ, çaysiniñ ki atı ündälir edi Balälöy, ki klädi etmäğä eminlik da birlik rımalılar bilä, zera burun duşman edilär. Yeberdi burun rımalılarga ulu biylär da açaşlar birlik üçün, da sövük üçün, da eminlik üçün çayanlarnıñ da rımalılarnıñ açaşlarına Rımanıñ.

Da açaşları da çanı franglarnıñ sövündülär. Da yeberdilär hajrabedläri Rımanıñ açaşlar da çan — biyläriñ elci çanına çayanlarnıñ yanä ol saçış üçün. Da yeberdilär çac da çiliç, ki egär ki çacni alsa, bilgäybiz, ki eminlik üçündür, a egär ki çilcni alsa, bilgäybiz, ki çerüvçilik üçündür.

Da çacan yettilär elcilär hajrabedin(9v)dän Rımanıñ da çanıdan franglarnıñ çanına çayanlarnıñ, sövündü asrı çan da badriarki Sdımboľnuñ kelgäniñä elcilarnıñ, çaysi ki köp hörmät bilä hörmätlädi alarni. Da çacan ki sundular elcilär çacni da çilicni, turdu çan olturçuçundan da alıp çacni öptü, anıñ üçün ki eminlik klär edi. Da çaytip yeberdi elcilär, ki kelgäylär Rımadan vartabedläär da esli adamlar, ki sözlägäylär biri biri bilä Ari Teni üçün da Ari Xanı üçün Eyämizniñ, ki rımalılar suv Ari Teninä da Ari Xanına Eyämizniñ, ölümsüz çayırğa, Xanına K'risdosnuñ, da çayanlar kötürgäylär açi çamurnu da bolgaylar 2-si bir, çayanlar da franglar.

Da hajrabedi Rımanıñ Mardinos yeberdi açaşlar (10r) da vartabedläär, da çanı franglarnıñ — esli biylär, da ol türlü Balälöy çan da badriarki Sdımboľnuñ da — vartabedläri kensiläriniñ, da franglar da — vartabedläri alarni alarnıñ.

Da başladılar sorov etmäğä biri biri bilä köp bitiktän ari tum üçün, da sövük, da eminlik üçün.

Da igi tlımaç yoç edi alarnıñ arasına, bolmas edi çaytarmaga frang tilin çayan tilinä, ne türlü ki keräk edi, da ni çayannıñkin frangnıñkinä, da bölüyir edi şayavatından Biy Teñriniñ, zera klämäs edi aslamsız da eksik etüci birlikni.

Evet egär ki sövük üçün edi esä eki millätniñ, yoçsa Teñrigä utru edi, da dnörenut'ıununa K'risdosnuñ, da yixılmaçına çayanlarnıñ, çaysi ki maytanırbiz (10v) anıñ bilä, da añar aruv dinimiz bilä tapmaga çutçarıлмаçni, da çayyurganına eki millätniñ, şışländi çaburyası başlauçinuñ yamannı äväl äväldän öldürüçinuñ şaytannıñ.

Egär ki başlaganları sövük üçün edi esä, yoçsa soñyusu yaman edi, zera Teñrigä utru edi yazıç etkänläri, çaysi ki bir millätni eki yaman çarıştıрмаç bilä tas etär edi, klädi ol biri bilä ekinçisin dä tas etmäğä bu türlü, zera çayanlar açi çamur bilä da suv bilä tas boldular, franglarni da suv bilä klädi tas etmäğä.

Ne türlü ki bir öldürücü egär ki (innat>) inan bilä ya süngü bilä öldürsä, adam öldürüçidür. Ol türlü alar sövükü üçün başladılar, da şaytan bulğadı sövükniñ (11r) içinä aldamaçlıçni da aruv-suzluçnu, egri biyänmäçliçni da yamannı üstläriñä alma. Xaysi ki almaçı edi suvnu franglarnıñ kensiläriniñ džanları üsnä, sövük säbäpindän da birlik, da yüräklänmäçı edi Teñrinuñ, ki klämäs edi bu işni.

Da ošta artmaçından yamannıñ turdu bir kimesä alnına yiyinnıñ da aytti:

— Menmen çart adam da eskirgän künlärim bilä, da atım benim Vdemial ündälir. Kördüm sizni çayyulu, da ayridir maña. Ošta düğülmen yıraç heyeñaç peşäsindän, yoçsa bolurmen ulu iş etmä da artıçsi, ne ki keräktir, hali tözüñüz tañdaga diyin, da men keltiriyim tlımaç, ki könü oçşatçay yerinä söznü 2 ulu millätkä, ne türlü eki yartın biyänälär. Da alar biyändilär añar.

Da ertäsi keltirdi bir yez ögüz, adam atlangan üsnä da çolon çıçarı çıçargan, neçik ki bir kimesä sorgay, da keltirip [keltirir] çoydu ortasına çoyovurtnuñ, alnına çanıñ, da bardriarkniñ, da vartabedläriñ.

Da başladılar sözlämä çayanlar ol yez adam bilä, ki çaytarir edi eki yartın, da çaytarip yüzün, ol yez adam da sözlädi franglar bilä, ne türlü sözlädilär çayanlar, doçru da könü, ol türlü franglardan çayanlarga, ne türlü sözlädilär. Eki yartın da biyändilär biri birinä, ki franglar çatıştırgaylar suv ari tumga da çayanlar kötürgäylär açi çamur-

nu: ölümlü da paçarç bilä tum etkäylär. Da bu tür-lü yaman hercowadzoylux bilä yez ögüz bilä da yez adam bilä. Priçi(12r)na da — tlämaçliç etip, biyändilär eki yartın, da säbäpläri süvük edi, evet ki sövüknü berkitmä klädilär. Yoçesä franglarniñ üst-lärinä almaçi suvnu da çatıştirmaçi yaman edi, çaysi ki, burungi arilärindän, bu ayırlıç da luçz aldılar boylarına, sövük säbäpindän, ki soñra buzdu eski peşakâr şaytan.

Da etti çanı çayanlarniñ zoçovk', da ödzel ettilär yäñi çoran çayanlar da franglar bahalı taştan yonma. Da hajrabelär, ki kelip edilär zoçovk'ka, yazdırdılar altun bilä aruv altundan da körkäytti bahalı taşlar bilä da yarıçlı indzilär bilä. Da berdi bir yanına yazmaga vernadunnu da ne türlü ki üläşir edi Biyimiz Ari Tenin da Ari Xanin arak'ellärgä. Da ettilär tum çayanlar da franglar üsnä yäñi (12v) çoranniñ, da sövündü çanı [çanni] çan-niñ da badriarki barçası bilä, alayoçom Frangniñ açaşı, vartabedläri da biyläri birlik üçün 2 ulu millätniñ, ki burun duşman edilär biri 1-inä. Da kettilər biri 1-dän sövük bilä çayanlar da franglar.

Evet az kündän soñra toymamiş da çan içuçi kazan da açıçkan çandan. Vaxtına ol çanniñ Balä-loynuñ artmaçından yamanlıçniñ utru boldular çayanlardan kensi çanlarına bu iş üçün. Da yeberdi çan dvorun kensiniñ, da tutturdu barçasın garkaworlardan, da aşarhagandan, da biylärdän, alay, ki 5000 ya dayın artıç, ki añar utru edilär, da boymaç bilä tas etti teñizdä.

Aybät, toymadi toyumsuz çarni yaman çazan-niñ da köptangi adam öldürüçin(13r)üñ. Da çaçan ki Balälöç çan özgä iş yasadı, ki çayttılar çayanlar kendiläriniñ burungi övränçiklärinä da klämädilär çalma kensiläriniñ antlarına, yoçsa aldılar üst-lärinä tanmaçni, ki çaybatlı surp Errortut'iunnu tandılar, da k'ahanaların da açaşların yöpsün-mädilär, da ni k'estan bolganlarni ol k'ahanalardan, da ni k'ahanalarni da, ki alyışlanıp edilär ol açaşlardan, da ol çoranni, ki ödzel ettilär [ettiler], tum da etmäslär edi üsnä.

Da çaçan işitti hajrabeldi Rımanıñ da çan, çayyurdular asrı da etti zoçovk' köp açaşlarga da vartabedlärgä Rımada. Kendiläri dä arasına sorov boldu antları üçün da ant içmäçläri üçün suvnu çayırğa. Da sayış etip, ayttılar: «Biz erkimiz bilä yöpsündüç suvnu (13v) birlik üçün, da sövük, da eminlik üçün, da ki alar salgaylar açi çamurnu. Evet ki çaçan alar kendiläriniñ antların tutmadılar, da saldılar ant içkänlärin, da çayttılar kensiläriniñ burungi bularganına, da boldular tanga-nlar Bir Üçtän da Üç Birdän, ki ayırilmagandır me-

ñilik, biz bolmasbiz bolmaga antimizga da ant içkänimizgä yazıçlı,— da ayırsındılar asrı bu bol-gan işkä.— Yoçsa çalirbiz,— ayttılar,— bu istä, egär yaman esä dä, ki sövük säbäpindän, ulu sövüktän yıraçlandı, zera Teñri üçün edi da dügül edi özgä nemä üçün».

Birliksiz bolup, saçıldılar da boldular yänäçi duşman çayanlarga bu küngä diyin. Da sönövsüz yalın yanıyır här sahat alarniñ arasına.

Evet çaçan ki (14r) klädi çanlıç etmä burungi oylu Balälöç çanniñ Antronigos, klämädi badriark da barça garkaworlar alyışlamaga anı çan, yoçsa ayttılar añar: «Xarça ataçni Balälöçnu da ayır bi-likindän anıñ, zera köp yaman keçirdi yixövläriñ-dän rımalılarniñ». Da ol çarayadı atasın kensiniñ 3 tänä da unuttu aytkanin Soyomonnuç, ki aytir: «Oçul yaman, atasın çarayar da anasın kensiniñ alyışlamas» [Прит 30:11 Есть род, который проклинает отца своего и не благословляет матери своей].

Da soñra alyışladılar anı çan. Da bu küngä dirin Balälöç çan çıçarıdır kerezmanından, da kömmädilär anı.

Evet franglar tuttular ol antni, ki ant etip edilär alnına Teñrinüñ, da bolmadılar antların tanga-nlar. Da bu säbäptän birlik üçün da sövük üçün kirdi suv yixövünä franglarniñ.

Da sövük buzuldu, da saçkan (14v) hercowadzoylux aralarına uzanıp berkäydi. Zera mundan burun ölümsüz edi paçgisi tumnuç.

Da tanıç muñar sövük, ki bardir ermeni millä-tindä surp Krikor Lusaworiçtän da Drtaddan bu küngä diñrä, ki simarlaganların surp arak'ellärniñ tutar edi yixövü Rımanıñ, ne türlü ki alıp edilär ari atalarından kensiläriniñ da surp arak'ellär K'risdostan ari vernadunda.

Evet ekinçi kelgäninä K'risdosnuç Eyämizniñ bizim törä etkäy Biy çayanlarga — neçik antların tanga-nlarga da rımalılarga — neçik antların saçla-ganlarga. Zera eksiniñ dä yixılganları birdir Biyimizgä bizim Jisus K'risdoska: biri açi çamur bilä yazıç etiyir, da birsi suv bilä, ki raspolganlarına säbäp, zera adamlarniñ tapkanıdır da esläriñdän çıçargan övränçik, zera ant içmäç saçlamaganlar-ga tanmaçlıçtır antni, da ol bolgandan da çalgan-(15r)dan soñra franglarniñ yixövlärinä ol yaman ant da yaman övränmäçlärin saçlamaç bilä, ki adamlarniñ tapkanı artıçsı şaytanlardan sayınır-lar, ki tanmaçtan çutulduklar da arak'ellärniñ çoy-ganin, çaysi ki K'risdostan övrändilär, könü oçenk'ni sindirip, tas ettilär çarinläriniñ çulları, da adamga tapunganlar, da Biylärin yöpsünmä-

gänlär dä, da kečövlüknü övrätüçilär, dügül ki yalyüz xul boldular, yoğsa xuldan da ašax. Da artix edi alarga tanmaçlıxıniñ ayırlıxı, zera klämiyin edi da ustatlıx bilä aldanmaçlıx edi. Anıñ üçün yeñil da tözümlü bolsar edi, ne türlü Bedrosnuñ, zera çarçamaç bilä da ant bilä tandi. Evet çaçan könülükä çaytti, tezindän tas boldu tanmaç yazıxı, ki heç çalmadı. Yoğsa arak'ellär asdidžanına çaldı, da köplärgä tayaç umsaga boldu, (15v) da yazıxı tawanut'ıunu bilä yixilganlarni turıyuzuçi boldu.

Da yalyüz bu dügül alarniñ yamanlıxı. Yoğsa neçä boldular ulama özgälärni, uladılar da hali dä ulayırlar da tutma klärlär kensiläriniñ yaman ayularına, šaytanniñ erkinä, yeñil sövüçilärni, da essizlärni, da alarni, ki bu dünyäni dä boş sayışlarlar da yaman. Da ulu yazıxı oldur, ki çöp-çövrä yazıxı içinä bolup, doyrı tutarlar kensilärin, zera kestilär da kerı saldılar köktägi da kečövsüz tirlikni, da kečövlü da yalyan dünyägä yäsir boldular almaçları bilä, da boldular neñinlar da oylanları yamanniñ, da öldürdülär kensilärin da kimni boldular tartma bu yaman hercowadzoyluxka, ki yaçşı körüniyir. Köplärni, neçik toz kibik, çaraxladılar dinlärindän da tamuçnuñ or(16r)tasına çixara berdilär.

Da dügüldür tañ, ki yaratuçi Teñrigä da bolmamaçtan bolduruçiga çiydılar da çorçmadılar, zera dinsizlär kensiläriniñ yazıxı çilinganlarına aytırlar, ki yoxtur Teñri, da ölümlü ölümsüzni etärlär suv çatištirmaçları bilä, da haligä diyin etärlär, da Biyni, ki suvnu çayırğa çaytardı da çayirmi ari çanı ornuna bizgä simarladı, suv bilä öldürmä klärlär. Da biliksizlänilär, zavallılar, ki ol artmas, ne suvdan, ne çayırdan, da ne açi çamurdan, da heç nemädän ölümlü bolmas, zera ol ölümsüzdür, Teñriniñ tarbiyatı da teni, ki Teñrilik birländi, da ol suv, ki bizgä miğirdut'ıunga berildi, — çaburyasından K'risdosnuñ, anıñ üçün çatištirilman köründü. Miğirdut'ıunnu tanarlar da dinsizlänilär, dinsizləri bilä kečövlü kensilärin k'arozel etärlär, da ari tumga yuvuçlanırlar, da suvnu, ki K'risdosnuñ çaburyasından çixtı, çatištirirlar.

Da ulu yamanlıx çilindılar, zera ošta dügüldürlär k'ristänlar, zera yoxtur suvları, da prostiy suv bilä çayçanırlar. Dügüldürlär arzani ari tumga, ne türlü ki Mähmedniñkiläri çayçanırlar, zera yıraçtırlar Ari Džanniñ šnorkundan da borçludurlar Teñrigä, da harsizlanip poživat etärlär.

Yoğsa ne türlü maña körünür, yoxtur tügäl inamları, ki Teñri bar, yoğsa sayıştadırlar. Anıñ üçün, prostiy ötmäk kibik da suv kibik, tutarlar tumnu, neçik hər biriniñ stoluna kelir. Egär ki

alay bolmasalar edi, na yuvuçlanmaslar edi vaçtli ya vaçtsiz çayta. Yoğsa hercowadzoyniptirlar da boyulupturlar öktämlikləri bilä da seziksizlänilip- (17r)tirlär çorçusundan soñyu yaryunuñ da almaçın tadžniñ, ki kečövsüzdür, anı çolmaslar.

A egär ki çarä bolgay edi, ki ayalarından çorçmagaylar edi, bir babas kündä 3 kez tum etär edi. Da bu dügüldür tügäl sövük üçün Teñrigä utru, yoğsa kensiläriniñ haybatı üçün etärlär.

Ošta körgüzdüç, ki arzani midirlär, yoğsa yoç. Zera köplär ayızlarıniñ sözləri bilä tanıxlıx berdilär alarniñ arzanisizliklərin. Yoğsa ki harsizdırlar, kensi erklärinä da eslärinä almaslar, da baçmaslar kensilärin, da eslämädilär, ki kimgä yuvuçlanıyırlar. Boylarına aldılar yamanlıxlarni da özgälärdän tergövsüz çaldılar, da kensiläriniñ yazıxlari tumları bilä dayın uluga mindilär, da köplärgä buzuçi boldular. Da vaydır añar, kim ki a(17v)larni ol işkä küvürdü!

Da bu säbäptän, ki körgüzdüç, köplär doyrı sayınırlar suvnuñ çatištirmaçın da aytırlar: «Šahat ki, kiçi millättir Frang, ya yoxtur alarniñ ulu arak'elləri, ki alardan övrändilär munu». Xaysi ki bolmaslar aytмага, ki Boyos ya Bedros övrätkäy alarga munu, yoğsa burungi terän esli, ki köktän tüštü, yamyur kibik, çaysi ki buyruç aldılar basmaga anı Boyos da Bedros da hnazant bolma dügül, ne türlü ki bir orenk' çoyganga? Yoğsa anı övrändilär, çaysi ki Uta, çaysin ki işitmiyir edi K'risdostan, ki utru boldu, da yaçşıraç edi, ki toymagay edi?

Ol türlü alar tek atların berirlär Bedrosnuñ da Boyosnuñ da övrändilär šaytandan da anıñ šagertlärdän, ki yez (18r) ögüzni yez adam bilä alarga övrätüçi berdi, çaysi ki biyändilär. Xaysi tiyar alarga aytma: «Sizsiz atasından šaytanniñ da dügülsiz Boyos-Bedrosnuñ ašagerdləri».

Yoğsa kimlär ki işitsälär muni da saçlansalar, Teñriniñ yaçşılıxın meñarirlär, da Ata Teñrigä oçul ündälirlär, da K'risdosta çardaš, da Ari Džanniñ šnork'un yöpsünürlär, da frištälärgä teñ bolurlar. Artixsi, Teñri kibik körüngänlär dünyäda, da Teñrinüñ ari teni bilä birlängänlär poživat etkänləri bilä ari tenin, da anı haybatlaganlar tinsarlar, ne türlü ki kensi aytti: «Xayda ki menmen, maña inanganlar da anda bolgay».

Xaytip bu işlär, ki yoçarı yazıldı suv üçün, ki aldılar franglar çayanlardan 720 yilına, ermeni çaniniñ Het'moj Lewon çanniñ oylunuñ.

(18v) Bir adam, ki atı edi Bedinafent, ki t'arkmanel etär, oylan biy çayan millätindän, yaçşı adam, da tolu es bilä da sövük bilä Teñrigä, tügäl

adam, dügül ki küç bilä ya paçilliktän, aytti bizgä, yoçsa yaçşi erki bilä badmel etti bizgä Eḡ'iyas atlı şahärdä, dadžarina Teḡrünüñ, ki ündäli surp Lazar.

Da aytkan da:

— Ayt, ki çolarmen sizdän, ki keñärtkäysiz munu, ki munu işitip, saçlangaylar, zera köplär boçulsarlar bu hercowadçoyluç bilä.

Da bu işläri közü bilä körüp edi da çulaç bilä işitip edi çanlıç vaçtına, igitlikinä kensiniñ.

Da çaçan bizgä aytti, yuž çartayip edi. Da barça yarlılarıñ çayyurur edi sövük bilä, da çonarlıç bilä, da ulu džknut'iun bilä. Da kendi dä Stımboldan edi. Da bu keçkän (19r) işläri yiyılmaç bilä da yaş bilä aytir edi, ki saçlangaylar özgälär kensindän soçra, da aytir edi, ki bu hercowadçoyluç köptän bar edi, yoçsa yapuç edi, da hanuz küçäyiyir edi, ne türlü ki ölü kibik edi K'açk'e'tonda, da hali küçäyip hercowadçoyluçu bilä çanıñ kirdi yiçövlärgä.

Da dügül edi ari atalardan, zera yiyılğan açaşlar küç bilä, da küçlük bilä aldılar üstlärinä, da dügül ki kensi erkläri bilä aldılar suvnu da açi çamurnu, da sormadılar, da nemä tergämädilər. Yoçsa hercowadçoylangan dinlärendän çan da biyläri dä özgä açaşlar bilä, ki açaş biyäniptirlär, anıñ çorçulu sözlärinä, zera obicat etti biyik alarga, kim ki anıñ sözün tutsa, da kim ki utru bolsa — çiyin. Tek simarladı, ki hər biri üsnä alçay, da kimlär ki utru bolsa, (19v) itilik kirgäy aralarına.

Da ol türlü tügälländi erki anıñ.

Andan soçra haybat Ataga Oçulga da Ari Džanga, amən.

(20r) **Uslu Soyomon aytüyir**

Kimesäni sövmäs Teḡri, tek alarni, ki buyruç saçlarlar, zera körklüräktir ol çumaştan da barça yulduzlarnıñ tizövündän.

Kim ki buyruç saçlar, yariç bilä birlänip, artıç tapulur, tek anı yalyüz keçä teşkirir, yoçesä usluçnu yeymäs.

Kün toçuştundan kün batışına aslamdır saçliçka da suvarir barçanı tatlılıç bilä.

Zera anı sövdüm, da tındim usluçumdan benim, da çoldum keltirmägä maça kelinlikkä usluçnu.

Da boldum suçlanč anıñ körkünä, da özdänlikin haybatlar, zera tirlikkä ülüşü bardir Teḡri bilä.

Da barçanıñ Eyäsi sövdi anı, zera keçeşcidir Teḡri bilä usluç.

Da suçlančtir işinä anıñ Teḡri usluçnuñ tarbiyatına dayim.

(20v) **[Mamreḡ hajr]**

Mamreḡ hajr Aprahamniñ çoyçisi edi. Ki keldi Ata Teḡri da andan 3 künlük ötmäkin aldı. Xaysi ol yerdä tayaçin tikip edi nişan üçün. Ki ulu teräk bitti, övgä barip çabär berip kelginčä. Xayda ki anı alyışladı Teḡri, ki arap edi, da açaardı çoyları bilä birgä.

Na ol teräknüñ üstünä Koçkot'ada hajr Aprahamga çoy asıldı toymagan oçlu ornuna, ki çurban etiyir edi. Saçega teräki anıñ atıdır. Anı sezdi hajr Apraham Ari Džandan ötläş, ki Ata Teḡri enip edi Mamreḡ ol yerdä.

Andan soçra keldi hajr Aprahamniñ övünä Troyica kensi çonaç, çaçan ki bariyir edi Soçomnu buzmaga.

[Kim ki sorsa: "K'risdos neçä kez toydı?"]

Kim ki sorsa: "K'risdos neçä kez toydı?" — na bil, ki eki kez: bir toçganı Ata Teḡridän, ekinçi toçganı surp Asduadçadçindändir.

(21r) **[Teḡrini kimesä körmädi heç]**

Teḡrini kimesä körmädi heç, tek yalyüz Oçlun, ki çoynundan ayırıldı Ata Teḡrinüñ. Ol aytip belgili (etip>) etti: «Kim kördü meni, kördü Atamnı».

Yänä surp Sdepa'nnos körgüzüp aytti: «Oçuna olturuptur Atasiniñ, çuçaçına», — Atasın da Oçlun da birgä kördü. Ol da, friştä sürätinä bolup ta alarni alay kördü.

[Yänä bil, ki džuvutlarnıñ bayramları hər kez bolur nisan ayiniñ 15 küünä]

Yänä bil, ki džuvutlarnıñ bayramları hər kez bolur nisan ᠓ ayiniñ 15 küünä. Xaysi ki munı etärlär ten sövünçlükünä, ki çixiptirlar Mısirdan ol kün p'arawonnuç çolundan, zera kensiläriniñ džan sövünçlükläri yoçtur, ki inanmadılar K'risdosnuç toçganına gojs Mariamdan.

[Da türklärniñ Xurban bayramları]

Da türklärniñ Xurban bayramları bolur mi-hirläm ᠓ ayına. Aytirlar, ki: «Munı etärbiz nişanag, ki hajr Apraham Ismajelni çurban etti, munı açaş açaşliçka (21v) etärbiz». Bu esä yalyandır. Etmädi hajr Apraham Ismajelni, yoçesä etti Sahagnı çurban.

Yänä ekinçi Bayramları bolur, ki 30 kün kündüz oruç keçärlär da keçä et yerlär yäñi ᠓ ayiniñ toçganına diyin. Ol ramazan ᠓ ayidir.

Bular esä ne biri dä džanniñ sövünçlükü dügüldür, tek tenniñ bu dünyäda.

[Gat'oçigosnuç atı çalifädür]

Gat'oçigosnuç atı çalifädür türkcä. Açaşniñ atı mahrasinadır. Babasniñ atı kaşış.

(21v) **[Adäm atamizniñ oylanları]**

Adäm atamizniñ oylanları boldu 30 çarin eki-

šar. Da ɣačan keldi Eyämiz ɣatına da sordu, ki: «Köp mi oylanlarıñ bar?» — ol ayttı: «Ošta 30-dur», — da 30-un yaşırdı ɣisir tibinä.

Andan ayttı Asduadz: «Özgäläri körümsüz bolgay!»

Xaysi ki ol sahat yerdän ašaya kettilər.

Üçünči yañılğanı Asduadzga utru bu edi.

(22r) **[Xačan ki K'risdosumuz ɣaç üstünä edi]**

Xačan ki K'risdosumuz ɣaç üstünä edi, 2 ɣaraɣçı 2 yanına, da K'risdos kečägä diyin tiri edi ɣiyından soñra, na kelip Xungianos harûrâbed [harirwâbed] 1 közlü da keɣart bilä yanın açtı, ki tez ölgäy, ki el çövräsiniä yiyilip turmagaylar. Zera Erusaɣemnüñ yaryučıları Beyados bilä ulu ɣorɣuda edilär, ki tirilip alarga nemä yaman etmägäy. Da yeberip yiyi baɣtırır edi, ki ölüp midir ɣaç üstünä. Na kelip aytırlar, ki ölüptürlär.

Na yeberdi Beyados dźalatlariñ da buyruɣ etti, ki:

— Barıñız da ɣollarınıñ da ayaɣlarıniñ sövâklärin sindirgaysız.

Na alar eki ɣaraɣçıniñ sindirdilər, da kördülär K'risdosnu, ki simarlap edi Dźanin Ata (Teñrigä) Teñrinüñ ɣoluna, da ɣıymadılar anı etmägä K'risdoska. Da kelip 100 başı da ayttı Beyadoska, ki ölüptür. Na inandı da buyruɣ berdi tüşürmägä, ɣoltɣasına Osep'niñ, ki ari Mat'ia(22v)dan edi, ki alıp ɣaçtan da kömgäy.

Aldı da Nigotemos bilä birgä kömdülär, ki šapatküngä ɣalmagay.

Ol K'risdosnuñ ɣaburyasın açtı, da K'risdos anıñ soɣur közün açtı, ki inandı anı, Teñri Oylu K'risdostur.

[K'risdosumuz tamuɣka alğan teni bilä kirmädi]

Yänä bilgäysiz, ki K'risdosumuz tamuɣka alğan teni bilä kirmädi, yoɣsa Ari Džanı da Teñrilik kücü bilä kirdi da 5201 yillix dźanlarnı azad etti. Zera ol ten, ki ɣaçladılar aynakündä, kerezmana ɣoydılar. Anda da Teñriliki birgä edi.

Ol ten yixkännüñ yarım kečäsinä diyin kerezmanda edi.

Da dźanlarnı azad etip tä, kiydi tenin da ertäsi jarut'ıun boldu bütün dünyâgä sövünçlük.

Xaysi ki künnüñ 10-unçı sahatına ɣoyuldu K'risdosumuz kerezmana, ki kečägä ɣalıp edi 3 sahat.

3 sahat kün üsnä yürüttilär yaryučılar övinä da 3 sahat (23r) dayın soñra eltip ɣaçka çıxardılar, ki boldu kün üsnä 6 sahat, a 3 sahat ɣaç üsnä turdu, ki bolur 9 sahat kün üsnä. 10-unçıda kerezmana ɣoydular, ki sahat ta dayın ɣalıp edi kündän.

[K'risdosumuz bizim ne türlü bardı tamuɣka]

Evet bilmäx keräk munu, zera Awedaran aydnı körgüzmästir, ki K'risdosumuz bizim ne türlü bardı tamuɣka ya ne etti anda. Yoɣsa aytırlar munuñ üçün vartabedläri yixövnüñ az nemä, ɣaysın ki belgirttilär ölümlär, ki ol künu turdular ölüdän, da kirdilər Erusaɣemgä, da köründülär köplärgä.

Anıñ üçün yazgandır, ki K'risdosnuñ ölümündän burun eski duşman ayttı tamuɣnuñ ululuɣuna, ki: «Hadirlä tamuɣnu, zera tezindän klärmen keltirmä saña Jisusnu da alma andan öç, zera ɣaysın ki men soɣrayttım, ol yariɣlattı, ɣaysın ki men aɣsattım, (23v) ol saɣayttı, ɣaysın ki urdum murdarlıx bilä, ol arıttı».

Aytırlar tamuɣtagılar: «Errortut'ıun, šaytan, keltirmä anı munda, egär klämäsän ištımä. Baɣ, zera biz sinadıx anıñ kücün, Jisusnuñ, zera Łazar bizim zıندانımızda edi, da ɣačan işitti avazın Jisusnuñ, alay uçup ketti, neçik ɣaraɣuş».

Ayttı šaytan: «Xorɣmanız, tamuɣtagı šaytanlar, bilirmen anı, ki adamdır da ölüdän ɣorɣıyır, zera aytı: «Xayɣudadır boyum ölümgä diyin»».

Aytırlar tamuɣtagı šaytanlar: «Aldanma, e, šaytan! Zera ol kücsüzlükünä körä, ki körgüziyir, ulu küç yaşıriptır, da kliyir aldama seni».

Ayttı šaytan: «Xorɣmanız da ɣayɣusuz boluñuz. Barça işni ölümgä añar hadirläpmen: ɣaçnı, ɣadaɣnı, keɣartnı da yüräklärin dźuvutlarıniñ biyändiripmen öldürmägä anı».

Evet ɣačan ki bardı šaytan da berdi anı tutmaga, soñra (24r) bildi, ki eksiklik bolsar tamuɣka ölümündän K'risdosnuñ. Anıñ üçün ɣačan eltilär Beyadoska, na ol sahat šaytan ɣorɣulu körüm körgüzdü ɣatununa Beyadosnuñ, Da yeberdi ɣatunun Beyadoska, ki: «Nemä yaman etmägäysen ol kişigä, zera aruv adamdır».

Yoɣsa tügällänmädi erki šaytannıñ, zera K'risdos asrı klär edi ɣıynalma ɣaç üsnä ölüm bilä bizim ɣutɣarılmamız üçün, ki tügällängäy markarelər bitiki da tügällängäy ɣutɣarılmamız dünyâniñ.

Da ɣačan bardı K'risdos ɣaçka, na eski duşman barıp ɣulaɣ ɣoydu turup yovuɣ ɣaçka, ki šahat, tapkay kensiniñ yamanlıɣından K'risdosta. Da ɣaysi ki heç nemä tapmadı anda, asrı ɣorɣtu, ki buzulmagay tamuɣu ölümü bilä K'risdosnuñ.

Anıñ üçün tezindän bardı tamuɣka, ki berkitkäy anı, ki utru turgay K'risdoska.

Da munda bilmäx keräk, zera ävâl elçi yeberdi K'risdos (24v) tamuɣka bu türlü, ki kes-kenetä yariɣ açıldı tamuɣta.

Na ol sahat Adäm atamız, awedis berip, aytır

edi: «Sövünüñüz, oylanlarım, zera bu yariç Teñri Oylunuñ yariçidir, ki kliyir kelip xutxarma bizni».

Na ol sahat turdu Esaji markare da aytti: «Men bu yariç üçün markarelik ettim, aytip, ki žovurt olturup edi xarapçuda, kördülär ulu yariç».

Na ol sahat turdu Simeon dzerugi da aytti: «Könüdür bu söz, zera men aldım xučaxıma oylan Jisusnu».

Na ol sahat turdu Ovannes Mgirdiç da aytti: «Könü, ki alaydır, zera men mgirdel ettim anı 30 yaşına, da körgüzdüm barmaçım bilä, da ayttım: “Ošta Xozusu Teñriniñ, ki kötürsär yazıxın dünyadan”».

Na ol sahat sövündülär dżanlar (tamuçka) tamuçta.

Da xaçan kördülär şaytanlar, ki sövündülär dżanlar, asrı xorçtular.

Da xaç(25r)an simarladı dżanin K'risdos xaç üsnä, bardı tamuçnuñ eşikinä da aytkanin markareniñ ulu avaz bilä çaçırıp aytti: «Aynıñiz, buyruçılar, eşikinizdän sizin biyik! Da kirsin haybatniñ Hanı» [Ps 24:7,9 Поднимите, врата, верхи ваши, и поднимитесь, двери вечные, и войдет Царь славы!].

Na ol sahat dżuwap berdilär şaytanlar, seskünip, da ayttılar: «Kimdir bu hanı haybatniñ?»

Na ol sahat dżuwap berdi Tawit' da aytti «Biy küçlü kücü bilä kensiniñ, Biy, klävüçi uruşnu» [Ps 24:8 Кто сей Царь славы? – Господь крепкий и сильный, Господь, сильный в брани].

Da ekinçi xičxirdi Jisus:

«Aynıñiz, buyruçılar!»

Na ol sahat şaytanlar xorçulu titramäx bilä ayttılar:

«Kimdir bu hanı haybatniñ?»

Na yänä dżuwap berdi Tawit' da aytti:

«Biyi çuvatniñ, bu kensidir Hanı haybatniñ!»

[Ps 24:10 Кто сей Царь славы? – Господь сил, Он – царь славы].

Ol sahat uvatti K'risdos eşikin tamuçnuñ, da kirdi içinä, da tatlılıx bilä oçojn berdi Adäm atamizga da oylanlarına anıñ. Da kördilär anı (25v) barçası, tüştülär ayaçına anıñ da yıylamaç bilä ayttılar: «Şükrlübiz sendän, Xutxaruçimiz bizim, ki köptändän töziyir ediç saña! Könülük bilä belgirttiñ haybatiniñ dünyâgâ! Körgüz tamuçta da! Da xutxar bizni!»

Ol sahat K'risdos ululuçların şaytanniñ bayladı otlu biçovlar bilä da azad etti bayli dżanlarını.

Da bu 3 künnü, neçä teni kerezmanda edi, ança dżanı tamuçta edi, ki 33 sahat yarimdir, da k'aroz berir edi alarga da mxi'tarel etär edi, ne türlü

ki aytir Bedros arak'al: «Barip k'aroz berdi alarga, ki tutçunda edilär» [1Pet 3:18 потому что и Христос, чтобы привести нас к Богу, однажды пострадал за грехи наши, праведник за неправедных, быв умерщвлен по плоти, но ожив духом, 19 которым Он и находящимся в темнице духам, сойдя, проповедал].

Evet yixkünnüñ yarimkeçasına kelip dżanı K'risdosnuñ da birländi teni bilä kerezmanda, da turdu ölüdän, da xutxardı bayli dżanlarını.

Yoçsa çaysıları ki inandılar ol dżanlardan, meñilik xutuldular, (26r) da çaysıları ki inanmadılar, vaçt bilä xutulupturlar çiyindan, da soñyuda yänä çaytsarlar tamuçka, çaysından ki xutxargay da azad etkäy bizni da barça inanganlarını K'risdos Teñrimiz bizim, amëñ.

[Biyimiz Teñri

yarattı uçmaçni kün toyuşuna]

Biyimiz Teñri yarattı uçmaçni kün toyuşuna da çoydi anda adamni, ki yarattı. Da östürdü yerdän Biyimiz Teñri barça teräkni körklü turmaga, da tatlı yemişli, da teräkni tirlikniñ uçmaçniñ içinä, da teräkin bilmägä yaçşini-yamannı.

Da reka çıxar uçmaçta bütün uçmaçni suvarmaga. Da andan 4 ayirilir ilgäri.

Biriniñ atı Pisondur, oldur, ki barça çövürür Huntustanniñ ulusun, çayda altındır. Da ol yerdä altın körklüdür asrı. Da andadır ayır taşlar sudag da tahanag.

Da ekinçisiniñ atı K'ehondur. Ol barça Et'ovba ulusnu çövürüyir.

3-ünçiniñ atı Dkristir. Ol barıyir Asorilikä.

Da 4-ünçi Ep'radestir. Ol barıyir Ermenilikä, Eryingan ulusuna.

Da aldı Teñri adam oylun, ki yarattı, (26v) da çoydi uçmaçka yaçşiliçına işlämä da közät etmä.

Da xaçan buyruçnu keçti, da yañildi, da yalaçaçlanıp çixti uçmaçtan, da yıylama başladı.

Soñra keç boldi, çaramçu, tek yıyladı yänäçi: sayindi, dayin tañ atmisar. Tek eski duşman yänä aldadi, kelip, Adämni, aytti: «Nek yıyliyirsen? Ne berirsen maña? Men saña yariç keltiririm».

Aniñ nemäsi yoç edi bermä.

Ol aytti: «Ber maña, ne ki sendän toysa, barça benim bolgay».

Keltirdi taş. Adäm barmaçı bilä yazdı da berdi. Aldı ol taşni eski duşman da saldı ked Ortananga.

Xaçan Biyimiz K'risdos dünyâgâ keldi da 30 yıldan soñra keldi k'ristän bolma ked Ortananga, na ol çaçta bastı bir ayaçı bilä eski duşmanniñ başı üsnä, bir ayaçı bilä ol taş üsnä, ki Adäm yazıp edi.

(27r) **[Biyimiz K'risdos xačan keldi Łazarosnu ölüdän turmuzma]**

Biyimiz K'risdos xačan keldi Łazarosnu ölüdän turmuzma, ne türlü Awedaranda yazgandır, xačan sordu K'risdos Łazarosnuj xardaşlarından, Mariamga da Martaga, ki:

— Xayda kömüpsiz Łazarıni?

Na ol çahta sorganına K'risdosnuj Adäm ata-miz tamuxta sövündü da küldü. Eski duşman, şap-la urdu yüzünä [yizuna], aytti: «Ne küliyirsen?» Tek Biyimiz Jisus ol çahta yaşlandı. Da xačan ulu avaz bilä çaırdı Łazarosnu kerezmandan, ol çahta köp Łazarlar baş kötürdilər. Tek Biy Teıriñiñ buyruı ayıldı: «Hanuz çaı düğül sizgä».

[Erusaıemdü çarn yer bar, xarıblarıñ yeri]

Erusaıemdü çarn yer bar, xarıblarıñ yeri, xayda ki kömürlär alarnı. K'risdosnuj 30 kümüşünä satın algan Erusaıemdän yıraı düğül, kiçi mil çerekiçä.

[Teıriñiñ kişiläri Eıovk' da Eııa]

Teıriñiñ kişiläri Eıovk' da Eııa, xaysı ki ten bilä kökkä aıınıptırlar, da ol çahta kelsärlär dün-yâgâ tanılıı bermä K'risdos üçün, xačan Ançı-k'risd çıısa, da ol çahta alarnı xıynasarlar.

(27v) **Bu dünyâda 7 türlü sadaya bar.**

Burungi gark' bilä aytır:

Ävälgı, aytti: «Aç edim, yedirıñiz».

2-inçi, aytti: «Susap edim, içirdıñiz».

3-inçi, aytti: «Xarıb edim, baıtıñiz».

4-inçi, aytti: «Yalaıaç edim, kiydirdıñiz».

5-inçi, aytti: «Xasta edim, sorduıuz».

6-inçi, aytti: «Zındanda edim, keldıñiz xatıma».

7-inçi, aytti: xaysı çaräsizni kömdürgäy.

[Mı 25:35 ібо алкал Я, и вы дали Мне есть; жаждал, и вы напоили Меня; был странником, и вы приняли Меня; 36 был наг, и вы одели Меня; был болен, и вы посетили Меня; в темнице был, и вы пришли ко Мне].

Surp Asduadzıñiñ

7 sözü bar surp Awedaranda

Ävälgı, aytti: «Nedän bolsar ol maıa, ki men adam tarbiyatın bilmän?»

2-inçi, aytti: «Bolsun anıñ sözü».

3-inçi, aytti — oıçojn berdi Eıısapet'kâ.

4-inçi, aytti medıaçuce aytti.

5-inçi, aytti Oııluna: «Ne xiliniyirsen?»

6-inçi, aytti: «Çayırları yoıtur».

7-inçi aytti xullarına: «Ne ki dâ aytsa, işitıñiz».

Yänä biliklidir, ki 7 sözü

yerdä ayblap uyat ettilär K'risdoska

Ävälgı, baıçada bayladılar, neçik xaraıçını.

2-inçi, keltirdilər ol bay bilä övinä Annanıñ, da xulu şapla berdi K'risdosnuj yüzünä [yizuna], xayda ki Bedros tandı da xoroz çaırdı.

3-inçi, ol bay bilä keltirdilər Gajıap'anıñ övinä, xayda ki yüzünä tükürdilər da, baylap stolpka, tövdilər.

4-inçi, keltirdilər Heıovdeşniñ alnına, da dııvutlar asrı yaman söz bilä aybladılar K'risdosnu.

5-inçi, keltirdilər Biyadosnuj alnına, çııara berdi, neçik bir yaman xilinganı, ölümgä.

6-inçi, ekinçi keltirdilər Biyadosnuj alnına da başına tegänäk tadı xoydılar.

7-inçi, baıçada yalaıaçladılar da xaçka çııardılar K'oık'otada.

(28r) **Dayı da K'risdos xaç üsnä 7 söz sözlädi**

Ävälgı, aytti: «Ata! Boşat bularga, bilmäslär, ki ne xiliniyirlar» [Lk 23:34 Иисус же говорил: Отче! прости им, ибо не знают, что делают].

2-inçi, aytti xaraıçıga: «Bügün benim bilä uçmaıta bolursen» [Lk 23:43 И сказал ему Иисус: истинно говорю тебе, ныне же будешь со Мною в раю].

3-inçi aytti anasına: «Xatın, muna saıa oıul benim ornuma» [Ин 19:26 Иисус, увидев Матерь и ученика тут стоящего, которого любил, говорит Матери Своей: Жено! се, сын Твой. 27 Потом говорит ученику: се, Матерь твоя! И с этого времени ученик сей взял Ее к себе].

4-inçi, aytti: «Susapmen» [Ин 19:28 После того Иисус, зная, что уже все совершилось, да сбудется Писание, говорит: жажду].

5-inçi, aytti: «Eli! Eli! Lama sarak'tani?» — buyurur, ki: «Teıri! Teıri! Nek xoyduı meni bulay?» [Mı 15:34 В девятом часу возопил Иисус громким голосом: Элои! Элои! Ламма савахфани? — что значит: Боже Мой! Боже Мой! Для чего Ты Меня оставил?].

6-inçi, aytti: «Barça nemä tügäldir» [Ин 19:30 Когда же Иисус вкусил уксуса, сказал: совершилось! И, преклонив главу, предал дух].

7-inçi, aytti: «Ata! seniñ xoluıa sımarlarmen dııanımnı» [Lk 23:46 Иисус, возгласив громким голосом, сказал: Отче! в руки Твои предаю дух Мой. И, сие сказав, испустил дух].

Yänä belgildir K'risdosnuj 7 yerindän xan keldi

Ävälgı, tııpadel ettilär. 2-inçi, köp emgäktän ter bilä xan çııtı. Dayı da 2 xolundan, 2 ayaıından, 1 xaburıasından, ki çııtı xan da suv bizim yazııla-rımızga boşatlııka.

(28v) **Daḡi da bildirir K'risdos, ki
7 adämigä oḡsar edi**

Ävälgı, boyu bilä Adäm atamızga oḡsar edi.

2-inçi, süräti bilä Jovsep'kä.

3-ünçi, saçi bilä Apisoḡomga.

4-ünçi, tepränişi bilä Eremiaga.

5-inçi, avazı bilä Yezeḡielgä.

6-inçi, közü bilä Tanielgä.

7-inçi, sürätiniñ çireyi bilä Ownanga.

Da kendi barçasından esli da körklü edi.

(41r) **[Десять Божьих Заповедей**

Исход 19: 25; 20:1-17; Второзаконие 5: 6-21]

Budur Teḡriniñ 10 buyruḡu, ḡaysı ki ävälgı ki Movseskä yazıldı taş pinagertniñ üstünä Eyämiz Teḡri barmaḡı bilä.

1. Işit, İsrail, bolmagay saḡa yat Teḡrilär mendän özgä.

2. Ekinçi: bolmagay, sen saḡa gurk'lar yasaḡaysen ḡollardan, ne türlü ki barçasına oḡşaş, ḡaysı ki yoyarıdır, ḡaysı daḡın aşayadır, ḡaysı yer tibi-nädir, ḡaysı suvdadır, bolmagay, alarga yügün-gäysen ya alarga tapungaysız. Menmen Eyäniz, Teḡri. Menmen öç aluči, ki tölärmən alarnıñ 3, 4 millätinä, ḡaysı ki duşmanlarımdır benim. Da etärmen benim yarlıyamaḡımni hazara-miñ dost-larıma benim, ki saḡlarlar buyruḡumnu benim da maḡa tapunurlar.

3. Üçünçi: bolmagay, ki saḡışlap yalḡan ant iç-käysen [içmakaysen] keräkmäs yerdä, bolmagay, aḡḡaysen Teḡrini, zera anıñ keräkni Teḡri tas etär.

(41v) 4. Dörtünçi: hörmätläḡaysen yıḡkännü, 6 kün işläḡaysen barča işiñ dä, 7-inçi kündä tın-gaysen barča işiñdän ten sartın, ki yıḡkün tıngay-lar oylanlarıñ, egär ḡizlarıñ, ḡullarıñ, ḡardaşıñ, da dḡanavarlarıñ tıngay barçası. Anıñ üçün ki Teḡri yerni-köknü 6 kündä yarattı da barča keräkin da 7-inçi kündä tındı kendiniñ emḡakindän.

5. Beşinçidä, buyurdu Teḡri, ki: hörmätlä ataḡni da anaḡni, ki saḡa yaḡşı bolgay, da uzun künlü bolḡaysen, bu dünyâda saḡa yaḡşı bolgay Teḡridän.

6. Altınçi buyruḡu Teḡriniñ: öldürmä kimsäni.

7. Yedinçi: itlik etmä da kimesäniñ ḡatununa köz ḡoyma.

8. Sekizinçi: oḡurluḡ etmä da tamaḡlıḡ.

9. Toḡuzunçi, buyuriyir, ki: yalḡan tanıḡlıḡ bermä.

(42r) 10. Onunçi, buyuriyir Teḡri: suḡlanma sıḡarıñniñ övünä, ne anıñ tarlovlarına, ne anıñ humnasına, ne altununa, ne kümüşünä, ne anıñ ḡuluna, ne ḡaravaşına, ne anıñ ḡoylarına, daḡın da ne ki dä bolsa sıḡarıñniñ, suḡlanmagaysen.

**Jovsep' ne türlü tüşürdü
K'risdosnu ḡaçtan?**

Dḡuvap yazar Nek'darios, Rımanıñ ḡajrabedi.

Yoḡ edi çarä tüşürmägä tenin ḡaçtan — yalı-nından, ki yaralarından çıḡar edi. Anıñ üçün, yı-raḡtın turup da ḡolun kötürüp, ayttı: «Ari Teḡri, ari ḡuvatlı, ari da ölümsüz, ki ḡaçlandıñ bizim üçün! Yarlıya bizgä!»

Da bunı ayttı 3 kez — endi teni biläkläri üsnä Jovsep'niñ.

Вот 10 Божьих Заповедей, которые сначала были написаны Моисею на каменных скрижалях перстом Господа Бога нашего.

1. Слушай, Израиль, да не будет у тебя других (чужих) богов, кроме меня.

2. Второе: не сотвори себе рукотворного ку-мира, который был бы подобен чему-нибудь, су-ществу [на небе] сверху или [на земле] внизу, под землей или в воде, не поклоняйся им и не служи им. Я ваш Господь Бог. Я ревнитель, и мщу на третьем и четвертом поколениях тех, которые являются врагами моими, и вершу милость мою тысячному поколению моих друзей, которые берегут мои заповеди и служат мне.

3. Третье: не давай лживой присяги предна-меренно, не поминай имени Бога всуе, ибо Бог погубит того, кто употребил [имя Его напрасно].

4. Четвертое: почитай воскресение, 6 дней делай все свои работы, в 7-й день отдыхай телом от всех своих работ, чтобы в воскресение отды-хали твои сыновья, твои дочери, твои рабы, твои домочадцы, и животные – пусть отдыхают все. А это потому, что Бог за 6 дней создал зем-лю и небо, и все необходимое, а в 7-й день отдох-нул по трудам своим.

5. Пятое, Бог заведял: почитай отца твоего и мать твою, чтобы тебе было хорошо, и чтобы продлились дни твои, и чтобы на этом свете бы-ло тебе хорошо от Бога.

6. Шестая заповедь Божья: не убивай никого.

7. Седьмое: не прелюбодействуй и не смотри с завистью ни на чьих жен.

8. Восьмое: не воруй и не проявляй алчност-ти.

9. Девятое, Он велит: не свидетельствуй ложно.

10. Десятое, Бог велит: не желай дома ближнего твоего, ни поля его, ни гумна его, ни золота, ни серебра, ни раба, ни невольницы его, ни овец его, и что бы еще ни было у ближнего твоего, не пожелай.

Ol, Teḡri ki aḡar berdi, saḡa da berir. Yoḡesä bardir ḡodžaliḡ Teḡridän bergändir. Bardir ḡodžaliḡ eski dušmandandır.

Teḡriniḡ ḡodžaliḡi budur. Teḡriniḡ Teḡrigä bergäy — surp yiḡövünä, yarlisina, k'ahanalarına, çaräsizlärgä. Xaysi adam Teḡriniḡ bergänindän bu sadayanı etmägäy, ol ḡodžaliḡ eski dušmandandır, anıḡ üçün ki Biy Teḡri buyuriyir kendiniḡ ari ayzi bilä, ki Teḡriniḡ Teḡrigä ber da cesarniḡ cesarga. Bulay buyuriyir Eyämiz Teḡri.

Bu ḡadar tügälländi Biy Teḡriniḡ 10 buyruḡu. Amēn.

[Колофон]

1079 [1630], *julis 20, mer''*.

(43r) [Изъявление трех ликов Бога]

Ata Teḡri yetövsüzdür.

Oḡul Teḡri tergövsüzdür.

Ari Džan Teḡri aytovsuzdur.

Ata Oḡul Ari Džan bir Teḡri.

Kim bularga ḡaršī sözläsä, nzoveldir.

[Hajr mer]

(44r) Atamiz bizim, ki köktäsen, ari bolsun atıḡ seniḡ, kelsin ḡanliḡiḡ seniḡ, bolsun erkiḡ seniḡ neçik köktä, alay yerdä. Ötmäkimizni bizim kündälik ber bizgä бүгүн. Bošat bizgä borçumuznu bizim, neçik ki biz bošatirbiz bizim borçlularimizga. Bermä bizni sinamaḡliḡka, yoḡsa ḡutḡar bizni yamandan. Zera seniḡdir ḡanliḡ da ḡuvat da saḡa haybat meḡi meḡilik. Amēn.

(44v) Barča skançeliklärdän,

ne ki etti K'risdos, 3 iš boldu tamaša, ki ne äväldän bolup edi, da ne soḡra bolsar

Äväl, ki Teḡri adam boldu, da adam teḡriländi.

Ekinçi, ki anası toḡurgandan soḡra gojs ḡaldä.

Üçünçi, ki buḡar inandı esi adämilärniḡ.

K'risdosnuḡ ḡiḡnalgan vaḡtına Teḡriliki heç ayırılmadı kendindän, da Teḡriliki ḡiyinsiz ḡaldä.

(49r) [Символ веры]

Inanirbiz bir Teḡrigä, Ataga barçanı tutuçiga, yaratuçisına köknüḡ da yerniḡ, körüngänläрни da körünmägänläрни.

Alayoḡ inanirbiz bir Biygä, Jisus K'risdoska, da Teḡri Oḡluna, Teḡridän toḡganga, Atadan yalıyız toḡgan, budur barliḡından Atanıḡ, Teḡri Teḡridän, Yariḡ Yariḡtan, könu Teḡri, könu Teḡriniḡ Oḡlu, da dügöl etilgän, yänä ol kendi tarbiyatından Atanıḡ, ḡaysi bilä ki barča nemä boldu köktä da yerdä, körüngänläр da körünmägänläр.

Xaysi ki biz adamlar üçün da bizim ḡutḡaril-

То, что Бог дал ему, даст и тебе. Но есть богатство, данное от Бога. И есть богатство, данное от старого врага [рода человеческого – от лукавого].

Богатство от Бога таково. Богово следует давать Богу – Его святой церкви, нищим, Его священникам, немощным. Когда человек не дает такой милостыни из данного Богом, то это богатство от лукавого, потому что Господь Бог своими святыми устами велит воздавать Богу Богово, а кесарю кесарево. Так велит наш Господь Бог.

На этом 10 Божьих Заповедей завершаются. Аминь.

[Семь святых таинств]

⊙ Mgrdutiun [крещение].

⊙ Trošm [миропомазание].

♀ Badarak [причащение, евхаристия].

★ Abašḡarutiun [покаяние, исповедь].

⊥ Verç i ḡdžumn [еleosвящение, соборование].

♂ Ceḡnatrut'uni [священство, хиротония].

♀ Bisag [браковенчание].

[Матвей 6: 9-13. Отче наш]

Отче наш, сущий на небесах, да святится имя Твое, да придет царствие Твое, да будет воля Твоя как на небе, так и на земле. Хлеб наш насущный дай нам сегодня. Прости нам долги наши, как и мы прощаем должникам нашим. И не введи нас во искушение, но избавь нас от лукавого. Ибо Твое есть царство, и сила, и слава Тебе во веки веков. Аминь.

maḡimiz üçün enip köktän ten aldä, adam boldu tügällik bilä Mariamdan ari gojstan Ari Džan bilä, ḡaysi bilä ki aldä ten, džan, es da barçanı, ne ki bardir adamda.

Toḡru da dügöl işkillik bilä ḡiḡnaldä, bu kendi ḡaçlandı, öldü, kömül(49v)dü.

Üçünçi kündä ölüdän turdu.

Çiḡti kökkä ol ten bilä, olturdu tüz yanına Atanıḡ.

Kelmäḡtir ol ten bilä da haybatı bilä Atanıḡ yarḡulamaga tirilärni da ölüläрни, ḡaysiniḡ ki ari da ölümsüz ḡanliḡına yoḡtur uç.

Alayoḡ inanirbiz Ari Džanga da, ḡaysi ki yaratiḡmagandır da tügäl. Ol edi, ḡaysi ki sözlädi oḡenktä, markarelärdä da Awedaranda. Ol edi, ḡaysi ki edi Jortananga, k'arozel etti yeberilgänni da siḡindi arilärdä.

Inanirbiz buḡar bütün dünyäda bolgan gat'oḡiḡe da aḡak'ellärniḡ yiḡövü.

Inanirbiz bir mgrdut'iunga pošmanliḡka arin-
maḡliḡka da bošatliḡka yazıḡlarga;

ölüdän turmaḡka soḡ yaryuga dḡanlarga da
tenlärgä;

köktägi ḡanliḡka da meḡilik tirlikkä.

Yoḡsa kimlär ki aytiyirlar, ki bar edi (50r) za-
man, ḡaçan yoḡ edi Oḡul, yaḡot bar edi vaḡt, ḡaçan
yoḡ edi Ari Dḡan, yaḡom heç nemädän bolgan ya
özgä barliḡtan ya tarbiyattan, aytkanlar yaratıl-
magan Teḡri Oylun ya Ari Dḡanni, ki özgä türlü
bolmalı ya teşkirilmälidir, anıḡki aytuçılarnı yöp-
sünmästir, yoḡsa nizovel etiyir gat'oḡige da ara-
k'ellärniḡ ari yiḡövü.

(51r) **[Frištälär alyiši]**

Haybat biyiklikkâ Teḡrigä da dünyâgâ emin-
lik, adamlarga biyänçlik, alyiš saḡa biyiklikkâ!

Alyišlisen, Biy Teḡrimiz bizim, alyišlarbiz se-
ni, Biy, ögärbiz seni, tapunurbiz seni da yerni
öpärbiz saḡa.

Haybatlarbiz seni, şükürlübiz sendän, Biy,
ulu haybatıḡ üçün seniḡ.

Biy, padšahsen ari köktägi, Teḡri da Ata bari-
nı tutuči.

Biy da yalyız toḡgan Oḡlu Atanıḡ Jisus K'ris-
dos da Ari Oḡul [=Dḡan].

(52r) Biy Teḡri, Xozusu Teḡriniḡ da Oḡlu Ata-
nıḡ, ḡaysi ki aldıḡ bizimkin gojstan.

Yarlıyandıḡ, kötürdüḡ yazıḡnı dünyâdan, da
hali yöpsün ḡoltḡamiznı bizim.

Sen ari, ki olturupsen tüz yanına Atanıḡ, yar-
lıya bizgä.

(52v) Zera sensen yalyız ari, sensen yalyız bi-
yiklängän, sensen yalyız Biyimiz bizim Jisus K'ris-
dos.

Biy, Ari Dḡanıḡ da seniḡ, ḡaysi ki haybattadır
Ata Teḡri bilä, aḡen.

Här vaḡt alyišlarbiz se(52v)ni, Biy, da ögärbiz
ari atıḡnı seniḡ meḡilik da meḡi meḡilik.

Arzani etkin, Biy, bu künnü eminlik bilä ke-
çirmä da yazıḡtan başḡa saḡla bizni.

Alyišlisen, Biy Teḡri, atalarimizdan bizim,
ögövlü da haybatlıdır ari atıḡ seniḡ meḡilik, aḡen.

(53v) Alyišli Biy, övrät maḡa toḡruluxuḡnu se-
niḡ.

Biy, išançimiz bolduḡ bizim dḡins-dḡinistan.

Men yalbariyirmen, Biy, yarlıya maḡa da sa-
ḡayt dḡanimni benim. Men yazıḡ ḡilindim saḡa.

(54r) Körgüz bizgä, Biy, yarlıyamaḡıḡnı seniḡ
da ḡutḡarmaḡıḡnı seniḡ ber bizgä.

Biy, yarlıyamaḡıḡ seniḡ meḡilik, işin ḡoluḡnuḡ
seniḡ körümsüz etmägin.

Biyim benim, seni išanç kendimä ettim.

Övrät maḡa etmägä erkiḡni seniḡ, zera sensen
Teḡrim benim.

Sendändir, Biy, çovraḡi tirlikiḡni, da yariḡi bi-
lä yüzüḡnüḡ seniḡ körärbiz yariḡnı.

Saçkin yarlıyamaḡıḡnı seniḡ, Biy, alarga, ḡay-
siları ki tanirlar seni, Biy.

(55r) **Nor asdeydz**

Yäḡi yarattı sözü Teḡriniḡ heçliktän äväl kök-
nü köknüḡ da köktägi çerüvlärni, tensiz aḡlovuči
frištälärni da sezikli elementläri, dörtsün ḡarşı-
lıḡta bolgan birlätti, ḡaysiları bilä dayma haybat-
lanıyir Errortut'iun aytovsuz.

Üç arilik da bir birlik bir tarbiyatta Teḡrilik
etilmägän yariḡ yaratuči aytti bolma etilgän ya-
riḡka, ḡaysi ki saçti ävälgı künnü yiḡkün haftagi,
ḡaysi bilä haybatlanıyir Errortut'iun aytovsuz.

Övrätüçimizgä körä yavne etiyiḡ, yapuḡ sek-
retanı biliyiḡ, zera yariḡ körümsüz sezikli köründü
aruv dḡanlarga, bunda ž saçti ävälgı künnü bizgä
ölüdän turmaḡnı. Keliḡiz, ḡutulganlar, frištälär bi-
lä alyiš beriniḡ ölüdän turganga.

Sövüküḡ sövük bilä aşaxlandıḡ bizim ḡutḡarıl-
maḡimiz üçün, ten aldıḡ, ol že ten bilä ḡaçlandıḡ
da ölüm kerezmanaḡ ḡoyulduḡ, bugün turduḡ ölü-
dän, neçik Teḡri frištälärdän opovidanıy bolduḡ.
(55v) Keliḡiz, ḡutulganlar, frištälär alyiš beriniḡ
ölüdän turganga.

Ki köründüḡ temyan keltirüçi ḡatunlarga, po-
zdrov'en'e färähli berdiḡ tirliktän, da tayında Ka-
lelijanıḡ on bir arak'ellärgä köründüḡ, arzani et
bizni dä alar bilä körmä seni soḡyu künüdü. Ke-
liḡiz, ḡutulganlar, frištälär alyiš beriniḡ ölüdän
turganga.

Siovnnuḡ oylanları, sövünçlük beriniḡ kelingä
yariḡniḡ, ki kiyövüḡ seniḡ, ölüdän turup, yeḡdi
ölümnü, buyruḡ bilä kelir tadḡlama seni haybat
bilä. Çiḡ ḡarşısına ozdobniy ḡuşanmaḡ bilä, yirla
yirni yäḡi ölüdän turganga, keçmişläriḡ tirlük ye-
mişinä.

(59r) **Šnorhea mez, Der tatarča**

Bayışlagın bizgä, Biy, bu keçädä köktägi
eminlikiḡni seniḡ.

Da saḡla bizni aldamaḡından duşmannıḡ bar-
çadan yeḡüçi ḡuvatı bilä ari ḡaçıḡniḡ seniḡ.

[Псалом 87/88: 2-3] ²Biy Teḡri ḡutḡarılmaḡim-
niḡ benim, kündüz da keçä sarnadım alniḡa seniḡ.

³Kirsin alyišim benim alniḡa seniḡ, Biy, aşax-
lansin ḡulaḡıḡ seniḡ ḡoltḡama benim.

Kelgäy bizgä, Biy, közätüçi sendän, ki här
vaḡt saḡlagay bizni.

Yeber bizgä, Biy, ḡuvatın ari Xaçıḡniḡ seniḡ,
ki saḡlagay bizni här zaman.

Arzani etkin bu injirni dā yazıxtan başxa saɣlamax bilä bizni.

Arzani etkin bu kečäni eminlik bilä da yazıxtan başxa saɣla bizni.

Bizim bilädir Biy Teŋri, biliñiz, dinsizlär, da yeñiliñiz, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Arzani etkin bu kečäni eminlik bilä da sina-maɣtan başxa keçir bizni.

Da işitiñiz bunu ħiriylarından yerniñ çax ħiriylarına dünyâniñ, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da ħuvatlılar, yeñiliñiz, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da ħaytöp kläsä ki ħuvatlansañiz, yänä aldan-(59v)maɣka çıxara beriyirbiz, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da saıışni, ħaysin ki siz saıış etiyirsiz, battal etär Biy, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da söznü, ħaysin ki sözliyirbiz, ħalmagay sizdä, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da biz ħorɣunuzdan siziñ ħorɣmasbiz da ne müşüllänmäsbiz, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da Biy Teŋrimizni bizim haybatlıyıx, da ol bolgay bizgä ħorɣuga, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da biz añar umsaniyix, da ol bolgay bizgä ari-likkä, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da umsaniyix biz añar, da ol bolgay bizgä ħut-ħarılmayka, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da ošta men da oylanlarım benim, ħaysin ki maña berdiñ, Teŋri, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da žoyovurt, ħaysiları ki olturup edi ħaramyuluɣta da kördülär ulu yarıxni, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da ħaysilarıñiz ki sıyiniñ ediniñiz ħaramyuluɣta da kölgäsindä ölümniñ, yarıx saçilgay sizgä, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

(60r) Da ki Oylan toydu, Oluñ da berildi bizgä, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

[Da ħaysiniñ ki buyruɣçılıxi eñlari üsnä kendiläriniñ, zera Biy Teŋri bizim bilädir.]

Da ki ündälirlär atı aniñ ulu saıışniñ frištasi, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da tamaşalı saıışdaş, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da Teŋri ħuvatlı buyruɣçı, zera Biy Teŋri bizim bilädir.

Da buyruɣçisi eminlikniñ, Atası kelädžäk meñilikniñ, Biy Teŋri bizim bilädir.

Da haybat Ataga da Oɣulga da Ari Džanga hali da här kez da meñi meñilik, amən.

(61r) **Najea sirov tatarča**

Baɣkin sövük bilä, Ata esirgövüci, seniñ yaratkan ħoluñnuñ işi üsnä da böläkin frištälärniñ

ber közätüci bizgä, kücsüzlärgä, ħutɣar boyumuznu p'orcank'lardan, ħaramyuluɣta yürügän devlär-dän [tewlardan], ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Kendi yaratkanniñ etilmägän, başlanmagan, toymaɣ terğövsüz Oɣul da Söz, ki ettiñ kündüzni işlämäxkä da kečäni tinçlixiña yuɣunuñ, ber çirim etmä közlärinä tenimniñ da saɣt bolma bizgä džanimizga körä, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Ustası esli džanlarniñ, çovraxi yarıxniñ, ülätürücüsi başxişlarniñ yapkanında eşiklärniñ ten tarbiyatimizniñ, ber yarıx közlärinä yüräkimizniñ bizim, kečädän saña ertälänmä, otlular bilä alıış haybatlama, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Ariliki arilärniñ, Errortut'ıun, bizni a(61v)ruvlat kendiñä tinmaɣlıxka, başxişla oylanları bilä sarayıñniñ tinma sendä, töşäkiñdä seniñ, ber yalbarmaɣni dostuñnuñ, teşkirgäniñ boxonoknuñ, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Belgili yarıx yarattıñ, kündüzni da kečäni ayırdıñ, saç bizgä, Biy, kečädä işiñin seziklikniñ, ber här zaman saɣlavuçi ħoluñnuñ kölgäsin, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyi'.

Sövüklü otuñnu seniñ saldıñ yergä, rozpalat etsin džanimizda bizim, saıışların yüräkimizniñ aruvlatsın, yarıxın bilmäxiñniñ seniñ palaylatsın, yuɣudan ölümniñ bizni oyatsın, fikirimizni yalıñ bilä seniñ yandırsın, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Saña baııyirbiz, yarıx yetövsüz, sezikli yarıxtan yapulgan, ki bizim üçün ħoyulduñ çoyurda da yuɣladıñ kerezmanda, bizdä yuɣla, oyaɣ tarbiyat, sür(62r)gin yamanniñ içkärtin işlämäxin, ki kündüz da kečä bergäybiz saña haybat tiyyisiz.

Barlıx yarıxiña yapulgan yalbarip turupbiz alniña, ki yapulgan eşiki bilä, köründüñ on birinä T'omas bilä, saña çaxiriñirbiz, Biy da Teŋri, seni tapunurbiz, engin bizgä dā hali kečädän da ber sövünlüküñnü seniñ džanimizga.

Yiylganlar seni, Biy, ħolıyirbiz, bizgä boluşluɣka baɣ, yalbarıybiz, saɣlavuçisi Israjyeñniñ, boylarimizga bizim bolgin kölgä, ħongin bizdä, eminlik etkän, da yuɣlıyix müşüllüxsüz, ki tañ atkanında ertäläniyix alıışlama seni Ata Džan bilä.

Çaxirganda biryiniñ Kapriyeñniñ soñyudagi kečäniñ işitmäxkä et arzani bizni da saɣ yanından ħoyunlarıñniñ seniñ tasına tındirgin sönuvsüz yandırgan gant'eyläriñniñ yarıxiña oɣşaş aııllı beş gusank'larniñ, ki seniñ kiyövlüx sarayıña kelinlär džan bilä kiriyix haybatka.

Sürgin bizdän, Biy, nişanı bilä çaçınıñ (62v) seniñ çarşılıx bilä oğraş etkän da körümsüz kazanı da bermä buzuçluçka seniñ meñärüçiläriñni.

Pareços bol bizim üçün, Asduadzadzin Mariam, ki toyurduñ Biy Teñrini, ki kütiyir edi Israjelni, barçada çuvatlı da tamaşalı haybatı bilä kendiniñ.

(63r) *I k'ën hajçem tatarça*

Sendän yalbarıyrbiz, Ata esirgämäxniñ da Teñri övündürmäxniñ, müşxüllüxündän keçäniñ yuvuçlangan sahatına övündür bizni müşxüllüxündän yazıxniñ da bayışla fărâhlikni işi bilä toyruçluçnuñ yalbarmaçı bilä surp Asduadzadzininiñ da barça arilärniñ.

Tatlılıxına körä Teñrilikiñniñ seniñ buyruçuna ündälgän, Oylu Teñriniñ, kelipbiz alniña seniñ ertädän emgängänlär da ayır yülkülär; yeñillätkin ayırlıxtan yazıxniñ boyumuznu bizim da çuvatlat kötürmä erkli tatlı ludçuñnu seniñ buyruçunuñ yalbarmaçı bilä ari Asduadzadzininiñ da barça arilärniñ.

Yalbarıyrbiz saña dżanimiz bilä yetişkän tınçlıxına sahatiniñ, adam sövüçi Dżanı Teñriniñ, çaçan yänirtsän dünyanı da ekinçi alsan dżanların adamlarıñ yäñi yumzulu, körkäyt keçkänläriñizni [=keçkänlärimizni] bizim toyganlarıñ sendän ari awazan bilä çoltçası bilä ari Asduadzadzininiñ da barça arilärniñ.

(63v) Sürät badgeriñniñ yazovu zadasız toyruçiniñ seniñ tüşiyrbiz alniña kek saçlamagan padşahlıxıñniñ seniñ, çaçan kelsän haybatı bilä Atañniñ yarıulama duşmanların çaçınıñ seniñ, buz aşınganimizni bizim pareçosluçu bilä anañniñ seniñ ari gojsnuñ, çolarbiz seni, Biy, saçla bizni kölgäsi tibinä ari çaçınıñ seniñ.

Ülüşlü et bizni dä, Biy, arak'elläriñ bilä seniñ, ki arzani boldular körmä seniñ ölüdän turganıñni, arzani et, Biy, körmä seni ekinçi kelgäniñdä alviş yebergängä biyiklikdən.

Olturganıñda seniñ moydanda, çorçulu yarıuçi, yalbarmaçı bilä ari Asduadzadzininiñ anğın keçmişlärimizni bizim, çaçan kelsän tergövsüz haybat bilä, zera seniñdir haybat meñilik, amən.

(79r) **Bitiki inamniñ, Ermeni yixövünüñ tapunganı...**

Bitiki inamniñ, Ermeni yixövünüñ tapunganı, yazılğan Nerses arhiebisgobostan, çardaşından Krikornuñ, ermeni gat'oyigosnuñ, çoltçası üsnä Aleksiosnuñ, ulu brdosradusnuñ, urum cesarıñ kiyövünüñ, çaçan ki ketti kün toyuşuna da edi Mampuesdiada, baş şähäriñdä Giligeçwoç ulusunuñ, ermeni t'vgank'ında 614 [1165].

1

Azulaç nemä sözlär bilä gälädži etip, çulaçına esli-açılliniñ da Teñrini sövüçiniñ bizim inamimiz üçün yixövümüznüñ sizdän sorulğan dżuvap bermä. Zera sözlägän açıl, ayız bilä podobniy nemä dügüldür, çaznasın(79v)da fikirniñ çalma, tas bolmiyın, zprecivniy unutmaçıñız bolup. Anıñ üçün çolıyirsiz aytkanimizni yazov bilä pam'atka buzulmagan çaldırma. Ne ne [=Neni] ki beriyrbiz sövük bilä açılñi sövgängä bizim eksik bilganimizgä körä, da küçsüzlükümüzgä, da zamaniñ bolmaçına körä çisça da belgili sözlär bilä. Evet dostat'eçne yazıp inamimizniñ bizim könülükün da yixövümüznüñ yergälikin, ari atalardan podaniy, yöpsünüp, çaysi ki dir bu türlü.

(80r) **2**

Tapuniyrbiz barçadan ari Errortut'iunnu — Atanı da Oçulnu da Ari Dżanı, üç boyga ayırılğan da bir tarbiyatka da bir Teñrilikkä yiyilğan;

Ata, toyrgan da başlanmagan, äväl, ne ki meñiliktän;

Oçul, toyrgan tarbiyatından Atanıñ çiyinsiz burun, ne ki zamanlar;

Ari Dżanı, ilgäri kelgäni Atadan, dügül Oçuluñ toyganına körä, yoçsa ilgäri kelgän, çovraç kibik, açkanı;

kendinä yalyızına tergövlüdür da dünyâgä biliksiz.

Da dügül edi bir vaçt Ata, ne zaman dügül edi birgäsinä Oçul da Ari Dżan,

yoçsa neçik Ata dayma (80v) Ata, da dügül soñra nabit etkän atıñniñ.

Ol türlü Oçul da här kez Oçul Atası bilä kensiniñ meñi tiyyisiz.

Bu türlü Ari Dżan da dayma Dżanı Teñriniñ, ayırılmaçsız Atadan da Oçuldan: bir barlıç, bir buyruç, bir erk.

Da bir yaratuçi çuvat üç boyda körüniyir:

dügül ululuç, da ni kiçiliç,

dügül biyiklik, da ni aşaxlıç,

dügül artıxlıç, da ni eksiklik,

yoçsa bir yergälik: bir tapunmaç, bir yerni öpmäçliç, bir bolğan Errortut'iunga tapunurbiz, çaysi bilä ki boldular bolmamaçtan (81r) yaratılğanlar barçası:

kök köktägiläri bilä,

yer yerdägiläri bilä,

körüngän da körünmägän yaratılğanlar, burungi bolğan yaratılmaçniñ.

Evet ekinçi biri Errortut'iundan, Sözü Atanıñ, Oçul yalyız toyrgan, erki bilä Atanıñ da Ari Dżanıñ,

awedumu bilä hrešdagabed Kapriyełniñ endi
yüräkinä gojs Mariamniñ,
eksilmiyin xoynundan Ataniñ, Teñrilikiniñ,
yazov bilä tutulmagan tarbiyatına körä,
da tarttı kendinä xanından barçalardan aruv
gojsnuñ, ki edi yaratılğanından Adäm atamizniñ,
birlätti Teñriliki bilä kendiniñ tergövsüz da
(81v) aytovsuz birlänmäx bilä,
da boldu eki tügäl tarbiyattan Teñrilikniñ da
adämilikniñ bir boy tügäl,
teškirmägän da ayırılmagan tarbiyat bilä,
teškirmiyin adamniñ xalın da baylı tarbiyatın
baysız da açix tarbiyatına Teñriniñ.

Da ni açix tensiz tarbiyatı Teñriniñ xarıštir-
maxi bilä tarbiyatı bilä tenniñ teškirmädi kensi-
niñ biyik açixlıxından,
egär ki aytiliyir esä dä, ten bizgä tenlänmäx da
sözgä xalınlanmağ buzulmagan birlänmäx üçün,
yoğsa xarıšildi ten bilä tensiz söz da birlätti
kensi bilä adämilik tarbiyatın.

(82r) Teñrilätti anı xatışılmağ bilä da birlän-
mäx bilä teškirmäxsiz da türlü-türlü bolmağ bol-
madı birlänmäxindä, neçik ki ni dżanı, da ni teni
adamlarniñ;

egär ki dayin biyik, ne ki oğšašından esä anla-
niyir könülükü, neçik yaratuçi bilä yaratılğanlar,
bardir oğšašliğ, yoğsa birlätti bizimkin kensiniñki
bilä yetövsüz oğšaš bilä da xaldı teškirmägän al-
gan da alingan.

Dügül tutulgan kibik, neçik yel da suv sayıt
içinä, ki çixari çixkanlarında bošanir.

Yoğsa toxtatmağ kibik birländi dayi biyik, ne
ki söz ayırılmagan da eksilmä(82v)gän birlänmäx
bilä da alıp tarbiyatın Adäm atamizniñ,

dügül anı yazıxsız da uçmağtagı,
yoğsa anı, ki yazıxtan soñra da buzulğandan,
zera gojs Mariam da, xaysından ki ten aldı Krisdos,
yazıxlangan Adäm atamizniñ tarbiyatından edi.

Evet birlänmäxi bilä tarbiyatına Teñriniñ ya-
ziğlangan boldu yazıxsız da buzulmalı çixari ig-
ränçilik buzulğan ištän,

ne türlü ki ot eritkän nemälär, xaçan yalın bi-
lä birlänsälär, irdzası [ırdzası] buzulmağniñ egär
bolsa, anda küyar.

Evet tarbiyatni arit(83r)mağ bilä buzulmağ-
tan küymiyin xaldı, xaysi ki başlanmağı buzulma-
gan, zera urluğsuz buzulmagan gojstan edi toğga-
ni;

da tügällägäni dä buzulmagan, zera teni anıñ
kerezmanda körmädi buzulmağlıxni.

Tiyišlidir, ki içinä zamanniñ toğganından da
ölümünä diğrä bolğay buzulmagan.

Dügül ki tiyišli da erkli işindän aytiyirbiz bol-
ma buzulmagan, budur açliğtan ya susamağtan,
yuğlamağtan ya emgänmäğtän, xağyudan ya
yaš tökmäğtän, xaysilari ki könü da dügül köz-lafa
berirlär bizgä ağlamaga adämilikin anıñ,
(83v) yoğsa klämiyin dä igränçi ištän, tapuni-
yirmen bolmağ buzulmağsizni.

Zera edi anda oğšaš bizimkinä da edi dayin bi-
yik, ne ki bizimki, yazılganga körä,
egär adam dayin biyik edi adamdan da egär ki
adam da, ki tanir anı.

Xaytip bizim yetiškänimizgä körä bu türlü
boldu oğšaši yüräkinä gojsnuñ turmağ bilä anda 9
ay zamanından 5 kün artıx pırvorodniy toyuşuna
körä.

Ol, ki bolur edi bir oğurdan bolma tügäl kün-
kündän ösmäğ bilä artar edi,

ki ne türlü zatlumit etkäy bunıñ bilä köz-lafa
sayınmağni adämilikniñ,

toğiyir, neçik adam, Teñri (84r) adamlangan,
gojslükün anasiniñ buzulmağsız sağlamağ bilä, ki
toğganı da alğıšlangay xarııştan da gojslükün
äväldän hörmätläğäy.

Sünätländi 8 kündä, ki atın atalar bilä etkän
tügällägäy da bizgä övratkäy sünätlänmäğin yü-
räkniñ dżan sartın.

Keldi dadğarga 40 kündä oğenk'kä körä su-
nulma, ki adam tarbiyatın sungay kendi bilä Ata-
sına biyiklikkä.

Xaçti Mısırga, ki baş šähärin guğk'larga ta-
punganlarniñ xağyartğay Teñrini tapunmağlığka
da bizni öğütlägäy küsänçilik bilä xaçma bir-
ğasinä sürülmäğ bilä.

(84v) Yürüdü dünyäda otuz yıl miskinlik bilä
da ašaxlığ bilä, yaşıрмаğ bilä Teñrilikin, ki bizni
xoğdžalatıp biyiklätkäy, xaçan anıñ yoluna bolsax.

Keldi Jortananga tügällikini 30 yılñiñ belğirt-
mağ bilä haybatın Teñrilikiniñ kendiniñ
tanığlığı bilä Ataniñ, ki: «Budur Oylum me-
nim sövüklü», — da Ari Dżan, küğürçin kibik, eñ-
mäğ bilä.

Mgrdel boldu Jortananda Jovanęstän, ki suv-
larnı aritkay da eksiklikin yazığniñ boğay anda,
da ki dżan sartın bergäy bizgä mgrduıunnu
tanığlığına körä Jovanęsniñ, ki: «Ol mgrdel etkäy
sizni Ari Dżan bilä da ot bilä».

(85r) Oruç tuttu 40 kün, ekinçi Adam äväłgi
adam üçün, zera ki oruç tutmadı,

da yeñdi üç sinamağına yeğüçini adamlarnı.

Da andan soñra yapuğ Teñrilikin kendiniñ xu-
vatın belgili etti dünyägä

şaytanlarnı çixarmağ bilä, xaçtalarnı sağayt-

maç bilä, aḡsaḡlarni yürütmäx bilä, ölüläri tur-yuzmaç bilä,

teñiz üsnä, neçik ḡuruda, yürümäx bilä, az ötmäk bilä köpläri yedirmäx bilä, tarbiyatın dünyâniñ, neçik klädi, teškirmäx bilä, suvnu çayırğa

da hlinani yarıḡka ḡaytarmaç bilä, da burun, (85v) ne ki jaruḡiundan Teñrilik yarıḡın kendiniñ yapulğan, neçik varakojr kibik, teni bilä belgili etti şägertläriñä kendiniñ T'ap'or tayında,

Biy kensin bildirmäx bilä tirilärgä da ölülärgä, buyruḡçı kibik ündämäx bilä Movşesni da Eḡiani.

Keçti bundan soñra erki bilä Erusaḡemgä ḡi-yinga, ki bitiklärin Örenk'iniñ da markarelikniñ tügällägäy.

Olturdu ešäk üsnä da balası üsnä oḡsaš yixövünä dḡuhutlarniñ da dinsizläriñ.

Tügällädi Bayramni örenk'kä körä, ki eskini yänigä da kölgäni könülükä ḡaytargay.

Yuvdu ayaxlarin aša(86r)gerdläriñ, ki burungi atamizniñ ayaxlarından ki bilikli teräkkä barganiniñ aritkay yazixın.

Berdi tenin kendiniñ yemäk tirlikkä da ḡanıñ kendiniñ boşatlix yazixka.

Ki kimlär ki burungi yemišni yemäx bilä ölümlü boldular, bunu yemäx bilä tirilgäylär.

Alviš etti benim tarbiyatim bilä Atasına benim için, ki burungi hörmätkä ḡaytargay da bergäy oḡsaš alviš etmä bizgä sinamayliximizda bizim.

Müşülländi da yiyladi sövünclükniñ sâbâpi köktägiläriñ da yerdägiläriñ,

ki kötürgäy barça yašni (86v) barçasiniñ yüzläriñdän Esajia aytkanıña körä.

Xorḡtu, ki ḡorḡusun ölümnüñ çeškäy.

Terlädi, ki terin yüzünüñ sürtkäy.

Sili kötürdü, ki urgay bek dušmanni.

Yalaḡaçlandı, ki uyatiniñ yapovun Adäm atamizniñ ḡaršisına yirtkay.

Içti läyini [leayini], ki açi yazixniñ yemišin tatlılatkay.

Xadaldı ḡaçka, ki bizni çeškäy baydan da bayışlagay ayaçin tirlikniñ ornuna ayaçiniñ ölümnüñ.

Öldü adämilik ölümlü tarbiyatı bilä buyruḡçı kibik da ḡaldı tiri Teñ(87r)rilik ölümsüz tarbiyatı bilä,

dügül biri ölgän da biri tiri ayırganlarga körä, yoḡsa bir da ol boylux da bir K'risdos.

Xiynaldı da öldü ölümlü teni bilä, ki bizdän da tiri edi ölümsüz da tirgizüçi Teñriliki bilä, ki Atadan, ne türlü ki ari At'anas aytıyır,

ki ölümlü ten ziyan etmädi ölümsüz Teñrilikkä, zera zadasiz edi,

yoḡsa ḡaldı artixsi kendi dä zadasiz ölümsüz ḡuvatı bilä;

da az nemädän soñra aytıyır, ki ölmäx teninä boldu yalviziniñ ölümlüläriñ.

Aniñ için biz dä ta(87v)punurbiz Teñri da Adam K'risdosnu, dügül ki ayırmaç için bunu aytıyırbiz. Haša!

Zera ol kendidir ḡiynalğan da ḡiynalmagan, Teñrilik tarbiyatı bilä teškirlmägän da ḡiynalmagan, evet adämilik teni bilä ḡiynalğan da ölümnü yengän.

Aniñ için bularıyırlar, kimlär ki aytıyırlar, ki özgä kimesä edi, ki ḡiynaldı, da özgä kimsä edi, ki ḡiynalmadı.

Yoḡsa dügül edi özgä kimsä Sözdän başḡa, ki ḡiynaldı da ölüm yöpsündü teni bilä, zera ol kendi ḡi-yinsiz da tensiz Söz boldu, ten ḡiyinli boyu üsnä aldı da ḡiyini bilä kendiniñ ḡutḡargay a(88r)damlarni.

Zera ne ki adämilik ḡiynalır edi teni Söznüñ, bu türlü bolup birgäsinä Söz kendi üstünä keltirir edi da bolur edi bek tamašalı nemä.

Zera kendi edi, ki ḡiynalır edi, da kendi edi, ki ḡiynalmas edi, ḡiynalır edi ḡiyini bilä, zera kensiniñ ḡiynalır edi teni da ol ḡiynalğaniniñ içinä edi kendi ḡiyinsiz ayırılmagan ḡiyinli tendän.

Zera ki Teñri, bolup Söz ḡiyinsiz tarbiyatı bilä, evet ḡiyinli tendän ayırılmagan birlängän tensiz, da ten, alıp kensinä ḡiyinsiz Söznü, buzuçi kücsüzlükün kendiniñ.

Bunu At'anasios aytıyır.

(88v) Buḡar körä biz dä ayırılmagan tapuni-yırbiz Teñrilikin ölümündän soñra,

tenindän da adämilik dḡanıñdan, da ḡaçan ḡaç üsnä edi da kerezmanda teni bilä, Teñriliki bilä edi oñuna Ataniñ, da haybatı bilä aniñ toludur kök da yer.

Edi Ata da aniñ bilä yerdä, ne türlü aytı da, ki: «Atam birgämädır da ḡoymadı meni yalviz».

Zera ḡayda ki Atadır, andadır Oḡul da Ari Dḡan;

da ḡayda Oḡuldur, andadır Ata da Ari Dḡan;

da ḡayda Ari Dḡandır, andadır Ata da Oḡul.

Xaytip endi kerezman(89r)ga ölgän teni bilä da tiri Teñrilik bilä etti buzulmaḡni tamuxnuñ.

Da turup üçünçi küñdä, turuzdu kensi bilä ölümündän yazixniñ da dḡanlarin adamlarniñ inanganlarniñ da berdi umsa tengä turmaga kensinä oḡsaš ekinçi kelganinä.

Da 40 küñdän soñra ayındı kökkä ol ten bilä alnına arak'elläriñ da olturdu oñuna ululuḡunuñ Ataniñ biyikliktä, arak'elniñ aytkanıña körä.

Kelmäxtir bizim tenimiz bilä, çaysi bilä ki ayındi, yaryu etmägä ölülärgä da tirilärgä toyru-lux bilä da tölämä (89v) här birinä çilinganin.

Haytip ki ari Errortut'iun üçün da dinorinaganı üçün K'risdosnuş üçün, budur ten almaç'i da barça üçün, budur könü tapunmaç'imiz inamimiz-niñ, çaysi ki tügäl söz bilä çoyduç alniñizga.

(90r) 3

Evet ne ki dä kolv'ek yergälikläri üçün yiçövnüñ, da ulukünläriñ da özgä dä sormaç'larniñ, ki biriläri siziñkilärdän türlü-türlü işkillik yazov bilä bildiriylärlär sizgä bizdän utru, yaziyiç dayin bunu da yalyansız söz bilä, ne ki bardir bizdä da nedän odrikacc'a boliyirbiz.

Ävälgı yazip edilär, ki junvarniñ beşsinä ulukün etiyirbiz: ertä Awedumnuş da keçägä Dznunt, da ekinçi kününä ertä, çaysi ki junvarniñ altisidir, Mgrdut'iunun K'risdosnuş.

Evet bulardan bardir çaysi nemä, ki toyrudur, (90v) da bardir, ki çixaridir könülükün, çaysi ki bu türlüdür.

Bir kündä obçodit etmä bizgä ulukünün Toyuşnuş K'risdosnuş da Mgrdut'iunnuş, altisina junvarniñ, ne türlü ki yöpsündüç ävälgı atalarimizniñ simarlaganından. Bunun için toyru edi yazganları.

Evet ol, ki beşsinä ertä Awedumnu ulukün etkäybiz, tolu barça yalyanlıç bilädır.

Zera ki Awedum ulukünü bizdä bizim hesepimizgä körä abrilniñ altisınadır.

Evet Dznunt junvarniñ altisınadır, 12 kün sonra, ne türlü ki siz u(91r)lukün etiyirsiz.

Ne tiyişli bolgiy edi üçsün dä bir yerdä ulukün etmä, sayışsız, n'e sekretn'e.

Zera Dznuntnu da Mgrdut'iunnu bir yerdä ulukün etmä köp bardir tanıxliçlar.

Äväl, zera ilgärtin barça yiçövlär ulukün etärlär edi, başlap arak'ellärdän, bu türlü ulukün etärlär edi. Da sonra ayirdilar n'ekturiylari Pet'çehemdä Jortanan için. Zera bolmaslar edi bir kündä eki uxdnu tügällämä ulukünläriñ, yiraç bolmaçtan utru biri birindän da axirin-axirin [arçin-arçin] ösmäç bilä, da övränçik yöpsündülär birsi yiçövlärdä anı.

(91v) Evet Ermenilik, ne türlü ki övrändilär surp Krikordan [krikriordan], teşkirilmäçsiz çaldilar bunuç çatına.

Yänä ki awedaraniç Ługas tanıxliç beriyir könu bolganına bunuç, zera ki aytiyir ulukünün da Arinmaçniñ, çaysi ki edi onunda tışrin ayniñ da sebdeporniñ 22-sinä. Kirdi k'ahanajabed Zak'arija dadçarga, da temyan etkänindä dä kördü kürümü [=körümün] hreşdagabedniñ, da işitti sö-

vünçlüknu başlamaçniñ n'eplodniyniñ, da kötürdü tilsiz bolganin inamsizliç'i için.

Da sonra aytiyir, çacan tügälländi künläri çuluxunuç anıñ, bardir övünä kendiniñ.

(92r) Da övü anıñ dügül edi Erusaçemdä, evet tay sartin Džuhutluçnuş, çayda ki sövünçlüknu berdi Mariam Eyişapet'kä.

Da künläri çuluxunuç anıñ edi 5 kün Arinmaç ulukünün da 7 kün Dayawaraharaç, budur Kuçkalarıniñ, çaysi ki bolur 12 kün.

Hali bu eki ulukünü ündiyir awedaraniç «künlär çulux etmäçniñ» k'ahanaliçında Zak'arianiñ, çaysiläriñ ki bir yerdä ulukün etärlär edi orenk'kä körä.

Xaysiläri çacan tügälländilär, bardir, aytiyir, övünä kendiniñ da tışrin ayniñ 22-sinä da hogd[emporniñ] 25-sinä boldu başlamaç'i Eyişapet'niñ.

(92v) Da kimlär ki 25-sinä mardniñ etiyirlär ulukünü Asduaçadçinniñ, awedumuna Zak'arianiñ aytiyirlar tilsiz bolganin da başlaganin Eyişapet'niñ ävälgı künündä, çaysi ki tışrinniñ 10-udur, negä ki heç tanıxliç bermäs awedaraniç Ługas.

Evet kimlär ki 6-sına abrilniñ ulukün etiyirlär, 12 kündän sonra çulux etkäninä Zak'arianiñ, aytiyirlar başlamaç'in Eyişapet'niñ yoyargi yazganimizga körä, çaysi ki dir tışrin ayniñ 22-sinä, negä ki tanıxliç da beriyir awedaraniç.

4

Bardir üçünçi dä tanıxliç'i bunuç, bu ž awedaraniçniñ aytkanına körä.

Ol že, ki aytiyir, Jisus edi 30 yaşar, başlap toyşundan çax mgrdut'iunga deg.

Da tiyişli bolur, açilli da toyru fikirgä körä, ol že hesepinä ayniñ, çaysında toydu, da altisina junvarniñ yoluxma mgrdut'iunnuş künü, 30 yildan sonra, kläsä ki künü dä bolmasa oçşaşına körä.

Bar edi dayin da köp iş aytma bunuç için, evet az nemä köptir açiliñizga.

Evet egär ki bulay da, egär ki ol haybatına Teşriniñ tügällänsinlär.

(93v) 5

Yirläriñ da sarnamaçlarin surp Asduaçadçinniñ, yazgan edi bu bitiktä, ki aytmazbiz yiçövümüzdä bizim, da bu panbasniñ sluşnostu yoytur, könülük tä.

Zera ol çadar haybatlaniyir bizdän arzani bolgan hörmätkä köktägilärdän da yerdägilärdän anası Teşriniñ Mariam, çax ki sözün anıñ, dügül ki yalyiz povşedniy künlärdä, üç igitniñ alyişi arasinä da Tawit' markareniñ sözläri bilä yirlagaybiz, evet alay yiçkünlärä da dəruni künlärdä dä, neçik ki siziñkilärdän dä sv'adomiydirlar yiçöv yergäliklärinä bizim, çaysiläri ki sizgä belgili etärlär.

(94r) 6

Yänä bu yazılıp edi bitiktä bu iş dä bizim üçün, ki bir tarbiyat tapuniyirlar Söznüj da Tejrinij, nedän utru aytiyirlar bizim üçün, udavat etip. Da bujar köp sözlär potrebovat etiyir džuıyabga.

Evet zamanniñ dżâhtliki üçün azgındiq bilä yetär bolsun.

Aytiyirbiz bir tarbiyat K'risdosta, dügül zmoncen'e bilä Aboynarga körä.

Evet Ayegsantraçi Güreykä körä, çaysi ki Barabmanç bitikindä aytiyir Neşdorga çarşi, ki birdir tarbiyat tenlängän Söznüj, ne türlü atalarimiz da ayttılar, da Ata ündiyir At'anası da ki andan ilgäri (94v) bolganlar, da biz podan'esindän arilärniñ aytiyirbiz bunu, da dügül yaman inanganlarñiñ rozum'en'esinä körä zmoncen'e ya özgä nemägä dönmäçkä körä rozumit etmä ten alğanin K'risdosnuj, bir aytip tarbiyat.

Evet bir persona ornuna, çaysi ki siz aytiyiriz K'risdosta, çaysi ki dir toyrı, da bizdän dä viznaniydir, da bizim bir tarbiyat aytkanimiz barabar da oçşaştir, da dügül hercowadzoylarniñ sayınmaçlarına körä.

Da bu andandır, ki çaçan Söz bilä aytsaç ol işi üçün, dügül ki yalyız birdä turarbiz, evet eksiniñ dä vlast(95r)nostlarin körgüziyirbiz, neçik çiyiniñ da ölümü üçün yoyarı aytilgan, belgili etärlär ari At'anastan, ol, ki aytiyir, ki Tejri, bolup Söz, çiyinsiz edi tarbiyatı [tarbijatı atı] bilä, vşakže çiyinovlu ten bilä ayirilmagan birländi tensiz.

Da köp bununj kibik sözlär bar, zera ki bir tarbiyat özgä nemä üçün aytilmas, evet ayirilmamaçı da aytovsuz birlänmäçi üçün Söznüj da tenniñ.

Anda da eki tarbiyat aytilmaçniñ, çaçan ki dügül ayirilmaç üçün aytilgan bolsa Neşdorga körä.

Evet n'ezmoncen'eni körgüzmäç üçün çarşi ya(95v)man inanganlarga Ewdik'eşkä da Aboynarga ustupovat etmäsbiz.

Evet çaysi priklad bilä dżanı da teni adamniñ ruzniy tarbiyatlarıdır, zera kimisi köktägidir da birsi yerdägi, kimi körümlü, da birsi körümsüz, zamanlı da ölümsüz, evet birlängändän soñra bir tarbiyat aytiliyir adamda, da dügül eki. Bir tarbiyat aytilmaç üçün zmoncen'e anlamas adamda ya yalyız dżan rozumit etmä anı ya ten yalyız.

Bu türlü K'risdos da kläsä ki bir tarbiyat aytiliyir, dügül ki zmoncen'e üçün aytiliptir, yoçsa aytovsuz birlängänleri (96r) üçün biri biri bilä. Zera egär ki bu türlü bolmasa edi, keräk bolgıy edi dügül yalyız eki tarbiyat, evet üç tarbiyat da anlama K'risdosta: eki adämlikniñ — dżanı da teni da biri Tejrilikni.

Evet birlängänindän soñra kötürüldülär ekigä ayirilmaç ari vartabedläriñ aytkanına körä.

Çaytip, bir tarbiyat çeşövsüz da ayirilmaçsiz birlänmäç üçün aytiliyir, da dügül zmoncen'e üçün,

da eki tarbiyat n'ezmonconiy üçün da teşkirilmägan bolğanı üçün, da dügül ayirilmaç üçün, ekisi da uyap'arlıx yerindädirlär.

(96v) 7

Çaytip yänä yazılıp edi bitiktä, ki yemişindän, çaysi ki şuşman ündäliyirlär, bolma bizgä meron, da dügül zäytün teräklärdän, çaysi ki bu könüdür, da säbäpi dügül özgä nemä, zera ki Ermenilik mämläkätinä yoçtur zäytün teräkläri havaniñ sövüklüxü üçün.

Tiyişli boldu aniñki yayni, ki tapulur mämläkättä, materiya meronga alma, da dügül nemä ziyana dżan körmäçinä bununj. Egär ki materiyanıñ edi çuvatı, ol materiyanı tiyişli edi yalyız izdämä, çaysında Tejriniñ nemä sezdirmäçi bolsa edi kendindä. Evet ki k'ahananiñ alyışı (97r) da çoltçası birlätiyir yayniñ materiyaşı bilä Tejriniñ başçışin, dügül nemä bolgay artıçlamaçlıx ya eksiklik. Da egär ki teräklär yemişindandır yay da egär çiçäklärdän, ne türlü çaysına da K'risdosnuj materiyaşı çayirniñdir, a ne türlü dä bolsa rängdän, yöpsünovlüdür, egär çara, egär çizil da egär aç, zeram tum aruvlatiyir anı, da bolur çanı K'risdosnuj.

(97v) 8

Bar edi yazilgan bitiktä arilärniñ badgerkläri üçün, ki heç yöpsünmäslär ermenilär.

Çaysi ki bununj könülükün aşgärä körgüzürbiz.

Aniñki zprecivnostlardan, çaysi ki eki dżinsniñ arasınadır, köp yamanlıx saçtı eski duşman. N'ekturiy biliksiz bizim çoyovurtlardan ari badgerklärniñ yöpsünmäçsizliçni, çaysi ki bizdän dä aniñkibiklär ştrofovanıy bolıyir, navet çarıış tarbiyat çolıyirbiz üstlärinä, çaysi ki bizmiläniyirlär küfürlämä.

Zera ki bizdä çaysi ki araçnortluç asdidžanın yöpsünüp kütiyirbiz da yer öpiyirbiz badgerk'inä, (98r) ten almaçına Xutçaruçimizniñ bizim, alayoç barça arilärniñ badgerklärinä, da här biriniñ yerğalikanä körä hörmätliyirbiz.

Çaysıların ki yıçövümezdä dä naçışliyirbiz, da tum etkän kiyinişimiz üsnä dä, da ayızların tutiyirbiz yöpsünmäğänläriñ bizimkilärdän, biliksizläriñ da açışsizläriñ.

(98v) 9

Yazilgan edi bu da, ki barça çaçlarıñiñ çäçliyirlar, da bu da könü dügül. Zera ki çaysıların bir

materiyadandirlar yasalgan: altundan, da kümüş-tän, da özgäläri, ki çaysıları düğüdürlär eki materiyadan, biri biri üsnä çoyulganni çadamasbiz.

Evet ayaçtan yasalğanlar, çaysi ki eki kesäk-tändir, sluş'edir temirli çadaçlar bilä çadama, ki bolmagay yeldän ya özgä nemä priçinadan ayırılıp biri birindän tüşkälär, ne türlü ki edi ol ävälgä çaç, çaysi üsnä K'risdos da çaçlandı.

Añlanıyır eki ayaçtan biri biri üsnä bolma çadalgan, ki bolgay kötür(99r)mä tenni da dügül sökülmä.

Yoçsa egär özgä nemä sekreta bolsa edi, çadaç keräk edi barça çaçları, ki barça materiya-lardan çadama, da dügül ayaçtan yalyız, çayda ki çorçusundan sökülmäçiniñ da tüşmäçiniñ bolıyır.

Dayın da egär ki kim taştan ya temirdän çaçta körsä çadaç, ki dügül bolgay eki kesäktän, yoçsa birindän birgä, ki etmäç essizläriñdir da çarşı bolğanlarıñ, da düğüdür bizdän buyurulgan.

(99v) 10

Alayoç yazılıp edi «Surp Asduadz» Errortut'ıun üçün, ki «or çaçeçar» aytıyırbiz. Da egär ki biz bu «Surp Asduadzni» Errortut'ıunga çarşı sarnasaç edi, ne türlü ki siz, yaman da terän bularmaylıç bolur edi aytmaçimiz bizim «or çaçeçar».

Evet ki bir personasına Oçulnuñ bunu sarnıyırbiz, ki ulu dobrodz'eystvosu, çaysi ki andan bizgä boldu, çolıyırbiz alnına anıñ, aytıp: «Teñri, da çuvatlı, da ölümsüz, ki ten bilä çaçlandı bizim üçün, yarlıya bizgä».

Pritim, bunıñ çatına anasın da tenlängän Teñriñiñ pareçosluçka da posrednictvoga miadzın Oyluna kendiniñ, aytıp: «Sungin çoltçamizni bizim (100r) Oyluña seniñ da Teñrimizgä bizim».

Anıñ üçün egär ki kim Errortut'ıunga çarşı aytırsa, ne türlü ki siz aytıyırız, da egär ki yalyız Oçulga çarşı, ne türlü ki biz aytıyırız, eksi dä biyänçlidirlär Teñrigä, çaçan ki çarşı bolmamaytan başça bolsa aytilganlar.

evet egär ki özgä zamanlarda Oçulga çarşı aytıyırız «Surp Asduadzni», evet ari tumda üç boy personaga çarşı şerovpələriñ yirin yirliyırız.

(100v) 11

Alayoç bu oskaržen'e dä yazılıp edi bizdän utru, ki ari Ulu oruçta nab'alni da yumurtka yiyirlär şapatkün da yıçkün.

Evet körgüziyix sizgä bunıñ da könülükün.

Ävälgä zamanlarda küntoçuşnuñ mämläkätindä övränçikläri bar edi ermeni buyruçılarnıñ barça künlärindä Ulu oruçnuñ yemä balıç hem çeç da içmä çayır, siziñ millätiniñizgä da franglarga körä.

Evet ol zamanniñ ayaçnortları k'arozel etiyir edilär kerä bolma anıñkibik aşlardan oruç künlärindä, aytıp, ki balıç artıçtır, ne ki nab'al, zera ki (101r) balıç tügäl tiridir, da nab'al düğüdür tiri, yoçsa aşlarından tirilärniñdir sayırmaç.

Anıñ üçün egär ki kläsäniz aruvluç bilä saçlama erkinä körä Teñriñiñ, kerä bolunuz neçik sayırmaçlardan, alayoç balıçtan da. Da egär ki bunu klämäsäniz etmä, oruç tutunuz 5 künün haftanıñ aruvluç bilä barça aşlardan da içkilärdän, evet şapatkün da yıçkün — ettän çaysi özgä nemä yeniz çidovsuzluçunuz üçün siziñ, balıçni da nab'alni.

Zera ki kim balıçni yalyız yemäç bilä da nab'alni sayınmasın oruç etmäçni, neçik oruç aşın heseplä(101v)gäy balıçni. Da bu nemä çarin beslägänläriñdir da dügül oruç saçlaganlarıñi postanov'en'esi.

Çaysi ki uzaçka barmadı Ermenilik tä, evet çisça zamanda tez kötürüldü ortalıçtan da hali bizim zamanımızda buyruçılardan da rıcerlärdän başça, çaysi ki biriläri alardan erklilikläri bilä da dügül ganonlarıñi buyruçuna körä ya bizim erk bermäçindän yuvuçlanıyırklar oruç künlärindä balıçka, çeçkä da çayırğa. Yoçsa yıçövnüñ bölükläri barçası da köpläri çoyovurttan dügül yalyız nab'allardan da balıçlardan kerä bolıyırklar, ki (102r) heç añaçka da dügüllär künlärindä Ulu oruçnuñ, yıçöv barça semiz aşlardan da da içmäçindän çayırniñ. Da egär ki kim çidovsuzluç bilä yazıçında da poşmanlıç bilä çosdovanel bolsa, ayır yükün abaşçarut'ıunnuñ üstünä çoyıyırız.

(102v) 12

Bar edi yazgan bitiktä bizim üçün bu da yazgan, ki yalyız çayır da suvnuñ çatıştıрмаçından başça tum etiyirbiz. Da bunıñ üçün köp edi işlär bizgä aytma tanıçlıçlarıñdan ari bitikläriñi. Evet çisçartmaçı üçün işniñ artıçsi heseplädiç çoyma barçanı azulaçtan başça.

Ävälgä, zera bizim surp Krikor Lusaworiçtän barir podan'esi, ne türlü ki ol yüpsündü [=yöpsündü] ävälgä ari atalardan, çaysi andan ilgäri edilär. Zera ki K'risdos da kendi sundu kendi kendin badarak vernadunda, çayır yalyız yazılıptır, ki aldı çoluna da aytı: «Budur çanım benim». Evet suvnuñ atı heç namni añılmadı. (103r) Ne türlü aytı da sakramentni tügällämäçindän soñra, ki: «Bundan soñra heç artıç içmisärmen keltirmäçindän borlanıñ macicasından». Da borlanıñ macicası çayır toçıyır da dügül suv, ne türlü aytıyır surp Johaneş Osgiperan Awedaranıñ megnut'ıununda.

Evet egär ki çan da suv üçün, ki aytıyırız, ki çixti çaburçasından, çariştirma suvnu paçagka,

bunu yänä bu ž kendi Johaneş Osgiperan aytüyir bu ž söz da Awedarannij megn içindä Johanneş awedaraniçkä körä suvnu mgrdut'ıun sakramentinä bizim aytüyir da çayırni ari badarakka.

Alayoç özgäläri dä köplär vartabedläri yiçövnünj (103v) bunu ž aytüyirlar. Da biz alarnij sözlärinä da simarlaganına bolup nasladovcalari, na anij üçün suv toldurmasbiz, evet zadasiz çayir bilä zadasiz xanın K'risdosnuj tügälliyirbiz sakramentin. Evet egär ki ol türlü ya bu türlü yalyiz aruv dżan bilä keräktir çulaç etmä Tejriniñ sakramentinä da barça biyänçlikinä Tejriniñ tügälläsinlär.

Evet aruvsuz da murdar kläsä zadasiz pażag bilä etilsä da egär suv çatmaç bilä, öçäštirir Tejrini yöpsüngänin tumnuj ornuna barištirmaçniñ.

(104r) 13

Yänä bar edi bitiktä da kültkülü nemä, ki kendi xaclarin här yıl yäñidän mgrdel etiyirlär. Da bu dügül bilgänlärdän boluptur bizim üçün, da ni dügül biliksizlärdän, zera ki bir kezdir alyişlamaçi xaçniñ da dügüldür köp kez, ne türlü ki yazip ediñiz.

Da alyişlamaçi xaçniñ dügül bizdän boluptur, yoçsa ävälgiläriñizdän sizij, çaysi ki prodekläri bizim t'arkmanel etip berdilär bizgä, ne türlü hali tapiyirbiz kün toyuşunda urum yazovu bilä eski bitiklärdä dügül artıç da ni dügül eksik bizimkisindän.

Zera yazilgandır yäñi xaçni äväl suv bilä yuvma da soñra çayir (104v) bilä eki irikaniñ, ki çaburyasından K'risdosnuj çyxtılar, da aytma saymosnu naležit etkän da sarnama sözlärin marka-reļarnij, da arak'ellärniñ, da Awedaranlarnij naležoncij, da andan soñra alyişlarin k'ahanalixniñ, çolup Tejridän, ki bergäy ol xaçka şnorhk'nu da çuvatni ävälgä xaçniñ, çaysi üsnä ki kendi xaçlandı, ne türlü ki bolgay şaytanlarni sürmä, da zabunluçlarin adamlardan aritkay, da xişimni, ki yazıçlarimiz üçün bizim yoçartin enärlär, zatri-mat etkäy dä ki bu xaç ta dayma, ne türlü ki ävälgä xaçiñ da seniñ, da etkin bunu kendinjä pribitok, da olturuç, da ya(105r)raç çuvatli, ki yer öpmäçimiz bizim alnına bunuñ dügül etilgän materiyaga, yoçsa yalyiz saña, körülmägän Tejrigä sunulsun.

Da dayin artıç bunuñ kibik yalbarmaç sözläri.

Da soñra alip ol alyişli xaçni turçuzurbiz kün-toyuşuna da yer öpärbiz añar.

Tek bir kez alyişlap da dügül köp kez, ne türlü yazip ediñiz.

(105v) 14

Körgüzdü bizgä ol yazov bunu da, ki işittiç birlärdän alarnij aytkanlarin, ki K'risdos ten bizgä oçşaş, hrubiy, ölümlü, çiyinli, yerdägi buzulgan da etilgän almadı gojstan. Yoçsa buzulmagan, suptel-

niy, çiyinsiz, da etilmägän, da neçik bo köründü adam, ne türlü klädi, yedi da içti, neçik ki Apraham çatına. Da bunuñ kibik sözlärgä dżuvap bardır tügällik bilä ävälgä yazilganımızda bizdän sözlär. Evet aytüyix az nemä hali dä yänä.

Aytüyirbiz K'risdosnu Tejri da adam Tejrili-kinä körä bir barliçta Ataga da adämilikinä körä bir barliçta bizgä, da ol kendi (106r) bir Tejrilik da ayirilmagan.

Tejrilik tarbiyatına körä köktägi, aruv, da çiyinsiz, da ölümsüz.

Evet adämilik tarbiyatın yerdägi, hrubiy, çiyinli da ölümlü.

Evet dügül kimisi da kimisi Neştornuj rozum'en'esinä körä, çaysi ki turadçaq, aytı tenni Sözgä. Zera birlänmäçindän soñra kötürüldü ekilik, ne türlü ki biyik da ulu işlar da Tejrilik zaman bilä tengä aytilir bitiktä bizim barliçimizda bolgan.

Xaysina körä bizim Biyimizniñ ten algan et-känlärin yalyiz Tejrili-kinä çoyiyir arak'el Boyos, aytip: «Jisus K'risdos bugün da bugün, da ol že meñiliktä».

(106v) Tünägün n'eskonçoniñ Tejrili-kini aytüyir, çaysi ki Ata bilä edi.

Da bugün ten alganin belgili etiyir dayma bolgan.

Da ol da meñilik n'eskonçoniñ padşahlıçin.

Egär ki ayirilmacıni bilsä edi arak'al adämili-kindä da Tejrili-kindä, keräk edi aytma, ki Söz Tejri — tünägün, da Jisus K'risdos — bugün. Evet heç körgüzmädilär, xaçan ayirilmacıniñ zamanin birlängänindän soñra ni arak'al, da ni vartabedläri yiçövnünj, ne türlü dä Johaneş awedaraniç aytüyir tenni tutmaç bilä, Söz Tejrini aytı tutma, çollarimiz bizim, aytüyir, çarmaladılar üstünä Söznünj tirlikniñ [Ин 1:1 В начале было Слово, и Слово было у Бога, и Слово было Бог. 1:14 И Слово стало плотью, и обитало с нами, полное благодати и истины; и мы видели славу Его, славу, как Единородного от Отца. 1Ин 1:1 О том, что было от начала, что мы слышали, что видели своими очами, что рассматривали и что осязали руки наши, о Слове жизни... 3...возвещаем вам].

(107r) Yänä çaytip tenniñ vlastnostlarin, bardır, ki Tejrili-kkä beriyirlär, ne türlü ki Tejri xaçlandı da xani Tejriniñ da çiyin da ölüm.

Krikor Asduaçzapanga körä da özgä arilärgä körä da bunuñ kibik aytmaç [ajtijmaç] dügül mi aytovsuz birlänmäçkä da ayirilmagan bolma belgili etiyir.

Anij üçün biz dä tapuniyirbiz tenni bizim barliçimizdan bolganin, zera Adäm atamizdan edi da

hrubiy da dügül köz-lafa körülgän biçiši yalyiz tenniñ, ne türlü Aprahamga köründü, evet ölü-mündän turgandan da soñra.

Ne türlü kendi dä ayttı: «Xarmalañiz meni da körünüz; ki men olmen; zera dʒannıñ te(108v)ni da söväki yoxtur, ne türlü ki meni köriyirsiz, ki bardır» [Лк 24:39 Посмотрите на руки Мои и на ноги Мои; это Я Сам; осяжите Меня и рассмотрите; ибо дух плоти и костей не имеет, как видите у Меня].

Kläsä ki Teñrilik xuvatına körä, xaçan kläsä edi, yeñillätir edi tenni, ne türlü yürümäxi bilä teñiz üsnä, da turganı bilä möhürlägän kerezmandan, da kirmäxi bilä yapuşkan eşik aşıra aşagerdlärinä, zera dügül ki kendi tarbiyatnıñ orenk'ınä xuluñ etär edi, ne türlü ki biz, evet orenk'i tarbiyatnıñ añar xuluñ etiyir edilär neçik yaratuçığa, ne türlü ki gojsnuñ da toymağından da özgä biyik da ulu sk'ançelik'lärdändir añlama keräk.

Eğär ki bolmasa edi hrubiy ten, xaç üsnä kimni xaçladılar, ya ne türlü ölüni kerezmana xoçdular, (107^{bis_r}) da T'ovmas kimni ölüdän turganından soñra xarmaladı? Da egär ki dügül edi xiyinli, ne türlü xiyinli? Da egär ki dügül edi ölümlü ten bilä, ne türlü, aşaxlatıp başın, simarladı dʒanin?

Evet erki bilä podiyimovat etiyir edi barçanı da buyruñ bilä da dügül erksiz da kücsüzlük bilä kendiniñ kendinä körä aytkanına: «Buyruñum bar xoçma boyumnu benim, da buyruñum bardır alma» [Ин 10:18 Никто не отнимает ее у Меня, но Я Сам отдаю ее. Имею власть отдать ее и власть имею опять принять ее. Сию заповедь получил Я от Отца Моего].

Evet skazitelniy aytma tenni, egär ki erkli podiyimovan'esi üçün aytsa kimsä acliğın da susamağın da yıylamağın da xanniñ ketkänin üstünä xaçnıñ, xaysi bilä tirildiñ, tapuniyirbiz biz dä bunu.

(107^{bis_v}) Da egär ki erksiz da igränçi buzulğan podiyimovan'esi üçün kimsä aytsa anı skazitelniy, budur aşından da içkisindän tenniñ artıxından odxodit etkän. Buñar ülüşlü bolmasbiz, zera ki skazitelnosc yazıxıñıñ toyuşudur da kim yazıxı etmädi, eyälik etmädi añar bununki skazitelnosc.

Yänä tanıxlıñ beriyir yazov, ki podiyimovan'eni dügül erksiz, yoçsa erkli podiyimovat etti da bu podiyimovan'esi skazitelnostnuñ dügül erkli, evet erksiz da küç bilä spravovats'a bolıyır tarbiyatta. Da kim bunu aytsa, belgili etiyir, ki dügül podiyimovan'e añar, evet podiyimovan'egä xul edi.

(108r) Da egär ki bunun kibik skazitelnost podiyimovan'edän edi erksiz, na belgilidir ki yazıxka

da, xaysi ki atasidir skazitelnostnuñ, podpadat etiyir edi tibinä, xaysi ki bolmagay bununki añlama ya aytma toyrı inamlılarga.

Evet egär ki binyatlılığına adamilikniñ kimsä aytsa, bunu bolmadı kendinä yetkinçadır belgili podiyimovan'e da igränçilikdən başxa, xaysi ki yazılğandır inandırma, ki toyrı adam boldu da yazılmaçka hasrätlnmäs da yamanlıxlarga ol, ki toyrı Teñri tapuniyir anı.

(108v) 15

Yazılıp edi znovu bizdän utru bunun üçün, ki bir tarbiyat aytıyırklar K'risdosta, neçikbo zevşistikim batıldı adamilik Teñrilikindä. Anıñ oçşaşına körä, bir tamçı sirkä ya bir tamçı bal teñizgä tüşkän belgisiz bolur.

Bu söz üçün ävältin dä, ki bizdän utru bardır dʒuvap, ol, ki yazıx, ki birlikindä adamilik xalın da baylı tarbiyatı teşkirilmädi baysız da açıx tarbiyatına Teñrinıñ.

Da kendiniñkin tas etti xalınlığın, da dügül açıx da tenlänmägän tarbiyatın Teñrinıñ xariştirmağı bilä tarbiyatına tenniñ teşkirildi ya türlü-türlü boldu kendiniñ meñilik açılığından, zera ki sirkä ya bal (109r) türlü-türlü bolıyırklar da buzulıyırklar tüşkändän soñra teñizgä, ne türlü suv da çayır.

Dügül ki bu türlüdür birlänmäxniñ oçşaşı Teñrilikniñ da adamilikniñ, zera bunlar bolup tenlär könüsün buzulıyırklar xarişilmäxlari bilä biri birinä.

Evet ten da tensiz xarişilıyırklar da birlänıyırklar aytovsuz da mutic'a bolmaslar biri birinä da teşkirilgäylär, neçik adamlarıñ dʒanı da teni. Da egär ki yaratılğan tarbiyatımız bu türlüdür, ne xadar dayın artıx bolurbiz añlama asrı tamaşalı Yaratuçiniñ tarbiyatın birlänmäxni yaratılğanı bilä.

(109v) 16

Aytıyıx dayın da az nemä ävälgilärniñ oruçı üçün, bizdän ündälgän oruç, xaysi ki küfürliyirsiz biliksizlik bilä n'ekturiy, Sarkisniñ, aytıp, dʒaduluñnuñ eşäki dä toyrımaçsız bolup, bizim inamımızdan baş tartkanlardan baykalar sözlöp ruzniy işlär da aytıp anıñ üçün dä yalyan sözlär bilä alniñizgä siziñ.

Evet bizdä anıñkibik Sarkisniñ pamentkasi yoxtur, da dayın artıx, ne ki dinsizlärden aytilğan zmısloniy iş eçuruak'ağ aytilğan, zera egär anıñ barlıxı yoç esä, ündälmäçkä yoluçtu.

Evet bu Sarkis üçün ni barlıxı bar dʒinsimizda bizim, da ni atı, zera egär ki xayda da kläsä, ki bizgä belgisiz xar(110r)ıyır anı gat'uyıge ari yixöv, da eşäkin dä anıñ, da toyrımaçsızni, da bilğänlärin dä anıñ, da yöpsüngänlärin, da kiymätin

aniñ, da işiptir d̄žinsimizdan bizim Urumlardan çayri, ki aytiyirlar iftira etip bizdän utru.

Evet biz tanıxlıxı bilä Tejriniñ belgili yaziyıx könüsün bu işlärniñ, ki kim dâ biliksizlik bilä küfurlägäy da zarar etkäy d̄žanına kendiniñ.

Evet prodeklärniñ oruču aytilir bu aniñ üçün, zera Ävälgı oručudur Ermenilikniñ da säbäpi budur. Bizim surp Krikor Lusaworiç, çaçan ki çixti çoyurdan, da çöpländilär alnına aniñ padşahı Ermenilärniñ Artad, ögütlängän Tejridän, sifätina (110v) toñuznuñ, da ks'onzentalari, da barça çerüvü şaytandan navidzoniy. Xoydu barçasına oruç beş kün d̄zumluç bilä, ki bir nemä yemägäylär, ne türlü ninoweçilär, ne bilä ki boldu oñalmaçlıx alarga çolu aşıra aniñ. Da bu oruç, ki bu säbäptän utru ilgärtin çoyuldu surp Krikordan. Ol kendi Lusaworiç podat etti Ermeni yixövünä anı ž saçlama tekrar yıl-yıldan, ne türlü ki unutulmagay yaçşılıxı Tejriniñ alarga bolgan, da yollu köründü çatıştırma bu oruçnu, ne bilä ermenilär yöpsündülär çutçarılmaçni oruçuna körä ninoweçilärniñ, ne içinä alar çutulduklar öç almaçından ölmünüñ. Xaysi ki saçliyirlar buñar (111r) deg d̄žinsları Asoirilärniñ da Mısirlilärniñ. Evet ki aytiliyir bu da atına surp Sarkisniñ bolmagay, ki oçşaşına atı üçün zgorşicc'a bolgan kimsä. Zera ki bu Sarkis, çaysiniñ ki ulukünüdür, buyruççi edi pobožniy životta Gabatovgijada zamanında ulu Gosdantianosnuñ da oçullariniñ aniñ.

Evet çaçan ki otrimat etti cesarlıçni keçkän dinsiz Julianos, sürülgän boldu andan, ketti Parsistanga Şabuh padşah yanına da anda köplärni Parsis rıcerlärindän çaytardı k'risdänlikkä. Anda ž yöpsündü ölmnü mardirosluçnuñ oçlu bilä birgä ol že Şabuh padşahdan Parsistanniñ. Da ki

künü ölü(111v)münüñ yoluçtu bolma junvarniñ otuzuna, na aniñ üçün toçtattılar pam'etkasın ulukünüñ aniñ şapatkün ilgärgilärniñ oruçunda soñyusuna, ne türlü ki surp Torosnuñ da ävälgı haftaniñ Ulu oruçnuñ şapat künü ulukün etiyirlär barça yixövlär.

Da könüsün Tejri bilä aytip, budur säbäpi oruç etmäçniñ bizim bu oruçnu, añılğan Ävälgı oruç.

Evet çoltçañizga körä Tejri sövükünüñ açillı boyuñuzga, ey, özdän baş da igitlik zrostuñuzga sizdä bolgan çartlärniñ açillı, ne türlü Soçomon da da Taniel dâ, çoyduç haybat sövükünä al(112r)niñizgä siziñ yergäli söz bilä Ermeni yixövünüñ toçru tapunmaçın.

Da egär ki çvalası üçün adamlärniñ ya çorçusu da uyati üçün nemä yaptıç bizim tapunmaçimizdan da yazmadıç ya egär artıç nemä yazdıç, ne ki bizdä yoçtur da tapulmas, ne türlü bolgaybiz yöpsünövlü bolma sizdän?

Inamsızlar da hercowadzovlar bilä yöpsüngäybiz yaryusunuñ alnına K'risdosnuñ!

Zera ki inam yapuç ya obludniy yıraç dügül inamsızlıçtan.

Da kim ki bunu bizdän işitkändän soñra porgorşicc'a bolgay çaytip bizgä inanmiyin aytkanimizga, kendi bergäy d̄žuvapın K'risdoska soñyu (112v) yaryusuna aniñ, neçik söküçi çlunoklärniñ aniñ.

Evet ol, çaysi ki bir kez işitip inansa da yaryulasa, ne türlü aytti tergovüçisi yüräkniñ, toçru inamlılar bilä yöpsüngäy tölovün yaçşılıçniñ K'risdostan, Tejrimizdän bizim, çaysına ki haybat da çuvat meñi meñilik, amən.

Bunu skoro sarnadılar, maçtadılar inamın Ermenilärniñ barça açillilari Urumlärniñ.

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1788

Актовая книга Львовского духовного суда

Даты: 1630-1642 гг. *Бумага.* 1+179 л. 19,5x33,5 см.

Язык: кыпчакский, польский. *Письмо:* армянский нотргил, бологрир, польская скоропись.

Описание: [Schütz 1971: 267].

Конгрегация армянских мхитаристов, Венеция, № 1817

Псалтырь диакона Лусига

Дата и место: предположительно 1581 г., Львов.

Автор перевода и писец: Колофоны на стр. 31v, 154r, 187r, 201r, 241r, 284v, которые представляют собой сокращенные варианты колофонов рукописи Венец. 359, безымянные. На стр. 192v стоит имя Лусига, которому принадлежат списки *Вен. 13* и *Венец. 359*.

Бумага. В нумерации 354 л. Лист 349bis оборван у основания. Рукопись не имеет ни начала, ни конца. *Письмо:* болоргир.

Описание: [Dubínska 1961: 208-209].

Примечание. Согласно публикации Г. Левоняна 1958 года, на которого ссылаются другие авторы, в Библиотеке Конгрегации мхитаристов на острове св. Лазаря в Венеции сохранилась также напечатанная во Львове Йованнесом Карматаненцем 28 февраля – 15 декабря 1616 года «Псалтырь» на древнеармянском языке – грабаре, объемом 480 стр., без конца. О кыпчакских фрагментах или глоссах в этом издании исследователи ничего не говорят [Дашкевич 1963: 117, 119-120].

Полный текст венецианской рукописи № 1817

[Начальные страницы отсутствуют].

[Псалом 3]

(1r) ⁷Կորչամանդիր мен түмән чөрүвдән аларниң, ки чөр-чөврә дөлашпир хәрсәп сәхлијир едиләр мені.

⁸Kel, Biy, da хутхар мені, Теңрим менім, зера сен урдуң барчасин, кимләр едиләр менім билә душманлихта һең җергәдән, да тишләрин язирхиларниң увахкайсен [=уваatkaysen].

⁹Eyämizniңdir хутхармахлих, üstnä жоғовуртнуң сенің алышиң сенің.

Dun 8, p'ark' 28.

[Псалом 4]

Bundan соңра ¹алыши да саҗмос Тавит'ниң.

(1v) ¹Sarnaganıma менім ишиттиң маңа, Теңри, тоғрулухуңа көрә тарлихтан маңа авлаҳ еттиң, җарлиҗа маңа да ишит алышима менім.

³Adam оylanları, negä дигрә бек жүрәкчиләр? нек сөвийирсиз һеңликни да издийирсиз җалханлихни?

⁴Taniңiz, ki tamaša etti Biy arisinä kendiniң, da Biy ишitkäy маңа sarnaganıma менім аңар.

⁵Öçäsläniңiz, da yazıxlanmaңiz, ne ki aytсаңiz жүрәкиңиздә siziң, da töš(2r)äkiңizдә siziң pošman болуҗуз.

⁶Sunuңuz хурбанни тоғрулухуңу да umsaniңiz Biygä.

⁷Köplär аytırlar, ki: «Kim көргүзгәй бизгә җахшиліхін Eyämizniң?» Nišanlandi bizgә yarixi yüzüңdän seniң, ⁸da berdiң fārāhlik жүрәкимизгә bizim.

Yemišindän ašliхniң, çayirniң, zäytünnüң аларниң toldurduң аларни.

⁹Eminlik билә бу да bunda yuxliyiх da oyanıyiх, zera sen, Biy, yalyiz pan hani umsaң билә seniң (2v) turуzduң bizni. *Dun 8.*

[Псалом] 5

Bundan соңра ¹саҗмос Тавит'ниң povetlar үчүн.

²Sözümä менім хулаҳ хоуҗин, Biy, da esiңä алгін çaxiriхimni менім.

³Baxkin avazına алышимниң менім, ханим менім да Теңрим менім.

⁴Men seni холармен, Biy, ertäräk ишitkäysen avazıma менім, ertäräk hadir bolıyım харши болма саңа.

⁵Dügül ki sen, Теңри, klärsen töräsizlikni, turmaslardırlar sendä yamanlar, töräsizlär turma-(3r)gaylar alnına sözüңnüң seniң.

⁶Körälmädiң аларни, kimplär ki хилиниҗилар töräsizlikni, tas etärsen барчасин, kimplär ki sözlärләр еди җалған.

⁷Erni хан төкүчини да hillälini murdar etsärsen, Biy, evet мен köplüхünä көрә җарлиҗамахиңниң seniң kiriyim övüңä seniң, yerni öpiyim sarayıңа ari seniң хорхуң билә seniң.

⁸Biy, yol көргүз маңа тоғрулухуңа seniң душманларим үчүн менім, түз ет alnıma менім yoluңnu seniң.

(3v) ⁹Zera yoхtur аҗизларина аларниң көнүлүк, да жүрәкләри аларниң бошаниптир.

¹⁰Neçik kerezman, açixtir ovurtları аларниң, да tilläri билә kendiläriңniң hilläli boldular.

¹¹Yaryula аларни, Теңри, ki түскәйләр саҗишлариндан жүрәкләриңниң kendiniң; köplüхünä көрә хирсизлариниң аларниң кері ет аларни, ки ачиттар seni.

¹²Fārāh болгайлар барчаси, хәйсиләри ки umsanıptırlar саңа, меңилик сөвүңгәйләр, да тургайсен sen аларда.

Övüңgәйләр sendä sövük(4r)lüläriң atıңа seniң, ¹³zera алышласарсен sen тоғруну, Biy, neçik җарли biyänçlikiң билә seniң tadžladıң bizni.

Dun 12.

[Псалом] 6

Bundan соңра ¹алыш саҗмос Тавит'ниң.

²Biy, болмаҗай жүрәкләнмәхиң билә seniң харшиллагайсен мені, да болмаҗай öçäsmäхиң билә seniң ögütlägäysen мені.

³Yarliҗа маңа, Biy, zera хастамен мен, оңалт бойүмнү [bojumneow] менім, ки мүшхүлләндиләр сөвәкләрим менім.

⁴Džanım менім asri мүшхүлләнди, да sen, Biy, (4v) negä дигрә?

⁵Xayt, Biy, da хутхар бойүмнү [bojumneow] менім, tırgiz мені, Biy, җарлиҗамахиңа көрә seniң.

⁶Zera kimesä yoxtur, ki ölümdä aňgay seni, ya tamuxta tapunmaç etkäylär saňa.

⁷Xazyandim men küstünmäximdä benim: da yuvdum barça keçäni ornumnu benim, da yaşlarım bilä benim töşäkimi benim çilattım.

⁸Müşxülländi yüräklänmäxtän közüm benim, oprandim men üsnä barça (5r) duşmanlarımni benim.

⁹Keri turuñuz mendän, barčaniz, ki çiliniyirsiz töräsizlikni.

¹⁰Işitti Biy avazına yıylamaçimni benim, işitti Biy alyışima benim, da Biy çoltçamni benim yöpsündü.

¹¹Uyalsınlar da müşxüllängäylär asri barça duşmanlarım benim, çaytkaylar kerı da uyalgaylar asri tezindän da müşxüllängäylär.

Dun 10, p'ark' 30 dun.

[Псалом] 7

¹Saymos Tawit'niñ, ki aytı Eyämizgä sözläri (5v) üçün Kuşâniñ [Kuşeaniñ] Amina. San 7.

²Biy, Teñrim benim, saňa umsandim; da çutçar meni barça çuvuçılarımdan benim, abra meni.

³Şahat, çaçan çarsagay, neçik aslan, dżanimni benim, kimesä bolmagay, ki çutçargay, da ne ol, ki tirgizgäy.

⁴Biy, Teñrim benim, egär ettim esä bunu, egär ki bolgaylar töräsizlär çoluma benim,

⁵Egär tölädim esä çaçan alarga, kimlär ki tölädilär (6r) maña yaman, tüşiyirmen dä men duşmanlarıma benim heç yergädän,

⁶Xuvgay soñra duşman dżanimni benim, yetişkäy da baskay yergä tirlikimni benim da haybatimni benim topraxka siyindirgay.

⁷Kel, Biy, öçäşmäxiñ bilä seniñ da biyik bolgin tügätmä duşmanlarımni benim.

Oyan, Biy Teñrim benim, buyruçuna seniñ, çaysi ki sen simarladıñ, ⁸da yiyini çoyovurtnuñ çövräñä bolgaylar seniñ.

Aniñ üçün biyiklikkä (6v) çayt, Biy. ⁹Da Biy yaryular çoyovurtun kendiniñ.

Yaryu et maña, Biy, toyruluçuma körä benim, çayalsizliçima körä benim, çaysi ki mendä.

¹⁰Tügällängäy yamanliçi üstünä yazıçlılarniñ, da oñargaysen sen toyruga.

Çaysi ki tergär yüräkni da bövräklärni, Teñri toyrı, könüdir [koneowdir] ¹¹boluşluçı maña Teñriniñ, ki çutçarir alarni, ki toyrudurlar yüräkläri bilä.

¹²Teñri yaryuçi toyrı, (7r) küçlü da uzunesli, çaysi ki yebermäş öçäşmäxin kendiniñ här kez.

¹³Yoçsa egär ki çaytmasañiz añar, çiliçin kendiniñ itilätir da yayin kendiniñ çorulgan anda,

¹⁴hadirläptir sayitın [ölümnüñ da] oçun kendiniñ küydürmäçkä yasagandır.

¹⁵Ošta başladı töräsizlikni, yüklädi ayrıçni da toyrıdu egirlikni.

¹⁶Çoyor [=Çoyur], çaysi ki çazdi da aritti anda, tüşkäylär terän çoyurga, çaysin da işlädi.

¹⁷Xayttılar ayrıçları (7v) başına aniñ, üstünä tebäsiniñ aniñ töräsizlikläri kendiniñ engäy.

¹⁸Tapuniyim Eyämizgä toyruluçuna körä aniñ, saymos aytiyim atına Eyämizniñ biyiktägi.

Dun 17.

[Псалом] 8

¹Yeñmäç üçün da yixövlär üstnä, saymos Tawit'niñ.

²Biy, Biyimiz bizim, ki tamaşalidir atin seniñ barça yerdä!

Ayindi ulu körkün seniñ dayin biyik, ne ki kök. ³Ayızlarından igit oylanlarniñ, töştägilärniñ toçtagay alyiş

(8r) Duşmanlarin üçün seniñ, Biy, ki buzulgay duşman da çarşi turuçi.

⁴Köriyim köknü, işin barmaçlarıñniñ seniñ, ayni da yulduzlarni, çaysi ki sen toçtattin.

⁵Kimdir adam, ki aňgaysen sen ani, ya adam oylı, ki därman nemä etkäysen sen añar?

⁶Az nemä aşax ettiñ ani, ne ki friştäläriñni seniñ: haybat bilä da hörmät bilä tadzladıñ ani ⁷da turıyduñ ani üstünä çol işiñniñ seniñ.

(8v) Barça nemäni hnazant ettiñ tibinä ayaçlarıñniñ aniñ, ⁸çoyunlarni, da tuvarni, da barça nemäni,

Da dayin artix kiyikläri, ⁹uçar çuşlarin köknüñ, balıçlarin teñizniñ, ki kezärlär izläri bilä teñizniñ.

¹⁰Biy, Biyimiz bizim, ki tamaşalidir atin seniñ barça yerdä! *Dun 9, p'ark' 28 dun.*

[Псалом] 9

¹Yeñmäçi üçün oylunuñ saymos Tawit'niñ.

²Şükürlü boliyim sendän, Biy, (9r) bar yüräkim bilä benim, aytiyim barça tamaşalarıñni seniñ.

³Färäh boliyim da sövüniyim sendä, saymos aytiyim atına Eyämizniñ biyiktäginin.

⁴Xaytkanına artçari duşmanlarımniñ benim küçsüzlängäylär da tas bolgaylar yüzüñdän seniñ.

⁵Ettiñ yaryumnu benim da könülükni, olturduñ olturyuçka töräçisi toyruluçnuñ.

⁶Öçäştin dinsizlärgä, da tas boldı çirsiz, (9v) atlarına alarniñ buzduñ meñi meñilik, ⁷da duşmanniñ yarayi eksildi çax tügäñginçä.

Şähärni buzduñ, da tas boldı añaçliçi alarniñ çaxirix bilä.

⁸Teñri bardir da çalir meñilik, hadir etti oltur-
yuçun kendiniñ yaryuga.

⁹Kendi yaryular dünýâni toyruluç bilä da žo-
yovurtun kendiniñ könülük bilä.

¹⁰Boldu Biy išanç yarlığa, boluşuči tarlıxına
(10r) vaxtli zamanda.

¹¹Umsangaylar saña barçası, kimlär ki bilir-
lär atıñni seniñ, zera çoymisarsen alarnı, çaysilari
ki izdärlär seni, Biy.

¹²Saymos aytıñiz Eyämizgä, ki turuptur Sion-
da, aytıñiz dinsizliktä işlärin aniñ.

¹³Izdämä çanin alarniñ añdı da unutmadi Biy
alyışin miskinläriñ.

¹⁴Yarliya maña, Biy, da baç aşaçlıxımnı me-
nim duşmanlarımndan benim, e, biyiklättiñ meni
eşikin(10v)dän ölümnüñ,

¹⁵Ne türlü aytkaymen barça alyışiñni seniñ
eşikinä çizniñ Sionnuñ, da sövüniyim çutçarmaçı-
ña seniñ.

¹⁶Battılar dinsizlär buzulmaçlarında kendilä-
riniñ, ki ettilär sirtmaç, çaysi ki yaşırdılar, tutkay
ayaçlarıñ alarniñ.

¹⁷Tanir Biy etmä yaryusun kendiniñ, da işin-
dän çollariniñ kendiläriniñ baylangaylar yazıçlılar.

¹⁸Xaytkaylar yazıçlılar anda tamuçka da (11r)
barça dinsizlär, çaysi ki unuttular Teñrini.

¹⁹Dügül tüğälinçä unuttu Biy miskinni, tö-
zümlükü miskinläriñ tas bolmagay meñilik.

²⁰Kel, Biy, da çuvatlanmasın adam, yaryulan-
gaylar dinsizlär alniña seniñ.

²¹Turyuz, Biy, oçenk' çoyuçini üsnä alarniñ,
da tanıgaylar dinsizlär, ki adamlar bardir.

[Псалом 9/10]

^{22/1}Ne üçün, Biy, turduñ yıraçtın, körümsüz
ettin yoluçkan tarlıç zamanin?

^{23/2}Öktämlängäniñä çir(11v)sizniñ küyar mis-
kin, keri bolgaylar sağışlarıñdan kendiläriniñ,
çaysin ki dä sağışladılar.

^{24/3}Zera ögär yazıçlı suçlançin boyunuç kendi-
niñ, çaysi zrgel etär, da ol ögär.

^{25/4}Evet ne üçün öçäşlätti yazıçlı Teñrini köp-
lüçünä körä, öçäşmäçinä kendiniñ, egär izdämäsä?

Dügüldir Teñri alniña közünüñ aniñ, ^{26/5}mur-
dardir yolları aniñ här sahat.

Biyikläniptir könü(12r)lükü yüzünüñ aniñ,
üstnä barça duşmanlarıñniñ kendiniñ eyälik etkäy.

^{27/6}Aytti yüräkinä kendiniñ, ki seskänmän
džins-džinstan başça yamandan.

^{28/7}Xarçış, da läyilix, da hillälik toludur ayzına
aniñ, da tibinä tiliniñ aniñ ayrıç da çazyanç.

^{29/8}Olturup busulup ululuçlar bilä yaşırtın öl-
dürmä zaçalsizni.

Közü aniñ yarlilarga baçar, ^{30/9}busulur yaşı-
rin, neçik aslan ormanda (12v) kendiniñ.

^{31/10}Busulur çapsama yarlini, çapsama yarlini
da yiçmaga ani.

Sirtmaçı kendiniñ aşaçlatkay ani, aşaçlangay
da tüşkäy eyälik etkäninä kendiniñ üstünä yarli-
larniñ.

^{31/11}Zera aytti yüräkindä kendiniñ, ki unuttu
Teñri, çaytardi yüzün kendiniñ, ki körmägäy soñ-
yuga diñrä.

^{33/12}Kel, Biy Teñrim benim, biyik bolsun ço-
luñ seniñ, da unutmagin yarlini.

^{34/13}Evet ne üçün yüräklät(13r)ti yazıçlı Teñri-
ni, ki aytti yüräkinä kendiniñ, ki tergämästir?

^{35/14}Körärsen sen ani ayrıçta da yüräklänmä-
çinä baçarsen, saña çoyuluçtur miskin, da öksüz-
gä sensen boluşuči.

^{36/15}Uvalgay biläki yazıçlıniñ da yamanniñ, iz-
dälgäy yazıçı aniñ, da ol tapulmagay.

^{37/16}Biy çan meñi meñilik, tas bolgaylar dinsiz-
lär yerindän aniñ.

^{38/17}Suçlançına yarlılarniñ işitti Biy, hadirliki-
nä yüräkläriniñ alar(13v)niñ baçtı közüñ seniñ

^{39/18}Yaryu etmä öksüzgä da yarlığa, ki dañin
aytmagay adam ulu sözlämäçinä kendiniñ üstünä
yüzünüñ aniñ [=yerniñ]. *Dun 40.*

[Псалом 10/11] 10

Yeñmäçi üçün, saymosu Tawit'niñ, san 10.

¹Biygä umsandim; neçik aytkaysiz boyuma
menim: «Teşkirildiñ taylarda, neçik çipçix?»

²Zera ošta yazıçlılar çordular yaylarıñ kendi-
läriñniñ, hadir et(14r)tilär oçlarıñ sadaçlarıñda sal-
ma çaramçuluçta alarga, kimlär ki toyrudurlar
yüräkläri bilä.

³Zera çaysin ki sen yasadiñ, buzdular, evet
toyru ne etti?

⁴Biy sarayında ari kendiniñ, Biy köktä oltur-
yuçu üsnä kendiniñ.

Közläri aniñ yarlılarga baçar, da kirpikläri
aniñ tergägäylär adam oylanlarıñ.

⁵Biy tergär toyrunu da çirsizni, kim ki sövär
yazıçni, körälmäs (14v) boyun kendiniñ.

⁶Yaçgay üstünä alarniñ sirtmaç, ot da kügürt;
bu dufan — ülüşü ayaçlarıñniñ alarniñ.

⁷Toyrudur Biy, toyruluçnu sövär, toyruluçnu
körärlär yüzläri aniñ.

Dun 8.

[Псалом 11/12] 11

¹Yeñmäç üçün, oçtaba üçün, saymos Tawit'-
niñ, san 11.

²Xutçar meni, Biy, zera eksildi ari, eksildilər
könülüklär adam oylanlarıñdan.

³Boş sözlädi er sığarı bilä kendiniñ, erinläri (15r) bilä hilläli yüräkindän yüräkinä sözlädi.

⁴Tas etär Biy barça erinläрни hillälilärniñ da tilni ulu sözlävüci,

⁵Xaysıları ki ayttilar: «Tillärimizni bizim ulu etiyix, erinlärimiz bizim bilädir, da hali bizim kimdir Biyimiz?»

⁶Zabunluñ üçün miskinniñ da küstünmäxinä yarliniñ hali turıyım, aytiyir Biy, çoyiyim çutçarmaximni benim da färâhan bolıyım alarda.

⁷Sözläri Eyämizniñdir söz ari, neçik dä kümüş (15v) tañlangan yerdän, 7 kerät topraçtan aritilgan da açılğan.

⁸Sen, Biy, saçladıñ bizni da abradıñ bizni džınstan bu çağ meñilikkä diñrä.

⁹Çöp-çövrä çirsızlar kezärlär, biyiklikiñä körä seniñ, ulu etsärsen sen adam oylanların. *Dun 8.*

[Псалом 12/13] 12

¹Yeñmäx üçün, saymos Tawit'niñ, san 12.

²Negä diñrä, Biy, unutsarsen meni meñilik, negä diñrä çaytarsarsen yüzüñnü seniñ mendän?

(16r) ³Negä diñrä çoytsarmen sayışimni džanımda benim da ayriçi yüräkimniñ benim künlärni?

Negä diñrä biyiklängäy duşman üstümä menim? ⁴Baç da işit maña, Biy Teñrim benim.

Yarıç ber, Biy, közlärimä benim, ki bolmagay çaçan yuçlagaymen ölümgä.

⁵Aytmagay duşman, ki: «Yeñdim anı», — ya çis-tiruçılarım benim sövüngäylär, egär men seskän-säm.

⁶Men yarlıyamaçına seniñ, Biy, umsandım; sövündü yüräkim benim çut(16v)çarmaxına seniñ; alçışliyiñ Biyni, yaçşı etüçimni benim. *Dun 6.*

[Псалом 13/14] 13

Yeñmäx üçün, saymos Tawit'niñ.

¹Aytti fähamsız yüräkindä kendiniñ, ki yoçtur Teñri.

Buzuldular da murdarlandılar töräsizlikläri bilä kendiläriniñ, da kimsä yoçtur, ki etkäy tatliliçni.

²Biy köktän baçtı barça adam oylanlarına körmä, ki bolgay kimsä açilli, ki izdägäy Teñrini.

³Barçası saptılar bir (17r) oçurdan da keräksiz boldular.

Kimsä yoçtur, ki etkäy tatliliçni, da yoçtur kimesä çağ bir dä.

⁴Neçik tanımagaylar barçası, ki çilinirlar töräsizlikni.

Kimilər ki yerlär edi çoyovurtumnu benim, neçik yemäk ötmäkni, da Biygä sarnamadılar.

⁵Anda çorçkaylar çorçunu, çayda ki bolmasa çorçu, zera Biydir džinsı toçrulärniñ.

⁶Sayışin miskinniñ uyatlı ettilär, zera Biy (17v)dir umsañı anıñ.

⁷Kim bergäy [Siöndan] çutçarıлмаç Israjelgä! — çaytarma Eyämizgä yasirliçin çoyovurtunuñ kendiniñ, sövüngäy Jagop da färâh bolgay Israjel. *Dun 10, p'arç' 32 dun.*

[Псалом 14/15] 14

Saymos Tawit'niñ, san 14.

¹Biy, kim turgay çatırında seniñ, ya kim siyin-gay tayına ari seniñ?

²Xaysi ki barir zaçalsız, çilinir toçruluçnu, sözlär könülükni yü(18r)räkindä kendiniñ.

³Xaysi ki hilläliçni etmädi tili bilä kendiniñ da yaman sığarına kendiniñ etmädi.

Taba yuvuçtagilärindän ol alması, ⁴heç boluptur alnına anıñ yaman etüci.

Xorçuçisin Eyämizniñ haybatlı etär, kim ki ant içär sığarına kendiniñ da yalın çıçmas.

⁵Kümüşün kendiniñ yalga ol bermäs, mızda üstünä könülükniñ ol alması, kim ki bunu etsä, ol seskänmägäy meñilik. (18v) *Dun 6.*

[Псалом 15/16] 15

Nışan yazovu Tawit'niñ, san 15.

¹Saçla meni, Teñrim benim, zera men [saça] umsandım. ²Ayttim Eyämizgä: Biy benim sensen, da yaçşiliçim benim maña sendändir.

³Arläriñ seniñ, çaysıları ki yerindädirlär seniñ, tamaşalı ettiñ barça erkimni benim alarda.

⁴Arttilar çastalıçları alarniñ, bundan soñra tezlängäylär.

Yiçitirmiyim yiçinin alarniñ çanlı da ne aymiyim atın alarniñ erinlärim bilä benim.

(19r) ⁵Biy payım meñärmäçimniñ benim da ayaçimniñ benim, sensen, ki bunda çaytarırsen yurtumnu benim maña.

⁶Pay çıçtı maña tañlamalar bilä, da meñärmäçim benim biyänçli boldu maña.

⁷Alçışliyiñ Biyni, ki açilli etti meni, çağ ki ke-çägä dayın öğütlädilär meni bövräklärim benim.

⁸Ilgärtin körär edim Biyni alnıma benim här sahat, ki edi sayımda benim, ki seskänmägäy-men.

⁹Anıñ üçün färâh bol(19v)du yüräkim benim, da sövündü tilim benim, dayın da tenim benim turgay umsa bilä.

¹⁰Zera çoymisarsen džanımnı benim tamuçka da bermisärsen ariçä seniñ körmä buzulmaçliçni.

¹¹Körgüzdüñ maña yoluñnu seniñ tirlikniñ, toldurduñ meni färâhliki bilä yüzüñnüñ seniñ, tatliliçindän könänmäçiniñ oñuñnuñ seniñ çağ tügälinçä. *Dun 10.*

[Псалом 16/17] 16

Алйіші Тавит'(20r)ниј, сан 16.

¹Ішит, Би, тоґрулуҗка да баҗ җолтҗама меним, җулаҗ җой алйішіма меним, зера дүгүл еринләр билә hillәли.

²Үзүндән seniј көнүлүк маҗа җыҗкай, да көзләрим меним көргәйләр тоґрулуҗну.

³Синадиј yürәкимни да тергәдиј кеҗә, синәдиј meni, да тапулмади мөндә егирлик.

⁴Сөзләмәгәй ағзим меним ішін adam оҗланлариниј, сөзү үчүн еринләриһниј seniј мен саҗлиғим yollarni bek.

(20v) ⁵Тоҗтаткін изләримни меним yoluҗа seniј, ki taymagaylar barganim меним.

⁶Men saҗa, Biy, sarnadim, ki ішittiј maҗa, Teҗri, aṣaxlat maҗa җулаҗиһниј seniј da ішит сөзүмә меним.

⁷Tamaṣali ettiј yarliғamaҗиһниј seniј, kim җutҗarir alarni, kimplar ki umsaniptirlar saҗa, alardan, ki utrudurlar oҗuҗa seniј.

⁸Saxla meni, neҗik böbäkin köznüј, kölgäsinä җanatlarиһниј seniј yapsarsen meni ⁹yüzün(21r)-dän җirsizlarnиј, kimplar ki zabun ettilar meni.

Duṣmanlar boyumnu меним җapsadilar, ¹⁰se-mizlikindä kendiläriһниј tiyovlu boldilar, da ayizlari alarnиј sözlädilar öktämlikni.

¹¹Keri ettilar meni da hali җaytip dolaṣtilar җövrämä, җулаҗ җoydular aṣaxlatma meni yergä.

¹²Heseplädilar meni, neҗik aslanni, ki hadirdir avga, neҗik balasi aslanniј, ki olturuptur pusulup.

¹³Kel, Biy, yetiṣ alarga da (21v) tiygin alarni, җutҗar dṣanimni меним җirsizlardan, җилиҗtan da җолундан duṣmannиј.

¹⁴Biy, tas et alarni yerdän, ayir da tiy alarni tirliklarindän kendiläriһниј.

Yapuxluҗuҗ bilä seniј [toldu] җarinlari alarnиј, toydular aṣ bilä da җoydular җalğanin oҗlanlarina kendiläriһниј.

¹⁵Men toґrulux bilä köruniyim yüzüҗә seniј, toyuniyim körunğaninä haybatиһниј seniј.

Dun 15, p'arḗk' 32 dun.

(22r) 17 [Псалом 17/18]

¹Yeṗmāx үчүн, uruṣci җулунуҗ Tawit'ниј, ki sözlädi Eyämiz bilä sözlärin alḗišniј, җaysi künnü ki җutҗardi ani Biy җолундан duṣmanlarиниј da җолундан Sawuҗнуј, da aytti, san 17:

²Söviyim seni, Biy, җuvatim меним! Biy toҗtatuçim меним, ³iṣançim меним da җutҗaruçim меним.

Teҗrim boluṣuçim меним; da men umsanirmen aҗar; iṣançim меним, müñüzü җutҗarılmaҗимниј меним, (22v) җабulum менимdir.

⁴Alḗiṣlamaҗ bilä sarniyim Biyğä da duṣmanlarimdan меним abraliyim.

⁵Çövrämä boldular меним tolyanmaҗи ölüm-nüј, da özänlari töräsizlikniј müṣḗüllätti meni.

⁶Totҗarliҗи tamuҗnuҗ җapsadilar meni, yetiṣtilar maҗa sirtmaҗи ölüm-nüј.

⁷Tarliҗimdan меним men Biyğä sarnadim da Teҗrimä меним җаҗирдим.

İṣitti maҗa dadṣarindan ari kendiniј, avazi-(23r)na alḗiṣimniј меним, [da җаҗириҗим меним] alnina aniј kirgäy җулаҗиna aniј.

⁸Müṣḗülländi da titrädi yer, da himlar taylarnиј seskändilar da müṣḗülländilar, ki yüräkländi üsnä alarnиј Teҗri.

⁹Çiḗti tütün öcäṣmäҗindän aniј, da ot yüzündän aniј yaltradı, da yaṣnamaxlar kesildi andan.

¹⁰Aṣaxlattı köknü da endi, da җaramyuluҗ tibina ayaxlarиниј aniј.

(23v) ¹¹Çiḗti k'erovpeḗärdän da uçtu, ayindi ol җanatlarında yellärниј.

¹²Xoydu җaramyuluҗnu yapovun kendiniј, da җövräsinä aniјdirler otaxlari kendiniј, da җaramyuluҗlar suvlari җаҗ bulutka diṗrä havaniј.

¹³Yaltramaҗında aniј alnina alarnиј bulutlar keçirdilar gargudnu da uçunlu otu.

¹⁴Kökrädi Biy köktän, da Biyiktägi berdi avazin kendiniј hrad da uçun otka.

(24r) ¹⁵Yeberdi oҗun kendiniј da tayitti alarni, arttırdı yaṣnamaxin kendiniј da müṣḗüllätti alarni.

¹⁶Köründülär җovraxlari suvlarnиј, da belgili boldular himlari dünyaniј

Öcäṣmäҗindän seniј, Biy, da tinixindan dṣaniһниј, öcäṣmäҗиһниј seniј.

¹⁷Yeberdi biyikliktan da yöpsündü meni, yöpsündü meni suvlardan köp.

¹⁸Xutҗargay meni Biy duṣmanlarimdan меним, җuvatlılardan da körälmäğanlarimdan меним, ki җuvatlı boldular, ne ki men.

(24v) ¹⁹Yetiṣtilar maҗa күнүнә җiyinlarimниј меним, boldu Biy җuvatlatuçim ²⁰da җиҗardi meni avlaҗka, da җutҗargay meni Biy, zera klädi meni.

²¹Tölägäy maҗa Biy toґruluxuma körä меним, zaḗalsizliҗima körä меним төләгәй maҗa.

²²Men saҗliғim yolun Eyämizниј da җirsizliҗ etmiyim Teҗrimä меним.

²³Barça көнүлүкү aniј alnima менимdir, toґruluxun kendiniј kerı etmädi mendän.

²⁴Boliyim men dä zaḗalsiz (25r) aniј bilä da saḗt boliyim töräsizlikimdän меним.

²⁵Tölägäy maҗa Biy toґruluxuma körä меним, arilikinä körä җollarimниј меним alnina közüm-nüј меним.

²⁶Ari bilä ari bolgaysen, er bilä zaşalsiz zaşalsiz bolgaysen, ²⁷tañlamalar bilä tañlama bolgaysen, da çaxutlarnı yixkaysen.

²⁸Sen žoşovurtuñnu, aşaxlarnı tirgizirsən da közlärin öktämlärniñ sen aşaxlatirsən.

²⁹Sen yariçli etärsen çiraşimni menim, Biy Teşrim menim, (25v) yariç et maña çaramyuluçta.

³⁰Seniñ bilä çutuliyim sinamaçliçtan, Teşrim bilä menim keçiyim duvarlarnı.

³¹Teşrim menim, zaşalsizdir yollarıñ seniñ, da sözläri Eyämizniñ tañlamadır; da işanç barçasına, kimlär ki umsanıptırlar añar.

³²Aniñ üçün ki kimdir Teşri başxa Eyämizdän? Ya kimdir Teşri başta [=başxa] Teşrimizdän bizim?

³³Teşri, çaysi ki kiydirdiñ maña çuvatni da çoyduñ zaşalsizliçta yolumnu menim.

(26r) ³⁴Toçtattıñ ayaçlarimni menim, neçik märmärni, da üstünä biyikliklärniñ turçuzduñ meni.

³⁵Övrättiñ çolumnu menim oçraşka, da ettiñ biläkimni menim, neçik yay bazıç, da berdiñ maña çuluçıñnu çutçarmaçıñniñ seniñ.

³⁶Oñuñ seniñ yöpsündü meni, da ögütüñ seniñ turçuzdu meni meñilik, da ögütüñ seniñ övrätkäy meni.

³⁷Avlaç ettiñ yürüganimni menim tibimä menim, da kücsüzlänmädilär (26v) izlärim menim.

³⁸Xuviyim duşmanlarimni menim, da yetişiyim alarga, da çaytmiiyim alardan çax tügätkinçä alarnı.

³⁹Xiştiriyim alarnı, da dayın bolmagaylar turma da tüşkäylär tibinä ayaçlarimniñ meni.

⁴⁰Ey, kiydirdiñ maña çuvatni oçraşta, turganlarnı üstümä menim tibimä menim ettiñ.

⁴¹Duşmanlarimni menim çuvulgan ettiñ da körälmägänlärimni menim tas ettiñ.

⁴²Çaçirdilar, da kimsä (27r) yoç edi, ki çutçargay edi alarnı, sarnadilar Biygä, da işitmädi alarga.

⁴³Uvatiiyim alarnı, neçik toznu alnına yelniñ, neçik balçıñ oramlarnıñ, basiiyim alarnı.

⁴⁴Xutçargay meni Biy çarşiliçtan žoşovurtuñnu da turçuzgay meni baş dinsizlärgä.

Žoşovurt, çaysin ki bilmäs edim, çuluç ettilär maña ⁴⁵da işitmäçi bilä çulaçlariniñ işittilär maña.

Oylanları yatlarıñ yalyan sözlädilär maña; ⁴⁶oylanları yatlarıñ (27v) oprandilar da aşsadilar izlämindän kendiläriniñ.

⁴⁷Tiridir Biy, da alıışlıdır Teşri, da biyik bolgay Teşri, çutçaruçim menim,

⁴⁸Teşri, çaysi ki izdär öçümnü menim da hnant etär žoşovurtuñnu tibimä,

⁴⁹Xutçaruçim menim duşmanlarimdan menim, öçäştürüçilärimdän! Alardan, ki turupturlar üstümä menim, biyik ettiñ meni da erdän egri çutçardiñ meni.

⁵⁰Bunuñ üçün tapuniyim (28r) saña dinsizliktä da atıña seniñ saşmos aytiyim.

⁵¹Ulu ettiñ çutçarımaçın çaniniñ aniñ, etip yarıyamaçni yaylaganına aniñ, Tawit' bilä da züryätı bilä aniñ dżinstan çax dżinska. 50 dun.

Pařk' çıçkanı üçün Movşeniñ Misirdan da Israjel oylanları üçün alıış
[Исход 15: 1-18: Благодарная песня Моисея]

¹Alıışliyiç Biyni, ki haybat bilädir haybatlangan.

Atlanganlarnı da atlarnı saldı teñizgä. ²Boluşuçi, yöpsünüçim menim Biy, da boldu maña çutçarımaçliçka.

Budur menim Teşrim, da haybatlı etärmen bunu; Teşrisi atamniñ menim, da biyik etiyim bunu.

³Biy uvatır oçraşlarnı, Biy atıdır aniñ.

⁴Tañlama erlarnı, da tañlama yaraçlılarnı, arabalarin, da atların, çuvatın p'arawonnuñ boçdu teñizdä.

(29r) ⁵Teñiz yaptı alarnı, boçuldular tipsizlikinä teränlikniñ, neçik taşlar.

⁶Oñuñ seniñ, Biy, haybatlıdır çuvatı bilä kendiniñ, oñuñ seniñ, Biy, uvattı duşmanlarıñniñ seniñ.

⁷Da ululuçu bilä haybatıñniñ seniñ uvattıñ çarşı bolganlarıñniñ seniñ, yeberdiñ öçäşmäçin yüräklänmäçıñniñ seniñ, da yedi alarnı, neçik çamişni.

⁸Dżan çuvatıñniñ yüräklänmäçıñniñ seniñ, yarıldilar suvlar, yiğın tur(29v)dular, neçik dıvar taştan, suvları teñizniñ, da buzlädilar yiğınları suvlarıñniñ içinä teñizniñ.

⁹Ayttı duşman, ayttı: «Xuviyim, yetişiyim, uriiyim, ayiriyim [talanni] da tolduriyim alardan dżanimni menim!

Xiliçimni menim uriiyim alarga, eyälik etkäy da biyiklängäy üstünä alarnıñ oñum menim!»

¹⁰Yeberdiñ yeliñni seniñ, da yaptı alarnı teñiz, boçuldular da endilär, neçik çorçaşın, suvga muçkâm.

¹¹Kim oçşar saña, Teşrim, (30r) Biyim? Ya kim oçşagay saña, haybatlangan ariläriñdä,

Tamaşalı haybat bilä haybatlangan, ki etärsen nişanlar da peşälär. ¹²Saldıñ çoluñnu seniñ, da yuttu alarnı yer.

¹³Yol körgüzdüñ toyruluç bilä žoşovurtuña seniñ, hali çaysi ki çutçardiñ.

Da övündürdüñ çuvatıñ bilä seniñ taboruña, arilikiñä seniñ, ¹⁴işittilär dżinslar da öçäşlädilär, da çorçu tuttu sıyınanlarnı (30v) Arapıstanniñ.

¹⁵Ol vaxtta džaxtlandilar yaryučilar Etomnuj da buyruççi Movaplarniñ, tuttu alarni titrov, eridilar barça turuçilari K'ananniñ.

¹⁶Tüşkäy üstünä alarniñ ah da çorçu, da çuvatından biläkiñniñ seniñ taş çaytkaylar.

Çağ aşkinča žoyovurtuñ seniñ, Biy, çağ aşkinča žoyovurtuñ seniñ bu kez, çaysi ki dā tañladıñ.

¹⁷Eltip tikkäysen alarni taýına meñärmäçiñniñ seniñ, hadirlik(31r)inā turmaçiñniñ, meñärmäçiñniñ seniñ,

Çaysi ki tapunduñ äväldän, Biy, tapunduñ arilikiñ bilä, çaysi ki hadirlädilar çollariñ seniñ. ¹⁸Da Biy çan meñi meñilik da dayın da.

[Исход 15: 19: Переход через море]

¹⁹Zera kirdi p'arawon arabalar bilä, da atlar bilä, da tañlama yaraylılar bilä içinä teñizniñ,

Da yeberdi üstünä alarniñ Biy suvun teñizniñ, da oylanları İsräjelniñ bardılar çuru bilä içinä teñizniñ.

[Молитва]

(31v) K'risdostur benim Teñrim, da haybatlarmen anı, Teñrisi atamnıñ benim, da biyik etiyim anı.

Pareçosluçu bilä surp barçadan alyışli Asdua-dzadzinniñ da surp çaçiñ üçün seniñ özdän, Biy, yöpsün çoltçamnı benim, da yarlıya bizgä.

Bu ganon saymos 252 dunder da 8 p'arç'.

(32r) [Псалом 18/19] 18

²Köklär aytarlar haybatın Teñriniñ, da etkänin çulunıñ anıñ aytar toxtalmaylıç.

³Kün künnüñ axtırır sözüñ, da keçä keçäniñ körgüzür bilmäçliçni.

⁴Yoxtur sözlär da yoxtur gälädzilär, çaysilariñniñ ki işitilmägäy avazları alarniñ.

(32v) ⁵Barça yerdä çixti avazi alarniñ, çağ çiriñina dünyäniñdir gälädziläri alarniñ.

Kün toyuşundan çordu çatırin kendiniñ, ⁶da kendi — neçik kiyöv, ki çixar sarayından kendiniñ, sövünür ol, neçik aznavur, yügürmäçindä yolunda kendiniñ.

⁷Xiriñından köknüñ dür çixkanı anıñ, tinçliçi anıñ çağ çiriñina anıñ, da kimsä bolmas, ki yaşingay çizovundan anıñ.

⁸Qrenk'i Eyämizniñ zaçalsizdir, da çaytarırlar (33r) džanlarni, tañliçi Eyämizniñ inamlidir, da açilli etär oylanlarni.

⁹Toyruluçu Eyämizniñ tüzdür, da färäh etär yüräkni, buyruçu Eyämizniñ yariçtir, da yariç berirlär közlärgä, ¹⁰çorçusu Eyämizniñ ari da çalir meñilik.

Yaryusu Eyämizniñ könüdür, da toyrudur ol.

¹¹Suçlançidir ol, ne ki altun da ne ki bahali taş, özdän köp tatlıdır ol, ne ki bir kesäk çibal.

¹²Zera çuluñ seniñ saçlagay bunu, saçlama (33v) añar tölov köp.

¹³Aşkanlarin kendiniñ kim bolur alma eskä? Yaruçumdan benim aruv etkin meni, Biy, ¹⁴da yattan saçla çuluñnu seniñ.

Yoçsa ki yoç eyälik etkäylär maña, ol vaxtta zaçalsiz boliyim da ari boliyim yazıçtan ulu.

¹⁵Bolgay saña biyänçli sözläri ayzimniñ benim, da sayişları yüräkimniñ benim alniña seniñ här sahat, Biy, boluşuçim benim da çutçaruçim benim! (34r) *Dun 14.*

[Псалом 19/20] 19

¹Yeñmäç üçün, saymos Tawit'niñ.

²Işitkäy saña Biy küñünä tarlıçniñ, boluşuçi bolgay saña atına [=atı] Teñrisiniñ Jagopnuç.

³Yebergäy saña Biy boluşluç arilikindän kendiniñ, Siondan, da yöpsüngäy seni.

⁴Añgay Biy barça çurbanıñniñ seniñ da niyätiniñ seniñ yöpsünövlü etkäy.

⁵Bergäy saña Biy yüräkiñä körä seniñ da barça sayişiniñ seniñ ol tügällägäy.

(34v) ⁶Sövüniyiç biz çutçarmaçiña seniñ, atına Teñrimizniñ bizim biz ulu boliyiç.

Toldurgay Biy barça çoltçanıñ seniñ, ⁷hali tañidiç, ki tırgizdi Biy yaylaganın kendiniñ.

Işitti buñar köktän, arilikindän kendiniñ, çuvatında çutçarmaçiñniñ oñarmaçiñniñ kendiniñ.

⁸Bular arabalar bilä, da bular atlar bilä, yoçsa biz atına Eyämizniñ bizim sarniyiç.

⁹Bular tiyıldilar da tüştülär, biz turduç (35r) da toyrubolduç.

¹⁰Biy, tırgiz çanni da işit bizgä küñdä, çaysin-da ki sarnasaç saña. *Dun 10.*

[Псалом 20/21] 20

Yeñmäç üçün.

¹Saymos Tawit'niñ, san (19>) 20.

²Biy, çuvatına seniñ färäh bolgay çan, çutçarmaçiña seniñ sövüngäy asrı.

³Suçlançin yüräkiñniñ anıñ berdiñ añar da erkin erinläriñniñ anıñ kerı etmädiñ [andan].

⁴Yetiştirdiñ anı alyişina tatlıliçiñniñ seniñ da çoyduñ başına anıñ tadç bahali (35v) taştan özdän.

⁵Tirlik çoldu sendän, da berdiñ añar uzaç künlärgä meñi meñilik.

⁶Uludur haybatı anıñ çutçarmaçiña seniñ, haybatni da ulu könänmäçni çoygaysen üstünä anıñ.

⁷Bersärsen añar alyişni meñi meñilik, färäh etsärsen anı färählikinä yüzüñniñ seniñ.

⁸Xan umsandı Biygä, yarlıyamaçından Biyik-täğiniñ ol seskänmägäy.

⁹Tapulgay çoluñ seniñ üstünä duşmanlarıñ-
(36r)niñ seniñ, da oñuñ seniñ tapkay barça köräl-
mägänläriñni seniñ.

¹⁰Xoygaysen alarni, neçik yalinına otuñ, za-
manında yüzünä seniñ.

Biy öçäşmäçi bilä kendiniñ müşçüllätkäy
alarni, da ot yegäy alarni.

¹¹Yemişi alarniñ yerdän tas bolgay, da züryâti
alarniñ adam oylanlarından.

¹²Saptılar sendän yamanlıç bilä, sayışladılar
sayış, çaysın ki bolmadılar toxtatma.

¹³Etsärsen alarni çuvulgan çalganıña seniñ,
ha(36v)dir etärsen yüzünä alarniñ.

¹⁴Biyik bolgin, Biy, çuvatıñda seniñ, alyışliyiç
da saymos aytıyiç çuvatıña seniñ.

Dun 14, p'ark' 38 dun.

[Псалом 21/22] 21

¹Yeñmäç üçün ertägi boluşluç üçün, saymos
Tawit'niñ.

²Teñrim, Teñrim menim, baçkin maña, ne
üçün çoyduñ meni? Yıraç boldum çutçarıлмаçım-
dan menim sözü üçün aşınganlarımnıñ menim.

(37r) ³Teñrim menim, kündüz sarnadım saña,
da maña işitmädiñ, keçä dä maña çulaç çoymadıñ.

⁴Sen arilärdä siyiniñsen da ögövlükü Israełniñ.

⁵Saña umsandılar atalarımız bizim, umsandı-
lar saña, da çutçardıñ alarni.

⁶Saña çayırdılar da tirildilər, saña umsandılar
da uyalmadılar.

⁷Evet men çurtmen, da dügülmen adam, taba
adamlarga da heç etmäç çoyovurtuñ.

(37v) ⁸Barçası, kimlär ki körärlär edi meni,
heç tutarlar edi meni, sözlärlär edi erinläri bilä da
teprätirlär edi başların kendiläriniñ.

⁹Umsandı Biygä, da çutçargay anı, tırgizgäy
anı, zera klädi anı.

¹⁰Sensen, ki çıxardıñ meni çarından, umsam
menim emçäklärindän anamnıñ menim.

¹¹Saña tüštüm men çarından; yüräkindän
anamnıñ menim sensen Teñrim menim.

¹²Keri etmägin mendän, zera (38r) tarlıç yo-
vuçlanıptır da kimesä yoçtur, ki boluşkay maña.

¹³Çövrämä boldular menim siyirlar köp da se-
miz, buyalar semiz çapsadılar meni.

¹⁴Açtilar üstümä menim ayzların kendiläri-
niñ, neçik aslan, ki muñrar da çapar.

¹⁵Men nek, neçik suv, töküldüm, da tayıldılar
barça sövāklärim menim, da boldu yüräkim menim
neçik balayuz erilgän içinä yüräkimniñ menim.

¹⁶Xurudu, neçik çerep, çuvatım menim, tilim
menim tañ(38v)layıma menim yabuştı, da topra-
çına ölümünüñ endirdilər meni.

¹⁷Çövrämä boldular menim itlär köp, da yiyin-
ları yamanlarıñ çapsadılar meni.

¹⁸Teştilär çollarımni menim da ayaçlarımnı
menim da sanadılar barça sövāklärimni menim,
da alar baçip da kördülär meni.

¹⁹Ayirdılar tonumnu menim aralarına kendi-
läriñiñ da üstünä kiyinişimniñ menim vidzag sa-
lırlar edi.

(39r) ²⁰Sen, Biy, yıraç etmägin boluşluçunu
seniñ mendän, da Biy, boluşma maña baçkin.

²¹Xutçar çiliçtan dżanımnı menim da çolun-
dan itläriñiñ yalızin anamnıñ menim.

²²Xutçar meni ayzından aslannıñ, müñüzün-
dän yednorozecniñ aşaxlıçımni menim.

²³Aytıyim atıñni seniñ çardaşlarıma menim,
icinä yixövnüñ alyışliyim seni.

²⁴Xorçkanları Eyämizniñ, alyışlañiz Biyni, bar-
ça züryâti Jagopnuñ (39v) haybatlı etkäylär anı.

Xorçkay Eyämizdän barça züryâti Israjełniñ,
²⁵ki heç etmädi Biy da risvay etmädi alyışın yarlı-
niñ da çaytarmadı yüzün kendiniñ mendän, yoçsa
sarnaganıma menim añar işitti maña.

²⁶Sendändir ögövlüküm menim, yixövdä ulu
alyışliyim seni.

Niyätimni menim tügälliyim alnına barça
çorçkanlarıñiñ anıñ.

²⁷Yegäylär yarlılar da toygaylar, alyışlagaylar
Biyni, ki izdiyirlär anı.

(40r) Tirilgäy yüräkläri alarnıñ, meñi meñilik
ağaylar ²⁸da çaytkaylar Biygä barça çiriği yerniñ.

Yerni öpkäylär añar barça dżinslar dayfalar-
niñ, ²⁹zera Eyämizdändir çanlıç, da ol eyälik etär
üstünä barça dinsizläriñiñ.

³⁰Yedilär da yerni öptülär añar barça semizlä-
ri yerniñ, alnına anıñ tüşkäylär barçası, ki enärlär
toprayka.

³¹Dżanımnı menim anıñ bilä tirilir, da züryâtim
menim çuluç etkäy añar,

(40v) Aytıyim Eyämizgä. Dżins, ³²ki kelsär,
aytkaylar toyruluçnu çoyovurtka, ki toymalidirlar,
ki etti Biy. *Dun 32.*

[Псалом 22/23] 22

Saymos Tawit'niñ, san 22.

¹Biy kütkäy meni, da maña heç nemä eksil-
mägäy.

²Tüzdägi yaş otta anda siyindirdi meni da su-
vunda tinçliçniñ beslädi meni.

³Xaytardi dżanımnı menim maña, yol körgüz-
dü maña yoluna toyruluçnuñ atı üçün kendiniñ.

⁴Kläsä dä barsam men içinä kölgäsinä ölüm-
nüñ, (41r) çorçmandir yamandan, zera sen, Biy,
menim biläsen.

Tayaχiη seniη da tayaχiη, alar övündürgäylär meni.

⁵Hadir ettiη alnima benim seyanñi közgä çarš-i χistiručilarimniη benim;

Yaηladiη yaη bilä bašimni benim; ayaχiη seniη, neçik züläl, içirdi meni.

⁶Yarlıyamaχiη seniη, Biy, birgämä benim kelir barça künlärindä tirlikimniη benim siyinma maηa övünä Eyämizniη uzaχ künlär bilä. *Dun 8.*

[Псалом 23/24] 23

Yeηmäχ üçün. (41v) Saγmos Tawit'niη. Burun- gi kün üçün. San 23.

¹Eyämizniηdir yer tügälliki bilä, dünyâ da barça turučilari anij.

²Ol kendidir üstünä teηizniη himlär saldi aηar, üstünä irmaχlarniη hadirlädi anı.

³Kim çixkay taγina Eyämizniη? Ya kim tur- gay yerinä arilikiniη anij?

⁴Χaysi ki aridir çolları bilä da zaγalsiz yüräki bilä, çaysi ki almadı heçlikni boyuna kendiniη da ant iç(42r)mädi sınarına kendiniη hillälilik bilä,

⁵Bu algay boluşluχnu Eyämizdän, yarlıyama- χiη Teηridän, χutχaruçisindan kendiniη.

⁶Bu d̄zinştir, ki izdär Biyni, izdär körmä yü- zün Jagop Teηrisiniη.

⁷Kötürünüz, buyruχçılar, ešikiηizni sizniη yo- γari, kötürülgäylär ešikläri meηilikniη, da kirgäy χani haybatniη.

⁸Kimdir bu χan haybatlı? Biy χuvatlı χuvati bilä kendiniη, Biy χuvatlı oγraška.

(42v) ⁹Kötürünüz, buyruχçılar, ešikiηizni siz- niη yoγari, kötürgäylär ešikläri meηilikniη, da kir- gäy χani haybatniη.

¹⁰Kimdir bu χan haybatlı? Biyi χuvatlılarınij, bu kendidir χani haybatniη. *Dun 10, p'ark' 50 dun.*

[Псалом 24/25] 24

Yeηmäχ üçün. Saγmos Tawit'niη, san 24.

¹Saηa, Biy, kötürdüm d̄zanimni benim, ²Teη- rim benim, saηa umsandim, uyalmiyim, da kül- mägäylär mendän (43r) duşmanlarim benim.

³Barçası, ki tözärlär saηa, uyalmagaylar, yoχ- sa uyalgaylar töräsizlär heçliklärindä kendiläri- niη.

⁴Yoluηnu seniη, Biy, körgüz maηa da izläriηni seniη övrät maηa.

⁵Yol körgüzgin maηa könülükünä seniη da öv- rät meni, zera sensen Teηri χutχaruçim benim da men saηa tözdüm kün uzun.

⁶Aηgün, Biy, şayavatiηni seniη da yarlıyama- χiηni seniη, çaysi ki (43v) bardir meηilik.

⁷Yaziχin oylanlıχimniη benim da biliksizli- kimniη benim aηmagin, evet aηgün meni, Biy, yar-

lıyamaχiηa körä seniη, tatlılıχiη üçün seniη, ⁸ki tatlı da toγrusen.

Anij üçün oηenk'i [=oηenk'] bilüçisi etärsen yaziχlini, ⁹yolda yol körgüzürsen sekinlärgä yar- çuda, övrätirsən sekinlärgä yoluηnu seniη.

¹⁰Barça yolları Eyämizniη yarlıyamaχ bilä da könülük bilädir alarga, ki çolarlar niyatın (44r) da taniχliχin anij.

¹¹Atiη üçün seniη, Biy, arit yaziχlarimni me- nim, ki köp boldular.

¹²Kimdir adam, ki çorçar Eyämizdän? Oηenk' bilüçisi etär anı yolda, çaysi da ki biyänir.

¹³Boyu anij yaχşılıχta tinar, da zuryätı anij meηjägäy yerni.

¹⁴Xuvatlıdır Biy çorçuçilarına kendiniη da bi- tiklärin kendiniη övrätir alarga.

¹⁵Közüm benim här sahat Biydädir, da ol çı- çarir sirtmaχtan ayaχimni benim.

(44v) ¹⁶Baχkin maηa da yarlıya maηa, ki birgi- näsi anamniη da miskinmen men.

¹⁷Tarlıχları yüräkimniη benim köp boldular asrı, da totχarlıχimdan benim çixar meni.

¹⁸Baχ aşaxlıχimni benim da çazyançimni me- nim da boşat maηa barça yaziχlarimni benim.

¹⁹Kör duşmanlarimni benim, ki köp boldular, körälmädilər meni, çaysi ki heç yergädän tabala- dilär meni.

²⁰Sayla d̄zanimni benim da χutχar meni, ki (45r) uyatlı bolmiyim, ki umsandim saηa.

²¹Zaγalsizlar da toγrular ortaχ boldular maηa, da men saηa tözdüm. ²²Xutχar, Teηri, Israjelni barça tarlıχindan anij. *Dun 18.*

[Псалом 25/26] 25

Saγmos Tawit'niη, 25.

¹Yarγu etkin maηa, Biy, zera men zaγalsizliχi- ma benim bardim, Biygä umsandim, ki bolma- gaymen çasta.

²Sinagin meni, Biy, da tergä meni, tergä böv- räklärimni benim da yüräkimni benim.

(45v) ³Yarlıyamaχiη seniη, Biy, alnina közlä- rimniη benim, da biyänçli boliyim könülükünä seniη.

⁴Olturmiyim men olturγuçuna heçlikniη, da töräsizlär bilä men kirmiyim.

⁵Körälmädim men yiηinin yamanlarniη, da χirsizlar bilä men olturmiyim.

⁶Yuviyim arilik bilä çolumnu benim da çövrä- sinä boliyim seyanij bilä seniη,

⁷Išitmä maηa avazin alyişiqniη seniη (46r) da aytma barça alyişiqniη da sk'ançelik'iηni seniη.

⁸Biy, sövdüm şöhrätin övüηnüη seniη da yerin otayiqniη, haybatiqniη seniη.

⁹Tas etmägin çirsizlar bilä dżanimni benim, da ne er bilä çan töküci tirlikimni benim,

¹⁰Xaysılarınin ki çolları kendilärinin töräsizlik bilädir, da oñu alarnin toludur mizda bilä.

¹¹Men zaçalsizliçima benim bardim, çutçar (46v) meni, Biy, da yarlıya maça.

¹²Ayaçım benim turgay toyruluçta, yiövda ulu alçışliyim seni. *Dun 12.*

[Псалом 26/27] 26

Saymos Tawit'niç.

Hanuz pomazat etmiyir edilär.

¹Biy yariçim benim da tirlikim benim: men kimdän çorçkaymen? Biy išançi tirlikimniç: men kimdän titräsärmen?

²Yuvuçlanmaçına maça yamanlarnin yemä tenimni benim çistiruçılarim benim da duşmanlarim benim, alar çacak'landılar da tüştülär.

(47r) ³Egär hadirlänsä üstümä benim oyraş, çorçmagay yüräkim benim; egär tursa üstümä benim çagattagi uruş, hälbät, munuç bilä dä saça, Biy, umsandim.

⁴Birni çoldum Eyämizdän da bunu çolarmen — turma maça övünä Eyämizniç barça künlärinä tirlikimniç benim,

Körmä maça könänmäçin Eyämizniç da buyruç bermä sarayına aninç.

⁵Yapti meni çatirinda kendininiç kününä yamanninç, yapovu tibinä (47v) etti meni yapovunda çatirına kendininiç.

Xayadan biyik ettiç meni, ⁶da hali biyik et başimni benim üstünä duşmanlarimniç benim.

Çövräsindä boliyim da suniyim çatirına aninç çurbanin alçışniç, alçışliyim da saymos aytiyim Eyämizgä.

⁷Işit, Biy, avazıma benim, ki sarnadim saça, yarlıya maça da işit maça, zera saça aytı yüräkim benim. ⁸Da izdädi yüzüm benim yüzünü seniç, Biy, izdädilär.

(48r) ⁹Xaytarmagin yüzünü mendän da sapmagin öçäsmäçliç bilä çuluçdan seniç.

Boluşuçim benim bol, Biy, risvay etmägin meni da çoymagin meni, Teçrim, çutçaruçim benim.

¹⁰Atam benim da anam benim çoydular meni, da Biy yöpsündü meni.

¹¹Qreñk'kä bilüci et meni, Biy, yoluça seniç da yol körgüz maça izinçä seniç toyru.

Duşmanlarim üçün benim ¹²çičara bermägin meni çoluna çistiruçılarimniç benim.

(48v) Turdular üstümä benim tanıçlar yazıçniniç da yalyan boldular maça töräsizliklərindä kendilärininç.

¹³Inandim körmä yaçşiliçin Eyämizniç yerinä tirilärniç. ¹⁴Tözgin Eyämizdä, zorlu bolgin, çuvat-lansin yüräkin seniç, da töz Eyämizgä.

Dun 16, p'arç' 46 dun.

[Псалом 27/28] 27

Saymos Tawit'niç.

¹Saça, Biy, sarnadim, Teçrim benim, tiyilmaçin mendän, bolmagay çaçan tiyilgaysen mendän, oçşasarmen alarga, (49r) ki enärlär çuyurga.

²Işit, Biy, avazıma [=avazına] çoltçamniç benim çolmaçıma maça sendän, kötürgändä çollarimniç benim sarayında ari seniç.

³Heseplämägin çirsizlar bilä dżanimniç benim da ne alar bilä, ki çilinirlar töräsizlikni, tas etkin meni,

Xaysıları ki sözlärlär edi eminlikni siçarları bilä kendilärininç, da yamanlıçtır yüräklärinä alarniniç.

⁴Ber alarga, Biy, ämälinä körä alarniniç, töräsizliklərinä körä barganlarına alarniniç tölä alarga.

(49v) İşinä körä çollarininç tölä alarga, tölövünä körä alarga alarniniç.

⁵Anlamadılar alar işin Eyämizniç, da ne işinä çolunuç aninç baçtilar, yemirgäysen alarniç, da daçin yasalmagaylar.

⁶Alçışlidir Biy, ki işitti avazına alçışimniç benim, ⁷Biy boluşuçim benim da yardimçim benim.

Açar umsandı yüräkim benim, faydalandi da färäh boldu tenim benim, da men erkim bilä benim tapuniyim açar.

⁸Biy çuvat çoyovurtuna (50r) kendininiç, išanç çutçarmaçiniç [=çutçarmaçininç] yaylaganına kendininiç.

⁹Xutçar çoyovurtunuç seniç, da meçärmäçiniçni seniç, küt da biyiklät alarniç çaç meçilikkä diçin. *Dun 11.*

[Псалом 28/29] 28

Saymos Tawit'niç.

¹Sunuçuz Eyämizgä, oylanları Teçriniç, sunuçuz Eyämizgä oylanların çoçlarniniç.

Sunuçuz Eyämizgä haybatniç da hörmätniç, ²sunuçuz Eyämizgä haybatniç atına aninç, yerni öpünüz Eyämizgä köşkünä (50v) arilikniç aninç.

³Avazi Eyämizniç üstünä suvlarniniç, da Teçri haybatli kökrädi, da Biy kendi üstnä suvlarniniç köp.

⁴Avazi Eyämizniç çuvatli, da avazi Eyämizniç ulu könänmäçlärgä.

⁵Avazi Eyämizniç uvatir ormanlarniç, da uvatir Biy ormanların Lıpananniniç.

⁶Uvatkay alarniç, neçik madyaş teräklärin Lıpananniniç, ki sövüklüsüdür, neçik oylanları kärkäränniniç.

⁷Avazî Eyämizniñ kesär (51r) yalinnî ottan, ⁸avazî Eyämizniñ teprätir pustaliñni, da müşxül-lätir Biy pustaliñin Gatesniñ.

⁹Avazî Eyämizniñ toxtatir marallarni da mä-yan etär ormanni.

Dadžarına anij barça, kimsä aytir haybat añar.

¹⁰Biy taşxinlarni olturyuzur da aşaxlatir, xan-liñ etkäy Biy meñilik.

¹¹Biy xuvatî žovovurtuna bergäy kendiniñ da alıñslagay žovovurtun kendiniñ meñilik. *Dun 11.*

[Псалом 29/30] 29

¹Saymos Tawit'niñ, 29.

Alıñşi nawagadig da(51v)džarniñ Tawit'niñ.

²Biyik etärmen, Biy, seni, ki yöpsündüñ meni da färâh etmädiñ duşmanlarimni menim mendä.

³Biy, Teñrim menim, sarnadim saña, da sayayt-tiñ meni, ⁴Biy, çixardiñ tamuıxtan džanimni menim, xutxardiñ meni alardan, ki enärlär çuyurga.

⁵Saymos aytiñiz Eyämizgä, ariläri anij, tapu-nuñuz añılmañlıxına arilikiniñ anij.

⁶Yüräklänmäxtir öçäşmäxinä anij da tirliktir erkinä anij.

(52r) Keçxuruda tıngaylar yıyrganlar, ertäsi bolgay färâhlik.

⁷Men ayttim: yaxşı tirlikimä menim, ki ses-känmägäymen meñilik.

⁸Biy, erkinä seniñ berdiñ körkümä menim xu-vatni, çaytardiñ yüzüñnü seniñ mendän, da men boldum müşxüllängän.

⁹Saña, Biy, sarnadim, Teñrimä menim xol-dum. ¹⁰Ne faydadir saña xanimndan menim, egär ensäm men buzuxluıxka?

Yoıxa mi topraıx tapunmaıx etkäy saña ya ayt-kay könülüküñnü seniñ?

(52v) ¹¹İsitti maña Biy da yarlıyandı, da Biy boldu maña boluşuçı.

¹²Xaytardi çayğumnu menim färâhlikkä, çeşti mendän xilçapni da maña kiydirdi färâhlikni.

¹³Neçik saymos, aytkaylar saña haybatim me-nim, da dayin poşman bolıyım, Biy, Teñrim me-nim, meñilik tapuniyim saña. *Dun 14, p'arık' 34.*

[Псалом 30/31] 30

¹Yeñmäh üçün da xiyin üçün alıñş da saymos Tawit'niñ.

²Saña, Biy, umsandim, uyalmiyim meñilik, toyrulu(53r)ıxında seniñ xutxar meni da abra.

³Aşaxlat maña çulaxiñni seniñ, džâhtlan tir-gizmä meni.

Bol menim, Teñrim, yardimçim da övü işan-çimniñ — abramaga meni, ⁴zera xuvatlatuçim me-nim da işançim menim sensen.

Atiñ üçün seniñ, Biy, yol körgüzdüñ maña da

beslädiñ meni, ⁵çixargin meni sirtmaıxtan bu, ki yaşiriliptir maña.

Sensen yardimçim menim, Biy, ⁶da çoluña se-niñ simarlarmen džanimni menim.

(53v) Xutxardiñ meni, Biy, Teñri, könülüküñ bilä seniñ, ⁷körälmädiñ alarni, ki saıxlarlar çorxu-nu boş.

Men Biygä umsandim, ⁸sövüniyim da färâh boliyim xutxarmaxiña seniñ.

Baxtiñ aşaxlıxiña menim, xutxardiñ totxarlıx-tan džanimni menim, ⁹da çixara bermädiñ meni çoluna xistiruçilarimniñ menim, da turıyuzduñ av-laxta ayaxlarimni menim.

¹⁰Yarlıya maña, Biy, ki xisilipmen men, müş-xülländi yüräklänmäxtän közüm menim, džanim menim da çarnim menim.

(54r) ¹¹Eksildilär ayriıxlardan tirlikim menim, da yillarim menim džan çixmaıxtan.

Miskinländi küçsüzlüxtän xuvatim menim, da söväklärim menim müşxülländilär.

¹²Ne ki barça duşmanlarim menim, boldum men taba çonşularıma menim, asrı ah da çorxu ta-niñşularıma menim.

Barçası, çaysiläri ki körärlär edi meni, çixarı çaxarlar edi mendän.

¹³Unutulğan boldum men, neçik ölü, yüräk-tän, da boldum men, neçik sayıt tas bolğan.

(54v) ¹⁴Zera işittim men panbasin köplärniñ, ki çövrämä edilär menim, yiyilğanına alarniñ bir-gä alma džanimni menim sayışladılar, ¹⁵evet men saña, Biy, umsandim.

Ayttim: sensen Teñrim menim, ¹⁶da çoluña se-niñdir meñarmäxim menim.

Xutxar meni çolundan duşmanlarimniñ me-nim da çuvuçilarimndan menim.

¹⁷Körgüz yüzüñnü seniñ çuluña seniñ, abra meni, Biy, yarlıyamaıxiña körä seniñ, ¹⁸Biy, uyatlı bolmiyim, ki sarnadim saña.

(55r) Uyalgaylar çirsizlar da engäylär tamuıx-ka, ¹⁹da tilsiz bolgaylar erinlär hilläli, kimlär ki sözlärlär edi toyrı üçün egirlikni öktämlärindä kendiläriniñ.

²⁰Neçik ki köptür yarlıyamaıxi tatlilixiñniñ se-niñ, Biy, çaysi ki saıladıñ çorçkanlarıña seniñ.

Ettiñ sen alarga, çaysiläri ki umsaniptirlar saña alnına adam oylanlariniñ.

²¹Berkäyttiñ alarni yapovıxında yüzüñnüñ se-niñ müşxüllüxündän adamlarniñ.

(55v) Yaptiñ alarni çatiriñında seniñ çarşilixla-rından tillärniñ.

²²Alıñşlıdır Biy, ki tamaşa etti yarlıyamaıxin kendiniñ şähärdä bek.

²³Men ayttim tamaşalanganıma benim, ki tüşüm çayda ki yüzüñdän közüñnüş seniñ.

Aniñ üçün işittiñ avazına alıñışmıñ benim, çayırğanıma benim saña.

²⁴Sövüñüz Biyni, barça arılari aniñ, zera toyruluşnu izdär Biy da tölär alarga, çaysıları ki artıxsi etärlär öktämlikni.

(56r) ²⁵Tiräkläniñiz, da çuvatlınsın yüräkiñiz sizniñ, barçañiz, ki umsanıpsız Biygä. *Dun 28.*

[Псалом 31/32] 31

Yeñmäx üçün, saymos Tawit'niñ.

¹San, çaysına ki boşatlıx boldu yazıçlarına da yapuldular barça aşınganları aniñ.

²San adamga, çaysına ki heseplämägäy Biy yazıçın aniñ da yoxtur hillälük ayzına aniñ.

³Tiyildim men, da oprandılar barça söväklärim benim çayırğanıma maña Biygä ⁴kün uzun, kündüz da keçä

(56v) Ayırlandı çoluñ seniñ üstümä benim, çayttım barça zabunluçka, zera oxlandılar mendä tegänäklär.

⁵Yazıçlarımnı benim körgüziyim saña da töräsizlikimni benim yapmıyım sendän.

Ayttım, ki aytkaymen mendän yazıçımni benim, da sen boşatkaysen barça çirsizliçin yazıçımniñ benim.

⁶Bunuñ üçün alıñıska turgaylar saña barça ariläriñ seniñ vaxtta yöpsünövlü.

(57r) Evet yalıñız suvlardan taşçın köpläriñ, çaysı ki alarga heç nemä tiymägäy.

⁷Sensen işançım benim tarlıçımda bu, ki çövrämä boldular benim.

Sövünçlüküm benim, çutçar meni alardan, ki çapsadılar meni.

⁸«Açıllı etiyim seni da esli yolda, çayda ki barsarsen, da toxtatıyım üstüñä seniñ oñumnu benim».

⁹Bolmañiz neçik at da çatır, ki yoxtur alarga açıl, yügändä da noxtada (57v) çüstürürsen yañaçlarıñ alarnıñ, ki saña heç nemä tiymaslar».

¹⁰Köp çiyini bardır yazıçlılarıñ, evet çaysıları umsanırlar Biygä, yarlıyamaçı Eyämizniñ çövräsina bolgay alarnıñ.

¹¹Färäh boluñuz da sövünüşüz, toyrular, Biydä, ögünüşüz, barçañiz, çaysiñiz ki toyrusiz yüräkläriñiz bilä.

Dun 14, p'ark' 42 dun.

[Псалом 32/33] 32

Saymos Tawit'niñ, napissiz Džuvutta.

¹Sövünüşüz, toyrular, Biydä, (58r) toyrularga yaraşır alıñış, ²çosdovanel boluñuz Eyämizgä alıñış bilä, on stronlu saymos bilä saymos aytiñiz anar.

³Alıñışlañiz Biyni alıñış [bilä] yäñi, zera yaçşıdır, saymos aytiñiz anar alıñış bilä.

⁴Toyrudur aytuşu Eyämizniñ, da barça işläri aniñ inam bilädir, ⁵da sövär yarlıyamaçını da könlükni Biy.

Yarlıyamaçı bilä Eyämizniñ tolu boldu yer, ⁶da sözü bilä Eyämizniñ kök (58v) toxtaldı, da džanı bilä ayzınıñ aniñ barça çuvatlıları alarnıñ.

⁷Yıñıştırdı, neçik tulçuxka, suvların teñizniñ da çoyar teränliktä çaznasın kendiniñ.

⁸Xorçkay Eyämizdän barça yer, da andan titrägäylär barça turuçıları dünyanıñ.

⁹Zera ol aytti — da boldu, buyurdu — da toxtaldılar.

¹⁰Biy dayıtır sayışın dinsizläriñ, alçaç etär Biy sayışın yıñınlarıñ, da heç etär (59r) Biy sayışın buyruçılarnıñ.

¹¹Sayışi Eyämizniñ meñilik çalır, da sayışi yüräkiñ aniñ džınstan çax džinska.

¹²San džinska, çaysına ki Biy Teñri boluşuçıdır anar, çoyovurtnu [=çoyovurtka], çaysı ki tañladı meñärmäçinä kendiniñ.

¹³Köktän baçtı Biy barça oylanlarına adamlarıñ, ¹⁴hadır turarından kendiniñ, baçtı ol barça turuçılarına dünyanıñ.

¹⁵Kim yarattı başça yür(59v)äkin alarnıñ, eskä alma barça işin alarnıñ.

¹⁶Dügül ki köp çuvatında kendiniñ abralır çan, da ne aznawur köp çuvatına kendiniñ.

¹⁷Yalyandır at çutçarımaçından kendiniñ, köp çuvatında kendiniñ çutçarmastır atlaganıñ.

¹⁸Közü Eyämizniñ üstünä çorçkanlarıñniñ kendiniñ, da çaysıları umsanırlar yarlıyamaçına aniñ,

¹⁹Xutçarma ölümdän džanların alarnıñ, yedirmä alarnı açlıçta.

(60r) ²⁰Džanlarımız bizim tözgäylär Eyämizgä, zera ol boluşuçı da yardımçımız bizimidir.

²¹Anar färäh bolgay yüräkimiz bizim, da atına ari aniñ umsanalim.

²²Bolsun yarlıyamaçıñ seniñ, Biy, üstümüzgä biznim, neçik umsandıç saña. *Dun 19.*

[Псалом 33/34] 33

Bu saymos 'i meçuean alnina [sarnalir].

¹Saymos Tawit'niñ, zamanına, ki teşkirdi sözüñ kensiniñ alnına Apimelek'niñ da soñra yeberdi anı, san 33.

²Alıñışlıyım Biyni här sahat, här sahat alıñışı (60v) aniñ ayzımda benim.

³Biydä maçtangay džanim benim, işitkäylär sekinläär da färäh bolgaylar.

⁴Ulu etiñiz Biyni benim bilä, da biyik etiñiz atin aniñ birgä.

⁵Xoldum Eyämizdän, da işitti maņa, barča tarliħimdan benim ħutħardı meni.

⁶Yuvuħlanıñiz Biygä da alıñiz yarıħni, da yüzläriñiz sizniñ uyalmagaylar.

⁷Bu miskin sarnadı Biygä, da Biy işitti buñar, bar(61r)ča tarliħından bunuñ ħutħardı bunu.

⁸Taborları frištälärniñ Eyämizniñ çöp-çövrädir ħorħkanları bilä kendiniñ da saħlar alarnı.

Buñar anča.

⁹Aşañiz da körünüz, ki tatlıdır Biy! Sanlıdır er, ħaysı ki umsanır añar.

¹⁰Xorħuñuz Eyämizdän, barča ariläri anıñ, ki heç nemä yoħtur eksizlik [=eksiklik] ħorħuçılarına anıñ.

¹¹Ulu ħodžalar miskinländilär da açıħtılar, yoħsa ħaysıları ki ħolar(61v)lar Biyni, eksilmägäy alardan barča yaħşılıħ.

¹²Keliñiz, oylanlarım benim, da işitiñiz maņa, da ħorħusun Eyämizniñ övrätiiyim sizgä.

¹³Kimdir adam, ki klär tirlikni, sövär künlärin kendiniñ körmä yaħşılıħta?

¹⁴Tıyıldır tiliñni seniñ yamanlıħtan, da erinläriñ seniñ sözlämägäylär hillälikni.

¹⁵Sapkın yamandan da etkin yaħşılıħni, ħolgin eminlikni da bar artından anıñ.

¹⁶Közü Eyämizniñ üstü(62r)nä toyrularniñ, da ħulayları anıñ üstünä alyışlariniñ alarnıñ.

¹⁷Yüzü Eyämizniñ üstünä yaman işçilärniñ — tas etmä yerdän añılmaħın alarnıñ.

¹⁸Sarnadılar toyrular Biygä, da Biy işitti alarga, barča tarliħlarından alarnıñ ħutħardı alarnı.

¹⁹Yuvuħtur Biy alarga, ki opranıptırlar yüräkläri bilä, da asaħlarıñ džan bilä tırgızır.

²⁰Köp tarliħtır toyrularga, barčadan ħutħarır (62v) alarnı Biy ²¹da saħlar barča söväklärin alarnıñ, da ne bir alardan ufalmagay.

²²Ölümü yazıħlıniñ yamandır, yoħsa ħaysı ki körälmästir toyrunu, boşman [=poşman] bolgay.

²³ħutħarır Biy džanların ħullariniñ kendiniñ, poşman bolmagaylar barçası, ki umsanıptırlar añar. *Dun 21, p'arħ' 54 dun.*

[Псалом 34/35] 34

Saymos Tawit'niñ, 34.

¹Yarğula, Biy, alarnı, ki yarğularlar meni, tiyiş alar bilä, ki uruşurlar (63r) benim bilä.

²Al yarayıñni da ħalħanıñni seniñ da kel boluşmaga maņa, ³çiħar ħiliçiñni seniñ ħarşı ħuvuçılarına benim tiyma alarnı da aytkın sen džanıma benim, ki: «ħutħarılmaħıñ seniñ menmen».

⁴Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, ħaysıları ki izdärlär edi džanımnı benim, ħaytkaylar artħarı da uyalgaylar, ħaysıları ki sayışlarlar edi maņa yaman.

⁵Bolgaylar alar neçik toz alnına yelniñ, da (63v) frištäsi Eyämizniñ indžitkay alarnı.

⁶Bolgay yolları alarnıñ ħaramyuluħta da azmaħlıħta, da frištäsi Eyämizniñ ħuvgay alarnı.

⁷Heç yergädän yaşirdılar maņa sırtmaħ buzulmaħlarında kendiläriniñ da heç yergädän tabaladılar džanımnı benim.

⁸Yetiškäy üstünä alarnıñ sırtmaħ, ħaysı ki bilimädilär, [da av, ħaysın ki yaşirdılar,] algay ayayların alarnıñ, da sırtmaħka ol tüşkäylär.

⁹Yoħsa džanımnı benim sö(64r)vüñgäy Biydä, färäh bolgay ħutħarmaħına anıñ, ¹⁰da barča söväklärim benim aytkaylar: «Biy, kim oħşar saņa?»

Ki ħutħardı yarlıni ħolundan ħuvatlıniñ, yarlıni da miskinni alardan, ħaysı ki ħapsarlar anı».

¹¹Turdular üstümä benim tanıħları yamanlarınıñ, ħaysı ki nemäni bilmäs edim, sorarlar edi mendän.

¹²Tölädilär maņa yaman ornuna yaħşiniñ, meñärmäħ džanımnı benim (64v) sayışladılar adam oylanlarından.

¹³Men indžitkanına alarnıñ ħılħap kiyär edim, asaħ etär edim oruç bilä džanımnı benim, da alyişim benim ħoynuma benim ħaytsınlar.

¹⁴Neçik ħardaş da sıñar, ol türlü biyançlı bolur edim, neçik yas tutuçı da ħayğulu, ol türlü asaħ etär edim.

¹⁵Üstümä benim färäh boldular da yiyildılar; yiyildılar mendä ħiyınlar, da men tanımadım, taıldılar (65r) da boşman [=poşman] boldular.

¹⁶Sınadılar meni da heç ettilär heçlik bilä, ħirçıldattılar üstümä benim tişlärin kendiläriniñ.

¹⁷Biy, ħaçan körsärsen?

Keri et džanımnı benim hizliklärindän alarnıñ da aslanlardan birin anamnıñ benim.

¹⁸Tapunıyım saņa, Biy, yiħövdä ulu da yiyinlarında köplüñnüñ alyişliyiñ seni.

¹⁹Färäh bolmagaylar mendä duşmanlarım benim, ħaysıları ki köräl(65v)mäs edilär meni heç yergädän, köz salmaħ ettilär maņa közläri bilä kendiläriniñ.

²⁰Menim bilä eminlikni sözlärlär edi, da kendiläri öçäşmäħ bilä hillälikni sayışlarlar edi.

²¹Açtılar üstümä benim ayızların kendiläriniñ da ayttılar: «Evet, evet, kördü közlärimiz bizim».

²²Kördün, Biy, da tiyilmäğın, Biy, kerı bolmağın mendän.

²³Oyan da baħ, Biy, könülükümä benim, Teñrim benim da Biyim benim, yarğuma benim, ²⁴da könülük et maņa toyruluħuña körä (66r) seniñ, Biy, Teñrim benim.

Färäh bolmagaylar mendä duşmanlarım me-

nim ²⁵da aytmagaylar yüräklärindä kendiläriniñ, ki: «Vağ-vağ dżanimizga bizim, ki boyduç anı».

²⁶Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, çaysıları ki sövündülär edi yamanıma benim, kiygäylär uyatnı da risvaylıñni, çaysıları ki ulu sözlärlär edi üstümä benim.

²⁷Sövüngäylär da färäh bolgaylar saña barça-sı, kimlär ki klärlär toyruluxumnu benim.

(66v) Aytgaylar här sahat: «Uludur Teñri»,— da çaysıları klärlär eminlikni çuluñ bilä seniñ.

²⁸Tilim benim sözlägäy toyruluxuñnu seniñ, här kez ögövlüküñnü seniñ. *Dun 25.*

[Псалом 35/36] 35

¹Yeñmäç üçün, çulunuy Eyämizniñ Tawit'niñ.

²Aytiyir töräsiz, yazıçlanıp esi bilä kendiniñ, ki yoxtur çorçusu Teñriniñ alnına közlärimizniñ bizim.

³Hilläländi alnına anıñ tapma töräsizlikni (67r) kendiniñ da körälmämä anı.

⁴Sözləri ayziniñ anıñ, tiliniñ anıñ töräsizlik da hilläliktir.

Klämädi ol aqlama yağşini; ⁵töräsizlikni he-seplädi töşäkindä kendiniñ.

Turdu ol barça yolda, ki dügüldür yağşı, da yamandan ol osanmadı.

⁶Biy, köktädir yarlıyamaçiniñ seniñ, könülüküñ seniñ çax bulutlarga diñrä.

⁷Toyruluxuñ seniñ — neçik taylar, Teñri, köñü-(67v)lüküñ seniñ — neçik teränliklär köp! Adamlarnı da hayvanlarnı tırgizirsən sen, Biy!

⁸Neçik ki köp ettiñ yarlıyamaçiniñ seniñ, Teñri! Evet adam oylanları kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ umsangaylar:

⁹İçkäylär alar semizlikindän övüñnüñ seniñ, da ayn [=açin] suvların huzurluquñnuñ seniñ bersärsən içmä alarga.

¹⁰Sendändir, Biy, çovraçı tırlıkniñ, da yarıçı bilä yüzüñnüñ seniñ körärbiz yarıçını.

(68r) ¹¹Saç yarlıyamaçiniñ seniñ, kimlär ki tanırlar seni, toyruluxuñnu seniñ, çaysıları ki toyrudurlar yüräkləri bilä.

¹²Kelmägäy üstümüzgä bizim ayaçları öktämlärniñ, da çolları yazıçlılarınıñ titrätmäsinlär bizni.

¹³Anda tüşkäylär barçası, kimlär ki çilinirlar töräsizlikni, kerı bolgaylar da daçın bolmagaylar toxtalma. *Dun 14, p'arç' 40 dun.*

Alış Movsesniñ 2-inçi törädän

[Второзаконие 32: 1-21: Песнь Моисея, часть 1]

(68v) ¹Baçiniñiz, kök, da sözliyim, işitkäy yer aytuşun ayzimniñ benim.

²Yöpsünövlü bolgay, neçik yağmur, avazim benim, da engäy, neçik çiravu, aytuşum benim.

Neçik yağmur üstünä yaşilniñ, neçik yağış üs-

tünä biçänniñ, ³ki atin Eyämizniñ sarnagaybiz, da beriniñiz alış Eyämizgä, Teñrimizgä bizim.

⁴Teñri, çaysiniñ ki könülük bilädir işi anıñ, da barça yolları anıñ könülük bilädir.

(69r) Teñri inamlıdır, da yoxtur anda egirlik; toyru da köñüdür Biy.

⁵Yazıçlandılar, da dügül anıñ oylanları çorançlar, torganlar yolsuz da çolayına.

⁶Dügül bu oldur, çaysı ki Eyämizgä tolär ediniz siz, yivnları açılısızlar da dügül açilli.

Dügül bu kendidir atañ seniñ, çaysı ki tapundu seni, etti seni da yarattı seni.

⁷Esiñä bolgay seniñ künləri meñilikniñ, aqlanıñiz yılların dżinslarnıñ çax (69v) dżinska dirä.

Sorgin sen atañdan seniñ, da gälädzi etkäylär saña, çartlarıñdan seniñ, da aytgaylar saña.

⁸Zamanında, neçik ayırdı Biyiktägi barça dżinslarnı, neçik daçitti ol oylanların Atämniñ.

Turyuzdu ol çek dinsizlärägä sanına körä frištälärinä Teñriniñ.

⁹Boldu ülüşü Eyämizniñ çoyovurtu kendiniñ Jagop, da payı meñärmäçiniñ kendiniñ Israjel.

¹⁰Yetkinčä boldu añar (70r) pustalıçta; susamaçsızlıç [= susamaçlıç] da suvsuzluçta çuluç etti añar.

Ögütlädi anı da saçladı, neçik böbäkin köznüñ, ¹¹neçik çaraxuş, çanatlarına kendiniñ yöpsündü meni, neçik üstünä çipčäläriniñ kendiniñ, şayavatlandı.

Kerdi çanatların kendiniñ, da yöpsündü anı, da kötürüp keltirir edi anı üstünä, yayırları arasına kendiniñ.

¹²Biy yalyız kütär edi alarnı, da yoç edi alar bilä teñri yat.

(70v) ¹³Keltirip çıçardı alarnı çuvatına yerniñ, yedirdi alarnı hasılı bilä tarlovlarnıñ.

Emizdirdi alarga çibal çayadan da yağ taşlı çayadan,

¹⁴Yağı inäklärniñ da sütü çoyunlarnıñ yağ bilä birgä bizovlarnıñ, ögüzlärniñ da eçkilärniñ.

Semizlikin bövräklärindän aşıçniñ da çanın borlanıñ içti, çayirni.

¹⁵Yedi Jagop, toyundu da huzurlandı sövüklü.

Semirdi, bazıç boldu, keñardı, çoydu Biy Teñrini, (71r) yaratuçisin kendiniñ, da artçarı çaldı Teñrisindän, çutçaruçisindan kendiniñ.

¹⁶Öçäşlättilär meni yat ayaçları bilä kendiläriniñ, da gurçları bilä kendiläriniñ açittilar meni.

¹⁷Xurban ettilär devlärägä, da dügül Teñrigä, gurçlarnı, çaysı bilmäslär edi, yañı da vaçtsız, çaysıların ki heç tanımaslar edi ataları alarnıñ.

¹⁸Xoyduñ Biyni, ki toyrurdu seni, unuttuñ (71v) Tejrini, ki yedirdi seni.

¹⁹Kördü Biy da paçillandı, yüräkländi üstünä oylanlarına da çizlarına alarnıñ ²⁰da ayttı:

«Xaytariyim yüzümnü benim alardan da körgüziyim alarga, ki ne bolmalıdır soñyudagi zamanda.

Zera bir dżinstir çolayına alar, da oylanları biyänçsizlikniñ, ²¹alar paçillattılar meni Tejri dügülläri bilä kendiläriniñ da açıylattılar meni gurklarında kendiläriniñ.

Halı men dä paçilla(72r)tiyim alarnı, dżins keräksiz da essiz dżins bilä açitiyim alarnı».

[Молитва]

Beriñiz haybat Tejrigä, beriñiz alyışni Eyämizgä, Tejrigä, adam sövüçigä meñilik.

Pareçosluçu”.

Bu ganons saymos üç yüz sekiz dundir.

[Псалом 36/37] 36

Saymos Tawit’niñ.

¹Paçillanmagın yamanlarga, ne alarga, çaysiläri çilinir töräsizlikni.

(72v) ²Zera, neçik biçän, tezindän çurusarlar, neçik yaş ot, tezindän aşsarlar.

³Umsan Biygä da etkin tatlilixni, turgın yerdä da kütülürsen ululuçunda anıñ.

⁴Siçta Eyämizni, da ol berir saña çoltçasın yüräkiñniñ seniñ, ⁵belgili et alnına Eyämizniñ yoluñnu seniñ da umsañın añar.

Ol etsär ⁶da çıxarsar, neçik yarıçni, suçsuzluçuñnu seniñ da toyruluçuñnu seniñ, neçik yarım-künnü.

(73r) ⁷Hnazant bolgın Eyämizgä, da çuluç et añar, da paçillanmagın alarga, çaysiläriniñ ki oçşaşlanıptır yolları kendiläriniñ adamlarga, çaysi ki çilinüyir töräsizlikni.

⁸Tiyil öçäşmäxtän, da tingın yüräklänmäxtän, da paçillanmagın yamanlarga.

⁹Yamanlar tezindän tas bolurlar, evet çaysiläri tözärlär Eyämizgä, alar meñärlär yerni.

¹⁰Azulaç da daçın heç bolmısar çirsiz, izdäsär-(73v)sen yerin anıñ da tapmıarsen.

¹¹Evet çaysiläri ki sekindirler, alar meñärlär yerni da huzur etsärlär köp eminliklərində kendiläriniñ.

¹²Çaşutlar yazıçlı toyrunu da çirçildatır üstünä anıñ tişlärin kendiniñ, ¹³evet Biy külsär alardan.

Zera ilgärtin körär, ki yetişiptir küñü anıñ.

¹⁴Xiliç çıxardılar yazıçlılar da çordular yayların kendiläriniñ urmaga yarlıni da mis(74r)kinni, öldürmä anı, ki aşıxtır yüräki bilä.

¹⁵Xiliçläri alarnıñ kirgäylär yüräklärinä alarnıñ, da yayları alarnıñ ufalgay.

¹⁶Yaçşidir azulaç nemä toyrunuñ, ne ki köp ululuçu yazıçlılarnıñ, ¹⁷da biläklärin çirsizlarnıñ yançkaylar.

Toxtatır Biy toyrularni ¹⁸da tanır küñlärin zaçalsizlarnıñ, çarangliçı alarnıñ meñilik bolgay.

¹⁹Uyalmısarlar alar zamanında yamanlıçniñ, (74v) evet küñünä açliçniñ toysarlar.

²⁰Ošta yazıçlılar tas bolurlar, evet duşmanları Eyämizniñ haybatlanganına [da biyiklängäninä] kendiläriniñ eksilsärlär, neçik tütün eksilir.

²¹Ötünç alır yazıçlı da tölämästir, evet çaysi toyrudur, yarlıyar da berir.

²²Xaysiläri alyışlarlar Biyni, meñärlär yerni, da çaysiläri çarçarlar, taspolurlar andan.

²³Eyämizdän tüzätilir barganı kişiniñ, yolun anıñ ol klär asrı.

(75r) ²⁴Kläsä dä taysa da, ol yiçilmagay, zera Biy çolun tutuçidir anıñ.

²⁵Oçlan edim men, da çartaydım, da körmädım toyrunu heç bolgan, da ne züryätı ya butaçı anıñ, ki tilängäy ötmäk.

²⁶Kün uzun yarlıyar da berir ötünç, züryätı anıñ alyışlı bolgay meñilik.

²⁷Keri bol yamandan da et yaçşini, turarsen meñi meñilik kendindän.

²⁸Biy sövär könülükni da dügül aşaya urar arilärin kendiniñ, yoçsa meñilik saçlar alarnı.

(75v) Töräsizlər sürülgäylär birlämä, da züryätı çirsizlarnıñ tas bolgaylar.

²⁹Evet toyrular meñärgäylär yerni da turgaylar meñi meñilik kendindä.

³⁰Ayzi toyrunuñ sayışlar, saçlar açilni, da tili anıñ sözlägäy könülükni.

³¹Töräsi Tejrisiniñ kendiniñ bar yüräkinä kendiniñ, da ni taymagay barganı anıñ.

³²Baçar yazıçlı toyruga da klär öldürmä anı, (76r) ³³evet Biy çoymas anı çoluna anıñ, da ni suçlu etmäş anı, ne vaçt yaryulasa anı.

³⁴Tözgin Eyämizgä da saçla yolun anıñ, da biyik etär seni meñärmägä yerni, da tas bolganın yazıçlılarnıñ körärsen.

³⁵Kördüm çirsizni kötürülgän, biyiklängän, neçik ormanı Lipanañniñ.

³⁶Aştım — da ošta yoç edi, izdädım — da tapılmadı yeri anıñ.

³⁷Saçla zaçalsizliçni da körgin toyruluçnu, zera bardır nasipi a(76v)damniñ eminlik etüçiniñ.

³⁸Töräsizlər sürülgäylär bir oyurdan, da züryätı çirsizlarnıñ itkäy.

³⁹Xutçarımaçı toyrularniñ Eyämizdändir, közätüçisidir alarnıñ zamanında tarlıçniñ.

⁴⁰Boluşur alarga Biy da çutçarı alarnı, abrar

alarni yazixlilardan da tircizir alarni, zera umsan-dilar aņar. *Dun 38.*

[Псалом 37/38] 37

¹Saymos Tawit'niņ, jişadagina şapatniņ.

²Biy, yüräklängäniņdä seniņ çarşilamağın meni da (77r) öçäşmäxiņ bilä seniņ ögütlämä meni.

³Zera oxuņ seniņ oxlandilar mendä, da mendä toxtadı çoluņ seniņ.

⁴Yoxtur saıaymaç tenimä benim yüzündän öçäşmäxiņniņ seniņ.

Yoxtur eminlik söväklärimä benim yüzündän yazixlarimniņ benim.

⁵Töräsizliklärim benim biyikländilär, ne ki başım benim, neçik yük ayır, ayırlandı üstümä benim.

⁶Irinlädilär da çiridilär yaralarım benim yüzündän seziksizlikimniņ benim.

(77v) ⁷Zabunlandım da aşax boldum asrı, kün uzun çayyulu yürür edim, ⁸zera boyum benim tolu boldu çiyin bilä da yoxtur saıaymaçlıç tenimä benim.

⁹Xıynaldım da aşax boldum asrı, muņrar edim küstünmäxiņdän yüräkimniņ benim.

¹⁰Biy, alniņa seniņdir barça suçlançım benim, da küstüngänim benim sendän yapulmadı.

¹¹Yüräkim benim müşçülländi mendä, da çoydu meni çuvatım benim, yariçi közlärimniņ benim, da bu (78r) da bolmadı birgämä.

¹²Yaçşi klävüçilärim benim da yuvuçlarım benim alnıma benim yuvuçlandılar da turdular, da yovuçlarım benim yıraç boldular mendän.

¹³Zulum bilä yarıyüçilär edilär meni da izdiyir edilär dżanımnı benim, çaysilari saıişliçilär edilär yamannı üstümä benim, sözlädilär töräsizlikni da hillälükni kün uzun saıiş etärlär edi.

¹⁴Yoçsa men — neçik çulaçsız, ki işitmäs, neçik tilsiz, çaysi ki açmas ayçin kendiniņ.

(78v) ¹⁵Boldum men neçik adam, çaysi ki işitmäs da bolmagay söz ayçina aniņ.

¹⁶Men saņa, Biy, umsandım, da sen işitkäysen maņa, Biy, Teņrim benim.

¹⁷Ayttım, ki bolmagaylar färäh [mendä] duşmanlarım benim; seskängäninä ayaçlarimniņ benim üstümä benim ulu-ulu sözlädilär.

¹⁸Men çiyinga hadirmen, da ahriçlarım [=ayriçlarım] benim alnıma benim här sahat.

¹⁹Töräsizlikimni benim aytiyim da çayyuriyim yazixlarım üçün benim.

(79r) ²⁰Hanuz duşmanlarım benim tiridirlär da çuvatlanıptirlar mendän artıç, köplär edilär, çaysilari körälmäs edilär meni heç yergädän.

²¹Da çaysilari tölädilär maņa yaman ornuna

yaçşiniņ, yaman sözlär edilär mendän, zera men barir edim artından toyruluçnuņ.

²²Xoymağın meni, Biy, Teņrim benim, da ni kerı bolmağın mendän, ²³baçkin boluşma maņa, Biy çutçarıлмаçimniņ benim. *Dun 21.*

[Псалом 38/39] 38

¹Tügällängäninä (79v) Tit'ovnuņ, alyişi Tawit'tän.

²Ayttım, ki saçlagaymen yolumnu benim, ki yazix etmäğaymen tilim bilä benim.

Xoydum közät ayçima benim, çarşi bolganda yazixlı alnıma benim.

³Xulaçsız boldum da aşaxlandım, tiyildim aç öçäşmäçtän, da ayriçlarım benim yäñirtti meni.

⁴Xızdı yüräkim benim çarnıma benim, da saıişima benim yandı ot.

⁵Sözlädım tilim bilä benim da ayttım:

Körgüz maņa, Biy, soņçumnu benim da sanın kün(80r)lärimniņ benim, ki ne çadardır, zera bilgäymen, ki ne çadar nemä eksilıptır mendän.

⁶Oşta ölcöv bilä çoyduç künlärimni benim, da küçlü [=küçü] çuvatimniņ benim neçik heç nemädir alnıma benim. Hälbat, barça bilä heçtir här adam tenli.

⁷Alay ox, neçik yüzlämä, keziçir adam, hälbat, heç yergädän buşurçanıçir, çaznalıçir da bilmäs, kimgä yiçştürıçir.

⁸Halı kimdir tözümlüküm benim? Dügöl mi sen, Biy? Ya küçlü [=küçü] çuvatimniņ dügöl mi sendän maņa?

(80v) ⁹Barça töräsizlikimdän benim çutçardıņ meni, taba essizlärgä ettiņ meni.

¹⁰Xulaçsız boldum da heç açmadım ayçimni benim, zera sen ettiņ.

¹¹Keri et mendän çiyinimni benim, zera çuvatından (çuluņnuņ>) çoluņnuņ seniņ men eksildim.

¹²Azarlamaç bilä yazix üçün ögütlädiņ adamni, oprattıņ, neçik pavuçinani, boyun aniņ. Hälbat, heçtir här adam.

¹³İşit, Biy, alyişima benim, çulaç çoy çoltçama benim, yaçşima [=yaşima] benim tiyılmağın.

(81r) Kelginmen men alniņa seniņ, çarib da keçkän, neçik barça atalarım benim.

¹⁴Boş et maņa, ki tingaymen, negä diņrä barmiçirmen, çayda ki heç dayin tapulman. *Dun 15.*

[Псалом 39/40] 39

¹Saymos Tawit'niņ.

²Tözmäç bilä tözdüm Eyämizgä, da baçti maņa, da işitti alyişima benim.

³Çıçardı meni çuyurdan ~~barça~~ zabunluçnuņ, gavdan da balçıçtan.

Toxtatti üstünä xayaniñ ayaçlarimni menim da tüzätti barganimni menim.

⁴Xoydu ayzima menim alyış (81v) yäni, alyışni Eyämiz Teñrimizniñ bizim.

Körgäylär köplär, da çorçkaylar, da umsanğaylar Biygä; ⁵sanlıdır er, çaysiniñ atına Eyämizniñ umsaşı bar aniñ,

Bağmadı ol heçlikkä, da ne çuturluçka yalğan.

⁶Köp ettiñ sen, Biy, Teñrim menim, sk'ançelik'iñni seniñ, sağışıña seniñ düğül kimesä, ki oçşagay saña.

Ayttim da sözlädim, da köp boldular, ne ki san; ⁷çurbanlarga da bernälärgä biyänmädiñ; çulaç toxtattıñ maña; bütöv (82r) çurban da yazıç üçün klämädiñ.

⁸Ol vaxtta ayttıñ, ki ošta kelirmen men, başında bitikläriñ yazılıptır menim üçün:

⁹Etmägä [Etmanga>Etmaga] erkiñni seniñ, Teñrim menim, klädim da orenk'iñni seniñ içinä çarnimniñ menim.

¹⁰Sövünçlülätiyim toyruçuñnu seniñ yixövdä ulu, ošta erinlärimni menim heç tiyman sendän.

Biy, sen bildiñ, ki ¹¹toyruçuñnu seniñ heç yapmadım yüräkimä menim, könülüküñnü seniñ da çut(82v)çarmaçıñni seniñ.

Ayttim da heç yaşırmadım yarlıyamaçıñni seniñ da könülüküñnü seniñ çoyovurttan ulu.

¹²Evet sen, Biy, yiraç etmägin şavatiñni seniñ mendän, ki yarlıyamaçıñ seniñ da könülüküñ seniñ hər sahat yöpsüngäy meni.

¹³Dolaştilar çövrämä yamanlar, çaysilarına yox edi alarga san, yetiştilär maña töräsizliklärim menim, da men heç bolmadım körmägä.

Köp boldular, ne ki saçı başimniñ menim, da yüräkim menim çoydu meni.

(83r) ¹⁴Klägin, Biy, çutçarma meni, da Biy, boluşma maña başkän.

¹⁵Harlangaylar da uyatlı bolgaylar, çaysilari klärlär edi dżanımni menim kötürmä bunu, çaytkaylar keri da uyalgaylar, çaysilari sağışlarlar edi maña yaman.

¹⁶Kötürgäylär uyatni ol sahat tezindän, çaysilari aytirlar edi maña: «Vaç-vaç».

¹⁷Sövüngäylär da färäh bolgaylar sendän barçası, ki kliyirlär seni, Biy.

Ayt kaylar hər sahat: (83v) «Uludur Teñri»— da kimlär sövärlär çutçarmaçıñni seniñ.

¹⁸Men yarlı da dilänçimen, Teñri, sağışla meni, boluşuçim da abravuçim menim, da sen, Teñrim menim, keçikmägin.

Dun 22, p'arçk' 58 dun.

[Псалом 40/41] 40

¹Saymos Tawit'niñ, 40.

²San, çaysi sağışlar yarlini da klänçini! Kündä yaman çutçarir ani Biy.

³Biy çutçarir ani da tırgızir, sanlı etär ani üstünä yerniñ da (84r) çıçara bermäs ani çoluna duşmanlariniñ kendiniñ.

⁴Biy boluşuçidir añar töşäkindä ayriçiniñ kendiniñ: barça ornun aniñ çaytarir çastalıçından aniñ.

⁵Men ayttım: Biy, yarlıya maña, sayayt dżanımni menim: men yazıçlımen saña.

⁶Duşmanlarim menim ayttılar maña yaman: «Xaçan bolgay, ki ölgäy da tas bolgay atı aniñ?»

⁷Kirir edi körmä, heçlikni sözlär edi yüräkinä kendiniñ, yıyar edi töräsiz(84v)likni dżanına kendiniñ.

Çıçari çıçar edi da ani sözlär edi, ⁸menim üçün kispislarlar barça duşmanlarim menim.

Sağışladılar yamanni üstümä menim, söznü [=sözün] töräsizlikniñ çoydular üstümä menim.

⁹Mägär, kimlär yuçlar da dayin heç mi artıç turmişar? ¹⁰Zera da er eminlikimniñ menim, kimgä da men umsandım,

Xaysi yer edi ötmäkimni menim, arttırdi etmä maña aldamaçni.

¹¹Evet sen, Biy, yarlıya (85r) maña, turçuz meni, da töliyim alarga.

¹²Bunuñ bilä tanıyım, ki biyändiñ maña, ki bolmagaylar färäh mendä duşmanlarim menim.

¹³Evet meni zaçalsizliçimde menim yöpsündüñ, toxtattıñ meni alniña seniñ meñilik.

¹⁴Alyışli Biy Teñri Israjelniñ meñi meñilik! Bolgay, bolgay. *Dun 14.*

[Псалом 41/42] 41

¹Esliliki üçün, Çorça oylunuñ.

²Neçik hasrättir 1-müñzülü çovraç suvlarına, ol türlü hasrät(85v)tir dżanım menim saña, Teñri.

³Susaptır dżanım menim saña, Teñri, zorlu da tiri. Xaçan kelip körüngäy men yüzünä Teñriniñ?

⁴Boldular maña yaşlarim menim yemäk күндüz da keçä, ol ki aytirlar edi maña күн uzun, ki: «Xaydadir Teñriñ seniñ?»

⁵Bunu neçik aņsam edi, täşvişläñir edi mendä dżanım menim, tiräkläñir edim, ki kirgäy men otaçına, tamaşasına övünüñ Teñriniñ,

Avazına sövünçlükünüñ, tapunmaçniñ da av(86r)azına yaçşı tirlikniñ.

⁶Hali ne üçün çayçulusen, dżanım menim, ya ne üçün müşçüllätiyirsen meni? Umsan Teñrigä, tapungin añar, çutçaruçi yüzümnüñ menim Teñridir.

⁷Džanim benim asrı müşxülländi, bunuñ üçün aqdim seni yerindän Jortanannıñ, Hermondan, taydan kiçiräktän.

⁸Teränliklär terändän sarnadılar saña avazına aǵınlarıñniñ seniñ.

Barça yubanmaǵlarıñ seniñ da tolyunlarıñ (86v) seniñ keçtilär üstümä benim.

⁹Kündüz simarladı Biy yarlıyamaǵın kendiniñ, keçä alyışın yäñj da alyışım benim Teñrigä tirlilikim üçün benim.

¹⁰Ayttim Teñrigä: yöpsünövlüm menimsen, ne üçün kerı ettiñ meni, ne üçün ǵayǵulu bariyirmen indžitkanına duşmanımniñ benim?

¹¹Ufalganına söväklärimniñ benim tabaladılar meni duşmanlarım benim, aytıp maña kün uzun, ki: «Xanı Teñriñ seniñ?»

(87r) ¹²Halı ne üçün ǵayǵulusen, džanim benim, ya ne üçün müşxüllätiyirsen meni? Umsan Teñrigä, tapungın aǵar: ǵutǵaruçisi yüzümnüñ benim Teñridir. *Dun 13.*

[Псалом 42/43] 42

Saymos Tawit'niñ.

¹Yarǵu et maña, Teñri, da toǵru et maña törämdä benim.

Džinstan, ki dügöl ari, adamdan yazıǵlıdan, hillälidän ǵutǵar meni.

²Sen, Teñri, ǵuvatlatuçim menimsen, ne üçün unuttuñ meni, ne üçün ǵayǵulu bariyirmen men indžitkanına duşmanımniñ benim?

(87v) ³Yeber, Biy, yarıǵıñniñ seniñ da könülü-künñü seniñ, ki yol körgüzüçi bolǵay maña, çıǵarǵay meni tayıña ari da otaxıña seniñ.

⁴Kiriyim alniña seyaniniñ Teñriniñ, Teñrigä, ki färâh etär igitlikimni benim.

Tapuniyim saña alyış bilä, Teñrim, Teñrim benim.

⁵Halı ne üçün ǵayǵulusen, džanim benim, ya ne üçün müşxüllätiyirsen meni? Umsangın Teñrigä, tapungın aǵar, ǵutǵaruçisi yüzümnüñ benim Teñridir. (88r) *Dun 6.*

[Псалом 43/44] 43

¹Saymos Tawit'niñ.

²Teñri, ǵulaǵlarımiz bilä bizim işittiǵ, ǵaysi da atalarımiz bizim ayttilar bizgä

Işni, ǵaysi ki ǵilindiy künlärinä alarnıñ, künlärdä ilgäriği.

³Xoluñ seniñ üzdü dinsizläрни, da alarnı tiktin; ǵıynadıñ ǵoyovurtnu da çıǵardıñ alarnı.

⁴Dügöl ki ǵiliçi bilä kendiläriniñ meñärsärlär yerni, da ne biläkläri alarnıñ, ki ǵutǵardı alarnı.

(88v) Yoǵsa saǵın seniñ, da biläkiñ seniñ, yarıǵı yüzüñniñ seniñ, zera biyändiy sen alarga.

⁵Sen kendiñsen ǵanim benim da Teñrim benim, ǵaysi ki buyurduñ ǵutǵarılmaǵı üçün Jagopnuñ.

⁶Seniñ bilä duşmanlarımizni töviyix da atıñ bilä seniñ heçkä beriyix turganlarnı üstümüzgä bizim.

⁷Dügöl ki yayıma benim umsanıpmen, da ne ǵiliçim benim tırgizir meni.

⁸Evet sen ǵutǵardıñ bizni duşmanlarımizdan (89r) bizim da heç etüçilärimizni bizim uyatlı ettiñ.

⁹Teñri bilä ögüniyix kün uzun da atın anıñ tapuniyix meñilik.

¹⁰Yoǵsa halı sen kerı ettiñ da risvayladıñ bizni da çıǵadıñ, Teñri, ǵuvatlılarımiz bilä bizim.

¹¹Xaytardıñ bizni artǵarı, ne ki duşmanlarımizni bizim, da körälmäǵänlär bizni taladılar bizni.

¹²Berdiñ bizni, neçik ǵoynu, soymaga da dinsizliktä dayıttiñ bizni.

¹³Sattıñ ǵoyovurtuñnu seniñ başǵa bahasından, (89v) da yoǵtur sanı çaxıriñimizniñ bizim.

¹⁴Ettiñ bizni taba ǵonşularımizga bizim, kültkü da aybli masǵaralıǵka alarga, ki çövrämizgä edilär bizim.

¹⁵Ettiñ bizni mani dinsizlärgä, teprätmäǵkä başların elniñ.

¹⁶Künlärimdä barça risvaylıǵım benim alni-ma benimdir, da uyatı yüzümnüñ benim yaptı meni

¹⁷Avazından risvay etüçiniñ da yaman aytuçiniñ, yüzündän duşmannıñ da ǵuvuçiniñ.

(90r) ¹⁸Bu barça keldi üstümüzgä bizim, da biz seni unutmadıǵ, da ne yalǵan çıǵmadıǵ niyätindä seniñ, ¹⁹da ne ǵaytmadıǵ artǵarı yüräklärimiz bilä bizim.

Xaytardıñ izimizni bizim yollarıñdan seniñ, ²⁰aşax ettiñ bizni yerinä ǵıyınniñ, da yaptılar bizni kölgäsi ölümnüñ.

²¹Eǵär unutup esäx biz atın Teñrimizniñ bizim ya salǵan bolmagay [=bolǵay] ǵolumuz bizim teñrilärgä yat,

²²Hälbät, Teñri izdär bunu, zera ol tergär yapuǵluǵun yüräkimizniñ bizim.

(90v) ²³Seniñ üçün öliyirbiz kün uzun, hesep-ländix, neçik ǵoynu soyulmaǵlıǵka.

²⁴Oyan, ne üçün yuǵlıyirsen, Biy? Kel da kerı etmä bizni meñilik.

²⁵Nek ǵaytarıyirsen yüzüñniñ seniñ bizdän, unutiyirsen miskinlikimizni da tarlıǵımizniñ bizim?

²⁶Aşax boldu çax topraǵka boyumuz bizim, da yergä birikti belimiz bizim.

²⁷Kel, Biy, boluş bizgä da ǵutǵar bizni atıñ üçün seniñ. (91r) *Dun 25.*

[Псалом 44/45] 44

¹Soğyusuna kečkän zamanniñ. Oylanlariniñ Gorxaniñ aǵılı. Sarnamaǵ sövük üçün. Saγmos Tawit'niñ.

²Aǵtiryay yüräkim menim gälädziläriñni seniñ yaǵşı, da aytiyim işimni menim ǵanga.

Tilim menim, neçik kriç yazučiniñ tezyazuçi, ³körklü körümlüktä, ne ki barça oylanları adam-lariniñ.

Yayıldı šnork' erinläriñdän seniñ, bunuñ üçün alyışladı seni Teñri meñilik.

(91v) ⁴Xušan ǵılıç belinä seniñ, zorbaz, özdänlikiñä körkününñ seniñ.

⁵Xorgin, tüzätkin da ǵanlıǵ etkin könülük üçün, sekinlikiñniñ [=sekinlikiñ] da toyruluxuñ üçün, da yol körgüzüçi bolgay saǵa sk'ançelik' bilä oñuñ seniñ.

⁶Oǵlarıñ seniñ itiläniptir, zorbaz, da yiyinlar tibiñä seniñ tüškäylär, yüräkinä duşmanlarına ǵanniñ.

⁷Olturyučuñ seniñ, Teñri, meñi meñilik, tayaǵı xuvatniñ — tayaǵı pad(92r)šaxlıǵıñniñ seniñ.

⁸Sövdüñ toyruluxnu da körälmädiñ egirlikni.

Bunuñ üçün yayladı seni Teñri, Teñriñ seniñ, yay bilä färählikniñ artıǵ, ne ki sıñarlarıñniñ seniñ.

⁹Mira, da temyan, da ǵiyaršämbär kiyinişiñdän seniñ, saraylarıñdan fil söväklärindän, ¹⁰ǵaydan ki färählatirlar seni ǵızları ǵanlarıñniñ hörmät-kä.

Tursar ǵaniçä saǵında seniñ, kiyiniş bilä altunlu tüzülgän da şöhrätlangän.

(92v) ¹¹Işit, ǵiz, da kör, da aşaxlat ǵulaxıñniñ seniñ, unut eliñni seniñ da övün atañniñ seniñ, ¹²zera suǵlandı ǵan körkünä seniñ.

Bu kendidir biyiñ seniñ, yerni öpkäysen buñar, ¹³da ǵizi Dzuraniñ yerni öpsär buñar, da bernälär bilä yüzün bunuñ ǵulux etsärlär ululuǵları ǵoǵovurtnuñ.

¹⁴Barça haybatı ǵiziniñ ǵanniñ içkärtin, etäk-läri altunlu, tüzülgän bi(93r)lä da donatkan.

¹⁵Eltkäylär ǵanga gojslarıñniñ artından aniñ, da sıñarlarıñ aniñ eltsärlär añar.

¹⁶Küvürgäylär süvünçlük bilä da färählik bilä, da eltkäylär dadǵarıña ǵanniñ, ¹⁷da ornuna atalarıñniñ seniñ bolgaylar oylanlarıñniñ seniñ.

Turyuzgaysen alarnı buyruǵçılar barça yerdä, ¹⁸da añılǵay atıñ seniñ barça dǵinslar dǵinsına.

Bunuñ üçün ǵoǵovurt tapungaylar saǵa meñilik da meñi meñilik.

(93v) *Dun 18.*

Bu saγmos ineyut'eandan [ineγüedan] soñra ävälgi.

[Псалом 45/46] 45

¹Gorça oylanlariniñ, saγmos Tawit'niñ.

²Teñrimiz bizim işanç da ǵuvat, boluşuçi üstünä tarlıǵlarıñiz, ki taptılar bizni asri.

³Bunuñ üçün ǵorǵımıyıǵ biz müşǵüllängäniñä yerniñ, teşkirilgäniñä taylarıñniñ yüräkinä teñizniñ.

⁴Çaǵirdılar da müşǵülländilär suvları alarniñ, müşǵülländilär taylar ǵuvatından aniñ.

⁵Ketkänläri aǵın suv(94r)larniñ färäh etärlär šähäriñ Teñriñniñ, da ari etti otaxın kendiniñ Biyiktägi.

⁶Teñri ortalarıña alarniñ, da alar seskänmägäylär, boluşkay alarga Teñri ertädän çax ertägä diñrä.

⁷Müşǵülländilär dinsizlär, da aşaxlandılar ǵanlıǵlar, berdi avazin kendiniñ Biyiktägi, da müşǵülländi yer.

⁸Biy ǵuvatlılarıñniñ bizim bilä, yöpsünövlümüzdür bizim Teñrisi Jagopnuñ.

⁹Keliñiz da körünüz (94v) işläriñ Teñriñniñ, ki etti nişanlar da peşälär üstünä yerniñ.

¹⁰Urdu uruşlarıñniñ ǵiriğindän çax ǵiriğina dün-yäniñ, yaylarıñniñ uvattı, yarayıñniñ sindiryaladı, da ǵalǵanlarıñniñ küydürdü ot bilä.

¹¹Ertäläniñiz da taniñiz, ki menmen Teñri, biyik bolıyım dinsizlikte da biyikläniyim üstünä yerniñ.

¹²Biyi ǵuvatlılarıñniñ bizim bilä, yöpsünövlümüzdir Teñrisi Jagopnuñ. *Dun 11.*

[Псалом 46/47] 46

¹Saγmos. Alyşi Gorça oylanlariniñ. Saγmos Tawit'niñ.

²Çap uruñuz, barça dinsizlär, çaxiriñiz Teñri-gä avaz bilä sövünçlükniñ.

³Biy biyiklangän da ǵorǵulu, ǵan ulu üstnä barça yerniñ.

⁴Tabi etti ǵoǵovurtnu bizgä da dinsizlärni tibi-nä ayaxlarıñizniñ bizim.

⁵Tañladı bizni kendinä ǵaranglıǵka, körkün-dän Agopnuñ, ǵaysi ki sövdü.

(95v) ⁶Ayındı bilä Teñri alyiş [=Teñri alyiş bilä], da Biyimiz bizim avazi bilä biryiniñ.

⁷Saγmos aytıñiz Teñrimizgä bizim, saγmos aytıñiz ǵanimizga bizim, saγmos aytıñiz.

⁸Xan ulu üstünä barça yerniñ Teñridir, saγmos aytıñiz añar alyǵ [=aǵıl] bilä.

⁹Xanlıǵ etti Teñri üstünä dinsizlärniñ, Teñri olturdu olturyučuna arilikiniñ kendiniñ.

¹⁰Buyruǵçılar ǵoǵovurtlarıñniñ yiyildilar Teñri-sinä Aprahamniñ, zera Teñriñniñ ǵuvatları yerdän asri kötürüldülär.

(96r) *Dun 9.*

[Псалом 47/48] 47

¹Saymos. Alyış Gorça oylunuñ, ekinçi şapatniñ.

²Uludur Biy da alyışlıdır asrı şähärinä Teñrimizniñ bizim, taýına ari anıñ.

³Baziç kök, sövünsär sövünmäx bilä barça yerdä tayları Sionnuñ, tiräsinä yarımkeçäniñ şähäri xanniñ ulu.

⁴Teñri dadžarında kendiniñ belgilidir, zamañına, neçik boluşuçi bolur edi alarga.

⁵Ošta xanlıxlari yerniñ yiyildilar da tüssärlär birlänmä.

(96v) ⁶Kensiläri kördülär bu türlü da tañlandılar, müşxülländilär, seskändilär, ⁷da titröv tuttu alarni.

Anda inçxamaç, neçik toyruganda, ⁸yel dä muçkâm uvatsar kerapni Tarsistä.

⁹Neçik işittiç, bu türlü dä kördüç şähärinä Eyämizniñ xuvatlılar, şähärinä Teñrimizniñ bizim.

Teñri himlärin saldı añar meñilik, ¹⁰yöpsündüç, Teñri, yarlıyamaçiniñni seniñ içinä žoyovurtuñ-(97r)nuñ seniñ.

¹¹Atiña körä bu türlü dä alyışiñ seniñ barça dünyâda, toyruluç bilä toludur oñuñ seniñ.

¹²Färäh bolsun tay Sion, da sövünsärlär xizlari Utaniñ könülüküñ üçün seniñ, Biy.

¹³Dolaşiniñ Sionnu[, xapsañiz ani] da çövräläñiz burdžlarin anıñ.

¹⁴Xoyuñuz yüräkiñizni siziñ üsnä xuvatlılarıniñ anıñ, paylaşiñiz berkliklärin anıñ, ki aytma bolgaysiz millätkä özgä:

¹⁵Budur Teñri, Teñrimiz bizim (97v) meñi meñilik, da bu kütkäy bizni çax meñilik. *Dun 13.*

[Псалом 48/49] 48

¹Gorça oylunuñ. Saymos Tawit'niñ.

²Işitiñiz bunu, barça džinslar, çulaç xoygan boluñuz, barçañiz, ki turupsiz dünyâda.

³Toyunçlari yerniñ da oylanlari adamlarniñ, birlämä dövlätliär da yarlılar.

⁴Ayzim benim sözläsär açillixni, da sayişlari yüräkimiñ benim — tärtipni.

⁵Aşaçlatiyim manilärgä çulaçimni, açiyim manilärni alyış bilä ilgärtin:

(98r) ⁶«E, ne üçün barça xorçiyirmen men künnüñ yamanından? Zera töräsizlikim yerişiptir, çövrämä boldular benim».

⁷Umsanganlar sanga xuvatları bilä kendiläriniñ, köplüç ululuçlarına kendiläriniñ ögünsärlär.

⁸Xardaş çutxarmas, da çutxarmas adam, da bermäs Teñrigä çutulmaçin, ⁹da ne bahasın çutxarılmaçiniñ džanıniñ kendiniñ.

Xazyan meñilik, ¹⁰da tirilirsən çax tüğälinçä, da ne körmäsən buzuçluçnu.

(98v) ¹¹Xaçan körsäñ, ki açillilar ölärlär, birlämä fähamsızlar da essizlär taspolurlar da çoyarlar yatlarğa ululuçlarıni kendiläriniñ.

¹²Kerezmanlari övlari alarniñ bolgay meñilik, da otaçları alarniñ džinstan çax džinska, da sarnalsar atları alarniñ topraçında alarniñ.

¹³Adam hörmättä edi, da ne bilmädi; teñläşti hayvanlarğa sözsüzlärgä da oçşadi alarga.

¹⁴Bu yoldur azmaçlıçka (99r) alarga alarniñ, bundan soñra ayızları bilä kendiläriniñ biyängäylär.

¹⁵Neçik çoyunlar, tamuçka çixara berilsärlär, da ölüm kütsär alarni, da eyälik etsärlär alarga toyrular tañ manına.

Boluşluçları alarniñ oprangaylar tamuçta, da haybatlarından kendilärinä tüşkäylär.

¹⁶Yoçsa tek Teñri çutxargay džanıniñ meni çolundan tamuçnuñ, açan yöpsünsälär meni.

¹⁷Xorçmagin, açan ululansa adam da açan (99v) köp bolsalar haybatı övünüñ anıñ.

¹⁸Zera düğül ki ölümünä kendiniñ alsar birgäsina barçani, da düğül ki enärlär haybatı övünüñ anıñ birgäsina.

¹⁹Yoçsa boyu anıñ tirlükünä kendiniñ alyışlangay, tapungay saña, açan yaxşı etsäñ sen añar.

²⁰Kirgäy ol çax džinsina atalarıniñ kendiniñ, çax meñilikkä diyin yariç körmägäy.

²¹Adam hörmättä edi, da ne bilmädi, teñläşti (100r) hayvanlarğa sözsüzlärgä da oçşadi alarga.

Dun 20, p'arç' 42 dun.

[Псалом 49/50] 49

Saymos Jasap'niñ.

¹Teñri, teñrilärniñ Biyi sözlädi, ündädi yerni küñ toyuşundan çax batışına künnüñ.

²Siondan ulu könänmäçi çutxarılmaçniñ, körkü anıñ.

Teñrimiz bizim belgili kelsär, ³da Teñrimiz bizim tüyilmisar.

Ot alnına anıñ yaltrasar, da çövräsina anıñ dufan asrı.

(100v) ⁴Ündäsär köknü yoyartın da yerni yarçulama çoyovurtun kendiniñ, ⁵yiyiştirma kensinä arilikin kendiniñ da çaysilari çoyarlar bernälärin niyätleriñ üstünä seyaniniñ anıñ.

⁶Aytsarlar kök toyruluçun anıñ, zera Teñri yarçuçidir.

⁷Işit, çoyovurtum benim, da sözliyim seniñ bilä, da Israjel, saña tanixliç beriyim, ki Teñri, Teñriñ seniñ menmen.

⁸Düğül ki bernäläriniñ üçün seniñ azarliyirmen (101r) seni, zera çurbanlarıniñ seniñ alnimadir benim här sahat.

⁹Xabul etmān övüjđän seniñ ögüzlärni, da ne sürüklärinđän seniñ eçkilärni.

¹⁰Menimdir barça kazanlar ormandagi, kiyiklär taydagi da barça hayvanlar.

¹¹Bilirmen men barça xuşlärni köktägi, körkü tüzlärniñ mendädir.

¹²Egär açxinsam, saña nemä heç aytman, zera menimdir dünyâ tügälliki bilä kendiniñ.

(101v) ¹³Yemändir men etin ögüzläriniñ seniñ, da ne xanin eçkiläriniñ seniñ içärmen.

¹⁴Sungin Teñrigä xurban alyışniñ da tügällä Biyiktägiğä niyätiniñ seniñ.

¹⁵Sarnasarsen maña kününä tarlıxiniñ seniñ, men xutxarırmen seni, da sen haybatlasarsen meni.

¹⁶Yoğsa yazıxlığa ayttı Teñri: «Nek sen, ne üçün här kez sözliyrsen toyru luğumnu menim, yağom aliyrsen niyätimni menim (102r) ayziña seniñ?»

¹⁷Zera sen körälmädiñ ögütümnü menim, kerim

ettiñ da artxarı saldiñ barça sözlärin ayzımnıñ menim.

¹⁸Egär körsän edi oyrularni, yügürür ediniñ alar bilä da itlär bilä çoyar ediniñ payiñni seniñ.

¹⁹Ayziñ seniñ arttırır edi yamanlıxni, da tiliñ seniñ toludur hillälük bilä.

²⁰Olturup çardaşinđan seniñ yaman sözlär ediniñ da üstünä oylunuñ anañniñ seniñ çoyar ediniñ azmaçlıxni.

(102v) ²¹Bunu barça ettiñ, da tiyildim saña; sayıñdiñ töräsiz esiñä dä, ki men dä saña oğşagaymen.

Hali çarşiliyim da turçuziyim bunu barça alniña seniñ, ²²seziniz, barçañiz, çaysılariniz unutup esäñiz Teñrini.

Şahat, çapsalgaysiz, da kimsä bolmagay, ki çutçargay.

²³Xurbanı alyışniñ haybatlı etsär meni, da andadır yol, çayda körgüzsäm añar çutçarmaçin Teñriniñ». *Dun 24.*

[Псалом 50/51] 50

¹Yeñmäx üçün. Sağmos Tawit'niñ, ²çaçan keldi añar Nat'an markareç, çaçan ki barıp edi Persa-re çatına.

³Yarlıya maña, Teñri, ululuğuña körä yarlıya-maçiniñ seniñ, köplüxünä körä şayavatiniñ seniñ buzgın töräsizlikimni menim.

⁴Ayruxsu yuvğın meni töräsizlikimdan menim da yazıxımdan menim aruv etkin meni.

⁵Töräsizlikimni menim men mendän bilirmen, da yazıxlarım menim alnıma menimdir (103v) här sahat.

⁶Saña yalyz yazıx ettim, Biy, da yamannı alniña seniñ ettim,

Neçik toyru bolgaysen sözüñdä seniñ da yeñüçi yaryuda saña.

⁷Töräsizlik bilä başladı da yazıx bilä toyurdu [meni] anam menim.

⁸Sen, Biy, könülüknü sövdüñ, körünmägänlärni da yapuqlarını ağıliñ bilä seniñ körgüzdüñ maña.

⁹Bürk üstümä zoba bilä, da aruv ~~Biy~~ bolıyım, yuvğın, da artıx (104r) çardan ağ bolıyım.

¹⁰İşitövlü etkin maña sövünçlüknü da färâhlikni, da sövüngäylär sövâklärim menim hasrät bolgan.

¹¹Xaytar yüzüñnü seniñ yazıxlarımдан menim, barça töräsizlikimni menim arit mendän.

¹²Yüräk aruv toxtat mendä, Teñri, da dżanni toyru yäñirt çarnimda menim.

¹³Salmagin meni, Biy, yüzüñdän seniñ da Dżaniñni Ari seniñ çıxarmagin mendän.

(104v) ¹⁴Bergin maña sövünçlükün çutçarımaçiniñ, dżan ayalıxıñ bilä seniñ toxtat meni.

¹Начальнику хора. Псалом Давида,

²Когда приходил к нему пророк Нафан, после того, как Давид вошел к Вирсавии.

³Помилуй меня, Боже, по великой милости Твоей, и по множеству щедрот Твоих изгладь беззакония мои.

⁴Множественно омой меня от беззакония моего, и от греха моего очисти меня,

⁵Ибо беззакония мои я сознаю, и грехи мои ежечасно предо мною.

⁶Тебе единому согрешил я, Господи, и лукавое пред очами Твоими сделал, так что Ты праведен в приговоре Твоем и победоносен в суде Твоем.

⁷В беззаконии зачала и во грехе родила меня мать моя.

⁸Ты, Господи, возлюбил истину, невидимое и сокровенное явил мне мудростью Твоею.

⁹Окропи меня иссопом, и буду чист; омой меня, и буду белее снега.

¹⁰Дай мне услышать, Господи, радость и веселие, и возрадуются кости мои, сокрушенные ожиданием.

¹¹Отврати лице Твое от грехов моих и изгладь все беззакония мои.

¹²Сердце чистое сотвори во мне, Боже, и дух правый обнови внутри меня.

¹³Не отвергни меня, Господи, от лица Твоего и Духа Твоего Святого не отними от меня.

¹⁴Возврати мне радость спасения и Духом владычественным Твоим утверди меня.

¹⁵Övrätiiyim töräsizlärğä yolunnu seniñ, da çirsizlar saña çaytkaylar.

¹⁶Хутхар meni çandan, Теңри, Теңри хутхарилмаҳимниñ меним, da sövüngäy tilim benim тоғрулухуға seniñ.

¹⁷Бий, egär erinlärimni benim асһаң, ағзим benim yirlagay алыһиñni seniñ.

¹⁸Egär kläsäñ edi, çur(105r)ban sunar ediç, evet sen bütöv çurbanga nemä heç biyänmädiñ.

¹⁹Хурбан Теңригä džan ašaç, yüräkni aruv[, džanni ašaç] Теңри heç etmästir.

²⁰Yaçši etkin, Бий, erkiñ bilä seniñ Sionga; da yasalgay duvarları Erusağemniñ:

²¹Ol vaçтта biyänsärsen çurbanga тоғрулухуñ, [çaçan] niyät çurbanimizni çıçargay seyañiña seniñ, ögüzni. *Dun 20.*

[Псалом 51/52] 51

¹Yeñmäç üçün, da ustatlıçı üçün Tawit'kä.

²Zamanına, (105v) çaçan keldi Et'omajeçi da ayttı Sawuğa, ki ošta Tawit' keldi övinä Apimeçlik'niñ.

³Nek maçtangay yamanlıçta küçlü töräsizlik?

⁴Kün uzun egirlikni sağışladı tilindä kendiniñ.

Neçik yülgüç iti, itilädi hillälilikni, ⁵süvdü yamanlıçni, ne ki yaçşılıçni, töräsizlikni, ne ki sözün тоғрулухуñ.

⁶Sövdü ol barça sözlärin yemirmäçniñ da tilärni hilläli.

⁷Bunuñ üçün Теңри yemir(106r)gäy anı soңyuga diñçä, üzgäy da çıçargay anı otayından da kökün anıñ yerindän tirilärniñ.

⁸Körgäylär тоғрулар da çorçkaylar andan, külsärlär da aytsarlar:

⁹«Bu adamdır, çaysi ki etmädi Теңрини kendi-nä boluşuçi, yoçsa umsandı bu köp çodžalıçına kendiniñ da çuvatlandı heçlikindä kendiniñ».

¹⁰Evet men — neçik zäytün teräki yemişli övündä Теңриниñ; umsandim yarlıçamaçına Теңриниñ meñilik (106v) da meñi meñilik.

¹¹Tapuniyim saña, Бий, meñilik, ki ettiñ, da töziyim atıña seniñ, zera tatlisen alnına ariläriniñ seniñ. *Dun 8, p'ark' 52.*

[Псалом 52/53] 52

¹Yeñmäç üçün Mağayet'anıñ. Esliliki Tawit'kä.

²Aytti fähamsiz yüräkindä kendiniñ, ki yoçtur Теңри.

Buzuldular da murdarlandıлар töräsizlikläriñdä kendiläriniñ, da ne kimesä bar, ki etkäy tatlılıçni.

(107r) ³Теңри köктän baçtı barça oylanlarına adamlarñiñ körmä, ki bar midir kimesä açıllı, ki izdägäy Теңрини.

¹⁵Научу беззаконных путям Твоим, и нечестивые к Тебе обратятся.

¹⁶Избавь меня от кровей, Боже, Боже спасения моего, и язык мой восхвалит правду Твою.

¹⁷Господи! отверзи губы мои, и уста мои возвестят хвалу Твою:

¹⁸ибо если бы Ты пожелал, мы вознесли бы жертву; но к всесожжению не благоволишь.

¹⁹Жертва Богу – дух сокрушенный; сердца чистого и души смиренной Ты не презришь, Боже.

²⁰Облагодетельствуй, Господи, по благоволению Твоему Сион; да воздвигнутся стены Иерусалима:

²¹Тогда благоугодны будут Тебе жертвы правды, [когда] возложат на алтарь Твой обетованные жертвы наши, тельцов.

⁴Barçası saptılar bir oçurdan da keräksiz boldular;

Yoçtur kimesä, ki etkäy yaçşini, da yoçtur kimesä çaç bir dä.

⁵Neçik ne tanımagaylar barçası, ki çiliniyirlar töräsizlikni,

Xaysi ki yerlä edi çoyovurtumnu benim, neçik aşamaçin ötmäkniñ, da Теңригä heç sarnamadılar?

(107v) ⁶Anda çorçkaylar çorçunu, çayda ki bolmasa çorçmaç, zera Теңри saçar söväklärinä [=söväklärin] adamlarga biyänçilärniñ.

Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, zera Теңри etti heç alarnı.

⁷Kim bergäy Siondan çutçarıлмаçin Israjeñniñ! — çaytarganıñda Eyämizniñ yasırlıçin çoyovurtunuñ kendiniñ sövünsär Jagovp da färäh bol-sar Israjeñ. *Dun 9.*

[Псалом 53/54] 53

¹Yeñmäç алыш bilä. Esliliki Tawit'niñ. ²Zamanına, ki kel(108r)dilär Zip'açik'lar da ayttilar Sawuğa, ki ošta Tawit' yaşinip olturuptur bizdä.

³Теңри, atıña seniñ tırgiz meni da çuvatıñdan seniñ könülük etkin maña.

⁴Теңри, işit алышма меним, çulaç çoygın sözünä ағзимниñ меним.

⁵Yatlar turdular üstümä benim, da küçlülär izdädilär džanımnı benim, da ne heseplämädilär seni, Теңри, alnılarına [=alınlarına] kendiläriniñ.

⁶Ošta, Теңри boluşuçim (108v) benim; da Бий yöpsünövlüm džanımnıñ меним.

⁷Çaytarmaç bilä yamanıñ duşmanlarıma benim könülüküñ bilä seniñ tas etkin alarnı.

⁸Men erkim bilä benim bernämni suniyim saña, çostovanel boliyim atıña seniñ, Бий, zera yaçşıdır.

⁹Barça tarlıxlarımndan benim xutxardıñ meni, da duşmanlarımni benim kördü közlärım benim.
Dun 7.

[Псалом 54/55] 54

¹Yeymäx da alıış. Saγmos eslilik(109r)tän Ta-wit'niñ.

²Xulax çoy, Teñri, alıışıma benim da ne kö-rümsüz etmə çoltxamni benim.

³Baxkin maña da işit maña, zera çayyurdum men ayırlanganıma benim da müşxülländim.

⁴Avazından duşmannıñ da indžitmağından yazıxlınıñ saptılar maña, egirlik bilä, öçäşlänmäx bilä öç saγladılar maña.

⁵Yüräkım benim müşxülländi mendä, da çor-xusu ölümnüñ tüstü üstümä benim.

(109v) ⁶Ah da titrämäx bilä keldi üstümä me-nim, da yaptı meni çaranıyuluç.

⁷Aytir edim: «Bersä edi kimesä maña çanat-lar, neçik kügürçinniñ, ki uçkay edim, kötürülgäy edim, ⁸yıraçlanıp, toçtagay edim yabanlıçta.

⁹Gümänim bar edi Teñridä, ki xutxargay edi meni çisçaesliktän da zähirlänmäxtän täşvišli, tarlıxından kendiniñ [=yüräkimniñ]».

¹⁰Salğın, Biy, da ayırgın tillärin alarnıñ, zera kördüm töräsizlikni da (110r) çarşılıxni şähärdä.

¹¹Kündüz da keçä dolaşkan boldular duvarla-rında anıñ, ¹²töräsizlik, yamanlıç da yazıç bar ara-larına alarnıñ, da ne eksilmädi mahalälärindän alarnıñ ası da çayınlıç.

¹³Zera egär duşman tabalasa edi, tözär edim, hälbät, yaçom körälmägän ulu sözläsä edi üstümä benim, yaşınır edim, hälbät, andan.

¹⁴Evet sen, adam teñläşim benim, yol körgü-züçim benim da tanışim benim.

(110v) ¹⁵Hälbät, anda ž tatlılattıñ maña da sa-ña yemäk, zera barır ediç bir söz bilä övünä Teñri-niñ.

¹⁶Kelgäy ölüm üstünä alarnıñ da tirilä egäç tüşkäylär tamuçka, zera yamanlıçtır turadçaxları alarnıñ da ortalarına alarnıñ.

¹⁷Men Teñrigä sarnadım, da Biy işitti maña.

¹⁸Keçägä, tañ manına, yarımkündä

Sözlädim da ayttım, da işitkäy avazıma me-nim, ¹⁹xutxargay eminlik bilä (111r) džanımnı me-nim yovuxlarımndan benim, zera keräk bilä yetiş-tilər üstümä benim.

²⁰İşitkäy Teñri da aşax etkäy alarnı, çaysı ki ilgäridir, ne ki meñilik.

Zera yoç edi alarga teşkirilmäx, da ne çorç-maslar edi Teñridän.

²¹Saldı çolun kendiniñ tölov etmə alarga, da alar murdarladılar oçenkin anıñ.

²²Ayırıldılar yüräklängän yüzündän anıñ, da etti yüräklärinä alarnıñ.

(111v) Imşax edi sözläri alarnıñ, ne ki çet, da kendiläri — neçik kesmäk.

²³Salğın Biygä çayyurunu seniñ, da ol yedirir seni da bermäs meñilik seskänmäxliç toyruğa.

²⁴Sen, Teñri, endirgäysen alarnı çoyuruna bu-zuçluxnuñ, eränlär çan töküçilär da hillälilär ba-rabarlatmagaylar künlärin kendiläriniñ, yoçsa men saña, Biy, umsandım. *Dun 22, p'arç' 38 dun.*

Alıışi Movşesniñ

[Второзаконие 32: 22-43:

Песнь Моисея, часть 2]

(112r) ²²Zera ot çarundu öçäşlänmäximdän benim, örtäsär, da ensär çax tamuçnuñ tibiñä,

Yegäy yerni da barça bitişi yerniñ alarnıñ, yandırgay ot bilä, örtängäylär himläri taylariniñ alarnıñ.

²³Yıyım yamanlıxlarnı üstnä alarnıñ da oç-larım bilä benim tügälliyim alarnı.

²⁴Opranganlar da zabunlanganlar açlıçtan, kazandan sirdiryalangan [=sındiryalangan], leş tüşkän barça uçar çuşlarga köktägi.

(112v) Yılan džinslarin oçalmaçsız yeberiyim üstünä alarnıñ, kazanlarnı pustalıxniñ, ki berli da arlı suvragaylar alarnı yer üsnä.

²⁵Çıxartin oylanlarin çıyın etkäy alarnı çiliç, da içkartin övlärindän anda çalabaları çorçunuñ

Otuzyaşarlarnı gojslar bilä birgä da oylanlar toxtalğan çartlar bilä birgä.

²⁶Ayttım, ki: «Tayıtkaymen alarnı da tiyiyim jişadaglıxin alarnıñ džins(113r)lardan».

²⁷Egär ki yoç öçäşmäçi üçün yüräklängäniniñ duşmannıñ, ki bolmagaylar ömürlü, da biyiklän-mägäylär öktämlänip duşmanlar, da aytkaylar,

Ki: «Xolumuz bizim biyiktir, da biläkimiz bi-zim çuvatlı, da dügül Biy Teñri etti bunu barça».

²⁸Zera bir džins bir sağışlarin tas etüçidirlär alar, da yoçtur alarda açıl, ²⁹da sağışlamadilar es-kä alma bu barça, da hali yöpsüngäylär uyatni boylarına kendiläriniñ.

(113v) ³⁰Tamaşa bir ulu budur, neçik bir miñ-ni çuvalagay ya eki tümänni teprätkäylär,

Egär Eyämiz Teñri çıçara bermäsä edi alarnı da bersä edi alarnı çollarına duşmanlariniñ alarnıñ.

³¹Zera dügüllär gurkları alarnıñ, neçik Teñri-miz bizim, yoçsa duşmanlarımız bizim yaman sa-ğışlılar.

³²Bayından Sotomnuñ edi borla teräki alarnıñ, da tikmäsi alarnıñ Komordan.

(114r) Borlası alarnıñ borlası leyiliçiniñ, da salçımı alarnıñ leyiliçindän ötnüñ.

³³Yüräklänmäxi adždahalarıniñ çayıri alarniñ, yüräklänmäxi oçyılanlarıniniñ müdarasiz başxa sa-yaımaçtan.

³⁴Dügöl mi bu barça yiyiliptir mendä, möhür-längän saçlanıyirlar çaznamda benim?

³⁵Kününä öc tölämäxniñ töliyim alarga, zama-nında, çaçan urunsa taşka ayaxları alarniñ.

Yovuçtur künü tas (114v) bolmaçları alarniñ, yetişıptir hadirlik bilä Biy üstünä alarniñ.

³⁶Yarıyular Biy žoçovurtun kendiniñ da çulla-rında kendiniñ övüntür,

Zera kördü alarni yorulgan[, boşangan] da çi-xara berilgän yasirliçkä.

³⁷Da aytsar Biy: çanıdır gurk'larıñiz sizniñ, çaysılarına ki umsanip ediñiz siz alarga, ³⁸çaysıla-riniñ ki yaçların çasaplarından yer ediñiz da içär ediñiz çayırin çurbanlarıniniñ?

Hali tursunlar, bol(115r)uşsunlar da bolsun-lar sizgä arça.

Sarnamaçi Movşes markareñiñ

³⁹Tanıñiz da körünüz ki menmen, da yoçtur özgä Teñri, başxa mendän.

Men öldürürmen da men tırgizirmen, tövär-men da men oçaltırmem, da ne kimesä bolur, ki çi-xargay sizni çolumdan benim.

⁴⁰Kötürdüm kökkä çolumnu benim, ant içtim saçı bilä benim da ayttım, ki tirimen men meñli-k.

⁴¹İtliyim, neçik yaşnamaçni, çiliçimni benim da izdämä (115v) öcnü çeşiyim saçımnı benim.

Töliyim tölövün duşmanlarıma benim da kö-rälmäslärimä benim töliyim tölövlärinä alarniñ.

⁴²İçiriyim oçumnu benim çanından alarniñ, da çiliçim benim yegäy et çanından yaralarniñ yasir bolgan, başlarıniñ buyruçılarniñ duşmanla-riniñ alarniñ.

⁴³Färäh bolsun kök anıñ bilä, da yerni öpkäy-lär açar barça oylanları Teñriniñ.

Färäh boluçu, dinsizlər, žoçovurtu (116r) bi-lä anıñ, küçäytkäylär anı barça friştäləri Teñriniñ.

Izdämäç bilä (izdäldi>) izdädi öcnü çanından oylanlarıniniñ alarniñ, tölövü duşmanlarıniniñ alarniñ töländi alarga.

Tölövün körälmäsizläriniñ alarniñ töländi alarga, arıtkay Biy yerni žoçovurtunuñ kendiniñ.

Bu ganon saymos 352 dundir.

[Молитва и колофон]

Sensen Biyimiz bizim, sensen K'risdos, çutça-ruçimiz bizim, seni alıışlagay džanimiz bizim, adam sövüci Biy. Pareços". (116v) Yazdırgan sar-nagan bilä da yazuçi bilä birlängäylär da aņılğay-lar K'risdosnuñ yarıy kününä. Amen.

[Псалом 55/56] 55

¹Yeñmäç žoçovurt üçün, ki aruvluçtan yıraç-lanıp edilär. Zamanına, ki tutup edilär anı yat millät Keçta. Tawit'niç.

(117r) ²Yarlıya maça, Teñri! zera basti meni adam; kün uzun uruşlar indžittilar meni.

³Bastilar meni duşmanlarım benim kün uzun, köp boldular, ki çalişirlar edi birgämä biyikliktän.

⁴Kündüz men çorçmandır, Biygä zera umsan-dım, ⁵Teñri bilä ögüniyim sözümnü benim, Teñri-gä umsan(117v)dım da çorçmandır, ki ne etkäy maça adam?

⁶Kün uzun sözümnü risvayladılar, benim üçün edi saçıları alarniñ yamanlıçka.

⁷Xarib bolğaylar da yaşına-yaşına keçgäylär alar, ayaxlarıma benim közätkäylär, neçik dä çast etärlär edi boyuma benim.

⁸Neçik heç nemädän kerı etsärsen alarni, öcäşmäç bilä žoçovurtu tabi etsärsen?

⁹Teñri, tirlikimni benim aytiyim saça, çoyi-yim (118r) yaşlarımnı benim alniña seniñ, neçik atadiñ sen maça.

¹⁰Xaytkaylar duşmanlarım benim artlarına kendiläriniñ kününä, çaçan sarnasaç saça.

Ošta tanıdım, ki Teñrim benim sensen, ¹¹Teñ-rini alıışliyim sözüm bilä benim da Biyni ögiyim sözümdä benim, ¹²Teñrigä umsandım da çorç-mandır, ki ne etkäy maça adam?

¹³Mendändir niyatim benim, çaysi ki bersär-men saça, Teñri, alıış bilä.

¹⁴Xutçardıñ džanımnı (118v) benim ölümdän, közlärimni benim yaşlardan, ayaxlarımnı benim azmaçlıçtan, biyançli boliyim alnına Eyämizniñ topraçında tirilärniñ. *Dun 11.*

[Псалом 56/57] 56

¹Yeñmäçni buzmagın. Tawit'niñ nişanlı yazo-vu. Zamanında, ki çaçan çaçip edi ol yüzündän Sa-wuçuñu peçeraga.

²Yarlıya maça, Teñri, yarlıya maça, zera saça umsandı džanim benim.

Kölgäsinä çanatlarıñniñ seniñ umsanıyıç çaç aşkinça töräsizlik.

(119r) ³Çaçırdım Teñrigä biyiktägi, Teñrigä, yaçşı etüçimä benim.

⁴Yeberdi köktän da tırgizdi meni, çoydu mas-çaralıçka, ki basarlar edi meni.

Yeberdi Teñri yarlıyamaçın da könülükün kendiniñ da çutçardı ⁵džanımnı benim arasından kazanlarıniñ, ki çirim etiyir edim men müşçüllänip.

Oylanları adamlarıñniñ tişleri kendiläriniñ ya-ray da oçlardirlar, da tilləri alarniñ — neçik iti çiliç.

⁶Biyiklänpisen sen köktä, Teñri, barça yerdädir (119v) haybatıñ seniñ.

⁷Sirtmaç hadirlädilär ayaçlarıma benim da aşax ettilär boyumnu benim, çazdılar alnıma benim terän çoyur da tüştülär kendiläri anda.

⁸Hadirdir yüräkım benim, Teñri, hadirdir yüräkım alyışlama da saymos aytma saña haybatım bilä benim.

⁹Oyanıñız, haybatım benim, oyanıñız saymos bilä da alyış bilä, da men oyanırmen ertäräk.

¹⁰Xosdovanel bolıyım saña žoyovurt ar(120r)asına, Biy, da saymos aytıyım saña džınslar arasına.

¹¹Ulu boldu çax kökkä diyin yarlıyamaçıñ seniñ, çax bulutlarga dıñradır könülüküñ seniñ.

¹²Biyiksen sen köktä, Teñri, barça yerdä bardır haybatıñ seniñ. *Dun 13.*

[Псалом 57/58] 57

¹Añmaç üçün. Buzmağın yazovun nişannıñ.

²Eğär ki toyrı da toyruluñnu sözläsäniz edi, na toyrı yarı etär edıñız oylanlarına adamlarıñ.

³Zera da hali dä yüräk(120v)ıñızgä sizıñ töräsizlikni etiyrısız yerdä, egirlikni çollarıñız sizıñ çozıyır.

⁴Yat boldular yazıçılär anadan, aldandılar çarnında da sözlädilär yalyan.

⁵Yüräklänmäçi alarıñıñ oçşasına körä yılanıñ, neçik çarayılan, ki yumuptur çulaxların kendiniñ,

⁶Ki işitmägäy ol avazın džadunuñ džardar da almagay ot ot berüci ağıllıdan.

⁷Teñri ufatkay tişlärin alarıñıñ ağızlar(121r)ına kendiläriniñ, da tişlärin aslanlarıñıñ sindirgay Biy.

⁸Alçax bolgaylar alar, neçik suv, ki tökülür; çorulğanda yayı anıñ çovuşlangan [=çovuşlangay], neçik balayuz, ki erir, ⁹da tügängäylär.

Tüştü ot, da körmädilär günäşni, ¹⁰çax eslärinä alıp edilär tegänäklärin kendiläriniñ, neçik tižnig [tižning], öçäşmäç bilä tiriläp, örtägäy alarıñ.

¹¹Färäh bolgay toyrı, çaçan körsä tölovün, da çolun kendiniñ yuvgay çanıñdan yazıçlıniñ.

(121v) ¹²Da aytıkay adam, ki könüsündän bardır yemişi toyrunuñ da bardır Teñri, ki yarıular alarıñıñ yerdä. *Dun 10.*

[Псалом 58/59] 58

¹Yeñmäç üçün. Buzmağın nişan yazovnu Tawit'niñ. Zamanına, ki yeberdi Sawuy da çöp-çövrä aldı övün anıñ, ki öldürgäy edi anı.

²Çutçar meni duşmanlarımdan benim, Teñri, alardan, ki turupturlar üstümä benim, abra meni.

³Çutçar meni alardan, kimlär ki çiliniyirlar (122r) töräsizlikni, eränlärdän çan töküçilärdän abra meni.

⁴Ulamaga boyumnu benim klädilär da yetiştirilär üstümä benim çuvatlılar.

Ne yazıçım benim, da ne aşınganlarımız, ⁵başça yazıçtan yügürdüm da toyrı boldum.

Oyan alnıma benim da kör ⁶sen, Biy çuvatlılarıñıñ, Teñrisi Israjelniñ,

Baykın da därman etkin barça dinsizlärgä, yarlıyamağın barçasına, çaysıları ki çiliniyirlar töräsizlikni.

(122v) ⁷Çaytsarlar keçurun, açıçsarlar, neçik itlär, da kezsärlär şahär çövräsina.

⁸Alar yañşagaylar ağızlarıñıñ bilä kendiläriniñ, da çilic bardır erinlärinä alarıñıñ:

Evet, hali kim işitti bunu? ⁹Zera sen, Biy, külsärsen alardan da heç etärsen barça dinsizläriñ.

¹⁰Çuvatımnı benim saña saçlıyım, zera Teñri boluşuçım benimdir.

¹¹Teñrim benim, yarlıyamaçi anıñ ertälängäy maña, da Teñrim benim (123r) körgüzgäy maña duşmanlarımnı benim.

¹²Öldürmäğın alarıñıñ, ki unutmagaylar çoyovurtunuñ seniñ.

Dayıtkın alarıñıñ çuvatıñ bilä seniñ da salgın alarıñıñ, zera sensen abrovuçım benim, Biy.

¹³Yazıçlarıñıñ ağızlarıñıñ alarıñıñ da sözläri erinlärininiñ alarıñıñ, tutuşurlar alar öktämlikläri bilä kendiläriniñ.

Çarış da yalyanlıç, çıçara berilsärlär, ¹⁴soñyuda öçäşmäç bilä tügängäylär da tapulmısarlar.

(123v) Bildilär, ki Teñri eyälik etär Jagopka da barça çiriyärläriñä yerniñ.

¹⁵Çaytsarlar keçurun, açıçsarlar, neçik itlär, da kezsärlär şahär çövräsina.

¹⁶Alar yayılğaylar yemä, yoçsa, egär toyumasalar, mirmıldanırlar.

¹⁷Men alyışlıyım çuvatın Eyämizniñ, sövünim ertäräk yarlıyamaçıñda seniñ.

Boldu benim abrovuçım da övü işançimniñ, күнүнә тарlıçимниñ benim boluşuçım benim.

(124r) ¹⁸Saña saymos aytıyım, Teñri işançim benim, Teñri yarlıçovuşım benim.

Dun 21.

[Псалом 59/60] 59

¹Saymos Tawit'niñ. Yeñmäçtän [da nişan] yazovu keçkän zamannıñ, öçäşmäçtän ²ol zamanda küydürdü ağıñ suvlar arasına Asori ulusun da çaytkanda çirdi Jovap bir dolınada 12 000 adam.

³Teñri, kerı ettiñ da buzduñ bizni; öçäşlänđiñ — da şayavatlanırsen bizgä.

⁴Teprättiñ yerni da muşluçlatırsen [=muşçülätırsen] bunu; (124v) sayayt tövülgänin bunuñ, zera seskändi.

⁵Körgüzdün žořovurtuņa seniņ berklikni da berdiņ icmä bizgä čayirni ařılsizliřniņ.

⁶Berdiņ řorřkanlarıņa seniņ nişan[*], ki saçlangaylar yüzündän yayniņ.

*Hangisd, ki anřanir tinčliř.

⁷Nečik řutřarıldılar sövüklüläriņ seniņ, tirgiz oņuņ bilä seniņ da iřit bizgä.

⁸Teņri sözlädi arilikindän kendiniņ: «Sövüniy(125r)im, biyik boliyim, ayiriyim Sûk'em ulusun da tüzlärin otaçlarga öliçiyim.

⁹Menimdir Kayajat ulusu, da benimdir Manase, Epreř řuvatlatuči bařimni benim.

Juta çanım benim, ¹⁰Movap tegänäsi umsamniņ benim.

Jetomadan tüzätiyim barganimni benim, da maņa özgä džinslar hnazant boldular».

¹¹Kim eltkäy meni řähärgä bek, yaçom kim yol körgüzüçi bolgay maņa çaç Jetovmadan?

(125v) ¹²Dügül mi sen, Teņri, ki kerı ettiņ bizni da čıřmadıņ, Teņri, şuvatlılarıımız bilä bizim?

¹³Ber bizgä boluşluş tarlıçta, zera heçtir şutşarmaşı adamniņ.

¹⁴Teņri bilä ettiç çuvatni, da ol heç etkäy alarnı, çaysı ki şıstiriyirlar bizni. *Dun 13.*

[Псалом 60/61] 60

¹Yeņmäř üçün. Saşmos Tawit'niņ.

²Iřit, Teņri, alyişıma benim, da baş, Biy, alyişıma benim.

³Xiriyından yerniņ sarnadım saņa çaç emgängin(126r)čä yüräkima benim.

Xayada biyik ettiņ meni, yol körgüzdün maņa, ⁴da benim bolduņ umsam, da burdžum řuvatlı bolduņ maņa yüzündän duřmanniņ.

⁵Turiyim men otařıņda seniņ meņilik da yapuniyim kölgäsinä řanatlarıņniņ seniņ.

⁶Sen, Teņri, iřittiņ alyişıma benim, berdiņ meņärmäřliř, çaysıları şorşarlar atıņdan seniņ.

⁷Kün kündan arttırdiņ řanniņ yılların aniņ künläriņiņ džinslardan çaç džinska diņrä.

(126v) ⁸Bardır da çalir meņilik alnına Teņriņiņ yarlıyamaç da könülük, kimlär ki çolarlar andan.

⁹Bu türlü saşmos aytiyim saņa meņi meņilik da beriyim saņa alyişimni benim kün kün artından.

Dunk 8, p'ark' 48 dun.

[Псалом 61/62] 61

¹Yeņmäř üstünä Titomnuņ, saşmos Tawit'niņ.

²Tek yalyiz Teņrigä hnazant bolgin, džanim benim, zera andandır maņa řutřarıılmař.

(127r) ³Oldur Teņrim benim da şutşaruçim benim, işançim benim, ki seskänmäğäyмен ar-tiř.

⁴Negä diņrä tursarbiz üstnä adamniņ? Öldürmäğä barçařizni, neçik divarni řařutlangan da četänni kerı salgan.

⁵Evet yalyiz hörmätimni benim saşişladılar kerı etmä mendän da yügürdülär susamaçlarına kendiläriņiņ.

Ayızları bilä kendiläriņiņ alyişliyir edilär, da yüräkläri bilä şarıyir edilär.

(127v) ⁶Evet, hälbät, Teņrigä hnazant bolgay džanim benim, zera andandır maņa tözümlük.

⁷Oldur Teņrim benim da şutşaruçim benim, işançim benim, ki seskänmäğäyмен.

⁸Teņridandır çuvatim benim da haybatim benim, Teņri boluşluşum benim, umsam benim Teņridä.

⁹Umsaniyiř aņar, barça yiynları žořovurtlarıniņ, töküñüz alnına aniņ yüräkiņizni siziņ, zera Teņri boluşuçımızdır bizim meņilik zamanlardan.

*Hangisd ya tinčliř.

(128r) ¹⁰Hälbät, heçtirilər oylanları adamlarıniņ, yalyandırlar oylanları adamlarıniņ, tartovlarında kendiläriņiņ yazıçlanırlar, da kendiläri heçliktädirlär birgä.

¹¹Umsanmaņiz egirlikkä, sapmaçka suřlanmaņiz; da ululuş, ki ne bilä kelgäy, haväs etmäsin yüräkiņiz siziņ.

¹²Bir kez sözlädi Teņri, da ekinçi bunu işittiş.

Teņriņiđdir çuvatı, ¹³da seniņ, Biy, yarlıyamařıņ, da sen töläsärsen här birinä iřläriņä körä alarnı. (128v) *Dun 13.*

[Псалом 62/63] 62

¹Sařmos Tawit'niņ. Yeņmäř üçün. Xaçan edi ol anabadda andžu [=anda] Džuhutluřta.

²Teņri, Teņrim benim, men saņa ertäräk turarmen, susadı saņa džanim benim, ne řadar dayin artıř tenim benim,

Neçik yer yabanlıçta da suvsuzluçta, çayda ki yoçtur kendindä yol.

³Bu türlü arilärdä körüniyiç saņa — körmä maņa řuvatıņni seniņ da haybatıņni seniņ.

⁴Aniņ üçün ki yaşıdır (129r) maņa yarlıyamařıņ seniņ, ne ki tirlikim benim, da erinlärim benim öggäylär seni.

⁵Bu türlü alyişliyim seni tirlikimdä benim da atıņa seniņ köturiyim çollarimni benim.

⁶Neçik yayniņ semizlikindän tolungay boyum benim, erinlärimniņ sövünçlükü bilä alyişlagay seni ayzim benim,

⁷Zera egär aņsam edi seni töřäkimdä benim, taņ manına ertälänip sözlär edim saņa,

⁸Ki bolduņ benim boluşuçim, (129v) kölgäsinä řanatlarıņniņ seniņ sövüniyim.

⁹Keldi artıñdan seniñ dżanıñ menim, da meni yöpsündü oñuñ seniñ, ¹⁰da alar heç yergädän izdädilär dżanıñni menim.

Kirgäylär tibinä tibsizlikinä yerniñ, ¹¹çixara berilgäylär xoluna xiliçniñ, da ülüsläri tülkülärniñ bolgaylar.

¹²Xan umsandı Biygä, ögüngäylär barçası, çaysıları ki ant içärlär andan, çapuşkay ayızları alarınıñ, çaysıları sözlärlär egirlikni. (130r) *Dun 11*.

[Псалом 63/64] 63

¹Yeñmäx üçün. Saγmos Tawit'niñ.

²Işit, Teñri, alıñışima benim yalbarmaçımında benim saña, çorçusundan duşmanniñ çutçar dżanıñni menim.

³Yapkaγsen meni yiyinlarından yamanlarıniñ, köplüxündän, çaysı ki xiliniyirlar töräsizlikni.

⁴Kimlär ki itilädilär, neçik xiliç, tillärin kendiläriniñ, çordular yayların kendiläriniñ nemägä le-yiliçka.

⁵Salma yapuçluçka alarga, kimlär ki toγru- (130v)durlar yüräkläri bilä, ansizim salgaylar alarga da çorçmagaylar.

⁶Xaysıları ki küçäytilär boyların kendiläriniñ sözlärgä yamanlıxniñ, sayışladılar yaşırma maña sırtmaç da ayttılar: «Körmästir bunu Biy».

⁷Tergädilär töräsizlikni, hadirlädilär tergämä tergämäxni,

Kirgäy adam teränlikinä yüräkiñiñ kendiniñ, ⁸da biyik bolgay Teñri:

Oçları oylanlarıniñ boldular yaraları alarınıñ, ⁹çaçaklandılar (131r) alarda tilläri kendiläriniñ, müşxüllängäylär barçası, çaysıları ki baçarlar alarda.

¹⁰Xorçtular barça adamlar, da ayttılar işlärin Teñriniñ, yaratkanların aniñ eskä aldılar.

¹¹Färäh bolgay toγru Biygä da umsangay añar, aniñ bilä ögüngäylär barçası, çaysıları ki toγrudurlar yüräkläri bilä. *Dun 10, p'ark' 34 dun*.

[Псалом 64/65] 64

¹Yeñmäx. Saγmos Tawit'niñ. Sarnamaç avaz bilä Eremia, da Ezegiël, da žoyo(131r)vurtnuñ, çäçan çixma klädilär yat ulustan.

²Saña yaraşir alıñış, Teñri, Siondan, da saña bergäylär alıñış Erusaγemdä.

³Işit alıñışima benim, zera barça saña tenlär kelgäy.

⁴Sözläri töräsizlärniñ çuvatlandılar üstümüzgä bizim, çirsizliçimizni bizim sen arıtkaysen.

⁵San, çaysın ki tañladıñ da yöpsündüñ, (132r) da turgaylar köşkünä seniñ.

Toliyix biz igilikindän övüñnüñ seniñ, aridir dađzarıñ seniñ toγruluç bilä.

⁶Işit bizgä, Teñri, çutçaruçimiz bizim, umsaşi barça çirrylariniñ dünyâniñ da çaysı ki teñiz yıraç,

⁷Kim hadirlär taylarını çuvati bilä kendiniñ da kiyiptir çuvat bilä,

⁸Kim müşxüllätir ululuçun teñizniñ (132v) da avazın aniñ aşaçlatir.

⁹Müşxüllängäylär dinsizlär da çorçkaylar turuçilar yerdä nişanlarından seniñ.

Çixkanına ertäniñ keççurun sövünsärlär, ¹⁰baxtiñ yergä, içirdiñ aniñ da köp ettiñ ululuçun aniñ.

Özäni Teñriniñ tolu boldu suvları bilä, hadir ettiñ yemäkin aniñ, zera bu türlüdür hadirlik.

¹¹Tarlovun aniñ içirdiñ da köp ettiñ (133r) hasilin aniñ.

Yayıñına aniñ färäh bolur bitişi aniñ, ¹²alıñşlangay taçzi yılınıñ tatlılıçına seniñ.

¹³Tüzläriniñ seniñ tolgaylar semizlik bilä, semirtkäylär körkün yabanlıçniñ.

Örlär sövünçlük kiygäylär, ¹⁴da kiygäylär çocları çoyunlarıniñ,

Egişlär köp etsärlär aşıçlarniñ, çayirçaylar da alıñşlagaylar. *Dun 16*.

[Псалом 65/66] 65

¹Yeñmäx üçün. Saγmos Tawit'niñ.

Çayirniñ Teñrigä, barça yerlär, ²saγmos aytiñiz (133v) atına aniñ da beriñiz haybatniñ alıñışına aniñ.

³Aytiñiz Teñrigä: «Neçik ki çorçuludur işläriniñ seniñ! Köp çuvatına seniñ yalçan çaldılar saña duşmanlarıñ seniñ.

⁴Barça yer yerni öpkäy saña, saγmos aytkaylar saña da saγmos aytkaylar atına seniñ».

⁵Keliñiz da körüñüz işin Teñriniñ, neçik ki çorçuludur sayışi bilä, ne ki barça oylanları adamlarınıñ.

⁶Kim çaytardi teñizni çuruga, da özän ötläş aştılar ayaçları bilä.

Anda färäh bolıyix (134r) biz añar, ⁷ki eyälik ettilär çuvatları bilä kendiniñ meñilik.

Közläri aniñ dinsizlärgä baçiyir, çaysıları ki açihlattılar aniñ, biyiklänmägäylär boylarında kendiläriniñ.

*Hangisd, ki aņlanir tinçliç.

⁸Alıñşlanıñiz, dinsizlär, Teñrimizni bizim, işitövlü etiñiz avazın alıñışiniñ aniñ.

⁹Ol, çaysı ki berdi dżanıñni benim tirlikkä da bermädi titrämäx ayaçlarıñizga bizim.

¹⁰Sinadiñ bizni, Teñri, (134v) da tergädiñ, neçik dä tergäliñ kümüş.

¹¹Endirdiñ bizni sırtmaçka, çoyduñ tarlıçka arçamizni bizim ¹²da keçirdiñ adamlarını üsnä başimizniñ biznim.

Aštix biz otnu da suvnu, da çixardiñ bizni tinç-liçka.

¹³Kiriyim övünə seniñ bernälär bilä, beriyim sa-ña niyätimni menim, ¹⁴çaysi ki atadı saña erinlärim menim, çaysi ki ayzim menim sözlädi tarlıçta.

¹⁵Bütöv çurbannı tü(135r)zälgän suniyim sa-ña çoçlar bilä da temyanlar bilä da saña suniyim tovarlar bilä da eçkilär.

¹⁶Keliniz, işitiñiz maña, da aytiyim sizgä, bar-čaniz, kimlär ki çorçarsiz Teñridän, çaysi nemäni etti boyuma menim.

¹⁷Añar ayzim bilä menim sarnadim da biyik-lätiyim anı tilim bilä menim.

¹⁸Yaziçlarimni egär körsäm edi yüräkimdä menim, yoçsa mi işitir edi maña Biy?

¹⁹Bunuñ üçün işitti (135v) Teñri da baçtı ava-zına çoltçamnıñ menim.

²⁰Alyişlädır Teñri, çaysi ki kerı etmädi alyişim-ni menim, da dügül yarlıyamaçin kendiniñ men-dän. *Dun 18.*

[Псалом 66/67] 66

¹Yeñmäç üçün. Saymos Tawit'niñ.

²Teñri, yarlıya bizgä da alyişla bizni, körgüz yüzünñü seniñ bizgä da yarlıya bizgä —

³Tanıma yerdä yoluñnu seniñ, džinslar arasi-na barça çutçarmaçiniñni seniñ.

⁴Tapungaylar saña çoyovurtlar, Teñri, ta-(136r)pungaylar saña çoyovurtlar barça.

⁵Färäh bolgaylar da sövüngäylär džinslar, ze-ra sen yaryularsen çoyovurtnu toyruluxka, da džinslarga yerdägi sen yol körgüzürsen.

⁶Xosdovanel bolgaylar saña, Teñri, çoyovurt-lar, şükürlängäylär sendän çoyovurt barça.

⁷Yer berdi yemişin kendiniñ, da alyişladı bizni Teñri, Teñrimiz bizim.

⁸Teñrimiz bizim alyişlagay bizni, da andan çorçkaylar barça çiriyleri yerniñ.

(136v) *Dun 7, p'arç' 42.*

[Псалом 67/68] 67

¹Yeñmäç üçün. Saymos Tawit'niñ.

²Turgay Teñri, da saçilgaylar barça duşman-ları anıñ, çaçkaylar körälmägänläri anıñ yüzün-dän anıñ.

³Neçik eksilir tütün, eksilsärlär, neçik erir ba-layuz alnına otnuñ, ol türlü tas bolurlar yazıçlılar yüzündän Teñriniñ.

⁴Toyrular färäh bolgaylar, da sövüngäylär al-nına anıñ, da sövün(137r)gäylär färähliklärinä kendiläriniñ.

⁵Alyişlañiz Teñrini da saymos aytıñiz atına anıñ, yol etiñiz anar, ki olturuptur kün batışı sarı, da Biydir atı anıñ.

Sövünsärlär alnına anıñ da müşçüllänsärlär yüzündän anıñ,

⁶Xaysi ki atasidir öksüzlärniñ da yaryuçisi tullarnıñ — Teñri yerinä arilikniñ kendiniñ.

⁷Teñri sıyındırır bir yergä bilä (övdän>) övdä da çixarır baylılarıñı çu(137v)vati bilä kendiniñ, bu türlü dä açiyilärläni, ki sıyınıptırlar kerezmanlarda.

⁸Teñri, çixmaçiniñ seniñ alnına çoyovurtuñnuñ seniñ, açmaçiniñ seniñ pustalıç bilä, ⁹yer dä tepräñdi,

Zera da kök yayış etsär yüzündän Teñriniñ Sionda [=Sinada] alnına Teñriniñ Israjelniñ.

¹⁰Yaymur erkiñ bilä hadirlädiñ, Teñri, meñä-rüçiläriniñ seniñ, kläsä çastalandı, hälbät, sen toç-tat(138r)tiñ alarnı, ¹¹da kazanlarıñ seniñ turgay-lar anda.

Hadir ettiñ tatlılıçiniñ bilä seniñ yarliga, Teñri. ¹²Biy berir sözün, kimlär ki sövünçlüknü aytıyır-lar çuvat bilä köp.

¹³Xan çuvatlılarıñı, sövmäli körkünj övününj seniñ üläşmä talannı, ¹⁴kläsä dä çirim etiyirsiz içinä paylarnıñ.

Xanatları kügürçiniñ kümüşlü, da yayırları arası anıñ ränkinä altunnuñ.

(138v) ¹⁵Yırganına Köktäğiniñ çanları üsnä anıñ çarkibiklänsär Saymonda.

¹⁶Tayı Teñriniñ tay semiz, tay uyugan da tayı semiz, ¹⁷da ne sayınıyirsiz, taylar öktämlängän?

Tay, çaysinä ki biyändi Teñri turma anda, ze-ra da Biy tursar anda meñilik.

¹⁸Arabaları Teñriniñ tümän kerät, miñlär bilä toyrular, da Biy alarda Sinadan, arilikindän ken-diniñ.

¹⁹Çixti biyiklikkä da yäsir etti yäsirlikni, ta-lan (139r) üläşti, başıñni da berdi oylanlarına adamlarnıñ, zera da çor [çorç] inanganlarga dayın turmaç bolgay kendinä.

²⁰Biy Teñri alyişli, alyişli Biy kün uzun. Yol körgüzüçi bolgay bizgä Teñri, çutçaruçimiz bizim.

²¹Teñrimiz bizim Teñri tirlik etüçi, da Eyämiz-dändir çixmaçı ölümünj.

²²Evet, hälbät, Teñri uvatkay başın duşman-larimizniñ bizim, da saçin çisça anıñ bilä, çaysi ki barırlar töräsizliklärinä kendiläriniñ.

(139v) ²³Aytti Biy: «Teränliçindän tibsizlikniñ çaytarırmen da arasından tişläriñiñ anı çixarı tar-tiyim,

²⁴Neçik çilangay ayaçlarıñı seniñ çanga da tillä-ri itläriñniñ seniñ çanıñdan duşmanlarıñniñ seniñ».

²⁵Köründülär ketkänleriñ seniñ, Teñri, barga-ni Teñriniñ, çanimizniñ bizim ari.

²⁶Ertäländilär buyruçıları çixarma alyişni içinä gojslarnıñ da ögövüçilärniñ.

²⁷Yiçövdä alyişlanjiz (140r) Tejrini da Biyni çovraçlarından Israjelniñ.

²⁸Anda Peniamin oylanliçından tamaşali, buyruçilari Jutaniiñ, yol körgüzüçilari aniiñ, buyruçilari Zapuyuvnuñu da buyruçilari Nept'ayemniñ.

²⁹Buyur, Tejri, çuvatiiñ bilä seniñ, çuvatlat bunu, ki toxtattiiñ bizgä.

³⁰Sarayından seniñ Erusaşemdan saña sungaylar çanlar çurbanlarin.

³¹Öçäş kazanına çamişliçniñ, yiyinlarına ögüzlärniñ (140v) da böläklärinä inäklärniñ.

Heç bolgaylar alar, çaysi ki taniptirlar kümüş bilä, tayitkin dinsizlärni da çaysilari klärlär uruş bilä.

³²Kelgäylär friştälär Misirdan; Hindistanlilar ilgärtin çol berüçi bolsarlar Tejrigä.

³³Xanlıçlari yerniiñ, alyişlanjiz Tejrini da saymos aytiñiz Eyämizgä.

³⁴Yol etiñiz añar, çaysi ki olturuptur köknüñ kökünä kün toyuşuna.

Ošta bergäy avazin (141r) kendiniñ, avaz çuvatniñ, ³⁵da beriñiz haybatni Eyämizgä.

Üstünä Israjelniñ ulu könänmäxi aniiñ, çuvatiiñ aniiñ çax bulutka diñrä köknüñ.

³⁶Tamaşalidir Tejri üstnä ariläriniñ kendiniñ, Tejri Israjelniñ.

Ol bergäy çuvatni, toxtalmaçni çoyovurtuna kendiniñ. Alyişlidir Tejri. *Dun 38.*

[Псалом 68/69] 68

¹Yeñmäç üçün. Keçkän zämanälärniñ. Saymos Tawitniñ.

²Tirgiz meni, Tejri, zera yetiştälär (141v) suvlar dżanima menim, ³battim men teränlikinä, tibsizlikinä, çayda ki yoxtur maña tinceliç.

Keldim men teränlikinä teñizniñ, da dolaşuçlar boydular meni.

⁴Emgändim men çayirmaçtan, da yiyildi boyurdaçim menim.

Eksildilər közlärim menim umsanmaçimda menim Biygä, Tejrimä menim.

⁵Köp boldular, ne ki saçi başimniñ menim, çaysilari ki körälmäs edilär meni heç yergädän.

Çuvatlandilar mendä (142r) duşmanlarim menim, da körälmäsizlärim menim heç yergädän; nemä, çaysi ki çapmiyir edim, tözär edim alarga.

⁶Tejri, sen tanidiñ essizlikimni menim, da aşınganim menim sendän yapulmadı.

⁷Uyalmagaylar menim üçün, ki tözärlär saña, Biy, Biyi çuvatlariniñ, harlanmagaylar menim üçün, kimlär izdärlär seni, Tejrisi Israjelniñ.

⁸Seniñ üçün tözdüm tabalamaçka, da yapti uyat yüzümnü menim.

⁹Yat boldum men çardaşlarim(142v)dan menim da çonaç oylanlarina anamniñ menim.

¹⁰Paçillix övünä seniñ yedi meni, tabasi tabalavuçilariñniñ tüstü üstümä menim.

¹¹Aşaçlattim oruç bilä dżanimni menim, da boldular maña bu yeñillikkä, ¹²ettim kiyinişimni menim çildan da boldum kültkü alarga.

¹³Menim üçün sayişliyir edilär, çaysilari ki olturup edilär eşiklärdä, meni aybli etär edilär, çaysilari ki içär edilär çayirni.

(143r) ¹⁴Men alyişta edim saña, Biy; zamanında yöpsünövlü,

Tejri, köpyarliyamaçiiñ bilä seniñ işit maña, könülük çutçarmaçiiñ bilä seniñ

abragin meni gawdan, ¹⁵ki batmagaymen, abrangaymen körälmäsizlärimdän menim da teränlikindän suvlarniiñ köp.

¹⁶Battirmasinlar meni aylanganı suvlarniiñ, da boymasinlar meni tibsizliki teränliki, çoyu [=çuyul] yapmasin ayzin kendiniñ üstümä menim.

¹⁷Işit maña, Biy, zera tatli(143v)dır yarliçamaçiiñ seniñ; köplüçünä körä şayavatiiñniñ seniñ baçkin maña; ¹⁸da çaytarmagin yüzüñnü seniñ çulundan seniñ, zera indżinipmen men, tezindän işit maña.

¹⁹Bačkin dżanima menim, da çutçar meni, da duşmanlarim üçün menim abragin meni.

²⁰Zera sen bilirsın tabalaganimni menim, uyatimni menim da harlanganimni menim.

Alniña seniñdir barça çistiruçilari ²¹dżanimniñ menim; tabalamaç(144r)ka tözgin, yüräkım menim, da zabunluçka.

Gümänim bar edi, ki kim çayyurgay menim bilä, da kimsä yox edi, da övündürüçi maña kimesä tapulmadı.

²²Berdilər yemäkimdä maña öt, da susamaçimda menim içirdilər maña sirkä.

²³Bolsun stolları alarniiñ allarına alarniiñ sırtmaç, tölövgä da azmaçliçka.

²⁴Xaramçulangay közlari alarniiñ, ki körmäçäylär, da arçalarin alarniiñ här kez eggın.

²⁵Salgaysen üstünä alarniiñ (144v) öçäşmäçiiñni seniñ, yüräklänmäç öçäşmäçiiñ seniñ yetiškäy üstünä alarniiñ.

²⁶Bolgaylar turmaçlari alarniiñ pusta, da otaçına alarniiñ kimesä bolmagay, ki turgay.

²⁷Zera çaysin ki sen urduñ, sürdülär da yaralar ayrıçlarıma menim arttırdılar.

²⁸Xoygin yazıçni üstnä yazıçlılariniñ alarniiñ, ki kirmäçäy toyruluçuna seniñ.

²⁹Buzulgaylar alar diftarindän seniñ tirlikniñ da toyrulariiñ (145r) bilä seniñ yazilmagaylar.

³⁰Yarli da ayrıxlımen men, xutxarmaxiñ seniñ, Teñri, yöpsüngäy meni.

³¹Alvişliyiñ atın Teñrimniñ benim alviş bilä da biyik etiyim anı ögmäx bilä.

³²Biyänçli bolgay Teñrigä, ne ki bizov yaş, çaysi ki keltirir müñüzlär da tuyaxlar.

³³Körgäylär yarlılar da färâh bolgaylar; çolunuz Teñridän, da tirilsin dñanlariniñ sizniñ,

³⁴Ki işitti Biy yarlılarga (145v) da baylılarni kendinä heç etmädi.

³⁵Alvişlagaylar anı kök da yer, teñiz da barça, çaysi ki çaynaşir alarda.

³⁶Teñri xutxarir Siovnu, da yasalgay şahärläri Džuvutluçnuñ, yasalgay, turgaylar da meñärgäylär anda.

³⁷Oylanlar çullariniñ seniñ toxtalgay anda, da çaysiläri ki sövär atiniñ seniñ, turgaylar anda.

Dun 36.

[Псалом 69/70] 69

¹Yeñmäx üçün. Tawit'niñ. Anılmaç, ki xutxaridi anı Eyämiz.

Bu saymos ineçut'eandan soñra ekinçi.

(146r) ²Teñri, boluşma maña baçkin, da Biy, şınarlıç etmä maña dñâhtlan ya tez.

³Uyalgaylar da uyatlı bolgaylar, çaysiläri izdärlär boyumnu benim, çaytkaylar artxari da uyalgaylar, çaysiläri sayişlar edi maña yaman.

⁴Xaytkaylar bu sahat uyatlı, çaysiläri ki aytilar edi maña: «Vaç-vaç».

⁵Sövüngäylär da färâh bolgaylar saña barçamiz, çaysiläri ki izdärlär seni, Biy.

Aytkaylar här sahat: «Uludur Teñri», — da kim(146v)lär sövärlär xutxarmaxiñni seniñ.

⁶Men yarlı da klänçimen; Teñri, boluş maña; boluşuçim da xutxaruçim benim sen. Da Biyim benim, keçikmägin.

Dun 6, p'ark' 44 dun.

[Псалом 70/71] 70

Saymos Tawit'niñ da Qvnap oylanlariniñ burungi yäsirliklärinä.

¹Saña, Biy, umsandim, uyalmagaymen meñilik, toyruluçuña seniñ xutxar meni da abra meni.

²Aşaçlatkin maña çu(147r)laçiniñ seniñ da turgiz meni.

³Bol benim, Teñri, işançim da yerim bek turgizmä meni, zera toxtalğanim da işançim benim sensen.

⁴Teñrim benim, xutxar meni çolundan yazixliniñ, çolundan töräsizniñ da toyrusuznuñ.

⁵Sensen tözümlüküm benim, Biy; Biy umsam benim oylanliçimdan benim.

⁶Saña toxtadim men çarnından; yüräkindän

anamniñ benim sensen işançim benim; da sendändir boluşluçum benim här sahat.

⁷Neçik ki buta boldum (147v) men köplärgä, da sen boluşuçim benim da çuvatlatuçim benim.

⁸Tolungay ayzim benim ögmäx bilä, neçik alvişliyiñ haybatiniñ seniñ, här kün ulu şöhrätiniñ seniñ.

⁹Salmagin meni, Biy, zamanında çartliçimniñ, eksilgänindä çuvatimniñ benim çoymagin meni.

¹⁰Aytilar duşmanlarim benim maña, da çaysiläri çapsadilar dñanimni benim, sayişladilar birgä da aytilar:

¹¹«Teñri çoydu anı, çu(148r)viiyix da yetişiyyix añar, zera kimsä bolmagay, ki xutxargay anı».

¹²Teñrim benim, yiraç etmägin mendän, da Teñri, boluşma maña baçkin.

¹³Uyalgaylar da eksilgäylär, çaysi ki yamanlamayta edilär dñanim üçün benim, kiygäylär uyatni da harlanmaçni, yeñillikni, çaysi ki klärlär edilär maña yaman.

¹⁴Men här sahat umsaniyim da arttiriyim alvişiniñ seniñ.

¹⁵Ayzim benim aytkay toyruluçuñnu seniñ, här kün (148v) öğüvlüküñnü seniñ,

Neçik dügül ki hilläliçni nemä bilir edim bitikçilikniñ, ¹⁶evet kiriyim çuvatına Eyämizniñ, da Biy, añdim toyruluçuña yalviz.

¹⁷Teñrim benim, övrättiñ meni igitlikimdän benim, da hali dä aytiyim toyruluçuñnu seniñ.

¹⁸Çaç açarginça da çartayginça, Teñrim benim, çoymagin meni,

Negä diñrä aytilgay biläkiñ seniñ dñinska barça, ki kelsärlär,

Xuvatiniñ seniñ ¹⁹da (149r) toyruluçuñnu çaç biyiklikkä, çaysi ki] ettiñ ululuçlarni, Teñri, kim oçşar saña?

²⁰Ne çadar körgüzdüñ maña tarlıç köp da çiyinlar, çaytip sövündürdüñ meni, da terän tibsizlikindän yerniñ çixardiñ meni.

²¹Arttirdiñ çuvatiniñ seniñ, çaytip da övündürdüñ meni da teränlikindän yerniñ tekrar çixardiñ meni.

²²Da hali men tapuniyim saña hadirliki bilä saymoslarniñ, könü Teñri, saymos aytiyim saña alviş (149v) bilä, aruvu İsräjelniñ.

²³Sövünsünlär erinlarim benim, çaçan saymos aytsam saña, da dñanim benim, çaysi ki dä xutxardiñ.

²⁴Da dayin tilim benim kün uzun sözläsin toyruluçuñnu seniñ

Zamanında, neçik uyatlı bolgaylar da uyalgaylar, çaysiläri ki sayişlarlar edi maña yaman.

Dun 26.

[Псалом 71/72] 71

¹Saymos Soçomon üçün.

Teñri könülükünü seniñ padşahga bergin da toyruluxuñnu (150r) seniñ oyluna çannıñ —

²Yarçulama žoçovurtuñnu seniñ toyrulux bilä da miskiniñni seniñ könülük bilä.

³Algaylar taylar eminlikin žoçovurtnuñ da örlär — toyruluxnu.

⁴Könülük etkäy yarlılarına žoçovurtnuñ, da tırgızgäy oylanların yarlılarınıñ, da aşaçlatkay öktämlärni.

⁵Turgay da çalgay günäş bilä ilgäri, ne ki ay, dżınstan çax dżınska.

⁶Engäy, neçik yaçmur üstünä tiftikniñ, (150v) neçik yağış, ki yağıyir yerdä.

⁷Çiçkay künlärinä anıñ toyrulux, köp eminlik çax tügällänginçä ay.

⁸Eyälilik etkäy ol teñizdän çax [teñizgä, rikalardan çax] çiriğina dünyanıñ.

⁹Alnına anıñ äväl Hntistanlılar tüşkäylär, da duşmanları anıñ topraç yegäylär.

¹⁰Xanları Tarsizniñ da otraçlarınıñ çurbanni sungaylar añar; çanları Arapistanniñ da Sapa bernälärni keltirgäylär añar.

(151r) ¹¹Yerni öpkäylär añar barça çanları yerniñ, da barça dżınslar çulux etkäylär añar.

¹²Zera çutçardı yarlıni çuvatlıdan, yarlıni da miskinni, çaysiniñ ki yoçtur kendiniñ boluşuči.

¹³Ayagay ol yarlıga da misingä da dżanların yarlılarınıñ tırgızgäy, ¹⁴asıdan yamanlarınıñ çutçargay dżanların alarnıñ.

Özdändir atı anıñ alnına alarnıñ, ¹⁵tirilgäy, [da berilgäy] añar altınından Arapistanniñ.

Alğıška turgaylar (151v) añar hər sahat da kün uzun alğışlagaylar anı.

¹⁶Bolgay toxtalmaçlıç barça yerdä da üstnä başlarınıñ taylarınıñ.

Biyıklängäy, ne ki Lipanan, yemişi anıñ, čiçäklängäy şahärinä Eyämizniñ, neçik biçän yerdä.

¹⁷Bolgay atı Eyämizniñ alğışlı meñilik, ki ilgäri, ne ki günäş, dir atı anıñ.

Anda alğışlagaylar barça dżınsları yerniñ, da barça dżınslar san bergäylär añar.

¹⁸Alğışlı Biy Teñrısı (152r) Israjelniñ, ki etär sk'ançelik'ni yalyız, ¹⁹da alğışlıdır atı ari haybatınıñ anıñ meñilik, tolgay haybatı bilä anıñ barça yer! Bolgay, bolgay.

Dun 20, p'arçk' 46 dun.

Xolçyası Annanıñ, Samueļ anasınıñ

[1Царств 2: 1-10: Песнь Анны]

¹Toxtadı yüräkim benim Biydä, da biyıkländi müñüzüm benim: Teñri çutçaruçim benim.

Çeşildi ayçim benim üstünä duşmanlarımniñ benim, färäh bolıyım çutçarmaçıña seniñ.

(152v) ²Zera yoçtur ari, neçik Biy, da ne toyrı, neçik Teñrimiz bizim, da yoçtur ari, evet, Teñrimizdän bizim.

³Maçtanmañiz da sözlämäñiz öktämlikni, da çıçmasın ayçiniñizdan siziñ söz öktäm ulu sözlü.

Teñri bilmäçliçlärniñ Biyi, Teñri hadirlär kendiniñ ayılı bilä bilmäçni yaratkanlarına kendiniñ.

⁴Xuvatlılarınıñ bazıç yayları boşandı, da kücsüzlär yaraylan(153r)dılar çuvat bilä.

⁵Toçlar da tolular ötmäk bilä eksildilər, da açlar toldurdular yerni.

Toymasız toçdu yedini, da köp toçgan eksildi toçurmaçtan.

⁶Biy öldürür, da Biy tırgızır, endirir tamuçka da çıçarır.

⁷Biy miskinlätir, da Biy ululatır, aşaç etär öktämlärni çax yergä diñrä, ⁸da biyik etär zabunnu çöplüktän,

Olturçuzur anı [buyruççılar] buyruççılar bilä žoçovurtnuñ kendiniñ (153v) da olturçuçuna haybatniñ meñärtir alarnı.

⁹Tügällär niyätin niyätlilärniñ da alğışladı yılların toyrularniñ.

Zera dügül ki kendiniñ çuvatı bilä çuvatlanır çuvatlı, ¹⁰evet Biy kücsüz etär çarşı boluçların kendiniñ, Biy aridir.

Maçtanmasın sayışlagan sayışı bilä kendiniñ, da maçtanmasın çuvatlı çuvatında kendiniñ, da maçtanmasın ulu ululuçunda kendiniñ.

Evet kim maçtanır, Biydä (154r) maçtansın sayışında bilmäç bilä Biyni tanıma.

Etmä könülükni da işlämä toyruluxnu üstnä yüzünä yerniñ

Biy çıçtı köktä, da kökrädi, da kendi yarçular başça gälädżidän,

Berir çuvatni çanlarımizga bizim da biyik etär müñüzün yaylaganiniñ kendiniñ.

[Молитва]

Biyıkländi müñüzüm benim: Teñri çutçaruçim. Toxtadı yüräkim benim Biy bilä inamli.

Pareçoşluçu bilä barçadan özdän aruv gojs Asduadçadżinniñ".

(154v) *Iprew ganon.*

[Псалом 72/73] 72

¹Saymos Jasar'niñ.

Neçik yaçşidir Israjelniñ Teñrısı da çaysıları toyrudurlar yüräkläri bilä!

²Evet ki benim bir zärrä dä seskänip edilär ayaçlarım benim, azulaçkına da tayip edilär barganlarım benim.

³Paçillandim men töräsizlärgä, eminlikinä yazıçılarnıñ, ⁴neçik körär edim, [yoç edi] eksiklik öl- (155r)ümlärinä alarnıñ.

Toxtalğan edilär çiyinları alarnıñ, ⁵çazyançina adamlarnıñ düğüdürlär alar da adamlar bilä çiyinalmasarlar.

⁶Bunuñ üçün tuttu alarnı öktämlik, kiydilär kendiläri üsnä çirsizliçni da egirliklärin kendiläriniñ.

⁷Çiçkay, neçik yaydan, töräsizliki alarnıñ, zera (bardirlar>) bardılar alar sayışlarına körä yüräkläriniñ kendiläriniñ.

⁸Sayısladılar da sözlädi(155v)lär yamanlıç bilä, hörmätsizlikni biyiklikkä sayışladılar.

⁹Hoydular kökkä ayızların kendiläriniñ, da tilärin kendiläriniñ kezdirirlär edi yer üsnä.

¹⁰Bunuñ üçün çoyovurtum benim çaytkay bunda, da künlärim benim tolu tügäl tapulğay alarda.

¹¹Ayttılar, ki: «Ne türlü bildi Teñri yaçom bardır, hälbät, bilmäçi Biyiktägiğä?»

¹²Ošta yazıçılardirlar da oñariçiptir bularga, bardirlar da bardır (156r) ululuğu dünyâniñ.

¹³Ayttım: «Heç yergädän, alysa, toyrulatıyım yüräkimni benim, yuvdum arilik bilä çolumnu benim, ¹⁴da boldum men tövülgän kün uzun, da azarlanmaçım benim tañ manına».

¹⁵Keräk esä dä, aytar edim, ki: «Bu türlü aytıyım», — ošta dżinislari oylanlarıñniñ seniñ, çaysılarına ki niyät ettim.

¹⁶Eskä çoydum, ki, hälbät dä, bu dżâhtlıktir alnıma benim, ¹⁷negä diñrä kirgäy arilikinä Teñriniñ, da eskä algay soñyu(156v)sun alarnıñ.

¹⁸Hälbät, hilläliki üçün alarnıñ yazovsuz etsärlär [=etsärsen] alarnı, yiçsarsen alarnı öktämliklərindä kendiläriniñ.

¹⁹Evet ne türlü boldular pusta, ansizim çürildilar, eksildilar, tas bolurlar töräsizlikläri üçün kendiläriniñ ²⁰da boldular neçik tüşlär oyanganlarga.

Biy, şaharıñä seniñ sürätlärin alarnıñ risvaylasarsen, ²¹zera ot pa^{la}yladı yüräkinä kendiniñ da bövräk(157r)lärim benim özgä rängli boldular.

²²Men heçkä boldum da bilmädim, neçik hayvan, hesepländim alniña seniñ, ²³da men här sahat seniñ bilä men.

Tuttuñ say çolumdan benim, ²⁴sayışına seniñ yol körgüzdüñ maña da haybat bilä yöpsündüñ meni.

²⁵Nem bar benim öz köktä, yaçom sendän ne dayın çolıyım yerdä?

²⁶Eksildi yüräkim benim da tenim benim, [Teñri] yüräkimniñ benim, payım benim Teñri meñilik.

(157v) ²⁷Ošta, kimlär ki yıraç ettilär dżanların kendiläriniñ sendän, tas bolurlar, tas etsärsen barçasın, çaysıları ki çayın boldular sendän.

²⁸Maña yuvuçlanma Teñrigä yaçsıdır da çoyma Biygä umsamni benim,

Aytma barça alıışınıñni seniñ eşikinä çizlariniñ Sionniñ. *Dun 24.*

[Псалом 73/74] 73

¹Esiliki Jasap'niñ.

Ne üçün kerı ettiñ meñilik, Teñri, öçäşlän- (158v)di yüräklänmäçiñ seniñ üstünä çoyunlarıñniñ kütövläriñdä seniñ?

²Añgin çoyovurtuñnu seniñ, çaysı ki tapunduñ ilgärtin, çutçardıñ payın meñärmäçiñniñ seniñ.

Tağ Sion bu, çayda turupsen sen bunda, ³kötür çoluñnu seniñ üstünä öktämlikläriñniñ alarnıñ tügälinçä.

Xaysı ki nemä töräsizländi duşman arilikinä seniñ, ⁴ögündülär körälmäsizläriñ seniñ içinä (158v) yaçsı tirlıkläriñniñ kendiläriniñ.

Hoydular nişanların kendiläriniñ nişanga, ⁵da kendilər tanımadılar çičmaçın yoyartın.

Neçik ormandagi baltalar bilä sindiryaladılar eşikin anıñ birgä, ⁶baltalar bilä da ulu çakuçlar bilä yemirdilər anı.

⁷Küydürdülär ot bilä arilikinıñni seniñ yerdä, murdarladılar çatırın atıñniñ seniñ.

⁸Ayttılar yüräklärinä kendiläriniñ dżins- (159r)ları alarnıñ birgä: «Keliñiz, tiyiyiç barça ulukünlärin Teñriniñ yerdä.

⁹Nişan biz heç nemä körmädiç, da dügül dayı bardır markare, da bizni ne kimsä dügül ki tanıgay».

¹⁰Negä diñrä, Teñri, tabalagay (duşmannı>) duşman, öçäştirir çarşı turuçi atıñni ari seniñ?

¹¹Ne üçün çaytariyirsen çoluñnu seniñ da oñuñnu seniñ içinä çoyuñnuñniñ seniñ meñilik?

(159v) ¹²Teñri çanıñiz bizim äväl, ne ki meñilik, ki ettiñ çutçarılmacıñ içinä yerniñ.

¹³Sen toxtattıñ çuvatıñ bilä seniñ teñizni, sen uvattıñ başın adżdahalarnıñ üsnä suvnuñ.

¹⁴Sen uvattıñ başın adżdahanıñ da berdiñ anı yemäkkä çuvatlılarıña Hndistanıñ.

¹⁵Sen axtırdıñ çovraçlarıñni da açın suvlarıñni, sen çuruttuñ özänläriñni muçkâm.

(160r) ¹⁶Seniñdir kündüz, da seniñdir keçä, yariçni da günäşni sen toxtattıñ, ¹⁷da sen toxtattıñ barça çeklärin yerniñ, baharıñni da yazni sen yaratıñ.

¹⁸Bu mäyan bolsun saña, ki duşman tabaladı Biyni, çoyovurt fähamsiz öçäştirdi atıñni ari seniñ.

¹⁹Çiçara bermä kazanlarga dżanni, çaysı ki

tapunurlar saña, da dżanlarin yarlılarıñniñ seniñ unutmagin meñilik.

(160v) ²⁰Baxkin niyätinjä seniñ, zera toldular [övläri] alyasalanganlarniñ yerdä egirlik bilä.

²¹Xaytmasin yarlı uyalgan, yoğsa miskinlär da yarlılar alyışlagaylar atiniñni ari seniñ.

²²Kel, Teñri, da yaryula yaryuñnu seniñ, aņgin tabalamañni, çaysi ki fähamsizdirilar kün uzun.

²³Unutmagin avazin çizmätkärläriñniñ seniñ, öktämlikliäri körälmäsizläriñniñ seniñ kötürülgäy här kez. (161r) *Dun 22, p'ark' 46 dun.*

[Псалом 74/75] 74

¹Yeñmäx üçün. Saγmos Jasap'niñ.

²Xosdovanel boliiyx saña, Teñri, çosdovanel boliiyx da sarniiyx atiniñni ari seniñ.

Aytma barça sk'ançelik'inñni seniñ. ³Haçan vaht etsän, toγru yaryulagaγmen.

⁴Oprandi yer da barça turuçiläri aniiñ, men toxtattim tiräkin aniiñ.

⁵Ayttim töräsizlärgä, ki: «Töräsizlänmäniz», — yazıxlılarga, ki: «Biyiklätmäniz (161v) münüzläriñizni sizniñ,

⁶Kötürmäniz biyik münüzläriñizni sizniñ da sözlämäniz Teñrigä egirlikni».

⁷Zera ne kün toγuşunda, ne kün batışına, da ne yabanliqında taylarniiñ; ⁸evet Teñri yaryučidir.

Bunu aşax etär, da bunu biyiklätir, ⁹ayaç çoluna Eyämizniñ, çayir tolu, zadasiz toldurgan, da aşaxlatir bundan buñar.

Hälbät, çöpräsi aniiñ heç tügänmä, da içsär-lär anı barça yazıx(162r)lilar yerdägi.

¹⁰Men süvüniyim meñilik, saγmos aytiiyim Teñrisinä Jagopnuñ.

¹¹Barça münüzlärin yazıxlılarniñ ufatkaysen, da biyik bolgay münüzü toγrularniiñ. *Dun 10.*

[Псалом 75/76] 75

¹Yeñmäx üçün. Alyış bilä. Saγmos Jasap'niñ. Asoresdan üçün.

²Belgilidir Džuvutluhta Teñri, da Israjeldä ulu atı aniiñ.

³Boldu eminlik bilä yeri aniiñ da turmaçi aniiñ Sionda.

⁴Anda uvatti Biy (162v) çuvatın yayniñ, yaraγni, çiliçni da çagat oγraşin.

⁵Yariçlısen sk'ançelik'in bilä taylarga meñilik, ⁶müşüllängäylär barçası, çaysi ki essizdirilər yüräkläri bilä, yuçladılar yuçlaganlarında kendiläri da heç nemä tapmadılar

⁷Barça adamlar çodžaliğından çollariniñ kendiläriñniñ. Azarlamaçiñdan seniñ, Teñrisi Jagopnuñ, yuçladılar da kimlär atlanirlar edilär atlarga.

(163r) ⁸Sen çorçulusen, da kim bolur bolma

alniña seniñ? ⁹Neçik köründün sen köktän, belgili boldu öçäsmäçiñ seniñ.

Yer çorçtu ¹⁰da seskändi turganına Teñriñniñ yaryuga; abragin barça sekinlärin yerniiñ.

¹¹Sayışları adamlarniñ tapunurlar saña, da yaryuçlar açıl bilä alyışlagaylar seni.

¹²Niyät çoyuñuz da tügälläniz Eyämizgä, Teñrimizgä bizim, barçañiz, ki çövräsinsiz aniiñ.

Sunuñuz çurbanni (163v) çorçuluga, ¹³ki çöplär dżanlarin buyruçilarniñ, çorçuludur ol, ne ki barça çanları yerniiñ. *Dun 10.*

[Псалом 76/77] 76

¹Yeñmäx. Titom üçün. Saγmos Jasap'niñ.

²Avazim bilä benim men Biygä sarnadim, avazim bilä benim Teñrigä, da baχti maña.

³Kününä tarlıçimniñ benim Teñrini izdädim, çollarim bilä benim keçä, alniña aniiñ aldanmadim.

Klämä, edi övünmä dżanim benim, ⁴añdim Teñrini da färäh boldum, çayγurur edim, da eksilir e(164r)di mendä dżanim benim.

⁵Yetiştilär saçlamaçka közlärim benim, müşçülländim da sözlämädim, ⁶sayışladim künlärni ilgäriği da yıllärni meñiliktän añdim.

⁷Sözlädim keçä yüräkim bilä benim, çayγurur edim, da täşvişläñir edi mendä dżanim benim.

⁸Yoğsa mi meñilik [keri] etkäy meni Biy, da dayin artiiç biyänmäğäy mi, elpäk?

⁹Ya meñilik mi tiysar yarlıyamaçin kendiniñ mendän, ya tügällädi söziñ kendiniñ dżinistan çaç dżinska?

¹⁰Ya untkay mi şayavatlanma Teñrim benim da dayin, ya tiyγay mi şayavatın kendiniñ öçäsmäçi bilä kendiniñ?

(164v) *Bu ortasidir saγmosnuñ.*

¹¹Ayttim, ki: «Hali başladim, budur yäñirmäçi oñu Biyiktäğiniñ».

¹²Añdim işlärin Eyämizniñ, ilgärtin añdim sk'ançelik'in aniiñ.

¹³Sayışladim barça işläriñni seniñ da çol işläriñni seniñ sayışladim.

¹⁴Teñri, arilikiñdän(165r)dir yollariiñ seniñ. Kimdir Teñri ulu, neçik Teñrimiz bizim? Sensen Teñri, çaysi ki etärsen sk'ançelik'inñni.

¹⁵Körgüzdün çoyovurtuña seniñ çuvatiniñni seniñ, ¹⁶çutçardiñ biläkiñ bilä seniñ çoyovurtuñnu seniñ, oylanlarin Jagopnuñ da Jovsep'niñ.

¹⁷Kördülär seni suvlar, Teñri, kördülär seni suvlar da çorçtular, da teränliklär müşçülländilär avazından suvlarniñ köplüçündän.

(165v) ¹⁸Avaz berdilər bulutlar, zera da oçla-

rüj seniñ bariyirlar ¹⁹avazından kökrämañindän seniñ küpçäkiñniñ.

Köründülär yaltramañlarüj seniñ dünyâda, müşxülländi da titrädi yer.

²⁰Teñizdädir yollarüj seniñ, izläriñ seniñ suvlarniñ köplüxündä, da artı-sırañ seniñ heç kör-mäslär.

²¹Yol turguzduñ, neçik çoyunlarıña, žoyovur-tuña seniñ, çoluna Movsesniñ da Aharonnuñ.

(166r) *Dun 14, p'ark' 38 dun.*

[Псалом 77/78] 77

¹Esliliki Jasapñiñ.

Bañiñiz, žoyovurt, orenkimä benim, aşaçlatiñiñ çulaxiñiñniñ sizniñ sözünä ayzimniñ benim.

²Açiyim manilər bilä ayzimniñ benim, sözliyim manilärni ilgärtin.

³Neçik işittiç da tanidiç bunu da atalarimiz bizim ayttilär bizgä,

⁴Heç nemä yapulmadı oylanlarından alarniñ, džinska özgä aytma alıñşın Eyämizniñ, çuvatın (166v) da tamaşasın kendiniñ, çaysi ki etti.

⁵Toxtattı tanıçlıñın kendiniñ Jagopka, da orenkin çoydu üstünä Israjelniñ.

Çaysi ki nemäni bir kez simarladı atalarimizga biznim körgüzmä bunu oylanlarıña kendiläriniñ, ⁶ki tanıgaylar özgä džinslar.

Oylanlar, ki toyarlar, turgaylar da aytkaylar bunu oylanlarıña kendiläriniñ, ⁷ki çoygaylar Teñrigä umsalarin kendiläriniñ da unut(167r)magaylar işlärin Teñriniñ.

Buyruğun anıñ çolmaç bilä çolgaylar ⁸da bolmagaylar neçik dä ataları kendiläriniñ.

Džins yaman da açıylatuçi džins, çaysi ki tüzätmädi yüräkin kendiniñ da toxtatmadı Teñrigä džanın kendiniñ.

⁹Oylanları Ep'remniñ, toldurup atkanlar da bek atkanlar, kününä uruşnuñ çollarin sadaçlarıña çaytardılar.

¹⁰Turmadılar alar ösiyä(167v)tinä Eyämizniñ da könülükünä körä anıñ klämädilär barma.

¹¹Unuttular yaçşılıñın anıñ da tamaşaların, çaysi ki körgüzdü alarga

¹²Alnina atalariniñ, çaysi ki etti tamaşasın kendiniñ yerindä Mısırlılarniñ da tüzündä Dajanniñ.

¹³Yardı teñizni da keçirdi alarni, turçuzdu suvlarni, neçik tulçuxta.

¹⁴Yol körgüzdü alarga bulut bilä kündüz da barça keçäni yar(168r)iç bilä otuñ.

¹⁵Yardı çayanı yabanlıçta da berdi içmä alarga, neçik teränliktän ulu.

¹⁶Çiçardı suvnu çayadan da axtirdi, neçik rika, suvlarni.

¹⁷Hälbät, arttirdilar yazıç çilinmaçni, dayın da öçäştirdilər Biyiktäğini suvsuzluçta.

¹⁸Sinadılar Teñrini yüräkläri bilä kendiläriniñ çolmaçta yemäklärin boylarıña kendiläriniñ.

¹⁹Mirmildandılar Teñrigä da ayttilär: «Yoçsa mi küçlü bolgay Teñri hadirlämä (168v) seyanı pustalıçta?»

²⁰Zera urar edi çayanı, da açar edi suvlar, da irmaçlar ketär edi kendindän.

Eğär ötmäknı hanuz bolsa bermä ol bizgä ya hadirlägäy seyanı žoyovurtuna kendiniñ?»

²¹Bunuñ üçün işitti bunu Biy da soñra saldı, ot yaltradı Jagopta, öçäşmäçi çixti üsnä Israjelniñ.

²²Inanmadılar Teñrigä da umsanmadılar çutçarmaçına anıñ.

²³Buyruç berdi bulut(169r)larga yoyartın, da eşikin köknüñ açtı, ²⁴da yaydırdı alarga manananı yemäçkä.

Ötmäknı köktän berdi alarga, ²⁵ötmäkin friştälärniñ yedilär adamlar, da endirdi alarga yemäknı toluluçka.

²⁶Çiçardı yelin yarimkünnüñ da keltirdi çuvatı bilä kendiniñ yarimkeçäniñkin.

²⁷Yaydı alarga et, neçik topraç, neçik çumu teñizniñ, çuşlarnı çanatlı;

²⁸Xoydu içinä taborlarıniñ alarniñ da çövrä(169v)sinä çatırlarıniñ alarniñ.

²⁹Yedilär da toydular asrı, suçlançin alarniñ berdi alarga, ³⁰da heç nemägä hasrät etmädi suçlançin alarniñ kendilärindä.

Negä diñrä yemäklärı ayızlarıña kendiläriniñ edi, ³¹öçäşmäçi Teñriniñ çixti üsnä alarniñ.

Öldürdü köplärni alardan da tañlama tañlamaların Israjeldän tas etti.

³²Buñar barçaga yazıçlandı da dayın da da heç inanmadılar tamaşa(170r)larıña anıñ.

³³Eksildilər heçliktä künläri alarniñ, da yıllärin [=yillari] alarniñ tezindän aştılar.

³⁴Xaçan öldürür edi alarni, çolarlar edi anı, çaytarlar edi da ertä tururlar edi Teñrigä.

³⁵Añdılar, ki Teñri boluşuçi edi alarga, Teñri Biyiklängän çutçaruçi edi alarga.

³⁶Sövdülär anı ayızları bilä kendiläriniñ, da tilläri bilä kendiläriniñ yalçan boldular anar, ³⁷da yüräkläri alarniñ (170v) düğül edilär toyru anıñ bilä, da inanmadılar ösiyatına anıñ.

³⁸Evet ol kendi şayavatlı edi, aritir edi yazıçlarıñ alarniñ da buzmas edi.

Arttırir edi çaytarma öçäşmäçin kendiniñ da yandırmadı barça yüräklänmäçin kendiniñ.

³⁹Añdı, ki tendirlär alar, džan, ki çixarir, da düğül dayın çaytar.

⁴⁰Nečä kerät açyrlattılar anı pustalıxta, öçäštirdilər Biyiktäğini suvsuzluxta!

(171r) ⁴¹Xayttılar, da sinadılar Tejrini, da arisin Israjelniñ zähirlättilər.

⁴²Añmadılar çolun anıñ, kününä, çačan çutçardı alarnı çolundan çıstıruçılarınıñ alarnıñ,

⁴³Neçik etti nişanlar da peşälärin kendiniñ yerindä Misirlilärniñ da tüzünä Dajanniñ.

⁴⁴Xaytardı çanga çayların alarnıñ da yaymur alarnıñ, ki içmägäylär.

(171v) ⁴⁵Yeberdi alarga itçibinlärin, da yedi alarnı, da bayalar bilä buzdu alarnı.

⁴⁶Berdi žanıggä yemişin alarnıñ da çazyançin alarnıñ sarinçyaga.

⁴⁷Urdu gargud bilä borlaliçların alarnıñ da indžir teräklärin alarnıñ çıravu bilä.

[⁴⁸Çıçara berdi gargudga džanavarların alarnıñ da tapunganin alarnıñ ot bilä yaryuladı.]

⁴⁹Yeberdi alarga yüräklänmäxin öçäşmäxinin kendiniñ, yüräklänmäxni, [öçäşmäxni] da tarlıxni.

Yeberdi alarga çıyinni çolundan fristänin yaman, ⁵⁰tibädi a(172r)larga yüräklänmäxin öçäşmäxinin kendiniñ.

Ayamadı ölümdän džanların alarnıñ da hayvanların alarnıñ ölümgä çıçara berdi.

⁵¹Urdu barça ilgärigilärin Misirlilärniñ, başlap barça çazyançılarında alarnıñ otaxına K'amanin.

*Hankisd, ki anlanir tinçliç.

⁵²Yol berdi, neçik çoyunlarga, žoyovurtuna kendiniñ da çıçardı alarnı, neçik çoylarnı, pustalıçka.

⁵³Yol körgüzdü alarga umsa bilä, da çorçmadı(172v)lar, da duşmanların alarnıñ teñiz yaptı.

⁵⁴Çıçardı alarnı tayına arilikiniñ kendiniñ, tay ol, çaysi ki tapunup edi oñu anıñ.

⁵⁵Keri etti yüzündän alarnıñ dinsizläri, ülüşlü etti alarnı ülüşünä meñärmäxinin kendiniñ, da ayındirdi otaxına alarnıñ džinsin Israjelniñ.

⁵⁶Sinadılar, açyrlattılar Tejrini Biyiktäği da tanıçlıxin anıñ saçlamadılar.

⁵⁷Xayttılar, saptılar, (173r) neçik dä ataları kendiläriniñ, çayttılar da boldular neçik yay çaxut.

⁵⁸Xayttılar, öçäštirdilər anı gurklarında kendiläriniñ da yongan pudları bilä kendiläriniñ paçillik saldılar añar.

⁵⁹Işitti Tejri, da heç etti alarnı, da risvayladı asrı alarnı, Israjelni.

⁶⁰Keri etti kendindän çätirni Selovda, çätirni, çaysi ki ayındirdi arasına adamlarnıñ.

⁶¹Çıçara berdi yäsirlikkä (173v) çuvatın alarnıñ da salaların alarnıñ çoluna alarnıñ duşmanlarınıñ.

⁶²Tıydı çiliçni žoyovurtuna kendiniñ da meñärmäxin kendiniñ körmämiş etti.

⁶³Otuzyaşların alarnıñ yedi ot, da gojsları üçün alarnıñ dügül kimsä yas tuttu.

⁶⁴K'ahanaları alarnıñ tüşär çiliçka, da tulların alarnıñ dügül kimsä edi, ki yıylagay.

⁶⁵Oyandı, neçik yuxudan, Biy, neçik çuvatli, (174r) ki silkär çayırni.

⁶⁶Urdu artına duşmanların kendiniñ, taba meñilik etti alarnı.

⁶⁷Keri etti ol çätirin Jovsep'niñ da džinsin Ep'remniñ ol tañlamadı.

⁶⁸Evet tañladı ol džinsin Jutanin, tayin Sionnuñ, çaysi ki dä sövdü.

⁶⁹Yasadı, neçik birmüñünü, arilikin anıñ, yerdä toxtattı anı meñilik.

⁷⁰Tañladı Tawit'ni, çulun kendiniñ, da yöpsündü anı sürükündä çoyunlarnıñ, ⁷¹soñyugi (174v) toğanlarda yöpsündü anı

Kütmä Jagopnu, çulun kendiniñ, da Israjelni, žarankin kendiniñ.

⁷²Kütär edi alarnı açılı bilä yüräkinin kendiniñ, yazıçsizliçi çolunuñ kendiniñ yol körgüzür edi alarga.

P'ark' 74 dundir.

[Молитва]

Ata Oğul Ari Džan, sen boluş maña.

[Псалом 78/79] 78

¹Saymos Jasar'niñ.

Tejri, kirdilər dinsizlä meñärmäxinä seniñ, murdarladılar da(175r)džariñni ari seniñ,

Ettilər Erusayemni neçik salaşin yemiş saçlavuçılarnıñ, ²çoydular tenlärin çullarıñniñ seniñ leş uçar çuşlarga köktäği da tenin ariläriñniñ seniñ kazanlarına yerniñ.

³Töktülär çanin alarnıñ, neçik suvnu, çövräsinä Yerusayemniñ, da kimsä yoç edi, ki kömgäy edi alarnı.

⁴Bolduç biz taba çonşularimizga bizim, kültkü da aybli masçaraliçka alarga, ki çövrämizgä edilär bizim.

(175v) ⁵Negä diğrä, Biy, öçäşlängäysen sen meñilik, yaltrasar, neçik ot, paçillikiñ seniñ?

⁶Tök öçäşmäxinni seniñ üstünä džinslarnıñ, çaysi ki seni tanımaslar, üstünä çanlarnıñ, çaysi ki atıñni seniñ sarnamadılar, ⁷zera yedilär Jagopnu da yerin anıñ buzdular.

⁸Añmagin yazıçlarıimizni bizim ilgäriği, tezin-dän kelgäy bizgä yarlıyamaçin seniñ, Biy, ki mis-kinländiç asrı.

⁹Boluş bizgä, Tejri, çut(176r)çaruçimiz bizim, haybatı üçün atıñniñ seniñ.

Biy, çutçar bizni da arit yazıçimizni bizim atıñ üçün seniñ.

¹⁰Ne heç aytmasınlar dinsizlər də, ki: «Xanıdır Teğrisi alarniñ?»

Evet belgili nemä bolgay üstünä dinsizlärniñ alnına közlärimiz bizim, izdämäx üçün öcünü çanlariniñ çullariniñ seniñ, çaysi ki töküldü.

¹¹Kirgäy alniña seniñ küstünmäxi bağlagan- (176v)larniñ, ululuçuna körä biläkiñniñ seniñ, küt-kin sen oylanlarin öldürgänlärniñ.

¹²Tölä çonşularimizga bizim yedi kerät çoyuna alarniñ taba, çaysi ki tabaladılar seni, Biy.

¹³Biz çoyovurtuñ da çoyunlariniñ kütövüñniñ seniñ, çosdovanel boliyix saña menilik, džinstan džinska aytiyix aliyiñniñ seniñ. *Dun 14.*

[Псалом 79/80] 79

¹Yeñmäxi üçün. Keçkän tanıxlıx üstünä. Jasap'niñ. Say(177r)mos üstünä at'or džinsiniñ.

²Ey tutuçisi İsrajelniñ, baçkin, ki yol körgüzi-yirsen, neçik çoyunlarına Jovsep'niñ.

Çaysi ki olturupsen k'erovpełärdä, belgili et [= bol]. ³Alnına Ep'remniñ, Peniamenniñ da Manase-niñ oyat çuvatiniñ seniñ da kel tırgizmä bizni.

⁴Teğrisi çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yüzüñnü seniñ bizgä, da tiriliyix.

⁵Biy Teğri çuvatlılarniñ, negä diñrä öçäş- (177v)längäysen aliyiña çullariniñ seniñ?

⁶Yedirdiñ bizgä ötmäk yaşlarniñ da içirdiñ bizgä yaşni ölcöv bilä.

⁷Ettiñ bizni taba çonşularimizga bizim, aybli masçaralıçka duşmanlarimizga bizim.

⁸Teğri çuvatlılarniñ, çaytar bizni, körgüz yüzüñnü seniñ, da tirilgäybız.

⁹Bayni Misirdan teşkirdiñ, çıçardıñ dinsizlärni, da alarni tiktiñ, ¹⁰da yol körgüzdüñ anar.

(178r) Toxtattıñ kökün alarniñ, da toldurdu yerni, ¹¹yaptı taylarni kölgäsi anıñ, da butaçları anıñ ormanin Teğriñiñ.

¹²Saldı teräkin kendiniñ çax teñizgä diñrä, çax ırmaçlardır madyaş butaçları anıñ.

¹³Ne üçün söktüñ çetänin anıñ? Saçiyirlar anı keçkänlär yolnu.

¹⁴Buzdu anı toñuz ormandagi, da kiyik yabandagi kütüldü anar.

¹⁵Teğri çuvatlılarniñ, (178v) çaytıp baçkin köktän da kör, da dərman etkin borlalıçka bu, ¹⁶da dərman etkin muñar, çaysi ki tikti oñuñ seniñ.

Üstünä oylanlariniñ adamniñ, çaysi ki çuvatlattıñ anı saña,— ¹⁷küydürgän otta da buzulgan öçäşmäxiñdän seniñ tas bolgaylar,—

¹⁸Bolgay çoluñ seniñ üsnä adamlarniñ, oñuñ seniñ üsnä oylanlariniñ adamlarniñ, çaysi ki çuvatlattıñ anı saña.

(179r) ¹⁹Dügül dayin kerı boliyix biz sendän, tırgizgäysen sen bizni, da atıñni seniñ, Biy, sarniyix.

²⁰Teğri çuvatlılarniñ, çaytardıñ bizni, körgüz yüzüñnü seniñ bizgä, da tirilgäybız. *Dun 18.*

[Псалом 80/81] 80

¹Yeñmäx üçün, saymos Jasap'niñ, 5-inçi şapatniñ. Borla yançmaç üçün.

²Sövüniyix Teğrigä, boluşçimizdir bizim, çaxiriñiz Teğrisinä Agopnuñ.

³Aliñiz saymosnu da beriñiz aliyiñni, say(179v)mos aytiñiz anar avaz bilä tatlılıçniñ.

⁴Biryi çaliñiz başlanganına aylarniñ, kününä nişanlı yıldıgi bizim.

⁵Buyruçtur bu İsrajelgä da toyrudur Teğrisinä Jagopnuñ.

⁶Tanıxlıxi Jovsep'niñ, çaysi ki çoydu anıñ bilä, neçik çıçar edi ol yerindän Misirlilarniñ, til, çaysi ki bilmäs edi, işitti.

⁷Keri et yüktän arçasin anıñ, da çolun anıñ bol, da küräk çulanmaçtan.

(180r) ⁸Tarlıxiñda sarnadiñ maña, da çutçardıñ seni, işittim saña yapuçluçta dufannıñ da sinadim seni üsnä suvlarniñ çarşılıçtagi.

⁹İşit, çoyovurtum benim, da tanıxlıx beriyim saña, da İsrajel, egär işitsäj maña!

¹⁰Dayin bolmagay saña teğrilär bir vaçtli, da ne yerni öpmägäysen sen teğrigä yat.

¹¹Menmen Biy Teğriñ seniñ, çıçarırmən seni yerindän Misirlilarniñ, aç (180v) ayziñni seniñ, da tolduriyim bunu.

¹²Çoyovurtum benim işitmädi avazıma benim, da İsrajel maña nemä *baçma baçmadi* [=baçmadi].

¹³Kötürüp çoydum alarni barma artından erkleriñiñ yüräkläriñiñ kendiläriñiñ, zera bardılar alar erkinä körä džanlariniñ kendiläriñiñ.

¹⁴Zera egär çoyovurtum benim işitsälär edi maña, ya İsrajel yolumnu benim barsa edi,

¹⁵Neçik heç nemäni, aşax(181r)latir edim duşmanlarin anıñ, üstünä çüstürüçiläriñiñ anıñ salir edim çolumnu benim.

¹⁶Duşmanları Eyämizniñ yalyan çaldılar anar, bolsun zamanları alarniñ dünyäda.

¹⁷Yedirdi alarni semizlikindän aşlıçniñ da çayadan bal toydurdu alarni. *Dun 18.*

[Псалом 81/82] 81

Saymos Jasap'niñ, 81.

¹Teğri turdu yiyinlarına teğrilärniñ da aralarına alarniñ yarıular edi alarni:

(181v) ²Negä diñrä yarıularsiz egirlik bilä da köz alirsiz, yazıçlılar?

³Yaryu etiniz öksüzgä da tulga, könülük etiniz miskingä da aşaxlanganga.

⁴Xutxariñiz miskinni da yarlini, xolundan yazixliniñ xutxariñiz ani.

⁵Anlamadilar da eskä almadilar, xaramyuluxta da teprändilär barça himläri yerniñ.

⁶Men aytar edim, ki teñrilär bolgaysiz ya oylanları Biyiktäğiniñ barčaniz.

(182r) ⁷Siz ošta, neçik adamlar, öliyirsiz, neçik buyruçılardan, tüşiyirsiz.

⁸Kel, Teñri, da yaryula yerni, zera sen meñärsäsen barça dinsizläri.

Dun 8, p'ark' 40 dun.

[Псалом 82/83] 82

¹Saymos Tawit'niñ.

²Teñri, kim saña oşşasar? Tiyilmagin da suslanmagin, Teñri.

³Zera ošta duşmanlarıñ seniñ çaxirdilar, da körälmägänlarıñ seniñ kötürdülär başlarıñ kendiläriniñ.

⁴Üstünä žoyovurtuñ(182v)nuñ seniñ terän hizlik, bilmäxni sayışladilar üsnä arilikiñniñ seniñ ⁵da ayttilar:

«Keliñiz, tas etiyix alarni džinstan, da anılmağay atı Israjelniñ dä dayin».

⁶Sayışladilar bir söz bilä birgä, seniñ üçün niyät ettilär

⁷Böläki Etomlularniñ da Ismajellilär, Movap da Arapilär,

⁸Kepay, Amovn, Amayek' da özgä džinslar, barça turuçiläri bilä birgä Dzura bilä;

⁹Ol da Asur kelip edi alar (183r) bilä: barçası bular xuvatlatuçilar edilär oylanlarıñniñ Łovdnuñ.

¹⁰Et alarni, neçik Matiamni, neçik Sisaranı, neçik zApinni [= Apinni] axınlarına Gisonnuñ.

¹¹Taspoldular alar çovrayta Tebovrada da boldular neçik tezäk yerdä.

¹²Etkin buyruçılarniñ alarniñ neçik zOvrepni [= Ovrepni], Zepni, zZepeni [= Zepenni], Saymananı da barça buyruçılarniñ alarniñ,

¹³Xaysilari ayttilar: «Meñariyix bizgä arilikin (183v) Teñriniñ».

¹⁴Teñrim menim, etkin alarni neçik küpçäkni, neçik xamişni alnina yelniñ,

¹⁵Neçik ot, ki küydürür ormanni, neçik yalin, ki örtär taylarni.

¹⁶Bu türlü sürgäysen alarni dufaniñ bilä seniñ da öçäşmäxiñ bilä seniñ müşxüllätkäysen alarni.

¹⁷Toldur yüzlärin alarniñ yeñillik bilä, da izdägäylär atiniñ seniñ, Biy.

¹⁸Uyalğaylar da müşxüllängäylär meñilik (184r) da uyat bilä tas bolğaylar.

¹⁹Tanığaylar, ki atiniñ seniñ Biydir da sen yalyiz biyiklänip sen üstnä barça yerniñ. *Dun 18.*

[Псалом 83/84] 83

¹Yeñmäx üçün. Borla yançmağniñ. Saymos Gorxa oylunuñ.

²Neçik sövüklüdür otaxiñ seniñ, Biy xuvatlılarıñniñ, ³suxlançli da hasrättir džanim menim köşkünüñ seniñ.

Yüräkim menim da tenim menim süvüngäy Teñrigä tiri.

⁴Zera çipçix tapti ken(184v)dinä öv, yumri ya horlička — uya, xayda ki xoğğay balaların kendiniñ,

Seyaniniñ seniñ, Biyi xuvatlılarıñniñ, xanim menim da Teñrim menim.

⁵San barçasına, xaysi ki turıyirlar övünä Eyämizniñ, meñi meñilik alıışlagaylar seni.

⁶Sanlıdır er, xaysiniñ ki boluşluXu kendiniñ sendandır, çixmağni xoıydu esinä kendiniñ eñiştän xayğulu ol yergä, xaysına ki niyät etti.

⁷Alışni bergäy, xaysi (185r) ki orenk'ni xoıyır, ⁸bargay ol xuvattan xuvatka da körüngäy Teñri, friştälärgä Sionda.

⁹Biy Teñri xuvatlılarıñniñ, işit alıışima menim, xulax xoıy, Teñrisi Jagopnuñ.

¹⁰Yöpsünövlüsen sen bizim, kör, Teñri, da bağkin yüzünä yaylaganiñniñ seniñ.

¹¹Aniñ üçün ki yaxşidir maña bir kün köşkünüñ seniñ, ne ki miñlär dä.

Tañladim men çöplüx bilä kelmä övünä Teñri(185v)niñ artix, ne ki turma otaxına yazixlılarıñniñ.

¹²Yarliğamağni da könülüknü sövär Biy, Teñri başxişni da haybatni berir.

Biy heç eksik almas yarlığamağin kendiniñ alardan, ki barirlar zağalsizlixta.

¹³Biy Teñri xuvatlılarıñniñ, sanlıdır er, ki umsanir saña. *Dun 14.*

[Псалом 84/85] 84

¹Yeñmäx, oylanlarıñniñ Gorxnuñ, saymos Tawit'niñ.

²Biyändiñ, Biy, yeriñä seniñ da xaytardiñ (186r) yäsirlikin Jagopnuñ.

³Boşattini egirlikin žoyovurtuñnuñ seniñ, yapitiñ barça yazixlarıñ alarniñ.

⁴Tiyildirdiñ barça yüräklänmäxiñni seniñ, xayttiñ öçäşmäxtän, yüräklänmäxiñdän seniñ.

⁵Xaytkin bizgä, Teñri, xutxaruçimiz bizim, da xaytar yüräklänmäxiñni seniñ bizdän.

⁶Ne meñilik öçäşmägin bizgä, Biy, da salmağin öçäşmäxiñni seniñ džinstan çax džinska.

⁷Teñri, sen xaytip tırgizir(186v)sen bizni, žoyovurtuñ seniñ färäh bolsun saña.

⁸Körgüz bizgä, Biy, yarlıyamağınni seniñ da çutçarmağınni seniñ ber bizgä.

⁹Işittix, ne ki sözlädi Biy Teñrimiz bizim, sözlägäy eminlikni žoyovurtuna kendiniñ, arilärinä kendiniñ da alarga, ki çaytıptırlar añar yüräkläri bilä.

¹⁰Yoçsa yuvuçtur çorçuçılarına kendiniñ çutçarmağı anıñ, si(187r)ğiniñ haybatına anıñ yerimizdä bizim.

¹¹Yarlıyamağı da könülükü yoluçkaylar, toyruluçu da eminliki öpüşkäylär.

¹²Könülük yerdän bitti, toyruluç köktän köründü.

¹³Biy bergäy tatlılıçını da yerimizgä bizim bergäy yemişin kendiniñ, ¹⁴toyruluç alnına anıñ, barıp çoygay yoluna barganın kendiniñ.

[Колофон]

Yazgan da sarnagan bilä birlängäy da aņılğay K'risdosnuñ yarıu kününä, amən.

(187v) *Dun 12, p'ark' 44 dun.*

[Псалом 85/86] 85

Alıış Tawit'niñ.

¹Aşaxlat, Biy, çulağınni seniñ da işit maña, zera yarlı da miskinmen men.

²Saxla dżanımnı benim, ari Biy, çutçar çuluñnu seniñ, Teñrim benim, ki saña umsandım.

³Yarlıya, maña, Biy, zera saña çaxırdım här kün, ⁴färâh etkin dżanın çuluñnuñ seniñ, zera saña, Biy, kötürdüm dżanımnı benim.

(188r) ⁵Zera sen, Biy, tatlı da toyrusen, köpyarlıyovuçi här birinä, çaysıları ki sarnarlar saña.

⁶Xulaç çoy, Biy, alıışima benim da başkın avazına çoltçamnıñ benim.

⁷Kününä tarlıçımnıñ benim sarnadım saña, da işittij maña.

⁸Dügüldür kimesä oçsaş saña, Teñrim, Biyim, da dügül kimesä neçik işläriñ seniñ.

⁹Barça dżinslarıñ, çaysi ki ettiñ, kelgäylär da yerni öpkäylär alnıña seniñ, haybatlagaylar (188v) atıñni seniñ meñilik.

¹⁰Ulusen sen, Biy, da etärsen tamaşalarnı, da sen yalğizen, Teñri.

¹¹Yol körgüzgin maña yoluña seniñ, da barıyır könülükünä seniñ da färâh bolğay yüräkim benim çorçmaga atıñdan seniñ.

¹²Xosdovanel bolıyım saña, Biy Teñrim benim, bar yüräkim bilä benim haybatlıyım atıñni meñilik.

¹³Ulu boldu üstümä benim yarlıyamağın seniñ, çutçardıñ dża(189r)nımnı benim tamuçlarıñni tibindän.

¹⁴ Teñri, töräsizlär turdular üstümä benim, da yıynları çuvatlılarınñ izdädilär dżanımnı me-

nim, da heseplämädilär seni, Teñri, alnılarına [=alınlarına] kendiläriniñ.

¹⁵Evet sen, Biy Teñrim, şayavatlisen da yarlıyovuçi, uzunesli da köpyarlıyovuçi, da könü, ¹⁶başkın maña da yarlıya maña.

Bergin çuvat çuluña seniñ, tırgız oylun çaravaşınñni seniñ ¹⁷da (189v) et maña nişan yaçşılıçınıñ.

Körgäylär körälmägänlärim benim da uyalğaylar, zera sen, Biy, boluştıñ maña da övündürdüñ meni. *Dun 16.*

[Псалом 86/87] 86

¹Gorç oylunuñ, saymos.

²Himläri anıñ tayına ari anıñ, sövär Biy eşikin Sionnuñ artıç, ne ki barça otaxların Jagopnuñ.

³Haybatlı sözlädi seniñ üçün: ošta şähäri Teñriniñ!

⁴Añdım Rahapni da Baydat'ni, çaysıları (190r) ki tanırlar meni, ošta özgä dżinslar da Dżura da žoyovurtu Hndistanlarınñ, bular boldular anda.

⁵ Sionga ayttı: ana da adam toytu kendindä, da kendi himläрни saldı anda Biyiktägi.

⁶Biy atkay yazov bilä žoyovurtka, buyruçılarga bu, çaysıları ki edilär anda.

⁷Neçik ki färâh bolğaylar sendä barçası, çaysılarınñ ki turmaları kendiläriniñ sendändir.

(190v) *Dun 6.*

[Псалом 87/88] 87

¹Alıışi saymosnuñ Gorç oylanlarınıñ. Mağayet'a üçün, ki dżuwap berdi Neeman eslilik bilä Israjelgä.

²Biy Teñri çutçarıлмаğınniñ benim, күндүз sarnadım da keçä alnıña seniñ.

³Kirsin alıışim benim alnıña seniñ, Biy, aşaxlansın çulaçlarıñ seniñ çoltçama benim.

⁴Zera toldu çıyınlar bilä dżanımnı benim, da tirlikim benim tamuçka tiyişti, ⁵da hesepländim men alar bilä, ki enärlär (191r) çoyurga.

Boldum men neçik adam başça boluşluçtan ⁶da ölülär dä erkli,

Neçik yaralılar, ki yuçlarlar kerezmanlarda.

Xaysın ki sen aņmadıñ, alar çoluñdan seniñ salındılar.

⁷Xoydular meni çoyurga tibdägi, çaramyuluçta da kölgäsinä ölümniñ.

⁸Mendä toxtadı yüräklänmäğınni seniñ, barça tolyunlarıñni seniñ toldurduñ üstümä benim.

(191v) ⁹Yıraç ettiñ mendän tanışlarımni benim, da çoydular meni masçara kendilärinä.

Çıxara berildim da çıxmas edim, ¹⁰közlärим benim çaçak'landılar miskinliktän.

Çaxırdım Biygä künnüñ kün uzun da kötürdüm saña çollarımni benim.

¹¹Yoḡsa mi ölülärgä etärsen sk'ançelik'ni, ya hakimlär turyuzur mi, tapunmaḡ etsärlär mi saḡa?

¹²Yoḡsa mi aytсар kimesä ḡaçan kerezmanda yarlıyamaḡıñni seniḡ ya (192r) könülüküñnü seniḡ tas bolmaḡta?

¹³Yoḡsa mi tanıсарlar ḡaramyuluḡta sk'ançelik'ni seniḡ ya toyruluḡuñnu seniḡ yerdä unutulgan?

¹⁴Men saḡa, Biy, çaxırdım, ertäräk alyšim benim yetišsin saḡa.

¹⁵Nek, Biy, salıyırsen dżanımnı benim ya ḡaytariyırsen yüzüñnü seniḡ mendän?

¹⁶Yarlı da emgäklimen men oylanlıḡımdan benim, biyikliktan ašaxlandım da muḡaydım.

(192v) ¹⁷Mendä (toḡtatdı>) toḡtadı öçäšmäḡıñ seniḡ, ḡorḡuḡ seniḡ müšḡüllätti meni.

¹⁸Dolaštılar çövrämä, neçik suv, kün uzun ḡapsadılar meni birḡa.

¹⁹Yıraḡ ettiḡ mendän dostlarımni benim da tanıšlarımni benim zabunluḡum üçün benim.

[Колофон]

Men, Lusig sargawak, yazdım. Sarnagan yazučı bilä aḡılḡay Krišdosnuḡ alnına.

Dun 20, p'arḡ' 42.

[Псалом 88/89] 88

¹Saymos Neemniḡ Jezrajelniḡ.

²Yarlıyamaḡıñni seniḡ, Biy, meḡilik alyšliyiḡim, [dżıns] dżınstan aytıyım köñü(193r)lüküñnü seniḡ ayzım bilä benim.

³Ayttiḡ, ki dünyä yarlıyamaḡ bilä yasalgay, kök hadir bolḡay könülüküñä seniḡ:

«⁴Xoydum niyät taḡlaganlarıma benim, ant içtim [andıçtim] Tawit'kä, ḡulumam benim.

⁵Meḡilik toḡtatıyım züryätıñni seniḡ, yasiyiḡim dżıns-dżınstan olturyučuñnu seniḡ».

⁶Tapungay kök tamašalarıñni seniḡ, Biy, da könülüküñnü seniḡ yiḡınlarında arilärniḡ.

⁷Kimdir bulutta, ḡay(193v)si ki barabardir saḡa, ya kim oḡšasar Eyämizgä oylanlarından Teḡri-niḡ?

⁸Teḡri haybatlıdır sayıšlarında ariläriniḡ kendiniḡ, ulu da ḡorḡulu üstnä alarnıḡ, ki çövräsinä-dirlär alarnıḡ.

⁹Biy Teḡri ḡuvatlılarınıḡ, kim oḡšar saḡa? Xuvatlısen sen, Biy, da könülüküñ seniḡ çövräñädir seniḡ.

¹⁰Sen eyälik etärsen ḡuvatlarına teḡizniḡ, (tašḡıllıḡın>) tašḡınlıḡın tolḡunlarınıḡ anıḡ sen ašaxlatırsen.

(194r) ¹¹Sen ašaxlatırsen, neçik yaralılarnı, öktämlängänläрни, ḡuvatına biläkiñniḡ seniḡ tayit-tiḡ dušmanlarıñni seniḡ.

¹²Seniḡdir kök, da seniḡdir yer, dünyä tügälli-

ki bilä kendiniḡ, sen toḡtattıḡ ¹³yarımkeçäni, da yarımküñnü sen ettiḡ, Tapor da Hermon atıña seniḡ sövüñgäylär.

¹⁴Seniḡdir biläkiḡ da seniḡ ḡuvat, ḡuvatlangay oḡuḡ seniḡ, da biyik bolḡay ḡoluḡ seniḡ.

(194v) ¹⁵Toyruluḡta da könülükta toḡtaliptir olturyučuḡ seniḡ, yarlıyamaḡ da könülük bargay alnına yüzüñnü seniḡ.

¹⁶San žoyovurtka, ki bilirlär alyšıñni seniḡ, Biy, yariḡına yüzüñnü seniḡ bargaylar da atıña seniḡ sövüñgäylär ¹⁷här kez, da toyruluḡuña seniḡ biyik bolḡaylar.

¹⁸Ögünmäḡi ḡuvatlarımizniḡ bizim sensen, da erkiñä seniḡ biyik bolḡay müñüzümüz bizim.

(195r) ¹⁹Eyämizdändir bolušluḡu ari Israjel-niḡ, ḡanimizniḡ bizim.

²⁰Ol vaxtta sözlädiḡ körüm ötläš oylanlarıñ bilä seniḡ da aytıḡ: «Xoyiyim bolušluḡnu üstünä ḡuvatlıniḡ da biyik etiyim taḡlanganı žoyovurtundan benim.

²¹Taptım Tawit'ni, ḡulumnu benim, yayım bilä ari benim yayladım anı.

²²Xolum benim yöpsüñgäy anı, da biläkim benim ḡuvatlatkay anı.

(195v) ²³Yazıḡ etmäğäy aḡar dušman, da oyl töräsizlikniḡ ḡıynamaḡay anı.

²⁴Uriyiḡim alnına anıḡ dušmanların anıḡ da kö-rälmäsizlärin anıḡ yeḡilmäḡkä çıḡara beriyim.

²⁵Könülüküm benim da yarlıyamaḡım benim anıḡ bilä, da atıma benim biyik bolḡay müñüzü anıḡ.

²⁶Xoyiyim teḡizdä ḡolun anıḡ da üstünä aḡın suvlarıniḡ oḡun anıḡ.

(196r) ²⁷Ol sarnasar maḡa: «Atam benim sensen, Teḡri yöpsünövlü ḡutḡarılmaḡıma benim».

²⁸Men ilgäriḡi etiyim anı da biyik, ne ki barça ḡanları yerniḡ.

²⁹Meḡilik saḡliyiḡim aḡar yarlıyamaḡımni benim, da niyätim benim inamlıdır anıḡ bilä.

³⁰Toḡtatıyım meḡi meḡilik züryätin anıḡ, da olturyučun anıḡ — neçik künläri köknüḡ.

³¹Eḡär ḡoysalar oylanları anıḡ oḡenkiḡimni benim da toyruluḡumda benim (196v) klämäsälär barmaga,

³²Eḡär toyruluḡumnu heç etsälär da buyruḡumnu benim saḡlamasalar,

³³Uriyiḡim tayaḡ bilä töräsizliklärin alarnıḡ, ḡı-yin bilä egirliklärin alarnıḡ.

³⁴Evet yarlıyamaḡımni benim heç tıyman alardan da ne hillä etmiyim könülükümä benim, ³⁵da alçaḡlatmiyim niyätimni benim, da nemä, ḡaysi ki çıḡar erinlärimdän benim, anı heç etmändir.

³⁶Bir kez ant içtim [andidžtim] ari(197r)liki-mä benim, ki Tawit'kä men yalyanlanmıyım.

³⁷Züryâti anıj mejilik turgay, da olturyučun [=olturyuču] anıj — neçik günâş alnıma benim, ³⁸neçik ay, ki toxtalıptır mejilik tanıç, inamlım benim köktä».

³⁹Evet hali sen kerı ettiñ, da rısvayladıñ, da aşıya urduñ yaylanganıñni seniñ.

⁴⁰Xaytardıñ niyätini çulıñdan seniñ, murdarladıñ yerdä arılıkin anıj.

⁴¹Söktüñ barça duvarların anıj da çoyduñ berklikin anıj tıträmäçkä.

(197v) ⁴²Xapçaladılar anı keçüçilär yolnu, boldu ol taba çonşularımızga bizim.

⁴³Biyik ettiñ oñuñ indžituçılarımniñ [=oñun indžituçılarınıñ] anıj, färâh boldular duşmanları anıj.

⁴⁴Xaytardıñ boluşluçnu çiliçindan anıj da yöpsündüñ anı oyašta.

⁴⁵Yeñillättiñ arılıkin anıj, olturyučun anıj yergä yixtiñ.

⁴⁶Az ettiñ künlärin zamanlarınıñ anıj da töktüñ üsnä uyatni.

⁴⁷Negä diñrä çaytarsarsen yüzüñnü (198r) seniñ mejilik, yaltragay, neçik ot, öçäsmäçiñ seniñ?

⁴⁸Evet hali añğın, kör, ki kimdir benim tinçliçim, yoçsa mi heç nemägä yarattıñ barça oylanlarin adamlarıñni?

⁴⁹Kimdir adam, ki tirilgäy da körmägäy ölümünü ya çutçargay džanın kendiniñ çolundan tamuçnuñ?

⁵⁰Xanıdır yarlıyamaçiñ seniñ, Biy, ävälgı, çaysi ki ant içtiñ Tawit'kä könülüküñ [bilä] seniñ?

⁵¹Añğın tabalanmaçin (198v) çuluña seniñ, çaysi ki yöpsündüm çoynuma benim džinslardan,

⁵²Xaysi ki tabaladılar duşmanlarıñ seniñ, Biy, tabaladılar ornuna yaylaganıñni seniñ.

⁵³Alçışli Biy Teñri meji mejilik! Bolgay, bolgay. *P'arçk' 48 dun.*

Alçış Esajya markareñiñ

[Исаия 26: 9-20: Песнь Исаии]

⁹Keçädän ertälänir džanim benim ertäräk turma saña, Teñri.

Anıj üçün ki yarıçtır buyruçuñ seniñ üsnä yeriñ, övräniñiz (199r) toyruluçnu, turuçilari yeriñ.

¹⁰Xapuštu çirsiz da dayin heç övränmädi etmä yerdä toyruluçun könülüknüñ.

Kötürülgäy çirsiz yerdän da körmägäy ol haybatın Teñriniñ.

¹¹Biy, biyiksen, da biläkiñ seniñ küçlü, da alar bilmädilər.

Tanıgaylar, uyalgaylar da paçillik tüşkay

ögütsüz çoyovurtka, da hali ot duşmanlarıñni seniñ yegäy.

¹²Biy Teñrimiz bizim, ber bizgä (199v) eminlikiñni seniñ, zera barça işimizgä körä bizim töländi bizgä.

¹³Biy Teñrimiz bizim, tapuñın bizni, zera başça sendän özgä kimesäni bilmäsbiz da atıñni seniñ beriyirbiz küñ uzun.

¹⁴Evet hali ölülär tırlıknı körmisärlär, da ne hakim turçuzsar mi?

Bunuñ üçün keltirdiñ, urduñ, tas ettiñ, buzduñ barça er oylanlarin alarnıñ.

¹⁵Arttır, Biy, yamannı (200r) üstünä yamanlıçlarıñniñ alarnıñ da keltir yamannı üsnä töräsizläriñ yerdägi.

¹⁶Biy, tarlıçta añdıç seni, ki azulaç tarlıçtır ögütüñ seniñ üstümüzgä bizim.

¹⁷Neçik tolyanganı yüklünüñ, ki yetiškän bolgay zamanı toyrumaçniñ da ayriçında kendiniñ çayrıçay,

Ol türlü bolduç sövüküñä seniñ, ¹⁸ahnı da çorçuñnu seniñ yük bolup tolyandıç da toyruduç džannı çut(200v)çarmaçiñniñ seniñ.

Dügül dayi yemirilgäybız, yoçsa yemirilgäylär turuçilari yeriñ.

¹⁹Turgaylar ölülär, turgaylar barçası, çaysi ki çoyuluçturlar kerezmanda.

Oyangaylar, sövüngäylär da färâh bolgaylar toxtalğanları yeriñ.

Anıj üçün yayış, ki yayıyir sendän, bu sayaymaçlıçtır alarnıñ, evet yeri çirsizlarnıñ tas bolgay.

(201r) ²⁰Sapa ber, çoyovurtum benim, bar, kirgin övüñä seniñ, yap eşikiñni seniñ alnına yüzüñnüñ seniñ.

Çaç da yaşın bir zaman, çaç aşkinça öçäsmäçi Eyämizniñ.

[Молитва]

Eminlik berüci K'risdos, eminlikiñni da yarlıyamaçiñni seniñ bayışla yaratkanlarıña seniñ. Adam sövüci Biy pareçosluçu bilä barçadan ari aruv gojs Asduadzadzin Mariamnıñ yarlıyagay bu bitik yazganga da sarnaganga, amen.

(201v) *Bu ganon saçmos üç yüz da çirç sekiz dundir.*

Der abawen ganon.

[Псалом 89/90] 89

²Biy, išançimiz bolduñ bizim džinstan çaç džinska, ³negä diñrä dügül tayları toxtalğan edi, yarattıñ yeri da barça dünyâni.

Mejiliktän çaç mejilikkä diñrä sensen, ⁴da çaytarmagin adamni totçarliçka, da ayttiñ: «Xaytiñiz maña, oylanları adamlarıñniñ».

(202r) ⁵Minj yıl közlärinä Eyämizniñ, neçik kün tünägüñgi, zera aştı, neçik bir vaçtı keçäniñ, ⁶da yılları alarnıñ heçlik bilä bolgaylar.

Tañ manına, neçik yaş ot, bitkäylär, tañ manına, neçik yaş ot, sövüngäylär da çiçäklängäylär, keçxurun törmenlängäylär, çurugaylar da tüškäylär.

⁷Eksildiç biz öçäşmäxiñdän seniñ da yüräklänmäxiñdän seniñ müşxülländiç.

⁸Xoyduñ yazıçılarimizni (202v) bizim alniña seniñ da tirlikimizni bizim yarıxına yüzünñ seniñ.

⁹Barça künlärimiz bizim eksildilər, da öçäşmäxiñdän seniñ müşxülländiç.

¹⁰Zamanı yıllarimizniñ bizim tiyyisiz, neçik pavuçına, da sanı künlärimizniñ yıllarimizniñ bizim, alar da yetmiş yıl.

Egär ki artıç dayın — seksen yıl, çaysi nemä artıç, ne ki andan, ayrıç bilä da küstünmäç bilä.

(203r) Keldi üstümüzgä bizim küstünmäç, da ögütländiç, ¹¹evet hali kim bilgäy çuvatın öçäşmäxiñniñ seniñ ya ahıñdan seniñ yüräklänmäxiñniñ seniñ heseplägäy.

¹²Bu türlü körgüz maña oñuñnu seniñ, da çaysıları ki çonarhdırlar yüräkläri bilä, açılıña seniñ.

¹³Xayt, Biy. Negä ž diyin? Övüñgin çullarıñda seniñ.

¹⁴Tolduç ertäräk yarlıyamaçıñ bilä seniñ, sövündüç da färäh (203v) bolduç barça künlärindä tirlikimizniñ bizim.

¹⁵Färäh bolduç ornuna künlärniñ, ki aşaç etilər bizni, da yıllar, çaysılarda ki kördüç çiyinlar.

¹⁶Bačkın, Biy, çullarıña seniñ da işlärinä çuluñnuñ seniñ da yol körgüz oylanlarına alarnıñ, ¹⁷bolgay yarıçı Eyämizniñ Teñriniñ üstümüzgä bizim.

Işin çolumuznuñ bizim toyrı etkin bizgä, Biy, işin çolumuznuñ bizim oñart bizgä. (204r) *Dun 16.*

[Псалом 90/91] 90

Alıış da ögmäç. Saymos Tawit'niñ.

¹Kim ki turuptur boluşluçuna Biyiktäğiniñ, gölgäsi tibinä Teñriniñ köktä tıngay.

²Aytkay Eyämizgä: «Yöpsünövlüm benim sen, işançim benim Teñri, da men umsanırmen añar.

³Ol çutçargay meni sırtmaçıñdan avçiniñ da sözüñdän müşxüllüñniñ».

⁴Umuzları arasına kendiniñ yöpsüngäy seni, gölgäsinä çanatlarıñniñ umsangaysen.

(204v) Neçik yaraç, çövräñä bolgay seniñ könlükü aniñ.

⁵Xorçmagaysen sen çorçusundan keçäniñ, da ne oçlarıñdan, ki uçarlar kündüz,

⁶Nemä ki kezär çaranıyuluçta, azmaçlıçtan devlärniñ yarım küñniñ.

⁷Tüškäylär yanıñdan seniñ miñlär da tümänlär sayıñdan seniñ, çaysi ki saña heç nemä yuvuçlanmagaylar.

⁸Evet yalıç oñuñ bilä seniñ baçkaysen, (205r) tölövün yazıçılıarnıñ körärsen, ⁹zera sen, Biy, umsam menimsen.

Biyiklängäñni ettiñ saña işanç, ¹⁰yetişmäğäylär saña yamanlar, çiyinlar yuvuçlanmagaylar otaçıña seniñ.

¹¹Friştälärinä kendiniñ simarlanıptır seniñ üçün saçlama seni barça yollarıña seniñ.

¹²Biläklärindä kendiläriniñ yöpsüngäylär seni, ki bolmagay urgaysen taşka ayaxlarıñniñ seniñ.

¹³Üsnä iž da karp yılan(205v)larnıñ barsarsen sen, ayax tibinä bassarsen [bazzarsen] aslanıñ da adždayanı.

¹⁴Zera maña umsandı, da çutçarıyım anı, kölgä bolıyım añar, zera tanıdı atımnı benim.

¹⁵Sarnagay maña, da men işitkäymen añar da aniñ bilä bolıyım tarlıçta.

Xutçarıyım, haybatlı etiyim anı, ¹⁶uzun künlär bilä tolduriyım da körgüziyım añar çutçarmaçımnı benim. *Dun 16.*

[Псалом 91/92] 91

¹Saymos. Alıış şapatküñniñ.

²Yaşsıdır çosdovanel (206r) bolma Eyämizgä, saymos aytma atıña seniñ, Biyiktägi,

³Aytma ertäräk yarlıyamaçıñniñ seniñ da könlüküñniñ seniñ keçä,

⁴On stron bilä saymosaran bilä, avazı bilä alıñniñ ögmäçni.

⁵Färäh ettiñ meni, Biy, yaratkanlarıñdan seniñ, da işiñdä çoluñnuñ seniñ sövüniyim.

⁶Neçik ki uludur işlariñ seniñ, Biy, da asrı terändir sayışiñ seniñ!

⁷Adam fähamsiz bunu (206v) ki tanımas, da essiz bunu almastır eskä.

⁸Bitkäninä yazıçılıñniñ — neçik biçän çiçäklänmä alarga; çaysıları çilinirlar töräsizlikni,

Tas bolgay meñi meñilik. ⁹Da sen biyiklänip sen meñilik, Biy.

¹⁰Zera ošta duşmanlarıñ seniñ tas bolgaylar, dayılgaylar barçası, çaysi ki çilinirlar töräsizlikni.

¹¹Biyik bolgay, neçik birmüñüz, müñüzüm benim, da çartlıçım benim çeç semizlikinä.

(207r) ¹²Kördü közüm benim duşmanlarımnı benim, ki turupturlar üstümä benim yamanlıç bilä, alar da işitkäy çulaçım benim.

¹³Toyrular, neçik çurma teräkläri, çiçäklängäylär, neçik orman Lipanarıñniñ, köp bolgaylar.

¹⁴Tikilgän bolgaylar övünä Eyämizniñ, köşkünä Teñrimizniñ bizim çiçäklängäylär.

²Алышланъиз Биъни да алышланъиз атин аниъ, сөвүнчлүкнү айттиъиз кун кун артиндан хутхармаъин аниъ.

³Айтиъиз, динсизләр, һайбатин аниъ, барча жоъовуртка тамашаларин аниъ.

⁴Улудур Биъ да алышлидир асри, хорхулудур ол үснә барча гуркларниъ.

(212v) ⁵Барча гуркларі динсизләрниъ девләрдир, да Биъ көкнү етти.

⁶Тапунмаътир да көнәнмәхтир алниә аниъ, арилик да улу көнәнмәхлиътир арилики аниъ.

⁷Сунуъуз Еуәмизгә, дауфаларі дъинсларниъ, сунуъуз Еуәмизгә һайбатин, сунуъуз Еуәмизгә һайбатни ⁸атина аниъ.

Алиъиз бернәләриъизни да киниъиз көшкүнә аниъ, ⁹уерни өпүнүз Еуәмизгә көшкүнә (213r) ариликиниъ аниъ, да мүшүлängәу yüzүндән аниъ барча уер.

¹⁰Айтиъиз динсизләргә, ки Биъ ханлиъ етти, тохтатти дунуәни, ки теpränmägәу, да уарулар жоъовуртун тоурулуъ билә.

¹¹Фәрәһ болгау көк, да сөвүнгәу уер, радилангаулар теъиз түгәллики билә кендиниъ, ¹²сөвүнгәулар түзләр да барча, хәysi ки бардир аларда.

Ол саһат сөвүнгәулар барча терәкләр ормандаги ¹³узүндән Еуәмизниъ, зера келир да келир ол уар(213v)уулама уерни.

Уарулар дунуәни көнүлүк билә да жоъовуртну барча көнүлүкү билә кендиниъ. *Dun 14.*

[Псалом 96/97] 96

Саумос Тавитниъ. Заманәна, ки улусну тохтатти.

¹Биъ ханлиъ етти, сөвүнгәу уер, фәрәһ болгаулар отрачлар көп.

²Булут да туман чөврәсинәдир аниъ, көнүлүктә да тоурулухта түзәтилиптир олтуручу аниъ.

³От алниә аниъ баргау, күюдүргәу душманларин (214r) аниъ.

⁴Көрүндүләр уалтрамаъларі аниъ дунуәгә, көрдү да сескәнди уер.

⁵Таулар, нечик балаууз, еригәулар yüzүндән Еуәмизниъ, yüzүндән Еуәмизниъ барча уер.

⁶Айткәу көк тоурулухун аниъ, көргәулар барча жоъовурт һайбатин аниъ.

⁷Ууалгаулар барчаси, хәysиларі ки уерни өпәрләр гуркларга да хәysиларі ки өгүнүрләр уongan бутларина кендиниъ.

Уерни өпкәулар аңар бар(214v)ча фриштәларі аниъ, ⁸ки ишитти да фәрәһ болду Сion, да сөвүнгәулар хизларі Јутаниъ көнүлүкүгү үчүн сениъ, Биъ.

⁹Зера сен биъикләнипсен үстүнә барча уерниъ, асри биъикләндиъ үснә барча гуркларниъ.

¹⁰Кимләр ки сөвәрсиз Биъни, көрәлмәниъ уа-

манлиъни, саулар Биъ дъанин ариләриниъ кендиниъ, холундан уазиләниъ хутхарир аларни.

¹¹Уарих саçилди тоуруларга, тоуру уүрәклиләргә болду фәрәһлик.

(215r) ¹²Фәрәһ болуууз, тоурулар, Биъдә, хосдованел болуууз јишадәглихәна ариликиниъ аниъ.

[Псалом 97/98] 97

Саумос Тавитниъ.

¹Алышланъиз Биъни алыш [билә] уәни, ки ск'анчелик'ни етти.

Хутхарди ани оју кендиниъ да биләки ари кендиниъ.

²Көргүздү Биъ хутхармаъин кендиниъ, алниә дъинсларниъ белгирти тоурулухун кендиниъ.

³Аңди уарлиуамаъи билә кендиниъ Јагопну, көнүлүкү билә кендиниъ өвүн Исрајелниъ, да көрдү(215v)ләр барча хиреуларі дунуәниъ хутхармаъин Теңримизниъ бизим.

⁴Çахиреуиз Биъгә, барча уер, алышланъиз, сүвүнүз да саумос айтиъиз.

⁵Саумос айтиъиз Теңримизгә бизим алыш билә, алыш билә да авазларина саумосларниъ.

⁶Ауазли алыш билә хәхилмиш бириниъ, алыш билә, сөвүнчлүк билә да авази билә мүнүздән бириниъ да çахиреуиз алниә хәниъ, Еуәмизниъ.

⁷Мүшүлängәу теъиз түгәллики билә кендиниъ, (216r) дунуә да барча туручиларі аниъ, ⁸да çайлар çап ургайлар биргә хollarі билә.

Таулар сөвүнгәулар алниә Еуәмизниъ, ⁹зера келир да уетиштир Биъ уарулама уерни.

Уарулар дунуәни тоурулуъ билә да жоъовуртун кендиниъ тоурулуъ билә.

Dun 10, p'ark' 36 dun.

[Псалом 98/99] 98

Саумос Тавитниъ.

¹Биъ ханлиъ етти, өчәшиләр жоъовуртлар, ки олтуруп едиләр к'еровпеләрдә, сескәнди уер.

(216v) ²Биъ Сionда улудур да биъиктир үстүнә барча жоъовуртларниъ.

³Тапунмаъ болйеу атиә сениъ улу, ки хорхулудур да аридир, ⁴да һөрмәти хәниъ көнүлүкнү сөвәр.

Сен һадирләдиъ тоурулухну, көнүлүкнү да тоурулухун Јагопга сен еттиъ.

⁵Биъик етиъиз Биъ Теңримизни бизим, уерни өпүнүз басхичина ауахлариниъ аниъ, зера аридир.

⁶Мовсеш да Аһарон ба(217r)басларі аниъ, Самуел алар билә, хәysi ки сарнарлар атиә аниъ.

Сарнарлар еди Биъгә, да ол ишитир еди аларга, ⁷да тиракли булуттан сөзләр еди аларга.

Сауларлар еди танихлихәниъ да бурурухун, хәysi ки берди аларга.

⁸Биъ Теңримиз бизим, сен ишитир едиъ аларга,

Teņri, sen arituči bolur ediņ, öc aluči üstnä barča işläriniņ alarniņ.

⁹Biyik etiņiz Biy Teņrimizni bizim, yerni öpüņüz tayına ari aniņ, zera (217v) aridir Biy Teņrimiz bizim. *Dun 10.*

[Псалом 99/100] 99

Saymos. Tapunmaç.

¹Çaxiriniņiz Biygä, barča yer, ²çulux etiņiz Eyämizgä färählik bilä.

Kiriņiz alnina aniņ sövünçlük bilä, ³taniņiz, zera oldur Biy Teņrimiz bizim.

Ol etti bizni, da biz dügül ediç, biz žoyovurtu da çoyunları kütövünüņ aniņ.

⁴Kiriņiz eşiktän aniņ tapunmaç bilä da alyiş bilä otaxına aniņ.

Xosdovanel boluņuz (218r) Eyämizgä da alyişlaniņiz [=alyişlaņiz] atin aniņ.

⁵Tatlidir Biy, meņiliktir yarliçamaçi aniņ, *džinstan* çax *džinskadir* könülükü aniņ. *Dun 6.*

[Псалом 100/101] 100

Saymos Tawit'niņ.

¹Yarliçamaç da könülük tä alyişliyiim, seni, Biy, saymos aytıyım ²da eskä aliyim

Yol zaçalsiz, çax kelginçä maņa, zera barir edim men zaçalsizliçim bilä yüräkimiņ menim içinä övümnüņ menim.

³Hoymadım alnina közlär(218v)imniņ menim nemä egirlikni, çaysi ki etärlär edi tanmaçni, köralmädim.

⁴Yovuçlanmadı maņa, çaysi ki çaxut edi yüräki bilä, sapti mendän fähamsiz, da men nemä *džähtlik* etmäs edim.

⁵Xaysi ki sözlär edi yaşirin siņarından, anı keridän çuvar edim.

Xaysi ki öktämlänir edi közläri bilä da akah yüräkläri bilä, birgäsinä da ötmäk tä yemäs edim.

⁶Közlärim menim inamli(219r)larda yerniņ, ki olturgaylar alar birgämä.

Xaysi ki barir edi yolga zaçalsiz, ol tanir edi meni.

⁷Turmas edi içinä övümnüņ menim, çaysi ki alir edi öktämlikni, çaysi ki sözlär edi egirlikni, oņarmas edi aņar alnina közlärimniņ menim.

⁸Taņ manina öldürür edim barča yazıçlılarıñ yerniņ, tas etiyim şähäriñä Eyämizniņ barçasın, çaysıları ki çiliniyirlar töräsizlikni.

Dun 10. P'ark' 26.

[Псалом 101/102] 101

¹Alyiş işkän üçün. Xaçan ayir(219v)lansa, Eyämniņ alnina tökkäy alyişin kendiniņ.

²Biy, işit alyişima menim, çaxiriçim menim saņa kelgäy, ³da çaytarmagin yüzünüñ seniņ mendän.

Kününä tarliçimniņ menim aşaxlat maņa çu-laçiniñ seniņ, çaysi kün sarnasam saņa, tezindän işit maņa.

⁴Tügändilär, neçik tütün, künlärim menim, da söväklärim menim, neçik çamiş, çurudular.

⁵Çalindim men, neçik biçän, (220r) da çurudu yüräkim menim, unuttum yemä ötmäkimni me-nim ⁶avazından küstünmäçimniņ menim.

Yabuštu söväklärim menim tenimä menim, ⁷oçsadım men havalasanga yabanliçta.

Boldum men neçik puçaç [=puçaç] pustaliçta, ⁸tuydum da boldum neçik çipçiç yalyiz öv üsnä.

⁹Tabaladılar meni duşmanlarıñ menim kün uzun, da ögövcilärim menim mendän ant içirlär [=içärlär] edi.

¹⁰Külnü, neçik ötmäkni, (220v) yedim, da içkimni menim yaş bilä çariştirdim

¹¹Yüzündän öçäşmäçiniņ, yüräklänmäçiniņ seniņ, zera sen biyiklättiņ da aşaxlattıñ meni.

¹²Künlärim menim, neçik kölgä, aştılar, da men, neçik biçän, çurudum.

¹³Sen, Biy, meņilik barsen, da jişadaglıçıñ seniņ *džinstan* çax *džinska*.

¹⁴Sen turup şayavatlanırsen üsnä Sionnuņ, zamanı şayavatlanmaçiniņ aniņ, yetişıptir sahati.

¹⁵Biyändi çullariņ sen(221r)iniņ taşlarına aniņ da topraçına aniņ şayavatlangaylar.

¹⁶Xorçkaylar dinsizlär atıñdan seniņ da barča çanları yerniņ haybatıñdan *seniņ*.

¹⁷Yasar Biy Sionnu da körüngäy haybatı bilä kendiniņ anda.

¹⁸Baxtı ol alyişina aşaxlanganlarıñ da heç etmädi çoltçalarıñ alarniņ.

¹⁹Yazilgay bu *džinska* özgä, žoyovurtka, çaysi ki tapunuptur alyişlama Biyni.

²⁰Baxtı ol biyiklikindän, arilikindän kendiniņ, (221v) Biy köktän yergä baxtı

²¹İşitmä küstünmäçinä baylılarıñ da çeşmä oylanlarıñ ölümgä borçlularıñ,

²²Aytma Sionga atin Eyämizniņ da alyişin aniņ Erusaçemdä,

²³Yiyiştirma žoyovurtlarıñ birgä da çanlarga çulux etmä Eyämizgä.

²⁴Džuvap berdi aņar yolunda çuvatliniņ [=çuvatiniņ] kendiniņ, azliçin künlärimniņ menim, ²⁵töz maņa da çıxarmagin meni yarimından künlärimniņ menim, zera *džins-džinstir* yıllariņ (222r) seniņ.

²⁶Ilgärtin, Biy, himlärin yerniņ toxtattıñ, da işläri çollariniņ seniņ köktür.

²⁷Alar aşsarlar, da barsen da çalırsen meņilik.

Barçamiz [=Barçası], neçik ton, opransarlar, neçik kiyinişni, teşkirsärsen alarni, da teşkirilsärlär.

²⁸Sen ol kəndiñsen, da yıllarınj seniñ keçməstir, ²⁹oñlanları ħullarınjñniñ seniñ turgaylar anda, da züryätlärinä alarnıñ meñilik oñarılğay. *Dun 26.*

[Псалом 102/103] 102

Saymos Tawit'niñ.

(222v) ¹Alıñşla, dñanıñ menim, Biyni, da barça sövəklärim menim — atın ari anıñ.

²Alıñşla, dñanıñ menim, Biyni da unutmagın barça bergänin anıñ,

³Kim arıtır yazıñıñniñ seniñ, oñaltır barça ħas-talıñıñniñ seniñ,

⁴Kim ħutħarır küflänmäxtän tirlikiniñ seniñ, tadźlar seni yarlıyamañı bilä da şayavati bilä,

⁵Kim toldurur igiliktä suñlançıñniñ seniñ, yäñirgäy, neçik ħaraxuşnuñ, igitlikiniñ seniñ.

(223r) ⁶Etär yarlıyamañniñ Biy da toyrulux barça zırgel bolganlarga.

⁷Körgüzdü Biy yolun kendiniñ Movşeskä da oñlanlarına Israjelniñ erkin kendiniñ.

⁸Şayavatlı, yarlıyovuçidir Biy, uzunesli da köpyarlıyovuçi.

⁹Dügül soñyuga diyin öçäşläñir Biy bizgä da dügül meñilik sañlar öçnü.

¹⁰Dügül yazıñımızga körä bizim etti bizgä da dügül töräsizlikimizgä körä bizim tölädi bizgä.

(223v) ¹¹Yoñsa, neçik biyiktir kök yerdän, ol türlü ħuvatlattı Biy yarlıyamañin kendiniñ üstünä ħorñkanlariniñ kendiniñ.

¹²Ne ħadar yırañtır kün toyuşu kün batışından, ol türlü yırañ etti bizdän töräsizlikimizni bizim.

¹³Neçik şayavatlandı ata üsnä oñlanlariniñ kendiniñ, ol türlü şayavatlandı Biy ħorñkanlarına kendiniñ.

¹⁴Zera ol bildi yaratılğanimizniñni bizim da anđı, ki toprañbiz.

(224r) ¹⁵Adamga, neçik biçän, dir künläri kendiniñ, neçik çiçäki tüzñüñ, ol türlü çiçäklänir.

¹⁶Urur üstünä yel — da dügül, da dañin körünmäs yeri anıñ.

¹⁷Evet yarlıyamañı Eyämizniñ ħalir meñi meñilik üstünä ħorñkanlariniñ kendiniñ, ¹⁸da toyruluxu anıñ oñlanlarından çañ oñlanlarına diñrä,

Xaysıları sañlarlar niyätin anıñ, anarlar buyruñun anıñ da etärlär anı.

(224v) ¹⁹Biy köktä hadirlädi olturyuçun kendiniñ, ħanlıñı anıñ barçasına eyälik etär.

²⁰Alıñşlañiz Biyni, barça friştäläri anıñ, zorlu ħuvat bilä, ki etärsiz sözüñ anıñ, işitip avazına aytuşunuñ anıñ.

²¹Alıñşlañiz Biyni, barça ħuvatlıları anıñ, ħizmätkärläri da etüçiläri erkin anıñ.

²²Alıñşlañiz Biyni, barça işlärin [=işläri] anıñ,

barça yerdädir biyiklik [=*biylik*] anıñ, alıñşla, dñanıñ menim, Biyni.

(225r) *Dun 22, p'ark' 48.*

[Псалом 103/104] 103

Saymos Tawit'niñ. Dünyänij yaratılğanı üsnä.

¹Alıñşla, dñanıñ menim, Biyni! Biy Teñrim menim, ulu bolduñ asrı.

Tapunmañniñ da ulu şöhrätlikni kiydiñ, ²yapunduñ yarıñniñ, neçik kiyinişin, saldiñ köknü, neçik çätirni, ³da yartıñ üsnä suvlarnıñ üst yapovun anıñ;

Kim ħoyar bulutta (225v) barganın kendiniñ, da kezär ol üsnä ħanatları bilä yelniñ;

⁴Kim etti friştäsin kendiniñ dñan da ħulların kendiniñ ottan küydürüçi.

⁵Toñtatti yerni üsnä toñtalmañiniñ kendiniñ — tepräñmäğay meñilik.

⁶Teränlik — neçik kiyinişinij yapovu dur anıñ, üsnä taylarnıñ turgaylar suvlar.

⁷Öçäşmäñindän seniñ ħaçkaylar da avazından kökrämäñiniñ seniñ titräğäylär.

(226r) ⁸Çıñarlar, taylanırlar da enärlär, tüzläñirlär yerinä, ħaysi ki toñtattıñ alarnı.

⁹Çek ħoyduñ, da aşmaslar, da dañin ħaytmaslar yapma yerni.

¹⁰Yeberdiñ çovrañlarnı pıñildi-pıñildi, arasından taylarnıñ bargaylar suvlar

¹¹Içirmä barça kazanlarnı kiyik, toyungaylar yabanları susamañlarında kendiläriniñ.

¹²Anda uçar ħuşları köknüñ uya ħoygaylar da içindän ħayalarnıñ (226v) bergäylär avazların kendiläriniñ.

¹³Içirir taylarnı hambarlarından [=ambarlarından] kendiniñ, yemişindän işiniñ kendiniñ tolgay yer.

¹⁴Östürdüñ biçänni taylarda, yaş otnu ħuluñuna adamlarnıñ.

Çıñardiñ ötmäkni yerdän, ¹⁵çayir färäh etär, yay — taźä, da ötmäk toñtatır yüräkin adamniñ.

¹⁶Toygaylar teräkläri Eyämizniñ da ormanı Lipanannıñ, ħaysi ki sen (227r) tiktıñ.

¹⁷Anda uçar ħuşlar köktägi çipçälärin çıñargaylar, da uyası leglegniñ [laglagın>leglegniñ] tolu işançidir alarnıñ.

¹⁸Taylar biyik marallarga, da ħayalar işançi ħoyanlarga.

¹⁹Ettiñ aynı zaman üçün, günäş tanidi sahatin kirmäñiniñ kendiniñ.

²⁰Ettiñ ħaramıñunu, da boldu keçä, anda barir-lar barça kazanları ormannıñ.

²¹Balaları aslanlarnıñ muñrarlar, da ħaparlar, (227v) da izdärlär Teñridän yemäkin kendiläriniñ.

²²Çiḡkanına günäşniñ yïylirlar da ormanlarında kendiläriniñ tınarlar.

²³Çiḡar adam işinä kendiniñ da emgängäninä ḡolunuñ kendiniñ çax iñirgä diñrä.

²⁴Neçik uludur işläriñ seniñ, Biy! Barça nemäni aḡıl bilä ettiñ, da toldu yer tapunganiñ bilä seniñ.

²⁵Bu teñiz ulu da avlaḡ, bundadır sürkälgänlär, ḡaysi ki yoḡtur sanı (228r) kazanlarınıñ, ululu da uvax bunda, ²⁶da kemilär dä barırlar, adḡdaha, ḡaysi ki yarattıñ oynama aniñ bilä.

²⁷Barçası saña eglänirlär, da sen berirsen yemäk alarga sahatında.

²⁸Berirsen alarga, da yerlär, açarsen ḡoluñnu seniñ, yedirirsen barçasın erkiñ bilä seniñ.

²⁹Xaytarırsen yüzünüñ seniñ alardan, da müşḡüllänirlär, çıxarırsen dḡanni alardan, eksilirlär da topraḡ haytarlar.

³⁰Yeberirsen dḡaniñni seniñ, (228v) da tapunursen alarnı, da yäñirtirsen yüzün yerniñ.

³¹Bolgay haybatı Eyämizniñ meñilik, Biy färâh bolgay yaratkanlarında kendiniñ.

³²Kim bayar yergä da berir titrämâḡ bujar, yuvuḡlanır taylarga, da [tutaşırlar]?

³³Alıñışlıyım Biyni tirlikimdä benim, saymos aytiyim Teñrimä benim, negä diñrä barmen men.

³⁴Tatlı bolgay añar alıñışım benim, da men färâh bolıyım Biygä.

(229r) ³⁵Eksilgäylär yazıḡlılar yerdän, ḡırsız dayın tapulmagay kendindä. Alıñışla, dḡanım benim, Biyni.

Dun 34.

[Псалом 104/105] 104

Alęluia.

¹Tapunuñuz Eyämizgä da sarnañiz atın aniñ, aytiñiz dinsizlärge işin aniñ.

²Alıñışlañiz, da saymos aytiñiz añar, aytiñiz barça tamaşaların aniñ, ³da ögünüñüz atına ari aniñ.

Färâh bolsunlar yüräkläri alarnıñ, ḡaysiläri ki izdärlär Biyni, ⁴izdäñiz Biyni da ḡuvatlı boluñuz, (229v) izdäñiz yüzün aniñ hər vaḡt.

⁵Añiñiz tamaşasın aniñ, ḡaysi ki etti, peşälärni da könülükü ayziniñ aniñ.

⁶Züryâti Aprahamniñ, ḡulları aniñ, da oylanları Jagopnuñ, tañlanganları aniñ.

⁷Ol kendidir Biy Teñrimiz bizim, barça yerdädir könülükü aniñ.

⁸Añdı meñликтän niyatın kendiniñ da sözün, ḡaysi ki simarladı çax miñ yılga diñrä,

⁹Niyätini, ḡaysi ki ḡoydu (230r) Apraham bilä, da ant içmäḡin kendiniñ Sahag bilä.

¹⁰Toḡtattı Jagopta buyruḡun kendiniñ da Israjeldä niyatın kendiniñ meñilik.

¹¹Aytti: «Sizgä beriyim yerin K'ananniñ, pay meñärmäḡiñizgä siziñ».

¹²Zera ettilär [=edilär] alar san bilä az, eksik da kelginlär kendindä.

¹³Aştılar alar dḡinstan dḡinska, ḡanlıḡtan ḡoyvurtka özgä.

¹⁴Xoymadı adamlarga yazıḡlanma alarga, azar(230v)ladı ḡanlarını alar üçün.

¹⁵«Yuvuḡlanmañiz,— aytiyir,— yaylanganıma benim da markarelärimä benim yazıḡlanmañiz».

¹⁶Ündädi açlıḡni yerinä alarnıñ, barça ḡuvatın ötmäknıñ sindirdi.

¹⁷Yeberdi alnına alarnıñ erni, ḡuluḡka satıldı Jovsep'.

¹⁸Aşaḡ ettilär bayda ayaxların aniñ, da keçti kemidän [=temirdän] boyu aniñ,

¹⁹Negä diñrä kelgäy sözü aniñ, da sözü Ey(231r)ämizniñ sinadı anı.

²⁰Yeberdi ḡan da çeštirdi anı, buyruḡçı ḡoyvurtka ḡoydu anı.

²¹Turḡuzdu anı biy övünä kendiniñ, buyruḡçı üstnä barça ḡazyançiniñ kendiniñ,

²²Ögütlämä buyruḡçılärin alarnıñ, neçik kendin, da ḡartların alarnıñ aḡıllı etkäy.

²³Kirdi Israjel Mısırğa, Agop ḡarib boldu ulusuna K'ananniñ.

²⁴Arttırdi ḡoyvurtun kendiniñ asrı da ḡuvatlattı alarnı, ne (231v) ki duşmanların kendiniñ.

²⁵Xaytardı yüräklärin alarga — körälmämägä ḡoyvurtun kendiniñ da aldama ḡulların kendiniñ.

²⁶Yeberdi Movşesni, ḡulun kendiniñ, da Aharonnu, tañlamasın kendiniñ.

²⁷Berdi alarga söz nişanlarına kendiniñ da peşälärin kendiläriniñ yerindä K'ananniñ.

²⁸Yeberdi ḡaramyuluḡ da ḡaramyulattı alarnı, zera açıylattılar sözün aniñ.

(232r) ²⁹Xaytardı ḡanga ırmaḡların alarnıñ da öldürdü barça balıḡların alarnıñ.

³⁰Xaynaştı yerlärinä alarnıñ bayda da övläri ḡanlarınıñ alarnıñ.

³¹Aytti, da keldi itçibini da sinäk barça bilä çeklärinä alarnıñ.

³²Xaytardı yaymurların alarnıñ gargudka, da ot yerinä alarnıñ yandı.

³³Urdu borlalıḡların da indžirlärin alarnıñ da uvattı barça teräklärin çeklärinä alarnıñ.

(232v) ³⁴Aytti, da keldi sarinçax da ḡruşç, zera yoḡ edi san,

³⁵Yedi barça biçänin yerniñ alarnıñ, tügätti barça yemişin tüzläriniñ alarnıñ.

³⁶Urdu barça ilgärigilärin Mısırlılarnıñ, ilgäriḡi barça ḡazyançların alarnıñ.

³⁷Çiğardı alarni altun bilä da kümüş bilä, da yoğ edi dżinslariniñ alarniñ çastası.

³⁸Fārâh boldu Mısirlilar çıçkanına alarniñ, ki tüştü çorçusu (233r) Eyämizniñ üsnä alarniñ.

³⁹Yaydı bulutnu gölgä etmäçkä alarga kündüz da ot bilä yariç berir edi alarga keçä.

⁴⁰Xoldular, da keldi bedänälär, da ötmäki bilä köknüñ toldurdu alarni.

⁴¹Urdu çayani, da axtılar suvlar, da bardılar aχin suvlar suvsuzluçta.

⁴²Añdı sözüñ kendiniñ ari, çaysi ki [edi] Apraham bilä, çuluna kendiniñ.

⁴³Çiğardı çoyovurtun (233v) kendiniñ sövünçlük bilä da tañlanganlarin kendiniñ fārâhlik bilä.

⁴⁴Berdi alarga uluslarin dinsizlariniñ, çazıyanına çoyovurtlarniñ meñärtti alarni,

⁴⁵Ki saçlagaylar tanıçlıχin anıñ da orenk'in anıñ izdägäylär. *Dun 44, p'ark' 78 dun.*

[Псалом 105/106] 105

Aleluia.

¹Tapunuçi boluñuz Eyämizgä, ki tatlıdır, zera meñiliktir yarlıya(234r)maçı anıñ.

²Kim sözlägäy çuvatın Eyämizniñ, işitövlü etkäysen [=etkäy] barça alçışın anıñ?

³San, kimlär saçlarlar könülükñü da etärlär toyruлуxnu här sahat.

⁴Añgin bizni, Biy, biyänçli çoyovurtuñ bilä seniñ, da dārman etkin bizgä çutçarmaçına seniñ.

⁵Köriyix biz tatlılıχin tañlamalariniñ seniñ, fārâh bolıyix fārâhlikinä dżinsiniñ seniñ da ögiyix biz meñ(234v)ärmäçiniñ seniñ.

⁶Yazıçlandıx biz atalarimiz bilä bizim, töräsizländıx da aşındıx.

⁷Atalarimiz bizim Mısırda eslämädilär sk'ançelik'iñni seniñ, da ne añmadılar köpyarlıçamaçiniñ seniñ.

Öçäştirdilər seni keçkändä kendiläriniñ teñiz bilä Xızil, ⁸çutçardı alarni atı üçün kendiniñ, ki tanıdılar çuvatın anıñ.

⁹Öçäşti teñizgä Xızil, da çurudu, yol körgüzdü [alarga] tıbsızlık bilä, (235r) neçik yabanlıç bilä.

¹⁰Tirgizdi alarni çolundan körälmäsizläriñ alarniñ da çutçardı alarni çolundan duşmanlariniñ alarniñ.

¹¹Yaptı teñiz indżituçılarin alarniñ, da biri dä alardan çutulmadı.

¹²Inandılar sözüñä anıñ da alçışladılar alçışın anıñ.

¹³Açıxtılar, da unuttular işlarin anıñ, da fikir etmädilär saçışına anıñ.

¹⁴Suçlandılar suçlan(235v)maçına yabanlıçiniñ, sinadılar Teñrini suvsuzluçta.

¹⁵Berdi alarga çoltçasin alarniñ, yeberdi toluçun boylarına alarniñ.

¹⁶Öçäştirdilər Movşesni taborlarında da Aharonnu, arisin Eyämizniñ.

¹⁷Açıldı yer, da yuttu Tat'anni, da yaptı taborlarin Apironnuç.

¹⁸Ot yandı yiyinlarına alarniñ, da yalin opratı yazıçlılarni.

¹⁹Ettilər bizov koreptä, (236r) da yerni öptülär sürätkä, ²⁰da teşkirdilər haybatlarin kendiläriniñ oçşaşına bizovnuç, biçän yeyüçiniñ.

²¹Unuttular Teñrini, tirlik etüçilärin kendiläriniñ, ki etti ulu-ulu kendiniñ Mısırda, ²²tamaşaların kendiniñ yerinä K'amniñ da çorçusun kendiniñ üsnä Xızil teñizniñ.

²³Ayttı tas etmä alarni, egär ki Movşes tañlangan bolmasa edi alnına alarniñ.

Xayttı Biygä da keçir(236v)di öçäşmäçin anıñ, ki tas bolmagaylar alar.

²⁴Heçkä berdilär yerni suçlançli da inanmadılar sözünä anıñ.

²⁵Mirmıldandılar taborlarında kendiläriniñ da işitmädilər avazına Eyämizniñ.

²⁶Kötürdü çolun kendiniñ üstlärinä alarniñ urma alarni pustalıçta,

²⁷Saçılçay züryätı alarniñ dinsizliklärdä, saçılçay züryätı anıñ uluslarga.

²⁸Murdarlandılar alar (237r) Peļpeç'ovrada, zera yedilər guçk' çurbanlarin da ölgänläri.

²⁹Öçäştirdilər anı işläri bilä kendiläriniñ, artı üstünä alarniñ sinıçlıç.

³⁰Soñra turdu aralarına Pençes, arıttı, da tiyildi ölüm, ³¹heselplädi añar toyruлуç dżins-dżins-tan meñilikkä diñrä.

³²Öçäştirdilər anı suvlarda çarşılıçiniñ, çiyinaldı Movşes alar üçün, ³³ki açihlattılar dżanın anıñ.

(237v) Buyurdu erinläri bilä kendiniñ, ³⁴da tas etmädilär dżinslarni, çaysi ki ayttı alarga Biy.

³⁵Xatışıldılar dinsizlär bilä da övrändilər işlärin alarniñ, ³⁶çuluç ettilär guçk'larına alarniñ, da boldu alarga azmaçlıçka.

³⁷Xurban ettilär oylanlarin da çizlarin kendiläriniñ devlärgä, ³⁸da töktülär çanni zayalsız,

Xanı oçullariniñ da çizlariniñ kendiläriniñ devlärgä, çaysi ki çurban (238r) ettilär guçk'una K'ananniñ.

Balçıçlandı yer çanıñdan alarniñ ³⁹da murdarlandı işlarindän alarniñ, zera borniçländilər barganlarına kendiläriniñ.

⁴⁰Öçäşländi yüräklänmäçı bilä Biy üsnä çoyovurtunuñ kendiniñ da igränçi etti meñärmäçin kendiniñ asrı.

⁴¹Çixara berdi alarni çoluna dinsizlärniñ, eyälik ettilär alarga körälmäsizläri kendiläriniñ, ⁴²da duşmanları (238v) kendiläriniñ indžittilar alarni, da aşax boldular tibinä çollariniñ alarniñ.

⁴³Köp kerät çutçardı alarni, da alar açıylattılar anı sayışlarına kendiläriniñ da bükräydilər töräsizliklərində kendiläriniñ.

⁴⁴Baxti Biy tarlıxına alarniñ işitmä avazına alyışiniñ alarniñ.

⁴⁵Añdı niyätin kendiniñ da poşman boldu köplüxünä körä yarlıyamaçiniñ kendiniñ, ⁴⁶ber(239r)-di alarga şayavatın alnına barça yasir etüçiläriniñ alarniñ.

⁴⁷Xutçar bizni, Biy Teñrimiz bizim, da yiyiştir bizni dinsizlärdän.

Xosdovanel bolıyix atına seniñ ari da ögüniyix alyışiñ bilä seniñ.

⁴⁸Alyışli Biy Teñrisi Israjelniñ meñi meñilik.

Da ayt kay barça žoyovurt: bolgay, bolgay.

Dun 40.

Alış Ezegia çanniñ Israjelniñ

[Исаия 38: 10-20:

Хвалебная песнь Иезекии]

¹⁰Men ayttim kötürülgänimdä [=kötürülgänindä] mendän kün(239r)lärim benim, ki bardim men eşikinä tamuçnuñ,

Xoydum barçanı artımdan benim ¹¹da aytım, ki dayın körmändir çutçarmaçın Eyämizniñ yerdä tirilärniñ da dayın artıx körmändir adamni turmaçları bilä kendiläriniñ birgä.

¹²Eksildim men uruy-kökümdän benim, bundan soñra çoydum barça tirlikimni benim.

Çixti bardı, ayırıldı mendän džanıñ benim, neçik ol, ki sökar salaşni, da boldum men neçik džulha(240r)niñ valok tkaçki salmasına yuvuç kesmäçkä.

¹³Kündä ol çixara berildim men ertädän, neçik çoluna aslanniñ, ol türlü sindiryaladı, uvatti söväklärimni benim, ki ertädän çax keçägä diñrä çixara berildim.

¹⁴Neçik çarliyaç, ol türlü dživildar edim, neçik kügürçin, ol türlü tiyilir edim, zera eksildilər közlärim benim körmäçkä.

¹⁵Baxtim biyiklikkä, Biygä, Teñrimä benim, ki çutçardı meni da ketardı mendän ayrıçimni (240v) džanıñniñ benim.

¹⁶Biy, bunuñ üçün aytıldı saña, oyattin boyumnu benim, çaytardıñ džanıñniñ benim, övündüm da tirildim.

¹⁷Ošta, eminlikkä çaytti açiyim benim, çutçardıñ džanıñniñ benim, ki tas bolmagaymen, da saldiñ kerigä barça yazıçimni benim.

¹⁸Ki dügül, egär çaysilari ki tamuçtadirlar, tapunurlar saña, da dügül ölülär alyışlagaylar seni, da umsanmaslar könülükünä seniñ barçası, çaysilari (241r) ki enärlär tamuçka.

¹⁹Evet, tirilär, alyışliyix seni, Biy, neçik dä men, bundan soñra oylanlar toyuriyim, çaysi ki ayt kaylar toyru luçnuñ seniñ, ²⁰Biy çutçarımaçimniñ benim.

Men dayın tiyilmiyim alyışlama seni alyış [bilä] yañi barça künlärimä tirlikimniñ benim çarşı dadçarına Teñriniñ.

[Молитва]

Umsa tirlikniñ, umsa da işanç çutçarımaçiniñ, Biy çutçaruçi, ketär ayrıçin boyumnuñ benim, adam sövüçi Biy. Pareçosluçı bilä surp Asduađadžinniñ da atamız surp Krikor Lusaworiçiniñ yarlıya maña, amën. «Hajr mer».

(241v) *Xosdovan ganon.*

[Псалом 106/107] 106

¹Tapunuñuz Eyämizgä, ki tatlıdır, da meñiliktir yarlıyamaçı anıñ,—

²Ayt kaylar çutçarılganları Eyämizniñ, çaysi ki çutçardı çolundan duşmanlarıniñ,

³Barça uluslardan yiyiştirdi alarni, günäşniñ çixkanından da günäşniñ kirgänindän, yarımkeçädän da teñizdän.

(242r) ⁴Bulardılar alar yabanlıçta, suvsuzluçta, yollarına, şähär turmaçlarına tapmadılar;

⁵Açixtilar da susadılar, da džanları alarniñ alarda eksildilər.

⁶Çaxirdilar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ, totçarılıçında alarniñ çutçardı alarni.

⁷Yol körgüzdü alarga yolga toyru, ki bargaylar şähärgä turmaçlarına kendiläriniñ.

⁸Tapundular Eyämizgä yarlıyamaçına anıñ, (242v) tamaşalarına anıñ oylanları adamlarniñ,

⁹Ki toydurdu džanların ačlarıniñ da džanların küsänçläriñ tolu etti yaçşilix bilä.

¹⁰Xaysilari oltururlar edi çaramyuluçta da kölgäsinä ölümniñ, baqli edilär miskinliktä, neçik temirdä,

¹¹Ki açıylattılar sözüñ Teñriniñ da sayışın Biyiktäğiniñ öçäştirdilər.

¹²Aşax boldular ayrıçtan yüräklari alarniñ, çacaklandılar, (243r) da kimsä yoç edi, ki boluş kay edi alarga.

¹³Çaxirdilar Biygä tarlıçlarında kendiläriniñ, totçarılıçlarından alarniñ çixardı alarni.

¹⁴Xutçardı alarni çaramyuluçtan da gölgäsin-dän ölümniñ da çeşti bayların alarniñ.

¹⁵Xosdovanel boldular Eyämizgä yarlıyamaçına anıñ, tamaşalarına anıñ oylanları adamlarniñ.

⁵Tölädilär maña yamanni ornuna yağşiniñ, körälmäxsizliğini ornuna süvükümnüñ menim.

(249r) ⁶Turyuz üstünä aniñ yazıçlı şaytanni, turgay sayına aniñ.

⁷Yaryusundan kendiniñ çixkay suclu, da alyişni aniñ yazıçka çaytkay.

⁸Bolgay künläri aniñ eksik, da tärmanin aniñ — anı özgä eltkäy.

⁹Bolgay oylanları aniñ öksüz, da çatunu aniñ tul, ¹⁰taygaylar, teşkilgäylär oylanları aniñ, klänçi bolgaylar da çixkaylar turmaçlarından kendiläriniñ.

¹¹Tergägäy ötünç ber(249v)üçi barça nemäsin aniñ, çaraçlagaylar yatlar çazyançin aniñ.

¹²Tapulmagay boluşuçi añar, da kimsä yarlıyanga üsnä öksüzläriniñ aniñ.

¹³Bolgay oylanları aniñ tas bolmaçka, da dżinstan buzulgay atı aniñ.

¹⁴Añgaylar yazıçin atalariniñ aniñ alnina Eyämizniñ, da yazıçı anasiniñ aniñ buzmagay ¹⁵da bolgay alnina Eyämizniñ här sahat.

Tas bolgay yerdä añaçlıçı aniñ ornuna, ki (250r) añaçı etmä yarlıyamaçni,

¹⁶Xuvgay adamni miskinni da yarlini öldürmä ani, ki aşaxtır yüräki bilä.

¹⁷Sövdü çarışni — da çixkay añar, klämädi alyişni — yıraç bolgay andan.

¹⁸Kiydi çarışni, neçik tonnu, kirgäy, neçik suv, çarnina aniñ da, neçik çet, sövklärinä aniñ.

¹⁹Bolgay añar neçik ton, ki kiyär, neçik çuşaç, ki baylanir här kez belinä.

(250v) ²⁰Bu işidir alarniñ, çaysi ki yamanlamaçta edilär menim üçün Biygä da çaysiläri ki sözlärlär edi yaman dżanim üçün menim.

²¹Evet sen, Biy, Biy, etkin menim bilä atıña körä seniñ, zera tatlıdır yarlıyamaçniñ seniñ, da çutçar meni, ²²zera yarlı da klänçimen men.

Yüräkim menim müşçülländi çarnimda menim, ²³da men, neçik gölgä, artilganima menim, eksildim da silkindim, neçik sarinçça.

(251r) ²⁴Tizlärim menim çaçaklandı saçlanmaçtan, da tenim menim özgä rängli boldu yaydan.

²⁵Boldum men taba alarga, kördülär meni da teprättilär başların kendiläriniñ.

²⁶Boluş maña, Biy Teñrim menim, da çutçar meni yarlıyamaçniña körä seniñ.

²⁷Tanıgaylar, ki çoluñ seniñ budur da sen, Biy, ettiñ bunu.

²⁸Alar çarıçlarlar, da sen alyişlasarsen, çaysiläri ki turupturlar (251v) üstümä menim, uyat kötürgäylär, evet çuluñ seniñ färäh bolgay sendä.

²⁹Kiygäylär uyatni, çaysiläri ki yaman sözdä edilär dżanim üçün menim, da kiygäylär,

neçik yapov tonnu, uyatin kendiläriniñ kendiläri üsnä.

³⁰Evet men çosdovanel boliyim Biygä asrı ayzımdan menim, içinä köplärniñ alyişliyim seni.

³¹Ki turdu ol sayına yarliniñ, çutçarma meni andan, çaysiläri ki çuvarlar dżanimni menim.

(252r) *Dun 28.*

[Псалом 109/110] 109

Saymos Tawit'niñ.

¹Aytti Biy Biyimä menim: Oltur sayıma menim, çaç çoyiyim duşmanlarıñni seniñ başıç ayaçlarıña seniñ.

²Tayaçin çuvatniñ yebergäy saña Biy Siondan, da eyälik etsärsen sen arasına duşmanlarıñniñ seniñ.

³Seniñ bilädir maña başlangani künläri çuvatniñ könänmäxinä ariläriniñ seniñ; çarından ilgäri, ne ki Çolpan yolduz, toyurdum seni.

⁴Ant içti Biy da dügül (252v) daçı pošman bol-sar, ki sensen k'ahana meñilik yergäsindän Melk'isetegniñ, ⁵da Biy sayıña seniñdir.

Uvatkay küñünä öçäsmäçniñ çanlarıni, ⁶yarçular dinsizläрни, da köp etär tövülgänläрни, da uvatkay başların köplärniñ yerdä,

⁷Çaylarıni yolda içirgäy, bunun üçün dä biyik etkäy başların.

Dun 6, p'arık' 48.

[Псалом 110/111] 110

Aleluia.

¹Xosdovanel boliyim saña, Biy, bar yüräk (253r)im bilä menim, sayışına toyrularniñ, yiyini-na. ²Uludur işläri Eyämizniñ, da tergälgändir barçada erki aniñ.

³Tapunmaçlıç da könänmäçliçtir işläri aniñ, toyruluxu aniñ çalir meñi meñilik.

⁴Añaçlıç etti tamaşalarına kendiniñ toyrularga, yarlıçovuçı, şayavatlıdır Biy, ⁵yemäk berir çorçkanlarına kendiniñ.

Añdı meñiliktän niyatın kendiniñ, ⁶çuvatın işläriñni kendiniñ (253v) simarladı çoyovurtuna kendiniñ —

Bermä alarga meñärmäçin dinsizläрни. ⁷Da işläri çollariniñ aniñ toyrulux da könülüktür.

Inamlıdırılar barça buyruçlarıni aniñ, ⁸toçtalip-tir meñi meñiliktän, etiliptir könülük bilä da toyruluxu bilä.

⁹Xutçarımaçlıç yeberdi Biy çoyovurtuna kendiniñ, simarladı meñilik niyatın kendiniñ ari, da çorçuludur atı aniñ.

(254r) ¹⁰Başlangani saçlıçniñ çorçusu Eyämizniñ, açıl yaçşı barçasına, çaysiläri ki etärlär ani, da alyişni aniñ çalir meñi meñilik. *Dun 8.*

[Псалом 111/112] 111

Aləluia.

¹Sanlıdır adam, ki xorçar Eyämizdän, buyruçun anıñ ol klär asrı.

²Xuvatlı bolgay yerdä züryâti anıñ, da d̄žinsi toyrularnıñ alyışlangay.

³Haybat, ululuç bardır övünä anıñ, toyruluçu anıñ xalır meñi meñilik.

⁴Saçtı çaramyuluçta yarıç toyrularga, yar(254v)lıyovuçı, da şayavatlı, da toyrudur Biy.

⁵Tatlı adam yarlıyar da berir ötünç, ornatır sözün kendiniñ yaryuda, ⁶zera meñilik ol seskän-mägäy.

Jışadag meñilik bolgay toyrı, ⁷ol çuvdan yamandan ol xorçmagay.

Hadirdir yüräki anıñ umsanma Teñrigä.

⁸Toxtalıptır yüräki anıñ, da ol xorçmagay, neğä diñrä körgäy duşmanların kendiniñ.

⁹Tayıttı da berdi yarlılarga, toyruluçu (255r) anıñ xalır meñi meñilik, da müñüzü anıñ biyik bolgay haybat bilä.

¹⁰Yazıçlı körgäy da öçäşkäy, tişlärin kendiniñ çirdžıldatkay da erigäy, da suçlançı yazıçlıların tas bolgay. *Dun 10.*

[Псалом 112/113] 112

Aləluia.

¹Alıışlañız, oylanlar, Biyni da alyışlañız atın Eyämizniñ.

²Bolsun atı Eyämizniñ alyışlı bundan soñra çax meñilikkä diñrä.

³Günäşniñ çıçkanından çax kirkäninä diñrä günäşniñ alyışlıdır (255v) atı Eyämizniñ.

⁴Biyiktir üsnä barça d̄žinsların Biy, da köktädir haybatı anıñ.

⁵Kimdir — neçik Biy Teñrimiz bizim, biyikliktä turgan, ⁶da aşaxlanganların körär köktä da yerdä;

⁷Turçuzur miskinni yerdän da biyik etär zabunlarını çöplüktän;

⁸Olturçuzur alarnı buyruççılar buyruççılar bilä žoyovurtuna kendiniñ;

⁹Turçuzur alarnı övdä färâh köñül bilä, neçik ana, oylanlarına (256r) sövüngän?

Dun 8.

[Псалом 113/114] 113

Aləluia.

¹Çıçkanı İsräjelniñ Misirdan, övündän Jagopnuñ, yïñinından özgä d̄žinsların, ²Boldu Džuvutluçta ariliki anıñ da İsräjeldä buyruçu anıñ.

³Teñiz kördü da çaçtı, da Ortanan anda çayttı.

⁴Taylar, süvününüz, neçik xoçlar, da örlär — neçik xoçuları çoyunların.

⁵Nedir saña, teñiz, kimni kördün da çaçtıñ? Ya sen, Ortanan, nek çayttıñ (andan>) anda?

(256v) ⁶Taylar, sövününüz, neçik xoçlar, da örlär — neçik xoçuları çoyunların.

⁷Yüzündän Eyämizniñ seskändi yer, yüzündän Teñrisiniñ Jagopnuñ,

⁸Kim çaytardı taşni açın suvlarga da çayani çovraç közlärinä.

[Псалом 113/115]

^{9/1}Dügül bizgä, Biy, dügül bizgä, yoçsa atıña seniñ bergin haybatni yarlıyamaçıñ üçün da könlükün üçün seniñ.

^{10/2}Bolmagay çaçan aytkaylar dinsizlär dä, ki: (257r) «Xanıdır Teñrisi alarnıñ?»

^{11/3}Teñrimiz bizim köktä da yerdä, barça, çaysi nemäni klädi, da etti.

^{12/4}Gurkları dinsizlärniñ altın da kümüştür, çol işläridir oylanların adamların.

^{13/5}Ayızları bardır, da sözlämäslär, közləri bardır, da körmäslär.

^{14/6}Xulaxları bardır, da işitmäslär, burunları bardır, da iskämäslär.

^{15/7}Xolları bardır, da çarmalamas, ayaxları bardır, da barmaslar, da yoçtur avaz ovurtlarına alarnıñ.

(257v) ^{16/8}Oçşaş alarga bolgaylar, çaysıları ettilär alarnı, da barçası, ki umsanıptırlar alarga.

^{17/9}Övü İsräjelniñ umsandı Biygä, boluşuçısı, yöpsünövlüdür alarga.

^{18/10}Övü Aharonnuñ umsandı Biygä, boluşuçı, sıñarlıçtır alarga.

^{19/11}Xorçkanları Eyämizniñ umsandılar Biygä, boluşuçı da çutçaruçısıdır alarnıñ.

^{20/12}Añdı bizni Biy bizni da alyışladı bizni, alyışladı Biy övün İsräjelniñ, övün Aharonnuñ.

(258r) ^{21/13}Alıışladı Biy çorçkanların kendiniñ, kiçilärin da uluların.

^{22/14}Arttırgay sizgä Biy, sizgä da oylanlarıñızga siziñ.

^{23/15}Alıışlısız siz Eyämizdän, ki etti köknü da yerni.

^{24/16}Kökü köknüñ Eyämizniñdir, da yerni berdi oylanlarına adamların.

^{25/17}Dügül ki ölümlär alyışlarlar seni da dügül barçası, çaysi ki enärlär tamuçka.

^{26/18}Yoçsa, tirilər, alyışlıyıç seni, Biy, bundan soñra çax meñilikkä diyin. (258v) *Dun 26, p'arç' 52.*

[Псалом 114/116] 114

Aləluia.

¹Sövdüm, ki (işitkäy>) işitti Biy avazına alyışimniñ menim, ²ki aşaxlattı çulaxın kendiniñ maña, da men künümä menim sarnadım añar.

³Dolaštılar čövrämä inčəxanmaçi ölümünü, da totxarlıxi tamuğunü tapti meni.

Tarlıxni da tixizlixi taptim, ⁴da atin Eyämizni sarnadim.

Ey Biy, xutxar dżanimni benim! ⁵Yarliyovuçi (259r) Teñrimiz bizim yarlıyar, ⁶da saxlar oylanlarni Biy.

Men aşax boldum, da Biy tircizdi meni, ⁷çayt, dżanim benim, tinçlixiña seniñ, zera Biy boluştu maña.

⁸Xutxardi dżanimni benim ölümdän, közlirimni yaşlardan da ayaxlarimni benim taymaxtan, ⁹biyançli boliyim alnina Eyämizniñ yerinda tirilarniñ. *Dun 6.*

[Псалом 115/116] 115

Aleluia, 115.

^{1/10}Inandim, çaysi ki dä sözlädim, da men aşax boldum asri.

^{2/11}Men ayttim tamaşalanganima benim, ki barça adam yalyandır.

(259v) ^{3/12}Ne beriyim, Biy, övünä Eyämizniñ barçadan, çaysi ki berdi maña?

^{4/13}Ayaxin xutxarılmaçniñ yöpsüniyim da atina Eyämizniñ sarniyim.

^{5/14}Alıšimni benim Eyämizgä beriyim alnina barça žoçovurtunuñ aniñ.

^{6/15}Özdändir alnina Eyämizniñ ölümü ariläriñiñ kendiniñ! ^{7/16}Ey, Biy, men çuluñ seniñmen, çuluñ da oçul çaravaşıñniñ seniñ.

Kestiñ baylarimni benim, ^{8/17}saña suniyim çurbanlarin alyişniñ (260r) da atin Eyämizniñ sarniyim.

^{9/18}Alıšimni benim Eyämizgä beriyim alnina barça žoçovurtunuñ aniñ ^{10/19}köškünä, övünä Eyämizniñ da içiña seniñ, Yerusaşem. *Dun 8.*

[Псалом 116/117] 116

Aleluia.

¹Alıšlaniz Biyni, barça dżinslar, ögünüz ani, barça žoçovurtlar.

²Xuvatlangay yarlıyamaçi aniñ üstümüzgä bizim, könülükü Eyämizniñ çalgay meñilik. *Dun 2.*

[Псалом 117/118] 117

Aleluia.

¹Xostovanel boluñuz (260v) Eyämizgä, ki yaxşidir, ki meñiliktir yarlıyamaçi aniñ.

²Aytkaç övü İsrajelniñ, ki yaxşidir, ki meñiliktir yarlıyamaçi aniñ.

³Aytkaç övü Aharonnuñ, ki meñiliktir yarlıyamaçi aniñ.

⁴Aytkaçlar çorçkanlar Eyämizniñ, ki yaxşidir, ki meñiliktir yarlıyamaçi aniñ.

⁵Tarlıxta sarnadim Biygä, da işitti maña avlaç.

⁶Biydir benim boluşuçim, da men çorçmandir, ki: ne et(261r)kay maña adam?

⁷Biydir benim boluşuçim, da men köriyim duşmanlarimni benim.

⁸Yaxşidir umsanma Biygä, ne ki umsanma adamlarga, ⁹yaxşidir umsanma Biygä, ne ki umsanma buyruçılarga.

¹⁰Barça dżinslar kezdilär čövrämä, da atı bilä Eyämizniñ yeñdim alarni.

¹¹Kezmäç bilä kezdilär čövrämä da çapsadılar meni birgä, da atı bilä Eyämizniñ yeñdim alarni.

¹²Keztilär čövrämä, neçik (261v) çulular, yandı-lar, palayladılar, neçik tegänäklär otta, da atı bilä Eyämizniñ keri ettim alarni.

¹³Keri bolganima tutundum, yuvuç boldum yixılmaçka, da Biy yöpsündü meni.

¹⁴Xuvatim benim da boluşuçim Biy, da boldu maña xutxarmaçlıçka.

¹⁵Avaz sövünçlükniñ, xutxarılmaçniñ otaçına toyrularniñ.

Oñu Eyämizniñ etti çuvatni, ¹⁶oñu Eyämizniñ biyik etti meni, da (262r) oñu Eyämizniñ etti çuvatni.

¹⁷Ölmiyim, yoçsa tiriliyim da (tiyiyim>) aytiyim işin Eyämizniñ.

¹⁸Ögüt bilä ögütlädi [meni] Biy da ölümgä çixara bermädi.

¹⁹Açniñiz maña eşikin toyruluçnuñ, ki kirgäy-men anda da çosdovanel boliyim Eyämizgä.

²⁰Bu eşiki Eyämizniñdir, da toyrular kirärlär mundan.

²¹Xosdovanel boliyim saña, Biy, ki işittiñ maña, da boldu maña xutxarılmaçka.

(262v) ²²Taşni, çaysin ki heçkä berdilär yosovuçilar, ol boldu başı buçxaçniñ.

²³Eyämizdän boldu bu, da tamaşalidir alnina közlärimizniñ bizim.

²⁴Bu gündür, çaysi ki etti Biy, keliñiz, süvüniyix da färäh boliyix buñar.

²⁵Ey Biy, xutxar! Ey Biy, yol körgüzgin! ²⁶Alıšli, çaysi ki kelsärsen atina Eyämizniñ! Da alyışladix seni övündän Eyämizniñ.

²⁷Biy Teñrimiz bizim körün(263r)dü bizgä. Etiñiz ulukünnü färählikkä ertälänip çax buçxaçina seyanñiñ.

²⁸Teñrim benim sensen, tapuniyim saña, Teñrim benim sensen, da biyiklätiyim seni.

Tapuniyim saña, Biy, zera işittiñ maña da bolduñ maña xutxarılmaçka.

²⁹Xosdovanel boliyix Eyämizgä, zera yaxşidir, zera meñiliktir yarlıyamaçi aniñ.

Dun 28, p'arç' 46 dun.

[Псалом 118/119] 118

Aləluia. (263v) [alif]

¹Sanlidirlar zaşalsızlar yollarında da çaysilari barirlar orenk'inä Eyämizniñ.

²San, kimlär tergärlär tanıxlixiñ anıñ, tügäl yüräkläri bilä kendiläriniñ çolgaylar anı.

³Dügül ki, kimlär çilinirlar töräsizlikni, yoluna anıñ bargaylar.

⁴Sen simarladıñ simarlaganıñni seniñ saşlama [maña] asrı.

⁵San, egär oñarılsa edi maña yollarım benim (264r) saşlama maña toyruluşuñnu seniñ.

⁶Ol vaştta men uyalmas edim, ki saşatlanma maña simarlaganıña seniñ.

⁷Tapuniyim saña, Biy, toyruluşuna yüräkimiñ benim, neçik umsandım könülüxiñä toyruluşuñnu seniñ.

⁸Könülüküñnü seniñ saşladım, çoymagın meni çax meñilik.

[petʃ]

⁹Ne bilä tüzätkäy otuzyaşlı yolların kendiniñ? — Evet saşlama sözüñnü seniñ.

¹⁰Bar yüräkim bilä benim (264v) çoldum sendän, kerı etmä meni buyruşuñdan seniñ.

¹¹Yüräkimdä benim yaşırdım sözüñnü seniñ, neçik ki yazıç etmäğäymen saña.

¹²Alyışlısen sen, Biy, övrät maña toyruluşuñnu seniñ.

¹³Eriñlärim bilä benim aytiyim barça könülükün aşıñniñ seniñ.

¹⁴Yollarına tanıxlixiñniñ seniñ sövündüm, neçik barça çodşalıxta.

¹⁵Buyruşuña seniñ çayyurdum da saşatlan (265r)dım yoluña seniñ.

¹⁶Könülüküñnü seniñ sözlädım da unutmadım sözüñnü seniñ.

[kamiy]

¹⁷Tölä çuluña seniñ, ki turgaymen da saşlagaymen sözüñnü seniñ.

¹⁸Oyat közümnü benim, da başıyım tamaşasına orenk'iñniñ seniñ.

¹⁹Xaribmen men yerdä; yaşırmagın mendän simarlaganıñni seniñ.

²⁰Hasrät boldu dżanım benim suşlanma maña könülüküñä seniñ hər sahat.

²¹Öçäştin öktämlärgä çar(265v)yişli, çaysilari ki saptılar buyruşlarıñdan seniñ.

²²Keri etkin mendän tabalanmaşni da heçlikni, zera tanıxlixiñni seniñ izdädım.

²³Zera olturdular buyruşçılar da yaman sözlärlär edi benim üçün, evet çuluş seniñ saşışlar edi könülüküñnü seniñ.

²⁴Zera tanıxlixiñ seniñ sözüñ edi benim da saşışım benim toyruluşuña seniñ.

[tayitʃ]

²⁵Yuvuşlandı dżanım benim topraşka, Biy, (266r) tırgiz meni sözüñä körä seniñ.

²⁶Yolumnu benim aytiyim saña, da işitkin maña, övrät maña toyruluşuñnu seniñ.

²⁷Yollarına toyruluşuñnu seniñ aşıllı etkin meni, da tergiyim tamaşalarıñni seniñ.

²⁸Xaçaklandı boyum benim osanmaştan, toxtat meni sözüñä seniñ.

²⁹Yolların yazıxiñniñ kerı etkin mendän da orenk'iñdä seniñ yarlıya maña.

³⁰Yolların könülüküñnü seniñ taşladım da kö(266v)nülüküñnü seniñ men unutmadım.

³¹Yovuşlandıñmen tanıxlixiña seniñ, Biy, uyatlı etmä meni.

³²Yoluna buyruşlarıñniñ seniñ yügürdüm, zera keş ettiñ yüräkimiñni benim.

[hej]

³³Orenk'kä bilikli etkin meni, Biy, yollarına könülüküñnü seniñ, da çoliyim anı hər vaşta.

³⁴Aşıllı etkin meni, da tergiyim orenk'iñni seniñ, da saşliyim anı tügäl yüräkim bilä benim.

³⁵Yol körgüz maña izinä (267r) buyruşuñnu seniñ, zera añar biyändim.

³⁶Aşaşlatkin yüräkimiñni benim tanıxlixiña seniñ da dügül akahlışka.

³⁷Xaytar közümnü benim, ki körmäğäymen heçlikni; yoluña seniñ tırgiz meni.

³⁸Toxtat çuluña seniñ sözüñnü seniñ, çorçuñnu seniñ.

³⁹Çıyar mendän tabalanmaşni, çaysi ki dä saşındım, zera yarıuş seniñ tatlıdır.

⁴⁰Ošta suşlandıñ buyruşuña seniñ, toyruluşuñda seniñ tırgiz meni.

(267v) [yaw]

⁴¹Kelgäy üstümä benim yarlıyamaşni seniñ, Biy, da çutçarmaşni seniñ sözüñä körä seniñ.

⁴²Beriyim dżuap, çaysilari ki tabalarlar meni söz bilä, zera men sözüñä seniñ umsandım.

⁴³Keri etmäğın aşımdan benim söznü könülüküñnü çax asrı, zera könülüküñä seniñ umsandım.

⁴⁴Saşladım orenk'iñni seniñ hər sahat, meñilik da meñi meñilik.

⁴⁵Barir edim men avlaşlıxta, zera buyruşuñnu (268r) seniñ izdädım.

⁴⁶Sözlär edim tanıxlixiñni seniñ alnına çanlarıñni da uyalmas edim.

⁴⁷Saşışlar edim buyruşuñnu seniñ, çaysi ki sövdüm.

⁴⁸Kötürdüm çollarıñni benim buyruşuña se-

niņ, ɣaysin ki sövdüm, da saγišlar edim toyrulu-
ɣuņnu seniņ.

[ze]

⁴⁹Aņgin sözün ɣuluņnuņ seniņ, ɣaysi ki umsa-
lattin meni.

⁵⁰Bu övündürgäy meni ašaɣlıɣımda benim,
zera sözüņ seniņ tırgızdı meni.

(268v) ⁵¹Öktämlär egriländilär maņa asri,
evet örenk'indän seniņ men sapmadım.

⁵²Aņdım könülüküņnü seniņ meņilik, Biy, da
övündüm.

⁵³Xayyu tuttu meni yazıɣlılar üçün da ɣaysıla-
rı ɣoydular örenk'ini seniņ.

⁵⁴Ögövlüdür maņa könülüküņ seniņ yerinä ɣa-
ribliɣimniņ benim.

⁵⁵Aņdım kečä atıņni seniņ, Biy, da saɣladım
örenk'ini seniņ.

⁵⁶Bu boldu maņa yol tırlıkkä, zera toyrulu-
(269r)ɣuņnu seniņ izdädım. *Paṙk' 56 dun.* Aleluia.

[ɣet']

⁵⁷Payım benim sensen, Biy, ayttım, saɣlama
örenk'ini seniņ.

⁵⁸Yalbardım yüzüņnü seniņ tügäl yüräkım bi-
lä benim, yarlıya maņa sözüņä körä seniņ.

⁵⁹Sayışladım yolumnu benim da ɣaytardım
ayaxlarımni benim tanıɣlıɣına seniņ.

⁶⁰Hadırländım da müşɣüllänmädim, ki saɣla-
dım buyruɣuņnu seniņ.

⁶¹Oryanı yazıɣniņ dol(269v)aşırlar çövrämä,
evet örenk'ini seniņ men unutmadım.

⁶²Yarımkečädä turar edim ɣosdovanel bolma
Biygä könü toyruluɣuņ üçün seniņ.

⁶³Ülüslü edim men barča ɣorɣkanlarıņ bilä se-
niņ, ɣaysıları ki saɣladılar buyruɣuņnu seniņ.

⁶⁴Yarlıyamaɣı bilä Eyämizniņ tolu boldu yer.
Toyruluɣuņnu seniņ övrät maņa.

[det]

⁶⁵Tatlilixni ettiņ ɣuluņ bilä seniņ, Biy, sözüņä
körä seniņ.

(270r) ⁶⁶Tatlilixni, ögütnü da bilmäxni övrät
maņa, zera buyruɣuņnu seniņ men saɣladım.

⁶⁷Negä diņrâ ašaɣlanmiyir edim men, yazıɣlı
men, bunuņ üçün sözüņnü seniņ saɣladım asri.

⁶⁸Tatlisen sen, Biy, tatlilixi bilä övrät maņa
toyruluɣuņnu seniņ.

⁶⁹Arttilar mendä töräsizliklär öktämlärniņ,
evet men bar yüräkım bilä benim tergädım buy-
ruɣuņnu seniņ.

⁷⁰Uyudu, neçik süt, yür(270v)äkläri alarniņ,
evet men örenk'ini seniņ sözlädım.

⁷¹Yaɣşıdır maņa, ki ašaɣ ettiņ meni, neçik öv-
rängäy men toyruluɣuņnu seniņ.

⁷²Yaɣşıdır maņa örenk'i ayzıñniņ seniņ, ne ki
miñlär bilä altıñniņ da kümüşniņ.

[jot]

⁷³Xollarıņ seniņ ettilär da yarattılar meni,
axıllı etkin meni, da övräniyim buyruɣuņnu seniņ.

⁷⁴Xorɣuçlarıņ seniņ körgäylär meni da färâh
(271r) bolgaylar, zera men sözüņä seniņ umsandım.

⁷⁵Tanıdım, Biy, ki toyruluɣ bilädir yaryuņ se-
niņ, könü ašaɣlattin meni.

⁷⁶Bolgay yarlıyamaɣıñni seniņ övündürmä
meni, sözüņä körä seniņ, ɣuluņnu seniņ.

⁷⁷Kelgäy maņa şayavatiņ seniņ, da tiriliyim,
zera örenk'ini seniņ sözüüm benim edi.

⁷⁸Uyalyaylar öktämlär, ɣaysıları ki heç yergä-
dän egri boldular maņa, evet men ɣayyurdum
buy(271v)ruɣuņa seniņ.

⁷⁹Ögütlägäylär meni ɣorɣkanlarıņ seniņ, da
ɣaysıları ki tanırlar tanıɣlıɣıñni seniņ.

⁸⁰Bolgay yüräkım benim zaɣalsız toyruluɣuņa
seniņ, ki uyalmagaymen.

[k'ap']

⁸¹Küsändi džanıım benim ɣutɣarmaɣına se-
niņ, zera men sözüņä seniņ umsandım.

⁸²Baxkaylar közlärım benim sözüņä seniņ,
ayttım: ɣačan övündürgäy meni?

⁸³Boldum men neçik tulɣuɣ ayazlıxta, zera
(272r) toyruluɣuņnu seniņ unutmadım.

⁸⁴Ne ɣadardır künläri ɣuluņnu seniņ? Xačan
etsärsen maņa könülükni ɣuvuçılarıımdan benim?

⁸⁵Aytkaylar maņa örenk'sizlär saγışlarıñ, evet
dügöl neçik örenk'ini seniņ.

⁸⁶Barča şımarlaganıñ seniņ könüdürlär; heç
yergädän ɣuvdular meni; boluş maņa.

⁸⁷Azulaɣ dayın — da tas etärlär edi meni yer-
dä, yoɣsa men ɣoymadım buyru(272v)ɣuņnu seniņ.

⁸⁸Yarlıyamaɣına körä seniņ tırgız meni, da
saɣliyim tanıɣlıɣın ayzıñniņ seniņ.

[yamit]

⁸⁹Meņilik, Biy, sözüņ bardır köktä, ⁹⁰džınstan
çaɣ džınskadır könülüküņ seniņ.

Toɣtattıñ yerni, bardır da ɣalır.

⁹¹Buyruɣuņa seniņ ɣalır kündüz, zera barča
ɣuluņ seniñdir.

⁹²Eğär ki örenk'ini seniņ sözüüm benim bolma-
sa edi, ertäräk dayın, hälbät, tas bolup edim ašaɣ-
lı(273r)ɣımda benim.

⁹³Meņilik men unutmiyim toyruluɣuņnu se-
niņ, zera alar bilä tırgızdıñ meni.

⁹⁴Seniñmen men, da tırgız meni, zera toyrulu-
ɣuņnu seniņ izdädım.

⁹⁵Maņa egländilär yazıɣlılar tas etmägä, ki
tanıɣlıɣıñni seniņ men eskä aldım.

⁹⁶Barča tügällikniñ kördüm soñyusun, asrî av-
laç edilär maña simarlaganiñ seniñ.

[mim]

⁹⁷Neçik sövdüm orenk'iñni seniñ, här kez söz-
lärim (273v) benim edilär.

⁹⁸Ne ki duşmanlarım benim, ağıllı ettiñ meni
simarlaganiña seniñ, zera meñilik benim edi.

⁹⁹Artıx barča övrätüçilärimdän benim ağıllı
boldum, zera tanıxlıxıñ seniñ sözlärim benim edi.

¹⁰⁰Artıx çartlardan ağıllı boldum, zera buyru-
çuñnu seniñ tergädim.

¹⁰¹Barča yollarından yamanlarnıñ tiydım
ayaçlarımni benim, neçik ki saçlagaymen sözüñ-
(274r)nü seniñ.

¹⁰²Könülüküñdän seniñ men sapmadım, zera
sen orenk'iña bilüçi ettiñ meni.

¹⁰³Neçik ki tatlıdır tañlayıma benim sözläriñ
seniñ, ne ki çibal ayzımnda benim.

¹⁰⁴Buyruçuñdan seniñ añlap körälmädım bar-
ça yolların yamanlarnıñ, zera sen orenk'ni bilüçi
ettiñ meni.

[nun]

¹⁰⁵Çıraçtır sözüñ seniñ ayaçlarıma benim da
yarıx berir izlärimä benim.

¹⁰⁶Ant içtim da toxtattım, (274r) ki saçlagay-
men barča könülükün toyruluçuñnuñ seniñ.

¹⁰⁷Aşaç boldum çaç asrî, Biy, tırgız meni sözü-
ñä körä seniñ.

¹⁰⁸Erkinä ayzımniñ benim biyängin, Biy, da
könülüküñnü seniñ övrät maña.

¹⁰⁹Džanım benim çoluña seniñdir här sahat,
da orenk'iñni seniñ men heç unutmadım.

¹¹⁰Xoydular maña yazıxlılar sırtmaç, buyru-
çuñdan seniñ men heç bularmadım.

(275r) ¹¹¹Meñärdim tanıxlıxıñni seniñ meñilik,
zera sövüñlüktür yüräkimä benim.

¹¹²Aşaçlattım yüräkimni benim etmä tölöv
üçün toyruluçuñnu seniñ meñilik.

[samk'at]

¹¹³Töräsizläрни körälmädım, da orenk'iñni se-
niñ sövdüm.

¹¹⁴Boluşuçım da çutçaruçım benim sensen,
da sözüñä seniñ umsandım.

¹¹⁵Keri boluñuz mendän, yamanlar, da tergi-
yim buyruçuñ Teñrimniñ benim.

¹¹⁶Boluş maña sözüñä körä (275v) seniñ, da tir-
giz meni, da uyatlı etmä meni umsandan benim.

¹¹⁷Boluş maña, da abragın meni, da aşaçlanı-
yım könülüküñä seniñ här sahat.

¹¹⁸Risvayladıñ barçasın, çaysı ki çayın boldu-
lar toyruluçuña seniñ, zera egirlik bilä edi sayışla-
rı alarnıñ.

¹¹⁹Keçövlü heseplädım barča yazıxlıların yer-
niñ, aniñ üçün süvdüm buyruçuñnu seniñ.

¹²⁰Xadagın çorçuñ bilä (276r) seniñ tenimni
menim, zera yarıçdan seniñ çorçtum asrî. Ale-
luia. *P'ark' 64 dun.* Aleluia.

[ej]

¹²¹Ettim könülüküñnü da toyruluçuñnu; çıxa-
ra bermägin meni çoluna çıstıruçılarımniñ benim.

¹²²Yöpsün çuluñnu seniñ yaçsığa, ki bolmagay
öktämlär çiyiçlagaylar meni.

¹²³Egländilär közlärim benim çutçarmaçıña
seniñ, Biy, da sözüñä toyruluçuñnuñ seniñ.

(276v) ¹²⁴Et çoluña seniñ yarlıyamaçıña [körä]
seniñ, toyruluçuñnu seniñ övrät maña.

¹²⁵Xuluñ seniñmen men, ağıllı etkin meni, da
tanıyım tanıxlıxıñni seniñ.

¹²⁶Vayçtır çuluç etmä Biygä: tiydılar orenk'iñ-
ni seniñ.

¹²⁷Bunuñ üçün sövdüm buyruçuñnu seniñ, ne
ki barča altunnu da dibazionnu.

¹²⁸Barča buyruçuñ seniñ oñarıldılar maña, ki
körälmädım yolun yamanlarnıñ.

(277r) [p'e]

¹²⁹Tamaşalidir sk'ançelikiñ seniñ, bunuñ üçün
sövdü alarnı džanım benim.

¹³⁰Belgilisi sözləriñniñ seniñ yarıçlı da ağıllı
etär oylanlarnı.

¹³¹Ayzımni benim açtım da aldım džanni,
buyruçuña seniñ hasrät boldu džanım benim.

¹³²Bayçkin maña da yarlıya maña, könülüküñä
körä sövüçiləriñni seniñ.

¹³³Yolumnu benim toyrı etkin maña sözüñä
körä seniñ, da eyälik etmä(277v)gäylär maña bar-
ça yazıçlar.

¹³⁴Xutçar meni iftirasından adamlarnıñ, da
saçlıyım buyruçuñnu seniñ.

¹³⁵Körgüzgin yüzüñnü seniñ çoluña seniñ da
övrät maña toyruluçuñnu seniñ.

¹³⁶Açın suvlar endilär közlärimdän benim, ki
saçlamadılar orenk'iñni seniñ.

[dzate]

¹³⁷Toyrusen sen, Biy, da toyrudur yarıç seniñ.

¹³⁸Simarladıñ toyruluç(278r)nu tanıxlıçıña se-
niñ, da könüdü asrî.

¹³⁹Oprattı meni paçillikiñ seniñ, zera unuttu-
lar sözüñnü seniñ duşmanlarım benim.

¹⁴⁰Tañlamadır sözüñ seniñ asrî, da çuluñ seniñ
sövdü bunu.

¹⁴¹Oylanmen men da heç bolğan, da toyrulu-
çuñnu seniñ men unutmadım.

¹⁴²Toyruluçuñ seniñ toyruluç meñilik, da oren-
k'iñ seniñ könüdü.

¹⁴³Tarlıx da totxarlıx taptılar meni, da simarlaganiñ seniñ sözüm (278v) benim edi.

¹⁴⁴Toyruluş bilädir tanıxlıxıñ seniñ, meñilik ağıllı etkin da tırgız meni.

[gop']

¹⁴⁵Sarnadım saña bar yüräkım bilä benim, işit maña, Biy, zera toyruluşuñnu seniñ izdädim.

¹⁴⁶Çaxırdım saña, da xutxar meni, da saxlıyım tanıxlıxıñni seniñ.

¹⁴⁷Ertäländim, vaxtsiz sahatka çaxırdım; da men sözüñä seniñ umsandım.

(279r) ¹⁴⁸Ertäländilär közlärim benim, ertäräk sözlämägä maña sözüñnü seniñ.

¹⁴⁹Avazıma benim işitkin, Biy, yarlıyamağıña körä seniñ, Biy, könülüküñdä seniñ tırgız meni.

¹⁵⁰Yuvuqlattılar maña xuvuçılarım benim töräsizlikni, zera orenk'ındän seniñ yıraş boldular.

¹⁵¹Yuvuşsen sen, Biy, da barça buyruşuñ seniñ könüdür.

¹⁵²Ilgärtin tanıdım tanıxlıxıñdan, ki meñilik toxtattıñ alarnı.

(279v) [reş]

¹⁵³Körgin aşaxlanganımnı benim da xutxar meni, ki orenk'ıñni seniñ men unutmadım.

¹⁵⁴Yarıyula yarıymnu benim, da xutxar meni, da sözüñä körä tırgız meni.

¹⁵⁵Yıraxtır yazıxlılardan xutxarmaqlıx, zera könülüküñnü seniñ saşlamadılar.

¹⁵⁶Şayavatıñ seniñ köptür, Biy, könülüküñä körä seniñ tırgız meni.

¹⁵⁷Köplärdir, ki xuvıyırlar da indzıtiyırlar (280r) meni, tanıxlıxıñdan seniñ men sapmadım.

¹⁵⁸Baxar edim dzigärsizlär üsnä da opranıñ edim, ki simarlaganıñni seniñ saşlamadılar.

¹⁵⁹Kör, zera buyruşuñnu seniñ sövdüm, Biy, yarlıyamağıñ bilä seniñ tırgız meni.

¹⁶⁰Başlanganı sözləriñniñ seniñ könülüktür, meñiliktir barça könülüküñ toyruluşuñnuñ seniñ.

[şin]

¹⁶¹Buyruşçılar sürdülär meni heç yergädän, da sözləriñdän seniñ xorx(280v)tu yüräkım benim.

¹⁶²Sövündüm men sözüñdä seniñ, neçik ol, ki tapar talan köp.

¹⁶³Yazıxımnı körälmädim da heç ettim, da orenk'ıñni seniñ sövdüm.

¹⁶⁴Yedi kerät küñdä alışlıyım seniñ könülüküñ da toyruluşuñ üçün seniñ.

¹⁶⁵Eminlik köptür alarga, çaysı ki sövärlär orenk'ıñni seniñ, da yoxtur alarda azmaqlıx.

¹⁶⁶Tözdüm xutxarmağıña seniñ, Biy, da buyruşuñnu seniñ (281r) sövdüm.

¹⁶⁷Saxladı dzanım benim tanıxlıxıñni seniñ da sövdü alarnı asrı.

¹⁶⁸Saxlıyım buyruşuñnu seniñ da tanıxlıxıñni, zera barça yollarım benim alniña seniñdir.

[taw]

¹⁶⁹Yovuşlangay xoltxam benim alniña seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ ağıllı etkin meni.

¹⁷⁰Kirsin alışım alniña seniñ, Biy, da sözüñ bilä seniñ xutxar meni.

¹⁷¹Axtırgay erinlärim benim (281v) alışıñni seniñ, xaçan övrätsän maña toyruluşuñnu seniñ.

¹⁷²Sözläsın tilim benim sözüñnü seniñ, zera barça simarlaganıñ seniñ toyruluş bilädir.

¹⁷³Bolsun xoluş seniñ tırgızmä meni, zera buyruşuñnu seniñ taşladım.

¹⁷⁴Suxlandım xutxarmağıña seniñ, Biy, da orenk'ıñ seniñ sözüm benim edi.

¹⁷⁵Tırlıgäy dzanım benim (282r) da alışlagay seni, da könülüküñ seniñ boluşkay maña.

¹⁷⁶Bulardım benim [=men], neçik çoy tas bolgan, izdä xuluşnu seniñ, zera buyruşuñnu seniñ men unutmadım.

Alıış Esajia markareñiñ

[Исаия 42: 10-13; 45: 8: Песнь избавления]

^{42:} ¹⁰Alıışlañız Teñrini alıış [bilä] yäñi, zera buyruşu anıñ biyiktä haybatlanıyır,

Da atı anıñ haybatlıdır xırıyından çax xırıyına yerniñ,

Kimilər ki enärlär edi teñizgä kemilär bilä, ot-(282v)raçlar da barça turuçıları alarnıñ alar bilä.

¹¹Färäh bolgay pustalıx da barça turuçıları kendiniñ, färäh bolgaylar böläkläri da avluları Getarniñ, da färäh bolgaylar turuçıları çayaniñ,

Başlarıñdan taylarıñ çaxırgaysen. ¹²Bergäylär haybatni Teñrigä, da xuvatlıxın anıñ otraçlar aytkaylar.

¹³Biy Teñri xuvatı bilä tibarda kelir oyatmaga oyraşni, turşuz(283r)ma paşillıxni, biryi tartma, çaxırma üstnä duşmanlarına kendiniñ xuvat bilä köp.

^{45:} ⁸Färäh bolgaylar kök yoyartın, da bulutlar yayış etkäylär toyruluşnu. Axtırgay yer yarlıyamağıñ da toyruluşnu barabar axtırgay. *Dun 8.*

Alıış Jovnan markareñiñ

[Иона 2: 3-10: Молитва Ионы]

³Tarlıxımda benim men Biygä sarnadım, işitti Teñri tıbsızlikinä tamuñnuñ çaxırmağıma benim.

(283v) İşit, Biy, avazıma benim, ⁴ki saldıñ meni munda, teränlikinä teñizniñ, da kezmaçları ırmaçlarıñ çapsadılar meni.

Barça yubanmaçlarıñ seniñ da tolyunlarıñ seniñ keçtilär üstümä benim, ⁵da aytım, ki salındım çayda esä yüzüñdän közləriñniñ seniñ.

Hali bolgay, ki artix baɣkaymen dadžariña ari seniñ? ⁶Zera töküldü cövrämä suvlar çaɣ boynuma dirä me(284r)nim, da tibsizliklär müdarasız ɣap-sadilar meni.

Kirdi bašim benim ⁷aralixlarına taylarniñ, endim men teränlikinä yerniñ, kördüm beklövlä-rin aniñ, ki edilär ɣalɣalar meñilik, da čixkay bu-zuxluxtan tirlikim benim.

⁸Saşa, Biy Teñrim benim, eksilgäniñä dža-nimniñ benim sarnadim da seni, Biy, aqdim, da kirgäy alyišim dadžariña ari seniñ.

⁹Zera ɣaysiları saɣlarlar edi heçlikni da yal-(284v)yanliçni, yarliyamaxlarından kendiläriñiñ kerı boldular.

¹⁰Men avazında alyišniñ ɣosdovanel boliyim saşa, suniyim ɣurban Eyämizgä da tügäliyim ni-yätimni benim ɣutɣarılmaɣliçka.

[Молитва]

[Псалом 87/88: 3] ³Kelsin alyišim benim dadžariña ari seniñ. Aşaɣlangay ɣulaɣiñ seniñ ɣolt-ɣama benim, adam sövüci Biy.

Pareɣosluxu bilä surp Asduadzadzinñiñ Ma-riamnñiñ da aniñ Oylunuñ yalız toyğan Jisus K'ris-dos yarliyağay, ameñ. «Hajr mer».

(285r) *ʾIneyutʿean ganon.*

Bu ganon saɣmos Tawitʿniñ.

[Псалом 119/120] 119

Alyiš astidžanniñ.

¹Tarliçimda benim men Biygä sarnadim, da işitti maşa Biy, ²ɣutɣardi džaniñni benim erinlä-rindän hillälilärniñ da tilindän yamanlarniñ.

³Ne berilgäy saşa da ya ne artkay til hilläli?

⁴Neçik oɣ ɣuvatliniñ, ki suv beriptirlär kömü-(285v)rü bilä pälüt ayaçiniñ.

⁵Vay, ki uzaɣ boldu ɣaribliçim benim! Yerläš-tim men çatirlarında Getarniñ.

⁶Köp kerät turdu boyum benim alar bilä, ɣay-siları ki körälmäs edilär saɣliçni.

⁷Men edim eminlik etüci, ɣaçan sözlär edim, oɣraşirlar edi benim bilä. *Dun 6.*

[Псалом 120/121] 120

Alyiš asdidžanniñ.

¹Kötürdüm közlärिमni benim taɣga, ɣaydan ki kelgäy maşa boluşlux.

(286r) ²Boluşlux maşa Eyämizdän kelgäy, ɣaysı ki etti köknü da yerni.

³Bermägin seskänmäçkä ayaçiniñni seniñ, da yuxlamagay közätüciñ seniñ.

⁴Neçik yuxlamas da yuxuga barmas közätü-çisi Israjelniñ.

⁵Biy saɣlagay seni, da Biy yöpsüngäy oñu bilä ɣolunuñ kendiniñ.

⁶Günäş kündüz saşa yazıɣlanmagay, da ne ay keçä.

⁷Biy saɣlagay seni barça yamandan, saɣlagay Biy džaniñni seniñ.

(286v) ⁸Biy saɣlagay kirgäniñni da čixkaniniñ seniñ, mundan soñra çaɣ meñilikkä diñrä. *Dun 8.*

[Псалом 121/122] 121

Alyiš asdidžanniñ.

¹Färäh boldum men, kimlär aytarlar edi ma-şa: «Övünä Eyämizniñ bariyiç biz».

²Yetiškän edilär ayaɣlarımız bizim eşiñidä seniñ, Yerusaşem.

³Erusaşem yasaldı, neçik şähär, da turmaçı kendiniñ cövräsinä aniñ.

⁴Anda čixtilar džinslar, džinslar Eyämizgä, tanıç(287r)liçi Israjelniñ, ɣosdovanel bolma atına Eyämizniñ.

⁵Anda ɣoyup edi olturçuci yarıunuñ, olturçuç ɣoyulğan övünä Tawitʿniñ.

⁶Soruñuz saɣliçin Erusaşemniñ da yasalma-çin, kimlär ki sövärlär Biyni.

⁷Bolsun eminlik ɣuvatıñdan seniñ, da yasalma-çı dıvarlarniñ berklikiniñ seniñ.

⁸Xardaşlarımız da siñarlarımız üçün bizim, sözliyim eminlikni seniñ üçün, (287v) ⁹da övü üçün Eyämizniñ bizim ɣoldux yaçşini sendän. *Dun 8.*

[Псалом 122/123] 122

Alyiš asdidžanniñ, 122.

¹Saşa, Biy, kötürdüm közlärिमni benim, ki turupsen köktä.

²Neçik közläri ɣulnuñ ɣoluna eyäsiniñ kendiniñ, neçik közü ɣuluççiniñ ɣoluna bikäsiniñ kendiniñ,

Ol türlüdür közümüz bizim saşa, Biy Teñrimiz bizim, negä diñrä yarliyangaysen üstümüzgä bizim.

³Yarliya bizgä, Biy, (288r) yarliya bizgä, zera köp toldux heçliklär bilä.

⁴Dayın artix toldular boylarımızga [=boylarımız] bizim tabalanmaç bilä, ki tabalarlar edi bizni, da heç tutmaçları bilä öktämlärniñ. *Dun 5.*

[Псалом 123/124] 123

Alyiš aştidžanniñ.

¹Eğär Biy bolmasa edi bizdä, aytkay Israjel, ²eğär Biy bolmasa edi bizdä,

Turganına adamlarniñ üstümüzgä bizim ³tiri-lä klädilär yutma bizni

Öçäşmäxinä yüräklänmäçläriñiñ alarniñ (288v) üstümüzgä bizim, ⁴na suvlar da ɣayda esä boydular bizni,

Açınlarda aştılar boylarımız bizim, ⁵aştılar boylarımız bizim açınlarda tüyüsisiz.

⁶Alyişlidir Biy, ki bermädi bizni av tişläriñä alarniñ!

⁷Džanlarımız bizim xutuldular, neçik çipçix sırtmağından avçılarniñ.

Sırtmağ alarniñ ufaldılar, da biz xutuldux.

⁸Boluşluxudur bizgä atından Eyämiz(289r)-niñ, çaysi ki etti köknü da yerni. *Dun 8.*

[Псалом 124/125] 124

Alıış asdidžanniñ.

¹Kim umsanir Biygä, neçik tañi Sionnuñ, ses-känmäğäy meñilik, ²çaysi ki turuptur Erusağemdä.

Taylar çövräsınädirlär aniñ, Biy çövräsınadır žoyovurtu bilä kendiniñ bundan soñra çax meñilikkä.

³Xoymastir Biy tayağın yazıxlılarga payına toyrularniñ, da toyrular salmasınlar xolların kendiläriniñ töräsizliçkä.

⁴Yağşi etär Biy yağşi(289v)larga da alarga, çaysılari ki toyrudurlar yüräklari bilä.

⁵Xağutlarni çapsamağ bilä, eltär alarni Biy alar bilä, çaysılari ki xilinirlar töräsizlikni. Eminlik üstünä Israjelniñ. *Dun 5.*

[Псалом 125/126] 125

Alıış asdidžanniñ.

¹Xaytarmağına Eyämizniñ yasirliğin Sionnuñ, da bolduğ biz övüngän.

²Ol sahat toldur ağızimizni bizim färählik bilä da tilimizni bizim sövünçlük bilä;

(290r) Ol sahat aytkaylar dinsizlär arasına: «Ulu etti Biy etmäğın kendiniñ alarga!» ³Ulu etti Biy etkänin kendiniñ bizim bilä, da biz bolduğ sövüngänlär.

⁴Xaytar, Biy, yasirliğimizni bizim, neçik [çaylarni] yarimkünnüñ. ⁵Xaysi ki saban sürärlär edi yaş bilä, da sövünçlük bilä çalgaylar.

⁶Barmağ bilä barirlar edi da yıylarlar edi, çaysi ki kötürüp eltärlär edi saçovlarin kendiläriniñ.

Kelmäğ bilä kelgäylär (290v) da sövüngäylär, kimlär ki alıp keltirgäylär orağların kendiläriniñ.

Dun 6.

[Псалом 126/127] 126

Alıış asdidžanniñ.

¹Eğär ki Biy yasamasa övnu, heç yergädän emgäniyir yasavuçilari aniñ.

Eğär ki Biy sağlamasa šäharni, heç yergädän oyağtırlar közätüçilari aniñ.

²Heçtir sizgä turma ertäräk, hali turuñuz, negä diñrä ki yuğlamıyirsiz, çaysılariñiz ki yiyirsiz ötmäk ağıçli

Zamanına, neçik berilgäy (291r) yuğu sövüklülärinä kendiniñ. ³Meñärüçisi adamniñ oylanlariñdir, çaysin ki tölovü kendiniñdir, oldur yemişi yüräkiniñ kendiniñ.

⁴Neçik oğ xoluna çuvatliniñ, ol türlüdür dä oylanlari silküçilärniñ.

⁵San, ki toldurdu suğlançin kendiniñ alardan, uyalmağaylar, çaçan sözläsälär duşmanlari alarniñ alar bilä eşiktä. *Dun 6.*

[Псалом 127/128] 127

Alıış aştidžanniñ.

¹San barçasına, ki çorğarlar Eyämizdän da barirlar yoluna aniñ.

(291v) ²Xazğançin çoluñnuñ seniñ yegäysen, sandir saña, da yağşi bolğay.

³Xatunuñ seniñ — neçik borlalıç körklü buçğaxına övünñüñ seniñ; oylanlariñ seniñ — neçik yäñi tikmä zäytün teräki çövräsınä stolunnuñ seniñ.

⁴Bu türlü alıışlangay barça adam, çaysi ki çorğar Eyämizdän, ⁵alıışlagay seni Biy Siondan.

Körsärsen sen yağşilıçniñ Jerusağemdä barça künlärinä tirlikiñniñ seniñ.

(292r) ⁶Körsärsen sen oğulların oylanlariñniñ seniñ eminlik üsnä Israjelniñ. *Dun 6.*

[Псалом 128/129] 128

Alıış asdidžanniñ.

¹Köp kerät çalıştilar birgämä oylanliğimdan benim, aytkay Israjel.

²Köp kerät çalıştilar birgämä oylanliğimdan benim, da meni yeñmädilär.

³Arğamnı benim urdular yazıxlılar, uzun etti-lär töräsizliklärin kendiläriniñ.

⁴Biy toyrudir, da yançar gärdanin yazıxlılarniñ.

⁵Uyalğaylar da keri çayt(292v)kaylar barçası, çaysılari ki körälmäslär Sionnu.

⁶Bolsunlar alar neçik biçän damdagi, çaysi ki negä diñrä ovuçka kelmiyin çurudu,

⁷Xaysından ki toldurmastir ovuçun kendiniñ çaluçi, da ne çuçağın kendiniñ, çaysi ki orağniñ yiyiştirir edi.

⁸Aytmadılar barçası, çaysi ki aşarlar edilär alar sartin, ki alıışi Eyämizniñ sizniñ bilä, da alıışladıç sizni atına Eyämizniñ. *Dun 8.*

[Псалом 129/130] 129

Alıış astidžanniñ.

(293v) ¹Teränliktän sarnadim saña, Biy, ²Biy, işit avazıma benim.

Bolğay çulağın seniñ işitmä avazın alıışimniñ benim.

³Eğär töräsizlikimni benim tergäsän, Biy, Biy, evet kim bolur turma alniña seniñ? ⁴Zera sendändir arınmağ.

⁵Atiñ üçün seniñ tözdüm Biygä. Töz, džanim benim. Sözüñä seniñ ⁶umsandı džanim benim, Biygä.

Vağtından ertäniñ çax keçägä diñrä, vağtından ertäniñ çax (293v) keçägä ⁷umsandı Israjel Biygä.

Eyämizdändir yarlıyamaç köp, andandır çut-
çarmaçlıç, ⁸da ol çutçardı Israjelni barça tarlıçla-
rından anıñ. *Dun 6.*

[Псалом 130/131] 130

Alıış aştıdžannıñ.

¹Biy, biyiklänmädi yüräkim benim, da ne yu-
banmadı közlärim benim.

Barmadım men ulu-ulular bilä, da ne alar bi-
lä, çaysı ki tamaşalı boldular, ne ki men.

²Evet ki aşaçlandıım men, neçik oylan urulmıš
töšlärindän ana(294r)sinıñ kendiniñ, da çaytkanı
anıñ andoç añar.

Yoçsa ki öktämlättim esä, hälbät, boyumnu
menim, bu türlü bolgay tölovü džanımnıñ benim.

³Umsandı Israjel Biygä, bundan soñra çaç meñilik.
Dun 4, p'k'r [=p'ark'] 40 dun.

[Псалом 131/132]131

¹Añgın, Biy, Tawit'ni da barça sekinlikin anıñ:

²Neçik ant içti Eyämizgä da niyät çoydu Teñ-
risinä Jagopnuñ,

³Ki kirmiyim otaxına övümnüñ benim, egär
çıxsam (294v) töšäkinä ornumnuñ benim,

⁴Egär bersäm yuçu közlärimä benim ya yuçu
k'öblarıma benim, ⁵negä diñrä tapiyim yerin ota-
xiniñ Eyämiz Teñrisiniñ Jagopnuñ.

⁶Ošta, işittix andan Jer'rat'adan da taptix ani
tüzünä ormandagi.

⁷Kiriyix otaxına anıñ, yerni öpiyix yerindä,
çayda turuptur ayaxları anıñ.

⁸Kel, Biy, tinçliçına seniñ, da sen, da bitikläri
arilikiñniñ seniñ.

(295r) ⁹Babaslarıñ seniñ kiygäylär toyru-
luçnu, da ariləriñ seniñ sövünmäç bilä sövüngäy-
lär.

¹⁰Tawit' sövünçlüküñ üçün seniñ çaytarmagin
yüzüñnü seniñ yaçlaganıñdan seniñ.

¹¹Ant içti Biy Tawit'kä könülük bilä, da dügül
yalın da añar: «Yemišindän çarniñniñ seniñ ol-
turçuziyim olturçuça seniñ.

¹²Egär saçlasalar oylanlarıñ seniñ orenk'imni
menim da tanıçliçimni benim, çaysı ki övrätsäm
alarga,

(295v) Oylanları alarnıñ olturgaylar meñi me-
ñilik olturçuça seniñ».

¹³Biyändi Biy Sionga da tañladı turma anda,
¹⁴ayttı: «Budur tinçliçim benim meñi meñilik,
munda turiyim, zera biyändim buñar.

¹⁵Xaysın ki bunuñ alıış bilä alıışliyiım, da yar-
lılarıñ bunuñ tolduriyiım ötmäk bilä.

¹⁶K'ahanalarıña bunuñ kiydiriyim çutça-
rıлмаçni, da ariləri bunuñ sövünmäç bilä
sövüngäylär.

(296r) ¹⁷Anda çıçariyiım müñüzün Tawit'niñ,
hadir etiyim džıraçın yaçlaganımnıñ benim.

¹⁸Dušmanlarıña anıñ kiydiriyim uyatni, yoçsa
üstünä anıñ çičäklängäy arilikim benim».

Dun 16.

[Псалом 132/133] 132

Erk Çuoç. ¹Ki yaçşı ya ne körklü, ki turıyirlar
çardaşlar birgä!

²Neçik yaç, ki enär başka da saçalıña Aharon-
nuñ, saçalından enär köksünä kiyinišiniñ anıñ,

³Neçik yaçış yaçar Hermon(296v)dan üsnä ta-
yıña Sionnuñ.

⁴Biy anda hadirlädi alıışın da tirlikin meñilik.
Dun 4.

[Псалом 133/134] 133

Erk Çuoç. ¹Bunda alıışlañız, barça çulları
Eyämizniñ Biyniñ [=, Biyni], kim barsız övünä
Eyämizniñ, köškünä Teñrimizniñ bizim

Keçä, ²kötürüñüz çoluñuznu siziñ arilikkä da
alıışlañız Biyni.

³Alıışlagay bizni Biy Siondan, çaysı ki etti
köknü da yerni. *Dun 3.*

[Псалом 134/135] 134

Erk Çuoç.

¹Alıışlañız atın Eyämizniñ, alıışlañız, (297r)
çulları Eyämizniñ, Biyni, ²kim barsız övünä Eyä-
mizniñ, köškünä övünüñ Teñrimizniñ bizim.

³Alıışlañız Biyni, zera yaçşıdır, saçmos ayti-
ñiz atına anıñ, ki tatlıdır.

⁴Jagopnu tañladı kendinä Biy da Israjelni me-
ñärmäçinä kendiniñ.

⁵Men tanidim, ki uludur Biy, ne ki barça
guçlar.

⁶Barça, ne ki klädi, da etti Biy köktä da yerdä,
teñizdä da barça teränliktä.

⁷Çıçarır bulutlarıñ (297v) çiriğindan yerniñ,
yašnatmaçın kendiniñ, yaçmur etti da çıçarır yel-
ni harmanlarıñdan kendiniñ.

⁸Urdu ilgäri toyganlarıñ Mısırlılarıñniñ, adam-
dan çaç hayvanga diñrä.

⁹Yeberdi nišanlarıñ da pešälärin kendiniñ
araña seniñ Mısırdä, p'arawovnga da barça çuvatı-
na kendiniñ.

¹⁰Urdu džinslarıñ köp da öldürdü çanlarıñ
çuvatlı.

¹¹Sehonnu, çanin Amurhaçoçlarıñniñ, zOvknu
[=Ovknu], çanin Pasanıñniñ, barça (298r) çanları
K'anaçlarıñniñ.

¹²Berdi yerin alarnıñ meñärmäçinä, meñär-
mäçkä Jisraelgä, çoyovurtuna kendiniñ.

¹³Biy, atıñ seniñ meñilik, Biy, añaçlıçıñ se-
niñ džinstan çaç džinska.

¹⁴Yaryular Biy žořovurtun kendiniñ da çulla-rına kendiniñ övünür.

¹⁵Gurk'ları dinsizlärniñ altun da kümüştür, çol işläridir oylanlariniñ adamlariniñ.

¹⁶Ayızları bardır, da sözlämäslär, közläri bardır, da körmäslär.

(298v) ¹⁷Xulaçları bardır, da işitmäslär, da yoxtur tiniçları ayızlarında alariniñ.

¹⁸Oçšaš alarga bolgay, çaysıları ki ettilär alarnı, barçası, çaysıları ki umsanıptırlar alarda.

¹⁹Övü Israjelniñ, alıışlañız Biyni, övü Aharonnuñ, alıışlañız Biyni.

²⁰Övü Leweaniñ, alıışlañız Biyni, çorçkanları Eyämizniñ, alıışlañız Biyni.

²¹Alıışlı Biy Siondan, çaysı ki turuptur Eruşayemdäl (299r) *Dun 20, p'ark' 44.*

[Псалом 135/136] 135

Aləluia.

¹Tapuniyix Eyämizgä, zera yaçşidir, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

²Tapuniyix Teñrimizgä teñrilärniñ, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

³Tapuniyix Eyämizgä, eyälärinä [=Eyämizgä eyälärniñ], zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

⁴Etti sk'ançelik' ulu-ulu yalyz, zera meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

⁵Köknü etti açılı bilä kendiniñ, zera meñilik".

(299v) ⁶Toxtattı yerni üsnä suvlariniñ, zera meñiliktir".

⁷Etti yarıçlar ulu-ulu yalyz, zera meñilik".

⁸Günäşni etti buyruççılıçka kündüzgä, zera meñiliktir".

⁹Aynı da yolduznu buyruççılıçka keçäniñ, zera meñiliktir".

¹⁰Urdu yerin Mısırlılarniñ ilgäri torganları bilä kendiniñ birgä, zera meñiliktir".

¹¹Da çıçardı Israjelni arasından, ki meñiliktir".

¹²Xolu bilä biyik da biläki (300r) bilä çuvatlı, zera meñiliktir".

¹³Yardı teñizni ulu da ayırdı eki payga, zera meñiliktir".

¹⁴Da keçirdi Israjelni arasından anıñ, zera meñiliktir".

¹⁵Boydu p'açawonnu da çuvatın kendiniñ teñizgä Xizil, zera meñiliktir".

¹⁶Da çıçardı žořovurtun kendiniñ pustalıçka, zera meñiliktir".

¹⁷Urdu dżinslarnı ulu-ulu yalyz, zera meñiliktir".

¹⁸Da öldürdü çanlarnı (300v) çuvatlı, zera meñiliktir".

¹⁹Zsehonnu [=Sehonnu], çanin Amurhaçoçlariniñ, zera meñiliktir".

²⁰ZOvk'nu [=Ovk'nu], çanin Pasanniñ, zera meñiliktir".

²¹Berdi yerin alariniñ meñärmäçkä, zera meñiliktir",

²²Meñärmäçkä Israjelgä, çuluna kendiniñ, zera meñiliktir".

²³Añdı bizni Biy aşaçlıçimızda biznim, ki meñiliktir".

²⁴Da çutçardı bizni çolundan duşmanlarimizniñ bizim, zera meñiliktir".

²⁵Kim berir yemäk barça tirilärgä, ki meñiliktir (301r) yarlıyamaçı anıñ.

²⁶Tapuniyix Teñrigä köktägi, ki meñiliktir yarlıyamaçı anıñ.

[Псалом 136/137] 136

Saymos Tawit'niñ. Eremia üçün. Belgisiz Dżuvutlarda.

¹Açın suvlarına Baydat'lilarniñ, anda olturur ediç da yılar ediç, neçik añdıç biz anda Sionnu.

²Arasına tal teräkläriniñ alariniñ astıç bitiklärimizni bizim.

³Anda sorarlar edi [oldža] etüçilärimiz bizim sözün alıışniñ, yasir etüçi(301v)lärimiz bizim çıyıçlarlar edi bizni da aytırlar edi:

«Alıışlañız bizni alıışından Sionnuñ». ⁴Evet neçik alıışlıyix alıışın Eyämizniñ yerdä yat?

⁵Egär unutsam seni Erusaçem, untkay meni oçum menim.

⁶Yabuşkay tilim benim tañlayıma benim, egär ki aņmasam seni, başta sarnamasam seni, Erusaçem, başlanganına färählikimniñ benim.

⁷Aņgin, Biy, oylanların Etovmaniñ kününä Eru(302r)saçemniñ,

Xaysıları aytırlar edi: «Sökünüz, sökünüz, çaç himgä yetiştiriniñ».

⁸Xizi Baydatlilarniñ zabun, san, çaysı ki tölädi tölövünü seniñ, çaysı ki sen bizgä tölädiñ.

⁹San, çaysı ki tuttu oylanlarıñni seniñ da urdu taška.

Dun 10.

[Псалом 137/138] 137

Saymos Tawit'niñ.

¹Tapuniyim saña, Biy, bar yüräkim bilä benim, alnına frištälärniñ saçmos aytıyım.

Ki işittin sözünä aç(302v)zimniñ benim, ²yerini öpiyim dadçarıñda ari seniñ, da çosdovanel bolıyım yarlıyamaçıñ üçün da könülükün üçün seniñ.

Ulu ettiñ barçada atıñni ari seniñ, ³çaysı kündä sarnasam saña, tezindän işit maña, da köp et-särsen çuvatın dżanımnıñ benim.

⁴Xosdovanel bolgaylar saña barça xanları yerini, zera işittilər sözüñ ayzıñniñ seniñ, ⁵da alyışlagay yoluñnu seniñ.

Uludur haybatı Eyä(303r)mizniñ, ⁶biyiktir Biy, aşaxlarıñ körär da köpni yıraxtın tanır.

⁷Egär bardım esä men içinä tarlıxniñ, tirgizgäysen meni öçäşmäxindän duşmanniñ.

Saldıñ xoluñnu seniñ, da xutxardı meni oñuñ seniñ, ⁸da Biy tölägäy benim için.

Biy, yarlıyamañiñ seniñ meñilik, işin xoluñnuñ seniñ körümsüz etmä.

Dun 8, p'arık' 48.

[Псалом 138/139] 138

Yeñmäx için. Saymos Tawit'niñ.

¹Biy, sinadiñ (303v) meni da tanıdıñ meni, ²sen tanıdıñ olturuşumnu benim da turganimni benim.

Eskä aldiñ sayışimni benim yıraxtın, ³izimni benim da payimni benim sen tergädiñ, da barça yollarimni benim ⁴ilgärtin kördüñ, ki yoxtur hillälik tilimdä benim.

Ošta sen, Biy, tanıdıñ ⁵artimni benim da ilgärimni benim, sen yarattıñ meni da xoynuñ xoluñnu seniñ üstümä benim.

⁶Tamaşalı boldu bilmäxiñ seniñ mendän, xuvatlandı, da çıdamandır (304r) buñar.

⁷Xayda bargaymen dżanıñdan seniñ ya yüzüñdän seniñ men xayda xaçkaymen?

⁸Egär çıxsam kökkä, sen andasen, egär ensäm tamuxka, da anda yuvuxsen.

⁹Egär alsam xanatlarimni benim tañ manına da tursam xirişına teñizniñ,

¹⁰Hälbättä, anda da xoluñ seniñ yol körgüzgäy maña da oñuñ seniñ yöpsüngäy meni.

¹¹Ayttım, ki xaramyu xayda esä, hälbät, yaptı meni, ya keçä ornuna yarişniñ huzurluxumda benim.

(304v) ¹²Xaramyu sendän xaramyulanmagay, da keçä, neçik kündüz, yarişli bolgay, da xaramyusu anıñ — neçik yarişli anıñ.

¹³Sen taptıñ bövräklärimni benim da yöpsündüñ meni xarıñdan anamniñ benim.

¹⁴Tapuniyim saña, Biy, zera xorxulu da tamaşalisen sen, tamaşalıdır işleriñ seniñ, da dżanim benim sövdü asrı.

¹⁵Yaşırılmadı söväkim benim sendän, ki ettiñ yapux, da küçlü xuvatimni benim aşaxlıxından yerniñ.

(305r) ¹⁶Işlämäganimni benim kördülär közləriñ seniñ, da yazovuña seniñ barçası yazıldılar.

Kündüz bulardılar, da kimsä yoç edi, ki yol körgüzgäy edi alarga.

¹⁷Maña asrı ulu hörmättä boldular yaxşı klävüçiləriñ seniñ, Teñri, da asrı xuvatlandılar buyruçıları alarniñ.

¹⁸Sanadım alarni, da artıx xumdan köpländilər; oyandım, da hali seniñ bilä men.

¹⁹Egär öldürsän yazıx(305v)lilarni, Teñri, erlär xanlı, kerı boluñuz mendän.

²⁰Xarşılıxta da paçılıxta algaylar heç yergädän şahariñni seniñ.

²¹Körälmäganiñni seniñ, Biy, körälmädim da üsnä duşmanlarıñniñ seniñ oprandım.

²²Körälmämäxni tügäl körälmädim alarni, da boldular maña duşmanlar.

²³Sına meni, Teñri, da tanı yüräkimni benim, tergä meni, da tanı izlärimni benim, ²⁴da baç, egär bar esä töräsizlik yoluma (306r) benim, da yol körgüz maña yoluña seniñ meñilik. *Dun 22.*

[Псалом 139/140] 139

¹Yeñmäx için. Saymos Tawit'niñ.

²Saxla meni, Biy, adamdan yaman, adamdan egri xutxar meni.

³Sayışladılar töräsizlikni yüräklärindä kendiläriñni, küñ uzun hadirländilər uruşka.

⁴İtilädilər tilläriñ kendiläriñni, neçik yılan, da ayları oxyılanlarıñniñ tibinä erinläriñniñ alarniñ.

⁵Saxla meni, Biy, xolundan yazıxlınıñ da (306v) adamdan yaman xutxar meni.

Sayışladılar tiyma barganimni benim, ⁶yaşirdilar urulmiş sirtmaç maña.

Oryanlar saldılar sirtmaç ayaçlarıma benim, çövräsinä izlärimniñ benim xoynular maña azmaçlıxni.

⁷Ayttım: Biy Teñrim benim sensen, xulaç xoyn, Biy, avazima alyışimniñ benim.

⁸Biy, Biy, xuvatı xutxarılmayimniñ benim, kölgäsi başimniñ benim küñünä ohraşniñ.

(307r) ⁹Çıxara bermägin meni, Biy, suxlançına yazıxlılarniñ, kimlär ki sayışladılar benim için, aşaha urmagın meni,

Ki bolmagay xaçan biyiklängäylär, da sayışları alarniñ tügällänmäsin, soñyusu tügängäniñniñ alarniñ ¹⁰xazyançı erinläriñniñ kendiläriñniñ yapkay alarni.

¹¹Salgaysen üsnä alarniñ kömürläriñniñ otuñ da yixkaysen alarni, zabunluxtan bolmişarlar turma.

(307v) ¹²Adamga tilçigä oñarilmagay üsnä yerniñ, adamni yazıxli yamanlıxi kendiniñ ular tas bolmaçka.

¹³Tanı, Biy, ki etärsen yaryu yarlıga da könülük miskingä.

¹⁴Toyrular şükürlängäylär atıñdan seniñ da turgaylar alnına yüzüñniñ seniñ. *Dun 16.*

[Псалом 140/141] 140

Saγmos Tawit'niḡ.

¹Biy, sarnadim saḡa, da iṣit maḡa, baḡkin avazina alyiṣimniḡ benim sarnamaḡimda benim saḡa.

(308r) ²Toγru iṣ bolgay alyiṣim benim, neçik temyan, alniḡa seniḡ, Biy, kötürgändä ḡolumnu benim — ḡurban keçägi.

³Ḥoy, Biy, közät aγzima benim da eṣik bek erinlärimä benim, ⁴ki sapmagay yüräkim benim söz bilä yamanliḡniḡ.

Säbäplämä säbäpin yazıḡniḡ adamlar bilä, ḡaysiläri ki ḡilinirlar töräsizlikni, da bolmandir ortaḡ taḡlaganlarına alarniḡ.

⁵Ögütlägäy meni toγru yarliḡamaḡ bilä da (308v) ḡarṣi etkäy; yaḡi yazıḡliniḡ yaylamagay baṣimni benim; dayi da alyiṣim benim erkinä aniḡ.

⁶Tiyildilar yuvuḡ ḡayaga yarḡuçiläri alarniḡ, iṣitkäylär sözümä benim da tatlilangaylar.

⁷Neçik ḡoyuluḡu topraḡniḡ, ki yayiliḡtir üsnä yerniḡ, dayilgaylar söväkläri alarniḡ yuvuḡ tamuḡka.

⁸Saḡa, Biy, Biy, közlärimdir benim, saḡa umsandim, Biy, çıḡarmagın dḡanimni mendän.

(309r) ⁹Saḡla meni sırtmaḡtan, ḡaysi ki yaṣiniḡtir maḡa, azdirmaḡından ḡilinuçiniḡ töräsizlikni.

¹⁰Tüṣkäylär avına aniḡ yazıḡlılar, yalyiz men, men negä diḡrä aṣkaymen.

Dun 10.

[Псалом 141/142] 141

Esliliki Tawit'niḡ. Alyiṣ, ol zamanda, ki etti ol ormanda.

¹Avazim bilä benim men Biygä sarnadim, avazim bilä benim Biyni yalbardim.

²Tökiyim alniḡa Eyämizniḡ alyiṣimni benim da tarliḡimni benim alniḡa aniḡ aytiiyim.

³Eksilgänin mendä dḡanim(309v)niḡ benim sen, Biy, tanidiḡ izimni benim. Yolga, ḡaysına ki bariyir edim, yaṣindi maḡa sırtmaḡka.

⁴Baḡar edim oḡumdan, körär edim, da ne kim-sä tanımas edi meni, tas boldu mendän ḡačmaḡim benim, da ne tapmadı izdävüçi boyumnu benim.

⁵Çaḡirdim saḡa, Biy, da aytım: sensen um-sam da ülüṣüm benim yerinä tirilärniḡ.

⁶Baḡkin, Biy, alyiṣima benim, zera men aṣaḡ boldum asri, abragın meni ḡuvuçilärimden benim, zera (310r) ḡuvatlandilar, ne ki men.

⁷Biy, çıḡar zindandan dḡanimni benim, ṣükürlümen atıḡdan seniḡ.

Saḡa eglänirlär toyrular, negä diḡrä tölägäy-sen.

Dun 8, p'ark' 44.

[Псалом 142/143] 142

Saγmos Tawit'niḡ, ḡaçan ḡuvaladi ani Apiso-ḡom, oḡlu aniḡ.

¹Biy, iṣit alyiṣima benim, ḡulaḡ ḡoy ḡoltḡama benim könülüküḡ bilä seniḡ.

Iṣit maḡa könülüküḡ bilä seniḡ ²da kirmägin yarḡuga ḡuluḡ bilä seniḡ, (310v) zera toyrulanmas alniḡa seniḡ barça tirilär.

³Xuvdu duṣman boyumnu benim, aṣaḡ etti yergä tirlikimni benim da olturyuzdu meni ḡaramyuluḡta, neçik ölüni meḡiliktän.

⁴Osandi mendä dḡanim benim, da yüräkim benim täṣviṣlände mendä.

⁵Aḡdim men künlärni ilgäriḡi, saḡiṣladim bar-ça da iṣläriḡni seniḡ, etkänlärin ḡoluḡnuḡ seniḡ saḡiṣladim ⁶da kötürdüm saḡa ḡollarimni benim.

(311r) Dḡanim benim, neçik yer, susaptir saḡa, ⁷tezindän iṣit maḡa, Biy, zera eksildi mendän dḡanim benim.

Ḥaytarmagın yüzünü seniḡ mendän, oḡṣa-sarmen alarga, ki enärlär çoyurga.

⁸Iṣittirgin maḡa ertä yarliḡamaḡiḡni seniḡ, zera men saḡa, Biy, umsandim.

Körgüz maḡa yol, ḡaysına barmaga, zera saḡa, Biy, kötürdüm dḡanimni benim.

⁹Xuḡar meni duṣmanlarimden benim, Biy, zera (311v) seni iṣanç kendimä ettim.

¹⁰Övrät maḡa etmäḡä erkiḡni seniḡ, zera sen-sen Teḡrim benim.

Dḡaniḡ seniḡ yaḡṣi, yol körgüzüçi bolgay maḡa yergä dürüst.

¹¹Atiḡ üçün seniḡ, Biy, tirgizgäysen meni; toyruluḡuḡ bilä seniḡ çıḡargaysen tarliḡtan dḡanimni benim; ¹²yarliḡamaḡiḡ bilä seniḡ

Tas etsärsen, Teḡri, duṣmanlarimni benim, yoḡ etsärsen barça indḡituçilärimni dḡanimniḡ benim, zera men ḡuluḡ seniḡmen. (312r) *Dun 14.*

[Псалом 143/144] 143

Saγmos Tawit'niḡ, Koyiat' üçün.

¹Alyiṣli Biy Teḡrim benim, ḡaysi ki övrätti ḡolumnu benim oḡraṣka da barmaxlarimni benim dḡagadtagi uruṣka.

²Yarliḡamaḡim benim da iṣançim, boluṣuçim benim da ḡuḡaruçim benim, iṣançim benim, da men umsanirmen aḡar.

Kim hnazant etär ḡoyovurtnu tibimä benim? ³Biy, kimdir adam, ki köründüḡ sen aḡar, ya oḡlu adamniḡ, ki heseplärsen nemä aniḡ?

(312v) ⁴Adam heçlikkä oḡṣadi, da künläri aniḡ, neçik gölgä kibik, keçtilär.

⁵Biy, aṣaḡlat köknü da en, yuvuḡlan taylarga, da tutuṣurlar [=tutaṣirlar].

⁶Yaltrat yaşnamaxıñni seniñ da müşxüllät alarnı, yeber oxuñnu seniñ da tayıt alarnı.

⁷Yeber xoluñnu seniñ biyiklikdən da xutxar meni suvlardan köp da xollarından oylanlarnıñ yat,

⁸Xaysılarınıñ ki ayızları kendiläriniñ (313r) sözlädilär heçlikni, da onju alarnıñ onjudur yazıxıñ.

⁹Teñri, alıñıñni yäñi alıñıñni seni, on stronlu saymosaran bilä saymos aytiyim saña.

¹⁰Kim berir xutxarıлмахıñni xanlarımızga bizim, ki xutxarmalıdır Tawit'ni, xulun kendiniñ, xilicitan yaman?

¹¹Xutxar meni da abra meni xolundan oylanlarından yatlarnıñ,

Xaysılarınıñ ki ayızları kendiläriniñ sözlädilär heçlikni, da onları (313v) alarnıñ onju yazıxıñ.

¹²Xaysılarınıñ ki oylanları kendiläriniñ — neçik yäñi aşlamalar, toxtalgandır oylanlıxlardan kendiläriniñ; (izlari>) xızları alarnıñ tüzülgän da şöhrätlangän oxşaşına dadžarnıñ.

¹³Harmanları alarnıñ toludurlar da pırxıldiyirlar biri birinä, xoyunları alarnıñ köp toyuruçidirlar da artarlar barganlarında kendiläriniñ, ¹⁴da tüzleri [=öğüzləri] alarnıñ semizdir.

(314r) Yoxtur eksiklik çetänlärinä alarnıñ, da ne çaxırx mahalälärindä alarnıñ.

¹⁵Hali san beriyim žoyovurtka, xaysiniñ ki bu türüdü, na sandir žoyovurtka, xaysiniñ ki Biy Teñrisidir anıñ.

Dun 16.

[Псалом 144/145] 144

Alıñ da saymos Tawit'niñ.

¹Biyiklätir meneni, Teñrim benim da xanım benim, da alıñşarmen atıñni seniñ meñilik da meñi meñilik.

²Kün uzun alıñşiyim seni da ögiyim atıñni seniñ (314v) meñilik da meñi meñilik.

³Uludir Biy da alıñşlidir asrı, da ululuğuna anıñ yoxtur ölcöv.

⁴Džins da džinslar mahtagaylar işlariñni seniñ da xuvatiñni seniñ aytkaylar.

⁵Ulu şöhrätin haybatlı arilikiñniñ sözläsärlär da tamaşanıñ seniñ aytsarlar.

⁶Xuvatin xorxuñnuñ seniñ aytkaylar da ululuğunu seniñ aytkaylar.

(315r) ⁷Añmaxlıxın köp tatlılıxıñniñ seniñ axtırgaylar da toyruлуğ bilä seniñ sövüngäylär.

⁸Şayavatlı, yarlıyovuçidir Biy, uznesli da köpyarlıyovuçi.

⁹Tatlıdır Biy hər birinä, da şayavatı anıñ üsnä barça yaratkanlarınıñ kendiniñ.

¹⁰Tapungaylar saña, Biy, barça işlariñ seniñ, da arilariñ seniñ alıñşlagaylar seni.

¹¹Haybatın padşahlıxıñniñ seniñ ayt(315v)-kaylar da ululuğunu seniñ aytkaylar,

¹²Tanıma oylanlarına adamlarnıñ xuvatiñni seniñ da haybatın ulu şöhrätli padşahlıxıñniñ seniñ.

¹³Patşahlıxıñ seniñ padşahlıx barça meñilikdən, da biylikniñ seniñ džinstan çax džinska.

Inamlidir Biy barça sözlärindä kendiniñ, da toyrudur Biy barça işlärindä kendiniñ.

¹⁴Toxtatir Biy barça tayılğanları da turuzur barça yixılğanları.

(316r) ¹⁵Közləri barçasiniñ saña umsanırlar, da sen berirsən yemäk alarga sahatında.

¹⁶Açarsen xoluñnu seniñ, toldurursen barçasın tatlılıxıñ bilä erkiñniñ seniñ.

¹⁷Toyrudur Biy barça yollarında kendiniñ da aridir barça işlärindä kendiniñ.

¹⁸Yuvuxtur Biy barçasına, xaysıları ki sarnarlar añar, barçasına, xaysıları ki sarnarlar añar könlük bilä.

¹⁹Erkin xorxkanlarınıñ (316v) kendiniñ etär Biy, alıñşlarına alarnıñ işitir da tırgizir alarnı.

²⁰Saxlar Biy barçasın, xaysıları ki sövärlär anı, barça yazıxlılarnı tas etär Biy.

²¹Alıñşın Eyämizniñ sözläsın ayzım benim, alıñşlasın barça tirilär atın ari anıñ meñilik da meñi meñilik.

Dun 22, p'ark' 52 dun.

[Псалом 145/146] 145

Aleluiası Ankeanıñ da Zak'arianıñ.

¹Alıñşla, džanım benim, Biyni, ²al(317r)ıñşiyim Biyni tirlikimä benim, saymos aytiyim Teñrimä benim, negä diñrä barmen men.

³Umsanmañiz buyruçılarga, da ne adam oylanlarına, zera yoxtur xutxarıлмах alarda.

⁴Çixkay džan alardan, da xaytkaylar andox topraxka, da ol kündän tas bolgay barça sayışları alarnıñ.

⁵San džinska, xaysına ki Biy Teñrisi Agopnuğ boluçuçidir añar da umsası anıñ Biy Teñridadır,

(317v) ⁶Xaysi ki etti köknü da yerni, teñizni da barça, xaysi ki andadır,

Kim saxlar könlükni meñilik ⁷da etär könlük zrgel bolganlarga,

Berir ötmäk açixkanlarga da çeşär bağlayanları Biy.

⁸Biy açar közlärin soxurlarnıñ, da turuzur yixılğanları Biy.

Biy sövär toyurlarnı, ⁹Biy saxlar xarıblarnı, öksüzlarnı da tullarnı yöpsünür Biy, da yolların xirsüzlarnıñ tas etär.

(318r) ¹⁰Xanlıx etkäy Biy meñilik, Teñriñ seniñ, Sion, džinstan çax džinska. *Dun 10.*

[Псалом 146/147] 146

Aləluia Anke'eaniñ da Zak'arianiñ.

¹Alıışlanız Biyni, ki yağşidir saymosu Teñri-mizniñ bizim, tatlı bolgay alıış.

²Yasar Erusağemni Biy da taýılğanin Israjel-niñ yiğıştirir.

³Sağaytir sinix yüräklärni da çürgär barça yaralarin alarniñ.

⁴Kim sanar köplükün yolduzlarniñ, barçasin alarni atı bilä ündär.

(318v) ⁵Uludur Biyimiz bizim, da uludur çuvatı anıñ, ağılına anıñ yoxtur yetiřmäğ.

⁶Yöpsünür sekinläri Biy da aşağ etär öktäm-lärni çağ yergä.

⁷Alıışlanız Biyni tapunmağ bilä, saymos aytıñız añar alıış bilä.

⁸Kim kiydirdi köknü bulutlar bilä, hadir etär yağmurnu yergä,

Östürdü biçänni taýlarda, yař otu çulanma-çına adamlarniñ,

⁹Kim berir hayvanlarga (319r) yemäk, balala-rına çarğalarniñ, ki sarniyirlar añar.

¹⁰Dügöl ki çuvatın atniñ klädi [k'ladı] Biy, da ne erlikinä adamniñ aznawur biyändi.

¹¹Yoğsa biyändi Biy çorğkanlarına kendiniñ da alarga, kimlər umsanırlar yarlığamaçına anıñ.

Dun 12.

[Псалом 147/147] 147

Sağmos Tawit'niñ. Aləluia Zak'arianiñ.

^{1/12}Öggin, Erusağem, Biyni.

Da alıışla Teñriñni seniñ, Sion.

^{2/13}Ki berkäytti beklövün eřikläriñniñ seniñ da alıışladı oylanlarıñ(319v)nı seniñ saña.

^{3/14}Kim çoydu çekläriñni, hranicalarıñni seniñ eminliktä, semizliki bilä ařlıñniñ toldurdu seni.

^{4/15}Yeberdi sözün kendiniñ yergä, tezindän yügürdü aytuşu anıñ.

^{5/16}Çoyar çarni, neçik tiftikni, da tumanni, neçik toznu, saçtı.

^{6/17}Salır buznu, neçik kesäkni; alnına sovuçlu-çunuñ anıñ kim bolur turma?

^{7/18}Yeberir sözün kendiniñ da eritir alarni, üfü(320r)rür yellär, da barırlar suvlar.

^{8/19}Aytar sözün kendiniñ Jagopka, toyruluçnu da könülükün Israjelğä.

^{9/20}Dügöl bu türlü etti barça džinslarga Biy da yaryusun kendiniñ belgili etmädi alarga. *Dun 10.*

[Аввакум 3: 1-19:

МОЛИТВА АВВАКУМА]

¹Alıış Ampaguma markareñiñ.

²Biy, çabarıñni seniñ işittim da çorçtum, Biy, baçtim işinä seniñ da tañlandim.

Arasına eki kazanlarniñ tanılsarsen sen, yu-(320v)vuçlanganına yıllarniñ belgili bolsarsen, yetiřkäninä zamanniñ körünsarsen.

Müşğüllänmä džanim benim, zamanında öçäřmäğniñ yarlığamaçni aņsarsen.

³Teñri yarımkindän kelsär da ari P'ağan ta-yından.

Belgili etkäy kök könänmäğin haybatiniñ anıñ, da alıışi bilä anıñ toldu dünyä.

⁴İřylari, neçik yariç, ayırıldı andan, da mü-ğüzläri çoluna anıñ tapuldu, da anda (321r) toxtal-di çuvatı haybatiniñ anıñ.

⁵Yüzündän anıñ çıçkaylar tövüslär, da artın-dan izläriñniñ anıñ bargaylar ulu-ulu çuşlardan.

⁶Turdu da öltü yerni, baçtı da tintti dinsiz-lärni.

Taylar erisärlär, da ormanlar çururlar meñi-lik, yollari, ki ilgärtin edilär, soçraygaylar, da an-dan titräğäy barça yer.

⁷Kördüm taborlarin Araplarniñ, müşğüllän-dilär turuçilari (321v) çatirlarina Matiamniñ.

⁸Yoğsa mi üsnä rikalarniñ [öçäřlänersen, Biy, ya yüräklänmäğin seniñ üstnä rikalarniñ,] ya öçäřmäğin seniñ üsnä teñizniñ?

Çıxtıñ sen arabaña seniñ, atlanganıñ seniñ çutçarılmaylıçtır çıçkanıñ seniñ?

⁹Oyandı yayıñ seniñ, da oçlarına sadaçlarıñ-niñ seniñ içirdiñ, ırmaçlarni tağıttıñ, ¹⁰yerni titrät-tiñ muçkämliçindän yağmurnuñ, ki aşar bundan.

Tibsizlikläär çayrdılar ulu avaz bilä, ¹¹yariç yiltraganından (322r) günäřniñ tartıldı, da çıçkanı ayniñ tiyildi.

Neçik yiltraganı kesmäklärniñ seniñ bargay-lar, neçik yariçi yiltragan çiliçiniñ seniñ.

¹²Öçäřmäğ bilä oyanırsen üstünä yerniñ, öçäř-mäğ bilä uşatsarsen dinsizläri.

¹³Köründüñ çutçarılmayçına çoyovurtuñnuñ seniñ, çutçarmaga tañlanganlarıñniñ seniñ.

Oçlavuçi bolduñ başlarına adamlarniñ [ök-tämlärniñ], çağ tibsizlikinä dirä teñizniñ boyuldu-lar.

(322v) ¹⁴Izdädiñ öcnü çuvatıñ bilä seniñ çuvat-li başlılardan yazıçlılarniñ, çaysilari ki umsanıp edilär bizzmilikläri bilä kendiläriniñ, zera ki yedi-lär yarlini yaşırtın.

¹⁵Yeberdiñ üsnä teñizniñ atlarıñniñ seniñ, müş-ğülländilär yeñüçi [eņguçi] suvlarıñ [=suvları] tib-sizlikniñ.

¹⁶Turдум мен, da çürgäldi idžägilärim me-nim, avazından ağızımnıñ benim kirdi titrämäğ söväklärimä benim, da men boyum bilä benim müşğülländim.

(323r) Bunu saɣlagaylar kününä tarliɣniɣ kel-tirmä üsnä d̄žinslarniɣ, ɣaysilari ki oɣraş etärlär žoyovurtuɣ bilä seniɣ.

¹⁷Indžir teräki bermägäy yemişin kendiniɣ, da borlaliɣ keltirmäɣ tapmagay, zäytün beslänmägäy, da yer bitmägäy [=bittirmägäy] yaş ot,

[Eksilgäylär ɣoylar kütövlärindän, da ögüzlär tapmagaylar aranga, —]

¹⁸Men Biygä umsandim, sövüniyim da färâh boliiyim, Teŋri ɣutɣaruçim benim.

¹⁹Biy, Biy berdi maɣa ɣuvat da turɣuzdu ayaɣ-larimni benim toɣtalmäɣliɣta, boynu üstnä (323v) duşmanniɣ turɣuzdu meni da tündirdi meni çüst-çüst. Amen.

(324r) [Псалом 151]

Bu saymos kendi yazgan Tawit'niɣdir, çixari sandan. Zamanina, ki çixti ol nahadag K'oɣiat'ga alniña Sawuɣnuɣ.

¹Kiçi edim men ɣardaşlarimdan benim da ini övünä atamnii benim, kütär edim ɣoyunlarin atamnii benim.

²Xollarim benim ettilär saymosaran, da bar-maɣlarim benim tüzdülär işin alyişniɣ.

³Evet hali [kim] aytkay Eyämä bunu? Kendi-dir Biyi barçaniɣ, işitkäy barçani.

(324v) ⁴Da yeberdi Biy friştäsin kendiniɣ, da kötürdü meni sürükündän ɣoyunlariniɣ atamnii benim, da yayladı meni yaylamaɣina yayiniɣ keni-diniɣ.

⁵Xardaşlarim benim ulu-ulu da körklü, da bi-yänmädi alarga Biy.

⁶Çixtim men utrusuna özgä d̄žinslarniɣ da ɣaryadim yüräklärin aniɣ.

⁷Çixardim ɣiliçin kendindän, da kestim başin aniɣ, da kötürdüm tabalanmaɣni oylanlarindan Israjelniɣ.

**(325r) Alyiş Ananianiɣ,
Azarianiɣ da Misaelniɣ**

[Даниил 3: 26-45: Молитва Азарии]

²⁶Alyişlisen, Biy Teŋri, atalarimizdan bizim, alyişli haybatlangan atiiɣ seniɣ meɣilik.

²⁷Könülükni keçirdiɣ bu barçada bizim bilä, toɣrusen sen, Biy, da barça işläriɣ seniɣ könüdür.

Yollariiɣ seniɣ toɣrudur, da barça töräɣ seniɣ toɣrudur.

²⁸Töräni toɣruluɣnuɣ (325v) yeberdiɣ üstü-müzgä bizim, barçaga körä, ne ki yeberdiɣ üstü-müzgä bizim da şähäriñä ari atalarimizniɣ bizim Erusaɣemniɣ.

Toɣruluɣ bilä da könülük bilä yeberdiɣ bunu barça üstümüzgä bizim yaziiɣlarimiz için bizim.

²⁹Töräsizländiɣ, aşindiɣ başta bolup sendän,

yaziɣli bolduɣ barçada. ³⁰Da buyruɣlariña seniɣ biz işitmädiɣ,

Saɣlamadiɣ da etmä(326r)diɣ, neçik simarla-diɣ sen bizgä, ki yaɣşini tapkaybiz biz sendän.

³¹Hali barça, ɣaysi ki ettiɣ da neni yeberdiɣ üstümüzgä bizim, toɣru yaryu bilä ettiɣ.

³²Çixara berdiɣ bizni ɣoluna duşmanlarimiz-niɣ bizim, töräsizläriñ, beklärgä da baştaɣlarga.

Xoluna ɣanniɣ töräsizniɣ da yamanniɣ barça yergä çixara berdiɣ bizni.

³³Da hali yoɣtur bizgä vaɣt açma ayzimizni (326v) bizim, ki uyatli da kültkü bolduɣ ɣullariña seniɣ ɣuluɣ etkän.

³⁴Yoɣsa çixara bermä bizni soɣyuga diyin atiiɣ için seniɣ, tozdurma niyätini seniɣ ³⁵da ker-i et-mä yarliɣamaɣini seniɣ bizdän

Apraham sövüklüɣ için seniɣ, Sahagniiɣ da Israjelniɣ, ariiniɣ seniɣ.

³⁶Atadiɣ alarga da ayttiiɣ: «Arttiriyim zuryâti-riñni siziɣ, neçik yolduzlarin köknüɣ da neçik ɣumnu ɣiri(327r)ɣina teŋizniɣ».

³⁷Da hali, Biy, eksildiɣ biz, ne ki barça d̄žins-lar, da barbiz zabunluɣta barça yerdä bugün ya-ziiɣlarimiz için bizim.

³⁸Yoɣtur zamanda bu, buyruççi, markare, da yol körgüzüçi, ne bütöv ɣurban ɣurbanlarimiz, ne temyan orenk'kä, ne yer bernälärni sunma alniña seniɣ, yarliɣamaɣ tapma sendän.

³⁹Yoɣsa boyumuz bilä aşaxlanip da d̄žanlarim-ziniɣ müşçüllüɣü bilä yöpsünövlü (327v) boliiɣ biz neçik bütöv ɣurban ɣoylarniɣ da tuvarlarniɣ da neçik tümän-tümän ɣozular semirgän.

⁴⁰Bu türlü yöpsünövlü bolsun ɣurbanimiz bi-zim bugün alniña seniɣ, ki tügäl tapulgaybiz artiiɣ-dan seniɣ da dügül uyat umsanganlarga saɣa.

⁴¹Da hali kelirbiz artiiɣdan seniɣ barça yürä-kimiz bilä bizim, ɣorɣarbiz sendän, ɣolarbiz yü-züñnü seniɣ, ⁴²Biy, uyatli etmä bizni.

(328r) Yoɣsa etkin bizgä sekinlikiiñä körä se-niiɣ da köplüɣünä körä yarliɣamaɣiniñ seniɣ, ⁴³ɣutɣar bizni tamaşalariñ için seniɣ, da haybatli bolsun atiiɣ seniɣ meɣilik.

⁴⁴Uyatli bolgaylar barçası, ɣaysilari ki ɣiynar-lar ɣullariñni seniɣ, uyatli bolgaylar zulumlari alarniɣ, da barça ɣuvatları alarniɣ singaylar,

⁴⁵Da tanigaylar, ki sensen yalyiz Biy Teŋri, ki haybatlanipsen üsnä barça dünyaniɣ.

(328v) [Даниил 3: 52-88:

Песнь трех отроков]

⁵²Alyişlisen sen, Biy Teŋri, atalarimizdan bi-zim, ögövlü da ayruɣsu biyiklängän atiiɣ seniɣ me-ɣilik.

Da alyışlidir atij ari haybatijniñ seniñ, ögövlü”.

⁵³Alyışlisen dadžariñda haybatli arilikiñniñ seniñ, ögövlü”.

⁵⁵Alyışlisen üsnä olturjučuñnuñ padşahlıñiñniñ seniñ”.

⁵⁴Alyışlisen, ki olturupsen k’erovpelärdä da bañıyirsen tibsizlikkä, ögövlü da ayruñsu”.

(329r) ⁵⁶Alyışlisen üsnä toxtalmañına köknüñ, ög”.

⁵⁷Alyışlanız, barça işläri Eyämizniñ, Biyni, alyışlanız da biyiklätiñiz anı meñilik.

⁵⁹Alyışlanız, kök, Biyni, alyışlanız da biyikläť”.

⁵⁸Alyışlanız, friştäläri Eyämizniñ, suvlar, ki üsnä köknüñ, Biyni”.

⁶¹Alyışlanız, çuvatları Eyämizniñ, ⁶²günäş da ay, Biyni alyışlanız”.

⁶³Alyışlanız, yolduzlar köktägi, ⁶⁴yaymurlar da yayışlar, Biyni, alyış”.

⁶⁵Alyışlanız, barça yellär, (329v) ⁶⁶ot da isi, Biyni, alyış”.

⁶⁷Alyışlanız, sovuxlar da çurçaç, ⁶⁸çirayu da çarlar tüşkän, Biyni, aly”.

Alyışlanız, buz da açiçliç, zämhäri da çar, Biyni, aly”.

⁶⁹Alyışlanız, kündüz da keçälär, ⁷⁰yariç da çaramyu, Biyni, alyış”.

⁷³Alyışlanız, bulutlar, da yaşnamaçlar, ⁷⁴yer, Biyni alyış”.

⁷⁵Alyışlanız, taylar da örlär, ⁷⁶barça bitişläri yerniñ, Biyni alyışlanız”.

⁷⁷Alyışlanız, çovraçlar, ⁷⁸teñiz da özänlär, Biyni alyış”.

(330r) ⁷⁹Alyışlanız, ulu balıçlar da barça çaynaşkanlar, çaysi ki suvda, ⁸⁰uçar çuşları köknüñ, Biyni alyışlanız”.

⁸¹Alyışlanız, kazanlar da hayvanlar, ⁸²oylanları adamlarıniñ, Biyni alyış”.

⁸³Alyışlanız [=Alyışlagay] Israjel Biyni, alyış”.

⁸⁴Alyışlanız, k’ahanalar, Biyni, alyışlanız”.

⁸⁵Alyışlanız, çulları Eyämizniñ, Biyni, alyış”.

⁸⁶Alyışlanız, džanlar da tınıçları toyrularniñ, Biyni, alyış”.

⁸⁷Alyışlanız, arilər da (330v) aşaç yüräklilär, Biyni alyış”.

⁸⁸Alyışlanız, Anania, Azaria da Misajel, Biyni, alyışlanız da biyiklätiñiz anı meñilik.

Alyış Mariam Asduadzadžinnij

[Лука 1: 46-55: Гимн Марии]

⁴⁶Biyiklätkäy boyum benim Biyni, ⁴⁷da sövüngäy džanim benim Teñrim çutçaruçim bilä benim.

⁴⁸Ki baçtı üsnä aşaçi çaravaşiniñ kendiniñ, bundan soñra san bergäylär maña barça džinslar.

⁴⁹Etti birgämä ulu-ulu nemä çuvatli, da aridir ati anij.

(331r) ⁵⁰Yarlıyamaçni etti džinstan džinska, çorçuçılarına kendiniñ, ⁵¹etti çuvatın biläki bilä kendiniñ.

⁵²Tozdurdu [öktämlikin] fikirlärindän yüräklärniñ da söktü çuvatlılarıni olturjuçlarından.

Aşaçni biyiklätti, ⁵³hasrätlarıni toldurdu igilik bilä da ulularıni yeberdi boş.

⁵⁴Abrađi Israjelni, çulun kendiniñ, añip yarlıyamaçin kendiniñ,

⁵⁵Neçik sözlädi atamızga bizim Aprahamga da züryätına anij meñilik.

(331v) **Zak’arianij, atasiniñ Jovanęsnij**

[Лука 1: 68-79:

Гимн Захарию]

⁶⁸Alyışli Biy Teñrisi Israjelniñ, ki baçtı da etti çutçarıлмаçni çovovurtuna kendiniñ.

⁶⁹Çurçuzdu münüz çutçarıлмаçniñ övündän Tawit’niñ, çulunıñ kendiniñ, ⁷⁰neçik sözlädi ayızları bilä arilärniñ, [ki] meñликтän markarelar edilər,

⁷¹Çutçarıлмаç duşmanlarımızdan bizim, da ço(332r)lundan barça körälmäçsizlärimizdän bizim;

⁷²Etmä yarlıyamaçni atalarıımızga bizim da tügällämä arilikin kendiniñ,

⁷³Ant’i[n], çaysi ki ant içti Aprahamga, atamızga bizim, bermä bizgä ⁷⁴başça çorçmaçtan çutçarıлмаçni duşmanlarımızdan bizim,

⁷⁵Tapunma anı arilik bilä da toyruluç bilä alnına anij barça künlärinä tirlikimizniñ bizim.

⁷⁶Da sen, oylan, markare Biyiktäğiniñ ündälgin: barsarsen alnına Eyämizniñ (332v) hadirlämä yolun anij,

⁷⁷Bermä bilmä çutçarıлмаçin çovovurtunuñ kendiniñ boşatlıçka barça yazıçlarıımızga bizim,

⁷⁸Şayavati üçün yarlıyamaçiniñ Eyämiz Teñrimizniñ bizim, ki köründü bizgä günäş biyikликтän yariçli etmä çaranıluçumuznu bizim,

⁷⁹Saçma yariçni üstnä bularıniñ, çaysi ki olturup ediç çaramıluçta da gölgäsinä ölümnüñ, tüzätmä ayaçlarıimizni bizim yoluna eminlikniñ.

Simeon çartniñ alyışı

[Лука 2: 29-32:

Пророчество Симеона]

(333r) ²⁹Hali çeş çuluñnu seniñ, Biy, sözüñä körä seniñ, eminlikkä, ³⁰ki kördü közlärим benim çutçarmaçniñni seniñ, ³¹çaysi ki hadirläpsen alnına barça çovovurtnuñ,

³²Yarıx köründüj dinsizlärgä, da haybat
žoyovurtuņa seniņ Israjelniņ.

[Псалом] 148

Aləluiası Ankeaniņ da Zak'arianiņ.

¹Alyišlaņiz Biyni köktä, alyišlaņiz ani biyiklik-
tä.

²Alyišlaņiz ani, frištäläri aniņ, alyišlaņiz ani,
barča xuvatları aniņ.

(333v) ³Alyišlaņiz ani, günäş da ay, alyišlaņiz
ani, barča yolduzlar da yarıx.

⁴Alyišlaņiz ani, kökläri köknüj, suvlar, ki bi-
yik, ne ki kök, ⁵alyišlaņiz atin Eyämizniņ.

Zera ol aytı, da boldular, buyurdu, da toxtal-
dılar.

⁶Turyuzdu alarnı meņi meņilik, çek çoydu, ki
çaysı ki keçmäs.

⁷Alyišlaņiz Biyni yerdä, çuyurlar da barča te-
ränlär,

⁸Ot da dolu, çar da buz, yel da dufan, ki (334r)
etärsiz sözüni aniņ,

⁹Taylar da barča biyiklär, teräk yemiş berüci
da barča ormanlar,

¹⁰Kazan da barča hayvan, sürkälğan da barča
uçar çuş çanatlı,

¹¹Xanları yerniņ da xuvatları kendiläriniņ,
buyruçılar da barča töräçiläri yerniņ,

¹²Otuzyaşlılar da gojslar, çartlar da oylanlar,
¹³alyišlaņiz atin Eyämizniņ;

Biyikländi atı aniņ yalyız, tapunmaç aņar
köktä da yerdä.

(334v) ¹⁴Biyik etär Biy münüzün žoyovurtu-
nuj kendiniņ, alyişli barča arilärniņ aņar, oylanla-
rından Israjelniņ, žoyovurt, ki yuvuçtur Biygä.

[Псалом 149]

Aləluiası Ankeaniņ da Zak'arianiņ.

¹Alyišlaņiz Biyni alyiş bilä yäņi, alyiş aņar yi-
çövünä arilärniņ.

²Sövüngäy Israjel yaratuçisında kendiniņ, oç-
lanları Sionnuj sövüngäylär çanlarında kendiniņ.

³Alyişlagaylar atin aniņ alyiş bilä, saymos bilä
da alyiş bilä saymos (335r) sarnagaylar aņar.

⁴Biyänir Biy žoyovurtuna kendiniņ, ari da bi-
yik etär sekinläri çutçarıлмаçniņ.

⁵Ögüngäylär ariläri haybat bilä, da sövüngäy-
lär tinçliçlarına kendiläriniņ, ⁶da biyiklätkäylär
Tejrini ayızları bilä kendiläriniņ.

Xiliç ekiyanlı berdi çollarına alarniņ ⁷alma tö-
löv dinsizlärdän çarşılıçka barča žoyovurtka,

⁸Baylama çanların alarniņ bay bilä, çerüv
başçılarin alarniņ çol biçovları bilä temirdän,

(335v) ⁹Etmä alarga yaryu yazılğandan. Da
haybat budur barča arilärinä aniņ.

[Псалом 150]

Aləluiası Ankeaniņ da Zak'arianiņ.

¹Alyišlaņiz Tejrini arilikindä aniņ, bunyatlı
xuvatında aniņ.

²Alyišlaņiz ani çuvatında aniņ, alyišlaņiz ani
köplüçündä ululuçunuņ aniņ.

³Alyišlaņiz ani avazlı alyiş bilä, alyišlaņiz ani
saymos bilä da alyiş bilä.

[⁴Alyišlaņiz ani sövünçlük bilä, maçtaņiz ani
färählik bilä.]

⁵Alyišlaņiz ani söz bilä (336r) tatlı, alyišlaņiz
ani avaz bilä işitövlü.

⁶Alyišlaņiz ani avaz bilä şükürlü, barča
džanlar, alyišlaņiz Biyni.

Alyişi Manasë çannüj

[2 Паралипоменон, после 36 главы.

Молитва Манасии]

Biy barini tutuçi, Apraham Tejrisi, u Sahag,
u Jagop, u alarniņ artar oylanlarıniņ, barini tutuçi
Biy, boşat bizgä biznim yazıçlarımizni.

Ki tüzdüj köknü da yerni, da barča yarat-
kanların alarniņ, barini".

(336v) Ki bayladıj tejni sözün u buyruçuj
bilä, [yaptıj teränlikläri], möhürlädiņ seniņ
çoluņ da haybatlı aniņ [=atıj] bilä, barini tutuçi
Biy, boşat bizgä biznim yazıç".

Ki barča nemä seskänir, da titrär, da çorçar
seniņ haybatlı sürätiņdän, barini tu".

Aytovsuzdur ulu, körklü haybatıj seniņ, ol
türlü öpkän u öçäşmäçidir yazıçlılar üstünä, ol
çadar da sayışsızdır seniņ yarlıçamaçıj seniņ kris-
tânlarına, barçanı tu".

(337r) Sen Eyäm, ki biyiktäsen, şaçavatlı da
yarlıçovuçi, uzunesli da köplärgä yarlıçovuçi, da
seniņ şaçavatıj eksiksizdir yazıçlılar üstündän,
barini tu".

Sen, Tejri, çoymadıj ludz artarlarga, neçik
Aprahamga, Sahagga, Jagopka, ki yazıç çilinma-
dılar seniņ alniņa, barçanı".

Xaytip berdiņ ludz men yazıçlı üçün, ki yazıç-
lımen artıçsi tejniçıj çumundan da köknüj yoldu-
zundan, da artıptır benim dinsizlikim, barçanı".

(337v) Dügülmen arzani baçmaga da körmägä
köknüj biyiklikin benim köp u ulu dinsizlikimä
körä, barini tutuçi Biy".

Tas bolupmen [tutkanına da] berklikinä bayı-
na temir biçovların yazıç içinä, ki heç tinçliçim
yoç, barini".

Öçäşip öpkälättim seni, Eyäm, da yaman çı-
lindim alniņa, yügündüm guçk'ka da arttırdim çä-
simni boyuma benim, barini tutuçi".

Haytip, Biyim, aşaxlatirmen tizimni bar yüräkim kölnüm bilä da çolarmen (338r) seniñ tatlı yarlıyamaçıñdan, bariniñ”.

Meya, Eyäm, meya, da men bilirmen benim yaman dinsiz yazıçlarımni, barçanı tutu”.

Yalbarip çolarmen sendän, Biyim, boşat maña, boşat da tas etmä meni yazıçlarım bilä benim, bariniñ tutuçı”.

Meñi öçäşmä, Eyäm, da aňma benim yamanlıçımnı, da borçlu etmä meni alar bilä, çaysi ki tüştülär kendiläriniñ yamanlıçı bilä yer tibinä, bariniñ”.

Ki sensen Teñri, Teñri çaytaruçı yazıçlardan, da sensen umsam, da maña (338v) körgüz seniñ yaşılıçıñni, bariniñ tutuçı Biy”.

Tirgiz meni bol yarlıyamaçıñ bilä, da men alışlarmen seni här kün”.

Seni, Biy, alışlar barı köktägi friştälär bir ağızdan, da seniñdir haybat meñi meñilik, amęn.

[Молитва]

Yalbarip çolarmen sendän, Biy, boşat maña benim yazıçlarımni.

Köplärgä yarlıyovuçı Biy, yarlıya maña.

Teñri, tas et benim yazıçlarımni, Teñri, şayvatlı bol men yazıçlığa.

(339r) Könü, alışlı da ari aruv gojs, Asduadzdzin Mariam, anası Teñriniñ, pareços bol Teñrigä men yazıçlı üçün.

Barça ariläri Teñriniñ, pareços bolunuz köktägi Ataga men yazıçlı üçün.

Teñriniñ Oylu K’risdos, könü Teñri, ki heç öpkä saçlamassen, saña simarlarmen boyumnu menim.

Küclü, yeñüci, ari u haybatlı Xaçiñ bilä saçla meni.

Yeber, Eyäm, emin friştäñni, ki kelgäy, saçlay bizni (339v) çalabasız keçä u kündüz.

Da adam sövüklüküñ bilä seniñ, aň meni, Biy, aň, çaçan kelsäñ çanlıçıñ bilä seniñ, da yarlıya bizgä.

(340r) Alıış, [surp Neşes Ermeni gat’oyigosnuñ aytkanı]

[Страница испорчена и на микрофильме почти не читается].

1. Inam bilä çosdovanel bolurmen da yerni öpärmen saña, Ata Oylu da Ari Džan, yaratılmagan da ölümsüz tarbiyat, etüci friştälärni, da adämilärni, da barça (340v) bolganlarni, yarlıya seniñ yaratkanlarıña [da maña, köpyazıçlığa].

[2.] Inam bilä tapunurmen da yerni öpärmen saña, ayırılmagan yariç, birlängän ari Errortutiun, da bir Teñrilik, etüci yariçni da kerı etüci çar-

ançuluçnu, kerı et džanimdan benim çarançu yazıçni da biliksizlikni da yariçlat esimni benim, bu sahat alıış etmä saña biyänçli, da yöpsünövlü bolgay saña çoltçam benim, da yarlıya maña, köpyazıçlığa.

[3.] Ata köktägi, Teñri könü, (341r) ki yeberdiñ Oyluñnu seniñ sövüklü izdämä buları çoyuñnu, meya kökkä da alniña seniñ, yöpsün meni, neçik baştayanmış oylunu, da kiydir maña ävälgı tonumnu, çaysi ki yañalaçlandıñ yazıç bilä, da yarlıya”.

[4.] Oylu Teñriniñ, Teñri könü, ki aşaxlandıñ Ataniñ çoynundan, da aldıñ ten ari gojs Mariamdan, bizim çutçarılmamız üçün çaçlandıñ, da kömüldüñ, da turduñ ölüdän, da ağındiñ haybat bilä Ataga, (341v) meya kökkä da alniña seniñ, aňgin meni, neçik çaraççini, çaçan kelsäñ çanlıçıñ bilä seniñ, yarlıya”.

[5.] Džanı Teñriniñ, Teñri könü, ki endiñ Jortananga da vernadunga da yariçlattıñ meni k’ristanlıki bilä surp awazanniñ, meya kökkä da alniña seniñ, arıt meni tekrar Teñrilik otuñ bilä, neçik otlu til bilä surp arak’ellärni ari vernadumda, yar”.

[6.] Yaratılmagan da ölümsüz tarbiyat, meya saña fikirim bilä benim, džanim da tenim bilä benim, aňma(342r)ğın yazıçlarımni benim, ävälgısın [da soñyugısın~soñyusun], seniñ ari atıñ üçün, da yarlıya seniñ”.

[7.] Körüci barçasın, meya saña sağışim bilä, sözüm bilä da çilinganim bilä, buzgin çolbitikindän aşınganimni benim da yazgin atımnı benim tirlik diftarında, yarlıya seniñ”.

[8.] Tergövüci yapuçlarni, meya saña erkim bilä da erksiz, bilganim bilä [da bilmäganim bilä], boşatlıç bağışla men yazıçlığa, çaysi ki toyuşundan surp awazanniñ çaç bu küngä diñrä yazıçlımen seniñ (342v) Teñrilikiñniñ alniña sezikliklärim bilä benim da barça gövdälärim bilä teniminiñ, da yar”.

[9.] Barçasın ayovuçı Biy, çoy közät közlärimä benim seniñ ari çorçuñnu, ki dağın zaçal baçmagay, da çulaxlarıma benim, ki haväs bilä işitmägäy yamanlıç sözlärni, da ayzıma benim, ki sözlämägäy yalannı, da yüräkimä benim, ki sağışla magay yamanlıçni, da çollarıma benim, ki çilingmagay töräsizlikni, da ayaçlarıma benim, ki bar(343r)magay egirlik yollarına, yoçsa tüzät tepränişin bularniñ bolma seniñ buyruçuña körä barçada, da yarlıya”.

[10.] Ot tiri K’risdos, otuñnu sövüküñnüñ seniñ, çaysi ki saldıñ dünyâda, yandırgın boyuma benim, ki küydürgäy kirin džanimniñ benim, da

sürtkây yazıxın tenimniñ menim, da arıtkay xıya-sın esimniñ menim, da yandırgay yarıx bilmäxli-xkä seni, da yarlıya”.

[11.] Axlı Atanıñ Jisus, ber maña axıl yaxşı-(343v)liñni sayışlama, sözlämä da xilinma alniña seniñ här sahat, da yaman sayıştan, da sözdän, da xilinmaytan xutxar meni, da yarlıya”.

[12.] Klävüci yaxşılıxni Biy, erkli xoymagin meni erkinä boyumnuñ menim barmaga, yoğsa körgüz maña bolma udayı erkiñä körä seniñ yaxşı, da yar”.

[13.] Padşah köktägi, ber maña xanlıxıñni seniñ, xaysı ki atadıñ sövüklüläriñä seniñ, da xuvatlat (344r) yüräkimiñ menim körälmämä yazıxni da sövmä seni yalyz, da yarlıya”.

[14.] Ayovuçi yaratkanlarıñni, saxlagin nişani bilä xaçıñniñ seniñ dżanımnı da tenimni menim aldanmağından yazıxniñ, sinamağından devlärniñ, da toyrusuz adamlardan, da barça totxarlıxtan dżan u tenniñ, da yarlı”.

[15.] Saxlavuçi barçasini K’risdos, sayiñ seniñ gölgä bolsun üstümä menim kündüz u keçä, olturganda övdä, barganda (344v) yolga, yuxlaganda da turganda, ki heç seskänmägäymen, da yarlıya”.

[16.] Teñrim, ki açarsen xoluñnu seniñ da toldurursen barça dünyâñni seniñ yarlıyamağın bilä seniñ, saña simarlar^{men} boyumnu menim, sen xayğur keräkin dżanımnıñ da tenimniñ menim bundan soñra meñilikkä diñrä, da yar”.

[17.] Xaytaruçi bularganlarıñni, xaytar meni yaman övränçikimdän yaxşı övränçikkä, da xada dżanıma menim seskänöv(345r)lü ölär küñümü, da xorxusun tamuñnuñ, da sövükün uçmağniñ, ki poşman bolgaymen yazıxtan da xilingaymen toy-ruluñnu, da yar”.

[18.] Čovrax ölümsüzlüknüñ, čovraxlat yüräkimdän menim yaş poşmanlıxka, neçik boñnigniñ, ki yuvgaymen yazıxın dżanımnıñ menim äväl, ne ki çixkanim menim dünyâdan, da yarlıya”.

[19.] Bayışlavuçi yarlıyamağni, bayışlagin maña toyru inam bilä, da yaxşı xilinmağ bilä, (345v) da ari tenindän da xanıñdan seniñ ülüşlü bolup kelmäk bilä saña, da yar”.

[20.] Yaxşı etüci Biy, yaxşı friştägä simarlagin dżanımnı menim, tatlılıx bilä algay da xayğusuz keçirgäy yamanlıxlarıñdan bularıñni, xaysıları kök tibinä bardırlar, da yarlıya”.

[21.] Yarıx könü K’risdos, arzani et dżanımnı menim sövünçlük bilä körmägä yarıxın haybatıñniñ seniñ ün(346r)dälğan kündä da tınmaga yaxşı umsa bilä otaxına artarlardıñniñ çax ulu kelgän kü-nüñä seniñ, da yarlıya”.

[22.] Yaryuçi toyru, xaçan kelsän haybatı bilä Atanıñ yaryu etmägä tirilärgä da ölülärgä, kir-mägin yaryuga xuluñ bilä seniñ, yoğsa xutxar meni meñilik ottan da işittir maña sanlı ündälmäğın artarlardıñni köktägi xanlıxıña seniñ, da”.

[23.] Barına yarlıyovuçi (346v) Biy, yarlıya barça inanganlarga saña, menimkiläriñä da yat-larga, tanıganlarga da tanımaganlarga, tirilärgä da ölülärgä, bayışlagin duşmanlarıma menim da körälmägänlärgä boşatlıx, xaysı ki maña aşiñiptir-lar, da xaytar alarıñni yamanlıxtan, ki bardır alarda menim üçün, ki yarlıyamağıña seniñ arzani bol-gaylar, da yarlı”.

[24.] Haybatlı Biy, yöpsün xoltxasın xu(347r)-luñnuñ seniñ da tügällä yaxşılıxka yalbarganımnı menim, parexosluxu bilä surp Asduadzadzinnıñ, da Jovhannes mgrdiçniñ, da surp Sdep’annosnuñ, ävälgı tanıxniñ, da ari arak’ellärniñ, da markare-lärniñ, da vartabedläriñni, da mardiroslarıñni, da surp hajrabadläriñni, da gusank’larıñni, da barça köktägi arilärniñ da yerdägilärniñ, da saña haybat da yerni öpmäx, (347v) ayırılmagan surp Errortu-tiunga, meñi meñilik.

Amęn.

Hajr mer or ergins.

Tawanut’ıunu surp Lusaworiçniñ toyru inâm bilä, xaysı ki dir bu türlü

Inam bilä tapunurmen ari Errortut’ıunnu da bir Teñrilikni ayırılmagan.

Inanırmen Ataga, ki atalıxı yetövsüzdür.

Inanırmen Oğulga, ki toyğanı terğövsüzdür.

(348r) Inanırmen Ari Dżanga, Atadan ilgäri kelgäni aytovsuzdur,

Ata bilä da Oğul bilä haybatta da birlıktä.

Inanırmen da tapunurmen bir Errortut’ıunnu da yalyz Oğulnu, erki bilä Atanıñ da biyänmäği bilä Ari Dżanıñni [aşaxlandı bizim xutxarıлмаğimız üçün, endi köktän avedum bilä hreştagabed-niñ yüräkinä ari gojs Mariamniñ] aldı ten, dżan, es, adam tügäl yazıxtan başxa toydu, tügällik bilä Teñri da adam eki tarbiyattan birländi ayırılma-gan birlänmäğ bilä.

Sözü Teñriniñ adam boldu, da adam Teñri boldu (348v) buzulmağsız birlänmäğ bilä.

Kirdi oğenk’kä, ki alarıñni, kimläri ki oğenk’ tibi-nä edilär, satun algay yazıxtan.

[Sünätländi oğenk’kä körä, ki sünätlänmägän yüräkimizni bizim arıtkay yazıxtan.]

Migirdel boldu Jortananda neçik adam, da uvattı başın duşmanıñniñ neçik Teñri.

Xaçlandı dżuvutlardan neçik adam, da xut-xardı adam millätin neçik Teñri.

Kömüldü kerezmanda neçik adam, da turdu ölüdän neçik Tejri.

Ayündi haybat bilä kökkä da olturdu oñ yanina Ataniñ biyikliktä.

(349r) Kelmäxtir ol kendi haybatı bilä Ataniñ da Ari Džanniñ yaryu etmägä tirilärgä da ölülärgä, ki aniñ ölümsüz çanlıçına heç tügälmäçliç yoxtur.

Xaytipmen benim yaman yazıçlarımndan, çaysın aytıyım ya çaysın biliniyim, zera ne uçu bar, da ne çiriyi: k'ristânlik yergäsinä tügäl bolmiyirmen, džanimni da tenimni yazıç bilä çaramyulatipmen, ölar künümnü sayışlamıyirmen da Tejriniñ çorçulu (349v) yaryusun esimä keltirmiyirmen.

Vay maña! Vay maña! Vay benim [=men] köp yazıçlığa, ki ne džuvap bersärmen Tejriniñ çorçulu yaryusuna!

Da hali umsanıp Tejrigä da aniñ yetövsüz şavavatına, aytıyirmen benim yaman yazıçlarımni, bu surp yuxövnüñ içinä Tejriniñ alnına da surp Asduadzadzininiñ, da barça arilärniñ, köktägilärniñ da yerdägilärniñ, da benim din atamniñ alnına barça yazıçlar(349^{bis-r})imni...

[Страница 349bis оборвана].

(350r) sözlärni çulaç çoyupmen, da ne ki çulaç yazıçı bar, barçani çilinipmen, meya Tejrigä.

Yazıçlımen ayzim u tilim bilä: boş sözlärni sözläpmen, [yalıanni aytipmen,] panbas etipmen, sökünç beripmen, çarçapmen, erikläpmen, küfür da yaman aytipmen, artıçsi külüpmen, özgälärini küldürüpmen, akah yepmen, akah içipmen, boş gälädžilär bilä özgälärni say fikirindän yaman sayışka keltiripmen, da ne ki ayiz u til yazıçı bar, (350v) barçani çilinipmen, meya Tejrigä.

Yazıçlımen yüräkim bilä: yaman sayış etipmen, itlikkä, borniglikkä, damählikkä, zürgel etmäçkä, yüräkim bilä kek saçlapmen urmaga, çanatmaga, öldürmägä, Tejriniñ çorçulu yaryusun esimä keltirmiyirmen, benim ulu yazıçlarımni çoyup, özgäniñ kiçi yazıçlarin sayışlapmen, meya Tejrigä.

Kollarım bilä yazıçlımen: artıç alıp, eksik beripmen, alıp yaşıripmen, (351r) kişiniñkinä çiyipmen, sadaya bermiyirmen, [aldapmen,] zürgel etipmen, [urupmen, çanatipmen,] yazıç da uyat yergä çol uzatipmen, ne çadar bolupmen dinsizlik, džansizliç etmä, etipmen, ol çadar džanima çiyipmen, ki bir boyunumnu say da yazıçsiz Tejrigä saçlamıyirmen, meya Tejrigä.

Ayaçlarım bilä yazıçlımen: yuxövümä tügäl bolmiyirmen, saymosuma, ertägi alıışka, tüş alıışına, tum haybatına da keçägi alıışka, çasta-

(351v)larni sormiyirmen da zindandagilärni barmiyirmen, çariblärne övümä tindirmiyirmen, ya-laçaçlarni kiydirmiyirmen, açlarni, susamişlarni yedirip içirmiyirmen, da barça Tejriniñ yollarindan yiraçlanipmen, meya Tejrigä.

Meya Ata da Oyul da Ari Džanga, bir Tejrilikkä.

Meya surp Asduadzadzingä.

Meya surp da haybatlı K'risdosnuñ çacinä.

[Meya surp Awedaranga.]

Meya surp arakeçlärgä da markareçlärgä.

Meya surp yixövgä.

(352r) Meya surp yixövnüñ 7 arilikinä.

Meya K'risdosnuñ ari teninä da ari çanına.

Meya surp meçonga.

Meya surp awazanga.

Meya köktägi 9 tas friştälärgä da hreştabelärgä.

Meya surp Lusaworiçkä, yariçli dininä da könü töräsinä.

Meya surp hayrabelärgä.

Meya surp džiknaworlarga.

Meya surp zinaworlarga.

Meya surp nahadaglarga.

Meya yazıçsizlarga da yazıçlılarga.

(352v) Meya çartlarga da igitlärgä.

Meya barça övdägilärimä.

Meya benim bahaban friştämä.

Xozusu Tejriniñ

Xozusu Tejriniñ, Biyim da Tejrim Jisus K'risdos, ki soyulduñ çaç üstünä da kötürdüñ yazıçni bütün dünyadan.

Yazıçlı çuluñ da ayır yüklü yazıç bilä, yügünüp çolarmen sendän, Biyim da Tejrim,

(353r) Yarliya maña, neçik ki yarliyadın bütün dünyäga, yol da toyru tirlilik, Tejrim.

Ölümlü yazıç bilä da dinsizlikim bilä, közüñdän salma meni, yoçsa yarliya maña barça türlü yaçşı Tejrilik yergän bilä, ne ki dä çilindim bu dünyäda köp türlü tözümlükün bilä.

Añ, köp türlü tircizmäçin bilä, Biy, tüşkaniñni dünyäga Ataniñ çoynundan da ten alğaniñni ari gojs Mariamdan.

Añ, barçadan alıışlı (353v) Biy, yürügäniñni bu dünyäda, ne ip bilä baçlananlarin da keltirgänlärin Beyadosnuñ alnına, da ayaçlar bilä tövüp sürgänlärne.

Añ, uzunaçilli Biy, tükürgänlärin yüzünä Eprajecoçların da tövülmäçin çamişlar bilä tövülgänlärin.

Añ, unutmagan [Biy], yariçli çizil tonnu da teğänäktän venecni.

Այ, unutu... [=unutmagan] yamanni Biy, ol sahatni, haçan eniñ üstünä kö(354r)türdün haçni, barçasiniñ tirlikin.

Այ, biyiklängän, biyiklängäniñni haçin üstünä, çadaganların çadaçlar bilä ayaçlarıñni.

Այ da unutma güläf çireyli çaniñni da aşaçlatkanin haç üstünä.

Այ, tiri da meñilik, kö(354v)mülgäniñni kerezmanda, da üç kündä Teñrilik jarut'ıunuñnu, da barçadan haybatlı kökkä ayinganiñni.

Այ, ajuçi meñilik, men yazıçlıni, çaysi ki yazıçlılar üçün bu çadar çiyinni boyuña kötürdün, barçasına yarlıyovuçi Biy.

Bu çadar çiyinni pareçosluxka aldım kendimä, köpyarlıyovuçi, yarlıya maña da boşat benim yazıçlarımmni, arit meni barça yamanlıçımdan...

[Заключительные страницы рукописи отсутствуют].

*Alış bitiki (Молитвенник). – Львов, 1618. Стр. 2-3.
Предисловие составителя, издателя и печатника Йованеса Кармаданенца «Тоғу İnangan K'risdosta Sarnauçığa» —
«К читателю, правоверному во Христе».
По экземпляру, который хранится в Нидерландах,
в Библиотеке Лейденского университета.*

